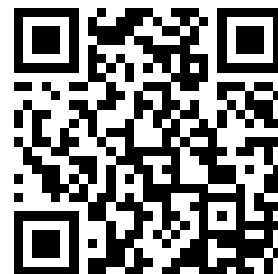

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<http://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Van boffelgier heeft dit boeck gemacht.

geheten Somme ruyrael. Sprekende van allen rechten & gecorrigiert
bi eenen experten practizijn aduocaet inden hoghen raet des conincs vā
Castilien. Garnaten. &c. te Mechelen residierende. . J. J.

BIBL. UNIV.
GENT

Hier beghint die tafel van desen tegē woer-
digen boecke. die ghenoecht is Jan bottel-
gier. En leert ierst wat dat is practike.

Capittel. I.

Hier na wil ic v wilen wat dinck dat recht is. en
welc die gebodē des rechters sijn. Capittel. ij.

Daer na volcht wat dinck is dat waerlike hof.

Capittel. iij.

Daer na volcht te weten wat dinc is castunie vā
der plecke Capittel. iij.

Hier na volcht wat vlsus sijn ritus oft ghemeyne
obseruancie is Capittel. v.

Hier na volcht te seggē wat iurisdiccie is. Ca. vi.

Hier na volcht wat dinc dat assyse is Cap. vij.

Hoemē dachuaert sijn wēd partie int hof hē
vij oft anders. Capittel. viij.

Daer na volcht hoemē een dachuaert tegē gebpē
mach oft ontsult te bewisen waer om hē niet co-
men en mach. Capittel. ix.

Daer nae volcht gheen ontsult oft weder ghe-
botte doen vā sijnre dachuaert. Capit. x.

Daer na volcht vāden defaulten contumacien
Capit. xi. Vāden presentacie Ca. xij.

Vāden daghen te wachten. Capit. xij.

Hier na volcht daghen vā aduē. daghen vā be-
raet. oft dagē d absentie vā beraet. Capit. xiiij.

Item hoemen mach en behoort te doe dachuaer-
den den erfghenamen vāden doodē te comē aen
te nemē oft te laten die armenten van een pro-
ces begonnen tegens een die ouerleden waer.

Capittel. xv.

Hier na volcht wat personen epsch moghē doen
in waerlike hōuen. Capittel. xvi.

Vān procuruers. Capittel. xvij.

Wat saken dat begheert sijn inder procuratie/
Capittel. xvij.

Procuratie in forme Capittel. xix.

Item darmen in procuratie niet en behoert te stel-
len dan die punten diemen daer in behoert

Capittel. xx.

Itē vāden procuruer generael oft officier vāden
coninc oft andere Capittel. xxi.

Itē vāden bringers des briefts. Capit. xxij.

Itē vāden institutoers en exercitoers. Cap. xxij.

Item conchiergen. Capittel. xxij.

Itē vāden tutoers en curatoers. Capit. xxv.

Item brieuen van voechden in forme alst beho-

ret.

Capittel.

xxvi.

Hier nae volcht vanden baellu wen ontfangen
oft andere officiers dē om hueren officien te ho-
ue ontfandic sijn. Capittel. xxvij.

Item brieuen van constitucie vāden baellu wen
in forme behooplken. Capittel. xxvij.

Item vāden ontfanghers. Capit. xxix.

Hier na volcht die machē vanden ontfanghet.

Capittel.

xxx.

Hier na volcht tinhoudē vāden machē van enen
sergant oft exploytiere. Capittel. xxxi.

Hier na volcht vāden kerckmeesters. Capit. xxxij.

Hier na volcht tinhoudē vanden dienste vāden
kerckmeesters. Capittel. xxxij.

Itē vanden testamentoers. Capit. xxxij.

Hier na volghen die exceptien die den ghenē dē
te houe verdachuaert sijn hebben mogen teghen
huer partie. Capittel. xxxv.

Itē ouerstryck van tiden. Capittel. xxxvi.

Hier na volcht sijnē epsch te makē te houe.

Capit. xxxvij. Epsch op twist vā iusticie

in plecke daer mē niet en vleet van commissie

Capittel. xxxvij. Epsch op inbrekinghe vā

iusticie in plecke daer men niet en vleet commissie

Capittel. xxxix.

Epsch op twist vā seruagie Capittel. xl.

Epsch op twist vā simpel besit ter plecke daer

men niet en vleet vā commissie. Capit. xli.

Epsch op nyuwichede daermen niet en vleet
van commissie. Capittel. xli.

Epsch op twist en ghesel vā pprieteit. Ca. xliij.

Hier na volcht vāden epschen int speciael.

Capittel. xliij.

Vā simpel saisine oft besit en vā ydel besit.

Ca. xlv. Commissie vā simpel besit

Capittel. xlv.

Hier nae volcht hoemen maken ende articulerē
sal sijnē epsch bi gheschifte.

Capittel. xlv.

Hier nae volcht hoemen articuleren sal inden ep-
sche responsiue. ten eynde ende conclusien cotra-
rien. Capittel. xlvij.

Daer nae volcht bi sypen contraticien.

Capittel. xlix.

Daer na volcht bi manieren van memorie te ar-
ticuleren sijnē epsche.

Capittel.

.i.

Hier na volcht te articuleren bi maniere vā intē
 dit La li. Hier na volcht te maken sijn
 litilcontestacie ca li. Item vā litilcōte-
 stacie bi gheschifte. La liij. Hier na vol-
 ghet vā d'weringhe in sake. capittel liij.
 Wan d'weren op eyfch vā huystraet La li.
 Werwen vā huystraet genomē op enighe dode
 ca. lvi. Itē vā d'werē in actiē reelē ca lviij
 Wandē d'weren vā actie nyet of personele.
 La lviij. Wandē d'weren op simpel besit.
 La lix. Werwen in cas vā possessie ende
 vā prestacie ca lx. Werwen gedaen bi
 gheschifte ca lxi. Hier na volcht vande
 obligacien en hoe veel maniere die sijn ca lxij
 Wandē obligaciē in particulier. Capite lxij.
 Hier na volcht hoemē formieren sal obligacie bi
 gheschifte bi maniere van formulare ca lxijij
 Renouacie oft d'nyeuwinghe van schulden
 La lxx. Hier na volcht vādē actien ende
 hoe veel manieren die sijn Capite lxxi.
 Itē vanden actien reelen capittel lxxij
 Wan actie criminele Capittel lxxij
 Wan crime niet capitale ca lxxix. Vanden
 pēne vādē mē daden bouen gheruert ca lxx.
 Item wāneer datter meer is dan een tot een mē
 daet en die sommige des doe en die andere n. die
 welke sijn saerweldige vā d'faite oft mē daet.
 La lxxi. Te antwoorde en affimeren ar-
 ticulen ca lxxij. Vanden redenē vāden
 rechte. ca lxxij. Die forme te articulerē
 redenen van rechte ca lxxijij. Eyfch in
 cas van eenen camp van batalje. ca lxxv
 Antwoorde vā partie aduerse ca lxxvi
 Hoe datmē indē cāpe wesen sal. ca lxxvij
 Wan beclachte vā nyeuwichede ca lxxvij
 Datinhoudē van een beclachte vā nyeuwiche-
 de in gheschifte. La lxxix. Werwerē in be-
 clachte van nyeuwichede Capittel lxxix
 Vā beclachte in cas vā proprieteit ca lxxxi.
 Datinhoudē vā een cōmissie in cas vā petitorie
 ende van proprieteit. Capittel lxxxiij.
 Die maniere o te maken libelle in cas vā proprie-
 teit bi generale forme capittel lxxxiij
 Werwen op eyfch in cas vā proprieteit La
 lxxxiij. Vā besit en ostentacie der plecke.
 Capite lxxxb. Vā waerscape ca lxxxbi
 Datinhouden vā een cōmissie te doen dachuact

den sijn gatand. Capittel lxxxbij
 Hier na volcht die d'weringhe in cas van waer-
 schape. capittel. lxxxbij
 In wat manieren en hoe veel crime behoort ge-
 corrigeert te sijn en hoemē hē mach maken par-
 tie in cas van crime. capittel lxxxiij
 Wat de rechter te doen heeft tegens dē ghenē die
 gheaccuseert is van crime. capittel. xxiij
 Item wat plecke oft plecken crime behoort ghe-
 corrigeert te sijn ca xxiij. Wandē plecke
 daer enige belaste vā crime hē liebē mogē supue-
 ren capite xxiij. Wan wat sake men nyet
 en behoort otfange te wesen tot purgacie capite
 xxiij. Datinhoudē vanden byenue vā enige
 te ontfangen tot purgacie. capite xxiij
 Datinhouden vanden byenue vanden heere d'ye
 beteykent wesen sal vanden geuangen die hent
 sal willen purgeren oft supuerē. capite xxiij
 Den eyfch van partie tegens den ghenē die hem
 gheset heeft tot purgacie oft supuerige ca xxiij
 Werwinghe aenden geuangen in cas vā crime
 capittel. xxiij. Vā bestant te setten op seker-
 hede tusschen den partijen die welke te houē sijn.
 Capittel xxiij. Vā dat inhouden vā een
 re commissien in cas van pays oft sekerhede.
 capittel xxiij. Die cōstitutie vādē con-
 sulte Lodewijc diemen hiet die veertichē vāden
 coninghen capittel l.
 Vā crime van diefte capittel l.
 Hoe dat actien spruyten het li bi maniere natuer-
 lic oft ciuile. capittel l.
 Vanden scaden die enige beesten mogē doen en
 dat daer af ghehouden is. capittel. c. iij
 Wandē costume van piccardien hoe dat die heere
 mogen onbloeken den mē dadē sonder teghers
 woordicheit van partie capittel. c. iij
 Vanden byen waerheden gehoudē o specialike
 saken. capite c. v. Hoe dat bi die castu-
 me van cōsle. sc. den here nyemant en mach d'
 choeuen noch beletten voor criminele saken. vā
 om d'ie manieren. capittel c. vi.
 Hoe de ghene die om criminele saken geuangen
 is in die dooscreuen plecken anders vā doosleis
 is hem mach reynigen oft otfculdigen vā crime
 met hem seuen ten minsten capittel. c. vij
 Wat pēne de leenman verbuert die sinen heere
 laet. oft de here sinen vassal. capite c. vij
 A 9

Wandē genē die hē seluē dōoē en dōdē ca c lx
 van dootslagers ca c x
 Wan vrouwe
 crachters ca c xi
 Wan moort capic c xij
 Wan braders ca c xij. Wan valscē mū-
 ters en billoen dragers capic c xij
 Wanden gokelers en nigremantē die dē dupuel
 beswēren ca c xv
 Wandē rechte van-
 den valschers die de sōmige hietē cornelie.
 ca c xvi
 Wandē valscē libelles en brieuē
 vā onereen op andere. capittel c xvij.
 van accusacien vā crimen capic c xvij.
 Wandē actien ciuile en ierft vā cōpactē ca c xix.
 Wandē cōpacten die n3 te houdē en sijn ca c xx
 vanden actien de dol. capic c xxi
 vanden transactien. capittel c xxij
 vā stipulacie int generael capic c xxij.
 Wanden stipulacien die niet te houden en sijn.
 capic c xxij. Wā sōmige te samē dōdē
 en elck een vooz al. ca c xxv
 van reuendicatio capic c xxvi.
 van compensacie capittel c xxvij
 Wan ghiften. ca c xxvij. Wā ghiften
 na bescreuen recht. ca c xxix
 Wandē ghif-
 ten rauestissemēten die gesceit tussē mā en wif
 capittel. c xxx
 Dat inhoudē vādē brieuē
 van rauestissemēt. capittel c xxxi.
 van contribucie. capittel c xxxij
 De prescriptio capittel c xxxij.
 van vlucaptio capittel c xxxij
 Te dōcopē eens ands sake op dē sel vā vlucaptio
 capittel c xxxv
 Itē vā eē exceptie gehietē
 meer te eysē dāmen sculdich is ca c xxxvi
 Itē vādē dñieuwingē vā sculdē ca c xxxvij
 Item van solutien ende liberacien vā sculde.
 capittel c xxxvij
 Wan acceptilacie
 capittel. c xxxix
 Om erue aen te spreke bi
 sculde vā renten onbetaelt ca c xl
 Bi hoe veel manieren pzeuencie beclachte voor
 den rechter souueraen oft opperste stadt neft dat
 geen renuoy af en gheschiet ca c xli.
 Item vā arroer van rekeninghe ca c xliij
 Wā eens ands sake gedaē te hebbe sōd dē gebo-
 de vādē genē dier toe behoort te dōē ca c xliij
 Itē vā sake gedaē bi crachte of vrese ca c xliij
 Itē vā argelift. ca c xlv
 Itē vā pēnigen
 die n3 genōbreert of gegroot en sijn in dōcopinge
 vā erue ca c xlv
 Itē vā vluctuuarie oft

vādē vruchten ca c xlv
 Itē vāden bouē
 nes oft palen ende erfscēpinghe cap c xlvij.
 Item vā geselschap in dō comāscap. ca c xlix.
 Item vā depositū datmē hiet te geuen in bewa-
 renisse ca c l
 Wan dingē die eē gaff i
 sijn herberghe te bewaren geest als hi daer geher-
 bercht is oft in dō herbergē gecomē is ca c li
 Itē vā accommodatie datmē hiet leenige bi vriet-
 scap. ca c liij
 Cōdicie vā saken dymē
 niet sculdich en is capittel c liij
 Cōdicie bi leelike saken. ca c liij
 Itē vā dñuerige so wel vā hūsen als anders.
 capittel. c lv
 Itē vā actie die de clerken
 hietē apithecōlis te sette sijn erue oft lāt te erfpache
 ca c lvi
 Te pande te setten sijn goeden
 capittel c lvij
 Hier na volcht vā actie ex-
 ercitorie ende iustorie. capittel c lvij.
 Wan tghene dat beter te houden is rechtelic. wā-
 neer dattet is gheconsenteert ca c lix
 van licie diemen seit vāden dingē die niet en
 behoren dōst te sijn den pleyte oft gedinge hāgē
 de capic c lx
 Wā dōcopinge en copinge
 die ghedaē wordē bi mīddelē vā penninghen oft
 ghelt. capic. c lxi
 Welcke dingē nyet
 en mogen vercoft sijn capic. c lxij.
 Hoe datmē ontmaect dē coop die gemaect is
 capic. c lxij
 Wandē actien die spruytē
 vā cōpen ende vercopen. capic c lxij
 Wan coop ghedaen indē name van andere
 capic. c lxv
 Hier na volcht vā tghene dat
 mē niet en behoort te dōcopen noch te gheuen.
 capittel. c lxvi
 Dat een man in sijn
 dootbedde niet en mach doen dōcopinge dye van
 waerden sy. capittel. c lxvij.
 vanden petillaghen dat die cooplēdē houden in
 comāscap capic. c lxvij
 Te vercopē
 pēnāts erue bi executie oft ands. cap. c lxix.
 Wan cas promitte. capittel. c lxx.
 Dat inhoudē vā eē cōmissie exccutore ca. c lxxi
 Dat inhouden vanden ouerscriuen vanden ser-
 gant daer op ghedaen. capittel. c lxxij
 Dat inhouden van een cōmissie iteratiue dō dō-
 pinghe van lande oft erue. capittel c lxxij
 Dat inhouden vander prescriptie van den ser-
 gant daer op ghedaen. capittel c lxxij.
 Dat inhouden van een decreet op die dōcopinge
 van eenighe erue. capittel. c lxxv

Van dingen doest die te nyente gaet eer dat sy ge-
leuert worden. capittel c lxxvi

Te kopen bi iusticie omme meer ghelts dan die
somme bedraecht begrepen inden brieue van ob-
ligacie. capittel c lxxvii

Anden heren die hebbē wille die heerlyke
rechten vā erue doecht es gheen onterf ghedaen
Capittel c lxxviii. Andē ruiere lo-

pēde door dat lāt vā enige herē ca. c lxxix
Hier na volcht die differēcie vādē hupfraet catē-
len es eruen oft lanc capite. c lxxx

Anden vtenilen oft hupfraet. ca. c lxxxi.
Van makinge die pemat sinen kinderen doet.

Capit. c lxxxij. Van schepdighē es
deelinghen capittel c lxxxiii

Anden eruen comēde op veel kinderē es vādē
deelinghen daer van. capite c lxxxiiij.

Anden exceptien cōpetere dē ghene die eenen
doode succederen wilt. capite c lxxxv

Hoe dat die naest vā grade behoort te succederen
in eruisse her sy in op oft nedgaēde. ca. c lxxxvi

Vādē proprieteit vā usufructuarie ca. c lxxxvij
Andē boem des gheslachts. ca. c lxxxix

Anden seluen nadē recht ciuile. ca. c xc
Andē vōffstendeel vanden leen dye ghecomen

sijn aēden brues es susters capite. c xcj
Hier na volcht die maniere hoe datmē mach een

leen ouersetten op eenē vzeemde. cap. c xcij.
Vādē hoe vā cōsanguinitē oft gheslachte. La.

xcij. Te houdē een leen bi hulde vā enigen
here es die maniere van eerde oft hulde te doen.

Capittel c xciiij. Hoe een mā vā is
aen sinen here na dat hi in hulde ontfanghen is.

capittel. c xcvi. Van leen te houden by
middel. capittel. c xcvi.

Te houden als mansman ca. c xcviij.
Te houden in maechscap capite c xcviij.

Te houden in borchgagie capite c xcix.
Te houden in cotterie. capite cc

Te houden in pachte. capittel. cc i
Te houden in alloes capittel cc ij.

Te houden bi aelmissen capite cc iij.
Anden amorcissement capite cc iij.

Te houden bi wille. capite cc v
Te houden bi digniteit. capite cc vi.

Anden vloec die de leengoeden sculdich sijn aē
den here. capite cc vij

Van herweghen ende weghen. cap. cc. vij

Vādē riddercap dat die heren epschē wāneer si hē
welike huerē ouste loen oft dat hi ridder wort

Capit. cc ix. Anden leenen die sculdich
sijn te hebbē huer bogerde. capite. cc x

Andē erue dat de here mach betreckē bi gebre-
ke vā dienste oft vā rente obetaelt. La. cc. xi

Den prijs vā cozen hauer capoenen hennen en-
de and dighen. capite. cc. xij. Vādē hoerē

es vādē vanden oert capittel cc xij
Te betrecken iusticie aen sijnē here ondoesel

van. cc. capite cc xij. Andē genē dye
oueriarich sijn ende cranch capite cc xv

Hoe dat in dze manieren wlandighe bescerme
sijn inden hueren. capittel cc xvi

Andē rapport oft aēbrenghē dat die herē epschē
mogen wāneer si eerst comē op huer lāt of heer-

licheit Capittel. cc xvij
Anden pupillen oft weesen capite cc xvij

Anden baes die te bewaren hebbē de weesen
capittel cc xix. Hoe dat in eygen lanc

en valt gheen bayl. capittel cc xx
Hoe dat die bayl sculdich es wē te gheuen aendē

weesen sijn lanc in sijn hant als hi ghecomen es
tot sijn iaren. capittel. cc. xxi

Van sonen adoptiōs capite. cc. lxxij. Vādē il-
legitimes capite cc xxiij. Andē kideren

postumis capite. cc xxiij. Vādē kinderē
abortiōs. ca. cc xxv. Vā kiderē die gesne-

dē sijn wē lichaē vā huer moed. ca. cc xxvi
Van trecht vā douarie dye twōf hebben mach

na doot vā hueren mā. capite. cc. xxvij
Bi wat maniere de vrouwe oft ioncfrouwe geē

doarie en heeft noch recht die te epschē. Capit. cc.
xxvij. Vāden recht vā viuelotte ca. cc. xxix

Andē mont costen die eē dochter ongehuwe-
lict epschen mach hueren brued. ca. cc xxx.

Trecht vander weduwen ca. cc xxxi
Hoe dz eē vrouwe oft ioncfrouwe doē mach datse

geē recht en heeft vā doarie. ca. cc xxxij
Vādē beuilingē es vōderigē vādē huwelic die

gedaē worden op eygen lanc. ca. cc xxxij
Vādē ghiste die wōf es mā malcaderē gheuē dye

ogadert sijn inder echt. ca. cc. xxxiiij. Die for-
me te stellē vrouwe oft ioncfrouwe in huer doarie

La. cc. xxxv. Vā kide emācipere ca. cc. xxxvi
Van stipulacie te geuē es hē teges pemat te obli-

gieren oft verbinden. Capit. cc. xxxviii.
 Hoe stipulatie geëstadt en heeft. Ca. cc. xxxviii.
 Van sommige die te samen doe eenige stipulatie
 Capit. cc. xxxix. Van borgē en borchtoghten
 Capit. cc. xl. Vā and maniere vā bor-
 ghen Capit. cc. xli. Vā dē panden ge-
 stelt o sculde diemē sculdich is Capit. cc. xlii.
 Vā dingen te samē gheobligiert oft o boden son-
 gheobligiert te welen bi sondert. Ca. cc. xliij.
 Hoe die sake vā andere nyet oset en mach wordē
 Capit. cc. xliij. Van dingen die niet o-
 set en mogen noch en behoren te welen Capit-
 tel cc. xlv. Vā dē ghenē die meeste rechte
 heeft aende panden Ca. cc. xlv.
 Die goeden te ocoopen biden iersten creditoer.
 Capit. cc. xlvij. Vā dē testamenten.
 Capit. cc. xlvij. Vā dē codicillē. Ca. cc. xlix.
 Die maniere te doen setten enige personē bi m-
 se de sapt in sijn ghescelegatarie van testament.
 Capit. cc. l. Hoe dat testamēt oft codi-
 cille behoert ter executie gheset te worden.
 Capit. cc. li. Vā dē probatie oft ghetuy-
 ghenisse vā den tuyghen Capit. cc. li.
 Vā dē probatie vā brieuē Ca. cc. liij.
 Te doen sweren die tuyghen en die te examinerē.
 Capit. cc. liij. Vā dē reproces oft weder-
 legghinghe Capit. cc. lv. Vā dē brieuē
 hantuesten instrumenten oft ander munimēten
 in ghetuyghē. Capit. cc. lvi.
 Vā dē gescrefte gegeuen bide prince committē
 mus oft andere Capit. cc. lvi.
 Vā dē brieuen en obligatiē die ghemaect wor-
 den onder cleghel royale Capit. cc. lvij.
 Vā dē brieuen voozleden en gemaect bi simpel
 contract. Capit. cc. lix.
 Vā dē reproces oft wedleggē diemē op de voer-
 screuen brieuen heeft. Capit. cc. lx.
 Vā dē brenghers des brieuē. Ca. cc. lxi.
 Vā dē saken ghedaē ten ghebode van andere
 Capit. cc. lxij. Vā costume cōtrarie tot sijn hoef-
 stedē daer die subiecte houē te rade gae. Ca. cc. lxij.
 Vā dē rechten royale en vā dē resorte en rega-
 len. Capit. cc. lxij. Vā dē doarien
 Capit. cc. lxv. Brieuē vā regalen in lacōn
 Capit. cc. lxvi. Vā dē rechten toe-
 behorende den cōmissabilen van brabant.
 Capit. cc. lxvi. Van rechte vā dē mariscal

ken van brabant. Capit. cc. lxvi.
 Van rechte des meesters vā dē voetboechschut-
 ters Capit. cc. lxix.
 Van rechte vā dē officieren generalē vā dē
 coninc. Capit. cc. lxx.
 Van rechte vā dē doerwerdet oft sergant van
 wapene. Capit. cc. lxxi.
 Vā dē rechte vā dē baronen. Ca. cc. lxxij.
 Vā rechte vā dē vassalen Capit. cc. lxxij.
 Vā dē viciērs oft borchtgrauē. Ca. cc. lxxij.
 Vā rechte vā lagen iusticier. Ca. cc. lxxv.
 Vā rechte vā dē baroendelen Capit. cc. lxxvi.
 Wat personen schuldich sijn oft behoren rechte
 te welen en die welcke niet Ca. cc. lxxvi.
 Vā dē rechte de leguier Ca. cc. lxxvi.
 Vā dē baciliu wē prouoesten en ander offici-
 ren in iusticie vā dat ghene dat sy sculdich sijn te
 doen na die cōstitutie vā dē conic sijn te lode woch
 Capit. cc. lxxix. Van wat saken die offi-
 cieren mogē en behore te kēnē. Ca. cc. lxxx.
 Vā crime lese maiestatis Capit. cc. lxxxi.
 Vā dē accelloers die in rade vā dē rechten sijn
 Capit. cc. lxxxij. Vā dē sargātē. Ca. cc. lxxxij.
 Vā dē macht vā dē baciliu der graeflicheit vā
 henegouwe Capit. cc. lxxxij.
 Vā dē state vā dē aduocatē. Ca. cc. lxxxv.
 Vā dē ghenen dē aduocaten te houē moghen
 welen. ende de ghene dē nyet en mogen welen
 Capit. cc. lxxxvi. Hier na volcht dē ma-
 niere hoe dat die cōmissarisen behoren ende scul-
 dich sijn te procederen en voort te gae in hueren
 enquestien oft productionen Ca. cc. lxxxvi.
 Hier na volcht een exceptie te weten. oft die eē vā
 den partijen oft alle beyde niet en mogen gedaen
 hebbē huer enquestie duerende dē macht vā dē
 commissarisen Capit. cc. lxxxvi.
 Dat inhouden vā dē macht vā dē cōmissarizē.
 Capit. cc. lxxxix. Die maniere o te make
 sijn procs verbale Capit. cc. xc.
 Hoe dat men behoort te euangeliseren dē prochen
 wanneer alst gheconcludeert is Ca. cc. xc.
 Vā dē arbiters Capit. cc. xc.
 Dē inhoudē vā dē brieuē vā cōpromis. Ca. cc. xcij.
 Vā dē tabellioens en notarisen. Ca. cc. xcij.
 Vā dē eeden calumpnis die een pegelic sculdich
 is te doen in sijn sake Capit. cc. xc.
 Vā dē eede die sculdich sijn te doe die rechte

officieren. advocaten. procuratoren. serganten en
ander dienaers.

Capittel. cc. xxvi

Vanden eerden vanden clercken notarissen en
de secretarissen vanden houe.

Capittel. cc. xxvii.

Vanden bewarers vander vanghenisse

Capittel. cc. xxviii.

vanden clercken ende van hueren staten.

Capittel. cc. xxix.

Vanden clercken ghewelick Capit. ccc.

Vanden bigamen Capittel. ccc. i.

vanden clerc weduwenaer. Capit. ccc. ii.

vande penilegien vanden clercken.

Capittel. ccc. iii.

vanden huwelicken Capit. ccc. liii.

vanden diuocles of scheidinge oft separacie vā
huwelick capittel. ccc. v.

vanden desherpatten vanden maechden.

Capittel. ccc. vi.

vanden kinderen die bliue vā een huwelic ghe
separeert oft verscherden Capit. ccc. vii.

vanden kercken ende dinghen der seluer toebe
hoerde Capittel. ccc. viii.

vanden prophanen Capit. ccc. ix.

vanden thenden Capittel. ccc. x.

van blure oft woekerie Capit. ccc. xi.

vande ghenē die inden ban sijn Ca. ccc. xii.

vanuen byas secular Capit. ccc. xiii.

vande ieden en sacramenten Capit. ccc. xiiii.

vanden apostas Capittel. ccc. xv.

vanden hercken Capittel. ccc. xvi.

Die forme vāden procellen sentencie ende execu
tien vande iusticie. Capit. ccc. xvii.

vanden sentencien Capittel. ccc. xviii.

vand executie vand sentencie Ca. ccc. xix.

Die manier vā costen te duolgen Ca. ccc. xx.

vande appellacie vā sentencie Ca. ccc. xxi.

Wat inhouden van een commissie in cas vā ap
pel. Capittel. CCC. xxii.

van sijn na bescreuen rechte Ca. CCC. xxiii.

vande rechte van confiscatie Ca. ccc. xxiiii.

vanden coopliden ende comanschap.

Capittel. CCC. xxv.

van den wercken die ghesaen sijn inden ghemei
ne saken Capittel. CCC. xxvi.

vanden wercke dat verboden wordt inde stede.

Capittel. CCC. xxvii.

vander vryheide vanden poorters ende poerters
sen vanden steden. Capittel. ccc. xxviii.

vāden in woenede vāder stede Ca. ccc. xxix.

vande borgers en in woenede Ca. ccc. xxx.

vande byen die wech vliegen van huer stede oft
plecke Capittel. ccc. xxxi.

Hoe datmen doet cessie vā sinen goede. ende hoe
mē renūciere mach huyseren cateelen en sculden.

Capit. ccc. xxxii. Hoe datē mou oft ionckrou
mach renūciere goede en sculde vā hueren man.

Capittel. ccc. xxxiii.

Vande byen vā respitene en weillē vā sculde

Capittel. ccc. xxxiiii.

vande sachte vā dootlach in mantrijge gedaen en
van soursiers Capit. CCC. xxxv.

Wat een mā te doen heeft vā saken sinen wjus
toebehojende Capit. CCC. xxxvi.

Le epischen yemant weewert een schulde

Capittel. ccc. xxxvii.

Hoe dat nyemāt hem en behoort te setten in suc
cessie vā yemāt sonā beneficie vā inuentorie met
ten recht ghesaen. Capittel. ccc. xxxviii.

vande iniurien die geschyn en geset worde ded
den andere Capit. ccc. xxxix.

Hoe die heren behoren te tractere huer onbsate bē
gebricke vā renten onbetaels Capit. ccc. xl.

vande ghenē die yemāt queten oft iniuriere na
dat pars ghemaect waer. Ca. ccc. xli.

vande vrouwe geobligiert Capit. ccc. xlii.

Hoe dat vrouwe niet en behoort te wesen bedwō
ghen om hueren man. Ca. ccc. xliii.

Hoe datmē hē mach bettecke aende sculden van
sijn sculdenaer Capit. ccc. xliiii.

Hoe die erfnamen sijn ghehouden oft nyet vandes
mechaet van huer yedecessioer oft boornaders

Capittel. ccc. xlv.

van denonciatie van nyenwen werck ende vā
den introdict Capit. ccc. xlvi.

Die maniere een lacht te maken bye welke tede
ne gheeft te veruolghen.

Capittel. ccc. xlvii.

vanden ghenen die leenen hulpe ende bystāt doe
den mechaet.

Capittel. ccc. xlviii.

Watmen behoort te doen om renuop te epischen.
Capittel. ccc. xlix.

Van cessitatie interlinieren. capit. ecc. 4.
Van obligatie sonder stipulatie ca. ecc. 11.
Hier na volgen de regulē vā rechtē ierlt in latijn
 en dan in duytsche capit. ecc. 19.
Dit is die natuerē en cōditie vāden heren vāde
 parlement en hoe si hem behozen te ordineren
 Capit. ecc. liij. Dit enst ghetal vāden he-
 ren vāde parlemēt en enquestē Ca. ecc. liiij.
Vanden boeten sulcke alsmē na die vlsacie vāde
 houe royale gewoenlic is te ontfangen te nemen
 en te heffen voozde conic. Capit. ecc. 1v.
And boeten criminelē en n; capitalē. Ca. ecc. 1vi.
Ander boeten die criminelen sijn en capitalen.
 Capit. ecc. 1viij. Die cōstitutie royale
 en ordinacie op die sypren vanden recht vāde
 bosscagen en forsten inden conincric en die ri-
 nieren royalen. capit. ecc. 1viij.
Die forme en maniere vāden rechten inden bos-
 scagen vāde conincric en elds. capit. ecc. lix.
Lopie vāde testamente vāden cōpilateur vā
 desen boeke. capit. ecc. lx.

Hier eyndet die tafel.

Bi desen tegenwoordigen vocabulaer sal
 men beuindē dat sijn en bediet int langhe ver-
 claert vā alle die vreemde oft walsche termē dpe
 in desen boeck vā bottellier slaē. om te batt ver-
 staet vander materien te hebben. die welck gheset
 sijn in ordinantie bi. A. B. C.

Arementen is te slaē en te ne-
 men een proces in sulke state alst
 biden voozlaters ghelaten is
Affirmatie is te verstaē pement
 toe te segghē en sake warachtich
Applicert. dat is en (te sijn
 woorz bide āderē te voegen dat bi een dient.
Aduoe is een voecht oft ghemachtiche.
Assigneert bewijst Appēsemēt. dach vā beracē
Allise. dat sijn dindagen **A**duerle is te.
Adheritage is pemat vooz rechte (gen partie.
 in en erue te setten **A**rbitrers sijn dadixkiedē
Adionctē. sijn psonē bi genoeg oft bi geeniche
Auctoriseren is macht te gheuen
Aveue tot ghelicte vā een reghelic
Aboli. dat is te nreute te doē enich crime oft delict

Artel. is een sentētie gegruē bide ouerltē wō-
 ter daermen niet af appelleren en mach.
Attediose swaerlic oft verdzietelich.
Ames. is nyemant
Ariet fiest is leens leen
Articuleert. bi articule te sette en sake of materie
Accōmodatie. is en toeuige. **A**rrable. is als
 een wt sijn propoest wat ands seit daer toen; die
Alligement. is dlichtige vā enigē lastē (nende
Appacul; appellatiē **C**ollecteurs. **A**grees.
Aduoieren veltigen oft approueren.
Appostaten dat sijn de ghene die dwalen oft
 dolen vā goede wercken.
Accessoers sijn die gheleerde mannen dpe de
 vonnissen maken vāde rechter onghelert
Actie is een recht of toelēggē te hebbē tot en sake
Apprehenderen is aenuaerden.
Atribueren is aen hem te betrecken.
Adoptif is en aen te nemen en te houdē oft sijn
Abortif. is en dacht die doot ter wt (hit waer-
 elc coemt. **A**boliz. dat is een kind gesne-
 den wt sijn moeders lichaem
Aulmouftr is een aelmissen gheuer oft de
 aelmissen distribueert.
Amplieren dat is verbieden.
Aceptilatie is een maniere vā een con-
 tract ende voozwaerde.
Accessore is een sake die wt en anderē spruyt
Apeul is een groot vader
Abitrals is een wetsprake oft seggen vā ar-
 bitres oft seggieden.
Atroce iniurie. seer groot oft swaer iniurie
Apl is een voecht oft regieret vā
 heerliche goeden.
Bournen. erfpalen.
Baroen sijn als ghenooten oft bantcheren
Bigame die twee huyf vrouwen ghehabe
 heeft oft een weduwe ghetrouwt heeft.
Alūpnieux is een wettelike walsche sake
 te intenderen oft voerant woorzen.
Comparuit is als pement een becreet voer
 recht ende niet en coempt dan nreupt die ander
 comparuit.
Concumace is verwonnen te wesen die ge-
 daecht is en niet en coempt oft compareert
Compareren is hem te verthoenen.

Consequēt is en quade gewoēte te latē gebuikē.
calūpnia is als bouen **Competent** redelic
confiscatie is ſchoernisse van goeden
Quile is een sake die bloet noch lijfen ruert.
Criminele is een sake die clōf oft lit aengaet
Curatoer regieret **Cōpositoer** sijn dadicliedē
Lontumar is de den recht ſlīmadē est n3 en coēt
Conſidereren is mē gelouen oft te ſbinden.
Laurie borchtcochte te stellen.
Quile sake dat is waerlike sake.
Canon gheestelike saken
Contremāderen wedbieden.
Oederē dat is d3 eē sijn recht enē āderē ouergeeft
Conſtitueren machtigē oft stellē iemāt i sijn ſtede.
Colluſie is als een sijn recht eē and ouer geeft est
wed bycuen neēt d3 hi daer aen geē recht en heft.
Contencioſe een sake daer gheſcil af is.
Conture beſwoeren.
Collateralē die ter sijden aengenuoch oft beſteedt
Conſtant volſtandich.
Circonſtantie die gheleghentheyt
Cryme melbaet **Clādeſtine** heymelich
Competeert aengaet.
conſigneren dat is een in handē te geuen of be
wiſen eenich pant voor ſchult
Las is een sake. **Coroboert** gheſteret
Contract voor waerde
conſeruacie beſchermenisse.
Cōpensatie is ſlikinde deen ſcule oft deen ſa
ke oft vōniffe oft coſt of ſcade te ſettē tegē dādeze
Conſpiracie is een opſet te maken o quact te doē
tegen den opperſte die regiert
Corruptie is ghifte te geuē den rechter o tot sijn
der meyninghe te comen.
Cōplices sijn mede doētes oft mede gheſellen
Chāberlaige is recht van d cāberlinck.
Contenderende is te ſclaren in ſinen epiſche
egheer daer hi toecomen wil.
Concluderen is een ſlot ende einde te maken
van enige saken **Oedeert** ouer ghifte.
Cituacie is ſtaende hupſing est erue.
Committimus is beuelinge.
Diligenteren is sake te benaerſten.
Deſaule is in gebreke te vallen vā
den beteykende dach te rechte te comen.
Deſauoyeren dat is af gaen oft niet approueren
Diuoctie is mā est w3f te ſcheyden met recht

Deſozatie dats eē v3ouwe te oſſettē vā haerbēd
Deſererē appellacie is iemāt te oſſagē o te appelle
Deſaillēt is de gene die in gebreke valt. (ren.
Domicelle is woonſtadt **Declinatie** is te
declineren est hē te byenghē vādē rechter daer hy
voor te recht betogē is ſegghende dat hi daer niet
ſchuldich en is te recht te ſtaē. **Dilatorie** is die
sake te ſtreckē oft te ſchoeuē die voor recht hāge
Declareren is verclārē
Delict is melbaet.
Delay is wiſſel. **Deſiſore** is te ſlaē eē eide
vā een sake. **Delinquātē** sijn mel badige of
byockinghe oft ouertreders.
Depēdeert dat is comēde of ſpruytēde wt eē sake
Difficulceyt dat is ſcil gelic als tuffchē ſwart
eude wit. **Deſelo** is bedroch
Dimineuz is te verminderen een ſomme van
coſten iudiciale oft andere.
Detentoer is die gebuycket vā enighen goeden
Diſmes sijn thlendē
Defectif dat is gebrekelic
Depoſt is yemant penningen oft goet
in be waernisse te gheuen.
Diſtractie dat is ſcopinge van enige goeden.
Diſſereren is wannert men een sake laet te doē.
om anders wille ſo diſſereert hi.
Deceptie is bedroch
Delibererē dats te ſlīnnen wat eē doē of ſegghē
Deciderē dats eē sake te eynde byngen (wil
Detelio dat is gelic **Deſurt** is dieſte
Diſſamatoze dat is vermaken ende een qua
de ſame ſprekende.
Daubondant is ſoe veel meer oft een ouer
cozen waer.
Deſiſteren is dat een aſlaet van tgene daer
hi recht toepretendeerde.
Douarie is die liſtocht oft goet te hu welg3re
voor waerden ghegheuen.
Diſcontinueert is niet veruolgens.
Detencie is een dinc onder te houden dat eē an
der van hem met recht epiſchē
Delinquant dats een melbader.
Depoſitie is sijn goet ond yemāt te leggē i bewa
Deſiliteyt dat is crancheyt. (renisse.
Dedicare gheſtiche.
Deſerte is binnen den behooplīken tij d3e
appellatye niet te veruolghen

Erlum wtgheloten.
 Euoatie is een sake te betreckē vādē rech-
 ter die de kennis toebehoort seggēde dat dē rech-
 ter hē tegens waer en gunstich sijn wēd partie
 Entraynte is gebroek sekerhede oft dat recht met
 Executie dat is tge wyl de te voldoe (bruyes
 Excommunicatie dat is inden ban
 Exibet is in recht ouer te gheuen.
 Exchange is wisselinghe.
 Exercitoer is die een sake executeert. of bedient
 Exprees is schenken oft dē tūt is ouer gegaen.
 Emolumenten sijn die profiten oft vruchten vā
 Edictū is een generael ghebot. (een sake
 Erreur is een dwalige Esclauē onere.
 Esclissement is verscheppinghe.
 Emptio is een coopinghe.
 Extractien wt ghetoghen.
 Emancipacie is een sijn eyghen voecht te make
 Espave is een diemen niet en weet waen hy es.
 oft wie tgoet toebehoort Euidēte dy is kelic
 Enquesten ghetuyghenissen te hoze of te doen
 Egal ghelick. Equipolle ghelicken
 Emunice dat exempt oft vrij is.
 Edificie is timmeractie oft hupplinghe.
 Effect is een sake metten wercke te volbrunghē
 Eminent dat is bouen schijnende.
 Exploytieren is bi eenen sergant oft stadē dya-
 naer te doen betalen.

Ekultre te verghēers.
 Furiose crancinnighe personen
 Furple is loef heyt oft bedroch
 Feodale heerghē wade oft leen rechten.
 Fapte is wanneer een steel sijn sake in fapte dy
 hi bewisen wil tghene dat hi voert stele.
 Fraude is bedroch oft daer bedroch in is
 Furtiue dīstelic
 Flacti is ghetenkepe bidē rechter.
 Fictuolle is een lichte sake en in hem seluē negeē.
 Furieux voldoen.
 Faussionerie is een sake daer valscheyt in is.
 Fermier een pachtenaer.
 Fiscus is de ghene die s heerren recht bewaert
 als procuruer oft aduocaet.
 Fatalia dat sijn die daghen om een appellacie
 te moghen veruolghen.

Obedideert ende ghedetermineert is een
 sake ten eynde ghebrocht bij sentencie en.

de bonnisse Garant is waerscap
 Garnir bewaert oft besocht te sijn
 Gherelieueert verlicht.
 Gheuentileert die sake te dmanen oft disputerē
 Gourle dargent bigorzel van ghelde.
 Gheperpetreert het sapt ghedaen.

Dosten sijn waerden van berberghen
 Herbeguagie recht van herberghe. die so-
 mighe leenen schuldich sijn
 Heresie ongheloue.
 Hostieulē sijn reeschappen van eenighen an-
 bacht oft werck.

Hallos sijn pooten oft willighen.

Impetseren vercrōghen.
 Interineren van waerden wesen tghē
 ne datmen vercregen heeft ende van waerde ge-
 wylt oft bekend te sijn.
 Interuenieren voor eē and eē sake te aē verden
 Anthimeerde dat is dat partie oft de ghene
 die niet gheappelleert en heeft mer t bonnis ghe-
 wonnen heeft.

Innoueren is een sake anderwerf te beghin-
 nen oft te vernieuwen.

Interdict dat verboden is

Intendit is die principael meynige vādē eyfchen

Anthimieren is laten weten

Imposeren is voorsetten oft aenlegghen.

Interrupt te veruallen van rechte.

Intenteren aenlegghen oft beghinnen

Interlocutoze is te gheuen een bonnis van ghe-
 remitteert te sijn van een rechter voor dē andere

Inuocatio is te verstaen wāneer een rechter
 een ander rechter te hulpe roepe

Inepte is onbequaem oft niet dienende.

Inpertinent onbequame ten propoeste

Interrest schade oft achterdeel.

Inturie is diffamacie oft scoffiericheyt

Inuasion is een in te varen met grāmen moede.

Ingratitudo is een ondanchaetheyt.

Imputeer hem te wōten.

Illegitisme ongetrouwt als bastaerden

Iteratiue is weder om te seggē dat eēs geseyt is.

Juratoze dat is bi eede te ghelouen te betalen.
 tprinzepael ende costen.

Inaduertencie onwetenheyt.

Importun. te door naestlich.

Ips beloop van tide.
 Locale ghemeyn'castume.

Liticonfesse is wanneer een episcoper episcop dat die verweren toe seyt ic en ben v niet sculdich ockennende die scult so ockesteren sy litem.

Legataire dat is de gene diemen wat bespreect oft maect bi testament.

Ligitime is ghetrouwt.

Leie maieste gegens den heere te meloen.

Legact een sinck dat bi testament gemaect en de ghegheuen is.

M Diekeren dat is te moepen
Queren vanderen **Mobile** ruerde.
Paagheren herenmeesters.

Wile de sapt hantstellinghe van recht.

Wainteneren is sonderhouden.

Wirt dat is een sake ghemenghet.

Monopole is waneer eenighe van eenigher ne ringhe oft ambachten maken een meurt onderlinghe buer goet niet min te gheuen.

Manachier dreyghementen.

Manifeste openbaer.

Mutilacien dat is vermengt in eenich let.

Mroire dat is openbaer.

Nombr is ghetal.

Rampfiseren dat is eenich ghele met rechte te moeten verschpen.

Richete loyerdie

Rampe dat is tghene dat in pande gheset is.

Regatijf is ee sake diemē onckennen mach.

O Bserueert is ondhoudē oft nae geuolcht.

Obrintert ocreghē **Operacie** werckē

Obligacie is een verbaent spruytēde wt crache van eenighe contract.

Opprellien drukinghe.

Ostentacie is een choeringhe.

Ophanen die kinderen sonder vader.

P Exemptioze dat is exceptie die de saecke al heel te nyente doet als te segghen ic en bē v niet sculdich.

Presenteren is verhoenen voozden rechter.

Preciose costelicheyt.

Priudicie achter deel.

Promotie is ee die een and voozt stelt oft voozt.

Positiz sijn articulen die een episcoper oft verwer doet van sijn voorsz.

Proprietate is eyghendom.

Prescriptie dat is goet ghecocht of ands duerch delic vercregen en beseten te hebbē. f. xx. xxx. xl. ia

te. dan eest goet prescribēte.

Postulatie een begheerte.

Priuer heymelic oft secrete.

Parchonier te hebben bi testamente een legael oft ghifte vozen wt.

Prophane is een plaetse onghetwōde dyemen nochtans niet vercopen en mach.

Protogatie wistellinghe oft verlenghinne.

Postremes is dat wtterste van een sake.

Probitie vergaderinghe.

Patricide is vader moeder suster broeder oft eenich van sinen bloede te dooden.

Proposeert dat is voozt te stellen.

Pertinenten is behooplich.

Petitoze is een sake intenteren inder geont.

Posselloze is besit oft ghebruyckenisse.

Procederen is voortuaren met rechte.

Pruencie is waneer een rechter die ierste kennis heeft en die and daer niet aen comē en mach.

Permisic toelatinghe oft consent.

Postmis kinder die naeder doot vanden vader ghebozen sijn.

Precedent voorgaende.

Perturbeert verstoert.

predeselloer dat is een voorsz.

Presumptie vermoeden.

parage maechschap.

Participacie mede deelachtich.

pupilles weesen onder huer iaren.

Productie dat is bi rughe oft anders te doe bliken van sijn voorsz.

perpetuele ee welic oft ten ewighen daghen

Patentes openbaer.

Q Uerelle beclachte oft questie

Quitteren quijtschelden

Quanciminorū en quātiplurimū dat sijn leuen en specien van actien alsoe in rechten ghehietent

R Eproces sijn die ghetuyghen te wederlegghen.

Rescriptie sijn byteuen geimpetreeert vanden paeus om yemant te verdachuarden.

Reinegre weder gheselt intghene dat hem of handich ghemaect was.

Rappelleert wederroepen.

Refuseren weygheren.

Referendares rechters die biden gheschiette rechte gheselt sijn.

BIBL. UNIV.
GENT

Renuoy eest wederkeren der gheente die aen-
 gesproken sijn anders dan voor bueren rechter
 eest daer af begheertmen renuoy
Redebitor is met recht wed te eyschen tegens dz
 vercocht is mits hemelic ghebreck.
Recreancie dat ist ghebeyrck vanden sake daer
 questie is so langhe alst proces ghedueret.
Redemptie is loskinghe.
Restabiliz weder gheset int sone.
Reconuencie dat is wanneer een beclaget de ghe-
 nen die hem in rechte betogen hadde vordere sel-
 uen rechter. **Rapt** berouinghe
Raport ouer te byenghen.
Rauessissement dat sijn makinghe die man en
 de wijf malcanderen doen.
Restringere dat is een sake oft gheuoente dat
 te byet was te restringeren eest te vinderen.
Ratificere van waerden houden
Soueraen dat is die opperste.
Subiect dat is onderlate
Souffisant bequaet oft seker ghenoech.
Sauuegaerde is wanneer een prince yemant
 neemt in sijnre bewaernis.
Specialic heeft veel manieren maer bi sonder
 eest ghemeyn. **Sommacie** maninghe
Serue eyghen
Subrogues is een die inde plaetse van een an-
 der gheset wort.
Surreptie is wanneer dat een vercracht bye-
 uen alwigende die waerheyt vander sake
Successie besterfnis.
Stipulatie gheloften van twee lieden
Surseor veruallen oft voorsitten.
Succumbeten een proces te verliesen
Suxteren sijn natuer volghen.
Supposeert onderletten
Suffragant is een wijbisscop
Saisine besit.
Signifierende dat is beteykenende.
Sensible verstandnisse eest wetenheyt.
Satisfactie voldoen
Stipite is een loy die ordineert hoe datmen
 rechten sal dootslaghers oft dye ghene die yemat
 verghen.
Sacrilegie is wanneer men kerckelike oft hey-
 lige dinghen stele

Sortilegie is touerie.
Seditio is een beroerte eest comotie onder die ge-
 meynce te maken tegens de ghene die regieren.
Sodomite dat is wedt tegen der naturen.
Subroguez een and in sijn plaetse te stellen.
Tribunale is die stoel daer men recht doet
Transporteren is een sake den anderen
 op te draghen.
Triumpheren een proces te winnen.
Transactie is compact te maken oft ouer co-
 men van saken die in recht hanghen.
Tutoers sijn voechden oft regiters van weze.
Tangibile gheuoelde oft gheuoelen mach
Tabellion sijn secretarisen ofte notarisen van
 den heere oft coninc.
Turpitudo leelic oft leelicheyt
Tricherie bourje.
Termineren eynden.
Urtificatie is van een sake te doen bli-
 ken bi tuyghen oft anders.
Vacant is een officie onbedient.
Venditie vercoopinghe
Utiliteit oerbaer.
Violencie ghewelt
Ventileert is een van een materie bi mode te
 openbaren voor een rechter.
Vehemente is een blikende ende openbaer sus-
 pectie oft vermoeden.
Viuelotte dat is den nootort vande vrouwen
 om te leuen.
Consure crupne.
Ignoreren is vander saken nize te weten.
Hypoteque is eenich goet dat welcke dat
 tot eenighen renten oft sculde verbonden wort.

Cum gratia et privilegio Regis hyspanie
Int i aer ons heren. 48. 1555. en. 11. den
 11. dach iunij.

Dinne rursel merhier
begonnen inden name
der heiligher dinculdic-
heit. Ick Jan bottelgier
hebbe gheset in sōme dī
teghen woordeghe boeck
En iagēintituleert sōme
turale-om datter allē lee-
ken diēnēde is En ic Jan alle maniere vā
wegen ghenegen wesenēde totter edelre pra-
ctiken des sijnls des waerlijcs hoofs merchēde
dat die menschelike natuer in mī seer eranc
is. So heb ic verlaemt en gheset in rurselice
sōme tēgeen dat ic heb onthouden vā wī
sen clercken in waerlijken en gheestelijcē rech-
ten vā verclhande. en in waerlijke hōuen
also int parlement als bupren. Ic ian hoor-
screuen hīde oetmoedelice allen mensche die
die boeck lesen dat si corrigeren tēgeen dat ic
qualic ghescreuen hebbe. **Capittel. J.**

O helikern vā als gheset is bīde philo-
sophen dat practike is die tweeste con-
ste vā philosophie en die ooc de werelt meest
leert en onderwilt om wīllic te leuen. so wīl
ic bewīsen die fundacie der practiken. Dye
welche is forme en merch hoe hem een peghe-
lic mensche die hem tot aduocaetschap oft po-
stulacie des waerlijcs hoofs geuen wīl ende
stellen hem seluen reguleren sal dat is te we-
ten dat practike is die tweeste conste de wel-
ke bewīst en leert wanneer de mensche spre-
ken sal en wanneer niet. Ende ten iersten so
wīst sy den mensche en leert eerbaerlich te le-
uen en te doen duechdelike werken en hēre
te wachten vā scanden. En die toebehoort
allen menschen vā eeren die hem reguleren
wīllen bi manieren vā iusticien. Ten twee-
sten leert si den mēsche hoe dat hi sijn bewa-
ren sal en leuen sal bi reden en moten en hoe
dampnen een bu pīghelin regieren sal en die hi
deren leeren sal en in leyden totter practiche
lucratiue op dat si bīder practiken mongē co-
men tot perfectie. Ten derden practike leert
den mensche spreken en ordineren sijn rede-
nen bi bekender talen en die te moderere. Te
weten sijn saken te setten in terminis bi ma-

ior minor. en chīstīsp consonanten. en om te
sustineren en beschermen oft liefen deren sijn
propos bi argumenten vā logike die wel-
ke leeren proberē sinen rīsch en propos her
si bi dialectica oft sophistria. ooc so leert si en
bewīst bi consten vā gramatike wel te le-
sen en te scriuen sonder vicie vā barbarisme
die welke sijn seer notable tot die conste vā
practiken. Ten vierden so leert si die men-
schen volc steden en lantscappen regieren en
onderhouden dat volc vā eenen lantchap
oft stede in eendrachticheit en iusticie. Ende
leert ooc mede hoe die monachtiche vā ten
der stede sullen onderhoude en bewaert wor-
den een pegelic na sijn doen. Te weten om te
setten al op alrehande hantwerckne. dat
daer gheen bedroch in en gheschiede. Op die
comanscap. dat die goet sijn en wettelic. En
ooc op die steden. en dat sy rīck sijn oft arm
dat si dat voorscreuen regiment daer in ghe-
bruken wīllen dat die practike den wīsen lee-
ret. op dat sy dat volc en die steden leere ende
raden moghen hoe si hem bewaren sullen in
recht en in iusticie. want also de wīse man
scrijft. wat haer dat die steden goede rechten
loeren en costumen hebben als daer niemāc
en is die de selue onderhoude. **¶** Dye
welche dīngen te doen behoefmen te weten
die rechten. die costumen. de ghewoente der
steden en plecken. en ooc die deelen der iustici-
en. om welke te weten en te bewīsen. Alsoe
dat waer ic hoef ordineren en begheert. en als
ons meesters segghen in haer lieder beginsel
¶ Te vergherke treet hi ter consten oft
ter practiken die niet en weet die voorscreue
deelen bīden welken die conste oft practiche
deelen begheert haer openbaert. En o te be-
ghinnen dat ierste deel en postulac der pra-
ctiken vanden waerlijc hōue. so wīlle ic seg-
ghen en bewīsen die deelen en leden die daer
toe verforcht sijn. Deen nae dān. en eerst wat
dīc dat iustic is. Der reg. iust. Soe suldt we-
ten. dat iusticie na ghescreuen recht is en vā
ste en ewighe wīlle die welke ten peghelice
gheeft dat sijn is. **¶** Dier nae
wīl ic v bewīsen wat dīc dī recht is en welc

inmanuēt ler-
in ciuitate. nīst
in ea eēt q legē
tueretur

San nēscit par-
tes immanūcū
dit ad arces

de iust. et in
iusticia

Insi. de iust. v.
S. iur. precepta. l.
p. dicta. ff. eo.

ke die geboden des rechts sijn.

Capittel. 4

Jura illud de
n. inder p. o.
lis habere de.
bet. v. e. tate. l.
q. si ephesi. S.
in summa. ff. de
eo q. d. certo lo.

Die geboden van rechten sijn verbaer
lic te leuen hem seluen te wachet vā
pemanant conrechte te scaden. en een peghelich
sijn te geuen

Prin? auctor
hic nō bñ dicit
iuriscōsul? eni
nūq̄ cogitauit
si diuideret ius
in sep. c. ptes ut
hic facit. led di
uidit ius na
turale v. ius gē
nū. l. i. ff. de iust.
v. iur. v. iust. de
iure natu. gēti
ff. de iust. v. iur.
l. ius. ciuile. v.
Insi. de iur. na
gen. v. ci. m. p. nō
v. ci. v. ci.
v. iust. de iur.
natu. gēti. v. ci.
S. consil. l.

Hier na volcht wat recht is. Rechte is iustit
cie te doen also wel den cleynē als dē groten.
den vremde als den bekenden. En een rech
ter in wat plaetsen dat hi te rechte sit. is schul
dich die figure gods voor hem te hebben. op
dat hi meer ontsien sal god vā die mēscē

Daer na volcht hoe menich pro
per namen het sijn vā rechten Daer af suldy
weten dat ter veel manieren sijn van rechte
We weten natuerlic recht. gescreuen recht.
ongescreuē recht. hatich recht gemeen rechte
recht totten dingē en recht in dē dingē

Vloort weet in den iuristen wat natuerlic
recht is. Natuerlic recht is. rechte der vryheyt
en vā liberteit welke manne en wōnen
en alle manieren van beesten hebbe vā na
turen dāse dat gebruiken moghen vā bāre
condicie wegen. also wel bider lucht als bider
aerde oft bider zee. Ten ware die scrutenre
die welke die mensche seten geuondē heuet
hem seluen obligerende bi enigerhande ghe
uangenisse also wel op die menschen als op
die beesten wā die vryheyt dpe hē gegeuen is
vā dā natueren hent bider voorscreuen scrut
ture genomen wort

Recht bescreuen dat is die edele consuetude
des rechten die welke sijn gemaect en gepat
seert biden keyseren en bi dat heilige consilium
en biden raet der senatoren En die heilige de
cretalen sijn gemaect vā onsen heiligen va
der dē paeus gheheten gheestelike rechten En
die rechten gegeuē biden keyseren hetē waer
like rechten

Ongescreuen recht dat is een cassume die
in een lantschap gewoenlike is ende op vāse
lic gehoude en geobserueert is en is gelike een
bescreuen recht en wet bi approbacie vā dē
vueren vā dē lande in dien men bi den te
gen woordige der contrarie niet gelike en heeft.

Recht dat hatich is dat is

recht. Dat by cassume vanden lā de contrarie
is den gescreuen recht gelike wā sijn saken
van reitratie die welke dpe gemeen cassume
hiet int recht saken vā beloften of and saken
die den recht contrarie sijn En nochtans die
cassume gheheten die lōtse en approbeertse.

Gemeen recht dat de wō
se leggen is een recht dat hem accordert met
ten gescreuen rechten ende tot cassumē van
den lande Ende dat die twee sijn samen con
sonanten. gelike als gescreuē recht is ghelike
gemaect den cassumē vā dē plecken. want
vā ist gemeen recht en cassumē tollerabel

Recht totten dingē dat is.
so wanneer dat pēmanant heeft dat vlsufruct
van eeniger proprieteit. en die proprieteit of
eygendom hoort eenen anderen toe. en oock
so wanneer pēmanant geleent heeft een sekere
somme van pennigen op panden. en die pā
den een ander toe behooren Ende dese voor
ghenemde dinghen sijn twee. dat eē is vlsu
fruct ende tander proprieteit oft eygendom.
Recht in den dinghen dat is recht te hebbe
in der proprieteit oft eyghendom in reale sa
ken. of in dat propepat of ander roelic goet.

Daer na volcht wat dīnck
dat waerlike hof is.

Capittel. 4.

Op dat ick bin gheselt inder ghenoech
ten der practiken so wil ick bewoisen
wat waerlike hof is Het is een plecke dpe de
rechter hout in sijnen landen tot ghe woonli
ken daghen om de saken te kennen. waer af
hi schuldich is rechte te doen tusschen die par
tien bi ghe wozen mynnen oft schepene. oft
ander. Ende inder waerheit dat hof is ghehe
ren waerlike dat welke ghehouden wort
bi waertiken ende tijtliken herren Ende dat
hof is gheheten gheestelic. welke bi gheeste
like herren. als bisschopen ende officialen ge
houden wort. ende om gheestelike dinghē
want tot eenen peghelicken der voorschre
uen hooren toebehoort te kennen die saecke
die hem lieden toebehooren als vā hare onb
sack. oft sake vā nature hē toebehoorde na de

scripture leit.

2

Daer na volcht te weten wat dinc is cassume vander plecken. Capittel. iij.

Als sume vander plecken naden oude vande lande. is een stantmaetich; ge- houdē efi geobserveert hiden ousten vande lande. Daer toe eendrachtich ghesonficmeert ende gheset als nader gheleghentheyt der plecken. Dit het is een dinc ghepassert by lanchheit van tiden twelch bi cassume voorscreuen ghecomen ende geconformeert mach sijn ende is schuldich ghinoech te wesen. En oec is differentie tussche die cassume wat daer is een heimelike cassume efi die is sochlyck om twifel der probatie. Ende daer is oec op daer cassume efi die is lichter dan dand. wat si probeert haer seluen. Soe eest behoort eer daer een cassume gescreuen sal sijn. dat si eerst bi. rj. vanden ousten vande lande oft neder gheapprobeert si. op dat haer lieder bonnisse veruolch daer af hebben mach. Ende van de sen bonnisse heeft gheappelleert gheweest in wylanse hoven. van welker appellatie he ut gheingiert gheweest wel ghe wesen ende qualick gheappelleert ghe weest.

Noch is daer cassume gheheten openbaerlic die welke is so openbaer. dat menie voer ge twifel hebben en mach. ghelikerwijs veel di ghen sijn so openbaerlic ghebleert ende ghe houden in eenighen landen. dat si een reghe lich kenneliken sijn. ende van al sulcker co- stumen machmen hem wel ghebraghen tot ter discretien vanden houe. also verre als die wederpartie niet en stelde in fact der contra- tie. ende daer om is gheset die differentie on- der die twee cassumen. dats te weten die hep melike. ende die openbaerlike. soe sal hem te wachten dat hi niet voort en stelt die hepme- like. want sy is swaer ende sterck te probieren. Soe weet dat nae ghescreuen rechten cassu- me gehouden. v. iare is vā waerde. eest dat si ghehe is den ghescreuen rechten.

Ende om te stercken tghene dat gheset is bi hofstijf.

Efi dat meer is. so wil dat ghescreuen recht dat die cassume vā wer- den si. de welke geobtimeert efi ghehoudē is

bi twee bonnis

ij

Noch leggen

21

die decretale dat cassume en behoort niemāt toe gewesen te sijn na tleggen des gemeyns volcomet wetende watter si. met na tghene dat die wise wetachtige mannen daer af leg- ghen geapprobeert te sijn bi bonnissen ende approbation.

Hier na volcht wat vlus. stijl. oft ghemet- ne obseruācie. Capittel. v.

Agheke wat dinc dat cassume is so is te weten wat vlus is. so suldi weten datter luttel differentie is tusschen vlus. stijl efi ghemeyn obseruācie. al eest dat die aduo- cate sulcke maniere vā namē hen geuen. al oft si seer schelende waren die eene vāden an- deren. nochtan o properlick te spreken vlus efi. stijl. is een geboente efi ordinacie gewo- de ghoudē int hof vā sommigen dinghe by dze manieren vā regulen. ghelikerwijs in een hof is men gewoonlic geen difaut oft o- hoof te geuen voer. rj. vren efi in een and hof voer noene. En des gelijcs van and gewo- like dingen tot eender plecken. efi and tot an- der plecken. Want die ghewoonten der houe die en sijn niet gelijc of consonanten. al ist d- die openbaer of heymelike cassume daer si. En vlus wort int hof gheapprobeert bi dze wegen. Die eerste als prescribere is. die twee ste als bi veruol gelugiert efi geconformeert is. Die derde alst soe openbaer is dat die rech- ter hout voer gheue oft geconformeert ende dat openbaerliken gebruyct.

Styl is een dinc twerike bi lanchede van ti- den is int hof so gheregelt dat nie māt int hof en is wonende of frequenterēde. daer af twij- selen mach. als hier ten houe gewoonlich is. wannemē default hebben wil oft oorlof tegen sijn wepartie. so moet hi doen bliken sijn acte anders en sal hē nyet obrineren oft hebben efi des gelijcs vā veelchade expele.

Ghemeyn obseruācie dat is een vastinge die welke die here is des lants heeft geueit in sijn hof hoven die stijl die daer is. Daer o wat het somwils vā node is dat die rechterē ma- ken nyet we vastinge o de quaetheit der cloe- ker lieden te bestrē. die welke altoos stude-

sedde deo que
sunt dei. & cesari
q sunt cesaris

Hic forte au-
tor dicit fm rō
suerudinē ubi
essuit aut inter
fuit qā sufficit
et regitur bis
fi cōsuetudinē
inditari. l. iij. in
fine. C. de epi-
aud. h. regitur
qō sed dū eam
iudicetur i can-
qā appellatōis
et sic ad finem
bis.

C. de epi. sed
l. neq. cōmissus

Cōsuetudo est
vlus rōnabillē
operatē tpe p-
scriptus in de-
iur. §. Ex non
scripto. adde. l.
fi. i. fi. C. de epi-
co. aud. i. g. i.
q nō ex scripto
sij dō nā dō
utruq supra
alle.

C. de. l. et cōst.

Dicit hic ut ap-
per dūre qā
phāda cōsuetu-
die standu; est
dicitis peritōsi
magis quā alijs
simplicibus

20
*Pl? peccat qui
 contra ordinari.
 onē iudicis cō.
 struā fore fa.
 rit. quā q̄ cōtra
 legē scriptā pet.
 rat.*

3
*fin Joh. adre
 officii iudicis
 est rōnabilis et
 equ? mor? q̄ in
 der cōdēuādos
 cōdē nat. absol.
 uendos absol.
 uit penas infli.
 git vel remittit
 denegandos
 denegat. corre.
 dēda cōcedit fa.
 cīda facit scilicet
 q̄ dēret.*

4
*.l. fi. ff. de offi.
 e i? cui mā. est
 iur. ff. q̄ iurisdi.
 cō sine modi.
 ca coherētiōe est
 nulla.*

5
*L. diligēt. ff.
 mā. q̄ fines
 mā. aci. unt di.
 ligenter cōsto.
 diunt.*

ren om t eromē oft te doen teghē die vſancie
 oft ſtylen der boozledē tiden Gelikerwys oft
 een rechter ordinerde datmē des een daechs
 pleyten soude die criminael ſaken Ende des
 anderen daechs die ciulle ſaechen eſi dat ſou
 de die rechter doen houdē bi gemeē obſeruan
 tie .also als die geſcreuen wet dat hebbē wil

A Hier na volcht te ſegge wat
 dinc dat iurisdiccie is. **Ca.**

Iurisdiccie dat is een waerdicheyt dye
 welcke die heren hebbē d iusticie te doe
 vā misuallen oft clachten die gheschet sijn in
 haren landē **B** So suldi wetē
 dat iurisdiccie gheberlt is in drien. die een is
 ordinarijs. die and natuerlike. die derde is bi
 commissie oft gegenen. **C** Die iurisdiccie ordi
 naria is die welcke die prince heeft eſi hout in
 sijn lant want hi en heeft bouen hē niemant
 dan god alleen. eſi daer d mach hi iugeren of
 doen iugeren bi sijn beuolen der pleckē nae
 consciencie. gelijc als dye coninc doet bē sijn
 parlement oft baelliu wen daer toe gheset

C Natuerlike iurisdiccie is die welcke die he
 ren hebbē vā hare heerschappien waerdich.
 als vā haren lenen oft ands. gelijc banrehee
 ren houden in hare bargenscap die hogeiusti
 rieren. eſi de bozchgrauen die middelbart iu
 sticie die officieren die houdē die lange iusti
 rie want een pegelic naeden sinē heeft iuris
 diccie eſi macht. eſi behoort recht te doen van
 ſaken in sinen laude gheschet wesen de. alsoe
 verre als sijn iurisdiccie begrept. noch tās en
 hebben si geen iurisdiccie ordinarie. wāt het
 is vā node dat si haer bonnis vā anderen la
 ten doen. vā bi hē te wetene bi hare leenman
 nen oft haren baelliu wē of ſtedehouwers eſi
 hebbē reſſoert tot haren ouerſten. te wetē tot
 ten prince die welcke heeft iurisdiccie ordina
 rie haer te corrigeren nae consciencie. eſi an
 ders niemāt en heeft dat ouerste reſſoert. mer
 middelbaer reſſoert mogē si wel hebbē **C**

C Die commissie oft ghegeuen iurisdiccie is.
 die welcke ghegeuen is het si bi prince oft bē
 and die macht heeft dat te doen. gelikerwys
 een prince oft een ander heet ſtelt oft ſetter tot
 eeniger plecken yemāt sijn baelliu oft maer
 ſcalc te wesen om iusticie te doen inden naē

vā hem. het si bi warachtige beſeghelde brie
 uen oft ands met sulcke macht iusticie te be
 waren eſi te executerē als de prince ſchue doet
 Gelikerwys eē prince geeft sommige ſteden
 preuilegien d wetten eſi iurisdictionen te ſtelle
 eſi dat bi brieuen. des so en mogen si bouē d
 inhoudē harer brieuen niet doe **B**

C Hier na volcht wat dat affiſe is **Ca. vj**

Affiſe is een vergaderige der wylſer
 rechteren eſi officieren vādē landen.
 de welcke hout oft doet houdē die ouerste vā
 der prouincie **E**ſi daer ſullen wesen alle baell
 iu wē. ſtedehouws. ſerganten eſi and officiere
 vā d iusticie eſi prouoosten reael op die boe
 tē. iſt. ſake datſe geen wettelike excuſacie en
 hebben **E**ſi die affiſe is ſculdich gecōdichte te
 wesen door alle ſtedē ghelegē on d die booe
 screuen affiſe. bi beugle vādē ouerste baelliu
 eſi bide ſergant eſi ooc dye ſtede eſi dach d pre
 ſentacie **E**ſi die baelliu bi coninclicher ordi
 nantie is ſculdich die affiſen te houdē vā. in
 maendē in dze maendē. eſi inc eynde vā elc
 her affiſen ſal hi condigen die affiſen d dze
 pegelic weten mach hoe eſi wanneer hi proce
 deren ſal **V**āt ind affiſe eſt procesſeer ſetp
Vāt ſo wie daer n3 eu coemt oft hē en preſe
 tērt dē dach vā d preſentacien. die doet det
 ſault ſon d remedie **E**ſi daer d ſalmēſe de vo
 ren cōdigen **J**u d affiſe ſullen alle proceſſe go
 de cōdeert sijn. eſt datmēt duechdelic doet. al
 le bekende meſdādē ſullē sijn gecorrigēert eſt
 alle bānē dwilt worde **E**ſi men ſal āt woor
 dē perſonaliter of in proper perſone. eſt eē ie
 gelic is ſculdich gehoort te wesen i ſine clach
 t e het si op edel oft op onedel op officieren ſer
 ganten of andere. wāt geen officieren oft die
 narē en sijn ſculdich inde boozscreuē affiſen
 gebrekelic te sijn. als boozscreuen is ſonder
 wettige excuſacie **E**ſi bider affiſen is te ver
 ſtaen purgacie oft correctie vā allen meſdā
 den gedaē indē lande. eſt wāneer inden affi
 ſen die heren vādē lāde eſt ooc die wile ſoga
 dert sijn. ſo machmē n3 eu we cōſtitucien en
 de ordinancien maken eſt ſtellen. eſt die and
 die ſcadelic sijn te nyete b3ngen eſt toe genē
 anderen tiden **E**ſi si moeten also ghecōdiche

sijn datte niemant ignozeren oft n3 wetten mach. en also en mach men se nēmermeer re-
proberen.

¶ **Uoort** so en salmē in ghe-
men lāde assise houden dā inden lande vādē
ouersten. biden welken die assise gehoudē is
en heeft iusticie sond middel. wāt in anderen
landē so en machmen noch en is die ouerste
baelitu die voorscreuen assisen niet sculdich
te houdē. en is ooc sculdich die voorscreuē al-
sisen te houdē totter ouer plecken daer si ge-
woonlic sijn te wesen. en ooc en salmē n3
houdē in vremde plecken. mer in gemeynen
plecken wāt alsulcke notabel hof en iusticie
salmē openbaer houden.

¶ **Doemen** vādachuaert sijn wēb partie int
hof hi sij vzi oft ands

Capit. viij

A Engelsen dat hier voor is geset dpe
manier des waerhēcs hofs so wil
ic v leeren en wīsen hoe die eplēer sijn weder
partie sal doen dagen en cōueniren te houue
En d dattet plamēt is dat ouerste hof. so wil
ic v wīsen hoemē int voorscreuen plement
die wēb partie sal doen daghen.

¶ **So** suldi weten dat wpe een and wil doe
dagen int plement her si in realen sake oft cri-
minale saken. hi behoert te hebbē mādēmēt
vandē conic inhoudende die cause waer om
En sal dat voorscreuen mandemēt gradzel-
ceert oft gheciot sijn aēdē iersten sergāt bacil-
tu oft stedehoud En is die materie swaer als
in criminael misdadige saken so sal hi eerst
informacie doen eer hi hem doet dagen

¶ **Eest** in saken vā pennighen oft vā schul-
den so machmē dagē sond informacie pcedē
te Also soude hi doe in saken vā nieu wicheit
oft vā simpelre saken oft reale. en is vā noo-
de dat hi vādachuaert si toe redeliken daghē.
te weten als dat hi. i. nillē geseten is van pa-
rīs. so sal hem die sergant vādachuaerdē d hē
te presenteren en dach betepkenen ten iustice
den vā. xi. dagen en also voozt na gelegent-
heit des lants.

¶ **So** suldi wetē dattet plement alle iac des
anderen dachē nasintē martijn indē winter
voozt dierste pīentacie En des anderē dachē
daer na die tweeste pīentacie En daer om so

wie eē and wil doen dagen int voorscreuen
parlemēt dat moet te minsten gesciē xi. dagē
voozden voorscreuē dach vāb pīentacie
oft ands den dach en soude n3 redelic sijn. en
so sult ghūt vstaen vā allen baelliuscappen
gelegē ond dat voorscreuen parlement.

¶ **Itē** oft gesciede dat yemant buten diē da-
ghen woude yemāt van sinen baelliuschap
doen dagen. hi mach dat doe in extraordina-
rien dagen nochtans si vā node dat die cita-
cie oft plement daer op vweruen inhoudēde
sij. datten dach was betepkent in ons vooz-
screuen parlemēt n3 tegens staēde dattet pro-
ces daer behoort. en bi redenē. en dat ist man-
demēt schuldich in te houdē. en dē dach vādē
citacy sal redelic wesen. alsoe alst geset is en
na sile vandē plament.

¶ **Uoort** so en mach geen officier yemāt int
parlemēt dagen vā sijn selfs au ctōziteit oft
macht van watsaken dattet si ten waer dat
hi sonclinghe mādement daer toe hadde. en
waert dat hēc sond mandemēt dede so en ist
van geure waerden.

¶ **Itē** eest dat die officier eē mādēmēt heuet
om yemant te dagen in saken vā misdaden
inhoudēde te cōpareren psonalike oft in pro-
per persone so moet hi seluer comen. en houe
dat mādēmēt also n3 so mach hi eē pcurue
te stellen En ist dattet mādēmēt inhoudende
is seluer te comē. so salmē hem vādachuaerdē
waermē vinden can. En ist datmē hē n3 en
vint. so salmēt cōdigen tot sijnre woonstat.
oft totter plecken daer hi meest vkeert oft ter
plecken daer die misdaet ghedaē is. en ist om
een simpel misdaet so eest genoech tot sijnre
huse oft ter plecken En eest d heerlike sake so
salmē vādachuaerdē op die plecken des hofs
en tot sinen huse.

¶ **Item** eest d clachte vā nyeu wicheit soe be-
hoestmen twee adioernemēten of citacien te
weten die ierste d partye te vādachuaerdē dpe
welcke men doet vādachuaerden op dpe plec-
ke cōtensiose d die clachte te sien interineren
en daer toe behoort eenen bequamelike dach
na gelegenthy der plecken. mer iheen stede
so ist vertoef vā. iij. dagē lanc ghenoech

Ad volum? fu
crinō obstante
q nostrū sede
at plamētū de
gratia speciali
et ex causa.

Ad tenet bal.
in. l. cū clericis
C. de epī s. de
ri. nīl cōuētū
do curie eēt in
cōtractū ut per
en bal. i. l. si qn
C. de test.

Ad tenet spe-
cu. i. ti. de acm
sa. Si. v. bar. in.
l. inter accusa.
in. ij. colū. ver.
ij. q. i. tur. ff. de
pub. ind.

Item waer dat sake dat die gene die te dachuaerden is woonachtich waer butē dat conincric of heerschappie en hi dachuaert waer om mēsbadige saken oft om selue te cōpareren en die mē daer int conincric gedaen waer oft in heerschappie vā eenigen heren so eest genoech datmē hem cōdicht op de plecke daer die mē daer geschiet es oft op dye palen des conincric daer hi woent sonb and bete kenis waert sochlic hi hē te gae. maer waert sonb soze so waert goet datmē hem dede te weten.

Item waert dat iemāt lage in een stede of op een slode. so dat die officier hē n3 en dorste dagen d soze vā sinē liue. so ist genoech dat hi sijn exployt doet aendē d3apboem en daer toe sal hi met hē leiden. 3 oft i3. mānē te min sten om sijn exployt te sien volbrēngen

Item waert d te daghen die woonachtighe des lants in vremde stede. so ist genoech datmē dachuaert totiet stede daer s3 alb naest gelegē s3n. En daer sal hi op enē meret dach int openbaer s3n exployt doen en dā sal

bi die wete vā sinē exployt metter relatie vā ste maken aē die poorte vā d stede daer hi de heren oft liede dachuaert heeft. soe dat wē bi hem liede gact oft repst mach hē doe wete hoe en in wat manieren dat exploit gebāe is en om hē liede coppie te geuen eest dat s3t begheren. En men salt laten geueelich aen dye poorte al so lange alst dueren mach. also heb ic sien doen tot sonb getal. also wel d heeren wonende in henegou wē als in vlaenderen daer dachuaerden af gheschiedē te doornie om dattet was een stede naest gelegen op die palen vā dē conincric En die dachbrieuen waren vast gemaect aen die poorte daer men ginc in henegou wē alst daer te doe was en alst in vlaenderen te doen was des gelijc En ooc also tot veel sloten en castelen nae gelegende die exploiten aenden barrieren

Wanden genoten vā vancricke so suldi weten dat si onb genen rechter geset en s3n dā alleen onb den coninc oft s3n perlement. en daer d wordē si gedaecht bidē conic. en die conic geest sonblinge mādementē daer h3le

bi daecht seggende Adionant? vos ac. twelc mādement is dē naesten officier beuolē dat h3 dē genoot voozcreuen sal doen wete tinhoude vā sinē mādement en dē dach die hi cōpareren sal int perlement wāttet dye conic alsoe wil. en hier af sal die officier s3n relatie doen.

Wanden prelaten

Prelaten dachuaertmen alsmē and liden doet het si in realen saken oft personalē

Wandē capittelen dachuaertmē den deken en capittel en doctē d3gaderē so veel d3 haren genoech is. en houdē daer hare raet en deliberacie. en. diē geuen si in gescrete

Wandē moniken en nōnē pr3st hē datmē doet comē den abt en cōuent en datmen dye cloek luydet en capittel hout so datter redelic getal d moniken s3 om te cōcluderen. En des gelijc vādē nonnē dachuaertmen die abdisen en cōuent daer affulle s3creuen.

Wandē gerecht vā eenē stede salmē verdachuaerde dē baciliu die meeste mānen ende scepenē na dat die geswozen der stede gheordineert s3n d te d3gaderen in cauerē te weten in plecken daer si haren raet ge woonlic s3n te houdē so veel vā hem liede datter ghe noech si. en daer ouerte scriuen.

Item waert datmē een gemeynte dachuaerde dat seide gebuert dat salmē doe openbaer. In cas vā appellacien pr3st h3 datmen doet verdachuaerde dē here daermē affgeappelleert heeft en s3n baciliu oft stedehouder en d3 is genoech in sake vād iusticie vā dat officie d3 die baciliu of stehou daer th3ot

Item en waert datter geappelleert waer vādē rechteren die welcke iugieren oft d wi sen tot dmaninnen. vādē here als leemānen scepenen. censiers. oft andere die werlike iugieren bi de cōsciēcie des heren oft s3n baciliu oft stehou oft meeste vādē gerechte. weet dattet genoech is datmē dachuaert de here baciliu oft stedehou. mer sonblinge pr3st hi datmē dachuaert de ghene dye dat dānisse gegeuen hebben het si leemānē oft scepenē oft censiers oft and En die reden is wāt als d rechter alsulke dingen iugieren. dat ghe

In citariōibus
faciēdis cōtra
cōitatem dicit
bar. in. l. i. c.
de iure repub.
li. xi. q. debēt ci
tari admistrato
res ciuitatis
nec quicquā di
rit de cōgregā
da ciuitate qui
tud eēt onoro
sū citari. ne for
se cōdādos vel
lent cōuenire i
nicē iō videtur
fm. bar. q. ad
ministratores
citentur

schiet op haer cost en boete. Daer haer lieb here niet in gehouden en is. Ende is dat die here in cas van appellacien niet en cōpareerde so verre als hi dachuaert is oft sijn baeliu vā sine rechtters so weet dat hi daer anders geen scade bi en lōdt. dan hi genen eytsch doe en mach. oft die sake n3 wedd hebbē en mach al waert dat sijn rechtters wel geoordeelt hadden. en daerom eest van node hē te presenteren oft cōpareren wāt hoe soude hi sijn rechte vercrigen daer hi niemant en heeft die voor hem eytsch. wāt mach die mensche en die rechter den eytsch niet doen so en mogen die rechtters niet houdē teghens dē appellanc want waert qualic gewesen oft geiugiert dat soude die scade sijn vande ghenen die geiugiert hadde en niet des heren vā wien si rechtteren sijn. en waert dat de rechtters haer niet en presenteren dat en soude des heren scade nyet sijn noch op sijn boet oft cost mer die appellacie soude te niet gedaen sijn totter sorge van sinen rechtteren en sonb p̄iudicje des heren gesien dat hi cōpareerde.

¶ Mer het is ee and vā ee rechter die iugiert vā hem seluen sonb mede hulp vā rechtteren want vā moestmē dē heren oft sijnē baeliu properlic dachuaerden oft sijn stedehouder waert dat eenich vā hem de sentencie gegheuen hadde. en die redē is wāt die here is rechter vā hē seluen en vā hē is geappelleert ende vā aubs niemāt. en daer o moer hi dachuaert sijn. En al waert al also d3 die baeliu oft stedehouder die sentencie ghegeuen hadde vā den welken het geappelleert si. nochtā moet men verdachuaerden den here met sinē baeliu oft stedehouder. om dat die sentencie ghegeuen is indē naem des heren de welke also geiugiert af wōst. Exempel. ¶ Die regent van risel oft sinē stedehouder heeft een sentencie gegeuen vā welker geappelleert is. weerd3 in saken vā appellacie soe moet de graue vā vlaenderen dachuaert wesen vanden coninc bi sekeren brieuen oft andere gheschier van des coninc wegen tot eenigen coninclichen rechter mer van coninclichen rechter so en machmē nē māt dachuaerde dan alleē

die sentencie gegeuē heeft o dat h3 ordinarie en dagelics iugiert en die pte de appellacie te weten doet ist dattet des lants ghewoote is. En ist in gescreuē recht so pōst hi datmē verdachuaert de pte ende den rechter dat te weten doet.

¶ En ist dat enighe pte dachuaert si int plemēt. en si haer presenteert bi procurer en gebuerde d3 o enigerhandi sake hāgende die eerste dachuaert collectert so ist gheuoet datmē dē procurer verdachuaert die welke hē gepresentert heeft in die principale sake vande beginsel des daechs. vanden baeliuscappe totten einde vā diē mer waert bi also dattet plemēt ghebrake voor tlaer soe moeten dachuaerde dē meester o te dienē vā sinē processe dat nacomende perlemēt

De hac materi
avide. Romoc. i
c. 3 si specialiter
extra de appell.
et. bar. in. la. ff.
ad turp. in. fi.

¶ Itē so suldi weten d3 in saken vā appellacien die dachuaert sal sijn ghedaē binen drie maendē. en n3 meer en machmē dbeide mer coeter machmēt wel doe tot diē einde d3 daer sijn enen bequamē dach alst ghesit is. wā in boolede tīdē moechmēt doe binē dē iact of vā maendē. B. bi ordinacie vande perlemēt so ist also dbonde. d3r welke was gemaect anno. xxiij.

Dr. C. de i. epa.
appel. l. fi.

¶ Item so suldi weten ist d3 enige sake hangende int perlemēt n3 gheexpediēten is dat voorscreuē plemēt duerde. so wortte ghecoēnuert int and perlemēt bi begemēn regelle des perlemēdes en daer en behoefte gheen dachuaert meer af te sijn.

¶ Item oft geuiet dat een appellant na sijnre appellacie hadde bequamelste tīdē genoech als van. xi. oft x3 dagē totten naestcomende perlemēt toe. en hi dbeide o te dcrighen een adioernement oft dachbriefer dat perlemēt begonnen waer. ende die rechter daer en bouen heeft die partie doen weten. Polito dat dat nader appellacie d3r ghedaen was dōtē daghe des dachuaerts toe noch gheen iact en was. soe dat by d3ren schijnde daer gheen interrupcie te sijn. Maer weet dattet adioernement oft dachuaert gheerkeps is voor n3 endet volch vander appellacie is desert. L

Ita fuit dictum
p arrestu anno
xxij. pstepha
no de ped to cū
tra bertrandū
de marcellanis

¶ Maet in sake van serchinghe soe coemmen al eijes genoegh te sercigen een adioernement positio oft aegellen dz die sake waer om die verleseringe begeert was waer ghesiet in iaer voozledē nochtans in sulckē sake so is een mēse tot allen ridē daer toe vbonde sekerheit te geuen n3 tegenstaēde enige exceptie welke datse si.

Ita fuit dictu
parcellu anno
rui. p. e. p. cal
leroci.

¶ Vande ionge soe wie vdachuaerden wil die te ior sijn vā dagen so ist noot datse vooz siē sijn tutoers als voechdē effi curatoers. effi ist datst geen en hebben so prōst hi datmē by den rechter diet toebehoort hem liēdē tutoers oft voechden makē Effi is oerber dattet mādement vā v dachuaert dat inhoudē effi dat die exploytier vā v mandement of daerh brieft dit laet doē Dit gedaē wesen so prōst hi datmē v dachuaert dē kinderen properlōc effi oer die voechdē effi dz te relateren oft ands die dachuaert soude te niere gedaē sijn.

De iure tū scri
pto valet cita
tio fctā contra
minore v. dicit
bar. in. l. i. §. sus
fici. ff. de admi
nistra. tūto.

¶ Vanden dullen effi welansee effi vounder dōde liēdē so prōst hi ist datmen se v dachuaerden wille datmē se voechdē geest effi datmē se gelōc daerh hem liēdē effi oer haer voechden oft ands soude die dachuaert vooz nyet sijn.

¶ Ghi sult weten dat die sergant die sijn adioernement doet al eest dat hi daer af beueele heeft effi vā des conics wegen daer toe gheset is. so eest behoort ist dat hi dat doē wil in lā de vā anderen rechterē dat hi toe spreke dē hēre onb wien hi dat doē wil. effi v dachuaerden sijn onb laten of den baelliu oft stedehouder op dat hile vīdē mach effi vint hōse n3 ne me dē sergantē vā v plecken. effi alle naersticheit vā hem gedaen wesen de eest dat hy se niet en vint effi hi soude moeten reisen sonder adioernement. so mach hi roepen die nae ste gebueren effi in haer tegen woordicheit be wisen hoe dat hi nyemāt vā des heren wegē geuonbē en heeft effi daer om effi bi haren ghe bzeke doet hi sijn exployt aen hem liēden.

¶ Item waert sake dat die heere oft baelliu hem genen sergant lenē en woude. soe mach hi daer af getugenisse nemē vā v sommāc des heren baelliuus effi stedehoubs.

¶ Nochtans suldi weten waert dat sake dz

hi den here seluer verdachden soude. soe en behoefde hi genen sergant te leenen dō sijn exploit te sien doen. wāt die sergant en is daer tegen woordich niet gheroepen inden landē vā v sommigen heren dan om te wachtē dz daer geen onbehoortlike dinghen en geschieden ende dat die here niet ignoretē en mach oft daer yet teghens hem gheschie. oft tegens sijn onb laten. op dat hi hem opoleren mach. ist datmen hem ouerlast doet. oft tegens sijn iurisdiccie.

¶ Vā herē die iusticie hebben Eest datmē de here v dachuaerden wil vā sijnre iurisdic tien wegen om saken die hi sijn stedehouder oft sijn baelliu ghedaen heeft Oft eest dat die sergant in saken vā officien heeft ghedaen dinghen daermen hem omme verdachuaerden mach. Weet datmen hoozt te verdachuaerden den proper die here effi sijn baelliu of stedehouder oft sergant. bi wien dattet sijn dz die saecken toegheromen sijn oft anders dpe dachuaert en soude vā geente waerdē sijn.

¶ Ende waert in saken vā appellacīe ende men gheappelleert hadde den baelliu. soe behoefmen te verdachuaerden den baelliu ende here. Ende die reden is wantmē behoef men te verdachuaerden den ghenen die by here vā v den dinghen is. ende dpe properlōc daer in mach winnen oft verliesen oft ands en doecht niet ten waer in anderen saken. vā corruptionen oft ander voozgesette quaetheit tegen den voozscreuen baelliu stedehouder oft sergant want dan soude een peghelic sijn last dragen.

¶ Voozt is te besiene dat ghene twelcke behoef is te doen naden subiecten houen effi cassumen der plecken gheliker wōs coninclike houen gheleghen onder tperlemente. soe eest noot datmen die verdachuaert bi cōmissi in houdende die saecken alst vooz gheset is. ende geschiede wat in plecken dpe bi enich mid del oft anders ghehouden sijn. die heere daer dat onder ghebuert en is niet sculdich onder danich te wesen. Ende dpe sake ghehouden inder commissie die en mach die here n3 weigheren onderdanich te wesen.

¶ Mer waert heerscappie by ghehouden eff
sond middel vandē conic. so en waert gheen
behoef dat dye commissie die sake inhoudende
ware. Mer het waer genoeg te antwoorden
op sinē eysce. En behoort te hebbē enē bequa
men dach. Te wetenē dat hi sal hebbē vandē
dage dat hi dachuaert is totten daghe van
sijn presentacie. by dagen oft anders dē dach
en soude n3 bequaē sijn na coninghe plecken.
mer in personale saken ist genoeg vā. v. da
gen eff in reale oft heerlike saken. xv. dagen.
eff in criminael saken soe ist vā. iij. daghe. in
ij. dagen. eff vā. xv. tot. xv. dagē naē con
cie so machmē procederē tottē vā eff daer bo
uen is te staē vandē parlemēt so gheesce
nē is.

¶ Item in houē vā subiectē heeren. so sulbi
wetē d3 in personalike saken die here dach
uaerde sijn volc vā des morgens totten auent
eff vā des auents tottē morgen. Mer n3 d3
de werelt genegē is ter appellacien vā haeren
heren so prōst hi datmē eenen bequamē dach
beteikent te wetē vā. vij. dagen alst geseit is.
En erst int cas reale. so prōst hi datmen hem
dach betreikent vā. xv. dagen binē der vyver
octaue eff si sullē dachuaert wordē op die
cōtenciose plecke eff mē salt te wetē doē sijn
sels psonē oft tot sinē huysē. eff in diē dattet
waer in cas reale. het soude moeten gesiedē
biden here. dats te weten bidē bailliu oft sijn
nen stedehouder. Alst in cas feudael oft vā lē
bi mannē. En ist in lāde cortiere het behoort
te wesen bi prouost meyer. oft scheidē eff by
screpenē. manē cortiers. in wonēde oft rechts.

¶ Item waert dat sake dat uwe ontsaet lē
man ware vā cenē anderen here dan van v
ghi moecht hem doen dachuaerdē al uwen
ontsaet eff als kaerle. son3 te bewaeren oft te
houden die regule die toebehozende is den lē
mannē. En in dien uwe ondersaet verdach
uaert wort van eenen anderen here om sake
van erue dat hi vā hē houdende ware. Wert
dat na dat hi hem hadde doen dachuaerdē op
dat erue hi soude hem mogen inthineren op
uwe heerlicheit. eff ghi soude sculdich wesen
obediencie te doen.

¶ Item waert dattet remant fugitiu oft wech
lopende wate ende liep in een kercke. daer h
en salmen niet lachē. men sal hem dachuaer
den inde kercke door sijn mesdach. want dye
dachuaert is goet bequaem eff vast.

¶ Item eff oft remant wech liep. eff mē niet
en wiste waermen hem binden soude. soe ist
ghenoech datmen hem dachuaert int open
baert ende in die kercke. Ende voort so sal mē
hem ghebragen totter cassumen der plecken.

¶ Want daer is differentie tusschen die plecken.
Item bider cassumen vanden waerliken
houc ende plecke. Alst dat ghi remant dach
uaerden wile in criminale saken ende uwe
wet si bi geswozen mannen. mē moet d3 wet
elaghen ende daer naē verdachuaerdē door
den heere ende die mannen in die kercke op
einen sondach. oft op eenen anderen hepli
ghen dach ende daer aff salmen relacie doen
opten dach als men pleyt ende also sal mē. iij.
dagen doen. ende vierde toecomende oft an
ders en doecht niet.

¶ Item so sulbi weten so wie remant dach
uaerden wile in een lantschap vā eenen heere
die welcke dat lant hout bi middel vandē he
te die doet verdachuaerden. Weet d3 hi prōst
dat die sergant die dachuaert doē sal come
ierst totten here on3 wie hi die dachuaert doē
wil oft sijn baerliu. oft stedehouder. ist datmen
se binden mach. Ende erst dat hyle niet geuē
den en can soe mach comen dye sergant by
den heere subiect oft middelbaert. Ende ist dat
hi dien niet en vint soe mach hy roepen de ge
bueren ende bewisen hoe hi noch heere noch
baerliu stedehouder noch sergant en can ge
binden aenden welken hi sijn exployt doen
soude inden lande vanden heere aen sijn on
dersaeten. Ende daer om bi haer ghebreke so
roep hi die gebueren ende van als doet hy
naē hem lieden sijn exployt. ende daer aff sal
hy relacie doen. ende alsoe is sijn exployt van
waerden. Ende erst dat hy anders doet. soe
en erst niet ontfangelōc oft van waerden. En
de alsoe eff gheordineert by coninclicher cō
stitucien dye welkes sijn ghemaect by coninc
Philips tijdt. Ende oock soe willent alsoe

28
I. Sent p. p. m.
C. de his q. ad
cecl. cōsu.

For em cōtra
tudmē nā de in
re scripto pro ci
ratōe pempto
ria dā m. r. r. r.
dies semel h. p.
singula citatio
ne. r. dies. l. p. m.
pandum. C. de
ind. et. l. r. r. r. C.
quō. r. q. n. d. r.
l. ad pemptorij
cū. r. q. r. de ind.
hodie aut dant
p. r. r. r. in aū
de litigio col
vij. s. omniē

hebben die gescreeuen rechten.

¶ Daer na volcht hoemen een dachuaert te ghen ghebiede mach. oft ontsult te bewisen waer om hi niet comen en mach.

Capittel ix.

¶ Eghen gebot en is anders niet. dā te ver lenger den dach om dat den mensche toe ge- comen is sieste oft geuangenisse. oft bi dach- uert vā sinen ouersten of bi bedenaert begō- nen voer die dachuaert wāt ands geen teke- nē en mogē si bewisen dat die dachuaert vā gheenre waerde en si. So suldi weten. dat so wie wil voorsetten ontschult vā cranchepe- ist in parlemēt te doen. so eerst noot dat hy dat bewise bi vrieuen vā sinen cureit die hem ge- vissiteert heeft in sijn cranchepe oft bi die gene die hem in siechede gesien heeft cranc wesen

de. est dat hi dat betuyge met woerde oft met sinen eet oft ands en doecht niet. ¶ Eerst dā dit ghesiet int hofsubiect: so prōst hi dat hi dā probeert bi yemāde de welke dat certificert ghesiet te sine. est hi daer mede gelast is dā te leggen. ¶ En en wilmen niet gelouen. so is hi bereyt yemāt te leide tot sinen bedde dat hy siecleit. est eerst dat ghi mi niet gelouēn wilt so si met mi yemant gesondē op dā costē vā ongelōc vanden ghenen die mi niet gbelouē en willen est also ic segge also eerst mi beuolē.

¶ Soe suldi weten dat in locael hōuen sijn dā ontsuldē est dit vierde toecomēde gheli- ker wijs of ghi dā dachuaert bij v partie voer den rechter: den iersten dach moechdi v ont- scult senden des ghelōges den tweesten dach est den derden dach moechde ontsult senden dan u wē linc. wāt na de ontsult vā siue lō- ue en derfme g en and ontsagen. om daer- nader castume dat sonderlinckle is.

¶ So wil ic bewisen welke ontsult defac- lic sijn. Ten iersten ontsult van sieste. tē an- derden vā geuangenisse sonb bedroch. dat te weten dat hi hem seluen hadde doē vā ghē- van opsette aups. Of ontsult vā dootlike o- loge of dā ontsult vā bedenaert gesprote voer de dachuaert. oft dā ontsult vā dachuaert ic conics hof oft vā sinē prince. Of dā ontsult vā sijn vā

ders oft moeders assulcheit of vā sinē broed- dien dach oft den anderen daer na. Of vā af- lincheit vā kinde twelcke ghesloren ware bi eenigen ongeual gheliker wijs of een kint- dbernt d woycht of dā dōckē ware. of dā ontsult vā sinre buyfrouwe die dien dach beual- len ware van kinde of slove. of dā si in haer- arbeit is. Of dā ontsult vā eē vrouwe de hi besla- pen soude. of die assulich ware. Of ontsult in sake vā erfnisse butē dē houe vā sinē hers- die welke int hof vā sinen heere soude oock dach beteykent wesen om erfnisse. want hy meer prōst ondbanicheit te wesen sinen here- dan eenen anderen. Weet ooc dat onlede of ontsult stat grōpt in personen gebannē bu- ten den landen oft iurisdicte dait hē dach ge- seit was.

¶ Ghelien die ontsancliche ontsult so wil ic bewisen die iz ontsanclic en sijn. ¶ En weet waert datter yemant quame est dede dā ontsult vā ontsult oft vā weder geboden te sijn nader dā ghefugeert of ghewesen int hof hē- coemt te laet. Item so wie sijn excusatie doet voer de dā vā der pleyte. dā doeste te ver- gefts. Item so wie ghenen dach vā therres- partie wegden beteykent en hadde. est hē sijn onleden oft excusatie doen woude voer den dach. Iste n soude dat niet doghen. ten ware dat hē des anderen daghestet dā vā pleyte weder quame. Item in veel hōuen die excu- sation oft ontsulden en sijn niet ontsanclich- ten si dat se gester est geaffirmeert warē bi tē- den dat si warichtichliken die ontsult voer warachtich hōuden. Item ontsult gemaect- buten dat conincrike na oudē hōuen en sijn niet ontsanclic. Mer de clercken soude ter cō- trarie segghen waer dā coninc warachtich. Nochtans soude in veel hōuen alsoe gewezē sijn est sijn sijn alsoe gewoonlic. ¶ En hoe wel dat die ontsult ontsanclic si. dā partie sal nochtans neerlich wesen dā defant te rylē. behoude sijnre ontsult. want in dat eynde vā dā ontsult so iset behoeflike dat die on- lediger doe tusschen der partien onlede goet- wesen. ist dat dā partie hem dat niet ver-

20
C. vii. vi. l. mē-
nerit aucti. ac.
Vet lex hic al.
uchi loq. de ci-
tatioe et nichil
facit adpropo-
riū nā allegat
ex eo qd ibi ha-
beat locum;
dūas conuenien-
dūas qd vā e-
intellectum pul-
chre p. bar. hic i
l. mēnerit

20
Et habetur. l.
p. q. x. l. iij. ff. si
q. caur. in iud.

dragen en wil oft anders en sout niet wesen sonder clachte.

¶ Wanden eede die de ontsult doen sal naer rechte te spreken so wil ic v bewisen dy hi sculdich is bi sinen eede te affirmieren oft te stercken drie dinghen. Dat eerste is dat die ontsult die hi seic sy warachtich es goet. Ten tweeten dat hi sonblinge belast is om dat te doē. Ten derden dat die ghene vooz wien hy dpe excusacie oft ontsult doet hē properlic daer mede belast heest. **¶** Item onlede van crachtich sal bewisen son bi brieuen vā sinen pa sooz. Ende onlede vā gheuanghenisse bi den heren brieuen die hem gheuanghen hout. **¶** Es ontsult vā sterlike oorloghe sal tusschen den edelen gewarachtich sin inhoudende de sake es teges wie de oorloge sijn. es waer hi hē hout o die voorscreue oorloge ghebedēde hē also haest als de oorloge geynt is oft bestant gegue is. die ontsult te proberen es waer te maken in behoorliken tiden. Es in teiken der waerheit heb ic desen brieu ghelegelt met minen segghel etc. **¶** Ende this van noode die te reueleren bi commissie hier op ghegeuen panden rechte. om dit waer te maken binē die naest comēde dage vā plepte naden pais oft bestant oft sekerheit dier ghegeuen si. es dat hi redeliken dach hebben mach. Ende ist dat hys niet doen en mach. soe mach hy den rechte diligenteren. oft gracie van hē impetreten oft verweruen dat te doen. den naest comenden dach vā plepte allinē doct in ontsult van lieten.

¶ Daer na volcht geen ontsult te doen vā sonre dachuaert.

Capittel x.

¶ A gescreuen rechten al es dattet remant verdachuaert si te houē bi sonre wed partie tot een en sekeren dach op welken dach hi en ontbier. noch en ontsuldighē noch en wed gebiet om sekeresaken die hi heurt op dien dach. soe is hi sculdich versterken te wesen vāden clachten vā dier dachuaert is al waert so dat default tegens hem gegheuen waer. so en mach hi van rechts weghen niet wesen ghereueleert om die sake dpe hier na volgen. na dat recht seic.

bi

¶ So wetē waert dat die verdachuaert is waer in roeringe om te gaē tot sonre dachuaert es in die dachuaert quamen toe die saken es redenen die hier na volghen. Dat die wegen also bedect waren met sneeu datmē dē wech niet binden en mocht sonb sonre vā sinen lye. **¶** Dat wederen donre blixem gebroke brugghen oft gebroken passagien. alsoe datmē nzwel anblinsen can passeren om wassingen der wateren. oft om gebroken diken. oft o ciuieren die wt haren riuagen gheuloeyt zyn. die welcke men nyet passeren en mach sonb dongier vande liuesoen machmē niet voer der gaen. **¶** Gehouwenisse vā geuanghenisse ope n wech. oft ghenomen te worde van sijnen viandē oft vāden viandē van sinē here bi dese voorscreuen sake es redene mach die gene die dachuaert is geexcuseert son te houē. mer des sal hi doē bliken also wesen de opten dach datmē hē dachuaert o te sien iugeren es wisen tproft vande default. datter tegen hē genomē is. **¶** Noch wil dat gescreuen recht dat wesen benedē haren iaren. furieusen oft rasende die geuallen sijn in crancheit sullen geexcuseert sijn ten si datmē met haerlicheit heuet doē dachuaerden haer voerden anders en gheestmen geen explorien tegē hē.

¶ Daer na volcht vanden defaulten ende contumacien.

Cap. xi.

¶ De defaulten is niet te compareren bi hem seluen. oft bi procuruer gheuoerch ghesunderet int hof opten betryhendē dach. soe wil ich bewisen bi hoe veel defaulten machmen tot sonre clachte gheraken. So salbi wetē na stige vande parlemēt in waerlike oft ciuile actien. es dat die verwerer nzen comt opten ersten dach die hem bereikē is die partie epseēde sal obtinerē defaulte es commissie vā nreus. ten andē perlemēte daer na volgende. om te comē tot die dachuaert. dinge es haren iugeren die profiten vādē seluen defaulte es te procederen tot quele na der redelicheit. Ende es dat ten seluen andē parlemēte noch die verwerer niet en comet die epseer sal hē dmonē hebbē vā alle dweringe es defensie. Es wed om me binē dē

vide de hoc. l. dñu? ff. de iudi. reg. rest. ff. gñā liq dicit q d? cō tumar ad huc iudice p tribu nali sedēti com parēs restituit ad appellandū

Ultra posse ab hū.

De hoc bar. in li. 5. sufficit. ff. de administra. c. 10.

seluen anderden dach **D**weret **D**bachuaert
sijn te comen horen iugeren die profeten vā
beyden defaulden. **E**n ter derder dachuaert-
dinghe so sal die epischer geraken tot sijnē ep-
sche op die verificatie en sekerheden die daer
op ghedaen sullen sijn biden voorscreuen ho-
ue **E**n hoe wel dat hi ten betepkende dage tē
hous niet en quame. so en soude noch als dat
voorscreuen hof daer om niet laten te iugere
oft recht te willen en te doen op dye voorscre-
uen defaulden. met men soude iugere recht
en bonnisse willen oft hi daer te hooue en ter
verdachuactdinghe inder tegenwoordichheit
geromē ware **I**n gemeene sake

In die defaulden in gemeene saken is te we-
ten dat so wannest die here souuerain oft op
perste rechter doer verdachuactde iemāc sub-
iect ondenighe ander heren subiect vander
seluen here souuerain en de ghedaechden hē
laer veruallen in defaulde ten houe van si-
nen souuerain. weet dat om dē eerste defaulde
hi en die here daer hi onder gheseten is die hē
weder roepen soude wille in cas vā ten vop
verloren en sijn veruallē bi sijn abfencie vā
allen recht aengaende sijn vop voorscreuen
En daer toe verliest die defaulant alle decli-
nacie vop dē eerste defaute. **I**tem dē ander-
den defaulde verliest hē alle dilatorie en ex-
ceptie die hē hebben soude mogen behalue de
continuacien **I**tem ten berden defaulde ver-
liest die defaulant alle peremptorie. en nae en
sūme van sommige houe is den epischen
epischer toe gewesen bi defaulde **E**n nae co-
sūme vā sommighe houe is die epischer sul-
dich te verificeren en te probieren sinen episch
Oer die defaulant is excluse en afsteken vā
allen weren wedersegghen ofte repliquen.

Na den episch ghedaen.

Item waert dat naden episch ghedaen in
presencie vanden verwerer oft vā sinen pro-
curuer in actie personale. die selue verwerer
ofte procuruer ten daghe hem betekent nē en
quame. so soude den episch vāden epischer ge-
approbert en ghenoech betucht welen **I**n

In cas van appel.

Item in cas van appel en is niet meer vā

een defaute **W**aer bi eerst die rechter hē ver-
uult van sūre sentencie en inde boeren **E**n
ist bi partie gheinclinert. hi veruult van dē
profite vander sentencie. en is bi partie ap-
pellant. hi veruult vander appellatie en boe-
ten. **I**tem bi defaute personale vop die eerste
defaute sinen verliken vā alle weren ofte
verweten **E**n anderden defaute vā pen-
toye. en is de informacie gehouden vop in-
quisitie. op dat die boere gheincorporert sy.
inder commissie vander defaute en die sa-
ke ghedeclareert inder commissie en **D**bach-
uaertdinghe ghedaen aenden persoon oft do-
micilie. **A**lso woz gheordineert in
parlement anno. **M**.ccc. xlvi.

Default gheobtimeert tegens andere.

Item so wie obtineert eenige default te-
gens andere eer hi vordet in saken procede-
ret opten principael. hi behoort te doen iuge-
ren die profite vanden defaute geobtimeert
oft anders hi soude verliken.

En yemant te dagen. dienader dagige
vordet dach assuich wort.

Item oft ghebuerde dat eenighe verdach-
uaert wort. en binnen dertien assuich wort
so dat hi nits dien niet en cōparert toe sijnē
betepkenden dach. weet dat die epischer noch
tans hebbe soude defaulde en commissie te ho-
ren iugeren die profite vanden seluen defau-
te. mer die commissie soude iustificeren opposi-
cie. **E**n waert dat niemant en quame ten da-
ghe die also betekent ware. die epischer soude
hebben cōparuit en and commissien te **D**bach-
uaerden de erfghenamen vanden assuichghe-
te comen horen iugeren de profiten vanden
seluen cōparuit **E**n en wouden siniet and
compareren noch bi comen so soude **D**bach-
uaert worden weder aett te nemen ofte la-
ten die attemente vanden proes.

Bi hoe veel manieren men mach welen
ghecontinualleert.

Item so wel na recht vanden parlemen-
te voorscreuen als in andere houe subiecte
mach een in seuen manieren generalen scō-
innocentius quintum gecontinualleert sijn
in sūte saken dats te weten. **E** **E**erst

En ita fuit ordi-
nati in plame-
to. y p modū
dicti obserua-
tiū Anno dñi.
millesimo rice-
simo vicesimo
secundo.

Ita fuit ordina-
tur in plameto
ano pñco p do-
mno iohāne de
sacro monte

Ita fuit ordina-
tur in plameto
ano. rñy p cñō
nomiōmē con-
tra abbatē scri-
eligi in causa
nouitatis. y est
ratio qd opeti-
it non habebit
cū filius repug-
net uer alia per-
tinet.

Ita fuit dictū
ano. **M**.lxxij.
p reddituario
ville comacen-
sis cōtra herē-
des iohis gal-
lant

In nō uenīdo
p ut dictū ē in
non respōdēdo
in obscure res-
pōdēdo. **I**n nō
exhibēdo. **I**n nō
iurādo **I**n non
restituēdo y in
recedēdo

in non deniando. dats te weten niet te comē
of te compareren ten dage beteykent. als bo
uen ghescreuen staet in die rubrike ¶ In nō
respondēdo dats te wetē eest dat iemāt dach
heeft in sake te antwoorden. en niet en wil
de antwoorden hi is als ghecontumalleert.
¶ In obscure te antwoorden Dats te wetē
als pēnāt heeft te antwoordē in saken. en hi
antwoort dupstertliken sonde declaratie souf
fissant te doen. hi is weerdich ghecontumal
leert te wesen. ¶ In nō exhibē
do. Dats te weten. dat so wie tot eenē bitep
kendē en tot eenē sekeren dach beteykent is
en oft ghegheue en gheset ende gheordineert
is sijn saken en sijn proces. en sijn scrifturen
indē boue vādē perlemēte en indē rechte dē
ghenē die te rechte sitten ouer te leuere en te
geuen. en hi dat niet en doet. hi is contumax
en verliest die beneficie en profite vā diē da
ghe en behoort versterken te wesen van sijn
te scrifturen. en die scrifturen vā pertie com
parant sullen daer alleen bliuen. ¶

¶ In non iurando Dats te weten. ist dat ie
man seuldich is te sweren indē sake oft te af
firmeren. oft te antwoorden totter sake. en
de hi tot sinen beteykendē daghe ghebreclike
valt. hi behoort te veruallen vā saken. ist
te sweren inder sake. en oft ware te antwoor
dene ten articulen vā pertie aduerse. dye ar
ticulen selen wesen en bliuen onghesworne
et en niet gheantwoort Dats te wetē so wie
gebreclike valt te comē sien open doen. oft af
firmeren articulen. oft antwoordē te seluen
articulen voor commissarien ten dage dair op
gheordineert. die articulen vā partie dili
gente behooren ghehouden te wesen voor ge
wraect. En alsoe behoort gheapponiteert te
wesen biden rechter. Ende die pette diligē
te is seuldich te betuygen sijn saken. als ghe
wraect bi tughē En so wes hi betuygē mach
dat sal onghewraect wesen en bliuen ¶

¶ In non iurando Dats te weten. ist dat ie
man seuldich is te sweren indē sake oft te af
firmeren. oft te antwoorden totter sake. en
de hi tot sinen beteykendē daghe ghebreclike
valt. hi behoort te veruallen vā saken. ist
te sweren inder sake. en oft ware te antwoor
dene ten articulen vā pertie aduerse. dye ar
ticulen selen wesen en bliuen onghesworne
et en niet gheantwoort Dats te wetē so wie
gebreclike valt te comē sien open doen. oft af
firmeren articulen. oft antwoordē te seluen
articulen voor commissarien ten dage dair op
gheordineert. die articulen vā partie dili
gente behooren ghehouden te wesen voor ge
wraect. En alsoe behoort gheapponiteert te
wesen biden rechter. Ende die pette diligē
te is seuldich te betuygen sijn saken. als ghe
wraect bi tughē En so wes hi betuygē mach
dat sal onghewraect wesen en bliuen ¶

ghen van sijn wederpette. ten si dattet der
pette beliet vloort sal hi ghecondempneert
worden indē costē van sijn wederpette vā
den dach daer hi in gebreclike waer. dye costē
vā dē commissarissen. clercken. aduocaten
oft procuruers. die commissie. rescriptie. ver
dachuaerdinghe daer op ghebaē. en in de co
sten vā den daghe die dienste is om te siē en
hooren iugeren en weder stellen dye sake aen
commissarissen etc. En dese rubrike is gehou
den en gheobserueert int perlement m3 redē
En hebben litisconteste et per consequēt ghe
antwoort inder sake in faite contrarie. En
de daer om men moet betuyghen die tot sijn
te saken wil geraken. en rechtuerdige vān
se vercrighen Want den eedt gelijc als in ac
woorde en affirmacie en is niet meer dan ee
nen eedt in calumnia Dats te verstaē dat ee
nen eedt is te hebben gorde cause oft sake. en
is ooc geen eedt oft sake dat die pette hē ghe
draghen si totten eedt van sijn wederpette
dat welke en is gheen veruallen van saecke
eer die litisconteste gedaen si. en redene con
trarie gheordineert op dat gheerne dat voor
screuen staet. en bescreuen recht wil dat dye
epischer totten eedt voorscreuen sijn saecken
betuyghen sal met seker tughen En daer om
sal partie diligente ofte tegen woordich obti
neren. en also vanden verwerer ¶

¶ In non restituendo. dats te weten. ist ge
ordineert oft weder gheuen biden rechte dat
die partte restitueren sal seker sake contenci
ose en de partte dat nyet en doet ten dage hē
beteykent. hi valt in defaulte so dat hem de
rechter mach doen executeren tot sinen costē
en daer toe veruallt hi inden boeten om dat
hi niet ghedaen noch volbrocht en heuet die
ordinancie oft beueel vādē houe. ¶

¶ In recedendo. dats te weten oft pēnāt
dach hadde ten houe. hoe wel hi daer present
ware. en verthoghe wten houe en dat hi niet
en ware inder rollen als hi gheroeven wort.
hi waer ghecontumalleert en veruallē vā
der beneficien oft profite van dien dage. ¶

¶ Aden dach van besien.

¶ Item wie niet en coemt nadē dach vā be

ff. de ierro.
dictio. li. de
etate. §. tacu
it. §. iutere
De appell.
creditor. §.
iustus. §.
in spe. in ti.
de contumaci
a. §.

De iura. p
pter caln. dā
len iudicel
ic.

De re
vendi. li. qui
restituē.

Quo et qñ
ind. l. cōsentā
dū ubi l. ar. a
bal. i. spe. ti.
de cita. dilla
q̄ apparuit et
elidē spe. i. ti.
de contumaci
a. §. contumax
et ille q̄ cum
agitur reced
dit.

sien hi verliest ten iersten defaulte thesit. eff tot sommige plecken die gheheel sake.

¶ **¶** Sien interineren oft aenleggen beclachte van nyeuwichede.

¶ Item so wie niet en coemt ten daghe gheal signeert totter plecken d te sien interineren een beclachte vā nyeuwichede. die sersgāt of te dicke behoort biden seluen defaulte sijn clachte te interineren so verre alst hē moghe lic is. ¶ Om des te sien iugeren eff confirme ren is hi sculdich dach te assigneren indē ho ue daert aēhāgende is. eff te assignerē pertye hoe dat hi bi sijn defaulte heeft geinterineert die beclachte eff dat te bescriuen. ¶ Die rech ter behoort des bi sentencie te cōfirmeren

¶ **¶** Nader oppositie

¶ Item so wie niet en coemt nab oppositie eff valt in default in beclacht vā nyeuwi chede. hi slijst de sake ten iersten default.

¶ **¶** Bi manieren van memorie.

¶ Item so wie valt in gebreke in gheschifte te geuen bi manierē vā memorie. hi en valt in geen perikele vā sake. wāt na dien dat ter is te bedragen bi memorie hi mach hē be dragen ter memozen vādē houe. eff daer op nemen rechte.

¶ **¶** Der interdict.

¶ Item so wie is in default te rapporterē per intendit ten dage beteykent eff gheassig neert. hi slijst eff sjuuert de sake vā default

¶ **¶** Bi gheschifte.

¶ Item soe wie is in default te rapporterē ofte ouerbrenghen ten eynde vā proces. of in der sake sijn scrifturen. hi slijst de beneficie ofte profiten vā dē dage gelijc voorscreuen staet inden articule In non exhibendo getelt bi. ij.

¶ **¶**

¶ In cas vā oppositie eff beteykē dē dach ¶ Item om een default allene in cas vā op positie ten dage expresselic geassigneert. als voorscreuen staet hi verliest sake oft state en de beneficie dien dach dienēde

¶ Die rubrike wilt segghen. dat wie gebreclijc valt als voorscreuen staet in cas van oppo sitie. eest op brieuen vā executie. gheclijc brie ue van obligacie. onder segghel reale oft and daer eenighe garnissement oft nampre i cas

van oppositie toebehoort weet dat om eē def fault allene men verliest alle weren oft ver weringe. ¶ Mer eest op brieuen vā euocaci oft dier gelijc men en verliest d de ierste defaul te niet vā declinacie. eff voort die ander defaul te dilatorie. ¶ Eff voort de derde defaulte alle d weren eff die sake. eff na custume van sommige plecken. wort dē eysch ter executie ge seit sonb meer teykenen daer af te hebbē. ¶ Eff ist na dē eysch gedaē men. slijst declinatorie eff dilatorie. eff men sal procederē op perem torie.

¶ **¶** Recht aen te hozen

¶ Item so wie n3 en coemt ten dage hē die nende. trecht of die sentencie te hozen. het sy voort hem of tegēs hem. daer om en sal trecht of die sentencie niet achter bliuen wtgespro ken of geprofficeert te sijn als behoort op d3 de ptye des beteykent is gewest te comen tē dage cōpotent d recht te hozen. weet dat dpe partie dili gente om rechtelic te gerakē tot sijn nen propoost eff eysch. sal terstont sinē eysch ouer geuen p intendit. eff die ptye absente sal geordineert sijn. sijn sake ouer te geuen per li tiscōtestacie alleen eff opten voorscreuen in tendit sal mē inquisitie doen eff besoeckē die waerheyt. eff daer op sal mē recht doen. ¶ Mer na stijle vā den huple gebieten recht vā den quaden hule vā amiens. op dat den eysch in arguacie geseelt ware ten iersten default. so soudemen ten anderen twee defaultē daer aen iugeren pattyē sinen eysch sonb voort inquisitie te doe. Also eest oec in veel and ho uen. mer de beste na redene is de stijl vā den parlemēte.

¶ **¶** In houē subiectē eff locale.

¶ Item in sommige houe subiectē eff locale daermen recht doet bi vermaninghe vā dē baellu. so moctmen hebben drie defaulten eff die vierde toecomēde. ¶ Maer de vierde en dient niet dan te hozen oft te sien iugere dpe profiten vā den drie defaulten geobtimeert biden eyscher. eff ten voorscreuē vierdē def faulte salmen iugeren of wisen den eyscher sijn nen eysch al bi defaulten eff cōtumacien. ¶ Eff ist in cas reale de eyscher sal geseelt sijn in pos sessie. Ende eest in cas van toeren de goeden so sal hi geset sijn in besit eff administracie of

Ita fuit dcm
et pultu per
soane canart
aduocatu re
gis i planē
to Veria mdi
ratu p aere
fui pro ciuita
te fomanēh
stra dūm ab
batē sci amā
di i pabula

Ita fuit ordi
natiū in pla
mēto p aere
fui anol rui
pro iacob d
de le. ruelle
ex vnaytes
ioāna dāula
ex altera pte

Constitutū
ordinatū fu
it p arrestū
curie anno
lxx p. quādā
appellatōez
factū a ppo
fio de mō di
dici me ptes
ibidē pcedē
tes

handelinge. oft ten is vā genē doer de eyscher
sinen eysch andste appzoberen oft te betuy-
gen. noch den deffailāt meer te doen dagen
om te hozen trecht wisen. oft anders

**En in cas criminele .de gene die wart in des
sulte .soude wesen bi cōeumarie .dyronne
baub sake en gebānē wten lāde en sijn goe-
den .geappliqueert en sōbuert senden heere.**

Het parlement ofte hoghe hoven

CItem wie **S**bachuaert is in hoge houē als
parlementē of hoge houe onb plemente. oft
hoge houe vanb prouincie oft dier ghelick
Weet ist dat hi niet en coemt of en edparrer
so sal die defsaulte geuigtet est gheuigt we-
sen tegens hē hoe wel hi gepriuiligeert wart
van sekere priuilegiē. waer bi die rechter die
defsaulte voorscreuē grest niet en soude mo-
gen kennē of wisen op hē om dat hi tē dage
hē beteykent niet gecomē en wart sijn priui-
legien allegerē. wāt gheē priuilegie en helps
est dat hi **S**bachuaert wort voordē rechter
vanb prouincie. ten si dat hi ten dage coemt
allegeren sijn priuilegien voorscreuen **V**āt
priuilegie is een sake **S**wozen. est niemant
en is niet priuilegien gebozen **E**n daerom is
een yegelic sculdich sijn priuilegien in dien
hōge gebruiken wil te comē allegerē als voor
screuen staen. **B** **C**Item ghi sult

leuen staen. **B** **I**tem ghi sult ooc weten eel dat saecke dat die eyfcher niet doopt comt totter vordachuaert te houe en hi val in defaulde die vwerer heeft oozlof ende colent vade houe vade planeete. en costē. ist dat sake datter geschiet is eer dat de eyfch open gedaē si. en op dat de vwerer mach doē bliken en te kennē gheuen. dat hē ten seuen dage dach beteykent en gheassignert ware en en mocht hi des niet te kennē geuē oft oec daer toe comē mochte. dat hēt soude doē bliken. hi en soude n3 hebbē dā cōparuit. en op die seue cōparuit soude hi hebbē commissie sijn partie te doen dagē. o te comē horen iugten profite. vade defaulde tegens hē gheobtenert. die sulck wesen soude. dat den oozloue en costen soude de vwerer toe gewesen sijn. en waer na den eyfch gedaē so soude die eyfcher quallen sijn vandē vordachuaerdige vā

den verchidach der sake wech gebracht bēsfar
te van al dat ghene dat hi tot dien dachge toe
daer af gedaen of gewoerd soude hebbē met
ten coften vādē dage En die gedachde sou-

de hebbē oorlot. En̄ dits typosite vader des-
 saulke in sulcke saken in dient gestiede voor C. l. propan/
 der kistiscotellacie. so soude die rpscher wedet dū nobis. &c.
 mogē aēleggē and werven bi niemē (dāch) et in spe. ti.
 uardige. mer na die contestacie n̄. want hy de simmacia
 vut. in pū.

meer al heel quallen vā sinē eysch en en son
de daer toe nē meer mogē gerāke oftē comen
¶ Wan defaulte te doen na delay genomē
ende eysch ghedaen.

En Item weret eerst dat die Dwerer nadē eysch
teghens hē gebaē delay neemte. en dach wē
tecomē. het si om auys oft raet daer op te ne-
mē en hi ten seluen dage nzen comt hi betē
liet alle declinatorie en delatorie en sal wē
vādachuaert wōdē peremtozie. daer hi schul-
dich wesen sal te antwoorden. En wartt dat
hi noch in defaulde gheuiel ten seluen daghe
hē beteykent dte antwoorde. hi soude ghes-
dēneert wōdē indē eysch en inde cost. En of
hi naden eysch gebaē tegē hem als voorsce-
uen is dach namete antwoorde. en ten seluē
dage vāle in defaulde. hi soude worden ge-
condēpnert indē eysch. wāter dach te an-
woorden is vān naturen datter niet meer
en is dan eē defaulde alleen. wā wartt dē hi
quame. hi soude moeten antwoorde pēto-
rie. of andersoude hi vualen inden eysch. Al-
so is gheuseert int parlement.

Op sekere tye bestaan of vers

Item of eenige vdachuerdige gegheuen
frorde tot begheerte vā ppe om te hebben se
kerhede bestant of pap s na castume vande
plecken. en dat die sersgāt daer tō gecommitt
teert retateert of scriuet dat hē dē gedachden
gesproken heeft. en hē daer op viel in desaul
te voer die eerste desaulke behoerde die seker
hede geprofficeert te wordē met recht ende
vōnis en bi vrieuen geintimereert en gecōn
dicht der partie met een sersgant &c. En of de
gedachdē niet gewondē en worde. desault
sal gegeuen sijn en cōmissie te horen ingeren
die proffken vā dē desaulte. En bintten dier

ist sal geimpoleert en geset sijn tusschen partij
sekerheide op peyne van confiscatie en op haer
lijf En isser daer na enich gebiet. die defaillā
ten selen gecōsumasseert worden bi twe def
faulden sonder meer. Daer bouen selen si geap
pelleert oft geroepen sijn te rechter vādē conie
van dize dagē in dize dagen. et. en gebannē
vādē conincricke ofte landē in dyen si nyet te
voorschyn en comē. Naech opinien van somi
ger en bi and opinien. en behoort mer een
default. ist gedaen en gecōdicht aēdē plone.
en cest so niet gedaen. so selen daer wesen. g.
defaulden en dā behoort geiugeert te wese
van sekerheide. en dat cōdighen op peynen
daer op gestelt. die welke sijn capitales & con
fiscabiles En dit meest also gheuseert na co
sume tegen woordicheit

¶ Te sien sweren en belien tughen.

¶ Item so wie dach heuet door recht oft cō
mmissarisen te horen sweren of belien getuige
tegens hē. Eest dat sake dat bijet vanden dach
daer op geassigneert bi relacie vanden door
waerd. en niet en coemt. dpe getugen sullen
gehoort en belept sijn in sijnre absencie sonder
die nemmetmeer te mogen waken. ten wa
re dat int beginnel van audientie die peyn
te wedē waren te horen die tugen belien. ge
daecht. of onghedaecht. in absencie also wel
als in presencie

¶ Hoe die pro
roer vādē conie n3 vallē en mach i defaulte
¶ Dats te weten dat na stile vādē plamē
te in cas van sauuegaerde en frapnte gheē def
fault ghegeuen en wort tegens dē procurer
vādē voorscreuen coninc hoe wel nochtā
d3 met hē geen partje adiuncte en waer. En
die redene is dese als dat in cas daermē trac
teren soude vande demayne vādē coninc
geen defaulte en mach ghegeueu worden te
gens den voorscreuen procurer vanden co
ninc om dat hi niet en mach verroeten noch
sminderen de demayne vādē coninc voors
creuen. mer hi machse wel bewarē ende be
scermē En hoe wel d3 de pte geiniureert in
sauuegaerde en frapnte hē daer geen pte op
maken en woude nochtā en souden die boete
en reintegracie vādē vrede daer om niet

ongewesen en geiugiert bliuen. mer si sou
dē hē toe gewesen en geiugiert sijn al waert
d3 hise n3 hebbē of aēnemē en wonde. so wor
det gedaē per arresti. teges le cōte dopt mar
tijn. d er arm mā die hi hadde doē iniurieren
die welke was in die sauuegaerde vādē co
ninc anno millesimo. ccc. lxxij. en dat in sul
ken saken men en geest geen defaulte.

¶ Vādē presentacien. Capit. xij

¶ Presentacie is hē te cōpareren in peys
ne. oft met procurer indē houe tē da
ghe hē geassigneert ten tidē en wilē die rech
ter sittēde is in tribunael en houe met man
nen oft ands alst behoort jst in houe daermē
d3 wist bi dmaninghe vādē hēre oft biden
rechter. en ist in houe souuerayn. ofte hoge
housen. het is genoeg dat hi hem presenteert
voordē grietier. daer toe gecōmmittert te we
te int plamēt. welke es thoehste hof vādē
conincricke salmē hē presenteren tē dage van
sijnre baelliu seneschalcie. aēdē grietier met cē
cedulle wel d3 staēde. aēdē grietier in ciuile sa
ken in cas ciuile en aēdē grietier crimineel i
cas crimineel en aēdē electiō cedel geuen van
sijnre presentacie. En so wie indē dagen vā
presentacien vādē baelliaages na regule vā
dē plamēte en na thort gehangē door die do
re vādē seluen plamēte hē n3 en presente
ret weert dat hi te laet coemt Jte waert d3 die
d3 achuaerdige gegeue en geassigneert wa
re ten dage extraordinarie of dge woelike. dat
is te seggē oft ware buten daghe ordinaries
vādē baelliaages als voorscreue is. so soude
men nochtān moētē presenterē ten dage ghe
assigneert sonder d3 hēdē ādere gewoelike da
gē met cedule vā presentacie als voorscreuen
staet.

¶ In cas van appel te presenterē.
¶ Item waert in cas van appel so soude die
rechter daert af geappelleert waer. en die per
te in thimee hē moētē presenterē tē dage ge
assigneert of ands die pte soude hebben def
faulte En of de rechter daer af gheappelleert
ware hē niet presenterde. en die pte in thimee
haer presenterde die defaulte sal gege
uen sijn optē rechter voorscreue. toe sulken
profite d3 die appellacie te nyete wesen sal

21
C. de testi.
auten. si ali
quis ab ali
quo ptrahe
gem. 76.

Waert int parlemēt ō dat die conſelike rech-
ten n3 en ſuſtinerē geē appellacie. Mer waer
die rechter ſubiect hi ſoude amēderen of ōbe-
teren die appellacie. En alſo ſoudt welen in
houn royale vandē rechter ſubiect. En de p-
tie inthinner ſoude ſuſtinerē ſijn ſaken inden
houe. wāt in ſulker ſaken en behoort gheen
ten voer. En waert d3 de pte inthinner hē n3 en
preſenteerde hi ſoude ſuallē bidē deſaulte.
vā ſijn ſake die gheinterineert waer. en d3
rechter in diens hē belieſde ſoude ſuſtinieren
ſijn vōnis. ¶ Ghepreſenteert

te ſijn en n3 te cōpareren ten daghe.
Item weet hoe wel dat pte behoortliken ghe-
preſenteert waer ten voorscreuē plamēte en
ten dage dat ſijn ſake gedinget ſoude wordē
niet gepreſenteert en ware. als hi in de came-
re inde rolle geroepē ſoude wordē. deſaulte
ſoude tegens hē gegeuen ſijn in dien hi ſelue
perſonelic ſijn ſaken bewaerde en preſenteer-
de. mer woer bewaert en ghepreſenteert bi
procuroer en d3 procuroer ten daghe dat hy
doert geroepē waer alſo voorscreuē ſtaet n3
en cōparerde. en hi des anderen daechs al-
mē dinget quae en bewees dat hy ouermits
ſekere nootſaken of onledē tē dage voorscre-
uen n3 comē en mochte. dat hof is wel coſtu-
melic te releuerē die negligēcie vādē procu-
roer. wanttet te hart ware dat pte bi negli-
gencie vandē procuroer hoer ſake of querele
verlieſen ſoude en vallē in deſault aēgeſiē
dat ſi daer geen ſchult in hebbē en ſoude. ¶

¶ Vanden appellāt niet te preſenteren
teghen ſijn partje.

Item of partje appellāt ten dage geaſſigne-
ret in cas vā appel haer niet en preſenteere
of die ſake en materie vā appel niet en ſuolt
alſo wel teghens partje d3 wīner gheweest
heeft als tegē dē rechter daert af gheappelle-
ret is. Weet dat hi ſal welen gereputeert geē
appellant. en ſal gebodē welen die ſentencie
en vōniſſe ter executiente legghen. Vāt na
alle ghescreuen rechten een appellāt d3 ſijn
appel binnen den behoortliken tijt te wetē bi
nen dertich daghen na die gheestelike rechtē
oft binnen iaers na die waerlike rechtē wel

ken tijt wort ghenoecht ſacalis niet en ſuolt
ghet is inſaem. ende wort ghehoudē en gere-
puteert gheen appellant. ¶

Mer die partje appelleerde oft die in die ſac-
ke ghetriumpher heeft. ghedacht wefende
en is niet ſchuldich te compareren oft die ſac-
ke te veruolghen in dient hem belieſt. Want
ſonder hem ghecontumaceerde wefende d3
rechter die ſake ende materie van appel wel
mach tracteren en termineren. ¶

¶ Dat die verwerer niet ghehoudē en es
te procederen voer den epiſcher.

¶ Item die ſwerere is n3 ſchuldich te procede-
ren hi en wilt voer dat hem geblekē is hoe effe-
in wat manieren oft cōdicien die epiſcher geſ-
ſenteert ſtaet en is tegē hē. wāt bi min dan
ſufficāte preſentacie mach dē dach d3 regē ſijn
dē ſwerdere en dē ſelue wordē ghegeuē oer-
lof vanden houe en die coſtē. en daer ō beho-
ret hi hē te preſenterē ſpecialiken tegens alle
de gene daer hi tegens te doen mach hebben
bi name en bi toename. En iſſet in ſake van
appellacie die preſentacie d3 behoort in te houdē

¶ Vā hem te preſenteren teghens eenen
perſonelic bi name.

¶ Item oft gebuerde dat eē mā oft ſijn pro-
curoer hadde te doe tegens veel perſonen te
preſenteren al op eenen dach. ten waer n3 ge-
noech dat hi hem preſenteerde teghens een by
naē en tegē alle anderen. daer hi op diē da-
ghe int hof teghen ſoude hebbē. Mer hi beho-
ret te declareren alle d3 gheue daer hi tegē
te doene heeft als voorscreuē is en eicke ſac-
ke biſond en bi preſentacie beſonder oft an-
ders d3 preſentacie en ware niet ſouffisant.
Alſo iſſet wtgeſprokē te parlemēt tot auuē
te laon. te ſinte quijn en elders.

¶ Van houn daermen recht doet bi ver-
maninghe.

¶ Item hebt ghi te preſenterē in houn daer-
men recht doet bi d3 maninge eest eē clere oft eē
poozter vā eniger ſtedē. hi behoort te preſen-
teren bi aduoc. alſo ſoude mede doe een we-
duwe vrouwe oft iocrouwe. oft anders die p-
ſentacie en waer niet ſouffisant. Die rde es
ō dat clerckē pozteren oft weduwe gebuikē

privilegien. die clercken cruynen. dye poorters vā vryheden en privilegie vande lāde steden en wedu wē haer recht vande weduliken staet dat sulc is Als die opperste die in be waertnisse heeft. oft soufferaen here tēporeel en si sijn oec in die hoede vande bisschop. son derlinghe als die waerlike rechter haer soude willen molesteren of bi gebreke vā rechte in waerlike houen.. En daer d'ist gheordineert dat clercken poerters of wedu wē hē presenteren sullen bi eenē aduoc dye gheen poertter noch clerc en is op dat hi in hē seluē geen vā den voorszcreuen privilegien oft rechten hebben en sal. mer hi behoort ondsate te sijn vā den heere onds wien dattet gebuert. op dat in dīen eenich gebreke waer indē seluen persone daer hi aduoc vooz waer dz die here dz aē hē mach dhal en en soude ghoudē sijn dat te beteren Daer d' behozen si wel vooz hē te liē die vooz een and aduoc sijn. en daer d' presente ren si hē bi eenē aduoc en mer behoort te registren die presentacie vā bouen gescreeuē bi aduoc. en de namē en toenamē vande presentant. en die namē en toenamē vādē aduoc. En si sullen presenteren in sulckē houe bi cōsent vādē here. en biddē daer na den heren oft rechtters die te rechte sitt en. of si de presentacie houdē van waerdē ghedaē bi hē en si en aduoc de welcke hē behoort te presenteren tegens allen. en alle de gene oft wat personen daer hi op dien dach tegēste doē mach hebbē inden houe. daer hi hem presenteert en tegen dē genen daer hē dat hof kent op dyen dach aen te doen hebben. En sonderlinghe tegens die of dese en behoort te noemē en dye rechter in d' maninge vā d' wet behoort te houden vooz ghepresenteert.

¶ Vooz en eer dat hof open is.

Item so wie hem presenteert eer de rechte re heeft op gedaen sijn hof oft vierschale en ghe presenteert es om officie ten waer vā gheen te waerdē noch oec na die vze en tē datmen die vōniste wist en wetspreet of dat die rechter op gestaen wate vanden stoel tribulac

¶ De procurator indē naem vā sinē meester Item als procurator hem presenteert bi behoort hem te presenteren inden naem van sinē

meester. of ten is van gheente waerdē Wat dede hē in sinen name sijn meester waer ge houden en gereputeert. als ongepresenteert. ¶ Van die dagen te wachten. La. rig.

Item sinen dach te wachten en te bewaren int hof is te cōpareren ten daghe gealligneert. en na die presentacie gedaē verberden datmen geroepen si inde rolle vā den papier daermen dinget bi gescreue of bi presentacien gheregistreert. En als dan behoortmen vooz te comen en dienen tē daga na dat die sake epschet op dat partye aduerse daer ghepresenteert si En is des niet loesalmen den dach bewaren properlic. dats te weten. eerst dat die tegen pte niet en coemt of en wort gepresenteert bi procurator soluent loe behoortmen dien dach te wachten. en te bewaren. en seggen eerst in houe daermen dinghet bi d' maninge des rechtters Heer rechter ic bewaer al hier mōnen dach in desen houe op heden tegens dese. die ic hadde doē der dachuaerden d' deser saken. als bliken mach bider relacie van nwen sersgant. en bide mōnen die daer toe tegen woordich waren. wa re hi tegen woordich gecomē ic soude tegens hem minen epsch doen en wāt ic hē nē en d' neme of pemat vā sinen wegen. ick bewaer minen dach ter tē tē dattet tē is. dat ic des fault mach hebbē tegens hem en wt crachte vanden seluē des faulte geraken tot mōnē epsche die ic in sinre absencien doe. in deser manieren. En behoort te declareren sinē eis ch en doen si cōclusie en seggen bi welker conclusie ic behoort te geraken op mōn web pte en so veel geuort sijn als dat hof seggen sal ic make daer op mōn clachte rechtelike ende begheer recht. Daer op behoort die baelliu te d' manen den houe. dat si daer af recht seggē En die rechtters ofte mannen behozen te segghen dat die des failant rechtelic en bi eē doer waerder vooz die doere geroepen sal sijn. en eerst dat hi niet en coemt noch nyemant ghe noech gemachtich heeft vā sinen wegen bi procuracie in dient men met procurator be leiden mach na die relacie daer af ghedaen int hof. den epscher behoort te seggen Heer rech-

ter effe v mijn heren die rechtters sijt. ghi hebt
 gehoozt die relacie vā uwen doozwaerd en-
 de mannen. hoe defect. behoortlic geappelle-
 ret effe doozt geroepen niet en coemt noch en
 copareert niemāt vā sinen wegghen effe hebt
 gesien hoe dat ic rechtelic minen dach bewa-
 ret hebbe tegens hē ter vze cōpetent. effe noch
 ben ic bereyt te doen nader vze ist vā noode.
 Waerom ic v bidde dat ghi mi met recht die
 vze segt effe toewijst. Dan behoort die rechter
 die mannen of scepenen te hōmanē. Effe si be-
 hozen te seggen effe met recht na dat de epscher
 sinen epsch niet en doet dan vā caseelē of roe-
 ren de goetē. effe die actie is psonelic. Het is tijt
 te geuen default effe wi wijlent hem toe. Dat
 gedaen sūde na dat die default mi is toe ge-
 wesen ic begheer so geuozdert te sine bi crach-
 te vā minen defaultte dat mijn cōclusien mi
 toe gewesen worden bi v effe die pte default-
 lanc daer in gerōdēneert. effe bedwongē met
 cōdemnaci vā dē costen of also veel als ghi
 met recht wilen effe seggen sult. dat ic behoort
 geuozdert te sijn. Daer op die mannē oft sce-
 penen tot hōmaninge vā dē rechter seggen
 sullen. Jst voozden iersten dach dat si niet en
 weten wat nootaken of onleden dat die def-
 sailant ghehadt mach hebben. effe daer o nae
 stile vā dē houe salmen hē wed dach leggē
 ten vierthiensten daghe effe binnen behouwe-
 like vze. als op sinen anōden dach. ende dē
 dach behoort de rechter hē te assignerē in pze-
 lencie vā dē rechtters of scepenē daer wesen
 de int hof want andere hōdachueringe en
 behoort gedaen te sijn effe also wesen geproce-
 deert effe behoort te sijn tot de vierde verdach-
 ueringhe die welke dient. om te hoozen
 dat recht iugeren effe wijlen die profiteren vā
 den defaultten effe vanden daghen voozcre-
 uen. Tot welke vierde hōdachueringe oft
 ruij daghen hem te presenteren te houe ter vze
 comperent. want als dan en behoefmē geen
 dach te bewaren tegens pte ands vā o trech-
 te te hozen. wāt cōtumacie is trecht. effe mē ist
 den epscher schuldich toe te wilen op sijn cō-
 clusie. En daer om behoort alle epscheren ten
 iersten dage dat hi default sal hebbē sinē ep-

schē effe cōclusie ghedaen te hebben op dat hy
 daer op mach bewaren alle sijn recht dagen
 en hebben sijn defaultten als na epsch i rechte
 ghedaen want ands en waren die defaulttē
 niet vā sulcher excellencien ofte crachten.
 effe dit is een die notabelle pointe vā aduoca-
 cie. Ghi sult weten dat bider manieren vooz-
 screuen behoort den dach bewaert te sijn te
 houe islet in epsch vā pecune oft vā delict
 clusie effe de vze en behoortmen niet te wilen
 voozden middaech ist in houe daermē din-
 ghet voozden middaech. Effe ist in houe daer-
 men dinget naden middage. die vze en beho-
 ret niet gewesen of ghetugert te wesen voer
 die vespere wt is in allen tiden. want in ti-
 de vā somer behoort men dā effe islet te gaē
 spaceren. effe in tide vā winter dan islet tijt
 te gaen eten.

¶ In cas vā reele.
 Item waer den epsch reele. soe ismen schul-
 dich die vze te wachten effe te bewaren ter tijt
 toe dat die sterren aenden hemel sijn oft dier
 ghelijcke vze. al waert datmen te houe dinge
 de voozden middaghe oft naden middaghe.
 want te dier tijt toe moetmen sijnen dach be-
 waren. effe en sullen vooz dier tijt gheen def-
 faultten vercregen noch geguen sijn.

¶ Van epscher defaultt niet copareerde.
 Item effe of die epscher ware defaultt die hō-
 werter soude bewaren sinen eersten dach al-
 leen totter vze behoortlic. effe dan in maniere
 voozscreuen vā sijn dach te bewaert soude
 hē oozlof vā dē houe effe de costte toe ghewesen
 sijn op dat hi dede bliken. dat hē doe dach be-
 terkent waer.

¶ In cas crimineel.
 Item of den epscher waer in cas crimineel.
 men behoort sinen dach te bewaren tot dē
 sonne onō ware. het waer in appel vā. iij.
 daghen in drie daghen of in die eerste hōdach-
 ueringhe. Hier na volgē dagen vā
 aduōs dagē vā apenlemēt daghe. vā beract
 of dagen o absencie vā beract. La. xiiij.

Dach vā aduōs vā apenlemēt. vā
 berade. oft vā absencie. vā bera-
 de en is anders nyet dan partpen compare-
 rende te houe ende dē epscher sijnen epsch
 open ghedaen heuet. dē verweert mach

met recht eyschen en hebbē delay. en begerē
enen anderen dach daer op eer hi schuldich
is te antwoorde ten waer in cas ghepreuile-
gerit. Daer omē so wil ic thonē die maniere
aengeliē dat ic die sake gethoft en bewelen
hebbe bouē gescreuē die al bi regule vā weer
like hoven sijn prealables deē nadē anderen

¶ **Dach van aduys**

Itē ghi sult weten dat dach vā aduys is eē
delay dat die dwerer mach en behoort te heb-
ben int hof. Vāt dach vā aduys en mutert
of en dānt de state vā dake n3 want om
dach vā aduys te hebbē de eyscher en heft ge-
ne proffē en na stille vā dē plemēte dach vā
aduys en is ands n3 dā te sien cōmissien te-
scriptien en and erremētē. daer op de dwerer
dā dachuaert is en mē hē dūolgē wil. En-
de hoe wel d3 somighe argueren dat dē dwerer

38
Sic etia ca-
uet de iure
cā civilis et
criminali
ut. l. fi. ff. de
ser. v. dila.

ter schuldich is te dweren en dā dā is vā sijn
iussē en dā dē d3 gheē delay en sal hebbē de re-
den is n3 goet. mer sal hebbē dach vā aduys
om daerna te procederen als nae redene be-
hooren sal. Vāt als voofturē is dach van
aduys niet en dānt die state vā dake en
de dā d3 en behoort niet mer dan eē ghe-
geuē te wesen int dake. ¶ **Dach vā berade**
Icom dach vā berade is vā and cōdicie en-
derer naturen. En weet dat soe wie eyschet
dach van berade in sijne saken na stille vā-
den plemēte. en dan and hoven die welke
stijle is gewoonlic en notorlic gehouden. hi
behoort te hebbē ten naestē dingedach daer
aen volgende ten welken dage hi schuldich
is te antwoorde bi pemptie op die sake en eys-
sche daer hi sijn beraet op geeyche heeft wāt
ands en ist n3 dach vā berade daer op. dan te
antwoorden p pemptie optē eysche gedaen
kūnē de oft othēnēde. wāt daer na en beho-
ret gheen declinatorie noch dilatorie. want
vā aden is hi geeycludeert en of gheset als hi
dach vā beraet geeycht heeft. en ands te ant-
woorden en waer n3 dā dā d3. En daer d3 be-
hoort die aduocāt hem wel te bedēckē eer hē
dach vā beraet eyscht. ¶ **Dach vā cōparu**
it of apensment

Itē dach vā apensment is en dient sonderlin-
ge in cas daermē dā dachuaert is d3 te aē veer-

dē oft te latene die sake en erremētē vā eē p-
ces daer die pte eyschēde of dwerer de waer
ostuich gewordē. en die pte die te liue geble-
uen waer. woude proces vooft dūolghen-
twelc hi n3 en sonde mogē doē. hi en dede eer-
ste dachuaerdē die erfgenamē vā dō dōb sīdē
te houe daer dat proces aēhāghēde warr. in
wat state d3 die sake en proces gebleuē waer
ten dage dienēde. Als dā soude de eyscher in
dien hi dē erfgenamē hadde doē dachuaerdē
leggē dat si aē namē d3 proces en sake inden
state daert hoer vooftuā gelatē hadde. ende
vooft procederē daer op als behoort sal. en dā
mogē die erfnamē web accepterē oft aen ne-
mē in dient hē belieft. En of sijn n3 web aē ne-
mē en woude nochtans en sal de eyscher niet
laten trachter volgē en vooft te vārē met al-
le diligēcie sijn proces als dat behoort sal ende
behoort na sōmacie gedaē aendē erfgenamē
proces web aē te nemē of te latē vārē. de p-
curoer en de rechter en sullen daer d3 n3 laten
vooft te varen int dake ter begerēte vā pte
En wat daer na gedaē en gewelen sal wor-
den die erfgenamē vanden dōdē sullen des
gehoudē wesen te volbrēngen bi executie vā
iustitie.

¶ **Hoe men mach en behoort**
te doen dachuaerden den erfgenamen van-
den doden. te comen. web aen te nemē oft te
laten die erremētē van een pces begōnē te
gens een die ouerleden waer. Capit. xv

Oft gebuerde d3 it proces hangende en
nich vanden pten ostuich wort. en
dat die dwerer ware die eyscher soude moe-
ten doē dachuaerdē in dient int plamēt han-
gēde waer die erfgenamē vā dē dwerer bi
nens iaers te comē web aē te nemē of te latē
die erremētē vā dē pces vā dake. in state
daert bidē bodē gelatē waer. of ands en wa-
ret n3 te sīde gedaē en d3 pces soude bliuen
frustreert interrupt. En waert in andere ho-
uē royale mē soude d3 dachuaerdige moerē
doē te ierstē assise in dient proces in die assise
waer. en waert proces burtē assise het soude
moerē gedaē sijn binē eēre maēt of. lx. dagen
na stille en costume vā dē houe of daer mocht
interruptie of cauillacie i vallen. nochtā d3 te
procederen dē dach dienēde int daken beho-

iet partye leuēde te te bewaren en nemē cō-
paruit tegēs dē dodē. en daer op doē dach-
uaerdē die erfgenamē te antwoorde. en also
en mach hi geen interrupcie of belet hebben
En na stille vā sommige hōuen cōparuit speci-
alibē de eyscher behoort te hebbē defaule tē
dage dienēde en ignoreren dat pte aduerse
offuich ware en hebben cōmissie die te doen
dachuaerdē En de sergant sal scriuen hoe dē
hi die dachuaerdige nē en heeft mogē doen d
dat die partye offuich is en daer op sal geno-
men wesen cōparuit. ¶ Vādē eyscher ghe-
hooren. ¶ Item waert de eyscher dpe
gestoruen ware. weet dat die dwerer mach
comen ist in plemēt binēs iaers. en specialgē
ken ten eersten dat hi can of mach in diē sijn
dagen noch gedueren vā sijn bacillage of se-
nescalchie En is in anderen hōuen royale bi-
nen den assise ist proces van assise als vooz-
screuen staet of binē dē dagen dienēde tē ho-
ue En istet buten assise. ist in hōuen royale
of andere ten eersten dingdage na dōot vā
partye en dē proces web aē te nemē mettē er-
remētē vādē seluen indē staet daert was te-
gens dē erfgenamē vādē doodē eyscher ende
daer af nemē bzieuē inhoudēde dē state d cō-
derhoudē vādē pces. op dē daer geē interrup-
cie in en valt. en daer op vooz pcederē nae
dat behoort sal En na opinie vā sommige ist dē
die eyscher nē en coēt die dwerer sal nemē cō-
paruit inhoudēde hoe dē vādē dodē die erfge-
namē web tproces aēnemē sullē en dē hē lie-
dē doē cōdigen hoe dat dese. veruolcht dat
proces bogonnen bē desen te. hoer voersa-
ter als eyscher en dē hi dwerēde pcedert in
der saken En dese opinie voozscreuen is die
rechtuerdichste d af te doē alle t wille En dat
partie geē sake hebben en mach te ignoreren
Wat de rebene en gehenge nē dē pēnāt ghe-
cōdemmeert sal wordē in sake son d hē te ap-
pelleren. dan om absencie vā cade. ¶

¶ Dach om absencie van beraet

¶ Itē dach d absencie vā beraet is noch vā
andere nature en cōdicie. en en is nē so preci-
le als dach van beraet. wāt dach van absen-
cie is sulcke dē pte eyschēde en pte dweren
de die hebbē mogē eens duerende tproces en

niet meer in wat state dat de sake si. het sijn
licke cōtestacie of daer voren. en mē mach hē
die nē weygheren. hoe wel nochtans dat dpe
partie die de absencie eyschēde ware. by hē
hadde sinē raet en aduocet eē oft meer. ¶

¶ Hier na volcht wat psonē eysch moghen
doen in waerlike hōuen. Capit. xvi

¶ Dat ic bewesen en gheopebaert heb-
be hoe en in wat marieten mē sal doē
dachuaerden en te hōue betrecken sijn we-
der pte dē te presenteren en sinē dach te be-
waren. Ic wil thonen wat psonē int waer-
lōc hof ddfangen sullē sijn of niet eysch te ma-
kē tegēs sijn pte ¶ En mā vā durie cōdicie

¶ Ghi sult weten dē als eyscher in waerli-
ke hōue mē nē ddfangē en sal eē mā van ser-
ue cōdicie tegēs eē mā van vrie cōdicie hi en
ware bi auenture geautoriseert vādē prince

¶ Ghebannen bi criminale sayte.

¶ Item mē sal nē ddfangē eē man die bi say-
te criminele sulcke waer hi ghehoudē dat hy
sijn lōf dlielsen soude oft dat hi bi contuma-
cie daer d gebannē waer vā d pleckē. tē wa-
re dat bi sinē pte souuerain dat sayte hē wa-
re dgeuen. en hē web gheset in sijn goede sa-
meptien gehoozt en geappelleert. en si daer op
sijn gracie gheinterineert. bē rechter die des
machtich waer ¶ De ghene die indē ban
is vander heiliger kercken.

Itē men en sal desgelōc nē ddfangē een die
inden ban of excommunicatie is en si dat mēne
clerlic mach probeten en doē bliken daet et
also is bi bzieuē van excommunicatio en ands
niet. ¶ Vrouwe indē echt of ghehout

Itē eē vrouwe die indē echt is en sal mē oec
nē ddfangē tē waer dat si geautoriseert waer
vā harē mā of van harē pte en daer af bzie-
uen hadde van interimacē. pte geappelleert
daer op bē rechter cōpetēt ¶ Furiose en weelē
Itē mē en sal nē ddfangē eē man furiose ge-
duertēde sijnre siectē son d curatoer. wāt wat
hi dede gheduerēde sijnre siectē tē waer van
geē waerdē. mer ands waert in diē hi butē
d siectē ware. hoe wel dat hi nochtans dōtē
web daer i viel. Itē mē en sal ooc nē ddfangē
enigē weelē. tē si mē sinē voechdē die hē met
recht cōpetēt gheset en gheordineert waren

¶ Pā fm tura
merita carli
ptiū assertio
ne pādūtur.

¶ Itā dcm fute
p arcclū i p
lamēto ā. p
cc. lxx. inter
duas ptes q
erāt de vīro
mādia i cau/
sa appellatio
nis.
De etiā habe
tur inuo tū
i. ut līc. nō cō
testa.

Widel. spe. ti.
de actore ubi
ples psonas
ponit q non
pnt agere

Ita vidi in p
lametp dicit
ordinario
m. ar. lxi
E. o. d. l. v
de p. u. l. x
igeno a filio
v. c. nota offi
ciu procura
toris e q pro
curator man
datis sibi hie
tu ex acta d
ligetia fuat
tenet ad ne
goria sibi in
iactu fidelis
exequend
ner et suffici
tal diliget
ar exhibere
qleat
adhibet des
maior ab eo
erigit C. ma
datis i re ma
data iō bi q
negligencia
q in propijs
reb? culpada
ē in alienis
vituperada.

C. de procur
li. v. l. licet
la procura
toie. C. mad.
C. de trasac
tioib? l. tran
sactiois plac
tum v.
l. mado. ff.
eo.

E
l. pe. ff. de
pub. ind. §.

Et hoc de sh
lo curie fran
cie. v.

¶ Van clercken

¶ Item men en sal ooc geen clerc ontfange
hi en sal eerst borghe of raueie gesele hebben

bi eenē waertiken mā onō die iurisdicte vā
den rechter daer die sake hangen soude te re-

stitueren die costen en vōnissē te volbrēgē
in diene vā node si

¶ Vā meynedige mā

¶ Item mē en sal nō ontfange een

man de mē valsche heeft vooz recht sijn trou

we sijn woen en daer of is gecōdēneert onerz

baer openbaer. ten waer dat hi met sijn pre

laet daer of gedispē seer waer en bi sijnē pri

ce getelateert. en wēd gheset in sijn goede sa

me en daer of hebbē brieuen vā verificacien

parryē geappelleert en daer op gehoort voer

rechter daer toe gecōmmittert en competent.

¶ Vā ketters en ongelouighe mannen

¶ Item mē en sal niet ontfange die van ket

terien openbaertic geteykēt en gediskameert

is ten si dat hi bi sijnē prelaet wēd gedispense

ret is en wēd g eset in goede same

¶ Item men

en sal ooc niet ontfangen enige isdē of onge

louighe personen tegens dat heylighe kersten

recht sijn christo. ren si dat hi om des te doē ge

auoysert si van sinen prince.

¶ Van procuruers

¶ Item ghi moecht weten des gelijcs alsoe

men die voorscreuen personē niet ontfange

en sal dat mē ooc niet ontfange en sal enige

procuruers vooz hem noch geen procuruers

die vā sulcher cōdicien waren

¶ Vanden ghenen diemē besaghe sal oft

ontfanclic sijn.

¶ Item weet dat tercon

trarie men ontfangen sal alle de gene de vā

brie cōdicien sijn in waerlike houē also wel

in episch als in dweren het si bi hem of bi pro

curuer in dien sp sijn tot haren dagen gheco

men en haer selfs voecht. en en sijn sp haers

selfs voecht niet. bi haren voechden En dye

welandsich wate bi curatoer en daer om wil

ic thonen o te procederen in ordinacie vādē

procuruers. ende daer na vādē voechdē en

de daer na die curatoers.

¶ Vanden procuruers

Ca. xvij.

¶ En procuruer is na bescreuen recht te
gheuen wien die sake vanden consti

tuant beuolen is te doen en te bewaren met

procuracie. of anders macht daer op gege
uē. Of anders en salmen die procuruers nō be
fangen. want so wes bi valsche procuruers
oft niet ghenoech ghesundēert ghedaē ware
en sal van ghenre waerden sijn en die sentē
die daer op geheuen en soudemē niet excu
ren ten sp dat alsulc procuruer stelt cātie dat
sijn meer sers cōstituant sal houdē vā waer
den en ratificeren tghene dat bi hem is ende
wozt gedaen.

¶ Ende ooc sal die procuruer by corruptie off
quaethede sinen meester gheen preludicē hi
der of schade doen wetēs die meester en souē
aen hem dhalen in dien hi goet hadde aen te
verhalen. En daer o en behoort te wel voor
hem te sien wien hi procuruer cōstitueert.

¶ Hoe veel maniere vā procuruers mē dit.

¶ Item ghi sult weten datmen vint. iij. ma

nieren vā procuruers Die eerste is. die procu

ruer generael diemen hiet in waerlike houē

die procuruer officij Die anderde is die procu

ruer ad negocia. dats te weten die by procu

ruer exercert die sake van een ander. Ende

daer in behoort die procuracie in te houden.

en specialiken die sake dclaren Die derde is

een pōcuroer a litigie. dats te weten een pro

curuer ghemachtiche generaliken te eyschen

en te dweren tot allen saken gheneyn. En

de daer toe is genoeg een generale procura

cie. En in cas criminalē en heeft procuracie

gheen stad

¶ Dat niemant in

episch ontfangen en wozt bi procuracie ten si

bi brieuen van gracie.

¶ Itē geconsi

dereert dat voorscreuē is. is te wetē dat nye

māt nadē style vād crone vā vācrike in ep

sche ontfange en wozt bi procuruer te si bi brie

uen vā gracie vādē conic welcke brieuē nō

langer in waerdē en bliuē vā te iact te waer

dat binnēs iaers die sake aēgheleit waer soe

soudēse geduerē te eynde toe vād sake.

¶ Costume van henegouwen

¶ Item na regule en vāncie vā henegou

wen en wozt niemāt in episch ontfangen bi

procuruer mer men moet selue in persoone

dat proces aenleggen oft anders en waer hi nō

ontfangen. Mer tis in vāncie een ander

gewoonte want bi procuruer wordē ontfā

gen in episch alle hecken catedraulcollegien
heden die gemeene hebbē prelaren en digni
teyt Item so mach een procuruer ontschuldi
gen den dach die hi heeft vooz sinen meester
op dat hi daer te vozen gheuoont heeft procu
ruer te wesen int selue hof. Want het waer
onredeliker dat om die redelike onledē van
den procuruer de meester sonder sake ontschuld
hebbē soude enighe scade oft preiudicie. mer
hi is schuldich te doen bliken sijn nootfaken

¶ Te verargen die sake vā sinē meester
¶ Item een procuruer en mach die sake vā
sinen meester niet verargen esy bi onbehoer
like terminē te houdene te transfigurere oft
ander cōpacten sonder cōsent vā sinē meester.
te makene vordere dan die procuracie begri
pet

¶ Wan procuracie die
niet en ware onder segghel autenticke.

¶ Item weet dat procuracie die nzen ware
onder seggel autenticke die en waer vā ghe
te waerden of ontfanclick ten ware dattet
ware onder segghel van eenighen edelen
man de wel int hof bekent waer gelijc heren
oft vrouwen iusticie of heerlicheide hebbē de
in dient te doen ware indē houe vā sijn sou
uerayn mer waert int hof van sinē heer het
waer genoeg onbē goet mans segghel.

¶ Wan een vrouwe die procuruer ware
¶ Item weet dat geen vrouwe vā wat sta
te dactē is ontfanclick en is in procuracie si sp
gehuwet oft niet vooz enigen plone wie hi si

¶ Want haer is verbodē alle fai
ten vā wapenen en vā procuracie om die re
dene van calcifurna al walt dat si die wyl
te en cloeste wasdā eenigen and nochmans
en conde si gheen male houdē en sp ouerliep
en molesterte den rechter om dat hi gheap
ponitert of ge wesen hadde tegens haer opi
nie waer omte.

¶ Wandē genen die niet ontfanclick en sijn.
¶ Item generaliken en salmē nzen ontfangē
vooz procuruer alle die indē capittele oft arti
cule pcedēte gedeclareert sijn nzen ontfanclick te
wesen in episch in waerlike houe wtgeleit eē
clere wāt een clere is wel ontfanclick in procu
racie op dat sijn procuracie behoortlick ende

wel ghesundeert sp.

¶ Hoe een procuruer wel gefundeert is
¶ Itē so wil ic tonē hoe eē procuracie mach
sijn wel behoortlick gefundeert. Eerst weet dat
procuracie gepasseert in gheestelike houe nzen
en doerch oft ontfanclick en is in waerliken houe.
tusscē plonē en sake waerlike. mer waert in
geestelike sake oft geestelike plonē soe waer
die procuracie goet en gestadich

¶ Dat geē ridd ontfanclick en is in procuracie

¶ Itē weet dat geen ridd ontfanclick en is in

procuracie en wilde hys hē onbwinē so mach

die ppe hē waken nzen nzen reproche oft d wū

te mer d sijn edel digniteyt vā riddscape dpe

sulc is dat hē nzen betaēt te onbwinē vā ee

nige sake vā procuracie de welke gehouden

is tusschē die clerckē quasi vile opus. Noch

die rechter is schuldich na opinie vā somighē

hē totfange. wāt terstont waert dat hē beliet

de so loundē si hē willen behelpē van bfficie

of puiuelegie vā riddscape. en also houtet dpe

bescreuen recht. ¶ D3 geē moniken on

tfanclick en sijn ¶ Itē ghi moecht wetē

dat geen moniken en sijn ontfanclick i waer

like houe si en hebbē specialike cōmissie vā

hueren prelatē des specialickē te doe En hoe

wel hi die cōmissie hadde dat waer in geeste

like oft kerckelike saken wāt ands waert d

reden en tegens die decretale die seye

¶ Wat sake en pūte behoort inthoudē oft te

begripē eē procuracie is

¶ Eet dat in procuracie behoort vā

puntē oft sake begripē te wesen dat

is te weten wie die procuracie cōstitueert en

vooz wie dattet gesciet en dattet si eē persō

vooz wie mē d3 wel doe mach gecōmitteert

of machich vā digniteit en d3 sijn segel daer

aē gelet si en d3 dpe procuracie ihoudē sal in

episch en i dwerē en tgeē daer mede de procu

ruer hē bi crach vā diē behelpē wil. wāt niet

meer maches en heeft de procuruer dā die p

curacie hē en geeft dats te wetē i cas die bege

ren sonblinge macht gelijc in procuracie die

gemaect sijn d negores bi procuruer te doen.

Wāt daer begerē of behoort specialael beuel of

macht als in hu welic te makē diese bi procu

roer maken wil of te erue en totterue oft eē

ff. de regulis
iurisl. q. 2. c.
de pcur. l. alie
nā suscipere
defensionem

De hochabe
tur. l. 1. §. serū
ff. de postul.
Et q. exrept
ones pū obf
ci ptea procu
ratorū vide
spe. de pcur.
§. l. et. ij

¶ Ita fuit ord
natū in pla
mēto p. arce
ff. iur. de ano
dñi. m. ccc.
l. vii.

ff. de pcur. l.
Filuiffa. §.
veterā. l. mī
litē. C. eo iur
diciū q. si mī
les in pūci

pū nō fuerit
repulsi ab
officio procu
ratoris §. po
test mīles eē
procu. in rē
suā in l. stipē
dia. C. eo

¶ c. i. §. ij. extra
ne. der. vel
mona.

andslant oft heerlijckheit te regeren te bewa-
ren baecilii oft officiers te makē. contfanger
daer of te sine ander te setten in possessie vā
officie In die sake bouen geroert behoort de
procuracie in te houdē die sake specialike bij
sonder Mer in procuracie ad lites d in rech-
ten te dingen efi in houē te procederē deē per
tye tegens dādere. en behoefmen mer de ge-
neraliteyt vā ghemene procuracie inhoudē.
de tegens allen efi enē pegeliken wāt waert
tegens een alleen ten soude niet mogen die-
nen tegens eē ander Efi so wat bi eē vandē
procuratoers begonnē oft gedaē is. dat die an-
der sal mogen voort veruolgen efi vol doē.
Efi specialiken salt inhoudē dat gheuwē de
of sentēcie te betalen in dient vā node si Efi
dat die constituant in die procuracie sal ver-
binden sijn lijf efi goeden Efi daer d so moet
die procuracie gedaē efi gepasseert sijn voor
mannen. voor wien datmē hē mach oblige-
ren Ten waer dat sake dat hi selue eenen se-
ghel hadde sulcke dat hi hem seluen daer me-
de obligeren mach efi dattet vā waerde si efi
goet gheuondē mach worden Efi also soude
die procuracie efi die obligacie van waerdē
efi goet geuondē wesen ond sinen segel ghe-
liker wōs als voorszreuen staet. Efi die sijn
die punten specialen vā een procuracie hoe
wel dat veel ander pointē int generale daer
in begeret worden. als ic v dit exempel tonē
sal bij procuracie gheformiert int generael.
V waer bi men allen anderen maken sal mo-
ghen in speciale.

30

Casus speci-
ales q̄ debet
inleri i pru-
ratio iudicā-
tur p. g. l. c. q̄
ad agēdū ex
tra. li. vi.

Procuracie in forme. La. xij
Allen den ghenen die dese tegēwoor-
dighe letteren sullen sien oft hoze le-
sen saluyt. condit efi kenlic si eenen pegelikē
dat voor mi in propere persone gecomen es
deser. Die welc bi sijn liberale efi vrie wille
gemaect efi gheconstitueert beuolē ende ghe-
machricht heeft. efi bidē inhoudē van desen
maect machrich constitueert efi beueelt dese
efi dese te sinen procuratoers generale efi spe-
ciale efi elc van hem bi sonē efi voor al. wil-
lende dat die conditie oft mach vādē eenen
niet arger oft mind en si dan die andere mer

so wesdeen beginnen aen leggē doē oft aen-
nemen sal oft gedaen begonnē oft aenghe-
leert oft aengenomē sal hebbē dat die anders
sullen mogen voldoen Duolgē efi beleyē tē
eynde in alle sinen saken negoces efi querel-
le die hi opgedaen oft geroert heeft oft op doē
efi roeren mach efi voor hem oft tegens hem
in eylich oft in dweren tegens alle personen
van wat state datse sijn. in wat hof. of voor
wat recht dattet si gheestelic oft waerlick oft
hozen stedehouder Allen cōmissarisse gecom-
mitteert oft te cōmitteren allen arbitres ofte
arbitroers efi inlikerbpositoers gedeputeert
oft te depueren. efi voor allen anderen heb-
bende macht van kennisse oft administra-
cie vā saken si sijn referenda res oft niet. Of
welcke efi elc bi sonder efi voor al in diene
noot si die voorszreuen cōstituant heeft ghe-
gheuen efi biden inhoudē vā desen gerst vol-
le macht autoriteyt efi beueel speciāel te sijn
efi te cōpareren voor hem efi in sinē naē ten
daghe grassigneert oft te assigneren het si in
baeciliiuscape in seneschalchie. in assise butē al-
lise in pleyten vā. xv. dagen oft vā. vij. da-
ghen oft andere pleyten tē dage grassigneert
oft te assigneren het si in iugementen oft bu-
ten iugementen. hem te presenteren te onledē
gen oft cōtrēmāderē eens oft meer. te verifi-
ceren efi goet te doen sinen onledē of contrē-
mād of contrēmanden in dient noot si te re-
prochieren oft tegen seggen ten onlede of cō-
trēmānd gedaē tegens hem indient noot si.
tpelice of pleyten het si in eylich of in dweren
tegens allen efi eenē pegeliken die hē vā doē
ware ontginnē beginnen middelē efi beley-
den ten eynde dachuaerdē efi dachuaerdē
preponeren leggē efi pronficiēren bi monde
of bi gescrijfte alle forme efi maniere. tē bi li-
belle oft tegens libelle in cas vā: proprietē
of ands tē bi articulen bi replicatien oft du-
plicatien. het si bi redene vā rechten of bi fai-
ten cōtrarie of bi intendit. Het si bi maniere
van memorie. of van litiscōtestacie. propo-
seren antwoordē ten proposicien. affirmē
articulen. te antwoorden die articulē tē bij
monde oft bi gescrijfte. te accepteren cōmissa

vissen een oft meer te betrecken. en admini-
 streren tuyghen so veel dats ghenoech sy ope
 te doen sweren en andere tegens hem betho-
 ghen sien sweren te doen reppoces saluacien
 protestacien. en redenen van rechte. accorde-
 ren en hebbē namen en toename vande tuy-
 ghen en int eynde vande audicte oft anders.
 Te gheuen brieuen instrumenten ende alle
 munimenten. in forme van choen. te swere
 inder sielen vanden constituant te doe alle ma-
 nieren vā eeden dat redene en custume van
 rechte begheert te aduoceren en te desaduere
 te epischen en te begheeren garand oft waer-
 schap sommact vā waerscap of participacie
 van ghesellcap van sake oft van querelle te
 epischen of doen monstrance vande plaetse of
 pleche. te intenteren beclachte of beclachten
 in cas vā sailine of besit en van nyewiche-
 de of anders te copareren ter pleche oft plec-
 ken concenciose en daer van te opposeren in
 diene vā noode si te doen. te proposer en te
 alligeren alle manieren van exceptien decli-
 natorien dilatorien of pemptorien wedaen te
 nemen en te resumieren tproces en erremen-
 ten vande proces of te renuncieren in diē vā
 noode si. te concluderen in rechte en recht te ep-
 schen en te horen bi sentencie arrest appoin-
 tement interlocutorie of decisorie te appelle-
 ren de selue of relueren. veruolgen en belien.
 en te renuncieren in diene noode si te epischen
 en te begheeren die costen. die te doen taxeren
 diminueren. en daer van te begheeren execu-
 tie die te veruolghen ten eynde toe te pacifie-
 ren comprometteren. transsigneren quide-
 schelden ogeuen wederleggen relaxeren ce-
 deren en obligeren. bi geloue. bi peyne ende
 op daghen bi brieuen of sonder brieuen te ac-
 cepteren voor hem en in sine name. erue oft
 sijn proper erue doen passeren in best oft des-
 best en decreet brieuen of ghescreuen daer of
 te geuen. en die penningen daer van comen
 de te ontfangen quitrancie of quittance daer
 af te geuen dat te ghelouen en te vrien en te
 bewaren. en daer op te obligeren ofte verbi-
 den hem en alle sijn goede het si erue of pach-
 ten of lenen of eenighe andere goeden. In te

rij

halen. te begheeren. te hebbē te vvolghen en-
 de te epischen schulden. of eenighe ghelden of
 leenghelde of pachten of renten of incomin-
 ghē van ghelden. of andere schulden opme-
 den seluen constituant sculdich is of mach we-
 sen. die te ontfangen den sculdenaer daer af
 te ontlaffen en quitrancie daer af te geuen te
 iugieren met sinen mannen. sijn leen of te le-
 nen te regieren te bedienen. en alle maniere
 van iugementen oft vonnissen te doen bi de
 mannen te houden pleye of pleeten in houe
 van iurisdicte. te consuleren of te pmentē
 die mānen en te doen of te doen doen nauol-
 ghende hare vonnissen alle executien en ex-
 ercitacien van recht en van iusticie te doe en
 constitueren bacillu en serganten te begerē
 wederkeren of renuoy vā sinen onderfactē.
 of van saken van sinen onder saken te erue
 in possessie. in trouwe en hōmage oft hulde.
 en andere houdinghe. en te erue oft lēstochte
 te pcrigen besit possessie en pscriptien van
 erue te geuen in erue oft in pachte. en lēstich
 oft in lēstochte sinen eruen oft landen. ende
 daer op brieuen gheuen en vercreet daer op te
 gelouen die te vrien. en te waren en daer op
 te verbinden sijn erue en goeden. te doen alle
 obligacien en renunciacien generalē en-
 de specialiken te ontfangen hōmage en hul-
 de. en dat quideelden. en ander weder te set-
 ten in diene van doen waer Adueus en des-
 ueus priuilegien van heren en poortieren. te
 subliuerē een of meer hebbende sulche gelike
 macht als voorscreuen staet. Ende gene-
 ralē en specialē te doen alle tghene dat voer-
 screuen is. en dat de constituant selue soude
 mogen doen in dien hi in persone ptesent en
 teghen woordich ware hoe wel de sake noch
 tans begheerde meere en vorder macht. dan
 in allen saken of enich van hem besond hier
 hoven begrepen is. Soe beloofde die selue co-
 stituant bi sijn trouwe en op die obligacien
 en vbande. van alle sijn goede erue voerende
 en droerde die hi daer o vbande en geoblige-
 re heeft te houden goet vast gheschadich ende
 van goeder waerden tot ewighen daghen
 alle tgeent dat biden procureer of pcurator

pl substituuten of bi eenich vā hem in alle tye ne dat hem aēgaet of tye behoort. ghedaē ghe procuroert es geordineert sal worden es tye wā de oft vānnisse te betalen es volbringe es mer hem of tegens hem so verre als rede bene wesen sal es vā node si. des te oꝛdbere

C. li. ij. de p. aut. l. neq. in s. oꝛs. neq. procura.

Watmen in procuracie niet en behoort te stellen van die punten diemen daer in be

hoort Capittel. xx.

O hi nar weten dat die forme van p curacien hier boven gescreuen sijn de hout al le ken oꝛsaken vā pcuraci. mē mach daer af nemen eghen dacten sake daer mē in es dienende es behdelic is. Wāt ten is niet ex

de procur. l. si q. i. r. c.

pedient al te litten in allen procuracien Es so wāt men cōstituert procuroer die pro

curacie behoeft in te houden dat die pcuror mach substituuten een oft meer procuroers of substituuten wēleke substituuten bi crachte

l. Pui quon. l. aut pcur. l. c. i. an extra de mura. p. c.

vā procuracie of substitucie hebben sal alful

he gēlike macht als de substituant. Mer eer die substituant hem sal mogen behelpē te ho

ue vā sijnre substitucie her behoort dat de pꝛ

ipale procuracie si anmer. of gehecht aen die substituant. es dñ segel autentelic of anders

de substitucie en waer vā gheente waer dē.

de procur. autem pcur. quantibus

¶ Wan pcurator vā eenigen wesen

Item bi gescreuen rechte moechdi wēt dat boechden vā wesen hoe wel si nochtan bi

autoꝛteit van rechte geordineert ende ghe

stelt wesen. niet en moghen doen cōstituere enighen procuroer vooz hē in sake der wer

de procur. l. nulla dubi. tatio. c.

sen aengaēde. si en moeten eerst dat pꝛes all boechde aengelept hebben es litisc dresse in

sake. mer soude de selue wese bi autoꝛtiz vā

linen boechde den procuroer selue cōstituere. of ands hi in waer rꝛet genoegh ghesun

deret. ¶ Wan procuroer ghe

machtheuten wien men ghiste gheeft

Item oft ghebuerde dat pꝛināt gheeft es an der eenighe ghiste. es om meer actie te hebbē

vooz ghisten. die gister wā make linen pro

¶ Wanden procuroer ghetractert te sijn bi die partie daer hi tegens procedeert.

Item het is inde bescreuen rechte. ist dat sa ke dat die procuroer esch doet te hooue voo

linen meester teghensiemāt es de genē daer die procuroer voozschreuen dē esch op doet

eenighe sake heeft te eschen dē voozschreuen procuroer. Weet dat hi dat wel esch mach

vooz den seluen rechter daer die voozschreue procuroer dē esch vooz gedaen heeft voer si

nen meester es en mach daer af niet decline ren al waert dat bi ooc waer vā pꝛināde an

ders subiect. mer soude die procuroer moete antwoorden om sijnre saken ciuile oft ands

die rechter soude mogen interdiceren of we derseggen die sakte vā sijnre procuracie bi te

dene inden seluen houe Es die clercken hie ten dese peticie mutuampeticionem.

¶ Hoe een procurator here is van saethe die litiscontestacie.

Item bi bescreue recht als die procuroer die sake bi crachte vā sijn procuracien soe verre

gebrocht heeft. dat in die sake is litisconteste hi is here van sake es de cōstituant of de ge

ne di hem gemachticht heeft en mach hē nꝛ van sijnre macht sūken ten beliede dē p

curor ten waer dat si vanden wordē moze te den tegens vādere. of dat die procuroer

sieck worde es die sake niet en mochte sūol gen of bi eenighe andere occasie es ghebreke

die daer teghens ontfandic waer. alsoe sou de die cōstituant vāden procuroer mogē ma

ken es machtigen anderen procuroer es an ders niet

¶ Dat de procuroer na die litiscōtestacie die sake mach vooz veruolgen.

Item ghi moecht wēt dat een procuroer die de sake heeft begonnen es specialiken litiscōtesteeert mach de selue sake onderhouden

ende veruolgen tot in derisse. al waert dꝛ de cōstituant oꝛsweich ghe worden waer hāgē

de dies so en wate die vigoer vā sijnre mach te niet gemindert of gheacht es hi en soude

in die sake nꝛemāt moghen cōstituere En de also wilt dat bescreuen rechte

¶ Ende die collumiers sijn van opinie. dat so

wanneer die cōstituants oſficiich wort. d; dpe
macht vanden procurator expirert eſt te npe
te gaetnae trecht die ſept. A

¶ Vanden procurator die ſinen meelter
ſcade doen ſoude bi ſijnre ſcult

Item ghi moecht weten dat ſo wat procu-
roer ſinen meelter bi ſijnre ſcult ignoran-
cie oft verſumeniſſe ſcade doet. ind ſake die
hi voor ſine meelter ſuolcht dat hi des gehou-
den is te beteren bi actie van beuel. ten wa-
re dat die ſcult of verſumeniſſe ſulck waer
dat hem niet moghelic en was des te wete
of aduileren en mochte biden memozen oft
bewiſinghen van ſinen meelter. B

¶ Van procurator ſonder procuracie

Item datmen gheuen procurator ſonb pro-
curacie ontfanghen en ſal Ende ſoe wes hy
hem ghedaen ende gheprocedeert waer ten
ware van gheene waerden Hoe wel dpe ſa-
ke gheprocedeert ende gheprocht waer totter
ſentencien. ende die ſentencie ghegeuen wa-
re. ſo waert inutile want daer en waer ghee
partye tgeent dat in trecht behoort. dats te
weten eyſcher eſt verweruet. ands en mach
gheen recht ſtadt nemen. C

¶ Hoe een mach dweren die ſake daer hi in
beltozen of erſgename of is ſonb pcuracie.

Item nae beſcreuen rechte ſo is dat die ghe-
rechte erſgename vanden ghene die te hou-
verdachuaert waer wel ſoude moghen ver-
weren die ſaecte om ſijn voeruaer ſonb p-
curacie op dat hi ſelde caucie eſt bochttoch-
te ſoluent dat ghewyl de te betalen. D

¶ Mer in landen coſtumiers en wert dit n; al
ſoe gheueert of onderhouden Vant niemāt
en wort daer ontfanghen in eyſch noch in d
weren bi procurator ſonder procuracie

¶ Vanden procurator generael. of vāden
coninck of andere. Capittel. xxi.

Procurator van offici of generael is de
gene die te houe is promotoer of mach
tich hem partye te maken teghens alle delin-
quanten die inden landen of iurisdiccie van
den here daer hi onder is gebracht hebbe het
ſibi parrie aduileren of niet op datter informa-
cie ſi vander ſake precedent ende ands nyet

en behoort hys te doen ende te tracteren te be-
waren ende te beſchermen dat erue heerlyc-
heyt ende demaine van ſinen heere. wāt ſon-
der procurator van officie. en behoort ende en
machmen niet tracteren noch doen eenighe
confiſcacie voor den here ghelyck men ſpen-
mach int parlement bi den procurator. van-
den coninck. *Mo iuo mā
dator erpi-
rat mādatū
c. q. illd i
relligē re in
tegra fm iul
ſcriptū v iō
ille pſueru
dinarj igna
cates iura
male allegāt
risomi. iud*

¶ Item weet dat van die edele dienſten vā
den procurator van officie niet en behoort ſul-
ke ſolemniteyt van procuracie als in ande-
re procuracie als voorgeſcreuen ſtaet. wāt heri. v. q. ff. de in-
is ghenoech dat hi ſommierlic gheinſtitueert
ende ghecommiteert ſi vanden heere onder
ſijn ſeghel om alle ſijn recht querellen eſt ſa-
ken te bewaren Vant als die here ſo mach-
tich is dat hi heeft ſulcke houen heerlicheit en
de hoghe iuſticie ſijn ſegel is ſoluent genoech
dat te doene. *C. māda. l.
procuratorē
c. v. l. etia; ſi
ptariā v. l. a
pcuratorē*

¶ Item ghi ſult weten dat alle procurators
generael of van officie ſal moghen bi infor-
macie precedent. al waerre andere partie vā
hē doe dachuaerde ende betrecken in recht
teges hem alle partypen dpe h; bi ſekere infor-
macie ſal doe bliken ſculdich verdachuaert
te weſen ſonder informacy ghedaen ende dē
rechter des ghehoent te hebben ſoe dat hem
daer af commiſſie ghegeuen Ende ſonder
die aduocaet vander officie en mach hi noch
en behoort geen partye te doen dachuaerden
noch voor recht betrecken. *C. eo. l. cauci
o rati. habitt
c. v. l. l. k
cet i picipio.*

Anders ſoude die ſentencie werden gerefan-
deert eſt van onwerden. F

¶ Hoe eē procurator generael hē roere mach
horende die dingetale van partien.

Item oft gebuerden dat partypen plepteden
of dingeden voor recht deen tehens vander
ſonder dat die procurator generael van ghe-
ne ſiden als partye in adiuncte waer. eſt die
procurator hoorde ind ſake. datter eenige cas
offake ware die hem eſt ſinen dienſte aēgae
mochte ſo mach hi ſegghen. Heer rechter ick
hebbe hōzen dinghen verclaren ende vent-
leren bi ſulcke partie ſulcke ſaken dat ick re-
den hebbe mi te porren Ende mijn conclusie
ende meyninghe is. iſt dat deſe partye obtine
c g *C. de adua
catis ſiſci. l.
rōnales. pū
uare rei v
f
l. ſi ſiſci. ff. de
iur. ſil*

vet teghen dese te. te gheraken ende te hebbē sulcke boeten om die officie.

¶ Item des ghelōcs mach seggen tegens de partie aduerse of wederpartie doende cōclusie van deen side es van dādere hoe wel daer gheen informacie of en waer es dat hi vā eersten niet adiunct en waer met eenigen vādē partien. na dat hi heeft horen ventileren ende verclaren egheene daer hē hem op porten mach. Want dic wil ghebuert dat die procurator generael is met es teghens beyde dē partien. es mach hem geuen adiunct met elc vā der partien.

¶ Item ghi sulz weten niet. tegenslaede dye edele officie vanden procurator van officie. ende dat hi hem mach porten bi adiunctie of ghelōck dooschreuen is ande doen alle conclusie ciuile ende criminele. want in sommi ghe bouen daer een procurator generael is en behoort hem nyemant te vorderen een conclusie criminele te doen. dan dye procurator alleene. die welcke mach wt crachte van sijnen dienste contenderē tot allen eynde. wāt een partie die welcke contendeert oft neemt conclusie criminele na die oude rechte soude veruallen tot pēne. gheheten pena talionis dat is soe wie veruiele van sijn veruolghē te draghene sulcke pōne almen wil doē draghen den genen diemen duolcht.

¶ Ende daer om is die procurator vā officie gestelt. op dat hy contenderen mach tot alle saken sonder pericule van partie adiuncte op dat alle mes daden moghen comen tot kennisse. want daer en is niet veruallen oft sucuberē van partie adiuncte niet dan boetē ciuile ende costen. Nochtans in sulcker saeken noch van soe hoghe materie en mach hy noch is schuldich te adiungeren oft in te vallen sonder informacie precedent. ende sonder auctoriteit vanden rechter.

¶ Dat dye procurator generael wel mach vallen in default.

¶ Item ghy moecht weten dat nyet teghen staende sinen diensten. es dat hi procederet bi sayte teghens andere partie. daer eenighe appointementen te houden sijn. Ende te ver-

rifieren het sy door commissarisen oft andere die procurator saileert te dienen tot sijnē daghen die hem ghegheuen ende gheordineert sijn. Hoe wel eenighe partie adiuncte met hem ware. so mach hi wel vallen in default teghens hem. Ende men mach also wel teghens hem nemen exployt. als teghens andere partie. Ten waer dat hi van sinen dienste hem mach reliueren. want bi crachte vā sijnre officien in dien hi mochte bewisen ende choonen sijnē onlede die hē ghehad soude hebben in cause vā sijn officie in wat manieren dattet waer. soude hi hem mogen doē reliueren. Maer oft die partie die met hē adiunct waer niet en quame. ende viel in default sonder die schulde vanden procurator dooschreuen. hi en soude niet gherelueerde worden int ghene dat hem aenghinck. maer soude die wederpartie gheraken ende gecri ghen alle exploitten dienende ten selue dage. Maer waert dat die selue procurator te doen hadde ter cause van sinen dienste. aengaēde die lande heerlicheit oft demayne van sinen prince oft heere. men en soude teghens hem niet mogen nemen exployt. ende hi en mach die heerlicheit oft demayne van sijnen heere niet minderen noch verrosten oft belassen. maer machse wel meerē. want in sulker saaken ware die prince oft heere in sijnre iurisdiction als minoer. Ende daer om en mach gheen exployt daer op ghegheuen worden.

¶ Dat in sauuegarde of vrede gheen default ghegheuen en wort.

¶ Item die wijse willen segghen dat in cas van sauuegarde gebroeken oft misbruyct gheen default ghegheuen en wort teghens die procurator generael. Ende die redene es. om dat als die sauuegarde gheuondē wort ghebroken behoort te wesen reintegree. hoe wel nochtans die partie iniuries hem. nē en woude porten noch doen eenighe sayten vā rechten noch anders. Daer om en soude de procurator nyet laten te duolghen die boetē voer sinen here. ende om die reintegracie ende oec souden vander sauuegarde die boetē par-

Ita fuit ordi
natiū glame
to p iohāne
flamingi ci
ne romacen.
actore cōtra
dñm abbate
feti amandi
in pabulaha
bitatois cū
dē. anno dñi.
Mccc. lxxviij.

Ita fuit
l. i. c. ad tut
l. i. c. de accu

te toe gewesens worden in haer absencie ter
cause vander reintegracien die welcke hi ne
men mochte oft n: in diensthe beliefde. **A**

Vanden brenghers des briefts
Capittel. xxiij.

Brenghet des briefts dat die clerke hie-
ten potator litterarum is die gheene
die hem partie maect van eenighe actie of be-
loften van brieuen. als houder des briefts. en
de om dat die inhoudende dpe principale oft
houder des briefts. soe moechte ghi weten dat
om des wille dat ic ghehoont hebbe wat p-
sonen men ontfanghen mach sonder procu-
roer of met procurator. Vv il ich thoonen ende
bewisen. hoemen sonder procuracie in te de-
ren mach esich hoe wel die brieuen ende ob-
ligacien opten ghenen niet ghemaect en wa-
ren die den esich oft veruolghen dede. Soe
mach die houder vanden brieue de esich en-
de veruolch doen. ghelijck of die brieuen tot
sijne behoef. of op hem ghemaect ward wat
soe wie is houder des briefts. ende dat hi dpe
brieuen bi hem heeft hi is heere vander sake.
Ende mach daer op ordineren quiteren ce-
deren ende transigneren tot sinen wille. en
de die ghene daer die brieuen ende obligaci-
en op ghemaect sijn ende principael is van
der saken en heeft daer aen gheen toefegghē
en waer dat hi woude argueren ende bewi-
sen eenighe ghebreken of defaulden teghens
den houder des briefts ende dat hi die brieue
qualiken ghenomen ende ghecreghen had-
de. Ende waer die houder des briefts voorscre-
uen bi goeder trouwe en bi de wille vanden
principael. ende hi als houder des briefts ghe-
intepreert hadde esich teghens den gheobli-
geert oft schuldemaer bi crachte vanden sel-
uen brieuen ende doen verdaen vanden ten
hooue. nommermer en mach die principael
comen noch doen teghen ghene dat die hou-
der des briefts voorscreuen ghedaen of begō-
nen sal hebben. noch en sal in gheuer wōs
daer teghens ontfanghen worden. Mer ege-
ne dat bi hem begonnen ende gedaen sal we-
sen. sal bi hem worden belist ende veruolcht

ten eynde toe. met hem oft teghens hem ofte
van sijn procurator. wandt nae dat hi selker
die saecke aenghelept ende begonnen sal heb-
ben mach hi wel constituerē procurator. met
nremant als houder des briefts. want wan-
neer biden houder der briefts die saecke aen-
ghelept ende begonnen es. het mochte bi den
seluen brenghet wesen ghebedeert. Ende
daer omme sijn sy schuldich int beghinsel vā
der sake oft proces haer brieuen in t hof ouer in sauegard
te gheuen waer bi sijn ghehouden ende gheket
worden voer houders des briefts. ende en be-
hoopen die niet weder te hebben tot dat de sa-
cke ghebedeterminiert oft gheepnt sy. op d: n pe-
mant anders van dien brieft ofte brieue hem
en mach vermeten. of wesen houb der brie-
ues. want het en waer niet goet dat veel per-
soonen hem mochten van eenen brieft in a-
ken houder.

Van brenghet briefts daer die princi-
pael af gheslozen waer.

Item ghi moech wete. eest dat eenige brie-
uen van obligacie inhouden op brengher op
houder des briefts. ende die ghebozcht werde
bi remant te houe daer de principael daer de
brieft op ghemaect is offinich waer. Esi men
daer ont soude willen segghen. dat dpe hou-
der des briefts in rechte niet ontfantlic en wa-
re als houder des briefts Vv et dat hi ontfanghē
soude worden. ende die schuldemaer die sou-
de moeten antwoorden. ende en soude daer
teghens niet mogen segghen. hoe wel de pri-
cipael gheslozen waer als voorscreuen es.
Maer waert dat die erfghenamen vādē pri-
cipael wouden segghen ende argueren te ho-
ue dat hi niet en waer rechtuaerdich houder
des briefts ende dat hi die voorscreide brieuen ghe-
creghen heeft met loof heyt sonder wille en-
de ghebode vanden offinighen. oft sonb we-
te van hem lieden. die erfghenamen sijn vā
den principalen ende dat hi gheen titel en he-
uet die te hebben waer bi hi niet segghē noch
bewisen en mach dat hi is rechtuerdich hou-
der des briefts. oft dat sy hem ghegheuen sijn.
het welcke behoort te wesen in sulcher saec-
c iij

30
l. i. in pño. ff.
de ex. ac. l. i.
l. in pño. ff. de
iustit. ac.

C. de iustit.
ex. acti
l. scrip. m. 7. c.
l. ex. t. r. ac.
ib. 7. seruorū
de. 31. iustit.
rona 7. c. 7. l.
iij. l. 2. si a mu
liere. C. de i.
si. 7. ex. ac.

C. de iust.
tutoria 7. ex.
eritoria. l. si
muliere
In hoc casu
errant pñ.
opulator hu
ius opis de
exeritoria
actore q. ex
eritoria. di
qui aliquem
magistrum
nam pñolu
it ad qu. pñe
et? cotidian?
spectat ut. d.
l. i. ff. de ex.
ac. l. si etia; a
muliere si
ri pñ. l. name;
habeat ut h
allegauit. si
a muliere

ke. ende oock en mach hi niet segghen noch
bewisen testamentuer te wesen vande prin
cipael oft voer testamentuer gheinstitueert
noch oock dat hi die brieuen oft brief gerocht
heeft van yemant dies machich was te ver
copen. oft dat hi die heeft bi transactie of mē
ghelinghe van andere schulden oft om actie
die hi hebben mochte opten principael oft in
eenighe andere maniere Ende waerō blijct
dat hi die brieuen heeft sonder titel of reden
ende behooren weder te comen aen die voer
screuen erfghenamen Weet dat toe dese con
crediet oft te ghesegghen souden ontfanghē
worden die erfghenamen vanden principa
le. ende met die schulden aen noch nyemant
anders. Ita sicut ordinatum et consultus
in parlamento per maiores consultos (ad
uocatos in vna causa que erat inter petrum
de la hope ex vna parte. et viduam sire simō
ab alia parte & fuerunt consultos magister
i. anchf mgt andreas de molinis. inde petra
et al.

¶ Vanden institutores
ende exercitores.

Capittel. xxiij.

Item institutores ende exercitores sijn
de familien die de coopliden hebben in sap
te van haren comanschap soe wel te watere
als te lande ende die sijn te beleyden en gou
ueren ieren van haren comanschap sonder dat
die coopliden daer in pñesent sijn. so moech
di weten. dat die oock ontfanclich sijn te ho
ue sonder haren meesters in sapte van hare
comanschap sonder ander procuracie of brie
uen te hebben. hoe wel dat die saecke hem lie
den niet aengaet anders dan als knechts en
de regierers vander comanschap ghelijc als
dinen knecht bi di is gheselt ende ghecomit
teert te beleyden ende te bueren dñe coman
schap ter 3e. En daer in eenich ghebrec vale
bi coopen. bi leenen. oft bi ander contacten
ofte saecke. die hem vallen oft op comē mach
in sijn comanschap. weet dat hi daer toe ont
fanclich is. ende ghi en soude niet moghē re
suleren oft teghens seggen ghi en soude moe
ten voldoen ende volbrenghe dat bi hē ge

dat ware. geloof geantwoertt bgoortt d
bōden oft toe geseit. her waer in recht of bu
ten recht ¶ En waer dat inden knecht ghe
vonden waer eenighe fraude oft collusie te
ghens v. ende alsoe soude ghi hem moghen
desauorren

¶ Vanden knechten die comanschap be
lepen oft regieren.

¶ Item ghi moecht weten ende verstaen. dat
ter alsoe is vanden knechten die comanschap
te lande voer haren meesters beleyden ¶ B
So suldi weten wat differentie datter is tus
schen actie in iustitie ende exercitorie Soe es
dat in iustitie is propetlich die schade dat bi
den coopman gheliet ende beuoolen is den
knecht. Ende exercitorie is die saecke die ghe
committet ware biden vrouwen die coop
wijf ware.

¶ Vanden conchiergen.

Capittel. xxiij.

Anchiergen sijn de gherie die gheco
mittet sijn biden heren te bewaren en te re
gieren huer hof oft huys duerende ter wilen
dat si woen lande sijn. ende dit huys oft hof
in haer bewaernisse oft protectie hebben. so
moechdi weten dat de voorscreuen conchier
gen oft bewaers van sommighe hoven ofte
huysen ontfanclich sijn te houe. om die saec
ken ende necessiteit oft ghebreke den huse oē
gaende sonder ander procuracie oft brieuen
voerder te hebben van hueren meester. op d
ter der conchiergerie aengaet mach doē dach
uaerden ende men mach hem doē verdach
uaerden Ende den heere vanden huys ofte
houe soude moeten van waerden houe tge
ne dat biden conchergie in sapte oft sake vā
der conchiergerie ghedaen soude wesen ¶ En
waer gheliet voorscreuen staet in den rubri
ke oft artikel voorscreuen dat dē heere moech
te bewisen oft thoonen eenighe faute oft col
lusio teghens hem. ¶ Voozt meer soe soude mē
bi reden moghen verdachuaerden den heere
vanden huys aenden persoon vanden con
chergie ende aen sijn conchiergerie voer an
dere saecken wesen vander iurisdictione vā

der plecke. **E**n welke die conchierge sine mee-
ster oft here mach doen condighen ende late
weten. in dien hi sinen meester oft heerschap
soe lief hadde. ende in deser manieren ist wel
gheuseert in landen customieren. als die hee-
ren wt sijn ende die saecke aengaet den lan-
den die totter voorscreuen conepiergerie en-
de hof dependeert sijn. Ende also eyschet be-
screuen rechte. want onghelike ware dat o die
absencie vanden heere. die die wil lange wt
sijn die schuldenaren daer si teghens te doen
hebben vertoeuen moesten ope wedercoeste
vande here dat die wil blange vak

Vanden tutoers en curatoers

Capittel. xxv.

Tutoers ende curatoers sijn die ghene
die viden rechter ende bi consente vande vrie-
den vanden weesen gheselt sijn regiereren
de voechden ouer den weesen onder haer iare
Ende weet datter diferencie is tussche tutoers
ende curatoers. Want de tutoers sijn de ghe-
ne die voechden gheselt sijn ouer de weesen
onder haren baren. Ende die curatoers sijn
de ghene die regierers gheselt sijn ouer de fu-
riolen ende die hem seluen niet regierē en kō-
nen. oft den ghenen die welandich of in crāc
heden sijn. Soe sijn die voorscreuen tutoers
ende curatoers om saken aengaende de ghe-
nen die si te regieren ende te bewaren hebbē
ontfanclichen het si in eysch oft in veruieren.
Hoe wel dat si geen and procuracie of macht
en hadden dan van haer voechdie oft tutelle
het waer genoeg. hoe wel dat die sake huers
sels persone niet aen en gaet. En die macht
van hare voechdie geduert also lange tot dy
die kinderen gecomen sijn tot haren tijt. Dat
is te weten die knechtchōns tot haer. xiiij. iare
en die meyskens tot haren. xij. iaren

En die macht vanden curatoers die ghe-
duert totter tijt toe dat die furiose wed gheco-
men sijn in behooflike state. en die welan-
diche weder gecomen sijn ten lande oft datmē
warachtich. Inneemt dat hi doot is. of vande
ghenen die bouen huer tijt out sijn so langhe
als si leuen. En niemant en mach tutoer oft

curatoer wesen. hi en si abel en ontfancliche te
houe hebbende. xxv. iaren gepasseert. **E**n
ghelike als ghi ghehoort hebt in ope rubricke
daer af mencie makende oft sprekende. En si
moeten fundacie van rechter oft gerecht. die
des machteich is te doen of anders alle tghene
dat si ghebden hadden en waer van gheente
waerden

Van weesen die gheen voechden en hebben.

Item oft ghebuerde dat eenighe weesen
geen voechde en hadde. en mē die betrecken
woude in sake oft recht. Soe soude die rechter
oft gerecht daer si onb warē hē voechden
sette. en dit mach gesien ter begeerte vande
genē diele soude wille betrecken in rechte. of
ands en soudemē op hē liede geē actie mogē
intenderen. en dz gerecht soude gebiede daer
toe die naeste vriede vā vab en moeb de wel-
ke dat n3 en soudē mogē wegerē te waer dz
si bewisen mocht sekerē onlede of nootake
die ontfanclic warden. En daer en behoort nie-
māt ands toe te wesen dā die magē dā hē in
dien mensē gerrigen mach. en en machmēse
n3 gerrigen. so sal de rechter pemat ands o3
dineren daer toe nut en dienēde.

Dat een man gheen voecht en mach sijn
van sinen wue.

Ite ghi moecht
weten dat die bescreuen recht verbiet dz hoe
wel een man behoort te sijn curatoer oft mō-
ber van sinen wue. en hoer goeden te hebbē
in sijn be waernisse oft regimēt. Nochtā oft
gebuerde dat die vrouwe geuuel in state dz si
behoefde curatoers of regierers te hebbē. huc-
te man en soudes n3 mogē wesen. Die rede is
om des wille. dz hi lieuer sijn sels pfit vā
sijn wijns goede hebbē soude. dā die profite
vā sijn wijns crigenamen. in ope si van hē
geen kind en hadde. mer soude haer curatoer
om haer te te bescudde in recht wel mogē sijn

Wie voechden wesen moghen.
Ite noch moechdi wetē dz sōmē. douē. bli-
de. noch ridderē die isapt vā wapenē volge.
noch psonē ope n3 en sijn vā plecke daer
gebuert. en de gene die n3 en hadde sekerh3 te
doē. of de gene die n3 souffisat en waer ouer-
mitcolpente snoteh3 of facult3 noch de geē de ei

C. vbi de res.
agi. opor. li.
v. anten. q.
in pnia. v.

In si. q. mo.
ture. fin. q.
nra. aff. mas.
iestas

n. s. de. le. tui

C. de res.
tuto. li. i. testa
mento mēp
v.

C. q. per sit in
toto. v. li. i.
et. li. i. q. a. lege
si filius debi
toto.

C. q. dare in
to. vel. ora.
l. marit. et. si
rebus.

20

C. de con. in
tu. C. q. dat.
tuto. l. huna
abus C. 2. le
gibus legn.

ghen is. noch die ghene die die werlen schuldich. noch de gheene die antwoorde verloren heeft. te houen noch de rechter in sijnre prouincien Alle dese voorscreuen personen en behooren gheen tutoers oft curatoers te wesen Maer een siesnader oft een siesmoeder maghen wel monbers oft voechden sijn vā hoe velieden voechdoeren.

¶ Van leeninghe die de voecht of registre te den weesen leent.

C. de adm.
tuto. sumpt.
l. no. 2. igno
gi. 2. aut. no.
uillime

¶ Item oft ghebuerde dat eenighe voechde leende van sijnen goeden int nootlaetke de weese. dat soude die voorscreide monber van des kints goeden weder hebben int dyet quam tot profite vande voorschreuen kint ofte weese ende waert dat hij anders dede of geleent hadde vanden goeden des weeses. ende begande eenighe prooes of querrelle die n3 en quame tot profite vanden weese soub cōsent toedoen ende adujs van des kints magen van vader ende van moeder. weet dat het waer tot pericule vanden tutoer oft curator dat anders gheboren hadde.

C. de adm.
fra. tut. l. si
bonam.

¶ Van appiel te doen inden voecht.

C. de adm.
fra. l. tuto
res 2. l. sanc
tus.

¶ Item noch sulde weten waer dat eenighe voecht oft voechden eenighe pleete of prooes hadden vande de weesen ende de sentencie ge gheuen wordte teghens hem hi mach appelle den maer hi waer ghehouden dat te doen bi den rade ende goetduicken van des weeses vrienden ende maghen beyde van vader ende moeder. oft anders het waer op sijn pericule ende last. Ende waert dat hi niet en appelleerde ende die weese naemachs vande. d3 hi reden ende saecke ghehade hadde te appelle ren. hi soude dat moghen verhalen aen den voecht oft voechden. oft aen haren erfgena men Want het is actie op ten goeden vāden tutoers. Ende waert die tutoer oft curatoer appelleerde ende hij gheen diligencie dede te veruolghen die appellacie. dat waer ooc op sijn pericule ende last. Want die redenen en de bescreuen recht dat also begheert

C. de adm.
fra. l. pro offi
cio admini
strat. 2. l. si
curatores 2. l.
rōes.

¶ Van quitancie ghegheuen bide voecht oft voechden.

¶ Item of een tutoer erfchet den schuldena re die den weese daer hi voecht al is sculdich is. ende die schuldenaer wien die schuld ghe erfchet wort begheert vanden voecht seker heit te hebben dat hy of sijn erue namachs ge ne hinder oft schade en heuet vanden weesen voor die schuld wel mach die schuldena re vanden tutoer of curatoer behoortlike quitancie van tghene dat hi als voecht betalen sal ende dat sijn voechdpen daer in gheincor poert s3. want anders is die voecht sculdich eenighe sekerhede te doen. Ende die quitancie is alsoe seker dat die weese nimmermeer noch nyemant van sinent wegghen daer te ghens comen noch doen en mach

¶ Van rekeninghe te doen bi den voecht oft voechden.

¶ Item oft ghebuerde dat eenighe vanden vrienden ende maghen van eenighen weese begheerden ende wouden rekeninghe hebben vanden tutoers oft curatoers van al sul len goeden. als s3 van des weeses onden de handelinghe al ghehade hebben eer dattet kint of kinder en ghesomen waren tot haers selfs voechdpe. ende haer rekeninghe seluepe erfchen mochten. weet dat s3 niet sculdich en sijn te hebben. voor dat kint selfmondich is Ende oft ghebuerde dat die tutoer hē qualic regeerde. of dat hy s3ns selfs goet oft des kints goet qualic werch brochte. daer des weeses goeden bi verdoeren oft vermindert souden moghen worden. dat behoort biden vrienden den heere oft rechter te kennen gegheuen sijn. ende daer in voorsien te wesen met remedie voor den weese.

¶ Van besprock oft ghids ghegheuen oft besproken eenighen weesen.

¶ Item of die tutoers of regierers wist of mochten weten dat eenighe ghids of besproc waer gegene of besproke bi eniger maniere. oft dat hi des slapte bi negligencie of simpel hede. so dat die weese daer bi hinder oft scha

de heeft. weet dattet waer tot perikele bandē tutoers oft van hueren erfgh enamen in dyē sū afluich waren. aenghesien datter actie is die dalen mach op hueren erfgh enamen als voorszcreuen staet.

¶ Hoemen in boechdye treden sal.

¶ Item weet dat dat bescreuen rechte ende oock die beste redene begheerde ende epschet. dat soe wannert een is ghesels ende ghemaeket tutoer oft curatoer ouer den gheenen die in boechdye behoort te staen. Hi ter sūde sculdich is die ruerende goeden toebehozende dē weesen te doen bescreuen met rechte. ende dy te inuentariseren ende daer ouer te roepē die maghen vanden weesen van vader eff vā moeder. ende vanden inuentorie te gheueene copie den vrienden. Ende sūn daer eenighe verderfliche goeden hi is schuldich die te scopen ten diersten. ende dat ghele beleggē aē renten ten profite vanden voorszcreuen weesen. of: die bescreuen rechten of sommige gheghen datmen vanden penninghen vāden weesen courtoisie oft hoelsche bate nemē sal. als thiene van hondert ende daer beneden. ende dat om dat die weesen van huerē goeden leuen moghen sonder die te betminderen ten minsten dat moghelich is.

¶ Dat gheen boechten mach ontschult doen van boechdye.

¶ Item oft die tutoer of curatoer niet binē lants en waren als sū gekozen wordē tutoer oft curatoer. ende sy weder ghecomen warē exerceerende vanden saecken der weesen aen gaende gheen nemende excusacie. ende sy hē daer nae vander boechdye excuseren wouden. weet dat hy geen excusacie doe en mach die stadt hebben sal. Want nae dat een patroon ghecooren ende gheordineert wordē bij den rechter of gherechte. hi begheerte vande vrienden. hi is in dienst of niet. is schuldich aen te nemen sonder eenighe excusacie. Ten waer soe groote dattet gherechte blecke ende goet dochte. dattet redene waer des ontslegē te wesen.

¶ Dat in sommige plecken gheen boechden en sūn die naechte maghen.

¶ Item ghi sult wenten dat in sommige landen customiers anders gheen boechdē ouer den wesen en sūn. dan dye schepenen vāder plecke ende die rechters die int lant sūn nae dat si ghenaeemt sūn. ende die nemen die weesen ende huer goeden in bewaernisse sonder ander prouisie van boechden. Maer weede datte is groote perikel ende last voor hem lieden. want alsulke last als voorszcreuen is vanden boechden hoe dat sy sculdich sūn de weesen te regieren ende huer goeden noch is die last meerder vanden rechters die des doe want met reden sūn si schuldich rekeninghe te doen daer af boorden souuerain of boechte rechter vanden lande als die kinderē vā ghecomen sūn tot hueren iaren. Oft anders die rekeninghe en waer van gheente waerden. ende en waer niet wel noch behoorlick ghedaen ende die reden is dubbel. want nie mant ontfanghet goeden of saecken van yemant anders hi en is schuldich daer af rekeninghe te doen voor de ghene daer mē schuldich is te doene. ende die rekeninghe corrigeren ende wederlegghen mach in dient vā node sy. Ende die schepenen die de rekeninghe te doen hebben en moghens nyet doen aen hem seluen ende moghen geen rechters wesen van haers selfs saecke. het waer onredelich. die redene waer omāt. Ende die beste redene is. dat sy prouisie doen van boechdē ouer den weesen vanden maghen. Eff of men se inder plecke niet ghecrighen en conde. soe salmen biden gherechte andere committerē die daer toe nut sūn.

¶ Die differencie vanden pupillen eff vanden orphanen oft weesen.

¶ Item weet dat nader opinin vande wijfen ende van bescreuen rechte. differēcie is tuschen pupillen ende orphanen of weesen. Te weten dat pupillen sūn de gene die geē moeder en hebben. Ende orphanen sūn die ghene die gheen vader en hebben. Nochtans so wat hinderen sūn onder haer iaren. sonder vader en moeder. die sūn ghenaeemt pupilles oft minder van iaren.

¶ Vanden boechden sonder causie of boych

20
C. de admi
strat. tu. li. ii.
tutores & cu
ratores & c. l.
p. officio.

C. de admi
strat. l. tuto
res & curato
res. l. lex que
tutores.

C. de admi
strat. l. tutor
li
et absens.

tochte te stelle. ¶ Item oft ghebuerde dat enighe tutoers oft voechden gheselt worden ouer weesen om te doen tprofijt vande weesen ende en hadde geen causie oft boichtochte gheselt en daer op yet deden en exploitierden enige saken den weesen aengaende weet waert dat sake dat si daer na woude redargueren of af gaen tghene dat si gedaē hadde of noch doen wouden. dat soudē si moghen doen specialiken dē weesen Want voechdie sonder caucie oft boichtochte en is nyet soufisant. of wel ghesundeert Ende al tgene dz ghedaen wort bi administracie niet profite-lic gefundeert en is van geenre waerdē. ¶

¶ Wan brieuen van voechden in forme alst behoort

Capit. xxvi.

30
Iustide. satif
in vel cura.

¶ Allen den ghenen die dese presente let telen sullen sien of horen lesen. ¶ I. la luyt Weet een pegelic also als tot allen rech- te van goeder iusticien behoert versien ende toeghesien te wesen totten pupilles ofte weesen benedē haren iaren bi sulcher formē ende manieren. dat si ende hoer goeden en sa- ken mogen bewaert ende gheregiert wesen totten meesten oerbaer ende profite vanden voorscreuen weesen Ende wel waer eest dat onlancr sijn ailiuich gheworden dye en dese vader en moeder vanden welken of wel- ke is geblenen dit kint oft kinderen weesen onder haren iaren Waer om wi alsoot os ter cause van onser officie of dienste en iurisdic- tie toebehoort die bewaernisse vande orpha- nen. of pupillen of wesen onb huer iaren. en ander sijnde in onser iurisdic- tie die hē n3 en mogen noch en konnē regieren sonb ouse be- hoerlike prouisie. hebbē ter bede begeerte vā desen. die hem seyt sake en actie hebbende te intenderen. en te doen enlych teghen die voor- screuen weesen onb huer iaren. Doē vach- uaerden en tot ons comen tot sekeren dagen dese ende dese maghen vanden voorscreuen weeskindere so wel van des vaders side al van des moeders side. om bi hē lieden te kie- sen den ghenen die best nut ende oerbaerlyc sijn tutoers te wesen. die welke ghesamenb hant daer op belast wesende. ghecooren heb-

ben dese van des vaders side. ende dese van des moeders side als voechdē te wesen ouer den voorscreuen weesen legghende. dat dye alder oorzbaerlycste sijn voechden te wese- ne. dat ghehoort hebbende. hebben wi ghecomit teert gheordineert ende gheselt ende met de- sen teghen woordighen brieuen. bi macht en de autoriteyt van onsen dienste betrouwen de. die sinnen ghetrouwicheyt ende diligen- cie van hem lieden committeren ordineren ende stellen tutores voechden en regierders vanden voorscreuen weesen ende van hie- ren goeden. hem lieden macht gheuende. en de volcomen auctoriteyt ghelyck als tot goe- de ghetrouwe tutoers voechden ende regie- rers behoort ende schuldich sijn te hebbē. om te regieren ende te administreren in allen sa- ken negoces ende andere nootlike saken dē weesen voorscreuen toe behorende aengaen mach gheduerēde den tyt ende ter tyt toe dat si selfmondich sijn. ende dat also wel in enlych als in verueren. Ende waer af die voorscre voechdē ende dese ghedaen hebben in onsen handen den eedt castumelic te doen in sul- ker saken in presencie vanden voorscreuen magherrende vrienden. die hem lieden daer toe ghekent hebben ende ghehouden goet en de soluent wel daer toe dienende als voor- screuen is. Ende daer toe hebben si gheswo- ren en geloof te geue en te doē goede getrou- we rekeninge ende bewysinghe voor ons of voor den voorscreuen weesen in tijde ende ter pleche alst bebozen sal Des te getuygē. ¶

¶ Hier na volcht van baeciliumen oecan- gheren ende ander officiers die om haer offi- cie te houen ontfanclick sijn.

Capittel. xxvij.

¶ Allen baeciliumen ter cause van ha- ren baeciluscap moghen doen vachuaerdē te houe. ende si moghen vachuaert wor- den om huere officie ende si en behoeuen an- ders gheen procuracie oft macht dan die brie- uen van haer baeciluscap. Ende daer om in sijn voorscēd baeciluscap ter cause vā officie ist in lande locale. en daer gheen pro- cutoer generael in haren houe en is mach hi

den verdachtaerden ende betrecken in sa-
ke alle personen ende is ontfanclick. het si in
criminele oft in ciuile. nae daer de costume
vander plecke begheert. want si sijn differē-
ten en diuersche. wāt in plecke est in hooue
daer een procurator generael is. de baecilii en
behoort niet te hebben dā die cōiure of dīna-
ninghe vā rechte.

¶ Alā renuop van-
den houen. Item ghi moecht we-
ten dat die baecilii sijn verdachtaert te sijn
mach wel in ander houen gaen. begeren en
epischen renuop van sinen ondersaten aēge-
lien dat hi gesūderet is metter macht vā sijn-
nen baecilii. die welke behoort in te hou-
den dat te epischen. en daer af hebbē bij dyen
speciael beuel en macht. ands en soude hys
niet wē gerrigen. En oec op dat die baecilii
heeft in sinen houe sulcke recht. dat hi dīe sa-
ke berechten en dīe kennisse daer af hebben
mach. en in houe daer hi subiect af is. En ist
in houe vā bueren. hi behoort met hē te nemē
sinen here hebbē die macht of boochheit sul-
ke saken te berechten en clamē begerē t voer-
screuen die welke hē lieden behoort gedaen
te wesen. ten si dat dīe geuangen gehouden
en dōden si te antwoorde. of dat die geuan-
gen ge weest si metter mes daer of sayte i welc
her en behoort gheen renuop.

¶ Wat saken begeret sijn in renuopen
Item weet dat in renuop naē opinie vā so-
mige behoort dīe saken. Te weten here dīe
renuoperen mach en here die renuop beghe-
ret en subiect of ondsate die vā sinen here be-
geert gerenuopert te sijn. of ands renuopen
en behoort niet te gheschiet.

¶ Alā renuop in houe.

Item hoe wel dat nae regule van rechte en
de nae rade vanden rades heeren vāden per-
lemente die subiect oft ondersate gheen ren-
uop en begheert. ende daer saecke si renuop
te beghe ren vanden heere subiect oft soue-
rāyn here dats te verstaen vanden here daer
die subiect onder is. soe is schuldich ende ge-
houden die heere van renuop begheert is te
renuoperen. ende om die negligencie oft lū-
ghede vanden subiect en behoort die heere

xviii
die bt middel sijn dīligen cie doet niet te ver-
liesen sijn rechte.

¶ So moechdi weten. dat die baecilii in al-
len saken dieneende ende aengaende sijn dīe
ste van baecilii schap mach ende is schuldich
te dachuaerden. ende ghebarchuaert te sijn.
en hi moet antwoorden duerende en also lā-
ghe als hi leuende is. mer als hi doot is. so es
die actie gheexpirere want sijn erfghenāme
en waren niet ghehouden te antwoorde. Itē
ghi moet verstaen dat in sulcke forme en wa-
niere ist mede vanden stede houders vande
baecilii wē ropalen ende hoer stede houders
hoe ende in wat manieren si sculdich sijn te
sweren van hueren officien.

¶ Vriuen vā constitucie vanden baecilii-
wen in forme behoorliken.

Alen den ghenen die dese letterē sul-
len sijn saluyt dōrn te weē aat wā
wi sonderlinghe betrouwen van sinen ghe-
trouwichede ende goede diligencie van on-
sen wel gheminden. dese. de selue ghemaect
ghecomitteert ende ghestelt hebben. En bidē
inhouden van desen maken comitteren en-
de stellen onsen baecilii en bewaerre te wese-
ne vā onsen rechte heerlicheit appēdances
en toebehooren. die wi hebbē in dīer stede lan-
de castleynscap en heerlicheide vā sulke ples-
ke. op sulchen rechte weddē. pfitē en mo-
lumētē gewoōlike en daer toe behooren alsoe
lange alst os beliest. en vā onsent wesen wā
hē gegeuen en mits desen geuen volle macht
auctoriteyt en beuel speciael te dōg te bewa-
ren. exerceren en ondhoudē voor os en in on-
sen name die voorscreuē officie vā dīen bael-
iulscappe en al dat enē goede baecilii behoort
en mach cōpereren of aēgaen en toebehooren
Te dōē te houdē. en te bewarē dīen gedigen
voor ons en in dīen naē te dīmanē en te con-
suleren recheelic dīen rechters en mānē i on-
sen houe en hoer vōnissen te exercere en vol-
brēngē en te begerē webkerē en renuop van
houe vā allē sakē en querelles os i cause vā-
der voorscreuen officie aēgaē de en toe behoo-
rende en onsen ondsaten vā dī voorscreuē
plecke tot allē tīde en wannert des vādoen

Ita fuit p̄sul-
tū p̄ p̄sulro
res vādūoca
tos parīfius
inplamēto p̄
dno ep̄s tor
nacenad cāz
sue iurīfoici
onis de wett
inter ioānez
wadiponte
burgū. oīa
ceū ex vna p̄
te vīoānē cu
senbiē eriaz
burgensē toe
nacenlem ex
altera p̄ie ex
co op q̄lto es
rat pro here
outaribz p̄edē
tibz. v.
q̄ cu def. agt
vbi h̄ e redi
cas e de q̄ cō
tendit. l. vñ
ca. C. vbi de
het. agt.

is en die sake begheert. en generalic also wel te doen door ons en inde name van ons inde sake door screuen. als oft wi daer present ende tegenwoordich waren en doen seggen. begeret en duolgen soude mogen. So geue wi in mandement en beuel allen onsen manen of ficiere en onderlaten vanden door screuen lā. de en plecke. dat si onsen door screuen baell in sinen stede houd gecommittet en gedeputet. obedieren en vllaen diligenselick oft neerstelic inde seluen dienste. doende be wārende en exercierende sonde difficulte of enighe faulte. bidden en begheren seer vrien deliken in hulpe van rechte. in diene van no de si allen anderen rechte en officiers of ha re stede houders gecommittet of gedeputet en onderlaten te samen. en ele van hē bison der in diene noot si. dat si onsen door screue baell in sinen gecommittet of gedeputet in den door screuen dienste willen en hē belie uen te lenen. cade. hulpe. bstant en vanghe nisse in diene noot sy. en daer van verlocht worden. ontsieden voort onsen rentmeester vander selue plecke n v siende en naemachs sal worden mogen. dat hē den seluen onsen baell betaelt en opleit sonder weder segge die weddendae toe geordineert. ten termi nen geassigneert en gewoenlic En lo wes hi den door screuen baell daer door ghegeue en betael sal hebben mits quitacie vanden door screuen baell brijngende met deser te ghen woordige copie daer af autentelick dat sullen wi van waerden houden en passeren in sijnre rekeninghe sonde eenighe wedsegge des te ghetuyghen.

¶ Vādē ontfangers

Capittel. xix

O hi moecht wetē dat ontfangers sijn de ghene die ghecommittet en ghedeputet sijn te ontfangen te regieren en onthouden constant van eenighen heren steden of here. ken. en die daer af hebben macht bi brieue ge ordineert en beuel van haren here. weet dz dese ontfanclic sijn te houe ter cause van ha re officie sonder ander procuracie noch beue le speciale te hebben. En mogen ter cause van haren dienste doen dachquaerden te houe alle

personen die in rechte sijn ontfanclic. der si tractate van comanscap of contract. her si renten onbetaelt of andere sculden. of ander stal. hoe wel dattet onder hem noch in haer tijt niet gheschiet en is. maer daer te voert op dattet den dienste van haer ontfangerschap aengaet of aengaen mach. en mē soude moeten antwoorden inde sake ghelike als aendē herte Vant daer toe direct hem. die machē vā der ontfangerschap. weghelept in cas die de heerlijkheit of demayne vande heren aeginc. wāt daer toe soude die herte oft procurator om des te doen gemachticht metten ontfanger of sonde vā ontfanger copareten. ¶ Joē die ontfanger mach oec te houe verduacht sijn ter cause van sinen dienste. en hi is schul dich te antwoorden. en sijn here en soude hē daer in niet moghen desauoeren. dat is wā hen En die selue ontfanger mach commissie geuen onb sijn seghel. om hem te doen beta len aengaēde sinen dienste. in dien dattet sy in plecke sulche macht hebbende En vande sergant oft diene vā sinen here maken col lectoer die welke hem belijst En mach oec ge uen quincien vā alle ghene dat hi ontfan ghen sal die welke bliuen sullen tot eenwigē daghe in waerde En sijn here en mach daer teghens niet segghen. op dat sijn machē daer in gheincorporert en begrepen si. Ende hy mach geuen in pachte verhueren en arrede. ren den tijt vā neghe laer of daer benede En daer op gheuen sijn brieuen. die welke goet en van waerden houdē sullen. En hi mach vercoopen dat coopen. houe. vīsch en andere emolumenten ofte goeden sinen dienste aen gaēde de welke vā waerde sijn sal En mach cōstitueren ontfanger en ontfangers ende daer opgeuen sijn brieuen en machē de wel ke goet en van waerden wesen sal door al len recht want aen hem hanget en aengaet scapte en exercie vanden door screuen diēste van ontfangerschap en niet aen hem alleene. mer aē sinen erfgename mede. wāt het is ac tie die opten erfgenenen dacht. in diē in sijn rekeninghe eenich ghebrek of faulte gheuon den wort. En daer om is hem geconsenteert

te doe en constitueren officiers tot sijnre be-
 liefsten. want het is op sijn perikel oft schade
 en sulc es die officie banden rentmeesters en
 ontfanghers en daer om seggen die wise dat
 ter groot perikel is officie van ontfangerchap
 te hebben. wat het gaet op haren erfgename
 en voorts op den erfghe name van haren erfghe-
 namen also langhe als de sake ghebuert en-
 de mach sijn ghecome oft ghebuert oft in toe-
 comenden tiden weder geuonde en sijn oec
 gehoude rekeningere te doe van allen haren sake
 werken ontfanc weghen distribucie ghe-
 scrifte oft coprobae van die gheboden van
 haren here. van allen nyuwen werck oft
 sayte van comanscappe. daer op bi duolgin-
 ghe of verdieren na dat die rebene begheert.
 en oec die brieuen daer op ghemaect. hoe en-
 de in was manieren en voer wien dattet ge-
 schiet is. want anders en behoort niet ghepas-
 seert te wesen. noch daer af oec ontfanc te sijn
 want in sayte van ontfanc en behoort gheen
 sake ghepasseert te sijn sonder verificatie en-
 de sonder brieuen. als die somme groter is dan
 xx sceninghe of daer bouen. en sulche is d'ye
 reghel vanden rekeninghen vande ontfangers.
¶ Hier na volcht die machte vande ontfan-
 ghe.

Capittel. xxx.

Allen de genen te. Saluyt. doe te we-
 ten eenen yegheliken. dat wi wt son-
 derlinghe betrouwen als volcomelic ghein-
 formeert van sijn getrouwichede en goede di-
 ligencie van desen wel gheminde desen. te. de
 selue gheordineert ghemaect en geset hebbe
 en biden inhouden van desen tegen woordi-
 gen ordineren maken en stellen onsen rent-
 meester generael en speciael van al desen lande
 iusticie en heerlicheit in cominghen explorie
 emolumenten en profiten. die wi hebben en
 hebbe moghen. **¶** Dan bi hem ontfangen.
 ordineren. heffen. vercopen. verhueren of in
 erfgeuen een een of meer. en op tghene dat
 daer af bi hem gedaet wort. brieue van obliga-
 tien en van vbonde of quitacie te make. en co-
 pieren ontfangers een oft meer in sijn stede
 daer bi nochmans af hebben sal die last en sai-
 te collectuers een oft meer. en sijn en veruolch

ric

te doen van allen saken de voorscreue dienste
 toebehoort en aegaende. en die te belepen
 ten eynde toe en de die in dient noot si. ghe-
 lye wi seluer soude moge doen in dien wi sel-
 uer teghen woordich waren mits ons oft on-
 sen gecommiteert of gedeputert goede en ge-
 trouwe rekeningere doende. vande welken hi
 gedaen heeft sijn eede in desen hant. gelye als
 tot sulcher saken behoort. So geuen wi in ge-
 boden allen officiers en ontsaten. dat si hem
 in saken van sijn dienste obedieren neerste-
 lic en hem geue. rade. hulp. en bistant in d'yn
 noot si. en bi hem begeert wort. des toerode.

¶ Hier na volcht inhouden vande machte
 van een sergant oft exploitier in forme

Capittel. xxxi.

Allen den genen te. Saluyt. doen te we-
 ten dat wi wt sonderlinghe betrouwen en goe-
 de diligencie en getrouwichede van desen. **¶** Die sijn en
 den seluen gemact geset en beuole hebben en biden
 inhouden van desen maken stellen en beuelen
 onsen sergant oft exploitier in onser heerlicheit en
 iusticie van. **¶** Ende van den toebehoorten den
 seluen op sulck rechte profite en emolumenten
 daer toe gewoone welke officie is nu ter tijt
 vacant bide doot van dese. **¶** En van welken
 dieste van serganten scap de voorscreuen heeft
 gedaet de eer gewoonlic dat wel en getrouwe
 te ereren en bedien so laghe alst ons ghe-
 lieft. So geuen wi in maderen en beuel on-
 sen bacilliu vande pleche oft sijn vsehoudet
 en allen onsen anderen dienes en officiers
 bide en begeren allen anderen dat si onsen
 voorscreuen sergant doede sijn offici van ser-
 ganterie willen doen en leene alle maniere
 van rade hulpe bistant edne vaghens in die
 noot si. en si des bi he vsocht worde. Welke
 sergant wi vbiende met desen brieue alle kon-
 nisse van saken Begeuen te. Wert als die ser-
 gant doot is dat die actie van sijn exploit in
 sayte van sijn dienste niet en valt op sijn
 erfghenamen dan in tghen dach in execu-
 tie ontfanghen hadde.

¶ Hier na volcht vanden marglieren of
 kerckmeesters

Capittel. xxxii.

Die welcke sijn de ghene die sberwaer
nisse hebbē die goede eniger kercken
toebehorende. en die aelmussen en die renten
daer toebehorende ontfangen en die weghe
uen en distribuerē als dat behoort is. Pro
uissoren sijn gheten de gene die oock gheslele
sijn te bewaren en te ontfangen die goede dē ge
menen armen toebehorende. als heplige geest
meesters en hem liede administreren die goe
den en aelmussen die hē gegeuen en besprokē
sijn of besproken worden. So moechdi wetē
dat in bepde dese officien die gheschmitten
daer toe mogē ter cause vā hoer officie dach
uact sijn en daer doe dachuaerde in waerli
ke houn. men is sculdich tegens hem te at
woorde. en si moeten oec antwoorde sonder
and procuracie of beuel te hebbē vā de macht
of beuel van haren diēste voorscreuen. En si
sijn sculdich als si eenige saken aelleggē wil
len gefondeert te sijne vā hoer macht welke
macht behoort gedaen en ghegeuen te sijn bi
cōsent vā die meeste partye vande ontsatē.
so wie dat aengaet. en dat die macht gecōf
meert si bide hēre daert onb gelegen is. en by
bi behoortlike brieuen patente die voorscre
uissoren wt cracht van haer machte mogen
verropen dhueten dpaechten en arrenderen
alle encolumenten en goede daer toe behoort
de behaluen die principale en daer af gheuen
brieuen daer in hoer macht si begrepe en ghe
incorporeert die welke goet si en vā waerde
wesen en bliuen sullen. En weet dat desen
dienst daelt opten etnamiē. om dattet is ac
tie en maniere vā ontfanck en administracie
of handelinge. En daer sijn behoortet nre
māt gestelle te wesen hi en si soluent en vast
genoech. Ten waer dat hi in sinen tijt reke
ninge en bewisinge gedaē hadde voer dē ge
nen die daer bi schuldich sijn te wesen. ende
daer of quitancie ghepasseert voer den hēre
daert onder te doen is en oec daer of brieuen
nemen d hem of sinē erfgenamiē daer mede
te mogen wesen in dient noot waer.

Hier na volcht inhoudē vande dienst vā
den kerckmeesters Cap. xxiij
Men den genen die dese leetren sijn

saluyt. Doen te weten dat ghehoort hebbēde
dat rapport en cōsent vā onsen wel gemide
ontlaten die in wonende en ontsaten vā d
ser stede. N. daer om dgaert bi onser licēcie
en bi een gheroepen oft die meeste derl vā hē
liede seggēde dattet callumelic is en vā no
de ind voorscreuen stede d opēbaer weluare
der seluer stede en gemeente daer van te ma
ken cōstitueren en ordineren bi ons na hoer
aenbryngen en electie seker personen margit
laers. regierers. en administratoers vande
goede toebehorende der kercken der seluer ste
den. het si aelmussen oft ander profiten ende
emolimenten gecomē ghegeuen te comē en te
geuen op datte te bat mogē wesen en wordē
gheregieret en onthoudē die welke biden ad
uys en cōsente van onsen ontsatē voorscre
uen ons sijn ouer gegeuen aen gebrocht en
de geaffirmeert. N. N. N. voer die abesse nut
te en soussilante n d ter tijt daer toe dienēde
en des te doen regieren en onthoudē ds bid
dende dat wi dat cōsenteren gehenghen late
wesen en affimerē wille. En hē volle macht
en auctoriteyt geuen dē voorscreuen diēste
te doen exerceren en onthoudē en daer aff ge
uen onse behoortlike brieuen. Daer om ist dat
wi ghehoort hebben die relacie accoort en cō
sent vande voorscreuen onsen onderlatē die
voorscreuen houn genoēt van onser macht
auctoriteyt en heerlicheit naden eede van hē
genomē vande seluē diēste wel en ghetrou
welc te exerceren na hoer beste sinne weten
scap dntogen en diligēcie d welc si gheswo
ren en geloof hebbē te doe. hebbē gecōmitte
ret gestelt en gemachticht. en biden inhoudē
van desen tegen woordigen cōmitterē stellē
en machtigen regierers en administratoers
te sine van dē goede renten incomigen profi
ten en emolimenten der voorscreuen kerke
comende en toebehorende te comen en toe te
hozen om bi hem te doen disposerē en te or
dineren het si bi een iac oft meer ten meeste
profite en orbaer dat mogelic wesen sal. Wil
len cōsenteren en ordineren dat alle tghene
dat bi hem also gedaen sal worden goet vast
ende ghestadich wesen sal en sullen daer aff

Et q actio
ista descendit
ad heredes
est etiā i. l. in
be? C. de sa
cro. sac. e. ccl.
v. vocat mal
gierē in iure
eonomi cui
ecl. iastica
res guber
nāda mādat
l. predicta.

moghen geuen en accorderen brieuē van sekerheden en van vāde die welcke sullē verbinden die goedē vāde voorscreuen kercken en sullen mogē doen dachuaerdē in houe en in rechte also wel gheestelic als waerlich die sculdnaers die dē voorscreuen dienst sculdich wesen sullen En belien en aenleggē saken en in eysch of in vweren ten eynde toe. Maken en constitueren procurators. en of meer. en al te doen of doe doe dat regule vā rechte en proces eyscht en begeert. en te vbidē dat gewēde te betalen in dient noot si. het si miz hem of teghens hē inder sake of dienst voerscreuen Des sullen si ghehoudē wesen goede rekeninghe en bewisinghe te doen van alle tghene dat bi hem ghedaen sal wordē. Dese voorscreuen tegēwoerdigen brieuē vā machte te ghedueren tot onsen wederlegghen oft tot wederleggen vāde ingeseten en onderlatē voorscreuen en niet langer Des te getuget. En si moeten in cas vā eysche bi hē hebben hoer brieuen vā machte en ooc brieuen van graciē vanden coninck.

¶ Vanden testamenten en subrogez. Cap. xxiij.

Noch machmē weten dat testament of subroguerde testament te voldoē sijn ontfāclic te houe na dā si gefundeert sijn bi testament rechtelic En si en behoeuen anders gheen macht dā dat testament o te eyschen en te vweren en daer om heb ic dit al hier ic cort gheset aldaer ic spreke vāde genen die te houe moghen doen dachuaerdē o dat te thonen bi regulen. wāt elbs op die rubrike sal ic daer af volcomelic spreken.

¶ Hier na volghen die exceptien die de genē die ten houe vā dachuaert sijn hebben tegens haer partie. Cap. xxv.

Na dat ic ghehoont hebbe hoemē doet en mach doen dachuaerden te houe. en wat personen moghen doen dachuaerden of wat personen niet. het si in horen name particulier oft inden name vā remant anders. by procuracie. of tilsre van officie gecōmitteert ende gedeputteert te doen als voorscreuen staet ende hoe veel actien sijn. daer saken. wilspringhen So wil ic v thonen hoe ghi te houe dye

verdachuaert is moghen verweren teghens partie aduerse bi exceptien eer ghē schuldich sijn te antwoorden bi peremptorie die welcke periculose of sojgelicken. want het is te antwoorden in kennen oft ontkennē die de laetste term vander sake is. Want dese antwoorde ghedaen. en behoefmen int kennen nyet dan executie. en int ontkennen probacie En daer om wil ic v tonen hoe en hoe veel exceptien men vint ende sculdich sijn te gaē voer peremptorie Eerst so sinder dze exceptien dat is te weten Exceptie declinatorie. exceptie dilatorie en exceptie peremptorie. die welcke sijn en moghen worden geproponeert te houe in eene saken in dient ind saken behoort of dienende is oft anders so mogen si verscheyden worden dē eersten son den lesten of die leste sonder die eerste En alle proponerders van dese exceptien sijn schuldich te wetene die hē daer mede behelpen willen dat si eerst schuldich sijn te proponeren die declinatorie indiē si stede heeft om inder saken te proponerē ende dā daer nae dilatorie in dien si stede heuet en daer nae peremptorie. in dien si ooc stede heuet of de gene die best inder sake dienē soude en meest van node waerop dattet si nae der regule voorscreuen. Mer wie dat hem vanden laetsten eerst beholpe dze eerste en soude gheen stadt hebben ende en soude niet ontfāghen worden Ende daer o salmen hē behelpen elck nae regule vanden seluen. als voorscreuen is En behoort te leggen de propouēt ist dat dese in mīnre saken niet en dient. ick segge en protestere dat dese mi goet wesen sal Ende ist noch dat dese mi nyet goet en is ick segghe ende protestere sonder te scheyden vā den eersten of vanden anderen in dien si geproponeert waren anders dā op protestacie behoort te gaen mīn recht ghehoort. en bi regule voer allen wercken ende daer ome moeten die proponeren ghelijc voorscreuen staet die redene is datmen niet en varieert i waerlike houe dan eens contenderende tot enen eynde. om elck een vanden voerscreuē exceptien. ghelijc dat so wie antwoorde van somighe saken peremptorie eyschende dze sake.

Quia q̄ tatz
p̄sentire vi
detur.

Ad tñ p̄stet
sed vñ ē eu
nō negare. l.
q̄ tacet. ff. de
regul. iur. vi.
de l. i. i. i. i. i.
C. de p̄ci.

Exceptio an
tē ista recula
tōis debz op
poni ante lit
p̄stet. l. ap
rili. m. C. de
iudi. i. mo de
berelle p̄ma
q̄ si alia cāp
cedat nō pos
set reducere
ad eā q̄ p op
positionē al
teri? excepti
onis videtur
p̄stet. l. i. i. i.
dicit p̄ bar. in
l. q̄d p̄stet. l. i.
ff. de reg. iur.

Quia vñ
q̄sq̄ habet p̄
uilegiū suū
allegare. Ali
as iudex ha
bz negligere
De iure tñ
scripto cleri
c? citat? corā
iudice laico
nō tenetur
cūparere ad
allegandū p̄
uilegiū suū
ut habetis p̄
albar. in. c. si
diligenti er
tra de for. cō
pe. in ult. al
b. q̄ro.

Ita etiā de
iure. C. ubi
in rē act. l. si.

hoe sal hi daer na moghen declineren of hem
behelpen met dilatorie dat en soude niet mo
gen wllen. En daer bi moecht ghi staen dz
also als voorscreuen staet moet geproponeert
sijn. en inen mach groot profijt nemē tot wel
ken partij niet en antwoorde. Want bi ghe
woenten bliuen se notore vooz geapproberet

¶ Exceptien declinatorie.

En om te declarerē de saken voorscreuen
ic wil v chonen wattet is exceptie declinatio
rie naden rechte en gewoote va allen houen
en declineren is hem te keren en te stellen vā
den rechter daerinnen vooz vdachuaert is. in
rili. m. C. de dien men voelt datmē ghehindert soude we
sen in enigen saken of manieren. op datmē
soxteren mach aen een an der rechter

¶ Voort recht daerinnen onb gelegen is

Ad wil ic conen hoe datmē hem behelpē
mach te houe met deser exceptien vā declina
torie Datste wetē wort ghi vdachuaert voer
rechte. daer ghi n3 onb gheseten en sijt en mē
v enigen episch doet ghi en sijt niet sculdich te
antwoorde ten beliet v dan o twee saken Te
weten of ghi gheuangē waert metter fapte
van mē daet oft dat ghi vbonde waert met
briuen. waer bi ghi gehouden soude wesen

te antwoorde voer allen heren oft rechterē.
Mer waert ghi geuangē buten die. ij. puntē
onb enighe and heren of rechteren. ghy moet
aduoceren eer ghi verbonden sijt te antwoor
den en doen begheren bi u wē here renuop en
alsoe moecht ghy declineren vanden seluen
rechter Ten waer in saken gepreuillegiert of
in saken van preuencie die elders wel in an
der articulen ghedeclareert sal worden. wāt
in die saken en is gheen renuop.

¶ Bi preuilegie van consue oft clergie.
Item men mach declinerē bi preuilegie vā
crupne en bi monicte daer op ghedaen maer
waer die vdachuaerdinghe gedaen aen per
sone die declinacie is sculdich seluer te comē
allegieten sijn preuilegien oft anders soude
default ghegeuen worden tegens hem. en al
so ist met anderen preuilegien indien hē pe
mant daer mede soude willen behelpen. het
waer bi preuilegie vanden coninc van poez

terie of andere **¶**

¶ Vanden serganten van wapenen.

Item moghen alle serganten van wape
nen declineren alle rechters in vancrjē wt
gheseit die constable die welke is hoze rech
ter Ten waer in cas reele. want in cas reele
moetmen antwoorde voer allen rechteren
daer onb dat die realiteit is ghesitueert

¶ Vanden muntslagers vanden coninc

Item noch mogen wel declineren alle mnt
slaghers vā des conincs munte alle rechters
in vancrjē wtgheseit die prouoest vā mē
te vāde coninc Ten waer in cas reele. of in
cas vā enige comāscap die si gedaen mochtē
hebben want daer af moeten si antwoorde
voer den rechter locale in faite vāder seluer
comāscap. sy si goet oft quaet of vāde schul
den daer van en anders niet.

¶ Van poertieren ghepreuilegeert.

Item noch mogen poorters vā enige pooz
terie gepreuilegeert declineren op dat si n3 v
bonde en sijn bi antwoorde litilcontestant v
actie van pecune oft dat si geuangē sijn in
cas van delict metter mē daet gelijck voer
screuen is wtgheseit die voorseide actie reele.

¶ Die officiers vanden coninc.

Item moghen declineren die officieren vā
den coninc van allen saken bi hem ghedaen
in fapte vā hoze officie want daer af en sijn
se niet gehoudē te soxteren of te antwoorde
van voer hoer recht royale. mer van and sa
ken soudē si ghehoudē wesen te antwoor
den voer den gherechte vāde plecke daer sy
onder gheseten waren.

¶ Die studenten van parijs

Die studenten voorscreuen moghen decli
neren van allen rechter. locale wtgheseit vā
den cōseruator van parijs die hoer cōserua
toer is. want daer voer sijn se sculdich te ant
woorde en voer nyemant anders.

**¶ Vanden briuen besegelt metten segel
vanden chastelet van parijs.**

Item men mach declineren van allen rech
teren in den conincric van briuen onder tse
ghel vanden voorscreuen chastelet wtgheseit
prouoest van parijs want anders geen rech

men behoort die kennis te hebben.

¶ Van den marcen van champagne
neft van hie.

Item men mach declineren van allen obli-
gacien en gheloofden ghedaen in de voerfte
uen marcen. want anders gheeft rechter en be-
hoort die kennis dat af te hebben in de con-
clufie dat die meesters vanden seluen marcen

¶ Van heeruerden.

Item men mach declineren alle rechters in
den conincric wogefleit die prouoesten van-
den maetscalchen van maner. die van allen
saken in heeruerden die kennis schuldich
sijn te hebben en vande popen der seluer

¶ Van rechters buiten hoer bedijue.

Item men mach declineren van alle rechters
die buiten hoer bedijue hē vorderen kennis
te nemen van enighenaken.

¶ Van rechters die geen iurisdiccie of mach-
ten hebben vande sake kennis te nemen.

Item men mach declineren van rechters die
sulche iurisdiccie oft macht nē en hadde de sa-
ke te kennen daer questie om waer.

¶ Van rechters gelijc den gedaechden.

Item men mach den rechter declineren die ge-
lijc is den gedaechden na bescreuen redene

¶ Van rechters hebbende gelijc sa-
ken den vordachuerden

Item men mach declineren na denijge rech-
ter hebbende gelijcaken als de ghene is daer
of hi doet door hē vordachuerden in de prouincie.
door and rechter daer die custume gelijc sou-
de wesen **¶** En daer om dē hi lichtelick
genogē soude wesen sentencie te geuen die sijn
sake profitelick en gelijc waer *supra ca. 1.*

¶ Van hatighen rechter

Men mach declineren van rechter die op hē
hatich waer en sonderlinghe hēlike hate en-
de hēde vordachuerden declinatorien met ande-
re die subtile aduocaten daer toe vinden en-
de aduocateren mogen machmen hē behelpen
bi declinacie die welke is die eerste exceptie.
diemen eerst proponeren sal in rechter **¶**

¶ Exceptie dilatorie.

Exceptien dilatori is te vinden wege en ma-
nieren van delay en dē proces te doen delatē

xxi

en so lange en so veel als men mach by vele
manieren **¶** Erst sal men sie op die vordachuer-
dinghe. want so wanneer de dach geallig-
ret niet cōpetent en waer als vordachuerden
staet in de capittel vande vordachuerdinghe.
so soude men die sake mogen delapieren en te re-
f. l. fi. ff. de. n. p. et. doen door die reyle en soude den eyscer
van n. p. et. doen vordachuerden

¶ Dat die vordachuerdinghe rechtelick en
behoorlick ghedaen sy

Item dat die vordachuerdinghe behoorlick
ghedaen si ter plecke en domicille bi sergant ca. robert iōe
die des machte heeft te doe. en datter gedaē *spuilla 2. l. fi. ff. de off. ei. cū mā cūcil.*
in tēde en bi daghe gelijc alst in de capittel van
den vordachuerdinghen begrepen sy oft an-
ders en waer van gheente waerden.

¶ Als den eysch bi sonde gespecificceert is.

Als den eysch niet ghespecificceert en is dat
is te weten dat niet ghenoech en is te seggen
Jē vordachuerde v tot alle tgeent dat men v *l. nā magi- sal connē eyschen eest darden eysch niet en es ghespecificceert sulche vordachuerdinge mach men delapieren*
¶ Als tot die ver-
dachuerdinghe gheen relacie en is.

Item als in die vordachuerdinghe gheeft ge-
lyc van relacie vande doerwaer is oft ser-
gant of bi mōde of bi ghescreit Jē ten is niet
ghenoech in swaer saecken aeden procurer
van een baroen of prelact. maer men is schul-
dich te gaen ter plecken en betepkenē den he-
re of sijn domicille die vordachuerdinghe. oft aē
den ghenen die door hem sijn.

¶ Vordachuerden door twee commissarissen

Item wanneer die vordachuerdinghe is door
twee rechters commissarissen oft andere en die
een defaillert en die and verlet wort van offi-
cie bi souuerain oft anders dat machmen de-
lapieren **¶** Van twee heren houdende
heerlicheit in eene iurisdiccie

So wanneer twee houden buetdeel en iurisdiccie
en de een vande rechters defaillert
dan machmen delapieren.

¶ Van vordachuerdinge nē gedaē ter plecke.

Item so wanneer die vordachuerdinghe in
cas van erue niet ghedaen en is ter plecke son-
derlinghe alst die verweret nē en cōsentert.

¶ De missi-
natoris vi-
de late. p. spe
de indi deleg
§. ultimo

¶ De missi-
natoris vi-
de late. p. spe
de indi deleg
§. ultimo

¶ De missi-
natoris vi-
de late. p. spe
de indi deleg
§. ultimo

¶ De missi-
natoris vi-
de late. p. spe
de indi deleg
§. ultimo

¶ De missi-
natoris vi-
de late. p. spe
de indi deleg
§. ultimo

Polio

Van verdachuaerden te significeren den heere.

Als eenighe verdachuaerdige gedaē wort eff die here vand plecke biden exploitie nper daer bi geroepen en waze oft sijn baciliu oft stedehouē vandē baciliu in sulcker sake sou de die verdachuaerdinghe wesen defecte.

Als die commissie ghebreklic valt

Dat die commissie ghebreklic waze oft dat sy niet en waze na die sake of dat si inhout te verdachuaerde in plone daert simpele sculdich is te wesen oft dattet si bi gebode executorie en nzen behoort te sijn dā euocatorie of datts is sond commissie in andere iurisdicte te executeren hoe wel dat die iurisdicte daer d wesen soude subiect waze bi middele of te verdachuaerde een leen mā die op sijn leen woē achtich waer d saken sijn leen aēgaēde of dē toebehozen der seluer tot coeter dagen dan te xv. dagē en dat buten octaueu of eē and geē leen mā weseude buten dagē cōpetent na dē stijle vādē houe of vand plecke of dat die commissie of mandemēt ist bi mandemēt gheen subiect een hout dā soude mē mogē delaiere.

Dat die sersgant abele si des te doen

Item dat die sersgant abele wesen sal des te doen en dat hi die termen dā sijnre commissie niet en excedeert Item ist dat hi nzen bescriuet ond sijn seghel of en relateert bi māde in dien in plecken si daert bi beuel gedaē wort sond commissie wāt niet en behoort mē te excederen die gebode gedaē bi māde dan bi relatie oft meer te scriuen oft te relateren dā hi gedaen heeft daermē relatie vleert te doen het si bi minre souffisant presentacie vā ppe aduerse het si bi beuelen dach vā aduys of dach van alle te sien of dach vā absencie oft dach van bedicken heet si dat die eyscer nzen onstantic en is bider forme so hi procedeert het si te pscen declaracie vādē dinge of stücke begeret in veruue in nōbye in ghe wichte in ponden in pise in dagen in plecke in plone in tijde het si bi eysche die plecke te belien oft bi eysce grand te drien toe het si bi geselschap te eysche ind sake het si bi respōt vā betalings oft dach oft tijt onerschenen het si biden aduocet vā

der sake het si interdijt die postulacie aduocatio of den procureor in sayte dā procura cie te exerceren het si dat die eyscher wil cōcluderen ten eynde in pertinente ind sake ende byreder dāt behoort en wēd trecken wille tot cōclusie pertinente of datter geproponeert si enige sake niet dienende ten saken oft gesciften meer oft vorder dā daer ghediget waer.

Om te eysche dierre vā beclachte of vā eische

Item te hebbē die hant gheueu vandē liue oft vandē goede indient darr op gheselt is eermen behoort te antwoorde totter sake ten si in cas criminele

Item tegens gheuangen in anō houeu.

Item bi gebreke vā siecten vā oorloghe van vrou we hint dragende ten seluen dagē van vader of moeder doot ten seluen daghe verdachuaert te wesen met meer andere en si niet alle en comen behoort gedelapeert te wesen of dat hi proponeert affirmatiue vooz negatiue Et eētra Of dilatorie vooz interlocutorie daermen of int recht gewesen waze binen dze maēden als dā soudemen hem mogen betrecken aēdē souuerain oft hoerchste rechter

Item vanden choen of productie niet gedaen binē in maēden En oft enige vandē tugen wladich wazē binen vā maēdē dan behoort mē hem te betrecken aēdē souuerain oft hoerchste rechter.

So wanneer dat proces sijn rechte en de rechter differeert Item wā neer dat proces staet in rechte eff die rechter differeert die sentencie diffinitie te geue lāgher dan .ij. ier in cas ciuile en in cas criminele langer dan dze iaren.

En exceptie dilatorie voozcreuen met dze ge ne dat subtile aduocaten sullen moghen adiongeren en hebben mach sijn ghediffereerde en geuarieert in proces die welke exceptyen men sal ten anōdē mael proponeren en recht ghehad op die interlocutorie die daer aff comen en spruyten mogen en machmē veel ac cidentien van variacien en appellacpē niet gettighen soe moetmen doen eermen coēt tot peremptorie die welck is die leste dier valt soe hier na volche

C. vñ nll
meminerint
omati.

C. de dilact.
l. quoniam ple
rumq;

C. de dilact.
l. quoniam ple
rumq;

C. de iudici.
is. l. pperan
dum.

Excepcie peremptorie

Exceptie peremptorie is een exceptie die al gheheel en al quest oft te niet doet den eyschen den eyscher sonder dattet bekent oft ghelochet si te eyschen mer te antwoorden bi forme van peremptorie wort gedaen daer mede te nyet den eysch van partie Gheloeft als te proponeeren betalinge respit quitacie gylte of transactie oft prescriptie van tide vsucapcio surceptio inuocatio van brieuen oft makinge van seggel of dat die eyscher niet ontfanclic en si of dat den eysch is inepte en veel and manieren alle dienende in rechte. gheliker wijs als bi exceptie de dol oft surple die hem in vele manieren ingenereret bi deceptie bi falsconie bi tricherie of bedrieche bi obligacie omogelic of tegens die openbaer sake oft teghens generale obseruancie en custume vande lande of in lelike manieren Item te eysche meer dan die obligacie of sculde bedragen of sake die niet geloof en si te eyschen eer de dach gevallen si of in andere plecken dan mensculdich is oft te eyschen bi in diuis oft omuerdeele gheloeft of tot somighe counctiue waer en die geloof en die een alleene dat woude eyschen. of bi ghelofte ongehoude oft niet volbrachte of te nemen stachter garand of aduen oft by andere dan vanden eysch na dien den eysch ghedaen te houe te sijn so worden het si p coctumaci of anders bi interruptie van proces of bi armenten van proces niet gereueert. oft bi beneficie van rechte belliani die welke n3 en gehenger dat vrouwen haer mogen obligeren oft binnen voor remant oft obligacie van wesen oft van knechten familiere oft van furiose duerende sijnre siecten oft van eygen of persone bedwonge bi geuangenisse oft van vrouwe sbonde metter echtschap sonder auctoriteyt van hueren man of prince of van vrouwen in echtschap of sake van hoerre duwarie sonder beneficie vande rechte belliani diese daer op soude mogen kiesen

Oft van quitaci niet gheextimeert of van pecune niet genobperrt oft onbetaelt. oft van co promiss sonder dach sonder trouwe en sonder pepene of van brieuen die niet en houden of en be-

gripen die sake waer en die concluderen oft die gerancelleert waren viciolen oft gheralseert in somme in name of in termen oft tude suspect om segel onbekent of niet autentique of niet exequitorie Item bi dese exceptie moechdi v noch behelpen tegens allen den ghenen die niet recht verloren hebbē antwoorde in waerlike houe of die abel sijn in recht te si ne specialiken in eyschen het si bi eysch fructe of inepte die welke niet ontfanclicken is het si bi eysche ghedaen teghenode herken rechte of bi saken ongoblic of teghens god of tegens edict vanden prince het si tegens brieuen prescribere van .xx. iaer in actie persone le of van .xxx. iaeren na bescreuen recht of van .xl. iaeren in actie van ppoteque Het si bi prescriptie in cas relet van .x. iaeren tuss he de teghenwoordigen of van .xx. iaeren tussce den ablen ten het si van brieuen of respiten vande coninc dat ouer tiae van hozen datum ghelede waer het si in cas van restitutie van minores of wesen na dattet iaer ouer hoer selfmonnich geleiden waer het si tegens custume locale die niet prescriptelic en ware van les iaer oft meer want daer benede en sijnse niet ontfanclic het si in cas van vsucapcio bi min dan drie iaeren want anders en waert niet ontfanclic het si in bedachte van nieuwichede oft in deficiacie van nyewe iniurie oft ghebeke na dattet iaer geleiden waer die welke daer na n3 ontfanclic en ware het si in pecune ongenobperrt ouer de tyt van .v. iaer wat daer ouer en waert n3 ontfanclic het si in sake geloof bi dese coctas oft tiae wat daer na en waert n3 ontfanclic het si in actie de dol. ouer .v. iaeren die welke daer na n3 ontfanclic en waer het si i actie redebitore ouer de tyt van .vi. maenden wat daer na en waert n3 ontfanclic het si in actie van iurie ouer .v. iaer. het si in actie de quactimozis of de quacti plurimi ouer tiae het si van sculde gedaen i gemeel sake ouer .xv. iaer het si i actie de bael binē. xiiij. iaer vanden minoer het si in cas van successie welck nae bescreue recht gheschpet moet sijn binnē. iij. maende en na custume binnens iaers Het si in cas van testamēt butens iaer. want n3 la

hic etia ex
rauit quip
voluit die
casus in q
multieru
natur velli
cano immo
temer sed
male recitat
que die illor
versus cas
b? in sent
mulier ipon
dedo tenet
p libertac
re pro do e
reuerie de
piat piciu
piat caucat
q. ij. Et po
nuntur alij
duo mo iij
mulier tene
tur in ge. a
in ru. ff. ad
velli.

gher en gedueret die macht vanden testame-
toers Het si bi executie gedaen ouerlaet gele-
den Want in allen den voorscreuen tide soe
wie die laet expireren en ouergaen en sijn dat
na niet ontfandlic Het si vā sentencie geappel-
leert en niet gecorrigiert in behoorlike tijt Het
si tegens oft minoer of weese sonde tutoer het
si tegens oft met iurionen oft crant vā sinnē
sonde curatoer en dat die voechdie si sonde lāt
gedaen biden rechter of gerecht die des mach-
tich is te doen Het si bi procuratoer vā hē te cō-
fiteren hi en is gecorrigiert vādē minoer
oft wesen bi auctoriteit vā sinen voechden.
Het si te substitueren van hē eer si in dē saecke
hebbē kintschetsacie Het si in cas vā paps be-
stant oft sekerheide gegreuen bi rechter royale
waer andegheyn rechter en behoort die ken-
nisse Het si vādē gebannē vādē conicke
want al andegheyn rechter dā vādē conicke
en behoort die kennisse. En bi dye exceptien
voorscreuen behoort int leste ghehuarert te
sijn in rechte niet andere die subtilē aduoca-
ten daer toe sal conue adionsteren of bi breu-
ghen om te differeren den eyche.

Laps oft verloop van tiden La. xxi. v.
Dā bescreuen recht vintmen. xxi. ma-
nieren vā laps van tide bide welken
recht van somighe actie expiriert. Vāneer
te houē eer byn enige vādē voorscreuē laps
vā tide hē sonde laten Duallē of vloopen het
welc gepassiert wesende en is in waerlijcke
houden niet ontfandbaer in enige actie

Elan mandement gheimpetreert
Dierste maniere is dat soe wāneer men he-
uet een mādemēt geimpetreert vādē coninc
om een and te doe dachuacrdē op sekerre ac-
tie en die mādemēt niet en si begonnē te in-
terineren binnes iaers Weet datter is geerpi-
reert en sal n3 gheinterineert worden bi e-
uocatie noch anders en des gelijcs machmē d
staen vād gracie en remissien vanden salue
gardē etc. **I**stud capi. seruat i practika

Uā obligacie brieuen met eens te betalen
Die. ij. maniere vā laps is in brieuē
van obligacie die door eens oft tot eē termi-
ne sijn te betalen het si in obligacie persone-

le. of in obligacie vā ppotheque. Dats te weten
in obligacie personele moechdi weten dat de
obligacie brieft daer af op gedaē daer geē que-
stie of eylich gedaen en sy rechteelic voer rech-
ter cōpetent binnen dē tijt van. xx. iaen ex-
periert en gheprescribeert is. En waert dat
men daer op actie of eylich doen woude men
en soude niet ontfagē wordē in somige hou-
den. En in actie van ppotheque binne dē tijt
van. xl. iaen. **O**ver na regule vādē bescre-
uen recht die welke is die ewelike daer hē dye
wijle meest aen houden Weet dat obligacie
personale gelijc voorscreuen is niet en expi-
reert of en is prescribeert dan. xxx. iaen sine
gecomē En in obligacie ppotheque. xl. iaen.
En soe wāneer die voorscreuē iaen vleden
sijn en salmen niet ontfanghen worden.

Uādē wesen ond hoer iaen.
Die. iij. maniere van laps es binnen welc
ker tijt die weese vād sake in sijnre ionch-
gebuerde daer hi af Duallen waer soude ghe-
relineert wordē nadē tijt dat hi tot sijn iaen
gheromē waer bi actie diemē hiet restituce
in integrū. weet dat oft de gene die in voech-
die gewelē heeft hē vint bedrogen in enige
sake die hi in sijnre ionchde gedaē en gepas-
siert heeft of dat sijn voechdē ghevalē hebben
daer hi af Duallē en bedroge is daer of mach
hi hē doen reueleren binen vier iaen na dat
hi tot sinen iaen ghecomen waer **L**

Bilanchet van tide
Die. iiii. maniere is bi wat prescriptie n3
houdige van langē tide vād saken daer mē
in possessie of is mach dtegen sijn in saecke
rele So weet dat binē den tijt vā. x. iare te-
gens dē tegenwoordigē mach possessie scri-
beren En binen dē tijt vā. xx. iaen tegesoden
absentē En so wie nadē voorscreuē tijt daer
tegens questie soude willen maken hi en sou-
de niet ontfangē worden Dats te weten vādē
tegenwoordighen de gene die dē voorscreuen
tijt gewoēt hadde inde selue cōttee en tusscē
den absent daer dē ghenē die eylich intende-
ren soude willē gewoont hadde butē dē sel-
ue cōttee. Wāt die sijn gehoude voor absent
en gheen andere **D**

Uāden differentie vā contree.

30
Sic p cōsti-
tuties ple-
mēt ordina-
tum

C. de an. ex-
cep. l. ad her.

C. de integ-
resten. mis-
cū. l. es tpe
l. si. C. de rep-
in integ. rest.

C. de pscip-
lon. temp. l
cū post notā.

Roich moechdi wteē dat op dese rubrike is te weten dat so wie hem laet prescriberen tegens eenighe pzeuilegie biden tijt van .xl. iare dat is te weten datmen die cōtratie gheuseert oft ghebuyct heeft vande pzeuilegie bi den ghebuerre ongepzeuilegiert tegens die pzeuilegie Weet dat die pzeuilegie is daer in aboliert est te niet So erst ooc hoe wel dat die gepzeuilegert niet en heeft tegens hē die daer of ter cōtratie vleert. het si bidē tijt van .xxx. iare p.

De vscaptio.

liest de gepzeuilegiert sijn pzeuilegie. Die .v. maniere is bi welken tijt actie vscaptio hem mach sorteren est stede hebbē So weet dat binē dē tijt van .ij. iaren heeft actie vscaptio stede te weten in saken mobilē so wie die possessie dē tijt vā drie iaren tot rechte uerdigē titel heeft gehad. est naden drie iare en sijnen niet ontfanclic B

Van cassume locale.

Die seste maniere is bi welken tijt cassume locale mach prescriberen. so weet dat als een cassume ge vleert is. est gecassumeert i so mighe plecken bidē tijt vā ses iaren die welcke si cōsonant ten bescreuen gherechte passeert gelijc cassume locale en wort geprescribert

Van beclachte van npeuwichede

Die .vij. maniere is binen wat tide datmē beclachte vā nieuwichedē doen est intenterē mach Te weten so wie hem voelt gehindert vā npeuwichede in possessie diemē doē wil. le op sinē etuen hi is sculdich te claghen met beclachte vā npeuwichedē binens iaers ofte anders na den iare en soude hi hē daer mede n3 mogen beclagen est en waer n3 otfaclic C

Beneficiare van enigen nieuwe werke

Die .viij. maniere is binē welckertijt denūciacie vā npeuwe werke tegens dē wille vā een persoon gemaect sculdich is gedaē te sijn So weet dat so wie hē voelt gehindert te sijne van enigen npeuwe werke diemē tegens hē doet. ende in sijn pzeudice of achterdeel hi is sculdich eer dat werc volmaect is comē op dat werc est daer bi hē roepen sekere personē als tugen est nemē eenē stien in sijn hāt ende segghen Dit werc datmen hier maect est be.

ghint ic voele dat ic daer bi gehindert ben est ic laet v weten est pmane v dat ghi des aflact est ontmaect est reparert al dat ghij daer aff gedaen hebt indē eersten est behoortliche state est in dien ghi des niet en doet ic protestere d3 tet bidē rechter die des behoort te kennē al ge reparert est in sinen eersten est behoortliche state gestelt sal worden ten costen petikel ende boeten vande genen die dit werck doet of doet maken est in ghetuge van dien behoort hi den stien die hi in sijn hāt heeft te werpen int werc also verre als hi voelt dattz gereche is Est dat gedaē ist dat daer na eenige werck meer gedaē wort behoort gereparert te sijn est ghestelt in behoortliche state bidē rechter tot pvolghe est beclachte vande ghene diet werc denunciert Est waert dat hi pbejde tot dat tet werc ghedaen ware h3 soude dat moeten doen bi beclachte of denunciacie van npeuwen werc binnens iaerwāt butē iaers en soudemen niet ontfangen worden

Van pecune onghenombzeert

Die .ix. maniere is binen wat tide actie vā pecune ongenombzeert of onbetaelt behoort oft onbetaelt behoort est sculdich is stede te hebben Soe suldi weten dat so wie hē soude willen beclagen vā penune die mē hem sculdich ware est hē nietghenombzeert en ware. of datmen woude seggen dattet tot sekeren daghen te betalen ware of dattet betaelt ware. est den gene diet otfangen soude daer tegens sejdē In sulcker twiff en salmen n3 langhet beyden dā .ij. iaren sonb actie te maken voort rechter cōpetent want soe wie låger beide hi en soude niet ontfangen worden

Greese vander doot

Die thienste maniere is binnen welckertijt eenighe saecken ghedaen wt vreesse vander doot mach ende behoort ghereliueert te sijne by restitucie van sorghe ende vreesse vander doot. soe suldi weten erst dat yemant wt dreyghement ende vreesen vander doot ghe daen oft verleden heeft eenighe saeck oft ge loofften die hem hinderlōck sijn op dat hi des daer nae sonder dreyghement est vrese npet en cōfirmeert of en ratifiert hi mach d3 pvol

De pzeuile
gijis v qit p
uilegiū finis
tur vide spe.
de instn. edī
S. nūc aut vi
dēdū v pūile
gio meretur
erui q eodez
aburitur. c.
privilegiū. p
q. ij.

instn. de vsc
capti. §. Res
vero immo
bilis p longi
tūp possessio
nē vscaptiē
int pntes hē
decētio. int
absentes spa
cio. rr. anorū
S. sup eo

C. vñ. v. l. §.
et. l. i. §. ann?
ff. eo

De nouit os
pe. inuiti. l. i.
v p bar. fu. l.
de pupillo. ff.
eo q ponit
quō p iactū i
hibere possi
m? nouūp?

C. de nō nūe
ra pe. l. iij. cō
tractib? in
pñs.

C. de his qui
vi l met? cau
gest. l. i. h. p
vum l metuz
mortis
gen aendē rechter binens iaers efi daer af ae
tie maken niet te houdē noch te volbrēngen
tghene dat wt vrese efi anrte ghedaē efi ghe
looft ware mer na dat iaer en soude hi nē de
fangen worden.

A Actie de dol
dat is van bedroghe.

C. de dolo.
malo. l. nō po
tut tibi obee
tpe. et meli?
l. n. C. eo
Die. xi. maniere is binnē wat tide actie de
dol of van bedroge behoert efi mach stede heb
ben So weet dat so wie enige cōtract maect
onō forme vā goeder trouwe vā sijn pte ad
uerse efi heeft daer in dol deceptio oft bedroch
moetin sulcke cōtract die hē vint gehinderd
oft bedroghe duolgen efi betrecken sijn per
tpe in rechte binē. ij. iaer. op dat hi vande be
doch efi excepti mach geteliueert sijn. Efi ist
dat hys binē den voorszreuen. ij. iaeren nē en
doet hi en sal niet ontfangē worden

B Actio redebitore
Die. xii. maniere is binnen welker tijt actio
redebitore behoort efi schuldich is gheinten
terre te sijn. So weet dat so wie enige saken
oft goeden ghecocht hadde die hi niet leueren
soude moghen of niet leueren en woude ten
baghe dat hē schuldich waer te leueren. en
de die copet iherde naden dach. vi. maendē
sond daer af eisch rechtelick te doen voer recht
cōpetent hi en soude daer na geen eysch daer
af mogen doen die ontfandlic ware noch eni
ghe restitu tie daer af hebben.

C. de delict.
actio. l. cū p
ponas.

C. de imm.
si nō conuict
si nō conuict
oft goeden ghecocht hadde die hi niet leueren
soude moghen of niet leueren en woude ten
baghe dat hē schuldich waer te leueren. en
de die copet iherde naden dach. vi. maendē
sond daer af eisch rechtelick te doen voer recht
cōpetent hi en soude daer na geen eysch daer
af mogen doen die ontfandlic ware noch eni
ghe restitu tie daer af hebben.

C. de nego.
gest. l. curato
rem tibi
Maleallega
uit pium? au
cto h ad pro
positu l. i. l.
curatores qd
de iure cūti
certū ē quā
cūqz actionē
nālē. xxx. an
nis. l. ois. C
de pscip.
xxx. anno

A Actio de quantiminozis
Item die. xij. maniere is binnen welker
tijt actio de quantiminozis stat heeft. So we
cūqz actionē tet dat so wie eenighe sake gecocht hadde die
naden coop geuondē ware minte of argher
dan die iherde te kennē gegeuen had Waer
schuldich efi gehoudē daer of te doen efi inten
teren actie vā restitu tie rechtelick. ende voer
recht cōpetent binens iaers efi of hys binē
iaers niet en dede. hi en waer daer niet otfac
liken

C. de ope.
pnb. l. oēs q
bus
Uā iniuriosen woorden.

C. de dila.
l. quoniam
Item die. xij. maniere is binnen welker
tijt actie vā iniuriosen woorden mach of be
hoort geintenteert te sijn. So weet ist dat bi
nens iaers gheen beclachte gedaen en wordt
vā iniuriosen woordē voer rechter cōpetent
die actie is daer af geexpireert efi en waer nē

ontfandlic **E** Actie in cas vā rekeninge
Die. xv. maniere is binen welker tijt actie
vā rekeninge vande otfangerfchap vā somi
ge ontfandlic is. So weet dat in cas van re
keninghe vā enigen otfangerfchap die actie
niet en expireert noch en pscibeert bi genē
tijt efi so wie otfanger is vā remāt hoe lange
tijt dat gebiet waer die ontfanger efi sijn erf
genamen soudē gehouden sijn alrte goede re
keninghe te doe in dien geen rekeninge cōpe
tent daer af gedaen en ware in voorszede tij
den **F** Uā openbaer wercken

Die. xvi. maniere is binē welker tijt actie
vā enigen gemenē werke dat is in d sake ge
mene mach efi behoort gheintenteert te sijn.
So weet dz indie beuolē efi geordineert wor
der bidē administratoers vande stede oft lāde
te maken of te doe maken enigē wercke. het
si in metserie oft tiner age oft and edificie op
enige erue so behoort gemaect te sijn so broo
me als om ewich te dueren. Efi dat behoort
also gedaen te sijn daer d ist geordineert bidē
factoers vande rechte dat si wel toefien sul
len de gene die dat werc maken. efi speciali
ken de administratoers daer toe gestelt Vā
waer daer enich gebrec geuondē binē den tijt
van. xv. iaeren nadē wercke gedaē si waren
gehoudē of horen efigenamē daer of goede re
keninghe te doen. efi nadē. xv. iaeren is die ac
tie daer af tegenshē geexpireert efi gelede **G**
Dilatorie.

Die. xvij. maniere is binen welker tijt die
actie gheintenteert per dilatorie mach efi be
hoort te sijn determineert So weet dat die ac
tie geproponeert voer recht mach efi is schul
dich gedeceideert te wesen tot sentēcie binē dē
tijt vā. ij. maendē. of in dien des nē gedaen en
wort. men mach hē betrecken aendē souue
rain efi mē mach daer bi al greuoquiert wor
den voordē souuerain d de selfde deffault.

H Uā dē saken gestelt in enqlicie.
Itē de. xvij. maniere is binē welker tijt dpe
sake gestelt i enqlicie efi cōmissarilē. schuldich
is gecōcludeert te sijn i recht efi ouergebracht
te houē d te wile tot enē behoorlikē tide. weet
dz binē dpe maendē behoren gheconcludeert

esten eynde van audicte gebrocht te sijn om dat recht te hozen in dien die tughē binnens lants sijn of datmēse gecrigen mach. Esi in diē si waren buten die prouicie oft lāde. we ter dattet binnē ses maēde behoort te wesen. Esi waren si ouer zee binē. ix. maēde esi n3 langhet.

¶ Wanneer proces is interrupte
¶ Die. xix. maniere is binen wat tjt proces is interrupt. so weet dat proces hangende in waerlike houen tusschē partiē. mach esi be- hoozt te sijn interrupte gehoude. in dien d3 na litiscōtestacie enige default gebuert int ver uolch ordinarie. Want voor die litiscōtesta- cie die defaulden sijn alle geordineert esi ge- limiteert. Ouer na litiscōtestacie. esi dat de sa- ke behoort te wesen in cōmissarisen iſſer dan enige negltigērie esi specialiken aendē eyscer esi dat hi sijn sake n3 en ſuolcht esi laet ouer liden die d3ie maēd ē van productie sonb pet te doen van productie esi laet ouer liden tlaer in alle te seggē. daer in machmē merckē per- fectie interruptie vandē welken men niet en sal gerelueert wordē. ten si bi intencie vā geuangenisse. dat den eyscher mach gehad hebben in vzeemde cōtepe. twelc hi n3 en he- net moghen laten weten.

¶ Hand querelles oft saken hāgēde int recht.

¶ Die. xx. maniere is binnen welker tjt die saken of querellen hangende in rechte be- hozen gedecideert te sijnē bi sentencie diffini- tie. So weet dat die sake of querelle hangen- de in rechte behoort te sijn gedetermineert esi belet tot sentencie in dien de sake ciuile is bi- nen drie iaren. Esi is de sake criminele binē. ij. iaren. of in dien des n3 en gebuert. soe sal- men mogen die sake betrecken cfi euoquierē voor dē souuerain bi faulte van goede rech- te. ten si bi grote nootſaken.

¶ Van seruagie.

¶ Die. xxi. maniere is binnen welker tjt pre- scriptio in seruagie stat heeft so weet dat ghe- lſc in cas vā proprietate. x. iaer is voor dē te- gen woordigē. cfi. xx. iaer voor den absenten so hebbē oer stede in actie vā seruagie teghēs dē tegē woordigē in. x. iaer. cfi. xx. iaren tegēs

dē absent. Esi bi sulcher tjt machmē ſcrigē prescripti vā seruagie op sommige plecke oft so- mige lāde. als weghē te hebbē door eēs ands lant. sinē d3op te hebbē op eēs ands erue. oft sijn door riden of dooruaten.

¶ Wā tude de bail. Die. xxij. maniere is bi- nen welker tjt die bail vā enige minoer ex- periert. So weet d3 so wāneer die minoer ge- ledē heeft. xiiij. iaer te vollē. hi mach wedet co- men tot sinē lāde of erue noch die bael en he- uet daer geen seggen meer op.

¶ Wā erfennisse sonb die schult te betalen. Die. xxij. maniere is binē welker tjt men moet apprenhēderē in erfennisse die hebbē wil sonb vrese of perikel vādē sculdē vādē dode te betalē. So weet d3 so wie apprenhēderē wil le enige erue esi successie vā pemat sonb per-ikel vādē sculdē te betalē vādē dode wel soe mach hjt doe. op d3 hi binē eere maēt. na dat- ter testamē vandē dode geopēt sal wordē. of na dattet hē ter kēnisse gecomē sal wesen d3 die dode ghesloruē is daer hi af erue wil doet maken inuentorie vā alle m3 bificie vārech- te. de welke behoort te wesen binē. ij. maēde daer na alsoot sijn. ij. maēde tjt na dat tes- tamēt opē gedaē wort of na dōot. esi so son- de hi sekerlic apprenhēderē bi caucie web teke- ren in diē daer enige sculdē gēuādē worden. die approbeert warē of wordē. maer men en- soude bē n3 voor d3 mogē appresserē of bedwi- gē vā die inuētorie draecht of beloopt. Esi in diēt hjs binen d seluer tjt niet en dede en sal daer n3 otfāgen wordē bi deser forme.

¶ Wā testamēten. Itē die. xxij. ma- niere binē welker tjt d3 testamēt behoert vol- daē esi gedaē esi volbrocht sijn. So weet d3 so wie aēneemt executie bi forme vā testament hi behoort volbracht te hebbē binē iaers. Dit in diē des n3 gedaē en wort die erfnamē vā dē testamētoer moghent nemē esi hebbē mee- rechte mits borgē stellēde d3 testamēt te vol- brēgē.

¶ So wie m3 recht in eenighe ghiste comen wille. Itē die. xxij. maniere is binē welker tjt mīse defait stat heeft soe weet dat so wie in giste legatarie hē wil setten met beneficie van mīse defait hē

will setten met beneficie van mīse defait hē

¶ C. de d. l. a. d. l. quoniam

¶ Et accoi tra- ani spaciūve uens non audie nisi re- fuis expen- si iterato se- absentat ca- dit a iure su- o aū. qui se- mel. C. qm a- qu. ind.

¶ C. de ind. l. p. perandum istud ē verū de iure ciuili- ficut de iure- cano. ut est- etiam in. c. pe- extra de ind.

¶ C. de lega- et aq. l. hunc- vñfractu. l. cū tal qstia

¶ C. de testa- tutel. l. i. i. mto- res a iust. ij. q. mo. tu. si. l. c. a iudice cō- titut. tutol.

¶ C. de iure de- lib. l. i. i. i. mto- ia duas esse.

¶ C. de fide i. b- mil. auten. ij- amplius Sed expēsa- funeris oē- es alienum- expedit

15
 C. q. ad m. it.
 ad bo. po. l. q.

**C. iure de de
libra. l. licet i
continenti**

De iure, liu
dant. r. dies
connumeran
dū atq; fiūt
late. in. aūc.
hodie de ap
pell. c. Ita ē
ordinatū per
camera; ple
mētī & fite
nes in curijs
regis.

ke gherechte in sulcken houe. op sulcke sacc-
ke. op sulcken dach En vā dier appellacie is
hi sculdich te heffen instrument op dat hy hē
daer mede behelpē mach vooꝝdē rechter sou-
uerain daer hi sijn appeel behoort te relinuerē
en dat ghedaen sijnde. soe sal hi dat ter stonē
doen condighen of doen significieren dē rech-
ter oft gherechte daer hi af gheappelleert he-
uet bi vrieuē patētes. op dat dyē rechter daer
hi af gheappelleert heeft n3 en attempeert in
eenigher maniere op die sake vande appeel
En dit mach al gheschieden ende ghedaen sijn
bi procureoer En in dient niet gedaē en wort
binnen den tijt van thien daghen ten waer
daer na n3 ontfackiken en die sentēcie soude
setieren huer effect ende mogen tē behoortli-
ker executie ghelield te worden.

En die achtentwintichste maniere is binne
welcher tijt men mach ende is schuldich te re-
lieueren sijn appeel. So weet dat so wie ghe
appelleert heeft van somige gherechte die sijn
der middelen resorteren int parlement. Hy
moet sijn appeel relieueren inder seluen par-
lement binnen den tijt vā drie maende nae
de appellacie ghedaen. En oft den appeel soe
cozt waer ghedaen voer die daghen vander
baelilscap of seneschalschap die schuldich sijn
te dienen int parlement voorscreuen dē ghe-
nen aen wien den parlement ghedaen is. in
dien hi gherelieuert mach sijn vande dach
cōpetent voer die presentacie int parlement
vanden baelilscap of seneschalschap van
daer den appeel gedaen is. hi is schuldich te
doen oft sijn appellacie ware deserre. En is
in deser ghehouden dach cōpetent. den tijt vā
vij. daghen tusschen den dach vā vordachuaer
dinghe en tusschē den dach vā presentacie in
den voorscreuen parlemente inden termen
in dien dat tusschen parijs en die pleche daer
die verdachuaerdinghe gedaen wort. hebbē
soude van instācie. xl. milen. En also moech
di verstaen van meer meer en vā min min.
En in dien den dach vā appellacie totte da-
ghe van presentacie in parlement soe cozt de
ware. datter ghenen dach cōpetent en moech

te wesen na die instructie voorscreuen. dā sou
de men moeten impetren. Adachuærdige
dā relief. binen dē daghe of eer in diēt gesce
mochte en dā soudemē die Adachuærdinge
doen binē die maēdē daer aen volgēde. hoe
wel dardē dach geuēle buyten dē dage van
bael iuscap of senescallcap vā daer die pēpē
waren. en dattet in dagen waren extraordi
naris. en in diēte anders gedaē wase. ten wa
re van gheuer waerden. en die appellacie
waer deferre. Item of de appiel is te reuincere
voor gherechte die assise houden ghelick als
die rechters copalen doen Als de baciliū van
vermēdops. en den baciliū vā amiens en
de somige andere. weet datmē reuincere moet
sijn appiel binē den eersten assise die dē rech
ter souuerain van dē gerecht daert op gheap
peert is. sal sijn te houdē vā dage competent
voor die presentacie van assise. en en wortet
sonder gedaē die appellacie waer deferre. Itē
oft te reuincere waer voor gerecht die ghe
assise en houdē die appellacie behoot gerdie
uert te sijn binē den tijt vā .xl. dagē. en tē da
ghe geassigneert competent oft anders die appel
lacie waer deferre. En of dē dach so cort waer
datter geen dach competent en mochte wesen
ten dage vanden assise. so behoort commissie
geimpetret te sijn ten eersten datmē mach
binnen die presentacie vādē assise en daer
op den dach assigneren ten anderen assise.
daer na volgende.

¶ Vanden appellacien te reuoncieren
Die .xix. maniere is binnen welker tijt mē
reuoncieren mach van appellacie bi hem of
voor hem gedaē. So weet dat so wie na ap
pellacie gedaen van sommighen gherechte
reuoncieren wil van appellacie die sal mē
moghen doen binnen acht dagen na dat die
appellacie ghedaen is naden recht vā somi
ghe plecken. Daer nae bescreuen redendē het
behoort ghedaen te sijnē binnen thien daghe
naden dach vander appellacie. ende soe wie
langhet verchoefde. het waer te laet te reuon
cieren en men soude moeten reuincere die ap
pellacie. of daer af te duallen.

Ende ghi mochte weten dat nae den wesen

ende den consiliencien van parlemē. soe wse
verbeie te appelleren ten achsten oft ten thie
sten daghe naden dach van die sentencie ge
geuen. ende daer nae raet heeft ten appiel te
reuoncieren. soe weet dat aen die reuoncia
cie doen soe dē daghen sijn als aen die ap
pellacie so weet dat hi heeft twee. vij. of twee
x. te reuoncieren vander appellacie. dats te
weeten twee. vij. daghen te reuoncieren in
den lande daer men heeft acht daghen te ap
pelleren. Ende twee. x. daghen te reuoncieren
daer men heeft te dagen. x. appelleren.

¶ Exempel op appiel.

Sentencie worde ghegheuen teghens mi tē
saterdaghe. ick en was daer niet tegen woor
dich. ende ick en hebbes niet eer ghewetē. En
de daer om te appelleren. quam ick ten ach
sten daghe ende appellerde vanden rechter
die teghens mi die sentencie ghegheuen had
Ende voort so verbeide ick andere achte da
ghen daer nae. dat waren vijftien daghen
nader sentencie. Ende mit worde gherade te
reuoncieren van mijn appellacie. Itē quam
reuoncieren ten anderen achte daghen. en
de ick quam in tijt. Ende alsoe sult ghi ver
staen van twee. x. daghen in lande daer mē
deferre van thien daghen te reuoncieren ghe
het voorscreuen staet. Ita sūt consulti p la
piter consiliarios parlamēti. Paxier p dñm pñ
dēt. et plures alios dños parlamēti in cā q d
tebatur inter philippū de chāsin ex vna pte
et loānē de cāpis ex altera pte p quādā appel
lationem emissam p parte Johannis de cā
pis.

¶ Van erroet op arrest van parlement

Die .xix. maniere is binnen welker tijt
erroet op arrest van parlement behoort ende
is schuldich ghedaen te sijn. Soe weet als dē
errell van parlement nieren mach gheappel
leert sijn. Ende daer om hietmient arrest. wel
ke soe ghearresteert ende ghegheuen is bi sen
tencie datter geē appiel en behoort of ghecie
Mer wie hē daer af voelt gehinde hi mach bi
nen dē tijt vā eē iaer pponere erroet op die ar
rest teghens hē gepronociert en daer op doe reql
te bi ghescreit aēdē reqltes vande continck en

Ita videtur
et videtur in i
oib? curare
gis p filiū et
ordinationē
curiar scilicet
Totū illud
capitū pñm
ē pñm studiu
rū nā a lege
da? dē cā
biēntū intra
qō pñ qō suaz
appellatioz
vōlēt? hē
duo dñtarat
tpa. fara lra.
licet pñ phya
ut. C. de tēp.
et tpa. app.
l. q. x. ff. v. aut
ei q appellat
uit. C. eo.

Extra de se
ten. v. re. mōt
c. cū int vos.

Itud est ma
gis pñm stud
nariū quam
iuris.

geuen die erroer diene wil proponeren En-
de of die erroer ontfanchelicke die heeren vā
den requestes vande coninc sullē seyndē. ad-
den here vande parlemēte die begheerte en-
de erroeren gheschiet bi articulen met een
mandemēt inhoudēde dat die requeste met
ten voorscreuen erroeren gheschiet wordē
en ontfangen. en geboden vande parlemēte
voorscreuen. en te sien en ontfangen. so dy
die partijen mogen daer op gehoort sijn. ende
daerhof vanden parlemēte sal selue dat be-
rechten. Spetser die erroeren ontfangen ma-
den sal die partie die proponeren wil moete
nampstieten in handē vanden voorscreuen
houe. C. xx. pont ten eerste dā die hoet in dā
die proponent vande voorscreuen erroeren
uiele welcke hi soude moeten betalen vā ho-
ten en costen vā partie aduerse

Der vordere
tionē nūte p
lemētē hē te
netur vōer
natur sine
dubio,

¶ Hier na volche sinen episch te forme-
ren te houe. Capittel. xxx. vō.

Tā weten hoemen mach variëren in
waerlike houe. hooren ofsi dā
kennen sub sake soe wil ich thonen hoe men
mach en isculdich te doen sinen epische i wa-
relke houe. en bi mōde ofsi geseit. So dy
wie wil doen en intendere. episch tegens pe-
mant hi is sculdich te doen en te informeren
behooflicke en den episch moet inhoudēde ghesa-
ken. dats te weten maior minoer. en concla-
sic. Maier. gelijc dat in cas vā del let doet in
tenderē episch of supplicacie dat also verho-
die moet hebbe in haer seuen maior gheali-
geert. vāterchte casuume. ghebodē of edict
vā lande notoerlic bewaert

¶ Exempel
¶ Heer rechter dese. A. d. welcke is bewaert
is vōer dā betoghen tot minoer begheerten op
tghene dat waer is. dat in uwer iurisdiction
is recht en casuume de welcke bescreuen recht
is concla. dat of gelijc de welcke inhoudē en-
de willen. En dat pema. bi sinen wille. ende
sond redent wacht en bruyt enige anders
voorsien wesen de vā vōden wapenē. en
hi hē daer op iniuriert of quēdē tot effusie
vā bloede en bloetstotinge. Quāt in dē pe-
ne en boeten daer op gestelt en geset. en in de
beteringhe vā partie si dā dese maior ge

proponereet waer dat die voorscreuen. A. vā
onbehoorlike en vōdormelike wille ontlāghen
of tot desen daghe sonder hebben saken nēch
redene. wel toe ghemact en vōw. pont met
kercken en vōbode wapenē hē selde t. wacht
met wille en meyninghe en voorsichich. in
sulche plecke daer hi wel wist dat so lide sou-
de en gewoontic was tellen in bespongen
en benochten heet en gheiniuriert. seer on-
tamelicken tot effusie vā bloede. daer ick mi
dē houe seer groetlike gheiniuriert ende be-
scadicht vā minen lue en goet en tot lach-
tere vā minen lue en minen eer. en oock
vā minen vriendē. En si dat bi uwer goe-
der iusticien daer in versien wort niet recht-
like pmissie. so en dat ic cōfendere en cōclu-
dere toedeseu en de tegens dē voorscreuen. A.
in dien hi kennen en bekē wil dattet also is
dat hi be v en uwer goet iusticien gebeden-
neert sal worden. dat te beeren tegens v all
de here en tegens mi vōspatpe gheiniuriert
vā al sulcher boeten. beteringe en pugnacie
also wel eerken als pugnacie. En dan de
clarcere die selde boeten en cōclusie nā vā
rie en casuume vā vōplecke. Dit sulke boetē
en pugnacie als die dāre de vanden houe
sien sal. dat tot redene en recht behoort. Voer
de episch vā allen dē costen. stadē en minoer-
reken. in alle dat vōolge vā vōsaken totten
en de te offerende choet vā minen lue. te
kent die ghetughen behooven also veel dā
ghenoech sijn sal tot minoer cōclusie te comē
ende te gemaken. of also veel als ic daer af be-
tughen mach. Also hebbe ic ghetuont maior
minoer en cōclusie in epische. En also minoer-
di weten en vōstaen vā allen anderen. Soe
suldi weten dat noot is te seggen. of in sulke
boeten als den houe. Dāer om dat soe vōe
sinen episch so pūcile doet. dat hi daer in niet
en seft en betrect die pointe. en hi dā pro-
petic allen sinen episch bi tughen niet en ghe-
raet. die rechter en mach daer af niet wilen
dā nā tghene dat ghealligert of ghetuycht
sal wesen. Soch die rechter en mach nā vō-
der wilen dā partie allegert. en daer en
vā doente segghen of also veel all hof. etc

Item desghelijcs moctmen segghen ende ge-
springeren also veel als ic betuyghen sal mo-
ghē. wāt so wie hē d'mate alle dinc te betuy-
ghen of tot eysch precise en niet al en betuy-
ghede volcomelic. na sommige opinie ware
perikel in sinen eysch. en daer om eest expedi-
ent te seggen. of also veel als ic betuygē mach
Item is ooc vā node te eyschen die coltē. sca-
den. en interrest. wāt wie sinen eysch heeft te
sommieren. en dat niet en eyschet hy en mach
daer niet meer toe comen noch hi en machse
daer nae niet eyschen oft eysche daer af doen
die ontfanclic ware.

¶ Eysch op twissel van iusticie in plecke daer
men niet en vleert vā commissie.

Capittel xxxviii.

Der rechter ic hebbe doe. verdachuaet
den vooz v op dat ic tot deser plecke. s. heb-
be die iusticie hoghe. middele. en laghe. so d-
te als tot middele iusticie mach ende behoort
toe te hopen alleen en vooz al sonder dat nye
mant anders daer en heeft noch en behoort
te hebben eenighe heerlicheit pise clam noch
arrest per indiuis noch anders. En daer of ben
ic in goede besit en possessie bi mi ende mijn
voorzaten wien god ghenadich si en wie ich
representeerde in deser partie van so langen
tijt dat geen memorie en is ter contratie en d-
ghenoech ghehoort te sijn tot goede possessie
en iuste tijle ende tot wete en ghesichte van
eenen pegeliken of vandē ghenē diet hebben
willen sien oft weten siet te min de selue. s.
is hem ghesoort bi hem. of bi and. alst wa-
re is bi semblabelic te tredē op minen voor-
screuen lande oft heerlicheit. en iusticie. ende
hem vorderen. daer op te vangen. exploite-
ren of arresteren en daer af de hennisse te wil-
len hebben tot mijn grote preiudicie in dyen
daer in niet voorsien en wort niet rechtelike
prouisie en remedie. so escludeerde ic tegens
hem dat hi ten iersten bedwongen worden
te repareren alle tghene dat hi daer af gedaē
heeft bekennende dat hijt gedaen heeft tot d-
ghelijc en sonder dat hij daer enighe recht oft
sake hadde des te doentess ooc gesedemneere
te sijn daer toe tegens v te beteren van wien

ict houdende ben en die mi sculdich sijn te be-
waren. ende tegens mi sulcke boeten of betē-
ringhen. in dien hi dat lōdt en hant ghedaē te
hebben. Ende eest dat hi dat onthent. so hope
ic so veel te doene en bewisen. dat ic sal mogē
gheraken te mijnre conclusien oft alsoe veel
als ic betuyghen sal mogen doende eysch vā
den colten. scaden ende interrest.

¶ Eysche op infractie van iusticie i plec-
ke daermen niet en vleert van commissie.

Capittel xxxix.

Der rechter ic hebbe dese. s. doen ver-
dachuaerden vooz v op dat in mijnre iusticie
en heerlicheit hoghe. middele. en laghe. die ic heb-
be in sulcke plecke. s. daer dat ic hebbe houe
en ghedinghe. bacillu mannen fribalen en-
de sergenten. gelijc als tot hoge iusticie mach
en behoort te cōpeteren aengaen en toebeho-
ren daer af ic ben in possessie en besit sonder
contradict hinder oft letsel van yemant. En
de wel is waer dat die voorszreue. s. onlācs
geuonden is in mijnre heerlicheit en iusticie
en wort daer gheuonden in tegen woordichs
handen met daet. doende sulchen delict. s.
Ende om totter seluer sake te remedieren en
te voorsien ghelijc alst recht beghertt ende be-
wilt. mijn sergant selde sijn hāt op hē en dede
de hem gebodē dat hi sijn lōt geuāge geuē sou-
de om te beteren sijn met daet siet te min bi
sijn onbehoorlike ende verdoemlike wille i
desen stücke bi sijnre cracht en macht. Ende
puere onghesoorlaemheit rebelleerde teghē
minen sergant en also veel dat iniurierende
hem grotelic en dmadende en fraingiende
die hant vā iusticie die op hē bi sijnre met
daet ghelet was als voorszreuen is. hi dēgic
en wechliep en seide wt mijnre iusticie dicke
in grote esclande en dmadenisse van mijn
voorszreuen iusticie ende in mijn preiudicie
En si dat bi v die mijn ouerste lōt en die mi
sculdich is te bewaren daer in voorszreue worde
niet rechtelike provisie en remedie so esclu-
dere ic tegens hem. dat indien hi kennē en lō-
den wille die saken bouen ghescreuen hij sal
die waerheit kennen ghi sult hem constringe-
ren en bedwingen weder te comē en te doe

20
Quia fm ab
legata v pba
ta indicadu ē
i. illicitas. s.
veritas. s. de
off. prest.

obediencie eff hem mi woe te septiden in mi
nen houe daer vand sake die kennis behoort
te wesen aengelien dat die delinquant is mi
geuangen waer hi si. om recht te doen nader
sake Ende in dient hiet onthent ic biede also
vetl. ec.

¶ Eysch op
twist van seruage.

Capit. ix.

Der rechter ic heb dese doen dachuaer
den voer v daer om dat also lange tijt
geleden is. dat geen memorie en is ter contra-
rie Ic hebbe so bi mi so bi mijn voorsate daer
ic sake op die eff iuste actie af hebbe besit ende
possessie ter cause van mijn iusticie eff heer-
licheit die ick hebbe in deser pletke. Al dats te
weten te hebben sersz tailables. tot mi ende
tot mijn voorseden iusticie van iare te iare
eff te nemen eff te erigen ter cause vander
voorscreuen mijn heerlicheit op een peghelie
van mijn sers. eff specialiken opten voorscre-
uen. Al sulche bede die tot anderen tiden en-
de iaren hi of sijn voorsaten mi hebben vree-
delic betaelt. eff voldoen ter cause van mijn
recht iusticie eff besit proprietair so eest dat
die voorscreuen. Al hoe wel dat hi niet igno-
teren en mach noch en is sculdich met rede-
ne dat recht door mi hier boouen gealligeert
nochtans tegens redene voert hem te ex-
deren. eff bi loof heit hem voert te nemē niet
we aduen van anderen heren. vāde welcke
hij hem wil houden ondersate teghens re-
dene eff recht vanden coninc. ende specialijc
ken teghens descreuen recht die niet en hen-
ghet dat nyemant van serue oft eygen eed-
cie hem mach exempt maken sonde die aucto-
riteit van sinen here in dier sake Eff in dien
hiet doet hi is sculdich weder gebrocht te wor-
den totter iurisdiccie van sinen here vā woe
hi sers of eyghen is. eff sijn heere mach hē cla-
meren eff begeren weder te hebben. waer hy
hem weet. eff also betrect hi hem in grote pre-
iudicie van mi des te doen. in dien bi v dpe
mine here sijt daer in niet versien en worde.
mer behoortlike remedien so concludere ick
tegens den voorscreuen. Al dat hi bi v sy be-
dwongen ende ghecondemneert te laten sij-
nen leuen ende nyen wē aduen. eff mi te be-

teren tghene dat hi daer af gedaen heeft. en-
de aen mi te vallen aen mijn heerlicheit ghe-
houden eff be waert. eff daer toe in mijnre be-
de daer om geordineert. in dien hi dat bekēt
also te wesen. eff in dien hi dat onthent ic bie-
de also veel te doen eff bewisen. dat genoeg
sijn sal om te gheraken tot mijnre conclusie.
of also veel als ic betuygen mach doede eisch
van costen. ec.

¶ Eysch op twist vā simpel besit ter plet-
ke daermen niet en vleert van commissie.

Capittel. xli.

Der rechter ic hebbe de. Al doen ver-
dachuaerden op dat bi mi eff minen voors-
ders daer ick sake tijt eff iuste actie of hebbe
in besit eff possessie vredeliken hē eff hebbe ge-
weest so lāghe iaren. dat geen memorie en is
ter contrarie of so langhe dattet mach eff scul-
dich is ghenoech te wesen goede possessie ver-
rege te hebben. eff te houdē ten gesichte eff
wete van allen den genen die des hebbē wil-
len sien oft weten. eff specialiken vāde voer-
screuen. Al te nemen tontfanghen eff te heb-
ben alle iaers te deser tijt ec. op sulche lāde eff
erue dat die voorscreuen. Al hout. gebruyct.
eff possesseert hont scellinghe toynors iaer-
lijcse rente. of sulche sculden ec. dattet mach
wesen sake op allen seruagien dymē op ees
anders erue hebben mach Eff hoe wel v die
voorscreuen. Al heeft menige iaren eff tiden
mi betaelt binnen mijnre eff minen voers-
ters tijt daer ic sake af hebbe in deser sake Al
te min hi heeft zeder desen tijt wederseic te be-
talen onrechtelic tot groten onghelōc eff son-
der reden oft sake. tot mijn groote scade ende
achterdeel Ten si dat bi v daer in sijn wort.
bi remedie van iusticie. so legge ic eff conclu-
dere tegens den voorscreuen. Al in diē hi be-
kennen wil de saken bi mi geproponeert wa-
rachich wesende. dat hi die waerhē kēē sal
eff sal bi v gecōdēneert eff bedwōgen wordē
mi vā v doort aen te voldoen eff betalē mijn
voorscreuen renten met alle den achterstalle
daer bi gheuallen ende op ghelopen. die selue
rente weder te bekenen eff te belien mi scul-
dich te wesen. eff op sulke pletke of erue daer

toe obligeren en ppothequieren grondelic ende mijn salfine oft besit daer op verlien wasachtich wesenende en tot iuste ticle tot ewighē dagen voor mi minen erfgenamen oft sake van mi hebben En in dien hi dat ontkent of wederseit ic biedeslo vele te betugen dz ic hope te gheraken tot mijn voorscreuen conclusie of also vele als ic betugen sal mogen doende eysch vanden costen. &c.

¶ Eysch op nyeuwichede daermen nzen vleert van commissie.

Capittel. xij.

Der rechter ic hebbe door v doen dach waerden. Al op dat bi mi en mijn voorscreuen daer ic sake ticle en rechte actie of hebbe te declareren en te bewisen in tijde en ter plecken in dient van node si in goede besit en possessie ben. vā also lange tijt. dat geen memorie ter contrari en is. en dat genoeg is en behoert te wesen tot goed possessie sctegē te hebbē en te houden. Ende aegelsen dat ic ben en man abele en waerdich tot allen rechte van possessie en besit te sctigen. en biden laetden iare ende biden termijnen te nemen tontfangen en te hebbē bi mi of bide ghenen die van mij sake oft macht gehad hebbē. die welke ic gehad en wil hebben voor goet en van waerden. op sulcke plecke dat die voorscreuen. Al n v ter tijt hout sulcke rente. of sulcken wech lidinghe of terraige of redeuante En vā des te nemen ende tontfangen ten tide en termijnen gheacallumiert hebbe ghebruyt en gheposseleert bi mi en biden ghenen die sake vā mi gehad hebben tot gheliche en wete vā allen den ghenen diert hebben willen sien of weten ende specialiken vanden voorschreuen. Al die n v ter tijt daer in set twill en gheschil tot groot onghelē ende sonder sake onbehoorlick ende van nyeus. Ten si dat bi v daer in voorsien wort bi remedie vā rechte. protestterende. of ic in eenichsins gheset of goert hebbe saken die coeren of aegaen mach proprieteyt. dat en is anders niet dan alleen om te conforteren mijn besit. Doe conclude te ic. dat in dien hi bekennen wil die saeckē bi mi geproponeert wasachtich wesenende dz

bi v geset en bewisen si voor rechte. dz hi mi onghelē ende quade cause was en is geproponeert. en dat ic met goede en iuste cause gheclachte hebbe Ende dat die hant van iusticie oft recht die bider voorscreuen oppositie ghesiet ende geset is op die sake contentiose. te nyete ghedaen si tot minen profite Ende oft men proces daer af soude moete doen. dz mi die rreancie aen ghewesen si met possioir. ende principael doende alle conclusien dienē. de en ptinente tot beslachte vā nyeuwichede met cōdemnacie vanden costen.

¶ Eysch op twill en gheschil van proprietie

Capittel. xij.

Der rechter ic hebbe doen v dachwaerden dese. Al op tghene dat ic legge en proponere dat willen adam de vos mijn vā lijn leuen heeft gehouden en was in besit gebruyt ende possessie van een plecke en woonstede gheheten die woonstede vande bolche ghelegen inder prochten. &c. En tot welken woonstede behoort en behoort lant en renten. en daer in hadde de voorscreuen min ebad alle rechte vā heerlich en vā proprietie. en was in hulde en hōmalge vande here in goede besit en possessie. ghelē als vā lijn proper sake hem gecomē en gheuallen bi lijnre legitime en natuerlic successie. en heeft daer af gehād dat besit en possessie lijn leuen lāc rustelic. en ydelic. en daer in gewordē assuich. sonder dat bi hem of bi permāt vā hem sake hebbēde eenige sake gedaen si. waer bi dat hi oft lijn erfghenamē mochten oft behoorden vlozen te hebben rechte van proprietie. en also si dat bi generale castume daer die dode erft den leuenden nader doot van minen vader voerscreuen. op mi als lijn recht oer en outste hant alleen. ende voor al succedeerde quā en erfde die voorscreuen woonstede. lande. en toebehoorten Ende dat ic daer bi ben en behoort te wesen van alle in goede possessie Ende hebbe en behoort te hebben alle recht van proprieteyt ten sake voorscreuen. ten si dat ick bede eenige sake waer bi dat ic daer of veruremt oft veruoerdert mach lijn of behoort te wesen siet te min die selue. Al sonder sake of tictel

redelike. is hem geuozdert en geset int voorscreuen hups woonstede lande en toebehoert ten. en occupeert heft en exploitiert die profiten ende emolumenten dat ic niet en mach daer in bruken noch possederen met groten ongelijc ende sond sake. en heeft also gedaen bi seker iaren in mijn grote pzeudicie hinder en scade En pdusterende en beromerende dat recht van mijnre proprietie en successie naturele En si dat bi v daer in versien ende geremediert si bi faite en remedie vā recht en iusticie So maec ic mijn conclusie teghens den voorscreuen. A. dat bi uwer goeder sentencien si gheseyt en determiniert die voorselde woonstede lande en toebehooren. welc bliuen en behooren sal aen mi. als aendē rechten eylicher en possessor. en daer in hebbē al le recht van proprietie als tot mijn goede erue alleen en vooz al. en dat hi si weggeslotē en versterken gheheelic sonder daer aen te hebbē recht. tijtel. sake. oft actie egheene. en oec dat hi bedwogen si weder te geuen en te restitueren alle die profiten en emolumenten daer af gecomen en geuallen ende dat bi goede regule ende regiment daer of mochte of behoorde te comen. of gecomen wesen tot iuste estimatiede quantiplurimi. Ende dat hanghende dat proces daer om gedaen en te doen soude mogen comen en vallen bi sijnre. toezicht te occupacie si versterken van allen besit ende possessie daer op ptegen als qualic ptegeghen in dien daer enige waren. als sond sake. tijtel. redene noch actie die hē waerdich si oft waerdich mach sijn en mi alle ghekeert te sijn tot purē en retradicie oft leueringhe en daer toe gecōdēneert te sijn inden costē en interest. et. biedēde te betuygen. en makē protestacie van desen tegen woerdigen eyliche in dien daer cōtredict onthent of geoppoleert si dat volcomeliker te declareren. corrigeren pmetten en diminueren in diene van node sy. en by gescrefte doen en ouer geue het si bi manieren vā libelle oft anders pprotestēde noch dit alle te doen proponeren. seggen mainteneren. het si bi monde of bi gescrefte ghelijc in sulcker saken toebehoort en sculdich is ge-

daen te sijn na stijle. oft ghemeyn obseruacie vanden houemijn onthouden behaluen tot ten eynde

Hier nae volcht vanden eylichen inspectale.

Capittel. xliij.

Da dat ic ghetheent hebbe vanden eylichen ende verweren int generael. so wil ic seggen en choenen daer af in speciale. Ende eerst beginnen in cas vā simpele besit die sulc is. waert dat yemant die enige twijf oft beromeringhe stelde in possessie vā ander. en die ghene die des becommert daer af heuet ghebruyc en ghepossesseert den tijt vā eē iaer oft meer. en die ghene die hem hout voor ghehindē. remedie van rechte hebbē wil. hy behoort en is sculdich beclacht te doen aen dē rechter. daer of die sake cōtenciose gehouden is en doen den detentor p dachuaerden ende doen comē vooz hē het si bi cōmissie. of bi gebode van monde. na dat die cassume vander plecken is tot sulcken en so behoortlikē da ghe als in cas reale mach en is sculdich toe te hōten Ende dat ghedaen. sinnen eylich op te doen van simpel besit tegens den detentor in deser forme.

Van simpel cassine oft besit. en vā idel besit.

Capittel. xlv.

Simpele besit is te ghebruycken vander saken consiere of grondelic bi thie iaren tusschen den teghen woerdighen. ende twintich iaren tegens den absenten nae bescreuen recht en na die cassumen. xxi iare En nochtans so wie tghēbruyc ghehadt heeft vā der saken consiere langher dan een iaer ende men hem wil becommen of belettē rechtelic weet dat hi van van besit daer hi in geuonden wort ghebruycken sal duerende dat proces. ende also langhe tot dat recht hē daer af versterken sal. Mer so wie den tijt van pscriptie besit ghehadt heeft. ghelijc als vanden voorscreuen tiden. ende specialicken vā eenen twintich iaren naden cassumiers heuet hōt ghebruyc sulcken tijt bi iuste titel. gelijc als vā ghiste oft emptie oft successie hi heuet iuste actie van simpele besit. ende en behoert daer af niet versterken te worden.

En dat ydel besit is te gebruiken vander sake sonder met recht daer in gheset te wesen. ende sonder ghescrefte te hebben. als die som enighe segghen souden teghens een andere. Hier belijft mi dat ghi hebbē sult dat besit vā desen huyse. ende hem daer af den sloetel geuen.

En eysch in simpel besit suldi vinden die manier op dye rubriche ende capittel van. xl. opten twilf van seruage. want anders niet en is simpele besit dan twilf in seruitude onbetaelt. gelijc als sijn twij ende ander tailles sculdich wesen. de ende weghen ghecastumeert. Ende weet dat niet tegenslaende den eysch van pte ad uerle in dien de decentoer tegens den eysche wil seggen hanghende dit proces. hysalt ghebruycken vander sake contenciose eff dye te den is daer om dat hi in possessie gheuonden wort vā sake contenciose bi een iaer of meere en is hi niet sculdich noch en mach dāckē worden om gheen saken die partie seggē soude voor kennis vander sake. ende bi sentencie daer op ghegeuen. eff en valt daer geen te creancie noch establisement dan alle tot eereyse. dat bi sentencie definitiue daer op gheordineert si. partijen ghehoort daer op in alle forme van proces ordinarie in sulcher saken ende behoort die beclachte ghedaen te wesen bi commissie. bi ghescrefte die sake inhoud. Eff daer om wil ic thonen bi exemple dye forme dat te doen bi maniere de formulaire.

Commissie van simpel besit.

Capittel. xlii.

Alsam vande bosche ridder eff rade vanden coninc here de famechon eff vā rin- ceuael baciliu van hermondois. den eersten sergant vanden coninc indē voorszcreuen baciliuscap die daer op verlocht sal worden saluyt. vander side van ian van sozell. is dā te kennen ghegeuen beclaghende. hoe dā bi hem ende sinen voorszaten daer hi sake af heuet heeft gheset in goede possessie eff besit vā gheleden tijt te hebben wech. ende ridninghe door den lande ende velde van colart du vi uier. Ende van dier possessie ende besit heeft de seluen beclaghende ende sijn voorszate ge

bruyet ende ghebruyct vredelike in voorszcreuen tijden. ende tot onlanics ten ghesichte ende wete. van allen den ghenen diet hebben wil len weten oft sien. voor hem sijn volc oft gesinne te gaen te comen. te voet ende te paerde met waghnen oft met katten ende in alle andere maniere soe veel ende tot allen tijden. als hem des ghelijft ende van node gheueft heeft in des vserende ende possiderēde bi so langhe tijt dat gheen memorie ter contra rie en is. of ten minsten bi so langhe tijt dātz mach ende sculdich is ghenoeche te wesen too goede possessie vercteghen te hebben. ende te houden. tot waeractighe ende iulst titel te declareren in tide ende ter plecken in dānt vā node si siet te min die selue ian du. vā hier bi sijn onbehoorlike wille in deser sake bi hē oft bi sinen ghebode heeft den voorszcreuen wech oft weghen alsoe becommert op ghedolpē ende gheslopt. datmen daer niet gaen noch riden en mach te paerde noch te voete. Eff dā meer is. hem vordert daer op te planten gheboomten eff tuningē. op dat daer genē wech nēmermeer en si in dient hōt benemē mochte. eff daer toe mede quade woordē eff bi fāste dat webleit eff vbiert daert hē mogelick is. so dat bi sijnre becommeringe vā woerdē ende fāste mē daer nā en mach gaē noch varen de welke is tot groten hind preiudicie eff scade. vā dē voorszcreuen beclagēde hē belettēde eff becommēende in sijn voorszcreuē possessie ende besit. onbehoorlike eff sonde sake als hi seide biddēde dā wi daer in voorszcreuen willen niet behoorlike remedie. Daer dā ist dā wi v beuerlen eff ontbiedē in dien noot si. dā gheappelleerte den genen diemē sculdich is te appelleertē op die plecke contenciose in dient v blyct also wesen als voorszcreuē is. ghi hout eff bewaert die selue claghende in sijn voorszcreuen possessie eff besit. ende daer af hem doen ende laten besitten ende vseren vredelike afnemēde de becommeringhe daer in ghedaen oft gestelt teghens den voorszcreuen vanden sozell ende in cas van resum. contredict oft opposicie gheeft ende beteykent den refusandē eff opposantdach. behoorlic voor onsoft onsen

20
C. de strahē
emno. l. non
idcirco.

Radhouder in des coninc hof tot sinte quita
 tin om te procedere en voert te gaen inde voer
 setten oppositie refus. en wedleggen circū
 stances en toebehooren en voert alst behooren
 sal Certificerende ten daghe daer op geallig
 neert bi uwe bescreuen van alle eghent dat
 ghi daer af gedaen en geuonde hebt. En des
 te doen geuen wi v volle macht onbiedende
 en beuden allen ondsaten vande coninc en
 in allen anderen dat si v of uwe deputerende
 dit doende helpen en obedieren naerfelic ge
 geuen ons onsen segel. &c. Soe moechdi we
 ten dat in deser commissie behoort te hebbe op
 positie Ghelike alst bliken mach inde inhou
 den bouen gescreuen want anders en waerle
 niet ghejustificeert of rechtaerdicht want in
 beclachte van sijne sake en is niemant te ge
 louen. want of pte woude opposieren die op
 posant soude bliuen posselloer ter tijt toe en
 de duerende die procces en dat hi daer wt rech
 teliken dūken waer o des wille dattet quel
 tie is vā simpel besit en niet vā nieuwichede
 want alsdā soude in cas oppositie die sake en
 tenciole genomē en gesleit worde in hādē vā
 iusticien tot dat pte gehoozt dpe recreacie aē
 gesleit ware dē gene die de claeftie recht hebbe
 soude. Mer in deser materie en behoort niet
 geset te sine in hādē vā iusticie noch recrean
 cis dā aendē gene die posselloer geuōdē worē
 Wā bi natuerre vā dē sake toebehoort totte
 decissen en pleyte metter prouen dē posselloe
 re na bescreuen recht.

¶ Hier na volcht hoemē formeren en arti
 culeren sal sinen eyfch bi gescrefte ca. xi vj
Dien dat ic gethoent hebbe dpe ma
 niere van doe en formeren sinē eyfch
 bi monde in waerlike bouen. Soe wil ic tho
 nen hoe datmen des mach en is schuldich te
 doen ende articuleren bi ghescrefte de welke
 is een die notabelste sake en practikelicste vā
 der aduocatie So moechdi en sult wetē dat
 bi dpe manieren mach sijn geordineert sijnē
 eyfch te articuleren bi gescrefte dats te weten
 bi manier van memorie. bi intendit ende bi
 saiten contrarien.

¶ Bi manier van memorie.

Item bi manier van memorie. gelike als in
 den eyfch gedaen biden eyfcer en in die v we
 ringe vanden v werer ghef saiten contrarien
 en sijn mer men mach hem bedragē vā rech
 te en in discrecie vande rechteer Alsdan en be
 hoefmen niet te articulerē dā bi maniere vā
 memorie. dats te leggē indē waerheit te dānē
 dat gheen noot en is o te declareren dat recht
 te examineren enigen tugen. wāt het mach
 gedaen worden op die scrifturen alleyn.

¶ Bi intendit.

Item per intendit is loe wanneer den eyfch
 sult is dat partie v werende onthent alle die
 saiten geproponeert bide eyfcher dan mach
 men en moet articulerē dē eyfch bi forme vā
 intendit En en behoef daer geen antwoor
 de vā partie aduerse want daer en behoort te
 wesen niet dā een litiscōtestacie die welke be
 hoort geuecht en dēnicht te wesen ten arti
 culen vande eyfcher En ic sal hier namacis
 seggen watter is vā litiscōtestacie. En ten is
 gheen doen in deser sake of partie te hōrē en
 gen tugen dan vander side vanden eyfcher.

¶ Bi saiten contrarien.

Item en bi saiten contrarie is wānere dē dpe
 een partie of dandere proponeren of allegie
 ren inlinē eilch saiten positief en contrarie dē
 van dandere en dē sijn sette in saiten diemen
 hiet saiten contrarien dē elc vande pten biet
 sijn saiken te probere En dan moet elc van
 den partijen articuleren sinen eyfch ten eyn
 de ghedinghet. ende maerken articulen posi
 tief dats te legghen te exprimeren sijn maiore
 sijn minoer ende sijn conclusie ghelike als ic
 v hier bouen hebbe ghehoent ende daer be
 hoort te wesen responsief. dats te weten arti
 culen die antwoorde ten positief van pte ad
 uerse. en diese doe en ondoen. ende dit hiet
 men saite contrarie Soe suldi weten daer op
 dat int scriuen de eyfcher behoort eerst te ar
 ticuleren dpe conclusie van sijn eyfche bi
 forme van intendit ende daer in verkiefen
 alle die eyden daer hy toe comen oft content
 deren wil. Want anders die articulen dper
 nae volchden souden gheteykent sijn. ende
 en souden niet ontfanghen worden. en dan

20
 Possideo qd
 possideo. l. co.
 gi. possessorē
 C. de peti he
 re.

articulen sinen episch eff hem sunderen van
eenigemaet van recht oft vā cassume dpe
welken sake diene de ware. eff die begerende
sijn conclusie Eff men behoort te doe ende te
stellen die corollie articulen diemē doe mach.
Want dixerliche eff moerliche sijn die so lāghe
articulen. so wel doorden rechter als doordē
arghen Eff die artikel behoort in hē selue te
concluderen sijn substantie oft anders en waer hi
niet wel gesuideret noch gearticuleert eff sijn
propositiō gedaen eff geconcluideert in hem sel
uen so wel bi hē als na tgeent datter na vol
gen sal ten eynden dat die conclusien sullē hē
sculdich sijn aē ghewesen te wordē Daer nae
behoort te volgen die responsiō dpe sculdich
sijn te antwoorde tot elcken vanden articu
len positiō vā partie aduerse eff die te destrue
ren eff te nyte te doen. het si bī argumenten
vā facten het si bi argumenten van cassume
of bi argumenten vā rechte. eff also procede
ren totten tweē lesten articulen toe. die ghe
meenlic gheset sijn int eynde vā allen articu
len Dats te weten die saken bi mi ghepropo
neert sijn warachtich claer eff notoers. eff he
uerepē aduerse die bekent eff belede warach
tich wesende in als of eens deels etc. eff en be
hozen niet gelaten te sine hoe wel datter dūct
datse ghemeeen sijn Want het is dicke ghe
sien dat partie propolant bi getugen die twee
articulen oft een vā dien geraect heeft sijn co
clusie so en behoort ooc niet vergeten te sijne
te setten in articulen concluderende als bouē.
ediedede te betugen vā minen sakē. eff de
ennede die saken vā partie aduerse die ont
reclie eff hinderlic mogen sijn tegē dē mē
en totten welcken ic niet en hadde so volco
elic gheantwoort datse gheheel eff al moch
t ghebestruert eff gecancelleert sijn. wāt
tebbe ghesien verliesen sake om dat in den
iculen niet en ware int eynde ontkent die
en hinderlic van partie aduerse te.
Dier nae volcht hoemen articulen sal in
episch responsiue ten eynden eff conclusi
ontrarien.

Capit. xlvij.

¶ Dat bi v mijn heren die manne iu
gieren de inde houe vanden casteel in.

der casselerie van mortaigne op die scheltge
seit eff ghewesen si doordē rechte eff tot promotie
van hoghe eff mogēde here mijn here vā con
chy graue vā soillon here eff bewaret vā we
gen des conincs vande casteel casselerie iustit
cie eff heerlicheit van mortaigne m3 sijn toe
behozen tot die promotie eff dmaninge van
sinen baciliu ter seluer plecke ter cause vande
officie Tegens edele mijn here alard die hem
seit here van locron ridder Dat die voorscre
uen van locron onwyllic eff in bedriege vā
der iusticie tegens eff in preiudicie vande plec
ke hem is gheuordert onlanes eff onder de se
le vande iusticie die hi seit te hebbē inde voors
creuen lande van locron te dopen. of te d
haellen bi exploit van iusticie eff heerlichepe
een huyslinge eff erue gelegen inde selue heer
licheit van locron aen nemen noch aen hem
attribueren inde selue heerlicheit sulke noch
so hoge iusticie noch kēnisse bi hēnoch dienige
rechter die hi heeft noch en behoort te hebben
in die selue heerlicheit. noch beclachte. besel
linghen. verbuerten. peynen. ghilte noch se
uere oft diensten van here ontfanger bi saul
te van contracten noch anders hoe wel dat
tet waer tusschen sinen ontfaten noch specl
aliken van andere. daer hi gheen houe of kē
nisse sculdich en is of te houdē Noch ooc inde
voorscreuen heerlicheit te hebbē anders gheen
iusticie of heerlicheit van iusticie consiere. die
niet en henghet noch en behoort dat te doer
noch te hebbē nae die cassume notoere vande
lande. Eff in also veel als hē doordē geuorht
eff ghestrect is bi hem ende niemant anders in
sinen name vā meer noch ander iusticie en
de heerlicheit nemen noch hebben dan tegē
den voorscreuen here van conchy als sinen
here inden name als bouen. bi sijn bedriege
heeft verbuert alle dpe voorscreuen heerliche
heit van locron. oft sulke iusticie ende heer
licheit consiere. oft ander die hi seyt te hebben
als gheconfisqueert ende gheappellēquiert
aen dpe demayne ende heerlicheit vanden
voorscreuen castele van mortaigne. Ende
sy mach sijn reconcluideert totter tafel propo
siēte van dpe selue hooghe iusticie ghelijck

sake gecomen en gevallen hand voorschreue hoghe heerlijkheit als voer behoert vā hebbinghe vā recht. segghens sijn gerechte heere van wien hi hout en suldich is te houde die voorschreuen heerlijkheit van locron. En oft hi dat voorschreuen lant niet en had behoert welck ois dat hi behoert sal hebben alle dre iusticie en heerlijkheit. die welcke hi hadde en mocht hebben en dat hi niet en hout vā sinpels als gaste en onderlate handen voorschreuen here van mortaigne. En of des niet dat hi gecandemacert is inden herten vā. xl. ponden parisis aenghesien dat hi encl is en des gheleijc dat die mortaigne coninc dat eyschet oft in sulcke herten oft behoerten alaten discrecie vanden houe bi vūm voorschreuen here verheert in deser sake gheuonden sal worden die voorschreuen here van locron. mī dat te hebben en dat des rechtens hanc daer om gheleijt op voorschreuen lant van locron ende op die iusticie en heerlijkheit der seluer om de beclagh heeren gheleijc houe endewaer. dā hi tot in dī in iusticie te cōseruacie vā recht der sake conincielē en oft ghi in eenigher manieren seit datse wāre oft behoorde te sijn gegruen ter hegherten vande voorschreue here vā locron. dat dat niet en si an dā bi māden van recreacie sonder mart. si dē voorschreuen baciliu inden naem van wien hi procedeert tegens den voorschreuen vā locron tot al lesinen einden en cōclusien saiten en propoosien bi hem in deser sake gehouden en ghepoveret wel ontfandic hebben iustice sake cōclie en maerachtige actie des te doen en te eysche en dat niet en si waerdich aenden voorschreuen van locron die exceptie noch d meringe bi hem gedaen. noch gesept ter cōtrarie mār daer of volcomelic veruallen. En om te comen en te gherahouen saiten en cōclusien voorschreuen. of sulcke als met redene behore sal ten discrecie vande houe seit en propane. roedie selue baciliu inden name voorschreue. die saiten saiten en redenē hier na volgende. protestreuen volcomelic te leggen en te herclaren in dien noot si. begherude daer op recht. en dat hi regule mīs cōdenacie vande colke

scaden en interressen gedaen of te doen in dē duolge hand sake ten eynde toe. En si is wā dat die voorschreuen here vā conchi ter cause vā bewaernisse geconmitteert en geordineert bidē conic vande castel castelerie lāde iusticie heerlijkheit en toe behooren van mortaigne de welke den conic torbehoort gelijc als sijn demayne en conincric. So est dā in den voorschreuen lāde dē voorschreue vā conchi toe behoort alle iusticie en heerlijkheide nyemā. an dā wegeleit die chs vā celloit toe behoorende dē conic of sinen cōmmissarissen en officiers Item totten welken castel vā mortaigne houe is van gedinge en dingedagen pteix en determiniert openbaerlic gehouden en bewaert vā. xv. dagen te. xv. dagen en hē uet dat seluehof celloit en hennisse vā alle de voorside landē vā mortaigne also verre all totter iusticie manierlic behoort en mach behoren. Itē en indē seluen houe sijn sommige en veel edelēnemenen so wel in genoten als in edelen leenē en hōmages alle gehouden en kēvanden seluen houe. vā dē voorschreuen castel in hulde in pacht bi mōde of bi handen aende voorschreue here vā mortaigne. als aē hoven warachtigen en gerechtigen here. Item tusschen welken cōnemenen leenen en de genote voorschreue. die voorschreue vā locron houe in trou en in hulde vā dē voorschreuen castel end heerlijkheit van mortaigne inden name als bouen. die voorschreuen landē vā locron dalēde vā dē voorschreue castel in der middele. Itē in welke lant en leen van locron heeft of gehad heeft iusticie sonfieri. bi dē welken bi sinen hofles cottier of in wouēde daer hi af ghemaect heeft oft maecte iugē hi heeft oft hadde iusticie sonfieri die nyet en begrūpt eenighe hennisse dan vanden des neqst aines vanden landen enderuen gehouden vanden voorschreuen lande van locron ende hem te doen betalen oft sinē hofles houdende renten gelijc als tot cassume vā grondelike iusticie mach. ende nī met noch anders.

Item dat dē voorschreuen saeken gheproponert waerachtich sijn ende notorec

dat de voorscreuen van locron niet en mach noch sculdich en is te ignoreren noch par consequent attribueren noch aentrecken tot hē die iusticie en heerlichy van sinen gerechten here Wel is waer dat die voorscreue van locron onder desel en veruue. hā grondelike iusticie die hebbe machter seluer plerce in be-
drueghe vand seluer iusticie aen nemende dyc iusticie rechte en heerlicheit van sine gheresh ten here daer hi dat voorscreuen lanc van locron in trou en in hulds ofthout hi hem ghe-
borert en onbrouwen heeft te docopen oft doen vercopen oft ghaessen voorsimpele ge-
loste vā schulde en seker husinghe en crue ge-
legen inde voorscreuen ambacht hā locron die welke toebehoorde collart pottier

Item dat heeft hi onwyllic en onbehoorli-
ken ghedaen en doen doe bi hē sijn hofkes en-
de coetiers welch hi nē sculdich en was noch
en behoorde te doen ter begheerten van eenē
gheieten Jan de baumouwe sonē dat hi dede-
liken dat hem bi sinen souuerain oft ouer-
te gheaccordeert oft ghetroyert was daer te
roggen doen noch dattet hem gheboden was
Welcke docopinghe beliep ter sūme toe vā xxx
indien oft daer drent. Item noch is by hē
er na gheuord die voorscreue husinghe en er-
den copex daer in te vestigen en te equē ge-
oft hi ghehad hadde hoghe iusticie en sul-
dat hi dat mochte doen en gheuen decreet
ic hi niet doen en mach noch en behoort
en meer dan andere iusticiers hebbende
ike cōdicie ten si bi gebieghe van rechte
verlieheit van sinen here gelijc voorscre-
laet Item noch pteseruerende van qua-
arger de selue van locron niet content
f hem is gheuordert te bekenen ende
len bekenen bi hem sijn ondersatē en
nnen clachte te ontfangen vā cōtra-
p oft schulden onbetaelt en daer af te
ermaninghe aen sinen voorscreuen
en iugien bi hem sijn meye oft sūmē
ider en daer af doen wilen vōnmissē
de houe daer op en doen explois van
velc hi niet doen en mach noch en be-
ten noch bedrieghende en vorder in

quade pteseruerende de voorscreuen vā lo-
cron hoe wel dat biden voorscreuen baciliu
van moztains als sinen here hē hadde onta-
haden gewest. Ende doen meten noot dyc
voorscopinge vandē voorscreuen huise bi hē
onbehoorlike gedaen als voorscreuen is dat dyc
hant van minen here van conchi als dyc o-
uerste hant ghestelt was op die goeden vandē
voorscreue collart pottier op grote perne ghe-
ggen opten seluen collart en op sinen goe-
den ten verloethe van thomas aubron. ter
cause van seker clachte die hāenden baciliu
daerop gedaen hadde als rechter die des sul-
dich ende machich was te doen en daer dat
heryolghē op bleef sonder interruptie vā p-
gesoen so dat die voorscreuen here vā locron
niet en mochte noch sculdich en was te igno-
reren. Item dat noch meer is comende en at-
tempterende tegens sinen here is hem de voer-
scruen vā locron gheuordert wt alre sūme
macht tegens vde en sinen here te kennē en
tonfanghen beclachte op die penningē vā-
der voorscreuen docopinghe vandē selde hu-
se ende crue ter begheerte van een gheieten
ian die ouerste die welke dat arger is niet en
is sijn subiect noch onbetaelt en hāns Item
ende also niet tegenslaende eenige gheboden
oft andere weis biden seluen baciliu vā mozt-
tains als sinen ouer here daerop vandē
voorscreuen van locron ghebaen En dā by
die penninghen van dyc selue docopinghe
woude scrien en cōfigureren inden hāde des
voorscreuen bacilius als ouerste hant. ont-
daer of te ordineren giff behoren soude Des-
ghelijcs noch heeft dyc selue van locron tot
meere met daer ind seluer sake veracht en-
de ghaeste meer sonder enighen blide vā dyc
sūme contenciose bedroech en welch by niet
sculdich en was te doe. Niet te min heeft des
weigerende gewest seggende dat aen hem
als rechter toebehoorde die detencie hemmē
te bewaernisse en ghewolde ter cause vā sūmē
re heerlicheit van locron Item waer om af-
ghelien tgeent dat noorsit te die beclachte
daer om biden baciliu gedaen verduchue
dinghe dach bewaert en onboudinge daer

op gedaen en alle dat rechte vancie cassum
en reden begheert en gheert dat v m n h e
die rechtens sijn daer toe sellen moghen ende
schuldich sijn te porren behoort gheset te sijn
en ghesen totter intencie meninghe ende
epich vanden baciliu inden naem als boue
niet regenslaende enige redene ghepropone
der vancie of cassum gealligeert bide selue
van locton op welke antwoort solueret en
der werre de voorschreuen baciliu so bi tghet
dat voorsiet is en gepropostet als biden alle
woorden hier na volghende. Inden eerste op
gheert daer die voorschreuen van locton sijn
dat van sijn proper erue is hie vanden sel
den ambacht van locton hie gecome en ge
dact bi naerelike successie. en biden recte
dat de doode en den leuenighen. Ende al
so ist hem gecome van groot hie en vab. In
welck ambocht hi heeft en behoort te hebben
iusticie en heerlicheit sonder en grondelike
sulke als te mogen kennen bi hem en sinen
rechtens ter vermaninghe van hem oft van
sinen meyer oft herbehouder vanden seluen
meyer bedachden vanginghe bestellinghe
wijlen peninc ende peynen tussche wat
sonen datter si en te doen sijnmenten en er
ploren. en daer of is in hore possessie en be
sit van so langen tijt dat gheen memorie en
is ter contrarie. Antwoort de seluen baciliu
inden name als bouen dat bi oetloue vande
proposant en sal hem van gheente waerden
sijn noch en sal stad hebben. Want hoe wel
sonder priedic die voorschreuen van locton
si erigenant bi successie vanden voorschre
uen ambacht van locton. en daer heeft eni
ghe iusticie en heerlicheit als voorschreuen is.
en daer en ist n3 behoudelike noch vallen en
mach in begrip van sijn naturele dat on
der desel van grondelike heerlicheit of iusti
cie heeft mach in die selue plecte sulke noch
so hoghe iusticie om te mogen kenue bedach
ten vanginghe bestellinghe en peynen toe
fangen ont gebre van contracten bi brieue
oft anders noch meer doen aennemen noch
kennen dan voorsiet is En dat aen gronde
like iusticie mach of sculdich is te horen. Itē

onder desel van die selue iusticie winne ac
questeren noch appreheren en mach tot
hem enige possessie of besit. die hē mach oft
schuldich is goet noch waerdich te wesen. te
gensot in priedic van sinen gherechtighē
here bi veel redenen.

Item die eerste redene is dat hoe wel sonder
priedic die voorschreuen van locton bi hē
oft sijn vooraader verreeghen hadde enige
possessie als hi seie welc die voorschreue bac
iu hem niet en bekenet. so en soude hē dat niet
waerdich wesen. noch eenich profijt dragen
n3 ter tijt in dese sake. want het is teghens de
coninc onsen here die opperste here is vader
voorschreuen heerlicheit van mortaigne daer
die voorschreuen heerlicheit van locton af coet
en en mach niemant hem vorderen besitten
de possessie te verreeghen ope hem waerdich
mach sijn ten si bi gracie wete en cōsent van
den coninc ende daer af behoortlike brieue ge
maect en ghegeuen sijn. makende expres mē
cie vande ghyfte niet alleen regens de conic
ter cause van sijn edel conincric. die welcke
mach maken en institueren rechten en nyen
statuten. en die oude vernielen ende
te nyen doen indient hem bevest als heere en
beleyder des rechts toe sijnre edele prouisie en
de differēcie sonder dat penant anders mach
noch en behoort te hebben eenighe interpre
tacie Ende daer om teghens de beleyder des
rechts en der cassum geen cassum en mach
noch en behoort prescriberen. noch per conse
quent possessie verreeghen noch besit die hout
noch waerdich si sonder sijn auctoritey en
de cōsent Item n3 ist also in deser sake Vāc
de selue van locton tegens de selue here van
conchp sijn gerechte here representerende de
persone vanden coninc in deser saecke noch
bi hem noch bi sijn vooraeders die hy ghe
hadt heeft niet en mach noch en heeft moghē
verreeghen sijn besit of possessie contrarie der
voorschreuen heerlicheit van mortaigne vā
wien die voorschreuen heerlicheit van locton
gehouden is als voorsiet is waer om te. Itē
in onderstant die voorsiede saken bide voor
seiden baciliu gheproponeert laboert dat

dat bescreuen recht hoorde voorscreuen baecil
iu en ten propoeste. waer hi pcedert tegens
den voorscreuen van locron bi redene d by
so wie nemē of vercrigen wil possessie tegens
andere het behoort te wesen vande eē gebue
te ten andere hebbende rechtuaerdighe title.
en dat hi abele si des te doen oft anders ten wa
re vā geente waerden oft ten soude hē n3 co
men tot genen profite Item ooc en mach die
voorscreuen vā locron n3 seggen noch ma
teneren bi reden. dat hi gebuere si vādē doer
screuen here vā mortaigne Daer bi contrarie
ordenen of argumenten. is rechte subiect aē.
gaede die voorscreue heerlicheit van locron
daer gheschil is van iusticie en bi cōsequent
en mach noch en behoort te hebbē enige besit
noch possessie die hē schuldich is waerdich te
sijn tegens sinen here waer om ac.

Item so en mach hi ooc niet seggē noch ma
tenerē bi rede d3 hi des te doe heeft iuste noch
rechtuaerdige titel sulche die hē schuldich is te
vercrigē besit of possessie ten waer d3 hē spe
cialiken thoede. twelc hi niet gedaē en heuet
noch en is hē des dmeten en bi cōsequent pos
sessie noch besit bi hem gealligeert en is schul
dich te hebbē stede Vāt bi redene en recht d
stant moet die minoer of comē vādē maioer.
noch de minoer en mach niet cōprehēdē dē
maioer N3 ist waer dat die voorscreue heer
licheit vā locron al coemt als minoer vāder
voorscreuen iusticie en heerlich3 vā mortaigne
als van sijn maioer. waer d besit of possessie
in dien hi enige dcrigen hadde tegens den
maioer sonb tittel en waer hē vā geēte waer
den. noch en soude hebbē stade tot prejudicie
van sinen here noch vā sinen maioer.

Item en hoe wel dat sonb prejudicie de voor
screuen here vā locron bi hem oft sijn voor
vaders vercrigen hadde possessie of besit vā
meerder iusticie dan sonliere of grondeliche
sonb de sel vāde seluen sonliere so en waert
hem vā geente waerde noch bi andere rede
ne aengesie dat hi anders geen titel en bewoēt
of en thoent als voorscreuen is wāt dan sou
det moeten wesen clandestine en nae dattet
clandestine waer so en waert noch tans hem

van gheente waerden tegens sinē here so en
soudet ooc doen bi dierre redene tegens gebue
te particulier. waer om pcedert.

Item wāt na bescreuen rechte waerachtich is dat
possessie vercrigen vā dyle wegen. die een is
subdite en en is n3 waerdich dats te wete dā
destine bi crachte of perpiere N3 ist. dat hi
dien hi enich hadde. aengesien dat hi geen t
tel en coent of cōsent vādē here als voorscre
uen is dat is clandestine de welcke diemē n3
en behoort noch en is schuldich te sustineren.
Item op tgeent d3 die voorscreuen van lo
cron seit dat hi kennē mach in voorscreuen
heerlicheit vā locron de clais besellinge pe
nenac. hi is als voorscreuen is in possessie en
besit. ten gesichte en wete vādē here vā mor
taigne en vā allen anderen die welcke hebbē
willen sien oft weten ac. Antwoort de voor
screuen baecil iu indē name als bouen dat hi
den ooploue vādē voorscreuen propoant de
contrarie warachtich is En hoe wel sonb p
judicie pet daer of wesen mach. daer de voor
screuen baecil iu n3 af en wett. So ist te wete
dat in waerheit dat geweest soude hebbē bē
piere of bede in welke sake gelijc als voor
screuen is. possessie daer op dcrigen n3 et en
soudelhoudē. noch en ware waerdich vādē
propoant wāt daer bi soude hi tonē claerlic
dat hē sonb bede niet en soude mogen doen
Item wāt in rechte en warachtige dāc nīe
mant en mach dēcken dat enige here tegens
hem sonb sijn cōsent oft wille soude wille hē
ghen of cōsenteren enige possessie te dcrigen
En of hi vā bi sijnē wille des doet dat is bi be
de twelc niet waerdich en is als voorscreit es.
En oft vā waerden wesen soude dan soude
daer af bziuen moeten bliken makēde men
cie daer af. dat in deser tegen woordike saec
ke niet en blāet. waer om. ac. Item cōfor
terende tpropoest vādē seluen baecil iu. d3
propoest vādē voorscreuen vā locron is niet
waerdich wāt hi hem niet en dmet dan vā
besit sonb enige titel en specialiken sonder te
allegeren dat recht vā proprietē dat hy he
uet bi hem of bi andere En daer om dat hi n3
en heeft noch en dmet te hebben dan simpels

besit alleen so bewijst hi dat hi niet en hadde noch en heeft recht van proprieteyt. En aeghe sien dat hi geen rechte vā proprieteyt en heeft. en dat hi hem dies niet en dmet so en behoort het hem niet toe gheswelen te sine. Want met rechte en sinen niet sculdich meer te geue vā partie en eyscht. Waer bi het blijkt dat aeghe sien den besit daer hi hē af dmet minre sy dā soctissant gelijc als genonde sal wordē bi geme dat voorscreuen is. En en is hem n3 behulpelic van recht van proprieteyt hi en heeft sake tijtel oft actie die hem waerdich sijn mach niet behoort daer af al dlicken te wesen. Ic des gelijc dat die voorscreuen vā loccon hē niet en dmet van tilre honorable oft eerlijc gelijc als van corp van mangelingē vā heerlicheit of eschissement dpe hem mach gheuen noch attribueren besit of possessie tollerabile. of speciale op die termen daer hi hē op slaet. Mer hi en dmet hem niet dā vā successie sonder declaracie. de welke sake niet en is te onderhoude noch ontfanclic. ten eynde daer hy toe pretendeert.

Item sijn die voorscreuen saken bouēgeproponeert notozes en clare ten propoeste en intencie vande seluen baciliu. En is daer of ghemeen mare indē seluen lāde vā mortaigne en daer omtrēt. en heeft partie aduerse die bekent en beledē warachtich wesende oft sonige partie so veel dat die menighe vanden voorscreuē baciliu mach en behoort genoeg te sijn. So cōcludeert die selue baciliu inden name als boghen tegen den seluen vā loccon ten eynden en cōclusien bouen gegeuen ende geroert. ontkennēde die saken geproponeert in deser saken bidē seluen vā loccon. tottē welken de voorscreuen baciliu n3 en hadde so veel of tot volcomelike geantwoort of ghesolueret dat o te meten en te dnpelen. en dat hem waerdich sijn mach noch pzeiudicie dragē aendē voorscreuen baciliu. Biedēde dpe te betugē van sijn saken of faitē dpe hē dckēt soude wesen so veel alstot sijn cōclusie te mogē comē of also veel alshi daer afbetugen sal moghē doēde protestacie in diēt noot si cōtrarie tot allen protestacien die pte aduerse ghe

daen heeft. die doe of dragē soude moghē pzeiudicie eenichsins. gedaē ten eynde toe

¶ Daer na volcht bi saken contrarien
Capittel. xlix.

O Hi moecht en sijn sculdich te wetē. dat bi saken cōtrarien behoortmē te setten en te articuleren sinē eysch bi pte dwerēde. En o des d3 ic v getoent hebbe hoe die eyscher mach en behoort te articuleren in mafoet. minoers antwoorde en cōclusie. So weet dat alle i gelike forme en maniere sculdich is te articuleren dweret. die specialiken wel dstaēde dat hi alidā maect allosijn eynde cōtrarien. vande eyscher en die saken articuleren cōtrarien ter saken vādē articulē vādē eyscher. en sijn cōclusien cōtrarie o cōclusien vādē eyscher. En die rebene is dat indien die eynde niet en waren cōtrarien die welke die eerste sake is die visiteren doet dē ptes. het en waer n3 gelimittiert in saken en daer bi soe soude daer faite wesen en mē soude moeten amēderē die saken vādē intendit en d3 arger is het soude moeten wesen in pzeiudicie vādē simpelē die simpeliken gescreuen hadde. Daer mē die ke mede dliet die sake. En daer of sal geuonden wordē op dpe rubrike getepent alle ghearticuleert.

¶ Daer nae volcht bi manieren vā memorie te articuleren sinē eysche. Articuleren sinē eysch bi ma (Ca. l) nieren vā memorie. is en valt in cas wāneer partijen ghoozt in iugemēten bij dē propoesten vādē eenre side noch vādē āderē niet en proponeert is enich faite contrarie. Mer valt alle in rechte en in discrecie vādē rechter en al dā is sculdich die rechter hē lieden te appointeren. te scriuen bi maniere vā memorie elc sijn propoesten en cōclusien. So moechdē en sijn sculdich te wetē dat de maniere vā articuleren bi memorie is gelijc die maniere vā saken cōtrarie wtgeseit dat int eynde vā intendit daermē leit in saken. En o te comen totten cōclusien voorscreuen. Ic segget Ic hebbe geproponeert tot allen tidē die saken en redenen die hier na volghen. Ic. Men moet seggen wāneer bi maniere is vā memorie. Ende om te comen totten conclusien

voorscreuen seck en proponeren bi maniere van
 memorie die reben die hier na volgen. Ende
 daer na articuleren sijn maior sijn minoor
 sijn posicien en sijn antwoorde sonde te sette
 in ghene saeken cōtrarien dā al in rechte en.
 de narracie van dē sake en also te articuleren
 totten tweentelsten articule diemē casuue.
 lic is te doen in saeken cōtrarien daer mē seir.
 Hier en daer die saeken voorscreuen mach-
 tich sijn en heeft partien dwerse dat heket. Ac-
 want al den behoornē te articuleren inde
 saken so cōcludert die voorscreuen se. Ds aē
 gesien die saeken voorscreuen gheproponert
 die clact sijn en noties in rechte so cōclade
 te ic als bouen doede protestacie hoe wel dat
 te nien en dāse anders gescreuen te hebbe dā
 bi maniere van memorie en alsoe alst rechte
 onderwijst te doen die in deser sake laboreert
 en arbeit. Wat om indieric gesaert oft ge-
 sech hadde enich sijn sake. die saeke begert dat
 sijn den preiudic die van mē te sake doende
 noch protestacie daerindien die discrecie van
 dē rechter sage dat die sake niet en mochtge
 daen sijn sonder saeten dat oft god beliest we-
 len sal vorder te mogen proponeren declare-
 ren onthoudē leggē en betuogē indrent noot
 si. En also mach ic mē lidē van vordere me-
 te te articuleren dē te hoonen formulare dact
 op want dē formulare vande articule ope-
 se hier voren hebbe ghehoont mach redelick
 tot allen saken welken daer in te saken ende te
 weten hoe mē articuleren mach bī maniere
 van memorie.

¶ Hier na volcht te articuleren bi maniere
 van intendie. Capituel 11.

Articuleren per intendie. so valt wē-
 der dat die eyscher sijn en eysch ghe-
 dat heeft te houē regens dē dwerer en die d.
 werer niet en antwoort dā bi ontkennē alle
 ne en hē niet en set in anders saeken noch te-
 denen ter cōtrarien so moechdi en sijn schel-
 dich te weten dat als dā volcht dat de rechter
 behoort te ordineren dat de eyscher sijn eysch
 beginnē sal bi sijn die gearticuleert bī ma-
 ior minoor en cōclusie alleen wāt als dā en
 behoort geen antwoorde so suldi weten dat

ment articuleren moet in dē maniere hier na
 gescreuen. Voor dēse. §. dāclact die saet te
 betuogen en sijn in mach dē sulche. §. ge-
 gensulche. §. die saet hier na gearticuleert
 bi forme en maniere van eysch cōtrariēde
 ten eynde alle te betuogen. of alse deel al aē
 daer af betuogē sal mogen dese. §. dā bi dē
 cōtrariēert en bedwāgen hē te vordere saken
 eysch daer toe geordinerert inde cōclac ghe-
 daen en te doen int dūck dā deser sake ope-
 tamen geformert tot d. En dē te gēnē tot
 deser eynde seir en proponere ope voorscre-
 uen. §. dāclact na volcht. En dē. articule-
 ren sijn eysch gelijc als ic gescreuen hebbe hier
 bouen. Wat die mach alle verstaen sijn voren
 exempel plesdēt die instructien daer op wel
 dāclact die daer na volgen so wāt is en vō-
 der te formulere aengesien dat bi sijn exem-
 ple mogen alle andere dāclact sijn vā dē ghe-
 nen die verstaen hebben.

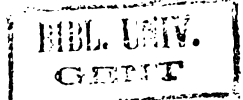
¶ Hier na volcht te formieren sijn liti-
 scellacie. Capituel 12.

Liti scellacie is te ontkennē den op-
 sche vā partie bi eē ontkennen vore
 alle dē weinge. En daer dē hiemē liti scellacie
 te. die liti scellacie bī gēnē ontkennē op
 alle dē eysch en loet geē dēclinatorie noch
 dāclatorie anders dā pēclinatorie dā te saken
 en puerlic dē eysch diemē hem doet door al-
 len dē wēren. Wāt vore dē ontkennē en is dē
 rechter geen hēre vā dē sake dat vore hem is
 gecliti scellaciert en daer te voren mogen alle
 wegen sijn gēproponert mer na die liti scel-
 laciē enige en behoren noch en mogen ge-
 proponert sijn. En daer dē is al dā die rechter
 hēre vā dē sake. want recht moet bi hē nemē
 decisie. want alle interlocutorie sijn gēlede
 Wāt liti scellacie na bescreuē recht en tean-
 ders dē dā te doen eysch principael op sekerē
 questie vore den rechter. En op welkē eysch
 de partie aduerse ghebaen heeft dāclatorie in
 betyden of specialike in ontkennen den sijnē
 eysch na die saeken des briefts vā ian. ac. 3

¶ Wat liti scellacie suldich is te houden
 Soe moechdi weten dat met rechte liti scel-
 lacie behoort principalic in te houē dē sa-
 cē

30

liti scellacia
 et negocij
 principal hinc
 et de a pmo
 indice facta
 narratio y
 ad ea sēma
 responsio ut
 C. de liti scel-
 laciā

ken Dats te weren onthennē absolucie van
episch condēnacie vande costen. En oft enige
van dien dyen ghebrake si ware niet souff-
tē. Ende die rechter en is niet sculdich dye te
ontfangen. wāt in deser sake discretie van
den rechter behoort daer toe te voorsien. wāt
dieken die subtyl dweret na dat hi anders
en heeft dā othennen door allen dweret geer
ne laghe dat die proes ware defectif. d te re-
prolongieren die sake. **¶** Daer
de rechter behoort toe sulke maleficie of subtyl
hele toe te sien om ducht vā appiel. So sal ick
d thonen die maniere te maken sijn luttelcon-
tēstacie bi ghescreffe.

¶ Luttelcontēstacie bi ghescreffe.

¶ Capittel. liij.

Der rechter op dat bi vss geseit gewe-
sen en geordineert door recht door de
te regens dese dat dē episch met rechte ghedaen
door v in rechte op welke ghi hem hebt geor-
dineert te rapporteren bi intendit reghens mi
bi luttelcontēstacie. set de voorscreuen. **¶** In de
kenne al den episch vande voorscreue episch
begetende dat niet getuyt wesen sal. of god
ghelieft vā dien episch te sijn quāt ontslagin
en geabsolueert doede episch vande costen sca-
den en interest. die taxacie ghescreueert tot
uwer discretie. En wētdatmen daer niet en
behoort meer of anders scrifturen te doe noch
allegere n en oft gedaen ware so behoort de
rechter te sulken en niet te ontsagē. wāt het
waer sake in pertinente en niet ontfanchelōck

¶ Hierna volcht van verwerpinge in saken

¶ Capittel. liij.

Agelsen die manieren vande episch
vanden obligacien vande actien en vande
peyne die alle sijn ten propoelle te doen sijn
epischer na der doctrine vande wise bouē ge-
screuen. So wil ic thonen dye maniere vā hē
te dweren in sake dachwaert en gheepicheit
tehoue. Eerst totten eersten episch die ic gedaē
hebbe in die rubriche vanden epischen vā sa-
cheel oft alberhauen.

¶ Overmeren op episch ghedaen

Soe moechdi weten dat ghi eerst moecht re-
peteren in coyle die sake vanden episch en co

cluse. Tot welker epische ende impetie ic
woorde doende conclusie dat hi toe sijn door
sepen episch niet en sal ontfanghen worden.
Ende waert ontfanchelic dat niet en is d hē
gheen cause tilitre noch actie hebbē en sal die
hem waerdich sy tot sijnre intencie oft nēp-
ninghe. mer daer af al heel wtghelicken en-
de betuallen. ende per consequent dat ick sijn
quāt ontslaghen ende gheabsolueert van sijn
nen conclusien. ende dat hi ghecondēpneert
sinden costen bi mi gedaē en noch te doe in
deser sake tot taxacie vanden houe. ende om
te comen tot desen eynde oft eynden. segge ic
ende proponere dat hier nae volcht. **¶** Deet
rechter so wie proponeren wil episch teghens
andere in iugemente hi behoort te formere sijn
nen bi sulcker manieren dat ic inhoudende sy
sekerre saecken ende declaracie de welke sijn
sy dat ic mach genereren ende voertis brengē
van natueren sake van actie van contract of
van maleficie oft ander saken sulck dat sehe
reconclusie daer of behoort of mach volghen
totten welken de epischer mach presenteren
dat die obligacie bi contract oft bi maleficie
als voorscreuen is goet ende van waerde sijn
n d en is soe niet in deser sake. want daer die
epischer sijn episch doet dat ic an hem gehou-
den ben inder somme van xxx. pont ter cau-
se van minen ghebrocht. en hi en heeft nē ge-
declareert van wat minen. noch van wat tē
den noch dat ick hem daer of gheloeft ghedaē
hebbe per stipulacion van obligacie sekerhe
noch anders noch dat ick hem ghelooft heb-
be weder te gheuen noch te betalen toe seker-
ren daghen waer om ick concludere als bo-
uen. Ende oft hy ontfanchelōck ware dat nē
en is soe ontkenne ick sijn episch ende peti-
cie. waer omme ick concludere als door ghe-
seit van nreus ende oft van minen saecken
eenighe in tuyghen gheuele. soe wil ic alsoe
verbetuygen als om te comen tot minre co-
clusien. Protesterende oft ic niet al en betuy-
ghebe dat soe wes ick daer af betuyghen sal
moghen mi waerdich wesen machet. En of
die sake sulck niet en ware so moechdi wētē

Enia rei est
ingere.

en verstaen dat ghi naeder sake moecht ende
sculdich sijt te formieren uwe eysch en conclusie
wat niemant en soude mogen ignoreren tot on-
gelike bi proper exēple. Maer na beschreuen
recht vā sake semblables oft gelike schijnt ge-
like iugement.

¶ **O**erwerē op
eysch van ruzlike dinghen. Cap. lvi

Ierst repeteert den eysch vā pte. ac.
bi d'weert doende conclusien contrarien
en van niet ontfangē. ick antwoorde dat so
wie sinen eysch doet in houe tegens andere.
en doet finale conclusie teghens partie d'dach
waert tot sijnre begheerten bi behoort te doe
ganc den partijen wyen dat aegaen mach
sekerlic dat iugement daer op mach volge de-
cisiōe oft anders en eest niet waerdich. en en is
niet te sustineren wat iugement op onseker en
is niet waerdich. mer behoort d'leken te we-
sen. na dat hi is op pemptorie en niet gebad en
heeft conclusie p pemptoris. waer d'ic segghe
dat desen eysch bi redene en bi sijnre natuerē
is sulche datse aengaet also wel en also ver-
te aē dese. A. als aen mi die welke bi nyet en
heeft doe d'aduaerthēdē sond de welke ic nyen
behoort noch en mach proeederē in deser sake.
Waer d'ic behoort te hebbē ooylof vādē houe
tegen dē voorscreuen eyscher met cōdemnā-
cie vanden costen op protestacie dat oft daer
tegens geleit waer te begeren garand na dat
die sake eyschē sal. oft anders voort te proeeder-
en ind' sake gheeyche ghelike als nae redene
behooren sal recht ghehadē en op elcken eynde
en bi regule met allen anderen conclusien p-
tinentes.

¶ **O**erweerte van hoeue ghe-
nomen op enighen dode. Cap. lvi

Ierst repeteren dē eysche vā partre. ac.
Ic antwoorde dat gehoort dē eysch vā
partie d' die te d'nielen warach is dat ick ben
int recht. dat de dode eest dē leuendē in rechte
behoort dē bēlic en possessie te hebben ende
te aprehenderen als rechte erfgenamen legit-
time ende natuerlike succelloer van dese. A.
Ende daer bi hebben ghehadē waerachtighe
ende rechteuwerdelike tijtel. te nemen. en te a-
prehenderen alle die goeden daer den olliut-
gen ghebyrte of hadde en posselloer die te da-

ghe van sinen ouerliden. En also si dat mē
voorsach ten daghe van sinen ouerliden ghe-
byrte of possessie vādēlic daer of dat de
eyscher n' d' eysch doet van welke sake toben
in tisel voorscreuen ghetredē i n d' possessie
en besit. en hebbe daer af althans tgebyrte
en possessie gehadē tot noch toe. die waerdich
is sake van d'captio. En eest in sake rechte.
dat waerdich is pscriptis. en voorsulhet ti
de dattet ghen oech behoort te sijn tot goede
possessie te hebben en rechterlic. V. aer om ick
cōcludere gesien die conclusie te voren gheal-
ligeert. dat tet ghen oech behoort te wesen i al
Capit. lvi.

¶ **O**erwerē in actie reele.
Ierst repeteren vāden eysche van par-
tie aduerse en sonder conclusien contra-
rien. declinatōzien. en dilatozien geleden oft
corroborēes. Ghi moet en sijt sculdich te eyschē
dach die pte te besien. die welke is vā die
manierē. als ic v' hier na inder ruzlike daer
toe dienende declareren sal. En daernaē ga-
rand. dat die clercken hietē euerio d'welc is
sulche. als ic v' inder ruzlike daer toe di enen
de declareren sal. Ende dese sake p'suppone-
ret ghi v' moecht in dese parne d'werē bi hou-
den van lange tijt oft intenderen beclachte.
van nieuwichede daer op. En weert dat ghy
in deser partie hebben moecht ander d'werē
bi beclachten van nieuwichede. mer daer en
behoort geen dach van besien gheeycher te si-
ne. noch garand. van hem te beclagen binē
iaers als voorscreuen staet.

¶ **O**erweren in actie mixte oft personele.

Capittel. lviij.
Ierst repeteren den eysche en conclusie
van partijen declinatōzien en dilatozien ghe-
leden. mach geleit sijn ten pemptorie. is wa-
te dat om te d'nielen die conclusien en partre
aduerse. ic ben met iuste ptele vā possessie of
tot iuste ptele van ghyte of tot iuste ptele re-
lic van coop. in besit en possessie. te hebben. te
ontfangen en te nemen die bi mi oft bi ande-
re van minent wegen die vruchten van sul-
ker ptecken contentioes. ende daer eysche op
ghedaen wort tegens mi. oft van sulche par-
tie oft porci als mi aenghaen mach ter cause

20
Iuxta similitudinem
de similibus
simile est in
dictum

■ Alleen op simpel besit dat die clerke bieten servitute van possessie.

grobdelike saken ¶ **O**p simpel possessie
Item simpel possessie is. die een plone heeft
op dandere. en is gehieten prestacio de posses
sion. als die een ander sculdich is enige dage
te saren. of te mayen. of te baren oft paerden
te leenen. en veel andere sulke manieren van
den possessie. die gehieten sijn prestacio. daer
op datte tot persone ghedaet wordet. so moecht
di weten dat dese possessie dregen wordet bi
cōtumacie binnen. .x. saren tegens den tegen
woordighen. en binne. .xx. saren tegens de ab
senten. En daer o machmen in deser sake dē.

waren bi deselc manieren. Eerst derwerē tot
alle declinatorien en dilatorien mach sijn ge
argueert. dat hi tot desen eyliche niet en beho
ret ontfangen te sijn. oft te minsten gheen sa
ke en heeft. Wāt vā n3 te hebben weghē door
dat lanc gedeclareert bide eylicher. dē 3d were
die rechte here is vādē gronde vādē seluen
lande en dā hē coemt bi natuerlike successie

U Erweten in cas vā possessie. dat an
ders gheheten is seruage vā ploone
Tot desen Sweten machmē eñ is schuldich
te allegieren salten cōtrarien tegen partie ep
schēde gelike als te seggē Ic smete mi vā als
de cōtrarie wāt ic bē in goede besit van mi te
houde eñ te dragē vrilic sonde bede. noch on-
gelde of dienste sculdich te welen noch betale
bi mi noch bi and vā minent wege. So en de-
de nūm vād noch mūn moed eñ daer in heb
ic geweest eñ bē so langē tijt dattet ghen oerth
mach eñ behoort te welen tot goede possessie
Derege te hebbē eñ te houde daer in. aengelike
dat ic abel bē des te mogē dorigē na dien dat
ic gepossesseert hebbe daer in. ten besit eñ we
te vā enē vegeliken. eñ specialike vādē eiscer
bi ten. xv. iaer eñ meer vreedelic Ic die vri p.
sone den concludere. &c. ¶ Al an eygen
hoe dat bi hem vriet bi possessie.

E Item of leuitude ware op enige persone
in ebbacie. So mach sijn dweert. ick be in be
sic en possesse mi te dragē vzi als de coninc
want mijn moeder was een vzi wif gelock
als de coninc. ende niemant en heeft deel tot
ten coninc. dan theplighe crurs van ortens
en sinte agnes van berst. soe behoort te te soe
creren ende ben van natuere vanden lichaē.

A Ende vander doot van mē-
re doofcreuen moeder heb ic gheueft iust-
ciable vanden coninck. xxx. iaer en meer tot
besien ende wete vanden eylicher ende vādē

lande. weet om ic segge. dat ic behoort te bli-
uen in onderdanicheit vande coninc. seggē-
de dat langhe houdē van eyghē. waerdich is
aendē possessor. want vryhede is tot natu-
re ontfachelic. enen behoort niet weder roe-
pen te sijn na datet herregen is van penant
de regulis iuris

Item eff
of de epische argueert vā prestacie. soe mach
daer teghens sijn gheseyt en verweert. **A**l heb-
be ic betaelt enighe sake dat heeft geweest bi
schulde die ic sculdich was of bi bedwanghe
van saite oft bi vreesse constant vande mache
van dese. **A**l die gearassumeert of gewoelich
was te wesen van saite. **O**f het is geweest bi
ignorancie eens eff niet meer.

Waer om ic conclude als bouen. &c.

Al verweren gedaen bi ghescrefte te arti-
culment.

Capittel xxi.

Offen epische ghedaen teghen den heere
van locton viden bailliu van moxtai-
ge gheghen ten houe bi saiten contracen-
machmen verweren eff ouer brengen bi ghe-
screfte bider manieren hier na volgende ghe-
gheuen eff ghemaect bi exempelē cōtracen
den redenen voer gescreuen. op dat bi v mē-
ne heren die manne houdēde in leen vande
seluen castele van moxtai-ge. rechtters i de-
ser saken tussē eerbare eff wyle. **J**ā bottelgie
te bailliu vander castelerie eff heerlich van
moxtai-ge inden name dat hi procediert te-
ghens edele heer alard du locton ridder. sijn-
seis eff ge wesen met rechte tot profite vande
voorscreuen vā locton eff tegens den seluen
bailliu. dat die voorscreuen bailliu niet ont-
fangen en sal worden te doen die conclusiē eff
epischen die hi ghehadt heeft. **E**nde oft hy ont-
fanchte ware dat niet en is. dat hi gheen sake
noch actie en heeft. ende oft hi eenighe hadde
datte te niet gheseyt worden. oft sulcke datte
van gheente waerden en sijn totten ppoeste
die voorsleide van locton hebbēde goede en-
de iust e actie ende sake hem te verweren. en-
de dat bi gheen boeten verhoert en heeft noch
cōfiscacie en sal op hem moghen vaten noch
behozen ende heeft wel eff rechtelick gedaen
eff exploitert bi hem of sake vā hē hebbende.

bailliu mepers eff rechtters in sijn voorsleide
heerlicheit vā locton. vā alle grondelike heer-
licheit eff viscōterie of bozchgraefscap eff al-
soe als tot sulcke heerlicheit mach eff behoort
toe te horen sonb enich bedorch. begheert ghe-
houdē eff bewaert te sijn in sijn goede rechte
possessie eff besit. vā sulcke iusticie als door-
screuen is. te hebbē eff te houden inder voer-
screuen heerlicheit vā locton om te comē en-
de te geraken ten eynde bouen ghescreuē. die
saiten saken eff redenen hier na volgende be-
ghertende recht gheordineert te wesen.

Eerst seyt ende proponiert de selue vā lo-
cton. dat na den rechte dat de doode erst dē le-
uendigen. so wie is recht oer eff erfgenaē vā
enigen magen legitime hem toebehoort dpe
successie rechte eff heerlicheit die sijn doornā
proprietarlic houdende eff possessorēde was-
ten dage dat hi ontfuich wort. **I**tem eff bi-
den seluen rechte machmen cōprehen dē al-
le rechten vā besit eff possessie sulcke. eff also
directe als sijn doornā gedaē hadde. eff heeft
gepresentert dese selue sake rechte eff actie

En **I**tem eff bi vromer redene
heeft noch in die selue sake die voorscreuē ef-
name als voorscreuen is rechte vande besit-
ter als geheelic herghen viden rechten daer
de doode erst den leuendigen als voorscreuen
is. **E**nde daer toe is waerdich eff laboert te
profite vanden voorscreuen efname. die na-
tuere vande successie die sulc is. dat van eghe-
nedat hi beseten eff gebruyct ghehadt sal heb-
ben bi so langen tijt bi de selue tijde. het is eff
behoort ghenoech te wesen tot goede eff iuste
possessie te hebbē eff te houden. **I**tem des-
gelijc dat die geweest is in gesichte ende tot
wete vande ghenē die daer na hebben wille
setten daer in of doe enigen cōmer oft letsele
de welc niet en hebbē geweest wesen oft we-
landich den tijt geduerende daer sijn of hebbē
of pretenderen mogen ignorancie.

Item soe eest waer dat die saken ge-
proponiert dpe waetrachtich claer ende no-
toze sijn. dat dpe voorscreuen van locton
is rechte ende legitime oer oft rechte erfgena-
me ghebleuen. van wilen mijn heer ian vā

Indulcū. C.
de. l. ong. tēp.
prescript. l. 5

C. de cōdi. iur.
de. l. iij. a. l. 5

C. de fidei.
shere. 5. resti-
tua. v. 5. loquē-
ti.

locron sine vader. die welke daer of gebuict
en gheposseleert is in die selue heerlicheit. te
mogen ketnen bi hem en sijn saet welidighe
gecomiteert en baelliu wen meperen en offi
ciers van allen beclachten ghisten peyne en
and dienslen va iusticien. En daer af te doet
of doen doe executie sonb middele te scopen
te schaelen va sijn iusticie goede en crue na
dat bi vornisse van sinen manne geingiert
was ende gheset.

Item en int selue recht vbedelic gehouden
en geposseleert heeft dpe voorscreuen heer
licheit van locron sijn leuen lanc sonb diffi
culteit negheene. en daer in worde assuich.
waer bi die selue van locron die n v ter tijt is
recht hebbende, van wilen sine. vad. als voer
screuen is met redene is sculdich int selue na
tuertic recht te bliuen.

Item en dat meer is troessen de dat recht va
successie vande voorscreuen va locron. n iet
alleen a hem gecome noch gedescendeert en
tohi sijn voorscreue vad als hi seit. mer noch
bi merre redē is hem gecome van grootheit
en also va prediceleers in successoers sonder
enigen middelen tot desen daghe. en dat dpe
voorscreuen van locron is houdēde ende ge
bruikenderotten seluen tijt die heerlichz
hier bouen ghealligert.

Item en vande selue heerlicheit heeft gepos
seleert en besit ghehad vbedelic soe wel by
sijn voorscreue als bi hē. daer hi sake af heuet
als hi seit tot gesichte en wete va alle dē ge
nen diet hebben willen weten ende sien en
de specialiken vanden voorscreuen here va
mortaigne baelliu of stadhouder/wiele ghe
weest sijn sonder difficulteit.

Item van welke possessie ende besit met
tet recht van proprieteyt van alle die iusticie
en heerlicheit die de voorscreide van locron n
en heeft gheuseert. noch geposseleert claudel
cinement. et exerceerde openbaertic hebbē.
de meyer. rechtters en houdende va hē sersgā
ten en andere officieren va iusticie pleyte in
opē bouē. en gedinge va. xv. dagē tot xv. da
gē bi vermaninghe of besweringe van hem
of sinen voorscreuen meyer of stadhouder

Item daer of en tot dien tijt is man van
scodel of edel leenmā vande seluen castelle
en castelerie van mortaigne. sittende inc lu
gement vādē houe metten anderen manne
scodalen ten gesichte en wete vanden seluen
baelliu va mortaigne manne en genotē son
der wedleggen of lettel hē te doen noch daer
in te stellen Item waer d en gecoludereert tge
ne dat voorscreit is. dpe voorscreide van locron
mach seggen en sustineren dat die voorscre
uen baelliu niet en sal ontfangen worden te
gens de iusticie besit en possessie va proprietz
vande voorscreuen va locron. en of hē ont
fancie wate dat niet en is. hē en heeft saethe
recht noch actie mer behoert te houdē sijn pos
sessie a gesien dattet is clare en notorie tge
ne dat die voorscreue va locron stelt in sayte
in dient noot si.

Item en also wel bi sijn
natuerlike proprietarie recht va successie en
patrimonie hē gecome en geuallen als voer
screuen staet. als oock d hi tot die tijt daer
of geposseleert en tegebruc gehadt heeft. i. ij.
iij. iij. v. vi. vij. ix. x. xi. xii. iare en meer.
En bi sulke en so lage tijt dattet mach en be
hoort genoeg te wesen sctegen te hebbē goe
de en iuste possessie. is recht sonfietre gronde
lic. en proprietarie behoort geseit en gewesen
te sijn ten propoest vādē seluen va locron. en
de tegēde voorscreue baelliu. n tegēstaēde
sake geproponeert bidē baelliu. Lottē welkē
antwoorde de voorscreue va locron in d ma
nieren hiet na volgedē. Lottē gene d die
voorscreide baelliu in de naē als voer geseit en
gepponeert heeft i substaēcie dat die voorscre
uen here va conchy die bewaernisse heeft vā
den voorscreuen castel. d en indē name vā
den coninc mach en behoort daer bi te vscē
inde partie of prouincie va sulcrecht en we
te. als dē coninc oft sinen officiers in iusticie
En dat recht vā voorscreuen castelerie be
warende. willēde daer bi cōcluderen. dat te
gens sine here. en bi vromer redene teghens
den coninc niemāt en mach sctrigen possessie
Daer teghens antwoort en solueert de selue
va locron. dat bidē oproue vādē propoēne
in deser sake niet en mach noch en is alsoes

verstaen want hoe wel sonde p̄iudicie dz de
voorscreuen vā cōchy heeft n̄ vter t̄t d̄re be
waernisse vā moztainge. ghelyck and̄ vooz
t̄t̄s gehade. h̄bbē daer d̄ en mach hi noch en
behoort conuolē noch d̄urermēdē trecht van
dē ondsaren vā d̄ seluer heerlicheyt vā moz
tainge sonblinge vā d̄ voorscreuen scodale
en edele heertichz. houdēde gelijc als de voer
screuen vā locton aēdē welken hi heeft ghe
looft gelijc als aēdē anderen edelē en gelwo
ren goede bewaernisse en te wesen goede he
re. en h̄ lēdē te houdē int rechte. waer d̄ niet
meer dā die heren voormaelen behoertē te
p̄tulerē dz rechte vā dē voorscreuē van lo
eron indē welkē hi h̄ geuōdē heeft gelijc als
die andere gedaē hebbē die vooz h̄ gheueest
hebben. Waer om. **cc.**

¶ Itē en tottet
gēne dat de voorscreuen baelliu segghē wil.
dat teghens de souuerain en ouerste is vā d̄er
voorscreide heertichz vā moztainge niemāt en
mach d̄erigen possessie. Antwoorde de voer
screuen vā locton dat teghens dē conic hoe wel
hi ouerste is vā moztainge. hi en heeft vercre
gen possessie negheene, wāt hi en heeft ghe
bruyt noch begeret ander rechte dā vā patri
monie dat op hem coēt en daelt als voorscre
uen is. sonde voreder aēnemē begripen noch
clameren. welc rechte hi heeft gebruyt gheu
leert en sijn voornads daer hi laecke af heeft.
En hoe wel dz enige possessie bi h̄ oft sijnen
voornads d̄rege sijn. so en mochtet noch en
behoort te argeren noch hinderen dē voer
screuen vā locton. mer cōforteren helpen en
vorderen bi veel redenen die hier na volghē
Oierste is dat bescreuen rechte niemāt en ac
ceptert. dz soe wie rechte vā possessie en besit
d̄rege heeft bidē t̄t vā. x. iaren tusscē dē te
genwoordigē en bidē t̄t vā. xx. iaren tusscē
dē absenten bi also dat h̄ is besitter vā goed
trouwe en dz hi abel si tot rechte vā possessie
d̄rege dz hi n̄ en mach d̄rege en oft h̄t d̄
crege heeft dat en sal n̄ houdē noch werdich
sijn. waer om. **cc.** Itē en oft geargueert es
datter si vooz dē conic teghens welkē gheē besit
en mach d̄rege sijn. So leit die voorscreuen
van locton. dat indē sake de conic hoe wel h̄

si ouerste heere vā moztainge. so en ist niet vā
den demaine vā sijn coninc. mer is ende
was d̄ocht ende d̄reghen heerticheit bi dē
coningen voozt̄ts. wien god ghenadich sy.
Ende hoe wel dat teghens sijn demayne pos
sessie oft besit d̄reghen en mach wesen daer
om en is niet. en mach wel vercreghen sijn
tegens coop bi hem ghedaen. waer om. **cc.**

¶ Item die anderde redē is. dat viden voer
screuen rechte niemāt en mach insake noch
in materie vā coop of d̄reghen hebbē meerder
noch beter rechte dā vā sijn voornads. waer
van dz h̄ de sake valt en nebet daelt.

¶ En hoe wel nochtans dat d̄re conic heere sy
erflichen en grondelike vā moztainge by ac
quest alst voorscreuen is en indē tide vā sijn
aquest hi geuonden heeft dē voorscreuē vā
locton oft sijn voornads machtich vā rechte
en vā possessie bi hem gealligeert. alsoe be
hoort hi mer redene h̄ te laten gebruyckē. aē
gesten dat niemant van de here en cōtēdeert
als te setten twist oft belet. waer om. **cc.**

¶ Item die derde redene is. dat van sijnē er
uen nyemāt en mach noch en behoort te sijn
exclus. noch d̄reke. en si dz hi bi h̄ricuē vā cō
tract daer toe si d̄bōdē en geobligeert en daer
na d̄wōnē bi misdade capitale bi h̄ gheper
petreert en gecōdēneert vādē lūe en cōfiscā
tie van goede. **¶** Ad en ist alsoe n̄ in deser
saken want die voorscreuē vā locton en is n̄
d̄bōdē noch geobligeert in eenighe sake noch
en heeft n̄ mēl dat in p̄pne capitale. noch p
tie en d̄met huer des n̄. Waer d̄ hi behoort i
sijn heerlichz niet te bliuen. waer om. **cc.**

¶ Item ende tottet ghene dat die voorscre
uen baelliu mainteneert dat d̄re voorscre
uen van locton heeft gedaen abusofbedroch
van iusticie. waer om. **cc.**

¶ Antwoorde die voorscreuen here van
locton. dat viden oozloue vanden voorscre
uen baelliu van moztainge. h̄ niet en heuet
ghedaen bedroch delict noch onghchozlaē
heyt in deser saecke. Maer heeft bekent met
rechte hem dierechtelick toe behoorende ter
cause van sijn iusticie van locton. en daer
of hi v̄leert en geuoonlic is te v̄leren bi hem

20
Regula iur;
nemo p̄? in;
ris i alu trāf
fert quā sibi
predere dū
nostat extra
li. vi. c. nono.

Quia q̄me
n̄ est sine fa
cto meo a
me anelli nō
potest.

en sijn doornade. al hi seit sonc meer te heb-
ben gedaen noch aengenome dan he mogelic
oft scruldich was te doen. waer om. &c.

¶ Item en tottet ghene dat die voorscreuen
bailliu vā mortaigne seit en mainteneert dz
of de voorscreuen vā locton heeft in die vout
screuen heerlicheit vā locton recht en besit te
heinne vā allen beclacht peynen. &c. Soe is
des gewest besit vā clādestine oft besit van
bede die n3 en sijn te sustineren. waer om. &c.

¶ Antwoort die voorscreue van locton dat
bidē oorsoue vande voorscreuen propolant.
de voorscreue bailliu in desen sakt argueert
met soffisante argumenten wā dat besit en
possessie. daer de voorscreuen van locton he
of dmer is besit en rechte proprietate. pscript
vā. 12. jaeren en meer. bi hem en sijn prederel.
soerlost voorscreuers die n3 en mach dāse we-
sen. besit clādestine of genome. soe en mach
ooc niet sijn bi bede vā enige here dat hi daer
om gedaen heeft. noch dachē noch sijn voers-
ters vā node gewest is. Mer he dmer vā be-
ste heerlike oft proprietate als voorscreue is
Waer om. &c. &c.

¶ Item en tottet gene dat die voorscreuen
bailliu mainteneert. dz de voorscreide vā locton
supponeert dat hi regens sijn ghebuerre mach
dceigen possessie. so en mach hi n3 teghens si
niet here. &c.

¶ Antwoort de selue van
locton. dat hi wel weet en bekent. dat hi ge-
gebuerre en is. noch dat hi die selue heerlicheit
vā locton. vā ghebuerre vā mortaigne n3
en hout. mer is daer subiect en onblate. ende
die here van mortaigne is sijn here vā wyen.
hi houdēde is ende bekent te houdē die voor-
seide heerlicheit van locton. Waer om hi seit
dat hi des doet tot sinen propoest. wā sijn he-
re met rechte he behoort te houdē en te bewa-
ren in rechte gelijc sijn vasale. A

En des heeft hi geloof bi sinē rede als rechte
here aē wien hi d die voorscreuen heerlicheit
gedaen heeft hulde. So begeert hi dz hi hem in
trechte vā besit proprietate wil houden en be-
waren. n3 dat hi he dmerende sy van nieu-
we possessie of besit dcegen. waer om. &c.
So concludeert die voorscreuen van locton.

aangesien dat doerselt is. ten eynde boue ge-
leuen dcegen. legge de die taken saken en re-
denen bi he gheproponeert warachtich ende
clāer wāende. En desghelike heerlike ppe an-
uerse hekent warachtich te welen alle of so-
mige so vele datagenoech si. onthennede. al-
le saken gheproponeert bidē voorscreue bailliu.
cōtracte of hēblic regens he voorscreuen
vā locton en de sijn saken bide de te bewij-
gen en blekeren so veel datagenoech sy. om
houdē ghedaen ten eynde toe.

¶ Hier na volcht vādē obligacien en hoe
veel manieren die sijn. Capit. 12.

¶ Al dat ic ghehoent hebbe dpe manie-
re te maken en te articuleren sine ep-
sche. Soe wil ich v choonen. waer oft dat ep-
sche gedaen behoort te sijn en mach wāspun-
ten. Soe moech bi weten dat ghi niet en hebt
noch en moecht hebben saken te doen tot pe-
mant enigen erlich. hi en si regens v dōden
oft gobligeert. wā gnde en sout ghi gheac-
tie hebbe en daer d wille ic v chonē wat obli-
gacie is. Obligacie is dōde vā rechte die he
dwinet dē persone te voldōe daer of bi verbō-
den is. B

So sijn twee princ-
pael manieren van obligacie. Die eerste is ob-
ligacie van cōtract. die anderde bi maleficie.
So ist te weten dat obligacie cōtract haer bi
uiderst in obligacie van cōtract. en in obli-
gacie ghelijc of als bi cōtract. so doet ooc ob-
ligacie bi maleficie. So ist te weten dat obli-
gacie bi maleficie haer diuideert in obligacie
maleficie. en in obligacie ghelijc als bi ma-
leficie. Ende also sijn. liij. manieren van obli-
gacie. mer die twee ierselē principale.

¶ Van obligacie bi cōtract.

¶ Obligacie bi cōtract haer diuideert i veel
manieren als bi woordē bi gheloefte bi con-
sent. bi copinghe oft bereuopinghe. bi trans-
actie. bi ghefte. bi ghebieden. bi consignacie.
bi deposit. bi leeninghen. bi verhueringhe. bi
bewaringhe bi contract verbale. oft bi brie-
uen. bi operatio. bi redemptio per rei vendi-
catio. bi iugement. bi valliche weghen. ende
bi veel andere die int recht vallen. die te lan-
ghe waren te verrecken. Mer ich hebbe ghe-

20
De p. alex. in.
l. i. ff. de i. ius
vocat. c. dñs
de sen. ru. si
de sen. fue.
con. int. de. 3
ag. val. Et. c.
l. ij. b. can. do
prie fue.
De dñs tene
me fuare si
de vasallo si.
ent vasallus
dñs p. pan.
heibi sup.

6
Rest. de obli
in p. cio.

noemt die behoeflike en die meer vallen i wa-
relieke houen. also als bi contract Obligacie ge-
lyc als bi contract. is in hē te hebbē materie in
der saken het si bi and of sonb andere. ghelyc
aen hē seluen. gelyc als mē sake hebben sou-
de tegens andere bi materie die sulc war e est
so redelic datse also goet. ware als gelofte en-
de gelyc ware als contract gemaect. Vāt dic-
wil gebuert dat een mā n3 en is volcomelike
bi woorden of bi hēuen. **W**ōdē toe cē ādere.
en nochtans niet redene en rechte. **W**ōdē hies
gehoudē te doe tegens hē sekere sake. die sijn
mach. gelyc als of ic gedaē hebbe pēnāc eni-
gen dienst. hoe wel dat hi mī n3 en hadde be-
nolen te doen oft dat ic daer toe niet **W**ōdē
en si par contract. nochtans na dat ic gedaē of
gelabozeert hebbe voor hem. hi is mī ghehou-
den en **W**ōdē gelyc als bi contract. **W**ant nye
māt en mach noch en behoort te houden dat
wel doen vā and sonb renumeracie. En also
sulc ghyt verstaen. **W**ant in veel manieren
mach genereren obligacie. ghelyc als bi con-
tract. **O**bligacie bi maleficie.

Obligacie bi maleficie is. gelyc rapine en
diefte. ongelyc mē daen iniurien van mē.
daet of vā woorden. oppzelliē. scadē. leet ex-
actien. distractien wroegen. tegens termōn
van rechte. moort te ghebieiden oft dootslach
mutilacien. drepghemē. inuasiē. verspien
en alle andere scaden gedaen bi maleficie

Obligacie p maleficie is ghedaen die malefi-
cie of mēdaet. of scadē voor screuen doen en
dragen bi subtile wegghen. en bedecte manie-
ren. daer mē al heuet of mach hebbē obligaci
gelyc als by maleficie tot obligacie vā male-
ficiē. **H**oe sal ic v thonen vā elc sonderlin-
ghe ende claerlic hier na. ghelyc als comē en
vallen sal deen propoest naden anderē. wāt
als dan salc weder comen te pas te tracteren
van elc volcomeliker en byer in stede d cor-
telic oft in corte te moghen begripen i verstaē
vā elc op hē seluē. **U**t iusti de obligatio ex ma-
leficio. weet dat gelyc also goet trouwe houde-
lic is ter contrarie obligacie vā maleficie vā
quader trouwe en is niet houdelic wāt in on-
sno geluck en mach hem niemant obligeren
of verbidē uac stede hebben mach

Item obligacie a turpitudine gelyc so nye
gheobligiert waer pēnant te slaen of te dobdē
of doen. of seggen andere lelike saken of in iu-
rie. sulcke en is niet waerdich noch ontfanc-
lic noch sculdich te ondhouden.

Item obligacie tegens goede saken als so
wie gelooft hadde te inciteren die mannē vā
religien oft geestelic te doen tegen haer oerdē
oft andere gelike saken. dese en is niet te hou-
den noch ontfanclic

Item obligacie
die ware tegens die wet gods en is niet hou-
delic. noch de gene die waer tegens die hepli-
ghekerke

Item obligacie tegens
den geboden vanden prince oft teghens ghe-
mejn rechte sulke en sijn n3 te houden.

Item obligacie van repugnans oft cōtra-
rien deen den anderen op een gelike sake en
sijn niet te houden

Item ob-
ligacie tegens natuerlike duechden oft mede-
liden en is oec niet te houden. dats te wetē te
ghelouen nemmermeer duechden oft goet te
doen sinen kinde of sinen maghen sulcke ob-
ligacie en is vā gheente waerden.

Item obligacie van eens anders sake on-
wetelic en is niet waerdich

Item obligacie van ghemen saken sōder
auctoriteyt vā dē prince en is niet te houdē
Wel mach sijn datmen noch soude vinden
and manier vā obligacie die n3 en sijn hou-
delic noch ontfanclic na dat die sake geleghē
is oft gebuert diuers dat niemāt en soude mo-
ghen bescreuen. mer die meeste partie heb ick
ghethoent. ende en mach mē gheen so byer
de vinden. men salt bi een vā dē bouen ghe-
screuen wel moghen verstaen na bescreuen
recht die seit **E** **U**ādē obligacie i speciale.

Ick hebbe n3 ghethoent van die obli-
gacien die int generael moghen oft behoeren
verstaen te wesen. **E**nde daer nae soe wil ic
v thoonen vanden obligacien die int specia-
le ghemaect moghen worden

Obligaci in speciale is bi woorde expres
ende om sekere saken ghedaen van dē par-
tie den andere bi contract willichlyck. **E**nde
weet dat naeden wilen obligacie speciale ge-
passeert en gaet en is waerdich voer de gñale

20
L. panta. d. C.
de. pac. l. su-
rigētū. s. u
gñale. ff. eo.

Immo non
si a pacta su-
nenda de
pacta non
lia. C. de pac.

De similitu-
dine est indici-
um. v.

28
Istud de iur
scripto no p
redit p. l. q. ge
neralit. ff. q. s
mo. in p. g.
hab. v. l. g. n.
lit. C. eo q. il
lancet op. g. n.
ti obligati
pignori non
derogat spe
cialis q. s. g. n.
lem.

1. oib. in re p
ha. ff. de capi

C
Differetia i
res fenda
les res q. d.
tur i emphi
teosum q. s.
dales na p. t.
obligati sine
p. l. n. d. u.
ut i. l. i. fen. ru
de phi. alie
feu p. f. redem
cu. c. iper alt.
S. i. res do in
emphiteosiz
p. t. obligati
p. emphiteo.
ta v. p. l. i. C.
de iur. ephi.
l. i. d. q. s. an
duo ires q. s.

geldt of ic sbonde eff gheobligieert hadde alle
mijn goetd generalic tegens enigen persone
eff daer na tegens eē andere geobligieert had
de enich lant oft and goetd ghespecificieert bi
sond Weet dat die obligacie int generael n.
en is waerdich teghens die int speciale eff en
soude daer om nyet laten te doen scopen oft
executeren o die generale dē genen die hebbē
soude die speciale op dat die geobligieerde ge
vondē ware in possessie. Ten waer dat dte
rechtters hant daer op ierst geset waer So en
soude mede de gene die gheobligieert waer hi
en soude niet mogen scopen sommige of eens
deels vā sinen goetd. niet tegenstaende die ge
nerale obligacie. ten waer dat de ghene daer
hi tegens geobligieert waer int generael daer
op recht begōnē eff aēgeleit hadde voer die sc
opinge Also ist geuigieert eff gewesen i somi
ghe houe eff tot sommige reysen eff alsoe be
ghieert dat voorscreuen recht

¶ Op roetlich goet

So weet dat obligacie op hane niet en be
dwinct noch en sbonde dē geobligieerde hē en
blijft in possessie van sijn goeden sond dattet
si bi auctoriteit vā recht. eff bi inuictorie daer
op gedaen datte also sijn med gheleert die ge
obligieert machle scopen of obligieren tegē
andere diele terstont mogen sdragen wten
handen vādē ghenen aen wien datte sbon
den waren sder ander sake waert van lant
of erue. in diensle geobligieert of sbonde wa
te met rechte of p. p. teque indē lande daer mē
vleert van p. p. teque Ende inden lāde daer
men des niet en vleert. sal de rechter hāt daer
op gheselt worden bi vōnisse vā rechte. wāt
als dan geduert die obligacie tot datte voldā
ne is. Item weet dat in menich obligacie ge
seit wort dat de ghene daermen aen sbonde
is gheloeft sal sijn vanden costen. bi sijn sim
pel woorden. sond andere ghetugen daer aff
te doen Weet dat des niet waerdich en is eff
is valsch eff sijn slozen woorden Want nae
bescreuen rechte nyemant in sinen saken es
ghelooftic waerom des niet en dient noch en
is goet inder obligacie.

¶ Op lant oft erue.

¶ Obligacie op lant oft erue.
Weet dat ghi niet en moecht noch en s choo
ret te obligieren noch verbinde dē erue dat
waerdich si sonden here daert onō gelegen
is. eff dattet ghedaē si met rechte. noch ghiste
noch verbinde die ands gedaē ware en waer
niet ontfanclic sder de vruchten daer af mo
ghedi wel sbonde dte ier lāc. eff nyet lāger
sonder den here Eff oft ghi die langer verbin
den woude. dat soude moeten geschien met
ten here. oft anders so en waert van gheen
te waerden. ¶ Dat die erue gheobli
gieert n. en mach ssocht sijn. mer vruchten.
Item of een erue oft lant waer gheobligieert
voer een seker somme van penningē bi bye
nen gemaect eff gepassere voorden here en
de gerecht daert onō ghelegen is. in dte daer
na enich ghebyet diele indē betalinghe. so en
soudemen niet mogen scopen dat erue o die
sculden te betalen. mer men soude wel mo
ghen setten in handē vādē here o tontfāgē
die vruchten daer af die sculden gheuerifice
ret sijn totter tē toe dat die vruchten vādē
seue lande oft erue ontfangen sal wordē soe
veel dat die scult oft obligacie voldāē sal we
sen. eff anders en machment noch en sinenē
sculdich te doen. ten waer bi also dattet lant
of erue gherapportiert of ghebragen waer in
den handē vanden here om de sculde. Eff in
dien dan inder betalinghe ghebyet waer. soe
soudemen die erue mogē vercoopen eff ands
niet. Soe weet dat dese regule sulch n. en
is. in cas daermen gheobligieert waer onō se
ghel copale. want daer machmen obligere si
ne erue sond die wete vanden here daert on
der ghelegen is. na dat die byseuen ghemaect
sijn eff verleden. eff daer bi soudemen verco
pen bi rechter copale daer mē aen vallen sou
de. mer den here daert onō ghelegen is. soude
daer van gedient wesen van sijn recht. ende
soude bi hem gheest worden tot cōmissie vā
des rechtters copale.

¶ Vanden mercten in campagne

Item so wie geobligieert waer inden merc
ten van campagne weet dat met dier obli
gatie men scopen soude dat erue vādē ge

obligeren dat hi sterker en vromer redene. Al waert hi andere obligacie of sake drocht so soudemē wed recomueren te profite vā de gene die de obligacie vande marctten hadde. wāt geen obligacie en pcedert de voetscreuen obligacie onb seghel royale vanden cassiet van parijs noch andere. wāt dese bouen alle gaet. al waert datse iongher en daer na gemaect waren. wāt also sijn gepreuegiert die marctten vā coninghen voormael van so langen tijt dat gheen memozieter contracten is. en also wortet onbhouden

¶ Vanden here gheuangē te sijn vanden vanden des gheloues.

¶ Item oft gebuerde dat enige here gheuangē worde vande vande des geloues. en hi niet en hadde hem seluen mede te lossen sonb hulpe en bistant sijnre ondsatē mē soude nio ghen daer o droopen erue oft lant van sijnre ondsaten. dat onb hem gelegen waer in dien die ondsatē niet en hadde ands aen te gaen en dat hys niet helpen en woude. En die redē is wāt al vande here coemt. en het waer onmogelic datse niet en soude geholpen worden in sulcker noot van tgene dat hem coemt

¶ Ghemeyne sake

¶ Item noch na opinie vā sommighe door die conseruacie nootlike vande sake ghemeyne vā enigen steden daermē woestachtich waer. en o die meeste profite en vrulijc vander ghemeynte. behoefde te hebbē sekerre finantie diemen niet gecrigen en mochtē sonb eenige erue of lant te vercopen of datmen die erue o die reparacie vande stede behoefde af te werpen en te nyete te doen. V et dattet geschien mach o sekeren prijs niet tegenstaede. dat niet en ware de wilt of cōsent vādē ghenen die toebehoorde. Ende also ist ghedaen in vele pleckē en veel reysen. en des accordeert ende ghehenghet dat bescreuen reche.

¶ Obligacie van ppoteque.

¶ Obligacie vā ppoteque is wāneer eenige verbit bi forme vā ppoteque alle sijn rueren de goede. en specialiken lant oft erue. o die gelooft te volgzēgen vā enigen contracten of ghelooften daer hys in vbit. En als hi heuet

also vbit den sijn lant oft erue. en is dese ppoteque niet ghehindē noch vminde bi eenigen obligacien die hi daer op doen mach. mer sijnne goedē principale sijn erue oft lant blijft geobligiert en gepotequiert des te voldoen en te betalen. Mer dese ppoteque en heeft geē lēde in allen landē. want veel steden en plecken sijn daermē des niet en vleert. als in vanden mendois in amienose en in die castelerie van riele. in tournelē in de heerlichē vā mortaigne. en sint a māt maer indē lande van camptaigne van hys ende daer omtrent heeft die voetscreuen obligacie bi ppoteque stat. wāt terstont als een man is geobligiert ipoteque heeft sijn stat.

¶ Item inde stede vanden voetscreuen ppoteque vleert mē een and maniere van des rechters hāt te stellen opten lande oft erue diemē also obligiert tot conseruacie van betalinghe en specialiken eest des conincs hant. en men geobligiert bi obligacie royale. wāt als dā vlijt en gaet te bouen alle obligacie. Nochtans hoe wel dat des coninc hant daer op gheset waer als voetscreuen is waer des middelen heren hāt daer te voren op gheset daer erue oft lant onb geleghen ware. die soude stat en voortgāc hebben voer des coninc hant. mer des coninc hāt waer executor. en des heren hant waer executor. En ware dat des vbonde erue i des heren hant opgedragen waer als voortscheuen is om die voorside saecke want als dan waert executorie.

¶ Obligacie van doode panden

¶ Obligacie vā doode pande is te obligeren en vbindē een erue en die te setten in handen vā penant om die te houden so lange. dā die gene die de erue toe behoort niet rechte gelouet sal hebbē o eenen sekeren som van penighen die hi daer op ghehadt en geset heeft om te houden te posselleren en te gebruycken alle die vruchten en molumenten daer vā comende. te heffen en ontfanghen biden genē diet alsoe is ouer ghegheuen en gheordineert sonb defalquier of af te slaen. geduerende also langhe als hi gherembom seert. en die erue weder ghelost sal worden met alsulcke pen-

20
Fints h? per
dit de fut nra
runt mte iteb
lecū nā vtoho
uandē ppote
rata eo ipso q
q obligacur
nisi hoc sit ex
pressū fallit i
certis casibus
ubi ipotheca
ta tacite peca
gunt &c.

ningen als daer op staet sullē. En dese obliga-
cie hietmē morgage dats te vllaē. dat de pan-
de nie of en slaet noch en lost hē seluē. mer mē
neemt daer of effe vñ wech draecht tghēe dat
ter op comen effe wesen mach. So weet dat de
se forme vā obligatie niet en behoort noch en
is noch schuldich ghedaen te wesen. dan tū-
schen broeders ende hgsusters bi ordinassye
vā makinge vāden vāb. d dpe vorderchap
vā enigē vā sinen kinderē. gelēc of eē leen of
edele heerscappe. die niet rechte natuerliche
gaē soude aenden outsten. effe hi heeft sone of
dochteren ionger die niet hebbē en soude dant
vñste deel indē edelen heerlicheidē oft abach-
ten. So weet dat hi wel mach ordineren en-
de laten tot i. of q. vā sijn dochterē oft and iō-
ghe kinderen een leen of and heerlich; sulche
alst hem belieuen sal vooz sijn kinderen dpe
dat leen oft heerlicheit houdē sullē tot een do-
de pande. so lāghe alst dē outsten des sal heb-
bē gelost vā also veel penningē. als dpe vāb
daer op stellen effe ordineren sal.

Hoe wel hi daer op ordinerde effe seide alsoe
veel of meer dan de leen of heerlicheit waer-
dich ware in vcopinghe. effe en sal nēmerme
te wed keren totten outsten. totter tijt toe dat
hi dat vāb voorscreuen sōme wed gelost of
af gecocht sal hebbē. hi of sijnen erfgenamen
wāt sijn erfghenamen soude mede bliuen in
sulche laste. effe oec die erfghenamē vādē ghe-
ne diet besit in manieren voorscreuen. bliuē
in dat recht. effe sullē houdē. also wel als hie
te voorsuads. En ware dattet quame aendē
outsten of aen sinen erfghenamē van rechter
afroemle. En daer bi dat de selue die des al-
so hout anders gheen erfghenamen en hadt die
hem naerder ware.

¶ Obligacie van doode pande op ket-
ken.

¶ Item nae opinie van sommighe dese ob-
ligacie mach gheschien ende gheuallen tot re-
nighen kercken bi aduūts oft ghiste van ael-
missen. ghelēc te assigneren een somme van
penninghen eenigher kercken ende dat te v-
binden ende obligeren op een stucke lants bi
doodde pande. om die te houden langhe als de

erfghenamen vanden ghene diet alsoe hadde
verbonden dat af gecocht effe gelost sal hebbē
als voorsit. tghēe na opinie vā sommighe dese
obligacieen mach niet geschien dan tusschen
broeders ende sisters. Ende ghy sult weten.
dat in dien daer eenighe lant arable of acker-
lant oft woonstede in pande gheset is die ent-
ghe vruchten wtgheeft. ende men die wil of
copen. of lossen. op dat des doode pande te v-
sij. sijn is dat schuldich te doen. eest op lan-
de arable of ackerlant. als dat cozen of ghe-
mapet ende wech geuoert is. Ende eest op an-
der reue nae dat die vruchten daer af sijn. en-
de anders niet nae custume locale.

¶ Vanden obligacien int perticulier.
Capittel. lxiij.

¶ Vanden de obligacien int generael en-
de int speciael. Soe wil ich vthoonen int p-
ticulier. Soe weet oft twee personen. of me-
re gheobligert sijn om een somme te samē sō
der diuissie of verschept noch dat ghedeclare-
ret si vooz wat partie oft deele elck belast is.
weet dat die suet weldighe dinen des schul-
dich is sal moghen eschen den ghenen dpe
hem beliest effe die sal moeten effe gehoudē sijn
te antwoorden niet recht ende die schulde be-
talen. niet tegghenslaende eenighe argumen-
te ter contrarie. Exempel.

Jan
ende iacob sijn gheobligert aen thomas ons
die somme van hondert pont pa. bi ghemey-
ne obligacie ende ten was niet elcs vooz sijn-
nen aendeel noch elcs een vooz al. Het ghe-
buert dat iacob arm wordt. ende wordt vli-
ende. thomas siet dat den dach van betalē-
ghe ghecomen is ende dat die voorspde Ja-
cob niet en heeft mede te betalen maer ian he-
uet ghenoech soe spreect hi ian aen ende be-
gheert betalinghe vander obligacie. Jan die
antwoort dat hi gheerne sijn andeel betalen
sal maer niet vooz iacob voorsit. Thomas
die antwoort dat hy hem gheobligert is in
de somme van hondert pont. ende dat hi die
schuldich is te betalen. Jan die seyt dattet al-
soe niet en is elc een vooz al effe dat hi niet vor-
der vbonden en is dan in dpe helst aenghe-

ken dat si niet meer te waren dan het twee
daer en is hi niet schuldich daer. I. pont. De an
der antwoort dat hi is tegensche verboden van
I. pont. en dat hoe wel in obligacie niet be
gripen en is elc een voer al. so en is ooc niet
elc door sijn poort en aendeel daer. II. te. Alle
gellen en gehoor het wort geset bi vanaelle
dat ian gehoude was in alle die voorside so
me. en dit accordeert dat bescreue rechte.

¶ Als somige geobligiert daer de en betael.
Item en die schuld also verboden bi somighen
gebuert dat die een betael. al die ande voo
den sijn daer of onslange. want de schuld re
betael en mach nimmermeer wesen geysert
en so wie daer na deseyliche hi soude schuld
in peyne de quadruple na bescreue rechte.

¶ Van obligacie ppe.

Sominge wagen watter is obligacie ppe.
so wil ic v thonen daer dat ic in obligacy
generale daer of int corte ghesproken hebbe
so moechel weten dat obligacie pie is el ob
ligacie sonder contract of sonder stipulacie byue
daer wordet ghedaen als bi contract. Ghe
lyc of een sone ware gheuanghen van schul
den of gheuanghe vande vliande en hi ghe
ralonneert ware en des niet en mocht betael
en sijn vabhem lossede vande gewaerent
ke of perikel. weet dat als hi weder gecomen
soude. wese de soen die also is gelost van sijn
vaders goeden gehoude en geobligiert is te
gensien van obligacie pie he woe te ge
uen die penningen die hi voer he betael sal
hebbē. En also sijn ghyt vllaen van ene vroe
der aeden anderen of vande enen naar aen
den anderen. Doe waert ooc vanden enen
niet aenden andere op dattet waer bi ma
nien van ppe dats te leggen int copassie ende
medelike en sonder enige fraude want also en
waert geen obligacie van pie. mer van frau
de die niet te houdē en waer. gelic als voer
screeue en gethoent is. En die setset dat recht
tussen de vab en chint want me en siet niet
gebeseren sulche copassie tussche ande.

¶ Obligacie bi consent van partie n3
teghen woordich.

Item obligacie mach ghesien bi consent als
die partijen daer niet tegen woerdich en sijn

en dat van genen node en is datte daer sijn
woerdich sijn. En obligacie mach gheae sijn
bi bynnen of bootschappen als procuratoers. of
noch bi besloten bynnen ons bekende seghel
tur.

¶ Obligacie bi maniere speciale
Het is te weten datna dat voorside is obli
gacie mach ghedaen sijn bi speciale maniere
bi. v. wegen. Die ene is bi wege van leenige
de welke is een minnelike en dat de recht be
hoort te hebben fauorable. Die anderde is by
schuld gheloofte ter cause van sekere en rechte
uaderlike ghelofte. want daer faulte geuon
den ware dat en is niet te houdē. Die derde is
wanneer enige dinc is gheselt in bewaerni
slein hande van yemant die des aeneemt te
bewaeren. want aldan is hiet gehoude te be
waren en weder te gheuen ende of hi des ot
hendere soude vallen in grote peyne indient
tegens hem betuycht waer. Die vierde is by
pande gheset en geset in nampre. of in onb
pande vanden schulde te betalen. Die vyfde
is bi mutuele actie.

¶ Obligacie op termine oft terstont.

Het gebuert tot somtijde dat die gelofte die
ingenieren en waerdich sijn obligacie sijn
ghemaect tot terminen oft terstont. Ghele
it gelofte weder te geuen. I. pont. sonder tijt
oft tot sijn wille. Het is te vllaen dat dese
schulde is terstont weder te geuen dats te we
ten binne. I. dagen na bescreuen rechte. Want
het en is niet te vllaen dat dpe schuldenaer sijn
ghele teet heeft terstont te betalen mer nae. I.
dagen mach sijn bedworige n3 rechte.
Obligacie die ghemaect is op terminen. ghe
lyc als ic v geloue schuldich te wesen veertich
pont te betalen tot sint ian smisse naest comē
de en obligacie tot sekere dagen ghemaect
worden. weet dat si die. I. ponden schuldich
sijn ten daghe als men die ghelofte doet te be
talen. Daer esch en mach niet ghedaen sijn
voer sijn ian smisse. Ende daer om schijnt d3
so wie recht heeft aender sake ten daghe dat
ter ghelofte wort hi heuet recht den daeg dat
ter welschijnt. En also schijntet vande vru
ten vanden oec geset in pachte. Doe wel d3
die pachtenaer niet schuldich en is voorsicht.

Et ples sunt
obligati qd
in solidu cap
tur

Immo extra
rui e de iure
scripto qd dui
o rei promit
tedi no renet
in solidu nisi
expit si fuerit
in obligatio e
ut. C. de duo
rus. sci. v. po
nitat. ita si
pacti v. iudic
pbat.

Node Insti
de duob. rus.
Sin utroq. ff
q. v. x. ff. de
in q. toru sol
uit h. regre
li q. corenz
g. ff. in. a. ff.
hoc. ita. C. de
duos rus.

En p. m. ff
q. pie succre
rere. nato.

Node De
har obligatio
hoc noie noia
ra no heb? in
iure si p. ff
soluar pro fili
o in p. ff. solu
to no e actio
nata cu ibi ip
si p. obligare
tur ff. p. ff.
neg. gesto. v.

Yndi. demad
C. v. ff. e. ff.
titul. v. insti.
de ka. ob.

C. si. cer. t. pe.
v. insti. qd. mo
re. codi. ob.

intste daer aen volgende.

¶ Te gelouen een dic. g. oft meer personen.

De bb. obli. g.
ois stipulatio
cū. g. adde. l.
ceder. dīz. ff.
de obli. oblig.

Niet gebuert somtijde dat een dick geloof is eenen oft meer psonē oft somtijes meer personen gelouen een dic eenen oft meer. Soe eest te weten dat een dinc is somtijes geloof enē oft meer personen. Wanneer de ghene diet geloof antwoort naden eysch tegens den ghenen dien hēt geloof ghelijc of eenighe. oft sonighe of twee eyschede waren tot een ander gheloof ghi dat ghi ons geuen sult thēz pont en de gene diet also geyscht is antwoort. Ic gheloofte en ic salt gheuen deē of danb van d want ist dat hēt also gheloofte elc van hē beuden wien hēt also gheloofte heeft des te geuen machē hem eyschen en hēt sijn twee obligaci en oft ghelosten. en en behoort des niet pstaē te wesen een gelofte alleen gedaen tot twee.

¶ Wan twee of meer sculdenaers te wesen. **¶** Noch gheboerter dicke dē twee of meer sijn sculdenaers van een saerke ghelijc als of men vraghede tot ian. geloofte ghi mi te geuen vōt scellingē. en een ander eyschet tot een ander die daer bi is geloofte ghi mi te geuen de selue. v. scellingē. en elc antwoort voor hem seluen ic geueste te geuen en te betalen. Wert dat bi sulcke woorden is de sake gheloofte tot elc van hem. en sijn sculdich elc vanden ghenen diet gelouen al gheheel hoe wel totten eenēst totten anderen gelofte gedaen en is niet dā een vbande en of deen ontfancē de schuld. hi scheid den schuld. en of deē betaelē hi heeft ghequijt en geurt den andere.

¶ Wan partie niet tegewoordich.

Item weet dat obligacie die ghedaen wort tot remant niet tegewoordich daer toe noch comēde. Ende oft ghebuerde datter brieuē of sijn dīz tūghen dat die partijen teghen woordich waren totten obligaciē te doen. Weet dat die voorscreuen brieuen behoren daer af niet geloofte te wesen. ten waer dat de gheene die segghen wilde dat hi daer bi niet en was dede blikē behoortlike ette dē de obligacie resceerde dat hi elders wāsten dage dat dē obligacie gedaen wort.

¶ Item bi leeninghe nāpte of bewaernisse.

Item van obligacie die ghedaen wort bi leeninghe oft bi nāppte en bi bewaernisse. by leeninghe ghelijc of te remant enighe dinc hēt is van nombre oft ghetale of dinc bi ghewichte of bi māt; want dicke gebuert datmen niet weder en gheeft dat selue dinc. Ende daer om behoort niet weder te geuen in sulcke ghewichte of in sulcke māt of in sulcke ghetale. Ende en is daer geen excusacie te moet alsoe weder ghegeuen sijn want enigen verlies van vbande of ander auontuere. En de dit hietmen properlic leeninge wanneer dat dinc minlic geleens is sonb yet daer af te gheuen.

¶ Bi nāppte ghelijc oft een dinc ghegeuen si in onderpande en de ghene diemen sculdich is des aē neemt voor schulde al dan is hi sculdich dē te bewaren van allen auonturen. Afer eest dat hi dat in onderpande neemt bē maniere minlic daer om dat hi ter bede van enige heuet eenigh dinc daer op gheleent hi is gehouden vā van sulchen dinc. ist dat bi forctupne verlorē wort op datter si sonder die sculden vā hem ende dat hi des niet en heeft moghen verhoeden. Ende daer om en soude hi niet laten sijn leeninghe te eyschen.

¶ Item bi bewaernisse of remant sedt in bewaernisse eenighe dinc tot een ander ist dē vlorē wort inder bewaernisse vanden gene die des aenghen omien hadde te bewaren hi en is niet ghehouden des weder te gheuen in dinc sonder sijn saken si oft sculden ende dē hi des niet en heeft moghen beteren noch verhoeden op datter gheen bedroch in geuondē en si. ende dat hi daer gheen loot. af en heuet om die bewaernisse. want so soude hi gehouden sijn dat weder te geuen. Afer of de ghene die dat dinc toe hoorde begheerde en bade dē bewarer dat te bewaren ende bi auonturen wort verlorē dat is tot perikel vanden ghene diet also begheerde datment hem bewarē soude. want sijn onghewal en behoort niet te wesen tot pzeudirie vanden gene dē daer dē niet en docht wanneer hi daer af gheboden wort te betalen.

¶ Cautume van henegouwe

l. ff. de duo
re.

l. ff. de duo
re. in l. eo
duo plures

loptimā. c.
de scrah. slip

in l. ff. de
re. obli. g. to
tum

Item vandē obligacie na cassume vā hēre
gouwen moecht ghi weten datter .ij. maniere
sijn van obligacien die eē is hem te binden
bi opdracht vā erue gedaen efi geleden rech-
telic efi daer de here of gedient ware. oft dat
er gedaen si toc sijner belieste sulke soyme vā
obligacie is executore in hēnegou wē so geri-
ghe almen daer mede rechte ptecht ende mē
doet hoopen die erue also op gedraghen met
rechte. Die .ij. maniere is wannet een lezēd
hē obligiert onder sijn segel oft wannet mē
hem obligiert door lezmannē des graeflic
heits of wannet men hem obligiert door de
scpenen vandē stede gepreullegiert. Alle sul-
ke obligacien en sijn niet dan euocatozē. efi
men en soude niet mogē droopen die erue vā
den geobligerden mer men soude executerē
die vruchten vandē erue efi dē hupstraet van
den geobligerde efi nē meer noch andere ex-
ecutie en soude men daer af hebben.

Hier nae volcht hoemē formen sal obli-
gacie bi gescrete bi manier vā stipulacē

Capittel. lviij.

Allen dē geuen die dese letteren sullen
sien of horen sien. .ij. saluyt Doen te weten
enen pghelicken dat door ons .ij. als door
rechte sijn gecome efi gecopareert in proper
persone dese. .ij. de welke. .ij. wonēder in sul-
ke pleche. .ij. als hi seit bi sijn ptecht efi libera-
le wille bekennēde dat hi drochte hadde efi dē
cocht tot iuste efi rechtverdige cope efi i goe-
der trou wē dese. .ij. wonēde. .ij. als hi seit de
somme van .xx. mudden cozens totter mate
vandē deser stede. .ij. sulke efi also gaet coren
als tot .x. d. tournois nade beste elcke raspe.
mits betalende efi opleggēde dē de voorscre-
uen toop die sōme van .xl. goudē gulde ghe-
heten franchen vandē mīte efi tepken des co-
nter van welken sōme de voorscreuē. .ij. hē
gehoudē efi bekent heeft. hout efi bekent wel
efi volcomelic voldat efi betaelt te wesen in
geleden pennigē bi hē efi tot sijnē profite ont-
fangē efi wel gereit efi vāde voorscride sōme
van pennigē heeft hi quide gecou wē efi quide
schele dē seluen coper sijn crigenantē oft sake
van hem hebbedenmits welke coop die voor-
screuē drooper beloofde bi sijnre trouwe daer

op gescreuen wel efi getrou welic dē voorscre-
uen toop efi die voorscride .x. mudden cozens ge-
lepen efi leueren op sijn perikel efi costen bin-
nen sulcken dage. .ij. indē stede vā. .ij. in be-
houd hant. daer wagen efi karte sal mogen
varen in sulcher pleche of strate als de voor-
screuen copez des wil hebbe geleuert sonder
ander terminē dage exceptie noch delay des
te leueren te nemen noch begerē. want hi hē
n d ter tijt hē hout door gescreuert geintime-
ret efi dmaet des te doen betalen efi leueren
binen dē voorscride dage. Cosenterende ende
ouergeuēde bi sijn vrieliberalen wille dat al
sulke sōmacie efi dmaninge vā waerden sp-
hebbēde alsulke macht als oft gedaen wa-
re met allen rechte daer toe dienende gedaen
te sijn. Ende daer toe tot dien eynde des te vol-
houdē efi volbrengen heeft die voorscreuē dē
coper geobligerd efi dōdē alle sijn goeden
hupstraet efi erue roerende efi onroerde gene-
ralic efi specialic bi wege efi soyme van ppo-
teque van gebode van recht ontfanghen de-
main assise efi van allen wegen efi manie-
ren van stipulacie oft dat obligacie vā rechte
efi bescreuen rechte ende cassume toebehoort
efi ophondē scellingen te droueren of den vōt-
ten penninc bi soyme van peyne vā alle dpe
somme of datier onbetaelt waer. welke pey-
ne of vōstle penninc als dat best beliest aendē
coper te ordineren of die houder des briefts aē
welken alle macht ende actie van desen te-
ghen woordige obligacie is beuoelen bi cōstē
ende belieste vanden voorscriden partiē wel-
ke peyne of vōstle penninc indient verboert
wort al of een deel biden droeper efi hy daer
om bedwōgen wort door wat here dattz wa-
re geestelic of waerlic bidē coper of houd des
briefts geloofte heeft op hē efi op sijn goeden te
geuen efi te betalen metten pīncipalen son-
der des te min deren. efi alle costē scade efi in-
terrestz daer op ghedaen efi tot meerre seker-
heit efi op nemmermeer te comē teghen
tegen dat voorscrite is die drooper heeft geobli-
giert efi dōdē sijn proper persoon tot detē-
cie vā geuangenisse beslotē indiet daer ghe-
bier waer int gheent dat voorscreuen is. efi

is geobligert hē te mogen vangen en sithou
den waer en tot wat plaetse dat hi geuondē
wozt buten tgenwyl de o so lange geuange te
bliuen niet tegēstaende dat op sijn goet en
de cruen recht gedaē of geuordert ware of ge
nomē of gearresteert . ende dat exployt totter
volcomige vand obligacie voorscreuen ghe
daen wordē missions costen scaden en inter
rest; dat welke hi gebrucht heeft totten vigne
re of crachte vand obligacie voorscreuen En
daer toe renūciierende tot allen saken hoeda
nich die sijn generalen en specialē so wel vā
recht als van vāncie en geuoonde die hem
waerdich waren of te hulpe ende bare soude
moghen comē tegens den rechten vstāt en i
houden vā deser tegen woordiger obligacie
en dē voorscreuen cooper oft houb vā desen
menichsins of sake bi enigen wegen oft ma
nieren soude beletten mogen hinderen oft re
carderen noch dē inhoudē van desen en dye
volle betalinghe achter stellen of te niere doē

U Benouacie oft vniuewinge vā sculde.
Enpeuwinge die enige doē in hore
sculde wāneer si hē presenteren van
den eenen sculdenaer opten anderen en daer
af spreect dat bescreuen recht meer dā die cul
tumiers En seic aēstet die keringe en vniue
winge dat die eē sculdenaer doet totten ande
ren vā enigen schulde wāneer hi hem gheest
sijn sculdenaer in sijn stede dat en is niet wel
mogelic te geschien . ten si dat de sculdenaer
daermen op wil aēgaē die sculde daer tegen
woordich si en dat hi des cōsentert en ghelo
uet die sculden te betalen totten sculdenaer
van sinen sculdenaer En dat de ghene daer
ment also aen gheloeft te betalen hē bekeert
en aengact opten sculdenaer vā sinen schul
denaer oft ands en waer vā geente waerdē.

A Van sijn sculden te vropen.
Item daer en bouen seic dat bescreuen rech
te bouen ghealligeert dat hoe wel men niet
en mach sijn schulden bekeren noch vniue
vanden eenen sculdenaer opten anderē son
der cōsent en wete vandē gene dier sculdich
waer twee redelic is nochtans moechdi we
ten dat des niet tegēstaēde een pegelic mach
vropen sijn sculde . en daer in actie geuē den

ghene dier hem belieft welke sake gort en ge
stadich si En mach dē cooper bi dier sculde doē
en intē deren actie vā dien aenden schulde
naer telken dat hem belieft.

U Van sinen sculde te veranderen.
Ghi moecht weten dat niemant en derf
nochen is sculdich tegens sinen wille en cō
sent bekeren te betalen eenen anderen tgeen
dat hi een sculdich is Als of ian en iacob scul
dich sijn robert iacob en mach son dēn wil
le vā ian niet de sculde vanderen . dat ian to
bert sculdich is . want reden is dat elck houdt
sijn stede tot hem seluen vanderet te sijn tegē
sinen danck.

U Van sinen vrieuen te innoueren
Itē na opintie vā sommige coustumiers is vā
andert sommige ghelofte oft sommige obligacie
oft ouerdracht dat enige hebbē totten ande
ren bi vniuewē som wylē dē dach vā betael
ghe die geloeft is of geobligert in dē beloften
het si bi vrieuen oft ands Ghelikerwijs of eē
man geobligert en vbiōdē is tegens penāt
in een somme vā pennigen tot sommige da
gen en hi henger vanden eē parymēt bi delap
tot een vanderen . het schijnt dat hi vā dē eē
vernpeut heeft sijn vrieuen en sijn obligacie
en dat daer bi die ouerdracht oft dē brief van
obligacie sijn vniuewē en vā dē vā sijn teer
ster waerdē en also sultin erent de wile doe
sal ic v wilen daer op dat die nieuwe rechte
bewisen en thonen te houdē en seic die keyser
iustiniāen in sijn boec daer oft . vā wten les
werf wort gedaen en gepasseert bi sijn cade
Wi willen vbeteren die boecken dye spreke
vand vanderinge der actien hoemen die v
wisseft oft vanderet vā deen op dand . en wil
len declarren die oude twiſſelen van rech
te die daer op waren obscure en duyſter . En
stellen dat in dien enige sculdenaer die eni
ghe and met hē heeft . of die sinen eyſch vān
dert vandē eenen totten anderen of die pan
de ontfact op sijn sculde . of dat hi vmeert oft
vminde sijn sculde of dat hi siet tye of condi
cie in betalinghe of dat hi ofneemt of wisseft
of ontfanget vrieuen vā minn ghelt dā te vo
ren hē geloeft was of gedaē enige andere sa

29
C. de no
ua. l. de lega
tio debiti.

C. l. sup. eo. d. l.
delegat. vbi
de l. noia. C.
de her. vel ac
vbi l. noia. ff
eo. l. i. C. de
ac. et. ob. C.
de actioni
etia i iuriti
fieri p. l. i. C.
de noua dū
mō nō in po
tētio rem. C.
ne. l. i. potē. x. l.
ij. de alie. in
mut. ca. fac. l.
de lega. iuriti
to debitor
fieri nō p. l. i.

C. de nonati
l. i. solvere ti
bi pecunia.

Actie is dat rechte daer dē eyscher heuet
en mach hebbē tegens dē dwerer. te intente-
ren sinen eysch in rechte ptie geroepen na be-
screuen rechte. **E**n sta dat ge-
thoont en geseit is die forme vande obligaci-
en wil ic v n v thonen vādē actien Wāt son-

¶ Morale.
 'Daer na hietter actie norale gelijc dz wāne
 re enige eppen vā eppen cōdicie mis doet pe-
 māt. en datter boete of betterige toe behoort

I. l. iij. §. ad ob
ligatio. ff. de
procura. C.
In l. i. de. acti
§. oim aut. F.
adde hōp mu
tuas er māda
co alteri? ob
ligat illi erecti
piētē tāq pri
cipalē ex eo
contractu?
mādātē tāq
accessorīū per
ac. oēs mādā
ti. l. i. l. iij. rati
C. mā. S.
Iurista illud
omne promissū
fuit cadit in
debitum.

¶ Redebitor.

l. cū propo-
nas C. de edi-
k. acti. §
C. de pto. et
saniano iter.
dicit l. i. § in
de ac. § ma-
na. C.
l. sup. alle

Daer na hietmēt actie redebitorē gelikerwys
wāneer na enigen coop gedaen mē vint dat
ter gebreec is of fraude in dē sake en vanden re-
debitorē.

¶ Seruiante

Daer nae ist gebeten seruiante gelikerwys
als te eyschē enige dinc dat dcocht waer en-
de men houden soude in huerpringe.

¶ Bi actie contrarie

C. mā. l. etiā
si cōtrariū

Daer na hietmēt bi cōtrarie actie vā ghebo-
den gelikerwys als te eyschē die saken die ee-
nige houden soude geobligeert en als bi acty
contrarien.

¶ Actie vā ghebode

C. de exor. et
insti. ac. l. i. et

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

Actie van gebode gelikerwys als pcurator
te sijn vooz remāt. in sake van appiel daer-
men tegens hebbe soude op dattet en si by
den sculde of gebreke vā pcurator. als dan
mach die pcurator begeren op sijnē meester
tegeen dat bi and sake geleit soude hebben

¶ Institor.

Actie institorē
is. wāneer de knecht van eē coopman dpe
sijn comāscap voert oft beleyt leert enige pē-
ningen vooz sijnē meester. als dā is dpe mee-
ster daer in gehouden

¶ Exerutore

Actie exercutorē is wāneer remāt hebbende
een scip siet op elcne schip eenē gouerneur
of bewaer de wox genoēpt magister nauis
En de gene dien scip toebehoort is genoēpt
exercitor. nauis en is gehouden in alle cōtrac-
ten en comescappen die de voozseide meester
doet.

¶ Actie quātiplicium.

Quantupliciū is. so wie sculdich is te leuē
corren tot enē sekeren dach en hi daer in ghe-
brecht valt bi somighe iaren. bi coeper mach
eyschen te hebbē die waerde vande corē tot-
ten besten prijs vande iaren vādē faulte dat
hi niet en sal betaelt hebbē en also is hūt scul-
dich te hebben

¶ Quātiminoris

Daer na hietet actie quātiminoris gheliker
wys als enige vint sijn comescap die hy ghe-
cocht heeft na dattet geleuert is arger en mē-
re dāt hē in comescap doēde gegeuē was te
staē en geseit was vādē gene die daer af se-
creet wel wiste. als dā is de dcooper sculdich te
beteren die faulte de welke hi wel mochte ge-
declareert hebbē en dat wel wiste en dōde.

C. de leg. l.
i. dūm?

C. de dol. ma-
l. vi.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

l. i. in p. acti.
de exor. acti.

si fide p. m. l. si propter fructus si constat. C. comp. sum.

¶ Vice delictigle.

Daer na danderet in actio vā litigie. ghel-
kerwys so wie dcofte enige sake die hangen
de waer in proces. dat en machmen noch en
behoortmen nē te dcofen En oft dcocht wa-
re so sonde mēt wēd moeten setten in sijnē eer-
sten staet en de dcooper waer ghehoude des te
beteren tegens dē here vā also veel als dē prijs
le dragen soude en de gene diet cochte indien
hūt wiste soude dlieten sijn ghelt. en dē coop-
waer te niete

¶ Actie de dol.

Daer na ist gheheten actie de dol gelike als
in enigen coop daermen af duolgen wil den
geobligeerde of dōde fraude geuonde wox
En dese actie en geduert niet langer dā twee
iaer naden cope gedaē Wā so wie hē binen
dier tijt daer of niet en behelpt daer na en en
niet ontfanclic

¶ Cōpensacie.

Compensacie hietet actie vā cōpensacie die
de clercken hieten recompensio. gelike te seg-
sen. tusschen creditoers en sōme tegens ande-
re. wāneer recht van cōpensacie des mach
onderhoude Wā in waerlike houe en herst
dese actie geen stadt daer mē vleet van cal-
tume locale. dats te segghen in lande caltu-
miers mer bescruen recht henger dat cōpen-
sacie gedaē si in saken die dependeren of sijn
ten deen van dādere. ghelike of o. coopliden
waren dgaert in saite van comescap. en sy
hadden dliet den totten anderen in hure
rekeningē daer mach cōpensacie stadt hebbē
in ghelike saken

¶ Wan ghiften

Daer na ist actie gheheten van gifte de wel-
ke gesiet in drie manieren. gelikerwys ghif-
te tusschen dē leuendē. gifte legatire. en ghif-
te om sake van huwelic Dese. iij. ghiften be-
tuyche dat bescruen recht en niemāt anders

¶ Rei vendicatio

Daer na hietet actie de reuendicatio gheli-
kerwys als iemāt dchout eēs ands dīck sonb
en ouer dē cōsent vādē ghenē diet toebehoort
d die wēd te gecrigē mach mē iē dēre actie te
vēdicatōe. wāt dic wilen wilmē nē clamē-
re of leggē de sake. als gestolē dē crīme en vte
se die daer af soude mogen volgē Prochtans
is dīt een ghelike substantie oft saeche. mēer

Insti. de dona. in princip

fairt en is niet sculdich waer is te raken noch aende costen en onkosten. mer hi is schuldich in rake te houden die woningen.

¶ Van vercopinghe.

¶ Actie vā drcopinge gelijc oft pemat drcost hadde enige dinc op dattet si bi cōtract van goet trouwe wāt weet dat alsdā hi sculdich is bi drcopinge so seker te wesen dattet bi middele si van pecunie geslincmeert en genōtbeert oft anders de drcopinge en soude nō houdē.

¶ Actie van restitucie.

Actie van restitucie dats te restituerē die drcopinghe van enigen coop gedaen daer drcoper hem vint behaelt of bedrogen ouer die helfte vā d waerden. wāt bi deser actie men mach sijn geresitueert en de coop behoert ghedaē te sijn ten pte. Dit is op roetende goedē mer op erue of laut npt ouermits dat sulche coop gedaen wort bi rōpe en lange declaracie van rade en daeren valt geē furple.

¶ Actie van edelicio.

¶ Actie de edelicio dat is wannert drcop mant drcop een hē die sulche vā cōdicien is dat hi niet en mach op ee stede bliuen oft toeuen daer de copet van sijnen coop oft bedrogen is bi deser actie behoort te wesen rein te gree.

¶ Actie de uigale.

¶ Actie de uigale gelijc vādē ghellē geog dincgchidē oudē cōstitucien gheslincmeert biden princen Bi deser actie valt mē in grote boete van transgressien sonder des te houdighen.

¶ De locatio.

¶ Actie de locatio gelijc hē als te dhuieren enige dinc totten welken scaden oft periculen dat behoort te sijn Weet drcop of die gaerde robe is gehuert en te dincen die welke die daer inne sijn dlozen wordē bi die uen bi bryken of deluen de vorseide garde robe son dattet is bi sculde vā dē gene dier verhuert bi rechte verstant het is son d sijn perikel Mer oft anders gevonden wort bi negligencie vā d drcop oft verpinstere dattet gheen violencie of en bleke het waer tot perikel vā den genen die de garderobe toe behoort Al so moecht ghāt weten en dstaen vā and dighen gegeven in hupzwart.

¶ De dops.

¶ Actie de dops gelijc alote set ten en cōsigneren in bewaringe en depost pemat enige dinc Weet dat bi deser actie de gene dier bewaert en is dact of niet gehoudē te keninge te doen indient bi sake vā drcopings of oniguel die hi nō en heeft mogē dhoort dlozen sijn noch die erfgenamē en sullē gehouden sijn dact af rekenige te doen. Ten waer dat mē aenmē die erfname behoerlich dact af belast geweest hadde en dat si geloof had den deser bewaeren en anders geen sake en heuet daer of dat hē mach of sculdich is te restitueren mer rechte en mē hem des eyschet weder te hebbe hi ist sculdich web te geuen son d cost noch dact en valt geen recouencie oft dhalen. mer men moet pemptoerlic web geuen.

¶ Actio suffragant.

¶ Actio suffragant ghelijc hē als vanden arbet en laboer dat enighe aduocet gedaen heeft in sake vā pemat te helpen. dā mē hem noch sculdich waer. wāt bi deser actie behoort hē voldoen en heract te wesen bi casat vanden rechter. na der sake ke naden persone en nadē aduocates.

¶ Finium regundorum.

¶ Actio finium regundorum dats te wetē te setten en te stellen palen opten lande en erue om te schepdē die differencie opten lande en eruen dē vā dē anderen bi een geleghen. En wat peine of dhoorte daer valt diese valscelic dlet so weet dat bi deser actie behoort daer toe ghetsmediert te sijn en gaet op weghe de hurt en geuoelt nature vā ctesme.

¶ Actie van saken ghedarn.

¶ Actie van saken ghedarn gelijc hē als te doe enige sake door een andere absens die hē profitelic is in sijnre sake hoe wel dact hi mē des niet beuolen en hadde en bi mē ne toedoen of dienste daer enige profit si. bi deser actie is hi gehoudē mē web te geue tge ne dact gelijc en dhoort sal hebben in sijn saken te doe. mer nadē verbe waer vā d of moeder die des dedē in sake vā d hōzen kinderen dese actie en soude geē stat hebbe mē hē lēdē. wanttet nature also bewijst te doen mer te

dene dā dēfermhertich; eff badlike natuer.

A **Actie mutuele.** Hier na hiet actie mutuele. geliker wōs wāneer iemāt heeft enige doē dachuaerdē voo; recht eff die gene die dachuaert is doet voo; den seluen recht den ghenen die hem heeft doē dachuaert den om tegē hē te ātwoorden.

B **Actie van gheselschap.** Daer na hiet actie van gheselschap geliker wōs als. q. sūn te samē in ēē gheselschap in company. Weet dat die een mach sette of wsetten die penningen eff die and dē sūne. eff die arberde die company te helpē eff nochtā bi deser actie heeft die eene alsoe veel profijt eff dliēs als dē anderen.

C **Wandē dingen gerocht of dcocht.** Hier na hiet actie vā dīngē gerocht of dcocht gelīc of pemāt dcocht hadde eenige die ap in erue of ands. weet d; wāneer dat dīne dē gte is bi ēē coop de coper heeft actie alleene vā dē sūme vādē pīse eff geen andere. eff īst īn erue des gelīcs en mach die dcooper n; me te eysē dā de sūme vādē pennigē bi also dat de coper daer īnne gheeycht si.

C **Actie simple.** Hier na so hiet actie simple wāneer de ghelofte simple is. datter gene stipulacie en si. dā simpel ghelofte of voo; waerde gelīc als enige dīngē te glouen sonō stipulacie ands dā vā antwoorde vā sulke ghelofte en is geen actie.

C **Actie van voechdie.** Daer na hiet actie vā voechdie. als wāneer iemāt valt īn voechdie eff bīdē gerechte hē sūn gegeuen voechdē die sūn goedē regierē eff sūn sake bi deser acte is hēt sculdich te doen.

C **De curatio.** Daer na hiet actio de curatio als wāneer pemāt is wclādich. of furiose of crāc vā sūnnē so d; hē n; en mocht te helpē. alsdā behoort hē gegeuē te sūn b; dē recht curatoers die sūn goedē regierē mogen weet d; hēt bi deser actie wel doen mach.

C **Actio de bail.** Daer nae hiet actie de bail geliker wōs als so wāneer pemāt valt īn voechdie die leen heeft hē toebehozende. alsdā en behoort ands geen voecht dā die naeste vā dē sīde. daer dat leen af coēt die den kinde īn bael of bewaernisse eff regi-

ment hebbē sal eff bīd actie mach hēt ende is sculdich te doen.

H **Actio de populare.** Item het is te weten dat tusscen andere actien is ēē actie gehieten actie populare de welke is seer nootlic eff behoeflich tusscē den anderen. eff is sulch dat oft gebuerde dat īn enige stede enige recht valt dat toebehoort dē gemenē profijt vā den volcke. soe weet dat een oft meer daer of mogen doen eff intenderen actie eff also wel wōs als man. eff daer d datter hē seluen aen-

gaet īn proper scade so soude mede een weese dats te dstaen sūnen voecht voo; hem. Eff īn deser actie copulare eyschende eff veruolghē de mach sūn veruolch bi pīcuroer op dat de eyscher ware gēpīcudicēert īn sūn proper sake eff bescadicht. Affer īn cas daer hē n; en wa te gēpīcudicēert oft bescadicht eff en hadde geen actie populare vniuersale noch pīculare. hē en soude niet dēfanghē wordē bi pīcuroer. Affer hē soude selue sūnē eysch moeten d uolghē īn pīone oft pīonen. īn dien daer mett dā eene waer eff dweret si dat de dēyscher īn deser actie sake heeft particulare oft vniuersale vā populare is dā ontfandlich bi pīcuroer. eff en is actie populare n; dstaē d die pīculier vā enē ambacht of vā een collegie. of vā een stede. mer moet die actie aēgaē op allen generalic eff daer d īst geheten actie populare. want also wel aēgaet dē cleynē als den groten. eff also wel is dēfandlic die cleine als de grote. eff een alleene als meer.

C **Actio de furtiue** Hier na hiet actie de furtiue gelīc als pemāt dcocht heeft ghesolen goedē. hē is sculdich die wēb te keren eff wēb te geuen sonder wēb te hebbē die pennigē die hē daer d ghegeuen heeft. men verliestet bi deser actie.

C **Actio de posthumus** Hier na hiet actie de postume gelīck als pemant gebozē is nadoot vā sūnē vād of ghesiedē wordē wten lichaem vā sūnre moed eff n; gebozen en wort. heeft hē natuerlike leuen daer om en eest nyet hē en sal bi deser actie eysghenāme wesen. ende bzeet dat testament die sūn voo;leide vader ghemaect heeft na sūnre doot. op hoope dat hē gheen kinde-

C. denegoch is gēst. vcl. l.

C. de procur. Lact ionē cīq

C. pro socio. l. l. v. īn dē sa tie. q. nā. v. ita

C. de acti. ep. v. vcl. l. i. Et

C. de test. m. tella. v. alij

C. de loca. et. cōduc. l. i.

C. de testa. m. tella. v. alij

C. de admī. tu. l. rucres

C. de cura. sū. rīo. l. i. v. l. ij

C. de admī. tu. l. rucres

C. de admī. tu. l. rucres

C. de popu. actio. l. i. l. quī

C. de popu. actio. l. i. l. quī

C. de popu. actio. l. i. l. quī

C. de fur. v. ser. corrup. l. i. cīuīlē rem

**C. de possib.
hereditib? v. li.**

C. de ed cō. di
ni. aduā. tol
le. t. vlt.

**C. de código.
Inser. l. i.**

**E. de nona. v
lega. nonaci
sum.**

Let. 5

**«C. de accepti-
l.f.**

¶ De ad opti-
oni. I. si. sed bñ
arrogatur q̄
huiusmodi est
Mergo q̄ sit
est si; h; mens
ēē netef. p̄is
ad opto suū si
p̄is p̄is tōē

**C. de emanat
pa. libe op per
totum.**

**C. reuocato
na per totū**

«Llegē».
de la a. y obf.

C. ff. de p*ro*di.
ind*ic*. l. i. et sol
u*er*es ind*ic*bi
t*u* ignorat*ur* i*n*
pet*it*io*n*e s*er*u*at*ur

**ff. de cōdī. si,
ne cā. l. i. et. l'
nīchīl infert.**

Daer na hietē actie de mīse de fait geliker
wīs als yemāc heeft enighe ghifre legatarie.
daer hi af tgebruyc hebbe sal nader doot vā
den legator oft ghifrer. en hi vzerst die becom
merheit. bidē leggen vādē keyser Adriaē ope
dit rechte heeft geordīneert. hi heeft actie hem
te doen stellen oft te setten in sijn ghiften vā
aelmissen bi deser actie en techte Besghelēcs
heeft een vrouwe of ionc vrouwe in huer do
natie. nader doot van hueren mā en bi deser
actie mogen si daer in bewaert en gehouden
sijn met rechte. **B**

■ Wan conditie onzekere

E Daer na hi set actie na onsekeren conditie
want so niet en volbringet die cōdicie. hy en
is niet sculdich te hebben de ghifte bi deser ac
tie. **E** **A**ctie na onsekeren conditie.

Daer na hiert actie van Jn yre winge dz is wāneertmen Jn yre wt efi ouetset sijn schul dē van eenē sculdenaer opten anderē oft wā neertmen na die obligacie ontfaant eēs deels vandē schulde . oft wānneer men geeft gra cie of delay vā eenigen vanden pāymente . Wret dat om sulcke Jn iurwinge die crach te vand obligacie niet en is verandert . wāt die obligacie hoet niet en vāndert niet recht mer bi consent vāndert . efi also dat die obli geerde niet en cōsenteren bi woordē . dz die cō obligacie si vāndert bi die andere . by eerste blijft in haer stede . efi en vāndert niet .

Actie van solucie of deliberacie.

Daer na hietet actie de acceptillatio. dat is te doen quitancie en quetscheldinge vande ghelofte of verbode die de een heeft opten anderen. d welcke gheschien mach bi veel neghe ghelijc als ghi vinden moecht inde rubrike.

E die bi seer edel ende proper maniere daer af tractert.

Bedontio.

Hier na hiertoe actie de doptio dat is wāne
re pēmans gheen kinderen en heeft. en hi een
ander neemt. door sijn kind. dat moet wesen
bi auctoriteyt van sijnen prince. en dat dat
hi aennemen wille si noch inder macht ende

onderdanicheit van andere. want hi ophet
dat gehuwelick waren machient noch es
isment niet sculdich te doen.

● De emancipación.

Daer na hieter actie de emancipatie dat is so wanneer enighe lerten wille sijn kinde ren wt hoer onbdanicheit efi regimēt op dwe le doen moghen mandsaet efi dat huer geloeft te gehouden efi van waerden sy

De ingratitude.

Hier nae hiert actie de ingratitude of on-
berdanicheit. dats wanneer yemant in onb-
danicheit neemt tghen dat hem is gegeuen
wt gracen. oft daer na vertoert den genen
die hem de ghifte wt gracen ghegeuen heeft
weet dat die ghifte als dan mach sijn weder
roepen biden ghifter.

■ Un acte copulaire.

E Daer na hiet actie copulare. ghetiker wds
wanneer dat iemant heeft gedient enige om-
te hebben loen oft huyere of dat hi sy werdie
huyere te hebben en sijn meester van sekerē
tijt betaelt hadde sekerē huyere. en daer nae
hem niet en woude betalen voer die an dē tijt
Wert dat na ghescreuen recht hi beuondē es
hem te belasten van al sulke huyere o dē an-
deren tijt. als hi hem betaelt hadde vādē eer-
sten tijt. En si dat tusscē hē beyden eenighe
voer waerde of conditie expresse ghemaect si

Van onbehoorzlike codicie

Doe isser actie van onbehoorlike cōdicie dat die clercken hieten condiciones indebite ghelike als so wannert yemant op enighe cōdicie betaelt bi ignorancie oft onwetenschap meer dan bi sculdich is bi deser actie is hi sculdich weder te hebben tghene dat hi meer betaelt heeft. ¶ **A**ctie sonder sacche

em noch bietet actie fond safe gelibere

als yemant een ander geest enige dinc
 in bewaernisse. en den ghenen dient alsoe ge-
 geuen is wederleit des weder te gheuen. alle
 oft eens deels by deser actie machment web-
 verctighen. dats te weten al gheheelic. igene
 dat hi hē in bewaernisse gegeuen en gheselt
 hadde

erna biedt actie mits gelukkig dat soe

Digitized by Google

20
C. vii. ut. rec.
l. si. h. et. ff. de
viet. p. ar.

Daer na volcht actie van nieuwichede van crachte gedaen. dat die clercken hieten vñ vi gelijc als pēmant neemt met crachte erue oft lant. of enige possessie. Bi deser actie vā nye wiche de mach daer toe versien eñ remedierē sijn op dat binne ns iaers naden cracht ghe- daen men coemt tot remedie.

Daer na volcht actie van nieuwichede by turbacie opten wtlandigen Gelijc als iemāt becomert dat recht vandē ghenen die d rech- te sake wtlandich is. want bi deser actie die de clercken hieten si per vim alio mō turbat⁹ fuerit ab lest posse. ac. mach eñ behoort te sijn daer in doopsien aenden wtlandigen. op dz hi binne ns iaers na sijn wedcoemst hē daer of wñ behelpen eñ anders niet.

C. si p. vim.
Abde. q. nec
an. co. itate.
scilicet nec an
et. outate int.
locutū. sed
etia p. nō cita
tus de posses
sioe repelli. l.
C. si p. vim.

Daer na volcht actie van nieuwichede als ghi hout dat die clercken hieten. vñ posside- tis als elck van partijen dmeten op een erue. te hebben die leste oft rechouerdichste possessie Ende dese actie is de ghemeynste. d welcken dicke vale. want elck seit te hebbē die leste ex- plopten oft possessie comende vā hem seluen Ende bi deser actie mach daer in verliē wor- den de ghene die clagende is in dien hi bewi- sen eñ thonen mach de leste exploitten bi hem dregen. mer des te doen binne ns iaers dz hi hem vorlt ghehindt. want anders en waer- hem dese actie van geente waerden.

C. vii. possi-
detis.

Actie van simpel besit.

Daer na volcht actie van simpel besit. ghe- lijc als remant vanden recht proprietare de bi heeft in sommige erue. hem is latē deffailt bi possessie genomen van enige sonē iuste sa- ke of iuste tōltre. daer die possessor heuet ge- bruypt langer dan een iaer. Toe dat beclachte van nieuwichede daer gheen stat hebben en mach. Dan moet hi daer toe doen remedierē bi beclachte van simpel besit. Eñ nochtans blijft die besitter in die possessie. duerē de den proces. eñ bi beclachte van nieuwichede en besit niemant dan de gene die thonen mach die leste exploitten. hem toebehozende.

¶ Aan actie crimenele ¶ Capit. l. xviij

Actie criminele is sake te hebbē te ver- uolgen pēmant van faits. daer hy af

sculdich is peyne te dragen vā dōot. of vñ leden te vliessen. of van banninge van stede of lande tot peyne vander doot oft van ledē of gheset op die caeck. of wesen slaktri. of ghe- tepkent te sijn bi openbaer tepkennē. oft ghe- uondē te sijn ongelouich. of teghens sijn ghe- rechte lants here. of maker van valsche brie- uen oft seghelen. wāt alle dese faiten sijn ghe- hieten crimines So weet dat crime sijn gedi- uideert in twee. dats te weten crime capi- tael. ende crime nonpitael. ¶ Crime capi- tael is om faiten daer bi men vliet dōt en. de ontfanct die doot met rechte. in dien men ghehouden wort geuange. of ilmen niet ghe- uangen. datmē daer bi draecht sulke bannē ghe die der doot waerdich is dat welke istep- ken ghebannen te sijnē op peyne vā dōot in dien men ghehouden wort want alle dit wort geleecken bi peyne capitael So moech- ghi weten dat crime capitale haer diuideert in xij. manieren. die alle sijn gherekent cap- tale.

De lese maiestatis.

¶ Die eerste is crime op tractaet te doē. doe laboyren eñ machineren hoe dattet si. tegh- die swels maiestair vanden coninc. wāt van- al sulcks deliet of misdaet nēmant hoe hoge iusticier dat hi si. en mach daer af kēnisse dra- ghen of hebben anders dan de coninck ende verhtet allene. oft de gene die daer toe gecom- mittert ware ende anders niet.

Prodicio.

¶ Die anderde is prodicio die gedaen worde bi eenighe teghens sinen here. of tegens eenē ghen persone tegens sinen here. in wat ma- nieren dattet gheschiet volcht crime capita- le. ten waer dat bi pēiudicie dootlach vol- ghede oft. soe quaet als doot. ghelijc als bider prodicie van enighe den hantdadighen ghe- quetst hadde. om ter doot te brengen den ge- nen die ware prodicende verpiet ende noch- tans waer ontgaen vander doot hoe wel dz die doot daer af niet en volchde. nochtāns dpe ghene die ghedaen hadde sulcke prodicie wa- re geuallen in crime capitale van prodicio. want het en is niet bi sijnē schulde dat dpe doot niet geuolcht en is.

Abde. ut p. h.
in. l. si quis nō
dicā rape. C.
de epi. v. cleri-
et. l. si quis nō
celo. C. de sic-
ri.

¶ Mord.

Die derde is moord ghelike te doen ende te slaen enige persone specialic om crime te ghecrighen int heymelic of int breuet. alle alsulcke sijn crime capitale van moord. En daer en staet ge' remissie toe van price noch blyfde van kercken noch anders vryheide die si hebbe moge. Ten si dat si clercken sijn daer of si mochtat gebuyken en vlieten dat privilegie van clergie en geuonde in consule.

¶ Rape.

Die vierde is rape ghelike als te vercrachte vrouwe hebbendich si sijn. wat die rechte willen. dat gheen vrowwe van wat state dat sy sijn. tegens haere danc oft wille getrauliet en sullen wordē. ten si op crime capitale de rape.

¶ De auis.

Item die. v. maniere is te doen crime de auis. dat te staen. te slaen of te gerake vrowen die kind draghen bi sulcher maniere. dat die vruchte vā haren lichame daer af vloce ware. want van sulken sater valent in crime capitale de auis.

¶ Van scerpelerie of violence

Item die sesse is crachte dienen in normen die hier scerpelerie of tot anderen plaecten violence. ghelike als pementre nemen crime in weghe biden veldē. ende in heimeliche stede tegens sinen dāchoe wel hi niet geslegen en wort of ghequetst aen sijn lichaē. nochtā en ist niet ten vāle in crime capitale en scerpelerie en hier deprebaroere agro. en behoort nē te hebbe refuge noch enige vryheide vā kerke noch elders.

¶ De siccare.

Die. vij. maniere is crime de siccare. gheschiet als te doen dootslach in sommighe sonen bi glauken swaerde of and wapen. bi steene of bi andere maniere. alle dese dootslagers veruallen in crime capitale de siccare.

¶ De parricide.

Die. viij. maniere so is de parricide. ghelike alsoe vradē of ter doot te bringe sijn vādē. de moeder. Vāchij geset enen rechte dese crime en gheliet ghenen anderen en is anders en bi ander manieren te corrigeren en behoort te pisen die. vij. element en en hare leue. en

¶ Mord.

Item die. ix. maniere is crime van sacrisie ghelike als te gelouen tegens dat heilige kercken gheloue ihesu christi gheschiet te speken Sacrisie is te doe te seggen te comē te gens die gebode vanden consue of van sine prince. want daer tegens te doen machmen vallen in pene capitale.

¶ Sorcellerie.

Die. x. maniere is crime de sorcellerie. ghelike als te doen souerle om den volcke te hinderen seggeve. Omanninge van heilige woordē gheschiet. en daer om doen en aende den duuel en dien te doen comen. want alle alsulke saken vallen in crime capitale de sorcellerie.

¶ De heresie.

Item die. xi. maniere is crime de heresie. ghelike te doen gelouen en argueren van alle dighen die sijn of welen souden tegens dat heilige geloue van onsen here god. vā dē kerken en vanden geboden der seluer. en vanden heiligen cāde en alle des te onthouden.

¶ De dicio.

Item die. xij. maniere is crime van sedicio ghelike als pement meut oft doet tegens sine prince oft rechte lants here. om te tractere of bringhen anders tot haren wille. d te wedsegge te tracteren sine here oft sijn gemeynte. bi wege die tumulte. welke sake is criminele. en begeert pugniet sonblinghe extraordinarie. en daermen af valt in crime capitale de sedicio.

¶ Monopole.

Item die. xij. is crime de monopole. ghelike so wanneer pemat hē doot te doe. in een lāde of stede vergaderinge vā volcke. seggende Wi behooren also ghetractert en belet te sijn en behoort van sulken ambacht te hebbe sulke vryheide en sulke winninghe. en en behooren daer voren nē lāger te werke en dle werclate te sulcher vryte. Welcke valt in sulcher mēl daer. dylh dualt i crime capitale de monopole.

¶ De conspiracie.

Item die. xij. maniere is crime vā conspiracie. ghelike als te doe meutacie tegens die ordinacie oft geboden vanden prince. d die te

ms. l. mult. magis. abbe. Et qd magos inuocāt ymagines cereas inuocant punitur. l. dicta. C. de heret. p. totum. C. de sedicioibus. l. i. v. j. C. sup. de sedicio. et. l. i. C. de monopo.

30
C. ut sup̄ de
fediāōib⁹. l. i.
n. v. l. i. C. de
monopo. 6
C. l. ix. de hīs
q̄ accusare. l.
crimē. v. de ac
cus. v. inscrip
t. ult. C

C. de fur. au
ten. noua ius
re. 20

Nota hic qd
mſrū allegat
q: nō nouit
tur iure ali;
qd crimē veſ
giliois h; h;
qd ē aliqd qd
appellatur
ſeſſionar? qd
ita nō comit
tutur int pu
iudicia. l. pe.

C. De crimi.
Nell. nec ē pe
na ei? capital

**C.ír. L.ao ínl.
Ímpedubará**

ro. m m b pe
l a m c t u s . p a
n n o c v e z q :

capēa nō cū
capitatis. P
C. ad l. in l. de

adult. I. cu v
năbîi în ferai
nă ē pēa vici

Supplic. &
Hoc qd de iur
re scripto cri
mā falsi fac

me talk to
pitaleut nois
tur p.g.il.cu;
i. f. 27.1. cu

d. e. ad. l. i. d. l.
de fal. & insti
de publ. iudi
K. f. l. c. v.

¶ pena. ¶ pena
et c. pñhonor

**publicatio et
exilium.**

verderuen en te destrueren bi salte vā gemei-
te. en daer is differentie hier in. hoe wel dat-
ter dunct wesen al monopole. wāt monopo-
le is tusschen de gemeynthe en sake die sonder
ghe dies aengact. En cōspiracie is te sghaderē
den volcke vooz sake die de prince aengact.
en nochtans en ruert n3 aēdē liue vādē pīce
als doet sedicio. en alle sulke sake vallen in crī-
me capitale vā cōspiracie. ¶ Delatio

Item die .xv. maniere is crime de talio. ghe
lyc als so wāneer pemāt hē vorde te iugieren
of te accuseren enige vā crime hoedanich die
si hi partie gefozmeert en gecōcludert dat hi
ter doot woijt gecōdēneert na bescreuen rech
te. indien hi dwalc vā sulcher cōclusie. hy be
hoozt te dragē sulke peyne. en dits ghechiet
crime delatio. Mer n v ter tye is biden wisen
gheaduileert en geordineert te hebbē in houē
vā rechte procuraet vā officie of generael. de
welke maect die cōclusien crimīnelen bi iso
marie pcedēte. die afneemt dese manier vā
actie delatio. wāt partie mach passeren bi cō
clusie civile. en die pruroet doet die cōclusie
criminele de welke hi doē mach sonb perike

le vā boere hi redene vā sijn officie. ende also
mach gepasseert es gedaen sijn die officie van
iusticie. es weert die rigoor oft strengicheit de
talio. **B** **I** tē die. xvi. maniere

crime de furt. die waertlike hiet diefte. Maer
nochtans grote differentie is tuffchē furt en
diefte. Wāt furt is fake geftolen. gelijc als te
houdē peynāts goet te miffaken en ontkennē
die fake. van welcke diefte gheen crimine ca-
pitale na en volcht. dan int furt. **L**

De vespertilio.
Die. xvij. manier is de vespertilio. geliker-
wijs wanneer yemant is so qualic doede. dz
hi hem stelt tot veel maleficien of mesdaden
als te moordē est te stelen. est veel meer an
sulke maleficien oft mesdadē daer hi af ver-
maert si in dē lande. Alle man behoort te sijn
sergant est vanger d te vanghē sulcken mis-
dadigen. est die te brengen aēdē rechter. en-
de daer valt grotelic crime capitale de vesp-
tilio. die niet en horen in stedē gepreuelegiert
noch emunite van kerkē. noch geen andere

**dan van clergie, in dien hānden habiten oft
cleerderen en con fure geuangen si.** **D**

Decorruptio

Item die .xviij. maniere is crime de corrup-
tio. gelijc als enige officier of rechter onb dec
sel van sinen dienste of anders wijst pemat ter
doot sonb sake. en laet den gene die den doot
vdiend heeft en die keert bi dissimulacie oft
anders tot onslach. sulke peyne is criminele
capitale de cõrussio. ¶ **D**e sodomite.
Die .xix. maniere is crime de sodomite. ghe-
lijc als te doen tegens alle saiten van natue-
ren. en dat geen man of wijf natuerlic toe en
behoort te doe. ¶ **V**ā crime oncapitale

Capitol Hill

Winne oncapitael is alle mildadē dpe-
criminele sijn. mer n3 capitale gelōc als doer-
screuen is indē beghinsele van deser rubricke.
effi si spreke effi diuideert haer in .ij. manieren

■ Wan balscheit.

Dat is te weten in crime van valscheit en: de crime oncapitael. So moechdi weten dat crime van valscheit dat de clercken hietē crimen falsi. is crime o misdade van valscheit gelike als valsce brieuen. van valsche segele gecōtfait. van valsce procuratoers. en vā sulke gelike saken. **D**in welke crimine geen peyne capitael en behoort. mer peyne arbitrale na discrecie vanden rechter. ¶

Op trouwe te liegen.

Crisme on capitale is eñ valt op trouwe te
liegen. op corruptie van rechter of van ande
ren officieren oft dienrers . op simpele diefte
of furtte. daermen niet om en slijest dan doo-
te of bannige. oft van quade eñ oñbehoorlike
erdē vā welkē daermē of geset wort op de ca-
ke. oñbehoorlic te spreke vādē conic of vā sinē
prijce. daermē af wort getekēt mettē tekē des
rechts vā te cōtrefaitē yemāts tekē of hāt tei-
ken vā notarisen. vā comescap of vā ābach-
te. of simpel courierge. daermē af geset worde
op die caech. eñ veel andē gelike sake eñ mel-
dadē die criminele sijn. eñ niet capitale
vlādē peiñē vandē misdadē bouē behoort

Da dat ic geset est **¶ Capit. lxx.**
ghethoont hebbe die actien ciuile en.
de criminelen. ende hoemen mach doen en=

de formeten dē eylich in waerlike houen .het
si bi mōde of bi gescrete Daer na wil ic seggē
ēsi chonē vandē pepnen die behorē ēsi volgē
op die mesdādē boosheit .gedaē ēsi gheperpre
teert bi penāt. So moechdi weten dz pepne
van rechte is bidē oudē geaduiseert d te ver
hoeden ēsi tegen die quade wille vandē qua
den .ēsi andere willende quaet doen oft mes
doen .ēsi die te hinderen bi huer quaet. Hoe
wel dat die pepne alsdā behoort bidē rechtēre
verstaē te wesen .niet op scarpste .wāt nadē
wisen .rechtē sond ostermherticheit is te scarp
ende misericordie sond recht is te slappe En
de daer d behoortmen daer toe te hebbē boot
senicheit ēsi middelen bij wyle ēsi diepe dis
crecie van rechte. Ende daer d wort gheord
nere vandē wisen acht manieren van pep
nen.

A Van cause vā persone
Die eerste maniere is ter cause vandē perso
ne ghelōt dat so wie mesdoet enige geestelijc
ke personen .of vā digniteit of vā officie .son
derlinge om sinē dienst .of enige vriedelike p
sonē sond behoortlike redene .oft vrouwe oft
ionctrouwe .weet dat die pepne of correptie ēsi
mesdaet meer d isēsi behoort te wesen dan tot
andere personen gelijc deen den anderen .of
die gewoonlic sijn scumers of ruters te sijn
Te sake vander plecke.

B Die anderde maniere is ter sake vandē plec
ke .ghelijc so wie mesdoet in heilige oft gewij
de stede .oft in plecke daer die rechter ēsi iustic
cie staet hout oft indē houe of hupse vā sinen
here .of in mercten of plecke .daer dpe cooplse
den comē om te comāscappen de welke is in
hoede ende be waernisse vā iusticie .daer dpe
merct af verstoert ēsi belet is .oft in presencie
vandē here of sinen sta dehoude de welke be
hooren ontsien ēsi gheert te wesen. Vwet dat
men meer tot sulcher plecke mis doet dan in
ander plecken Vant die quaet wil doen na
den wisen hi behoort te mincken te doen also
secreetlic alst hem mogelic is.

C Om sake vander tijt.

Die derde maniere is d sake vandē tijt gelijc
dat so wie mesdoet bi dage of op heilghe da
ghen of op andere hoge dagen ghelijc als indē

hoechtide vā paesschen .vā kerstmisse .vā pte
tere of andere hoechtide gebodē biē hepliger
kerken gheuert ēsi gheert te wesen in allen
kerkentijc .ēsi in sulchen dagen en behooren
die gheen dach vā bacaelie te nemen .ēsi wes
mis daet alsdā gheschiet .staet tot groter pep
ne dan op andere daghen.

D Om sake van qualiteit.

Item die vierde maniere is bi sacche van
qualiteit gelijc te mis doen bi leelike ēsi onbe
tamelike manieren in sulcher wjs datmen
daer in niet en ontsiet gode .die iusticie .noch
niemant .ēsi dat noch te luttel gedaē te hebbē
ēsi datmē daer blide d isēsi waert noch te doe
datmen doen soude .want niemant en beho
ret te begheren quaet te doe Esi alst wt heten
toorne gedaen is loe behoortmen daer aff be
rouwe te hebben .ēsi begeren dat te betterē ēsi
niet arger te doen .gelijc als loe wie mesdoet .
ēsi dat wil missaken of loechen .twelck is
twifele van moort ēsi behoort meer ghecor
geert te sijn dan vanderde.

E Om sake van quantiteit.

Die vijfde maniere is bi sake de quantiteit
gelijc mesdade ongenadelic .te quersen dē p
sone indē aēlichte .hem of te slaē hādē of doe
ten bi aduise .ēsi begeren die also tēschenden
dat hi nēmermeer geen eerlic man en si .wāt
veel groot is sulche mes daet vā den genē die
wt thooren ende heete van bloede ter auon
tuere gedaen wort .ēsi hoe wel dat daer af ge
houden waer been of aern.

F Om sake van intencie.

Item die selte maniere is bi sake van inten
cie gelijc als loe wie mis doet bi voorsichtich
wachten bi propelt ēsi adujs .veel meer mes
doet hi dan oft haestelic gedaen ware .want
niemant en behoort te nemen wrake vā sijn
te misdaet die hem gedaē waer .niet behoort
te heren aēdē rechter .ēsi daer d sijn alle ooslo
ghen ende wraecken verboden anders dan
totten heren ēsi niemant en behoort noch en
mach des doen .hi en valt in veel merre pep
ne dā in heeten dade ēsi storende moede.

G Om sake van castuare.

Die vij. maniere is bi castume .gelijc als re
h ij

Justi. de intur
ria. §. pēa ac
inuriaz. v. §.
sequē. dōde
q i iſto te rru
nō ponitur
pēe in iuriarū
sed loqitur de
pena augu
mētatiōe eōe
loci.

Justi. de iur.
§. atrox iuri

Justi. co.

l. i. lcu q alle
nerat. C. ad. l
com. de fitta.

C. de adult.
grac. l. i. §. ad.
c. come. de sic
ca. §. etia dmi
adria.

nige die castumelic sijn te bechten tegen den volcke. en sijn bi natueren schumers. En sulke psonē behoren so gecorrigiert te sijn dattet exempele si van allen anderen.

¶ Om sake van auduere.

Die vij. maniere is bi cas van auontuere gelijc dat so wie eenē anderen mesdoet in on geualle en on wetens. daer d en salt niet bliuen onghetorigiert. wantmē met recht en machmē niemāt hinderē noch quetsen. daer en valt correctie toe. en interress aēdē partte na bescreuen recht. hi dualt in peyne.

Mer in deser sake behoort de peyne gracie. set te wesen. dā oft ands ghedaē wate. ende nochtans behoort correctie toe. So moecht ghi weten dat alle peyne mach en behoort d staen te wesen. datse wesen sal bi enige van dē voorscreuen acht maniere in generale oft speciale. Mer die declaracie en mach noch en behoort gescreuen te wesen. wāt eē mā van dstant in deser practike mach en behoort genoech te weten en te dstaē wāneer hi declareert die castume vānd plecken die soe diuert se en veelre hāde sijn. dattet niemāt en soude cōnē bescreuen. En nochtans so wie frequenteert of hantiert die plecken. si sijn lichtelic te weten en te dstaen. Niet te min ic sal daer af hierna declineren vādē hoochsten of meeste peynen of correpien. na dat elke rubrike toe behoort bisonb. En na bescreuen recht en behoort niemāt hoe oudt dat hi si d dregē te wesen vānd peyne of correctie capitale. in dyen hi in sulke cōt is dat hi die misdadē dōe mach

Icē wanneer datter meer is dā eē tot een mesdaet. en die sōmige des dōe. en die and niet de welke sijn culpable en gehouden vānde saite of mesdaet.

Aengelien dat dicke gebuert dat tot een mesdae sijn sōmige psonen. daer die sōmige sijn saer weldige en die and n3. so is te weten datse alle sijn hantdadige. die tot ter mes daet te dōe geuen pine of arbeit. het si in rade of in dade of in onderstant of in gebo de van des te doen. het si in wisen of institueren de te doene of deelachtich te wesen. geliken of daer toe te leeren paerdē. knechtē har

nas. wetelic d des te doen. het si in besleit oft diuiseren vānd saite te doen. het si bi dreygemene precedente. Alle sulke sijn gehouden cōplices of mede gesellen. gelijc de hantdadige. na bescreuen recht. Maer andere sijn die tot een mes daet mogen wel dōe geselschap ende nochtans en sullē si nyet gehouden worden vooz cōplices. noch vooz hantdadige. gelijc die huyfgesinne of gebueren van sōmige. of die dicke wil d geselschapen sōnd yet vānd saite te weten of gelijc sijn de sōmige die tusschē den delinquātē gaē d te scheydē en te dhoedē. da tquaet dat daer gheschien mochte sonder te gaē met mes dadigen. Wāt so wie hē sekerlic wil houdē sōnd cōplice gerekent te wesen. dis en sal niet gaē metten mesdadigē hoe dat ter si want met hem liēdē te comē is suspicie wāt sulke gaet met eē andere. dat hi sijn mes nunghe niet en weet. Mer met hē web om te gaen en mach niemāt ignozeren. Ende met recht en sijn si gheen cōplices die met wesen scap noch metter daet nyet en sijn behulpich totter saite.

¶ Te antwoorzen en affirmeren articulen

Aengelien dat ic gethoent hebbe dpe forme te articuleren so wel in eyliche als in d weren. die hōdē exemple voorscreu mach doen en geuen exēple in allen sake. soe moechdi wien. dat in forme van proces behoort accoozt en alleens te sijn. dat also ghescreuen si. als ghedinghet. en of des nyet dattet gene dat ands gescreuen waer si gecruist of geteykent. van intendit of articule accorderen. Soe moechdi weten dat daer cruce is in intendit dat is in d discretien vāndē rechter te apointeren. Ende of indē articulen cruce wate. dat blijft inden erde vānden aduocaet. indien hise affirmeren wil gebinghet te hebbe of in substantie. en also mogē die cruce ordineren en die redenen wesen gecor deert of gediscordeert.

Vānd affirmacie en antwoorde vāndē articulen. Item dat gedaē noch moechdi weten. d3 hy behoort te affirmeren en antwoorde ten articulen. so wel vānd eender partte als vāndē andere biden manieren hier na volghende.

20
C. ad. l. inl.
rep. en. l. ut
pena unffine
et sic infortu

C. ad l. corne.
de sic. l. d 3 l
cū q 3. ff. ad. l.
act. ite si ob
stet ex. l. offi
us et. l. sequ.
nā lūq quoz
nori? in cul
pa est

C. de pēis. l.
iniquitas de
licet. ff. ad. l.
come. de sic.
l. infans

C. de penis. l.
saxim? me
li? ff. ad. l. cor
ne. de sic. l.
vlt. ff. de. vi
pna. l. iij. ff.
adact. ite me
la. l. si plures
crabem et. ff.
de vi. homo
rap. l. ij. ff. si q

Item van dē condicien vande articule. Hier is te weten dat alle articule valt i rechte of in faite. of in suppositio. of in negacio of in condicio. En niet meer forme vā articulen en vallen. en illet articule van rechte. so en valt daer anders gheen antwoort dan die weghen van rechte.

En of die articule is vā faite et tratie. so behoort men te antwoorde. ic en gheloues niet. En of dan die articule es suppositif. en daer bi niet antwoordelic. en daer saiten warē at woordelic so en geloof hys niet. Ende alsoe moechdi en sūt sculdich te antwoorden van den condicionele articule. En vande negatiue en behoort anders geen antwoorde. de articule is negatiue. En daer bi en vallet daer gheen affirmatie oft negatie van mijnre sijde of partie. En of daer saiten waren pœiudicablie aendē mine. ic en geloues niet. mē sal antwoorden. Want mē dicke heeft gesien q. relle. Olesen sommitement. Jē als te affirmen die articulen in manieren alst behoort. dat die affirmat daer af betrecken mach en. ge laken in dient hem beliest. en daer nae en soude hi niet mogen trecken nemen noch geuen. En moeten die articulen so bliuen en dz recht daer op gedaen si. noch rechte noch commissaris en mach daer of niet betrecken. ende enquisitie daer op gedaen examinatie vā tupgen op die saiten onbekent indē voorscreuen articulen. mach alsdā recht daer op stat nemen.

Capittel. lxxij.

Van den reden en van rechte

O hi moecht en sūt sculdich te weten dz in alle processen hoe wel dat si sijn bi saiten contraricn. bi tugen vā dender sijde of vā dā. waer op recht mach ghewesen worden. Nochtans nae bescreuen rechte. en na vanci en sūt van waerlike bouen in wat state. dat die proces si. na dat de articulen ouer gegeuen sijn totten betrekenden da ghe om recht te horen sijn ontfanchelike redenen van rechte en gescreuen daer geen sapte en soudē wesen die in tughen vallen soudē so wel vā dē eenre siden als vā dā. ende te setten en bescreuen inden proces. hoe wel dz

die proces ware gecludereert in rechte tussc. die partijen ende sake gesloten en gelegelt en ouer gebrocht te houē niet tegenstaēde. so mogen als dan redenen van rechte ontfangen worden. het si dat een vanden partijen alleē ne die geuen wil of beyde die partijen. want van gheen vande voorscreuen partiē en behoortse gewerget te sijn totter sentencien te geuen.

B

Die forme te articuleren redenen van rechte.

Capittel. lxxij.

O ff te weten en te gheraken ten eynde vanden conclusien gedaen en ghecozen by de se. A. eyscher inder saecke hangende voor v mijn heren die scepenen van sulcker plecke. A. tegens dese. A. verwoerer. Ende dat by v mijn voorscreuen heren die scepenen die selue conclusien hem mogen aengewesen worden ende conforterende die proces daer op gedaen ende ouer gheset voor v noch meer ende om meer ende volcomeliker te hebben ende te gheraken die waerheit vā dē sake. geeft ouer. seit ende proponere die voorscreue. A. die redenen van rechte. die hier na volgen begherende dat alle ghesien hē recht gedaen si.

Episch in cas van een camp vā batalie.

Capittel. lxxv.

O ncluderende en begheerende te volghen alst mijn materie vā dē voorscreuen practike bi mi begonnen. na dat ic ghechoont heb ende gheselt in memorie hoemē mach ende behoort te doe formieren en articuleren sine episch het si bi mōde of bi ghescrefte so wel in cas van delict. in cas criminele. al in cas vā cōtact vā belic en vā proprietat. so wil ic v chonē die maniere te dingē en vze. de sake tusscē andere. en diuers. die niet dicke en valt. en daer d wil ick explete. so wel in episch als in dweren bōd manier hier nae volgende. **H**eer rechter. ac. Ic hebe voer v te proponeren voor dese. A. reghens dese. A. die ic daer sie seker saken en reden sijnre eere grotelic aēgaēde en gerakēde. en daer om het dōriet en mis haecht mi seere dat ict segghen moet. **M**aer inder waerheyt ende bōden eede die ic hebbe ende behoort te houden totten

30
n. de probal
ca paxte

C. sentenciā
rescidi nō pos
sel. pētorias
exceptiones
Mōde qd ex
ceptō pētorib
a sit oppōi ad
sentenciā qd
cōclusiō sit in
cā nō posita.
nisi ope reffis
tutōis inke
grū rōe et a
ris. si appell
latur tūc p?
sentenciā in cā
appellatiōis
sit oppōierce
ptio pētorias
l. allegata. c
cū iohēs ex
trade si l. i. rru

Pollo

rechte totter aduocacie. doch radē eff onthou-
houden eff waer toe ghi mi hebt bedwongen
sond des te leggē eff te raken ind saken van
mijnen meester. ic en soude mi niet mogen li-
den. om dat seer expresselick dienende sijn in
sijne natueren. En daer bi begeert ic oetmoe-
deliken aende partie aduerse eff aē sinē vrie-
den. dat si mi daer of houdē willen onschul-
dich eff geexcuseert. wāt ind waerheit het en
is niet om te inlurieren sinē persone noch sij-
nen vriendē indient in and materie diende.
mer ic bē daer af expresselick gelast te segghen
wāt ic hē soude willen diens eff sinen vrien-
dē vā allen minen cleynen smogē. En also
doet mi mijn meester seggen. diert mi geghe-
uen heeft bi memorie. eff daer of heuet hy my
geloest te aduoceren bi sinē befeghelē brieue
met segele auctentijc. et. So blijctet hoe dat-
men in sulcher sake niet schuldich en is te din-
ge n sond te hebben bi memorie ghegeuen in
tegenwoozdieheit vādē ghenen die des doet
doen eff geloest te aduoceren in presencie vān
goede mannē. d dat die sake is te groot ende
aēgaet die eer vā eenē edelen eff vā vriendē.
In reparabile in dient gelicet. eff daer om be-
hoort die aduocact daer af te hebben acquit
eff ontslach et. Want het is te weten sekerlic
dat ic des niet en soude willen doen. seggen.
noch manteneren. ten waer dat ic daer toe
vā mijn partie siocht ware. ende vā v heer
rechter beuolen eff bedwongen. En daer om
bidde ic aēdē voorscreuen. A. eff aē sijn vrie-
den dat si hē liebē niet belgen en willē. eff aē
v heer rechter dat ick bi uwer licēcie eff oertof
mach seggen eff argueren tghene dat mi be-
uolen is te seggen d die saken vā minē mee-
ster. eff dat ic daer aen niet misdoē en mach.
Tot dien behoort die rechter te antwoorden
Proponeert uwe sake na dat ghi denet ghe-
trouwellic dat die materie van uwen mees-
ter begheert. En wachtet v wel te leggē in-
lurie pemāt die niet en dient tot uwer mate-
rie. eff en doet gruoclen ind sake van uwen
meester. wāt dat hof sioctet v. belast eff be-
driect op te snullen in alle peynen daer toe
introduit of dienēde eff ghi misdoen moechte

En daer toe behoort die aduocact te antwoor-
den. Mijnen heren ic en sal af god belicet nē seg-
gen. ten si mi ghegeuen bi memorie eff dē mi
niet indet waerheit en denet. dat ic dient ind
saken vā minen meester. eff waer of ic bē hē
sal sijn gesteret eff aduoc. eff ic sal mi naemij-
nē smogen bewaren eff wachten van mis-
seggen. Dat gebaen sijnde die aduocact behoe-
ret te seggen eff proponeert sijn saken nae dē
die materie begeert. onthoudēde die sake soe
grootelic alst hem mogelic is e si vā vallen toe
sijne conclusien ind manieren hier na volge-
de. waer om alle gesien ick mach cōtenderen
tot desen eynde ende cōcludert dat dese voer-
leidet A. bekent eff belicet die saken bi mi ghe-
proponeert warachtich sijnde. hi sal de waer-
heit bekennē eff sal daer af ontslassen sijn cō-
sciencie die daer af gequeest eff belast is. eff hy
v sal hi gecōdēneert wordē sioctet te hebben
sijn lōf eff goet eff die cōfiscatie daert behoort
sal. En ghi sult hem doen executeren ter doot
also als de castume in sulcher saken begeert.
et. Ende of hi des onthent ic segge voer min-
nen meester eff om te geraken die conclusien
bouen ghescreuen oft sulche als die castume
wilt ende begheert dat mijn voorsiede mee-
ster. A. die bi suppen noch bi brieuen des nē
en soude mogen betugen mer bi hem of bi sijn
nen aduocact hi salse betugen eff bieden soe
veel daer af te betughen oft god wil dat sijn
goede recht tegensdē voorscreuen. A. die ic
daer aēste in velde beslotē als edel mā mach
ende behoort te doen te paerde met wapenē.
eff van alle andere noodlike saken dienende
eff behoerēde eff profitelic wesende tot pāde
van bataillie in sulche sake als edelheit be-
ret eff ouerleuert daer af die hantschoon oft
gaige tot een ontpande protesterende so ver-
re eff so veel te doen als dat hof seggen sal dē
hi gehouden sal sijn te doen om sijn eere te be-
waren eff tot sijn cōclusie te geraken.

¶ Over wren van onderpande

Item toe sioctet van ontpande van cam-
pe vā bataillie moechdi weten. dat bidē rech-
ten decretale is sioctet dat in bataillie doen de
niemāt en sal ontfangen wordē maer sy be-

mycht of openbaert bi tugen of brieuen dē et
sche of anders bi ordinantie van proces extra
ordinarie In dien dē rechter blīct dattet vā
node si eſt die sake crimīnele si. eſt dat hi iuf-
te eſt redelike preſūpcie heuet des te doē noch
anders niet. ¶ Itē dat niemant
in cāpe en sal oſfangen wordē dā d. i. q. sake.
Eſt nadē rechten vandē heilige decreet dpe
sulc sijn als vooescreuen is hoorntē te wetē
dat daer op geordineert bi den edelen contin-
gen van brancrōcke heſter in hoer conſcrōc
eſt maker eſt beleper des rechts dat niemant
en sal oſfangen worden in cāpe dan om. i. q.
saken dats te weten d moort d rapt eſt d bāc
ſichtinge van hūſen. De welcke sijn dīe sa-
ken die gelleep begheeren te wesen m3 rech-
te Eſt noch dat dīe sake si gesciet eſt niet ghe-
dacht te doē eſt niet ghedaē. ende dat daer af
meer si eſt bi preſumpcie dīe mach eſt behoert
te pozen eſt anders niet. Mer d dīes dat dīe ſak
te gedaen geweeſt is so moort dadelē ende so
malicioſe voorsichtelike niet tegenstaēde de
preſumpci. so en soude hi des niet mogen be-
tuygen volcomelic met tuygen Eſt daer ont
is de cāpe ontfancie d te geraken dpe waer-
heit bedert eſt heymelic Eſt behoort de ghene
die des begheert sake te hebben dat te doē en-
de te eyschen gelēc als bi d doot eſt d rādſchap
van sijn vader oft moech van sinen broed oft
sulker. van sinen soen of dochter vā sijn oem
oft moeye. van sijn sult ers of broeders kint.
oft van sijn oems of moeyes kint. Eſt voer
sijn gerechte lant here in dien dpe sake valt
in actie populaire. dat is te weten oft vā ſaet
ke is die hem aēgaet te spreken oft te verant-
woorden gelēc of een edel man die niet en is
van des conſcs huyſgeſin cauſerde vā d rā-
derie tegens dē conic hi en waer niet ontfāc-
lic in campe bataelic want ten is m3 actie po-
pular die eē gemeē man behoort te verant-
woorden. Itē noch oer so en mach nochen be-
hoort geen clerc te verchē in campe van ba-
taelic ten si dattet hē belieft eſt hi hē doet we-
derroepen. noch man onmachtich sijnre ledē
ſpecialic van ledē pīcipale gelic als van ho-
ren van geſichte. van arm van hande of vā

voet of van ſiecte caduque. of na opinie van
ſomige eē man dpe ſurioſe gewerſt hadde eſt
daer af belast waer. ¶ Itē cāpe te paerde
Die manier te preſentere dē champion of de
gene die den campe doē sal gewapēt te paer
de sijn heer die cōueſtable of de ghene daer
toe gedeputteert hier is deſe. ¶ Die voort v es
als voort dē heer wiē des behoort gedaē te sijn
te. die hē preſentert m3 paerde eſt wapenen
in ſtate eſt habite sulke als tot enē edelē man
als hi is mach toebehoeren gelēc als d te gaen
indē campe eſt beuechtē eſt doē ſinē camp te
gēs deſe. ¶ Indē naē gods eſt d heiligher ma-
get maria eſt van ſint ioris goods ridē ende
van allē heilige In wille eſt bereit te doē tge-
ne d3 hi ſchuldich is voort hē eſt ſinē aduoc op
tgeent d3 hi heeft doē ſegge eſt pponere i rech-
te tegēs dē voortēidē. ¶ Indē welken pāde
van bataelic geuigtē is gheweest tusschen.
den partiē biē ſorme eſt manier dattet hof d
ſtant heeft d3 hē ſculdich is te doē d sijn rech-
te eſt eer te bewarē eſt als caſtume i sulker ſa-
ke begeert d oetmoe delic biē dēde d3 om sijn
recht eſt eer te bewaren metter hulpe gods bi
hē of ſinē aduoc indiēt noot si ghi hē houden
wilt in valte eſt beſlotē cāpe eſt daer in hē le-
uerē eſt doē hebbē sijn web pte in sulker dpe
eſt tot sulker tjt als tot sulker sake toebehoert
ſoud voort deſe noch and sake te hebbē dan hi
bi redē ſculdich is te hebbē het si in wapen of
andē Eſt te proteſtere so wel d hē als d ſinē ad-
uoc dē ſelue aduoc te hebbē te wiſſelē paerds
eſt harnas het si voort hē of ſinē aduoc. of om
ſinē paerde. of voort dē paerde vā ſinē aduoc
of te gaē eſt web op te ſittē te ſittē eſt te ſlap-
pen eſt te widdē. te verchē te voet eſt te paerde
het si nadē web op ſittē of daer te voert. hē oft
ſinē aduoc te behelpē vā alle sijn wapene eſt
vā elc te latē dē ghenē die hi ghenomē ſoude
hebbē of nemē ſoude. eſt te nemē and in dpe
ſtede and also ghenomē te latē eſt web te ne-
mē die cortſte eſt and idiētmooc si eſt hē te moe-
te coēt. Eſt hē te behelpē van alle eſt vā elc-
ke vandē ſeluen wapenen int beginsel indē
middel eſt int eynde eſt duerde alle diē dach
oft daghen die hē ghegeuen ſoudē wesen toe

20
De insti. pūp
et w. 3 i. ci.
de der.
pūg. mōnc. v
mo vbi pūp
betur duellū
ſue mōno
machia. q. q.
u. c. monoma
chia.

alle sinen wille. en moede dat god en sint lo-
ris hem sal willen in alle des te doe sijn recht
te en eer bewarende laten hebbe en geue. Pro-
testerende noch te spreken te begeren rechter
indient van doen is he te shalen en si aduoc-
ren en te draghe he of sine aduoc web te bespi-
gen ingreuelen en oplopen so veel en so me-
nich wert als god en sint ioris he daer af ghe-
uen sullen macht. En van alle des en daer in
so veel te doen als tot warachtige. en getrou-
edel man om sijn goede recht en eer te bewa-
ren mach en behooflic is te doe. Protesteren-

Wist qdā ēē
derōfuetudie
q pūocatus
anquā aduo-
cat? ad aliq;
finē aliq; ppo-
nat deb; dice-
re q sequunt
salutis v. cetē;
tis rōib; nris
et de fētōib;
p me v; p ad-
uocātū meū;
pponēdis cō-
tra pposita v.
cōtra me alli-
gata ad finē;
qō ibi non ca-
dat duellū p
vdictum en

gens partie n; p wine en mochte bi daghe en
petent welc hi sal of god en sint ioris geliese
dat hi mach cōtinueren sijn bataelic des ade-
ren daerho of tot sulken dage of dagen als dz
hof ordineren sal. Protesterende noch te segge
te hebbe en te doen bi he oft sinen aduoc alle
sacken generalic of specialick. dat in sulche
sake mogen en behozen gedaē te sijn na vls-
de. costume of stile daer toe geordineert ende
dat nootlic en profitelic mach welen he oft si-
nen aduoc en dat sijn tegens partie niet ver-
sien en sal welen noch gewapent vā andere
wapene noch harnas dā hi na costume van
den houe mach en behoort te hebbe. En oft hi
enige stocken brochte lēmere of swaerde dag
gheglanc seide noch and ghecrehādel waer
der noch ande gedaē dant behoort te sijn dat
die he genome si. en dat hi in die stede geē an-
der hebbe en sal. mer daer af bliuen onuerlic
Begerende oetmoedelic dat ghi alle protesta-
ciē bouē gedaē en alle and pertinētē i sulcher
sake ontfangē wilc en die hebē by he ghedaē
cōfentē. ¶ Protestacie van p werer.

Item behoort die teghen partie te doen haer
proposulen gelic na datter dienen mach en-
be behoort den p werer he alvā te wachten
dat hi n; en seiddā in p werēde en dz hē also
presenteert en cōtinuēert alle sijn propoost so
der yet web te seggen noch allegeren. ¶

Die forme vande presentacien en protes-
tacion van campe te voet.

Hengehe die presentacie vādē cāpe te poer
de so volche daer na die presentacion te doen

voor den cāpuechter te voet. Eerst dat gesap-
ponceert al gevinget totten rechter vāden cāp
te geuen en willen. en alle exceptien die daer
toe behozen dē cāpe voor dē epiche en dē geē
cāpe voor dē p werer en na datter cāp sal we-
sen so salme seggen en shonen die protestaci-
en dier behoort tottē cāpe te voet. Die sulc sijn
dats te weten dē cāpe die behoort. Ic protes-
tere te hebbe tijt en dach cōpetent en dach be-
tephent. hangende welker tijt ic mach wor-
den onbwesen tot alle tgeent datter dient en
behoort in allen sate vā cāpe van bataelic te
hebben meester en instructoer daer toe diene
de stede plecke en huse te hebbe vā dā efford
nāciē daer toe nut en cāp geordineert en ghe-
stotē vā sulker lanctee vā sulche brete als
daer toe mach en behoort te behoze. na vls-
de en stile vādē houe. dies voor dē epiche. Ende
voor dē p werer in sulcher maniere wegelede
bessoen cāpe. wāt hi wel woude dat die cāp
also groot waer als alle de werelt. ¶ Loheb-
ben den doozereuen cāp eer die sonne ghele-
den. En lof die p werer binē der tijt n; en qua-
me dat hi gereputeert waer als cōtinuas. en
den p werer geraect en geordineert vā dā sa-
ke te hebbe een stoele en el plaetse dē den stoele
te hebbe aduoc voor he die so veel doe mach
als hi selue soude mogē doe indient van no-
de waer sijn tijt te hebbe geordineert ende toe
gemaect als in sulcher sake betaet met curai-
che die beste en ten besten dat hi sal mogen te
stuen en te slappen indient noot si behoort li-
ke schilt en gebbē nader vlsacie ghewoon-
lic ten besten dat hi sal cōnē de selue te stellen
en of werpē indie he belieft die web aē te ne-
mē of te late als he goetdlichen sal. stocke be-
hooflike na vlsacie en costume vādē besten
hout dat hi sal kōnē vādē vā sulcher lāctē en
vā sulker dicte also scerp en alsoe gehecht vā
sulker ordinācie te hōndē of te nemē metten
arm oft metter hant alst gewoonlics en ten
besten dat hi sal mogen die seker of te seetē en
of die geuallen waer weder op te nemē alsoe
menich wert als hem goet duncken sal hem
te stellen op een knye oft op twee of op twee
den. Ende hem weder op te stellen alst hem

geliest te spreken tegens sinen meester in dese
noet si ghebuert te sijn. in dien hi den rechter
spreken wil of aenden rade. Hem te rusten te
dyncken te eyschen. te hebben indient noode
st te proposerem en begeren van hem te
trecken van die met rechte. Te verhef bi ad
uoc indien hem siecte op quame dat oft god
wilt niet en gebuere van prologacie van da
ghe indient van node ware. En generalick
en specialic van alle die protestacien die aen re
gule van campe van bataelie toe behoren te
doen sonder enich te laten noch te renuncieren
nimmermeer gheesels en begheert in tude en
in wils gelde als oft i woorden expres ghede
clareert. en alle geseit en begheert ware ende
oorghenaemt. En als behoort en mach toebe
hoeren in sulcher sake die eeden te sweren in
den campe als hier na gheseyt sal sijn. wat al
so veel en al sulck si inden eenen campe als
inden anderen dats te verstaen. inden cam
pe te voere als te paerde.

¶ Antwoorde van partie aduerse.

¶ Capittel. lxxvi.

Un die tegenspartie behoort ghepro
ponere te sijn ter contrarie ten waer bi also
datter niet en mochte sijn geargueert inden
premissen ten eynden van niet te ontfanghe
op datter gheen bataelie en behoort te gesepe
en tot allen anderen declinatorien. dilatorie
en exceptien. &c. Ende daer na salmen den we
ren bi salten contrarien en specialic alse co
ten verende datter gheen bataelie en behoert
te gheschien en sonder bataelie niet gelden en
mach dan behoort hi te segghen. En in dien dat
ghi heer rechter sien sulc dat gehoort hebbende
die redene van partie cape van bataelie geset
en moet en datter anders niet passer en mach
en welc sal alst ons dunct recht daer op gehad
en bi regule die den werer onkent alle argumē
ten gheleden als voorszete is behoort te segge
en hi den pade oft hantchoen weder gheeft.
¶ Men here die rechter in deser sake. ic segghe
dat van alle tghenent geheelic dat dese. si die
aen dan d lide is heeft doen segghen bi sinen
aduocaet en proponeert tegens mi welke sa
ke hi heeft gheueeliche. en daer op gesegge sijn

rlviii

pade oft hantchoen tegens mi. Ic segge en
de antwoorde tegens hem daer op dat hi heeft ge
logewin des te willen segghe en maintenirē
als valsch en quade als hi. en ic okenne alle
tghenent dat hi geseit en gheproponeert heuet
het si bi hem of bi and voorszete seggēde indre
ghi wilt en iugiert dat oer camp van bataelie
behoort te wesen ic sal mi den werer als een edel
man goet en getrou als hi is en ic ben. en als
de gene die tegen hem den werende goede en ius
te sake heeft. En hi sal hem wachten dat hi nē
en seic dat hi hem den winne sal anders dan hem te
weren waert dat hi hem voorszete mate hy waer
den dode als den eyser dat hem te hart ware wat
als den werre behoort hi alle sijn conclusie ende
den waringhe te doe wat het waer genoech dat
hi anders niet en dede inde cape d sijn sake te
geraken dan ver wesen so dat sijn tegenspar
tie hem niet en den wone. Ic ten behoort niet den
geten te sijn dat also als indē premisse vande
eyser geseit is dat die aduocaet hem behoort te
exculeren. en die solē nitept die daer toe dienē
de is sulche behoort te seggen en te doen die
aduocaet vanden ver werer ende alsoe dili
gentelick.

¶ Hoe datmen indē cape wesen sal.

¶ Capittel. lxxvii.

Da dat die twee cap verheers inden ca
pe bi presentacien geordineert behoren ghe
brocht te sijn die euangelien van god en de mis
sacl. En als dan behoort de eyser te neme bi
luchter hant de den werer en hem houden op die
heilige euangelien segghende die woordē hier
na volgende. Ghi die ic houde bi hant by god
den sepper en bi sinen heiligen ic hebbe den ge
roepen op goede sake en iuste querelle die ick
teghens u hebbe. ende dat ghi ghedaen hebt
sulche saecke. &cetera. daer ick u af beroepe.
Ende ick en hebbe ghescrende noch crude op
mi waer bi ick hebben mach oft vercrighen
mach hulpe teghens u van die hulpe goods
sintioris van mijn wapen ende van mijn
goede rechte. En die den werre daer na houdē
de die hant op die heilige behoort te segge in de
seu maniere. Bi god en bi sijn heilige ic hebbe
goede sake en recht teghens u. ende ghi hebt

mi beroepen qualick en valsclic en ghehoort
quade sake tegens mi en ick en hebbe brue
ghesente noch crude noch anders waer by
ic v dwinen mach dan bidet hulpe gods sin
te ioris nijn wapen en nijn goede recht daer
ic tegens v hebbe.

So moecht v weten dat soe wie eysche bi ad-
uoe van wat sake dattet si hi si edel of onedel
hi moet hent presenteren ende wesen in sijn
aduoe gewapent en toe ghemaect inder ma-
nieren als den aduoe Ende of de edel man al
leget van valsclic eede den kaerle en camp
baer of si geuigert en gewesen.

Die edel man en sal niet comen gewapent als de kaerle met
als een edel man met sijn campuechter. wat
also behoort hem toe in de lande castumier
Ende wort also gewesen biden connestable
van borlonois. Dye ghebuerde eenen val-
schen eede teghens hem en teghens eenen an-
deren edel hert van woudijn Item ghi sulc
weten dat eysch gheschiedt ter cause van val-
sche eeden tusschen edel mannen in dien sa-
ke is van kattel Wel mach gedaen sijn bi ge-
machtich als voorscreuen is Oer naden de
ghe banden eysch tot alle die dagen die cap-
uechters behoren te comen alle ghewapent.
ende op gheseten met horen capuechters ghe-
sijt als om te bechten met horen campuech-
ters Die reden is dese. want ghelofte vā ba-
taele des begheert en behoort dat die batae-
le si ghelugert in wat manieren dat si sulc
vich sijn te bechten mer also gheringe alst ge-
selt sal wesen biden mannen dat die batae-
le behoort te sijn te paerde. Die campuech-
ters en selen hem daer niet meer bliken. En-
de te paerde behoort ghelugert te sijn ter re-
ven vanden edelen en distal wesen de voer ca-
cheel wantter also gheselt woort biden voer
scruen hert van woudijn.

¶ Van bedachte van nieuwichede.

¶ Capittel. lxxvij.

Bedachte van nieuwichede dat dye
clercken herten interdijt bi vele manieren
mach dat ghebueren. Want merdt dat in
alle die manieren dat ghi sijt en sulc word en
belet. inder sake daer ghi af sijt in beside vā

possessione bi v of andere daer ghi sake af hebt.
Ende van deser possessione ende beside ghebruyc
ghehadet hebt bi sulcher tijt dattet mach en be-
hoort ghenoech te sijn tot goede possessione ende
iuste sake vertragen te hebben en te behou-
den ghi moecht v daer of beclagen in nuy-
wichede op dat ghijt binne sjaers doet nae
dattet belet ende hinder daer af ghebaen sy.
Want of ghi na den iare geleden verbeidet
v te beclagen tot deser nieuwichede en sout
ghi niet ontfangen worden mer soude moe-
ten gheschieden bi simpel beside als voorscreit is.
Ende oft waer in turbacie of belet van scrui-
tude of prestacio of dattet ware van erue het
soude moeten geschien bi bedachte in cas vā
proppietre. gelijc als ic hier na seggen sal En
de daer om differren die saken van simpel
beside en van nieuwichede en van proppietre
Want simpel beside en behoort gheen stad te
nemen dan op turbacie of belet van scrui-
te en van proppietre op sake van erue ende
gronde proppietre en op beyde mach stad
nemen bedachte van nieuwichede. oft dat
op generalich ende op alle andere turbacien
hoedanich si sijn het si op sake roerende perso-
nele reele gheestelic waerlic nae die possessione
vertragen bi behoort sijn tijt en biden lesten
iare dat besluyt en coft meer. want in diene
biden lesten iare daer of ware onghetinu-
eert die nieuwichede soude of ghetogen sijn.
Ende waert biden lesten iare ghetinu-
eert die nieuwichede soude houde en bliuen en
de soude die besitter durende de proce heb-
ben die retracie vander sake coftiose. want
ghi moecht en sijt sculdich te weten. dat of be-
clachte van nieuwichede stad neemt op een
sake het moet gesproken sijn vander sake in
madoer vanden turbacie ende belet dat van
nreus daer op gheselt sal sijn. belettende des
met onrecht ende sonder cause onbehoortlike
ende van nreus bi die selue woorden en dat
die commissie si iustificiert van oppositie. wā
ands ghemillende tot die termen sout gaue
wesen sloch is van node dattet begript dat
in cas van oppositie die sake contenciose ghe-
nomen ende gheset si in handen vā de rech-

ter effi iusticie om den ghesil vā partie. ende
dach te beteykenen op die oppositie te hoout
Efi sal di elake cōtenciole hanghede dye pro
ces gehoude sijn in hande vādē herre. effi ghe
regiert ter tijt dattet gebleken sal wordē van
een vādē partien dat hi des heeft gebuyt
vādē lesten exploiten biden lesten iare als
dooxcreuen is Efi die partie behoort gheui
giert effi gewelen te sijn die recreancie. dat is
te weten dat die sake cōtenciole hem sal i hā
den geset sijn ter tijt toe dat vādē principael
geordinere sal sijn bide rechter partien daer
op gehoort Ende daer om behoefmen in be
clachte van nieuwichede te dingen al te lēss
declinatorie effi dilatorie indien niet heeft effi
specialie op die recreancie effi opten principa
le Vant diche gebuert dat mach sijn al ghe
determineert tot een vryle effi daer o behoort
ment also te dingen. oft anders men soude ver
steken wordē van tghenē datmē gelatē had
de te dingen. Vāt weet dat possessor is dye
cas of sake van nieuwichede effi die petitor
is die sake vā proprietie Ende die mach wel
al belet sijn vooz een rechter of gerechte Ende
die al daerbi getermineert si. mer eerst beho
ret bekent te sijn vādē possessor effi na dat
biden petitor die sake gewōnen waer oft o
eregen. die executor vādē petitor soude p
cederen aende executor vādē possessor.
A Efi men moet expresselic segghen in
den beginsel van sine sake te dingen. effi er
men daer af gehadt heeft sijn beclachte dz of
in enichsins getoert ware int dinghen sake
die begheert oft ruert tot realiteit dat nzen is
dan alleen effi anders niet dā om te staet sijn
besit effi possessie effi die redene is dat alle tge
ne dat getoert waer vā gronde effi realite die
beclachte soude moeten wesen in forme van
realiteit. de welke is die leste wege effi forma
van iusticie in sulke sake. Ende na datmē
se ruert oft raert gheen ander heeft staet. wāc
het is die sommiere effi leste weghe te proce
den in sulke sake Ende anders die o weetre
soude eyschen die plecke te sien. ende bi alsoe
soude die nieuwichede of genomen sijn Ende
de de actie ware pure proprietarie Efi daer o

soude moeten geschiede dat de eyscer sijn eysch
dede. want hi en soude niet geintestert heb
ben sijn eysch effi beclachte bi forme daer toe be
hoort want men behoort in proprieteit sijn
nen eysche te doen bi libelle. effi daer toe ant
woorden bi libelle. gelijc als hier nae gheset
sal sijn in die rubrike getekent metten gheta
le van. lxxxiij. Efi die en behoefmen niet in
beclachte van nieuwichede So weet dat ma
tghenē dat dooxcreuen is op welke sake be
clachte van nieuwichede staet neemt int ge
nerael het behoort gesien te wesen op wat sa
ke int speciael So ist te weten dat in ses ma
nieren beclachte van nieuwichede stat neet
int speciael. dat de clerckē hiet cas intedict
Dierste manier is vādē nieuwichede vā
den boue. oft andere gelike saken die hinder
effi onrecht doet sijn gebueren bi sijnre cackē.
oft wortelen die de gebuere scadelic sijn. en
de daer af mach intenterē beclachte vā nieu
wichede. B Die andere maniere
is te onderhoude die goede vādē dooden te
ghens den rechten erfgename die gheeft sijn
biden redene daer de dode de leuende erft. effi
daer af machmē intenterē beclachte vā nieu
wichede. C Die iij. maniere is
te onthoude die goede legates of enige gege
uen effi sileent effi daer af machmē intenterē
beclachte van nieuwichede. D
Die iij. maniere is te beletten yemant in
sijn besit of possessie ghewōntic ende daer aff
machmen intenteren beclachte vā nieuwic
hede wanneer dattet met sijnre effi crachte oē
nomē is. E Die v. manier is te
beletten de absenten in sijnre possessie effi de
sit effi daer af machmē intenterē beclachte van
nieuwichede op dat hi binnens iaets na sijn
coēlle des doet. F
Die sesste manier is yemant te beletten i sijn
reche besit effi possessie. Efi daer af spruyt dye
gemeyne forme effi manier van nieuwic
de G Hā rēnuoy op beclachte van
nieuwichede. I Item g hi moecht effi
sijn sculdich te weten dat ghelijc als dese be
clachte van nieuwichede staet neemt in al
len saken als dooxseit is wel mach mede ge

20
C. uti possid.
L. unica. l. ordi
narij iuris
C. de re vendi

B
C. de iudic.
L. si pponas
radicis.

C
C. quo bono
l. hereditarie.

B
C. quo lega.
L. unica.

C
C. uti v. l. rec
te possident
pma adde op
vān virepel
lere l. cū mo
deramine cū
inculpate in
tele.

F
C. si p. v. l. alk
o m. d. l. iudic
res absentiu

G
C. uti possid.
L. uti posside
ris sūbū de q
agitur.

scien en stat nemen tusschen gebueren deen te gens dan d'lo machte mede gesien tusschen d' heren en subiect of subiect en heren die bi middele houdē en die beclachte soude comē vanden ouersten. Mer of de here middele des begheert. hi ist sculdich wed te hebbē rechte doede op die beclachte. En dese renuop heeft hi bi digniteit vā sijn iustici en heerlicheyt. Want tusschen allen anderen dese sake en wort n' ge renuopert mer blift in d' kēnisse vādē ouersten indien mē hē daer eerst betrect. d' datter is sake vā preuencio. ¶ Exempel. dat also stat neet beclachte vā nieuwichede tusschen subiect en here. en dat die renuop daer af mach en sculdich is te gesien. Ic hebt sijn sugieren bi arrest vādē parlement tusschen d' scrippers ende doornic die hē beclaechde vādē scepenen der seluer stede. de welke sijn hoer rechtters ordinacie die beclachte was gegeuen vāden coninc en in cas vā opposicie begeret wort ine parlement d' renuop. en bi arrest worde de sake gerenuopert aendē scepenē voorscreuen. ¶ Exempel en arrest. Item noch wortet so geseyt d' die propoest en geswozen vāder voorscreuen stede vā doernike teghens den vleyschouders d' seluer stede. die bi beclachte vā nieuwichede gegeuen vādē conic de welke hadde doen dachuaerde bi opinie d' voorscreuen prouoest en geswozen int parlement die renuop gheepchte de sake wort gerenuopert vādē plemēt aendē voorscreuen prouoest ende geswozen huer rechtters.

¶ Arrest vā ghelike saken.

Item ic hebbe noch gesien vāden edelē here vā lignen tegens d' senescal vā henegouwe die op die tijt was here vā mortaigne op ter seelt vā des conic wegen. En d' voorscreuen here vā lignen was houdēde sinen leen vā mortaigne. En dit was daer op d' hi houdēde was die beclachte vā nieuwichede. De voorscreuen senescal begheerde die saken wed te hebbē rechte doede aē mōn here d' bailliu vā smendops voornien d' saecke was bi opposicie. die voorscreuen bailliu sugierde dat hys n' sculdich en was wed te hebben. d' die beclachte vā nieuwichede was sa

ke gepreuiliegiert. De voorscreuen here vā lignen appelleerde daer op int plemēt. het worde geseyt wel geappelleert en qualic gheuiugiert. ¶ Exempel vāden procurator vāden coninc vā arrest.

¶ Dat oock beclachte vā nieuwichede mach vallen. vādē procurator vādē conic tegens enige subiecten en onbsaten. Wel ist waer d' in den houe royale tot peronne in vermendois wort gedaē en beclachte vā nieuwichede bi den procurator vādē conic tegens d' poorteren en onbsaten vāden stede vā doornic opt geen dat de voorscreuen procurator seide dat ter cause vā betalinge vā peronne of tribut de coninc was in possessie en besit te nemen en te hebben die rechten vādē voorscreuen tribut op alle die al daer doortiden vā wat pleche dat si sijn en. En de voorscreuen doornic seggēde cōtrariet. Item ic sach beclagen i beclachte vā nieuwichede die prouoest en geswozen vāden voorscreuen stede vā doornic tegens d' tribut vā elcken wonende in tornelis tot welke beclachte die procurator vāden coninc opponeerde en also heb ic tanderen tijden sien beclagen tegens d' coninc. ¶ Hoe d' in beclachte elck staet is epscher en rechter. Item oft gebuerde dat enighe waerlike persone hē beclaechde in nieuwiche vā enē persone geestelic daer d' en soude niet bliuen. d' geestelike persone soude moeten en waer gehouden daer op te procederen metten clagen wāt om sijn clergie en soude hi hē daer tegens niet mogen werē hi en soude moettē atworpenden totter clachte en die reden is dat alle beclachte vā nieuwichede heeft sake reele hoe wel datter volcomelich niet en si reele. Ende mach een pegelic in deser sake epscher sijn d' staen als tot epsch en verwere. wāt elck vā hem allegiert vā sijnre side die possessie vāder sake cōtenciose te hebben aen hem gewesen met die rectancien. Ende dit sijn die conclusien die daer toe dienen. Ende wāt dit sijn alle ghelijc also wel aenden verwerer als aē den epscher verstaet die rechte dat een pegelic si epscher gherepueert ende alsoe wortet gesleit ende ghewesen in een sake vā nieuwic

hede om d're ioncfrouwe van bullimont te-
ghens den pastoor dandē madelenie in doot
nic bē minen here den baellu van vermen-
dois in beclachte van nieuwichede daer die
voorside pastoor overende was. en d're ca-
pitle van doornic was met hem.

¶ Wan beclachte op nieuwe turbel en
ghesil van iusticie en arrest der seluer.

Item en of die voorscreuen beclachte geuēl
op nieuwe turbel en ghesil van iusticie tusschē
enighs en oppositien geuēle. weet dat in de-
ser partie recreacie geen stat en heeft noch vā
der centre side noch vā d'and'ner blift de sa-
ke cōfenciole in handē vā d'ere vā wyen
die beclachte is gheheuen die welcke daer af
macht heeft te kinnen. En in sulcher sake en
is geen recreacie en die reden is dat iusticie soe
edel sake is datte behoort te bliuen aē d' ouer-
sten die niemant en betoest ouermits datter
vā hē coemt en daels en dat hāt heeft te bewa-
ren tot in decise vā d' sake. En dat rechte sepe
wie dat behoort te hebbē. Also wortet gheselē
bi arreste vā parlemēt om dē bisscop vā doer-
nic teghens dē prouost en gheswozen per sel-
uer stat in een beclachte vā nieuwichede tuf-
schen dē voorscreuen bisscop elager en dē p-
uost en gheswozen opposanten in cas vā ius-
ticie.

¶ Beclachte in cas geesteli-
ke en arrest der seluer.

¶ Item dat beclachte vā nieuwichede mach
vallen en stat nemen op sake geestelike. En
exempel gebuerde daer af opten laren. M. cc.
c. lxxij. in d' stede van chalons dat enige per-
sonen quamē de welcke seiden dat si hem nē
houdē en mochten vā dansen bi mirakel vā
god en woude comē in d' stede van chalons.
En om dat te webstaē die bisscop ordinerde
dānnen processie d'agen soude bi sommige
collegien. En dede gebode alle sinen onderla-
ten dat si tot dier processie wesen souden. en
desghelikes ordinerde hi dat die capitle vā
der voorscreuen stede van chalons daer co-
men soude. Die voorscreuen vā d' capittel
waren des wepgerede seggēde dat si daer in
subiect en nē ghoudē en waren maer deden
andere processie vā hem seluen en vā hōe

ren onblaten en ordinerde dat si daer alle co-
men soude. Daer op die voorscreuen bisscop
hē seide ouerste impetereerde een beclachte vā
nieuwichede seggēde dat hi was die ouerste
vā d' capittel. ac. D're voorscreuen vā d' capittel
seggēde datter beclachte daer op val-
len noch stat nemē en mochte en daer en bo-
uen dat si waren exempt vā allen saken vā
dē voorside bisscop. Daer op gheordinert
wort bi arrest dat die beclachte stat nemē sou
en daer en bouen dat si scriuen soude tē eyn-
de vā d' besic.

¶ Exempel in gelike saken en arrest.

Item bi andere en statker vrede vā beclach-
te vā nieuwichē stat neemt en valt op geest-
like saken. weet dat tusschē. q. pastoor wt wor-
mande geuēl en beclachte vā nieuwichede
op dat ghens dat die een seide. d' sōn prochte
gebuerde en strete tot sulcher plecke. En die
andere seide die cōtrarie en d' hi was in besic
te gāen tot dier plecke vīseteren en berechpen
en administreren die sacramētē aē sinē on-
blaten. En daer op d' die een vā d' voorscreuen
pastoren daer hadde berechte. Ende die an-
dere impetereerde beclachte vā nieuwichede.
En die and' pastoor daer teghens opposeerde.
Daer op worde vā gē gealignert in d' par-
lemētē. en worde geproponert dat beclachte
vā nieuwichede daer op en behoorde gē ste-
de te hebben. En bi partie aduerse wordet ghe-
seit datter wel wesen en ghesien mochte. ac.
Alle gelie het wort geseit bi arrest d' beclach-
te vā nieuwichede daer op wel mochte en-
de behoorde stat te nemē en dat si scriuen sou-
den ten eynde vā d' besic. ac. En die sake wor-
de gheset in handen vā d' coninc ende
daer bi en mach niet verstaen wesen dat dat
corpus domini wort gheset in handen vā
d' coninc. ¶ Vā beclachte op giste legatate
Item weet dat beclachte stat neft op giste le-
gatate na d' die gister gelaten soude hebben
en gegeuen sake daer hē possessie of ghehad
hadde in sinen leuendē liue en daer in waer
osluich geworden. En also wortet gewesen
in plemētē d' eē poetter vā riemē. D're welcke
seide te hebbē bi giste legatatie recht en pos-
sels

20
Habe in nō
est dubitū qui
in d'ca habe
at locū inter
plonas spūas
les ino toto
die nichil cla
mat alid for
est iustici ex
tra de cā pol.
et pri. de res
ali. poli. p. to
est et in d' m
alid? wt p. r.
sepe cōtingit
extra de cā
poli.

lic in sekerre plecht bi den rechte daer den do-
den erst dē leuendē. Die erigenamē vanden
olluighē segghēde ter cōtrarie est dat si selue
waren in rechte van possessie est hīdē rechte
daer dē dode dē leuendē erst wāt si wazē rech-
te erigenamē hādē. voorscreuen olluighē er-
go. sc. est dat beclachte van nieuwichede te-
gens hoer rechte est natuerlike successie be-
hoorde geen stat te nemē niet tegenstaēde die
ghēste legatarie die dē eysier maicneerde sc.
Alle ghesien het wort gheschē bi arrest dat be-
clachte vā nieuwichede stat daer op nemen
soude. est wort geordineert te bescreuen. sc.

¶ Van beclachte op mandementē royale
est arrest daer op.

Item dat beclachte van nieuwichede wel
mach stat nemen op mandemēt royale est ar-
rest geimpetreeert op sommige saken na die ma-
dement geindereert tot dachuaerdinghe.

Weert dat wijne vrouwe van ambosse hadde
geimpetreeeren mandement vanden coninc.
op rechte te mogē gecrigen opten lande van
borde dat houdēde was de here van borde
est was gebodē dat si met saite daer in gheset
est rechterlic ghoudē soubē wordē indē voer-
screuen lande est in cas van opposicie dach
beteykent wordē in plemēt hangende wel-
ke sake de voorscreuen here van borde im-
petreeerde een beclachte van nieuwichē seg-
gende hoe dat hi was in besit. sc. Daer op op-
posicie gheschiede indē plemēt gheproponeert
wort bīd voorscreuen vrouwe dē beclachte
tegens hoer mandement nzen behoordē stat
te nemen est dat si was prealable est eerst ge-
impetreeert. sc. Daer dē rechte daer op behoer-

de eerst gedaē est gheset gewelsen est geordine-
ret Het wort daer tegens dē weert ter cōtrarie
Alle gesien het wort gheschē bi arrest dat dē
voorscreuen beclachte was sake gheprouile-
giert est sulke dat vā sijn rechte nzen behoer-
de gediffereert te wesen est dat beclachte wel
stat nemen mochte niet tegenstaēde dē voor-
screuen mandamente. est dē eerste van nieu-
wichede bekenit soude wesen Gedāē intjaer
M.ccc.lxxv. inder maent. sc.

¶ Recranciē te hebben op sake arrest

Item ghi moecht weten dat in beclachte vā
nieuwichede so wie thonen mach met besit
byieuē vā titile rechteuoert behoort hi te heb-
ben die recteacie sonb and tughen. Est alsoe
wort gheschē bi arrest vā plemēt om merck-
gillis le tourne archidiaken van doornic te-
gens dē bisscop dē seluer stede op sijn beclach-
te van nieuwichede geimpetreeert bīd voer-
screuen archidiaken tegens dē voorscreuen
bisscop daer op dat die voorscreuen archidia-
ken seide te hebben sekerre cōpositien metten
voorscreuen bisscop of sijn voorsaters De sel-
ue bisscop seggēde ter cōtrarie bi opposicie dē
sake geuentilireert int plemēt Die voorscre-
uen archidiaken toende op sijn titel die brie-
uen besgelt vande voorscreuen bisschopen
Rechteuoert die recteacie worde gheuingiert
est toe gewelsen aēdē voorscreuen diaken. est
also hebbe ic dat sien wesen van andere ghe-
like bonnissen in veel saken.

¶ Van niette declareren die titel in beclachte
Item ghi moecht weten dat in beclachte vā
nieuwichede en is van gene nobe te declara-
ren titels hi en wil als totten eynde vā posses-
sie besit est recteacie Mer indiffinitue is ghe-
noech te hebbe iuste titels als totten principa-
le Mer als totter recteacie. het is ghenoech te
hebbē est te betugen besit

¶ En-
de niet te min seggen die voorscreuen rechte-
ten dat in warachtige besit behoort te wesen
iuste titel oft ands en ist vā getre waerde na
bescreuen rechte.

¶ De ver-
crigen possessie clādestine bi crachte of nzen be-
de.

¶ Noch willen die rechten distin-
gueren possessie bi drie and manieren Dats
te weten bi possessie verregē met crachte est
bi possessie dcregen bi bede dat die clerke hie-
ten clam vīm pretoris. want bi geen vande
voorscreuen manieren possessie gcreghenken
heeft geen actie van possessie. maer behoren
daer af vsteken te wesen sulke detentors.

¶ Van possessie dcreghē
teghens den coninc.

¶ Item possessie vercreghen tegens den co-
ninc en hout gheen stede bider redene vā sijn
ne digniteit ende oec van sijnre maiesteit int

¶ In ista illud
Possideo qd
possideo. l. co
gi. possessorē
C. de peti. hec

¶ possessor. ma
le fidei. nullo
qre. p. scribit

¶ C. uti possid.
l. uti possidē
tis fundū de
ret Het wort
quo agitur
L. qd vīant
clam.

petale. want hi chiffoer is van recht. Ende
doer ons dat recht ons eff bi hem ghedaen. en
behoort hem niet tegens noch cōtrarie te sijn
want hi en valt in geen exēple tegens āder
re. noch geen sake en behoort hem te geliken
Eff daer d' en mach tegens hē niemant rechte
hebbē van sijn ontsaten. Nochtans sietmē
dicks dat die p̄ncuroer vande conic hem die
he beclachte in beclachte van niemwiche.
van sijn ontsaten eff so doen oec die onder
laem vande conic eff daer bi so schijnt oec
beclachte daer op valt eff siet neemt. ia in an
deren saken dan in sijn domeine ende conic.
rē maieiteit. want daer in en valt geen be
clachte van niemwiche.

¶ Wan vercregen possessie tegens we
sen oft welandighen.

Item noch moechdi weten dat tegens we
sen tegens expatrien of welandighen noch te
gens furiosen of cranche van sijnem dwerē
de heet sūre. besitten mach noch en behoort
vercregen in sijn op dat binuūmāers nady
die werke gecomē sal sijn toe sijn selsa mō.
dicheit. of den welandighen wel ghecomē of
den furiosen weder gheboort tot sijn mōzali
teit of sijnem beclachte ghedaen woeplijden
delaport na bescreuen recht.

¶ Wan besitte verliesen bi niet te besitten

Item ghi moecht weten dat also wel al sine
possessie dwerē bebesitten in dē name van
andere d' den ghanc in wiens namen men pos
sesser. also wel moecht woenen bi andere die
laere possessoren van eghent dat bi heet eff
behoort te hebben bewaerisse voor ande
re. Ende daer om ons wēlic te dwerē nē māt
en behoort te dwerē possessie tegens hē wā
ghewengnisse te ontcrisise na die custumē
res eff na bescreuen recht. Ende noch is meer
ghewoos di rechte.

¶ Wandenghe

moechden geboeckelic te hallen tot sijn dage.
Item ghi moecht wēt op beclachte vā nū
wiche die d' dachuaerdige behoort eerst ge
daen en sijn op die plaetse cōten cōse tot seker
eff behoort den dage ons te sien intineren de
beclachte eff ons te segghē eff allegieren dā
op oppositie in d' dachuaerdige gōt dūe. eff of chp

tot dien dage niet en cōpareert bi hē. of bi pro
curoer die beclachte wed ghebocht tot sijnre
alator executie biden elagher eff daer op def
saut begheert die executie behoort te segghē
dat also verre als hi des mach eff schuldich is
te doen hi weert die turbi eff geschille. ende
hout eff wederstelt den eyscher in sijn possē
sie eff besit bi crachte vanden defsaute. Eff
des te sien toe wilen cōfirmieren eff de restē
bi sijn rechter behoort vā alle des te scriue af
den rechter. Eff dat ghedaē die clager behoort
te nemen cōmissie. om te doen den seluē def
saute dachuaerden tot sekeren dage. om te
sien wilen die profiten vanden voorscreuē
defsaute eff die executie vande defsaute cō
firmieren eff de resten indient hē gōt dūe.
Ende dat ghedaen die rechter behoort te wē
sen eff cōfirmieren tghent datter ghedaen ghe
weest is biden sergant ten si dat die gebach
de so lonclinge onlede tot dien dage ghedaē
heet dat men rechtelic sūen mach. welcke
een swaer sake is des te allegieren eff te sūe
nen. Eff mach wel tot dien dage makē onle
de. gelouende des goet te doen. Eff niet te wē
die sergant en behoort niet af te laten te doen
sijn exploit behaluen die onlede ende dage op
dachte af igneren aen die partie voor sijnem
moester. tot welken dach die onlede geuerf
ciet. den rechter mach eff behoort te geue cō
missie iteratue. op die sacche te wēsen op dē
plaetse cōten cōse. om te sien partis cōparan
te die voorscreuen beclachten te intineren
Eff of die partis ny en verifide sijn onlede.
die beclachte soude wēsen geintineren bi cō
tūmā. als den eyscher te hōude eff te bewa
ren in sijnre possessie eff besit eff soude defaut
te geguen sijn biden executie aendē defap
lant eff dach dēpheit te hōue vanden rech
ter. om te sien fugieren die defaule bide rech
ter vande executie. Eff oft die onlede waer
dich waer sōnt cōmissie iteratue. in volen
hōue soude die oppositie moeten gheschieden
naden onleden geverifert. om te allegiere
op die plaetse cōten cōse. ende daer op proce
deren ghechē of waer op die plecke na dat de
partien des accordeerden of toekes. Als iij

20
C. si y vīm vī
alio ma. l. i.

ff. de acq. poss
l. possideri. et
C. vi. l. vi.
pūlos.

dat ghebesen int parlement d'ouyn de l'pave
trigens ian cannes die geweest was i desaul
te. op die interinacie van een beclachte van
nieuwiche.

Hoe veel tughē
sijn op reccrācie van nieuwichede.

Item ghi moecht weten. dat in beclacht vā
nieuwichede op die reccrācie gedaē. ist te be-
tugen van wat partie dattet si. daer en beho-
ret af eñ is sculdich te hebbē hoe veel actiu-
len dat daer op sijn. meer dā ix. of. x. tugen d
eñke partie. En of die materie waer seer hoo-
ge. eñ seer beliep tot groten pñse so en beho-
ret niet meer te sijn dā. xbi. ten alre hoestliē.
Ende also wordet geseit eñ geordineert bide
parlemēt eñ geordineert eñ bewaert bi alle
statuten.

Van garāt oft
waringe in nieuwichede eñ arrest.

Item moechdi. weten. dat in cas van
nieuwichede geen garāt of waringe en is.
die wāne is d' des wille. dā lo wāneer dat
tes oppositie op valt. els septeyscher te wese-
bi te wille segghen selue int besit te wesen.

En also wordet geseit bi arrest van p-
lement inden iare. M. CCC. lxxv. President
doen ter tijt heer gielis van bescout. Die pa-
graphie wil seggen. dat hoe wel dat i beclach-
te vā nieuwichede adneu van waringe geē
stād en heeft eñ en is ooc niet ontfanclic. Az
te min oft gebuerde dat yemāt gecochē had-
de enige etue eñ binnen alre dā hi gecochē
hebbē soude. vserende eñ cōtinnerrnde van
den besit vā d' sake die hi gecochē soude heb-
ben tot titel vā sinen coop yemant hem be-
clachde daer op in nieuwichede rechtelich.
Weet dat na d' bescreuen beclachte comen
soude binnen den iersten iare dat de coopere
des begonnen hadde te gebruiken eñ vseren
vā d' besit eñ possessie. die hi houdē d' wa-
te gecochē eñ d' zegen te hebbē. wel soude hy
mogen hebbē actie te eyschen sijn garānt of
waringhe. d' welc is sinen copet. oft de sacche
vā hem hebbēde. Mer in dien dat iare ghele-
den waer na die d' copinge dat hūt ghecochtē
soude hebben. als voorscreuen is. eñ men dā
daer op beclachde beclachte van nieuwichē-
de. als dan en soude daer geen waringe vallen

om die reden. dat die beneficie van nieuwiche-
de geen terme of tijt en heeft. van d' tijt vā
een iare eñ ouer dat iare in forme vā beclach-
te. den d' copet en heeft noch en is geuonden
geen waringe te doē. mer andere sake waer
tet in forme van simpel besit oft van propri-
eteit. want als dā waringe soude stat hebben
so verre als tot forme van waringe machē
is sculdich toe te horen. eñ waren ghetrouwe
coop. gelike als daer volcomeliker geclachte-
ret sal worden in d' rubrike vā d' waringhe-
geteykent opten gemale van. lxxxvi.

Houdē vā eñ beclachte vā nieuwichede in
geschreite. Capittel. lxxxix.

Die forme te maken sijn beclachte vā
nieuwichede. is sulke bi manieren van for-
mulare. als hier na volcht. **Carle** bid gra-
den gods conic vā vā crike. aēdē ierlē doer
waerder of srgant die daer op d' locht sal sijn
saluyt. **Mañ** lide vā d' prouoest gēworē
eñ scopenen vā d' sē goeder lide vā doerale.
is ons geenponeert eñ gethoent in beclachte.
dat so wel bide onbē rechten eñ vñancie vā
onser voorscreuen lide. als bi sekere ander
iulle titel te derlaren in tide eñ ter pleche.
indierionoot sē eñ ands behoortlike. **Dā** ghe-
weest hebbē eñ noch sijn in goede possessie eñ
besit. te nemen te ontfangē eñ te hebbē op eñ
ken voodprijns. d' rocht eñ d' liden in onser
voorscreuen lide eñ vñhebe der seluer. van
wat persone. van wat state ambachte. of vā
wat dienste dat hi si. vi. penningē tournops
van eyse. eñ van allen anderen dranchē. d'
cocht in d' voorscreuen lide sekere andere ey-
sen na dat van diē bi onsen cōsente gewon-
lic eñ geuseert is te nemen eñ te hebben. **En**
de welke eyse is ghekeret eñ gheselt in den
nootsaken vā onser lide. is noch de selue d'
se lide in besit eñ possessie te bedwingen en
de doen bedwingen d' die voorscreuen eyse te
hebbē eñ te vñfanghen tot hueren profite alle
de gene eñ den ghenen. die daer om behoren
bedwigen te wesen. so veel eñ menich wer-
uen als die sake gebuert is. En vā deser posse-
sie eñ besit. hebbē d' voorscreuen claghers
gebruyct eñ geuseert vñdelic bi hem. hueren
volche officiērs. ontfangers eñ andere daer

Hoe int d' cū
duplex eñ hi
d' appetit et
actores et rei
sunt. l. si. duo.
Hoe int d' cū
st. vñ posside.

toegecommitteert en gedeputeert. bi sulcke en so langen tijt. dat geen memorie en is ter contrarie. ten minsten dattet ghenoech is en wesen mach tot goede possessie. Overigen te hebben ende te behouden. Niet te min sal de maner. hē seggēde n. v. ter tijt bewaerd vā onse commissie. in onser voorscreuen stede vā door nē bi sinen onbehoorliken wille in deser pte. als die clagers seggē. Hē is geuorbt te vercopen of doen. Overcopen in onser stede en vryhe de v seluer. grote quantiteit vā wine te grote en and opbaerlic en notoerlick sonb daer om te willen voldoen of betalen den exise. hoe wel dat bi veel reysen hē des smaet en beuolen is geweest. mer is daer af gheheel en al te gens seggēde. hoe wel dat bi declaracie hē es geweest gethoent die quātiteit en somme vā den wijnen en vādē waerdē dye mach ende sculdich is waerdich te wesen die voorscreuen exise bedragēde ter somme van. L. pōt. of daer omtrent behoudelic goede rekeninge en declaracie te doen. als des noot si. d welcke is in grote hind preiudicie en schade vanden voorscreuen claghers. de selue belettēde den rechter van hueren rechte. besittende en possessie n. v. ogelē. en sonb sake obbehoorlic en vā nienus als si seggen. Begerende seer oetmoe delic daer op. Vlien te wesen bi remedie graciose en behoorlike. Waer v. v. die versie willen. en geuen remedie vā iusticie in allen saken daert behoert ontbiedē n. v. en om dat ter is sake vā preiudicie. daer die kēnisse ons af toebehoort. comitteren indint noot si. dat in dien appelleert de voorscreuen mannesie re en andere die van node sijn te appelleren. ter plecke cōtenciose. v. blēet also te sijn hout en bewaert de voorscreuen clagers in huer voorscreuen possessie en besit. Ende vā dpen doet en laet gebruiken en vseren. v. v. dēlōche. werende en afnemende alle belet daer op geset biden voorscreuen manesier. oft bi sijn sake of gebode. en aend seluen clagers of aē huer gecōmitteerde en deputeerde. hē bedwē gerte voldoen en te betalen de voorscreuē exise. om den wijn also bi hem oft sijn factours verocht om de somme en extimacie bouē gescreuen. En in cas van oppositie die belet vā

nieuwichede af doet. en restablisement ghedaē terst en voor allen werck. realick. en des sijn vander voorscreuen somme en extimacie vā sake contenciose. genomen en gheset in onsen handen. als in handen vanden ouersten. daer om dat die voorscreuē clagers bi preiudicie van ons gegeuen nē en plep ten dan in onsen houe vā parlement vā parls. om diesake ruerende ende aengaēde onser voorscreuen stede. gheeft ende assigneert dach sekere en competent den opposantē in onsen houe vā parlement te parls. n. v. te ghenstaēde dattet valt tegens den clagers. v. te proeederen ende voort te gaen indē voerscreuen oppositie. ende voert soe wel opten principael als op die recoreancie. alst redelick wesen sal. Certificerende onsen wel geminden ende getrouwe. den volke houdende onsen parlement vā alle tghene dat ghi geuondē en ghedaen sult hebben. Vanden welken. wij ontbieden. dat die partijen behoert si doe goede corte expedie van rechte. want ons alsoe ghelieft ghedaen te wesen. gegeuen te. Ende bi deser commissie mogen sijn alle andere vstaen en gedaen na dat die sake eysoet ende betaemt. accuserēde daer mede sijn nieuwichede ende sijn termen. in maiore minore en in cōclusie. En also behoort ghēt te vstaen vanden anderen toecomenden.

¶ Wan werck ghedaē in preiudicie en hinder van ander. in dien de ghene die gehindert is claghet.

¶ Item ende oft ghebuerde dat iemāt dede maken eenich werck. dat welcke wa re in preiudicie van andere. ende dye gheene die ghepreiudiceert ware hem beclachde by beclachte van nieuwichede opten ghenē die sulc werck maecten oft gemaect haddē ende dach beteykent ware aenden werclieden. te wesen op die plaetse cōtenciose. Weet dat of die werclieden des seluen nieuwen wercks. waer om si alsoe verdachuaert sijn. wonden hebben waringhe van haren nieuwen wercke. daer sy om verdachuaert sijn. Het is van node te seluē dage datmē wesen sal ter plaetse contenciose. dat si doen bynghen dye ghe.

nen die hē des heft doen doen of doen makē
 eff in prefencie vande executoor. behoert te cō
 pareren die ghebied vande werē. eff hem op
 ponertt mette wercliedē vādē nieu wē werē
 eff den werē aduoceren eff aēnemen die fapte
 eff ō weren vādē oppolicie. Eff oft opten sel
 uen daghe niet alto gedaen en ware. ende de
 wercliedē vādē nieu wē werke fōd te bje
 gen hueren meester oppone erdē eff acceptee
 den dach bi hem seluen fōd huerē voerlere
 uen meester of beftē des merca. na die opini
 vādē wilen si en fōdē daer na niet mogē co
 men daer toe. eff en fōden niet ontfanghen
 wordē Eff fōden die werclieden vādē nieu
 wen werke huer oppolicie moeten fustine
 ren dat fustie ware want van huer faite en
 hebben si gheen befit. waer bi si anders nyet
 en fōn dan wercliedē fōd ander titel. Ende
 daerom behoort verlicen te wesen. dat in tē
 de de meester of beftēder des werca si grappel
 leert.

¶ Overloren te hebben de

possession eff te reconueren op peticozie
 ¶ Chi moecht weten dat bi bescreuen rechte
 te indiens gualt dat remāt blifft die posset
 ſie of possession in cas vā nieu wichebe. voer
 enigen rechter die daer af kennisse mach heb
 ben. als men hē eerst daer af betrect. oft de ge
 ne die opponertt begeret aēdē rechter de daer
 of behoort te hēnen. dat bi heb winet fōn we
 der parte. die de hooftcreuen possettoze heeft
 ge wōnen tādē cauē in rechte te fōn voer
 hem op die proprietie. daer af de gens die ō
 lozen heeft die possettoze hem wil fōvolghen
 hooz hem VVet dat bi fculdich is te dōe de ge
 ne die den possettoer eyscht te winnen Eff in
 dān hi des niet dōe en wilt. die rechter beho
 ort wēd te geuen fōn possettoze den gheuen
 dāe dāer te vōnen hadde. eff dat behoort ghe
 doen te fōn eff begheert als die rechter. daer
 vōn dat de possettoze ingintē teert bi pūcie
 nzen waer vādē recht petitoze. eff ō dā bi mid
 delen vā anderen heren is gehoudē. eff altoe
 behoortt gedaē te fōn. eff begheert. dāet fōd
 twifelen doen wilt inden beginfel vādē pro
 ces vādē possettoze. oft andē dē rechter en
 waer niet fculdich te ontfanghen den clagher

Wat bi bescreuen rechte. die possession en
 de peticoze moghen bi enen rechter allen de
 termineren.

¶ Overloren in beclachte van nieu wichebe

¶ Capituel. lxxx.

¶ Weten ō were in beclachte vā nieu
 wichebe. is lichter sake te doen. VVāt vā node
 is te doen alle faiten cōtrarien eff cōclufiē cō
 trarien eff allegieren vā fōn tegens pte pos
 ſell is eff befit eff die leste exploiten. mer noch
 tans is van doen dat die oppolant restablis
 ten erploite. ten minften bi tēphen bide dē dē
 selue teiken goet te doen. oft andē die execu
 tuor en fōde niet ontfanghen die oppolantie.
 mer fōde procederen in fōn exploit. eff daer
 op te opponeren tot allen eyndē. eff en beho
 ret daer andē niet tot die exploiten te dōe Eff
 oft ware sake die begheerde wecheringe. die
 niet en waren in termē te wederkeren. gelge
 oft ware cōclufie vā hursinge die veldat en
 de volmaect ware oft andē sake. die ō te wech
 kerren vā node waer datte gheheel eff al te nē
 eff af geworpen worden. tot grote coste. wēt
 dat all dā die executoor hem mach lēdē fōd
 wecheringe. anders dā bi wecheringe van
 teiken. geloouende voer dāer in te doen ten
 goetdūchen vādē houe. Eff al gheset in des
 conica hant als sake cōtenciofe. wāt bidē fō
 le vā procederen in sulker sake wēt. dat den
 oppolant nē en behoort ontfangē te wesen in
 oppolantie leggē noch pponeren eer dat bi ge
 dāe sal hebbē restablisfement te houe bi ordē
 nācie vādē rechter Eff daer en bouē cōtēde
 ren tot allen eyndē cōtrarien. wāt alle gene
 dat vōr een gethoent is eff be wūftis. eff dāet
 vōrdē anderen in deser sake. Ende daer bā
 mach eff behoortt genoech te fōn vā tgene dā
 hooftcreuen is VVāt aēdē eyscht selue waer
 genoech te wechbrēgen fōn beclachte tot fā
 te. wāt het maect libelle eff eysche. ¶ Cā
 beclachte in cas vā proprietie. Ca. lxxxi

¶ Beclachte i cas vā ppietiz is de laetste
 maniere. eff forme van rechte te beghe
 ren op eenighe erue. daer men bā langen tijt
 of gheueft hadde veruuremt. Soe ist te we
 ten dat na datmen hadden bi veruuremthe

20
 immo op p
 e possettoze
 et petitoruz
 ex q si cōtine
 cia caē dūdi
 nō debent. l.
 muli. C. de
 fud. l. unica
 C. vel poss.
 l. i. de cā pos.
 et ppiet.

verloren sijn beclacht van nieu wiche de so machme wot trecken tot desen. Want die heuet en mach recht hebbē in possessore. Diet is en heeft in petitoze. En daer is so moechde weten dattet is differentie tusschen possessore en petitoze. Want possessore en street niet voor der dan aen die possessie. dat eenige genomē mach hebbē op enige possessie en sake. en dat hietmen rechte van possessore. En petitoze is recht datmē heeft opten gronde vanden erue of lanc. bi successie of bi coop. of bi gifte of ander rechtuerdige titel. Ende sulc recht hietmen recht de petitoze. En mach desen eyfche oec ghedaen worden tot allen tiden teghens den besitter ten si dat die besitter vererghen heeft recht van prescriptie bi iuste titel. Wat het waer seer. veel waerdich. aēdē besitter in dient des daer te voren gheweest hadde in te genwoondicheit vande petitoze. En nochtan indien die besitter bi iuste titel van possessie des niet beseten en hadde niet tegenstaende tijt vā prescriptie. die petitoze soude seer daer tegenmoghen verheuen. om te danien sijn possessore. bi petitoze siet te min die besitter soude daer af besitter bliuen dē proes duegē de. Want seer edele sake is vā prescriptie. ge lōt als ic hier na thoenen sal in die rubricke daer afmencie makēde. geteikent inden ghe tale. L. xxiij. En daer om dat beclachte vā petitoze behoort ghedaē te sijn na die rechtste regule van procederen in sulcken sake bi ghescripte en bi commissie. inhoudende expresselic die sake daer ic v die regel af thonen sal. ende forme. en maniere oec hoe dattet ghedaen mach en behoort te sijn. want seer precioese sake is tusschen dē wisen. te doen en formen een beclachte op petitoze. en seer precioeslich moeten hem wachten int maken. dattz al le gemaect si op petitoze sond per te geraken of te rueren vā die possessore. gelijc bi exempel hier na v thoenen sal.

¶ Dat inhoudē vā e commissie in cas vā petitoze en vā proprietē. ¶ Capit. l. xxiij

Ommilli in cas vā petitoze en vā proprietē mach gedaē sijn en formen in sulcken manieren. Cristan vande hache

ridder heer vā samechon en van rinscheual raet des conincs. en baciliu vā vermendois den eersten seigant vande conic vā baelulscap die daer op vlocht wort saluyt vander side vanden edelen here bozgne van sinte symon ridder. is ons te kennen gegheuen beclagende en leggende dat hi recht heeft vā proprietē te hebbē allene en vooz alle iustie die hoge middel en lager in dē stede van coltrij in wonende en onblaten der seluer. En also si dat als van sijn heerlicheit die hi heeft ter sake van sijn recht van proprietē geulert en gewoondic is te vseren. so wel bi hē als bi sijnen voozwaers daer hi sake af heeft soe lāgē tot dat geen memorie en is ter contrarie. of dz ter genoeg is en behoort te wesen tot goede rechte van proprietē dcregen te hebbē en te behouden. En behoort daer te hebbē alle hoge iustie middele en lage. gelijc als hi hem hier bouen is gealligert allene en vooz al tot iustie en goede titel. te declareren daer en wā neer des noot sijn sal. op een seker plecke en vdonstede ghieten. si staēde in dē stede van coltrij. siet te min die abt en couent van onser vrouwen kercke van breteul segghēde te hebbē hēte vā iusticie op dē selue plecke bihedeachte van nieu wiche de. bi hē daer op grabtneert alleēlic en vorderen hē te wilen op die selue beclachte obtinuerē possessie.

Ende en willen niet ghehengen den voozleiden clagher te vseren van sijn iusticie. mer hebben hem daer gehint en belet teghens den recht van sijn proprietē. gelijc als hi seit. Begherende daer op verliē te wesen bi behoorslike remedie van iusticie. Daer om en dat wi v onbieden ende heuēlen dz ghe dachuacde den seluen regulieren vooz ons te compareren op die plecke contenciose. Ende indient v biēct vanden saken voozen ghescheuen. by confessie oft bekennen. van partijen oft anders behoorslick. bedwin ghet die voozleide religiose te cel seeren ende onblaten vanden turbelende beledē bi hem lie den ghedaen. oft gheset inder saecke contenciose. ende of te laten chesit. dat si leggen daer op te hebben tegen dat recht van proprietē

20
Dat taceat
in dē possessie
nō eēt. achā
ta p causam
nouitatis.

vanden voorscreuen clager en hē latē gebu-
ken en vleren sijn recht vā proprietēit. En of
die religiose of anders vooz hē die tot oppositōe
ontfāclīc sijn. hē opposeren ter cōtrāctien. oft
sijn delayerende of wedseggēde. ghy sult dye
dagen tot sekeren en behooflike dagē vooz de
of onsen stadhouder indē houe copale tot si-
te quinquē. tegens dē voorscreuen clagehe n
te seggen allegieren. en tegens dye sake van
huert oppositōe of wedseggē of cōtrādict. teāt
woorden aēdē voorscreuen here beclagende
in cas vā proprietēit daer En tot alle eghene
dat vādē sake voorscreuen hem liēdē sal en-
de willen geepicht wordē. en te procederen
doozt alst na redene behooren sal Des te doer
geuen wil n machē ontbiedē de en beuelen aē
allen dē onbesēten vādē cōtrāctien de voorscre-
uen daer sijn. dōdē en begreuen aen allen
anbēden. dāst aē n des doende. en aē uwen
deputēten obediēten en dānen naer sijn
Ghegeuen. etc.

¶ Justitice hōmē be-
hoort hē op te procederen.

¶ En om dat parlen dachuaert te houe by
cōmissie en die selue cōmissie wed ghebrochte
wilt sijn. En sijn vā epich dat ghenoch ghe-
sien mach. want die cōmissie geuē ende so
te gheepicht. die dweret eer hi antwoort in
ghēen te manieren mach epichen in gescreue
te hebbe en dē libelle. den epiche tot eenē seke-
ren dach. en noch daer op wed te keren eerst
gebinget op die dachuaerdige. of onbehoer-
lic geuē waer. en of daer in ware pet vā de-
clātorie of dātōrie En of dies n. libelle be-
hoort daer op geepicht te wēten. en die rech-
te behoort te doen geuen tot sekeren dagē.
en het is die proper forme te dingen in sulker
sake. die rechtlic daer in wil procedere ende
viet anders dōet hi doertet simpelē ende en be-
hoort niemant te antwoorde in sulker sake.
sond libelle eerst geepicht te hebbe eer hy an-
woort totter proprietēit of petitoie. Vāt om
der sibe vanden epiche. mach sijn grote diffi-
cultē te formieren sijn libelle. want gheschick
als die cōmissie is extract te doe. en beginnē
epich. so is mede die libelle in forme van pro-
prietēit en petitoie. want dēen wdozt allen

vān gebreke. waer te niete cōmissie en libel-
le. indien si andere termen inhoudēde wāt
dan alle op recht en proprietēit sond pet te be-
gripen van besit. noch daer af te rueren dan
alleen recht van proprietēit Vāt dat besit is
dōzen aen dē voorscreuen epiche en dē cōmissie
om dē dweret. En daer dē en behoort dye ep-
iche in dier sake n te rueren So wil ic n tho-
nen bi sijnē van maniere vā formulācie de
sijle te maken en te formieren sijn libelle in
cas van proprietēit Vāt bi tēne dat ic hier
bouen hebbe geformiert. een beclachte in cas
vā proprietēit. wāner dat gebuerde. dattet
besit ende possessie verloten waer by cas vā
possessioe. Gaet eer. ick wil n thonen die
maniere te doen een beclachte en cōmissie in
cas vā proprietēit. hoe wel datmē vā nieuw
woude maken beclachte tegens den posses-
sioe en mach geformiert sijn bi deser forme. cō-
missie in cas van proprietēit generale.

¶ Dat inhouden van een cōmissie in cas
van proprietēit generale.

¶ Charles. etc. aēdē iersten doerwā van
onsen parlement. oft onsen sergant die daer
op dōcht wort. Saluyt. Gander sibe vā sijn
vādē bosche wonēde. etc. is ons te kennē ge-
geuen seer clagehe. dat willen adam sijn. va-
der. of dese sijn oem. etc. al sijn leuen lanc ghe-
houden heeft en possederde vredelic en seker
pleche en woonstede ghieten. n. of sulke lā-
de of sulke iustici. etc. of sulke renten. etc. sijn
de tot sulken pleche. etc. met alden profitē en
emolumenten aenclēdē daer toe behoren-
de. en daer in hadde alle recht van heerlichy.
van proprietēit. of van proprietēit indien ge-
ne heerlicheitē hadde als vā sijn goede rech-
te hē ghecomē en genallen. so bi die generale
cassumē. daer die dode en dē leuendē de wel-
ke is natuerlike recht en legitime of behoof-
like successie. of bi behooflike coep bi hem ge-
daen ende verregghen in tijde. hoe wel dat
hē bi enighe manieren oft weghen heeft ge-
discontinueert bi in aduertencie oft anders.
het welc ic wel mach vercouueren oft ach-
ter halen bi redene ende iusticie. etcetera.
Ende alsoe sijn dat biden rechter hier bouen ge-
alligiert aen den seluen claghe allene. ende

voorz al is eff behoozt tot te hozen al de voorszreuen woenskede lande eff toebehooren als aen die naeste erfgename natuerlijc gebleue vādē voorszreuen willen sinen vader oft vā den voorszreue wjlen sūnen oem. &c. oft te seggē als aēdē gene diet in voorszledē tjdē heuet gecregen behoozlic sonb dat hi ye daer af dede. waer bi hi trecht van proprieteyt daer af verlozen mach hebbē hi en is daer af ghebleuen eff behoozt te welen recht erfgename grondelic eff hert alleen. eff vooz al of vā sulke partie. &c. die te declareren. Nier te mirobertt descamps wonēde in sulker pleckē &c. N. bi sinen onbehoozliken wille in deser sake. eff tot onrecht. eff sonb redene oft sake. So heeft hi daer aēgstellē. eff stelt hīnd eff cōmer van saite. oft ands onbehoozlic hē gestelt in die detencie vānd seluer plecken. eff woonstadt lande of toebehozen vānd voorszreuen iusticie eff heerlicheit. &c. of. vā die voorszreuen renten eff bi sommige iaren eff terminen heeft die gegeuen eff genomē tot grooten onrecht eff sonb sake. eff noch vozdt hi hē te doē van dage te dage sonb dat hi hē des dādagē eff af laten wil. daer op behoozlic begeert eff dāmanet is geweest. de welke is tot grote pzeudicie. vāndē voorszreuen clager Eff hē fraude. rende in sijn recht. grōdelick eff proprietarie. gelijc als hi seit Ten ware dat daer in dālien waer mer remedie. waer d wi die willen eenen vegelic houdē. eff bewaren in sijn recht. v dābiedē de beuelende indient noot si. dāz ghi ghebiet dē seluen robertt. dāz dē cōmer die hi gestelt heeft. eff stelt. afdoet stellen vā dē selue plecke. woonstat. eff aēcleuinge. &c. of lande of renten. &c. cesseert eff aflaet vā allen. ende daer aflaet gebuiken eff vseren vzedelic den voorszreuen clager. als vā sijn sake tot sijn goede recht proprietarie toebehozende Webgeest. eff webkeert al tghene dat hi daer af geheuen eff gehadt heeft. bedragēde ter somme toe vā. L. pont of daeromtrent. behoudelic iuste erimacie volcomeliker te declareren. indient noot si. hem daer toe bedwingēde eff al le andere die daer d behoren bedwōgē te sijn bi alle behoozlike wegē eff manieren repelt

Eff in cas vā oppositien webseggēde oft contradictien dāchuaert dē opposanten webseggēde of weygerende tot sekeren dagen in onsen parlement te parcs niet tegenstaende datter valt totter voorszreuen oppositi. weygeringhe. of webseggen. ant woorde aēdē seluen clager in cas reele eff proprietarie. als na redene behozen sal Querelciuen de tgene dāz ghi hier af gedaen sult hebben Des te doē. &c. Die manier te formeren libelle in cas vā proprietate bi generael forme.

Capiteel. lxxiij.

Voort v mīn herē die baeliu van vermen dops. of u wē stathoub. eff de mānen vāden coninc iugierende in sinen boue van monidier die ge ne of dē genen dien dē kennisse daer af behoozt. Seggende eff proponeren inden rechte religiose personen ende eerbare. die abt eff conuent vāder kerke onser vrouwen van breteul. eyschers in cas vān proprietate tegens manecier de la mare verweret ind selue sake. Dat die voorszreuen religiose sijn in hoefde eff in leden māz hozen goeden indē sauegaerde speciale eff protegie vāndē coninc. eff ter cause vān huer kerke sijn sy seer hogelic eff edelic gesuundeert vā veel edel possessien die si houden eff hebben. als gheamortificiert vāden demapne vāder kercken ende vān oudts ende soe langhē tijt. soe wel in die voorszreuen stede vān breteul als elders ende tusschen dē andere rechten ende possessien die sy hebben. Wel waer eest. dat si iusticie hebben ende heerlicheit in sommige steden vāder stede vān breteul. ende als by accoozt ouer langhe tjdē ghedaē vān eens deels. sommige vāden heere vā der stede. ende andere vān andere sijde. als tot sekeren ende iuste tijde te declareren. in tjdē eff in wile in dient noot si. dese religiosen hebben gehad inder stede vān breteul recht alleen ende vooz al te hebbē ouen groot ende clepne. vān welke ouen die voorszreue religiosen hebbē huer backers indē name vā hem heffen ende nemen. eff behozen te heffen ende te nemen. alle die profiten ende emolumenten dē daer af comen moeghen. Ende

tot welcken bouen. alle die in wonende der sel
uer stede van byeteul. en hoer woonstade sijn
banieren. en betogen van banieren. in sul-
ker maniere. dat geen vandē ingeset noch
andere. dan die voorszreuen religiose. en mo-
gen maken in hueren huse noch hebbē plec-
ke noch huyfinghe binen der stede. noch in-
den toebehoorē der seluer ouen groot noch clei-
ne. sonder die licencie en goetduncken van
den seluen religiosen. ende en moghen noch
en sijn schuldich de selue in wonēde noch ee-
nich van hem te backen noch te doen backē
bzoot. bladen. taerten. plassepen. noch ander
dingen tot anderen ouen. dan totten ouen
vanden religiosen. En of enige vāden hoer
screuen in wonende oft and inder selue stede
hadde ouen groot of cleyn. of dat hi ghebac-
ken hadde bzoot oft ander dingen tot ander
ouen dan totten ouen vanden religiosen.
die voorszide religiosen hebbē recht weder te
nemen en te hebben tghene dat alsoe ghebac-
ken was of te draghen om te backen. als te-
gens hem abuert en te bewingen die mel-
daders vanden boeten daer toe gewoonlich
en gheordineert ten profite vande voorszre-
uen religiosen ter cause van huer iusticie en
de heerlicheit en te byken die voorszide oue
cleyn oft groot also gedaen in die voorszreue
plecke. sonder huer auctoriteit. En of enige
heeft ouen groot of cleyn inde voorszreuen
stede oft lande vā byeteul. soe is gebuert of is
vanden auctoriteit oerlof en goetdunckē vā
den voorszreuen religiosen. en mits seker p-
fisen en iaerliche schulden die si daer af geuen
den voorsziden religiosen. welke sake is. be-
kennende die voorszide banniere iusticie en
heerlicheit en recht van proprietē. die daer
in hebben die voorszide religiose daer si af ge-
ueert en tegebruyt gehad hebbē. bi sulke en-
de so langen tīde. dat geen memorie en is ter
cōtrarie. of ten minsten bi sulker en so lāghē
tīte. dat ghenoech is tot goede recht van pro-
prietē te hebben te bewaert en te houdē met
alle heerlicheit en iusticie daer toe dienende
en sonder enich belet teggen woordich. welke
rechten sijn claer en notozes. ten lande ende

plecke en is daer affstemme en gemeen mace
en heeft partie aduerse des bekent en belede
warachtich wesende en notozes alle oft eens-
deels. Ende des niet teghenstaende de voorsz-
screuen manessier in wonēde en onderfate d
seluer stede vā byeteul zeb. iij. iare herwaerts
oft daer omtrent heeft ghemaect oft doe ma-
ken in sinen huse inder voorszreuen stede vā
byeteul een ouen inden welken hi bact oft
doet backen continuelic zeder den tijt voorsz-
screuen bzoot bladen taerten plassepen en an-
der dingen tot sijnre belieften en sonder die li-
cencie oft oerlof vanden voorszreuen religio-
sen tegens hueren wille en consent nemēde
en betreckende tot hem des doende dat rechte
vanden profite. dat den seluen religiosen be-
hoorde. oft behoort toe te hozen ter cause bouē
gescreuen. Welc profijt mach waerdich sijn
ende dragen om elck iaer ter somme van. xl.
pont parelis. ende dat is schuldich toe te hoerē
den seluen religiosen. als van haerder rechte
proprietate daer af dat gebruyt en hem boz-
dert te vleren die voorszreuen manessier de-
la mace. en hem seit dat of gheepghent te sijn
be een sentencie die hi seit ghehad te hebben
inden dinctaten van mondier op een proces
ghesproten wt cas van besit ende nyuwig-
hede daer op tusschen den voorszreuen par-
tien. Al Welche saken sijn en heb-
ben ghedaen biden voorszreuen manessier.
in grote preiudicie hinder en schade vanden
voorszreuen religiosen. hem lieden belettēde
en becommerende in huer recht vā proprietē
als voorszreuen is. So concluderen die selue
religiose. tegens den voorszreuen manessier
dat ghesien egene dat voorszreuen is. en dat
die discrecie vanden houe sal behozen en mo-
ghen vstarn. dat geseit si gewilt is gepronu-
ciert. alle die rechten voorszreuen wesende
ende toebehozende den seluen religiosen al-
leen. ende voorsz al ende hem lieden wesen ge-
declareert. ende toe ghewesen. hem liede toe-
behozende in volcomen recht van proprietē
en heerlicheit met die possessie ende besit. die
daer op hoort en mach volgen tot recht van
proprietē. ende si die voorszreuen manessier

20
Ista clausu-
la nō hz locū
in forma cōi.
s dū possessio
non est acqui-
ta.

ser verſieken ende veruallen van ſijn beſide
ende poſſeſſie. die hi leit te hebben inder ſake
ende die weder te geuen tot proſyte vanden
religioſen daer toe ſi bedwongen weſ te ghe
uen ende iſtitueren den ſeluen religioſen. ō
den tijt dat hi alſo tegens recht ende reden he
uet ghehoudē. eſt aenghenomē die ſake cōtē
cioſe. die waerden dat behoorden te heſſē eſt
te hebben de voorszeyde religioſe. oft de waer
de bouen gheclaert van. lx. pont. patifis. oft
die iuſte taxaci vanden houe. ende den ouen
vanden voorszeyden manneſſier ſi af ge wo
pen ende te niete ghedaen. biden auctoriteyt
vanden voorszeyden religioſen. oft anders
alſo dat behoort ſal Dit capittel en ſcint geen
ſtat te hebben Daer om dat die verwerter had
de poſſeſſie beregen in cas van beſit. eſt daer
bi ter tijt toe dat hi daer af verſieken ſal. wor
den. ſal hi daer of gebruiken. ende d3 die vooz
ſcreuen manneſſier ghewelen ſp om die ſai
ten werken ende vorderinghe bouen geſcre
uen. om elcke reſpe dat hi gebacken heeſt oft
doen backen inden ouen bi hem ghedaen of
doen maken. als voorszeyt is in lx. pont. pater
ſijs van boeten of ſulke als dat hof ſegge ſal.
ende in allen anderen boeten ende concludiē
behoorlic ende notoorlic totten voorszeyden re
ligioſen Dit capittel en gheeft gheen ſtat. om
dat hier bouen gheleit is die poſſeſſie vercre
ghen dat wech draecht. ter tijt toe dat die pro
prietēit ſal gedetermineert weſen. ſi daer toe
die voorszeyden manneſſier ghecondemneert
inden coſte ſcade ende interreſt. ghedaen en
de noch te doen in deſen veruolge. bidē voer
ſcreuen religioſen. biederende vander ſide vā
den religioſen van huere ſaiten oft ſaeckē.
ſo veel te betughen dattet ghenoech ſijn ſal. ō
te obrineren in huere conclusie bi proteſtacie. d3
ſo wes ſi daer af ſelen moghen betugen hem
waerdich ſp. ende ſtadt hout ſtellende in ont
kenne ende verſake die ſaiten van partie ad
uerſe cōtrazie of hinderlicken ſaiten vā deſen
tegenwoordighen libelle. ende tot alle tghē
ne dattet hof ſoude moghen. ōſtaē. die hy doe
ſoude ten propoſten vanden voorszeyden re
ligioſen. ende tot huer conclusie. die vand ſij

de vanden voorszeyden manneſſier ſoude we
ſen gheproponeert in dien hyle proponeerde
ontſanclicken Ende doende proteſtacie vā de
ſen tegenwoordighen libelle biden voorszey
den religioſen. oft bi andere vooz hem meer
deren. mīnderen. amenderen. corrigiert eſt
declarerē volcomeliker in dient noot ſi. En
de alle andere proteſtacion. die de ſelue religi
oſe ſijn van noode te onderhouden. ghedaen
ten eynde tot in behoorliken manieren ende
gewoonliken. die libelle in cas van proprie
teit. gedaē eſt geſozmeert. als geerem pleetde
is hier bouen. alle andere mogend afſōmē
ren na dat die ſaken ſijn het en is geen boeck
dier al begripē mach. eſt daer om is genoech
een exempel op een ſake. eſt ic wil thoene d3
werden die daer in is dieneende eſt behoorli
ke.

¶ Werwen op eysche in cas
van proprietēit.

Ca. lxxxiij

U Werwen in cas van proprietēit op
tē eysch die int generael geſciē mach
biden manieren hier na volghende. Eerst te
dinghen op die dachuaerdinghe. oft ſoluēt
ende behoorlic gedaē is. oft daer in d3 bi p
rache van aduocatie van als mach ſijn ver
weert om te niete te doen die dachuaerdinghe
Daer na declinatorie ende dilatorie daer op
te were gheſtelt indien daer eenighe ſijn oft
ghetrigghen mach die waerdich ſijn. behoert
daer op eysch ghedaen te ſijn end e commiſſie
wech gebrocht tot ſaite. te hebben bi geſcrifte
ende bi libelle den eysch op eenen ſcherē dach
Ende dat hietmen libelle. eſt behoert alſoe ge
eyscht te ſijn bi ſommige redene Die een is d3
ſeer nauwe eſt difficile ſake is te doen te ma
ken ende ſozmeren ſulcken eysch bi geſcrifte.
als voorszeyden is. ende daer d3 vintmen die
ke voordeel in die materie te varieren Die
redene is. d3 tē dage dat wech gebrocht wort
die libelle. noch machmē daer hebbē and d3
gen vā aduocis op die libelle Eſt noch op dyen
dach int wederen. indie hi n3zen vint te we
derlegge aendē libelle: Eſt dattet inhout alle
egene dattet ſculdich is in te houdē. ſo mach
de eyscher eyschen dach die plecke toſien Die
welke is alſo nauwe ende difficile ſake ende

Folio

moeylic te doen gelijc als ic v hier na wel segghen sal.

In die dach van besien. indien men daer in niet en vindt te varieren. mach noch die dweret eyschen garant of waringe de welcke is ooc sake seer diffiële. en daer be hozen veel induces en manieren van vari menten. en noch web omme hebbē dach dpe plecke te besien. En daer om ten ietsten sal ic v choenen vā d plecken te sien en hoemē d doet en mach doen. wāt het is een sake preas lable. wāt so wie āt woode op die sake voer den dach vā besien. hi soude te laet comē. en en soude gheen garant mogen eyschen.

Van besien en ostentatie der plecken.

Capitel. lxxxv.

Besien der plecken is wāneer de vee weter eyschet dese induse. dat den eysch geho ret is. d welc is proprietarie reele. op dz hi pro perlic mach weten. op welcke erue desen ey sche valt. hi mach eyschen besien der plecke rōenciose. Welke sake de eyscher is sculdich te doen met rechte binnen den dingedage. en niet opten dinghedaghe. En behoort daer te wesen hēte en mannē. so alst genoech si rechte te seggen indient noot wate. den eyscher en de den dweret tegen woordich. en die vooz scruen getomē ter plecke ten dage en tūt ge seit. De eyscher behoort te seggen. en doe sijn gesichte en demonstrancie in deser maniere. Heer baciliu en v mōn heren die mannē. Ic segghe ende besit dese erue. waer op wij hier sijn ghecomē. en die mi toebehoort van daer tot hier. en van hier tot daer. En gaē op elker siden vā d plecken. En gelijc als dese erue begrēpt. int langhe. in die breedte. en int mid dele en make daer of aenden prie dier gheer schet heeft in u wer presencie. en sijn ghesichte en ostencie tot u wen seggen en belieste. Ende ic segghe dat tot minen rechte en mi toebeho ret al heel op dese erue. dat besitte hessen. en de explosteren daer op alle profuten en emo lumētē toe behozen. comēde en wassen de op deser erue. soe veel en telcken datter behoort en tūt is. en daer af doen posselleren. onthou den en registeren. gelijc als van mōns selfs sa ke. daer ic af ben in goede possessie en besit en

mōn voozlaters daer ic sake af hebbe. Ende make desen besien bi protestacie. die voerder te doen indient dat hof seic en also toebehoort sal. en sculdich sal sijn te doen tot wilen van den mannen en vanden houe in dient van node sy. en also verre alst is sculdich toe te ho ren en gedaen te wesen.

In te doen op eenē hupse.

En waert op hupse datter besien gheschie de. men behoort daer inne te gaen. en gaē bo uen en benede. en seggen gelijc als hier bouē geseit is. Ende met behoort te cloppen aen de dore. en die clincke vā d dozen laten geluit geuen. en raken aen die balcken en gaē ront omme ten besien datmen mach en seggē ghe lōt hier bouen is gheruett.

Besien vooz baciliu royale ordinaire

Item het is te weten. dat na die houe roy alen. ist vooz baciliu royale ordinaire. dat is te seggen. dat hi rechter si in hem seluen. Het is ghenoech datter ghesiet vooz twee cōmis sarisen. die hi cōmittert en sergant d dpe er plopten te doen. indien daer enige vallen en dat si doen mogen relacie aendē houe vā tge ne datter af ghedaē is ten eersten dinghe da ge daer aen volgedē. En alst dā mach daer sijn ne op die relacie vā dē mannen vā dē sap ten der cōmissarisen ten dage daer aen vol ghende gebinghet dat goet dier te.

Exempel.

Ic sach een geselle op een schouwen. ou dz de gheene die den aenschouwen dede. hadde ten daghe te houe na die schouwinge sijn sa ke web willen brengen tot saite. son d beger te te hebben aen de partten noch aē de rechtes of sijn scouwinge was gehoudē vooz soluēt oft niet. daer die dweret hem begreep. als d souffissantelic gedaen te sijn. En daer bi so dz oer lof vanden houe wort ghegeuen. **I**c Die de besouwinghe dede mainteneren en seide. dat hi gedaen hadde sulcke scouwinge dats genoech was. en of hi des begripē wou de. hi soude dat wederstaen. als rebelic soude wesen. en datter hem van ghenen noode en was anders dan te onthouden sinen eysche als de eyscher behoort te doen. d welcke hē be

hoorde toegeweken te sijn. in dien dat de ver-
werter anders niet segghen en woude. Alle ge-
lien. het wort geseit biden. hauen vanden co-
munt in tournellis. daer waren. xx. leenmānē
seer notabele. en dit geraden di sommige an
der cultumiers. dat de ghene die den aenscou-
wen dede niet en hadde des te begherten. ten
waer datet hem gheliefde en en hadde anders
niet dan te onthouden sinen episch principa-
le. na sijn aenscouwen gedaen. ¶ Maer als
die aenscouwinghe bi hem ghedaē. waer de-
riscpe bide d'werter. als dan soudet hebben die
epischer te onthoude. en daer op hebbē die dō
nisse vande mannen. eer hi opten epische pri-
cipale behoort te procederen. En wort die ep-
ischer verlicken vā deser interlocutorie

¶ Aenscouwinghe naden houe van
den parlemente.

¶ Item naden houe vanden parlemente. tot
deser beschouwinghe te doen die erue daer-
men de sop doet. en die beschouwinghe die daer
af ghedaen wort wort al geseit in geseitste en
worden daer af ghedaen gheliefden die daer
ghehouden worden inden houe vande par-
lemente. om daer op te moghen ophierē. En
exemple ghefigureert en betogen. na die situ-
acie en schone vanden erue. ten beste daer mē
mach om dat te verstaen biden hēre. De scou-
winghe en die sake. So mochte ghi wetē dat
so wie partetelich en sonder faulte dat doen
wil. hi behoort te segghen daer toe. en habun
derende ghene dat voorscreuen is vā hier
tāt daer. ende vā daer tot hier. den middele
ende alle also alst begrept inde breete en in-
de lancē. ende so verre dat goede bepalinge
mī coegheeft als voorscreuen is. Hier toe en
mach gheen faute wesen inde scouwinghe te
doen. So sal ic v'hoenen die exemple. Pro-
ces begonde ende gheueel tusschen den prioc
van plumecoussin bi hē dīn epichere ter centre
ende den in wonēde vā d' stede vā d'aulphi-
ne. D'werter ter anō siden. om seker te weplan-
de. die de voorscreuen prioc woude aē hē be-
roeken ter cause vā sijnre priocscap als hē
toebehozende alleene en door al sonde dat de
voorscreue vā d'aulphine daer mochte bē

ghen of leyden huer beesten te weyden. D'ze
voorscreuen vā d'aulphine seggēde tē contrar-
rie Op welken geseit die scouwinghe wort
de gheeplicher biden voorscreuen vā d'aul-
phine. Die prioc dede scouwinghe alst behoort
de. Na die scouwinghe ghedaē. Die voerscre-
uen prioc dede maken grachten tont d'ne also
bi sijn scouwinghe gedaen hadde. So bē die be-
sten der voorscreuen stede vā d'aulphine niet
en mochten comē weyden. Als si gewoonlic
waren te doen en dat huereen tāt gheduerde.
Ende datmeert is. hadde die voorscreue prioc
doen weyhoeren dat hop vande voorscre-
uen weplanc. die hem liede int gemeyn te we-
behoerde. So begeerde si. dat si daer af wese
soudē gerepareert. en die grachten geseitste
af ghedaē en wēd geseit in behoort ike stede. De ista p
tūha vñdion
de. l. f. reptos
vbiq docto
Er qd. itez
nota q in spe
cis ocloriz
dico d qdā p
bañdicio d
e officio mbi
cis de smib?
gustentis
mūter agri
mēdō ad qd
monē firmas
dā v'ploma
in locū acce
dere expeñ
litigā.

¶ Van waerschape oft warandetinghe
van vercochten dinghe.

¶ Capittel. lxxxvi.
¶ Atinghe dat die clercken hieten de-
tio de euictione is vā den vercochten dingē
waeren ende te leuen biden vercopter aen-
den cooper den coep gedaen soe verre als goe-
de trouwe ordinancie vā recht machē ende
behoort gheheugen en biden schulde vā den
vercopter. oft in sijn tāt ware gebuert die sca-

op vercocht goet.

¶

Soe moechdi

De acti. Ept.
et vendi. l. et
l. si tradicio
l. seq. C. eo.

weten. dat so wie eyschen wil garant oft wa
ringe. hi behoort te eysche in rechte. so broech
eft tot sulker tijt. eer dat hi in d' sake pet geant
woort heeft tegen d' eyscher. eft dat die saecke
noch is geheel. wāt ands so soude hi hem bez
seke vā sijn garant of waringe noch de ver
coper en soude n3 gehoude sijn te antwoorde
indien hi vint de sake ergents of geuorbt. de
hē drage mochte preiudicie tottē d' weren vā
d' sake. Eft behoort genaet te wesen d' genen
diemē eyschet tot waringe. of ten is vā geen
te waerde.

¶

Eft behoort gepro

Mode op de
sare septo pōt
emptor etia;
possi suam la
tam pbia se
em et. l. q. res
em. l. q. l. i.
eptor non pos
sit agere ptra
vōditōe de e
nicio n. i. dē
municer sibi li
cem motā po
rest tñ agere
tra venditorē
ad interellē si
rēpendit qe
lat pporica l.
si tñ. v. l. l. l. l.
ror. fidi. C. de
emiti.

testteert te sijn dat of hi coet of n3. die eyscher sal
doē tgeen dachi sculbich is vādē proces te on
derhoude teghens sijn wed pte of daer waer
perikel. indien die garant n3 en quams dat
men niet wed en soude mogē comē des te seg
gen int proces. mer mach sijn ghepicht dach
van aduūg dach van declaracie. van decli
natorie. of dilatorie. die niet roeten en soude
peremptorie noch litiscōtestacie dach van be
sien. wāt alle sulche wetsse of dilatiē en rue
ren n3 of aen en gaē die pemptorie. Eft dē ga
rant ghepicht ten houe. mē behoortet te noe
men. eft die rechter behoert hē te ordinerē. eft
te doen dagē tot enen sekeren dage. eft behoe
ret alle proces te d'hoenē ofte scoffen tot d3
tgarant ghepicht eft geroepen si of gecontu
massiert bi d3e cōtumaciē in dien hi n3 pet en
quame. Eft hē gecomē te houe hi mach eft be
hoort te sijn also gecōtumassiert

¶ Te sommeren garant gecomē in rechte of
iugement.

¶

¶ Ic hebbe v doē dach

uaerden in desen houe. daer d' dattet waer is
dat dese. n. mij ducht ter cause van erue.
n. die ic van v gerocht hebbe. eft seit. dat mē
hem sulcke rente. n. daer op sculbich is. daer
hi af heeft gedaen eysch op die doozscreuē er
ue. eft en wil hem daer of n3 d' dragen. Eft ghi
weet dat in den coop dier gesiede tusschen v
eft mi. om die doozscreuen erue. ghi daer af
niet d' maendet. d' welc wesen soude in mijn
grote preiudicie eft scade tē waer dat ic daer
af waer gewaert eft quāt gehoude alst rede
lic is. Ende daer d' ic d' mane v. in pte d' d' vā

rechte behoort. dat ghi sijn ten doozscreuen
dage tegens dese. n. om bi v aen te nemē die
laeste vādē proces. eft tottē d' werē vādē sake
ter wile dattet geheel is. eft in state te d' werē
bi alle behoortlike wegen. Eft indien ghi des
niet doen en wilt ic protestere tēstont i rech
te daer of d' lise ic enige sake bi u wē gebreke
daer op v te d'halen in tide eft in wile. eft dat
ghi mi geuen sult alle tghene dat tot d' weren
behoerten de sculbich is toe te hoze. indie ghi
enige sake hebt die daer toe goet eft waerdich
si. Eft van deser denificacie behoert b3ieue te
nemen. eft vanden antwoorde die die ghene
doet. die op waringhe geroepen is. hem daer
af te behelpen in sijn proces eft sake.

¶ Van waringe te cōtu massieren

¶ Ende of de ghedaechten int stuc van wa
ringe niet en quame. hi behoort te sijn ghecō
tumassiert bi d3e dingedagen. eft b3dē dier
den daer en bouen mer intimacie. Eft dat ge
daen die eyscher behoort te begheren. hē toe
ge wesen ende geseit te sijn. dat biden des aut
ten tegens hem geraect sulck recht hem si we
ghenomen. dat sulche verwerē als hi sal mo
ghen doen ende comē teghens sinen eyscher
van die doozscreuen rente. daer hi af begeret
hem waringhe ende cōtumas gheerne sal hē
dat doen. eft ten besten dat hi sal connen en
de moghen doende protestacie. dat indien hy
verlies of schade ghecreghe dat hi dat moch
te betrecken ende d'halen opten doozscreuen
cōtumassierten ende op sijn goeden. mides
de costē. scade ende interrest. Ende van deser
protestacie behoort b3ieue te nemen. oft ands
hi ware gheschapen te verliesen sijn verhael.
ende waringhe. Ende indien hēt alsoe doet.
ende hem schade gheuele bi gebreke vā wa
ringhe dat soude hy moghen verhalen op si
ne garande.

¶ Van waringe of geen waringhe

¶ Want hoe datmen seit ghemeynlic. d3
men niet en waeret die en wilt biden oerlo
ue vanden ghene die des seit niet men mach
wel leggen. datmen gheen waringe aen en
neemt. men en wilt. Niet te min behoort bi
dese regule bouen gescreuen tweederhē vā

Mode op ci
tatio sup em
ctiois et vpa
ctiois h funda
tur in l. eptor
fidi. C. de e
mici

warige alst bewaert te sijn opten vercooper
indien hi behoort des smaet wort.

¶ Wan garant of waringe comparant

¶ En of de garant coemt te hou. So behoort
he den eysche vnuen wer wordē. als voorsiet
is. op dat hi aenreft die waringe. En wacht
v wel dat of hi eyschedach vā bestien. dat ghi
daer tegensijt so lāge als ghi moecht eer hy
aen neft die waringhe. wāt hi en soude daer
na niet willen aēnemē. hoe wel hi schuldich
is aen te nemē. gelijc als hier na geseit wor-
den sal.

¶ Waringge ghelooft te doen.

¶ Nochtans willen seggē die wile. die de
rechten gemaect hebbē. dat die vcooper. ten si
dā hi gelooft waringe properlic en special-
ken vande vcochte dinge hi niet gehoude en
is tot waringe propetlic. mer nochtans de co-
per heeft en mach hebbē actie opten vcopere
te eyschen onbescadelic te sijn vā al tgene. dā
hi hem niet en heeft gedeclareert en vclaerde
in sinen coop. en dā hi hem vsvreghen heeft
tghene datmen hem n v eyschet vwelche ghe-
generert en gesproten is vorden coop.

¶ Wan bozge van waringhe.

¶ Item ghi mochte weten en sijdeschuldich te
weten. dat oft ghebuerde dat in enigen coop
waer ghelofte vā waringe biden vcooper. en
noch daer toe bozge van waringe. en mē be-
laste of belette dat crue also vcochte. en die cop
hadde vmaet dē vcooper v waringhe. en daer
op waer te vrede. en die vcooper hāgēde dies-
a sluich ware of gerekent tot armoede so dat
hi niet en mochte waeren sinen coop. en dan
die sake ontogen ware vanden cop. Weet
dat die cop hem soude mogen betreckē en-
de gaen opten bozge van als. al en had hēs
niet ghesommeert of laten weten den voor-
screeuen bozge.

¶ Item datmen behoort te sommeren
den garant of vercooper.

¶ Ghelijc als hier bouen geseit is in deser ru-
brike dat also geringe als de cop veruolcht
wort vande sake die hi gerocht heeft hi behoert
tet te sommeren sijn waringhe oft sijn en-
ghenamen eer hi yet begint int proces perēp

torie of anders hi set in perikel dat verhael vā
der waringe die hem behoerde gedaen te sijn
en en soude de vercooper niet gehoude wesen
noch sijn erfghenamen noch sijn bozge daer
toe te antwoorden.

¶ Vanden vercooper te vermanen eer
men die penninghen betaelt

¶ Item oft gebuerde dat inden vercochte di-
ghe ware eenigen twist of swaricheit. eer dpe
coper geleicht hadde sinen handē vande pē-
ningen vanden coope. Weet dat eer men be-
dwingen mach den cop die pennigen te be-
talen. men mach en behoort te vmanen ga-
rant aendē vcooper. of aen sinen erfghenamē

¶ En si bi also dat die vcooper dede goede vde-
keringhe vanden penningen weder te kerē
indien daer enigen comer of belet gheschiede
biden sculde vanden vercooper.

¶ Dat watige geen sake en heeft in sake ge-
confisquiert. die vercocht wort.

¶ Item ofte ghebuerde dat die here dede ver-
copen eenighe crue dpe hem ware gheraecht
ende ghebuerd. Weet dat daer toe geen
waringhe en valdt. want gheen regule be-
gruēp die here.

¶ Nocht seint die bescreuen recht. Dat wā-
neer die vercoopinghe is voldāen. alle die p-
fitten behooren toe den cop. ende so doet me-
de alle surplus vanden profiten ende scha-
de Want dpe vercooper en is ghehouden nae
die vercoopinghe ghedaen om saecke die val-
len mach op die vercochte saecke ende ghele-
uert ten ware dat dpe betommeringhe ende
beledt diemen daer op doen soude. quame bi
occalie ende saecke vanden vercooper. oft vā
saecke die vordie vercoopinghe ghesproten
ware vanden saecken die begheren te hebbē
waringhe. Ende datter ghesommiert si. en-
de doen weten aenden vercooper. oft sine erf-
ghenamen oft sijn bozge. in dien daer eeni-
ghe waren.

¶ Wan waringhe in cas personele.

¶ Item dat in ander maniere dan
in vercoopinghe van crue valde waringhe.

l. nō dubitū
de enit.

C. de enit. l.
nō dubitatur

C. de enit. l.
auctore lau-
dato.

C. de enit. l.
ēproz fūit v. l.
prouen fia

C. de enit. l.
si post pscitū
vditionem.

C. credi. enit
nō debere. l. f
v C. de quire
psepo. l. f.

C. de pū. et
cōmo. rei v. l.
l. i. v. l. i. v. l. i.
et iā locū hab;
euitio iā hys
ptractis qd vā
ditore nā hā
b; locū in con-
tractu dona-
toris ita de-
mū qūest pro
missū. l. i. v. l. i.
C. de enit. v. l. i.
de. l. aristo. ff.
de dona. et iā
in pcuratore
C. sol. si per-
mutationem

He macht wel wilen di exempel. voor minne he
re die baron van Montfort. dede die iusti-
cie en scepenen van doornic den prouost en
gesworen der seuer. bi een mandement roya-
le dachuaerden op tghens dat die iusticie ten
cause van een tribut die de selue iusticie hou-
dende ware van siede. ghehadt hadt grote
scade. daer bi dat die scependom geweest had-
de bi langen tijt ghepermuert en stande. en
begeerde daer van te sijn gecopen seer van
der sime van. L. pont. Die procurator van
siede coparent en tegenwoordich doe te
te houe declarerde en seide. dat van siede
van siede behoorde gedinget te wesen voor
de voors. prouost en si gesworen. oft in plemēt
bi prouilegie die si daer of hadde. en begerde
de gerenueert te sijn. Die voorscreuen iusti-
cie leggende ter contrarie. en dat si hadden en
mittimus vande contrarie. in houdende
de die sake. waarom. En dat aende. prouost
ende gesworen niet en soude gherenueert
sijn. want si en behooren niet te wesen rech-
ters van haersaken nae dat die selue waren
dachaert. wat si en mochten niet begeren
aen hem lieden selue gherenueert te sijn.
Het wort geschreven datter geen tenuoy afwe-
sen en soude. en begerde die iusticie. si de
claren soude. waer bi dat si ghehadt hadde
dat gebiet. en van wat tijde. Die iusticie sei-
de vande tijde dat si die tribuut gehoude had-
de. en bi faulte van scepenen die niet en had-
den vol ghetal. En dattet was declaracie ge-
noech. Die procurator leggende dattet was
sufficient declaracie. En dat si ware gehou-
den te declareren. dat iaer en de maent en bi
wat scepenen datter geweest hadde. Het wort
geschreven dat die iusticie gehoude was te de-
claren dat iaer en de maent. en die nae van
den scepenen die in gebreke geweest hadden.
Ende dit was wel geschreven. Soe geringhe
als die voorscreuen procurator hoerde noemē
die voorscreuen scepen bi name hij begerde
te hebben garant en waringe op hem. Iede
voor die voorscreuen siede. en dat hi dach heb-
ben soude. o he lieden te doe dachaerden op
waringhe. Die voorscreuen iusticie daer te

ghens siede. segghende datter gheen garant
en behoorde stat te nemen nae dat si begonne
hadden die ghedinghe ende procedere in de-
clinatoire en peremptorie. en daer op begerde
recht. ende bonnisse. Ende ghehadt recht ende
bonnisse. So dat si nemmermeer om gheen ga-
rant in deser sake en sijn doen en mochten. De
voorscreuen procurator leggende ter contrarie
en dat si noch niet en hadden gheprocedere
in peremptorie negente. nae a liti scotellacie
noch also dat die sake yet was gheacht o die
waringen indienle van node waren. En
het wort geschreven dat die procurator dach hebben
soude om sijn garant te verdachaerde. En
wel wast geschreven. Die scepenen getoepē en-
de ghecomen te houe. si argueerden tegens-
den procurator vande siede. Die tot garant
verdachaert hadde. dat si niet gehouden en
waren te procederen met hem daer op noch
waringhe doen. want te laet heeft hijt doen
dachaerden. daer hi alrede hadde te genode
terken en sijn gheprocedere a declinatoire en
dilatoire. en dat die sake was geiugiert daer
te bliuen. sonder te appelleren. dat iuste sake
declinatoire. En. Die voorscreuen procurator
segghende dat declinatoire noch dilatorie en
achte die sake. noch en geeft occasie. de garant
en mach wel die sake aennemen en sijn wesen
sonder van yet te wesen gheperturbeert. Het
wordt geiugiert dat de procurator heeft te laet
garant doen dachaerden en dat si niet ghe-
houden en waren te waeren. Van welken
bonnisse geappelleert wort biden voorscre-
uen procurator int parlemēt. Welke sake ge-
dinget in cas van appel. Het wort geseyt by
den houe vanden parlemēt. dattet geweest
hadde qualie geiugiert en wel geappelleert.
Ende van n. v. boert aen die voorscreuen pro-
ces soude van voors. iusticie tegē de voors-
creuen scepenen geappelleert worden. tot ga-
rant ende dat hij proech ghenoech oye hadde
doen verdachaerden want declinatoire en
dilatoire ende declaracien noch bescouwige
en hindert niet men en mach daer nae wel
sien garant. En die reden is. dat die s. w. eret
als dan westpropedie. waer om en waer op

he verduchtaert is en wort die siede geseit bu-
ten den proces. En daer macht wel bliken
das declaratorie noch dilatorie declaracie. bi
besconwighe. noch and inducen niet en ghe-
uen noch en hinderen men en mach daer na
wel appelleren sijn garant. na dat aende prin-
cipael anders niet en is gheprocedeert. Hoe
wel dat daer te horen geseit is. datmen eerst
moet appelleren sijn waringe voer alle wer-
ken. dat te weten. eer dat aende principael
si pet geprocedeert of dat die sake si erghents
in gerocht. om den genen diet waren soude.
¶ Hoe veel waringen men mach hebben
Item in waringe te eyschen machmen ey-
schen totdien toe. en niet meer. en mach eic-
hebben die delapen. dat een alleen mach heb-
ben deen na dander.

¶ Te noemen sijn waringhe bi name
¶ Item is gehouden de gene die garande ey-
sche te noemen sijn garant. oft andershy en
behoort niet en hebben biden stile vande par-
lemente. en and houts ropalen dpe daer aen-
hangen. ¶ Mer naden stile van
den parlemente. en die chastelet van parij-
ten is gheen noot datmen noemet. dā seggē.
¶ Ic heb waringe te appelleren of te eysen. so
begheert ic geappelleert te hebben Item of de
verdachaerde niet en woude aennemen dat
garant daer om en eest niet. dpe dachuaer-
de sal doen die protestacie daer toe dienende
en behoorende als voorscreuen is.

¶ Dat inhouden van een commissie te
doen dachuaerden sijn garande.

Der na wil ic thoene de forme en ma-
niere te maken ende te formieren die commis-
sie. te doen dachuaerden sijn garande bi for-
mulere. Cristan du bosch. ridder here van sa-
mechon ende van rinfenal. raet des conics
en baciliu van vennenbops den iersten ser-
gant vanden coninc inden voorscreue bael
iulcap. dier op dloche sal worden saluyt. Vā
der side van. ¶ Is ons oetmoedelich gebeden
en begheert. dat hi tot riele van roop d welc
is iulle riele en iulle errementen. hoec ouer
lange ghepoche en verregen een sekere ploc-

ke en woonstat ghelegghen in sulcker plecke.
¶ houdende. ¶ en daer of hi zed tgebruyck
en possessie gehad heeft vriedelic. sonde cōtre-
dict of belet hem ghedaē is gheweest van pe-
mant. Niet te min is n v ter tijt voert gheco-
men dese. ¶ die seit te hebben daer op rente.
of iaertlicke sculden. vande welcke hem daer
niet of geseit en wasin voerwaerde vanden
seluen coop. als hi seit En daer om heeft hi hē
voert dachuaerden te houē. die welcke expo-
sant gehooft hebbēde den eyfch vande voer-
screuen. ¶ ons heeft gebeden ter willen d; de
sake is gheheele. dat wi hem willen doe dach-
uaerden. ende voert roepen sijn garant. daer
op aengeliē dat voerscreuen is. ons biddē.
de daer op vertien te welen bi remedie van
recht ende iusticie Waer d wi cōsiderēde
dat vā remedie en recht hē des schuldich sijn
en mogen doe. en mer recht v onbiedē en cō-
mitterent indient noot si. dat ghi v transpō-
teert voordē voerscreuen. ¶ dat dpe voer-
screuen exposant in recht heeft genaemt ver-
claert en begheert. en rechteclich daghet tot se-
keren en behoorliken dage voer ons oft dlen
stedehouder. in des conics hof tot sint quiton
tegen den voerscreuen exposant om aē te ne-
men dat d weten en garant vanden proces
en belet die daer sedt en hem voert te sette die
voerscreuen. ¶ op dat erue bi hem dcoft en-
de gheleuert aenden voerscreuen exposat. te-
gens en ouer tgene. dat hi seit dat hys hē niet
verclaert en hadde iudē cōtract. en coop ghe-
daen vande voerscreuen erue duzende dat
die sake is goede en gheheele en sulcke als is
iulekē sake behoert mer alle alsulcke brieuen
ende veriveringhe als hi daer op heeft mach
hebben ende weet. ende alle bewaert en ver-
liet van tgene dat daer toe mach en behoert
aen te gaen ende toebehoeren horen en ontfā-
ghen daer op vander siden vanden voer sere-
uen exposant. alle cōmacie. intimacie. beger-
ten. protestacie en ands. als tot sulcke sake is
schuldich toe te horen. en sijn bi vlsancie. stile.
en casume locale behoort te doen ten einde
van waringe. antwoerden tot allen circun-
stances en dependāces daer op en procedere

Ita fuit ordi-
nati i plemē
to p dno iōā
ne de biantie
strawāne de
bello cartuā
na dñi. ¶ C.
C. r. r. r. r.

Ita fuit in p-
lemēto amō
dñi. m. ccc.

Folio

C. de emet. l. 1.
epit. h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

C. de emet. l. 1.
h. i. r. i. s.

est voort gaen als redelic wesen sal. Certificerende onsofficiantelich bi uwen gheschreftene dat ghi daer of gedaen sult hebbē. ten daghe dat ghi daer op beteykent sijt. d. te procederen als redelic wesen sal. Des te doe gheuen wi mach. ontbiedende alle onderlaten vanden cominc inde voorscreuen baciliusrappe. biddende est begheren allen anderen. &c.

C. Hier nae volcht die verwerpinge in cas vā waringhe.

C. Ca. lxxxviii.
Erveringe in cas vā waringe d. is
Wet dat nae bescreuen rechte men mach hem verweren in waringe die niet ge looft en heeft.

En na die waringhe horen. hi en waret n. hi en wil. mer het is een sake diemē niet sculdich en is te onderhouden. Vā in allen coop rechtuairdige getrouwichede. behoert daer in vstaen te sijn. Est dan na dat vande coop diemē brocht sal hebben enige sake na volcht. die welcke is sprutende op die sake. die inde coop wel verclaert mochte geweest hebbē. die copet est sijn eghenamen is daer in gehouden. Mer van tegene daemē seir. datmē niet en waret men en wil. mach also sijn vstaen datmē n. p. a. e. en neemt d. veringhe te doen vā waringe men en wil. mer ofmen daer op is gesōmeert est d. maent met recht als voorscreuen is. hoe wel dat hi die waringe niet aen en neemt. noch tans sal hi moeten int eynde antwoorde vā costen est scaden. die bi sinen sculde of gheheke sulche coop te leueren als tot getrouwichede behoort. niet gheleuert en heeft. ende d. hi sijnre faulten est sculde is gecomen.

Ende om al te seggen. mach hi wel comen te houē. indien hi om sijn waringhe gheroepen wort. Ende gehooxt hebbē den eyrch van waringhe antwoorden na allen wederleggen. ende na twee defaulten ende andere exceptionen est induces. est seggen ic heb wel ghehoort. tene dat begheert is van desen.

In cas van waringhe teghen mi. Ic sal mi wachten te misdoen ende niet meer en dencke ick daer af te antwoorden n. d. ter tijt. est men comet vroech ghenoech voerder te procederen wanneer die partie weder aenleit na de plei

te gedaen tusschen die twee andere partijen. Ende als dan sijn daer noch al nieuwe induces ende wederleggen. est is hoe dat partie heuet onsofficiantelich geprocedert est na aescouwinge noch besien noch ander waringe. want tot allen eynde waringe en behoert niet aengenomen te sijn so lange als mē daer tegen mach. Ten waer datmen hadt seer euidente saecke die te weder staen est te waeren

C. Van hem te betrecken aē die bozge vanden garandē.

Item wel mach hem betrecken die copere aenden bozge die hi heeft vanden coop te waeren. want die bozge is gehouden die waringhe te doen na dat hi ghelooft heeft. Hoe wel nochtā dattet hem niet gesommiet en waret. wien men soude willen of nemen.

C. Van sijn garant wete te doen.

Auolgende een ander die seir. Dat so geringhe men op stelt quetelen opten copet die waringhe hebben wil. het behoert dat hij sal laten weten met rechte aen sinen garant oft anders die garanten waer daer niet aen ghehouden.

C. Van garant oft waringhe in sake geprescribere.

Ghi moecht weten dat indien de copet heuet ghehouden bi prescriptie. ende daer nae hem gebuert gedinge of belet daer hi afesce mach garant opten verropen of op sinen eghenamen. of op sijn bozghen. weet dat daer in geen waringe en is.

C. Van waringhe ongelooft te doen.

Hooxt begheert dat bescreuen recht. dat of yemant heeft gecocht eenighe erue. est hē niet ghelooft en is waringhe te doen bi dghetē of te anders. weet dat hi niet en mach bedwongen worden die penninghen wt sinen handen te laten gaen. ter tijt toe dat die vercopet hem geloof sal hebben te doen waringe soufissante ende rechteelic.

Itē tē is geē twifel. d. z. indē d. e. copet heeft gecocht sake. die hi wel weet dattet andere toe behoort. dā dē copet. oft dattet si dul of frau de daer en is geen waringe.

In wat manieren est hoe crimē behore ge

corrigiert te sijn en hoemen hem mach formen
ten partie in cas van crime. ¶ Ca. lxxix
Dat geseit is vādē actiē psonelē. pol
sellozen. en reelen so volcht daer na
te choenē vādē criminelē. Hoe wel dattet bo
uen geseit is. hoe veel manieren sijn van cri
men. Noch wil ic v choenē in wat maniere
crimine mach en behoort te sijn gecorrigiert en
gepugniert. en bi wiē. waer en hoe en hoemē
hē mach formieren pte denficiere de. Het si i
partie formiere de. het si ter cause van officie.
ter begeerten vādē procurer vā officie of by
den rechter so moech bi weten dat nadē wi
sen mē vint vier manieren vā crimine. dye
bi iusticie behoren gecorrigiert te sijn. Gelijck
als bi denficiacie. bi present vādē misdaet
bi accusacie vā partie gesformeert. en bi open
baer maet. daer enquisicie en informacie pre
cedēte of gedaē is. Bi denficiacie. Welc als so
wāneer pemāt hē n3 en wil makē ppe noch
formieren tegens pemāt vā enige crime noch
tans coēt hi en greeft dpe iusticie des te kennē
en biet te administreren of noemē tūpge. Dpe
rechter behoort als dā te cōsidererē die manie
re vādē aēbzenger sijn perloō. of hi is geloof
lic of n3. of hi is mā hatich. wat sake of reden
die hi heeft des te seggē. of dat hi is vādē bloe
de vādē gequestē. of hi arm is of rike. en i al
le des. die maniere vādē aēbzenger. dē tijt en
plecke daer was. en alle die circūstāces. ¶
En of hi vint dat hi mā is gristlich vā ghelo
ue. en daer mē geloue aē setten mach. so beho
ret die rechter te arbeide. eer hi hē porret. dat
hi daer af hebbe voergaē de informacie. op de
denficiacie en aēbzengē. En indie hi daer in
geraken can ter cause vā sijn officie op die de
nficiacie. wel mach hi hē porren tot vangen
en interrogacie aēdē geuanghen daer op. en
na die maniere vādē geuangē. procederē tot
questie vā faite. na dat hi bi informacie pre
cedente of stille warheit sien soude. dat dpe sa
ke begerē soude. en and n3. En of hi nyet en
woude bekēnē of belien. so mach wel ghepro
cederē sijn. d weluare vādē iusticie vā officie
tegens dē geuāgē na d3 de rechter sie. dat hi
dē getugē die hi behoort heeft in sijn informa

cie hē soude mogē behelpē in iusticie tegens
dē dkenne. die dē gheuāgē doē soude in sijn
aentasten op die sake op hē gheleit in rechter.
en daer na recht doē. Na bescreuē recht vrou
we en mach n3 wroegē. noch daer toe ontfā
gen sijn ten si door haer seluen oft door haer
kinderen. op d3 si warachtige moech si. ¶
Jre een broed en is niet ontfāclie in wroeghē
tegens den anderen. ¶ Die vader
macht doen. indien de soen hē hadt willen. d
moorden en ware in accusacie ontfāclie. ¶
En die van crime gheaccuseert is en mach
ghen and accuseren. ¶
Die dienstknecht en mach sinen meester niet
wroeghen daer hi familie af is. noch de eighē
sinen meester. noch sinē heere. en of hē dede
hi behoort gecorrigiert te sijn de talio. ¶
Bi teghē woordicheit vādē misdaet mo
ghedi weten. dat die rechter hem mach en es
sculdich te porren ter cause van sijn officie
teghens den broeckers ende hem aenleggen
die saite. ende hem aentasten van pēne ca
pitale van sijn officie alleene. sonder and de
nunciacie noch in formacie precedente. En
de indien de broecker des bekent die correctie
daer af behoort. gheuigiert te sijn na der sake
als hier na gheleit sal sijn in die rubrike sub
sequente. Ende indien hi ontkent. en die saec
ken lichtelic si te betuygen. de rechter of de p
curoer generael behoort te offeren te betuygen
En dat betuycht. pugnicie behoort na te vol
gē en of daer geē tugē en warē wel bereit. na
d3 de sake is in tegēwoerdich3 des rechters de
rechter mach en behoort te stellē tot qstie of pi
ne d te gerakē die waerh3 son d pet te sparē d
rechtelicheit gerakē en de misdaet te corrigerē.
Bi pte gesformeert mach en behoort alle rech
ter die vā crimiele sake mach en behoort te hē
nē. d3 fāgē enē vegelikē die i houe d3 fāclie is
gelijck als door. is in d rubrike daer af men
cie makēde. gētekenen metten capittel. vij te
makē partie tegens den gheaccuseerde en ne
mē en behoudē den gheaccuseerden in bello
ten vanghenisse. op dat dpe rechter sy oech te
bouen vādē aēbzenger. op dien hi veruiel
van sinen pvolge. dat hi mach wed gheuen

Der spe. in ti
de denficiat
de. d3 den
ciat possit

Ca. lxxix.
poli de crim
mech. d3 pte
licetum

Ca. lxxix.
magnum

Ca. lxxix.
i. prop. in d
as

Criminosus
ac
criminosi ac
causē n3 pte
de accu. l. q.
accusare v. d.
q. i. phibent
l. negadi. c.

Ca. lxxix.
poli. l. q. ex
familia b3.

Folio

28
l. accusatiōis
ordiii. C. de
accus.

C. de calūp. l.
q̄ nō p̄balle
crime q̄d intē
dit et. C. q̄ac.
culā. nā. pof.
l. criminis accu
sationen

Testes hūit
le lūre clariō
res. C. de. p̄b
l. sciāt cūcti.

l. iustitias
irao. q̄as offi
p̄est.

l. accusatore
q̄as crime. ff
de publ. iudi.

Die costen en boeten nae die cassume vander
plecken. want in sommighe plecken en nae
bescreuen recht. peticulose sake enst hē te for-
meren en maken parric tegens penāt crimi-
nelic. want wie daer af duale hi duale na be-
screuen recht in alfulcken peyne en correctie
als de ghene is sculdich te dragen en te hebbe
dien hi duolcht. daer die clercken hieten peine
de tallon. dat is te seggen sulcke gelike peyne
als hi cōcluideert en duolcht tegens de ghene
die hi aēgebrocht heeft. d welcke is geuonden
onsculdich met rechte. **A** Mer mē
vindt luttel rechtters oft houen daer dit rechte
si gehoude of bewaert wāt het wair seer swa-
re te corrigeren ter doot den ghene die niet en
hadde misdāe. dan recht besoecken vādē ge-
ne die hi meende of hield. dat sijn magen ghe-
slaghen hadt. En nochtans oft blicke dat dye
wroeger hadt aēgebrocht bi valsche accusa-
cie wetens. weet dat hi seer sware peine scul-
dich waer te dragen als van valsche wroeger
B So moechdi weten dat na opinie
van sommige na dat een geuangen is bi ac-
cusacie vā partie gesformiert en in rechte ghe-
stelt daer na behoert hi niet geset te sijn in pei-
ne vā questie. mer behoert dat proces gedaen
te sijn ordinarie tegens de geuangen ten wa-
re dat de rechter groenbaert wort. dat die sa-
ke wort moorddelic seer onbehoorlic en p-
iudiciose. so dat die tugen claer waren. wāt
naden rechte in crime. die tugen behoeren te
welen also claer vādē pposant v sake. als de
claren dach blinckende opten middage. **C**
En daer v of de rechter wort geware die sake
also moorddelic. en die geuangen soe subtil
ware. dat hi niet en woude bekennen bij seg-
gende woorden. en die saite waer meer ken-
lic dan niet jst eē rechter die macht heeft wel
te examineeren. mach hēt doen v de misdāet
te ghetaken en corrigeren. na dat hi dcrōghē
mach behementre p̄sūpcie. En ist eē rechter
die sulcke macht n3 en heeft. als te examine-
ren. so behoort hi daer af te spreke n3 sijn o-
uerste here eer dye warachtich3 n3 gewetē en
loude welen. op d3 die moordenaer mach co-
men ter kennisse vā iusticie. En ic en rade ge-

ne rechter dat hi in sulke sake p̄cedert tot ex-
aminacie. ten si dat hi selue sijn souneraen oft
ouerste. want daer is perikel vā twiftele.
A Bi gemeyn mare diemē hier in waerlike
houen bi informaci p̄cedent. oft anders by
gemeyn fame en openbaer mare. gelic sloof
penāt waer so dīnaert in de lāde d3 hē waer
moordenaer en stroffer optē wege en d3 claer
en bekent waer enē pegeliken. d3 et also wa-
re. Bi dese mē daet en sake mach gedaē sijn
duolch vā crime bi iusticie sonb and p̄cie. of
bi officie. of biden procuror vā officie En de
rechter macht wel doe tot sijn rebegeerte ter
cause vā sijn officie. So moecht ghi wetē d3
cas vā crime opēbaer diuideert in twee wāt
deē is notozie vā rechte en dander is notozie
vā fait Die notozie vā rechte is. gheleic als de
gene die gecōdēneert is vā crime met rechte
die niet geuange en tēst daer v n3 gerecht en
is. mer wort gebānē op sijn lōf. en specialiche
wten conicrōc. wāt alle sulke sijn geuallē in
crime capitale opēbaer en sijn te corrigeren
sonb and p̄ces. Die notozie vā faite is gelic
geleit is. dat bi officie vā iusticie mach en be-
hoort gecorrigeret te welen. En nochtans in
dien de rechter n3 en mach ap̄chēderē oft vā
gen sulc misdāe so is sculdich die te rechte te
coepē en cōtumassere. in die si n3 en comē. en
bi cōtumacie bānē op haer lōf. op dat dye cri-
me die was notozie vā faite. of daer in valde
euocatie. wordē mach crime openbaer van
rechte. vallende in executie. wāt die crime o-
penbaer n3 rechte. draecht sijn sentēcie voor
hē. en dat en doet n3 die crime vā faite. **B**
Jtē ghi moecht. d3 in cas criminele en is n3 pe-
māt ofāclie bi procuror. en of de procuror
hē des vordē te p̄cederē. so en sal hi n3 o-
fange wordē. mer is sculdich te p̄cederē in
state. na dat behoort te diene. n3 tegēstaende
begeerte vā procuror daer op willede diene
C En also wordet geleit bi arrest vā den
plemēte v de procuror vā dē stede vā door-
nic. en ian vanden kercken met hem. tegens
ian slozjn. op dat gene d3 de voor. vā slozjn
was dāchuaert. op cas van vrede gebrochē
nadē rechte v seluer stede vā doornic crimine

lic. Als dan de selue lan slozjn woude ant-
woordē bi procurator. het wort geseit dat niet
onfanclic en was den procurator. . est worde
default gewesen tegens den voorscreuē Jā
slozjn. Dat wort geappelleert int plemēt. het
wort geseit. wel gewesen est qualic geappel-
leert.

¶ Wat die rechter te doen heuet
tegens die accusacie.

¶ Capit. xc

Alesien hoe est bi hoe veel manieren
men mach volgen dē genen die ge
accuseert oft gewroecht is vā crime. ¶ Hoemē
wil ic dat die rechter te doe heeft daer op . op
die excusacie. So moechdi weten dat in dien
de gewroechden niet en is vander iurisdiccie
vanden rechter. daer hi geuangen sal wesen
om vrese est duchte vande affcriuen est ren-
uopen. hi behoort blus te stellen tot examina-
cie met woorden.

Ende indien hi
iet en bekende die sake of igozeert men be-
hoert hem subtiliken te interrogueren want
bi subtile interrogacien oft onderloeken die
ke kennen est ontkennē est so geringe als des
gedaē is. nemmermeer en behoort daer af ge-
daen te sijn renuop. Est of hys niet kennē oft
ontkennen en wil. so behoort de rechter hem
te naken vā hem setten. of te bedragen open
quisicie vā sinen lāde. Wat in dien de rechter
su brjil is. qualic sal hi mogē vā een vā de. iij.
pointen ontfangen. hi en bekend oft ontkēt
of hem stelt in inquisicie vā sinen lāde. En-
de vā welken vande drien. daer af dat hi ge-
uangen wort nēmermeer en valter renuop.
Jst dat hi hem set in inquisicie. men behoort
hem te eyscē of hi voelt te wesen een goet mā
dat hi niemāt en behoort te ontsien die hē kēt
die tegens hem wil of behoort te deponeren.
op dat hi hem sedt in alle inquisicien vā al-
len tūghen. Wat in dien hi alsoe doet hi en
mach nemmermeer daer tegens seggen. En-
de of hi seide. ic en wil mi niet bedragen inde
depositie vā een pegelic. Alsdan is mē schul-
dich te vragen vā wien est waer om. want
indien daer waer vreet oft hate. die en beho-
ren tegens hem niet gehoor te sijn. Noch soe
moechdi weten na dat. die geuangen gheset
is in inquisicie. nēmermeer en behoort hi ge-

set te sijn in questie vā saite. wāt men hē on-
gheloc doen soude ende hinderen. wāt ques-
tie en behoort geen stat te nemen als di saer-
ke sulck is. datter gheen tūghen en sijn noch
geuindē en can. est nochtans is de saecke pze
sumptuoēs als daer af in formacie bliet.

¶ Custume vā artops.

¶ So weet dat hi die custume vā artotēst
vā sommige plecken. Een edel man en sede
hem in geenre enquisicie. noch en is sculdich
te setten. noch wordē bedwongen hem daer
in te setten ten si dat hūt begeert. Est hoe wel
dattz ghedaen ware buten sinen weren ende
eonseut. soe en behoort hē niet te hinderen
tē si dat hi hē daer aē bedraecht. bi sinē wille.

¶ In wat plecke of plecken crime behoe-
ret ghecorrigit te sijn.

¶ Capit. xci
Die vāfancie vā waerlike houē. en-
de sonblinge na bescreuē rechte. daer
die crime gedaen est gheperpetreert sijn. daer
behoorense gecorrigē te sijn. Est hoe wel dā
se geuangen ware in andere iurisdiccie daer
om indien hi geantwoort heeft in kennen of
ontkennen. oft gheset in enquisicie daer sal mē
die sake determinē. wāt naden rechte daer
die pleyten of ghebinghe sijn begonnē. daer
behoorense ghepnt te wesen.

¶ Van crime ghedaē onb hoghe iusticie. 39
C. vbi de as
est hi wech loopt inden bedriue vā een and
rechter. mi. agl. opoz.
anc. qm pui
cia.

¶ Ende oft ghe-
buerde dat eenighe ghedaen hadde. ende ghe-
perpetreert eenighe crime inden bedriue vā
hooghe iusticie. ende daer gheuanghen si. en-
de dat fait hem op gheset. dpe gheuanghen
des ontkende weet dat hoe wel dat dpe heere
onder wien hi des ghedaen hadde hem bege-
rede weder te hebben. hi en behoort es n3 we-
der te hebben. want hi is verbonden vā ane
woorden. ende of hūt ontkent als voorscre-
uen is. Ende de heere die hē volcht oft doet
veruolgen betuyghede dat die gheuange-
daen heeft die saite in sūtre iurisdiccion. dpe
welcke is criminele. est daer d dat hi hē tegen
woordichlic volcht tot daer toe. hi ist schul-
dich wed te hebbē. mer de kēnis hē wed te ge-
uē of n3. behoort aendē rechter die hē also ghe-

ningen heeft op sijn bedrue Ende of hi tegē woordich es in de hitte niet geuangē en wa-
re. als dan en behoort hys niet weder te heb-
ben. Want nae sommighe noch en soude hi
niet weder hebbē ten waer dat die ghene die
hem veruolcht sijn hant op hē gheleit hadde.
¶ Van een heze weder te hebben sijn subiect
in cas van crime.

¶ Item na sommighe opinie oft ghebuerde
dat enighe baroen gheuangen hadde eenige
misdader rechdelic. te berechten aen een and
baroen of aen hert hebbēde hoghe iusticie. es
die hiels vooz cas van crime. es die geuangē
seit. dat hi vooz hem niet en wil antwoorde.
want hi hert heeft die hi sculdich is te noemē
ende vandē seluē here begheert te sijn wed
te hebben. hi behoert en weder te hebben om
daer afrecht te doen nader sake. ten waer by
also. dat hi geuangen geweest hadde in tegē-
woordichheit vanden misdact. als dan en wa-
re daer gheen tenuoy.

¶ Van weder te hebbē sinen inwoonede.
Item oft ghebuerde dat enige wonende on-
der enige hoghe iusticier. misdaen hadde eni-
ghen anderen. die niet comen noch gaen en
mochte onder die iusticie vanden seluē hee-
re vooz crime. ende die voozcreuen here vint
den mochte den ghenen die hē misdaen had-
de. onder andere hoghe iusticie. es hē daer de
de gheuangen nemen sonder hem daer te sijn
binden te antwoorden noch anders ende be-
gheert ware van sijnē here onder wyen hē
woonachtich is. hi is en schuldich wed te heb-
ben. Mer de here dien weder hebbē soude be-
hoort te assigneren aen den ghene die in sijn
iurisdicte oft bedrue niet comen en mach.
Stede seker es eerbaer ende hof om dē ghene
die partie maken wil recht te hebben es hem
ghelepe gheuende gaende es comende. d opē
dach daer toe dienende es so veel dat daer af
recht ghedaen si. es die misdact gecorrigert

¶ Vanden officiers royale.

¶ Ende oft gebuerde dat enighe hoghe iusti-
cier ander dan die coninc geuanghen hadde
in sijnre iurisdicte of bedrue officier oft ser-
gant vanden coninc om cas van crime. dpe

hi in sinen bedrue misdaen es gedaen had-
de. Weet dat hi daer of niet en behoort te ken-
nen mer soude weder hebben de recht royale
om daer af te doen sulcke punicie als ten sa-
ke behoren sal. want vanden officiers van-
den coninc sonderlinghe van cas criminele
behoort te bliuen die kennisse aendē coninc
ende aen sinen officiers Ende nae sommige
niet. ten waer in herten dienste ende officie
doende.

¶ Vander plecke daer
eenighe belast van crime hem lieden moghē
supueren.

¶ Capittel. xxiij.

¶ Ade of eenighe waren die om ewigē
hem stellen in rechte suueren als in no-
centes vander sake op hem gelast oft tegens
haer lēf dweren of om te wederstaen anden
appel of voert roepinghe aen sijn ouerste he-
re. Weet dat van drien plecken mach hi hem
stellen in die een. Ende in welken vanden
drien daer hi hem set dat behoort hem waer-
dich te sijn es stadt houden tot suueren. of hē
te ontslaen van die voertroepinghe vā sijnē
heere. oft ander die hem om dier sake soudē
willen in rechte betrecken ende setten in hā-
ne. Den eersten daer hi hem onder behoort te
setten is die coninc inden bailliuschap van
prouost onder wien hi woonachtich wa-
re. Den andere den here daer hi onder woon-
achtich waer indien hi hoghe iusticie hadde.
Den derden den here daer de sake onder ghe-
schiet is. want onder wien dattet si vādē drien
mach ghenoech sijn ende is waerdich dpe
supuerheit bi hem gedaen. partie daer toe ge-
toepen. Noch mach gheuraecht sijn oft enige
vanden voozcreuen twee heren on d wē
dat ghedaen gheweest hadde dats te wetē de
here onder wien men waer woonachtich of
de here onder wien de sake ghedaen geweest
hadde niet en hadden hoghe iusticie aē wpe
men dan behoren soude te gaen suuerē weet
onder den coninc want hi beuanger al. En-
de of een vanden twee hadde hoge iusticie
hi soude daer moghen gaen. Want aē dē ghē-
ne van beiden diet si is waerdich. Mer die be-
hooplicke is te gaen onder sinen here nae dat
hi hoghe iusticie hadde. Ende tot wat hoone

men hem sedt men moet appelleren die ppe gheinturiet. dat te weten die naeste vanden dooden. en den procureur vande bacilluscap indient gheschle inde houe vā een vanden dooscreuen heren. En indient gescie on der sinen here met partien en den procureur vande coninc. soudemē moeten roepen den here onb wien des gebuert en geschiet ware. Ende also behoort gebad te sijn tussse allen heren wat alda moctmē roepen partie ende die iusticie vande eenre side en vā dander. en ander suueringhe en is niet waerdich. ten si vanden clercken die aen doet ordinaire. etc.

¶ Van een woonachtich onder den coninc te suueren.

¶ Dit gebuert dat een woonachtich onder den conincs suueren dede dootslach inden be digne van een baroen of here en niet geuangen en ware. en daer of gheroepen ware op ten ban. en hi cōtūmas gebānē wert vande bedpue op sijn lē. en daer na hē set is rechte in houe royale bi remissie. weet dat den ban te niet gheset soude sijn mer het soude moett gheschiet dat den exploit vanden baroen oft here en sijn costen weder gegeuen waren eer hi wter gheuangenisse comē soude so waer hi doe ontfanclic in purge bi remissie vande here daer hi onder woonachtich ware nae dē hi hem sette in houen royalen. En wel ist e dene dat beter en starker is. dat hē inde houe vande ouersten hē purgiet of suuert vā inde houe vande subiect. En nae dat de subiect des mach doen. bi starker reden mach die coninc en ist sculdich te doen.

¶ En exempel vander sake.

¶ Het gebuert dat die sone van minen hee re van souastre in artois en den sone heere iā van belle deden eenen dootslach te monchy in artois. Om welke sake si hem purgeerde te beauquesue onb den coninc en dede doert roepen den ghenē die sculdich waren gheroepen te wesen. Ten daghe dieneude cōpareer den die officiers van artois segghende teges die suueringhe en dat si doert gheropen ghe weest hadden bi hem lieden en gebannē vā den houe vā artois om die sake allegierende

veel redenen tot dien eynde. Die gheuangen segghende ter cōtrarie. Alle gesien bide houe royale dpe dooscreuen bāninghe vā artois worden te niete ghedaen die desaulten beta lende biden dooscreuen gheuangen.

¶ Hoe dat die rechter behoert geuangen te nemen den ghenen die hem purgeert.

¶ Ghi moecht en sijn sculdich te weten dē soe gheringhe als een man geset is in rechte onder rechter die des mach doen. weet dat hi ter stont hem behoort geuangen te nemen in be sloten geuangenisse en doen kondigen bi be segghelde brieuen en patenten aenden rechter die daer om hem dede roepen het si dē coninc of andere dat hi houdēde is sulche. R. sijn ge uangen om te doen recht tot recht vā alle sa ken en specialiken van sulche sake. R. daer hi hem of gheset is. en ouer gegeuen in rechte en dat of penāt weet of hem wil verschē ee nighe sake om die dooscreuen sake of ande re. hem cōpareert tot sulchen inde ghedinge. die hi van hem houden sal en sal daer af doe al egeent dat. of goede iusticie mach ende be hoort ghedaē te sijn nader sake. en ouermits die iusticie also ghecōdicht behoert te celleren van allen aenspraken en van allen veruol ghe dat inden houe begonnen hadde te doen of meende te doen midtshem wedergeuende die exploiten vā sinnen desaulten en continuatiles. en behoort ouer te scriuen aēde rechter vande purgacie hoe dat hi ontfangē heuet sijn brieuen patenten op die detencie van dese. R. en suueringhe of purgacie van dese en dat hi daer af gaerne doe sal al egeent dat toe hem behooren sal. en niet meer en behoort hy daer af te scriuen. maer nochtans behoort te celleren als dan. ende daer nae en behoort hy niet vorder te procederen.

¶ Van wat saken men niet en behoort ontfangen te wesen tot purgacie. ¶ Ca. cxiij.

O dat dooscreuen is en ghehoert hoe men hem setten sal en behoort in rechte en purgacie. Het is van noude te sijn vā wat saken men niet sculdich en is ontfangen tot purgacie in waerlike houe. So moecht bi weten datter sijn veel saken die niet ontfan

kelic en sijn tot purgacie gesijc als moort bā
de van huseu strachters bā vrouwen. straf
fers inden wegen dat die clercken hieten de
predatores populor verraders ongelouighe
burgeren sulche en sijn niet ontfanclic i rech
te bā purgaci. Esi die reden is dat mics d3 sul
ke mis daer is so onbehoorlic esi lelic soe wils
die vinci van warlike houe niet datmen
hem daer afstellen mach tot purgacie. Want
purgac en begheert niet dan sake diemē betu
gen mach indien de partien hē dan wouden
besculdighen esi sulche crimē en mogen niet
betuycht sijn dan b3 proces extra ordinarie.
met ghemene mare. daer om datse gebaē sijn
also heimelic esi bedertelic als men mach en
de daer d en valter gheen purgacie wāt paz
tie hoe wel si geappelleert esi gheroepē ware
en soudes niet cōnē noch moghen betuygen
dan bi anontueren ende bi presumpcie. Wa
rsom des en behoert niet te vallen in purga
cie wāt indien si alsdā bi purgacie mochten
ontgaen si soudē alle ontgaen. Want na d3
die persone gheset wort tot purgacie men hē
niet stellen en mach dan in proces ordinazie.
Ende d3e sacche boouen ghescreuē be hoo
ren gheset te sijn in proces extra ordinarie.
Esi daer om is seer grote differentie tusschen
die saken die ontfanclick sijn in purgacie esi
die andere die niet ontfanclic en sijn. Esi wel
behoert de rechter hē daer af te wachtē. want
grotelic soude hi daer of mogen begrepē wor
den esi vallen in twifelen van rechte. mer hi
en behoert hem niet te porren sond iuste info
rmacie precedente esi sond vangenisse bā te
gen woordicheit des mis daets.

¶ Dat inhoudē vanden brieue bā enige tōt
fangen tot purgacie. ¶ Capittel xliij.

Die maniere te maken esi te formieren
den brief bā purgacie. dese te se pndē
aēdē here daert behoert geset te sijn. Aēdē ho
gen esi mogenden here m3n here die baelliu
van vermendors of aen sinen stadthoude
se. ac. baelliu van mortaigne op die scelt. Sa
lupt in onse heertlicheit lieue esi eerbaer heere
d wil ghelieuen te weten dat wi des dincda
ghes. xx. dagen in iunio int iaer. 89. cer. 137.

als baelliu ende rechter vander voorscreuen
plecke van mortaigne ontfangē hebben in
rechte in presencie. vande leenmānen vande
voorscreuen plecke dese de welke bi sijn vrie
wille is gecomē hemgeuangen geuen als aē
sinen here bā wien hi ondfate of is d te dber
den rechte tegen een pegelic van allen saken
daermen hem af soude mogen dvolgē si wa
ren criminele of anders esi sondfinge bā de
ser sake. ¶. datmen op hē dmoedē mach son
der sake als hi seit. Esi daer ghi hē af doet ap
pelleren esi roepen tot rechte vande conic als
hi verstaē heeft. So certificert ic d dat ic hem
geuangen houde esi bi gewilde bā rechte wa
re om ic behoer te significeren. dat dē eerste
dach wesen sal inden houe bā m3n heere ten
voorscreuen plecke van mortaigne op dē. xij.
dach vāder maent bā iulio de welke dach is
van ghedighe ten voorscreuen plecke esi toē
allen anderen daert behoert aē gebaē te sijn.
Esi wie enige sake tegens den voorscreuē ge
uangen soude seggen willen protesteren alle
gieren of tegens die purgacie die hi i meynin
ge is vooz ons te doen. Weest indien d goet
dicht ten voorscreuen dage oft dagen daer aē
volgende die op hem sullen sijn betuykt. esi
gaerne sal daer af ghedaē worden al tgherent
dat met redene behozen sal. So begheert ic aē
d dat ghi des cōsiderert esi wilt laten cesser
en esi doen cesserē die voertroepinghe bi d
daer op begonnen ende alle tgherent dat ghi
daer af gedaen sult hebbē tot deser tegēwoer
dighe werre begerende oeruoedelic dat bi d
also ghedaen si.

¶ Om wat saken men mach settē eē per
sone op pinen of examinaci.

¶ Na dat gheset is van wat sake men niet
ontfangen en wort in purgacie of sueringe.
So volcht te sien hoemen van dier sake en
de van andere ghelike men mach setten tot
questie van pinen. om te weten die waerheit
vander saken bi hoeren mōde esi bi proces ex
tra ordinarie. So weet dat hi behoert geset te
sijn tot questie van pinen de ghenen die bi in
formacie precedente sulche esi die welke doe
warachtighe esi sekere suspicie vander sake.

datt hi om is ghuangen en dat hi die saecke
ontkende die welcke informacie en sake eer
hi tot questie gheset si den geuangen behoert
gethoent te sijn aede rade vande houe en de ge
uangen hoer hoe hi de sake onthent tegens
dye informacie die tegens he weret sonde dat
die informacie he si ghehoert en bide rade en
ordinacie vande rade des hoofs gesien die in
formacie behoert geset te sijn dat de geuan
gen geset si tot questie ordinacie sonde dat hy
aers geset si tot pinen o te weret dye waerhs
vande sake En dat behoert die rechter te doen
inder presentie van dye of vier ten minste van
den voorscreuen raetsman vande houe. En
of de geuange o die eerste questie niet en wil
sijn sake bekenne. De rechter behoert en te
baten tot den anderen dachs en dan roepen
die raetsliede en he thoen hoe dat o de waer
hedere weten hi geprocedert mer questie te
gens dese. Al die niet en wil bekenne. te we
ten ill wat hi daer af doert behoert te doe En
die raetsliede behoert te segghen dat noch sy
onderlocht de geuangen of hi die waerhs sal
willen segghen En is des niet dat hi wyl geset
wort tot questie anderwylt en also aldan hy
rade en ordinacie vande raetsliede des hoofs
toe dyen vier of vyf teilen indient noot si op
datter sy bi also veert dagen terijt toe dat dye
waerheis geweten si indient mogelijk is En
dies niet. die geuange is mer te setten toe de
slach van ter doot. Maer wel sal he de rechter
nachten dat hi sonde cōfente vande raetsliede
hem niet en setzet tot questie en dat sijn que
stie sy sonde huer of sonde sulchen sake als dat
sijn leden niet en sijn noch en worden gebo
ken tot cripel of misrelacte. wat het waer toe
perikel vande rechter hoe wel nochmans dat
hi besculdicht geuonde wordt. En sal he oot
wel wachten die rechter dat alle gheent dat
welcke hi daer af doen sal also geset si en ge
wesen bide manne of biden gederhe of bide
raetsliede als voorscreuen in en bi hem selue
hem niet en setzet tot questie. wat het dat son
de tot sinen grote perikelen van lue en van goe
de en dat hi des doet al biden elerch vande ho
ue En telken gheent dat daer af gedaen sal

worden maken proes vande dat die man
nen die rechters en raetslieden in ghenaet sy
Welcke proes vande geset si inde papier van
den houe. of in edule besegels vanden voors
creuen rechters en raetsliede. En alle dy tgeet
dat de geuangen bekenne of seggen sal i que
stie of pinen of daer buten En of hi vande ce
rien dach totten and twisken sal in propoest
wat dat is seet te cōsidereren o totter waerhe
de te geraken. En of al des niet en helpt dye
rechter is sculbich web te setten die geuange
in hoelche en biede vāghenisse. so dy hi we
der also gheset si dat die questie of pine daer
aen niet en schijnt En aldan behoert he des
rechter wel te wachten dat hi he niet en ont
slae in onbehoelichen state. want het soude
wesen tot sinen perikel o datter schijnt soude
datter sonde cause he gedaen waes mer he bide
bet sijn vāghenisse tot sijn weel segghen oot toe
wederlegge vande houe En alle de preswel
bewaren daer op gedaen en speciael die in
formacie op dat indie daer of enich vensich
geuiele. dy he de rechter daer mede verweren
mochet En thoen egerne dat he geroert had
de des te doen o sijn eer en officie te bewaren
En dat also behoelich gecōfueret de rechter
en behoort niet te differeren des te doe. noch
geen appel dat die geuange daer op mach
doen na dat hi also procedert als voorscre
uen is en sal vāghente waschen wesen. wat
rechter en sonde perikel mach het also doen
en anders niet. En of te doe ware in houe van
rechter die iugende bi dmanige van manne
de welken somige castumen opet en wille
noch en behoert te wet vande questie of pine
Wat de questie en soude si gecusins wilen so
dier als si dat wilen Vt et dy oft ware i ho
uen daer die manne wylde bi huer vācie en
recht si en behoert n3 te iugieren bi bekenne
of belide van questie of pinen. wat sulke rech
ters en hebbe geen macht te stellen of te doen
stellen pmanant tot enige questie of pine. noch
en mogen iugieren en si datter noot hem be
kenne van pine sonde slac van enige swarē toe
mide of pine of en si datter betuyche si by be
hoeliche tugen En also begeret die vācie van

onderdanighen houe.

¶ Darin houden vanden byel vanden heer te die berekent wesen sal vanden geuangen die hem sal willen purgeren. ¶ Capitel. xxi.

Demant om weder oet te scriuen bidē here of rechter de welke des is gecondicht en laten weten is dese Cristan du boos ridd heer vā samechon en vā rinseuael raet vande coninc en baciliu vā dmenendois. Jedē wesen en eerbaren dese. ¶ baciliu vā moxtainge opter seck saluyt. Wi hebbē ont-
santē u we byeuen patētes. bidē welchē ghē ons hebt laten weten en gecōdicht dat ghi in uwer geuangenisse hebt en hōut dese. ¶ die om die suspicie vā dese. ¶ daer hi af was d-
maet hē gegeuen u wē geuange d te verbe-
den recht vā d booscreuen sake oft anders
daer mē hem of soude mogen of conne epischē
¶ Ons biddē dat die booscreuen roepinge
bi ons opter booscreuen sake begōnē oft an-
ders wi cesserē willen en of laten. ende vā
mēder daer d regens hem te procederen. Vver
dat gesien u we byeuen daer op transcrip-
tes wi haere daer of doen sullē alle tēgeent dat
ons roebē hoien sal te doen tē cause vā on-
ser officie. Dwe te oecōde onsen segel. daer of
wi vōren inden booscreuen diensse gheset
op desen byeue. Ghedaē en gegeuen den. xv
dach vander maent. ¶ Anno. m. ccc. lxx. ac.

¶ Den episch vā partie regens den genē die
hem gheset heeft toe purgacie of supueringhe

Den geuangen gheset in houe die te-
gens partie cōparant regens hem mach also
leggen. Heer rechter ic aēlie dese. ¶ die ghi ge-
uangen hōut. d recht te doen vā hē na d be-
hoien sal toe goede iusticie die ic wert en hē se-
kere dat ghi sāt en wilt wesen sonder fraude en
sonder hāt. en alsulche hebt ghi alcht gewest
en noch oft god beliet. so sūle ghi wesen in de
ser sake de welke is soe leke en verdoemlich
vā hē seluen als ic hier na seggen sal bibein
aduen vā minen meester die mi also inghe-
gheuen heeft en gegeuen bi memorie. Wident
welken ic hebbe ten besten dat ic hebbe con-
nen en mogen interogueren. Opter ind waer

heit ic geloue sekerlic dat hi recht heeft en dat
sijn cōsciencie hem porret recht te loechē. ¶ Die
die welke te hebbē ende te ghecrigen en dwe
misdaet ghecorrigiert te wesen. ¶ Ic segge dat
dese. ¶ die welke is daer u wen geuangen
alst recht is in sulcher sake toe sulchen daghe
ende in sulc iāer of daer omtrent en in sulker
stede of daer bi. met quade propoest met sap-
te wacht met voerdachte in moort en quade
saite. hem vorderte te wachten en dberden
dese. ¶ En dat meer is aduilerde dat hi hē
vinden mochte in heimelike stede en wē ge-
sichte en bekenne vanden volcke die welke
was en is een seker teken vā moort vā qua-
de en leke saite gelic als de gene die bi sijnē
quaden wille om andersgheen saecke wt en
was noch en dochte te doen. en daer sonder
sprecken heeft hem beuochten ghequetst en ge-
slegghen met wapen so veel dat hi hē ter doot
brochte dat welke is teghens en in verma-
denisse vanden weluaren der iusticie. vā mi-
nen meester sinen natuerliken soen en vā al-
le sijn vanden. Ende daer toe vā alle ende
een pegelic die hem ind beuachnisse des wel-
varen vā iusticie betrouwen te bliuen en-
deroluen. ¶ En waer dat bi d daer in verspē
woort met remedie vā iusticie so cōclueert
te vā indien die booscreuen. ¶ d de boos-
creuen sake is geuangen gehoudē. kēnē wil
die saken bi mi gheproponeert hi sal de waer-
heyt kennen. en bi d en uwer donnissen sal
hi gecōdenneert worden ter doot en ghecruc-
teert so dat ghescept te sijn aen die iusticie of
galghe openbaer toe dat hi doot si en gewor-
ghet. Ende indien hi onckent mōn meester
biet so veel te getuyghen als om te gheraken
toe sijn conclusie.

¶ Verweringhe om den geuangen in cas
vā crime. ¶ Capitel. xxv.

Vnder sōde. vā dē geuangen mach
en behoret te sijn d weert toe allē epn-
den. her sijn declinatoes of dilatoes oft and-
exceptionen stadt hebbende. En eerst die gepro-
poneert en doert gheset behoert te sijn gedig-
ghet ten eynde dat de epischer behouden si ge-
uangen die toe sulchen eynde en sake cōten.

beert. En dat hi hebbe sal sekerhede te weſke-
ren en anemwoorden van coſten en boeten in
dien hi ſchiet. gelijc als hi ſal of god wil daer
na voort gheſtelt worden of hi is ontfanclic
in rechte na tghernit datter vozen gethoet is
inder rubrike die getyken is biden gheale.
daer al menie makende alle ſaken geconſi-
derert. Te weten of de geuangen ſtaet heuet
op pzeuilegie daer hi hem of behelpen mach.
indē ſeluen houe dē te differeren totter iuriſdi-
ctie der ſeluer Vv el mach hēt doē indē hi twi-
felt in hē ſeluen vand ſake. En oft hi niet en
heeft aēdē exceptie en dat hi ſculdich is te an-
woorden aendē voorscreuen eyscher. Noch
behoert hi te nemē induces op ſijnen eyſce en
eerſt repeteren dē principalen eyſche en daer
op nemē alle ſworen behoerlic andē dā ken-
nen oft ontkennē de welke hi exceptie mogē
die ſake prolongieren. Alangen en weſtellen
indient mogelic si. ſon dē te tredē in peremto-
rie. vā k nnen oft ontkennē gelijc of hi nyet
gedaen en hadde declaracie vā ſinē propoſt
die hi ſetten ſoude in ſaite en die te tugen be-
gheren ſouden. ſo behoert men te eyſchen des
te hebbe. wāt in allen ſaken daer tugen beho-
ren daer behozen mede declaracien gelijc als
van tīde van plocke vā dage vā perſone. oft
anders den eiſch is onſouffilant en daer om
mach ſijn ſw eert totten tegen woordighē ey-
ſche. En na alle variationen vā exceptie pī
maulx men behoert te ſegghen. Heer rechter
totten eyſche die ghedaen heeft partie aduer-
ſe bidē welcken ouermits die premissien dpe
hi gearguert en voort geſtelt heeft. hi heeft ſw
uolcht ten eynde dat mīn meester in deſer ſa-
ke de welke is een mā van ghetrouwichede
van goede leuen. ſame en van goede hanttie
ringhe ghewordē en ſmaert. En alle de ghene
die hē kennen en met wien hi om gegaen he-
uet hem daer voort houden. Noch nie en was
hi geuangen noch ſmaert ter cōterarie a nōs
dan biden gene diet tegen woordichlics doet
ende maert hem partie regens hem en ſw o-
ghet dat hi si gecondemneert ter doot ac. Om
te veruolgen ende te hebben ſaken contrari-
en. dat is te wete dat mīn meester si vī qui-

te en ontſleggen vandē conclusien vādē voort
ſcreuen eyſcher en innocent gheuonden ſon-
der ſculde vandē ſapten bi hem voert geſtelt
ende daer af ontſlaghen si en gheabſolueert.
de voorsiden eyſcher si gecondemneert in boe-
ten van valſchende quart wroegher in ſule-
ke ſake als in pēne detalis of andere ſulche
als biden caſtume vanden houe ſculdich ſijn
ſal te draghen daer toe si gecondemneert in eer-
like ende profitelike betringhe regens mīnē
meester om die lelike iniurien die hi op hē ge-
ſtelt heeft ſonder ſchult alſi blīghen ſal midts
coſt ſcade ende interreſt gebaē en noch te doē
Ende om te obtinueren al dat voorscreuē is
en alle andere behoerlic tot diſcretie vanden
houe ſeit en doet mīn mīn meester ſeggen den
welcken ic hebbe met alle mīnder macht on-
derſocht op die ſake. om te geraken die waer-
heit vander ſake ende vand materie bi oor-
loue vanden houe die mi daer op geheuen is
ghe weſt. Dat ghesien en gheconſidereert den
eyſch van partie aduerſe en ſijn premissie bij
den welcken hi coemt en doet ſijn cōcluſie in
welcke premissie hi gheset en gedeclareert he-
uet bi ſinen wille en wel heeft hi daer in ghe-
daen wāt hi was met redene dat ghehouden
te doen hi heeft gheset en voert gheſtelt. dat
tot ſulcher tijt tot ſulcken dage ende tot ſul-
ker plocke mīn meester ghedaē heeft die ſa-
te ende moert daer om hi ſijn cōcluſie maert.
Vv aer om en om rechtelic te antwoorde bi re-
gule. ic mach kieſen en ſegghen voort mīnen
meester exceptie ſulche en ſo eerlic datter wel
mach al heel te niete doen dē eyſch en cōcluſy
vanden voorscreuen eyſcher want het ſal in
der waerheit beuonden wordē. dī mīn mee-
ſter ten daghe en ter tijt dat hi ſeit de voorscre-
uen moort gedaen te weſen was ſo verry en
in ſulche ghelegenheit van lande dat in ge-
te wāzen en mach noch en behoert gedachte
te ſijn dat hi ten voorscreuen daghe en ploc-
ke was noch weſen en mochte. want totten
ſeluen daghe en tijt was hi inder ſtede van.
ſi. de welke is vander plocke ſtaert bīdē
eyſcher verre van daer. xx. milen oft daer om
trent die weſte is alibi ſouffilant ende ſulke

Dat mijn meester hier te betuyghen en hy set-
tet in sijn dat hy ghenen verstande en soude
moghen gheleyt sijn dat mijn meester hadde
oft hebben mochte eenighe schult ten saite ge-
alligiert. biden doorscreuen epscher. waer bi
indien mijn voorscreuen alibi wil kennē en
belien hi sal de waerheit bekennen mijn con-
clusie sal mi toegheueken worden. en oft hyt
onthent ic bie daer af so veel te betuyghē als
om te comen en te gheraken tot mijnre conclu-
sie protesterende. dat recht daer op gehadt tot
desen eynde eerst en al doyen voert te procede-
ren als na redene behozen sal. Mer des wil
le dat ic verweeren ben en aen allen d'weere
is promis bi bescreuen recht te vseren vā al-
len exceptien en recht te hebbē tot elke saec-
ke bi regule na dat t'gt begheren. Noch wed-
seic noch ge wepgerst en behoert hem lieden te
wesen. Ic make expres protestacie te vseren
van allen exceptien behoerlic tot mijn d'we-
ren. en elc bi son d' en daer op recht hebbē en-
de bi regule onthoudēde vooz minen meeste-
re als n d' sijn onthoudē op protestacie weder
te keren ten saite principale als t'gt en wile is
of mijn exceptien niet waerdich en warē toe-
onstlach dat so sijn sal. indient gode ghelieft.
ende mijn goede recht.

¶ Van bestande te setten opsekerhede tussē
die partien die te houē sijn. La. xviii

Wet datter noch is een ander manie-
re vā crisme daer actie en epsch dic-
wil of coemt de welke is seer noodlike om die
weluare vande vrede te stellen tusschen den
volcke. en wel behoert tot diensse van rechte
Dat is te doen en te stellen tusschen partie d'pe-
sijn in twiste. het si tot begeerte vā partie oft
van officie die vrede. bestaēde of sekerheyde.
want weet datter is differencie tusschen dese.
ij. wāt die bestande niet langer en gheduert
van een iaer of eenen dach. Die vrede oft se-
kerhede duert welic. Noch isser differēcie te
epschen bestandt of paps of sekerhede. ghelijck
als ic v seggen sal. Bestandt te epscē mach ge-
daen wordē om presumptie diemen heeft vā
vrese van wat persone datter si. En oft is in
houe daermen recht doet bi d'maninge vā

d'here bi vōnisse vā mānē weet datmē doe
moet beclacht vooz recht en bi d'maninge
vādē here. en bi vōnisse vāmānē behoert ge-
seit te sijn dat die epscher behoert geset te sijn
in bestandt vādē conic. of vande here of lrede
die sulcke v'heit heeft bi hantueste oft ande
en vus behoertmē te doen condigen dattet
bestandt is gegeuē m'z recht tusscē dese. A. en
sijn vriedē en vā dese. A. en sijn vrieden En
men hoertse te noemē En datter niemant en
si duertnde die selue bestande die malcande-
ren mesdoen op te d'ualle in peyne vā moer-
en d'braderie indien hi geuondē warē En des
niet gebānen te sijn vren lande tot ewigē da-
ghe als verrader. En dat die epscher dat laet
weten aen alle sijn vriedē op alle tgeent d'z
hi verbueren mach. en oec behoert te d'crighē
aendē sersgāt dat hyt condicht vā lheren we-
gen aendē vriedē vande partien op dat in-
dien si yet segghen woudē met recht. dat als
dan die bestandt duertnde dach betrekent si te-
gens den epscher. Dat gedaen die baciliu be-
hoert te vragen den mannē of den sersgāt loe
veel ghedaen heeft dattet bestandt behoerlich
gegeuen is. Die mannē behozen te seggen is.
op dat hy voldoen mach surplus. En dat ge-
daen ewelc waerdich is sake en bestaēde ghe-
daen en vledē met recht en vōnisse behoert
te sien gheregistreert inden houe die dagē per-
tien en sersgant die den exployt gedaē sal heb-
ben. en die mannen die de vōnisse ghegeuē
hebbē Anders isser van payse of sekerhede te
hebben. want het is van node dier hebbē wil
te doen dachuaerden die partie vā wiē men
dat hebben wil tot sekeren dagen voer rech-
ter die des geuen mach. Dats te weten oft in
houe waer daermen vseret bi commissie het
moet gheschien bi cōmissie inhoudēde die sa-
ke Ende indient si in houe daermen vserde
bi d'maninge van mannen sonder com-
missie het moet geschien bi beclachte gedaen
aen de mannen En die mannē behore te seg-
gen dat die partie van wien men d'z begeerte
verdachuaert si by sersgant en bi mannē ten
veertiensten dage en buiten octaue vā paps
te gheuen of sekerhede op t'gheent dat daer of

begeert wort. En betekenē dat bidē houe en met rechte is geseit en geordineert dat hāgen de den dach daer op beteykent. sekerhede behoert te wesen tusscē die partijen cōtenciosen magen en vrien dē vandē eentre siden en van die andere side op te quallen in capitale peyne en op alle tghēent datmē anel doen en ver bueren mach.

Item hem lieden gocomē ten dage beteykent partie die vouchuaert is mach allegerē dat paps oft sekerhede niet en mach noch en behoert te begripen eenighe die laec wellich sijn. mer behoren te bliuen buten payse bestā de of sekerhede En noch na somigē custumieres na dat hi niet en doet aēspōck noch aen vechten de rechter behoert daer toe te verliē. son dāer te stellen swarer state dā sekerhede. Niet te min alser pēmaris die paps begeert. bestant of sekerhede in houe behoormense te geuen wtgeleit den laecwelbigen oft hāda digen dē tegens dē anderen vā wat state dā die personen sijn. of in wat plecke dat de laec ke gedaē en specialiken hoe wel dat te houe die partijen mālcaēden vōdē son dā verdach uacrdige. pa hoe wel dattet begeert waer vā een vrouwe. so soude sūt moētē geuē vā haire en vā haren vriedē En also wortet geseit bi arrest vādē plemēt en ghedaē vooz enē man die daer tegē woor dīch sach en wōf nā teghen staēde enige sake of redene die de vrouwe cō de allegieren. noch aduocaet vooz haer dā sp niet en was daer toe sculdich bedwongen te wesen bi redenen. So wortet geseit dat sy geuen soude sekerhede. Hoe wel oec dat de ghe ne vā wien men begeerde die sekerhede wa re vā andere iurisdiccie pa al waer hi vā bu ten des conicrōes en daer bi woude leggē dā mē hē nā dōē noch bedwigē en soude soe sou de hi dā moētē geuē En noch hoe wel dā de ge ne op wīē mē begheert die sekerhede priester waer of clerc simpele so soude hi ghēhoudē we sen te gheue die sekerhede bi sijn ordinatie of tenuoy vādē rechter son dā citacie en also wortet gheleit mā vōnissē bi mīn here dē baellu vā vōmēdois in des conics hof tot mare i rōz nels. dā mīn here vā lānoy en heet wille vā

soueur priester canonie van doornic. dā wele ke sake wilt was tusscē den partiē. Alle ghe sien bidē rade vā parīshet wort geseit dattet wel ghewesen was biden voozcreuē baellu. Mer soe gheringe als die waerlike rechter wort ge ware dat sekerhede beheert is op prie ster. en de priester hē behelpt met sijn priester scap. die waerlike rechter met sijn hant heeft dese auctoriteit en mach in desen stücke op ten priester dat nā tegenstaēde die clerichap hi mach hē houdē geuangen en hem doen lef den ten colte vandē clerche tot sijn ordinatie of behoerlike rechter. en in sijnre presēcie dōē gheuen sekerhede aenden waerliken die des begeert En also wortet gedaen telken dat ter die sake begheert int parlement en in alle coninclike hōuen. Itē oft gebuerde dat geen vādē pten en begeerdē bestāde of sekerheide aēdē rechter. daer dā en soude nā bliuē de rech ter en soude wel mogē doen en sculdich is te doen vā wegen sijn dienstes en daer toe be dwigen dē principalen wien dat aengact en alle die maechscap vāder eentre side en vā der andere En also ist geordineert dattet i al len conicliken houe gedaen wort telckē dat ter die sake begheert. Maer andere sake islec van sekerhede. want dēten noch dā dūcken noch om cōmunicacie noch om geen andere nieuwe sake die sekerhede niet en archt noch en vermindert. mer die sake blīft altoes crimi nele die dā breekt of daer ouer doet hoe wel dat een andere dan de enfrayngant des swe ret want so wie dat dat swert hi is ghēhoudē dat te ride alle sijn vriedē te laten weten oft anders hi seke in perikel vā crime waert dā sūt niet en willen. Hoe moechdī noch weten dat paps geswozen bi verenicheit van vriedē den of van arbitres is houdelijc op peine vā crime. want het is so edel sake vā paps ende vā sekerhede dat na dattet gegheuen is en p tie daer op haer vālaet alst rebeliec is. ende mā redene doen mach behoert dattet ghēhouden si. oft anders nemmermeer goet man en sou de bliuen in vrede. ¶ Darinhouden van een cōmissie in cas vā payle of van sekerhede. ¶ Capituel. xix.

Die manier te formeren effe te maken die commissie in cas van paple ende vā sekerhede is dese Cristan vanden bolsche ridder hert vanfamechon effe van rinseuael raet vande conic effe baellin van smendois den eersten doozwaerder vanden coninc in die seker baellin cap die daer op verlocht sal worden saluyt. Verclacheis hem tegens onse hert lathelic dese. *A.* segghede dat hoe wel dat hi is een man van paple effe sulke begeret hi te leuen effe ebueteren sonder te doen noch aen te halen gheschil noch verheelic teghens andere na sijn smoghen effe of bi enighe aduertencie bi hem. of oec enige andere bij hem enigen webpoet gheschil of verheelic geboerde so wil hi daer of wt wesen effe begheert regule van rechte effe wil hem be waren effe ver sien met rechte als een vzedelic man. die bi regule van iusticie hem wil regieren. Effe alsoe si dat dese. *A.* sonb redelike sake die hi hebbē mach te willen comē op hem noch opten sijnen is onlanct geuordert met woordē of miz wercken hē te doen vrese effe dreggemente vā woorden in liue effe in goede effe vrese grotelic dat indien bij remedie vā rechte daer toe nyet voersien en wate met behooflike prouisie dy ter quact na volgen soude op hem op sijn goede of opten sijnen so heeft hi ons oetmoedelich ghebeden van onser prouisie daer op ende dat hi vande doozscreuen. *A.* effe vanden sijnen mach hebbē die sekerhede vādē conick om te leuen effe te bliuen in vreden Daer om ist dat wi v ontbiede effe beuelen indient noodē. dat ghyterstons effe sonb verrer v transportert effe trect totten doozscreuen dese. *A.* daer ghi hem vande moecht indē macht vander doozscreuen baellin cap in ge wide stede of daer buten effe of des niet tot sijn woensde indien hi een heeft of des niet ter plecke oft plecken daer hi meest hanciert effe verkerede esin openbaer wtroepinghe. in dyent sy in plaessen daer wtroepin ghebehoert Ende of des niet tot luydē vā dē clocken indē prochpē vā daer hi is indien ghi hem niet vande en moghet doende diligenzie openbaer daer op op dat hi des niet en mach ignorerē noch we

der seggen hi noch sijnen vriendē Ende dē sal uen verdachuaert te copatere in persone toe behooflike daghe dooz ons oft onlen stede houder in des conincs hof tot sinte quintyns teghens den doozscreuen clagher om hem te doen geuen bi ons oft onsen stadhouder goe de effe getrouwe sekerhede als behozen sal effe dat hi binnen den doozscreuen dage nyet en misdoet noch en doet misdoen bi hē noch by andere sijn magen effe vriendē in eniger maniere in gheene saecke noch in goeden op also veel als hi verbueren mach in liue ende in goeden ter tē toe dat hi bi ons oft onse doozscreuen stadhouder ten doozscreuen dage daer of gheordineert sal sijn alst behozen sal Ende des te doen geuen wi v macht ontbieden effe beuelen alle dē onderlaten vanden doozscreuen baellin cap dat si v effe uwen ghecomiterden effe ghedeputterden daer in doen hulpe effe biffandicheit effe geuen troest effe rade in dien ghi des te doen hebt Effe van alle tgeene dat ghi daer af ghedaē effe ghehoudē sulc hebben ons ouer scrift ten doozscreuen daghe sekerlic Ghegeuen tot welken dach beteyket. indien de ghedaechde coemt die sekerhede behoert gegeuen te wesen Effe of hi niet en quame. effe dat in gebreke van sijnre coemstē defaulte gegeuen wordē sonder te obedieren aē die commissie ghelien dat ouer scriuen vande sergant default sal tegens hem ghegeuē sijn tot sulken profite dy die sekerhede behoert geproficiert effe wtgesprokē te sijn te houdē effe stat hebbēde Effe daer op bycūē te geuē biden welken behoert dēbode te wesen aēden eerste sergāt of doozwaer dat de doozscreuē sekerhede is bidē defaulte daer op dregē toe gewesen effe somerē dē doozscreuē defailāt. dy hi effe den sijnē dy houdē op te dūuerē effe te dūuallē in allen peine daer toe gestelt. Itē effe daer op behoert gescreuē te sijn bidē sergāt effe dy ghedaē is waerdich sake gepassert miz vōnille ghelēge of bi pces gedaē wate. Wāt also ist geordineert o tegens te staē dē quade effe adere. die bij dē lāghē proces diemē daer vā plach te doen dicwil biden subtilen die hem lieten conculmasseren namen delay ende onliden. &c.

Die constitucien vanden coninc sinte lode-
wyc diemen hier die heerlichste vanden co-
ninghen.

Capittel. L.

Op te scouwen die grote quade en ghe-
schille die vā dage te dage sproten en-
de geschieden in vācrike bidē wāke die voer-
tjes plagen te gesdien en gedaē te wordē deē
tegens den anderen en dick opten genen die
daer of niet en wille en dye daer toe geē seult
en hadde En dicke geboerde dat eē saite nan
hete vergaderinge optone tussē dē sommi-
gen daer een prie of bleef gequetst en gewont
En om hem liede te wēken si aduiseerden
naden vriēde vande handadigē die daer
of niet en wille en hem daer af nē wach-
ten en gingen die oplopen en queten dē wel-
ke inder wartheit moett was en quade saite
En daer op wort geordineert bidē coninc sin-
te lode wyc dat vā n b voert aen nae dat een
saite gebuert was tusschen welken partijen
datter wart vā dien dach of dat des ghedach-
ware tot dat .xl. daghen daer na om gecomē
waren soude wesen bestant biden coninc. dye
welke mē hieten soude die veertichste. en dat
ter beuaten soude de voorscreuen. xl. daghen
alle die vrienden van beyden siden wtgenō-
men die handadighe. bi sulcher maniere dē
die handadighe die hē vordden. dat ware in
moort en quade saite. en soude vualē die ge-
ne die des doen soude in peyne capitale. sul-
ke als van moort en in confiscatie van hūe-
ren goeden. Soe weet dat hoe wel dat dit is
geordineert geweest met recht en edict van
den coninc. gelēc als hier bouen gesēc is. die
welke is coninc en keiser in sijn selts co-
nincric en die daer mach maken recht en e-
dict tot sijn belēste. Daer o wille dicke die
officieren ropalen seggē. wāneer infractie of
gebrek vande. xl. dagē voors. ghebuert in die
heerlicheit vā enige hoge iusticiēren. op des-
sele vā dat si seggē dat aē hē liede behoert dye
kennisse. en o datter is edict ropale. te. sloch-
tans moechdi weten dat bi deliberacie van
seer groten rade. te parijs is gedeliberert. dē
indien di sake gebuert is inde heerlicheit vā
hoge iusticier die daer af neemt die kennisse te

doen. eer die officieren vādē coninc daer toe co-
men. weet dat aē hem als hoge iusticier scul-
dich is te bliuē. Maer indē die voorscreuen of-
ficiers vādē coninc beginnē eerst daer op hoer
exploite en kennisse. weet datter hē liede toe
behozen sal En die recht is meer gheuseert en
gedaē indē lade vā piccardien aen deser lide
van sōnen. Nota dat na op opinie vande
wisen. die nē en vālin bescreuen recht noch
dē vādē veertichste nē en volcht. re si datter
si geslagē. wāt o woordē die voors. veertich-
ste nē en gesēc. En is daer enich verch-
telic. hoe clepne datter si. hoe wel datter gheē
bloetboringe en wart. so haltet inde voors.
xl. dagen. op peyne vā moort die dat breekt
So moechdi weten dē die. xl. dagē voorscre-
uen niet en begripen dierste handadighe. wāt
tussē den genen die bi cassume moghē vete
houde die ierste handadighe en vallen niet in-
de. xl. dagen deē tegens dē āderen. soe en sou-
de hiet andere magen en vriēde. die dier-
ste handadighe met hē nemē soude. teghens
hiet eerste partie handadighe. hoe wel dat
ter ware in wāke. Maer indien si op ande-
re ghinghen dan op die eerste handadighe.
als dan souden die veertich daghen ghebrokē
wesen Ende die redene is. dat die andere nē
en waren totter iersten saiten. ende moghen
ende behozen te ignoreren die eerste sayte En
de daer om worden die veertich daghen ghe-
ordineert biden coninc in sōnen conincric.
want soe gheringhe als een sayte is gheualē
men en mach niet gaen wēken aenden ghe-
nen dies niet en wille. dan op die handadi-
ghe diet niet ontkennen en moghen.

Van crime van diefte.

Capittel. L. i.

Op moecht ende sijn schuldich te weetē
dat diefte is een crime die furtiuement gedaē
is bi nacht. ende daer om eest verboden soe
wel bi ouden rechte als biden nreuen.
So weet dat naden wisen customiers
men vint twee manieren van diefte. dat is
te weten manifestes of clare. ende diefte on-
manifestes en onclare. Diefte clare of blikēde

Justi. de insti.
er iur. s. ex
no scripto.

Et bi a fur-
ni quod est
obscure quia
obscure seu
absconle fit h
opno.

Pollo

De hie infti.
de fur. y totti

C. de fer. fu.
gi. auc. sed no
no in cū glo

Eri vlu fen.
doris de pace
tenuda. C. fi.
quinq. solidos

C. de fur. y f.
compro. l. iij
en q. ex nan.
fragio.
Ista lex non
hū h. allegat
p. ut tūc at
toris h. libri
habe em alim
casu ut clare
parebit in spi
dent.

dat is ghelijc als een gheuonden waze in fap
te of dat higeuōde waze metter diefde lopēde
of de genē die de ghesloten goet in bewaer
nille gegeuen waren. of tegens dē ghene daert
ouer getuycht waze of dē genē dief hupde of
hoefde want naden rechte die raet geuereft
hulpers sijn ghereputert als de dieuen selue
diefde onblikelijc of dupfiter is een and mate
rie en maniere van diefde. ghelijc als sake te lo
cheuen. of te ontkennen die geleent waze. of
die gehoude waze. na datmē wēt wils beho
rede. oft anders doen ongelijc en scade sonb hē
dat te kennē te geue. oft lenē op eēs and goet
enich ghele. na dz de gene dief behoort des ge
weten hadde Vāt aldan soude hē mogē
uolgen als sijn ghesloten goet. **A** En des
gelijcs is gehoude voor onbekende diefde. alle
maniere van eēs ands goet te hebbe en te on
derhoude sonb op dātinge En of ghi mi bra
get wat furte is. als voorcreuen staet Het is
properlic te declareren. alle diefde die gheslof
en gebaet sijn sonb dat de gene wien die sake
toebehoert des weet. en die sake genomen sp
in dē bewaernille vande gene dief toebehoert
oft vande gene dief in dē bewaernille heeft En
diefde sonb furte is eens ands goet te behou
de. sonb diefde wēt te geuen. of sonb te seggē oft
doen weten So weet. h. manieren vā diefde
dats te wēt van openbaer en heimelijc dief
te. Die openbaer diefde die des doet. hi valt in
perne capitale. ghelijc als te hangē. als de dief
te groter waze dan. v. s. **B** En daer
benedē hi behoert te bliuen sijn een oze. **C**
En of hi and wēt geuangen waze een cleine
diefde dats te weten onb. v. s. hi valt in pey
ne capitale ghelijc als gehangen te sijn.
Item so wie valt in heimelijc diefde hi beho
ret gecorrigiert te sijn vieruout als des sake
waerdich is tegens den here en wēt geue dē
partie sijn goet of sake dief wēt dich li. mits
cost. scade. en interrest. oft hi behoort gellagē
te sijn int openbaer indien hīs niet weder te
geuen noch te betalen en hadde. **D**
So bebuert diefde dat ghesloten sake wort ghe
uonde onbden ghene dē totter diefde gheen
scult en heeft Ghelijc als so wie gecocht had.

de ghesloten goet. en machans dē ghene die
sijn goeden bekent hadde die al waerdich als
ghesloten. wēt dat de gene in wiens handen
des geuonde waze. soude vā noode wēte
vande sijn copet. of anders die rechter en sou
de hē niet laten in vrede vāb diefde. want
waer so niet. een pagellē soude mogē seggen
dat hē gecocht hadde. En die diefde soude te
veel ver wēt hebbe dan bescreuenille. en wel
ke iusticie niet en mach gehēge wāt tot sul
ken vermoede sijn seudich te corrigiert met
bannē. daer dē dāter so lēlike sake is en groot
quaet. ten waer dāter so seete sijn versien wa
te bi remedie dā iusticie en te veel leech sijn
sonden hem stellen en valle op sullen. sonder
ands per te doen. En weder dē desgelijcs al
soet wel redene is dat dē meldaet ghecorri
giert si. so ist oec redelijc dat dūchde ontfari
get hoer loon. En daer dūe en wel redene
dat of diefde gheuonde wōde in handē van
den ghene dief ontfuldich is. en nē hē daer
af wōl vūdligen. dat hi mach daer op hebben
verhael. indien hē vūlden cā of wēt. En
willen die wise seggen. dat hē hebbe mach vū
hael dē ghene dief also beghert. So ist te wē
ten dat ist ghene dat voorsetenen is vā ver
hael in cas van diefde is tot vāndie van lo
mige plecken. mer nad vāndie gewoenlick
herwaerts die ruiere vāb sijn. sijn sijn
die gecocht heeft enige saecke in volle merce
ter goetder trouwen. en niet wel en kens dē
coper. ende daer na ghebuert dāter wort be
kent van pemaet als ghesloten goeden En
de also om des weder te hebben. hem verrect
te rechte. seggende ende thonende. dat doe hē
laeslesach. dāter sijn was. Ende die ghene
die ter goetder trouwe als vōorsetenen is ge
cocht hadde. seide dat hi copet waze. en seyde
dā hi daer of anders gheen vūhael en wistere
vinden dan sijn buetle. oft dan hem seluen.
die waerachtighe copet was en dat hi anders
gheen verhael en soet als geseit is Wēt dat
of die epicheer niet en doet bliken teghens den
coper. dat hi selue die sake ghesloten heeft. die
verwerer soude verclisen tghene dat hē daer
aen geseit heeft sonb andere peyne scade noch

interrest te hebben noch sond and verhael te versien noch te eyschen ten is dat hem beliest
Mer indien hi sijn dhael wiste te halen. of te binden. hi waer d'z vādē eyscher. wāt hi die partie volderde soude vādē sake efi vādē pēningen. die den copier daer af betaelt hadde

A **¶** Dierste particulier.

¶ Noch vintme and dierste die specialijc doe te corrigeren. gelijc so wie steelt aen die sepulture vādē dodē. wāt mē heeft dicke griondē dat enige nae d'z die dodē waren begrauē. hē namē huer bloc. daer si in lagē. efi hoer dootcleet daer si inne gewōdē waren. of die beelde. of die cruce sulcke dieften sijn capitale.

B **¶** Itē daer is noch een and dierste die te corrigeren is sond d'zrach. gelijc als eenighe die stelen and kinderē d' te d'copen of in andere onbehoorlike manieren. of wie steelt eē ander eygen. d' te betreckē buten die vlsancie efi die hebzine vā hueren here. efi sulcken dierste hieten dierste plagians. **C** **¶** Item noch sijn andere dieften die grotelic sijn te corrigeren. Gelijc als die subtile dieuen. die bi d'uaer nisse doe wechlopen d'ye beesten vādē velde ter tijt toe dat dē hoeder daer of d'liest dat ghesichte. efi dā stelen bi hueren gesellē die daer bi sijn. efi hieten die rechte sulcke crimen ontscaert.

D **¶** Wan henghers of de ghene die dierste henghen.

Item willen alle die rechten ciuilen. dat so wie cōsenteert deelachtich efi d'wōcht dierste het si mā of wōf. dat hi si ghecorrigeert criminelic sond d'zrach. dats te weten d' die groote dierste vā peyne capitale. efi die cleyne dierste te weten vā. x. s. of daer benede dat hi sū ghecorrigeert vā crime oncapitale. gelijc als vā een oze. Efi of daer enige suspicie is sond volle turghe. dat hi si gecorrigeert mettē banne.

E **¶** Efi vanden recht vādē ontscaers voorscreuen. die bewisen dat recht de abige.

F **¶** Wan vrouwen die huer dinghen wechbrenghen.

Item efi oft gebuerde dat een wōf gehuwelict. haer vorderde te stelen eenighe sake van hueren huyle sond die wete vā hueren man. Weet dattet dat recht niet en wil dattet gehe

ten si dierste. noch dat die mā mach veruolch doen vā restitucie. mer daer hi die goedē wiste hi behoertte weder te hebbē hoe wel datle yemāt gecocht hadde. of daer op geleent eenighe pennigen gelijc oft gestolen ware. dat in deser sake niet en valt correctie vā dierste

G **¶** Wan dierste bi armoede.

So weet dat nadē recht canon. d' dierste niemant en behoert te dragen correctie capitale efi sonblinge alst ghedaen is wt armoede. efi die sake weder gegeuen si. efi die misdaē dat kent na den decretale.

H **¶** Wan doot te slaen dē dierst stelende.

¶ Noch sijn andere decretalen die leggē. d' de gene die dootslaet den dierst stelēde. en hoert niet te dragen correctie noch verliesen die cōmunicacie vanden outare. oft dat hi daer afghebiecht ware. Efi dat meer is. soe seer haet trecht den dien dat om dē dierst stelende doot te slaen. niet en wil d'z recht datmē god voer die siele bidt naden decretale.

I **¶** Noch wil dat recht ciuile. dat so wpe doot slaet dē dierst stelende dat hi tot geē peyne daer of en sy. efi specialiken alst bi nachte is.

Widē statute des rechters vādē. xij. tafelē efi daermē of vleet na die castume vādē castellet vā parōs efi bidē puoelt. efi d'z geuseert is in vācrtyc. d'z of enige geuāgē wort. d' eenighe cleine dierste die meer gedaē is bi teken vā armoede. dā d' quade wille efi die taderē tidē n'z begrepē en is geweest vā and dierste. hi behoert gecorrigeert te sijn bi bānē vādē plecke. Efi of hi taderē tidē daer of begrepē geweest hadde. dats te wetē of hi gebānē ware vā enighē plaetsen. of daer hi of geteikēt geweest hadde vā oze of vā and teken van iusticie. hi waer waerdich te hāgē So wie steelt paerdē of meriē vādē iersten dierste. hi is waerdich te hāgē So wie steelt in hulen daer hi in woōt. of geherbercht is tē ierstē dierste hi is waerdich te hāghen Soe wie steelt sinē heere of sinē meefter tē ierstē dierste hi is waerdich te hāghen. Soe wie in kerke steelt het si groot of cleine tē eerstē dierste is hi waerdich te hāgē Efi tusscē alle de voorsz. sake. so wie steelt d'z yser van een ploech. tē ierstē dierste is hi waerdich te hāgē.

K **¶** De sepul. viola. l. i. qd sepulcrū cū. l. hāghen Soe wie steelt sinē heere of sinē meefter tē ierstē dierste hi is waerdich te hāghen. Soe wie in kerke steelt het si groot of cleine tē eerstē dierste is hi waerdich te hāgē Efi tusscē alle de voorsz. sake. so wie steelt d'z yser van een ploech. tē ierstē dierste is hi waerdich te hāgē.

L **¶** De sepul. viola. l. i. qd sepulcrū cū. l. hāghen Soe wie steelt sinē heere of sinē meefter tē ierstē dierste hi is waerdich te hāghen. Soe wie in kerke steelt het si groot of cleine tē eerstē dierste is hi waerdich te hāgē Efi tusscē alle de voorsz. sake. so wie steelt d'z yser van een ploech. tē ierstē dierste is hi waerdich te hāgē.

Adde si qua
dā cōfuerat
nē louandē
q merharu
chires furtu
uas hōa fide
enētes si eal
per res dies
nūdinales ex
ponat q si do
mīn? rei tpe
pēdere nō ve
nīat apli? eef
ar: h phauerie
siuē? nīsi ex
solacū pēu
nō andit dūo
uer obligat
ēptor rei fur
tine ad resti
tucōū. De m
re. hō nō sū ē
nēter mōtra
re furē vt enī
tetur pēa fur
ti vt qd suuz
auctorē offē
d at d'z v rīg
qd tenet rē
stūuer qū p
batū ē cōtra
eū p actorē
rē hā Et an
pīst bōe fidei
ēptor nō pū
tur q rē resti
tua nō estitu
to pīo v ad il
lā rē restitue
vā tenetur
de fur. l. i. m
uile cū alijs
cordam
C. de sepul.
viola. l. i. qd
sepulcrū cū.
l. hāghen
Adde qd ac
tor h? opio h
nō bñ de naz
certū ē q sta
tuturalia pe
na sepulchri
violatōis?

quā pēa furti. v. c. si tū q aliqd furto subtrahūt nō puniūtur ultio supplicio s; in. x. pōderib? amē. l. i. qd sepulcra. C. de sepul. viol
si āt qd mortuū extraxerit puniūtur hūil forūe d' ultio supplicio honestiores in insulā deponātur. l. i. ff. de eo.
De plagiaris q pūiūtur ultio supplicio aliqū aliqū nō qū s; nō s; allneti tale crimē ererere l. qm v. l. ff. de plagia.
De nō bñ d' q crimē abigeat? nō ē capitale v directe cōtra. l. i. m. s. p. ff. de abigeis. C. de his q latro. l. eos q secul.
C. l. i. m. de obli. q ex deli. uat. s. m. dū C. de furtis. l. qm v mēh? ff. de amo. p. totū. h. c. l. i. qd ppe necr?
litatē de fur. extra. J. Fures v latrones. de fur. Adde h q nō occidūt fur diurn? siue d' p nocturn? vō sic. h. C. de fura
l. i. m. de obli. de hōi. c. l. i. m. de fidei.

Yust. de reg.
hui. 3 de re.
col.

Hoe dat actien spruyten. het si bi manie
re natuerlic of ciuile

Capit. Lij

Dat inhouden vanden saken boue ge
screuen. en hoe dat actie mach sijn in
gheset ghesoemert en gearticuleert. het sy ci
uile of criminele. daer na volcht te werē wa
re of actien spruyten. het si bi natuerlike ma
niere. of bi accident. dat die clercken hietē de
rerum diuisione. dats te seggen. vanden diui
sie of onderscheit vander saken ghelōc als te
weeten waer om. aē wien en hoe daer af spre
ket institutis. welc is dat eerste boec van al
len ciuilen rechten. En seit alsoe. dat alle sa
ken des werelts maect distinctie oft ondersceit
sulche. dat die een sijn ghemein ende die an
der particulier. die andere corporele. die and
incorporele. vanden natuerlike. die andere ghe
meynlic niemantsengaende.

Yust. de re.
hui. 3. 7. qui
de naturali
3. summa aut.

De sac. sac.
pos. 1. 1. 1. 1.

Exempl. de.
s. dicitur. 3.
extra de reg.
iuris. li. vi.

Extra de co.
ner. cōing. 1.
cū his prebit.

Pro redēpti.
de captiuorū
Yust. de reg.
hui. 3. 1. 1. 1.

Vanden saken tot allen ghemeen
Van ghemeen saken sijn de lucht. lopen
de riuieren die riuieren der zee. die plaetsen.
die regiens. en die gemeyn straten. want het
en mach niemant toebehozen bi gemein rechte
datmen hier dat rechten volcke. alle mogen
si daer af vseren bi actie ghemeen. en mach
elc visschen inden wateren en gemeyn hauē
sonder misdoen Ende of dat water en riuier
ouertvloeyt bi ouertuloeydich water. en ver
spreyt in verten lande. tot die geboemte tur
ninghe en cruen van eenighen heere daer bi
woonachtich. weet dat die scuyten en scepen
daer mogen comen vziuen totter riuier daer
si haer spreyt. en daerle eynde neemt. en buie
haer scepen. het si aendē bomen oft staken oft
anders ten besten dat si mogen ghedueren.
de den tijt dat die vloeyt ghedueren sal. Mer
daer om en esst niet. of dat water weder ver
teret. die rechte vanden cruen en blift aendē
here in die waerde daer te voren in was. en
duerende die vloeyt hebben si dat voordeel.
so heeft ooc dat ghemeen recht. en de ghenen
die daer wercken. dat also aen te comē en bi
den haertou wen. huer netten hanghen ende
doen hueren oerbaer daer toe dienende
Dat geen kerckelike saken en be
hozen vercocht te sijn.

Item ghi moecht weten. dat die heylighe
reliquien. noch saken behozen te heiligen
dienste noch geuilde saken. en behozen nē
recht te sijn noch des waert om gheen sake dā
om die redemptie en vloeyte der kercken
die gheuangē souden wesen vanden onge
louighen. dat die clercken hieten pro redemp
tione captiuorum.

De wēden kercke of plecke.

En oft gheduerde dat penāt ordinerde te
nige plecke d te wīdē Weet dat of nzen ware
geuictoriseret en geamortificiert vādē pīre
en gewyrt vādē pīlaet ten waer nē ghoudē
ghewyrt Mer daer om en waert niet. ten wa
re plecke tot gewyde geueuen. noch nemmer
meer en behoert weder te keren aē de waer
like hant. want een sake eens geueuen oft ge
uoecht tot god. en mach nēmermeer dyenen
noch toebehozen een ander.

En wel ist redene. want na dat de sake geueuen
en gekeert is tot god waerlic of geestelic en be
hoert nēmermeer te dienen noch te behoerē
eenen anderen. Als oft een man of wijf gode
geueuen sijn bi religie. en geproffēde sijn. nē
mermeer en moghēse andere toebehoerē noch
worden waerlic. so en soude oec sake enigher
kercken toebehozen. en die tot enige kerke
ghedient hadde. nēmermeer en behoert diēst
te doen aen andere dan aen god.

Ende bi gelike redene. so en doet geen ander
sake En na datle inden name gods ghecocht
sijn het si proprietē of andere possessie. nē
mermeer en mogēse noch en behozense we
der gestelt te sijn tot vāncie waerlike. Ende
hoe wel datle niet gewyē en waren of en mo
ghen wesen nochtans en behozense ands nie
mant toe te hozen. En sijn sulche plecken ge
hieten orphanes daer om datle nēmermeere
en mogen gekeert worden tot ander sake. ge
lyc als de wesen

En oft geboer
de dat enige hadde gheordineert een gewide
stede. hem of sijn vzienden specialic vclaert.
Mer en behoert niet dat enige ander moghen
epischen noch recht daer in hebben te begra
uen sonder consent vanden gene die daer af
here is ende ouerste. Mer of een stede of plet.

Insi. de. re.
di. §. Item ea q

den ghene diele daer nae ierst vānge mochte
So soude mede een mā die vū is indient ge
buerde dat hi genangen ware van sinē vū
den. en hi niet vūde en waer met woorden
Want die persone hē vūit met woordē en a
ders niet daer hi hē n3 wel af vūde en mach
en wed comē tot vūhebe en hi mach ontgā
vā sinen vūdā. en vāde hādē der vange
nissen Weet dat hi wed heren soude tot sijn
natuerlike vūhebe.

Insi. de re.
di. §. Item
lapilli

¶ Vanden edelen ghesceenten.

Item weet dat die edele ghesceenten behore
le dē gene diele vint. wāt het is sake van ghe
meyne vūhebe en die daer wedkeert bidē ge
meyne rechte dat de clerckē hietē de iure gesi.
¶ Vān dingen gheromen of gedre
uen tot anderen lande.

Insi. de rer.
di. §. Quod si
vis fluminis
et §. preterea

En oft gebuerde dat hē bloede vā water
eens deels van dinen erue wech vūst en ver
schept van dinē erue het si bomē of huplen en
dat and vūst in anderen lāde daert water dat
aēvengt weet dat daer d3 en sal toebehorē
dat dick also aēgedreuen tot anderen lāde aē
dē geē diet erue wesen soude. tē ware bi also
datt3 daer bleef so lāge d3 wortel naē aē d3 lāt
daer3 aen gedreue ware. wāt dā soudet toebe
horen dē gene diet lant behoerde daert aēghe
dreuen waer. Ende noch in andere maniere
Oft gebuerde dat enige dinc quame vūenigē
aen dōn lant. en telcken cleefde aē dōn lant.
en name wortel. hoe wel dattet coēt van eēs
ands erue. weet dat sulcke aē wassingē v toe
behoert biden gemeynen rechte.

Insi. de rer.
di. §. qd si
vis fluminis
§. q si natua
li alneq

¶ Vanden bloeden.

En oft gebuerde dat een water liet sinen ge
rechten en gemeynen loop en dede eenē ande
ren loop. de gene die dat water hanneren sul
len oec mogen en hebben rechte te volgen dē
nieu wē loop so lange als die ruiere daer loe
pet. En oft wed coem tot sinē eersten loop al
so mogē en sijn sculdich wede comē de gene
die hātieren dat water en d3 velt En oft ghe
buerde d3 al d3 velt of veldē oueruloepē. dat
en soude n3 vāderē die natuer vāden veldē.
want dat water vūrect. en d3 velt blīft aē
dē genen diet velt toe behoerde vūer dūerde

Insi. de rer.
di. §. Si ex
aliena mate
ria.

des. de gene die hātieren d3 water en dat velt.
nemē daer buere coers en hantierige vā sche
pige en visserie gelīc als tot bloede vā wa
ter toe behoert. ¶ Vān eēs an
ders goet enich werē te laten maken.

En oft gebuerde dat iemāt eenich werē ma
ket van eens ands goet weert of dat werck
mach gebrochelsijn tot sijn ierste natuer d3
ghene die te voren d3 goet toe behoerde soude
wesen bidē gemeyne rechten here vādē dinc
ghe gelīc of eē maecte enē cop vā eens ands
gout of siluer. de gene die dē cop gemaect had
de en soude daer af geen here wesen. maer de
gene die gout of siluer toe behoerde En die re
dē is. wāt of mē dē cop smolte. dat gout of sil
uer soude wed comē tot sijn eerste natuer En
daer bi de here vā d3 stoffe is daer af gebleue
here wāt d3 die is wedgekeert tot sijn natuer
like rechte vūer soude ands wesen enige dinc
gemaect te hebbē vā andere goedē. d3 n3 we
derkeren en soude mogē tot sijn eerste en na
tuertlike vūh3. want alsdan soude daer af he
te bliuen diet gemaect hadde. ghelijc als loe
wie gemaect hadde wūn vā enige d3 uiuē nē
mermeer die wūn en mach wedkerē tot d3 ui
uen En daer d3 de gene diet maecte blīft. daer
af hete en die here vādē d3 uiuē sal daer af heb
bē sijn interrest of scade.

¶ Te maken enige dinc een deels met sijn
sels ghet en eē deels met eens ands goet
Item oft gebuerde d3 enige gedaē of ghema
ket hadde enige die eens deels met sijn goet.
en eēs deels n3 eēs ands goet. Gelīc als of
pemanē gemaect hadde vā sinē wūn. en vā
eens ands honich of suker weet d3 die ghene
diet gemaect heeft behoert daer af hete te we
sen En de redē is. d3 d3 maker n3 alleē daer
aē geset en heeft eens deels van sijn goet mer
oec sijn cōst en arbeit En daer d3 eest rechte en
redene dat hi daer af hete blīft want hi daer
aen meest geset en toe gedaē heeft vūer daer d3
en eest niet dat die and die daer toe gedaen he
uet eens deels vāder materie. hi en sal heb
ben sake weder te hebben interrest van sijn
materie ofte goeden. of die waerde daer af en
vāden wūnel indien daer eenich is oft vā

den verlies hi potje van conanscap.

¶ **¶** Van tabbaert te maken. vā sijn wolle.

¶ Nochtans willen die rechen dat soe wpe maken soude oft ghemaect hadde. eē tabbert van sijn sels wolle. effi al op ghemaect. effi ō den tabbaert te schieten. hi een and daer aē ghemaect wort vā siluer of vā goude of van bydute of anders. so dat nochtans dat voor- scruen wete beter waer datter op geset wa- re dan den tabbaert. weerd dat daer hi nē we- sen en soude. dē tabbaert en soude toebehoerē dē gene die ierst ghemaect hadde vā sijn wol- le ō wpen ierst die tabbaert gemaect waer in hoer groote. hoe wel dat opsetten van goude of vanden siluer beert. ware dan dē tabbaert. Mer de ghene die dat wete daer op gheset effi gheleuet hericht sat hebbe die interrest ende scade vander materie.

¶ **¶** Van huse te maken vā eens anders stoffe.

Item oft gebuerde dat penāt van eens an- ders stoffe maecte eenige hupfinge op sijn er- ue. weet datter hups behoert toe te hoerē dē ge- ne die erue toebehoert. mer daer ō en ist niet die here vā dē stoffe en heeft sake effi actie te ō- halen sijn stoffe sonb dat hi mach doen of bre- ken dat hups. mer mach wel sijn. Thael heb- ben aen die voorside stoffe die helst meer dat waerdich is bi actie die gheleien is acceptaci van bedroech.

¶ **¶** Van te timmeren een ander te naer.

Item oft gebuerde dat penāt int timmerē sijn- nen hupfette sijn muert te na vā eens anders huse of muert. weet dat na bescreuen recht nē en behoert of gebaē noch of gebroek te wesen na datter wete volmaect soude wesen. Vāt in gheentelins edificie ghemaect en behoert of gebroken te wesen sonb grote sake. Mer is actie van dubbelt weder te geuen vā dē ge- ne die des ouergaet. tegens de gene die doet. Effi also moecht ghi weten effi sijn schuldich te verstaen vā gelike sake. want mē die niet al in gheschifte setten en mach.

¶ **¶** Item te potten of planten eens anders boom op sijn erue.

Item de ghene die eē anders boē plāte op sijn erue. en is daer af gheē hore toe dē die boē heeft wortel genomē mer so ge-

ringe als hi genomē heeft sijn wortel als dan is hi daer af here. Effi also dē boom die ghenomē is gewest sonb die wete vā dē gene dien toebehoorde. het is actie van rouen effi dieste. Effi oft gebuerde dat eē boom gewortelt wa- re inde aerde die. ō. lide toebehoerde. het sou- de wesen gemeyne. effi die rede is. dat na dat ic recht ind sake of erue hebbe. so heb ic oec aē die wortel die daer an wast.

¶ **¶** Te scriuen in eens anders stoffe of te scilde- ren op eens anders tafel of boert.

Item weet dat soe wie scrift in eens anders franchijn of stoffe. die heerlicheit is effi toebe- hoorde dē gene dien dat franchijn effi stoffe toe- behoerde geliker wijs als den ghene die edifi- ceert in eens anders lāt. mer anders waertet vā eē tafel gemaect in scilderie. wāt die heerlic- heit vā tafel soude toebehoorē dē gene die gewrocht hadde. effi die rede is daer ō dat dpe meere deel behoert dē wercmā vā arbeyt wāt alldā is die tafel. Onieut noch de gene die die tafel toebehoerde en soude die tafel nē moghe- geertigē sonb die scilderie te betale. effi dē schil- dere indie hi duolchde hi heeft pffrelike actie tegens dē here vā tafel. effi daer af here bliuen mits die tafel betalede tot iuste taxacie.

¶ **¶** Een stuc lants te kopen tegens de ghene die niet toe en behoerde.

Effi oft gebuerde dat penāt in goet trouwē cochte vā penāt een stuc lants tegens iemāt die daer af geen here en waer. effi de cop meē- de datter hē toebehoerde. weet dat die vrucht- ten die hi daer af nemē sal. so lāge effi ten tīde toe dat hi daer af verlicken sal wordē metre- rechte. of bi sijn gebode sullē hem toe behoerē biden recht vā getrouwē coop. Mer of hēt in ontrouwē gecocht hadde. wētende datter eē and toebehoerde. hi soude behoude wesen al- le ghene dat hi daer af gebuyet ende bezet- gen hadde weder te keren.

¶ **¶** Te stouē eer die goede optē velde rōp sijn

Item ghi moecht weten. dat met rede en- de bescreuen recht de gene die de vruchtē vā eenen velde heeft tot sinen liue. ende hi sterft voor dat die vruchten rōp effi of gesnede sijn sijn erfghenamt en hebben dair toe gheen re-

Justi. de re. di. §. qd. si pti ex sua materia.

Justi. de re. di. §. si cū alie nā purpurā.

Justi. eo. §. cū in suo solo

Justi. eo. §. cū in suo solo

Justi. de re. di. §. si tñt alie nā plantam.

De pmet in. si. de re. di. §. littere qd. au ree. §. si quis alienā tabu- lam.

Justi. eo. §. si qd. a non dñs

dene beste eyfchen.

A

20
Iust. eo. §. is
do ad quem
plures.

¶ Vanden ionghen calueren lammieren
effi ander vier gheloc.

¶ Noch moechdi weten dat die werpelinghe
vanden beesten die ghi hebt in voedenisse effi
daer ghi die vruchten of hebt sijn uwe na dz
ghi hebt die beeste in bewaernisse effi te regie-
ren Also soude mede sijn vande beesten kerē
de tot hoer natuerlike vryhede. als bouen ge-
leit is in dese selue rubrike die is inde beghin-
sel vā dien effi alsoe willent oec die bescreuen
rechten

B

¶ Van seate te vinden

Iust. eo. §. in
pecuniā seu
in.

¶ Ghi moecht weten biden seluen texte. dat
of pemat vī in sijn erf enige seate. die behoert
hē toe te hoze. effi oft waer op eē sands erf hi be-
hoert daer af te hebbē die helft effi de and helft
de ghene diet erue toebehoert. Mer na oponie
van sōmige. indient ware fortune van gou-
de. het soude dē coninc toebehozen. effi waert
fortune van siluere. aendē ghene die welke
diet geuondē hadde. geloc voorscreuen is

C

¶ Vanden boem te vallen op eē

Iust. eo. §. te
sancus qd qd

anders erue.

¶ Ende oft ghebuerde dat een boem braec effi
viel op eens anders erue. hoe wel dat de ghe-
ne daert op vallē sal daer hadde iusticie. dair
om en blōft niet dat die gene daert op gewal-
sen sal sijn effi daer dewortel wtspruyte. en is
niet sculdich te hebbē den gehelen boem mit
betalende aen sijn gebuerde daer den boē ghe-
uallen sal sijn. die scade die dē boem hem ghe-
daē heeft metten vallen op sijn erue wāt het
en is niet voer vzeemde ghehouden. allmen
weet effi liet wpet toebehoert. sonblinge alser
pemat is diet eyfchen effi mach bewisen sijn
te wesen. Effi mach de gene daer dē boē op ge-
uallē is clachte doen met recht. dat binnen se-
uē dagē sijn erue sp ghetuyt effi dat die scha-
de hem weder gegeuen sp die hem ghedaē es
bi taracie van rechte. ende vande ghene dpe
hem des kennē. Ende also behoert ghewe-
sen te sijn. ende dat te doen weten aen sijn p-
sone. oft aen sijn domicile. indient hē heuet
ende des niet aenden eersten ende naestē ghe-
bupre vander sake contenciose. Ende oft in
vij. daghen npet ghedaen en worde. behoert

dan ghedaen te sijn tot sinen costen. Effi daer
bi weder te hebben sinen boem indient hē be-
liest. Ende en wil hōs niet weder aennemen
het bliuet aenden heere. Ten waer bi also dz
tet also langhe laghe op dat erue vanden ge-
bupre dattet vā ene vā sinen tachen wortel
ghenomen hadde in die aerde. wāt alsdā sou-
det behozen den ghene die dat erue toebeho-
ret daer op dattet gheuallen waer. effi en sou-
de den here daer of niet hebben die kennis in
dier saecken.

D

¶ Vanden scaden die eenige beesten moghē
doen. effi wie dat daer af ghehouden is.

¶ Capittel. L. iij.

¶ Mer om dat naden rechte niemāt en
mach sijn bescadicht noch geuuriert bi wat
manieren dattet si. hi en si daer af geredōpen
seert. Hoe wel nochtans dat die scade hem ge-
daen ware onwetens. of bi auontuere. of bi
beeste die pemat slaet. soe wil ic v toenen in
wat saken sulke auentueren mogen vallen
of comen. ende hoe dat iusticie wil. dat daer
inne voorsien worde. dat welke die clercken
hieten. si quadupes pauperiem fecisse dica-
tur. Soe weet dat na bescreuen rechte verbo-
den is. dat niemant en hout in plecke beeren
wilde swinen. stieren. leeuwen. honden he-
ten. simmen. noch andere ghelike beesten die
niet ghemeyne en sijn te wesen tusschen den
volck. wilt oft tam dan die groote heren vā-
der plecken die eerwaerdich sijn. ende de gro-
te plecke ende groote houen hebben. effi wēt
toebehoert ter cause van huer dignitept. En-
de noch of si sulke dieren houden. soe behoe-
rense die te houden in stercke plecken. op dat
se niemant en mesdoen. ende alsoe sijn si ghe-
houden te doen.

E

¶ Van te spelen teghens een beeste.

¶ Effi oft gebuerde dat pemat tengens een
beestes peelde. effi die toornich maect. of ands
so na quame dat hi daer af ghequetst worde.
bi auentueren. weet dat dpe ghequetste daer
af niet eyfchen en mach met recht aenden he-
re noch aen die beeste. ende die reden is. Wāt
die here heeft ghedaen dat hi sculdich is van

de acquirē
eer. dol. i. sed
fiet meis. §.
arbor radici-
tus cruta

¶ si quadru-
pan. feci. dir-
li.

de beeste wel te bindē eff is daer af vñ wāt de beeste volcht sijn natuer. Eff daer o die wjs is en behoert hem niet te vordere noch bi sulke beesten come.

¶ **¶** Van een beeste die gebroken heeft sijn woonstade

Item eff of gebuerde dat bi auonture de beeste brake sijn woonstade of sijn hāde. dat niet en waer bi sculde vādē here of bi gebreke dā stercke bewaernisse. ende dat die beeste wech liep eff oequame sond wete vande hupsgesinne. eff yemāt quetste. noch en soude die here niet vbidē. of die beeste mede. wāt dpe waer dicheit vādē here is wel waerdich te houden sulchen beeste die welke so onuersiens wech gelopen is Eff also gheringe als die beeste es buten stote. si is wed gekeert tot huer natuer te eff vphede Eff en behoert niemāt toe. noch en is niemants eyghē alshier voren wel geset is Eff daer o behoertse een pegellic te scouwen. op datse niemant en quetslet. ende daer naer en vallet geen boete noch beteringhe in sulker sake. bñ redene bouen gescreuen. wāt in sulker sake mesdaet en heeft geen recht.

¶ **¶** Van scapen rammen weeren en de ander beesten.

Item oft gebuerde dat yemant hadde scapē weeren. derckens. rāmē oflen koepen paerden e yelen oft and dier gelijcke. die geordineert sijn tot elken sijn werre ende substantie te doen. eff te geuen om den voetsel vande mēschen. eff datse so rebel waren soe dat bi huer rebellicheit eff vette natuer si rebelleerde eff willoegen wter maten eff yemāden scade deden oft quetssten. oft dattet waren grote beesten die ghewoenlīc waken te biten oft wt te slaen of die hadden andere rebelle besmerighe Eff die here ond wien des warre daer ge remedie en stelde ten minsten diligencie dede die te houdē eff te bewaren bi bewaernis oft stallagie oft anders. weet dat indien si dōd yemant scade bi sulcke rebelle. de here wien se toebehozen. sal gehouden wesen te betere dpe scade bider beeste also gedaen op dat die here bekende de beeste sijn te wesen die de scade gedaen hadde Eff oft gebuerde dat dpe here de beeste onthende Weet dat die beeste nas opi-

nie vande custumiers eff ghewoente locale. eff oec die bescreuen recht soude bliuen in hāden vanden here. om te beteren partie ghequetst bi hem ghedaen vooz allen werke Eff die eerste soude bliuen op die confiscacie vanden here.

¶ **¶** Van te manen den here vande beeste. die de beeste toebehoert

¶ **¶** Mer oft gebuerde dat die here vander beeste hadde vmaent geweest biden rechte vāder plecke. twelc is recht ordinarie van officie. hoe wel datter gheen partie en waer dier begheerde eff toende darhi beesten heeft de gewoonlic sijn te biten of wt te slaen. eff soe te belle dattet perikel is aēdē gebueren. voer hē hoer hinderen. eff hoer beesten. eff dat hūt soe bewaert dattet niemāt geen scade en doet oft dat hi daer af niet en schept weet dat als dan oft die beeste yemant scade dede. de here vander beeste en soude daer af geen onschuyt mogen doen hi en ware ghehoudē in scade eff in terrest totten wille vanden rechter na bescreuen recht. Dando pronora.

¶ **¶** Vande beesten die te quetsen and beesten.

Item oft gebuerde dat beeste die n3 gewoonlic en waer te biten oft wt te slaen Eff die beeste also gequetst sloech. bete. eff dootsloech die beeste die hoer also quetste Weet dat die here vande beeste die also aengenuochten wort niet en verbuerde om des wil dat also wel tussc de beesten als tusschen den volke mach wesen twille. Ende nochtans moechte ghi wetē bi redene geordineert weder om ter contrary dat niemant en mach andere scade doen als dootscreuen is. sonder weder te gheuen wāt die beeste sonder eenighe verdiente. indien se scade doet. de here vander beeste is daer in gehouden. indien dat hi die beent sijn te wese eff des niet. bi ordinancie van iusticie salt vcocht worden vooz so veel alst gheldē mach. want ten icten als dootscreuen is. partie behoert te wesen ghebeter. eff dat surplus behoert te sijn tot confiscacie vanden here. welke sake die clercken hieten dando pronora.

¶ **¶** Van te spelen tegens de beeste te die wt slaet.

¶ **¶** Ende tse te weten als hier bouen gescreuen in iij

Indi. a. qdm
paupe. ferit.
dica. Soemig
si vñus. s.
pauperies

Hor de iure
nō fit iustine
et.

Indi. a. qdm
paupe. fe. di
ca. in principio

hande beeste angewoont al so moechdi weet
en verstaen vādē ghene die quetste of sloege
of die seer dē beeste belaste. en waer niet ghe-
houden tot beteringhe. wāt wie also leit eni-
ghe beesten biden weghe. en is dūaert en n3
geaccastumiert. en die dien veruærde en be-
laste onbehooplic. en die beeste doet als eē bee-
ste die niet en weet. wātse doet met redene en
de mensche die redē heeft behoertse te lepē en
te regieren redelic. wāt meer behoertet geep-
scher te wesen den persone dan den beeste.

¶ Van eenē man scade doende eenē ander

¶ Of ghebuerte dat pemāt dede schade een
and man on wetens Daer dēn ist niet de ghe-
ne die des doet en is gehoudē beteringe te doe
vādē scade alleen en vādē iniurie niet. ge-
lyc of ic laet maken eenē put dāer wt te heb-
ben clep en and nootlike saken en daer i vāle
die beeste vā minē gebuerte so dāse doot val-
let. oft anders wort geschent. Vret dat ic ge-

30
Iud. c. cōfir-
matur p. l. en
qui nocentem
in pūci. ff. de
tūtur. et. fa. l. a
bel.

houdē ben te beteren dpe waerde vādē doot
beeste mer die doode beest soude mi toe beho-
ren mis betalende die waerde daer of. tē pri-
se dat si waerdich was alle leuendich was.
En also dīscatet van andere gelike saken.

¶ Te seggen iniurie op een ander.

Item en of pemāt dede of seide iniurie tegē
een andere onbehooplic of enighe sake te seg-
gen Vret dat hi des sculdich is te beteren bi-
den discreci vādē gerecht mer op dat de in-
iurie niet en si openbaer by andere betuyche
openbaerlic. ghelyc als so wie leit iniurie te-
gens andere vooz rechte seggēde dat die gere-
puttert waer van dālsche trouwe oft rāde-
ren tidē begrepe en gecorrigiert ge weest had-
de vā dieffen of dat hi waer bastaert. &c. We-
ter dat daer om de ghene dīgt seide niet dūbue-
ren en soude nae dattet waer openbaer sake
en warachtich dienēde totter sake gelijck als
hier vozen is gethoent inden declinatorie di-
latoxie of andere exceptie inden rubrike ghe-
tephent biden ghetale van. xxxv Mer so wie
buten sake ende sonder redene dat dede daer
palt beteringhe toe na die faculteyt qualiteit
ende quantiteyt So moechdi weten dat wel
sijn iniurie daer gheen beteringhe en behoert

hoe wel dāttet waer in veruōte oft andero-
ghelijc als so wie noemē soude een man laza-
rus diert inder waerheit waer en den gene de
also genoemt ware dat wedriep voer rechte.
als vā iniurie. weerdāt daer om gheen boete
of verboorte wesen en soude. wāt het is eē sa-
ke die aengaet die gemeyn weluare. Vāt eē
pegelic mach dat scuwē en openbare bi re-
dene gheordineert en ghescreuen Ende alsoe
moecht ghōt verstaen van ander saken dpe
ghehaet sijn ende tegens die gemeyn welua-
re. gelijc als of remāt wille een mensche onge-
louch of hereses of dat hi ware conspiratoer
vanden gheloue. alle sijn si gehouden te ac-
culeren nadē bibel

¶ Vādē beesten eenen man doot te slaen

Item den bible wilt dat oft eenige beeste
slaet man of wōf so dat de persone daer af of
liuich wort dat die beeste si gestedueert ende
gellagen en datmē dat vleesch niet etē en sal
en dat hi vzi si die de beeste toebehoorde tē sp-
bi also dat die beeste gewoonlic waer te bōtē
te slaen en anders. &c. En oft also waer men
behoert te gebiedē dē gene die die beeste toe be-
hoert dat hi hout sijn beeste gelloten so dattet
niemande en mach medoen En of daer nae
die beeste pemāt misdede gelijc als voozscre-
uen is si behoert gecōdēneert te sijn in execu-
cie ende de ghene diert toebehoorde dpet alsoe
geboden ware. en dat niet gedaen en hadde
behoert oec gecōdēneert te wesen totter doot
Mer so veel remedie daer wel is dat sijn lijf
staet totten wille vanden here die ouerste vā
den lande.

¶ Van beeste die een eyghen doot.

En oft gebuerte dat enighe beeste doot sloe-
ghe een eyghen van enighen here de gene die
den beeste toebehoorde. behoert de here wpen-
den eyghen is te gheuen dertich silueren pen-
ninghen ende dese beteringhe om des wille
dattet dertich ghellachten quamen vā cains
noes sone de welcke noē vermaledide.
En die beeste behoort ghedoot te sijn als vooz-
screuen is inde selus rubrike

¶ Vānder castume van piccardien hoe dat
die heren mogen ondersoecken vanden mes-

dadens sond tegen woordicheit van partis

Capittel. L. iij.

Och moechdi weten dat in piccardie en sonderlinghe inder castelerie van rissle van donay van orchiers van crysoing van tournelis van moztaine ende ooc vanden aencluinghe der seluer. is een custume van te ondersoeken die waerheit van enige misdaden het si criminele of ciuile bi officie van iusticie en dat als die waerheit gheuonden is gheproten is ende gheualen actie aenden heere. Te doen veruolch en eysche teghens de deliquant of misdader en den gheuange te houden ghelike als inder waerheit te kennen gegeven is behoert ghedaen te sijn bi deser manieren. Weet dat also gheringhe als een sapte criminele of delict is gebuert in die heerlicheit van sommighen rechteren ende die misdaders niet gheuangen en worden in tegewoordicheit vander misdadert daer geen partie en is ghezoemert die hem beclaghen wil noch maken partie in rechte. Die heere en sal daer om niet laten te veruolghen den misdader. mer sal vermanen sinen manne o rechte te segghen ende sal clachte doen hoe dat sulcke misdadert is ghedaen in sijn bezit ende bi dese. En nae ghemene manere. Waer om. om te hebben kennisse ende die waerheit te geraken opten misdaders. ende om wekare der iusticie sal hi sijn clachte doen te hebben den voorscreuen misdader ende misdaders. dye waerheit ghehouden ter plecke daer den misdadert ghedaen sal gheweest hebben ten naeste datmen sal mogen ende behoert met redene te doen. op dat correctie met rechte daer af geschien mach sulcke als totten sake behoert sal. Ende om te gherogghen behoert hi sine mannen te vermanen. Die mannen behoeren te segghen tot vermaninghe vanden here. Heere ghehoert uwe beclachten biden welke ghi ons hebt vermaent rechte te segghen. wi segghen v dat opten voorscreuen saite ghy doet opten sonnendach naest comende oft op anderspoelen dach nuncieren ende condighen inder kercke vander prochie daer dat saite gheschiet is daer ghi beclacht of ghedaen hebt ter

hoechmissen tijt dat alle in wonende vander heerlicheit v toe behorende inder seluer prochie sijn ten derden daghe daer nae of ten daghe die ghi daer op betephenen sult in sekerer plecke die ghi hem lieden sult doen verclare te condigen ten naesten vanden plecke daer de misdadert gheschiet is als dat moghelic is ende tot sulcker dte. sc. om daer op te procederen waerachtighe ghetuyghen om die saite v uwer beclachte ende ten daghen daer aen volghenghe. indien dat niet gheschien en mach op eenen dach die ghi hem betephenen sulde ende dat niemant man of wijf daer in gebrekelijck en sy op die boeten van tsellich schellinghen. Ende dat behoert alsoe ghecondichte te wesen inder saecke bi twee mannen ende een sergant van rechte die hoer broeders ende mede ghesellen daer of moghen doen relatie indient noot si. Item den dach der waerhede ghecomen de here vergheselschap m. iij. mannen vanden rechte ten minste. en die sergant behoert ter plecke te come o die waerheit te houde. En die in wonende gecome wese den daghe en ter plecke hem liede gheassigneret. De here behoert hem lieden alle. her si ma of wijf doen hebben hoer handen ten heiligen en sweren dat si deposeren en seggen sullē so verre als sij weten van tgeent dat die mannen vande rechte die daer sijn. hem liede vraghen sullen om te ondersoeken dye waerheit van sulcher saite gebuert tegens dese. A. en dese. A. Ende dat ghedaen behoren die mannen int heymelick te ondersoeken die waerheit aenden ghetuyghen deen voor ende dader nae ende alle doen beschriuen hoer pepostie nae dat si wesen sullen beswozen. En dye waerhede ghedaen en voldae. Die manne behoeren te vraghen teghens den here of hi meretuyghen wil doen horen of belien int saite vander waerheit. Die heere indient hem goet dunct mach segghen dattet hem wel genoecht. Ende dat ghedaen die mannen behoeren te sluyten ende te seghelen die waerheit met haer zeggelen. ende dat ouerbrenghen te houde ten dinghedage oft andere. indient de heere beliest. Ende ten verloethe vanden he

te behoert te sijn geerpoleert die waerhede ge-
lesen en geselt aendē here alle die saite op dat
hi weten mach wat hi te doen heeft vanigē of
vordachuaerden na dat die sake begheert.

¶ Wandē onledē die de vordachuaerde tot die
waerhede hebben moghen.

Item dat de gene die verdachuaert sijn mo-
gen hebben vrie onledē. of vrie defaulden. en
ten vierden indien si niet en comen de heere
neemt vierde defaulter bi crachte welke voer
screuen defaulden hi heeft sinē eysch geraect.
Item en of de gedaechdē coemt den eysch be-
hoert hem gedaen te wesen in rechte en daer
op heeft sijn vverē. Ende behoert te hebbē
die policie vande tuggen int ouerluyt en in
langhe gelesen woorden sond te hozen de na-
men vādē tuggen die in vwaerheit getuychē
hebbē indient ware in cas ciuile dan vādē
ghenen die hem aengaen of profitelich sijn. en
of die sake waer ciuile. aldan behoert hēse te
hebbē bi name en toename en hoer depositie
mede. want int lesen vādē depositie mē nē
en behoert te noemē de ghetuyghen bi name
mer een man of een wijf so oudt seide en ghe-
tuychde bi sinen eede daer op vloscht te. En
de daer na so behoert men te lesen die ghetuy-
ghenissen int langhe. En dan dat alle gedaē
men behoert hem te gheuen name en toena-
me int gheschifte. Om dat te wederlegghē in-
dien hi des doen wilt. En also isser ge wylt in
den sale van rōssle ende elders daer mē vbe-
ret van waerhede. bi so veel reisen dattet geē
twifel en is ter contrarien. te.

¶ Wandē vrien waerheden gehouden om
specialiken saken.

¶ Capic. L. v

¶ Eet dat van allen saken geschypet in
die heerlicheit van een hoge iusticier
de here mach daer af houdē en doen eē waer-
hede. het si in cas ciuile of criminele en telckē
dat die sake gebuert Voert int ghenerael mo-
ghedi weten. dat hoe wel datter gheen saec-
ke en si speelsake So mach en behoert de heere
eēs des iaers houdē die waerhede in sijn heer-
licheit diemen hier vrie waerhede dwele va-
tet alle saken ciuile of criminele die binnens
iaers mogen geuallen. en behoert sijn in sijn

heerlicheit en bi de vrie waerhede mach daer
of doen actie en vvolge van officie sonder te
hebbē in partie gesommieert noch geuangen
in tegē vwoordicheit vā v misdaet. Mer daer
op moechdi weten dat de here die geen hoghe
iusticie en heeft niet en mach houdē vrie vrie
waerhede noch andere waerhede dan v te ge-
raken die boeten van. lx. scel. en daer benede
En of de hoghe iusticier hout vrie waerhede
in sinen bedrue. en bi die selue vrie waerhe-
de hi geraect of beuint enige in wonēde van
den laghen iusticier. oft vanden middele en
de daer bi hem betrect tot sijn gebinge. Vuet
dat die middele iusticier behoert te hebbē dat
renuop en kennisse van sinē onblaten indie
die boete groot si en bedrager. lx. scel. oft daer
beneden mits wedergheuende aenden hoge
iusticier die colten vādē waerhede gehoudē
indet heerlicheit vādē middele iusticier soe
verre als tot portie en aēdeel mach en behoe-
ret te behozen. En also wortet gewesen te rōs-
sele en te anare in tournelis v die middele ius-
ticiers diemen inden lande hier vorchgrauē.
so menich weuen dat sond gelate blikelijc is
¶ Hoe dat bi die castume vā rōssle. te. de he-
re niemant en mach vangen vooz crimine-
le sake dan om vrie manieren.

¶ Capittel. L. vi

¶ Eet dat bi die castume vā rōssle vā
donay van ophiers van tournelis vā mor-
taine opter seelt. vā sinte amāt en vādē toe
behoert v seluer de here en mach niemāt doen
vangen v cas criminele. vā v vrie manieren
of bi die een daer of dats te weten bi sake vā
tegen vwoordigē misdaer bi waerhede gehou-
dē bi mannen van rechte op die sake of bi p-
cien die hem in rechte partie maken opter sa-
ken tegens sijn partie. En bi een van dese. iij
saken mach de here doen vangen den mis-
dader telcken dattet gebuert. En daer op doe
rechte en vōnisse op tgeet datter geuōdē wozē
¶ Hoe de gene die v criminele sake geuange
is inde voorscreuen pleckē anders dan vooz
seit hem mach onsculdigen van crime met
hem seunden ten minsten.

¶ Capittel. L. vij.

Ende oft yemant anders geuange wa-
re bi eenigen here meer o sake vā cri-
me dā in teghen woordicheit vā d' misdaet.
of bi waerhede daer op gehoude of bi pte ge-
sornmeert. Vreet dat die geuangen biden castu-
me vā rūsle. van douay van orchies van
tournelis van mortaigne vā sinte amat. eff
vande toebehozen o seluer mach hem trecke
bi maniere hier na volgende. Dats te weten
eer hi in rechte antwoort in kennen of oncke-
nen hi mach seggen. Heer ic be in lade vā ca-
stumier. so begheert ic aen v. dat ghi mi rechte
doet nader vāncie eff castume van dese ho-
ue datste weten dat ic weten mach wie hem
partie teges mi maect tot welke begeerte ghy
mi hebt moghen doen vāgc. Soe make ick
daer af clachte in rechte. eff ic segghe dat ghy
mi dat segghen behoert. Eff daer af begeert ic
rechte bi protestacie voert te gaen als nae rede-
ne behozen sal. Die mannen behozen te seggē
rechtelike bi d' maninge vanden rechter dat
men hem behoert te choenen sijn partie in die
hi enige heeft anders den here. eff des niet. En-
de dat hi anders geen partie en heeft dan den
heer. aldan behoert noch te seggen die ghe-
uanghen. Here na dat ic anders geen partje
en hebbe dan v. ic bidde v dat ghi mi segt oft
bi waerhede ghehouden op mi ghedaet rechte-
lic ghi mi geuangen hebt eff ic make daer af
clachte rechtelike segghende dat icket behoert
te hebben op rechte. Die mannen behore te seg-
ghen tot vermaninghe als bouen. Dat die he-
re hem gheuangen heeft bi waerhede gehou-
den op hem. dat hi dat seit eff toent in dē rech-
te in dien hi dat heeft gheliker wijs als voor-
screeuen is. Ende des niet. de gheuange mach
begheren segghende alsoe. Heere nae dat ghi
my gheuangen hebt. ende mi wilt veruol-
ghen criminelick alst bliet dat ghi mi n3 ge-
uanghen en hebt in teghen woordicheit des
misdaets noch ick en hebbe gheen partje ghe-
sornmeert teghens mi noch bi waerhede ghe-
houden teggens mi. Ic segghe dat ick reeder
ben van mi te purgeren vander saec die ghi
op mi segghet als onschuldich dan ghi sijt m3
te belasten die gheen redene daer of en hebbe

die v daer toeporren mach bider castume vā
der plecke ende specialick van desen houue.
Ende ick presentert my te purgeren eff te rep-
nighen vander saecke mi aen ghesleit m3 mi
seuenderen minsten na dat ict bi vāncie en-
de castume van desen houue mach ende beboe-
re te doen ende dat castumelick ende gewo-
lick is te doen. Soe segghe ick dat ghi tot de-
ser purge bider seluer mi schuldich sijt te ont-
fanghen. Ende ghi sijt hier teghen woordich-
tuyghen al bereyt nae m3 te sweren manne
waerdich van gheloue sonen ende dochtere
der heiligher kercken. Ende daer af make ick
clachte in rechte op dat ick daer ontfanghen
worde. Vreet dat niet teghenstaende enigen
redenen die de heere weet daer teghens te seg-
ghen de gheuangen behoert ontfanghen te
worden tot deser purge bider castumē bouen
ghescreuen ten waer bi alsoe dat die gheuan-
ghen verbonden waer bi bekenen oft ont-
kennen. of bi dien dat hi hem bedragen wa-
re aen enquisicie of in waerhede ghehouden.
want aldan en soude niet moghen comen
tot sulcke purgacie ende anders en mach mē
hem niet benemen die voerscreuen purgacie.
¶ Van peyne de leenman verbuert die sine
here slaet of de here sijn vassal.

Der spruyt noch een ander maniere
van actie. daermen of maken mach groote
questie in waerlike houe. Het si de heere te-
ghens sinen ondersate of die ondersate teges
sinen heer. dats soe wanneer de heere set sijn
hant op sijn vassale of op sijn leenman. of de
leenman op sinen heer bi maniere van grā-
schap. Soe moechdi daer af weten. dat oft ge-
buerdt dat een man van leen stele sijn hande
op sinen heer bi toornicheit. Vreet dat de ge-
ne die des doet behoert te verliesen sijn leen
ende mach de heere daer af clachte doen voor
sijn ouerste.

¶ In oorloghe te gaen teghens sijn
nen heer.
of de ondersate ghi ne in oorloge tegens sijnē
heere met den ghene. daer hy niet aen en hou-
det. of dat hy hem opledt in wapene teghens

De v in libro
feu. ci. q. 5 mo
feu. amit. c. 5

De h. l. fen.
vbi. sup. v. ru.
g. q. mo. fen.
amitt. c. i. v. l.
f. fen. c. i. q. p. a.
ca. b. n. amitt. c.
6. p. p. r. o.

linen here. weet dat gelselghe daer op spruyt
die actie voorscreuen. Itē of een persone hoer
de roepen sinē here daer dē heere niet teghen-
woordich en waer na opinie vā sommige sou-
demē vā hē doen ghelyc als voorscreuen is in
dien dat de onblate hem niet en vwerde eff
presenteerde daer voort te vechten indiet vā
nede waer.

¶ Van niet te bescutten sinen here.

Itē oft de edel mā is ter pleche daer hi mach
sinen here bescutte vā sinen viandē daer hi
of geuangen ware. eff hi des niet en dede oft
sette arbeit des te doen na sijn vsmogē. weet
dat daer af spruyt actie te vliessen sijn roerde
goede of buytraet tot profite vā sinen here.

¶ Te hebben valsche maten.

Item desgheliker oft hi set valsche maten in
sijns heren heerlicheit. of dat hi sinen here de-
leit. of dat hi vilscht in sinen bedrue. of dat hi
stele sinen coninen in sijn warandē. na opi-
nie vā sommige vā alle dese saken sijn indē
wille vā dē here als voorseit is.

¶ Van te simpel mā sinen here te slaen

Item of de simpele man sloech sinen here
wt toerne ten waer dat de here hē eerst gella-
gen hadde. weet dat daer af spruyt actie dye
hant te vliessen totten wille vanden here.

Eff of hi niet geuange en waer hi behoert ge-
bannen te sijn tot ewigen dagen vā die heer-
licheit des heren op sijn hāc bi sulke redenen.

¶ Van een here te slaen sinen leenman

¶ Ghi moecht weten dat of gebuerde dat he-
re slaet sijn bassal of leenmā in toerne. weet
dat de here vliessē sijn anhoudē dat die bassal-
le of leenman van hem houdēde was eff ke-
ret aendē ouersten here. Eff is tot ewigen da-
gen die bassal of leenman exempt eff of ghe-
toghen van dien here ende van sijnre iusti-
cie eff vliessē de leen eff leenman tot ewigē da-
ghen aen sijn ouerste here so lāge als hi leuet.
Eff daer spruyt actie tegens den ouersten he-
re van. l. pont daer v dat hi edel is eff die sa-
ke is openbaer son d twifel in allen hoven
Eff also wortet gewesen inder saken tot rōf-
sele v die graue vā blaenderen teghens rob-
bert masseliet eff sijn wif die hoer hant ghe-

set hadde op hoere heer; daer si af sloech d. z. lez.
dat si hieldē van hoeren here. Eff in sommige
saken heb ict sien wilen. eff in sommige hoven
bi so veel exēpēl dat son d getale is.

¶ Vanden ghenen die haer seluen verdoen
eff doden.

Capit. L. ix.

¶ El iset waer datter noch actie sprui-
tet bi sake vā dootslagers die ewighe doen in
haer selue bi manier vā wāhope. So wil ic v
toenē d. z. de bescreuen recht seic eff ghi sult we-
ten dat bi. g. manieren hē mogen mā of wōff
verdoen. Die eerste is bi siecte eff raserie oft bi
enige sulke subtile wegen ghelyc als om dē v-
lies vā sinen wiue vā sinen kinderen oft vā
sinen goeden die hem haestelic op coemt. En-
de weet dat bi dese. g. manieren soe wie datt
in wāhope hoe wel dat hi elst vliessē. hien be-
hoert niet te vliessen sijn goede noch dē lichaē
en behoert niet gerekent te sijn tot exēcuci vā
crime ghelyc als gehangen te sijn noch geset
tot openbaer gerechtē want de lichaē en heft
tegens iusticie niet medaē niet aē hē seluen.

¶ Eff hoe wel da in sulke sake na d. z. ie-
mant gheuondē waer doot. hi en mach noch
en behoert te geueu te wesen son d die weete
eff cōsent vā den here. eff alle sijn goede beho-
ren geset te sijn in handē vā dē here v die we-
die waerheit vā dē sake waer v dat hi proper-
lic sijn lōf vliessen heeft nochtans die waerhe-
geweten eff bekent bi d manieren hier bouē
ghescreuen hoe hi ghesloren is ende noch bi
consente vanden heere de lichaem mach en-
de behoert begrauen te wesen bi rade der he-
ligher kercken. Ende daer en is anders ghe-
confiscacie van goeden om den here. d. y. en
moghen wel comen ende eruen aenden rech-
ten erfghenamen. Ende dat na bescreuē rechte

¶ Te verdoemen op eenigen perso-
nen van sulcker sake.

Mer oft gebuerde dat remāt waer vmaert
of gheuanghen of ghevroecht om eenighe sa-
ke. daer hi om in vreesē waer te verliessen lōf
ende goet. of ware ghe diffameert sonder mo-
ghelock nemmermeer te verhalen. Eff han-
ghende die sake hi hem verkeerde in wanho-

De h. l. fen. q.
l. d. u. s. p. p. e. t. a.
te p. u. e. t. u. r. c. i.

De h. l. fen. q.
l. d. u. s. p. p. e. t. a.
te p. u. e. t. u. r. c. i.

De h. l. fen. q.
l. d. u. s. p. p. e. t. a.
te p. u. e. t. u. r. c. i.

peet hi hē dēde bi wat wege of manieren dat
er waer weet dat na bescreuen recht hi beho
tet aldan geuort te sijn en volbrucht tot ius
ticie. en dē lichaem hoe wel dat hi door waer
bringen en leueren tot sulchen exēple gelijc
als of hi leuēde ware. wōnē en bescalcht vā
der sake. En die goetē dūuert aē dē here. ghe
līc als of hi nīrecht gecorrigēert geweest had
de in sijn leuēde līue. En die redē is dī bi sijn
wanhope is hem bekent en besculdicht vā
der sake. En sommige wille seggē dī hoe wel
dat bescreuen recht niet en executeert dē lich
ame vā dē persone die hem bi wāhope ver
doet noch daer en set geen cōfiscatie vā goe
den. aengesien dat die wanhope niet en is in
perikele vā sijn līf te bliēsen of eere vā mī
dēt tanderen rīdē en dat hi daer of niet en is
gewoēcht gelijc als voozcreuen is. niet tegē
staende tghēent dat daer al seit die bescreuen
recht. Die waerlike rechters na dat si vinden
dat pēnāt hē siet en bīngt ter doot in forme
vā wāhope. bi wat wege of sake dattet si.
si houdē datse vallen in exēcutie vā crime
en doen die setten tot exēcutie. Om des wil
le dat hi hem seluen gemoert heeft ende doot
slach gedaen vā sijn selss lichaē en nemē cō
fiscatie vā goeden so verre en loe veel als hē
hadde doē en dūueren mogē in sijn leuēde
līue bi andere doot te slaen. bi moort te doen
of ghedaē te hebben.

Ende also
wortet geradē aenden prouocē en gesworen
vā doornic een wōf die in huer vanghe
nisse was om dieste. dīe welke haer verdede
bi wāhope. So wort gheraden. dat na dat si
dootslach ghedaē hadde datse behoerde ver
brant te wesen. Ende alsoe wortet gedaen bi
den rade vā parīs.

¶ Van wāhope gedaē in waerlike houen
Item weet dat bī den rechte en vīancie vā
waerlike houen is daer of gedaen ende gheu
leert met en seer perikel. want na dat de mē
sche hem verdoet bi wanhope. Die waerlike
rechters wīsen alle verbuerte hebben tegē
den here en leiden den lichaē aendē gerechte
als verwonnen ende verwesen.

¶ Die maniere vā wanhope.

Item weet dat naden wīsen die manier vā
wanhope is dese. Dats so wie bi. x. dagē da
re af seer siec en gequele geweest heeft ende hi
wedgheseit heeft berecht te sijn vā sijn sacra
ment hoe wel dattet hē gebodē is geweest. en
steruen in sulker manieren mer daer en dē
liēsen huer kinderen niet huer successie. noch
de lichaē en wort niet gerecht na bescreuen
rechte. Want het en is niet dan bi raserie ac
cidētale die siec die daer is. Itē noch iller en
and wāhope vā raserie die nī en wort vol
brucht. mer die wille is daer of begōnē en nī
volbrucht daer hē leet toe is. Ghelīc of geboē
de dat pēnant wille hadde hē te dōen en te
doodē en nochtans die saite en soude nī vol
brucht wordē of dat hi bestede een and te slaē
en dattet hē na leet ware. Weet dat hoe wel
dattet quame totter kennisse vā iusticie ende
hēde dataengenomē hebbe te doē nochtans dī
hem dat beroude indien die crime nīet ghe
buert en ware. hien soude niet schuldich sijn
te draghen peyne capitale mer waer te cori
geren ciuile.

Ende oft
ware in wille vā hem seluen te verdoē en
de niet volbrucht mer hem betrouwede. Ve
tet dat dat vāle in bieche ende berou vā ge
selike raet ende in gelike penitencie.

¶ Van dootslaghers.

¶ Capittel. Lx.

¶ Dat voozcreuen is. ende dat ick v
ghethoent hebbe die manier vā hem te dōē
en die vā hem seluen dootslaghers sijn. Soe
wil ic v tonen de ghene die dootslaghers sijn
vā andere. So weet dat na bescreuē recht. so
wie en and dootslaet daer spruyt wt actie cri
minele so wel bi officie als bi partie gheimu
ricert. En si dardie hantdadighe mach heb
bē vooz hem exēptie en rechte vā sijn līf te
verweren. Dat die clercken hieten. Vī vīn te
pellere of bi camp vā bataelie of bi sake vā
auonuerre tot ontschuld diēende. Of om dē
sinen te bewaren oft te bescutten vā dē die
uen ende pīncipalich bi nachte. Soe wil ic
v thonen tghēent dat tot elcke saecke vooz
creuen toe behoert. So weet dat vā god ge
bodē is dat so vīe een mā nietē swaerde ver

Cor demuz
bōa. fīco ven
dīcātū q ad
mīlī crīmīs
meruz sum
re sūis man
fībī tūderit.
C. de hōis en
rūq mor. fīb.
cōfīscat. si p
pt. volōt al
an? delict.

de pe. l. co
gītatōis at.
cōtra. C. de
epīl. v der. l. 1
q nō dūc rā
pē. vbi vīdī
in glo.

C. de hccari
is. l. is qui cu
elo.

S. de vñm
C. de hccari
is. l. is qui ag
grestorē que
cuq; alin. u. l.
ut allegas.

C. ad. l. acqñit
l. i. putator u
distico. ti. §.
et si putator
et. C. ad. l. cor
nel. de fiteal.
cum q; assene
rat.

C. de hccari
is. l. si ut alle
gas latronā
tem ing.

C. ad. l. mul. de
edul. l. marit
to. u. C. eo ti. l.
gracchus.

C. ad. l. mul. de
uipubli. l. qm
infra faciora
c. miles cū. l.
xxij. q. u.

laet metten swaerde sal hi verslegen worden
het is te vstaen bi iusticie Want god noch iu
sticie en begheten noch en eyschen geen wra
ke En ooc die bescreuen recht vanden ptali
anen dat soe wie dootlach doet hi behoert te
sterven bi iusticie.

¶ Noch en
is geen excusacie waerdich ten is bi een van
den wegen bouen gescreuen Dat is datter si
op sijn lijf te vweren gelijc te sijn bespronghe
van pman soe datmen niet en mach begaē
sonder perikele van v doot. en in hem te ver
weren wilsic. Het ghebuert dat datme quet
ste den aenuchter oft aenuchters daer hi af
si geslouen Die bescreuen recht wil dat van
deser occasie die vwerer si vassē quet van v
peyne criminele of ciuile. En die hieme pro
perlic lijf vweren en is niet waerdich dat
die sommighe seggen datmen mach ende en
schuldich after te werden. ix. doet en toenen en
de seggen dattet is om mñ lijf te verweren
et. want hoe wel dat hiet seggen ende thoene
wel mach hiet doen. mer daer en is gheen be
langhe aen. Nochtans in hem wilsic te ver
weren vanden aenuchters het si bidē voor
screuen recht verstaen.

¶ Op campe van batallie.
Item aen een dootslaghet is solute wāne
te datter is in campe van batallie ghewesen
van here die des doen en willen mach en dpe
met domisse van recht is gheset om die sa
ke tussē die partijen tot sekeren dage en tot
sekeren tōt ghelijc als ic v hier bouen getoet
hebbe inder rubrike vanden campe van ba
tallie de welke gheteikent is biden getale vā
k. want aldan om den dootlach en valt ge
ne peyne mer die winner heeft sijn cossen en
de verwonnen is gheeruteert capitale.

¶ Van dootlach bi onghenalle
Item in cas van auenture of onghual en
valt in dootlach gheen peyne ghelijc of ic de
de neder werpen eenen boem en int ballē de
boem viel op pman. alst niet en waer in ge
mepe wegen. en die man doot viel weet dz
daer af de gene die dē boem of gehou wē had
de en viel in geen peyne van rechte Ende oft
waer in gemene wegen en die af houder vā

den boem daer gheset hadde een teken oft dz
hi seide ouerclupt wacht wacht dē boem valt
En dattet gebuerde dz niet tegenstaēde dē te
ken gheset ouer dwers of den roep die den af
houder dede viel op pman. weet dat dpe af
houder daer of behoert vū te wesen van pe
ne criminele en ciuile En also moechdi we
sen en vstaen wanneer pman doet moechē
op sinen hupse. en hi daer tephen geset heuet
datter pman en lōde onder den hupse oft
onder dat werck Ende gebuert datter iemāt
lijdet en daer pet op hem valt en daer af sterft
Weet dat dat werck noch die meester vanden
hupse en soude daer af geen peyne dragen ci
minele noch ciuile.

¶ Dootslaghet vanden dieuen.
Item so en soude oec enige die vīdē sou
den souden datmen den sinen dieflike steel
de bi nacht En om dat te bescutten des doe
de hi den dief dootloech. daer om so en soude
hi niet draghen peyne criminele noch ciuile.
mer andersouder wesen. indient bi dage ge
schpe. want aldan en mach hēan noch
en behoerten te slaen. mer hi behoert hē te vā
ghen en te brengen aenden rechter.

¶ Dootlach op fornicatio.
Item so en soude ooc mede de gene de wel
ke een andere vīden soude gelegen bi sinen
wiue of bi sijnre dochter. want aldan biden
toerne die hi heeft mach dootlaen haestelick
ter stont en sonb toeuē den genen dien hi al
so vīden soude. en sonder te dragen crimie
le noch ciuile peine

¶ Vā dē dootslagers bi gebodē van rechte
Item so en soude mede een die biden ghe
bode vā dē rechters hebbēde daer af mach.
ghebieiden soude sijn serganten en and vā
den onderstaten dat den gebannen wten lan
de om crime de welke hem vordēde wēd te co
men inden lande in vermadenisse des rech
ters. en daer om gheboden waer die te vāgē
leuēde oft doot. indien hi niet obediēten en
woude. Want in sulker sake die ghene dpe
des doen. en behozen te draghen peyne noch
boete criminele noch ciuile.

¶ Dootslaghet op een ballacte

Goe wie dootlaet een ballatet die pape be-
hoert daer of ghebaen te wesen aenden here
souuerayn of ouerste na sommighe castume
Ende sonderlinghe nae castume van hene-
gouwe en behoert die pape niet ghemaect te
wesen van aenden graue van henegouwe
noch gheemagen si sijn vā dā oft van met-
der en mogen daer aē roeren. **E**si die pape ge-
daē aēde graue niemant en mach hē dāc na
nēmermeer roeren op thoost te bliuen. **E**si de
graue sal dē hārdadigen daer af pape geuen
indient hem belieft. niet tegenstaēde die vrie-
den of magen mer so veel hebbē die vriendē
si sijn van vader of moeder. dat of si dat ver-
uolgen willen. wel so mogen sij doen bide
voorscreue castume. **M**er indien de graue hē
niet eerst en roerde die vriendē en souden hē
niet moghen roeren oft popren ten waer opt
hoost noch de herre en mach hem liebē n3 be-
dringen te vvolgen ten si dāc hē liebē be-
liest aengelien dat si hē daer af niet coere en
willen. **E**si wort dese castume sulc gheappo-
beert inder voorscreuen graeffschap bide dat
taert vādē comint die verslaghē wort bi lac-
quemart fourment. int laet. m. cc. lxxv. op
onser vrouwen dach te kichenille. **J**oēsi hoe
wel dat in vācric aēde conic behoert de pap-
se vāndē ballaert nochtans behoert hi mede
gedaen te sijn aendē vriendē vāb moeders
sijde d3 die interress vā hoeren magen. **V**ant
warachtige sake is vāb moed in vācric
meer vā aendē conic. **E**si alsoe ist mede in dē
graeffchap vā blaenderen wāt niemant is ba-
llaert van sijne moed mer in vācric niet
dan aendē conic. **A** **¶** **U**ā vāuwe crach-

Ders. **¶** **C**apittel. Lxi
In rechten vāb dē op peyne capitale
te scaeken enige vrouwe vā wat state d3 sy
is si sijn geestelic of waerlic. **E**si d3 alle de gene
die desdoen sullen dragē peine capitale n3 al-
leen die misdadens. **M**er noch alle dpe ghe-
ne die desdoen hem lieden gheuen hulpe **E**si
bāstant. **E**si dat si noch met peyne capitale si
lieden alle haer goedē. **S**och willē de rechten
dat n3 alle dē die scakers **E**si cōplices mer oer al-
le de gene die daer toe behulpich gewest had

den. **¶** **I**tem noch willen die rechte dat alle
sulke dragen die voorscreuen peyne. **H**et si
nochtans dat de scakinghe gedaē si bide dāc
he vāb vāuwe nē na dāc niet en waer vā-
den vāb dē vāde vrienden waer mede ende
waer bi si hoer behoert te beradē om te huwe-
liken. **E**si die redene is daer om datter gheen
te swate peyne en mach gheschieden noch ghe-
lee worden in sulke saken nadē rechte. **W**āt
waert datter n3 wel ontfien en waer. d3 wāt
nēmermeer van hoer seluen sonb rade van
hoeren vrienden en soude hoer vorderen dat
te doen. **E**si daer d3 is d3 rechte daer op so scharp
¶ **U**ā te consenteren **E**si te gehengens scaki-
ghe biden vrienden. **¶** **I**tem **E**si oft gebuerde dat die vriendē vā-
der vrouwen nae wiens raet si haer behoert
te beraden **E**si te hu welken consenteren sulc
he scakinghe of dāc vāb ontfakinghe **E**si
vvolghe haer diligencie dō bi iusticie. **W**et
naden rechte si behoren gecorrigeert te wesen
als ghehengens vāb sake. **E**si indient waer
eygen man of wāt. si behoren gecorrigeert te
sijn inchten duere. **B**

Uā isge machdē i bewaernisse vā voechdē.
¶ **I**tem of een ionge machdē is in bewaer-
nisse vā voechdē **E**si dat gebuerd d3 die voech-
den afenich vā hem die ontfaken. **W**et dat
nae bescreuen rechte si behoren te dragen dpe
peyne bouen gescreuen. **E**si nadē sommigen
om die bliscapē so behoren te bliuen alle hoe-
te goedē **E**si wesen gebānt **E**si dāget mer den
lāde totewigen daghen op haer lōf. **I**ndien si
tegens hoer vādinge wed quamen. wāt al-
dan soude si dubbelen troecken die en voer-
den misdaet. **E**si die andere om ouer te treden
die gebodē vāndē rechte dat welc is seer qua-
de **E**si verdoemelic teghens den rechte. **L**

¶ **U**ā bewaernisse van ionge machden
Item nae die castume locale oft gebuerd dat
eenighe edele man oft andere van state si be-
waernisse hebbē enige machden die hem be-
uolent sijn bi enigen here of vrienden ende hi
die misdaet of gehengert te ontfaken oft dāc
hi bi haer slaep **E**si vleselic bekent. **W**et dat
hi behoert te bliuen sijn leen. **E**si indē hi ge-

20
Adde q eria
de iure coi
spuri? succe
dit hē vlgō q
sic? p officia
nū s sic ex p
te mris uult?
ē illegitum?
nisi mresset si
lustris tunc
nō succedunt
legitimo Si
ant eēt babar
d3 ex nephari
o coitu genit
r? vider q sic
remouēd? a
successorema
tris ut in aut
qmo. na. offi.
legit. §. vi.

C. de rap. vā
gini. l. r. ap to
ica. b. g. m. m.

C. l. l. l. l. l. l.
q s eā c. t. t. t.
erā tator. p.
pallam unica

leen en heeft te bliuen sijn goet naden wille vanden here nae ghelegentheit vander sake waert bi wille en cōfente vande vrouwe als sy seluer bekennen soude En of gewetē woz de dattet waer of gewetē hadde niet crachte hi behoert gehangen te sijn na bescreuē recht

A Vanden here te ontfaken dedoch ter of wōf van sijn leenman. Item ghi mocht weten en verstaē bīd re- dene voozcreuen dat oft gebuerde dat die he re sloop metten woue vā sijn leenmā oft met sijn dochter. indīē si maecht ware of sijn nīch te. weet dat die leenmā behoert tot ewigē da gen exempt en getogen te sijn vande here en wedkeren aē sijn hooft of ouerste here vā sijn heerlicheit en saken En ter cōtrarie. indīē die leenman sloop metten vrouwen of met doch ter vā sijn here. indīē si maecht waer. weet dat die voozcreuen leenmā in des te doe d- lieft sijn leen en behoert te bliuen tgeent dat hi houdēde is vādē seluen voozgenoemdē he re En oft waer een mā die sijn onblate waer so behoren sijn goedē onb den voozcreuē he re gelegē gestelt te sijn indē handen van sijn here. gelīc als brader en valsch tegens sijnē here

A Van een vrouwe te ontfaken en daer na haer cōfent te hebben.

Item wil noch de bescreuen recht indīē dat hoe wel pemat ontscaect en daer na soe veel doet dat hīle ghecrēcht tot eenen woue Ende dattet wōf daer na seit dattet is gheweēt by hoeren wille En dat seit vooz dē recht. Daer om en is niet. die voozcreuē ontfaker en si ghehouden te dragen gelīc als voozcreuē is weet na bescreuen rechte geen vrouwe en is te ontfaken noch te hebben bi crachteleken wil le. wāt het waer alte quaet mer staet te ha we liken aēdē vriedē van haer en of si dat belet ten bi loofhē dē succellie die hē daer af comē soude mogē Alsdā behoert daer toe te bliē de here vādē gerechte onb wien haer goedē ghe legen waren bīdē wille en cōfente vande an deren magen en vriedē van haer En op d- ter meer blīct dattet recht ciuile seer haer dpe ontfakinghe van vrouwe. weet dat bīden recht ciuile na dat pemat ontscaect heeft eni-

ghe vrouwe die hi daer na trouwe. en dat die vrouwe des cōfenteerde Niet te min dat recht en henghet niet dat sulke trouwe waer dich si noch dat de selue mā ontfaker sal mo ghen gebruiken enige saken of goedē die van horene wegen comen. En si en sal daer af n- behoudē dā om hoer onbhoudenisse.

A Van moort. Capittel. L. xij.

Dider vancien vā waerlike houē het is genoeg geweten en een peghelich openbaer die hem onbwinē des rechtes. hoe dat vā moort en vā verraet behoert gedaēn geordineert te sijn. wāt so wie is geaccuseert van crīne vā moort en geuangē vā hoge iur- sticer daer is hi schuldich te antwoordē want om geen pzeuilegie die hi hebbē mach vā ee- nigen waerliken heren heren te wesen munt slager van des coninc munte het si te wese lergant vā wapen of te sijn vanden hupge gelinne vā sommige heren Vā deser materie en woz gedaen geen renuop noch en niet dē fanchēch in purgacie noch in remissie die by daer af soude willen doen. mer hi soude hem wel mogen setten in allen enquestes of onb- loech. en daer toe waer hi wel ontfanchēche. En of de wroeger is een man vā geloue ende ouergeeft veru we dienende tot sijnre accusa- cie Alsdan en is geen doen te setten die sake in proces ordinarie mer behoert gheset te sijn in proces extraordinarie op dat de waerheyt si en mach sijn geweten bi sijnē mōde en bi toz- mente vā pīnen wāt sulke faite en mogē hē niet dīcken betugen. wāt die misdaders des doen so heimelic en bedertelic als si mogē en daerō so gerige alsmē heeft opēbaer pzeupct. en waerachtig gelikenisse men behoert te w- ten en te onb loecken bi alle behoerlike wegē mogelic aēdē rechter. en en behoert n- te val- len int verstant vā pemat dat daer toe recre- ancie behoert of mach toe behoren en behoert den wroeger wel toe te sien En of hi niet wel en is bekend men behoert hem te houden ge- uanghē of van hem hebben goedē sekerheide op dat hi gheen wroeger en si sonder scult en valscheyt.

A Van rape ende and stractrouers.

Et. l. sup alle
et. l. q. m. b.
feu. am. c. v.
nico. l. i. m. s.
fio. l. s. c. u. r.
bit. an. er. c. d.
m. i. n. u. m.

he. l. sup die
ta. l. i. h. i. c. l. o.
cū. d. e. i. n. t. c. i. u. i.
l. i. l. l. e. g. s. d. e.
i. u. r. e. c. a. n. o. n. i.
c. o. m. m. e. r. a. p. t. a.
p. o. t. n. u. b. e. r. e.
r. a. p. t. a. m. u. r. e. x.
t. r. a. d. e. r. a. p. t. a.
c. u. l. e. r. p. l. a. c. u.
i. r. x. v. i. q. i. i. j.

Itē in alſulke maniere moechdi wetē eſt ver-
ſaen vā rapt eſt andere wāt bi ghelijcke ſor-
me behoert gedeterminēert eſt geregelt te ſijn
die peynen daer toe dienēde de welcke ſijn eē
pegiſt wel kenlic wāt bi beſcreuen rechte ſi
behozen te bliſen hoer lōt eſt bi waerlike cal-
tumen ſonblinge vandē conicrōc vā vanc-
rōc. ſi behozen gheſleept te ſijn totter iuſtice
eſt gehangen ſo dat ſi ſijn doot eſt gewor-
ghet eſt hoer goedē vlozen. Eſt bider caſtumen vā
henegouwen eſt van blaenderen ſi behozen
gheſet te ſijn ter plecke van gerechte op eē rat
verheuen eſt hoer goet verlozen.

¶ Te antwoorde in houe in cas criminele.

¶ Eſt weet dat om ſulke ſake na dat die ge-
woechde bi partie is gewoecht in rechte. hi
behoert eerſt te antwoorde vā hē in kennē of
onkennen bi hē of bi aduocāt. wāt in ſul-
ker ſake en valt geen exceptie declinatorie of
dilatorie die ſake en ſi gheraect eſt bekend ſoe
volcomelic alſmen mach dē de weluare ende
eer van iuſtice.

¶ Vande verraders

¶ Capittel. L. xij.

O Hi moecht weten dat ſo wie eē ander
doet dachuaerde dē crime vā berraet dē dattet
ſo ſake ſo onbehoorlic eſt ſo ſelle indignt wa-
te tegensdē conicli niemāt en ſoude daer aē
hebben die kenniſſe in ſijn conicrōc van hi
van wat ſake dattet waer. noch vā wat cō-
dicie die gewoeghet ware hoewel dē hi noch
tans waer clerck priester of religioſe. Mer dē an-
der ſtraet dā tegens den conic en ſoudet alſo
niet weſen. Want indien ſi clercken warē ſi
ſouden wed bebrocht worden tot hozen rech-
ter. Eſt van an dē heerticheit ſubiect ſoude dē
kenniſſe bliuen aēdē here daer hi on dē geuon-
den waer. noch daer en waer gheen renuop-
puege noch remiſſe onſoek van lādē noch
an dē forme te procederen als in ander crime.
Want van deſe is te weeten ende te onder-
ſoecken die waerheit bi andere ſorme eſt ma-
niere dā enige andere ſaken om dattet bi an-
der manieren gedaē wort. eſt behoert daer in
te weſen geprocedēert bi procs extraordina-
rie ſeer naerſtelic eſt grotelic. Eſt ſoe geringhe
alſmen heeft eenige accuſacie eſt preſumpcie

mer men behoert wel te ſien wie den woer-
ger is eſt wat hem porret des te doen. hoe dat
hēt ge weten heeft eſt is des gewaer ge wordē
of daer enige hate is bi hem of bidē ſinen. Eſt
deſe ſaken ouer gemeret indien men geuolt
den woerger vā goede preſumpcie te weſen.
men behoert ſeer naerſtelic te onderſoecken
van die waerheit. Eſt wel behoert men den
woeghet eſt den gewoechden te bewarē. eſt
of opten gewoechdē niet beuondē of betuy-
get en wort die ſaite. de woerger bi beſcreuen
recht behoert gepinicht te weſen gelic als dē
gewoechdē om te weten waer dē ſulke accu-
ſacie hem porret te doen eſt vā wien hi toe ge-
maect waer want het is periculoes eſt ſorge-
lic ſake te woegen. Eſt of hi beuonden waer
valſche woergerhē behoert gedoot te weſen
eſt na ſommighe optie gelike peyne wāt in
ſulker ſake dientet properlic nadē rechte vā-
den keſer conſtantijn.

¶ Vanden ghehengers onderhouders of ra-
ders vanden verrader.

So weet dat deſe crime ſo ſeer gehaet is dat
indien yemāt waer die hier in conſenteerde
of raet gauz. of daer of wiſſe eſt hi dat niet te
kennen en geeft terſont aendē here daer be-
hoert tegens. wien ſijn volc of ſijn lādē waer
weet dat die waerdich is van peine capitale
als verrader. Eſt dat meer is indient gewetē
mochte wordē dat yemāt dat gebacht hadde
ſulcken miſdaet te doen hoe wel dat die ſake
niet geſchiet en ware. weet dat hi oec is waer-
dich te dragen peyne capitale. als verrader.

¶ Vanden kinderen vandē verrader

¶ Noch bi ſarcker reden ſo moechdi weten
dat naden rechte of yemant geuonden waer
beſculdicht vā ſulke crime nae dattet waer
teghens den prince oft gherechte landheere.
Weet dat niet alle en behozen die verraders
peyne capitale als verrader te dragen ghe-
lōt als gherollet in een tonne of geuolte deſe
of gheuult ende al hoer goedē verlozen eſt ge-
toghē aenden here mer oec hoer kinderē in-
dien ſi eenich hebben behozen mede ghekeere
te ſijn tot exil. ende te niere bi behoorlike doot
Eſt die reden is dat ſoe weſelic eſt onbehoor-

¶ De ſid. rſa
ter tuis pā.

¶ C. ad. l. iul. i.
maieſtatis. l.
ſiſp. alim. l. v.
etiam ex his
cauſis.

¶ C. ſup. eo l.
quisquis

C. ad .l. i. iula
maiest. l. si qd
qscū militib?
mode qd filij
eiusq pmissit
examine l. e
maiestatis
nō de hēt mo
ri si punit a
hys pēis ut in
d. r. qd qd. filij
do e? si carēt
oī modo par
no si ē ppro.
nō ac punitū
tur corporali
super ea. l.

He is die crime vandē brader dat hi sijn natuere hi besmet sijn saet En daer o behoert te niete gedaen te wesen die wortel. dē buyt eff dat laet. eff diet also niet en dede eff soude dē kinderen dat niet laten specialikē dē knecht kens daer hoer vader of besmet geweest had de Ende daer om so behozen si geexecuteert te wesen tot so scandaliken doot om dat si d'ynz gedencken en mochten En of si waren vander natueren wazekelikē. als dat si hē pinich den eff arbeypden in eniger tijt om te waken hozen vader indien si mochten Hoe wel datmen wel enighe vindē mach dat na dat hoe ren vader doot is eff executeert met rechte sy sijn goede eff getrouwe hozen here En daer o leit die wise dat geen regute en is si en is wel gebrekelic eff dat na bescreuen rechte.

¶ Noch vandē kinderen van verrader. Item eff oft gebuerde dat bēd dochtsaemhys vanden prince die kinderen vā sulke milda ders waren ontgaen vandē doot Daer om en ist niet haer goedē sijn geapplicuiert eff ver buert aendē here. alle tghēent dat van horen vader soude mogen comē. eff behozen te bliu en af hoer leuen tot scāde eff oncere o dē mīl daer vandē vad. eff behoert hoer leuē gehaet te sijn. Ende indien datter dochteren sijn sy behozen ghedeilt te sijn eff te hebben van des moeders goedē dat vierendeel. En die rede ne is om dat si niet en vallen in quade leuē. En dat si niet ghekeert en wordē tot bloten leuen. daer om leit dat rechte dattet niet en is te dmoedē datter wyl soude hebbē so cloecke ghedachte te doe so vreslic fait als crime vā betraet om die crātheit van hoer natuere En of si ghehouden wort des besculdich als dā en waer daer gheen remedie. mer si soude hebbē so sware pugnacie of meer dan die mā want het onmenscheliker ende lelijcker sake is een vrouwe te dincken tot sulcher sake.

¶ Van valsche munterose billoen dragers **Capittel. L. xliij.** **U** gheene die hem dcloecken eff vorteren te slaen valsche munte eff te contrasay ten die munte vanden prince oft die princen sonder sijn auctoritept eff dat si daer af bye

uehebben weet dat si veruallen in peyne capitale ghelike als gheloden te wesen Ende in dien eenighe riddere of andere die sulc volck willen ende si dat den prince of sijnre diēres niet en condichdē si soude duallyen indē wile vandē here van liue eff van goede. En oft remant des condichdē hū behoert te hebbē p fite eff versien te wesen vanden here Ende is een pegelic ghoudē slegāt te wesen in sulche sake op dat hē niemant daer af en dert oelcul digen die dat weten mach binden of dñemē

¶ Van vermoeden op sulcher saken **¶** En of remant waer daermen op dmoerde tghēent dat doozscreuen is so behoert hi gheset te sijn op questie van faitte oft pūne o daer af te weten die waerheit eff sijn medeghesellē oock. Mer ghi behoert te weten dat die wille laers niet en sijn beschuldicht vā deser crime als de ghene diet maken. gelijck als de ghene in wiens huys dat ghedaen ware. En alsoe leit die bescreuen rechte hoe wel dat in āde re crime ghelike als van diefte van moort eff van verraet. die stelt in ghelike peyne. te wa re bi also dat eenighe na dat si gheuange wā ren dien holpe wter gheuangenisse. als dan willen die rechte. dat de willelaers hoer hoef den verliēsen Nochtans willen die rechten. dat indien de ghene die des onderhout in si nent huys of in sijn bedriue. eff waert eē rid der. dat hi dliēsen sal sijn huys eff sijn lāt ten si dat hi dat condicht so geringe als hi d'z wetet. mer of hi des niet en wiste of andere in ge like saken si en sijn als dan ghoudē voer dē schuldicke Want inder waerheit te verstaen airmant en waer ghehouden voor ontschul dich. diet wel wille soude te kondighen. Daer om soe is hier expresseliker ghesproken vanden ridders dan van eenighe andere. Daer om dattet gheen ghelikenisse en is dat die ridders of volc van sulcher ordinantie in hoeren huysen hadden remant die sulchē wert dede. of diet doyle doen soude hoer wete eff consente Mer wel soude moghen wesen van elernen volcke die niet en hebben sulche wylheit sulche naersticheit of macht.

¶ Vanden weduwen huysen of wesen.

C. l. v. sup al
legata. Sadf
lias.

Enten ende of sulcke sake gebuerde inden hupse van eenighe weduwe of weese of van een wonende alleen wten weghe Die rechte willen dat si daer af ontschuldich gehouden wordē tē waer dattet loofheit waer tusschē hē liede dats te weten indē weduwe hups dat si bi hoer loofheit hē sustineren **E**n in boechdē vā weesen **V**āt het behoert hem lieden toe te weten dat regiment vā d saken den weese aengaēde **E**n aen hem liede soudemēt verha len en niet aendē weesen noch aē haer goedē **E**n die rechten setten dese distinctie expres d dat in andere crime die cōplices alst gescreuē is. **A** **M**er tot deser articule is dese tette ancie en differencie bi bescreuen recht. **B** **E**n cōrefaiten munte van anderen here. **E**n **R**och willen die bescreuē rechte d s lo wpe cōrefait munte vā enigen anderen heren son d die auctoriteit vā dē gheuen die daer af macht hebbē. ende behoert te hebbē b s sijn waerheit dat hi ghecorrigeert sal wordē van peyne capitale van crime als verra d tegens sinen here. of tegens den here daer hi af cōrefait die munte **M**er daer is differencie tusschen te cōrefaiten die munten soe wel int slaen als in sculpter als of te gheuen veruwe wāt al sulke sijn alle gehou d als makers en fabriqueurs vā d mūte. **E**n tusschē dē genē diet tot sulcke lieden halen en cōpent d boert te scopen als sijn weten wāt sulke en sijn ge ne valsche munters. mer si sijn gebieten nae v lancia vā waerlike bouen dieuen en val sche munten want op sulke en valt gheē cri me van verraet alst geseit is opten ghenē die des maken. en daer en valt niet dā crime vā dieste. noch niemāt en behoert daer d op ver uwe van brieuen dat hi geweest is gheauto riseert te sijn vā d munten vā dē coninc of vā an d heren hebbēde munte. **R**och te sijn wil elae hem te vorderen dat te douen doe noch munte te slaen wāt al dā soude hi bre ken die beneficie van sijn brieuen. en soude seer swaerliker gecorrigeert wordē dā eē an d **E** **D**at in sulcher sake geē renuop en is **E** **E**nde van dese crime en wort ghedaen ee nighe renuop noch purgacie gemeene. want

die kennisse en behoert niet dan aenden here **M**er dieuen van munte gelijc voorscreuē is mogen bliuen ter kennisse van allen hoghē iusticiers **S**o is te weten. dat bidē coninc is v boden so ist mede bi allen princen die mun ten hebbē van hozen here dat niemāt en dra get munte noch wit siluer noch swart. in sca len. copen. iu welen en an d dier gelijc gebro ken om int vuer te setten het si in goud oft in siluer wit of vergult. dats te weten in mūte anders dan de ghene die loep hadde ter tijt in den lande in vassiele of an d metale vā gou de oft van silueren vergult. oft versiluert oft wit ten si gherekent vooz billoen en v boden sake **E**n behoert gerocht te sijn en geseit in hā den vādē here tot sulcher peyne dat dpe goe den verlozen sijn en gecōfiquiert anden hee re en de lichame en die goedē ten belieste en de ghenade arbitrale vā dē here soe wel cri minelie als ciuillie want die vbuerte vā dē sake is sulc **S**o ist te weten dat so wie geho u den is dragende sulcke munte verboden oft ander metale vergult als voorscreuen is vā goude vergult of wit siluer of vergult **W**eet dat indien hi geuondē wort des dragende dē tugghe gekeert gaēde tegens die naeste mun te vā den here onder wien hi geuondē wort hi valt inden peyne en boetē biden here daer of onder wpe hi geuondē wort en is dat goet also op hem gheuondē betogen aenden heere **E**n sijn lijf ende ander goeden soe verre ende so veel als hys heeft behozen den heere onder wien dat gheuonden is. islet onder den heere die de heerlicheit heeft munte te hebben. **E**n de ist gheuonden onder een ander here die ge ne munte en hadde so soudt hebben die ouer ste here onder wpen dat gheuonden ware in sijn heerlicheit want van sinen munte en he uet niemant die kennisse dan hi **E**nde oft ge uonden waer in heerlicheit van enen an d heere dan onder den ghene die naeste munte hadde soe soude die ouerste dat nemen en aē hem soude die kennisse behozen.

E **E**xempel daer of.

E **H**et ghebuerde inden iaren. m. ccc. xxi. dat ian clocluder poertter van ghent was getoest

Mgētes et cō
senciētes pa
ri pāpūmūē

E **d**e falsa
m o. pma. als
quia nōmūē
monetarij

E **r**n. de fal
sa mō. l. scum
daals si quis
nūmos v als
si qd sup tū dē
do. **D**ide hāc
pōstitionez
quā dē eē cōz
oib pōijs sub
tecris princi
pi fabricanti
monetam

inder stede van doornic de welke is hoge iusticie om dat hi geuondē wort dat hi draghēde was den tugghe gekeert van d mūte van den coninc tot doornic. siluer soe wel in ghebroken scalen coppen gebroken riemē ende and metale vā siluer afgult ter somme vā. cl mact siluers of daer omtrent. hi wort mettet voorscreuen siluer becomert om dat hi geuonden wort dē rugge gekeert van d munte vā doornic. int riden buten der stede. hi woude doen fapte cōtrarie est dat hi daer af ontschuldich was bi sijn pces est questie Die sake quā inder camer vandē heren van d mūte tot parijs Alle gesien het wort geseit bi deliberacpe vād voorscreuē camer est bidē rade vādē anderen camerē so wel vāder rekeninghe als vā d scat dat die goedē waren Abuert est ge cōsilquiert aendē conic est dat vierde deel aē den sergant die hem geuondē hadde. Est als vandē boeten vandē liue est goedē. die conic dede hem gracie mits. L. pont die hi daer ont betaelde wt gracie Est wort hem geseit dattz was mits dat hi wisse te schepdē dat gout vā den siluer Mer daer op en dorste hi hē nē meer te verlaten dat hi voert aen niet meer en soude geuondē wesen in assulcken state wāt nē mermeer en soude hem assulke gracie geschi en hi en waer inden wille vandē conic vanden liue est vādē goedē Est also behoertet vā staen te wesen vā allen anderen. so heb icket hozen iugieren in cas bi arrest vandē voorscreuen billoen so wel indē conincric als elders daer die prince munte heeft.

¶ Wan asschen vander munte.

¶ Noch is te weten dat assche van mūte indienle geuondē wort also gedragen dat valt in cōfiscacie est is gehouden voor billoen Est also wortet geseit est gewesen bi mīn heeren vā d camer vā d mūte tot parijs tegens iā vandē watere die welke dede op die riuire vā d seelt voeren in blaenderen een tonne assche in een sceepken het wort geuondē bi den sergant vandē conic est weder gebrocht tot doornic. na die besettinge ghedaē. ¶ Wilt reeler tusschen dē mūtmeesters van doornic of hi vallen soude in boeten of niet Welke sa

keghebrocht wort inder camer vā d mūte te tot parijs Alle gesien het wort geseit datter viel in boeten van billoen Est en is dit nē gedaen noch gheordineert alleen biden constiucien vanden princen Mer ooc biden bescreuen rechte diet also wil est bewijst.

¶ Wanden gokelaers ende nigromantē die den duuel besweren.

¶ La. L. r. v.

¶ Een gokelaers of gheen vanden ghenen die dē duuel dienen tot sulc werten behozen te cōueteren noch hantierē noch ontfanghen worden tusschen de conuersacie oft hantieringhe van andere volcke noch en behoert men se niet te laten comē in eens anders hups die van goeder fame is est vā goeden leuen noch bi te comen der doeren vanden hupse. want hoer sinnen est consten sijn valsche ende duuelike Noch men en behoert niet hem liedē gheē vzienscap te hebben mer behozen versterken te wesen vā die cōmunicacie van anderen volcke Est of si daer af begrepen worden ende dat si iemant quaet doē of proeuen hoer conste si vallen in crime capitale van touerie. de welke begheert correctie vanden buer. est de ghenen die hantieren behozen gecorrigiert te sijn Est de ghene die se vroeghen sijn waerdich gheloeut te sijn

¶ Item niemant en behoert te gelo uen gokelaer noch gokelaers noch geē waer segghers Ende indien yemant is die se gheloeut vserende van hozen raet sonderlinge ont een and te hinderen van sijn goeden oft van sijn ghelouetheit. hi is waerdich van peine capitale als van crime touerie.

¶ Item men vint sulche est so cloecke gokelaers. dat se hem niet en ontsien te beruerē of te vstozen die elementen bi gokelerie est doē daer bi die lieden steruen Est roepen die dup uelen est vmanense d te volbrēngē hoer wille est te verderuen hoer vādē bi des dupuels werc est cōste Est op sulc volc hebbē gheordineert die rechten vandē keiseren. dat assulke gokelaers wordē waertlic gecorrigiert est dē niet bi enigen sterflichen mensche want si en sijn niet waerdich dat enige mensche hē rechten sullen. mer dat si ouer gegreuen wordē te

20
C. de smerti
is y mator
L. nō solū bar
baris

¶ C. de malef.
de mathe. y
ceteris simili
b. l. nemo a
culperē.

¶ C. sup. dicta
l. nemo aru
picē sulat
et. l. g.

vernien den wilde dieren of beesten En se-
reden is om dat si doen tegens de geesteliken
geboden tegens der natueren en tegens den
menscheliken gellachte.

¶ Vanden dromen.

¶ Noch verbiedet dye bescreuen rechte dat
niemant hem en ondwint te exposeren dromen
noch doen proeuinge noch onbloeet hoe
wel dat si waren van genoechte noch adere
sulke sake die is tegens den godliken gebode.
En soe wie gheuonde sal wordē des doende
of penant daer toe brengē hy behoert gecorri-
geert te wesen in rechte van sortilegie of tou-
rie en hebbe sijn sijnē en de lichaem getoymen-
teert met vseren priemē noch o pzeuilegie die
hi hebbe mach vā enigen waerliken here en
behoert daer af dragen te wesen. wāt indie
die misdaders sijn waerlike personen aendē
here vādē lāde mach wel behozen de kēnisse

¶ Item niemāt en mach hē ontsul-
digen dat indien hi weet enige gokelaer ont-
treent hē hi en is sculdich die te nemē ende bze-
gen aendē rechter en of hē vnder vanghen en
mach so behoert hi te kondigen aendē rechter
wāt si sijn vāndē tot alle sterlike personen.
En oft beuōdē wort dat se penant ver swege
of onbhielt hi behoert gehoude te sijn en gere-
puteert vā hoer cōste en behoert te dragen sul-
ke peyne als van touerie de welke is vāndē
vuere daer om dattet is tegens alle mēschen
als voozcreuen is.

¶ Vanden rechte vanden valschers de som-
miche hieten cornelpe.

¶ La. L. xvi

¶ Dese capittel spreect vāndē rechte cor-
nelie die verbiet alle valschede en o-
dineert wat peine die si sculdich sijn te drage
en te hebbe de ghenen die dat testament val-
schen brieuen instrumenten of den brieuē vā
den prince en hem vorderen daer af te vleere
Ende seggen die rechten daer op ghedaen oft
ghemaect dat indien enige sculdenaers ghe-
roepen worden om sculde te rechte en o te be-
gaen die betalinge vānd sculde stellen en im-
petteren inden brieuē daer of si duolcht wor-
den sake en valschede tegens sijn creditoer o
te differeren en delayeren vānder betalinge.

lxvi

weet dat hoe wel dat sommige sijn vā opinte
contrarie het behoert biden bescreuen rechte
dat die sculdenaer bedwōgen si te namptise-
ren of in onderpande te stellen alsoe veel als
die somme vānder scult bedraecht behaluen
die sake vānder valschede daer eerst af beho-
ret gekent te wesen.

¶ D

Het is wel redene dat sulke personen draghe
grote peine van grote toymen die van sul-
ke valsche brieuen vseren bi ingheuen dat si
vanden princen sulke brieuen duolcht heb-
ben en geimpetereert En het is meer cloechheit
te vseren in saite van valschede onder veru-
we van brieuen van princen dan van ade-
ren en in als valt crime van valschede En
waer bi also datmen hem daer af betrecken
mochte bi tonen dattet ghedaē waer sonder
yet gheweten te hebben van valschede want
daer toe sijn en ontfandic ote roepen en te be-
trecken sijn acquit naden recht ende dye sa-
ke eerst betuycht waer op die brieuē gheuon-
den sal gheuriet sijn.

¶ E

¶ Ghi moecht weten dat die sake vānder val-
schede niet en mach noch en behoert of gedaē
te sijn bi prescripte van tide van bi excepce
van steruen en ghiste van testament van lā-
ghen tiden als van twintich iaren ende niet
min also gelic in ander crime.

¶ F

¶ Hoe wre die testament oft ander brieuen
heimelick onthout of diese wech steret so dat
die rechter vanden ghene diet behoort te heb-
ben biden brieuen of biden testamenten veraf-
tert si hy doet crime van valschede seer grote
lick Ende daer bi verdonckert ende verniet
rens anders rechte.

¶ G

Niemant en mach hebben gherechte besit in
saecke ne gene die hi heeft met valschede en
of ghi thoeren moecht dat iemant hout of be-
sit vlant bi valsche brieuen oft bi valschede
ghi moecht hem betrecken vooz den rechter
daert of ghehouden is oft vooz den ouerste in
cas van reformatie Ende die valschede ghe-
thoent v landt behoort v gherestitueert te
sijn.

¶ H

Dit selue boec seyt dat die brieuen duolcht en
vretregen vāndē keiser die subreptices of dā-

28
C. sup. dicta
l. ser. ta. als
multi magis
cis artibus

6
C. sup. dicta
et allegata. l.
vii. als v fier
repta tormē
ris.

C. sup. dicta
l. qūq. male
ficiop. v. l. ser
cepta.

D
C. ad. l. come
de fall. l. satis
apte dinorū.

E
C. rui. sup. inf
dicta. l. maio
rē seruata.

F
C. li. v. ru. sup
i. dictis. l. q
rela. falsi.

G
C. li. v. ru. pe
alle. l. en qu
celant.

H
C. rui. dicta. l.
ex inicio falsi

Pollo

C. l. ix. m. b. i.
ca sup. d. i. t. a.
l. n. e. r. e. x. p. l. i.
l. g. r. e. l. a. f. a. l. s. i.
C. eo

C. de famo. li.
bellis. l. si q. s.
famo. li. libel.
li.

C. q. accu. n. d.
p. o. s. t. q. c. r. i. m. e.
p. u. b. l. i. c. u. m.

C. sup. d. i. t. a. l.
si magni et
capitale

swegen sijn vanb' waerheit of bi qualic te staen te gheuen. En die inhoude valschede en behoren niet te ontrecken dat rechte vā enigē heren subiect noch van partie. Die sake beget van subiect here est, vā partie aenden coninclichen rechte aen wien die sake is beuolē. biden bzieuen also geimpetreert. Maer weet dat die impetrat des bziefs nyet en doet i des impetrende crime van valschede in dyen daer gheen andere quade fraude of valscde en waer. est daer dpe accusacie van valscde den tijt van .xx. iaer gelijc in andere crimine lesake.

¶ Vanden valsche libelles ende bzieuen van onceren op ādere.

¶ Capittel. C. xvij. **N**er na so volche van valsche libelles die welcke sijn een maniere vā cedul len die eenighe gheset hebben biden wegeont een ander te blameren of te onterren bederte lic. Ende daer af seic die bescreuen rechte In dien yemant si die eenighe bzieuen vint ghe stroyt of geworpen biden wegghen op dat dat volck des sien mach daer inne gescreuen sy onerre est diffamacie van eenige andere. we ter dat de ghene diese eerst vint dpe behoort te schoeyen ter stont eer datse yemant anders vint noch weet noch siet. En hi en behoert die nemmermeer te segghen noch daer af te segghen noch daer af te spreken tegens yemant ende die reden is. Want de ghene diese vint men op hem vermoeden soude. dat hēt selue te gedaen hadde ende gheuonden bi loofheit om dat hēt eerst beuint want ist dat hēt hout choent den volcke of aenden heere hi en behoert daer of niet gheloest te sijn na dat hō al leen was est dat hēt choent om te diffamerē. En daer om willen die rechten dat terstōt d3 sulche saken ghesien worden op geheuen biden wisen. est ist dattet op geheuen si est ghelesen tghent datter inne staet nae dattet is d yemant te diffameren est te onterren ter stōt si dat ghescoert dat daer gheen mencie of ghe daen si. En ist dattet alsoe niet ghedaen en is die rechten willen dat die gene diet dooxbrē gghen sal si ghecorrigiert als den hantdadigē der sake est van crimine capitale vā valscde.

¶ Ende also moechel verstaen est wa ten van valschede inden brieue. En nadē co stumen segghen si inden bzieuen ghebreck te sijn als inden name in somme est in datum. En aen andere caserie leyt cleyne macht ten waer bi also dat die bzief valsch waer in ma ioer in tephen est inden seghel. En dats te staen in name toename in datum in tebe oft in seghel. dat welcke terstont mach betuyche sijn inden rechte.

¶ Vanden accusacien van crimine.

¶ Capittel. C. xvij. **N** dat ic ghehoent hebbe vanden cry men int speciael. So wil ic v choenen vandē accusacien die daer op mogen ghedaen wor den est bi wien est hoe. Ende weet dat soe wte yemant wil accuseren naden rechte hi beho ret te gheuen in gescrefte die sake daer hi hem of accuseren wil. est alle die maniere vander saite. ende noemen so veel rugen alsdan als hi meest mach. daer hi hem toe blaten wille. Op dat die rechter sien mach of hi sake hebbē sal hem te porren ende den misdadigen te vā gen. En als den rechter sien sal dat hi hē seut dich is te porren bider sake also ouergegeuen hi behoert borge te nemē vandē wroeger. d3 hi veruolgen sal sijn dagen of sake ten eynde toe. En of hi daer in ghebreckelic waer bi dpe reysen te veruolgen sijn proces. hi behoert te veruallen in sulche peyne als die rechter sien sal diende wesen nader ghelegenheit vā der sake. est inden costen vanden sake. **¶** Ende nae opinie van sommighe daer beho ret peyne de talio daer ick hier nae af spreken sal inden anderden boeck inder rubrike vā den peynen.

¶ Item so en henghet die bescreuen rechte n3 dat een broeder mach den anderen accuserē van crimine daer hi sijn hō om bliessen moch te. Maer willen die rechten dat de broch dpe alsoe den anderen wroecht voelt est draghet grote peine van exil.

¶ Item en ghehenghet die rechte nyet dat die soen mach accuseren oft vroeghen si nen vader van crimine. Maer wel mach den vader accuseren sijnen soene by alsoe dat hy

hem gewacht of verspiet hadde om hē te slaē
en anders niet. **E**n waer dat die vaderliche
ontfermenisse hē bed wac en wecriep sūnen
coerne.

Ende noch moech
di weten dat na den rechte datter gecōsente-
ret is. dat vrouwe die duolghende ware dpe
door van horen mā van horen soen van ho-
ren brueder of vā horen naelsten maghen sal
ontfangen worden mer wel behoert te vallē
in discrecie vande rechten aengelien de sta-
te vān vrouwen hoer discrecie en wie haer
porret die te wroegen en of si vast is in woor-
den ende in propoellen want lichtelick en be-
hoert si niet ontfangen te worden noch gheloe-
uet bi horen woorden sonb aen te sien cōiec-
turen en presuppōsitien dat si warachtige
moeder of suster is of seer na magen vādē ge-
ne die si wroeger. **E**nde oft de crime daer si of
wroeger is sulcke. dat vrouwen daer toe de-
fanclic sūn. **E**st of enige andere dā si d3 moch-
te of woude wroegen en des niet. si en behoe-
ret daer om niet te ghemissen recht te hebben
want seer harde sake soudt wesen of niemāt
anders en wroechde of hem pertie maken en
wouden dā si. dat si daer o geen recht en had-
den.

B **U**ādē actien ciuile en
eerst vā compacten.

Capit. L. xix
O die state vā dat voozcreue is en ge-
hoent vādē actien criminele so wel ic
generael als inel speciael. so wil ic seggē en to-
nē in t speciael vādē actie ciuile en hoe sy we-
spuytē. **E**st ierst vā cōpactē en voozwaerdē.
weet d3 cōpact is accorderige of cōsenterighe
die gedaē wort bi. q. plonē of meer in accoer-
bi belouēde en obligerēde des te houden. **E**st
daer o moechdi wetē d3 ghelofte en cōpact bi
enigē plonē abele te doe cōtract redelic en be-
hoerlic in goed trouwe behoert ghoudē te sū-
ne. **E**st sūn die geobligeerde daer toe te bed wā-
gē bi alle behoerlike wegē. **E** **E** expēl
Het gebuerde d3 eē goet mā hadt. q. sonē deē
was gehetē iacob en dān iā. Die vā maec-
tesūn testamēt ordinācie en vterste wille dāc
sūn erue of lāt bliuē soude aē sūn. q. sonē. als
aē sūn proper etnamē in sulcher manierē d3
of die eē storue sonb wīachtige gheboerte die

lxvii

erue web comē en erue soude optē anderen.
het gebuerde d3 die vā sterf die. q. kinderē ge-
bleuē. na sūne doot dedē eē cōpact te samen
d3 iā de welke sculdich was sūn eruen te be-
steruen op iacob indē hi storue sonb oer hem
soude geuē terstōt dat verdēdeel vā sinē erue
en voert vā usurp. soude hi doē sinē wille na
desē saken also gedaē de vooz. iā hadde eē so-
ne en die vooz. soē crech noch eē and soē en
wort ostuich de soē vādē vooz. iā welke ian
oudeuāb bleef vādē lestē sone. **V** elke lestē soē
quā tottē keiser seggēde. hoe wel d3 sūn oude
vāb hadde geordineert bi sūn testamēt d3 sū-
ne erue bliuē en comē soude aē sinē broer iā-
cob bi cōdicie indē iā storue sonb wīachtige
kinderē te hebbē de voozcreue erue soude we-
der comē aē iacob. nochtā en was n3 gestor-
uen de voozcreue iā sonb oer te hebbē. maer
was daer of gecomē sūn vāb waer o de voer-
creue giste die dt vooz. iacob en iā gebroeds
gedaē haddē en behoerde gheē stat te hebben
mer behoerde web te hebbē d3 verdēdeel d3 sū-
ne oude voozuāb gegeuē hadde m3 cōpact iā
cob sinē broer als ongedaē sake. wāt sūn vā
b n3 en was gestorue sonb oer. **O**p welke que-
stie wort geātwoort bidē keiser d3 die cōpact
die gedaē wort tusscē d en twee gebroeds als
vooz. is dats te wetē vā iacob en iā nyet en
was onbehoorlic en onwaerlic o. d3 iā kinde-
ren hadde wāt het en was n3 sekere of hi kin-
deren hebbē soude of n3. **E**st o d3 de sake n3 se-
ker en was wort deliberēert bidē keiser en sū-
nē grote rade d3 die cōpact geweest had recht
uerdich en behoerde ond te sūn en datter der-
dēdeel bliuen soude aenden kinderen vāden
voozcreuen iacob. **E** **E** expēl vā eē man.
En mā hadde. q. sonen en maecte sūn tes-
tament bi welcken testamente hi begheerde
en woude dat so wie ostuich worde worden
anderen latē soude sūn deel aēdē āderen. **D**pe
vāb doot wesen de. d3 kinderen maecten cō-
pactē te samē d3 hoe wel d3 dpe ordinācie vā
hozē vāb begeret heeft datter erue vādē eenē
web comē soude optē anderen nae datter va-
mant anders aen en ghinc dan hem beiden.
si waren te vreden dat elc soude moghē sūn

30
C. ru. sup. d3
cta. l. prop. in
fodias.

6
C. ru. dicta. l.
de crimine.

C. anglogous.
epus de pac.
ff de partis. l.
i. et. C. eo. l. i.
et sequen.

dyt wille doe van sijn deel. en dat beloofden si den den anderen Die een geslozen. de erfghenamē vanden anderen maecten daer op gheschil en woude hebben die erue vādē doo den also als bidē vader hoer boornad hadde geordinert geweest Die erfnamē vande lesten doode seide daer tegens en quamen totten keyser. het wort geseit biden keyser dz die cōpact vande twe gebroeds behoerde gehouden te sijn en dat die een vande erfnamē geē reden en hadde te eyschen dat aendeel vāden erue oft lande.

¶ **Exempe l van twee ridders.**

¶ Item twee gebroederen ridders togen in bataelie en maecten compacten deē metten anderen dat de ghene die leuendich ontcomē soude erfname wesen soude vande genē die in d̄ bataelie bliuē soude. indē daer enich bleue. gheschille daer af gebuerde tusschen enighe vande anderen broeds En worde den keiser geruacht oft dese cōpact vā waerden wesen soude Wīdē keiser wort gheantwoort en biden rade Dat hoe wel dat tusschen and̄ personē sulken cōpact niet waerdich en waer want niet en had cracht van ghiste gedaē in wterste wille. ghelīc als hier na inder rubricke vande ghiste ghesait sal wesen geteikē biden getale van. cc. xl v. Nocht het en was geē compact beuwer waert tot iuste en seker titele die in sulke sake behoert te wesen tusschen gheloften en cōpacten Niet te min om dattet was tusschen ridders en in sulcher sake ende dat die eē dede gelīc en sulken cōpact als die andere tusscē ridders en in sulcher sake behoert det onderhouden te wesen.

¶ **Exempe l van drie ghebuerden**

¶ Item drie ghebuerden waren Die. ij. slozen en si lieten alle hoer erfnisse aē een vremde persone eer dat dē derde ghebroed geslozē was Daer rees clachte tegens den ghene d̄ d̄ dat erue hadde vā sijn gebroeds en so veel dz si te samen een cōpact maecten dat sy deelen souden die eruen half en half deen tegensden anderen En mits dient de broeder soude hem verdragen vā dien eysche Dat gedaē de ghene die also vādē eerste hadde die erfnisse was

gebreckelic te volcomē die cōpact en en woude niet houdē die gelofte die si te samē ghedaē hadden D̄ d̄ broeder begheerde aendē keyser van seker goede die sijn broeders hieldē d̄ d̄ hem behoerde toe te hozen na dat hi die cōpact tusschen hem beiden ghedaen niet en woude onthouden of dat hi bedwōgē soude worden te houdē die cōpact tusschē hem lieden ter goeder trouwe gedaē En de keiser dede daer op antwoorden bidē rade Ghelīc als ghi sijt int besit vā d̄ sake. en uwe webpartie v des eysche ghi moecht v weren b̄ actie cōpact en gelofte. mer indē v webpartie hout en is int besit en ghi des eysche hi heeft tegens v exceptie van naecte cōpact d̄ dat tusschē den compact en is geen stipulacie. en van naecten cōpact en spruyt geen actie die ghehoudē is te volbrēngen ten si dattet hem belieft. want men en mach niet bedwingen.

¶ **Een exempel van een man.**

¶ Een mā dede of maecte sijn testament. en liet sijnre hupf vrouwen seker goeden en deslen Wan welken man bleuen waren. iij. erfghenamen Het gebuerde dat dat wōf bi hoer gheliefte liet en quē scouwe twe vādē hoer seuen erfnamen alle tgeent dat si hē liede eyschen mochte ter cause van hoeren mā Die ander. ij. erfghenamē dat wisten en wouden ooc quē seidinge hebben vā hoer aēdeel en seiden dat si waren van ghelike condicie En de aenghesien dat sy die een quē seidinge ghedaen hadde sy behoerde ende was gehouden die andere mede quē te seiden. wāt het quam al van een generacie. Den eysch quā door den keyser het wort ghesait. dat daer d̄ niet en behoerden die ander quē te wesen. want die vrouwe was vrouwe ghemaecte van hoer ghiste bi ordinantie van hoer mā diet alsoe begheert hadde. Ende daer d̄ mochte si haren wille daer af doen.

¶ **Een questie**

¶ Ghi moecht ende sijn schuldich te weten dat d̄ compact by sommighe gheordineert ende ghedaen tusschen hem lieden dat die een of die andere twee souden betalen alle die sculdē vādē dode bi seker cōtracte d̄ d̄

¶ **C. de pact. l. cū proponas**

¶ **C. de pactis. l. cū proponas**

¶ **C. de pact. l. cū proponas**

¶ **C. de pactis. l. si actiones le. pati. cū glo.**

He vanden creditoers vande doden tegens en
 vande genen die erfname was vande voor-
 screuen dode als successioer. segghende datter
 een was vande erfname die schuldich is dpe
 sulde te betalen bi sekere gelofte en cōpacte
 die si te samen hadde waer bi hi daer aē n3 ghe-
 houdē en was mer de ghene diet geloeft heeft
 Den creditoer antwoorde datter hē niet aen-
 en ginc wat cōpacte dat si te samen hadden.
 wat aen hem als erfname hēt eyschēde was
 Ergo. &c. Geuraecht wort tegens den keiser.
 wat daer af wesen soude. Die keiser antwoor-
 de bide rade dat die ghelofte die de erfnamen
 te samen gedaē hadde. den creditoers niet en
 weert noch en. Wandert den eysch. noch actie
 vande creditoer die gedaē is sonb sinē cōsent
 Want biden rechte elc is schuldich sinen aen-
 deel te belaten sonder scult of sculden.

¶ Ander questie.

¶ Het gebuerde dat een mā maecte compact
 met een andere met lichte wille en seide. Ick
 sal v geuen elcs iaers. x. pont en heeft dpe be-
 taelt bi een iaer of twee En daer na en wou-
 de hēt niet meer betalen mer was des weige-
 rende aendē ghene dien hēt geloeft hadde hi
 toech aē dē keiser en slocht al daer raet Daer
 op seide de keiser. Indien inden cōpact die ic
 v hoer segghen and stipulaci oft bzieue en is.
 ghi en hebt gheen actie vorder die. x. pont. te
 eyschen dan hōle betalen wil. Want ghē en
 hebt op hem anders nyet dan dñn actie naec-
 te sonder bzieuen van sake noch van reden
 waer om hi v die geloeft heeft te betalē Vāt
 wt ghenoechte heeft hi v des gheloeft en sonb
 bzieuen en tot sijnre geliefte mach hēt wel la-
 ten te betalen. want waer om en soude hōs
 niet laten te betalen tot sijnre geliefte. aenge-
 sien dat hi bi proper stipulacie dat n3 gelooft
 en hadde te betalen en om sekere sake En die
 sake niet rechtuaerdich en ware. en of hēt ter
 goeder trouwen of bi sekere sake des geloeft
 hadde. so soude hi daer af vñ wesen n3 rech-
 te indien hi daer af claechde. waer om dā als
 hi tot sijnre simpel geloeft gelooft heeft en son-
 der sake ghealligiert noch sonb bzieue en sou-
 de hi daer af n3 quēt wesen tot sijnre geliefte.

¶ Na cōpacte op toecomende sake.
 ¶ Een questie rees. &c. Om te weten wat dz
 recht seggen soude op tgheent dat twee of me-
 re hope hebben te gheertighen bi successie dz er-
 ue van eenighe daer si erfghenamen af sijn.
 indien die ofliuich worde sonder dat te ordi-
 neren tot sinen wille twelck hi doen mach so
 lange als hi leeft. Het ghebuert dat die vooz-
 screuen erfghenamen compact maecte tusscē
 hem lieden van dien eruen vercochten ende
 verbonden alle tgeent dat hem daer af comē
 mochte De keiser seide biden rade dat sulcke
 ghelofte is onseker ende teghens goede sedē.
 van compact te maken op tgheent dat noch
 inden wille van andere is Ende dat n3 ghe-
 weten en is of men dat hebben sal of niet En
 daer om ordineren wi dat alsulcke compac-
 ten niet waerdech en sullen wesen Vāt dpe
 rechten en hengen geen compacten te makē
 op andere saken sonb die wete vanden gene
 wie die toebehoert Ende bi sterker redene en
 en henghet recht niet dat hoe wel dat dē ghe-
 ne die noch leuēdich is die dat erue hout daer
 of maecte tot desen eynde compact te latē na
 sijnre doot ten waer met recht en consent vā
 den here En oft waer met recht so soude hi dz
 weder mogen roepen telcken dattet hē belieft
 de Daerom wat compact dat daer of gedaen
 wort en is n3 waerdich na dattet weseit is.

¶ Een exempel in compact.

Die huwelijete een vrouwe die ic op geuoe-
 det hadde in minē huse. en ic gaf hoer. L. pōt
 met cōdicie dat of hi stouue sonb gebuerde dat
 icse wedd hebbe soude Ic maecte dese cōpacte
 bi mi seluen sonb dat pemāt mi des geloeftde
 weder te gheuen noch te volbrengene. Het
 ghebuerde dat dit wif starf sonder oer. Ic de-
 de eysch vanden hondert ponden wedd te heb-
 ben teghens huere man die ick hem ghege-
 uen hadde. Hiet man was daer teghens seg-
 ghende. wñ toghen totten keiser ende seide
 den keiser biden raet dat dese compact was
 alte naect die van mi ghedaen was tot mi al-
 leene. want als voozscreuen is pactie is dpe
 consent van sommighe in een conclusie En
 de hier en is gheen oock consente. dan van

20
 C. ut sup. l. de
 biroz pactio
 b? cū. l. eq.

6
 C. de pactis. l.
 si certis annis

C. de pactis
 ghende. wñ toghen totten keiser ende seide
 den keiser biden raet dat dese compact was
 tione.

Mode op ant
 rei illi? opis
 h oino erra
 nit expte di
 stra. l. legē h
 alle. c. legis
 hēdit dicerz
 casū. nā fūz
 h pactū esset
 nudū simplr
 nō vestitū rei
 in teruentu
 tū pactū nul
 lū ēz. h. si nō
 est nulluz sim
 pte imo vesti
 tū rei intue
 tu sit pecūia
 quā i dotē de
 dit ipse luc a
 liuz.

l. pacta nouit
 fama. C. eo

C. de pactis
 pacta nouit
 fama. v. l. si v
 n. Spanzue
 pererit. ff. eo.

C. eo. l. in bo
 ne fidei con
 tractibus.

een alleen bi hem en sonde enige byleuen. En
 daer om spruyt geen actie van sulchen com
 pact. Vāt ic en hebbs nyet gedaē noch gegeuē
 bi soyme van recht noch bi soyme van ghyfte
 na dat icket weder hebbe woude. En oech en
 hadde ic niet ghebaē by leeninghe na dat ic
 weder hebbe woude. mer ic hadde gedaē by
 compact. om dat weder te hebbe. En niemā
 en geloofdet mi weder te geuen. Daer om. te

Die rechten willen dat die leste com
 pacten worden gehouden en bewaert.

¶ Exempel en arrest daer op.

¶ Een man die was mi sculdich seker pen
 ghen. ic dede ghelofte daer op dat ic hem nyet
 eyschen en soude. en daer by was hi sculdich
 ongetmoeyt te bituen. en ic en soude hē niet ei
 schen. Je docht hoe dat ic soude mogen igno
 reren desen compact. bi nyenwen cōpact. op
 dat die eerste cōpact soude te niere wesen. En
 ic verghete soe langhe. dat ic tracteerde met
 hē. en bi getoetde mi. dat int dien ic hem eysce
 de die pennninghen hier bouen. hi en soude hē
 niet behelpen van enighe exceptie van betas
 linge. Dese leste cōpact dochte mi dat ic igno
 rerde die eerste. die ic hem gedaē hadde. dz ic
 hem niet eyschen en soude. En daer om wou
 de ic betaelen wesen. ende hebbe hem betogen
 in recht. hi verwerde hē en proponeerde de
 compact bouen gescreuen. en geallegiert dat
 ic hem niet eyschen en soude als voorscreuē
 is. En baet bi begeterde hi ontllagen te wesen
 Je dwerde mi biden rechte die de laetste cō
 pact houden soude en niet die eerste. En dat hi
 tegens mi hadde cōpact gemaect en gheloest
 dat hi om die schulde nimmermeer en soude hē
 behelpen. mer exceptie van betalinge teghens
 mi noch vā andere. Hi was meynēde desny
 te houde. en baet af vti te wesen bi dat ick hē
 niet eyschen en soude als voorscreuen is.
 Je settede hem te voren. dat hi hē niet en sou
 de dweren noch behelpen van geente excep
 tie en dat hi niet en mochte proponeren noch
 betuygen betalinghe. dat welcke is die pui
 ende warachtige maioret. En dat ind waer
 heit sonder te choenen van schulde warach
 tige quātiācie. men niet differeren en mach ab

solacke. waer om. te. Daer op so worden wy
 gesonden aenden heyer. Die heiler seū bōde
 rade. dat ic weder om keren mach tot mēne
 eersten eysch. en dattet rebene was dat hi be
 salinghe choenen soude. En dat die eerste cō
 pact te nyete was. so wel bide anbdē cōpact.
 als met rebene en iusticie de welke wille. dy
 satisfactie gedaen si. van tghene datmen ge
 trouwelic sculdich is.

¶ Noch cōfiterende en in ondfanc vā tge
 ne dat voorscreuen is seit dat anbdē rechte dz
 na coemt. Dat in alle comāscape. die gedaen
 wort bi cōtract vande eenen persone totte a
 deren. het moet vstaen wesen dattet sp con
 tract. dat enighe ter goeder trouwe of cōtrac
 te van rechte daer af volcht dat int contract
 waerachtich oft eenighe compact si die ghe
 daen is ter goeder trouwe in dyr comāschap.
 Bi dese cōpact is ghesproten sekere actie en
 de ontfanclic. mer ist gedaen sinder den coe
 pe wt die cōpacts niet en spruyt dan exceptie
 ende niet actie.

¶ Wat cōpact
 gedaē op etue en sonde beneficiē vā rechte niet
 en hout.

¶ Een exempel daer op.
 ¶ Een goet man hadde eenen sone ende een
 dochter. en hi huwelicke sūte dochter. en gaf
 hant die huwelicke goeden. die inden hu we
 like toe geset en gheloten waren. En voort
 dede hi ghelofte ende cōpact. aen sinen swager
 dat indien hi stozue. hi woude dat sijn dochte
 te heb ben soude die helft van sijn lant oft et
 ue bouen tghene dat hi daer gegeuen hadde.
 in hu welike. Ende in langen tye daer na die
 vader die also sijn dochter gehu welict hadde
 woude maken sijn testament. en bi sijn voos
 screuen testament woude wech geuen al oft
 eens deels van die voorscreuen etue ouer de
 helfte. die hi geloeft hadde als voorscreuen is
 en willende daer of ordineren al heel tot sijn
 wille. Die man van sūte dochter seggende
 ter contrarie. dat hi van die helft vāde voos
 screuē etue niet en behoerde te ordinerē noch
 maken testament. tegens noch in pteudicie
 vander ghelofte vanden cōpact. die hi hē daer
 af ghedaen hadde inden hu welic. Die vader
 seide ter cōtrarie. en dz genoech redelike hi ge

geuen hadde sijn dochter vā sinen goet. eff
so veel dats gmoech was na sinen omogen
wāt of hi enige cōpact alsdā ghedaen hadde.
so en wāt niet sulcke. als dattet hem obbinde
mach. noch en behoort. hi en mach van sijn
goeden legatieren na sinen wille. Alle gesien
het wort gheset bide keiser in sinen raet. dat
de vader bi sulcke cōpact niet en was obbode
so dat hi vā sijn eruen daer hi of was vri he-
re eff in besit eff possessie vriedelick. en mocht
wel ordineren eff specialic legatieren tot sijn
wille.

Een ande exempel daer op
Het ghebuerde dat een man die twee sonē
hadde maecte sijn testamēt. Ende ordinerde
bi sijn testamēt. eff maecte sijn twee sonē er-
namen van alle sijne eruen bi cōdicie. dz als
die een stouet. die erue of lāt weder comē sou-
de opten anderen. indien hi gern wistachtige
kinderen en hadde. Het gebuerde dat die va-
der stierf. sijn twee sonen hadde alle sijn erue.
eff deelden se half. ende half bi die cōdicie bo-
uen gescreuen. Eff daer na auiserde dat si se
samen maken soude cōpact aengesien dat si
waren vñ heren vander saken. Eff delghe-
līcsouermits dat si gheen kinderen en had-
den. si doden die ordinancie van hoeren va-
der. eff dat cōpact dat hi daer afgemaect had-
de. ende woude dat een pegelic vā hē mochte
sinen wille doen vā sijn aēdeel des erfs. die si
van huere vader hadden. So quamē si aē-
den keiser vagen of si des mochten doen. Dye
keiser seide. dat sijn wel doen mochten aenge-
sien dat si waren rechte heren vā dē saken.

Wan sommige te maken cōpact.
Eff oft gebuerde dat sommige maecten of
deden ghelofte teghens een and een schult te
betalen. Ende hem daer toe obligeren elc een
door al. Eff dan een vanden gheobligerde
ghinc aenden creditoer. betalen sulke aēdeel
eff portie als hem mochte aentlopen te betalē.
ghelijc als oft nyeten waer elc een door al.
eff die creditoer dat ontfanc. gelijc als men is
sontgts begerlic ghele te ontfanghen. weet
dat daer nae den creditoer nyet en mach dye
schulden eyschen dā op portie elc van hē liede
sijn aēdeel. noch specialiken aēde ghene die

sijn aēdeel befaelt heeft. eff is daer mede ghe-
doot eff te nyete. die cōpacte vā hem elc een
door al bidet betalinghe die hi daer af afschei-
de ontfangen heeft. want daer is gelijc als
nyeuwe cōpact. eff mutacie of veranderinge
van compact.

Vanden cōpacten die niet te houden en
sijn.

Capittel. L. xx.

Daer sijn oock cōpacten hoe wel dat se
leckerlic geloof sijn te doen. soe en be-
hozen se niet ghehouden te sijn nae bescreuen
recht. Ghelijc als oft ghebuerde dat yemāt ge-
loefde te doen eenighen dootlach. of te doen
eenighe diefte. of te doen eenighe draet. of ye-
mant slaen of inurieren. of belchadighen in
snyte. of in woorden. weet dat sulcke cōpac-
ten niet te houden en sijn. noch trou noch pei-
ne noch stipulacie daer toe gheset eff ghedaē
en is niet waerdich. Mer behoven daer af ge-
corrigiert te sijn. de gene die begerē des te doe
nō pueniam.

Roch moechdi weten dat soe
wie ghelooft hadde dat hi nēmermeer en sou
de eenighe veruolghen om mēdaet die hi ge-
daen soude hebben. dat begheren soude pug-
nicie van rechte. weet dat sulcke compacten
niet te houden en sijn. want die rechte nyet
en willen dat eenige mēdaet blīst ongecor-
rigiert.

Item so wie compact maect eff hem obbin-
det tot onmogelikesaken weet dat sulcke cō-
pact niet en sijn te houden want die rechte niet
en willen dat hē yemant obint tot onmoge-
like saken die hi niet machrich en is te houde

Roch soe wie compact maect te-
ghens goede zeden. noch tegens dye ghebode
des keisers. dats te weten van sijn ouerste he-
re. dat die clercken hieten plebiscita. Roch dz
yemant scadelic si. weet dat alle sulcke gelof-
ten en sijn niet te houden. noch obligaci daer
op ghedaen en is niet waerdich.

Item oft ghebuerde dat yemant onbwaest
eenen anderen compacte te maecten by dol
of bedroch. noch dat daer enige dol mach we-
sen. weet dat sulcke cōpacte niet en is waer-
dich noch en sijn te houden.

Item naden decretale alle ghelofte vā goe

C. de pac. l.
pactū quon
dotali.
C. de pac. l. cū
propna

C. de pactis. l.
si cōtra
voss. Na
de cū em iust
cal positionē
nō hū dicere
nā si uolūdz
qūq debitorū
tene hū re
gressū ad de-
bitore q pētē
soluit nec pro-
derit ei hū par-
tū nisi hū expē-
se actū sit. ve
nō pueniam
apli? als si a-
hū solūdonā
essent possēt
creditor ad
eū redire.

C. de pac. l.
pacta q cōtra
v. ff. de verbis
oblig. l. gualit
cum se.
C. de pactis.
l. pacta q me-
li? ff. eo tū. l. si
vñ? §. pacta

l. Impossibi-
lū. ff. de re. in
l. nō mouituz
re. dat die clercken hieten plebiscita. Roch dz
C. de pira. l.
pu. et cōtra
de reg. iur. c.
nemo pōt.

C. ge pactis
l. pta q cōtra
et meli? ff. eo
tū. l. iurilgētū
uz. §. pōt. ait.

C. de excep.
p pscip. l. ad

versus. v. l. si vñ? §. alio nō la pactis effia pē ne dot? mal? pōt? ff. de pac. l. pacta q pira. C. eo v. l. gualiters. l. si plagū. ff. de
ob. oblig.

Der trouwe dierchdelic en eerlic de geloeft sijn te houden bi maniere vā goeder trouwe. hoe wel dat daer niet en si cōtract. oft stipulacpe of verbande expres. tis te houden.

D. c. pactio
nes sitē a no
bis. et. c. i. de
pactis. extra
insti. de insti
li. si. §. si quis
alium.

A. de thopob
hgatiol. stipu
lacio ista. §.
nemo.

C. de usuris.
li. i. §. quis.

D. de in sum
ma. §. ois. l. §.
ru. de dolo. et
malo.

C. de do. ma
lo. l. de dolo.
actio.

I. si. C. de. do.
malo.

L. si. de. mal.

C. de traslac
tibus. l. au. te
proponas

Item cōpact gemaect tot and meyninghe en is niet te houdē. wāt eens ands saecke en machinen niet obligeren of ghelouen dat die ghene die daer aen gheloude ware soude hou den indient hem beliefde.

Item bi cōpact gemaect van toecomende tiden sijn en behoert gheen rechterte vande die hem daer of behoert te ondwiden en si dat daer sekere stipulacie of verbande si. makende expres mencie vā den tide. vā dē plecke vā den daghe en vander saecke.

¶ Vanden actien de dol.

¶ Capittel. Lxxi.

Dol na den reden is wanner surple of argelst geuonde wort in eenighe cōtract oft in eenighe stipulacie. oft in enighe quitancie of gheloften ghelooft ter cause van reconuen cio. of in eenighe transactie gedaen ter cause van remuneratio. Ende is gheseyt dol van valsche machinachien dat bi loefheit sommi ghe een ander doet inde doozscreuen sake of diert ghelijcke sake sijn wigēde die waerhyn den contract te doen.

En ghi moecht weten dat actie de dol en behoert niet ghealligert te sijn. so lāge allimen hebbē mach and actie dē sinen te sijn. wāt lelike sake is dol aendē proposant. indien hy daer af veruiele. en het is een lelike sake te be derhouden En de rechte sond blikelike conie ture en behoort niet te ontfangen Ende of daer eenighe cōiecturen sijn. daer of behoert eerst gekent te wesen vooz die principael sa ke. Want indien daer dol gheuonde wordet die principael sake is te nyte om den eycher Daer om behoert eerst daer af gekent te wese

¶ Noch moechdi weten. dat so wie allegiern wil actie de dol. hi behoert te inten teren voozden rechter die daer af kēne mach binnen den tyt vā. §. jaren En of hi lāger bei de. sond te hebbē geintētert of aēgeleit actie vooz rechter cōpetent hy en waer daer toe n3 ontfandic. **¶** Vanden transactien

Capittel. Lxxii

Transactie is vā twifelēde saken en onseker of vā saken ongherpe. oft niet vol bacht. maken cōpact en seker accoord. of an ders transactie is permutacie oft vanderin ghe vā die een plecke indand. en daer om be hoortmen te thoenen wat trasactie is want deen daelt vande anderen so moechdi we ten dat int generael te spreken valc en worde gemaect transactie in veel manieren gelijck als oft gebuert. dat twee partijen sijn in pces deen tegens den anderen vooz rechte. En ont die costen te scouwē maken accoord en den gen te samē bi sulker manieren dat die en ge houden sal bliuē tegens den anderen in seke re somme vā gheide of andere saken. en daer af maken obligacie te samen Dats to weten so wie dattet sy die hē vbinde te geuen en te be talen tghene daer si of vereenicht sijn Dese sa ke is naden rechte geheten transactie. d dz dē eycher. die den eycher plaech te doen vā te seg gen voozden rechter. dat hi actie hadde vā ei schen tegens den dwerer die sake is te beken nen. en heeft dat gebrocht en gheset in sekere saken. Dats te wetē in bekēde sake en sekere

¶ Een exempel

Ic hadde een suster die quēlie teghē m3 maecte vooz dē rechte d sekere erue die sy sei de haer toebehozende En daer d dat ick wou de schouwen materie van pces. ick maecte compact teghens m3n suster van. x. ponde parcelqs. soe dat sy mi in vreden houden en de laten soude die welke ick hoer beloefde te betalen ende te gheuen. Daer na ghebuerdet dattet mi berouwede. om dat ick wel wiste sekerlich datte onghelijck hadde des te eyche. ende ick en houde haer niet betalen die vooz screuen chien pont alsoe gheloeft. Si betoech mi in rechte voozden keyser. alle ghesien. het wordt gheseyt. dattet ghene dat ick ghelooft hadde om vrede van pces waste houden nae dat sy daer af ghecessert ware vanden pces ende daer af ghevaen hadde transac tie bi middele vanden. x. ponden als vooz ge sept is.

¶ Een ander exempel.

Enoch volcht hier na een ander exempel op die forme en maniere van transactie. En ionghe hadde voechden en regierers hi ghemmen wesen tot sinen dagen. betoech sijnre voechde en regierers in sake. omte hebbē rekeninghe van sinen goede. En wist en proces dat of gheschiede om te weten alle matetien van proces. si maecten tegens den iongē transactie vanden gescille. En hi seelde se quijt van al tghene dat si aen hem gehoude mochtē wesen. om een seker sonne gheltes die si daer af geloefden te betalen. En daer af deden seker edpart. en also dede hi van tghene dat si tegens hem gehoude waren bi actie van ghemaecte saken en sette weder in transactie van upen we sbande of brieuen. dat welke dat de clereken hietē stipulatio aquiliana. dat is te seggen. En saken onsehere. setten in seker obligatie met woorden. het ghebuerde dat dpe voechde coets daer nae slozen ende otfuich worden. Ic aufferde dat si noch hadden van minen goeden te hem waerts. also dat icse betoech woorden rechte. Die erfname woude hē daer tegens weeten biden transactien. voer. seic. en seide dat icse om een sōme ontslage en gheuriet had. Ic antwoorde dattet wel waer was dat icse quijt ghesouwen hadde van dat se mi geregiert hadden in ontfanc. mer van tghene dat si van mi hadden in tu weelen oft andere ghelike saken niet. wi seiden daer teghens. ende dat die quitancie was van alle saken int generael. Op dit gheselle so worde geseit biden rechte dat die quitancie gesien ende ghehoent soude wesen. en indien si mancie maecte dat ic van den in welen ghebaen hadde quitancie of des gheltes so generalick ende specialic. dat si daer in mochten begrepen sijn ende verstaen. die quitancie waer van waerden. en des niet. de eplch waer otfaclic.

In binnen welker tijt van exceptien mach sijn gheintenteert in tide van transactien.

En oft gebuerde dat hi den voecht na die transactie gedaen. de minoer of ionghe bedrogen waer. En dat alsoe wort gheuonde. partie ghehoert. oft die ionghe dat mochte thoenen binen twe iaren na die trans

actie. noch waet hi daer toe ontfandlic. En of hi langer beide. niet naden nachte en son d te proponeren deceptie of bedrog. en dat te thoen tegens die transactien waer den ionghe niet ontfandlic.

13

En veranderen ernisse bi condicte.

En om twee ghebruederen waren erfgenamen van huere van alleen en naer al. welke nader gemaect en gheordineert hadde by testament. dattet lant oft erue die achter late soude sinen twee sonen bi sulcher edicte. dz of die een sloze son d notachtige hinderen te hebbē. dat die wech comē soude aende anderē broer. Die van ghesouwen. die twee sonen ghebrueders en erfghenamen van huere vader. bi huere vrien wille quijt schouwen en otfloeghen malcanderen van deser ordinancie. van huere vader en maecten transactie de den anderen daer op. dat elc soude mogē doē sijn vrien wille vanden lande of erue hē toe behoerende bider doot van huere van. En ghebuerde dat een tijt daer na een vanden ghebruederen wort otfuich son d oer en maecte en ordinerde van sinen erue. En de and broeder die gebleuen was. woude copen teghens die ordinancie van sijn broeder. En seide dz sijn vader gheordineert hadde. Ic ende dat hi daer bi niet en mochte gemaect hebbē enige transactie. die deden mochte dpe ordinancie vanden weeten wille van huere van van den ghisten. die sijn broeder ghesouwen ghemaect hadde bi sijn testament. Die erfname sep den ter contrarie. en dat die ordinancie van den vader bide wille vande twee ghebroeds was verandert en getransigneert int ghene dat elc mochte sinen wille daer af doen als voorscreuen is. De broeder leuende seggende ter contrarie. en dat of transactie gemaect gheweest hadde tusschen hem liebē. so was hi bedrogen. ende biden seluen rechte compact gemaect in deceptie of bedrog. niet en is te houden noch transactie die daer of volcht. Desgelijcs na dat binnen der tijt van twee iare mē daer af maect actie ende veruolghe. Op die gheselle wort gheset biden bonnisse vande kepler bi sinen rade. dat die transactie gedaen

20
C. de transac
tion. l. age.
cū gemiano.

C. de transac
tion. l. actio
administrat
p. hē p. in la
ctione C. de
transac. vult
tere si sēiat
se lesu resti
tuit qū pbat
doli in tra cē
pora in q dō
pbat pōc.

tusschen den twee gebuerde. was te houden
 en te cōserueren hoe wel nochtans dat die eē
 vande twee ionge en in voechdiēghe weest
 had als die voorscreuē transactie gedaē was
 Want si was vōsheit ter goet trouwen en
 de dat die een niet en begheerde die doot van
 den anderen noch daer in was gheen decp-
 cie noch bedroch.

¶ Wan transactie ghedaen buten ernisse.

¶ Na bestreuen recht so sult ghi weten. dz al
 so grote macht behoert te hebbē die transactie
 met rechte gedaē tusschen eenige partijen als
 doet de sentencie gegeven vādē rechter. Vāc
 gheen sake en behoert vromer te wesen dan
 dat recht vādē mannē te houdē en te onder
 houden tghene dat sy gheloefte hebbē En dō
 eenighe seiden dat die transactie die ghedaen
 was aendē minoer buten tide niet en was te
 houdē Weet dat dese questie ghestelt voer dē
 keyser. her worde geseit biden rade dz die tras-
 actie gedaen ter goeder trouwen is te houdē.
 wāneer en tot wat tide datter gedaen si noch
 gheen sake en behoert te beroeren die vrie cō
 sent. vā een mā die abel is compacte te makē
 rechtraerdich en die iaren heeft. hi en ist wel
 machtich te doen.

¶ Wan transactie die welke gheschiet bi
 gheueynsticheyt.

¶ Item tghebuorde dat een man eyschede eē
 huys tegens een andere. die dat wedseide. so
 dat si transactie maecten bi middele van. xx
 pont. dat dē verwerter gaf den eyscher. op dz
 hi hem vōdraghen soude van sinē eysche En
 om sekerliker te maken hoer cōpact so stelde
 si in cōdicie. dat huys bliuen soude aendē vō-
 werter als in coop. Ende daer of so soude ghe
 maect worden vrieuen. die welke inhouden
 soudē van coope om een seker somme ver-
 claert inden vrieuen voorseit Een tijt geboer
 det dat dye eyscher woude eyschen den prijs
 die indē name vanden cope inde voorseide
 vrieuen begrepen was daer hi niet af betaelde
 geweest en hadde noch voldāen als hy seide
 Die vōwerter seide. dat hoe wel dat den brief
 mencie maecte vā titele van coop. en vā den
 prijs vōclaert. Niet te min wast waer. dz bi sel

ue transactie. en bi middele vā. xx. pont. dye
 selue huysinghe was gebleuen aendē verwe-
 rer. als sijn proper erue hoe wel dat daer in ti-
 tele vā coop vōclaert sy dō sekerliker daer in te
 doen Op desen twilt die sake worde gebrocht
 vōorden rechter. gheseyt wort bi grote delibe-
 racie vā rade. dat dō niet eyschet die eyscher dē
 prijs begrepen indē voorscreuen vrieue. dye
 daer in bi gheueynsticheyt gheseyt wort. Want
 naden rechte tghene dat ghedaen is geuein-
 stichlyc. behoert te sijn als niet ontfactic.

¶ Transactie op ernis.

¶ Item het gebuerde dat eē mā meynde erf-
 ghename te sijn vā een andē en daer dō betael-
 de hi enige vā sinen schulden En als hi sach
 dat hi also veel sculdich was. om te scou wē
 die scade. maecte hi transactie aē die credito-
 res en betaelde hē liede eens deels vādē schul-
 dē so veel dat si te vrede waren. En hy dedet
 om dat hi meynde erfghename te wesen van
 den dode. en gertigen bi successie alle die res-
 te van sinen goedē Het gebuerde dat een an-
 der quam die naerder was. en wort gheseyt
 erfghename Als de gene diet also betael had
 de sach dat hi gheen erfghename wese en sou-
 de. hi woude weder eyschen en hebben tgene
 dat hi betael hadde gelijc als voorscreuē is.
 Die ghene die des vōfange hadde seide. en dz
 hi bi transactie vā betalinge hē liede betaelte
 hadde tghene datmen hē sculdich was. ende
 daer om niet en waren ghehoudē dat weder
 te gheuen mer dat hē hem betrecken soude aē
 den erfghenamē die daer af vzi bleuen Dē ei-
 scher seide daer tegens Dese sake wordt ghe-
 brocht vōorden rechter. her wort geseit by de
 liberacie van rade. nae dat hi nae die trans-
 actie dz gedaē hadde ende betaelte. wel so had
 de vōor hem gesien. want hi dat niet weder
 hebben en mochte rechtelick. om dat hi des
 als borghe niet ghedaen en hadde noch oock
 als bedwonghen met crachte.

¶ Wan transactie ghedaen bi weesen

¶ Item tghebuorde dat een wese aensprae-
 sinen voecht. om te hebben rekeninghe van
 den sinen De wese ghecomen to sijn iare en
 die playte begonnen om sacche vā dō voech-
 die Daer nae ghebuerdet. dat hi hem bedach

31
 C. de trans. l.
 de fidei commissio.

32
 C. de trans. l.
 nō minorem
 auctoritatem

C
 C. de trans. l.
 cū ea q̄ trans-
 actionis.

33
 C. de trans. l.
 nec intentio
 creditorum

te. dat hi niet ghedaen en hadde episch van al dat gheen. daer sijn voecht doopscreuen i hādelinghe of ghehadt hadde. En hi dede nyen episch. en betoech hem in recht Ende ope voecht heeft hem belopen vā sijn transactie die ghedaen was tusschen hē liebē en seide dy hi behoert ontslaghen te wesen van alle dese doopscreuen voechdie. *ac.* Die doopscreuen weese segghende daer teghens En of in hoer rekeninghe erroer waer. so behoerde hy daer of gherelueert te wordē. want contract noch compact. noch transactie a dol of surple npe en is te houdē teghens goede zeeden. noch teghens die waerhede vāder sake. *ac.* En daer omme of ic in episch trede. den iersten dach en dat ic niet en wiste alle tgeent dat mi behoert de toe te horen en ghi mi daer af niet en seidet mer ende als weeghet daer ghyt wel wiste of mochte weten teghens v en u wer preiudicis En is die interpretacie te doen. waer om *ac.* Die doopscreuen voecht segghende ter contractie. Het wort gheseyt bi bonnisse vanden rade des keisers. als dat den weese tot goed moezien van rekeninghe mochte en behoorde te comen. en dat alle deceptien behoordē versterken en achter gheset te wesen.

Transactie bi stipulacie aquiliane.

Item hier na volcht een gheloe recht ende op ghelike sake. Ic plejede teghens eē man om sekere sake die hi van mi hadde tusschen sommighe andere saken. En om te schouwē materie van procesbi middele vā minē vrie den maecte ick vrede en vereninghe vā dier sake aenden seluen doopscreuen. mits sekere transactie die wi te samen maecten. bi aquiliane stipulacie. die hi mi daer af geloefde te geuen. En mits dien maecte ick hem quitancie ende ick gheloofde hem dat ick hem npepisch en soude. ende gaf quitancie soe generale dat ick niet en seyde noch en verclaerde inde quitancie datter was om die selue sake. maer ic seyde dat ick quitancie dede ende gaf van al tghene dat ick hem mochte of wiste te epischē Ende een tijt daer nae ghebuerdet. dat ick hē epischede om sekere andere sake. die ic tegens hem te doen hadde. En dat hi vanden minē

Item

ontfanghen en ghehandelt hadde en betoech hem daer om inden recht Hi verweerde metter quitancie die hi van mi hadde segghende hoe dat bi seker transactie ic hem ghegeuen hadde die doopscreuen quitancie. waer o hy segghen woude. datse sulck was ende soe general als dat hi hem nemmermeer npepischen en mochte. *ac.*

20
C. de trans.
si de certare.

Ende ic antwoorde dat ick hem quitancie ghegeuen hadde bi tractate van sekeren contracte. de welke die wi te samen gehadt hadden op al suldanighe sake dair wi af waren doen ter tijt doorden rechte en daer voor gaf ic hem quitancie Ende hoe wel dat die quitancie sprecht dat ic hem niet meer epischē en soude. nochtans en hadde hi npe ander tractate teghen my dan van dier sake. daer wi af doeter tijt waren in questie. noch oer en hadde ic npe ghedaen episch van ernigher ander saeken dan van dien. Waer om volcht dat in dien ick choenen mach. dat hi van ander saeken in mi ghehouden sy. dat ic daer toe behoert ontfangen te sijn. ende en behoert sijn quitancie hem niet waerdich te sijn. dan vā dier sake. daer wi op die tijde gheschil af hadden. want al dan sijn gherelueert in erroer vā rekeninghe. Alle ghesien het wort gheseyt bi bonnisse vanden rade vanden keiser. dat te epischen rekeninghe vanden anderen goede ende saken ic ontfandic was. niet tegenstaende die quitancie. aenghesien. dat in dpe selue niet was spelialick verclaert die sake of ernsderis.

21
C. de trans.
si de certare.

B

Van transactie sonder stipulacie
Die ghebuerders waren gebleuen sonder vader ende moeder. daer den oustern of houdende was sekere lant of erue die welke dpe de twee ionghen epichten te hebbē voor rechte. Tgheselle was schijnende langhe te ghebueren ende daer om maecten si transactien te samen dat den plepte of gheset wort bi sekere middele. dat de oustern hem lieden geloefde daer af te doen. ende daer toe hadden si gedinghe teghens hem om dat als bueren oudsten hi geweest hadde bueren voecht en epische den hem rekeninghe van hoer goeder.

o iij

C de trancl
en dōarionis
Adde qm h d
bū poit casu
h nō solū fin
ylā. l. donati
ones frīs ipf
duo nō fuerit
decepti ut h
sumat. sed est
ibi decisio cō
traria hui
nam de ibi q
fies ex q fue
rūt scientes
nō pū allega
re doli sed te
net stare trā
sactioni. ut ibi

C de cōtra.
et cōtra. stip.
l. si fide tue
q pē stipulā
do filie sue
videt stipula
ri stipulā

C sup eor. si
cū mā pectū
am.

Int cozt si maecten est gauen hem quitā
cie van als op hope est d des wille dat hi geen
kinderen en hadde. est dat hi hē liede na sijn
te doot laten soude sijn erue sonde eenige and
ordinancie daer of te maken als hi hem liede
gheloofde In seker tijt daer na si worden ghe
ware dat hi sijn erue elders ordineren est ma
ken woude. soe dat sy hem daer om betoghen
voor recht. Seggende dat si bedrogen warē.
est dat die voorscreuen quitancie te niete wa
re. of dat die gelofte hem lieden gehoude wort
Die outsten broeder seggēde ter cōtracie. en
de dat bedroch niet en mochte wesen ind sa
ke de welke diemē betuygen mach indē cō
pact gedaen. Est of hi hem liede gelooft had
de sijnen eruen na sijnre doot te laten. soe en
was daer gheen stipulacie of bñeue. noch mē
redene en mochte hys niet gelouen bi simpe
len cōpacte. de welke die naect is. est alsulke
en is niet waerdich noch te houden. Waer d
et. Die voorscreuen broeds seggēde ter cōtra
cie. est dat si ghegeuen hadden de quitācie ter
goed trouwen Est op hope dat hi houde sou
de sijn gelofte Waer om indien hi des nē scul
dich en is te houden.

Si bedrogen waren. wāt cōtract bi bedroch
niet en is te houden. Alle ghesien naden tepte
vanden bescreuen rechte. Die heylet daer op
wilde. dat bedroch gheē stat en neet op gheē
saken diemen bedencke mach. inden cōn
tract doende noch sake naectelic gheloofte spe
cialic op erue. niet en is te houden bi bedwāc
A Van stipulacie int generael.

Capittel. L. xxiij.
Stipulacie de welke is een generacie
van obligacie. ende van ghelofte van voor
waerden die ghemaect worden met woordē
ende bi antwoorde vanden eenen ghelouen
de den anderen. Wats te weten. hem te vbin
den met woorden williclic. sonder dat daer
sake sy. waer om men hem verbinde die daer
te voren niet gheschiet en is.

Exempel.
Het en waer niet properlic obligacie bi sti
pulacie of ick pēmant scade oft hinder gedaē
hadde. ende om hem te reconpēseren est te be

teren. ick mi teghens hem obligieren est bez
binden soude in eenighe saecke Mer het is ob
ligacie. wanneer ick segghe teghens een an
dere Ic beloue v te betalen telken iare. x. pōs
Ende of de ghene dient also gheloeft is eiser
ende seyt. Gheloeft ghi mi des te betalen. En
de de ghelouer antwoort ia. want in stipula
cie behoert gelofte ende antwoorde. ende die
is properlic stipulacie die welke hem verbie
est obligere bi compacte. Ende daer om seye
die wille dat compact sonde stipulacie is naec
te. ende niet en genereert actie. gheliker wijs
als bi saecke hier nae gherempleert bliken
sal moghen Ende of ghi doet u we dochter by
pēmant gelouen in forme van stipulacie. dē
hi haer geuen soude een seker somme vā gel
de. Verr dat hoe wel dat dōn dochter in dōn
onderdanicheit is. daer om en is niet stipula
cie en hout. ende is van waerden. Mer u we
dochter also lange als si is in u wer macht en
machtet niet gheschien. maer ghi moechtet ey
schen. veruolghen hebben ende op heffen. by
crachte vander voorscreuen stipulacie. En
de aen v soe behoert men te antwoorde. wāt
v aengaende is.

Van stipulacie de welke die tot an
deren niet in pēsentie of tegē woordich en is
Dit ghebuert dat pēmant doet ghelouen
die alsoe veel waerdich is inden woordē. als
ghelofte tot pēmant. die den gelde die hi hem
gheleent heeft. oft diemen hem schuldich is te
gheuen aen een ander die daer niet en is tegē
woordich. weet dat sulke stipulacie nē en is
wel seker noch en heeft niet volcomelick ac
tie de ghene dient alsoe toe gheseyt is te eyse
Ende nochtans oft waer betaelt aenden ge
ne dient alsoe gheloeft waer. soe soudet mo
ghen wederroepen de ghene diet alsoe hadde
doen ghelouen aenden ghene diet ontfange
hadde. bi die stipulacie bi actie van ghedaent
saecken Ende hi waert schuldich met rechte
weder te hebben.

Van stipulacie wt breefe.
Noch moechdi endelēt sculdich te
weten dat stipulacie ghedaen bi breefe van
der doot van eenighen tormentē constāt. nē

en is te houden. Mer indien ghi hem des ghe-
loofde wt vrees op dat hi v niet en woege-
de van eenighen misdaet die ghi ghedaet heb-
bet of dat hi v daer of woude woegehen. in-
dient warachtrich waer. Weet dat sulcke sti-
pulacie is goet. ende te houden. maer oft wa-
re in cas criminele. dat die accusacie teghens
v vallen mochte. Weet dat sulcke stipulacie
niet en is waerdich. Want in cas criminele
transactie noch stipulacie en nemen noch en
houden gheen stadt. die woegehet mach als
dan wel weder comen. of accusacie doen. &c.

¶ Van stipulacie ter goed trouwe.
Die bescreuen rechte wil. dat alle stipula-
cie ter goeder trouwe ghedaen gaet effi waer-
dich sy totten eruen oft erfghenamen. hebt si
vander eenre sijde of vander ander.

Dats te weten totten erfghenamen vanden
ghene die ghelooft heeft. ende dat si ghehou-
den sullen sijn te voldoen het si voozden erf-
name vanden ghene dyet ghelooft was. dat
sijt veruolghen moghen. hoe wel dat in dye
voozcreuen stipulacie ofte belofte begrepen
sy of niet. want waer om en souden si n3 mo-
ghen doen tghene dat hoer voozuaders ghe-
looft hadden te doen. Ende niet teghenstaen
de die subteylheit die de oude gheseyt hadden.
dat nae dat den persone doot is sijn erfgena-
me niet inder saecke doen en mochte. tghene
dat sijn voozuader in dien hi gheleest hadde
ghedaen mochte hebben. want het was teges
goede zeden. aenghesien dat die stipulacie of
ghelofte is sekere. Ende wi en willen niet dz
dese exceptie van n3 voozt aen stat hebbesal.

¶ Sercker redene eest nadē rech-
te inden stipulacien. ende seit alsoe. Dat in diē
pemanant maect transactie van eenighe saec-
ke. daer inne sy stipulacie het si sekere oft ont
sekere mach sijn gheepfchet oft veruolcht.

¶ Vanden stipulacien die nyet
sijn te houden.

¶ Capittel. L. xxiij.
Dat geseit is vanden stipulacie dyet
te houden sijn ende te conserueren. Waer nae
wil ic seggen effi thoenen vanden ghene dye
niet te houden en sijn. So weet dat stipulacie

die yemant doet wesen de onder sijn sac. n3
en is te houden.

¶ Van sti-
pulacien in tractate van huwelike.
Noch verclaert die recht en stipulacie dye
niet en is te houden. want of enige huwelike
waer ghetractert effi ghelooft te doen. effi op
dattet hem daer of nyet berouwen en mach
men der ghelooft bi sekere peyne bi een seke-
re somme van ghelde. Effi het gebuert dat ee-
nighe van hem tdy die man of wyf hē berou-
ret vande huwelike. effi niet en voozt wil gae
weet dat soe wat stipulacie of gelofte dz daer
si tusschen hem beyden. noch ooc wat saecke
dat daer of ghelooft si en is niet te houdē. wāt
die huwelike behoren te sijn bi vrie effi libera-
le wille. effi niet bi bedwanghe.

Noch bi sulker stipulacie of gelofte en sprui-
tet actie negheene.

¶ Van stipulacie tot persone nyet te-
ghen woordich.

Hoe wel dat sommighe sijn van opinie dz
men wel gelouen mach effi verbinden aē per-
sone niet tegenwoerdich het si in die anderde
of derde persone. Niet te min seit die bescreue
recht dat stipulacie niet en is waerdich noch
te houden. ghedaen totten ghene die n3 en is
teghenwoerdich. want in stipulacie of gelof-
te behoort te wesen persone die ghelooft te be-
talen. effi die persone die de ghelofte ontfaent
effi die seit ghelooft ghyt also te geuen ende te
voldoen. En die geuer antwoort is. als vooz-
creuen is. Effi dat hietmen stipulacie.
Want tanderen tiden soe heb ic v dit getoet
in een ander rubike daer toe dienende effi oec
mede inder rubriken precedente.

¶ Van stipulacie van wien dattet
noch te verschinen ware.

Ghi moecht weten dat stipulacie of gelof-
ten ghedaen op erue die noch te verschinen
is. inden wille vanden ghenen die des vrie-
lic ghebruyct niet en is waerdich noch en is
niet te houden bi redene dat nae den rechten
ghelofte ghedaen tegens goede zeden niet en
is te houden. Ende dese stipulacie waer di-
rectelic tegens goede zeden. ergo gelofte daer
op ghedaen en is niet te houden.

C. palle. et.
liquide peno

C. ut sup. l. ve
teris iuris at
ter cationis.

C. sup. eo. l.
scripsit

C. de iuri.

stipu. l. i. No
de op illō nō

supplicat. l. bñ
imo stipulac

of f. a. miorē
ten. C. de cō

trahition. l. ue
q. tutores in
vi. de muti. ff.

pu. §. pupille

Justa illud
marrionis

lo cōsensu cō
uahirur.

C. sup. eo. l. ff
bera marrion

ma. extra de
spōsa. c. gem

ma.

C. ru. dicta. l.
ut int. absen

tes. l. inter sit

pulac. ff. de
obobli. insti

de iuri. stip.
§. alteri. et §.

quis alium

C. ru. dicta. l.
ex coistrumē

to. v. c. l. ult. de
partis.

¶ Te stipuleren oft te ghelouen meere danmen schuldich is.

¶ En oft gebuerde dat yemāt dede stipulerē en gelouen yemant breed dan hi geleent had de in goet trouwē. Weet dat so wes ghelofte men daer dē dede en dat hi niet en mochte heb bē exceptie ter cōtrarie biden seluen stipula- cie ter quād trouwē die niet en is te houdē tel ken daerfurple gheschpet. **¶** En also moecht ghi weten en verstaē vā alle sti- pulacie of gelofte. vbande. cōpacten ende cō tracten. want so geringe als daer furple ghe schiet. so weet dat al des niet en is waerdich. noch te houden.

¶ Van sommige te samē vbandē en elck een voor al.

¶ Capittel. Lxxv.

O hi moecht weten of dat gebuerde dat sommige te samē sijn vbandē en geobligierē oft elc een voor al tegens yemant. den ghene diemen schuldich is mach de sculde eysche wē dachem gelteft. en die eest hē gehouden na be screuen rechte vol doen en te betalen. Daer de rechter indient die obligacie begeret mach helpen en vordere dē gheobligeerde. dat hy mach coepen sijn garant oft sijn gesellen dē hē te helpen en te ontfadigē en betalē hoer por- tie en aendeel van dier schulde. Rodhās'na opinie vā sommige wilen. en specialiken na sommighe cassumē locale. het is van node dat de verbodē also bedwōgen sy ten iersten. dat hi betaelt of antwoort indē sake doet voertroe pen of dachuaerden sijn geselle oft ghesellē. dē hem te helpen en te vrien vā dier scult oft al- legieren. dat si also verre ghehouden sijn als hi is. aengesien die obligacie also ghedaē een voor al geliker wōs also als voorscreuen is.

¶ Item mer oft gebuerde. dē elc waer geobligiert en vbandē in speciael voor sijn aendeel. dat waer een andē sake. wāt al- dan so en soudemē elc niet meer moghen ey- schen dan sijn aendeel.

¶ Soe suldi weten oopen voorscreuē rechte als dat elc geobligiert alleen en voor al. is te be- dwinghen voor die gheheel sculde. Ende wel mach hi soeken sijn gesellē. mer de keiser seit en autentijc. die daer op gemodifiert is ende

seit dat wel blifet en genoech te eysche op een als die andere of anderē nē en is noch en sijn indē lande. en sijn so arm. dat aē hē nē te ver- halen en is. noch te getrigen dē sculde. wāt ands en behoertmē nē te vallen op die een al- leen. dē dat indē waerheit te vstaē men grē bor- ghe en neemt. dan dē lorze vā quade betalin- ge. En mē en set niet meer vā een dē die vrees- dat die een alleē nē en waer soluent. En of die een gebrake. dat dē andē mochte vol doen en volbrēngen. wāt niet meer dē eens en mach noch en behoert een scult betaelt te sijn. en en waer vā ghenen doen borze te hebbē. indien die sculdenaer soluent waer. En daer dē cōtri- geert die autentijc die strengicheit vā dē rech- te indē manieren voorscreuen.

¶ Van reuendicatio.

¶ Capittel. Lxxvi.

Reuendicatio is een actie diemen be- hoert te hebben teghen den ghene. die eenige danck houden soude teghens den danck vā- den ghene die des toebehoorde. sonder iuste ti- tele. ghelick als loe. wpe houden soude mīn goet bi dieste. ende dat hē ghelet hadde indē handen in be waernisse van sulcke. daer ict onder vande. **¶** Dit wpe vanden sinen ghee- distert hadde op eens anders erue. **¶** Of so wie ghedaen hadde eenighe beteringhe of nieuwe edificie. op eenighe goeden diemen in be wa- renisse hadde ende administracie. ende de ge- ne die de goeden toebehoorden sulck waer dē hy niet en soude willen hebben. noch die col- ten rekenen dattet ghecoft hadde. weet. dē die ghene die des hadde doen maken vōdē rech- te van reuendicatio soude moghen of brekē wech nemen ende wech draghen dat gheene dat hy daer hadde doen maken op dat hi we- der stelde en ordinerde die goeden inden sta- te alst te voren was. ende alsoe soluent. **¶** Of saecke gheleent bi hoofscheit. ende dē ghene diene gheleent waer dat ginck versettē daer- omen eest nyet dat dē ghene die dat hem ge- leent hadde. als voorscreuen is en soudt wech hebben bi rechte vā reuendicatio sonde te be- talen dē voorscrede leeninghe daer op ghe-

¶ En. dētā. l. si aua vrac et l. dolo. smen adhibito.

¶ De duob' reis stipul. et. pmit. l. credi tot prohiberi nō potest.

¶ En. p. alle. l. exprimere.

¶ Mutica. en dētā hē si par- tā fuerit spe- ciale. vide hic bar.

leent En also moecht ghēt verstaen van alle gelike saken die ghebuere souden.

¶ **E**xempel te edificieren op remants erue.

¶ **A**tem exempel van reuendicatio te doen in cas van edificie op remants erue.

¶ **I**c hadde een stuc lants daer op was eē ghinsel van een muer. mijn gebuere de naet ste ghelegen der seluer edificierde. so dat hi selde sijn balcken geheelic op mijn muer. Hoe geringhe als ic des gewaer word. ic serde al mijn te behoezen tghene dat op mijn muere was en op mijn erue. Mijn ghebuer seide ter contrarie. en dattet ghene dat geedifiert was. soude bliuen geedifiert. maer wel woude hy des beteren bi seggē van werclieden. Wat edificie was vā sulcher edificie. na dattet ghe maect is het en behoert niet af gebroek te sijn hoe wel nochtā dattet waer in geschil by beclachte vā nieuwichedē. welcke sake ghepreuilegiert is na bescreuen rechte met meer ander reden die hi seide. etc.

¶ **O**pten gheschil van partie alle gesle het wordt geseyt bi vōnisse vanden keiser inden rade. dat geslicht op mijn goedē behoert my toe te horen. also lāghe alst also staet gheedifiert. mer indien die edificie wort gebroken. als dā soude wed keren die sake biden recht van reuendicatio aendē ghene diet hadde doē maken. hoe wel dattet gheedifiert waer in goeden trouwe oft anders. ten waer dat de ghene diet hadde doen maken bi wille des te gheue want also soudet bliuen metten erue.

¶ **A**n reuendicatio ghedaen op sijn erue die vercocht waer bi sulcke die daer aen niet en hadde.

¶ **E**n ander exempel mach ic vthoenen vā reuendicatio. op possessie die v toebehoorde de welke vercocht waer bi enighe die gheen recht en hadde des te vercoopen. Hoe datmen des mach en behoert te reuendiquieren opten ghenen die dat gerocht hadde. hoe wel by hēt getrouwelic ghecocht hadde. En daer op den keiser wāde bi cōsiliē vā bescreuen rechte en seide. Ghi moecht en sijn sculdich te hebben recht vā reuendicatio. tegens den gene die uwe eruen cochten. hoe wel dat si gerocht

hebbē in goeder trouwe. en dat si meindē. dā de gene die des drochte dat mochte doen ende webkeren aen dīnē eruen briliē. op dā ghi so lāghe niet en dbeert dat die copet hē mach behelpen bi possessie vā langē iaren en dā hy recht heeft van prescriptie.

¶ **T**e sopen of te planten in eens ands erue.

¶ **A**tem oft remant sayer in eens ands erue of potede enige poten bomen of hagen. Weet dat na dattet saert ofte poerte allo geplāt ghe nomen hadde die wortel. dat soude behozen en bliuen aenden ghene dien dat erue waer. Mer bidē recht vā reuendicatio of de sayer of de planter dede sijn eysch vā sijn saert. oft vāden arbeit die hi daer toe gedaē hadde. ende oec die plāter van sijn poerten ende arbeit weet dat hēt sculdich is wed te hebben of die waerde vā dē saet of poten dattet waerdich was ten dage doet gesaert en gheplant was met huere arbeit. gelike als mē seit inden lāde custumier. hi is sculdich weder te hebben saet en arbeit.

¶ **T**e houden eens anders erue daer mē mē vōnisse af versterken waer.

¶ **E**n oft gebuerde dat enige hout eens ands erue daer hi af versterken waert met rechte. de ghene die obtineert. heeft sake van reuendicatio en behoert wed te hebbē alle die vruchten vā dē tūt dat de andere ghebruyt heeft. sijn erue. mer of hi hadde enige titel. vā gifte. vā coop. of vā successie of vā transactie. daer dā hi possesseerde hoe weldā die dīstke wordt mē recht. daer dā dā de gene vā wien hi houdēde was dā erue. daer aē geen recht en hadde. Weet dā hy als dā mē gehoudē en is vā dē vruchtē te keren. van vā dē tūt dat die pres tegens hem begonnen is. biden rechte dīstet possideo quia possideo. Nocht van andere tit. de en behoert weder gekeert te wesen.

¶ **E**xempel op eens ands goet ghelt te leenē

¶ **A**tem of een anders dinc een ander gelett of in bewaernisse ghegheuen vercocht waer of verset. die here wten des is mach dat reuendiquieren. en aen hem trecken tot sijn rechte. en in wat manieren des mach geschied sal ic v daer of tonen een exempel. ¶ **E**n burger

30
C. de rei. veb
li inferiorē
rū seq. 7. lq.
eori.

6
C. ru. dicta. l.
aduers. eos.

C
Et pūctum.
C. ru. dicta. lq.
qā sciens.

3
C. ru. dicta. l.
centū est. qe
malefidei po
ssessor tenet
de fructib; p.
ceptis expiis
endiabone si
dei de expiis
b; q; pūctū cō
testatā de oi
b; l. alle.

van parijs hadde doen dragen in een blep-
kers huys een stuc lakens o te blycken. Ge-
buerde dat die blycker gheles te doen hadde
en droech dat selue laken tot een iode woche
naer en leende daer op een seker somme gels.
Seker tijt daer na die burger woude weder
hebbē sijn laken. die blycker en mochtet nē
wē geuen wāt hys niet en hadde. En tē eynde
als die burger wiste dat sijn laken was tē
lombaerde totter iode. Die voorscreuen bur-
ger vā parijs die en mochte niet betrecken in
rechte dē voorscreuen blycker. wāt hy was
gheuloen en wech gelopen o sinen sculdē vā
vreesen. o dat hi des burgers laken tē lōbaer-
de totten iode gebrogen hadde. en daer o de-
de de burger betrecken dē iode voer den pro-
uoest. d welc is rechter en cōseruator vande
iodes. en dede eysch van sijn laken. De iode be-
kende te hebbē dat laken. mer hi hadde daer
op gheleent. soe dat hys gebrocht hadde
binnen sinen huys. en ghaerne soude hys hē
wē geuen mits tghelt daer op gheleent en-
de dat opgelopen ghele. De burger seyde. dat
aengesien dat hi bekende te hebbē dat stuc la-
kens. hi woude betuyghen dattet sijnē was
en dat hys sulche gegruen hadde o te blyckē
en en hadt nre daer of enige sake gedaen. een
behoorde sijn te wesen en te bliuen. V aer om
dat hys sculdich was weder te hebbē. sonder
pet te betalen vande principale noch vande
opgelopen ghelde. ac. biden recht reuendi-
catio. Die iode segghende ter cōtrarie. en dat
hys niet ghehaelt en hadde binnen den huys-
se vande blycker. mer haddet hē gebrocht hi-
nen sinen huys dat hi was wochen aet opē-
baertic en kenlic. Ende des te doen was hem
oerlof gegeuen vā den coninc. waer om dan
die penninghen hem behoerden betaelt te sijn
ne sonderlinge als hi niet en seide die sake ghe-
stolen te wesen. ac. Die voorscreuen burgher
seide ter contrarie dat aengesien dat hi wiste
waer sijn goet was hi behoerde des weder te
hebben. Ende int ghene dat die iode allegier-
de sijn sake van woekerie. hi alligierde turpi-
tude. tot welke hi nē ontfanclic en was wāt
het is een sake verboden vande gheesteliken

rechte. en en was hem van ghenē node dē te
allegieren als gestolen. want met rechts mast
ter plecke daer hys wel mochte seggen hē toe-
behoende biden recht reuendicatio. na dat
hi geuonden hadde dattet was sijn goet. oft
dat te seggen sijnē als ghestolen aengelie dat
hi ierst gerozen hadde dat recht van reuendi-
catio. was hi ontfangen. en behoerde weder
te hebben sijn goet cōcluderende tot dien eynde.
Die voorscreuen iode repliquierde. dat hy io-
de was. en dat hi sulc woude wesen en dat hi
sijn recht tsayte van woekerie was betuycht
en gecōsentert. en specialiken biden conick.
na dat hys laet wesen en wonen in sijn lā-
en dat si sijn in sijnre be waernisse ende hoe-
de. Alle gesien en gehoert. het wort geiugiert
biden prouoest van parijs. dat de burger we-
der hebbē soude sijn laken. sonder te betalē dē
principael leeninghe daer op ghedaen. noch
den opgelopen ghelde. En daer of was die io-
de gecōdemneert indē costen die taracie gere-
serueert. Alen welke sen tencie worde gheap-
pelleert vande voorscreuen iode int parlemē
te. Die sake vande appellacie gereclueert en ge-
dinghet. Het wort geseit bi arrest wel gheu-
giert of gewesen biden prouoest. en qualic ge-
appelleert biden ioden. en hi wort ghecōdem-
neert inden costen en in boeten vā quade ap-
pel.

¶ Een and exempel.

¶ Item een exempel van ghestolen sake wa-
rachich was. dat bi een borger vā doornick
wort beuondē. dat een panlier dat hi vlozen
hadde was indē huys van eenen oude cleer-
coper in die selue stede. En daer heeft hi geuō-
den sijn pser dat hi vlozen hadde. Hi eyscedet
als sijn goet voorden rechter. Die copet seyde
dat hys ghecocht en betaelt hadde tegens enē
persone diē hem brochte te cope en om diē p-
ser hem gaf sijn penningen. V aer o seide dat-
tet pser sijn was. en of die burger des woude
weder hebbē. hi hem sculdich was wē te ge-
uen tghene dat hi daer af betaelt hadde. aēge-
sien dat hi seide. dattet niet gestolē was. Dē
burger seide ter cōtrarie. en dat bidē recht vā
reuendicatio. dat hys sijn pser gheuondē had-
de hi behoordes weder dē te hebben ende hi

20
Die pbae p. 1
in ciuile re
p. l. ciuile. en
C. de fur.

en hadde nye gheen sake daer af gedaen. ten was ende behoorde sijn te wesen. Waer d'hy biden rechte van reuendicatio dat sculdich was weder te hebben. De voorscreuen coper seggende. ter contrarie es d'hy opēbaer calu me aengessen dat h'et niet wēd en eiscde als gestolen. hi niet en was ontfantlic. En te an deren indien hi ontfantlick ware. es dat h'et behoorde wēd te hebben. soe behoortet te sijn mits also veel wēd gheuende alst hem gecost hadde want bi caltume locale. na dat h'et n' als ghestolen en eyspede. also behoortet ghe wesen te sijn. En die customiers daer op be raden seiden. dat na dat h'et niet en eyschede als gestolen. dat hi behoorde die costen te be talē. Die gerechte hēdaer op beraden heeft tot paris. Alle ghesien het wort geset. datz rechte van reuendicatio soude sozteren es stat hou den niet tegenslaende custume. ter contrarie de welke in deser sake niet en was tollerabi le tegens den bescreuen rechte. es die constitu cie vanden prince. die macht heeft biden be screuen rechte.

En also de burgher behoorde wēd te hebben sijn p'ser niet reghenstaende custume noch redene ge p'ponere biden seluen coper sonder cost. Ghe daen es ghetaden biden notabelste aduoca ten es raeliedē vande parlemēte sulcht. als meester Jan canaert mōn hēre vanden ma res. meester Jan anchier es meester Jan vā ha bancourt es meester custasse de la pierre. En de naden bescreuen rechte.

En also moecht gheet weeten es verstaen vā allen saken die ghelede waren aenden voorscreuen. Want niet al en macht sijn ghescre uen noch geyempleert. mer vā gelike saken ghelike vonnissen behozen te volgen nae be screuen rechte de seit de similib' idē ē iudicij.

Capittel. Lxxvij.

Van compensacie.

Compensacie is een rechte es actie d're spruyt. wannert es schuldenaer doet dachuaerde es and' vooz rechte. es de gene die gedachuaert is. wil in betalinge bekerē t'ghe ne dat de andere hē sculdich is. Gelike als ghe seit is naden rechte.

Alle vā waerlike hontē. Copensacie dat de somige hieten reuendicatio. es die ruralen hietē cōtrepenoz. welcke als eens is. Waer na d're elerchen sijn rechte name is copensacie ende en wort gedaend gheen bzieuen. Waer het is behoortlic. dat dien dat die een indē anderen ghoudē si. dat vooz elcke sake si geātwoort. op hē seluen. es daer op doen dachuaerden voozden rechte of and's. mē en waer niet ghe houden te ātwoorden. die daer om ghedach uaert waer. En also es geuiseert in waerlike honten. Mer in gheestelike so es and's gheu seert. want aldaer in somige maniere wordē ghedaen es herst stat. copensacie. es oec me de so begheert de keyser alexander. dat copen sacie stat hebbē sal in somige manieren in ho uen de welke ic v' hier na declareren sal. om dat hem p'mant dair vā behelpen mach. her si bi exceptien of anders. Ende dicwil behoef tet dat de rechter daer op vertoest. Ende daer op moechdi weten nae opinie vanden key ser iustitiaen die op allen rechten daer te vo ren ghedaen vanden anderen keyseren d're gheordineert hadden dat compensacie stat hebben soude na datmen thoenen soude mo ghen. Waer om dies dat soe veel fraudē daer of quamen ende dat d'ickent. Wannert dat schulde bekent was vooz den rechter die an der partye woude huer aldan beghinnen te behelpen van compensacie. ende begheerde daer toe ontfangen te worden. ende also ver langheden sy den processen b' gheschille en de raullacie. die welke nyet en warē te on derhouden. Daer om soe wordē daer in voert sien bi een rechte vanden voorscreuen keyser iustitiaen. de welke die also begript alle de andere. ende seyt. hoe wel dat onse voorua bers makers des rechts hadden gheordineert dat in alle eyschen mochte ghedaen sijn com pensacie. bi ghescreuen rechte sonder eenighe differencie van actie inder saecke. sy sijn per sonele oft andere. om te schou wene die frau den es loofheit diemen daer inne dede.

Wij willen ende ordineren dat com pensacie nyet en sy ontfanghen inden rech te. ten sy van eender saecken comende van

28
Ab pindpi
placuit. legis
habet vigoz

C. l. i. r. n. d'ā
l. re tna apd
aliquē et ven
dicati rē p'pā
uerellitas of
ferēdi p'pā
non iudicāt
lā mācipuz.
C. de re. ven.

C. l. nō p'pā. d'ā
legib.

C. de p'pā. d'ā

eens selfsake. ghelikerwijs als of eenige. j. personen gheselschap hebben. inder comescap te samen. en gheselchoer ghelden. en daer aen beleet bi sulcher manieren. dat die een beleet die comescap. en die and mede. of die e coept die and vercoopt. en in hoer tekeninghe vanden eenen totten anderen wat gebet is. hier mach verstaen sijn copensacie. Of indie ghy eenighe erue coept. diemen v d'j vercopt. en die meer beleet si dā inden coep v te kennē gegeuen was hier mach verstaen sijn copensacie. Of dat ghy ghewerdt hebt voecht dā te nighen weelen of administratier dā penāt. en int sijn te ontfangē en sijn sake doede. ghy vanden uwen daer gheset oft ghesleent hebt. of dat hi v sculdich is inder seuer taken. Ghelekerwijs of ghy verdient hebt eenighen loen en in dier rekeninghen ghy v wonder behelpen van compensacie. Hieranach sijn sijnen compensacie. Ende also moecht ghy oek mede verstaen dā anderen ghelike taken. wāt alken moghen niet bescreuen sijn. mer noch ons willendie rechten dat die rechter seer si disculant. hoe dat hi ontfangen sal compensacie. dats te weten die sake waer d' me desbe gheert. het si van een ghelike sake spruyt. de als voorscreuen is. en dat die copensacie ghy eyscht si inden beghinsel. en begheert oer d'p lictiscontestacie ghedaen si inder sake. want on redene waert. dat na dat de eyscher sal hebbe sinen eysch so gheuoert bi proces als dachi ghedaen sal hebben lictiscontestacie. Ende sal mogen bi auentueren hebbe sinen proces so d' te ghebrocht. als totten betuyghen te behoert. en soe na als totten eynde vander materien ende ghedaen grote colten en veel moeynisen. om waer te maken sinen eysche. dat aldan men soude doen stateren sinen proces bi compensacie als dan begheert. Ende dat d'p warachtighe sake waer gheslaker om die on seker sake. noch dat condemnacie van rechter cesserde. ende of lyete om compensacie te argueren de welcke noch waren te bekennē. Ende daer om so begheeren en willen d'p bescreuen rechten. als dat de rechter. den welken des toebehoert. hem daer op niet verthoe

nen en sal en dat hōs niet en ontfancet. ten sp dat hi liet of des begeert is om ontfanchelike taken in rechte in tide ende in plecke behooglike ende tusschen personen daer toe in rechte ontfanclic. ende in die sake accordeert wel die bescreuen rechte copensacie ontfangen te worden en anders niet.

¶ Van ghisten.

¶ La. C. xvij

Die bescreuen rechte so sijn drie manieren van ghisten. Dat is te wetene ter cause vander doot. of ter cause van suspensie des doots. ghisten tusschen den leuenden ende ghisten voer bruyloften. Ende niet meer titel of taken van ghisten en vintmen daermen of vscet in houen. ende die in rechte ontfanclic sijn.

¶ Om sake vander doot

¶ Item dat is te weten dat de eerste ghisten voorscreuen. de welcke is gheheten om saecke vander doot. is ende behoort ghedaet te sine ende verstaen. Wanneer penant geest of achterlaet eenighe sake een andere bi ghisten van testament ende werfde wille. Ende behoort dese ghisten vasteliken ghehouden te sij. in dien die ghisten aluich ghe wordē waer. Vāt in sinen leuenden liue en mach daer ontfanclic gheprecht sijn. Daer om dat ren ghisten dat mach weder roepen soe langhe als hy leeft. Ende noch willen die rechten. dat of die ghene dien den ghisten ghegeuen is. aluich wordē vorden ghisten. dat de ghisten te niete sij. Hoe wel nochtans dat de ghisten des nyet weder en riep. Men waer bi alsoe dat de ghisten dat in sijn testament besproken hadde d'p hem des gheest. of aen sinen erfghenamen. noch van sulche ghisten. dat die clerckē hieten lay. en moghen spruyten geen actie voer die doot vanden ghisten. ende noch nae alle schulden vanden ghisten betaelt. Ende is geleit ende gheheten alle ghisten ghedaet ruere de die doot oft vscet daer van. dattet is ghegeuen om te heffen nader doot vander ghisten. En sulche ghisten sijn gheheten lay.

¶ Ghisten tusschen den leuenden.

¶ Die anderde maniere van ghisten is gheheten ghisten tusschen den leuenden. als voorscreuen is. Gheselkerwijs als alle ghisten die ghe-

30
C. de copēla.
l. si stat per
mā. l. si ppter
fruct. l. qm li
bey fidiū. l. in
nec debet. v
l. spēlatōes
vl. Ponit
h in effectū ca
sū. l. si. v vide
de marā re
cōf. tōis pta
no in. c. pma.
de imit. peti.
legittas in l.
cū papiam.
v aut. v pū
C. de sen. sū
clo. oim ind.

31
Instit. de dōa.
papiam. v. l. si
eudum q si

daer worden bi liberale wille. **E**n de alsulcke ghiften de welcke die gedaen worden tusschen den leuenden. en moghen niet wederroepen worden na die castumē. Maer nadan recht wel mogen se wederroepē wordē na sommigen manieren. gelijc als nadē gis- te ghedaen de ghenen wien die ghifte gheghe- uen ware. worde vandē ghifter vrant als te veruolgen sinē doot. hem te slaen. hē te wro- ghen. hem te smaren vā onetlike saken oft van scande. &c.

Ghiften voor huwelic

Die derde maniere van ghiften is ghesien ghifte voozden huwelic est om sake van hu- welic. So moechdi weten dat dese ghifte also ghedaen niet en is te houdē om wat ghelofte dat daer af ghedaen si. ten si bi also dat dē hu- welic ware die om die ghifte ghedaen worde volbrucht metter heiliger kercken. En daer d eest properlic ghesien. ghifte voozden hu- welic of byuloften. also dat moet gedaen sijn daer te vozen. want na den huwelic ghedaen. sul- ke ghifte en heeft gheen stat. en en spuyt daer af gheen actie want dat niet en hout noch en is waerdich.

Ghifte vā huwelike na sommighe castumen.

Ghi moecht est sijn sculdich te weten dz op dese ghifte sijn sommighe rechten est sommi- ghe castumen in diuersche landen. En daer d eest van node daer af te choenen. en setten in effect de somige. So weet dat na die castume vāb castelerie van rissle of daer omtrent. est herwaerts die riuere vāb somme indē mee- sten deele. Als een man neemt een wijf in hu- welic. est het ghebuert dat de man maect sijn wijf eenighe bewijlinghe oft sekerhede voo- die ondertrouwe van een seker somme van penninghen. Ende dan ghebuert dat die mā eer olliwich wort sonb hint of kinderē te heb- ben wtachtighe. Weet dat die man en mach in gheen sijn belasten die sekerhede vā sūnen wiue. of om die proper sculde die si te samēge hadt hadden ende gebrocht biden wille ende cōsent die een est vanden anderen.

Van sekerhede of bewijlinghe op erue dpe de hert aen hem soude willen betrecken

Item ende oft gebuerde dat eenighe vrou- we waer ghesekert in cas van huwelic op ee- nighe erue ende de hert van wien dat dpe er- ue ghehouden waer maecte auctoriteyt met- rechte op die voozcreuen erue. om die selue erue tot hem te betreckē. est aen hem te neimē tot sijn casel bi faulte vā renten onbetaelt oft bi andere sake. Het si in confiscacie of anders. Weet dat daer om niet en sal die vrouwe ha- te recht vlielen van huer huwelike gauē d- sekeret op dat erue. mer sal daer of ghebruken al hoer leuen.

Van een wijf van hoeren man te gaen. **I**te of een man est wijf vergaet sijn in hu- welic. est also sy. dattet wijf canderen tidē ge- huwelict gheweest sij. est noch houdēde is ee- nighe ghiften vā hueren iersten man. En oft ghebuert dat bi eenighe weghen dat wijf seel- det vā hueren mā. Hoe wel dattet waer noch tans ouermitsquadaleuen. weet dat daer d n3 welen en soude die vrouwe en soude hoer- lastochte hebben op dpe voozcreuen giste est bewijlinghe. En also heb ic sien wilen in som- mighe houen. En die redene is dattet wijf n3 en behoert ghebet te hebben bi tghene dz vā huer coemt. Mer wel behoertet voozle te we- sen. na dat sy huer keert wt goeden rade b3- den hert est bi hoer vrienden.

Van een wedewenaer die weder hu- welict kinderen hebben de.

Item bider castume vā sommighe pleckē spcialike vanden castelerie van rissle en- de van toynelis. Of een wedewenaer weder huwelict. weet dat hi niet en mach ghifte in huwelike noch sekerhede doen tot sinen wij- ue van enich lant noch renten die stad heeft bi also dat hi eenighe kinderen heeft van sijn ierste wijf. ten si bi consente vandē voozcre- uen kinderen. est oft hi des doet. het en waer niet waerdich.

Van cōpacte in huwelike bi bedroch.

Het gebuerde te rissle. dat een iocetrouwe quā tottē rechter. est seide dat si wt ghegeuen hadde in huwelike eē vā hoerē dochteren. est hadde hoer gegeuē indē huwelic sekerē giste vā welcken die dochter est hoer mā hadden

Insi. de dōa. §. siēdū tū ē qd si. C. de re nocan. do. l. si ponit cause reuoca. dona

C. de dona. v. an imp. l. i. cū sequitur? Et nota qd aldo nario ppr nu prias pstante marimōio v3 et bi hē rē pte ptra. v. e. alit mīr. de dōa.

C. de bo. pro scrip. l. i. quis poss hac.

Ma puetu do ē satis cō formis iuri scriptoquo ca uetur qd vīe hūs liberos ex pte māt mōiōis ppi? dare secūde vron qd vīe ex filijs suis poris mātū monij. C. de scri. imp. l. hac edict. al.

36
 Mode q̄ ist
 rapm nō ha
 beret locū d
 fure ciuili q
 filia remittit
 hōis partu
 non p̄ndica
 fili. l. si q̄. §.
 C. de mōti c
 sta. l. partu q
 dotat cū fil
 C. de p̄ctis
 De iur cū ca
 nonico s̄ iur
 ramētū a fil
 a iur̄uenit v
 pactu; vt ex
 tra de p̄ct. c.
 quis pactu;
 li. vi.

U kan giffen na bescreven recht.

Der na volcht vanden seluen bescreuen recht. effi bi exempel. So weet dat oft ghebuerde dat yemant in hope te hebbē die dochter of nichte. geeft den vader of den moeder. oft den oem hebbēde macht die dochter te huweliken. enige dinghen effi die dochter bi eenige wegen daer na niet en wil hebbē in huwelic den ghene die also gegeuen sal hebben. weet dat de ghifte also gedaen niet en is waerdich noch en is niet te houden. o dat de sake waer om hi des gheest. nyet en wort gehoude noch volbrocht. Effi in sulcke sake ghifte vā huwelic. ten si datter volcomē wort. n3 en is waerdich.

Al giste te geue eē vrou indē trouwē bi andere dan bi hoeren man

Item na bescreuen recht moecht ghi weten dattet ghene dat gegeuen is een vrouwe inder trouwe bi andere dā vande ghenē oye hoer man behoert te wesen indien dat gegheuen si bi sulcker cōdicie. dat nadē huwelic gedaen de sake also gegeuen sp wed geuen aen den ghifter. weet dz sulke ghiften niet en sijn waerdich geseit te sijn. effi gehoude cōdicie vā ghifte.

Vanden ghifte voor die onder trouwe effi trouwe.

Om dat ghi segghet dat uwen mā maecte simpel giste effi twifelachtich. Het mach sijn dat hi vmaecte sulke ghifte indē trouwe of in den huwelic. So suldi weten dat dese questie moet effi behoert also verstaen te wesen. Dat of die ghifte gedaē was. dat wif noch wesen de in hueren hupse. dat behoert vstaen te wezē dat dat gedaen si voor die trouwe. Mer of dz wif waer gegaen ten hupse vande man dat behoert vstaē te wesen datse alreede is als sij ne wif effi daer o die ghifte en is n3 waerdich na bescreuen rechte.

Een vrouwe te geuen voor die trouwe effi de ghifter ofluich wort voor die trouwe. op hope dat huwelic te volbrengen.

Item effi oft ghebuerde dat die man hope te hebben enighe wif in echtschap. gaue de selue enighe ghifte voor die trouwe. effi daer na gebuerde dat eer den huwelick volbrocht wort hi ofluich wort. In hope te perseuererē

ten booscreuen huwelic. weet dat daer o n3 en waer die ghifte en bleue van waerden. want bi gebreke vā wille des n3 te doē noch and sake cōtrarie den huwelic en waert niet achter ghebleuen.

Te gheuen voor die trouwe daer dē huwelic soude worden ghescheyden.

Effi oft ghebuerde dat die moeder gaue haer dochter enighe goedē of den brudegom voor den huwelic. sonb cōdicie des te wedroepen. bidē seluen rechte stelt si hē int besit vādē seluen goeden also gegenen. Effi nochtans of ghebuerde dattet selue huwelic also gedaē worde geschieden bi enige wegen bij vōnisse der kercken. daer o en ist die ghifte en sal stat houde effi niet vlscheyden worden.

Te geuen der vrouwen voor o trouwe daer die eene of andere ofluich worde.

Item effi of de brudegō geeft o vrouwe eenige goedē of enige ghifte voor die trouwe. ende het gebuert dat die mā of dat wif ofluich wordē voor die trouwe. Ist gebuert dat si te samē gehadt hebbē soe veel ghemeynscap effi vrientscap dat tusscē hē beydē gegeuen si een soen. Weet dat die rechten willen dat de helfte vā o ghifte also gedaē bliuen sal aeden lesten leuende. alst hē belieft. effi die leste helft sal wed keren aē die erfgenamē vādē doode. Effi de lesten leuēde vā hē beydē doot. het sal alhele wedkeren aēde erfghenamē vādē ghifter. Mer of daer gheē cussen of soene gheweest en hadde. weet dattet al wedkeren soude aēde erfghenamē. daert met rechte sculdich waer te gaen. effi waer die ghifte te niete. Maer ands soudet wesen of dat wif voor de trouwe gaue den brudegom eenighe dinck of goedē tge ne dat niet dicke en gebuert. wāt aldan hoe wel dat daer eē soen of tusscē geweest hadde. indiet wif ofluich wort voor de trouwe. al

Dat mā effi wif mal canderen niet geuen en moghen.

Ghi moecht wetē dat hoe wel dat expresse lic vōdē si. dat de mā geduerēde dē huwelic niet en mach gheue sijnē wiue noch sijn wif

C. de dōa. aā
mpt. l. h. p. 1.
f. 1.

C. l. v. ru. de
vona. aā mpt.
l. q. s. p. 1.

C. ru. d. c. i. h.
te simplicem

C. ru. d. i. l. a
c. i. b. r. s. p. p. a.

C. rub. sup.
d. c. l. h. m. v. e.
f. r. a. f. i. l. e. s. u.
s. p. o. n. s. o.

C. ru. d. c. l. a
d. s. p. o. n. s. o. r. e. b.
f. o. n. s. o.

ff. de dōa. inf.
v. ir. x. pro. l. i.
cum. h. seq.

C. de dō. inf.
v. x. pro. l. do.
natio. q. pa.
rentes.

C. li. v. ru. de
dōa. an. imp. l.
si cōfate iur.
auc. si. iā nēte
ste ibide. pos.
ta.

C. li. v. ru. de
dōa. inf. v. ir.
x. pro. l. si mari.
er. quōdā pro.
ris tue.

Adde. q. de h.
c. mirā. q. dōa.
putat illud. p.
cessisse ex ma.
le intellcū le.
gū. marie ti.
de dōa. i. v. ir.
et v. x. q. cauer.
q. v. ir. aut v. x.
q. nō pū. p. s. a.
te matmoni.
o dōa. r. c. q.
ti. h. locū qū.
alr. piugū ex.
eo effit. r. e. r.
paupior. aut.
qū nō dōa. ut.
in vltia volū.
tate. v. c. in qui.
b. d. nob. q. casu.
h. p. phibitū.
dōa. r. c. venit.
mō. r. e. c. l. a. m.
tū. x. p. c. d. it. q.
nō liceat dōa.
re in vltia vo.
luntate ut sc.
diuici. v. i. u. e. n.
pos. s. i. d. e. a. m. dōa.
tū. q. p. c. e. r. t. e. nō.
bū. p. r. d. i. c. i. r. a.
nē. s. i. m. e. tū. ut.
videt. b. b. u. so.
nare nā. h. coi.
sure p. c. d. it. u.
ut p. m. o. u. e. aliq. d. capicdū. r. l. i. n. q. r. a. u. e. s. t. i. m. e. tū. ā. t. d. i. c. i. t. u. r. c. o. r. ā. l. f. r. ā. x. nō. ē. op. r. e. s. t. i. t. u. c. i. o. e. aut. ut. m. e. l. i. q. u. o. m. u. r. p. c. e. s. s. i. o. e. s. p. e.
ciali cū. h. coi. iure p. c. d. it. u. r. x. s. i. s. t. e. p. c. e. s. s. i. t. h. x. m. a. l. e. i. n. t. e. r. p. r. e. t. a. t. i. o. n. e. i. u. r. i. s.

hē En dit wort ghedaē bi groten en ripen ra-
de die de keyserē daer toe gepozret hebbē wāt
alte seer soudē dpe vrou wē ghenegen wesen
huer mānē te geuen. o hem te ghelieuen. oft o
bed wāge. die dicke mochte ghebueren oft by
motiue vā luxurie En daer o geen redenē en
mogen hē daer toe geuen dat te cōsenteren.

Rohtans willen die bescreuē rechte
en gehengen dz of de mā heeft deuotie enighe
dinc te geuen sinen wiue. en hi dat in sijn w-
terste laet en cōfirmeert bi wterste wille. sulc
ke giften mogē stat hebbē. wāt het scynt dat-
tet meer is o mine. en bi dattet cōsciēcie alsoe
begheert. en dz hi daer meer aē ghehouden is
dan anders.

Castume van henegouwe daer op.
Icē die castume vā henegouwe. weet dat
de man geuē mach wie dat hē gelieft die mī-
ste helst vā sinē erue het si in leen oft and lāt.
Dats te wetē dat in diē daer is. l. pōt. cliaers.
aen lāt of meer of min. hū mach daer of geuē
die. rlix. pont. x. pont. f. bi cōdicie dattet van
hē gehoudē sal sijn indient leengoet sy. en be-
haluen die cōsent vā sinen here. En of hi dpe
rechte helst wech gaue. dat en waer vā geen
te waerden o geē possessie diemē daer of heb-
ben soude dē erfname oft dē gifter en mochte
wel daer aē wed comē idiet hē geliefde En of
geweten worde bi sekerē tide. daer naer dz de
gifte also gedaē als voozscreuē is gesciet wa-
re bi enige wegē om ghelt oft ands. en dattet
niet en waer o pure ghifte. die sake also gege-
uen soude dōbuert wesen aendē here daert af
gehoudē waer of dattz mochte gewetē oft d-
nonen sijn dat daer te voren dē gifter of sinē
erfgename daer of een sekerē deel gegeuē had
de. so dat al gelet en gekeert aē eē. die in vooz-
ledē tide daer of ghegeuē waer mettē teghen-
woozdigen ghifte. meer bedroch vā die helst
vādē leen daermē die ghifte of ghedaē hadde
weet dat des gecomē ter kēnisse vādē erfna-
ne. en bi hē daer of rechtelike beclaecht. alsulc
ke ghifte soude te nyete sijn. en die erfgename
soude wed comen aen alle sijn eruen.

Wanden ghiften en rauestissementen
die ghelchien tusschen man en wōf.

Capittel. L. xxx.

Rauestissement dat is eē maniere vā actie
die gecōsenteret is met rechte. dat man ende
wōf geduerēde huer humelic. mogen malcā
deren dōbeteren en bespreken bi gheliken be-
sproc wāt ands en soudt gheen stat hebbē en
en waer vā geenre waerden tgeen dat tulsē
hē liedē geschiet en ghedaē ware. En hier toe
accozdeert castume locale. d welcke wil dz of
mā en wōf die gehuveliet sijn. en die geē kī-
deren en hebbē witsachaghe. weet als dat sy
wel gifte mogen maken en beteringe bi gelt
ke manieren Dats te weten datsi wel mogē
maken malcāderen geliker wōs als te laten
den laetsten leuēde so lāge als hi of si leuē sal.
alle die ruerēde goedē en hupstraet. de welcke
die si te samē gebuycken. en alle die erue oft
lāt te houdē so lāge als dē laetste leuēde leuen
dich is En nader doot vā dien. die erue oft dz
lant soude weder comē aendē rechten erfgena-
me daer si sculdich waren te kerē en m3 reche
weder te comē En de laetste leuēde mach vā
dē ruerēde goedē en vādē hupstraet dōē sinen
wille. So ist te weten dat in deser ghifte. en
de dōbeteringe vā rauestissement. behoort te
wesen estimacie vā hoe veel dat elc mach en
sal mogen maken testamēt En alsoe veel sal
moetē maken dē als danō. wāt het behoort
te wesen al gelike en die henger die bescreuen
recht. Rohtas seit die bescreuē rechte
dattz is werdich en dattz also is ge cōfirmeert
bidē testamēte vandē eersten gestoruen. D
En so doet mede castume locale. op dattet ge-
daē sy en gheledē vooz rechte tot sulcker ma-
nieren alst die plecke begheert. Ende dz brie-
uen daer af ghemaect sijn voozden rechtte.
daer die erue of lant of ghehoudē sy. daer den
rauestissement of ghemaect soude wordē. en
de hoe wel dat daer nae enighe erue vercocht
wort inden lande ende onder den heere vooz
wien des gedaē ware. so soude indē rauestis-
siment begrepen wesen alle tghene dat daer
na bidē mā en wōf dcregen wort. gedueren
de den tjt dat si te samen leuen.

Dat inhoudē vandē brief vanden raue-
stissement.

Capittel. L. xxxi

ut p. m. o. u. e. aliq. d. capicdū. r. l. i. n. q. r. a. u. e. s. t. i. m. e. tū. ā. t. d. i. c. i. t. u. r. c. o. r. ā. l. f. r. ā. x. nō. ē. op. r. e. s. t. i. t. u. c. i. o. e. aut. ut. m. e. l. i. q. u. o. m. u. r. p. c. e. s. s. i. o. e. s. p. e.
ciali cū. h. coi. iure p. c. d. it. u. r. x. s. i. s. t. e. p. c. e. s. s. i. t. h. x. m. a. l. e. i. n. t. e. r. p. r. e. t. a. t. i. o. n. e. i. u. r. i. s.

Al den ghenen die desen legē woer-
digen brieu sulden sien of hooren lesen
die scepenen van doornic. saluyt. Vveet een
pegelic dat gecopareert est vooz ons gecome
sijn ten daghe vander datt deser tegen woer-
digher brieuen inder halle te doornic in hoere
proper persone dese. **A.** est ioncfrou. **A.** sijn
getrou we wijf. de welcke bi huer vrie est goe-
de wille est bi warachtige verstant van me-
morie considereren dat si ghez kinder en had-
den gebozen noch gewonē bi hē liede leuēde
bi warachtige minne est gelike beteringe est
bespoc die si deen den anderen maken wil-
len. hebbē gemaect in onser presencie. als in
presencie vā reches maken deen dē anderen
wel est tot alle behoorchicheit vā rechter alle de
tueren de goedē est huyftrade als si hebbē en-
de hebbē sullen mogē te samē waer dese sijn.
of in wat plaette datse gelegen sijn. vercrege
of te vercrigen. Est daer toe alle die etuen est
landē die si hebbē est te samen vercrigen sul-
den mogen in dē begrope est aēhoudē vāden
voorszcreuen scependō bi sulkes manier byso
wie hi sy vā hē beide. die ierst aēluych sal wor-
den. mach est sal mogen geuen o gods wille.
est doen sijn wille vander somme vā. **A.** pō
den est niet meer te nemen in huer gheueste
tuerende goedē vā hem liede gebleuē. midis
de sculde est dootschulde betacle vā die self de
goedē. est mits des al gedaē est volbrucht alle
dat ouerscot van hoeren goedē sal bliuen est
behozen den lancste leuēde sonō eenige deel-
ge te doen tegens eenige andere personen die
recht vā successie est besteruenisse daer aē ey-
schen of hebbē mochte ten waer dese teghen-
woordige aēstillement. Est of hi of sy van hē
beydē die eerst aēluych wort niet en gaue ont
gods wille die voorszēde somme oft min. soe
sal al heel bliuen aendē lesten leuēde sonō
deelinge teghens remant te doen. als voer-
scit is Est vā hueren etue. die gene of de gene
die den anderen verleuen sal. sal die houden
gebruken est posselleren vriedelic sijn leuē lāc
mits die rente betalede est getrou we est rechte
naerdige onbhoudige in rāke est in dāke. est
made ouerside vā dē lesten leuēde alle de voer

scruen etue of land also gehouden sal web-
keren daer behoert te comen mē rechte ende
vancie des pleches. Die vstaen dat die voer-
scruen mā est wijf so langhe als si te samen
leuen sullen mogen die voorszcreuen etue al-
le of ens deels vscopen of wtgeuen vlijdē oft
om gods wille geuen. est daer af hueren wil-
le doen. op dattet si bi liberale cōsente. vā dē
eenē est vā dē anderen te samē. Est of die eē
vanden voorszcreuen. **A.** mā of wijf. den lan-
de of etue comēde vā sijnre side vroude enich
sins geuen vercopen of veranderen. wel sou
de hēc mogen doen mits reseruerēde dpe lēf-
tocht vanden anderen Est dat recht van de-
sen tegen woordigen rauestillement. Est dpe
eerste aēluych geworden. so sal moghen ende
mach de leste leuēde vā dē aendeel vanden
lant of landen comēde vā sijnre sijnre oer doē
sijn vterste wille sonō te betalen eenichsins
dat lant of etue vā dē iersten aēluygen Vle-
ke rauestillement also ghedaen est met rechte.
als voorszcreuen is de voorszcreuen versamē
vouden est willen dattet vast est van goed
waerden sijn. tegens alle est eenen pegheliken
Ten waer bi also dat hi hoer cōsent est wille
vooz scepenen n v wēlende of namaels vōd
toepen vā dert oft dnyeu wet waer. ons bō
dende. dat o die meeste sekerhede. est als sake
ghedaen est geleden vooz recht. wi hem wil-
len geuen accordeen est vlenen brieu tot be-
gheerte vanden voorszcreuen te gadere verla-
ment wi hebbē alle die voorszēde rauestillement
ontfanghen ghedaen gegeuen est rechtelic v
leent est daer af vleent est ghegunnet tot huer
te begheerte brieuen op dattet sy est mach we-
sen vast est perpetuele memorie Ghedaen est
gemaect in twee brieuen daer wij dē enen of
genomen est besloten hebbē in onsen scepen-
doms kiste ende den anderen hebben wighe-
geuen est geleuereinden handē vā dē voer-
scruen gheuechten. Ende dit al ghedaen by
goetduncken van scepenen daer die manne
of sijn. **A.** **A.** Int iaer ons heren. **MD. CCC.**
lxx. den twaleften dach vander maent Ja-
nuario.

¶ Van contribucie.

¶ Capittel. C. lxxx.

28
ff. q in fran.
credito. l. pu
pillus.

Qui pot est
tpe. x. i. in
re.
C. en. q potio
in pigno. l. si
fudū pignori
v. l. por qdem
creditor. v. l. si
gnaliter

ut C. de facto
sac. eccl. auc.
q. s. ac. i. o. s. q
ē sit. uata sup.
v. l. uia dicta ti
tuli.

Den q seru?
posidere nō
pōt uoie ppo
sed dno possi
der.

Contribucie is. wannet dat een per-
sone verbōdē en so veel sculdich is ve-
le sculdenaers dat tot voldoen een pegelic vā
egheent vā dat hi hem sculdich is dpe goeden
vandē sculdenaer niet en soude mogen beta-
len. En als dā willen die rechte en redenē. Ds
oft gebuert dat die sculdenaer aengesproken
sy om sijn sculde met rechte. hoe wel dz die d-
dachuaerdige vandē houe indiciaire wil dz
die eerste sculdē eerst betaelt wordē soe verre
als sy bliken. Niet te min wil dat rechte vā cō-
tribucie dat so gheringhe alst bliken sal dz so
veel sculde en sculdenaers wesen sullen dat
die goeden vandē sculdenaer niet en moghē
voldoen en al betalen eenē pegeliken tgeent
datmen hem sculdich is. dat alle de goeden
sijn gebrocht in eē somme vā penningen. en
vā dier somme sal betaelt wordē een pegelic
vādē sculdenaers dats te weten dē genē dpe
dē sculdenaer sculdich is also wel de leste co-
mēde als den eersten na de aduenāt vādē scul-
de op dattet also si begheert bi wien dattet sy
vandē sculdenaeren. En dier is ghieten rechte
van cōtributio. En mē en sal also niet twi-
len ten sal ghedaē sijn indient begheert wort
Hoe wel nochens dat dē dōdē d mēt van
ghenisse te comē begheerde dat cōtribucie op
sinen goeden gheelt waer. wāt nyet meer en
souden die sculdenaers mogen eyschen noch
vord bed wighē mer soude daer af gelede sijn
en ontlagen vā sijn sculdenaers. En alsoe
wort geseit bi exemple bi arrest vādē parls-
ment tusschen meester ian. blanchaert secre-
tarius vandē conic en een vrouwe van reli-
gie die gebleuen was erfname vā eē vā hie-
ren broeds die so veel dōdē was in sijn leue
de tiue tegens dē ghene dien hi sculdich was
dat alle sijn goede nyet genoeg en waren te
betalen. Waer om geseit wort datle alle ver-
recht soude worden. en die penningen gēd-
tribueert elc vanden sculdenaers nae adu-
nant vandē scult so verre als die somme van
den goeden soude mogen strecken en daet by
soude vā bliuen die verbōdē. En was als dā
president mōn h ere van corbie ghedaē int ja-
re. m. cc. lxxi. den. xx. dach van februaryario. En

des ghelyc heb ic sien willen in sommige on-
danighehouen. sonder appelleren in twi-
fel. **A**l somnighe willen willen dā dā en
segghen dat dese cōtribucie warachelijc staet
neemt op die sculdenaers hoe wel dat si bye-
uen hebben dat si hem niet betooghen te sijn
te rechte die een eerde anderen. d betaelt te sijn
ne. Dier aēdē ghenē die eerst rechte ghesproken
hadden om betaelt te sijn die waren sculdich
indē betalinge voor te gaen na den rechte.

Bescriptio. **C**a. l. xxiij.
Prescriptio twels dpe clercken hietē re-
verrigē en te houdē possessie is wan-
neer pēnāt tot iuste titule gehoudē heeft eeni-
ge possessie bi so langen tpe. dattet behoert en
sculdich is hē toe te hozen. Dats te weten xē we-
te en ghelichte vādē ghenen die daer of rechte
willen eyschen of clameren. die inden lande
tegen woordich sijn biden tpe van. x. iare. En
tusschen dē abtens bide tpe van. xx. iare. En
dese houdige is ghieten prescriptie de welke
d werlt rechte vā houdige of vā possessie rechte
naerdich die also geuonden wort tot iuste ti-
tele bide woordcreuen iaren gebrukende vā-
der sake rechte of erue. En teghens d kerckē ver-
cūcht mē possessie bide tpe vā. xl. iaren. En
tegens die kercke vā comē bide tpe vā. l.
iaren ende anders niet. **E** So ge-
uet die beschreuen rechte oft modificacie daer
of en so doet mede custume locale in sommi-
ghe manieren. ende daer om wil ich daer aff
sommighe choenen.

E wat personen mogen vercrigen posses-
sie en besit biden rechte van prescriptie.
Item ten eersten na den beschreuen rechte
moechdi ende sijn sculdich te weten dz so wy
vercrigen wil prescriptie om besit en posses-
sie te vercrigen en te houden bi moet wēze vā
persone en abel sulc rechte te dcrigen te houdē
en te bewaren. wāt eyghen en soude deeniet
moghen doen. **D** So en soude oec
een ander die houden soude eenighe tegens hē
in voechdie. Doch teghens den ghene dpe hy
inbael houden soude. Doch teghens dē ghe-
ne voor wien hi bedienen soude en noch alle
andere dier ghelyke saken. want tot genē eis

de prescriptie tot quād trouwe niet en worde
vercregen die waerdich sp noch niemant en
mach vercrigen besit oft prescriptie sonb sijn
weete. Was te weten of niet en hout die sake
tot wasachtighe weete en dat hi des hout als
sine in sulcker meninghe. Wat wie honden
soude bi in aduertencie en sonb want te hou
den daer in en soude vercregen wordē eenighe
possessione die mochte of schuldich waer goet te
welen tot sijn profijt. ¶ Item tot
desen voorscreuen recht mach sijn sulke twi
fel of enige gawe tot enige weele enige pos
sessione en hem selde in possessione en pemat dair
of voer hē gebruyct en vserde bi langhē tijt
Te weten dat o des wil dat de weele n3 en
staet of hē hout in possessione o datter dicit d3 hē
noch geen discrecie en heeft daer o soude dicit
ken d3 hē n3 vercrigen en mochte noch prescrip
tie. weet dat nadē wilen papinā d3e welcke
was seer wijse beleyder des rechts d3e weele
en mach noch en behoort te vercrigen possessione
Mer die keiser die veel rechten verbeterde hē
de boec vā codex die laetst weel gemaect wer
det en weerde bidē seluen boec veel twifelen
die vā outs waren en ordinerde d3dē weele
se aē wiē rechtelic gegeuen waren eenige pos
sessionen of gelaten bi successie of anders mach bi
iemant in sinen name vercrigen prescriptie
op d3 die weelen mochtē be waert worden in
rechte. ¶ Besit te behouden bi cora
ge of wille. ¶ Noch seide bescreuen
rechte dat hoe wel datmē niet en mach posse
ssie wel vercrigen bi corage alleen. niet te min
men mach wel behoudē bi corage of wille ge
hē als of ick hadde eē stücke lants of erue die
ic gewoenlic was te ghebruycken en te eeren
en te laeyen. en de doen vruchten dragen en
de die of winnen. Ende om vrees van mijn
vrienden of anders ic dat lant laet te gebruy
cken ende datter blift onghedaent. Weet dat
daer om niet en blift dat om den tijt dat icht
also ghelaten sal hebbē ick niet bliessen en sal
mijn rechte besit daer op of possessione diemen
gelijc biet want aldan hebbe ic meyninghe
en wille wed daer op te comen als ic eerst sal
mogen. En daer o bi meyninghe en wille mach

te constitueren en bewaren mijn besit en bege
ren mer vercrigen niet.

¶ Alant of erue ghecocht sonder geset
te sijn in behoortlike possessione.

¶ Item ghi mochte weten dat of pemat col
te enige lant of erue en hadde dat gelt betaelt
en bi hem seluen hē sette in besit vāb saecke
sonb auctoriteit vā rechte. dē voorscreue ver
cooper niet tegens segghēde. weet dat daer in
niet vercregen en waer iuste besit. ten waer bi
also datter waer vā een hups en d3e scooper
daer of ghegeuen hadde den slotelē. wāt wa
te is. dat hi nēmermeer daer af die slotelē ge
geuen en soude hebbē ten hadde ghe weest hē
sijn wille en weete dat alsoe veel waerdich is
als traditie van possessione dair bi contrarie op
pinie qualie mach vercreghen worden possessione
en besit van enigen erue.

¶ Alant twee manieren van possessione.

¶ Item bi die constitucie van bescreue rech
te ende vanden wilen ende eedelen keisers
makers des rechts men vint twee maniere
van possessione. Die een is diemen onthout in
den sinne of wille. Die ander is datmē hout cor
poralic. Alant dese twee possessionen mach geset
sijn recht op datse gesunderet sijn tot iuste ti
tele en datse verleden of prescripten sijn van
verleden tijt van besit. van. x. of van. xx. ia
ren op datter si dat hē noch houdēde is cor
poralic of bi meyninghe.

¶ Noch is sekerlic gheconfirmēts bidē bescre
uen rechte die haer daer toe accordeert en cas
tume locale dat soe wie bi iuste titule heeft ge
possessioneert biden tijt van. x. iaren tusschē den
teghenwoordighen ende biden tijt vā. xx. ia
ren tusschen den absente. hi behoort te welen
en is rechte here vander sake. En of hem belet
daer of ghedaen wort bi yemant dat behoort
hē verclaert te welen ende ontslagen. te wa
te dat de ghene die den twiēf daer inne stelt
hadde iuste saecke van restitution sal sijn ge
set inden tweeften boeck die ghetriken is hē
den ghetale van. want nēmermeer sulcke
prescriptie behoort weder se te sijn.

¶ Te ghebruycken bi gheynghenis.

C. de acq. res
posset.

C. de acq. res
posset.

C. de acq. res
posset.

C. de acq. res
posset.

C. de acq. res
posset.

C. de acq. res
posset.

En oft gebuert dat penāt eenen anderen laet enghenghet te gebruiken en vieren van enigen etuer. swijgende om dat hyle meet te wesen sijne etue. en hi en heeft hē ands in ge ne besit gestelt en gheliet vā d sake. En daer na so comt penāt de welcke die daer aē t wē se set. en hi weet daer aen meer rechts dat er ue te eysce die stat heeft V wet dat sulke houdi ghe niet en is te houdē en niet en is waerdich tot iuste peticie.

Alān coop gedaen bi furple of argeliff.

Dat recht en mach niet ghengen dat of ie mant dcregen heeft besit van houdinghe by langen tijt vā eghent dat hi gerocht heeft bi loofheit wort dat niet tegenstaēde besit van langen iaren in dien penāt is diē wederleg get ter cause van sulc besit en is n3 waerdich Vant besit dcregen op coop ghedaen bi loef heit en behoort niet waerdich te wesen. noch onthoudē te sijn.

En twijfel mach gheschieden tusschen dē wisen te wetē d3 om des wils dat dē rechere willen. datter be sit van .x. iaren waerdich sijn tusschē dē teghē woordigen. Hoe en in wat manieren sal ver staen wesen die presencie vanden posselloer en vā dē eyscher of dat sy beyde behore woe achtich te wesen in een contee of in eē lāt loe sal ic v daer of choenen ogeent dat die rechten daer af rhonen in hozen terre V wet dat vā ge nen node en is om te onthoudē. dat die parti en tegen woerdich sijn dats te wetē de eyscer en den posselloer aen wien men eyschet Dac si woonachtich sijn in een stede of stadē. Mer is ghenoech dat si woonachtich sijn in een cō tter. so datmen niet en mach houdē dē eyscer voor wtlandich ghelick alst wesen soude in vianctie in lombardie of ouer yee of in ande re sulche landē. dat hi niet wel en mochte we ten die statē vā d sake daer h3 hem of soude willen behelpen vā dē rechte vā dē wtlan digen gelick als ic in d rubrike daer of mencie makēde dclaren sal alst oit en vā node we sen sal gesehē bide getale van .cc. vij. En tē is vā ghenē node d3 die sake cōtēciōse en dpe posselloer en de eyscer beyde sijn in eē lātscap om hē te behelpē vā besit vā .x. iare de welcke

is dat besit tegens dē tegen woerdigē. op dat die posselloer die dat besit heeft en die eyscher die seit recht daer aē te hebbē sijn in een ande land. en daer d en soudt niet bliuen dat dē be sit vā .x. iaren als tusschē den tegen woerdigē en soude stadē houden. maer so geringhe als die een vā dē partiē bliuē soude butē lā des alldā soudemē hē dā moeten behelpē vā besit van .x. iaren die stat heeft tusscē den ab sent of ands die possessie waer te dclare. **E**n V wet i mē behoort pscriptie vā .x. iare. **E**n Jē bi een recht nieu welic ghesticht in een autentijc vā codey is gelyc dat of de possello re die geposselleert heeft op quader trou hem betuymt vā dē lāde met die sake geposselle ret alldā celsert die pscriptie vā langen ia ren Dats te wetē vā .x. iaren tusscē dē teghē woordigen. en vā .x. iaren tusscē dē absentē. **A**s of dē ghene die is. en behoort te wezē rech te here vā d sake des niet en weet en dat sijn sake aldus durremt is. wāt alldā soude de posselloer dat moetē gehoudē hebbē. .x. iare indie hi hē woude van pscriptie bepelpē in dier sake. Mer of de rechte here vā d sake wi ste die durremtheit vā d sake en dair of iwe ghe onder die .x. iaren hi en soude n3 broech ghenoech comē dat te wedertoeppen ouer dpe pscriptie vercreghen.

Alān gifte van keiser of van prince.

So wie posselleert bi gifte van keiser oft van prince machich te geuen in sinen lande weet datter is warachtighe en iuste titelle te d erigen possessie en dat te bewazen en houden pscriptie tegens een pegelic tot dien titelle.

Alān besit tusschen broeds en susters. **I**tem susteren ende broederen deen tegē den anderen en moghen niet vercrigen pos sessie noch besit die waerdich is die eē in pte. iudicie vanden anderen.

Deut teghens wtlandich.

Soch teghens wtlandich die rechtelic sijn wtlandich men wil segghen narden rechte. Die wt waren om die ghebode des heren. oft om weluaren vanden lande of dat si waren ouer die yee in oerloghe teghens die onghelo uighen. of in beheuact van comen oft ouer

C. m. palle. l.
durtina pos
sessio.

C. m. palle. l.
si fraude de
vol. v. l. j. eo.
d.

C. m. palle. l.
ol.

C. m. dclāu
cien male fi
dei possellore

C. de quadri.
pcrip. l. oēs
q. l. l. h. a. j.
none.

zee. of ten heilighen graue of in bedevaert tot
sint iacob te cōpostelle. Wāt niet meer bede-
uarden en recomanderen die heilige scrifte.
mer die custumiers houden alle welandighe
waer dattet ghedaen is wten cōtre als voir
scruen is. En den welandigen wē gecomē
ē hi binnens iaers na sijn wedercoēste hem
daer af beclaecht vanden besit tegens hē ver-
tegen door rechter die des behoert te kennē.
¶ Item die custumiers vā rīsele ē
van doornic willen segghen dat tot prescrip-
tie te dcrigen sonblinge tusscē dē tegen woor-
dighen so behozen. xxi. iaren te welen.

¶ Item vā houdinghe de welcke geschiet
ter cause van pachte.

¶ Ende naden bescreuen rechte of enige ge-
uet ter goeder trouwe sijn lant tegens een an-
der in pachte. die de sommige hieten vastich
of winninghe. En de ghene wient also ghege-
uen is dat hout bi langē tijt het si bi. x. iare of
bi. xx. iaren of meer ē noch hadde den ghene
dier hout also af ghecoft. of af gelost die houd-
ghe vā hueren renten of andere sculden dyet
den here sculdich waer so dattet bicant bleke
dattet toebehoorde properlick den ghene dier
houden soude in pachte of winninge als voor-
scruen is ē noch hadde dier rechte here van
der saken sijn brieuen verlopen die hi daer op
mochte hebben of dat dier pachtenaer hē des
hadde subtylic ontcomē. Weet dat daer ō n-
en waer waerdich dē ghene die de houdinge
also houdēde war e dat die rechte heere waer
alsdā ē bleef rechtuaerdige here ē en ware
die ander niet waerdich gen houdinghe die
hi tot di en titele ghehadt hadde.

¶ Te houden per indiuis.

¶ Noch seic de bescreuen recht dat offer twe
sijn die enige goet houdē bi indiuis hoe wel
nochtans dat bi tide vā prescriptie die een al-
lē dē hielt ē daer ō en soude nē bliuen die ē
en soude weder comē aen sijn parcie. so geri-
ghe als hi daer of clachte dede ē die sake wa-
re aenden rechter want dier exceptie vā clant
te deelen niet en cesserom lāge houdige mē
en mach alrīt daer aē wel gerakē so geringe
alst voor recht ghepicht is.

¶ Wan ghelt geleent of goet in bewaernisse.
Itē prescriptie en heeft geen stad in ghelde
noch in sake gestelt in bewaernisse die rech-
te heere vā sake en behoert daer aē wē te
comē so geringe als hi daer of clachte doe sal
Soe en heeft ooc tegens dē gene die geuange
ware ō die ooploge vā dē prince hē en ware
wē gekeert tot sijn huse. En nadē custumie-
res ō wat vāgenisse dattet waer. En vanden we-
landigen om den here.

¶ Vādē co-
nic vādē prince vā dē kerckē ē gemeente.
Item daer is een recht die expresselic seyt ē
declareert dat prescriptie nē dcregē en wort
tegens dē gister. Wats te wetē tegens dē conic.
noch tegens dē prince vādē lāde bi enige sijn
subiect. Die sōmige twifelen bi heren. bi mid-
delen bi cōsequent tegens dē here vā sōmige
subiect noch tegens dē kerckē die gesticht ende
geffideert sijn bi ooploue vādē heere. noch te-
gens die sake vā dē ghemeente vā eenre stede
of stad vā outs gegeuen ē gewoenlic en de
rechte ē vtiliteit der seluer gemeente ē vā
die ghemeē sake noch tegens wele noch wē-
landige bi die welandicheit die de bescreuen
rechten betuyghen. En dē meer is wil dat be-
scruen rechte. dat of yemāt waer die tegens
hē liēde coste eniges sake hoe wel dat tot rīsele
dā diē coop hi dcregē hadde prescriptie vā rīt
de ten si dat den coop gheuonden wordet seer
rechtuaerdich ende dat des gheweest is beke-
ret in seer groote profite om de kercke oft om
den coninc of den ghemeente. Ende of ande-
re officieren daer na comen ende sy moghen
thonen. dat des ghedaen gheweest is ten mi-
sten profite vanden voorscreuen oft dat nē
ter tijt des profitelick waer totter kerckē. ten
coninck of aenden prince of ten ghemeente.
hoer saecke weder te hebben. indien de copet
gherecompenseert sy ter rebelijcheit tot goe-
der mannen segghen. Want dier kercke. die
coninck. de prince ende de ghemeenten heb-
ben alsdan gheinterineert restitutie. om hem
ende hoer saken. En daer ō soe wie coop te-
gens dē prince wel mach hi voor hē siē. wāt
alsdan salt die prince weder hebben om sijn

¶ Et. f. ex. qd.
can. maio. 2.
totum.

¶ C. li. vj. r. in
qd. causis cel
luc. log. tpo. p.
scrip. l. si iscul

¶ C. r. d. l. m.
indivium.

¶ C. qd. nō o-
bicit logi tē-
poris pīptio
l. si possit s.
lab hostibus
captus.

¶ L. nō est incog-
nitum.

¶ L. tps expedi-
tū. s. l. c. 2.
absentia tua.

C. ne rei dñi
cc. l. onūfāst
ras q̄ a colū
cum seq.

C. de vfu. trā
ffor. l. cū nū. 3
in fū. de vfu.
capitū p. 7. pñ.

C. de vfu. p
empt. l. si pter
possessionis

C. ru. dic. l. cū
fit probatu;
Wode q̄ ma
le ponit h̄ ca
fū in hac. l. p
bati nā loq̄
in ipso debito
re cōtractate
re dātā extra
dictā pignori
q̄ casu si debi
tor vōdat nō
p̄scribitēptor
p̄ hac. l. p̄
aūc intelligit
hac. l. i. p̄o cū
ditore vōden
te pign. q̄ nō
p̄mittit furti
qū salte ven
dit cū solēpni
tate. l. a dmo
pio. ff. de
reg. iur. 3. l. si
puenerit. ff.
de pigno. act
debitor at cō
tractōdo fū
tine suūp̄ing
n. q̄ credito
ritatē dicit fū
tū p̄mittit. l. i.
actioe. § qui
et. ff. de fur.

C. ad instū est
perito. hic p
m? auctor et
a; errant di
cēs q̄ aliū est

profite loe sal die kercke mede ten si dattet d
ghercofirmeert vā hoer ouerfle. lo soude mede
die gemēte ten waer gecofirmeert vādē pri
ce souueraen. en dat dat gedaē ge weest is om
hoer openbaer profite en dat si soude moeten
gedaē hebbē arger coop tot p̄iudicie vādē
ghemeyne saken.

C. Van vlu captio.

C. La. L. xxiij.

Vlu captio is die possessie die yemant
heeft en mach dcrigen op sake dcoft
vā houdinge of op ruerēde goedē als vā gou
de of vā siluer of and pandē En na soming
ge weet dat trecht vā besit vā vlu captio ver
cregen wort bidē besit vā drie iaren. op dattz
si op iuste citele. wāt alldā behoort tot iuste
citele gedaen te wesen of ands des en is nyet
waerdich Mer tegens kerckelike goedē weet
dat bi genē tijt en wort dcregē vlu captio loe
en soudt oec mede tegēs dē goedē vādē conic
vādē prince noch tegens dē werse noch die
sake vander ghemeēte vā eenō lleden.

C. Te dcofen eens ands sake op de sel van
vlu captio.

C. Capittel. L. xxxv

Te dcofen eēs andsake of eens ands
goedē ond de sel vā houdige vā vlu
captio Dats also te dltāē bidē bescreuē recht
of de gene die houdēde waer eens ands goet.
en hi daer of eēs deels dcoft. en dādere onthil
de te hē waerts na dat de dcofer des onrech
telic houdēde waer. weet dat die rechte heere
van s sake des mach alldā eyschē en wedroe
pen En is gehoudē dē gene diet also hout des
wed te geuen met alle die vruchtē die hi daer
af gehadt heeft En dat stuc dat hi daer af ver
coft sal hebbē mogen desgelijcs eyschē teghēs
de gene diet houdēde is. ierst gekent. of hi wi
ste als hi des cochte dattet een and toebehoor
de. weet dat hūt sal moeten wedkerē ende sal
dat ghelt dlielen d die redene vāden argeliff
die hi dede vā wetelick des te doe en te copen
goet dat hi wel wiste dattet n3 en was of toe
en behoorde dē gene diet dcofte mer nochtās
d ghiericheit of d eē and te bedriegē en te frau
deren heeft hi d3 gecocht En of hūt ter goeder
trouwē cochte en d3 hi meēde dattet waer en
toebehoorde dē gene dpe des dcofte daer d en

ist n3 de rechte heere van s sake en macht wel
wedroepē. mer dē gene dyet ter goet trouwē
gecoft heft sal wed hebbē sijn gelt vādē gene
daer hūt of gecoft heeft En oft n3 crachte ge
nomē waer. het en behoert n3 te houdē noch
werdich te wesen tot besit vā vlu captio noch
tot coop die daer of gedaen ware.

C. Te dcofen onderpande.

Itē oft yemāt eenich goet in pande gheset
hadde tot een and En de gene diet in onder
pāde hadde des dcoft. weet d3 de rechte heere
vāder sake mach des als dā wedroepē en we
der eyscē en hi behoortet wed te hebbē. want
trecht vā vlu captio en wort dcregē bi geen
furple of argeliff. en hier is wel furple. want
de dcofer des doēde doet dieste heimelic.

C. Van gegeuen sake.

Itē ands ist oft waer vā gegeuē sake. Hoe
wel dat de gene die des gaf tot iuste tijtele vā
ghifte dat gehoudē hadde bi sulker tijt als tot
besit vādē tegē woordigē oft absenten mach
toebehozen. weet d3 ghi alldā daer of here ge
maect soudt wesen. en ghi soudt v mogē ver
werē bi exceptie vā lāgē besit en soude bligūē
in possessie vāder sake tot indifinitie. wāt
ghi geen posselloer en sout gemaect wezē tot
quad trouwe indie dat ghi wel meendet dat
de ghifter daer af rechte en warachtighe here
was Mer na opinie des rechts.

C. Tot iuste sake en moecht ghi nyet houdē eēs
ands goet na dattet coemt tot kennisse.

C. Alā eē exceptie gehietē meer te eyschē dan
mē sculdich is.

C. Capittel. L. xxxvi.

Der te eyscē is eē exceptie di spruyt bi
vier maniere d3 de clerck hietē de pl
peti. En dic de eyscer dliet sinē eysch bi eē vā
den vierē Die. 1. waer bi de eyscer mach dlie
sen sinē eysch is bi cause. Die. 2. is bi sake De
ij. bi plecke. Die. iij. is bi tide. Ad wil ick v
thonen en verclaren elck bi hem seluen.

C. Eerst bi cause.

En indē eerst die eerste die geschiet bi cau
se. geliker wijs of eē mā gheloest. q̄. saken oft
dinghen int generaet. en de gene wien desge
looft is daer of die eē eyschet int speciael weet
dat sinen eysch n3 en is waerdich noch en is

in r e dōata 3 alld in re vōdita sine in pignore vōdito p ipi debitorē q̄ erat dñs nā quātū ad vlu captione nūhīl nā q̄ fider
hab int vlu capit dōatū ita etiā ēptor vlu capit vōde. g. in. l. cū fit probatum. C. de vluca. pro. empto. f C. de vfu.
p dōato. l. siue fuerit dñs.

niet ontfandlic. wāt hi is en blift in vryheyt
vande gelouer. te seggen en te declare de wel
ke vā beyde hi dīlaet in desen stucken. **A**
Exempel ic geloofde ian te geuē een rōtpaert
Weet dat tot desen eynde de voorszreuen Jā
niet en is ontfandlic. wāt het is noch in dē
wille vande ghene de welke diet gheloeft he
uet te declaren. vande welken vā beyden hi
sal willen geuen of den rol heynle oft d3 rōt
paert. en vande ghenē die welke hē best ghe
lieft sal hi hem mogen vrien. en ands ghenē
epfch so en mach hem daer af ghedaen syn.

¶ Bi saecke.

¶ Item die ande maniere vā meer te eise
is bi sake Beliker wīs of ic sculdich bē iā. xx.
pont en hi. xxx. pont epfchet. En allo bi meer
te epfchen vā men sculdich is dīleest de epfchet
synen epfch En daer o die wīlen epfchet d3e
behoort te maken en te formen sinen epfch
ten naesten vā d3 waerheit en rechtuaerdic
heit allo als hi aldaer sekerlike can ende best
mach En hem bedwingen vā so veel als hy
thonen sal moghen. **B**

¶ Bi plecke

¶ Die derde maniere van meer te epfchen is
bi plecke gelijc also wie gelooft hadde te be
talen enige dinc of sake te doe betalen tot eē
plecke. en men des woude epfchē in een and
plecke Gelijc als te gelouen tot parīs en mē
des epfchen woude tot oylpens Weet dat sul
ken epfch niet en is waerdich noch en is niet
ontfandlic. **L**

¶ Bi tide.

¶ Die vierde maniere van meer te epfchen
bi tide gelijc also wie gelooft hadde te beta
len tot kerlauont en men hē des epfchede tot
alre heiligen dach Weet dat tot desen epfche
en is den epfchet niet ontfandlic. **D**

¶ Bi tricherie.

¶ Ad moecht ghi weten dat den bescreuērecht
seit en wil op dese materie dat of iemāt is die
bi bedroch of wt ghiericheit hē vordte te epfchē
meer dā men hē sculdich is gelijc als voorsz
creuen is. weet dat na dat des coemt tot ken
nisse des rechters. en dā h3 allo wt loofh3 en
bedroch heeft dat gheepfchet. Niet alle en is
hi sculdich te d3uallen van sinen epfche. o d3
hi meer epfchet dan men hem sculdich is mer

behoert te betuallen van alle tghent dat hy
daer af epfchen soude mogen. gelijc of hi eise
de bi argelift tot alre heiligen. tghen datmē
hem niet sculdich en waer door kerlauont
hi behoort te d3uallen. dat hi nēmermeere tot
dien epfch comen en mach noch ontfandlic
wesen en sal En alsoe sulc gh3t verstaen vā
die and saken vā meer te epfchen. ac. **¶** Te wa
re bi also nochtans dat die epfchet nadē eise
begonnē te doe en eer die d3werer hē beholpē
si van vermeringhe vordden rechte hē ver
grepen van sinen epfche. en bekēde die waer
heit vā d3 sake of sculde alsdan en behoort hy
niet te ver vallen in scade En alsdan of daer
op gemaect worde enige appointment tul
schen den partien De rechter behoort sonder
hoeten des toe te laten. **E**

¶ Vanden vernieuwinghe van sculden.

¶ Capittel. L. xxxvij.

Uernieuwige vā sculde is die d3niewi
ge die enige doe in hozen epfch wan
neer hi gaet vādē eenē sculdenaer optē ande
ren En daer af spzeet die bescreuē recht meer
vā die culsumiers doe en seit also Die d3keri
ge of d3niewige die die een doet dē anderen
vā enige sculdē. wāneer een geest sinē schul
denaer in syn stede en dit en mach n3 rechre
lic gelien ten si dat die sculdenaer daermē op
wil gaen daer tegen woordich sieft dat hy d3
cōsentert en geloeft te betalē die sculdē aen
den gene de welke die aen hem gewijst is. en
d3 dē gene diemēt allo geloeft te geuē en te be
talē hē bed3aecht en bekeert aēdē sculdenaer
voorszreue of ands d3 en waer n3 waerdich
te houden. **F** Itē voozt so seit die bescre
uen reche d3 hoe wel datmē n3 en mach synē
sculde bekerē noch d3niewē. vādē enē sculde
naer optē āderē sonō dē wille en cōsentē vā
dē genē diemēt sculdich is te betalē so ist redē
G

¶ Datmē mach d3copen syn sculdē.
Nochtā moechdi wēt dattet daer o niet en
blift d3 enige sculdenaers en mogē wel hoer
sculdē d3copē. en geuē hoer actie eē ādere sulc
ke alst hē gelieue sal de welke sake hout en is
vā waerdē En mach dē coper o deser sculde
makē en intenteren actie vāder d3dōdē scul
de sculde telken dattet hē belieft. **H**

Insti. de act
§. hic ar qui
loco.

Insti. eo ti. §.
pl? at quatu
or modis.

Insti. eo. §. la
co plus.

Insti. eo. §.
tpe veluti vi
de bar. in l. v.
nica C. de pl?
peti. q soluit §
sed hodie vel
tripli insti. de
acti.

C. de pl? pet.
L. odiosas con
trahentū cal
luidatiles.

C. de uona. v
legat. l. dele
gatio debiti
delegatio int
to debitorū fi
eri nō pōt sed
iurium cessi
o bñ eo iusto.

C. de pac. l. be
bitum.

C. l. si delega
tio. §. nōis ac
de nouat.

Te Vanden sinen schulde sonderpartie
Ehij moecht weten dat niemāt en mach
 noch en is sculdich tegens sinen wille en con
 sente te wesen bekeert oft ghewesen te betalē
 penāt ands tgeent dat hi eenen sculdich is.
 Geliker wijs of iā sculdich is iacob en iacob
 sculdich is robert iacob die en mach n3 hāde
 tē sijn schulden sonder den wille van ian dz ian
 robert sculdich sij. wāt die redene wilt ende
 begheert dat elck houdt sijn stadt aen hē sel
 uen sonder verandert te wesen teghens sijnē
 wille.

Dac bi simpele
 woorden men niet en verandert eenē brief
En na die opinie van sommige custumie
 res licheelic is verandert sommige ghelofte
 of sommige obligacie die de ene hebbē aēdē
 andere bi ignorēzen somtijden dach vā be
 talinghe die ghelouet of wōden is ind ghelof
 te het sy datter si bi hieuen of anders. Gelike
 als of een man is geobligeert teghens een an
 dere van een somme van penningen tot so
 migen daghen te betalen en hi heuet vā een
 vanden daghen bi delay of wetttinghe te ge
 uen totten anderen dach het schijnt dat hi he
 uet verandert sijn hieuen en obligacie ende
 dat die edpact of brief vā obligacie daer bi sij
 verandert van sinen eersten waerdē. en al
 so onderhouden sommige wisen so sal ic
 v daer op thoenen tgeent dat die nye we rech
 te daer of wisen En seic die keiser also in sijn
 boec van tgeent dat leet wēf ghedaen was
 en ghewesen biden rade Vv i willen verbete
 ren die hieuen die van vernieuwinghe spre
 ken vanden actien hoemen die verandēt vā
 den eenen persone totten anderen en willen
 declareren die oude twifelen vanden rechte.
 die daer op waren seer obscuert of duyster En
 ordineren dat of eenighe schuldenaer si die an
 dere met hem stelt of dat hi verandert sinē ep
 sche vanden eenen opten anderen of die pan
 den ontfant op schulde. of vermeert of dmin
 dert die schulde of set tijde of condicie inder be
 talinghe of dat hi vernyeuuet of afdoet. oft
 ontfanghet hieuen van minre ghelt dan hē
 eerst ghelofte ware of doen eenighe andere sa
 ken Waer om die oude rechters seiden dz die

obligacie verandert was. wi niet en willen
 dat daer omme verandert mach sijn eenighe
 sake vanden iersten obligacie mer sal die eer
 ste obligacie in huer waerde bliuen. en sal de
 eerste van so veel ghesetert en verhoecht sijn
 Ten waer bi also dat die schuldenaren en die
 ghene diemen sculdich waer specialick set
 den en declareerden daer op. die eerste obliga
 cie van gheente waerden te wesen bi die an
 derde. en dat of ghinghen en anders n3. wāt
 wi willen en is redene dat die verandertige
 vanden obligacien die ter goeder meynings
 ghedaen sijn niet en wordē verandert noch
 vernyeuuet ten sij dat bi sonderlinghe ende
 rechtuwerdighe consente ghedaen si en n3 by
 liche of simpele woorden en ooc n3 met rech
 te ten sy bi also dat beide die partijen des ver
 claren ende verlien expresselic also te wesen
 so datter gheen fraude noch bedroch gheuous
 den en sy.

Die manier te veranderen obligacien.
Ende nae opinie vanden ousten stichters
 des rechts en eerste boeckē. Innouacie mach
 gheschieden bi veel manieren. Te veranderen
 die terminen vander betalinghe begrepe in
 der obligacie Te veranderen die somme ghe
 looft daer af te makē nyeuwe contract tegē
 tinhouden vander obligacien Te nemē pan
 de vanden schuldenaer die obligacie niet te
 volghen binnen. xxx. iaren tot sommige plet
 ken binnen. xl. iaren. en in piccaerdien binē
 xxi. ian vrouwe die in weduwe state waer
 gheobligeert. en daer nae weder huwelict oft
 in religie of clooster gaet en professie doet na
 der obligacie ten waer bi also dat die obliga
 cie inhoudende waer in religie of daer buten
 te. Alle dese voorseide condicien vernieuwē
 obligacie ghelike alst bouen geseit is Te sy dz
 biden partie verclaert si. dat so wes mē daer
 af doet sonder pzeudicie si van die ierste obli
 gacie. te.

Van solucie en deliberacie van schulden.

Capittel. C. xxiij.
Solucie en deliberacie van schulde te
 hem te vernoeuen van enigen schulde of ghe
 lofte bi betalinghe of satisfactie van partie so

C rubricadi
 et. l. h. soluet
 tibi pecunia;

Cru. alle. l.
 nouacionum
 uocētia couri
 gentes.

Istius ei qd h
 bt no pcedit
 de iure scrip
 to qd non fit
 nouatio istis
 modis de qd
 h bt nisi exp
 te dicitur fit in
 ptes qd volūt
 nouationē fi
 eri istis modis
 C. x. l. palle. 3
 fust. qd mo.
 tot. obligati. 5
 Preterea no
 natione.

datter niet redene behoert ghenoech te weten
 En na dien dat ic ghehoent hebbe vandē ob-
 ligacien en vandē mutacien of vanderinge-
 vandē sculdē So wil ic thone vandē solucie
 So moechdi weten dat of enighe sculdenaer
 pemat sculdich is veel sculdē of veel sake en-
 de tot veel stonde en hi betaelt die een sonder
 in betalinge te seggē of was sake of om wat
 sculde Weet dattet is tot electie of koere vādē
 ghene diert betaelt. die betalinge te bekeeren
 Voor wat sculde dattet hā belieft. Mer oft hi
 daer af niet en seide of en vclarde in βeta-
 linghe. En daer nae die schuldenaer olliuch
 worde son dē te seggē oft te vclaren. so wa-
 re die electie of koere aendē ghene diert ontfā-
 gen hadde En of si beyde olliuch worden en
 daer af gheē vclaringhe aē nremāt gedaē en
 hadden. waer si die betalinge bekerē wou-
 den en die erfname daer gescl of hadde. weet
 dat si aen beydē sibe gheen electie hebben en
 soude die betalinge also gedaē te bekerē volc
 enige vādē sculden int speciael. Maer soude
 ghekerē en gerekent wordē in betalinge vā
 den ouften sculden. die den sculdenaer dē a-
 deren sculdich ware.

¶ Te betalen eens anders sculde.

¶ Het is te weten dat geen actie en spruyt te
 gens and creditoer daerom dat ghi hē biet dē
 gheent dat uwen sculdenaer hē sculdich sijn
 En dat ghi wilt en begheert dat hi v gheuet
 dat recht vand obligacie die hi heeft teghens
 binen schuldenaer. wāt dat recht en moecht
 ghi niet hebbē. ten si sake dat ghi die sculden
 ghecocht hebt vā hē Hoe wel dat na besereuē
 rechte indien pemat si die betaelt aēdē credito-
 re tgheent dat een and hem sculdich is. Wp
 dier betalinge moechdi weten dat die obliga-
 cie ontslagen en gheurtet is op dat hi of destē
 doen verclaert die betalinge die hi doet.

¶ Te consigneren sijn schulde.

¶ Item of de schuldenaer biet oft wil gheuen
 dē ghene dien hi sculdich is tgheent dat hy hē
 sculdich is. en dpe and des nzen wil ontfāgē
 bi enige subtile wegen die schuldenaer mach
 consigneren en stellen die gheldē in seker plec-
 ke bi on dē wps en cōsente vāden gerechte En

dat ghedaē ghi sult weten dat son dē twiēl dē
 schuldenaer mach daer bi ontslagen en oncla-
 ret wesen en is wt allen periculen daer of.

¶ Te scriuen die betalinge optē rugge vanden brief.

¶ Of ghebuerde dat pemat verbodē of ghe-
 obligert si met brieuen. en dat betaelt en aff-
 quite die schulde. Weet dattet meerre sekerhe-
 de is. dat te scriuen opten rugge vādē brief.
 dan den brief te scozen of wed te geuen. wāt
 bi auontueren mochte dē brief vmaect woz-
 den vandē notarisen of geuondē in sijn pzo-
 thocole in toecomēde tide. met als opten rug-
 ghe vandē brief betalinge gescreuen is. men
 en mach daer na gheen vvolge meer doen.

¶ Dē brief of obligacie wed te hebben.

¶ Item en oft gebuerde dat dē brief van ob-
 ligaci daer mede enige vbdē waer teghens
 een and wed gegeuen worde dē ghent die al-
 so verbodē waer teghens den dāc of wete vā-
 den ghenen diemēt sculdich waer. weet dat
 des niet en waer tot pjudicie vāden ghene
 diemēt sculdich waer. noch ten soude die ob-
 ligacie geen cracht noch recht benemē noch
 hinderen En daer of oft dattet v also bekēt oft
 onkent en dē rechten dat weten mach hy es
 sculdich v te doen betalen gelīc als hi te vo-
 ren ghedaē soude hebbē of behoorde te doe nē
 tegenstaēde dat de schuldenaer hem wilde be-
 helpen dat hi den brief van obligacie by hem
 of te hem waers hadde.

¶ Te betalen voor andere.

¶ Item het is waer dat oft pemat die schul-
 de betaelt daer ic in verboden ben hoe wel dē
 ic niet tegen woordich en waer inder betali-
 ghe. weet dat die obligacie daer ic mede ver-
 bonden was is te nyte en voer aengelē dat
 de ghenen die ick also sculdich ben in sulcher
 manieren des ontfanghet.

¶ Vā possessie gegeuen in betalinge.

¶ Die keyser antwoorde mi alsoe ic hē raets
 vracchde en seide Also ghi segt dat ghi ghege-
 uen hebt een crue in betalinge van eē some
 van penninghen die ghi sculdich waert den
 gēre die v dē geleēft hadde. wāt als hi u we-
 ue gehoudē hadde een seker tijt en die seer bez-

20
 C. de solu. 4.
 lib. 1. in po-
 restate en en

6
 C. r. d. i. l. 1.
 nulla tibi an-
 uerlus.

7
 C. r. d. i. l. 1.
 obsequiatioe
 tot p. p. c. i. l.

8
 C. r. d. i. l. 1.
 p. c. i. l. p. c. i. l.
 solut.

9
 C. r. d. i. l. 1.
 debitorius.
 C. r. d. i. l. 1.
 debitor
 C. r. d. i. l. 1.
 p. c. i. l. p. c. i. l.
 C. r. d. i. l. 1.
 p. c. i. l. p. c. i. l.
 C. r. d. i. l. 1.
 p. c. i. l. p. c. i. l.
 C. r. d. i. l. 1.
 p. c. i. l. p. c. i. l.

10
 C. r. d. i. l. 1.
 n. i. f. e. s. t. i. u. r. i. s.
 v. l. i. m. i. t. a. t. i. o.
 a. d. i. u. s. i. f. i. n. e.

boeten en dat te doen condigen den ghe die
 dat erue hout of ten naesten huys in dien op
 die plecke geen huys en staet die de rente scul
 dich is. en hem te doen dagen den eersten din
 ghedaghe. Den dinghedach gecome de heere
 of de baellin vooz hem behoert he te presente
 ren tegens den ghene die dat erue houdede is
 en wed brenge sijn clachte in rechte segge
 de dat hi sinen dach bemaert tegens dese. A.
 tegens wien hi dach heeft. so dat biden man
 nen en sergant mach bliken daer si of schul
 dich sijn relatie te doen of den scepenen indre
 scepenen sijn En dat ghedaer behoort hi te leg
 gen. Ic claghe teghens dese. A. daer de dach
 op huden dient o ghebyke va renten van de
 ser. en van sulcker tot onbetaelt. Conclusie doe
 de teghens den voorscreuen. A. indien hi al
 hier is. dat indien hi bekennē wil dat hy dpe
 voorscreuen erue houdede is mitsdpe voor
 scyde rente betalende hi sal die waerheyt be
 kennen en sal mgn rente voorscreuen schul
 dich sijn. mi toe gewesen sijn. betaelt te wor
 den va alle den voorscreuen iaren. en va ele
 ke terminē als voorscreuen is metten colken.
 en boeten daer toe ghe woonliken. et. En in
 dien hi desontkent ic sal so veel thone so wel
 bi besit bi tugen als bi bzeuen dats genoech
 sijn sal. et. En of de genie die dat erue houden
 de is. niet en quame ten daghe gheassigneert
 en betepheut so behoort nochteans de dach te
 gens he bewaert en ghoudē te sijn totter vre
 ge wesen En als die vre gewesen is. de clach
 te behoert onieut te wesen als voersleit is doe
 de clachte hebbe sinen eyfch op sulcken profij
 te bidē defaulte als den houe seggen sal. Het
 behoert geingiert te sijn de eerste defaulte en
 den erfhouder wed te ddachuaerden ten an
 deren viertien nachten op sijnen anderden
 dach En also bewaert die voorscreuen vier
 tien dagen. en hem da wed te ddachuaerden
 ten derden. riiij dagen als op sinen. iij. dach
 En dien dach bewaert so behoert hi wed de
 dachuaert te wesen ten vierden viertien da
 gen. om te sien wilen en iugieren die default
 ten vanden drien viertien daghen Te welc
 ken behoert ghesleit te sijn als dat den rente.

rci

hier wel gheraect heeft sinen eyfche van sijn
 tenten ende ooc niede vanden boete die wel
 ke daer toe dienende sijn. Ende de houder des
 voorscreuen erfindien hi dat erue tot he be
 trecken wil so soude hi alsda moere doe nyu
 we clachte daer en va nyens dat erue si relai
 si en doen condigen als voorscreuen is. en drie
 riiij. dagen daer op ghehouden na die clachte
 weder gebrocht daer op tot sake. En de dach
 berekent hi drie. xl. dagen. En ten leste dach
 weder dach te stellen ten iare gerekent vade
 dach of vanden eersten. riiij. dagen vande be
 clachte va dat erue wed aē hem te betrekent
 Dat iare ghetome noch behoort men de dach
 te bewaren te houe. Ende alle die dagen te be
 waren tot dat die sterren aendē hemel sijn al
 so wel. die. riiij. daghen als die. xl. dagen. aē
 ghesien dat des aengact die gronde va dat er
 ue. Mer die. riiij. dagen vanden tenten aē te
 dinghen en behoefmen niet te wachten na
 den sterren. om des wille dattet den grōde nē
 aē en gaet. Mer nochtas sal mē he dair afrege
 len naden stile vande houe wār die sommig
 ghe houdē dat erfliche tenten aengaēde den
 gronde. en sommighe seggen contrarie en wil
 len segghen. dattet niet en is va pecune daer
 op geset. en daer om en ist niet grondelic. hoe
 wel dattet op lant is. Ende daer om sal men
 vloten nade stijle vander plecke daer des ge
 boert. Ende als dat iare bewaert is. als vooz
 screuen is. behoert dat erue ghesleit ende beto
 ghen te sijn aenden here. Mer indien de hou
 der des erfa betalen wil binnen dier tijt de re
 ten ende colken. hi sal weder comen tot sinen
 eruen.

¶ Bi hoe veel manieren preuē
 nen in beclachte vooz den rechter souuerāē
 stad neemt daer geen renuoy of en gheschiet

Capittel. L. xli.

¶ Eet dat bi thien manieren stat neēt
 preuencie in beclachte vooz den rechter sou
 ueraen vanden welcken ende van elcke bi
 sonder dpe rechter souuerāen vooz wien des
 boert. niet en is ghehouden te renuoyerē an
 sinen rechter of den rechter die begheert. wel
 ke saken sijn dese. Eerst in cas van nieu wic
 hede

¶ En overden in cas

C. vii. posth.
 l. i. v. C. ubi
 de posteloge
 op. l. 6.

C. ubi fides
comilpeti. o.
por. l. i. l. qd le
gar. ff de uol

C. de depof.
to. l. ff. qd iur.

Ita fuit den
p arrestu cu
rie plementi
p iohane hje
burgen tour
nacen cotra
dñz gerardu
de heloin. an
no. m. ccc. lxx
vij.

Decre. l. i. q. r.
de foro cõpe.
teti. c. er teno
re l. aru. de
cre. Ex pte.

C. de iure. fil.
l. fil. q. i. Lau
fert. cu glo.
meli. fa. C. v
bi. ca. u. fil. a. l
ad filu cu l.

F C. de vote. in
re enucle. l. i.
ubi dr. oia no
tra facim. q.
b? auctorita
te nram imp
timus

C. de errore
calculi. l. i.

van ghifte in hu welic. **E**n derden i cas vā
ghifte in testament. **A** **E**n vier
den in cas van douarie **E**nde dese lesse twee
perceelen machmen formeren bi misse defaite
En vijften ghelijc als van dinghe ghesiet
in bewaernisse van yemant. indien men ac
tie en eysche daer af doen moet het is sake vā
pzeuentio en die kennisse daer of blift aendē
oppersten rechter. na darmen eerst die vsoect
B **E**n sesten als saken van sekerhe
de of vrede begheert die een regens den ande
ren. want alsmen des eerst begherende is aē
den rechter copale so behoort hij te geuen en
daer toe dwingen de partijen om tweluaren
van payse. **S**oe soude mede een and rechter.
Hoe wel dat die partie daer mē den vrede oft
sekerhede of begheert te hebben clerc waer en
specialic ghehu welic. **C** **E**n se
uenden indien eenighe vrouwe of ioncfrou
we haer betooch voozden rechter souueraen
om sake diemen haer met cracht en ghewelt
verongelijct hadde oft van hueren erue ver
steken. want aldan en behoert daer af geen
renuop ghedaen te sijn **N**ochtrans hoe wel d3
die sake waer reele of van erue. pae segghen
die rechten indien si hoer betoghe totten geel
teliken recht bi pzeuencie so en soude hi daer
af gheen renuop doen **E**n of dat saecke waer
d3 daer gheen cracht oft ghewelt gheschiet en
waer aldan en soude daer gheen pzeuencie
verstaen wesen. met behoorde die sake geren
uopeert te wesen aendē rechter daer si onō ge
seten ware. **D** **E**n achsten in cas
van fiscus **D**ats te verstaen van allen schul
den. toebehorende den demapne vanden co
ninc of den demapne oft heerlicheit vanden
prince of vander stat. of ghemene saken aen
gaende **E**nde dese schulde is properlic ghehre
ten schulde fiscal **E**nde behoert bihaerre natu
ren toe te horen der camer vander rekenige
des conincs vanden prince vander stad of
stede of vander ghemene sake. daer des ghe
buert of toebehoert. **E**nde aenden oppersten
rechter behoert de kennisse alsinen des tot hē
betrecket ende aen niemant anders noch ge
ne renuop so en mach noch en behoert daer

af ghedaen te sijn. **E** **E**n negen
den in cas van port darmes. de welcke is sa
ke van pzeuencie. ende so gepzeuilegiert dat
die kennisse behoert aenden rechter copale
ende aen sinen officiers ende aen ghenen an
deren rechter. **E**n thien den in cas vanden
sauuegaerde vanden coninc. of vande sau
uegarde vanden prince daer die kennisse oft
toebehoert den coninc of prince en aen huerē
officiers ende andere **E**nde geen renuop en
behoert daer of ghedaen te wesen aen gheenē
rechter wie hi sijn Jenghelien datter is vande
edelen demapne vanden coninck. **F**

C Van erroer van rekeninghe.

C Capittel. L. xij.

E Broer van rekeninghe dat die clerckē
hieren de errore calci. is. **V**anneer in enighe
rekeninghe of in in eenighe transactie. oft in
andere sake erroz is het si in rekeninghe. oft in
daghe of in ghelcriste **E**nde daer of seggē d3e
rechten ghebreke van rekeninghe van een sa
ke en doet gheen pzeudicie aen die waerheit
te getaken. ten moet weder ghekeert sijn vā
erroer tot goede rekeninghe ende totter waer
heit vander sake. hoe wel nochtans dat d3e
sake of rekeninghe ghedaen ende gherekent
gherekent gheweest hadde meer dan eēs. en
de dat daer laps van langhen tide ware i er
roer op ghelopen vanden beghinzel vande sa
ke ten daghe toe vanden eysche. die rekenin
ghe behoort te wesen recalculeert ende die er
roer beken. oft datter si laps van tide vā dē
rekeninghe tot dander. ten waer bi alsoe dat
die rekeninghe ghedaen gheweest hadde en
de ghepasseert of ghegeuen vooz rechte cõpe
tent ende behoortlic **E**nde daer op recht bege
ret ende bi sentencie waer ghebedideert. van
der rekeninghe sonder appiel. ac. **V**ant all
dan en waer daer gheen erroer nemmerme
re. oft ten waer dat tusschen die partijen daer
af eenighe transactie ghedaen ware inder sa
ke en daer af bziuen bliken. **G**

C Dat laps van tide gheen stad en ne
met in erroer.

C Noch moechdi weten dat in erroer vā re
keninghe laps van sijn gheen stad en heuet

men en coent alcht tot goede rekeninghe alst niet gepasseert en ware bi dōnille als vooz-
scruen is. hoe wel dattet geleden waer. xx ia
ren of. xxx. oft meer. want gheen laps en heft
stade soe langhe als die partijen leuen indyēt
in andere saptē of saecke sij dā in ontfanger
scap wāt dat moet tot allen tiden wēd comē
tot goede rekeninghe. En hoe wel dat die ont-
fanger doot ware so soudē sijn erfgenamē
goede rekeninghe daer of moeten doen. Hoe
wel dattet niet en waer van horen tijt. n3 te
min si soudē daer af ghehouden wesen nae
dat si gheapprehenderē of ghenomen hebbe
succellie vandē ontfanger verleden. A

¶ Van proces op erroer.

¶ Noch moechdi weten dat in sake van re-
keninghe indien daer om enighe gheschil is.
die valt in sake van tuyghen. en dye tuyghen
daer om werde ghehoert. dye produplantē
moghen en behoren te horen die deposicē vā
den tuyghen. En die reden is. dat si sulcke sa-
ken mochten segghen dat vā node waer dat
de produplant daer op dede ter cōtrarie. wāt
die deposant soude mogen tuyghen. d3 hi daer
of niet ghehadē en hadde tgeheent dat hij ghe-
hadē soude hebben. Ende also soudē si depo-
seren ende tuyghen tot sinen profite. sc. En-
de also wortet gheseyt bi arrest vanden parle-
mente om den procurator en ontfanger van-
der stede van doornic int iaer. m. ccc. lxxij.

¶ Men eens anders sake ghedaen te heb-
ben sonb den ghebode vanden ghene dyet be-
hoorde te doen

¶ Capittel. L. xliij

Saken ghedaen sonder den gebode vā
den gene diet behoert te doen is te doe
en te solliciteren die saecken van yemant die
absent waer sonder beueel van des te doen.
niet de gene die des dede sout doen als mage
en vrient. of als vrient sonder dattet ghesey-
det in proces noch vooz rechte daer gheschil
ware want al daer en soude niemant hē mo-
ghen onder winnen van eens anders saken
sonder procuracie. Mer waer nemen tot eēs
anders sake wt vrientcap sonder procuraci-
mach wel gheschien met redenen. En tgeheet
dat bi sulcken vrient gedaen sal wordē vooz

een ander behoert gheaccepteret te wezē vā-
den ghene die dat also vint tot sinen profyte.
Ende is schullich ende ghehouden wēd te ge-
uen den ghene die hem sulchen dienst ghedaē
sal hebben de costen die hi vooz hē int duol-
ghe reedelie ghedaē en gheleent sal hebbe. En
daer is hi ghehouden biden rechte van ghedaē
saken dat die clercken herten de nogocqage-
this. En daer om wil ic v daer af bewisen en-
de thonen sommighe exempelen die kenni-
se gheuen allen anderen om te hebben decla-
rien vandē rechte vā gedaen saken. B

¶ Exemple vādē eersten saken vā die rechte.

¶ Ic en mijn broeders waren erfghenamē

van onsen vader die schullich was veel schul-
den die te betalen waren vā mi en van mij-
nen broeder daer om dat wi te samē sijn erf-
ghenamē waren. Mij broeder was butens
lant die goede van minē broeder warē geop-
presseert en heb wōgē dē sculdēnaers te betā-
lē waer o bi rade vandē wylsen mannen en-
de om te scouwē en te blien die scade en intē
restic betaelde dye schulden van minen broe-
der. Mij broeder quam weder te hups. hy en
woude niet cōtribueren tgeheent dat ic betaelt
hadde so wel vooz hem als vooz mi. Ich seide
dachi betalen moeste sijn portie en aēdeel bi-
den rechte en iugement van gedaen sake. Hi
seide ter cōtrarie. Alle ghesien. die kepler sey-
de bi aduys van sijnen rade dat hi schullich
was te betalen tgeheent dat hi vooz sijn aēde-
le betaelt hadde bide rechte vā ghedaē saken.

¶ Vanden scade die ghebuerē moch-
te dē ghenē die eens anders sake veruolghen

¶ Den ghenen die andē lieden saken doe. In
dient geboert dat in des doede opcoet eenige
scade. weet dat si daer in ghehouden sijn. Te
si bi also dat soe wat auentueren daer op co-
men sy ghehouden sijn weder te gheuen.

¶ Vanden saken des weesles

¶ Vanden kinderen is gheordineert bi be-
scruen rechte dat indie enige weese enige sa-
ken heeft. die tegens sijn profyt gaē en hij ge-
voechde en hadde en wt vrientcap eenighe
vā sijn vliendē sijn saken. Duolcht soe dat bi
sijn duolch en diligencie de weese daer profyt

C. de nego. gest. l. curam re tibi. v. l. ad nerius eos.

C. de nego. gest. l. sine p. scate.

C. de neg. ge. l. sine p. scate.

C. ru. di. l. ne go. u. geren. res. Adde op istud cap. nō ē ptra. l. alle. gata nā nifi pactū sit non tene. negoci op gestor de casu fortuito ut hac. l. nego cium.

*En. superius
dicit. contra
peruberes*

den heeft. Hoe wel de ghenetie des doet npe
en is linen voecht. Nochtans na dattet kerē
sal tot profite vanden weese weet dat hi de co
sten die hi o tveruolge vā dien gedaē sal heb
ben de welcke gekeert sijn indē profite van
den weese voorsēpt bidden recht van gedaen
saken sal weder hebben gheheelic. **A**

¶ Exempel.

*En. superius
dicit. contra
res filios mo
ram.*

¶ Een wif hadde kinderen daer die bad off
gestouwen was die noch waren in ionchz en
de hadde voechden en regierders. Si worde
ge ware dat die voorscreuen voechdē niet en
dede die profite van hozen kinderen en broch
te dat den rechter an. en duolgede dz si moch
te hebben anderen voechdē. En biden gebre
ke vanden voorscreuen voechdē si so veel d
uolghede. dat den voorscreuen weef kinde
ren geordineert wort and voechdē te hebben
Die moeb dleyde die costen daer nae eyschte
si die costen wed te hebbē op dpe goeden van
den weesen. Die voechden seide ter contrarie
en of si vooz hē pet gedaē hadde si wass schul
dich te doen. En daer o en behoordese daer off
niet wed te hebbē. Die moeder seggēde dattet
sgeent dat si gedaē hadde was o profite van
hozen kinderen. Alle gesien het wort geseit bi
den keiser bi aduys vanden rade. Dat of dpe
moeder gedaen hadde enighe costen om hoer
kinderen en o hozen profite si wass schuldich
te doen bider redenen vā moeblike mine. en
en waren die goeden vande weesen daer in
niet ghehouden. **B**

*En. pias ma
tristis; pie sue
currere nato*

¶ Exemple
¶ Een man die genaemt was iuliaen eysch
te ghelt van ian. welke ian tghelt schuldich
was iacob. En ian betaeldet eer iacob wie dz
ghelt behoerde tontfangen des wisse. hy quā
tot iuliaen en braechde hē waer om hi ontfā
gen hadde sijn ghelt. E seker tāt daer nae ia
cop woude wed hebbē sijn ghelt vā iuliaen.
die welke des weygherde te betalen so, dz dē
ghesil quā voordē keiser. Hi seide bi aduys
vanden rade dat iacob hadde actie op iuliaē
biden recht vā gedaen saken. **C**

*En. dic. i. si
pafno affu.*

¶ Een ander exempel.

¶ Ghi hadt stiefkinderen van v wif d welc
ke ghi ondhout in u wē huse als v sels kinde

ten en of ghi vader daer of waerdē en deet hē
liedē leren hoer ambachten gelic als oft v kī
deren waren. En des also gedaē in tēde nae
maels ghi eyschet op die voorscreuen sake u
we costen gelic als of si vzeemde waren. Die
voechden vande voorscreuen kinderen seg
gende ter contrarie en dattet tghēent dz ghi ge
daen hebt en daer om gegeuē. dat is ge weest
als stiefuader ter cause van hoerre moeder v
wif en bi natuerlike redenē. ter cause vā ha
re voorscreuen moeb ghi hoer kinderen ghe
lic den uwen gedaen hebt. En daer om en be
hoortet v niet wed gegeuen te wordē. nadem
wif se mā die seic. **D** En ghi stiefu
der segt ter contrarie. en dat bide recht vā ghe
daen saken ghi schuldich sijt wed te hebbē tge
ue dat ghi daer o ghedaē en gegeuen hebt. dz
derlinge aengesien dattet gekeert is tot hoer
profite. Waer om. ac. Alle gesien het wort ge
leit bi aduys vanden rade vanden keiser dz
indien de stiefuader int aennemē vande kin
deren mencie of vooz waerde maecte dat soe
wes hi dleggen soude in hē lieden te voeden
ende te doert leeren wed woude hebbē. ende
daer of maecte vooz waerde of protestacie aē
den voechdē vanden kinderen voorsēit. hi ic
se schuldich weder te hebbē tot iuste extimacie
En indien hi des niet en besprac. en an nam
den kinderens o sijn wif se wille hoer moeb
om dies wille dat wanneer ghi hoer trouwe
det si die kinderen bi haer hadde geliker wif
als een moeder behoert hoer kinderen te heb
ben. En ghi sijt als stiefuad als die t weeste va
der vanden voorscreuen kinderen. en ghy
dat also ghedaen hebber ghi en behoortet nē
weder te hebben. **E**

¶ Tegens voechden.

¶ Item weet dat actie tegens voechden en
de regierers en expireert. noch en verlijt npe
om haren doot mē en heeft en behoert te heb
bē actie na hoer doot ter cause vā hoer voech
die die si in handen ghehadē hebben aē hoere
goeden en aen hoer erfghenamen. Ende hoer
erfghenamen sullen ghehouden sijn te ant
woorden en tegheuen rekeninghe indē hoer
ouders dat in hoer leuende liue niet ghedaen

en hadden eſt dat biden recht vā gedaē ſake.
¶ Waermen veruolghē ſal met recht.
¶ Na beſcreuen recht die actie van ghedaen ſaken en veruolghen niet die ſaken ghedaen ende gheſolliteert biden ghene diē uolcht. Maer volcht die perſone om wien men veruolcht ende ghedaen heeft ende hem behoort men aen te ſpreken ende nyet aen die ſaekē biden rechte van gedaen ſaken. **B**
¶ Dat laps van tide gheen ſtadt en heuet in ghedaen ſaeken.
¶ Item of een man welandich is bi langen tide ende het gebuert dat een ſyn goede vriēt duerendē dien tijt. procurorēt eſt veruolghet die ſaken opten coſten vanden ghene die welandich is. ende daer na dye weder ghecomē rekeninghe hebben wil van ſyn ſaken of vā ſinen gorden. Ende de ghene die ſyn ſake gedaen ſal hebben weder gheleit rekeninghe te geuen van ſyn ſaken ende goeden bi excepty van langhen tijt. Weet dat in ſulcker ſaekē laps van tide gheen ſtadt en heeft mer moet rekeninghe ghedaen worden teghens dē eſt ghenamen vanden ghenen die ſulcke ſaeken ghedaen hadden. **E**
¶ Wan moeder die eſchen ſoude die houdinghe van hoeren kinderen.
¶ Item de moeder die hoer kinderen gheeft teren eſt die onderhout ſo lange als ſi out ſyn dan ghebuert dat ſi op hem lieden eſchē wil die houdin ghe die ſi gebben heeft. Weet dē ſpdes niet doer en mach want. liefte eſt. defermt herticheit vander moeder behoortet te doen. Maer indien ſi in andere maniere hoer ſaken daer ſi lieden profijt of ghehadt hadden ghedaen hadde dat ſoude ſi moghen eſchen.
¶ Wan ſaken ghedaen bi crachte. of wt breeſe. **¶** La. C. xliij
¶ Cracht of wt breeſe na beſcreuē recht. en behoort niemant gebrocht of bedwōgen ie welen te doen of te ghelouen eeni ghe ſaekē. **E** Eſt oft alſo ghedaen waer ghi moecht wetē dē des niet waerdich en waer noch en is niet houdelic. Ende oft ge daen waer ſo ſoudement noch mogen wederroepen eſt weder hebben biden recht van re-

ſtitucie interiner. Aengheſien dat des gedaen ware wt breeſen conſtant. Dats te leggē als die breeſe ende cracht daer op ghedaen. gedaē ware bi ſoe ſterken perſone teghens ſo ſimpele. dattet bliken mach te weſen breeſe cōſtāt. Ghelijc als of een cleente dan ic in crachte in perſone ende in ghellachte mi dē pghende ende bi mōnre ſimpelheide wt breeſe van hē ic ſinen wille doe. want het behoort dat eē mā hem thonen ende hert hebben ſal. Eſt hoe wel dat ic bromer ware dan hi is ende die dreige ment niet ſeker en is ende dat hōt om ſimpel dē pghement doet. weet dattet niet en is breeſe conſtant. Item hoe wel dat die ſake gedaē wt breeſe van vrouwe alſo totter gelofte. wetet dat indien die ghelofte ſonder breeſe of bedwanghe betaelt wort. daer en valt nēmermeer reſtitucie. want alſo te doen is die breeſe wt. Soe ſal ic v daer of thonen ſommighe exempelē om te bat de ſake te verſtaen wāt bi gheliken rechte behoort dat andere dē ſtaen te weſen.

¶ Exemple.

¶ Het ghebuert dat een man ſtercker dā ic mi bedwanc hem te betalen een ſomme van penninghen met crachte. Den dach gecomē ick betaelde hem om des wille dat ick dat nē en dorſte laten. V anner ick die ſomme betaelt hadde ick worde beraden. dat ic trecken ſoude totten keyſer. daer ick remedie vinden ſoude van reſtitucie. Soe als ick quam tottē keyſer. Hi ſeide mi. hoe wel dat ghi ghelooft hadde met crachte. die ghelofte en is vā geen te waerden. indien ghi alſo dan ghecomē had det om remedie van reſtituci. men ſoude des wel verſien hebben. Maer nae dat ghi hem betaelt hebt daer na ſonder crachte. ghi hebt betuycht ende voldaan dē betalinghe. want inder betalinghe nyemant en heuet v cracht ghedaen oft be welen. ende dat en was gheen breeſe conſtant. Aengheſien dat inder betalinghe gheen crachte en was alſo wel als in ghelouen. want doe dē crachte ende breeſe v ghedaen was. waert ghi ſchuldich te comen om remedie.

¶ Cr. di. l. en ratorcs etiā ſucceſſores.

¶ Cr. di. l. nes gōch's geſtis.

¶ C. de neg. ge l. aurato: i: ti bi. v. ladiuus eos

¶ Cr. di. l. alſi mēta qdē q ſilys.

¶ C. de hiſque v. me. de. cau ſi. p totum.

¶ Cr. di. l. mē te nō ſolum

Folio

Item vā eenighe erue te vercopen bi crachte of bi ghewelde of wt vzele.

**C. ru. d. l. si vi
f metu.**

Een man hadde eē grootuader die gedwōghen worde met crachte sijn erue te vercopē. Dese coop ghedaē. Dye grootuad worde officiūich efi worde die selue man sijn erfgename. Die man siende dat hy erfname was efi sijn grootuad hi sochte raet hoe dat hi web gecrōghen soude moghen dat erue. efi hā vāt hoe d3

**C. ru. d. l. si
p vim v me
rū mortis
Mōde pactio
q. met? cā in
tra anū dā
ad qdruptum
fices nō resti
tuatne p? an
nū dō ad sim
plū si alia ac
tio nō cōperit
l. ā. alle.**

de ghene die vā sijn grootuader dat erue ghecocht hadde met crachte of wt vzele dat hēt voort dcocht hadde eē and efi hē sochte voert raet wat hi daer op soude mogen doe efi eisch te den keyser brieuen van restitucie Hy seide mi ghi sulste hebbē naden rechte vā dō plecke midts web geuende den prijs dat die ande cooper daer of betaelt heeft De welke cope te was rechtuaerdich. efi in goed trouwē na uwen aenbryngen. Also suldi gherestitueert worden vā dē erue die u we grootuad daer ghi erfghename of sūt met crachte dcoft heeft

**C. ru. d. l. si
accusationis**

Mer liet wel toe dat die leste coper dye rechtuaerdich is dat erue so lange gehoudē efi beleen heeft in teghen woonichheit van v den tijt vā x. iaer efi in uwer abtens den tijt vā xx. iaer wāt also en soude ghi niet moghē weder ghecrōghen. **A**

**C. ru. d. l. me
tum.**

Exempel.

**C. ru. d. l. si p
impressionē**

Item twee broeders waren houdēde een erue Het ghehoert dat een machich man dye si hadden tot ghebuere hē liebē dede vercopē dat erue met crachte. efi wt vzele die si haddē vā sijn diergemēt efi dat hūle in geuanghe nisse leggen soude als hi seide. Dat ghedaen die twee broeders toghen totten keyser ende begheerdē daer op prouisie datse mochtē weder comen aen hozen eruen die si also wt vzele vercocht hadden Hem liebē worde gheseyt dat indien si tveruolghen dedē om restitucie binnens iaers het behoerde gebetert te wezē. de quadriplo vā also deel gheles als sy ghehadt hadden vā hozen erue Efi indient sūt dū volchden na dat iare iertst efi al hozen bekent vanden crachte efi vzele. ghi sulde restitucie hebben vā uwe sake alleē als die prijs daer of weder gegeuen is als voorseit is. **B**

**C. ru. dicta. l.
veditioes do
natioe trans
actionis**

Te vercopen om sake van crisme.

Een man die begheerlic was te hebbē een erue die welcke ic hadde dierghede mi seggēde dat hi mi accuseren efi wroeghen soude aē den rechter van een dootlach. ende dede mi daer om vele moepenissen. ende wt vzele vercochte ich hem dat erue op dat hi mi niet accuseren en soude. Ende daer na woude ic weder gherestitueert worden van minen erue. efi dede daer af begheerte aenden keyser. So worde mi geleit dat mijn begheerte was onredelic want het niet ghedaen en was ontredelike saecke. **C**

Exemple sijn erue te ropen.

Een baelliu was teghens eenen man die woonachtich was in sijn baelliuscap de welcke daer of veruact was efi wt die vzele vercochte hi hem een erue die hi niet en soude dcocht hebbē ten hadde gheweest om vzele vā den seluen baelliu. Dat ghedaen die mā hadde daer nae raet te trecken totten keyser Ende toech al daer ende eyschte daer op remedie Den keyser ordinerde dat dē baelliu bedwōghen soude worden dat erue weder te geuen dat hi also vanden man diet toebehoorde gecocht hadde. ende dat de selue baelliu verliesen soude alsoe veel als hi daer af betaelt hadde tot profite vanden here hoe wel nochtans dat die baelliu voorsecreuen subtilgē een and daer in hadde doen setten. al wasset sijn wōt Ende behoort den baelliu gheprineert te wesen van sinen dienste. **D**

Wat vzele niet waerdich noch nyet te houdē en is **S**oe moechbi weten dat so wie hem behelpē wil vā restitucie bi vzele hi moet die betugē gedaen te wesen bi faite cōstac efi nyet by simpele efi idele of onachtlaē woordē vā dier gement alleen wāt ands den rechter en soude daer op n3 thonē **E** Efi bi cōtrarie te denē indie de vzele is vā faite sulc als dē rechter daer op rustē efi coeue mach weet dat alle tgeet d3 daer bi gedaē is. het si bi ghifte bi dco pighe bi transactiē bi pactiē oft cōpactē n3 en is waerdich noch en behoort n3 ondbhoudē te wesen. **F**

Uā argelist. **C. l. r. n.** Argelist dat die clerckē hieten de dōls malo is. wāneer i enige cōtracten of

coop gheschiet eenighe fraude bedert diemē
hier dol tussē die practisiē in houē. soe mo-
ghet ghi weten en verstaen dat soe geringhe
als partie die ghedaen heeft eenighe contrac-
ten of coop of pactien geuoelen datter is dol
en furple. So mach hi aldan comē tottē rech-
ter en begheren ende obtineren als dat hi
sien mach worden op dye dol en furple daer
hi of bedrogen is bider subtilen list van sijnē
partie inden voorscreuen coop twelc hi wel wt-
ste. So sal ic v daer of thonen een exempel in
cas van rechte.

¶ Een man was borge voor een ander. dye
welcke met sijn borchtchte om seker daer af
te wesen. dede den schuldenaer setten sekere
panden in sinen handen in sekerhede. De bor-
ghe dede den voorscreuen panden bi subtile
wegen vercoopen bi andere dan bi hē en son-
der dat die schuldenaer noch hi mede bed won-
en en wordē dē die schulde. mer wt ghiericheit
hadde hi die vercocht dē minre gelt dāse waer-
dich waren en hi haddese doen scopen son-
der autoriteit van rechte. Die schuldenaer des
nam. en dede daer af clachte tegens sinē bor-
ghe. De keiser seide biden rade. dat die voer-
seide borghe qualic gedaē hadde en dz hi schul-
dich is weder te geuendie pandē son-
der die co-
sten.

¶ En also moechdi vstaē vā
allen coop daer dol is en furple. de ghene dye
bedrogen is sal gerelieueert worden. op dat
hi die dol behooflic doet bliken binnen dē tij-
de van twee iaer nadē coop gedaē en niet na-
datmen des wordē ghewaert. Want trecht de
dol niet vorder en strect te eyscē van. ij. iaren.
En die daer na eysche dede ten waer bi alsoe
dat hi wtlandich waer bi rechtuerdige noot
taken hi en soude niet ontfangen worden.

¶ Van penningen die niet ghenō-
breert of gegroot en sijn in scopighe vā erue

Capittel. L. xlvi.

¶ Op te maken vercopinge transacti-
en of ander pactien bi middele vā penningē
daer brieuen of ghemaect worden en inde sel-
ue brieuen niet genombreert noch vclaert en
is die sōme vādē pennigē. waer dme specia-
lic des geschiet. of gedaē wort. en dat de sco-

per blōdt dat gehadt en ontfangē te hebbē. en
is niet waerdich. en is al die contract te repete-
ren sonderlinge so geringhe als die sake ver-
oudet en dat des valt in actie op den erfgena-
me vande vercooper die de sake heeft te igno-
reren de sake die niet verclaert en is alst rech-
te bewijst. &c. Enighe seggen dat hoe wel dz
hi vercocht heeft en geleuert enige sake of ge-
looft te doen of weder te geuen en daer of ge-
maect en gegeuen heeft brieuen in sekerhede
en ghi niet betaelt en sijt vanden penninghē
de ghi daer af hebben soudt noch den brieuen
maect daer af gheē mencie dattet ghelt v ghe-
geuen en betaelt was. Weet dat ofmen daer
nae wil ghebuycken vander saecke. het is
van node te thonen betalinghe eer si bed wō-
gen mogen worden biden brieu vander ver-
cochte sake. of gheloeft te leueren noch te ghe-
uen. oft anders die contract en waer vā gheē
re werden.

¶ Ic dencke of ve-
mant geobligeert is bi brieuen in eē somme
van penningen weder te geuen bi also sterc-
ke obligacie alst mogelic sal wese. En in dier
obligacie niet genōbreert sy die somme van-
den ghelde. ende dat ghij bekenet hebt ontfan-
ghen te hebben in penningen ghereet wel ge-
gelt. Weet dat of de ghene daer ghi tegens
bonden ende gheobligeert sijt. daer af v ver-
uolghen wil hi moet betuyghen dat hi v ghe-
leuert heeft die penninghen wel ghelst en bi
v ontfanghen oft daer sal bonnisse tegens v
ghegeuen worden voor hem.

¶ Ende alsoe moechdi verstaen. in dien ghy
minre ghelt ontfanghen hebt dan den brieu
van obligacie begrēpt. want aldan soude
hij moeten betuyghen oft ten waer hem vā
gheente waerden. ¶ Mer in-
dient alsoe niet en waer als voorscreuen es.
ende ghi beghonde te betalen eens deels daer
aer dat ghi clachte dedet vanden rechte vā
den pecune onghenombreert. weet dat ghi te
tijde niet comen en soudt. ende ghi soudt moe-
ten altemael die schulden betalen.

¶ Te comen teghens tghent dat wel-
ke dat ghescreuen waer van sijn selfs hant
¶ Ghij moecht weten dat oft ghebuerde dat

28
C. de do. ma.
la fidemulor

3
C. li. ij. de do.
mala. l. nō pas
sūt obeē. & l.
si supst. c. cū
hij. seq. h. actio
doli de v. ho.
die infra bie
nū moueri
tractari als
ipō iure tolli
tur & iud. tps
abūti & igno-
rati currit.

4
C. de nō nūe
ra. per. l. h. pe-
cunia tibi nō
esse.

5
C. ru. dit. l. h.
ex cautioe m

6
C. si. l. mīuo
et pecuniam

7
C. ru. de al. l. cū
fide cautiois

pemant hem behelpen woude vā pecune onghenombzeert tegens dē ghene dien hi sculdich ware ende hi ghescreuen hadde die obligacie met sijn selfs hande weert dat die obligacie hoe wel dattet niet in en hilde die getale vā den penningen en waer hē vā geent waerden die exceptie teghens tgeent. dat hy met sijn selfs hande ghescreuen hadde. ende of hy voer recht daer teghens quame hi soude ghecondemneert worden te geuen dubbelt ouer ten waer bi also dat hi bi sinen eede beken- de die waerheit alldan en wāzen daer gheen boeten op dattet ware. eer ander tugen daer of ghehoort waren.

¶ Vanden tide vander exceptien van pe- cune onghenombzeert

¶ Om dat sondbinghe gheordineert est gein- stitueert is ghe weest. als dat of pemant waer de welcke dpe hem behelpen woude van ex- ceptie van pecune onghenombzeert of vā ee- nighen saken onghenombzeert. dpe soude moete spreken binnen der tijt van vijf iaren oft ten was van gheent waerden est was daer aff die exceptie gheexpireert est vleden weert d3 bi den nieuwen recht gheordineert vāden rade des keplers men ghecozt heeft den voorscre- uen tijt vā vijf iaren tot twee iaren in wel- ker tijt est iaren men des doer moet die hē be- helpen wil metter exceptie van pecune onge- noghenombzeert.

¶ Vande vlufructuarien of vande vruch- ten.

¶ Capittel. L. xl vij. Vlufructuarie is de ghene die in han- den heeft in onderpande in coop in ghiste. of anders eenighe erue of possessie. daer hi af ne- men ende heffen mach sijn leuen lanc oft een seker tijt die vruchten vanden erue die hi al- so houdede is. So is te weten dat die vlufruc- tuarie behoort te ghebruycken van alle dpe vruchten des erfs duerende sijn leuen of sine tijt. Ende daer omme of dinen vader ghela- ten sijn die vruchten van eenighen possessie so gerighe alohi doer is ghi en hebter niet aē biden ghemenen rechte ten waer bi also d3 ghyt specialic behoort te houden nae sijnre doot. want vruchten keren tot hoer proprie-

teyt. alsoe gheringhe alst moghelick is. Daer niet indien de here vander proprieteit storue want daer om en soude die vlufructuarie n3 verliessen sijn recht. Est die vlufructuarie oft de ghene die de vruchten heffen is ghehoudē die plaetse te houden ende te onderhouden in rake. Ende behoort die sake weder te gheuen in also goede state alst was alst hem geleuert wort est daer of is hi gehouden boze te stellē est hi is sculdich daer in te treden bi inuentor- ie of anders mochtet keren of comen tot sijn preiudicie.

¶ Van prescriptie in vlufructuarie.

¶ So moechdi daer op weten dat so wepe he- uet vlufructuarie van eenighe sake die d rbe- sic van langen tijt dpe hi alsoe hebben mach tot dien titele hi en vercricht gheen proprie- teit. noch actie van proprieteit.

¶ Te gheuen vlufructuarie.

¶ Ende oft ghebuerde dat pemant die vlu- fructuarie van eenighen erue of huyse mē- nen kinde gheeft soe langhe als hi ghecomen sal wesen tot sijn iaren. Dats te verstaen tot sijn. xxv. iaren ende indien hi oosluich worde binnen vier tijt noch hebben die somige twij- fte. dat die erfghenamen soudē houden die vlufructuarie tot dat de. xxv. iaren volcomē soudē wesen naeder doot van minen soen. want het schijnt dat de gister meer behaechs hadde int volcomen vanden iaren dan in- der doot. Ende daer om behoort te gaen ten naelsten vanden wille des ghifters. Andere leyden dat aenghesien dattet hint doot was. die ghiste was te niet want hi niet weder co- men en mochte om te voldoen sinen tijt. xcr. Op die gheschil worde gelyet biden rade vā den kepler dat die vlufructuarie behoort te celleren bider doot vanden ghene dient ghe- gheuen. was want alldan is die ghiste te nie- te mer niet bider doot vande ghene diert gege- uen heuet.

¶ Te hueren die vlufructuarie tegens een ander

¶ Item noch isser een twifele in vlufruc- tuarie dats te weten Of den ghene diert heeft des doert mach verhuieren ende een andere in hande sette duerde dē tijt d3 hys sculdich

C. ru. d. i. anc
contra d. p. p.

C. ru. d. i. l. i
contractans

C. li. iij. ru. de
usu. z habita
l. si p. i. tuo. l. si
usufructu. x. l.
cū ad quem

C. ru. d. i. l. i
usu. fructua
riū ad obtine
dum.

C. ru. d. ad. l.
ambiguitate
ol. g. p. c. deou

is te houden. oft houden mach Want sommit ghe segghen. dattet nyet wtgegeuen en is dā om bewaert en gehandelt te wesen vādē genen dient ghegheuen is of gelaten en anders niet. Andere seggen dat dat ghelaten is dē ghene sijn profijt te doen dient gelaten is En is daer af here gemaect duerende den tijt dat hēt houden mach. &c. Het wort daer op gheseyt biden keiser indē rade dat de ghene die he te ghemaect is vāder vlsufructuarie. dat wel mochte voert vhueten. op dattet ondhoudē sy. en bewaert in sulcher saken als hēt schul dich was te bewaren. wāt also moeten die vstaē hoe wel dattet niet en si die cōsente vāden ghene die de proprieteyt toe behoort. **¶** Vlandē vlsufructuarie te nyete te wesen.

¶ Hoe wel die vlsufructuarie mach sijn te nyete. en weder vrenicht metter proprieteyt. Segghen die bescreuen rechten dat by vele manieren mach die vlsufructuarie te niete si ne en web keren totter proprieteyt. en web vrenicht wesen in een vghelijc als bi dōot vāden gene dier houdēde is of dat hi permuttere de of vāvōde sijn lichaē vā waerliken state i religie hi soude dōot wesen indē werelt. Ende daer dē wortet geordineert bidē vbroedē te settē indē vrieuen vā dē lōftocht in cloester of daer buten. &c. Of dat hi gebannen waer wtē lande vā dē liue. wāt alsdā behoert hi ghehouden te wesen vooz dōot En daer dē setten die vbroeden indē vrieuen vanden lōftocht in wat state of cōdiciē dāse sijn. &c. Of dat dē sake of erue daert op bewesen is te heffen ghe destrueert si wāt alsdā wortet vlozen die vlsufructuarie En en is die proprieteyt of de ghene die dē gronde toe behoert nyet ghehouden dat weder te keren of dat den vlsufructuarie quame bi sijn schulde vā vrihede in onurihe de Bi alle die wegen voozleit keert dpe vlsufructuarie weder aenden proprieteyt. **¶** Noch leit die bescreuen recht dat oft ghebuerde dat vlsufructuarie vbrocht die proprieteyt bi eenige manieren so gheringhe als die vlsufructuarie here gemaect is vā dē proprieteyt so is die vlsufructuarie daer bi dōot en te nyete en web betogē aendē proprieteyt. wāt daer

en mach geen dubbelde actie wesen.

¶ Vanden vruchten vanden water.

¶ Het is te weten dat of yemāt hout in vlsufructuarie dat water oft viueren vā yemant tot tide of in lōftocht En dē gebuerde dat dpe vlsufructuarie oñuich wort of den hueprmaer dat water of viuer geuischt wort. en dat daer bi die pprietaire. of die dē viuer toebehoort seggē wilde dē die visch behoort sijn te wesen als geuōdē goet op sijn erue. Weet dē die wise custumiers geseit hebbē dat de gene dier also tot tide of in lōftochte heeft. son dlin ghe indien hi dat iaer nē en heeft geuischt dē water of viuer. sijn erfname sullen moghē visscē. als die visch coēt. mits betalende den pacht oft huepre die hi daer of behoort te betalen op dē de voozscruē viuer ondhoudē si nadē voozwaerdē vā dē coop daer op ghe daen. En dit accordeert trecht dat selue seyt. dat beclachte vā nyen wiche de daer op stat nemē mach. op dē die hueprmaer dē vlsufructuarie gehouden si in rechte te heffen ende te visscen sinen visch die hi daer in geworpen heeft. En die erfnamen vanden vlsufructuarie sijn hem des sculdich te waren.

Crn. dicta. l. cū antiquitas dubitabat.

Crn. dicta. l. corruptione vlsufructu.

Crn. de vlsu fruct. § finitio autem.

¶ Vanden palen ende erfscheydinghe.

¶ Capittel. L. xi. vij.

¶ Allen sijn dpe teykenen ende differē tien oft verscheydinghe vanden lande vā den ghebueren ende dander. Ende behoert te gheschien biden gherechte partijen gheroepen ende alle die oude personen vāder plecke tot enen sekeren dach te wesen ter plecke daer gheschil of is Ende alsdā behoert de ghene die de pale eyschet te segghen ende te wisen. tot waer toe hi hout ende eyschet dat sijn erue streck Ende die ander partie des ghelijcs behoort te segghen ende te teykenen tot waer toe sinen erue strecket daer teghens Ende of sy niet eens en worden Dat gerechte behoert te vermanen den ouden ende dōē daer op sweeren elck op die heylighe euangelien vā goode dat sy segghen ende wisen tē besten dat sy konnen oft moghen. nae dat sy ghesien hebben in voozledē tide dat recht vā

Crn. de loco publico. l. pro aut v. et in fin mine publico l. i. § plane.

dat erue dat elck als eyschet efft **I**tem efft efft
efft vanden mannen al daer wesen te heb-
ben in huer hant een cleyn floerken ende dat
inder aerden sicken al daer si weten dattzer-
ue van elck gaet ende strecket. **E**ff aen die si
de aldaer die meeste stemmen vallen daer be-
hoert bi bonnisse van scepenen gheset te we-
sen een pale efft tot een ghetughe behoert elck
vanden scepenen te werpen inden putte. al
daer den pale gheset sal worden efft steen. en-
de dan daer op stellen efft te sluren die pale op
dat in toecomen den tide die steenen thoenen
hoe veel scepenen ghe weest hebben om de pa-
le te wesen ende te setten. **E**ff dat ghedaen be-
hoort gheset efft ghet oepen te wesen dat van
n v voort aen niemant en tuet noch en belet
die pale voorscreuen. op te veruallen in crif-
me van dieste.

Als die partijen eens sijn te setten ende
te stellen palen.

Item ende oft gebuerde dat die partij eens
waren te setten palen efft erfscapdinghe tuf-
schen hem lieden wel moghen sijt doen son-
te roepen den gherechte noch andere da hoer
gebueren sulcke alst hem lieden ghelieuē sal.
efft nemen effgeuen van horen erue deē dē an-
deren also veel alst hem liebē ghelieuē. op d
si niet en doen dat welke dat den here teges
gaet van sijn gherechte efft iusticie gheloucker-
wijs of sy ghebueren eens sijn te setten ee pa-
le tusschen hem lieden. **V**el moghen sijt doe
op dattet niet aen en gaet den here of den ge-
meynten. want aldan so waere van noode
da er toe te roepen den here ende den ghemeē-
ten. **E**nde die pale alsoe gheset metten gebue-
ren mach wel gheschien maer daer en sullen
gheen steenen onder wesen als tusschen dā
scepenen. om datter geen scepenen toe getoe-
pen en sijn

Te geuen deē
den anderen eenighe erue.

Item oft ghebuerde dat die een ghebuerer
metten anderen eens worde te setten een pa-
le sonder tgherechte efft bi eenighe manier die
een den anderen gauen van sinen erue goet
willich efft aldaer setteden den palen. **E**ff dat
van daer nae worde vernomen dat sijt alsoe

malcanderen gegeuen hadden. **S**onb die we-
te vanden here. efft om te seouwen sijn rechte
Sde soude die here hebben dat recht van al-
soe veel erfs als dat waerdich waer egene d
also ghegeuen waer ouer trecht. dat die pale
gheset is vorder dant behoerde.

Van t wist op palen.

Item oft ghebuerde dat eenighe op ghehe-
den hadde gheset tegens sijn ghebuerer en-
de bi erfscapders of bi bonnisse van turghe
hi daer af veruiele mette boeten vande here
daer hi in sualt mits te eysce d
erue dā sijn
ghebuerer. welcke boeten sijn. **I**x. pont pare-
sij. indient epyghen lant oft erue is in. **I**x. pont
hi is sculdich te verliesen also veel lants als
hi eyschet dat welke behoort te wesen tot p-
sij vanden here. ende d
ye costen van partye
tot taxacie vanden here.

Hoe
wel dat biden ouden rechte. dat so wie n
en
eyschede op sijn ghebuerer meer dan. **v**. boet
daer en vielen gheen boeten af. **M**aer by dat
nieuwe recht om dat die loofheit ende schalc-
heit inde werlt so seer vermeniche is het wot
de voorsien op d
boeten so geringhe als die
ten opten anderen eyschende is.

Dat houbinghe van palen nyet en
is waerdich.

Item houbinghe van langhen tide en he-
uet gheen stadte teghens recht vanden palen
noch daer teghens en. **M**aer sijn men gheē rech-
te in. **I**x. iaren bi. **I**x. iaren. noch so en doet me-
de nieuwichede. wāt tot allē tide. als erfscap
dinghe gheepscher wert. en behoert niet ghe-
weyger te sijn. ende en is daer tegens waer-
dich loofheit. ten sal al achter gheset werde
biden rechter so ghetinghe alst tot sinen ken-
nisse comen sal.

So moechdy
weten hoe wel dat hier bouen gheset is d
so
wie eyschet eens anders erue hi valt in boe-
ten. hoe wel dattet waer in erfscapdinge. pa-
indient alst gheepschet wert bi erfscapdinge
siet gheset noch gheprotestert en waer b
den eyscher. dat hi des eyschet alsoe verre als
bi erfscapdinghe mi toe gheset sal werden
toe te horen ende niet verder. **V**ant hi bide
ser manieren hoe wel dat men veruult in si-

C. fin. regu-
do. l. si plice-
rit efft q sin-
lem.

C. ru. dic. l.
qng. pedum

C. ru. dicta. l.
cunctis moliti
onibus. v.

men eysch. men en soude niet veruallen i ge-
boeten groot noch cleyn. Mer anders so soude
men veruallen gelikerwijs als voozcreuen
is.

¶ Die forme vā landen te meten.

¶ Die forme vādē maten vādē lāde is te we-
ten. die quātiteyt dat elc stukke lāts hout. ofte
een stukke weplants. of houtlāt. oft waterlāt
eff dat gesciet bi veel diuerse mannē in sōne
vā maten. ghelēc als dyc gewoente vanden
plecken sijn Vāc in sommige plecken sōn de
maten ghieten arpens. in and iournelē. in
and mēcauders. in and maten. eff in and bō-
niers. eff nochtans het wort al gemeten bi ge-
tale vā voeten gebracht tot roedē. tot welcke
roede men behoert te hebbē. xx. voeten ic vier
cant. Eff daer es in een bonnier al daer men
bi bōniers rehent seltien hondt. die welcke es
een bōnier Eff indē lāde al daer mē rehent bi
sien bonnier is vierthien hondt. eff het beho-
rette houdē elc hondt. xx. roeden. Ald⁹ este
weten dat inde roede is. xx. voet. ende int hō-
dert vijf eff twindich roedē Eff inden bōnier
ses hondt Also sijn indē bonnier vā alle geta-
le vā voeten acht dupsent Eff hoe wel dat in
diuerse plecken dyc namen vande maten es
differencie eff ondersceyt. gelikerwijs als vā
arpens. iournelen. mencauders. maten. etc.
niet te min sijn alchtē gherekent vier hondt
vooz die cleyn maten. als voren gheseyt sijn
die arpens. iourneten. mencauders. etc. Eff
alchtē comen de vier manieren van matē toe
een bonnier van lande.

¶ Van gheselschap inder comescapen.

¶ Capittel. L. xlij.

O gheselschap inder comāscap mach ghe-
daen sijn in sulcher manieren. als dat dyc eē
dat ghelt wileyt. eff die and den arbeyt daer
toe doet. Item noch so geschpetet in and ma-
nieren. dat die een inlept meer ghelts dan die
ander. eff die and meer sinnen ende arbeyts.
Vanc nadē rechten gheselscape inder comēscap-
pe. en is ands niet dan een vergaderinge vā
personen die welcke ghedaen wort bi verē-
nichdede ende vergaderinge van pecune eff
bi deelinghe vā eenige saken. om te doe win-
nen eff toe meerē profite eff winninghe te sa-

men te brengen. want also veel es in deser sa-
ke gepresen de sinnen den arbeyt ende moeye
nissen als dat ghelt.

¶ Te ordineren inden rechte op participaci
van comānschap.

¶ Hoe moechdi werten dat in participacie
van comānschap behoert na redene eff bescre-
uen rechte alchtē ghenomē eff verstaen te we-
sen rechtuwerdicheit. wāt dicwils die coeplie-
den en doen haer dingen niet oft vooz waer-
den: vooz mannen vooz recht oft vooz ander
tuygen Mer si doende te samen onb malcan-
der ter goeder trouwen Eff daer d indē daer
af gebuert eenich gheschil binnen haer leuen
de lijf. oft daer na bijden erfgenamen vāden
coeplieden. om die deelinghe oft participacie
vander comānschap Weet dat de rechter sul-
dich is te procederen ter goeder trouwen ten
naechten na dat die sake eyschende es ter wa-
rachtheit Eff nauolghende dycen. te maken
appointement tusschen den partijen.

¶ Van deelinghe ghedaen op participacie
van comānschap.

¶ Eff oft gebuerde dat coepliedē die in gesel-
selschap sijn te sam in comāscap gedeelt hebbē
haer goeden bi egal partien eff daer af gema-
ket hebben byleuen. eff daer eenich van hems
offluich wort sonder ander ordinācie of testa-
ment te doen Weet nochtans dat die partici-
pacie die bi hē liedē also ghedaen sal bliuen in
waerde ende vasticheit.

¶ Den tijt dat participacie geduert in co-
mānschap

¶ Op participacie seyt dat rechte dat so lange
als coepliedē tāmē sijn in participacie ende
vergaderinge vā comāscap. soe lāge duert
actie. wāt indē si die actie willē doe cesserē
Het si vā node dz si deelē die participacie en-
de rekenige tāmē gedaē sōnde Eff die partici-
pacie vā dien dach af cesseret. of ands de ac-
tie geduert alchtē

¶ Vā sōmige coeplie-
dē te copen comāscap oft waren.
¶ Sommige twifelē of participacie van co-
mēscap gedaē soude mogē wesen duechdelic
tussē coepliedē. dz hoe wel dat eē groot heere
quāc in eē lātscap. gelēc als eē heiser of eē an-

C. p. socia. l.
societate. iust
co. §. nā v ita

C. m. di. l. c. p.
tu societates
contractib? so-
cietatē comos
da rāssēitā
heredes.

C. m. de l. l. §.
societas iure

C. m. de l. l. §.
dum societas
durat.

20
C. ru. di. l. de
societate apud
vetres.

der machtych here of prince quame in een lāt
En sōmige coopliedē costē veel cōmeschap o
meerō winninge te doen opten coēste vandē
here. oft des lōude moghen gescien sōnd mē
doen. weet dat dat recht daer op geordineert
heeft. dat participacie vā comēscap puerlick
mach gheschien en onō cōdicie. so dat die wīl
le vandē gentē die hem daer toe obligertē en
verbidē willen vast en bewaert sy.

¶ Rekeninghe te eyschen teghens een
die onabel ware.

C. ru. dicta. l.
Lancin? vete
rum.

¶ Ende oft gebuerde dat pēnāt de welke in
participacie vā comēscap ware. hem vet op
quāme. so dat hi onabel ware meer inō par
ticipacie te wesen. weet dat sōn medegesellē
hē mogē latē en eyschē rekeninghe vā hē En
na dien dach behoert te cēsseren die participa
cie En oft die een dol werde oft furioes. soe be
horen sōn medegesellen te duolghē aēdē ghe
rechte o voechdē. en tegens dē voechden reke
ninge doē vā hare comāscap. wāt ter tijt tot
dat sūt also gedaē sullē hebbē. sal die partici
pacie gedueren. en in waerdē bliuen.

¶ Van restitucie in participacie van co
manschap.

¶ Het gebuerde dat eē vādē mede ghesellen
deelachtich wesende inō comāscap. wt gezō
dē wert om die farte vādē āderē Hi wert ghe
uāgē vādē viandē des lāts en geset tot rant
soen. en daer bi o tquā hi van sōn viāden. Hi
woude hebbē vā sōn mede gesellē hulpe van
sōn rantsoen en pine. en dat sy daer mede bee
len lōudē. aēghesien d3 hi also wel wt was o
haer saken. als o dē sinē. Sōn mede gesellen
antwoordē. dat si daer aē niet ghehouden en
ware. en dattet hē vā ghenē noode en was te
setten in perikel. aēghesien d3 hi wel wisse en
de mochte weten die oorloghē vādē lāde. die
opēbaer en kenlic waren. en en was n3 te ge
liken. gelic oft hi geuangen gheweest hadde
vā moordenaers daer hē niemāt af hoedē en
can. En of hi geuangen was. so was hi bi sō
ne vzele oft duāernisse in cōstāt geset op rāt
soen. o meer dā hi behoorde nae sōn faculteyt
en o mogē. o eer vandē geuangenisse ontla
gen te wesen. waer om. &c. Item soe was hi

ooc geset op meerō rantsoen. o dat hi o maect
en bekend was voor enē riken man hebbēde
grote goedē en possessien buten en meer dan
haer participacie vandē comēscap. vā andere
grote comēscappen. die gemeelijc hancierēde
was. waer o si niet ghoudē en waren te con
tribueren of te gheldē aē sōn rātsoen. noch aē
den pinen de welke hi o sōn duāernisse ghe
hadt heeft. daer hi hē haesteliken wt geholpē
en olost hadde En ist sake dat si daer aen ge
houdē sōn. so en ist niet dā na discretie en on
dercept vandē rechter en vander participā
cie vāder comāscap en also veel als dat d3 a
gende is. &c. ¶ Die ander was replicerēde en
seide. dat oft de oorloge openbaer was. si wist
tent wel als si hē wtsondē indē voorscreuen
nootsaken. wāt het en was geen sake haeste
lic op gecomē. en aēghesien dat si des wistē. en
si hem daer op wtsondē. ontsult en is hē lie
den niet waerdich En oft hi veruāert is ghe
weest dat waer redelic en cōstāt. wāt het wāt
op die perikel vā sinen liue. &c. En oft hi rijc
ker was. si wissent wel. en si hebbē hē wt ge
sondē als voorscreuen is int farte vā haer pa
ticipacie. en o anders geen comāscap En aē
ghesien dat si hem wtgesondē hebbē. daer om
sōn sy daer aen ghoudē Alle gesien. het wez
geleit bi vōnisse vandē wisen. dat alle die pa
ticipāten en deelres ghoudē waren te cōtri
bueren. en mede gelden na quantiteit vā ha
ren comāscap die si te samen deden.

¶ Van depos datmen hiet te gheuen in
bewaernisse.

¶ Capittel. L. l.

D Epos dat die custumiers hieten in be
waernisse te gheuen ende in conser
uacie vā pēnant enighe dinck oft sake het sē
hupstraet oft ghele ten eynde dat wēb te hebbē
v3g. ten geliefte vanden genē dīet also te be
waren geeft. Ende daer af seyt dat gheschre
uen rechte Dat indien die sake of dīnc gestelt
in bewaernisse verlozen is biden sculde van
den be waer. preedt dat d3 be waer d3 daer
aen ghehouden is. ende sōn erfghenāme in
dien hi doot waer Ende oft bi fortunē onbe
gripelick verlozen ware. hi en soue daer aē

niet gehouden welen noch sijn erfgenamen.

A **¶** Wan hem te behelpen vande ghel den die hem in bewaernisse gheset waren

¶ Of enich mensche in bewaringhe gheset hadde een seker somme van ghebe aē eē an der. en dan dye ghene die dat bewaerde hem daer mede beholpe. so dat de ghene die dz toe behoert des niet weder en can ghecrighen in sijn nootaken. en hi daer bi scade heeft. weet dat die ghene dye hem daer mede also behel pet es ghoudē wē te geuen die scade en in terrest. Ende is sulche houdinge na bescreuē simpele dieste. **B**

¶ Wan compensacie egheten en valt vatt saken gheset in bewaernisse.

¶ Ghi moecht weten dat vande sake gheset in bewaernisse. gheen compensacie en valt. mer het behoert weder geueu te sijn soe ghe ringhe alst gheerscht wert vande ghenē dpet in bewaernisse gheset heeft oft van sijn ge macht cht. Ende weet datter noch geen com pensacie vallen en soude hoe wel dat elck ge set hadde in bewaernisse dye een totten ande ren eenige saken. Ghelijc oft ian geset hadde in bewaernisse tot iacob een seker somme vā ghelden. oft and saken. En ian desgelijc me de gheset hadde in bewaernisse totten seluen iacob een ander somme gheles. Die saken al soe gheset in bewaernisse. indien eenich vā hem lieden hem excuseren segghende dat hy Jan gaerne sijn goet weder gheuen sal wan neer dat ian mi weder geueu sal hebbē tge ne dat hi van mi heeft te bewaren. So weet dat so wanneer gheweten wert dattet be wa ringhe is. elc is ghehoudē weder te geuē voer allen wercken die saecke die hem aldus te be waren geueu is. Ende dan dat gerechte sal ordineren vanden surplus op die peticie vā den partijen. **C**

¶ Vande inter rest dat weder behoert te hebbē de ghene dye de saken oft dat goet verlozen heeft.

¶ Item weet dat so wie in bewaernisse heeft eenighe saken en specialijc ghelt. en hi maect eenige difficulteyt dat wē te gheuen. als hy daer af vlocht wert vande ghenen diet hem te bewaren geueu heeft. oft bi gemachticht

van hem. Weet dat indient bi sinder schuld achterblōft bi loofheit. oft dat hi hē daer me de beholpen is. oft dat hi dat verlozen heft on gheuallichijc bi quade bewaringhe hoe wel dattet hem ghesolen waer bi qualic te setten en dat sijn huys oft sijn camere nyet en waer geraffert oft gebroken. Ende dat hi daer me de niet en waer vercracht biden wege. Weet dat hi gehouden is weder te geuen dye scade en interrest die daer om hebben sal die ghene diet hem te bewaren geueu heeft. oft sinen gemachticht. een disposicien vanden gerech te. op dat hij dat int eyfchen weder te hebben die principael saken daer af hi die eyfche ghe daen heeft. Ende oft hi des niet en eyfcede. en die sake gheset in bewaernisse hē toe geue sen werde. en daer na woude eyfch doe van sijn schaden en interrest. hi en waer daer toe niet ontfandlic. want men behoort al teffē te eyfchen met eenen eyfche. hoe wel noch en dat principael alder eerste behoert te sijn ghe determineert. **D**

¶ Vanden saken oft dingen die een ges te in sijn herberge te bewaren geeft als hy al daer geherberghet is. oft ind herbergen gecomen is. **¶** Capittel. C. li.

O Vande alre bi regule voert in mēte materien. En ghesien vanden depos oft bewaernisse. So volcht daer na te seggē en te thonen van tghene dat gheset is ind be waernisse ende laste vanden waerx wāneer datmē coemt in een herberge oft in eē tauaer ne oft cabaret. oft wannē men gaet in een schip opter zee. oft in een riuier vande enē lā de int ander. Want dese vijf puntē voersejt sijn alle vā een coicien in rechte. alst geueu gheset is in bewaernisse als voorseuen es. So ist te weten dat alle waerde de openbaer lic houden herberghe. so geringe als pēmant tret oft coemt in haer herberge. alle tgene dat si daer brengen en setten in bewaernisse aen den waerx hi behoert te bewaren nae sinder macht tegens een ygelic. En die saken ghe bracht biden galken inder herberghe. sijn wt der bewaringhe vanden waerx. als die gal ten een camer genomen hebben inder herber

28
C. depo. l. i. f. i.
curu lattonū
h adūte qe de
positari? non
tenet de leui
cya ut inst. q.
b. mod. p. tra
ob s. p. t. crea
si apud quē.

29
C. ru. dict. l. i. f. i.
depositi. ex p.
aria. v. i. f. i. d. e.
d. p. q. i. i. m. i. t. o.
depositore p.
c. i. i. a. p. t. r. a. c. t. a.
uit.

30
C. ru. dict. l. i. f. i.
q. s. v. l. p. e. n. i. a. l.
De co. p. e. n. t. l. i.
v. l. t. i. n. f. i. v. i. d. o.
casum.

31
C. ru. dict. l. i. f. i.
posita.

ge. en daer af genomē den sloten. en in z hant
gedragē oft doen draghen bi haer knechten.
Wāt wāneer een den slotel neēt. hi neēt aen
den laste vā sinen goet die indē camer sijn.
en ontlast daer af den waert en sijn hupsghe-
sinne Mer indien de slotel gebleuen waer aē
den waert. en indē camer vlozen waer enighe
saken hoe wel dattet niet getoent geweest en
hadde indē herberge aendē waert oft hupsghe-
sinne. so waer die waert gehoude des wed te
geuen bidē slotel die in sinen handē en bewa-
ringe gebleuen waer. en die gaste soude ghe-
looft wesen bi sinen eede indiē hi waer eē mā
vā geloue en vā eeren en vā goet samē En-
de also ist mede vādē saken die buten dē came-
re wesen soude. het si paert oft paertdē. indien
si geherberghet sijn.

20
R. nan. campo
stabile. l. de
bet. 9. Item
p. dicit. 2. C
de lo. 2. c. d. l.

1. i. C. p. mod.

¶ Wanden gaste die den slotel vander ca-
mere aen genomen heeft. en daer na wed ge-
geuen den waert.

¶ En oft gebuert dat die gast hadde van eer-
sten genomen dē slotel vā dē camer en hi dyē
daer na wed gaue den waert oft waerdinne
en hyle oft syle op hingen aen eē nagel. op dē
tet gheweten mochte werden vā meer ande-
re die mede inder camer gelogiert sijn. oft om
des wille dat die waerdē oft waerdinne daer
inne veel hebbe te doen. en daer in yet verlo-
ren waer. dat waer op perikel en scade vādē
waert. wāt gheliker wīs als doozcreuen is
wanneer dē slotel blift inde laste en bewaer-
nisse vāden waert oft vā sijn gesinne. dat pe-
rikel en scade staet op hem.

C. de cōmo-
da. l. ea quidē
insti. q. b. mo-
rr. 9. aut is.

¶ Wanden hupsgesinne vander herber-
ghe dieste te doen.

¶ Item of dat hupsgesinne vā dē herberghē
eenige dinc gestolen hadde vāden gasten en-
de dattet also geuondē waer. dat waer op pe-
rikel en schade vāden waert. wāt hi behoort
dooz h m te sien. wat hupsghesin hi op slaet.

C. ru. d. l. de
fist. reb?

¶ Wā dē came-
ren gebroken biden dieuen.

¶ Ende oft geboerde dat die camer ghebro-
ken waer oft doozsteken. dat en soude nē sijn
op perikel vanden waert. mer indien si daer
in quamen bider dozen oft verpistere die opē

geuondē waer. dat soude wesen tot perikele
vanden waer. Mer indien mē beuint. dat
ter mede gestolen sijn vā des waerts goet
alsdan soude bliken. dattet waer sonder die
schulde vanden waert.

¶ Van accommodacien. dat men hiet
leeninghe bi vrientchap. ¶ Ca. L. l. g.

¶ Accommodacie dat die custumiers hie-
ten leeninge gedaen wt vrientchap
vā enigen dingen es een sake die met recht
ingeneret en spruyt actie des wed te hebbe
en te eyschen sonder te wed seggen met scade
en achterstal En daer dē moechdi weten dē al-
le dinc dat minnelick gheleent is. behoert te
sijn wed gegeuen so wel te passe. dat de gene
dier hem also geleent heeft. daer bi geen scha-
de en lydet ¶ En waer dat de gene dient ghe-
leent waer hadde rechtaerdige sake vā ex-
cusacie. Ghelyc als oft ghi mi leent minnelic
enige dinc. en dat mi met crachte ontnomen
wert oft gestolen Weet dat ic als dan niet ge-
houden en ben in enighe schade oft interest.
ten si bi also dat int ontleenen ic geloofte had-
de des weder te geuen op allen sozge. die daer
op soudē mogen comen en vallen.

¶ Exempel.

¶ Ic ontleene tegen mīn gebuer een paert.
dat welc mi ontnomen wert biden vianden
des lants Weet dat ic daer aen niet gehoude
en ben. ten si dat ic int aennemē dat paert aē
geuomē hebbe op perikele en scade vā allen
fortynen ¶ Item te lenē
eenighe saken om te versetten.

¶ Indien ghi leent enige saken oft dinc pe-
mant wt vrientchap. dē die te mogen vsetten
om hē daer af te hebben eenighe financie. die
hi alsdan vā noode heeft. en die financie die
daer op gheleent was. betaelt en voldāen es.
bicant alheel oft dat meerre deel. weet dē ghy
hebt actie tegens dē genen dien ghyt geleent
hebt of sinen erfgenamen te begeren dā die
bi actie vā leeninge en ghi siet schuldich wed
te hebben bi correctie opten genen dien ghyt
gheleent hebt.

¶ Van cōpensacie vā geleende dingē
¶ Item weet dat geleende dinc es vā sulc-

he actie gepreſlegiert dat of de gene dient ge
ne dient geleent is yet ſculdich iadē genē diet
geleent heeft. hoe wel datter ſi geleent ghelt.
en dē gene diet geleent heeft dz moude wede
hebbē Vwet dat die gene diēt geleent is niet
en mach maken cōpensacie. mer hi moet dye
geleende die web geuen. door allen wercken
al. ¶ Cōdicie vā digē diemē n3 ſculdich en
es.

¶ Capittel. Liij.

Ondicie vā dingen diemē niet ſchul
dich en is es te betalen meer dan men
ſculdich is. ewelc valt in actie vā onſculdi
ge ſaken. dat inghegenereert recht en actie te
repeteren en wedroepen die dinc also betaelt
bouen tgeen datmē ſculdich is. Daer af ſeyt
die keyſer in ſijn heiligen cōſilien Daer en is
geen twifel. dz indiē enige pſone bi inaduer
tentie en bi meſſechenen ſculdige dingen dye
de clercken hieten. de cōdicie indebiti. Ten
waer bi also dattet betaelt waer bi donniſſe
en met rechte also gewelen. wāt alldā en wa
re daer geen repetitie. en die actie ſoude alldā
ceſſeren vā cōdicie vā onſculdige ſaken.

B ¶ Te gelouen pēmant enige ſculde
diemen niet ſchuldich en is.

Dat recht ſeit noch op deſe rubricke. dat oft
gebuerde dat pēnāt daer toe genegen werde
te gelouen enige ſeker ſculde die hi niet ſchul
dich en waer. mer ſoude die gelouen d te ont
laſten enē anderen vā ſijn ſculde ſon d eeni
ge trāſactie oft geloſte. weet dz ghi n3 en mo
get hebbē oſſlach oft ſhael vādē genē daer gi
also door geloofte hebt. aēgeſiē dat ghēt n3 u
wē vrien wille gedaē hebt. mer ghi moet vol
doen en volbringē uwe gheloſte.

¶ Te betalen bi argeliſt.

Item nochtan willē die wiſe legghē. dat ſoe
wie geloofte enige ſaken te betalē bi inaduer
tentie. hoe wel dat hi daer inne ſbit m3 brie
uen. Niet te min aēghelien dattet waer doen
blijken gedaē te welen bi ſurple. hi heeft actie
vā oſſculdige ſaken. en mē mach hem daer
mede verweren bi deſen rechte.

Itē hoe wel dat die rechte willē dat int beta
len argeliſt eenige ſōme. mē al recouere en
ſhāt mach bi actie vā cōdicie vā oſſculdige

ſaken. Niet te min moechbi wetē. dz oft pēnāt
betrect in ſake eē ādere door tgerichte. en d te
ſchuwē dē eifch vā partit. oft oſſkennen van
meer te eplchē danmē ſculdich is d vzele vā
rechte. en hi daer d betaelt oft geloſte enige ſa
ken. weet dz hi daer d gheē rechte en heeft te re
peteren. mer ſal vaſt houdē tgeen dat hi gelo
uet oft daer af betaelt ſal hebbē Vāt allo cel
ſert daer inne actie vā cōdicie vā oſſculdige
ſaken. Men ſeit dz ſo wie enige ſaken geloſte
in ſurple. oft d vzele vā rechte oft d dat hē geē
recht gebueren en ſal Deſe cōdicie ceſſere en
en heeft geen ſtat. wāt daer inne en es gheen
vzele. noch crachte. noch ongeloue.

¶ Te betalē bi wanē oft mernē ſchuldich te
welen.

Oft ghi betaelt eē ſeker ſomme
gelts. die ghi waendet ſchuldich te welen. en
ghēt n3 ſchuldich en waert dz ghi ſeketlic niet
wiſtet daer of. en dat ghi des betugen moecht
door recht. De gene die des oſſan ghē ſal heb
ben. ſal bed wōgē werdē web te geuen tgene
dat ghi daer af betaelt ſult hebbē bōder actie
vā cōdicie vā onſculdige ſaken.

En int gelōc iſt ooc oft ghi betaelt enige giſtē
in teſtament oft legaten.

¶ Vā cōdicie bi leelike ſaken. La. L. liij.

Ondicie bi leelike ſaken es te geloue
oft te ſbide tot pēnāt enighe ſake. op
dachi doē wil enige leelike ſake oft wercken
de welke onrechtelic en leelic gedaē waren.
Beliker wōs als te bedingen oft hem te ſbin
dē pēnāt te ſlaē oft door te ſtehe En gelōc als
te ſcopen ſijn wōf. ſijn dochter oft ſijn nich
te. of tegens die eere en wet d heiliger kerckē.
oft tegens goede ſedē. oft tegens dz weluazen
vādē rechte Of te dragen valſce getugē En
veel and onredelike en leelike ſake die dier ge
lōc ſijn. de welke n3 alle hier geſcreuen noch
ſclaert en mogē welen En alle ſulcke beloſ
ten en ſijn n3 waerdich noch te onthouden.
noch en ingenerere geē actie aēdē eſſere. mer
nochtā oft on d dē deſel vā dye pet gegeuen
waer. en dē genē diet gegeuē waer daer af he
re gemaect en int beſit waer Vwet dz hi daer
af n3 en ſoude web hebbē. al waert gegeuē d
leelike ſake Vāt in die ſtuc die beſitter heue

20
C. ru. dic. l. li.

C. de cōd. l. i.
bi. l. perſie in
debito prima

C. ru. dic. l. i.
circa illā trāſ
actione. Nō
de qm? auc
tor nō hū itel
lerit. l. i. alle
gatā qd qd alie
no creditore
pmitit. pde
bitore h3 pō
tionē debiti
ptra debitorē
p q pmiſiue
dī pōcā lex ſe
tū d3 qd tene
tur ſolueſ ce
ditore cui ē de
legatus.

C. ru. di. l. i. c. iij
ſoluta inde
bita.

C. ru. di. l. i. c. iij
ſignificationē

C. ru. di. l. i. c. iij
ignotanciam
ſacti.

C. ru. di. l. i. c. iij
comitū l
legatum.

In turpibus
causis melior
ē conditio pos-
sederis. C. ru.
de. conditio.
ob turp. caus.
L. en te ppe tur-
pe causam.

Pro toto isto
ficulo lo. s. m.
de trib. ca-
ss. s. l. aut est
epitudo ex.
veriusq. s. l.
dat. s. recipit
s. l. cū filius
repetit p. s. na
ditione aut
ex. d. t. t. t. t.
t. t. t. nō re-
petitur. l. idē
s. l. q. b. s. f.
eo aut est tur-
pitudō ex. ac
cipit. t. t. t. t.
et t. t. t. t. t.

C. r. u. d. i. l. q.
t. t. s. accipit
s. l. s. q. b. re-
s. t. t. t. d. a. s. l.
ob s. t. t. t. d. a.
q. b. u. s.
C. r. u. de loca-
tō s. c. d. u. c. t. o. l.
d. u. s. h. o. r. e. o. r. i.
p. i. c. u. l. u.
C. l. i. i. i. j. r. u. d.
L. e. d. e. q. u. a. c. o. n.
d. u. c. t. a. m. o. d. e. l.
E. p. t. o. n. e. C. l. o. c. a.

C. r. u. d. i. l. q.
s. e. r. t. i. n. a. l.
s. e. r. t. i. n. a. l. s. e. s. t.
C. r. u. d. i. l. i. i.
e. e. t. c. e. r. t. i. s. a. n.
n. s.
C. r. u. d. i. l. c. o.
d. u. c. t. i. o. n. i. s. l. l. e.
g. e. q. u. a. d. e. l. i. t. e.
q. u. i. t. u. r. s. q. i. m.
p. l. e. t. o. s. s. e. a.

C. r. u. d. i. l. q.
m. o. p. h. i. b. e. t. u. r.

dat beste recht. naden recht die sepe. **A**
E ghelouen eenighe saken aende ghe-
nen diemen sijn goet ontnomen hadde.

A Item oft gebuert dat yemant geest oft ge-
loofte seker somme ghele. s. web te geuen tghene
ne dat hi hem ontnomē hadde. est om dat hy
veriaerht hadde die beestē vanden velde. op
dat si comē mochten inden stricke vā sōnen
mede gesellen. s. die te mogen nemē est oetca-
ken. oft bi and loofse wegen bi hē gedaen. op
dattet tot gheente kennissen comē en soude.
Weet dat hi gehouden sal wesen web te ghe-
uen tghene dat hi daer af ghenomē heeft. om
te scu wen die kennisse eerst est vooz allē wer-
ken. Est nochtans daer na sal hi gecorrigē
werden vande mesdaet bidē rechter die daer
af die kennisse behoert.

A Van locacien soe wel van huylen als
anders **C. l. a. l. v**

Huatie is te verhueren een hups. lāt
oft and possessie. est hoemen daer aen ghou-
dē is oft niet. Est die clercken hietten dese ru-
brike. De locatio et cōductio. So weet dat die
hēre garderobe. die des dhuert heeft yemant
om daer inne te setten eenighe dingen in be-
waerhisse. Oft gebuert dat die goedē die daer
in ghehulset werden in bewaerhisse. oft in an-
der dhuerde plaetsen. verloren werdē bi die-
uen die den garderobe hebbē gebroken son-
de sculde vanden heere diet dhuert heeft. dat
en is niet tot sinen perikel oft achterdeel. mer
indient son- cracht by dore oft veynstere d-
lozen wait. dat waer op perikel vande genē
diet verhuert hadde.

A Van huylen te verhueren.

Indien ghi een hups verhuert van yemant
op sekeren pōse. est ghi betaelt hebt de
huere. Weet dat hi v die termijn niet betrec-
ken en mach vande hupse. Ten waer bi also
dat hi daer seluer woude wonen oft dattz vā
grote node waer dat hups te dtemmerē. soe
datmen daer om moste wt trecken. Est nadē
costumiers. oft dē ghenē diē thups toebehoer-
de. des dcochte. of met renten wt gaue tegē
een and. Est dit henghet dat bescreuen reche.

A Vande goedē wesen de inden

ghehuerten hupse.

Endeten is van ghenen node aenden hēre
vanden huse oft sijn hupere te soecken ander
borghē dan de goeden dpe int hups sijn ghe-
brocht biden huperman. wāt alle tghēent d-
daer inne is behoert est is dbonde vooz den
hupshayre est niemant anden mach daer
aensproeken vooz dat hi voldat sal wesen vā
sinen hupere.

E Te huere lant tegēns een ander.

Est oft yemant hupert een stücke lants mids
betalende alle iaers een seker somme ghelides
oft cōpens est in de huere niet en waer bespro-
kē. dat oft enige tempeeste oft on web op qua-
me van donre blizē vā droechtē oft vā heer-
maerden openbaer dattet waer op sijn perij-
kel. weet dat of hi bi deset maniere scade had-
de bi sekeren iaren duerende die huere est daer
inne niet gheuallen en sijn iaerscaren dat hi
na discrecie daer bi begroot mach wezē. we-
terdat ghi redene est actie hebt te erschē resso-
racte vande scade die ghi bi sulchen ongeual-
gehadē hebt est het behoot also gewesen te sijn
ne. indien daer of ghesil vale.

E Te bliuen twee huperen op een plecke

A Item oft yemant gehupert hadde te hups
oft erue bi seker iaren s. sekeren pōse elc iaer.
est het geboert dat hisond web te huere daerz
in bleue ouer die iaren ghenact inder hupere
Weet dat daer om niet en waer hē en waer
ghoudē vooz elc iaer te betalen die hy merre
daer inne bliuen soude ouer die hupere. alsoe
veel als hi te voren betaelt hadde tjaers. Est
dē hupshēer en soude hē niet merre mogen ep-
schen ten waer datter and geloften ghedaen
waer.

E Ten and voozke ver

huperen sinen pacht gheduerende.

Est oft geboert dat yemant gehupert had-
de enige erue oft lant. est hi d- vooz verhus-
ten woude eenen anderen op sulcher tijt als
hēt in hupere hadde. weet dat hēt wel voort
doen mach mer de hēre vā saken en heuet
gheen actie dā opten versten hupermā. tē wa-
te bi also dat die hupere oft vooz waerdē sulc
waren dat hēt een and wel mochte dhueren.

E Te dcoopen te hups d- dhuert is.

Est oft gebuerde dat de here vā eenē hupse
broep dat selue hups de ghene die dat hups
gecocht heeft en is niet gehoude die hupere te
houde ten si datter hem beliest. Ten waer hy
also dat inde broepingē daer of voozwaerde
gemaect waer die hupere te houden.

Te verhuerten teghens een ende daer
nae een andere.

Item oft ghebuurde dat iemāt gehupert had
de een hups oft and lant. est daer na de ghene
dier gehupert heeft dat vooz. dhuert eenē an
deren alheel oft eens deels. weet dat die heere
vā dē sake heeft alsdan sijn exceptie oft dhael
aenden eersten huper mā. Est oft geboorde dz
die eerste huper mā waer in gebreke vā beta
linge. so mach hi an spreken dē andē huper
man als tot sine goede die hi vinden soude i
sijn hups. oft op sijn lant also dhuert. wāt aē
die goeden heeft hi actie est niet aendē liue vā
den anderen huperman. noch aen sijn ander
goeden. hoor dattet recht daer op ge welen is
partie geappelleert oft geroepen.

Te leenen hupse oft erue

So wie geeft bi leeninghe een and sijn huis
oft sijn erue te houdē sond forme vā contract.
Weet dat hier geen actie en is te recouererē
oft te dhalen eenige huper waer oft lōe opten
ghene diet also gehoude heeft. noch aendē ge
ne diet vooz vā hē gehoude hadde tot sulker
cobdicie. Wāt bi leeninghe noch bi bede en ge
nereert noch en spruyt gheen actie van oupe
te noch die goeden en sijn niet te veruolgen.
noch te bedwingen die geuonden soubē wor
den opten erue.

Te hupren eenighe sake vanden gene
diet in lōstrochte hout.

Oft pēmant gehupert heeft enigen hupse
vanden ghenen wie dat hups toebehoert tot
sinen liue. Est den viagier oft lōstrochter offi
ciel wortert die termijn oft tijt ghecomen sy
daer om en blōft niet die hupman en blōft
inden hupse est erue sinen tijt est iaer dat hōt
ghehupert heeft mids betalende die hupre op
datter niet en sy dan dat iaer dat den lōstroch
ter offiuis is. want al hadde hōt langhet ghe
hupert de ghene die dat erue of hups toebeho

ret en soubeniet houdē ten waer dattet hēnt
beliest. Est also vā eenen meerch oft hōplāt
machmen despoilleren of dpe bruchten daer
af nemen mits betalende dpe hupere vā dē
iaer est niet meer. Est loē vā eenē boemgaere
te huperen est te nemen die bruchten die bin
nen dat iaer vanden huper waer rōpe welen. Est de pēra
soudē est die onrōpe niet. En also vā eenē vi
uert op dat die huper waer oft huperman des
ghelaten hadde. hy soudē mogen visschen in
behoorlike tijt mits betalende die hupre vā
den iaerscap hoe wel dat die lōstrochter gestot
uen waer in saison oft nē.

Een actie die de clercken hietē aphe
teolis te setten sijn erue oft lant in winsele.

Capit. l. lvi.

Thessen vanden locacien daer nā vol
get te stellen sijn erue oft lant in winninghe.
welcke geen sake en is in broepingē noch in
hup waer noch in coop. Hoe machmen we
ten dat sommige setten huer erue of lant tot
winsele tot pēmant oft hoer beeste daet bi dz
si hebben die heeste vanden profiteren ende die
winner diet op doet alle costen om die ander
heeste so dat die beesten sijn gepresen est die co
quest oft winsele daer af wert ghedeelt half en
de half den ghene diet wt set te winnen eerst
hebbende sijn principale

Een soxtupnen op sulcke saken.

Item weet dat oft in sulcke sake dz de cler
ken hietē te stellen sijn goeden tot winsele.
ghebuert eenighe soxtupne soe dattet al ver
lozen wort bi soxtupn oft onghēual. vā hō
loghe. vā tempeeste oft onwedere tghēent
dat den minner nyet en hadde moghen ver
hoeden. dat behoort alheel te vallen optē ghe
ne diet wset tot winnen ende niet opten wi
ner. Maer oft daer eenighe soxtupne op qua
me bi sayte vā sayson oft tijde waer bi eens
deels vā dē saecke verlorē waer ende nē
al. dat waer op perikele vanden winnet dpe
de saecke houdende waer. ende niet vā den
ghene diet wt ghegheuen heeft. Ende vā sulc
ken coop oft voozwaerde behoren gemaect
te sijn vrieuen. ofte den coop oft voozwaerde
waer in winsele est niet houdelich.

En dic. l. ep.
toe hōt. fūo.

deloto pub
li. fūe. l. i. ff.
ut in flu. pub
li. s. plane

de. iur. ep.
li. 3. s. ad q
insti. loca sed
male h. de op
ius epiteda
nū offitium
hoc dīcdo su
mibi videris
medietatent
fructuū ut l.
alle.

li. iij. rub.
de mē emph
teocarni. ma
le h. diffignit
de dāno dīc
to.

C. cu. d. l. cu;
dubitabitur.

C. de. actō. pi
gno. l. credi
tor: qui pōnuz.

**C. dic. ru. l. si
creditor sine
vicio.**

E
E. ru. dicta. l.
q̄ fortuitis ca
sibus.

L. Creditors: C.
80.

**Cru. di. l. cre
ditoz.**

C. ru. dic. l. q.
min? fructu
z. l. nec credi
tor.

gheloften. ¶ Item oft gebuerde dat sulcke coop oft doorwaerde ghedaen sijn bi bziuen. daer ghebyer is inden beloften die niet gehouden en werden vand eenb sude ofte vand an. dat ingen creerde actie de amphitroique. twelc mach volcht sijn tot iuste tijde. te volcomē die beloften begrepe in de gescrijten daer op gemaect. En mē mach dē gebzeker daer afbedwingen hē en sijn goeden.

A. ¶ Hoe datmen de winre n3 en mach
vercopen sijn wintfel oft verbeteringhe.

¶ Item die rechten seggē dat die winre ope sulcke voorsz. waerden heeft aendē wselettern en mach wcoopen enige verbeteringe. die hy be hoozt te doen oft te hebbē opten lāde also ghe geuen. oft opten beesten sonδ den cōsent vā der wseletter. Esi oft hi des dede. die wselettere soude hem mogen wvolgen met recht esi hem doen bed wigen. d3 also behoert gedaē te sūn.

13. **De pande te setten sijn goeden.**

Capítel. L. i vñ.

A ondpāde te setten enige saken. es te setten enige goedē. oft huystraet in handē vā pēmant toetser tūt toe dat hī volbaē sy. efi be- taelt sy igeent datmē daer op leent. op hoope oft meeninge. dat als des is betaelt. weder te hebben sijn pande. So seit dat recht also. tge- ne dat die creancier hout in ondpande enige sake oft erue daer hī af ontfanghen heeft dye vruchten. weet dat alle die vruchten. na dat die sake gheslekt is in ondpāde behoren te sijn gerekent in die betalinge. **E**n oft hī die saecke hadde in sinen tūt. so is hī oec gehoudē des te beteren bi actie van onderpande. **E**

• **Te bliesen die onderwande.**

Ende oft die creancier wie eenige panden ten onderpande in hande gelet is. verliest dz pant dat hi hadde in onderpande sonder sijn schult Weet dat hys niet en is sculdich oft gehouden w3 te geuen. mer indient ands geu3 den wert. weet dat hi daer aen ghehoudē ware. ghelijc als hier bouen es geroert indē capit ten vanden locacien. D

■ **Man laken van avontuure op bande.**

En noch suldi weten dat op pande ghebuert

cās vā auentuerē. diemē nyet en mach thos
 den Ghelyc als vā byāde. oft vā oploop van
 dieuen. oft vā and gelike saken. Weet dat de
 ghene die daer af heft bewaernisse. en is daer
 in niet gehoudē. indient vlozen wert. Ende
 daer om en is die sculdenaet nyet ontflegen
 vā dē schult. Ten waer bi also datter wāzen
 eenighe door waerden tusschen hemliedē sul
 ke dat oft die pande vlozen waer bi sulker sa
 ke van fortune. so en waer die sculdenaet nē
 quāt vander schult. ¶ Darnē

niet en behoert te argen eenich onderpant.
Daer es bescreuen dat recht dat de gene dyt
in onderpant hout enighe saken hē en mach
niet kopen noch in pande stellen. En indiet
huysen oft ander eruen sijn. soe en behoort hy
des niet te ergen. noch af te houden bouwē tu
ninghen noch anders. en oft ghebuert waer.
so behoortment weder te keren en te beteren.

f **¶** Vanden creancier yet te doen ma-
ken op die saken hē gestelt in onbruide.

C Hem en bi and reden. Indien die crea-
 tier set eenighe sake en maect enige respecte
 oft verbeteringhe van onbhoudenisse hy be-
 hoort wed te hebben opten sculdenaer want
 hi en is niet ghehouden die sake te houden in
 state. alst hem gegeuen is. en de vruchten die
 hi daer af ontfanghet. sijn gerekent in betali-
 ghe vander schult. ¶

■ Dat in ondrade en is oheen prescriptie.

Ent weet dat om lange tijt dat die cran-
cier hout enige saken in onbpādedaer om en
mach hi n3 ſcrigē poſſellie noch preſcripcie-
want alle die vruchten die daer af ontfangē
ſijn bidē creancier moeten gerekent ſijn i be-
talinge. eſt hi moet dat pant wedgheuen den
ſculdenaer ſoe gheringhe alſt betaelt is in be-
hoorlike ſtate. ende oft des niet h3 iſt ſculdich
te beteren aendē ſchuldenaer bi goetdſicken
vanden rechter.

ge goeden gegeven tot sommige creanciers. Item oft enige goeden behorende eenen dyc sculdich is. gegeven sijn sommige creanciers die hi sculdich is niet onrecht clamere oft seggen si die goede hietende toebehoede. ten si bi alle dat si specialic verbonden sijn. want anders

indien daer enige anſc ſculdenaers ſijn weet dat ſi hebbē ſoude dhal mede aen die goeden. eſi ſullen moeten bekeert ſijn tot al dē cran- ciers oft ſculdenaers. ſo verre als die ſtreckē.

A Hier na volcht van actie exercito re eſi inſtitutoer. **Ca. L. l. vij**

A ctie exercitoze eſi inſtitore es trechte twelcke enige knechten vande coopmāsheb ben in comāſcap tegens dē meelter. die doen eſi exerceren die ſaken vā haren meesters in comāſcap doende. tſy te lāde of te wāter. Eſi daer af leit beſcreuen recht. **O** ft ic enige doe? waerde make aēdē regierb des ſcips o die ſa- ken des ſcips oft o die comāſcap die daer i ſi. weet d3 die meelter ſo wie hi iſ. iſ ghehouden des goet te doe eſi hebbē actie tegēs hē o de ge loſte vā ſinen knecht. gelijc als die gene die o die ſaite eſi comāſcap vā eenige bidē meelter vā o ſaken geſtelt eſi gemaect iſ.

W an ghelt gheleent den coopknecht.

O ft dñ knecht int beleidē van dñre co- māſcap leent enich gelt voor v. eſi die beke- ret werdē in dinen oꝛbaer. daer v dpe knecht rekerunge af gedaen heeft. weet dat ghijc be- hoozt weder te geuen. gelijc als oft v geleent waer.

W adē knecht des wiſſels Actie pſtore iſ wel geueſticht bidē beſchze rechte. **D** at o die gene die gheſtelt heeft eenich gelt inden wiſſel vā enige opēbaer wiſſelaer bi cōſignacie behoozlic. welc gelt gelet waer aendē knecht. ſijn meelter daer n3 tegē voor dich ſjnde. na dient gedaē waer indē name vādē meelter. die meelter ſoude moeten goet doe al tgene d3 bi ſijn knechte gedaē waer. jō der daer teghens te differeren.

W antgeen dat te houden iſ rechtelic wan neer dattet gecōfirmeert iſ. **Ca. L. lix.**

O ft beter iſ eſi m3 rechte te houdē. alle dat gene d3 gedaē iſ eſi ghecōſenteert vādē ptiē geſamētlīc. eſi daer getuggē af ſijn ſonb geſcrite daer op gedaē dā dat gene d3 bi looſh3 of ſurple bliķē ſoude ghedaē te ſijn. eſi daer geſcritten af warē ſonb anō getughen. **D** aeraf ſpreect d3 recht in een rubrike dat die clerken hieten **P** lus balere qd agitur q q ſi- mulato cōcipitur. Eſi leit alſo **D** ie waerheyt

vā enige cōtract behoert gehoudē tſijn eſi be waert rechtelic vā tgeē d3 bi getugē bliķē ſal gedaē te ſijn in goet trouwē. bat dā dat gene dat be geſcrite bliķt ſonb getugē bi ſuſpectie oft twifel vā argeliſt.

W ā getugen te gens bziuen. **O** ft enich meſce bi ſan- talie dede ſcreuen tghene d3 hi doet oft oerck tgene dat hem een ander doet. ende dair nae hē daer af behelpen tegēs yemāc. weet dattet tgene d3 geuōdē ſal werden gedaē indē waer heit beter iſ dā alle d3 geene dat geſcreuen ſal ſijn bi ſantaliē.

D oen dub belt verſtant tegenseenen bziē.

O ft dñ procurer dede maken gheſcrite tegēs tgene d3 ghī hē geuzaechē hadt te doe d hueren enige vā dinē eruē oft lāt. Eſi aēdē ge nē tegēs wiē hi gecomāſcapē hadde dede ſcri

uen in dñt geſcritten oft bziuē ands dā dpe comāſcap gebiaedht oft ghedaē was. eſi ghij noch u wē procurer n3 en dooꝛſaget die ghe ſcrite bi die grote cōfidecie of betrou. die ghy

hebt aēpartie. weet d3 bekent die waerh3 da te af. het behoozt geſeit te ſijn dē coop te nyete wāt in coop of voor waerde vā goet trouwē

behoort te ſijn die cōſente vā enē yegelic ghe houdē eſi bemaert of des en iſ vā geēre waer dē.

W ā litigie. diemē leit vā den ſaken die n3 en behozen. **O** cōf te ſijn den pleite of gedige hādēde.

L itigie iſ wāneer yemant vercopt ſa- ken daer geſcil oft gedinghe af iſ. dpe de clerken hieten **v**itiū litigiosi. **E** nde daer af leit dat beſcreuen gerechte. wi verbieden ee- nen yegheliken. als dat ſi niet en vercopē die ſaken daer ghedinghe oft gheſchille af iſ. tot wat perſone dattet ſy. want al waert gedaē.

daer om en ſoudet alſoe niet bliuen. die pley- te oft ghedinghe ſoude voort gaen. gelijc als oft nye vercocht en waer. ende ſoude ſortē die ſentencie daer op ghgheuen ſijn effect. en

de ſoude des beteren die vercooper. ende dpe cooper mede. dpet alſoe wetens ſoude copen. **D** ie vercooper dpe alſoe vercochte dpe ſaken

hanghende int proces. ſoude veruallē in boe- ten. van alſoe veel als dpe ſaecke waerdich ware. ende ſoude die vercoopinghe te nyen-

te ghedaen werden. **E** nde die cooper indpen

A de bo. aut. indi. poſſidez l. p debito.

C li. iij. de ex

cer. v. iust. ac.

l. seru? tnuo.

huc ti. poſuit

in pncipio et

erratiū in pu

cipio nam pu

tar e chas ac

tiōes qñ iſi e

ui mutuāt as

liqō dñis ſuſſ

ſi hñ dē i fine.

C .ru. dic. l. cū

cōtractib? ſer

uor. ff. de inſſ

ac. l. ſeru? tu?

C .li. iij. ru.

di. l. iustitioris

a tibi aduſus

Nota q etia?

mulieres te

nent inſtito

ria et exerciti

tonia. l. v. ſi a

muliere. C.

co etia ex con

tractu ſcō m3

procuratore

ſpeciali dat

cōtra dñi uti

lis actio inſti

tonia. l. vi. v. C

ſ. eo

C .pi? valere

q d agitur. l. i.

C .ru. dic. l. ſi

qſ geſtum

C .ru. dic. l. ſi

ſuſſ inſtrus

mentum.

C. de litigio.
lis. l. lite pē de
te. 3. l. cōsum.
ut si qd litig. l.
pe. et ul

C. ru. d. l. qm
qz re litigiosa
Alia lex qm
qz corruptum
p auc. mens.
peres.

C. ru. d. auct
nr. si heres

C. de contra.
emptio. l. uen
ditioes. 3. si a
lioloco. 2d.
de qd nō po
nit diam int
ceptione ven
ditioe et per
mutatioe. tū
ē dīa qd ēptio
fit pecunia nu.
merata pmut
tatio de re ad
re. l. de de rah
et vbi. l. l.
§. i. insti. ex ri
§. pōm 3. §. itē
§. pōm vlt. qd.
§. cū ac ēptio
C. ex ti. l. cēpti
fidei. l. pma.
de ēpti. 3. vōd

C.
Insti. de emp
3 ven. in pū

hi wiste dat die sake waer litigiose oft in ghe dinghe. soude bliessen also veel. als bedraghē soude die coop ten profijt vandē here. En oft die copet dat niet en wiste. dat dye sake was litigiose. hi en soude niet bliessen noch en soude niet wesen in enighe scade. mer soude weder hebbē sijn ghelt. en die cope soude wese te nyete En die copet soude beteren tegens dē here van also veel. als die coop bedraecht En also moecht ghi dat dīsaē. indien de sake litigiose waer bidē dwerb gegeuen. yemāt anders diēt dīsaē hadde. weet dat als dan de sake genomē soude wesen. d te hebbē die boeten die voorscreuen sijn.

¶ Item te geuen in testamēt dinc litigiose **¶** Ofte yemāt laet in sijn testamēt dingen litigiose tot andere. hoe wel dattet waer aendē here. oft tot enige ander machich. d te stellen in stercker hant. Weet dat daer d die giste also gelaten dē genen dien dat gegeuen is nyet en is ontfandic int recht. d te recouueren oft te eytschen die sake litigiose. Mer die erfgenamen vādē dōdē moeten aēnemē die erremen ten. en voldoen querelle. noch andere en sijn daer niet te ontfangen Maer d te volcomen die meyninge vādē dōdē haren voorsater. behoren dat te geuen dē genen wien dat dinc litigiose was gegeuen of besproken. alsoe veel als waerdich is tot iuste estimacie oft pīsin ghe. en die profite oft auenture vandē dinge litigiose. sal bliuen aenden gerechtē erfgenane En also sult ghi dīsaen vādē sculdē twīfelachtich oft litigiosen.

¶ Daer coemt een auctencōque die dībetext en suppleert oft dūolt totten rechte voorscreuen. en dat seit also. dat hoe wel dattet rechte heeft geordineert. dat die erfgenaē vādē ghif ter gehoudē sal sijn dat te geue dē ghenē dien dat gegeuen is also veel als waerdich sal wesen de sake litigiose die ghegeuen is en aēden erfgenaem sal behoren dat dūolch Vwet dat die erfgenaē vandē gister ghehouden sal sijn die sake litigiose also gegeuen te ontfangē en voeren oft belepen dat gedinge daer op begōnen tot decisie tē costē vādē goedē des gisters en oft die pleyte gewonnen wert bidē erfgena

men. de sake gegeuen behoert te gaen ten profite oft ozaer vandē ghenē die dat gegeue is sonb costen En oft hi die sake gegeuen dīorē wert biden proces vādē erfgename. den ghegeuen niet en sal hebben te eytschen totten erfgenamē. Vāt het schijnt met redene. dattet de ghiften niet gegeuen en heeft dan ter auenturen vandē sake. dat indienle ghewonnen wert inden proces dat de ghene dient ghegeuen is des hebbē sal. en oft dīoren waer. dat hi niet hebben en sal die sake noch die waerde. mer die auenture.

¶ Vanden vercopingen en coopingen. die gedaen werden bi middele van penninghen oft ghelt.

¶ Capittel. C. lri.

Uercopinge en copinge werden gedaen bi middele vā penningen. dier om ouerdragen en geaccordeert is bidē middel der veranderinge oft wisselinge die daer om ghedaen wert. het si van lande tegen lande. oft van saken roerende tegens lande. oft van landen teghens saken roerende. oft vā roerende saken tegens ander roerende saken oft van arbeyt en loen ghedaen teghens lāde oft erue oft teghens roerende saken En weet dattet van ghenen node en is te wesen op de sake vercocht. oft op die plecke daer d zā. als totten voorswaerden vanden coop te dornen want daer om en soudet niet bliuen. die laecke en dīcopinge en waer vast en geintertineret.

¶ Hoe dat dīcopinge geschiet. **¶** Noch seit dī bescreuē recht dī coop en vercoop es gedaē wāneer die. d. partīe accordeert ten pīse vādē coop. het si dī dē pīse te betalen sy op toecomēde dagē. oft ter stōt. ofte dat daer gecristen vā memoriē af ghemact sijn oft niet. En nochtans gehenger dī bescreuen recht wel dat of daer of memorie bi gheschreue is dattet hē noch mach berou wē sonb schade ten waer bi also dattet erres gegeue waer bī dē copet aēdē dīcopet. tē eynde d te houdē den coop. En oft de dīcopet berout. loe behoert hy te bliessen de helft meer dā die erres. en oft dē copet berout. so en dīleff hi nī dā die erres alleen.

¶ Van dīcopinge pūze oft onder condicie.

En noch seit dat rechte. dat coop is gedaen of puerlic. of onder cōdicie puerlic. gelijc als ab solucemēt Onder cōdicie. gelijc als te segghē Jck vercope v een sake om .x. pont. op dattet ghenoech waer binnen sulcher tijt. ace.

Alā dā copinge vā enen man die dul is. **W**et dat in dā copinge behoort te wese rech te cōsent. oft anders en ist niet houde lich. En daer o dat in eē furioses oft die dul is geen cō sent en is cōstant. sulken mā en mach geē dā copinge doen die waerdich si of te houden is. Mer so geringe als die caserie. vā hem is. hy macht al dā wel doen. op dat hi si in behoer liken tijt oft seimōdicheit. eff es te houden eff waerdich tegen dat hi bouen sijn fourconne tie doen soude.

Alā dā copinge ende ghisten te samen. **G**hi moecht weten datter is dubbelde ac tie vā dā copinge eff ghiste. eff daer om indien bi ghiste v enige saken ghegeuen sijn ghi en moecht noch en sijn nē sculdich te nemē daer inne wegen vā dā copinge. wāt ghi soude con trarieten vādē enen tē anderen. welck nyet wesen en mach. wāt sijn seifs sake en mach men niet copen. En bī arrest vā perlemente heb ic dat sien wilen eff seggē tusscē den kin deren vē mōn here hu wedailli. here van rume ter eēre side. eff mōn heere vā lanuay ter ander side. o sommige gisten. die de voorsci de van ailli ghedaen hadde tot sommige ki deren bastaerden die hi hadde. welke ghisten hi gegeuen hadde op die heerlicheyt vā rume in toynelis En daer o te cōfizeren hoer actie ende eysch. die sy dedē tegens dpe voorscreuē vā lanuay. En seide ooc dat si hadden tōtele van ghiste eff coop. welke sake nyet en mach sustineren dat bescreuen rechte.

Alā dā vercopinge sonder voldae of betaelt te sijn.

Oft enege dā copinge gedaen wert bi con sentte eff toelaet vanden dā copet eff copet ghe lōc als voorsci is. eff dat die prijs vanden co peli ghenaeemt eff dā claert. eff daer si die dā co fte sake gegeuen oft in hande geset vādē co per. weet dat hoe wel dat die prijs die genaet is inden coop niet betaelt en sy. Dāromen

ist niet. die coop en is vast eff en mach den dā copet niet eyschen dan den prijs bi actie van vercopinge. eff nē weder keren aen die saec ken vercocht.

Alā dā copinge ghedaen bi prijs.

Die sake vā desen artikkel seit dē dā copet moet sijn genoēt eff dā claert. wāt ghi sijn scul dich te wese. dē in wat dā copinge die gesciet pft dat daer geē prijs in en si genōbreit vā pēnē ge daetz bedraecht. dē coop en is nē te houde ist dē hi daer bi wil reprochierē **A**lā dā copinge sonder brieuē te makē noch waringe.

Noch seit dat rechte dat die vercoopinghe niet en is onuaster om dat die brieuen terstōt niet ghemaect en sijn mer werden gheseyt te maken Ende dat waringe vander sake wer det ghelooft. want die ghene die is in sijn be sit biden consente vanden vercopet. dat be sit is hem waerdich ende hout stadt. En hoe wel dat die prijs niet en waer noch en is be traelt. daer om en is die coop niet te onuastere dat die copet of die vercopet hem berouwen ten waer dat si beyde waren te vreden. dē de coop sy te nyete eff ongedaen.

Alā dā vercopinge gheselt indē wil le van een ander.

Item oft inden coop oft doorwaerde van een vercopinge te doene. die sake gheselt is inden wille vanden vercooper oft copet. we ter dat bi dit die obligacie vander vercopin ghe. indien daer eenighe waer te nieuwe is. in dien dat een van beyden seide in die vercoo pinghe niet eens oft gheaccordeeren waere. Ende bi bescreuen rechte. nyemant en is be dwonghen noch en behoert te wesen sijn wil le vercopinge van erue te gheuen. ten wa re dat hi specialick ende bī obligacie executo re daer toe gheobligeert waer.

L. ru. dicta. l. in vendentis et ementis.

Ende oft die ghene wien den coop is ghe stelt te taxeren den prijs taxeert Al den moet men die vercoopinghe vast ende van waer den houden Ende oft hi des niet en wil taxeren. die coop es te nyete.

Alā dā procurator te vercopen eenighe saec ken om schulde fiscal.

insti. r. d. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

C. r. u. d. l. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

C. r. u. d. l. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

C. r. u. d. l. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

C. r. u. d. l. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

C. r. u. d. l. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

C. r. u. d. l. §. p. r. i. o. r. a. s. u. b. c. o. n. d. i. c. i. o. n. e

Folio

C. de her. vel
actio. vñ di. li
vñ de offi. lex
h. mlt. ac lñ
tatoe nā i ali
qñ? cassib? fñ
tenet de eni
stñe et tenet
rñdere credi
torib? heredi
tarijs vide. g
et doc. in hac
lalle.

**C. n. d. l. ēp
to: heōditar!**

**C. rudic. l. te
o coru rpost
q̄.**

**Cru. Octā. l.
cerri et indus-
bitati.**

De similibus
simile ē iudis
cium.

Ex potēriori
his nō possu-
m? ē pares.

**¶ Querēs vñ
dinou possit
li. g. et fi.**

¶ Vercoopen teghens den blande vanden prince.

En noch macht sijn v boden te vercopē noch te draghen aenden vian dē des prince. wijn olve. meel. cozen. noch eenighe andere liquoren oft sustentatie vā lēstrochte oft anders. en de sonderlinghe gheen saken van verwerin ghe. gheliker wijs als hantboghē. boetbogē bollen. noch eenighe ander artelerie. oft wapenen. noch gheenderhande saken oft dinge daermen hem af soude moghen sustēterē by eenighe wegghen oft manieren datter sy. op te veruallen in die indignacien vanden prince. en op te verlicfen dat lēst es goedē.

En vercoppen sijn kint.

Item noch is ver boden dat geen kint vercocht en wert bi vader. noch bi moer noch bi andere. in gheente manieren geuen noch te pande setten. Hoe wel nochtans dat die ghe ne wien dat waer vercocht noch in pande geset. niet en wisse datter kint ghestolen waer. daer om en souder niet bliuen. die boeten en souden vallen opten ghenen die dat gestolen hadde oft opten vercopper oft opten copē aēbittarie tot discretie des rechters. En waer bi also dat die vader bi gebreke ende armoe de es van hongher verlette sijn kint indē die ste vā eenighen. rebeliken als dā souder hou den. Ende daer en vallen geen boeten in dier saken noch vanden vader noch vādē copē. Es die vader soude alsdan sijn kint wed heb ben. oft ander van sijnē vrienden. hoe wel dat int verletten daer af niet ghelept oft beuoortwaert en ware.

Hoe datmen ontmaect den coop die ge maect is.

Capitel. L. lxiij.

Ontmaken die v copinghe die ghe maect waer. is. V anneer gheuondē waer. oft datmē siet datter is inden coop doō de loofheit of bedroch. oft valsche verstant. of van minre prijs. dan die helst. dat die laecke waerdich is. oft datter niet geleuert en mach wesen. Ende daer af seyt dat rechte. Of ghy vercocht hebt de sake die van groten prijs is om minre prijs dan dat waerdich is tot estī macie vā min dan die helst dat waerdich be hoozt te wesen. V wet dat indien ghi daer af veruolch doet aendē rechter ghi sult daer op

recomueren biden rechte bi sulcker manie ren. om dat die rechten willen. Ende het wa re deertlike sake dat eenige bi ignorācie mach sijn verlicken vā sijn rechte. men en sal daer toe voorzien. indient coempt totter kennisse vanden rechten. Twee manieren van pro uisien sijn daer op gheordineert oft ghemaect. Dat is te weten dat oft ghi vercocht hebt een erue. en ghi weder geue wilt die prijs die ghi daer of ontfangē hebt daer ghi v af beclaecht die copē sal ghehouden sijn v weder te geue die saken bi hem ghecocht biden discretie vā den rechter. Es daer om dat een sake es ge concedeert oft vercocht. behoort gehouden te sijn na dat rechte dat seyt. Es oft hy dat onthouden oft behoudē wil. dat mach hi doen. mer hi sal ghehouden sijn te beteren te gens den vercopper die sake bi hem ghecochte. ouer dat ghene dat hi te voren ghecocht ha de. so veel alst geprezen sal werden bi goeden wilen mannen. hem daer toe kennende seg ghen sullen. dat bouen den coop waerdich is en also mach hi dat behouden.

Van hem te behelpen vanden benefici en des rechts.

Eenighe menschen onder dat desel vādē rechte. willen hem behelpen vanden benefi cie vā rechte en begheren aendē rechter na dā si haer erue oft landt vercocht hebben. dat sy wel behozen te weten mer redē wattet waer dich is. ende dat hi bi alle verstant dat geghe uen heeft om minre prijs dan dat waerdich is. ende dat hi daer op voorzien werde. V wet datter rechte wil. om des willen. datter ny mā en behoort te comen tot ignorācie dats verghetelheyt van sijn erue waerdich is wel mach hi hem beraden int vercoppen. Vāt in dien inden coop gheen deceptie en is. daer en is gheen verhael om actie van min dā die helste van iusten prijs biden redenen voor screuen. want nyemant en behoert te wesen so ignorant van sijnē erue. hi en mach wel weten wattet waerdich is. hi en sy furioes of wele. en daer om en heeft hi gheen repetitie.

Van vercopinge of bedroch. Ende daer teghens so moecht ghi wetē. dā

C. res ex portari nō de ber. l. ad bar bariē trāffe rendi. v. l. nō mo alienige nts.

C. de pēb. filios dista. re. l. si. qd ppe nūmiaz paug tatem.

C. abtemelph tuit aplinsdi plicere nō pē

C. de res. v. l. rē ma ious ptey.

C. ru. di. l. ad res. dā v. l. dō adu. l. de te pū. immo qd dēcep tio vltra meo dietatē insti. pē pē res. dā qd corat. pē tēte decepto.

C. ru. di. l. no
est pbatilis

die vercopinghe dye gedaen is op goed trouwe van erue sonder eenich quaet. en daer nae die vercopper wil ontmaken sijn vercopinge bi te willen wed geuen die heist meer dā hie vercocht heeft. weet dat daer om den coop n3 weder roepen noch ontmaect en mach werden mer moet dat ghene dat gedaen is bij dē partien en sonder bedroch vast. ende vā waerden houden.

C. ru. di. l. pre
ej causa

C. ru. di. l. hi
q̄imposita.

¶ Of die penningen niet en waren gegeuē in betalinge om eenige scopinge. en indē stede vā betalinge sijn gegeuē beesten oft wolle oft winen oft and comāscapen. weet d3 daer om niet en blift. dē coop en blift vast na dat het was biden consente vande vercopper.

C. ru. di. l. vbi
stū auri & ar
geti.

¶ Vande officieren te vercopē hare saken bedectelick.

Item weet dat die ghene dye dienaers oft officieren sijn in enige steden oft landen d3 vree se en duchte vā hare officie. willen wech trecken af absenteren. en bedetelic rupmē ende daer d3 vercopen hoer goedē bedetelick weet dat sulcke scopinge niet en is waerdich. ende sal mer rechte al wedroepen werde. en dye ghene die des ghecocht sullē hebbē werēs. sullen bliessen tghene dat si daer aē beleet hebben. en die scopinge sal te niet gerekent sijn.

C. li. iij. de pi
culo. & cōmo
do remēdite.
l. p. p̄stām vē
ditionem

¶ Intra sua cui
lib; ē noctua.

¶ Over indient ghe weten mach werden inder waetheyt. dat sy vā sijnre scheydinghe wech gāc niet en willen. si en sullen nīc bliessen d3 ghene dat si daer om gegeuen hebbē. mer sullen niet wed hebbē en die coop sal te nytte wesen.

¶ Incontractib;
bōa fides est
adhibenda.

¶ Vande officieren te copen enige digē.

¶ En oft die officieren vādē princē hē vord den te copen enige dingen indē stede oft inden lande vā haren here. specialic clederē in welen. oft and huystraet dat scocht wert bidē d3 verlaten vādē here. weet dat die coop geen stade hebbē en sal. en dye copers sullē bliessen tghene dat si daer om gegeuen sullen hebben.

C. di. l. volm
auctoris hōc
fidei

¶ Vanden scade oft profite vā d3 vercochte dinghen.

Die schade oft profite vā d3 vercochte dinghē es te weten na dat de coop ghedaē en voldāē is mer goeder trouwe alle dye schade behoert toe den copper. ten si dattet sy eenighe sake dat

ter eenighe actie spruytet. die begheert warin ghe. dat die clercken hietten emctio. want in sulcker saecken behoert te sommeren en te appelleren sijn garand die ghoudē is des aē te nemen. en in allen anderen saken. weet dat die scoper niet gheloude en is. noch om sake die spruyten mach om dinc vercocht of ge rocht.

¶ Vā vercopinge ghedaen vā eenighe dinghen. Item weet na dat die coop ghedaē is vā enighen sake oft dinghen daer dat gebzet vā leueringhe niet en is aendē vercopper mer aē den copper. weet dat die scade die daer af volghen mach. behoert den ghenē diet gebleuen is ghebreckelic te volbrēngen den coop. het si biden copper oft scoper. nadē rechte die seyt.

¶ Exempel vā vercopinge.

Item wanneer die gheloften of voozwaerden gemaect sijn tussē d3 scoper. en den copper om sekeren vatens wijns. indien de cope te gheē vertrec en neemt te ontfanghen den wijn. die schade vā den wijn dye veracht es en behoert niet te wesen opten copper. mer om des wille dat ghi allegeret. dat alle die wijne die indē kelder was. vercocht was sonder mate. en dat de slotelen vanden kelder gegeuen werde den copper. na dat die coop gedaē en gemaect was. Weet dat die scade die daer d3 gheualt vanden wijne. behoert d3 copper daer bi dat hi die slotelen als sake hem geleuert ontfangen heeft. En also moech bi verstaē vā allen anderen saken. Ghi moecht weten so wel bidē bescreuen rechte als bidē redenē natuerlic dat seker sake es. dat in alle cope behoert te wesen goede trouwe. nadē rechte die seyt.

¶ Ende daer om soe weet dat die cloetheit oft loofheyt oft die bedriechelicheit des scopers en soude niet hinderlic noch scadelick sijn den copper vā goeder trouwen.

¶ Vā vercopinge sonder gheschifte.

¶ Ende hoe wel dat die sake vercocht waeter goeder trouwen voldāen is en ghelueert. hoe wel dat die gheschifte daer af niet ghedaē en sy. daer om en ist niet dat perikel of schade en blift ende is aenden copper als aenden here vā d3 saecke.

¶ Van saken vercocht verloren.

Est oft die sake vercocht verloren. waer by fraude oft bi and ongeualle. Weet dz die schade daer af soude bliuen aendeghen op wien dat ghebrek warc. **A**

¶ Vanden actien die spruyten vande coopen est copen. **¶** Lapis. L. lxxij.

Anden actien de welke spruyten vanden copen est coopen indechdi wetet datse sijn in twee manieren. Dats te weten oft om recht totter saken. oft o te hebbē rechte totter saken. Est daer om indechdi weten dat ghi moecht pleyten tegens dē ghenen. wpen ghi v lant vercocht oft uwe goeden. Wat na dat die vercopinge es. ghi en hebt geen actie den te duolghen den copen o den prise datter vercocht waer. est die copen daer om sculdich is. oft om die restē. est niet om te werken aē die drochte saken. wāt ghi daer af die actie o lozen hebt. **B**

¶ Te coopen sijn erue. est daer af te behouden besit.

De ghene die coopt sijn erue. maer daer af behout dat besit tot hem. est en est daer in n den copen. weet dat hi noch blijft here vander saken. mer nochtans hi mach werden bedwonghen te doen dat onterf. est dē copen te eruen vande saken indient erue is. oft sine hā den te ledigen. indient roerzde dinck is. Wat die waerheyt vande coop en behoort nyet te wesen. Alscheyden. Mer indien de sake die drocht is waer meer of min belast dan dat gheset was inden coep doende. als dā spruyt actie te repeteren op die drochte dingen of egelt vande prise van merder laste minre ghelde est van minre laste meer ghelts. **C**

¶ Van niet te leueren den coop oft comāscap gedaen oft vercocht.

Item het is claer een yeghelic. dat nae bescreuen recht confirmert. dz lo wie niet en leuere den coop die hi gedaen est drocht heeft in tide ende in plecke. ende die copen daer neemt eenighe schade biden faulte oft ghebrek vanden vercopet. die vercopet is ghehouden vande schaden teghens den copen ten taracie vanden rechter naeden rechte. **D**

¶ Van vercopinge van witten beesten

E ij

Die vercopinge vanden beesten oft scape die voldacn is. hoe wel datse niet en sijn gheleuert est des gheduerende. sy phasneren oft lammeren onder die handen vanden vercopet. Weet dat die lammeren sijn aendē coover. midts dat die scaden die ghehad sal heb ben die vercopet biden noetsle oft houdinge der beesten behoert weder ghegheuen te sijn die vercopet biden copen. ten si dattet gebre van leueringhe der beesten comt biden vercopet. **E**

¶ Vanden coope gedaen inden naē van andere. **La. L. lxxv**

A copen in eēs anders name oft d ye mant anders gheide. watmē daer af doen mach indien daer questie of gheuele of spote. Ghi moecht weten dat of dñ vād cof te lant oft erue van sijnē penningen inden name ende vooz dñ moeder ende daer af geset waer in possessie. weet dat si daer bi vrouwe ghemaect is. Mer oft ghi die erfghenamē sijt van uwen vader erfche doen wilt vādē penninghen die daer om waren bi dinen vader betaelt. om dñ aendele. ghi moecht des erfchen voozden rechter ende ghi sijt daer toe ontfanclich. **F**

¶ Te coopen erue. ende daer af gheset te sijn int besit.

¶ Oft ghi gerocht hebt een erue. ende daer af sijt gheset int besit. also sonder twifel weze ghi ghemaect berre hoe wel dat die name vād dñ wifs moeder gheset is inden brieue d ye vanden coop ghemaect is om sommighe redenen. weet dat ghi daer om niet en behoert te twifelen. dat om den bries die si daer af heuet. en de haer daer mede wil segghen vrouwe te sijn. ghi daer af moecht versterken weze van u wē rechte. want d ye rechter bekent vād der saken sal v doen bliuen inden rechte. **G**

¶ Te setten den name vander vrouwe inden bries vanden coop.

¶ Ende oft ghi coopt eenighe erue met u wē ghelde. ende bi eenighe saken ghi dedet scrj uen inden brieuen die daer af werdē ghemaet den naem van uwen wiue. end ghi haer die hebt ghegruen te bewaren. ende daer om so wil si haer daer af vrouwe houden. Ende

Item illud mora sua causat lib; ē noctua. C. r. n. d. i. l. c. i. spec. v. d. i. c. a.

C de acti. sp. et v. d. i. l. ad. q. eū cui agn.

C r. n. d. i. l. f. p. t. u. i. l. f. e. g.

D e g. r. i. p. h. C. r. n. d. i. l. v. d. i. c. t. o. r. l. f. c. u. t. p. e. c. u. l. i. v. s. n. i. m. u. t. a. t. i.

C r. n. d. i. l. p. p. f. c. a. m. v. e. n. d. i. t. i. o. n. e. m.

C f. q. s. alter v. f. i. b. i. l. i. b. a. k. n. o. m. i. e. l. i.

C r. n. d. i. l. q. u. i. s. i. n. s. t. r. u. m. e. n. t. o.

*C. ru. di. l. c. i.
p. p. a. p. e. a. n. a.*

waert dat ghi sabet daer tegens. effi al waert sake dat ghi haer inden brieuen hadde doen setten. dat was om haer liefte te doen. effi niet om dat si daer af vrouwe soude wesen alle. ende voor al. ende om haren wille daer mede te doen. Ende daer om dat si sach datmen daer teghens segghen wilde. sy gaf haer dochter den brief ende dat recht dat si daer aē hadde. Het wert gheuraecht aenden keiser trechte daer af. Hi seide bi rāpheit vanden rade. dat tet wif haer es ghepoztet tegens rebene. Wāte sy en mach uwe goeden nyet geuen sōd uwe wete oft consente. Ende die rechter sal schuldic. sijn v weder te doen geue uwe erue met ten vruchten daer op gegeuen.

*C. ru. di. l. m.
tūinterrest*

O Te copen bi v seluen oft bi uwen wiue. Grote differencie is oft ghi betaelt dat ghele vander saken. dye v wif ghecocht heeft. dye welke haer ghegeuen oft in handen geset is oft dat ghi den coop in uwe name gedaē hebt ende dan dedet inden brieue scrijuen den name van dinen wiue. ghelōc als oft sijn waer copen. want bi een maniere spruyt een actie daer inne. ende bi ander maniere spruyde actie contrarie. Effi daer om oft dijn wif des cochte in haren name weet dat ghi hebt actie te reconueren dē prīse ende niet de sake daer om ghi daer af armer sōt. ende sy riker. d dat ghi voor haer dat ghele hebt betaelt. Mer oft ghi die sake seluer ghecocht hebt. ende v dat waer ouer gegeuen. oft in hande gheset effi al leen den name van dinen wiue ghescreuen ware inden brief. weet als dat meer es waer dich die waerheyt vander sake vā desen brieue. Mer hier leit een eerlike ende notabile rebene. want oft inden beghinsel ghij woudet doen die sake van uwen wiue. ende cochte i haren name. weet dat sy daer om niet en wit actie van coop. noch voor v noch voor huer. want ghi en hebt voor v nyet ghedaen ende voor heer en moecht ghij nyet doen. buyten hoer teghen woordicheit oft auctoriteyt. Ende daer om de ghene sal hebben ebeste recht in der sake vander heerlicheit. wien die here vā der sake des geleuert sal hebben.

*C. ru. di. l. i. a.
licua pecūia*

*C. de reb. all.
e. nō alienan.
dis l. i. p. c. i.
p. u. i. n. t. i. c. a. l.
d. i. s. t. r. a. h. e. n. t. e.
m. a. r. i. t. a.*

*C. ru. di. l. i. f.
f. i. d. u. i. t. u. m.*

O Te coopen van eens anders ghelbt

in sijnen name.

O Doe wie coopt van een anders penninge enighe saken in sijn selfs name. daer om en ist niet hi en wint actie van coop. ende de gene wien die penninghen sijn. en heeft aen de ghecochte saken niet te epischen of te clameren.

O Exempel.

O Dit dijn vader cochte eenighe saken met ten penninghen die ghemeeen waren tusschē hem ende v. enb questie daer affi. ghi en hebt gheen actie dan te epischen oft te vhalen v penninghen effi niet die sake.

O Hier na volcht van tghene datmē nyet en behoert te copen noch te gheue u.

O Capittel. L. i. v. i.

O Atmen nyet en behoert te vercoopen noch te gheuen eens anders sake noch dure den. Dit uwe man vercochte v sake oft erue die uwe was sonder uwe wete oft consente. weet dat hoe wel dat ghi biden ontsich vā uwen man befeghelt hebt den brieu vā vercoopinghe. oft bi ander sūctolheit vā uwe mā ende dat hi v gaf quade oft valsche informacie. Alle des en heeft gheen sekerheit aendē copen. ten sy bi also dat die copet dat dize iac ge houden heeft eest toerende goet oft erue bi pscriptien. want het en is niet waerdich. het si bi hysraert oft erue.

O Dit dijn vād vercocht heeft dijn erue sine dat ghi gheweest hebt wt sinder macht sonder dinen wille. ende ghi nyet en waert sijne erfghename. daer bi dat hi verureemt oft ghegeuen heeft sijn goeden. ende die copet nyet en heeft ghehouden die sake biden tijt vā vscaprio oft van pscriptie. weet dat ghij hebt actie te verhalen uwe saken.

O Noch moechdi weten. dat ofnōp eenige sake het si hysraert oft erue ghemaert ende gheordineert inden testamente. biden ghenē die daer af here was. dat na sijnre doot niet en si vercocht. noch bekeert in andere vscantie. vā die ghister gheordineert hadde bi sinen wetsen wille. weet dattet nemmermeer en behoort vercocht te sijn noch anders belast dan die ghister gheordineert heuet. Ende oft ghedaen waer loe behoort te wesen weder ghe

bracht indin state vander ordinantie van-
ben ghister. indient verfocht wert aēdē rech-
ter.

¶ Die een te verco-
pen opten aendeel vanden anderen.

¶ Dit sommighe hebben deel te samē op ee-
nige sake. en die een vercoopt op dat deel vā
den anderen. Weet dat ghi opten copet hebt
actie te erschen v aendeel ten sy bi also dz die
copet ghehouden heeft die sake bi tide vā vsu-
captio in roerende saken biden tijt van dye
saken. of bi .x. jaren bi p̄scriptien op sake re-
le. En oft hi bi sulcken tijt gheuonden heuet.
alsdan soe es hi daer af ghemaect here. Maer
daer na moechdy reconueren oft verhalen
u we saken opten gheuen dret vercocht heeft
enwelc hi niet en was sculdich te doen.

¶ Te vercopen eens deels vander saecke
tusschen somighe. biden participanten oft bi
den procurator.

¶ Item weet wanneer differentie valt ope-
ghente daer twee erfghenamen sijn. met v in
een sake ghemeeenlic. vercochten sy die saken
oft een deel daer af. sonder v consente. oft dat
tet die procurator vanden prince vercoft had-
de. want oft die erfghenamen sonder dñ we-
te des vercocht hadden. si en souden v n3 mo-
ghen cōprehenderen noch verbinden. Maer
oft dye procurator ghedaen hadde. dat soude
waerdich sijn ende vast houden. noch en wa-
re die coop niet te ontmaken. om des wille dz
hijt sonder u wen wete ghedaen heeft. om die
gebrekē vande anderen. of enich vādē āderē
indien die sake niet en waer veelbaer mer v
deel sal bewaert sijn aen ghele.

¶ Dat een mā in sijn doot bedde n3 en mach
doen v̄copinghe die van waerden sy.

¶ Capittel. L. lxvij.
B3 castum locale soe weet na dat een
persoen es beuallen siet te bedde. daer af dz hi
sterft. ter wilen dat bi siet is. Weet dat hy n3
en mach doen ghiste transpote vercopinghe
noch veranderinghe van sijn erue tot p̄iud-
icie van sinen erfghenamen die waerdichsi
hoe wel dat hijt dede voerden here en gerech-
te daer erue af gehouden waer en dat de mā
nen seiden dattet wel en rechtelic gedaē wa-

re.

¶ Exempel daer op en arrest.
¶ Het ghebuerde inder casteletie van donai
dat gherijt van auby vercochte seker lant dat
hi hadde in leen tegens mijn here montcorde
berlees. inderden daer isant met rechte mer hi
dede des na dat hi beuallen was in sijn doot
bedde. Ende om te dat en behoerliker te mo-
ghen doen dat onterf daer af. elode hi hē. en-
de also in p̄sencie vanden ghepichte passier-
de. dede ende bekenende die voorscreuen verco-
pinge. en dat onterf vanden voorscreuen lant.
Dat gedaen hi quam van dier siet ter doot
sijn erfghenamen relieuerde ende bekeet de
voorscreuen vercopinghe en seide. dattet n3
en mochte onderhouden wesen met redene.
want hi en haddes niet in state ghedaen dat-
tet waerdich wesen mochte. egene dz hi daer
af dede in p̄iudicien van sinen erfghenamen.
nae dat hijt ghedaen hadde duerende sijn sie-
te. Die here vā berlees segghende ter contra-
rie. ende dat hi was in behoorliken state gaē.
de biden wege. ende ghecleet manne vū. die
vanden sinen mochte doen sijn belieste. wa-
re om tghent dat ghedaen wert. aengaende
die vercopinghe sonb fraude. mochter wel ge-
schien ende met redene ghehouden wese Die
erfghenamen seide ter contrarie. en dat die
copet niet en was in behoorliken state. sulck
als om te mogen vercopen sijn erue dat hou-
den mochte Ende oft hi gheromen es voordē
mannen. het en was niet in behoorliken sta-
te. want hi was ghecleet tot cautelle om dye
vercopinghe te doen Ende opghestaē vā sijn
doot bedde ende ter stont weder gaen legghē
daer na hi cozes gheslozen is En ten was hē
van geen doen te vercopē bi armoede. noch
om te besteden aen meer lants. noch bi cōsen
te van sinen erfghenamen en hadde hijt niet
ghedaē. en oft die mānē daer bi geweest heb-
ben als gerechte oft de here. so veel hebben sy
te meer mesdaen oft melbypet. na dat sy hē
in sulcke pointen wisten. en sulchen onterf
ontfangen Na veel redene vander tents side
en vander andere. om dat dye manne voer-
wien des ghedaen. waer als rechtis. hietē
dattet wel ghedaen was. En die erfghenamen

C. r. n. d. i. l. f. a.
cimus.

C. de cōm-
m. r. alie. l. i

C. r. n. d. i. l. f. a.
m. l. i. n. t. e. r. e. s. t.

leggende ter cōtrarie. Die sake wert betogen
int parlement. Het wert geseit bī arrest dʒ die
scōpinge gheen stat houden en soude. en dat
ter die erfgenaem weder hebbē soude. En die
here en die coper die des gheleden en gepalle-
ter hadden werde gecōdemneert in die boete
vanden coninc. Item also werret gelugiert i
des conincs hof tot mare in toznelis. vooz ag-
nes vande dale. tegens dʒe kind vā phāuel.
de templeine i dollemet. Daer af dat de voer-
screuen kinder appelleerdē inden parlemen-
te. In welken houe de sake behoert aen deen
spde en aen danb. en dat proces daer op gelie
het wert geseit bi arrest wel gelugiert ghe we-
set en qualic geappelleert biden voorscreuen
kinderen. en werden gecōdemneert inde co-
llen en boeten. etc.

¶ Hoe datmen
vercopen mach sijn patrimonie.

¶ Ghi moechte weten bi castume locale hoe
dat een mā mach scōpen sijn patrimonie en
erue die hem vā vād en moeb gecomē es. So
wert dat sonb die condicien die hier na vol-
gen. een man niet en mach scōpen sijn erue
die hē bi vād en moeb coemē. dats te wete by
dʒie condicien. Die eerste is bide cōsente ende
toelate vā sinen erfgenamē. Die andere is by
armoede. indient warachtich waer. En nae
der vāncie vā sommige plecken. in leengoedē
hi soude moeten met hem derden sweren dat
ter also waer. Die derde cōdicie is. d te bestede
in meetre oft beter erue. So ist te weten dʒ so
wanneer yemant scōopt biden toelaet en cō-
sent vā sinen erfgenamē oft bi armoede. of d
te beheren in beter erue. bi wat weghe datter
sp. so moetmen die erue op dragen die dcocht
is inden handē vanden here bi teke vā recht.
Ende dat die coper ooc daer in met wegē vā
rechte gheerft sp. En in des doende ghelept sp
oft dat erue ergens af belast oft beswaert sp.
en dat die scōper hem daer af hout aendē pē-
ningen vooz vernoecht en wel betaelt. En dʒ
hi gheloeft en sweert. dat hi nemmermeer te-
gens die scōpinghe comen noch doen en sal.
bi hem noch bi andere. dat die here hem hout
vooz voldoen van sinen rechte. en die man-
nen vā haren salarizen en datter si na vān-

de en castume vander plecke. behouden een
pegelic sijn recht. Ende alle dese solemmitet
specialiken be waert. de aduelt vanden erue
mach en behoort gedaen te wesen na vāncie
vander plecke.

¶ Vanden petillagen dat die coopliede hou-
den in comanscap.

¶ Capit. L. ix. v. iij.
Petillages dat dʒe castunieren hieten
ordinancien en castumen. die welke
die de cooplieden hebbē en houden in hare co-
mescapen. en vanden tollē daer af. En ghi
moecht weten. als dat daer afes een tijt ghes-
castumiert. dat die cooplieden houden tusscē
hem lieden. dat na dat vijftien geleden sijn
cōtinuerende een sake. int sapte van haer co-
mescap. oac is hem liede castume oft geaccul-
tumiert. Ten waer bi also dat daer af gescheit
waer geweest voor die. v. iaren pleyte oft ge-
dinghe begonnen. want als dā dese castume
en soude niet vercliden bi prescriptie.

¶ Hoe dat die tollē en ander settinge op
ghecomen sijn.

¶ Item weet dat naden rechte vanden ket-
ser tollē werden op geset. doe die rechten en
statuten gemaect werden aenden ghemeyne
volcke en was om die onderhoudenisse van
den saken. die opter ghemeynte behoort ge-
nomen te sijn. Ende op datmen weten soude
watter passerde van dyen lant int danb. dʒ
die heren vān plecken mochten werde ghe-
auisert en daer af gebient en bekend werde.
En wert geordineert dat dʒeset scerpelic ge-
houden soude werde sonb enich inbreck. op
te veruallen in seker boeten. nae dat die co-
mescapen sijn. en die steden en plecken. En-
de en wert dat niet geordineert dʒ die roman-
scapen die gedragen en dʒdragē werde in ees-
sels lant mer die gedragē oft geuoert sijn vā
deen lant oft heerlicheit in danb. op datter nʒ
gedragen en wert wt een heerlicheit sonb die
wete vanden here. Ende oft ghi segt. datmen
n v ter tijt heeft tollē oft settinge in een lant.
wert datter is om dat die. lāde sijn alsoe dʒre-
gen aen een here. wāt als des wert geordine-
ret en was des niet al van enen here gehou-
den. ¶ Wat goede oft personen tollē

betalen.

Item so weet dz dyē goeden van eenen here niet schuldich en sijn tollē. Die goeden vande clerken vā die vniuersiteit vā parijs. De goede vā eenen ridder op dat hi geen coopmā en sy vā dē sake. noch tegens die en sijn waerdich enige pzeullegiē diemē heeft mē en moet betalen die tollē. cē si dat die here vande tollē seluer des gheuet. **E**n noch es daer een recht die niet en wil. dz die waerlike ridders daer af vry sijn. si en betalen die tollē gewoenlīc. **E**n oft gebuerde dz die gemeyte oft onblate vanden here senden enige ghiften aendē here. dat en is geen tollē sculdich.

I

Vanden tollē oft settinge vādē soute. **I**tem weet dat vanden beghinsel vādē cōstitucien des rechts wert geordineert te nemen die tollē vādē soute. en bi sulcker manieren. dat die prince ordineren mach solde-ten van soute. en doen verbiedē dat nyemāt en cope soute dan aen sinen sold op die boeten te verliesen elout en den prins die hi daer voic betaelt soude hebben. indien hōt elōs gecost hadde. **E**n elout dat also ghecocht es behoort toe te horen dē genen die de solbs houden vā des herren wegen.

I

Item ghi moecht weten dat so wat brief die gheim petreert mach werden vanden prince tegē trechte vanden tollē. daer an en behoert n̄ gheobedierte te sijn. ten si datter coemt biden speciale gebode vanden prince diet also hebben wil van sijnre cōsciencien. en specialich datter af sy gebleken behoort. **E**n die rechte die geordineert sijn inden steden. om die ghemeen weluare dat die gehouden werdē vastelie en bewaert. **E**n so ist ooc geordineert inden steden. datter nyemant af vry en sijn. nae dat hi inder stede resideert oft woent.

E

Dat niemant en behoert op te stellē oft te ordineren tributen oft tollē vā de prince. **D**er is gheordineert biden rechte vādē keyser. dat niemant so cloeck en si. die opstelt oft impoeseert nyenwe tollē oft settinge sonder die wete en cōsente vādē prince. Desgelīcs die prince en behoort niet op te stellen noch ordineren sonder grote sake en datter sy om die

gemeene saken. ende om te scourwen meerre schade oft inconuenient. **E**n des te doen es vōboden. op te quallen in die indignacie vādē prince. en op sinen wille arbitraire.

Niemant en heft meer tollē oft settinge dan van outs geordineert is op te quallē in die indignacie vanden prince. vā lōt en vā goede. Ende die rechter onder wien des ghedaen waer. indie hi daer geen remedie en set en hōt wiste op gelike boeten.

E

Daghen billoen. **I**tem tis ooc seer scerpelic verbodē dz niemant en daghe billoen noch verbodē muntē vanden prince binnen sinen lande op te veruallen in die indignacie vanden prince van lōt ende van goede. Ende die rechter onder wien des ghedaen waer. indien hy daer gheen remedie en stelde. en hōt wiste op gelike boeten.

E

Dat die rike niet en copen.

Noch is verboden bi chescreuen rechte. dz die rike mannen vanden steden nyet en doē comanscap dat tegens die ghemeen profijt si vanden cleenen volcke. en dat si daer af niet hebben en mogen om die rīcheit en grote comanscap vādē machtigen. noch dat sy niet en heffen so veel comeschapen tekens dat sy doen vallen die saken in grote pzeudicie vā den cleynen volcke.

E

Derecopen remants erue bi executie oft anders.

Capitel. C. lxx.

Denich wert ghebuertet dat bi crach te van sommige obligacie bi gebreke van betalinge oft cōtract. of bisentēcie. of by arrest vā plemēt. dz erue vā sommige derocht wert bi executie vā iustici. hoe wel dattz waer tegē dē wille vādē genē wpe. dz erue toe behoort. nae dat de gene vā wien mē coopt daer toe is vōdē. wāt sonder des en behoort dat erue vā niemant derocht te werden.

Wā erue van een weele.

En oft gebuerde dat remant geobligeert hadde sijn erue tot derochge vōdē sculde. en daer nae oft uich wert en vā hēbleuē kiderē onbhaer iaren daer om en soudt niet bliuen. men en soude dat erue. berecopen bi middele van rechte.

C. de vactig
vniū. 7. l. oī
b? mūtib? 7
loim. rerum.

C. ru. dict. l. 1
q? sine psona

C. ru. dī. l. 1. q?
q? cōtra vacti
gales. 7. l. seq.

C. vactig. no
na iustici. nō
pōt. i.

C. ru. dict. l. 1
pūcialiū.

C. de cōmet.
chāket merca.
l. non solum.

C. ru. dī. l. na
biliores nata
libus.

en vā doechde oft regierds. wāt die misnor-
tept niet en helpt aen den weesen. dā op dat si
niet bedrogen en werden en niet an de te be-
dziegen noch te houden in onrechte. En oft hi
niz geobligeert en wāre aen die scopinge mē
en soude des niet mogē scopē. mer de bruch-
ten salmen seiten in betalinghe. bi alsoe dat
die weese af te leuen hadde. indien hi anders
niet en hadde.

Die ma-
nier te setten een etue tot vercopen.

Item alst coemt te vercopen eenighe etue
het behoert dat die sergent die dat exploit doe
sal hebbē sal des te doen commissie. indiēt s' by
rechter royale subiect. En indiēt si bi pleinēt
oft castelet dā mogen si daer af geuen en doe
decreet vā hē seluen. Maer is vā noode des te
doen en cōfirmeren haer decreet bi h'rieuē vā
den coninc. En oft is bi commissie van rechter
subiect dā mogē si doen de scopinge tottē de-
creet te geuen aen haren rechter. En die sergēt
hebbēde die commissie behoert te comen totten
schuldenaer. en hem signeren. dā hi is tot hē
ghesent. waer d' indien h' betalē wilt t'hou-
den vā commissie. oft dat gewōlde daer af
mencie maect. hi sal daer af doen maken qui-
tancie. En oft des niet hi moet sijn commissie
interinen. en daer d' so stelle ic die landē oft er-
uē geobligeert en geypotiquiert in obligac-
ie in handen vā dē here. en dat si tot scopinghe
gerekent sullen werden. ten si dat hi voldoet
Dat ghedaen die sergant behoert te kondigē
in kercken. dat oft yemant is die copen wil
sulcke etue. die come tot hem. en hi salt verco-
pen bi executie en bi verhogginghe. en gaerne
sal hi ontfangen den godspenninc. En d' ghe-
daen weder te comē aenden schuldenaer en-
de signifieren hoe dat hi ontfangen heeft den
godspenninc om sulcken prijs op sijn erf. en
oft h' niet en wil copen om sulcken prijs. hi
sal voort procederen nae behoorte. Want in
dien hi noch wilde copen sijn etue. hy soudet
noch moghen doen opten prijs. oft om te be-
talen die schulde metten costen. En oft h' niet
copen en wil die sergent behoort te procederē
tot scopinge aldan bi verhogginghe. en na-
den custume vā dē plecken. die alst behooren

bewaert te sijn. En naden godspenninc be-
sagen. indien hem shoginghe comen. hi is d'ye
sculdich te ontfangen. En die voorszede etue
behoert ten eersten sondage daer aen na d'ye
vercopinge begonnen. roepen en subhasterē
in kercken vā d' prochien. daer dat etue on-
der geleghen is bi cedulen oft ghescrijten. En
behoert te exposeren die scopinge en den prijs.
den godspenninc en die shoginghen. in
dien daer eenighe sijn. Die ghelegentheit des
etues. aen wyent geleghen is die laste. en wat
saerlijcke schulden diē sculdich is. En oft is die
eerste oft die ande oft die derde. en alsoe doen
bi d'ye sondagen. en tot elcken nyeuwe cedule.
die inhout die state vā d' vercopinghe. in
wat state datter is. ende wat verhoggingen
datter sijn ten daghe datter gheschiet. En alle
te bewaren. op dat den decreet daer af mach
mencie maken. En die sergent oft die verco-
per behoort die d'ye wtroepinge alst te oeff-
gen godspenningen. indien daer yemant es
diē gheuen en verhoggen wil.

Die forme vā d' cedula vā d' scopinghe.

Men laet v' weten vā des conincs we-
gen. indient vercocht werde bi officier royale.
en ist bi enige andere. te noemen den heere
nadē custume des pleckes. Dat al sulcke etue
oft lant staende tot sulcher plecke. legghende
naest dese met sulcher laste. is vercocht m'z rech-
te so veel. R. En daer sijn so veel godspenni-
ghen. R. welke scopinghe gheschiet bi shogin-
ghe. En isser yemant die meer wil geuen. d'ye
come tot desen sergent. R. om te copen en te
verhogen vā sulcke verhogginghe. tot sul-
ken profite. ende men salt gaerne ontfanghē
Ende is op huden die eerste wtroepinge. en
de vā huden in achte dagen die anderde. en
in deser kercken ter hoerchmessen tide. gedaē
tot sulcken daghe. tce. Ende alsoe behoert h'
te declareren den dach tot elcher wtroepin-
ghe die d'ye wtroepinghe ende hoe veel sho-
ghinghen daer sijn. Ende inden dach nye-
mant en s' die binnen die voorszede wtroepin-
ginghen verhoghet. die coop behoort te on-
d'houwe wesen en te bliuē aē dē genē die daer

leest gheboden heeft. ende behoort al te gesien binnen die drie wtroepinghen Die selue gele den die executuer behoert van nyeste comē aenden schuldenaer. hem sommeren en seggen. Ic heb vercocht uwe erue om sulke prijs. op alle verhoghinghe. ende wtroepinghe gedaen. noch vermane ick v. indien ghēt copē wilt voor alsulcken prijs. ghi moghet doen. oft des niet. ic laet v weten dat ic procederen sal voort in mijn vercoopinghe te doen ende te gheuen decreet aenden copet Ende des gedaen. so behoert die sergent executuer van al le des ouer te scriuen aē sinen meester. de wel ke ghesien die rescriptie. behoert den sergēt te geuen iteratiue commissiō. biden welken die copet behoert bedwōgen te sijn. sijn handen te ledighen vanden penninghen die den coop bedraecht. inden handen vandē sergēt. Ende dat die copet ende die gheene daermen af vercoopt verdachuaert werden tot sekerē daghe om te sien gheuen aenden copet de possessiō ende erf vanden coop met inclinacien dat de ghene van wien men vercoopt coemt oft niet. men sal procederen alst behozen sal. Tot welken daghe also behoert ghedaen te sijn. ende daer op te gheuen dye gros aenden copet executuer. Hoe dat die rechter vā wien die erue ghehouden is. behout sijn rechte. ende een pēghelic set hem daer in den erue. ende moghen daer af maken ghescriften. daer die decreet in gheincorpozeert sy. en anders niet.

¶ Den schuldenaer die comen aenden decreet te gheuen.

¶ Het is noch te weten dat of int gheuen vā den decreet aenden copet die schuldenaer quamē metten ghereede penninghen. noch soude hi weder hebben sijn erue midts betalē dye onkosten. dats te weten den godspēnnick. en de exployt van iusticie alleene. ende nyet dye verhoghinghe.

¶ Vanden opposicien.

¶ Hoe woechdi weten dat oft gheduerende die voorseide wtroepinghe ende eer die decrete ghegheuen sy als voorseit is. In diē penāt opponeerde segghende recht te hebben oft eenighe schult opten erue. weet dattet dye ser

gant met en behoort te ontfanghen tot opposicien noch dach op die opposicie te assignerē eer dat sijn meester hem ontfanghen heuet. want aenden sargent en behoort die kennis se niet dan vanden geobligeert alleene. mer daer om en sal hi niet cesserē van sijnen exployte te doen. maer sal voort gaen tottē eynde. ende die reden es. dat oft die opposant veel uiele van sijn oppositie. het hadde simpelich ghecesseert gheweest. Ende oft hi obtineerde sijn oppositie. aldan soude die rechter mogē versien totten rechte vanden opposant. Ende aldan setten te nyete dye exployten ende wtroepinghen daer op ghedaen ten costē vā onghelōck. maertis wel te weten. dat duert de die opposicien. oft die wtroepinghen voldaen waren. so en behoort men nyet wed te procederen ter tijt toe dat die opposicie ghede termineert sal werden.

¶ Item soe mach hem mede opponeren dye ghene daermen dat erue af vercoopt by on souffissante wtroepinghe. of exployten. bi on souffissante significacien. ende bi sommighe ander manieren. die eer den decreet ghegheuen moeten werden gedetermineert.

¶ Exempel van ghelike saken.

¶ Een exempel wil ic v daer af thoenen dat gheduerde inden parlement int iaer duisēd driehondert ende. lxxvij. tusschen mijn heere roche dufay ter rente syde. ende ian van vanderesse ter andere. die doen ter tijt was baesil iu van senlīs. Het gheuel dat wt crachte vā seker arresten. daer in die voorscreuen dufay was gecōdemneert tot executie vā erue. dē seker somme van penningen teges dē voorscreuen van vanderesse hi dede heffē commissie executore. om te executeren den voorscreuen du fay. tot vercoopinghe van erue gaen de aen sekerē serganten. die sergent vorderde hem te stellen tot vercoopinghe die erue of lāden vanden voorscreuen du fay. Ende begonde dye te executeren by gebreke van roetende goeden oft huystraet. want nae den regule van te procederen. mē en mach niet dē

Ita ordiatu
fuit i glamen
ro ano dñi. m
cc. lxxvij. p. a
dño de vides
resse contra do
minū dufay.

copen die eruen oft landē. so vetter alsme bin den mach enige ruetende gordē of hupfraet. ten waer sake dat hi geobligeert waer bi brie uē inhoudēde detēcie vā sijn persone. n3 tegē staēde. dat hi ruetende gordē efi etuen hadde so machmē houdē die perloen geuangē tot d3 executie gedaen s3. op dat geen faulte en si in der betalinge Efi als dā heb ict sien wilen int perlemēt. Als dā presidēt was mijn heere arnout vā corbie. Het gebuerde dat ter executie vādē sergant die des dede Dye voorszēide dufay opposceerde bi somige repen. efi die opposicie quā int parlemēt. Totten welken dach geassigneert wert bidē voorszēide dufay. geseit die sake vā sijn opposicie bi veel redene Die een was dat die officier gedaē hadde on souffisante wtroepinge. bi gene dat de erue die hi sette tot d3 copinge. waren geleghē in somige prochien efi hi en dede sijn wtroepinge niet dā in die eē. wāt indē hi sijn wtroepinge gedaē hadde in alle dē prochien daer die erue gelegē waren. als hi sculdich was te dōē. veel meer cooplidē soudēt geweten hebbē Dye andēde sake was. dat de voorszēide sergant niet ghedaē en hadde die declaracie in sijn wtroepinge vādē stücke vādē lāde oft erue. dier vele waren efi aē wīē die gelegē wart. efi waer datse gelegen waren. welke sake inder d3 claringe toe behoert Die derde sake was. dat die sergant n3 en hadde gheweest op elckē stücke lants. als hi die exploijt dede. efi die settē indē handē vandē conic. Die vierde is. dat inden decreet oft indē cōmissien iteratiue niet en declarceerde die wtroepinge noch dē dach welcke sake vā node was n3 redene. efi die interuallen tusscē elcke wtroepinge daer op wezē de cōcluderende daer bi efi bi andē redene dat af dalende. dat alle die exploijt wert gherekent te niet Die voorszēide vā vēderesse seggende ter cōtrarie. efi d3 daer die opposit sepe. als dattet qualiken gedaē gheweest hadde. int ghene dat in de eruen vandē d3 copinge die veel waren. n3 en hadde wt gheroepen gheweest dā in een kerke. efi waren gelegghen in somige plecken. daer b3 datter veel stücken waren. wāt met redene behoerdē si wtgeroe

pen te wesen in also veel prochien alle ghelegen waren op dattet meer liedē wēt mochtē Verr geāt woort bidē voorszēide de vēderesse. dat b3 dē oyloue vādē propolant hadde wel gedaē gheweest. efi ten was geē doen dat mēle wtroepen soude dā in een kerke. efi sonderlinge in kerke daer dat hooftleē vādē d3 cochte lāde gelegē was. wāt si wart gehouden vā eē leen. efi aē gesien dat si in d3 principale plecke wtgeroept waren. het was genoeghē Jte tot d3 gene d3 die voorszēide dufay seggēde was. dattet qualic gedaē gheweest hadde. int gene dat die executioer n3 d3 claert en hadde die stücken. efi waer datse gelegē wart. at woort de voorszēide de vēderesse. dat bi orloue vādē propolant. wāt na dat die executioer gedeclareert oft d3 claert hadde. efi geseit. d3 hi d3 cocht sulckē leē gehoudē vā dese met sulckē rentē alst sculdich was efi waert gelegē was houdēde so veel. ac. Het en was vā genē noode expresse declaracie te doen Vant andere sake ist dā oft waer vā eyghen lāden oft erue gehoudē vā diuerse heren Jte tot d3 gene dat die opposant seide dattet on souffisantelic gedaē gheweest hadde daer bi dat indē decreet hi n3 en declareerde die wtroepinge. tot wat dagē datse gedaē gheweest hadde efi wtroepē Efi wat distācie datter tusscē die wtroepinge was Antwoorde die voorszēiden de vēderesse. d3 hi qualic seide. Vāt na dat die eerste wtroepinge is d3 claert efi vā diē dach in achtē dagē. efi vā dien in. xiiij. daghē. het is ghenoch sond meer ands te noemē. noch meere te verclaren de voorszēiden wtroepinge. Waer om ac. Alle gesiē het wort gheordineert bidē houē vādē plemētē. d3 dat die partijen hē waren d3 metēde vādē castumē vandē plecken. daer die wtroepinge gedaen gheweest hadde. efi die d3 cochte saecke ghelegghen was dat dat houē vernemen efi onderloekē soude vander castume vander plecke. ende soude daer af recht dōē. wāt bi cōstitucien copaslen. hoe wel dat eenighe executie werde ghedaen bi sergant copale. nochtans so moet de voorszēide sergant sijn exploijt doen naeder castume vāder plecke En also wert gheseit

Pollo

geen proximiteyt te eyfchen als löftocht. Mer daer soude proximiteyt vallen opten gronde diet eyfcher te nemē nadē löftocht also gedaē sond' frande als voorscreuen is. Wāt d'z recht vande proximiteyt wett' geslicht. op d'z die lā den oft eruen niet en werde dūreemt vā hare rechte oft maechscap om die vercopige vā den posselloer. als daer eenighe maghen sijn diet hebben willen voor' alsulcke penninghē alst d'ocht is. als vanden gront' en propriet'z. Wāt in löftochte en is gheen promitteit d' d'z ter niet vercocht en is dā een tijt. en die tijt ge leden die propriet' mach wēd comen aēdē rechten erfghenamen. En daer om op löftochte. en is gheen promitteyt. En also wett'et ge iugiert indē parlemēt. cussen sekeren partiē inden iare. M. ccc. lxxx. Ende dit wett' bescreuen bi bescreuen rechte.

¶ Castume van doornick.

¶ So ist te weten dat naden castume locale van tournesien den tijt te eyfchē die proximiteyt indē lande gehouden te leen. is binnens tsaers nae dat die copet daer inne gheerft es met rechte. En ist van eygen lant het moet geschien binnen die wtroepinge die daer af geschien en ands en soude hi niet comen te rīde. En die reden is. daer d' dat een leengoet nyet wett' wtgheroepen. en daer om is daer dat is te. Wāt binnen tsaers niemant en behoert te ignoreren. En int eyghen lant moerten comen binnen die wtroepinge. Wāt sulc lant en mach niet werde d'ocht. noch dre cooper daer in gheerft ten si datter wtgeroepen sy bi nen drie sondagen ind' kercken ter hoechmisen tijt. en die promitte gebodē aēdē erfghenamen oft sijn hebbē willen. en daer om d'z si binnen die wtroepinge niet en comen. soe comen si te laet.

¶ Castume vā eyfoing

¶ Item bi die castume vā barōnie vā eyfoing. weet dat in leengoedē binnens tsaers eygen lant binnens tsaers. en in scependō binnē. xl. iaten. Item naden castume vā gheēt en vanden steden die resorteren tot gheēdē en tot dētre nōde. in leengoedē binnē den tijde vā drie wtroepinghen die daer af geschien binnen drie. xij. dagen en niet meer. En in

eyghen lant ands drie wtroepinghe diet af geschien bi. iij. sondagen aen eē en niet meer.

¶ Castume van henegouwe.

¶ Item nader castume vander graeflicheyt van henegouwe. In leengoet en is geen tijde van proximiteyt. en in eygen lant een iare.

¶ Castume van leuse.

¶ Mer nader castume van leuse. en omtrent valencijn en is gheen tijt van proximiteyt dan om den here indien hijt eyfchen wil. om te betrecken tot sijnre tafele ende anders niet.

¶ Castume van risselle.

¶ Item weet dat na die castume vander sale van risselle. In eyghen lant ist een iare. soe ist mede in leengoedē behaluen den landē en plickē ghehoudē vā d' graeflicheit vā sairpol. hoe wel dāse resorteren vander sale vā risselle. nochtans inden eygen lande en ist n'z meer dan. xl. daghen ende inden leengoeden een iare.

¶ Castume van doornic.

¶ Item inder stadt vā doornic en is geē proximiteyt. noch in allen steden die vseren vādē rechte der seluer. en daer te rade comen. Mer in leengoeden ist iare en dach.

¶ Castume van sinte amand.

¶ Item na die castume vā dē lande vā sinte amand. inden leengoedes is den tijt vā eē iare. en in eigen lant es den tijt vā. xl. dagē alleen.

¶ Castume vā mortaigne

¶ Item nad' castume vā mortaigne. in leengoet is dē tijt vā een iare. en eygen lant nadē erfghedaē aēdē cooper. so moet die vercopet dat condigen aen sijn naeste magen. binnen den eersten woēl dach en marct dach die daer wesen sal tot mortaigne na den erfghedaen. Ende dat hijt hem condicht also behoortlic d'z die maghe des niet en mach ignoreren. En of binnen dien marcdach die mage niet en nemet die proximiteyt. oft andere nader maghe. daer na en coemt hi niet te rīde. En indiē dat niet gecōdicht' en wert. die magen hebbē dach te eyfchen. alsoe lāghe alst hem ghelieft. ende ter tijt toe datter hem gecōdicht' sal wesen gelijc voorscreuen staet. her sy. een iare. ij. iaren. x. iaren oft meer. binnen welken iare si behoort te hebben indien sijn eyfchen mer

rechter noch anders en sijn sy niet daer af oltreken. eer die vercopinge hem gecodicht is gheveest. Ende alsda in dien sijn niet en eyschede binnen den eersten marctdage si sijn daer af versterken.

Castume vā douay en orchies

In de castume vāden castelerie vā douay en orchies vāden leengoede binne een ia te en vāden eyghē lāde alsoe veel: En vā orchies des gelijcs. Mer daer is in dese. ij. pletken. so wel in douay als in orchies seker pletken daer mē vleert vā wisselen oft mangelinghe. tot welcke landē die alsoe gehoude werden proximiteit es vā. xl. dagen. En in ander pletken so wel tot risselle als in and castelerie en hier bouen gescreuen is geacustumert d'j oft eenige renten sijn op eygen lant. oft op huken ond renten wesen. en de gene wien de renten toebehoren dat scoopt. weert d'j de gene wie dat lant oft huys is. dat weder mach hebbe gelijc als bi proximiteit biden redē. dat die gront hem toebehoert. en is om hē te oclafsen en te vrien sijn erue. En hoe wel dat d'j rente scocht waer aen een neus oft mēge vā den scooper. so soude nochtans wed hebbe de ghene die er toebehoort. biden redenē boue gescreuen om sijn erue te vrien. Item en oft in die graeflicheit van henegouwe is scocht eenich leen. daer en is geen proximiteit gheleijc als voorseit is. Mer die graue vā henegouwe heeft daer sulke heerlicheit dat indient hē beliest dat leen aen hem te houden. by macht wel doen. om al sulke prijs alst vercocht sal sijn. en sal daer af doen sweren den vercooper en den copet vanden prijs die scocht sal sijn sal hē mogen af rekenen sijn recht die sulck is dat om also veel. xx. scel. als den coop bedraghet. die graue van sijn recht heuet daer aen die. x. en. ix. scel. en. vi. penningen. en die vercooper en sal daer niet meer af hebbe dan also veel reysen ses penningen. alst is. xx. scell. inden voorseide coop. Ende indien hē gracie doen wil. dat mach hē wel doen. mer en derf niet doen. En en meellen so en neet hē vā de vercooper niet. dan den vijften pennie. noch cans so mach hē dat surplus nemē indient hē

beliest. Item oft ghebuerte dat eenighe ioncrou die ghehuwet waer woude wed hebben eenich goet oft eygen lant bi proximiteit d'j van haer side quame. weert dat si dat wel doe mach vā haer selue. sond daer si om des te doe gheautoriseert sijn van haren man en mach daer af clachte doen rechtelic. biden de die penningen. om weder te hebbe en te betrecken die voorseide proximiteit. en al des te doe en ordinaten vā haer seluen. ter tijt toe datter wederleggen of oppositie vale vā partie. en dat oet schijnt datter procs en costen niet spruyt moghen. Want so gheringhe alst werlegghen valt te houe en proces. al dan moet die ioncrou we gheautoriseert sijn vā haer mā oft anders die proces waer inutle.

Dat inhouden van een commissie executore.

Capittel. L. lxxi.

Maken en formeren een commissie executore. Die manier is dese. om dat ter is beginnel vā de vercopinge wil ic v'choen bi formulair. hoe dāmen die formeren mach. Cristian vanden bosche here vā famechon. en vā teneual. raet des conics en bailliu vā Amiens. aenden eersten sergent vā den conic inden voorseide bailliuschap aen wien dese commissie eerst coet saluyt. V'ghen gesien een obligacie belegheit merre yeghe royale gheordineert en gecommittiert biden coninc binnen doornic en lande der seluer biden welken ons es ghebleken. dat Jan vanden berghe was geobligeert tegens lan vanden dale. verclaert in die selue obligacie in somme vā. x. m. m. d. corens. op. vi. d. de rasiere nadē besien te geuen effe betalen biden voorscreuen vā de dale. bi sehere forme ende maniere begrepen inden voorscreue brieuen obligatore. Van welcke somme voorseide die voorseide vanden berghe is daer op ghebreclijck gheuallen toe groote preiudicie ende hindere vanden voorseiden vanden dale beghetende daer op. bi ons besien te wesen niet iusticie. Ons dienende voorsden coninc vander peyne begrepen inden brief voorseide van. xl. scelline comois. daer in die voorseide vanden berghe veruallen es bi sijn gebreck.

En op dat ghi dese obligacie hē doet interineren en volbrēngē alst redelic wesen sal Daer om ist dat wi v onthieden en beuelen dat die voorscreuen vanden berghe ghenāet in dē voorsēide obligacie. indien hi niet tu werlō-macie en dmaninge en wil voldoen. en betalen die voorsēide obligacie. en wil volbrēngen rechtelic en behoortlōc. ghi executeert ende bedwinct hem rigoroselōc son dē delay. of son dē eenich dterre te betalen bidē voorsēiden vande berge aēdē voorscreuen vande dale. die somme begrepen ind obligacien Qlandē welcken bidē voorscreuen vande dale v sal werdē gebleken die interintrende na haren inhoud. met die boete gegeuen den coninc by crachte vā dien. des doēde bi aentractinge en doppinge vā sinē goedē en eruen. het sijn roerende goeden oft huysraet oft catēlen en dat hi oec mede sy gestelt tot detencie vādē licha-me. aengesien dat hi daer toe dōbōden es. en in cas vā oppositie. die hanc be waert en ghe-cōlertueert vādē waerde vā d obligacie voor allen werken. assignerende dach aēdē voersēide opposant oft d weer d in des coninc houe tot doornigē voors ons. tegens dē voorscreuen vande dale. om te leggē de saken en faitē vā den opposicien. daer op te procederē en voert te antwoordē tegens dē voorscreuen vande dale. als redelic en behoortlōc wesen sal. ouerscriuende ten voorsēide dage alle tghene dat daer afghedaen sijn sal Des te doen en te volbrēngen geuen. wi v macht onthiedē ende be-len aen allē ondsaten vā d voorscreuē bael iulcap en heerlicheit. bidē aē allen anderen als dat sy v des doende obedieren naer selōc-ken. Ghēgheuen. &c.

¶ Dat inhoudē vande ouerscriuen vādē sergant daer op ghedaen.

O Capittel. L. lxxj.
Der na volget de forme vanden ouerscriuen daer op bi maniere van formulaire. Alendē hogē edelen en moghendē mōn heere die baciliu vā dmedois oft oec aē sinē stad. houd in tournelis mōn heere en meester Jan vā renti sergent vādē conic in tournelis. en dē uwer eerbaerchz dienst reuerēcie en ontda-

nischeit Lieue gemēde heere en meester v belie-ue te weten. dat hi crachte vā uwer cōmissie aē mi gecomē. dat die welke dese mōn rela-cie es gehecht Jc d die seluete interineren. tē dsoeche vā ian vande dale in mōn cōmissie optē. xvi. dach in iunio int iacr. m. cc. lxxij mi transporteerde en doech ind stat vā doornic En d te sien dē mōn explorē. so beghoorde ic aendē piousēst geheeten heer peter van mulp. dat hi mi dlenē soude een sergēt om te sien doen explorē. die ic in meningē bi uwer cōmissie was te dē Die welke heer peter vā mulp mi dleēde ian cardō sergen t vādē stat vā doornic. hē beuelēde dat hi mi obediencie soude doen hebbe en dtrigē al d bidē subiecten vā d voorscreuē stat indē voorsēiden ex-ploir doēde en intenderēde En ind presencie der seluē ic quātē huse vādē voorscreuē vāden berge. en aē sijn sels persone de welke ic aldaer geuōdē heb. en gesōmeert geseiten-de gheuoent. hoe dat aē mi als aēdē sergēt op ale was gecomē sulche cōmissie met dē hieue vā obligacie die welc ic hē dede lesen En dat indien hi betalē woude die voorsēide obliga-cie. ic soude hē daer af doē hebbe behoortlōche quitācie. En om des willen dat ic hē geuōdē heb dilayerende dēste doē in presencie vādē sergent. en andere assistens. heb ic genomen en gestelt bi iuste inuētozie indē handē vādē coninc alle die goedē roerende. die ic in sinen huys geuōdē hebbe en elders daert mi ge-wēsen was hem toebehozende En daer d dat byrade daer toe geroepē. en des kennēde en belēende. mi gebleken is. als dat die roerēde goe-den nzen souden mogen volbrēngē noch betalen dat inhouden vādē voorscreuē ob-ligacie In presencie vādē voorscreuē sergēt selde ic in handē vādē coninc eē huys en er-ue gelegē binē d stat vā doornic ind strate vā maruis vā eēresēdē houdēde aēdē huys vā gillis darchitt. en vā die andē sēde. aēdē huys vā ian vā d meerstch. welc huys toebehozende dē voorscreuen vādē berge. also alst begrepen is. die niet eyndē en middel hebbe ic ge-stelt indē handē vādē conic. om te inuentariseren al dat selue. dē verre als totter volco-

minge vān obligacie. En alle des heb ic gesignifiert en gebediche deseluen dach aenden scopenen vā doornick in wiens iurisdictione dat voorscreuen huis gelege was. hēliede beuelē de vā wege des conics dat si vā n v voert nē niet wesen en sullē toe belastinge oft scopinge. die die voorscreuē vādē berge soude doen willen vā sinen goede of eruen. totter tijt toe dat mēn exployt alreede begōnē wesen soude geinterineren en voldae. Welke scopenen mi antwoerde en seide. dat si hē wachēē soude vā melboē. En dē te volle te interineren mi te commissien. aēgelien dat die voorscreuē vā den berge was in pure gebreke vā betalinge en vā voldoen. Ic in ptesencie vāden voorscreuen sergāt mi gegunt en bleent dē. rā. da ge vān voorscreuē maēt. in vollen marces en opēbaertic hebbe ic geseelt. en geexponere tot scopinge. bi shoginge die goede roerde vādē voorscreuē vādē berghe. so dre alst mi gewesen en gethoent waren en icse geuindē cōde. en elc stuc op hē seluen nae sijnre waerden en ptesinge. en bi dze roepē op elcē stucke. also dat des bi alle shoginge gedaē en gepassert is. tot sulcke castume en blancie. als ten plecke toe behoort te doe. Die scopinge en beliep niet meer vā. xx. pondē tournops. gheleijc alst bi die scopinge die ic hebbe bi gescreit te autentike tegens dē voorscreuē sergāt vā der mach bliken en staen wesen. En dat gedaen hebbe ic gecōdicht aendē voorscreuē vā den berge de voorscreuē scopinge en wat sake. en om wat pteise. en dat indien hi binē. iij. dagen des niet en losse de oft en weder cochte voer dien pteise. het soude bliuen scocht aēden copers. Welke derde dach gelede dē des willen dat die voorscreuen vādē berghe niet wed en sochte enige saken. ic declinerde ende gaf ouer aēden voorscreuen copers tegene dat si gecost hadde. mits betalende die penningen vādē coop. welcke penningē ic genomē heb. en houde mi deer af voer genamptseert totten profite vā mēn voorscreuē executie. Ic en dē te onthoude mēn voorscreuē executie. en dat gebreec datter noch ghebrac aē die voors. obligacie. ic in ptesencie vādē voer.

scouen sergent mi gheleert sondaechs opten xvij. dach vān seluer maēt in dē kercken vā saint bryce in welke prochie dē voorscreide huis gelegen es. Exponere ic t voorscreuē hupse tot scopinge. signifierende en pegelijc dat indē penāt waer die t voorscreide hups woude copen. die spieet mi toe. en bi shoginge sal ic scopen. m. z. rā. cellinghe vā rente. dze mi gheleert was dattet iaerlic sculdich was. En ic exponere dē ptesinge vādē mannē daer toe gheerd in dē voorscreuen stede tot. ij. hondē fracken vān mite vādē conic. dē den eersten godspennic. en dē elcken godspennic die gegeuē soude werde vā shoginge. xx. scellingē. daer af dē die. xv. bliuen soude tot profijt vā scopinge. en danb. v. tot profite vā dē shoger. Dat gedaē quā tot mi iā vādē belde de welc hi coop ghemaect ten besten dat hē mochte. bi rade vādē geswōrē makelaers dē voors. stat vā doornick. vā mi tochte t voors. hups dē die sōme vā. L. xl. fracken en. vi. pen. tot god. vā shogige die hi daer sette. Welcke scopinge ic liet wetē dē voors. vāden berge. en oft hēt wed copen woude mits betalende de sōme die de coop bedraecht en ooc mede de shoginge en dē godspennic. so mach hi dē selue hups wed aē hem nemē. Die welcke mi aē woerde dat hi wel gehoozt hadde. tegene dē ic seide. Op welke aē woerde. dē datse nzen was souffisant ten sake procederēde op mēn voerscreuē executie. ic dē sondaech daer aē. xx. dagen in dē voors. maēt dede roepē in dē voorscreuen kercken vā saint bryce. ter vzen daer toe gewōdlic. die voorscreuen scopinge. en by cedule inhouden de tegene dē hiet na volcht.

Die forme vāden cedule.

Men laet wetē vā des conics wegen. dē iā vā renti sergent vādē conic bi crachte vā se here commissie aen hem ghecomē vādē baeliu vā smendops. oft sinen stadthoud in tornel. om die interinacie vā seker obligacie daer in die voorscreuē iā vādē berge gehouden was tegens dē voorscreide iā vāden dale. hē den voors. sergent scoft een hups en erue gelegen in dē voors. stede vā doornick. in dē strate vā maruis. leggende aen deen sīde naelt dē

hupsē vā gillis darbite. eff vā danō syde aen den hupsē vā ian vānō meersch. geliker wjs als dz erue vāden vooz. hupsē begripte vooz eff achter. die vier eynden eff tūiddel: tot rj. scel. te rente iaelōg eff eelōg tot. ij. terminen te betalen siāers dat is te wēeten die een helst tot heylauont. eff die and helst tot sint ian by eodicie. dz indiē daer noch meer rentē op gheuondē waren dat soude wesen in dmeideringe vāden ghelde. Eff indient mī sculdich waer. dat soude wesen in dmeerderinge vāden voozcreuē gelde ten goetdūcken vāder geswozen priers Eff daer is voozde eerste godspennic. L. xl. goudē franckē vānō mīte vāden conic. tot les pennigē vā dthoghige daer op dthoecht. eff op hupde is die eerste wtroepige. eff vā hude ouer. vij. dagē ter hoechmisse tjt die andde. eff vā hude in. xv. dagē twelck wesen sal drie weken ter hoechmissen tjt salt die derde wesen Jsser pēmanē die sōn profite daer in voelt. eff die daer meer af gheuen wil die mach comē bidē voozcreuē sergēt. hi sale gaerne ontfāgen alst redelic eff behoorlic wesen sal Liene eff wel gemide here. alle tghene dat voozseit is. certificere ic v warachtich te sōn bi deser mīn rescriptie ghezegelt met mīn nē zegelē. gedaē eff ghescreuen opten dach ende indē iare voozcreuen.

¶ Dat inhouden vā een cōmissie iteratiue. om dthoppinge vā lande oft erue.

¶ Capittel. L. lxxij. **D**ie forme te makē een cōmissie bi cas vā dthopige vā lant oft erue is dese. Cristian vādē bolse ridder here vā samenchon eff vā rinchenal. raet vāden conic. eff baelliu vā d mendois Alē iā vā renti sergāt vādē conic in den voozcreuen baelliuschap. saluyt. Als bi crachte vā een seker cōmissie bi ons gegeuen eff aē v gecomē ten dloecke vā iā vāden dale. d te interineren eff te stellen tot executie de obligacie. indē welcken hē dthōdē was in eē seker sōme vā cozen die voozcreuē iā vāden berge. tegens die voozcreuen vādē dale. gheselt hebt eff geerponeert in dthopige bi gebreke vā roerende goedē. vādē voozcreuē vāden berge. dpe nzen mochten volbrēngē dpe

sōme. eē hups eff erue toebehozende dē voozseide ian vādē berge. als aendē meelē gebot eff laeste dthogige. is dat voozseide hups ghebleuen aē ian vānō meersch om dē prise ende sōme vā. cc. goudē frācken. ghelōc als ons hzeed ghebleken is bi u wer rescriptie daer op gemaect. bidē welken ds oer mach blikē. dat alle die voozcreuen dthopige gedaē eff gepasseert is sōn wedleggen oft oppositie negene Vaer d aēdē voozseide copet behoort te bliuen t voozseide hups gelōc als sōn proper erue. Dntbidē eff beuelē v. dz ghi v transpozteert tottē voozseide copet eff doet hē gebot dz hi die pennigē die bedragē die voozseide dthoppinge in uwen handē stelt. of in hāde vādē willele in u wē name. eff daer toe hē bedwict bi alle behoorlike wegē. in dien hi wēpgherē de ware eff dat gedaē hē dthachuaert voer ds oft onsen stathoud tot seker e behoorlike dagen. d hem te decreteren vā sinē voozcreuen coop. intimerēde aēdē voozcreuē gheobligeret vā wient dthocht is. dz hi sy ter voozcreuen plecke. in dient hē goetdūct. d te sien doe wedroepen eff allegieren tghēent dz vā rede ne behoren sal. mits intimacie. dat indient hi coēt oft n3 mē sal procederē alst m3 redē behoren sal. Des te doe geuen wi v macht. dthiedē eff beuelē wient behoert. biddē eff begeren aen allē anderen. dz si aē v des doēde obedieren naerselic. gegeuen te doornic dē. ij. dach vā iulio int iær. m. ccc. lxxij.

¶ Dat inhoudē vāden rescriptie vāden sergent daer op gedaen. ¶ Capittel. lxxij

Den hogen edelen eff mogendē heere mīn here die baelliu vā dmedops of sinen stathoud in roznelis. ian vā renti sergēt vādē conic ind voozseide baelliuscap. eff vā u wer eerbaerh3 in allen dienste ere eff reuerēcie eff met alle obediēcie mīn lieue heere eff meester v wil belieuē te wetē. dat bi crachte vā u wer cōmissie iteratiue. aē m3 gecomē aē de welcke dese mīn rescriptie is ghehecht. eff om te interineren. ic ter begeerten vā Jan vāden dale begrepen ind cōmissien dē. rj. sten dach vānō maent iulio Int iær. m. ccc. lxx. ic m3 transpozteerde ind stede vā vooz-

nic. en om te sien doen mijn exploit begheer-
de ic aendē preuoest pieter vā mupfi. dʒ hi mē
blenen soude eē sergēt d te sien doe vē exploit
die ic bi uwer cōmissie in meyninghe was te
doen. Welcke preuoest mi blende ian kar-
dō sergent vāder voozcreuen stede. hē gebie-
dende. dat hi mē obediēcie soude doe hebbē al
om vāndē ondsaten. In dē voozseide exploit
doende. En in pʒesencie vādē voozcreuē ser-
gent quā ic tot ian vānd meersch copet vān
eenen hupse en erue die ich bij uwer cōmissie
hē brochte hebbe. ter begeren vādē voozcre-
uen vādē dale. toebehozende ian vāden ber-
ghe. ter cause vā een seker sōme cōpens. daer
in vōbōden was die voozcreuen vādē berge
tegens dē voozseide vāndē dale. Die welcke
ic gebodē heb vā des conincs wegen dat hij in
minen handē stellen soude die sōme vā. L. L.
franken. of opten vissel in minen name dʒ
de voozseide coop gebʒagē heeft Welcke vooz-
creuen ian vāden meersch ter stont mi ge-
geuen heeft d dē voozcreuen coop. daer af dʒ
ic mi houde vooz wel vnoecht en genāpʒte-
ret. en dat gedaē ic in die pʒesencie vādē ser-
gent. dē voozcreuen dach gheincimeert heb-
be aendē voozcreuen vāndē berghe. dat hy
quame vooz v oft uwen stadthouder ten vooz-
creuen plecke vā doornic indrent hem goet
dachte. en vādē dīndage daer af in. vij. da-
gen tegen den voozcreuen vādē dale. om te
sien maken die decreet vāndē hupse en web-
copen. oft allegieren tgeen dat rebelle wesen
sal. mits intimacie dat indien hi coēt oft niet
men sal procederen. gelīc alst rebelle ende be-
hoorlic wesen sal. en dat ic hem te dpen dage
doen soude goede rekeninge. en reliqua vān
alle tgene dat ic brochte hebbe vā sinē goede.
die welcke ic seide mijn lieue heere en meester
vā alle tgene dat voozcreuen is. ic cōfificeze
v warachtich te wesen bi dese mijn relact ge-
seghelt met minen zegel gedaen op den dach
en inde n iare voozcreuen.

¶ forme te maken een obligacie.

¶ Die forme te maken en te formieren een ob-
ligacie op sekeren coop oft cōtract. is dese. by d
forme die ghi vīndē sult geformuleert ind ru

bricke vādē obligacien. vclaert en geteykēt bi
dē getale. lxx. en daer om passer ic die te ma-
ken.

¶ Dat inhouden vā eē
decreet. op die broppinge vā eenige eruen.

¶ Capittel. L. lxxv.
De forme en maniere te maken en te
formieren eē decreet op enige broppinge vā er-
ue gedaē bi executie vā iusticie is dese. Cristā
vādē hofse ridder here vā famechon en vā ri-
seual. raet des coninc en baecilii vā dmedois
Alle de gene die dese lettere sullen sien oft ho-
ren lesen saluyt. Lōdē en kenlīc sy allē lieben
darian vānd meersch heeft onlancs ghecoft
bi executie royale. een hups en erue gelegēc.
die brocht is bi ian dē sergent vāden coninc
bi crachte vā sekeren cōmissie executeure. hē by
ons gegeuen oft vā onsen stadthouder d te inte-
rineren en te stellen behoorliker executie seke-
re sōmme vā penningē. daer inne dat iā vā
den berge gehoudē was tegens iā vādē dale
bi seker obligacien. gezegelt meeten zegel ro-
yale. vānd baeciliiuscap vā dmedois En is
dat voozcreuen hups gebleuē aēdē voozcre-
uen ian vādē meersch. als aendē laetsten d-
hooghet begheerende bi vōdaer af te wesen ge-
decreet en gecōfirmeert. ghelīker wijs alst
redene. en die stīle vānd plecken dat ntwij-
sen sal. gesien die rappozten en bewillinghen
daer op gemaect en gescreuen. daer dat ihou-
den hier na volcht. Eerst vāndē voozcreuē
bʒieuen vā obligacie inhoudēde de forme die
hier na volget Allen dē genē. en. Om welke
bʒieuen te sette n tot executie behoorlic cōmis-
sie executeure is daer op gegeuen. daer af dʒ in
honden hier na volcht. Cristā vādē hofse
en. Om twelcke te volbringen. en d te stellen
die voozcreuen cōmissie tot executie behoor-
lic. die voozcreuen vādē dale heeft gebʒacht
tot ian vā renti sergant vāndē coninc. die wel-
ke vāden exploitre daer op gedaē ons heeft o-
ner gescreuen bi d manieren hier na volgedē
Al hoge edel en mogēde here. en. welcke re-
scriptie behoorlic en d vooz te procederen en
doen die voozcreuen broppinge totten volco-
minge vādē voozcreuē bʒieue vā obligacie
en te vōcke vādē voozcreuē vānd meersch

20
C. de actio ē.
pri. et uēditi.
l. uēditi. acti.

coper wi op die selue rescriptie gegeue hebbe onse cōmissie iteratiue. daer dat inhout hier na volcht Cristā vādē bossce. &c. Na welcke cōmissie iteratiue. en de selue gheintertineert. na haer forme en inhout. nadē vlsacie vand plecte en nad castume al daer be waert en ge obserueert sonō wēbleggē. gelic als na die rescriptie iteratiue. os daer op geseint mach bli ken daer dz inhoudē hier na volcht. Al hoge en mogēde here. &c. Op welke exploitē gedaē en voleynt. an os als aēdē rechter souueraen ouergelcreuē en ouer geleynt is als tot sulker sake toe behoert Die gelic en naertstelic gheer amineert. en aēgelic dattet sonō wēbleggen oft oppositie gedaē ge weest is en beleit. de ca stumen solēnteyt en rechtē vādē plectē ghe houdē en be waert. dz gelt vand dōcopinge ge stelt in olen hādē. gekeert en beleit idē acquit en betalige vand voozcreuen obligacie En gecōsidereert alle tgene dat os schuldich is en mach porre na sōmacie gedaē aēdē voozcre uē vādē berge. dat wi op hūdē geuē sullē da re op decreet en volcomige vādē exploitē bo uen gescreuē en dat hi dz soude comē sien doē indient hē goet dochte mits intīmatie. de wel ke n3 gecomē noch gecōpazert en is En daer os aēdē voozleidē coper. wi dē voozcreuē co pe. en die exploiten daer op gedaē bi oler sen tencie en os recht. lonen. cōsenteren. ratiffierē. en approberen. accordez en geuēde dē vooz screuē coper die possessie vādē hupse. voor hē en voozlinē eruen en sake vā hē hebbēde. als sijn proper erue. en behoudē allen rechtē. So geuen wi in gebode dē here vand plectē. vā wien ghehoudē es. dz si dē voozcreuē copere mits olen decreet en cōmissie executore daer op geuen dz erf vādē hupse en erue voerscre uē. mits satisfactie vā harē rechtē. en daer op geuē gescriptē en bzieuē sulck als si ge woōlic sijn bi haren rechte ten costē vādē coper. indi en si daer af dōocht werdē. de welke si stellen in haer forme. als vādē coop. also gedaē beho relike is te doē. Des te gheruge. &c.

¶ Wandē saken dōost die te niete gaē eer dz se geleuert werden.

¶ Lapi. L. lxxvi

C. de pign. et
pign. rei. uēd
li. x. l. cū pign
et uēditā. In
sti. de epti. et.
uēdi. §. cū at
eptio. §. si si
p3 emptionē.

C. m. di. l. do
li auctor. x. l
cū inter eptio
re vēditorē

Die rechtē leggē dz so wāneer eenigen coop gedaē n3 copen en dōcopen eni gē sake. so geringe als dē pyle gheaccordeert is. en die godspennic gegeue die dōcopighe en mach niet dōmaect werdē. tē waer bidē con sence vādē coper en dōcoper. en niet die eē son der dand. wāt al waert dat dē hē des berou. wede. so en soudet n3 mogē gheschiē. tē waer datse beyde eens warē En daer os als dat cō tract ghemaect wert tussē. ij. partijen. tmoet na bescreuen rechte gehoudē sijn als vast en van waerden ¶ So es dat hoe wel dat die coop gedaē is. gelic als voozcre uen is. eer dz besit proprietair daer af geghe uen s3. vādē dōcopere aend copere met rechte. als dpe castume vand plecte dat begheert te doen. Indient gebuert dat bi audrurere van hānde. oft vā tēperle. oft vā heeruaert van prince die sake die dōost waer dōginge te npe te oft dōduē werde sonō die schulde vādē dō coper ¶ Weet dat die scade daer af indē coper. hoe wel dat hi nochtās nyet betaelt en hadde die pēningē vā die dōoste saken. oft dat hi in possessie n3 gelet en waer als voozcreuen is en n3 tegenstaēde dat die bziē vādē comā scap n3 gemaect noch geleuert en warē. mer indien dat gebrec vāden cope te leuerē waer aenden dōcoper. en daer op ongeual quāē. de sake dōost soude al dā wesen opten dōcoper. en niet opten coper.

¶ Wan sake mobile oft roerende. Item in roerēde goedē indient gebuert. dat die dōcoper gedaen heeft coop expres tegēs dē coper. en dz ghebrec vā die dōochte sake te le ueren niet en is aenden dōcoper. weet dat in dien die dōochte sake arget nadē coop dat sal wesen tot perikel vādē coper en n3 vādē dōco per. En waert enich goet datmē leuert bi ma ten. en die coper nadē coope gedaē aēneet die sloten en die bewaernisse vand dōochte sa ke. indient na die coop arghebe dat soude we sen tot perikel vāden coper en niet vādē dōco per. Mer indien die bewaernisse oft die slo ten die coper niet aē en name dat soude we sen tot periken en scade vāden vercoper.

¶ Wan een sake vercoft bi executie.

Est oft gebuerde dat die sake dyc vercocht soude wesen bi executie vā iustici. dats te weten bi wtroepinghe en dhoginghe. dathuis of die sake vercoft dhoginghe te nyete bi brāde by ongeual. bi tempeeste oft bi oorloge. wāt dat niet tegenslaede. dat die comāscap vā d bezopinghe gedaen waer bi seker prijsē en godf penninc gegeuen. twelc dunct te wesen contract vā goede wille. gelijc als voorscres. Nochtans o dat die coop niet en is vast of gefloten om datter dhoginghe ghesien. en dat men noch niet en weet aen wien dattet blijuen sal noch wie die lesse dhogher wesen sal. die prijsē vā die dcochte sake blift op die sake en niet opten copet. ter tijt toe dat dyc wtroepingen al ghedaen en geleden waren. en dat commissie iteratiue behoort geueuen te sijn om te geuen die possessie aendē copet. en hem doen ouer geuen die penningen die de dcofte sake bedraecht ten waer dat bidē vercopt oft bi sijn sake waer ghesil. oft oppositie. in d dcochte sake. want duerende die selue. en ter tijt toe. dat daer af gedetermineert waer. dat waer ten perikel vā den dcooper. en niet vā den copet. En indien vāder side vā dē copet quaem dat wederseggen oft oppositie. en tot daer of ghedetermineert waer. soude wesen opten copet. Ende also wertet geradē by den wijlen aduocaten en procuroers vā den parlements. en specialic bi minen here die cācelier vā bourgongen. gheheten mijn here Jan canart

Wie de bruchten vā d dcofte sake behozen toe te hozen.

Ende oft ghebuerde dat inder vercochte sake eenighe emolumenten oft andere profijten gheuielen te heffen ende te ontfangē nae den comāschap vā den coop gedaē tot dyc leueringhe vāder possessie proprietaire ghehoort voorscreuen is. weet dat indiēt coop is ghemaect bi pure ende liberale wille ende cōsente vā den dcooper ende copet alle dyc profite comende na die vercopinghe vāder sake. behoort aenden vercooper. hoe wel dat hy daer in en waer gheeft. oft possessie corporele. noch bziueuen daer af ghemaect. noch gheleuert. maer indient ghedaen waer bi verco-

pinghe: die ghemaect waer bi executie vā iusticie ende bi verhoghinghe. aldan en soude niet toebehoren die emolumenten aendē cooper. ter tijt toe dat die decreet gheseghelt gegeuen waer aenden copet. en die possessie mits betalende die penninghen vā dē coop.

Exempel.

Den derden dach oft daer omtrent voor sinte iansmisse een hups si vercocht bi liberale consente tusschen vercooper ende copet voer die wtroepinghe vāder voorscreuen vercopinghe. sine iansmisse comet ende verschoont die hupere vā den voorscreuen huple. oft behoert betaelt te sijn. die copet wil dat hebben om dat hi seit dattet hem toebehoort. als nae der vercopinghe en comāschap ghedaen bi goeden wille Die vercooper seit ter contrarie. ende dat hi noch niet en heeft hem daer ine geert noch possessie ghegheuen. Het werdt ghesit biden wilen callumiers vā den plamēte. dattet den cooper toe behoort. maer waer gheschiet bi verhoghinghe. ende bi executie vā iusticie niet. ter tijt toe dat alle die wtroepingen gheleden souden wesen en dē decreet ghezeghelt. ghelijc voorscreuen is. nae dat die emolument ghepischet waer gewerden naeden dach vāder vercoopinghe mer indient waer eenighe saecken in weesen. ten daghe vāder voorscreuen vercoopinghe. dat soude bliuen ten profite vā den coopere ghelijc oft waer vā eenen wjngaert dyc vercocht waer.

Oft een boomgaert met bruchten gheladen. oft een velt gheladen met sijn behoerie. die gheheuen ende gesproten waer wter aenden. aldan soude des bliuen aenden copere. hoe wel dattet bi verhoghinghe vercoft werde. Vant ten daghe vāder vercopinge. die sake in weesen is tot comende.

Item ghelijc als voorsciet is. dat de schade toebehoort den cooper alst biden vercooper niet en bliuet. dat die saecken nyet gheleuert en is binnen behoortliken tijt so moech di weten. dat indien daer profite is. dat behoort toe den copet also wel als die schade.

De acti. f. p. r. et v. d. l. f. u. a. p. p. p. c. u.

De acti. f. p. r. et v. d. l. f. u. a. p. p. p. c. u.

De regul. f. u. r. i. s. C. u. i. l. e. n. t. u. r. l. e. n. t. i. r. e. d. y. c. o. m. o. d. u. r. C. d. e. a. c. t. i. f. p. r. i. e. t. v. d. l. f. u. a. p. p. p. c. u.

Van cozen hauer gheest saet en and dyc
ghelike goeden scoft op daghen.

En. di. l. vl.
tra modū tri
cia. l. ij. C. de
pici. et pmo.
rel. vñ. v. l. ij.
traditio ē de
acti. l. pti. xviē

Item dat bescreuē recht seit dz in diēt biden
scopers sculde is. dat dyc sake scoft n3 ghele
uert en is ten dage geseit. die scade blift optē
scoper hoe wel dattet waer grane die op sloe
ge nadē dach vāb scopinge. totten dage toe
dattet behoert geleuert te wesen. Indiet gele
uert werr tē dage voorscreuen. daer en soude
geen actie vallen de quāteplurimi. mer nae
dē dach indient nyet geleuert en waer. alsdā
soude daer vallen actie de quātipluri. A

Van beesten vercocht.

Item dat bescreuen recht seyt. oft die bee
sten die scocht sijn te leueren op dagen. oft si
eer dattē geleuert werdē iongē crigē. die iōgē
soudē toe behoren aenden copet mits dē eer
sten coop. B

C. l. p. pfectā
vñ. dicit. C.
de pti. v. pmo.
rei. vendi.

Alsdē brieuē spre
kende op andere name dan opten copet.
En oft gebuerde dat pemāt costē n3 sinē pē
nigē enige goedē. en int maken vādē brieuē
pemāt ands daer inne werr ghenāet copet te
wesen die dē brieuē hadde vādē coop. en hi da
re bi woude seggē herre te wesen daer of. d3
hi hebbē soude dē brieuē toe hē Weet dz daer n3
en blift mer recht de scopige en sozteret effe
te. en dat de gene dyc dē pennigē daer af beta
let heeft en blift here vāb sake. ten si datter
and cōdicie oft voerwaerde tusscē hēliedē si.

C. si qsal. l. ij.
bi sub alteri
nomi. l. cū p.
pna pecunia.

Van hupse die duerende die
scopinge te nyete gaet.

Item oft gebuerde dattet hups gestelt tot
scopinghe en wtroepige. keerde tot oerfuisse
eer dat die copet dat mochte hebbē in sinē hā
dē Weet dattet daer d3 niet bliuē en soude. die
scoper en soude moettē aetastē dz hups voor
sijn en die pennigen betalē Maer indiet ghe
uiel sond sijn scule dē scoper waer gehouden
dat wed te stellen in sulken state. alst was tē
dage doe die godspēnic gegeuē werr. of hi sou
de also veel min gheltes betalē. alst geseit sou
de wesen bi wile mānē hē daer toe kennēde.
dat daer na gearcht waer. en indiet waer by
sinē sculdē oft wedleggē. oft oppositie. oft by
sijn cōtradictie oft wepgeringe. daer hi rede
ne toe hadde. des te doen so soudt also wesen

Indi. de qpi.
et vñ. l. cū
aut ompio

En oft waer bi sijn wedleggē en daer af ver
uiele. hi en soude daer af gern restor oft betert
ge hebbē. en hi soude moeten betalen die pen
nigē En also wertet geseit en gewesen bi ar
rest vā plemēt tegenseen poozter vā doeznie
gehietē huc moutō. dyc ind seluer stede gecost
hadde eē hups twelck seer huiel. duetēde dyc
wtroepige bi oppositie die de somige daer de
dē sond die sculde vādē copet Het werrt ghe
seit dat d3 die voorscreuē etue. hi betalē soude
die pennigē vādē coop. mer mē soude weder
stellen dat hups in sulken state. alst was ten
dage dat die godspēnic daer af gegeuē werr
of hi soude daer af betalē soe veel te min. ten
leggen van wile mannen. B

Te scopen bi iusticie d3 meer gelts dan
die somme bedraecht begrepen indē brieuē vā
obligacie. Capittel. l. lxxvij.

Te scopen bi executie vā iusticie meez
erue vā de somme bedraecht begrepe
ind obligacie. Het gebuerde indē iare. m. ccc.
lxxxiij. dat een ridb vā amiens was gheobli
geert ind somme vā. cc. pont tegenseen poer
ter der seluer stede ond brieuē vā bailliuf cap
Die ridb was wepgherende te betalē waer d3
die voorscreuē bozger vā node was te doe ex
ecuterē dē voorscreuē ridb Het gebuerde dz
die sergēt aē wien die exccutoer quā. hē vord
de te scopen. g. sterke hupsen. die de ridb had
de gehoudē vā een leen en vā enē here. en die
haer n3 vscide en mochtē En die voors. sco
pige beliep ter sōme vā. g. m. pōt. en dyc ridb
en was n3 meer sculdich vā. cc. pōt Als de rid
der sache datmē sijn hulen scofte tot so groo
ter somme vā. g. m. pont d3 cc. pont die hi scul
dich was. hi opponeerde tegē die scopinge.
en daer bi dede hēt al cesserē En dit dede hy
bi mādemente daer of dat dyc oppositie ginc
inden parlemente Ten dage betrikēt. die rid
der sustineerde sijnē oppositie. seggende. dat
redene niet en mochte ghehenghen. dat d3 die
somme van. cc. pont. vercocht soude werrdē
twee hupsen en dat lant daer toe behorende.
die wel waerdich waren twee duplent pont
oft meer ende dat hi also onterft soude wepde
en wt gesleken vā sinen lande de hem quant

dā sijn patrimonie. waer o. &c. De sergent eff
sijn meester sustinerende haer executie seggē:
de dattet mochte gedaē wesen. eff gesien in
veel redenē. Die eerste was. d3 bi die obliga-
cie brieuē de selue lāde oft eruen daer in wa-
ren vōdē. Waer o &c. Die and redē is. datt3
al was een leē eff vā eenē lichaē alleen. van
eenre houbdige vā eenē vsoecke vā eēre man
scap. eff vā enē here gehoudē Vāt daer bi en
mochtet niet gediuideert noch vscheydē wer-
dē noch n3 en mochte daer af betoghē wesen
geen deel vscpebelic. noch rente noch bewōs
daer op doē bidē redenen dattet leēgoet was
Waer o gesien d3 die voorscreuē ridd niet en
hadde and lant oft erue diemē mochte verco-
pen. noch huystraet d3 hi te voorscōn bringē
oft wisen wilde Crecht wilde dat die execu-
tie daer op begōnē volbracht eff gheinterine-
ret werde. n3 teghenslaēde die oppositie daer
op gedaen Die derde redenē is d3 dpe sergent
hadde dē ridd gesōmeert tot alle die solēnitete
der executien. datste weten oft hi betalē wol-
de ten eersten godspennic otfangē oft hūt we-
der copen woude. ten eersten wtroepinge. oft
bi yet meer woude seggē eff n3 tegeslaēde al-
le des. die voorscreuen ridd hadde alcht geu-
keert eff laten lidē sond and saken te seggē. dā
oppositie friuolle. eff noch meer heeft die ser-
gent hē gesōmeert eff vmaēt d3 indien hi yet
seggē woude d3 hūt seggen soude. oft indien
hi and saken woude wisen vā sijnē goedē d3
hi dat seggē soude. Eff die sergent was alcht
bereyt aē te gaen aē wat goedē d3 hi hē soude
willen wisen. hē toebehozende o te benemen
dat die voorscreuen eruen. daer o hi gepropo-
neert was. niet en werdē vcocht. Of des n3
die voorscreuen sergent oft sijn meester sepde
dat die executie bi hēliedē begōnen behoorde
voort te gaen eff volbracht te wesen: n3 tegē-
staende oppositie gedaen bidē voorscreuē rid-
der vlandē welken hi behoort te sijn vsteken
mids cōdenacie vādē costē eff boetē. als qua-
lic geopponneert. Die voorscreuen ridd dupli-
ceerde eff seide ter cōtrarie. &c. Alle gesien het
wezt geseit biden houe vādē plemēte eff bi az-
rest. dat die executie begonnen volbracht sou-

de werden. eff dat na dat die voorscreuē ridd
gesōmeert eff vmaēt geweest hadde. eff d3 de
voorscreuen leen hair n3 en mocht diuidezen
oft vscpe dē vcoft soude werdē aēdē meesten
bidē eff laetste vhoger Eff d3 ouerscot vād v-
copinge dē creditoer betaelt met redelike cos-
ten. soude werdē wed gegeven met goede re-
kenige aendē voorscreuen ridd Eff werde de
voorscreuen ridd gecōdēneert indē costen &c.
Waer o het schijnt dat indien mē hadde and
goedē mogen vidē. oft dattet etue vscpebelige
waer geweest. men en behoert noch en mach
vcofen niet meer dā o te hebbē die somme ge-
obligeert die wyllic doen. wil Eff also hebbe
ict sien wisen na v opinie vā alle den wisen.
dien icker af geuraecht hebbe Vāt alsoe lue-
tel als men mach salmen bescadigē den scul-
denaer. nochtans moet satisfactie gedaē sijn
gelijc als ghi voren gehoozt hebt. wāt om fa-
ueur en behoortmē noch en ilmē n3 sculdich
pemāt te houdē in onrecht. solucie eff betalun-
ge behoort gedaen te sijn. na dattet aēdē rech-
ter begheert wert:

¶ Vanden heren die hebben wille de heer-
lijcke rechten vāden eruen vcocht. ende niet
werp is oft geen onterf gedaen.

¶ Capititel. C. lxxviij.

Somtjts ghebuertet. dat na dat eē co-
pe gedaen is van eenigen erue. hoe wel dat-
tet onterf niet gedaen en is. so willen die he-
ren. daer af dat die eruen gehouden sijn. heb-
ben haer rechten. also wel als oft onterf ghe-
daē waer bi hem eff bi hare rechter Eff daer
om dat dese materie daelt. eff volcht dpe ru-
brike vād vcopinge daer hier bouē af getoe-
ret is. eff geteikent bidē ghetale vā. C. lxxviij.
Soe wil ic v thonē wat ic v daer af gheroert
heb eff gesiē bidē wisen so wel int recht ciuyl
als int recht canō. So weet dat na tbeschre-
uen rechte eff nader redene. tot welke sake al-
le saken redelic consoneren. oft ands waerde
corruptile eff niet castume tollerable. of alsul-
ke voort waerde oft coop van erue is ghedaē.
oft ghetractert hoe wel dat die godspenninc
daer af gegeven is. ende dpe coop gheloofte
doet nochtans dat erfende onterf n3 gedaē

en is vanden crue. noch bekēt doordē heere.
om den coop also ghedaē eff beuoor waert die
here en heeft daer af n3 te eysen vooz dpe tjt
datter onterf eff erf gedaen si vooz hē eff sijnē
mānen. wāt daer te vozen so en ist ands niet
dā coope beuoor waert noch voozden tjt das
des gedaen is geweest n3 iusticie. so en is dat
gem erf geweest aēden cope Eff oft gebuerde
dz die coop is beuoor waert eff also gedaen ge
lāt als dooz. is. son d te sijn bekent vooz den
rechtter oft gerechte. eff die pte haer berouwe
de vāden coop eff dz si n3 en woude procede
ren int erf te doen. daer d en soude die here hē
liedē n3 mogen betrecken tot boeten noch tot
haer rechten. wāt si des mogen aen gaen in
dient hē gelieft ter tjt to e datter voozden he
re bekēt is. eff daer te vozen en mach noch en
behoort hi te eysen enich rechte. ter cause van
sijn heetlicheyt.

¶ Exempel.

Het gebuerde dz een gehieten iā vādē steene
vā splechin in tournes. dcofte een gehieten
colatt du bois. in. bōnieren ackerlāts ter ma
te vand pliche eff werdē eens vāden pise eff
betalinge. eff die godspennic was gegeuē. eff
so veel daer op gedaen. pten geaccoordeert dz
die here dsocht wert d te doen dz dterf vāden
voorz. lā de oft erue. eff dz hi aēden dcof sou
de willen houe doen. welke sake gedaē wert.
Eghebuerde dat die pte twillēde warē vādē
voorz. roep eff en wouden niet voerd daer in
gaen Eff als die heere des sach hi woude sijn
recht hebbē vā wtgac eff ingac. eff alle alful
ke recht als oft dz dterf eff erf daer af voldāen
gewest had. seggēde datter bi sijn gebrake n3
en was dz die coop daer af gedaen was. aen
gesien dz die godspennic was daer op dffagē
biden dcofer. coop gedaē. genaēt eff dclāert
daer op. Eff die pten dēenicht. eff d de berou
we eff gesil vā pten. hi en behoort n3 te d
lielen sijn recht. eff die here dede daer n3 voor
recht beclachte. Die pten seggēde ter cōtra
rie. daer bi dz sileidē. aengesien dz daer af geē
onterf noch erf ghedaē en was n3 rechte. hoe
wel dz den coop getracteert geweest had. als
voorz. is. gecōsentert eff geaccoordeert vādē
partien. flochtās en hadde daer af n3 gedaē

geveest vooz recht. daer de here oft die māne
pet ouer af dledich geweest hebben. noch ghe
daen dmanige vā rechte. waer d die here on
recht daer af berlagende is. eff n3 drecht das
eyscht. Alle gesien het wert gseit bidē wilsen
clerken in rechte. eff bi wilsen custumiērs vā
den lande. Die sake wel gecōsiderert eff ghe
stelt inden gescille vā somige. hoe dz somighe
heren hē dic wil waren geuord te doen betā
len haer rechte in gelike sake. dz de here daer
toe en hadde redene noch recht neghene. Eff
na dien dz sijn n3 en waer gecomē tot dterf eff
erf. die here en mochte hēliedē n3 eysen dper
d des willen. dz tot haer begerre dpe mānen
vāden houe dgaē geweest hadde. si behoort
den te hebbē haer dachgelt indient hēliedē ge
liedē. sulc als si gewoēlic sijn te hebbē wāne
te sy geroepen werden buten dage cōpetēt of
behoort te houe Eff indient waer bi behoort
like dage te houe si en behozen daer af nyet te
hebben. eff daer af waren gehoudē die partie
bi wiens gebrake datter achter gebleuen wa
re. te waer sake dz si daer af eens waren.

¶ Exempel vā recht gecōposeert aēden
here eff daer na niet te doen dat onterf.

Exempel op dpe rubrike bouen gescreuen i
veel stercker redenen. Het gebuerde dz eē ghe
naemt vident vā comen dcofte lāt of erue dz
hi leggende hadde ond den heere vā rume in
toynelē tegenseen gehieten iacob vā gheef
berge. die coop gemaect eff die godspennic ge
geuen tusschen die selue pten die voorz. vident
dcof d te hebben beter coop vā des herē rech
ten. tracteerde eff cōposeerde tegens den here
so dz vā. r. vi. pōt die de here daer af behoort
te hebben. hi hem quijt heeft gescouwen d. vi
pont. eff daer op so waren te vrede die voorz.
heere ende die dcofer. Eghebuerde dat die
partien oneens werden ende die coop ghinc
te nyete. Die heere siende dat dpe coop vādē
voorzleiden partien niet gheraect en was. he
uet betoghen te rechte den voorzleiden vident
dcofer. om te hebben die ses pondt. daer hi
met hem afouercomen was. om te doen erf
eff onterf vanden voorzleiden erue oft lāt. eff
daer af hē aēsprac bi twee reden. Die aē was

De h videy
salctū i. l. vl.
C. de nre z
phi. ppe. fi.
dñ. qro ab ex
tra.

beden generalen rechte die hi vāer in sepe te hebben. dat coop vā lande vā hē ghewordē ge daē est gelede was. est die godspenninc gege uen tussē dē partiē. waer o hē sculdich was te hebbē sijn recht supuer. Aēgeslē dattet so n re is in dē cōtract. est die partiē behoorde da te af bed wōgen te sijn te sweren. est sonblin ge die dcooper vādē pīse. daer hi affschulbich was te hebbē sijn recht vande tienslen pēnis Die and redene was. als dat dpe voozscruē vinctēt daer af cōtract est ouercomē was mē hē specialic. est gebaē seker vooz waerde in d somme vā. vi. pont. daer af dē die here hē ge daē hadde veel graciē. waer o hi daer aē ge obligeert est ghewordē was. ac. Die voozscruē uen vinctēt dcooper segghēde ter cōtrarie. est dat bi veel behoortlike redenē Wāt al wāst dē sake dē enigen coop daer afgemaect geweest hadde tussē dē partiē. so en wāst nē gelede met rechte. noch oterf noch erf gebaē. waer o dat de here enich recht daer in hebbē mochte. Est al hadde hi getracteert est gecōposeert mē hem daer o in d somme vā ses pōr. so was des geweest hopēde dat die coop voortgaē est vol bracht soude werdē rechtelic met ontferende erf. dat welc niet gesciet en is. waer o die here mē onrecht hē betogē hadde te rechte est behoorde daer af quijt est oslagē te wesen. ende die voozseide here gecōdēneert in dē costē Al le gesien het wert geseit bi sentēcie in dē vooz seide houe vādē conic in tournes is bi mōn he re dē baellu vā dōmēdois dat die here vā ru me daer toe gheen reden en had. Est hoe wel dat die voozscruē vinctēt tegens hē ouercomē was vā ses pont. so wāst in d waerhē te bez staē dattet was in dē de voozscruē coop pas seerde bidē here est bi die mānē. wāt ands en behoort die cōtract nē te wesen bidē recht vā onbehoortlike cōdicie. Est werde de vooz he re gecōdēneere in dē costē. ac. Het wert also ge radē biden wisen aduocaten vande palaple van parīs. dīngende in t parlemēt.

¶ Vanden riuieren lopende door dat lāt vā enigen heren.

¶ Capis. L. lxxix.

Het gebuert in sōmige pleckē dat door clāt vā enigen here iusticier hoge mid

del oft lage. lopen est hārē gāc hebbē enige rī uieren si sijn cline oft groot oft middelber. so ist te wetē dat alle riuieren loopēde door tro nincgē. toebehoortēde dē conic. est aldē loop vādē water. est mē hēuclt als wegē ropalen. gelīc als die riuier vā dē sepe. die riuier dop le. die riuier vā dē sōme. die riuier vā dē mār ne. die riuier vā dē schelt. est andere dpe daer sijn. mer de here door wiens lāt die riuierē li den haer lāt est heerlicheit gaet tot int water toe. est hebbē dat afhoudē vādē geboortē. in dien daer enige sijn of wassen daer die zellen vādē sepe nē mochte passeren. want so grote geboorten en behoort mē daer nē te laten Est in dē sūt nē en dedē. die scippers loundē mogē doe affinidē Est of die riuier meerre wer det bi haren loop vādē wāter. het meerret aē den conic Est in dē minre wert dat is tot voozdeel vādē here. door wiens lant dāse loopt. als voozleit is Est vādē cline riuie ren die geen sepe en dāghē. est die affulche niet en sijn. gelīc wās als de genē. die vele ke bouen genoēt sijn. die toebehoort dē heeren door wiens heerlicheit est lāt dāse lopē. mer die ingelandē die leggē aē dē voozscruē riuie ren die hebbē haer eruen tot int water toe. est alle die geboomten die daer wassen. wrgeno men dat die riuier behoort ghewordē te sijn in haer oudē grote est hēete Est in dien die inge landē daer aē enich belet oft hind dedē. laten de die riuierē duollen oft benemēde haer loo pe. die herē mogen hē daer af beclagē mē rech te. dattet belet wech gebaē si est wēd gherepa reert binē. xl. dagē op de boert Est die middel riuierē behoort te hebbē est hēet te wezē vier tien boertē. te nemē die. vj boertē int middele vā dē riuieren Est de cline riuierē seue boe tē te nemē die vierdalue doet it middel vādē riuierē Est heeft die here est sijn ondsate oech sulc recht als voozscruē is. Est die ondsate en mach daer ghe sluse makē noch belet. dē riuier en moet hebbē hārē rechtē lope op dpe boertē ten waer bi also dāthi dair af gracie est remedie cregē vādē here. vādē welkē here dē die riuieren ghehouden werden. Ende die dē der minste loop vā wāter. hoerh ghelīc

als die loop oft sloen vanden fonteynen. de welcke behoort te sien vordalf voerbij die ordi nancie bouen ghescreuen.

¶ Hier na volcht die differencie vanden hupstraet caceelen. effi eruen oft lanc.

¶ **A** Capittel. C. lxxx
Engelsen dat ic ghehoent heb van den eruen oft lande. effi van die copinghe effi vercopinge der selue. so wil ic v voertchone ende seggen vanden hupstraet effi cacele nae der custume van waerlike hoven. Soe weet dat die wijnpersen effi alle tghene datter toe behoert dat ind aerden vast is. groet wijn cu pen die welcke diene niet wt doen en mach sonb in slucken te bryken die sijn erue. Ende indien die persen sijn buten der aerden ende die cupen. so datmen se wech draghen mach. sonder bryken sy sijn ghoudē vooz hupstraet.

¶ **A** lande bomen vrucht draghende.
¶ Item weet dat alle boome dragēde vrucht te sijn erue. wt gheseyt herf bome van bosch age. effi mispelere die niet en sijn gheplant. die sijn ghoudē vooz hupstraet. prupmbome peerbome. kerf bome. die grote kerlen dragē mispelere geplant. wōngaerden hallos die sijn verclact te wesen erue. effi alle ander bo men het sy in boomgaerde. oft daer butē. sijn ghouden vooz hupstraet.

¶ **A** lande boschagen die af te houden sijn
¶ Alle estallons in boschen na datte out sijn xl. iaer oft meer sijn hupstraet. effi daer benede ft erue. hout af te snide van. vij. iaren als amiois. hagen vā vij. iaren. copillen van hal los van drie iaren. akerey epckē bomen sijn erue. Ende epcken die gheen akerey epckē en sijn bouen vij. iaer tot. xl. iaer sijn hupstraet. ende onb vij. iaer effi bouen. xl. iaer sijnse er ue.

¶ **A** landen visschen.
¶ Item weet dat alle vissche van vuer of ander grachten omtrent een slot. sijn ghoudē vooz erue. Ende alle and vissche die nyet en sijn van grachten. van omtrent een slot. sijn ghouden vooz hupstraet. oft roerende goet

¶ In wat tēd vissch ghhouden is vooz hupstraet oft erue.

¶ Noch moechdi weten dat vissch vā vuer

te is ghhoudē vooz hupstraet zeder dremid maent van september tot dpe halue maerz toe. daer om datter is vissche sonderlinghe. wannet alst is in viueren diemen af slaet bi slupse.

¶ **A** lsume vā henegouwe
¶ Effi indient waer inder graeflicheit vā he nehouwen. hoe wel dattet waer inden vissch tijt als voozscruen is. so en soude geen vissch ghouden sijn vooz hupstraet. ten waer dz de slupse gelopen hadde inder selue tijt. oft begō nen te lopen. maer soude bliuen erue. Effi hoe wel dat in anderen tide die selue slupse ghelo pen hadde. daer om en soude geen hupstraet wesen. hoe wel dattet waer om te vissche. effi die redene is. dattet gheen tijt en is te visschen

¶ **A** n cozen hauer ende ander saet.
¶ Van wailons suldi weten dat corē groe ne hauer. har weten. ac. effi alle alsulcke saede ter wilen datter is aen die wortel behoert aē den erue. so langhe als niet ghesneden is. hoe wel dattet noch waer op dat lanc. het is al dan hupstraet. op dattet gesneden si in tide be hoorlic. ghelōc alsimen somtijts doet om bee slien. men soude dat moeten beteren aenden erfhouder. die daer quame inden erue. te wa re enighe sake. die groen behoert ghesnede effi ghegheten sijn. ghelōc als drauiere. Ende bi der custume van henegouwe. tgroene corē is ghouden vooz hupstraet. nader custume vā bergen effi van valenchine soe eest gherepete ret vooz erue.

¶ **A** lande for tereffen effi vā tgene dat daer in is.
¶ **A** landen forteressen so weet dat casteel slot oft hups besloten met water effi alle tgene dz binnen die muren is van een slot oft beslotē hups behoort toe totten hupse. effi alle geboō ten daer in wassende sijn ghhoudē vooz er ue. Ende alsoe sijn oec die grachten die des be sluten ende drie voeten rontomme den graf ten. ende alle tghene dat daer af wasset. Effi indien daer in waer eenighe artillerie so sou det bliuen metten erue. so soudē oec die wa penen oft harnas vanden here. toebehoede der bewaernisse vanden slotte. Ende oft in e beuanch waren twe plaetsen al beslūtē met grachten na dattet niet en waer dan eenē wt

ganct en inganc. daer en soude nyet vallē dā
een plaetse daer die hoofstade wesen soude.
Ende also wertet geseit bi arrest van parle-
mente tusschen den graue van artops aē de
syde. en den graue van cleermont aen dāder
syde. En in een and sake. tusschen mīn here
van auri. en mīn vrou we sijn moed. ter cau-
se vā haer douarie. en gegeuen bi sentēcie vā
custumieren. indē castele vā lens in artops

¶ Wanden amasamenten oft timmeras-
se van platte huplen.

¶ Item so verre als die paue van eenē hup-
se strecket. Dats te seggen vand sale en van-
der cameren. die poorte. die doze. en dat hup-
hups is erue. En dat ouerscot als schupre en
and timmeringe sijn ghehouden voor hup-
traet. Mer oft ghebuerde dat des sterftot be-
le erfgenamē Weet dat de ghene dier gros he-
uet vandē hupse dats te segghen dat erue be-
hoort te hebbē alle die eruen. die welcke voor
hupstraet ghehouden sijn voor al sulcken prijs
als wercliedē hem daer toe kēkende dat pri-
sen sullen waerdich te wesen. wech te dragē.

¶ Wanden wintmolen.

Item ghi moecht weten dat die wintmolē. en
de al tghene datter roeret en wendet vandē
seluen molen is hupstraet. en alle tghene dat
niet en wendet. dats te seggen die sake van
der molen en cruce dier draghet is erue.

¶ Wanden watermolen.

¶ Wandē watermolen moechdi claerlic we-
ten. dat alle tgene datter wendet is hupstraet
en alle surplus is erue. en thups die der mo-
len dient. en waren daer and huisingē aē al-
coken camer oft dier ghelōc. tis gerekēt voer
hupstraet weet datmen daer op gheen molen
maken en mach sonder oorlof vā sinen hee-
re. mer na dattet ghemaect is het en is nem-
mermeer van ghenen node. dat de gene wiē
den molen toebehoert weder gracie neēt vā-
den molen te vermaken oft te onthoudē in-
diense veruult. want het blōft algt molē en
erue aendē ghene wie dat erue is. so lāge als
die sake recht blōft. als totten wintmolen en
totten watermolen die spranc. En indiē daer
ghebrake dat die heere vand molen en soude

C r i s t

dat niet mogen smaken sonb den dāc vā sijn
nen here. hi en soude swallen in boeten daer
toe gheordineert.

¶ Wanden dupuen ende dupshupsen.

¶ Item dat dupshups vā eenen hupse is er-
ue en die dupuen die daer in wonen hoe wel
datse vā daghe te dage bliegen inden belde
si moghen gheepscht sijn voor erue. mer nae
bescreuen rechte haddēse ghelaten web te co-
men drie daghen aen een inden dupshups. si
en soude niet meer gherekent werdē voor er-
ue. Ende die here vāden dupshups en soude
se niet meer voor sijn goet mogen houden.

¶ Wanden oeuē van eenen hupse.

Itē na opinie van sommigē die oeuē vā enē
huise es gehonden voor erue. en dat daer daer
bouen dienende. om den oeuē te bedecken.

¶ Wanden beesten.

¶ Item alle die beeste van eenen hupse sijn
ghehouden voor hupstraet. En alle and vliegē
de goeden. als dupuen vanden dupshups we
gheseit dat paert vandē leenman. en wighs
sept na opinie van sommighe die twee swa-
nen van enen viuer. op datse getepkēt sijn
metten tepken vanden ghenen wie die viue
te toebehoorde. En nader opinie vā sommi-
ghe indient sijn die swanen die hē transpor-
terē oft vliegen van een plecke in dan. so
der bi castume te cōtinueren inden viuer da-
re bi datse getepkent sijn Item alle ander iu-
weelen. sy sijn vā siluer oft vā goude. of van
ander materie. lynde laken oft sijn laken en
alle ander saken. sy sijn vā copet. of eer werc
van pser van tinne vā loot oft vā hout. sijn
hupstraet wighseit aen die outste sone d'z har-
nalsch voor sinen liue en voor sijn paert. En
aen die vrouwe ofte ionctrouwe een habōte
tot haren liue. den trou rinc. en een fremale.
die voor wt toebehozen den outsten kinde.
en daer sijnse gereputeert tot cōdicie vā erus

¶ Van artillerie.

¶ Angēnen en artillerie van eenen flote oft
hupse. en die stenen toebehozende oft dienē-
de ten angine sijn erue. Item alle vruchtē na-
mende wortel sijn erue.

¶ Van siluer oft gout ghemst.

Item ghemant siuet oft gout comede vā erue. eff van die droopinghe vā erue die noch geseit waer in depos of bewaernisse. ter cause van accidencie vā erue is gehouden voor erue.

Inder vercrigingen.

Somtijts gebuertet dat twee gheechte bi echtschap oft huwelic copen enige lōfrenten haer bepō leuen lanc. eff die laetste leuēde vā hem bepō al te houden so isser twifel. te weten. oft die eersten oñuich die leste al behoude soude sijn lōfcochte oft sijn erue so mach al so geschien. eff is also geuonden. Dat deerste oñuich om des willen dattet gerekent eff vercregen is voor hupfraet. gecocht vā haer bepder gemeene goedē. die erfgenamē vādē dooden behozen. daer af te hebbē die helfte. geduetende also lāge als die laetste leuende in leuēden liue is. Ten waer bij alsoe dat die voorſcreuen gheechten bi natuerlike ghiften of bi giften vā testamēte. daer af geordineert hadden. Eff dat si wildē dattet wed quame naech doot vāden eenen opten anderen. Vāt i sulker sake. hoe wel dat geseit is. dat grechte in echtschap mālāderen niet en moghen bespreken. nochtans mogen sij dat doen na tghene dat voorſcreuen is. gelīc als in rauestillēmēte oft besproc. eff als bi ghifte vā testamēt deē aen dan op dat die ghifte s egal oft redelīc. ende op datter nyet en blīct onbehoorlike faueur oft furple. eff dat die een alsoe veel doet oft maect als die and. eff alsoā en waert nyet te houden ter cause vā liefde als totten man. oft ter cause vā vrese oft anxt. als vād vrouwe.

Custume vād bailliūscap vā rīfsele.

Mer naē castume vāder bailliūscap vā rīfsele. die laetste leuende gebuyet vā allen dē renten na dat indē bzieue begrepē is. die laetste leuēde al te houdē. mer in andere castumē niet. eff is daer inne bewaret dat recht vanden lōfcochte. Eff weet dattet also geuseert is. vā allen acquisten oft vercregen goedē. duerende dat huwelic vanden gheechten. nader doot vādē eenen. soe sijn te deplen ghelīc als hupfraet. ten waer alsoe dattet leengoet waer. want dat soude blīuen aenden ghenen die daer inne geseit waer

met recht oft aen sinen eruen. Item ghy moghet weten dat hoe wel eenighe erue vercreghē bi betreck van ghelofte. nae die opinie vā so mighe soudet schinen dattet waet oft behoerde te wesen acquiste om dattet is ghecofte sake vanden ghemene goedē vādē gheechten inder echtschap. Ende dat daer bi deelachtich wesen soude aendē ghemenen erfghenamen na datter geen kinderen en ware. noch ist gesept biden wisen customiers van attors ende vā tornesis dat des niet en is acquist deelachtich als acquist die bi gelofte nyet en waere betogen. mer soude gaen bi successie aē die side van daer dattet comen soude biō natureren vanden rechte vander gelofte bidē welken dattet ghecomen is anō side vā daert gecomen eff gedaelt is. eff also behoort weder te gaen niet tegenstaende dē coop die de ghene daer of ghedaen heeft dyet bider gelofte betrect. wāt daer bi so hietment gelofte dat weder coemt aenden naesten vādē gheclachte eff dattet also behoert weder te gaen. Mer somige wijse onderhoudē dat die helfte van al soe veel ghelts als die gelofte ghecoft heeft behoort weder genomen te sijn opten anderen vanden hupfraet vanden ghene die ghelofte heeft indient sy tusschen den partypen daer den hupfraet deelachtich is eff tusschē dē partien daerle niet deelachtich en waren. niet.

Inden lōfrenten.

Inden lōfrenten so weet datle sijn ghehouden voor onroerende hupfract eff in corporele. Also wortet gheseyt int parlement by arrest inden iare. duysent driehondt. lxxx. om die scepenen van sinte emandt tegensdē bifcop van doornic eff eenen ghieten ian de la boue. welke ian geweest hadde gecōdēneert biden voorſeiden scepenen in seker sentenciē daer of dat hi appellerde int parlement eff worde geseit. wel ghewesen qualic gheappelleert eff wort die voorſcreuen ian ghecondemneert inden boeten van. xl. pont o quade appiel. Om de welke te executezen bōdē sergent royale worde die voorſchreuen de la boue bedwonghen ende hi worde clerck Die sergent gheraecte aen seker lōfrenten dyē hy

hadde op dat cloester van sint amandt ende heeft die gheselt tot vercopinghe Den voorszreuen ian woude des verbiēdē m̄ sijn clezscap vls clere. Daer teghens worde gelept De sake ghecomen int parlemēt her wort gelept dat hoe wel dat die voorszreuen ian de la boue geuonden was clere. niet te min sijn rente soude wordenetroche als geen hupstraet om dattet is sake incorporele en onroerēde. en die niet volgen en mach den lichaem vāden clere. En dat hupstraet anders niet en es dan tgeent dat den lichaem volghen mach en draghelic is Ende nochtans daer en biuet niet dit en wort ghedeelt biden erfname. als hupstraet om die redene dattet gheen erue en is grondelic noch proprietaire.

¶ Vanden differentie dier is tusschē hupstraet ende gheen hupstraet.

¶ En daer om setten sommighe wijsen tusschen hupstraet en chatelen differentie. gelos als die sommighe segghē in obligacie hupstraet catheelen roerende en onroerende en erue. So weet dat hupstraet ende catheelen sijn van eenre efficacien ghelijc als hupstraet die men wech draghen mach vāden eenre plecke in dander en die den lichaem volghen moghē Onroerende goeden sijn saken die den lichaem niet en moghen volghen noch vleyt wesen vander eenre plecke in dandere. ghelijc als hulen en boschagē wassende. die niet gehouden en sijn voer erue Catheelen begrepele alle beyde dats te weten roerende en onroerende en alle tgeent dat gheen erue en is.

¶ Vanden coninen vanden boschagen.

¶ Item ghij moecht weten dat die coninen vanden coninen berghe erue sijn aenden here wie den berch toebehoert. Ende alsoe wortet ghe weten inden castel van leensom den erfghenamen van mōne heere chambala in tomois Hoe wel dat na bescreuen rechte alle beesten die in dat veld wassen niet en moghē gheeyghent sijn. mer behoren toe te horen dē ghene diele eerst vanghet. Ende also vāden anderen beesten.

¶ Vande wensile

¶ Capittel. L. lxxi.

¶ Tensilen sijn tgeent dat ghemeenlic

achterhupse daghelic gaet. ende daer vermaet hem van daghe te daghe mede behelpē moet ghelijc bancken stoelen potten pannen tafelen scraghen bancpiieren siluer werck linden waer. cullens plattelen scuttelen. tinnepottē tafelaken. dwalen. bekenen. oercullē. hooftdoecken. silueren scalen. ende siluer lepelen. also veel als totten hupse toebehoort en nyet meer. En en soude niet ghehouden voer velsile ander siluer werck heeselen cronen noch sulcke iu welen noch eenighe cleederen noch beesten oft paerden. Nocht so sijn oec mede vaten siles scrōnen kisten costeren custoden het sy wapencassen oft andere saken bebsteden candelaren. lantaernen. ende alle andere vaten siles oft hupstraet.

¶ Vanden makinghe de welcke ope nye mant linen kinderen doet.

ff. de. impelles
le ga. l. iij.

¶ Capittel. L. lxxij.
B Espreken oft maken den kindere moghedi weten dat oft een edel man veel kinderen heeft sonderlinghe dochteren. en hij die eenighe ghifte maken wil. om hemliedē voort te setten ende te vorderen tusschen hoer broeders die bi naturen vry wech draghen al dat leengoet wel moghen sijn doen bider manieren hier na volghende. Ende daer om na dīck ghehoent hebbe vanden hupstraet en catheelen. so wil ic thonen hoe dat die vader en moeder moghen vorderen hoer kindere dē meer dan dand bi custume van waerlike hōuen So weet dat oft een edel man kinderen heeft die hi vorderen wil. hi mach doen bide consente en goetduncken van sinen outsten soen Ende wes alsoe ghegeuen besprokē en de ghemaect is bi vader ende moeder aen dē susteren vanden outsten soen soude stat hebben ende van waerden bliuen daer toe ghe roependen vrienden vanden vader en moeder hoe wel dattet daer te voren waer op dat te nemen waer nader doot vanden vader ende moeder want daer te voren en soude al sulcke vorderchap van gheente waerde weseo ten waer dat den here daer of ghediēt waer. ghelijc als oft gheschiede tusschen dē vrieden ende men en mach niet doen dan tusschē

in den kinderen. So weet dat inden lande dā henogou we is de custume seer onderhouden en heeft stadte ende is daer of dichtent gebleet om dat die ionckste kinderen niet en hebbe dā vāstende el inden leengoeden: wāt op ander lande dat gheen leengoet en is. dese custume en heeft gheen stadte en en is niet van geenen mode die consent oft wille vanden outste loē daer toe te hebben. want het is inden vader en moed des te doen tot hoer beliste daer toe gheroepen die vrienden ende magen dā bepden sijden. sonder dat de here daer aen enich recht heeft dan nae hoer doot. En oft ope outste soen woude segghen ter cōtrarie naē doot vanden vader so soude hi bedwongen worden met rechte te onthoudē en te volgen ope makinghe en bespreeg vande vader het waere inden houe royale oft inden hoven dā sijnen here op dat hi daer of waer veruolcht.

¶ **E**xempel daer op:

¶ Het ghebuerte dat de vader van houdijn pourcelst ghemaect en besproken hadde seker te bespreeg sijnre dochter op sijn heerlicheit dā beuiney vā een sekerer somme van penningen inden cōsente dā houdijn voorsiet sijnen outsten sone. En na dat die vād offluich was die broeder belette sijn suster te geuen tegeent dat haer ghemaect was. Si dede hem te rechte betrecken vooz den baellin van atrechtte gherende te hebben hoer makinghe. Die broeder leggende ter cōtrarie. en al waert dā hoer vād haer gemaect hadde seker bespreeg so hadde sijn abuert om dat si haer seluen ghehuwelict hadde buten sinen danck. en tegens sijnē danc en cōsente ende niet so behoorgē als sp wel behoorde. waer om ec. Die voorszide suster dupliceerde dat si niet ghehoudē en was te huweliken bi sinen danc ten waer dā haer beliste. Want al en hadde hoer broeder haer niet willen huwelicken daer om en was sp niet ghehouden onghewelict te bliuen aē ghesien dat si niet gehuwelict en was bi quaden wille. Ende hoe wel dat sijn alloe gedaē hadde so en was si niet schuldich te bliuen die ghifte van hozen vader ec. Alle ghespen het worde ghespe bi vonnisse van mannen

inden houe van artops dat die voorszide suster soude gheset worden in haer ghifte en bespreeg. ende dat die broeder ghehouden was des te doen ende haer betalen ende voldoen die voorszide ghifte mit die achterstallē daer op gheuallen en wort gecōdēneert inde costē. ¶ **T**e gheuen sinen kinderen deen meer dā dander tēnghe ghifte.

¶ Item of eenighe kinderen sijn van eē vader of van een moeder ende alsoe sp dā die vader ende moeder ghemaect hebben den sommighen eenighe groote ghifte meer dan den anderen. So weet dat nae sommighe custumen. ende sonderlinghe bider custumen dā vāssle indien de vader ende moeder offluich worden de ghene die alsoe ghehadte hebbe gifte ist dat si deken. willen hoer andeel in dā successie van hozen vader ende moeder en met hoer ander broeders. si moeten weder in bēgen alle eghent dat si te voren wech gehade hebben ende van als eenen hoop maken ende dan alsoe deken gelōc en broederlōc.

¶ **A**an hem seluen doot te maken vooz sijnen soen.

¶ Item mach die vader indient hem beliste noch vordern sijnen outsten soen vande leē goet dat welke dat hi houdende is bi deser cōdicien ende manieren. Dat is te verstaen indient hem beliste ende dunct goet te wesenē hi mach hem seluē daer of doot maken voebien heere vanden welken dat hi des houdē de is. Ende hi sal segghen vooz den seluen here heer vanden leengoet. ¶ **D**e welke ic houdende ben van god ende van v. tot sulcker condicien ende relief oft vloecke die na mijnre doot comen soude bi successie naturele aē dese. ¶ **D**ie hier teghen woordich is mijn outste soen ich make ende houde mi daer of rechteuoert als doot. ende consentere dattet mijnen soen die daer of rechte erfghename is sal houden ghelōc als hūt nae mijnre doot houden soude moghen ende behoren. Ende dat hi die ghelōc oft ic doot waer van v verhefsen ende verluicken mach als aen sinen here ende daer af doen eerde ende hulde als van sijnselfs leen ende grue. Vanden welke ic

30
Het etiaſt b
a de inre scri
pto. l. i in fine
C. de colla.
auc. sequen.

nel verdraghe ende beslittere ghelick als doot
 Ende de heere behoert hem te ontfangen bi-
 der manieren voorszreuen midcs nemende
 sijn regh alleene ende hem ontfangē in trou-
 we ende hulde oft manschap Maer indiēt de
 vader doen woude aen een ander kint dā aē
 sijn outken sone de heer en soude hem nō on-
 fanghen ten waer dattet hem beliefde sonder
 te hebben ander recht. dan oft ghegheue wa-
 re in pure ghifte. Ende wel mach die oudste
 soen vooz hem sien. die alsoe aēneemt die suc-
 cessie van sinen vader. want wannere dat
 hi aldan veruolcht waer vā sijn vaders schul-
 den hy soudese moeten betalen gheliker wijs
 als oft die vader doot ware hoe wel nochtā
 dat die vader noch leuendich ware dā at hy
 alsoe doot ghemaect waer ende dat die soē al-
 soe gheapprehendeert ende aenghenomē sou-
 de hebben successie van leengoede die hi ver-
 socht soude hebben als voorszreuen is Wan-
 neer vader ende moeder vorderen wille een
 oft meer vā hōzen kinderen bouen den an-
 deren Weet dat sijn wel moghen doen inden
 huystraet ende inden eyghen landen oft erue
 bi alsoe datten tide dat die vader ende moed-
 osliuich worden alle die kinderen ghehu we-
 licht sijn want indien daer eenighe waren on-
 ghehu welict ende de ghene die ghehu welict
 waren eyfchten te deelen teghens den kinde-
 ren onghihu welict De ghene die gauē of voz-
 deringhe ghehad hadden inden huwelic sou-
 den dat moeten weder inbrēngen indē hoep
 ende van alomaken die deelinghe alsoe veel
 aen deen als aen dander. Ten waer dat dye
 vader ghegheuen hadde den ghene die hy al-
 soe woude vorderen die vordetschap voort wt
 ende datter brieuen of waren. Maer op leen
 goet en mach gheen bespēg ghelichien tē wa-
 re bi consente ende toelaet vanden ghene die
 dat leen eruen soude. wāt leengoet en mach-
 men niet belasten buten den consente vā si-
 nen here. Ten sy dattet si in cas vā doode
 pande tūlle bōrders en susters. en niemāc
 anders Ghelick als voorseit is inder rubric
 ke daer of mencie makende. gheterken met
 ten ghetale vā. ¶ Vanden deelinghen.

Crb
 Capittel. C. lxxvij.
Dier na volcht vanden deplingen vā
 den eenen erfname totten anderen die kide-
 ren schuldich sijn te doen dye deelachtich wil-
 len wesen inden eruen dye hem opcoemt vā
 hōzen vader ende moeder. Naec dat ic ghesels
 ende ghehoent hebbe vander makinge en-
 de vanden vorderinghe dat welcke die vā
 ende moeder maken willen hōzen kinderen
 Soe volcht hier nae te weten hoe dat die kin-
 deren ghehouden sijn weder in te bēngē ho-
 re vorderinghe oft ghiften indien si mede de-
 len willen met hōzen anderen broeders ende
 susters. Soe moechdi weten hoe wel dē son-
 mighe customieren mainteneren dē vā rech-
 ter redene ende custume den kinderen schul-
 dich sijn ende behoren te doen rappoort of toe-
 der bēngē indē ghemenen hoop tgeent dē
 si vdoz wech ghehad hebben of verbeteret ge-
 weest hebben vander vader ende moed bo-
 uen die ander kinderen. indien si deel hebbe
 willen metten anderen. Het is te weten dat
 hier behoert declaracie dat is te verstaen Ten
 si bi alsoe dat die vader gheordineert heeft by
 sijn testament dat sijn wille es dat soe wes hy
 ghegheuen en geordineert heeft dese. ¶. dat
 tet si vooz wt en dat hi daer om niet en wille
 dat de ghene wten hyt alsoe gheordineert heeft
 versterken oft weghesloten sy vā sijn geme-
 ne deelinghe Ende alsoe henghet wel dye cu-
 stume ende recht bescreuen seyt Dat douariē
 indien se ghegheuen sijn oft andere ghiften nō
 ghehouden en sijn weder in ghebrocht tē sijn
 tot deelinghe na dat die vader segghen sal in
 sijn testament dat soe wes hy ghegheuen he-
 vet dattet is vooz wt.

¶ Vanden ghiften ghegheuen sommit
 ghekinderen.

¶ Ende oft die vader veel kinderen hadde.
 ende aen die somnighe vā hemmede maec-
 te sonderlinghe ghiften die een in sijn huwe-
 lich die ander vā te comen inder conuincap
 Ende daer toe hi eenighe heeft emanchepe oft
 wesen brodeghedaen ende ghegheuen vā
 den sinen ende dē ander ghehuwelic en oek
 ghegheuen eens deels vanden sinen en dye

C. de colla. l. f
 suc. auctēcia
 ex testamēto

vader dan offluich worde. Die kinderen alsoe emancipez ende ghehuwelict die ghauen ende bewinghen ghehad hadden est si hebben wouden aendeel met hozen anderē broederen ende susters de welke die gheen deel ghehad en hadden Weet dat daer om dat de vader is ghestoruen sonder te segghen oft te ordineren daer van indien sy aendeel hebben willen aen die goeden ghebleuen van hozen vader sy moeten wed inne brengen alle tege ne dat hoer vader hem lieden te vozen ghegeuen heeft inden ghemenen budel dattet al gedeelt sy broederlōck
 C. eo. i. si pater intestatus.

¶ Vanden vrouwe die te vreden is met hoer huwelike gauen.

¶ Of die vader wt gheeft een sōne dochter. ende haer gheeft huwelike gauen. Ende midts die huwelike ghauen die dochter hoer alsoe houet dooz te vreden ende bewesen vā hoers vaders goeden ende beloest dat si daer aen niet meer eyschen en sal. Weet dat daer om niet en blijft indien de vad offluich wort sonder datt op testament ende ordinancie te maken dat hi niet en wil dat si wed inne comet. die dochter als hoer vader doot is midts weder in brengen die hoer ghifte die sy gehade heuet in huwelōck sal deelen met hoze broeders ende susters inden goeden ghebleue vā hozen vader.

C. rub. i. dicta. l. pactum dotali instrumento qz pactum de futura successione non valet hoc qd dicit hic in presenti. c. locus habet de iure ciuili qd filia non prestat iuramentum de vltra dotem aliquid petendo vt. d. l. hic alletamen si iure filia non vltra dotis si aliquid petituram de bonis paternis leuare tenetur iuramentum. c. quauis pactum extra de pac l. vñ.

¶ Custume van rōfsele om dpe ioncste dochtere.

¶ Item het is custume openbaer inder cachelic van rōfsele wannert eenighe dochter

hebbende broeders ende susters blijft sonder vader ende moeder dat biden recht vander ioncheit indert woonstede ende eyghen lande dese dochter behoert te hebben alle die woestede alsoe alst besloten is. het sy met mueren met tynighen oft grachten om alsoe veel lāts habontant of streckende ander strate gehouden al van eenen heere ende tot sulcke rente. Ende oft si alsulck lant niet en hadde als vore ghescreuen is om des te recompenieren so behoort si dat goet te doen biden segghen vā den wōlen custumiers vanden lande Item behoort te hebben die selue ioncste dochter vore wt die helfte vanden hupse oft die pennin ghen daer dooz ende alle dpe hosteus die opt lant oft eruen sōn. Ende den hupfraet gehouden dooz hupfraet naeder custume van der plecke. om sulcken prijs als die priesters dat prōsen sullen. soe is ts te weten dat dese prijslinghe. behoort ghedaen te sōn ende stat te nemen van die eerste besluppinghe daer of dpe woonstade besloten is van mupren tynin ghen oft grachten. . . Ende alsoe moxt ghelept inder sale tot rōfsele om den here vā nā tucil tot lamberlant anno. M. ccc. xc. v.

¶ Vanden emancipez door die deelinghe.

¶ Ende oft ghebuert dat die vader sterft sonder testamente te maken oft ordinancien vā sinen kinderen ende inder deelinghe van sinen goeden daer enige sōn buten die voech die vanden vader. hoe wel dar se alle gadere daer wt waren. Weedt dat om deelinghe te hebben tusschen malcanderen vanden goeden vanden vader ghebleuen ten is van genen noede te doen rapport of weder in te brengen. Ende om des willen dat elck van hem lieden ghifte ghehad heeft. het is ghenoech vā de ghifte aen elck ghedaen ende dat surplus die sy vinden dattet vanden vader blijft. al dan deelen tusschen malcanderen Maer in dien daer eenighe kinderen ghebleuen warē die niet begaest en waren reghens den welken si deelen wouden. . . Alsdan waert van

moede dat si wederbrochten die goeden inde
ghemeynen hoop om te deelen broederlick

L. ii. vi. rubri. dicta. l. si emancipati.

Wede hic bartho. in hac. l. qui ponit nobilissi
man quicumq; hodie emancipati conferunt
prosecucia aduenticia non. l. vt liberis. L. de
eo. li.

¶ Wander winninghe vanden begaef
den oft emancipez.

¶ Item oft de kinderen die begaeft sijn ofte
gheemancipeert ende gheedeelt van hoer va
der bi ghifte oft anders oft bi huwelijcke gha
uen ghewonnen hadden eenighe saecken of
goeden naeder tijt datse begaeft sijn ende na
haets vaders doot sy eyschen wouden deelin
ghe met hoer andere broders ende susters die
welcke die nyet begaeft en waren ghelijcker
wijs als voorszreuen is. Weet dat int weder
innebrenghen die sy ghehouden warē te doe
me van hoer ghifte oft bewijlinghe om deeli
ghe te hebben. het en waer van ghenen noo
de dat sy weder in brochten inden ghemeyne
bupdel die winninghe die si daer of ghedaen
ende vercreghen hadden. mer dat soude hem
lieden wij bliuen ende toebehozen.

L. rubri. dicta. l. nec emancipati.

Hec lex et similes intelliguntur de bonis que
emancipati querunt post mortem patris ali
as omnia cogentur conferre que acquisierunt
in vita patris vt eo. tit. l. ea demum excepto
petulio castrensi vel quasi eo titu. l. filie.

¶ De keyser seit in sijn recht.

¶ Om dat wij gheheerlick maken moghe
ende ordineren op dat weder inbrenghē dye
de kinderen ghehouden sijn te doene die de
linghe hebben willen vanden goeden die ge
bleuen sijn vanden vader si sijn sonē of doch
teren neuen oft nichten. oft sy sijn in boech
die oft daer buppen. Wij willen adionsteren
daer toe. dat soe wannert die sonen deel heb

C xvi

ben willen vanden goeden achter ghelaten.
biden vader dye ghesouen is sonder eenich
testamente te maken ende oft hij testamente
maecte dat sulck is als dat van gheere waer
den en is oft datter is ontmaect met rechte of
daer bi dattet kinderen gheweest hebbe post
mis de welcke vergheten waren inden testa
mente oft onterft. daer om dat den testamen
te is verscheyden. Weet dat nae dattet geen
testament en is ghemaect dat houdelijck es.
de kinderen sullen dan ghehouden sijn we
der inne te brenghen alle tghent dat hē ghe
gheuen is gheweest van vader ende moeder.
Ende daer inne en willen wij niet datter ee
nighe differencie sy ten worde al weder ghe
brocht inden ghemeynen hoop na dattet kin
deren sijn in boechdie. Ende oft sy alle bega
uet gheweest hadden. aldan soude dye ghif
te houden ende dat ouerschode soude gedeelt
worden ghelijck als die voorszeyde rechte dat
verclaren. Woer spreect ende verclaert dye
voorszreuen recht dat oft neue oft nichte erf
ghenamen sijn van horen oeme. oft van hoer
moeye daer veel neuen oft nichten warē. En
de alsoe sy dat die oeme oft moeye eenighe in
hoer leuende liue begaeft hadden om hem of
haer te huwelijcken oft anders ende dan dye
voorszeyde oem oft moeye offuiuch worde son
der te verclaren dattet tghent dat hi gheghe
uen heuet sijnen neue oft sijn nichte. dattet si
voor wt inder successie als voorszeyt is. In die
de ghene die alsoe begaeft is van sijnen oem.
oft moeye deelen wil metten anderen neuen
ende nichten die gheen ghifte noch gauen ge
hadt en hebben. Weet dat biden rechte bouē
ghealligeert en verclaert den gene die de gif
te ghehadt heuet weder in brenghen moet de
ghifte in die ghemeyne goeden ghebleue vā
den voorszreuen oeme oft moeye oft ande
re ende dattet al gheedeelt sy buederlic oft an
ders en soude hi daer aen niet deelen. wāt die
rechte houdense als broders ende susters in
successie oft besterfuisse te nemen. Ende daer
en behoort gheen differencie te wesen tusschen
den erfghenamen nae dat sy alle sijn vā eere

condicien oft van ghelicken grade Ende al
soe heb ict sien segghen ende determinere bi
veel wilsen.

¶ Declaracie oft verclaringhe vanden
saecten bouen ghescreuen.

¶ Item die keyser seyt noch in sijn rechte.
Wi willen afnemen alle twiselen die sprui
ten soudent moghen inden rappoorten of we
der inne brenghen dat die broeders ende sus
ters ghehouden sijn te doen deen den ander
om deelinghe te hebben vanden goeden ghe
bleuen van hozen vader ende moeder die ghe
hadt hadden eenighe ghiste oft bewisinge. of

hu welike gauen oft anders Ende wi segghen
ende verclaren dat of eenighe storue sonde tes
tament te maken. die kinderen hadde een of
meer. ende hadde eenighe kints kinderen van
eenighe sijne dochter die ofliuich waer of dz
eenighe van hemlieden ofliuich worden son
der testament te maken die sonen hadde een
oft meer. ende kints kinderen hadde van een
sone oft van een dochter die ghescreuen wa
te ende daer of sprake eenigen twiselen. in wat
maniere dat si dat erue behozen te hebben wat
het is warachtich dat de kints kinderen niet

hebben en soudent dan die tweedeel vanden er
ue dat hoer vader oft moeder behoort te heb
ben ende dat derden deel soudent si moete la
ten aen hoer oemen ende moepen mer int we
der brenghen die hu welike gawe. dyt de dode
ghegeuen soude hebben voer sijn soe of doch
ter die noch leuendich waer of voer die soon
oft dochter die doot ware om dat sy seydē dat
gheen constitucie of ordinancie daer op ghe
maect en was en daer om wederseiden sy so
nen vanden persone die doot was ende sey
den. dat bi constitucie vanden keyser honore
et archade sy niet schuldich en waren wē in

te brenghen teghens hoer oeme broeder van
hoze moeder ende oock niet anden broeds noch
susters van hozen vader. noch aende susters
van hoers moeders weghen Daer om ist ge
seit biden keyser dat wi willen de afnemen en
verscheyde sulcke twiselen ghebieiden dat de
kinderen vanden sone of dochter die ghescre
uen is ghehouden sijn weder in te brenghen die

hu welike gauen die si van hozen vader had
den teghens den neuen oft nichten die gheco
men sijn vanden sone oft dochteren die doot
sijn. ende die neuen ende nichten behoort we
der in te brenghen die hu welike gawe. die ho
re vader oft moeder ghehadt hebben teghens
hoer oemen oft moepen also dat alle dese goe
den te samen ghemenghet sijn metten goede
vanden voorscreuen doode. Ende die nich
ten ende neuen. dat is te verstaen kints kinde
ren sullen hebben de tweedeel van tgeest dz
hoer vader oft moeder behoorden te hebben
de dat derden deel sal weder comen aeden o
men ende moepen metten tgeest dat sy heb
ben vanden erue van hozen vader flochias
wil die auctentich daer op ghemact dat het
derden deel dat die kints kinderen min had
den dan hoer vader ende moeder behoorden
te hebben sy verbeteret biden lesken rechte en
de weder ghebrocht tot p̄nelezei. want alle p
sonen sullen hebben hoer aendeel gehelelyck.

¶ Van sone ongeemancipez
die eenighe winninghe dede.

¶ Noch soe willen die bescreuen rechten. dz
of een sone die inder macht ende onderdanic
heyt sy vanden vader ende moeder est bi sijn
prudencie of naerlicheit ghewonnen est ver
creghen heeft eenighe saken oft goeden die hi
vergadert heeft. ende dan nader doot vande
vader ghedaen sy biden broeders oft susters
eenighe rapport oft wedet inbrenghen als vo
re ghescreuen is. weede datmen niet en moet
weder inne brenghen tgeest dat den soene
wt seynde in sijns vaders oft moeders onder
danicheyt ghewonnen sal hebben. want ge
lyck als de ridder of de clerck die in sulker sta
te wint. dat die clercken hieten. de castrensy
peculio en is nyet ghehouden weder in te bre
ghen soe en is oock die sone die in sulker sta
te is. daer om en eest nyet. hy en deelt metten
broeders ende susters.

¶ Item ghy moecht weten dat kints sone bi
bescreuen rechte deelt teghens sijnen oeme en
de kints dochter tegens hoer moepe indē yoe
den enden landen comēde van dier side.

¶ Vanden eruen comende op veelē kin

C. ru. dic. l. ut
liberis tā ma
kulim.

C. ru. di. l. ala
merito dubi
tationē. Nū.
ansequen.

C. ru. dic. l. ut
memi de cete
ro.

C. ru. dic. an
cticia q̄ tie
porcionis.

deren ende vā dē deelinghe daer vā.

Capittel. Lxxxiij.

Det ghebuert die wil dat een erue of lant of sommighe eruen comen op veel kinderen en daer om moetmen si dicken deelen en verscheiden. het sy in eyghen erue oft lant oft anders. so wil ic v chonen en vertellen te ne dat ic daer af ghesien hebbe in plecken cuscumieren. Weet dat indien een persone si die veel kinderen heeft. en hi offuich wort. indie daer eenighe eruen ghehouden sijn van veel heren. en het ghehoert. dat die kinderen hem betrecken inden houe van een vāden voor sereuen heren. om elck te hebben sijn recht. hi sy bi hessen oft anders. inder deelinghe doede. weet dat nae dat sy also betogen sijn indē houe. si sullen also moeten doen in alle dē houe daer of die eruen also sscenen. oft sstozue gehoude sijn. noch nēmermeer so en mach anders ghedeylt sijn dan bi consente vādē here ende van elcken here voor also veel als hem aengaet. ende van hem ghehouden is. en in elcken houe doen en eyschen derlinghe dat is te weten. aen elcken heere op hem seluen. Ende of daer nae een vanden kinderen woude verheffen oft voor al versoerken. so en soude hi des niet mogen doen om des wille dat elck hem alreede is gemaect erfghename in wat houe dat des is gheweest. Ende sal de here of heren mogen eyschen hoer boeten oft dienst aen elc vanden kinderen. ghelȳc alst van hē ghehouden sal sijn. Also wortet geseit oft ghesen inder sale tot rissel om heerlin du pot remaert teghens den kinderen van philips maillet.

¶ Wan weduwen die kinderen hebben en wed huweliken.

¶ Item oft ghebuert dat een man een wijf neemt in huwelick die eenighe kinderen heuet vanden voorman. ende nae dat hi die getrouwet sal hebben eyschet deelinghe vā hoer vaders erfnisse. weet datmen behoort te maken van alle den huystraet die sy hebbē. iij hoopen. daer of dat dye eenen hebben sal dye moeder. de anderē die stiefuader. ende de derden die kinderen. ende alsoe wortet geseit en de ghesen inder sale tot rissel. dē den voor-

Exbiij

ereuen heerlin tegens dē voorseide philips.

¶ Wan een man gehuwelict te drijgē erue oft lant het si leengoet oft anders.

¶ Item en oft ghebuerde dat pemaent vercrghet eenighe eygen erue ter willen dat hi i huwelic is. weer dat die helft daer af toe behoort sinen wiue voor haer en haren erfnamen in dien si geen kinderen en hadden te saine leude vā wittachtigen bedde. In leengoet nyet. wāt het blijft aendē ghene dier in gheerft es. of sinen eruen. Mer de ghene die schuldich is te deelen in dat and goet behoort te hebbē in alle die helfte vā also veel als dat leengoet gecost heuet.

¶ Wan ghehele broeder of halue broeder.

¶ Item in dien. ij. gebroeds sijn die en suster hebbē en die suster drijget eygen lant. het sy in huwelic of daer buten die welcke offuich wort sonder erfnamen te hebbē vā hoer achter ghetalen gewonnen vā wittachtigen bedde. en die een vā horen broeders geheel broed sy. en die and halue. Weet dat indē besterfnisse oft successie vā horen suster die een alsoe veel hebben sal als dander inden huystraet. wāt i erue dat recht vā besterfnisse vā vād en moeder behoort bewaert te sijn. Ende alsoe wilc he sereuen rechre.

¶ Wan leengoeden wesen de oft toeboerende veel kinderen.

¶ Item oft veel ghebrueders ghebleuen sijn na dōot vāden vader welcke vader gehouden hadde in sinen leude liue somige leēgoe dē de welcke die alle gehoude wordē vā eenē here. Of somige of diuerse leengoede ghehouden van diuerse heren. weet dat of alle de leēgoeden gehouden sijn vā eenen heere alsdan souden se deelen bi deser manieren. Te wetē dat die oudtste soen soude eerst deelen en kiezen voor hem de besten leen. Ende de oudsten daer nae die beste daer aen. Ende alsoe van leen te leen soe langhe alser eenighe sijn. Ende of men moeste weder omme keren ende dter soe veel leengoeden waren alsdan soude die oudtste soen weder eerst beghinnen vāren aen dye leenen die ghebleuen sijn so langhe alser eenich wesen souden. Ende of daer

20
C. eo autem
tita. q. t. c. pot
tius dimittis
to. De hac
materia clar
us habet. C.
de legaci. he
aut. cessare et
aut. p. f. res

eenighe leenen ghehouden waren van ande-
re in heerlijkheit den outken behoort te heb-
ben voer wt. En oft die leengoede ghehoudē
sijn vā diuersche heren alsdā soudenē nemen
en wech dragen de outken soen biden rechte
van sijnre outhet. en en souden dan d'broe-
ders ende susters indien daer eenige sijn dair
aen niet hebben dan den vōsten penninc op
alle die voer screuen leengoeden te deplen out
der hem lieden alle te samen.

¶ Van versceydinghe van leengoeden

¶ Ende indient in landen waer daer die cu-
stume henghet dat de leen sy versceyden oft
van also veel alst vōsten deel waerdich es.
Weet dat die versceydinghe ghehouden sal
sijn also behoortlic als die propere leen. want
indient hoghe iusticie heeft. soe salt oec hebbē
de ghene die daer of sal sijn vōstceyden en d'ye
broeder wien des sal sijn also versceyde salt
verloeken en houden vanden heere daer of
dattet leen ghehoudē is. indient hem beliet
oft van sinen outken broeder indiet hem be-
liest En die een ghenomen en ghecozen nem
mermeer en mach hi wech keren ten anderē.

¶ In wat tīde mach en behoort een leene
te wesen quinties oft den vōsten penninc
daer op te hebben.

¶ So moechdi weten dat een leen bi custume
locale niet en behoort te wesen quinties dan
eens binnen den leuenden liue vanden ghe-
nen diet ghehoghen Welcke leuen is te vōstaē
na die opinie van sommighe binen. claren
eens. want indyense dicker mochten wesen
ghesmaldeert metten vōsten deel binne co-
ten tīde. alle die leenen souden comen tot clei-
nen delen so dat int eynde niet wesen en sou-
de noch van geente waerde noch incōmigē
van leen. En soe wat eclissement daer af wt
gaet bi quintage oft vōstendeel Weet dat hy
ghehouden is van also grote verheffinge oft
verloek als tgros vanden leen.

¶ Hoe dat leen niet en mach wechclimmen

¶ Item soe en mach noch en behoort leengoet
te climmē in deelinghe vā successie vā sijnre
naturen. mer moet dalen van maechtale en
trecht oft laterale mer ghi moechet wetē dattz

wechclimmen niet en sote wechkeren aenden
outken mā of wif indien daer geen mā en is
gelijc als oft twee broeds sijn of g. susters. en
die een of dādre een kint heeft. en eē vā bepdē
een leen heeft indie hi osliuich wort dat leē vō
schijnt en deelt aen sijn kint sonde twifel. s'v
nemē wi dat dat kint osliuich wort sonder te
hebbē en achter te laten enige witschtige ki-
deren van hē. Weet dat dat leen vōcinen sal
aendē oem of aē die moeye indien daer geen
oem en sy vā d' syde daer dat leen of coempt
en sal daer op comen voer dē neue oft oems
kint. hoe wel dat hi waer een volle oems oft
moeye kint indien daer enich sy. En die cus-
tumieroen houdē niet dattet si wechclimmen
want het en gaet n'z wech aend maechtale da-
ret of coemt.

¶ Vā gehuwelicste
dochter die welke begaet geweest heeft te ei-
schen vōstendeel vanden leen.

¶ En oft gebuerde dat een dochter gehuwe-
lic waer die begaet geweest hadde indē hu-
welic en eyschede te hebbē tegens hoer outste
broed vōstendeel vādē leen die horen broe-
der op gecomē is bi d' doot vā horen vād We-
ter dat die vrouwe oft ioncfrouwe de welke
die des doet en eyschet teghens horen broeder
behoort al horen wech inne te brenge also ve-
le als d' vōstendeel vādē voerscreuen leē sou-
de waerdich mogen wesen op die ghiste van
hoer huwelike. eer dat si mede deel mach heb-
ben en recht met horen broeder inden voer-
screuen vōstendeel So moechdi weten ende
verstaen dat is albe te segghen op dattet al-
so sy dat die vader vander vrouwe oft ionc-
frouwe die des eyschet opten leen die vā ho-
ren vād gedaelt is gehad hadde bider ghiste
en ordinancie van horen vader ghiste of an-
dere bewisinge dant vōstte deel dat haer be-
hoorde toe te horen op dat leen comende van
hoer voerscreuen vader. Want na dat si gif-
te oft ander bewijs daer af ghehad hadde en
dan naedoot van horen vader. woude heb-
ben oft eyschen trecht van dat voerscreuen
vōstendeel sy soude ghehouden wesen wech
in te brenghen die gifte die si vōstgē hebbē sou-
de biden ghiste en ordinancie vander vader

¶ Item vanden broeder sijnre suster ghifte te geuen ofte gelouen sonder quijt te scelden hoer vijften deel vanden leen.

¶ Ende oft eenige dochter waer. dye welke die geen ghifte noch bewijs gehad en hadde van hozen vader. En dair na de sone die hoer broeder is wien dat leen op gecomen is bi sijnen properen wille gaue sijnre suster eenpge ghifte oft bewijs sond' dat die suster quijtcele hoer ghifte vā vijften deel des leens oft ghifte. daer om en soudet niet bliuen na die gifte oft bewijs gedaen aengesien dat si niet quijt gescouwen en hadde dat rechte vā hoer vijfte deel si en mochtet wel eyschen en si behoortet te hebben.

¶ Van gheschil. spruytende op eenige vijften deel te eyschen.

¶ Ende oft eenighe vrouwe oft ioncfrouwe eyschet te hebben vijftendeel vanden leete ghens hozen broeder ende gheschil daer of is die tot proces comt. Weet dat den proces gheuerende die vrouwe oft ioncfrouwe behoeuet gheset te sijn in possessie mits dat si stellen sal behoorlike caucie oft bozchtochte rechtelic weder te gheuen ende restitueren alle tghene dat sy daer af gheheuen ende ontfanghen sal hebben. indien si veruiele en daer aen gheen recht en hadde. Ende alsoe wortet gheordineert ende gheseyt inder voorscreuen saecke tot rijssle bi sentencie. om de rechters van mijn vrouwe van antoing dat deeliughe ghedaē bi vader ende moeder. ende bi ghemeē vrien den van beyden sijden houdelick ende waer dich was al eest dattet nyet ghedaen en was niet rechte. anders dan biden ghemeē vrien den pae om den hupfraet ende catheele. Mer in eruen oft lant. het soude ghedaen ende gepasseert moeten wesen vooz recht. indye mē woude dattet vast ende van waerden houden soude van erfname tot erfname.

¶ Custume van rijssle.

¶ Item nae die custume van rijssle. Of mē ende wijf inder echte te samen eenighe kinderen hebben ende den man enich lāt heeft dat van sijnre syden ghecomen is indie den man olliuch worde ende dat wijf weder huwelict. Weet dat sy heeft ende behoort te

hebben recht van haer lastochte inden lant den oft eruen van hozen man ende die kinderen dat ander. Ende oft ghebuete dat dye kinderen olliuch worden weet dat die moeder verliesen sal hoer lastochte ende dat erue gaet weder vry aenden erfghenamen vande kinderen van hoers vaders weghen. Ende indien sy gheen kinderen en hadden die eruen van landen gaen weder ander syde vā daer datse ghecomen sijn. Ende alsoe eest vanden man. Ende des ghelōes eest in tournesis. Die vrouwe die sonder kinderen blijft en heeft geen aendeel inden eruen die vā hoers mans weghen comen. maer si deelt in die helfte vā allen vercreghen goet. ende in die helfte vanden hupfraet met hoer weduwelike recht. dat sulck is. als elders gheseyt sal worden in den capittel vanden weduwen hier nae volgendes de gheteykent biden ghetale van .cc. xxvij.

¶ Custume van doornijck.

¶ Item bider custume vander stede vatt doornic de welke van beyden eerst olliuch worde hoe wel datse gheen kinderen en hebben die leste leuende heeft die helft vā dē hupfraet. ende van allen eruen tot eenighen daghen legghende inder vryheyt der seluer stede oft stadt. Ende indien eenige kinderen achter bliuen die vader doot ende die moeder leuende die moeder sal ghebruycken van allen den hupfraet ende eruen soe langhe als sy onghewelict bliuet. Ende indien sy weder huwelict die kinderen die si heuet een oft meer indien si willen eyschen huer aendeel te ghens haer. sy behoortet te hebben van dye helfte vanden eruen ende hupfraet. Ende des gedaen die moeder vander helfte die hoer bliuen sal inder deelinghe. mach doen hoer propre wille vercoopen oft gheuen tot eenighen daghen. Ende indien die voorscreide kinderen gheen deelinghe en eyschen als de moeder weder huwelict. welke si doen oft laters moghen die moeder blijft in den goeden hupfraet ende erue soe langhe als si leeft. mer vā den eruen en mach si niet vercoopen noch

deren hoe datter sy dat nae huer doot alle sal comen aen hueren kindere een of meer indie syse heeft. so veel deen als dandere. Ende de hupstraet wort ghepleit nader doot van haer te halue tegens den man. En oft die moeder weder hu welc als voorszreuen is. en si kinderen heeft va horen anderen ma. die kinderen sullen deplen teghens die eerste kinderen dat is te weten die eerste kinderen soude hebben die helft vanden erue ghecomen va horen vader om die besterfnisse comende va horen vader voorszeyt. en die ander helft soude worden ghepleit broedelic. deen also wel als dander. Ende also behoort ghebaen te sijn van die eerste kinderen tegens die anderde kinderen vander eruen comende vanden anderen man nader doot. tegens den kindere va den seluen horen man en hoer hupstraet. half ende half ¶ Vanden exceptie te nemen remans bestert oft goet.

Capittel. L. lxxv.

Dit is te weten dat so wie apprehenden wil besterfnisse va remant indie hi ducht te die aen te nemen om den schulde vande doot. ¶ Weet dat hi heeft sulche induce oft tijt des te doen eer hij behoort aen te nemen te si dat het hem beliest den tijt van een iaer. En noch tenden siaers indien remant si die rechte hebben wil op die goeden gebleuen vande voerscreuen doode bi schulde oft anders. en datme eenighe saken heeft opten goeden ghebleuen vanden doode oft sijn erfghename of sake van hem hebbende. ende men doet dagen de erfghename oft sake hebbende vanden doode om die schulden. Weet dat de ghene dye ghebaecht sijn als erfghename oft sake hebbende vanden voorszreuen doode indien si nyet geapprehendeert oft aengenomen en hadde eenighe goeden vanden voorszreuen doode bi successie oft besterfnisse hebben een iaer van prouisie om te weten oft si erfghenamen willen sijn oft niet. en noch tenden siaers indien si bedraghet worden. om te weeten oft si erfghenamen wesen willen oft niet. soe hebben si noch veertich daghen van bedincken te outwoorden. oft si die oirte aen nemen wil.

le oft niet. Ende indien si des niet en woude aennemen. en men niet betuygen en mochte teghens hem lieden. dat sy daer of bi successie ghenomen oft ghehad hadden. hoe luttel dz het waer. si en souden nyet gehouden wesen te antwoorden voorszreuen doode noch voorszreuen schulden die hi schuldich waer. mer behoren daer of bredelic te wesen en te bliuen. En ghi moecht weten. dat dz iaer geduerde. indien hem niemant en maecte erfghename. de goeden gebleuen vanden voorszreuen doode behoren te sijn geregiet en beleyt bi des rechtters hant. als in behouder hant tot alsoe luttel kosten alst mogelic is. ter tijt toe dattz iaer gheeyne sy. ¶ Ten waer bi also dat de gene die rechte erfname behoort te wesen vanden doode eer quame reuonstieren rechtelic. wat aldan soudenmen moghen inuentarizeren met rechte alle die goeden. en die bekeren in betalinghe der schulden vanden doode. bi allos dat sy nochtans geselt waren met rechte opten goeden toe conseruacie van rechte. en va rechtelike verweringhe der seluer. Ende also is daer of gheuseert int castelet van parijs. en bi perlemete gehouden en geconserueert.

¶ Hoemen mach erfnisse apprehenderen oft aen nemen sonder perikel vande schulde.

¶ Item oft die doode so veel schuldich waer. dat sijn erfnamen soychden na hem te apprehenderen. te nemen oft te epischen sijn erfnisse. Weet dat si bi inuentorie des doen moghe in deser manieren. Men moet impetieren een mandement vanden coninc. inhoudende hoe datter geboden was oft ghecomittert aende rechter royale. onder wien die goeden gelegde soude wesen. dat alle die goeden ghebleue va sulchen doode. gheinuentariseert worden bi beneficium van rechte. En alle tgene dat bi die inuentarie geuonden sal worde. mach en behoort op borghe ghegeuen te sijn. aende gene die hem bi desen wegen maken erfghename. Ende alle tghene dat bi deser inuentarie also ghedaen biden erfghename ghenomen sal worden. dat sal vrslic en sonder sozge genomen wesen. Wat hoe wel dat die doode meer schuldich waer. dan die voorszeyde inuentarie

Wat is
en antwoort?
C. de lue deli

bedraecht. so en soude mē hem niet meer mo-
ghen eyschen noch bedwingen. noch vā mee-
re en waer hi niet sculdich rekeninge te doet
Eñ daer bi vā alle tgheent dat die inuētorie
bedraecht. mach hi hem vylōck erfghenamen
makē. Bi also nochtans. dat mē nē en mach
weten dat die erfghenamē yet daer of ghehad
hebben buten dien inuētorie Wāt indie sy
yet anders ghenomē hadden. si soudē wesen
ghehouden vanden schulden. ghelōc als sijn
erfghenamen.

Binnen wat tīde men sculdich is te ap-
prehenderen oft aen te nemen erfnisse vā pe-
mant bi beneficie van inuētorie.

Noch eerst te weten na dat ghene dat ghe-
seit is hoemen naeden rechte apprehenderen
mach erfnisse bi beneficie vā inuētorie. son-
der twīsele vandē sculden te betalen die den
voorsater sculdich was daer of dattet erf da-
let. weet dat bi bescreuen rechte mach eñ be-
hoort erfnisse also aengewaet te wesen by be-
nificie van inuētorie. op dat de erfnamē dye
des wil aenuaten coemt binnen eend maēt.
nader doot vanden ghene daer hē des of doe
wil eñ begheren aenden rechter eñ gherechte
als dat die goeden gebleuen vanden dode ge-
inuentariseert worden. eñ op bozchtchte na
der inuētorien ghedaen. mach hi die voors-
creuen erfnisse aenuaten oft aennemē. En-
de tot sulcker manieren oft condicte behoert
hi bozchtchte te doen. dat indyen die betuy-
ghenisse of opengaer sculden meer bedroegē.
dan die voorscreuen inuētorie. soe en soude
hi niet ghehouden wesen voerō rekeninge te
doen. dan die inuētorie bedraecht. sonder an-
der sozge oft vzele van meer te vleggē noch
die heffinghe die hi daer of gedaen soude heb-
ben cautie Ende moet die inuētorie bēden
voorscreuen gherechte. eñ alle dat ghene dat
voorscreuē is gedaen sijn binnē drie maēde
nader doot vandē voorsater. indie de erfna-
me oft erfnamen inden lande waren. ten da-
ghe dat die voorsater afliuich wort. Ende in
dienle butens lbnts waren. si soudē eē iaer
dach hebben na die voorscreuen doode. Ende
het is dat ghene daer op dat die custumieren

hem meest arresseren ende verlaten ghelōc
als voorscreuen is.

Hoe dat die naeste vādē grade behoert
te succederen in erfnisse het si in op of nebgae-
de.

Capittel. C. lxxiij.

Beslen rechte tegen woordelic gheal-
ilgeert. sancimus. eñ bi een and sake
die seyt.

Het behoort verstaen
te wesen. dat die naeste van grade behoert te
succederen in erfnisse. het si in op. of nebgae-
de. ten sy in leen. die waerlike custume nē en
behoort weder te climmen. Eñ oft gebuerde
dat yemant afliuich wort. die vader eñ moe-
der hadde. of een vā hemlieden. weet dat dye
successie vā hem eer gaen soude aenden voer-
screuen vader oft moed. dā aenden susters of
broeders Ende indien hi gheen vād oft moe-
der en hadde alsdan soudt gaen aēdē broeds
oft susters vanden ghehelen bedde eer. dā aē-
den broeders oft susters vanden haluen heb-
de. eñ nochter aenden kinderen vāden broe-
ders oft susters vanden ghehelen bedde. dat
iste vstaen vā eenen vader eñ vā eēre moe-
der. dan aenden haluen broeders oft susters.
Ende indien daer geen en waren alsdā sou-
det succederen opten haluen broeders eñ su-
sters. eñ hoer kinderen. indyen die vader en-
de moeder ofliuich sijn. Ende dese declaracie
suldi vinden volcomeliker in somma 330.

Hoe wel dat bi custume van waerli-
ke houen. die halue broeders eñ susters deelē
teghen hoer heel broeders ende susters Maer
die declaracie is. d3 dit is te verstaē indē hup-
taet. ende inden vercreghen eruen die by cu-
stume ghehouden sijn voer hupstaet. ende bi
der condicte van acqueste.

Vander successie van t vōfften deel
vanden leengoit.

It m willen noch die fasten van custumē
dat oft yemāt die leen heeft oft hout veel broe-
ders oft susters heeft. die trecht van t vōfften
deel betalen. oft dat vōfften deel niet geeischt
en is rechtelic eñ by sonder verseepden op hē-
seluen. ende de gene die hoer vōfften deel heb-
ben afliuich worden. weet dat dat vōffte deel
of dat aendeel van t vōfften deel die niet ver-

l. vi. C. 3. co

C. de iure. dā
liberā. l. scim?
iā duas ec. 3.
C. roia de suc-
cessiōib. l. a-
mite. cui suc-
cessisse. l. vici
co. 3. l. scim?

Qui pot ē in
gradu. pot eñ
in successiōe.

C. roia de suc-
cessiōib. l. a-
mite. cui suc-
cessisse. l. vici
co. 3. l. scim?

ſcheyden en is veruult aent gros vande lee.
ende die ander broeders oft ſuſters en hebbe
daer of nyet.

¶ Vnder ſuccellie van een verſlegē mā
oft ghemoorz.

¶ Item oft ghebuert dat yemant verſlegen
wort oft ghemoert int heymelic Weet dat by
beſcreuen rechte ſyn ſuccellie oft erſnulle niet
en behoort te gaen aenden erſghenamen vā
hem. ten ſp bi alſoe dat die voorszeyde erſgena
me doet groote ende volcomelike diligencie
te doen weten den rechter wie die moorze of
dootſlach gedaen heeft. ende dat daer of recht
ghelchpe. ſoe verre alſmen vinden mach oft
anders het ſoude ſchōnen dat die erſghename
waer gheweest ghebogher oft raē des doots.
En oft die erſghename des alſoe niet en doet
de herze heeft redene ſyn hant te ſtellen in dpe
voorzcreuen ſuccellie.

¶ Vnder proprieteit vanden vſuſtruc-

tuarie.

¶ Capittel. Cxxxvij.

De his qd.
vringin. l. i. 7
l. 6 ca. queſtio
a per to. 66

¶ Eenighe vertopen gheuen oft verſette
die vruchten van eenen erue te houden eens
anders leuen lanck. Doe gheboert oock dat
des ghelchiet bi ghifte of huwelike gauen en
de bi donarie cultumier. Daer om dicwil ge
buert dat de ghene die alſo ſyn erue beſwaert
is. indien hi oſſiulich wort eer die vſuſtruc
tuarie diet ſyn leuen lanck behoorde te houden.
te weten aen wien die ſuccellie vander pro
prieteit behoort te dalē. ende wanneer oft aē
den ghenen die ſyn recht erſghename is van
den proprietaire. oft aen den ghene diet we
ſen ſal ten daghe van vſuſtruarie Weet
dat ſoe gheringhe als dpe proprietaire die ſoe
gheozdineeri oft verbonden heeft ſyn erue of
luich worde die proprieteit daer of coemt en
de ſuccedeert aen ſyn rechte erſghename hoe
wel dat die vruchten bliuen aen die vſuſtruc
tuarie. geduerēde ſyn leuen. ende is dat ſcul
dich te relieueren oft verſoeken indient ſa
ke ſi die relief of verſoek toebehoert.

¶ Cufume van mortaigne.

¶ Item naeder cufume vander ſtede en vā
den lande van mortaigne. Weet dat de wel

ke dattet ſp vanden mā oft wōf die leuedich
bliſt ſonder kinderen. en heeft daer aen nyet
meer dan vierendeel. en nae ſynre doot het
dael ende coemt weder aenden erſghenamē
ſc. Ende indient een dochter waer. die mettē
broeder is. ſi en heeft daer aen niet als aendē
eruen oft lant. maer als tot hupſraet. ſi heeft
hoer recht aendeel ghelōck die andere.

¶ Enqueſte ghedaen te rōſſele.

¶ Item het wort beuolen bi enqueſtie in d
ſale tot rōſſele. dat een man die gheſicht had
de een erue die hem gheuallen of opghetomē
was van een ſyn moepe. op welke erue den
vader ende moeder bewelen hadde. eē vā ho
ren dochteren ſuſter vander voorszcreuē moe
pe vander ſomme van. xl. pont. Ende wel
ke erue een vreemt man ghecocht hadde. en
de alrede ghehouden bi langhe iaren. De ey
ſcher behoort weder te hebben als verwiſſelt
Ende wort gheſeyt dat die voorszcreuen erue
behoorde te weſen diſcontingieren. aēgeſien
dattet wtquam of ſpore van rechte geſlach
te.

¶ Van drie manieren van be
ſterfeniſſe in ſuccellie.

¶ Ende daer om moechdi weten. datter ſyn
drie manieren van beſterfeniſſe van erue. De
ierſte coemt bi ſuccellie. die anderde bi gracie
ende die derde bi fornyne. De ghene die coēt
bi ſuccellie is te hebben van ſinen mage. ge
lōck als van ſinen vader. oft van ſinen naef
ten. oft wanneer die heere apprehendeert oft
neemt ſuccellie bi gebreke dat die erſghename
niet en coemt. De ghene die bi gracie coemt.
wanneer als een biſſchop oft een geestelōck
man heeft bi ghifte eenige goeden. bidē ouer
liden van een ander. die in ſyn leuende liue
dat ghebryppte ende poſſeſſeerde. Dpe ghene
die bi fornyne coemt. dats te ſeggen bi auō
tuere. dats alſoe als bi huwelic. na die cultu
men van ſommighe plecken.

¶ Van gheſlachte directe of colaterale.

¶ Het gebuert dicwil dat een erue coemt op
enighe die niet en beſtaen van gheſlachte dē
ghene daer dat erue of coemt. ghelōck als in
den lande van ſinte amande.

¶ Vanden afcoemſten van gheſlachten.

Item vanden afroemsten van gheslachten moechdi weten dat die een rechte is. en die andere laterale Die rechte is. wanneer eē erue afroemt van rechter ghebuerten van vader oft van moeder aenden sonen of dochteren of aenden kints kinderen Dat gheslachte colaterale daelt vanden oem of vanden moeie van susters oft van broeders oft van andere side laterale. **A**

Custume van normandye.

Item bider custume vā normandie nyet welck ghehouden en gheinstituert moechdi weten. dat die sone vanden ousten behoert te hebbē die outheyt. en sonder hem en behoort niemant erue te nemen of te verweren. noch aenden here hulde te doen. want hy es daer of sculdich te hebben allulc opcomē als sijn vader ghehadt soude hebben indiē hy leuendich ghe weest hadde.

Hoe dat die sone representeert sinē vader in goeder successie.

Item waer om bi deser redenen het sijn dat die sone representeert sinen vader in allen saken van successie. En noch moechdy weten dat besterfnisse van erue die nyet en coemt van rechter afroemste tot erue. gelijck als die broeder totten erue. van sinē brueder ende die neuen oft nichten aenden erue van huere oem. want allulke successien comen bi gheslachte laterael. **B**

Hoe dat besterfnisse die bi auontueren coemt haer diuideert in drie partijen.

Item besterfnisse die bi auentueren coept haer diuideert in drie manieren. die eē coemt bi besterfnisse. ghelijc als een leen oft anderue weder coemt aenden here. bi faulte vā kinderen oft erfnamen te hebben.

Van successie bi etablissement.

Die ander coemt bi etablissement. ghelijck wanneer een leen oft ander erue coemt aē eē vreemde persone bi sakte van douarie. of vā wedu we ghelijc als die custumē van diuerse plecken dat wilsen seer diuerselic in sommige plecken. en in sommige heerlijcheden. en de also als die custumen albaer gheslicht sijn ghehouden en expresselic bewaert.

Cxx

Van successie van condicte.

Die derde coemt bi condicte. gelijc als wanneer eenighe leen vercocht is. ende ghetransporteert in vreemde handen. bi sulcker condicte dat so wanneer de ghene in wiens handē dattet gheselt is assuich is het sal wed comē vādē erfname Ende de ghens diet alsoe ghetransporteert heeft. of bi andere condicte gheordineert biden transportoer. en de gene diet in handen heeft van lōfrenten vercregen bi twee personen. en die lesten leuende vā hem beyden al houdende is ghelijc als ghelept is int eynde vander rubriken vāden hysraet. daer in is hier of voerder ghetraectert. En is die voorscreuen rubrike hier bouen opten getale van. C. lxxx. daer af spreect vādē lōfrenten.

Vlancie van normandie.

Item na die vlancie van normandye tot welke vlancie sommige wijlen hem cōsoneren. van dattet gefundeert is op bescreuē rechte Die oudste loen heeft dat leen oft erue die vander successie coemt van sijnen vader ende van sijnre moeder. ende indien de sone nietst voer sinē vader en moeder. sijn oudste loen daer na staet in sijn stede. of sijn naeste erfghename die van dier gheboorte daelt. Ende of daer gheen kinderen achter en bleuē die dalende sijn vanden voorscreuen oudste sone Ende alsoe moechdyt verstaen en werē vanden broeders nauolghende Ende of alle die kinderen ghestoruen waren eer de vader of datter gheen kinderen af ghecomen en waren. het sal dan comen opten oudsten brueder of aen sinen naesten erfghename. de welke die van hem gecomen sal sijn. En oft die geē broeders en hadden noch broeders kinderen Weet dat die successie weder soude comē aēden. ayul. Ende also illet te weten en te verstaen vanden ghenen die van dier gheslachte sijn in cas van erue en anders niet. want dy hysraet deelt hem seluen aenden naeste erfghenamen vā wat syde dattet sy.

Van successie buten rechte gheslachte.

Item het is noch te weten dat oft een erue daelt oft coemt op eenighe van sijn vader en daer gheen broeders oft neuen en sijn die vā

21
Insti. de gra.
cogni.

22
Insti. de suc.
ces. q. ab insti.
deferri. §. i. et
de legat. ag.
suc. et cog.

der sijde sijn van huere vader die broeders oft neuen en sullen niet mogen hebbē dat lāt oft erue. wāt het en coemt niet vā sijnre sīdē mer soude eer weder keren aendē here daert of ghehoudē is. Maer anders souder wesen vā d' vercregen oft ghecochten eruen. wāt die souden weder keren aendē naesten erfghename van wat syde dattet waer. En in dien daer gheen broeder en blīft. dat erue sal comen opten neuen. ende het en coemt geen tijt aendē apeul. soe langhe alst vīdē mach eenighen neue. d'ye dalende is vander sijde daert erue af ghecomen is. ende indien men die niet en vīnt. so coemtet opten apeul. ghe līc als voozcreuen is. Item die kinderē die gecomen sijn vanden vrouwen van eē ander vader vanden vooz hu welīc. die vrouwen en soude niet hebben so langhe alser eeni gheleuende waer gecomen ende gedaelt vā der sīde vanden sone. Nader vīlancie vooz seyt. die cruen comen weder aenden vaders wāneer alser geen kideren en sijn vā hē līden ghecomē. Ende alsoe moechdi weten eff verstaen vander moeder van apeul. vā vader oude vader ende ouer oude vader. Ende bi cōsequēt vāden apeule vādē proapeule eff oec vāden besapeule.

¶ Vīlancie vā artops. ampens. eff vā tournesī. Item ende inde selue nader vīlancie vā artops. ende daer omtrent. als ampens vēmendops eff tournesī. V eet dat die sone behoort gheset ende ontfangen te sijn inden erue. daer sijn vader aīuīch wort int besīt ten waer int cas die hier nā gheset sijn inden capitel vanden minoren inder rubrike geteykent bīden ghetale van twee hondert. r vīg. Want bīder vīlancie vanden voozcreuen plecken in alle successiē. de dode erst dē naesten nā hem vander sijde daer dat erue af comet en daelt. Nochtans somtijts in sommīghe steden eff plecken lietmen die contrarie. want naden wīlen die regule is sterre die nī en mīst oft ghebroken wort. En dander seyt. Het en is gheen regule die niet en wordē ghebroken. Ende daer om sal ic v thoenen exempel daer op hoe dat een man geset wort in eē

erue. dat sijn vader nīe ghehouden hadde.

¶ Exempel.

¶ Het was warachtich dat mīn vader wītasse van nīelle sterf in aragō. eff hi had met hem gheuoert mīn heere apmet sinen soone. Welke here aīmer int wēd kerē vā d' voozbedeuaert oīuīch wort op den wech. Maer dat was inder graeflicheit vā artois bi sijn woōstede. Het was warachtich dat sijn voozcreuen soen mīn here apmet eenē sone had die ghenamt was wītasse. die daer nā quā tot sijn mondicheit ende hi wort geset in allen den landen eff eruen de sijn vader houdēde was. Dat ghedaen hī quam bi rade inden castele tot en cle. daer of die voozcreuen sijn oude vader sijn goeden houdende was ende begheerde aendē here vā d' voozcreue plecke. dat hī gheset eff gheset mochte worden in allen den landen eff erue die sijn oude vader houdende was vanden voozcreuen casteel alsde naestē erfname bi middele vādē voozcreuen wīlen mīn here apmet sijn vā d' eff gheboot daer af die mont eff die handē. Tot welcke begheerte ghedaen bi minen here wītasse. wort weder seīt bi een ioncheer. seggende dat hī was die naeste erfghename vā d' voozcreuen here wītasse vā nopelle ende bi die middelen behoorde hī seluer ontfangē te wesen eff niet die voozcreue wītasse sone vādē voozseiden here apmet. En seide d'ye voozseide ioncheer. dat die vā d' vāden voozcreuen wītasse nīe en hadde des ghehouden in hulde vanden heere. waer om hī die alsoe naer was vā dier sijde eff bī cōsequent d'ye ourste vā iaren. behoorde eer geset te wordē inden voozcreuen lande eff successiē. dā die voozcreuen wītasse die iongher was. Den voozcreuen wītasse dupliceerde ter contrarie. seggende dat sekere eff clare sake was. d'z sijn voozcreuen vader was die ourste soone vanden voozcreuen wīlen mīn heere wītasse. eff bi consequēt sijn rechte erfghename eff hoe dat hī buten sterf. eff dat in diē sijn vader hadde mogen wecbromen hī geweest hadde eff was warachtich here eff erfname vā sinen vader. eff sōd difficultert negeen had

de gheset gheweest indē lāde en successie dat sijn vad of possesseerde . een daghe dat hi afluich wort. En dat oft sijn vad. wēd ghecomen hadde hi hadde daer sijnne ontfangē geweest. Waer bi soe behoordet te wesen en toe te behoren dē sone. representerende sijnē voir screuen vader wēlen mēn here apmier. Den voorscreuen ioncheer replicerde ter cōtrarie en seyde dat na dat sijn voorscreuen vad afluich was hi daelde een grade. en daer bi soe en was hi niet ontfanclic tegens den ioncheer die onb was. &c. Alle ghesien het wort gesept bi bonnisse van mannen. dat die voorsleyde wittalle aenghesien die sake soude al eer geset worden inden erue. En oft die voorsleyde ioncheer daer tegens woude leggen ende hē daer rechts in dmatē. hē soude als dā gehoert sijn in sijn goede redenen recht doende.

¶ Wanden kinderen vā een edel man

¶ Op dese materie moecht ghi weten dz dye kinderen vā een edel mā nyet en mogē noch en behoerē te hebbē onbhoude op erue die huer vad oft moed verschijnt oft besterft vāder sijnde laterale. Mer sy hebbent. wāneer dattet hem opcoemt van rechten gheslachte. En oft dat enige besterft enisse coemt opten sone vāder side laterale. sijn brueders oft susters en hebben daer aen gheen besterftisse: en en hebben die kinderen gheen recht te eyschen dan indē leen die den vader en der moeder toebehoorden ten daghe dat si trouwen. en int gene dat sy dcregen souden hebbē dē hu welic gedueren.

¶ Wanden kinderen vā een man poeste.

¶ Item die kinderen vā eē mā poeste behooren te hebbē deel te samē aē allē hupstraet dye ghebleuen is vanden vader ende van moeder. so veel aēdē eenē als aēdē anderen. En so mede vanden eyghen lande.

¶ Hoe dat die leēgoedē nē gedeelt en wordē.

¶ Item ghi moecht weten dattet leē niet en wort ghecleet. want de outste draecht wech als voorsert is inder rubrike daer of mencie makende die sprekende is vanden erue. Wscinende aen sommigen kinderen in deelinghe daer op geteykēt biden ghetale vā. L. lxxxiij. Mer die broeders en susters indien daer eeni

ghe sijn hebben dat vāstendeel. en si en moeghen daer aen anders geen recht hebbē noch eyschen.

¶ Van doode pande.

¶ Item en oft sy hebbē eenigen leen vercreghen. weet dat si daer op mogen eyschē sulcke somme vā ghelde groot oft cleine alst hem belieuen sal. en assigneren oft bewisen op de selue leen bi maniere vā doode pande. so lant ghe als den outsten sone dat gheloft sal hebbē. vā dē sommen daer op gheassigneert. Maec tegens andere dā aēdē brueders oft susters en souden men des niet mogen doen oft bewisen.

¶ Van doode pande te laten der kercken.

¶ En aender kercken soudement noch mogē doen op dattet waer in ghiste vā aelmisse.

¶ Custume van henegouwe.

¶ Item vāden seluen propoest na dye custume van henegouwe. Weet dat oft eē mā dye leen hout neemt een wēte hu welijcke. Van welke wiue hi een dochter heeft en gheen sone. Die dochter sal dat leen houden en oft dye vrouwe ierst afluich wort en die mā weder hu welict en hi vā dien hu welic enen sone gecrighet. Weet dat die sone dat leen houdē en hebben sal en nē de dochter vā sijnē ierstē wiue.

¶ Te comē optē erfgename vā dē erfgenamen.

¶ Item oft de ghene die leen goet hout eenighe sonen oft dochteren heeft. en die ierste sone oft dochter kint oft kinderē heeft van ghetrouwedē bedde. welc kint noch heeft andē kinderē die afluich wordē vōr sijnē vad of moeder. weet dattet kint dz vā hē achter bleue niet en soude houdē dz leē vā sijn grote vad. mer dierste kint soudet houdē. leuēde tē dage vā dē ouerlidē vā dē grote vad oft vā dē gene daer leē af comē soude. twaer sone of dochter. Itē oft de gene afluich wordē die leē goet heeft sonder erfname te lare vā sijnē liue. die successie vā sijnē leē sal comē optē naestē erfname vā sijnre sijnē daer dz leē af dalēde is. En dī selue recht is op die vrouwe mede indien si afluich wordē sonb wirtachtige kinderē. dat die vrouwen niet en hebbē dā huer douarie oft inden lande en erue van alloes. Wā desen te me vā alloes vintmen hier nae indē capitel van. L. i. Item oft dye mā afluich wor

Folio

de sonō kinderen witsachtighe Die weduwe die vā hem blijft en heeft niet indē leengoede noch indē lāde effe erue van alloes die vā des mās sīde coemt dā huer douarie alleen ende die vruchten opten ackerlande van dat iaer dat huer man afliuich wort effe niet meer. Hoe wel dat dat leen oft dat lant vā alloes siche nen oft bestoruen waer ghebuertēde dat voer screuen huwelic oft niet. Vāt alsdā behoortet weder te keeren aender sīde vā daert geso men is.

¶ Wandē man die leen goet heeft effe kiderē. ¶ Itē oft die mā afliuich wort vooz sijn wīf effe hi leen gehouden heeft. Weet dat dat kint indier selmōdich is. houdē sal dat leen vā sijn nen vād. so dat die moed niet houden en soude dā alleen huer douarie. effe die vruchten in dat ackerlant. diemen in dyen lande hiet lāt van winsele. Effē oft dat wīf afliuich wordt voer hueren mā. haer sone indien hi selmon dich is sal dat leen houden so dat die mā niet houdē en sal. tē si dattet sy hysraet oft vruch ten opten ackerlant als voozlept is. effe in dat selue iaer van des wīfs doot alleen. Effē is de selmondicheyt ghehouden vooz souffillant die vrouwen tot. xij. iaren. effe die mannē tot xv. iaren.

¶ Van leengoeden. ¶ Creghen bi man ende wīf inder echte.

¶ Item of mā effe wīf die vā gaderē sijn inder echte. Creghen hebben duerende huer huwe lic enighe leēgoet. effe het ghebuert dat die mā sonō kinderen te hebben afliuich wort. Vweet dat dat leen comē sal op sinen erfghenamen inder manierē als dat leen vādē here daer af ghehouden is ontfanghen wordt in hulde. Daer t vooz screuen wīf so lange als sy leeft sal sy daer af hebbē huer leuen lant die helfte vanden profite. sonder dat sy ghehouden sal sijn daer af te doen hulde oft dienst aēdē heere van dat leen.

¶ Wanden landen ende eruen vā alloes vercreghen by man ende wīf.

¶ Item oft man ende wīf vercreghen hebbē te samen inder echte landen van alloes. ende die mā vooz dat wīf afliuich wort. d3 voer schreuen wīf dat sal houden alle dpe voer

screeuen landen van alloes. indyen dat geen kinderen en sijn van hem beyden ghebleuē. Effē naeder doot van dat wīf. alle des coemt wed aenden naesten erfnamē vādē mā. etc. ¶ Dat wīf te steruen vooz hueren man heb bende landen effe eruen van alloes.

¶ Item oft dat wīf van wyen leenen oft al loes ghecomē sijn ghesuccedeert effe ghestorūē afliuich wort vooz hueren man. weet dat de man daer af hebben mach dpe bayl oft regi ment ter tē toe dat dpe kinderē out genoegh sijn. Ende alsoe soudet dat wīf hebbē. indien huer man vooz afliuich wort. Ende indyent niet en waten dan eruen van alloes. die mā oft dat wīf soudense houden huer leuen lāck. Ende oft man ende wīf afliuich wordē. eer die kinderen huer selmondicheyt hebbē. die maghen van hem lieden soudē hebben dpe bayl oft regiment daer af. duerende huer iōc heyt.

¶ Hoe dat een man nyet en mach sijn lande ende erue vā alloes stellē in eens anders handen.

¶ Item duerende die ioncheyt gheē man en mach in gheensins setten sijn alloes wt sijnē handen nōch sijn leengoet. ten sy bi goetdūcken van sinen heere.

¶ Custume nae die prouoe stept van parīs.

¶ Item nae die selue blancie van die prouoestept van parīs dat alle besterfmissen dpe op comen aenden broeders sijn aen dpe outste nader doot vanden vader ten si dat si sijn vanden vader ende moeder ende vādē grote vader oft van grote moeder die ghehietē sijn van rechten ghelachte.

¶ Te copen eenighe sake te samen in er ue oft lant.

¶ Item oft pemant oft sommighe te samē er ue cochten. de ghene dpe lancste leuēde waer soude houden sijn leuen lāck sinen coop. en de des ghelēx dat wīf. indien sy huer mā vā leefde. Ende nae huer beyder doot alsdā soude weder comen die helfte van sulcher coope aen elcher sīde van des mans effe wīfs wege.

¶ Van kinderen. etc. van poeste.

¶ Item oft enighe man ende wīf welen

de in hu welck eenighe kinderen hebben de
poeste. soe veel hebben huer kinderen nae hē
in huer successie. de eenen also veel als de an
deren in allen goedē. het sy in hysraet oft in
erue vercreghen. oft ander landen.

¶ Vanden ghehuwellicte kinderen

¶ Ende oft daer eenighe kinderen gehuwe
licte waren. soe souden sy daer aen deel hebbe
broederlick mits dat sy weder brenghen sou
den huer huwelike gauen. indien sy eenighe
te voren ghehadt hadden. ten waer bi also dy
dat gheweest hadde lant. daer si op gheedifi
ciert oft ghemaect hadden huysen. oft wou
gaerden. ofte ander verbeteringhen. Want
alsoan souden besien wesen bi wyle mānen.
hoe wel dat die beteringhe waerdich ware of
hoe veel dat lant waerdich was tē dage dat
tet hem ghegheuen gheweest hadde. En nyet
meer en waren sy ghehouden weder te bren
ghen in deelinghe.

¶ Van eenen dwaes wesende tusschen
die andere kinderen.

¶ Item oft daer eenige dwaes waer die sijn
lant hadt laten verargheren. oft sijn ghifte/
oft dat hi vercocht hadt eens deels vā tghene
dat hem alsoe ghegeuen gheweest soude heb
ben als voorscreuen is. Vreet dat daer o nyet
bliuen en soude. hi en soude tot gogeduncken
vā goede mānē. hē daer toe kennēde hebben
sijn aendeel. Mer het soude ghewaerdeert be
sien ende gheprezen wesen hoe veel dat wa
re die argherfchap. of tghene dat hi daer af sou
de hebben. ende daer nae soude hem worden
sijn aendeel gescict en geordineert

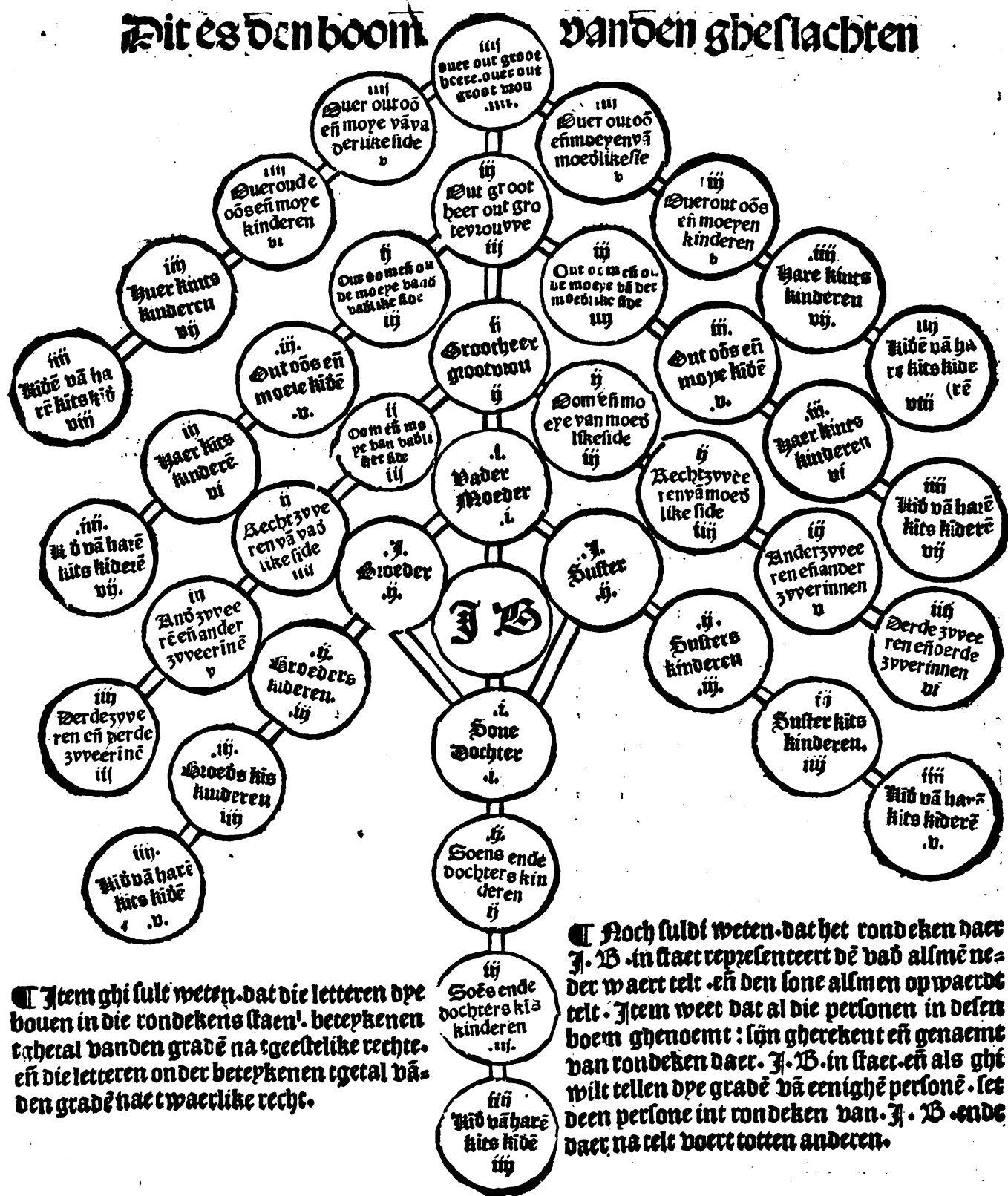
¶ We hebben meerre ghifte deen dandander
¶ Item ende oft ghebuerde dat deen van
den kinderen ghehadt hadde meerder deel of
ghifte voor dye deelinghe tusschen hem liede
ghedaen ende om vrese hi niet en woude we
der in comen ende weder in. brenghen tghene
dat hi voze wech hadde. Vreet dat die an
der brueders ende susters souden moghē ver
uolghen met rechte te comen tot deelinghe. en
de ghetrouwelick weder in te brenghē indē
ghemeynen hoop. wegheseyt. dat soe wes be
teringhe hi daer aen ghedaen hadt dat soude

¶ hem bliuen tot sijn profite. Ende als vā boec
der verclaringhe vander deelinghe en bester
senis. men mach des ghenoech weten byden
castumen vanden plecken daer dat gebuert
want sy sijn differentes oft sonderlinghe dye
een totten anderen. Ende en souden gheen
clercken dat in een boeck moghen bescreuen
noch narreren. noch dye affinitept vande ge
slachten. Ende daer om soe wil ick v daer af
thoeren aen die and sode die figure mē rechte
biden boem. diemen seyt ende hiet den boem
des gheslaches. nae Jo. andree. alsoe biē soe
men ende manieren hier nae volghende. dē
welcken die ghi sien moecht ghefigureert en
de betoghen. 0

¶ Hier na volcht den boem
des gheslaches.

Dit es den boom

vanden gheslachten

Item ghi sult weten. dat die letteren ope bouen in die rondekens staen. beteykenen tghetal vanden gradē na tgeestelike rechte. en die letteren onder beteykenen tgetal vā den gradē naetwaerlike rechte.

Roeh suldi weten. dat het rondeken naer J. B. in staet representeert dē vād allmē neder waert telt. en den sone allmen opwaert telt. Item weet dat al die personen in desen boom ghenoecht: sijn gherekent en genaemt van rondekens daer. J. B. in staet. en als ghi wilt tellen ope gradē vā eenighē personē. set deen persone int rondeken van. J. B. ende daer na telt voort totten anderen.

¶ Vanden boem des gheslaches.

¶ Capittel. L. lxxxix.

DEn boem des gheslaches dalende vā abauus vā proauus eff van sinen tackē. vā auus eff vā sinen tackē. van vab eff van sinen tacken. vā sonē eff vā sinen tackē mach bliken biden boem vā deser figure. asdalēde vāden iersten abaue vā perc te perc tot dat so veel vanden rechten gheslachte. als van gheslachte collateralē. gelijc als in elc perc is geteykent eff mach bliken. Eff die vā dē sīde sī nīstrie om die ascoemste masculine. eff die āder sīde dextre om die ascoemste feminini dalende desgelijc van perc tot perc eff van ascoemste tot ascoemste gelijc oec in dē sīde dextre mach bliken biden getale begrepe in elcken perc. **¶** Vt gesept dat perc die inhout J B want bi dat selue perc. eff bi dat selue. J B. sal elc perc gheuraecht eff geweten sijn i wat grade. het sy in opgaēde of nedergaēde dat hi mach is. **¶** Exempel daer op aldus. dat die vier percken. dat is te weten omtrent dat perc van. J B gelijc als dat perc daer in gescreuen staet broeder Eff dat perck perc daer in gescreuen staet suster sijn alle dalende vāden ghenen daer in gescreuen is vab eff moeder Ende vā dē perc daer in ghescreuen staet sone dochter die daer on d is Alle dese sijn vā eenen grade eff daer om is elck geteykent by den getale van een Om dat si sijn in eenē geliken grade aen J B. om wie ic waen dz die grade gheepscht sy. Ende daer om in dē perck van J B. en is geen getale. Want het is dye ghene die seluet eyscht. wilt ghi wetē hoe vele hi is in grade den kinde vā sijn s broeds sone. dat die clercken hieten pronepos Vcet dz hi hem is int vierde grade. in ascoemste collateral. hier is hoe die vā J B. die de questie eischt. is naeste den perc vā dē broeders in el selue grade. gelijc als bi die percken eff cellen is geteykent. Eff vā dē perc eff celle vā broeder die is collateral. soe daelt die perck van broeders kint die geteykent is biden ghetale vā. ij. eff also blīdet dat die sijn aē J B. in dē anderen grade. die wi hieten broeders kint. derē Ende in den perc daen aen. die welke

is collateralic vanden perc door screuen vā broeders sone. daelt den derden perc vā broeders soens sone. dat de clercken hieten nieps van broeder. ende daer om eest geteykent met ten getale van drie. eff sijn die in dē derde grade van J B. die wi hieten an dē neue. Ende noch vanden seluen perck collateralic. daelt een an dē perc van proneueux. die welke sijn in den vierden grade van J B. eff daer o is set gheteykent biden getale van vier. Vane niet voerder en dalen die graden vā dē gheslachtenae die herlighe canon. dair wi os na regulen moeten. ende also verstatet om dē sīde senīstre. om die graden comende vanden susteren. want het is al vā eenre manieren te verstaen.

¶ V heb ick v ghetheent bi exempel vanden graden collateralen. dalende van broeds eff susters tot. J B. So wil ic v thoenen desgelijcs bi exempelen die graden van rechten gheslachte. dats te weten vā opgaēde gheslachte.

¶ Exempel daer of.

¶ Te nemen dat perc na dē perc vā J B. de eerste gheslachte opgaende is dat perc vā vab eff moed Jnden welcken perc is geteykent dz ghetal van een. om dat die vier percken. dat is te weten vader eff moeder opgaende. dat perc van sone dochter dalende eff die. ij. percken collateralen aen dīet wec sīden vā. J B dats te weten den perc dextre van broed ende den perc senīstre van suster. alle sijn se aen J B. in die eerste grade van viere. son d dz perc van vader int opgaende gheslachte. dat perc vanden soen. ende nedergaēde dat perc vanden broeder in gheslachte van collateral. ende van s vaders weggen. ende in collateral van des moeders weggen. daer of volghet dat nae dat percke vanden vader it opgaende gheslachte coemt dat perck van aue die selue gheslachte opgaende. ende dat selue perc is gheteykent met. ij. **¶** Eff aue is vā J B. in dē opgaēden gheslachte in dē anderde grade. eff is ghietē aue. dats te leggē vā dē vader.

¶ Eff die vā dē derder celle oft perck nae opgaende is ghieten proauus. eff naden clercken illet gheheten triaues. Dye

selue perc is gheteykent bide getale vā. iij. eff
is inden derden grade vā J. B. in opgaende
gellachte. ¶ En vande seluen perck gaet op
noch een perc. de welcke is dat leste ende dat
vierde perc. want het en mach niet meer cli-
men. noch oer neder dalen. noch ned coemt.
noch meer graden en mogen op gaē nae den
rechten canon als voorscreuen is. En dat sel
ue perc die de vierde is int opgaēde gheslachte
te. na die clercken islet ghehyeten abaue. dye
gheheten soude wesen vā vā ouer oude vā
der. en daer om islet in dit perc gheteykent bi-
den getale vā. iij. wāt abaue is vā J. B. i op
gaēden gellachte indē vierden grade eff den
kinderen die vā hem quamen totten vierde
als de leste eff vierde vā hem comēde latera-
līc daer gescreuen staet proneueux sijn indē.
iij. grade aen voorscreuen abaue. wāt nyet
voerder en gaet tgheslachte. Gesien bydē ge-
slachte opclimmede biden exemple voorscre-
uen so volcht daer na bi exemple te sien van
den gheslachte dalende onder dat perck van
J. B. ¶ Exempel daer of so islet te wetē dā
int gellachte onb dat perc vā J. B. tot eē perc
dalende die gheheten is dat perc vā sone doch-
ter. en dat perc is geteykent metten getale vā
i. eff nadē rechten canon die sone daelt van-
der vā een grade eff daer om is dat perc aen
J. B. in een grade in dalende geboorte. gelīc
als dat perck van vader hem is in een grade
op gaende. want si alle sijn in een gelike gra-
de aen. J. B. Ende vādē seluen perc daelt eē
ander perck die welcke is die anbdē celle vā
den perc van J. B. daer in gescreuen is kits
kinderen. dat die clercken hieten nepetus/
welcke perc geteykent is met. ij. eff sijn die in
den anderden grade vā tgeslachte ofgaende
aen J. B. eff is soens sone oft dochters doch-
ter. En vande seluen perc daelt een anbd. dye
den derde is vanden grade vā perc vā. J. B.
inde welcke gescreuen is proenfaus dat dye
clercken hieten proneueux. de welke is ghe-
teykent biden ghetale van dīe eff is die der-
de grade van. J. B. int gellachte nedgaende
Daer na coemt die vierde eff leste perc dalen
de. en het en mach niet lagher dalen datmen

maechschap daer aen hout. eff inden seluen
perck is geteykent abenfans. de welcke is dā
vierde grade. dat die clerckē hietē abneueux
die welcke perc is geteykent biden getale vā
iij. ende daer om islet inden vierde grade vā
J. B. ende alsoā mogen sy malcanderē te hu-
welic hebben. ¶ En vanden succellie eff be-
sterfne moechdi weteneff verstaen datse al
so bider forme vā maniere dalen. als die gra-
den doen die een naden anderen mer volget
die castumen vanden plecken na dardie ge-
sleert eff gewoonlic is te doen. ¶ Noch sal
ic v thoenen vanden anderen grade eff ghe-
slachten equalen ende collateralen. ¶ Gesiē
vanden exem pelen vanden graden des ghe-
slachtes dalen de. eff vanden graden des ghe-
slachtes climmende vanden graden des ghe-
slachtes collaterael dalende vā broeder. ende
van gellachte collaterael dalende van suster
¶ Welcke in een is van gellachte wil ic v del-
ghelijc thoenen vanden grade eff gheslachte-
ten collateralen. Exēpel vādē perc vā. J. B.
die opgaen wil vanden perc J. B. moechdy
weten dat dat perck die climmende is. is dat
perc vanden vader tot recht gheslachte. n v
wil ic comē opten oem van. J. B. ghelijc aē
gellachte equal collaterael ten perc van va-
der. ende also islet dā dat derde van J. B. by
collaterael inde welcke gescreuen is oem dat
die clercken hieten patruus. dā dattet oem is.
vander vader syde. ende is ghesit ende ghe-
heten patruus. om dattet ghelijc is den va-
der. die welcke perck gheteykent is biden ge-
tale van twee. Ende ten ander syde a dextre.
inden gheslachte collaterael is gescreuē moe-
pe. dat die clercken hyeten matertera. om dat
se moepe is van des moeders syde. ende is ge-
heten matertera. om datse gelīc is der moe-
der. welck perck is ghenacmt ende geteykēt
metten ghetale van twee.

¶ Ende van desen percken van elcker sīdē
dalende van oem ende van moepe. daelt eē
ander perck J. n. welcke perck aender sīde vā
den oem is ghescreuen broeder van oem dye
al vā eenen vader wesen souden. mer si sou-
den alle wesen van twee moeders. dat dye

clercken hieten broeder patruus. welc parck
gheteykent is biden ghetale vā twee. te wetē
hoe veel sy magen sijn vā. ¶ **B.** Weet dat sy
hem sijn inde ande grade bidē gheslachte e=
quale collaterale ¶ Dats te weten oem van
desen perck so daelt dat derde grade. daer in
gescreuen is oems sone. ¶ **E**ff indē seluen perc
is geteykent bidē getale vā. iij. om datse sijn
inden derden grade vā. ¶ **B.** ¶ **E**ff van die
percke vā oems sone so daelt dat vierde perc
daer in gescreuen is oems soens sone ¶ **E**ff in=
de selue is geteykent bidē getale vā. iij. d dat
hi is indē vierden grade vā ¶ **B.** biden ghe=
slachte equael collaterael. Ende also moech=
di staen vand and side vandē boem op die
percken die dalende sijn vā des moeds syde.
¶ **E**nde hoe wel dat den voorscreuen boem
opgaēde tot aue. proaue. eff abaue. dat luttel
ghebuert Dat vā noodē so veel graden te
hebben. wāt si beletten seer dat verstaet. ende
calculacie vanden graden ¶ **E**nde nochtās
die perc daer inne gescreuen is aue. om ver d
te weten die gradē collateralen Weet dat dz
perc collaterael is dye ghene daer ghescreuen
staet out oem. dat die clercken hieten patru^s.
die groot. ende dat selue perc is geteykent bi=
den getale vā. iij. om dat die out oem is van
¶ **B.** inden derden grade biden gheslachte e=
quael collaterael ¶ **E**ff vanden seluen perc co=
met equalijc ende collateralijc een and perc.
¶ **I**nden welken gescreuen staet soens son so
ne. geteykent biden getale vā. iij. eff en gaet
niet tot des soens sone. om des willen gelijck
als ic v hier te voren geseit hebbe dit perck is
inden vierden grade vā ¶ **B.** dat ghescreuē
is sone vā hem lieden alleene ¶ **E**ff indē daer
waer soens sone. het soude gaen totten vijf=
sten grade. twelc de rechte canon daer of wi
moeten vseren gelijc als ic v voer in dese fi=
gure ghesait ende gethoent hebbe. Ende daer
om en mach daer niet sijn dan twee percken
inde selue gheslachte equael collaterael teghē
dat perck van auen Daer nae volcht dz perc
dat welc is teghens proaues Ende in die sel=
ue perc is ghescreuen ouer oem ende niet ver=
derri macht gaen. want het soude comē iye

den vierden grade. eff daer om in dz selue per=
cke is gescreuen den ghetale van vier. daer d
dat dit perc is inden vierden grade vā. ¶ **B**
ende niet voerdet en procedeert. eff en mach
niet voerdes gaen totten gheslachte collatera=
le. Dat leste perc is abaue. de welc is opper=
ste van al ende en heeft gheen collaterael.
¶ **M**er alle die ander dalen van hem. procede=
rende vanden rechten gheslachte. ende van=
den gheslachte collaterael totten vierdē gra=
de. ghelijck als ghij biden boem ghefigure=
ret moecht voelen ende sien. ymagineerende
van gheslachte tot gheslachte van elcke ghe=
slachte daer questie sal of ghesien mogen. en
de doende voer elcken gheslachte eenē boem
naeden buyt ende die rechte gheslachten en=
de collateralen die daer of volgen ¶ **W**āt son=
der boem ende sonder figure is sterck te reke=
nen ende qualic te calculeren ¶ **M**er so wie die
een verstaet. behoort dat ander te verstaen.
¶ **S**o is te weten dat so wes daelt van perc tot
perc van rechten gheslachte het maect eē gra=
de in rekeninghe van gheslachte ende in col=
laterael. moeten wesen twee percken om een
grade dat daelt van rechten gheslachte twee
ghelijc te samen een perc maect een grade. ge=
lijc als die kinderen van twee ghebroeders.
broeders kinderen sijn om datse gedaelt sijn
elck van een perc. ende daer om sijnse inden
anderden grade. ¶ **M**aer de sone van des broe=
ders sone en is die broeder ghedaelt niet dā eē
perck bi gheslachte collaterael ende daer d en
is hi niet gedaelt dan een halue grade in ghe=
slachte collaterael. want een perc en doet n3
meer dan een halue grade in gheslachte colla=
terael. Ende daer om ghemeynlic hpetment
halue broeders kind.

¶ **E**en ander materie vanden boē des
gheslaches naden keiser iustinaen.

¶ **V**anden seluen naden rechte ciuile.

¶ **C**apittel. L. x.
An dit selue nae den bescreuen rechte
ende ciuile. In institute. l. iij. rub. de gradib⁹
cognato in prin. Die alsoe seyt. wi behooren te
weten vādē gheslachte. dat eē is gerekēt cūm

¶
§. pmo gradu
ac. insti. de g.
dub? cogna.

mende ende dat ander dalende. en dat ander
collaterael. So is te weten dat die gheslachte
te op gaende is die ghene die gherekent is op
gaende vā rechten gesslachte. bouē die apeul
die wi ghemeeenliken hieten aue. Ende de ge
ne die gherekent is dalende. is de ghenen die
gherekent is beneden den sone. oft de bzoeds
kinderen. en die afcomen vanden perckē het
si van vader oft van moeder. Ende sijn de ge
slachten die comē het si i opgaēde oft wed da
lende gherekent voor die eerste grade. Ende
de genen die comen vanden collaterael sijn
gherekent vanden anderden grade. Soe eerst
te weten dat inden eersten grade sijn die va
der en die moeder. Indē anderden grade sijn
die susters ende die bzoeders.

¶
Insti. eo. §. te
cudo gdu. ac.

¶
Insti. eo. §. r.
cio gradu.

¶ Item inden anderden grade opgaēde sijn
die apeulen. dats te weten oude vaders oude
moeders. ende in die selue grade besiden sijn
bzoeders ende susters.

Ende inden derden grade opgaende sijn dpe
ouer oude vader ende ouer oude moeder en
de int neder gaende die nichte en neue. en be
siden inden selue grade. die sone oft dochtere
vanden bzoeder of suster. en de bzoed of suster
vanden vader of vander moeder.

¶
Insti. de gdi.
cogna. §. qto
gradu.

¶ Inden vierden grade op gaēde sijn die ouer
ouer oude vader. en ouer ouer oude moed en
int neder gaende sijn dpe kinderen van des
kints kinderen. ende besiden sijn die susters
oft bzoeders kinderē vander bzoerd of suster
ende die bzoeder ende suster vande oude va
der oft oude moeder.

¶
Insti. eo. §.
quto s acta
uus.

Ende hoe wel dat die rechte canon men niet
meer en rekeret dan tottē vierdē grade. daer
hu welcē weder mach beghinnen tusschen dē
ghenen die af comen sijn of gheproten vā ee
nen bupc. nochtans die rechten ciuilen o die
succellien houden voor dat gheslachte totten
selken grade toe. Ende daer om moecht ghy
weten. dat die vijfste grade opgaende is dpe
vierde oude vader. en die vierde oude moe
der. ende int neder gaende vā dierste lic geco
men dats te seggen. die kinderen vande kin
deren van des kints kinderen. Ende oec vā
besiden so sijn de kinderen vanden bzoeder

¶
Insti. §. agni
tiois quoz g
du.

oft vanden suster. oft van ouer oude vad. en
de van ouer oude moeder. en den soē of doch
ter van sijn achter kint.

¶ Inden selken grade sijn die selke oude va
der. ofte selke oude moeder in opgaende ghe
slachte. ende int neder gaende die kinderē vā
den kinderen van susters oft bzoeders kinde
ren. en besiden die kinderē vanden kints ki
deren vanden bzoeders of susters. en de bzo
der of suster vanden derden oude oude vad.
of derde oude moeder. en de ghene die kinde
sijn vanden kinderen van susters of bzoeds
kinderen. Het mach en behoert ghenoech te
weten van dese declaracie. als vanden gra
de des gheslaches. wāt bi tgheent dat ic daer
af gheseyt ende ghethoent hebbe. mogen ghe
rekenet sijn en geset in gheslachte het sy opgaē
de oft neder gaende of beside. Vv ant tgellach
te vande moeder is also gerekent. als die va
der. en vanden seluen grade.

¶ Custume na die castelerie vā rissle.

¶ Item ghi moecht weten dat na die custu
ma vander castelerie van rissle. die dochte
ren tegens die broeders en hebben geen aen
deel in erue oft lant die van patrimonie coēt
dats te weten daer of dat die vader en moed
int ghebzyuck en besit waren. ten daghe dat
sy trouweden. mer inden vercregen goeden
ende landen en inden hupstraet deplen sy.

¶ Item bide selue custume die ionckste heuet
die woonstat voor wt voor haer ionckheyt dz
gheen leengoet en is.

¶ Item die wedu
we deelt die helft van alle den hupstraet. en
de heeft voor wt re habijt oft tabbaert tot ha
ren liue. den trouwinck. die crone en oeck dpe
hecselen indien sy tot dien daghe heeft

¶ Vanden vyfsten deel vande leen die ghe
comen sijn aenden brueders en susters

¶ Capittel. L. xci.

Daer na volcht vanden vyfsten deelē
vanden leengoeden die den bzoeds of
susters op comen sijn teghens die outste. wā
neer een van hemlieden ofliuich wort. te we
ten aen wyen sijn vyfsten deel oft sijn aedeel
vanden vyfsten deel mach en behoort te ver
schynen oft te besteruen. oft aenden outsten

oft aen sijn ander susters ende broeds. of aen welke van beyden. ¶ **W**ert dat eē leē datt oft dat dye vader oft man offhuich wordt int besit. sijn outste soen met recht draghet wech eff die ander broeds oft susters en hebbe daer niet aen. dan dat vffstendeel vāden seluen leen. hoe veel kinderen datter sijn tot dat vffsten deel te deelen tusschen hem lieden equaliken. ¶ **E**ff sal dat vffstendeel scheidē eff betogen wesen op hem seluen van dat leē. Ende sal elc hebben ende houden sijn aendeel op hem seluen also edel eff also vff als tgrōs vāden leen ghehouden sal wesen. eff sal elck mogen versoeken ende verdachuaerde te houden dat aendeel dat elck hebben sal: het si vā haren outste broeder die dat leen hou. oft vāden here daer of dat de outste soen dylē hou daer dit vffstendeel of dact. ¶ **W**ant aen hem staet die koete ende die electie te houdene dat vffsten deel. vanden welken dat hem belieuen sal. ¶ **M**er alst eens versoekt is vanden eenen. nemmermeer en mach hi weder comen totten anderen eff sal elck aendeel vā dit vffsten deel bliuen totsulcker versoec. als tgrōs vanden leen schuldich is. of van dye iacticaeren dat beste. ¶ **I**ndien dat dat leen alsoe cleyn waer: datter niet waerdich en waer also veel iactelijc: alst versoec draghen soude.

¶ **L**eengoeden de houdē vā sommige heerē. ¶ **E**nde oft gebuerde dat de ghene die houdē de waer sommige leenen vā sommige heerē eff affhuich wort die veel kinderen hadde. weter dat om dies wille. die leenen ghoudē sijn van sommige heren die outste soen soude alle die leenen nemen. ghelijc als voorscreuē is. ¶ **E**nde dye ander kinderen souden hebben dat vffsten deel in elck leen. ende onder elcpen heerē: also veel al offe alle ghehoudē waeren van eenen heerē.

¶ **H**oe datmen behoort te eysche sijn vffsten deel in rōde ende wyle.

¶ **I**tem ghi moecht weten dat dat recht vāden vffsten deel den erfname niet toe en behoort vooz der tijt dat hēt eyschet vooz dē heerē vā wien dylē ghehouden is. ten si dat si anders veremicht sijn metten outsten broed

Eff

eff en sijn daer of schuldich achterstallē dact op ghedaen. dā na datter vffstendeel mērecht gheefche sal sijn vāden here. Ende is te weten dat die castume is in ampens. boulen ois artors. eff in die castelerie vā rōfsele. tourneis inde lāde vā sinte amādt in peule eff inde lande vā moztaine op die schel.

¶ **C**astume van vermendops.

¶ **M**er in vermendopsen is gheē recht vāde vffsten deel te hebben op leengoet dā tot lijf. tēchte alleen eff na aduenāt vādē erfnamen.

¶ **C**astume vā henegouwen.

¶ **I**tem inden landen vā henegouwen en es gheen vffstendeel ende en is daer niet dā aduē oft makinghe vā kinderen twelck doct moghen die vader ende moeder bi goetduncken vā maghen van beyden sijden eff is dat waerdich op alle true oft lant inde voorscreuen lande.

¶ **C**astume vā blaenderen.

¶ **I**nden lāde vā blaenderen en is niet dā tderdendeel vāden leen om die ioncste kinderen: dats te weten ghelijc in vianerijc. dylē ioncste kinderen hebben dat vffste deel in dylē leen ghebleuen vāden vader. tegen den outsten broeder: alsoe als die ioncste kinderen in blaenderen hebben int derdendeel int grōs. vā dat leen ghebleuen van horen vader ende die welke si schuldich sijn te hebben alsoe vff als men heeft t vffstendeel enpe tot sulcker heerescappie. Ende alsoe moghen sijn versoeken eff houden vā haren outsten broeder oft vanden heerē van wien dat leen ghehouden is.

¶ **V**ā sommige ionge kinderen na dat derdendeel voorscreuen.

¶ **I**tem ende of dact sijn veel ionghe kinderen die behoorden te hebben in dat leen van horen vader dat derdendeel als voorscreuen is vā dit derdendeel verscheyden op hē seluē die oudste vanden ioncsten kinderen mach vā hem houden die tweedeel. ende dāder derdendeel gheuen sinen ionghe susters eff broders. Ende dit recht heeft hi om die redene vā sinen outheit die hi heeft na sinen outste broeder die dat grōs heeft van dat leen.

¶ **H**ier na volcht die maniere hoe datmen mach een leen ouer setten op een vreemde.

U Esien hoe een leen wesen mach verā
dett oft ouerghefet aendē ionghe broeders of
susters tegens die outste broder in lande cus-
tumiere ghelijc als die ghemeyne gewoonte
waer bi een leen mach sijn afsceide sonder dē
dāc bandē here daert of ghoudē is bi dōt
vāden vād aendē kinderen efi cusschē gheen
anderen. Noch ist te weten dat bi and manie-
ren machmen doen esclichement of dūreem
deringhe van leen tot and dan aē sijn kinde-
ren. alsoe alst den vād belieuen sal. op dat hy
daer of orlof heeft vā sinen here van wyen
die voorscreuen leen ghehoudē is. Efi mach
geschien bi manieren hier na volghēde. efi
bi geen and. Eerst moet de ghene die ouerset-
ten wil sijn leen bi orlof vā sinen here. op dā-
gen geheelic vādē handē vā sijn voorscreuē
here metter hāt efi met een stock. efi in plesen-
cie vā rechte hē alheel daer af onteruen. ende
dat leen geset in handē vādē voorscreuē he-
re. Efi alsdā die voorscreuen here die also we-
der sal hebben t voorscreuen leen in sijn hant
sal mogen schepdē. efi ouersetten alst hem be-
lieuen sal. efi daer of maken also veel mānē
alst hē belieuen sal. vā sulc deel oft aēdeel al-
men metten eygē ouercomē sal wesen. efi dā
hē belieuen sal met recht. Efi de gene die dā aē-
deel heeft afgetogen vādē voorscreuen leē
is daer of leenman ghemaect aendē voerscre-
uen here efi moet daer dē eede dōē aendē seluen
here handelinge mondelinghe. Efi dat gedaē
den here vā touerschoot vāden seluē leengoet
behoert vā nyus met rechte daer inne te er-
uen efi doen hulde. handelinge efi mondelin-
ghe. noch een and indien dat hē belieft. En-
de also sinder twee mannen efi mach verā-
deringhe oft ouersettinghe ghedaen worden
aen vrenden efi anders niet. Efi dair dē moet
men wel hebben oerlof vanden heere. Want
alsoe veel rechts soude vallen daer of. alsoft
ghebeliken verroft wort. Ende noch en sou-
de hi nyet mogen ouersetten oft veranderen
sonder oerlof vanden heere.

Uan sommighe leengoeden ghehoudē
van eenen heere.

Item oft daer veel leengoeden waren al-
le gehouden van eenen here als voorscreuen
is. **D**ie outste sone soude wech dragen dat
alder beste. ende dan dander sone daer aē die
beste daer aen. Efi also vā leen te leen so lan-
ghe alse eenighe leenē sijn. Efi alsdā en sou-
de daer geen vyfste deel wesen. als aendē broe-
ders. om dat elc vā hem een leen hebben sou-
de. **M**er indien daer so veel leenen nē en wa-
ren als gebroeders. dat ouerscot vādē broe-
ders die geen leen ghehadt en soudē hebben
soudē hebbē dat vyfsten deel tegens die an-
der broeders efi leen efi also soudet wesen vā
den susters indien daer eenige waren.

Uan sijn vyfsten deel versocht te heb-
bē voorsijn dōt.

Item dat vyfsten deel also gebiudeert aē
elc sijn deel. indient geboerde dat eenige soe-
wie datter waer olliuch worde. **V**er dat of
de ghene die alsoe olliuch is. versocht hadde
sijn aendeel vādē vyfsten deel van sinē out-
sten broeder alsdan so en soude niet dā aēdeel
van dat vyfsten deel weder keren aēden out-
sten broeder. **V**ant dat waer wed op gegaē.
mer het soude weder comen aensten outsten
sone daer aen. efi en soude daer aen niet heb-
ben dan die outste broeder.

Uanden vyfsten deel vsocht te hebben vā
den heere daer dat leen af ghouden is.

Item oft alsoe waer dat de ghene die olli-
uch is. dat versocht hadde vāden heere van
wien den outsten soen dat leen hōt. alsdan
soudet wed comen aendē outsten broed. bidē
redenen dat gheueft soude hebben of gedaē
vanden voorscreuen leen daert af gelpotē
was so gheringhe als de ghene die olliuch is
versochte efi hulde ghedaen heeft te houdene
vanden voorscreuen here. ende daer om en
waer des niet weder op gheclommen. maer
soude gaen aenden rechten gheslachte aendē
outsten. ghelijc als leen behoort te gaen.

Noch soudet weder keren aenden outsten
broeder. bi also datter geen deelinghe vā t vyf-
stendeel. dat die voorscreuen doode voorsijn
aendeel behoort te hebben bliuen aendē lich-
aem van dat leen. daer of geen deelinghe of

gheluyden waer. &c.

¶ Hoe datme niet en mach hebbe vñstēdeel vñs aduenant vanden crighertamen.

¶ Item naē doot vandē sommige ionge kinderen die nye ghepſicht en hadden tēthe vanden vñstēdeel die lesse leuende soude eysce. oft indien daer veel waren soude eysce roche vandē vñstēdeel tegens den ousten broed sy en soude niet hebbe vñ haer aēdeel naē aduenant vādē ghene die doot waer. daer of by rechtsoude wed gekertt sijn. aen tēgros vā leē

¶ Vanden boem van affiniteyt.

¶ Capittel. L. xxiij.
D hebbe ic groet begheerte om te volbringen mijn materie. En daer om dat ic gehoent hebbe vandē geslachte. bi twee reisen totter lesse grade toe. daer na volcht te siē vā den boem vā affiniteyt En eerst moechdi weten watter is vā affiniteyt oft vñenicheit. So weet dattet is die maechſcap die coēt bi vleyschelicke gheselschap deen metten anderen. tussē den ghenē die vā gheēre maechſchap en sijn naē bescreuen rechte. **¶** En en eersteert om die doot. noch om copulacie affinitz of vñenicheit en nader doot en alsdā geduerre geduerende bleuen vandē genen die de vereenicheit hebbe. *Agadert. xxxv. q. r. fraternitas. &c.* want nader doot. die ghehe oft dē ghenen daer ghi geselschap vñenicheyt mede ghehadt hebt. ghi en moecht nēmermet hebben copulacie of geselschap met haer nichte oft neue sonde oerlof vandē paeus en om sake. Hoe moechdi weten bi desen regule Dat oft enige die mi waer indē anderden grade met copulacie oft vñenicheit een wñf hadde. dat selue wñf soude mi wesen inden anōden grade bij der natuere vandē vñenicheyt oft copulacie. ende also sult ghi verstaen totten derden grade toe. Want die copulacie oft vñenicheit ingenerert gelike graden metten wñue de vleyschelic bekent is.

¶ Vanden graden van generacie.

¶ Item bi regule generale indien ghō wēt hoe na dat dat wñf v is. die dūnen neue vereenicht is inder echſſcap Vwet dat sy v is in alsulcken grade na die copulacie inde eer

¶ Tri bi

ste generacie dat vñeue v is. En oft vñeue naē daer na crighet dat wñf in hu welc hi. by copulacien die hi hebbe soude m; haer. die u wñf neue ghehadē soude hebben. soude v wesen inden anōden grade Ende of de ghene die al so heeft bekent bi vleyschelicke vñenicheit. de ghene die u wñf neue bekent heeft. daer naē of ander bekent die sal v wesen indē dreedē grade van generacie dat welcke verboden is in die copulacien oft vereenicheyt. &c.

¶ Van vereenicheyt tusschen die vrieden van man ende wñf.

¶ Ende nochtan is moechdi weten dat geen affiniteit en is tusschen de vrienden vādē mā en wñf. want twee broeders mogen wel hebben twee susteren in hu welck. so doet mede die vader ende de sone met die moeder en dochter. mer daer is swagetschap tusschen dē vrienden vāden man ende wñf so gheringe als hi haer trouw met en heeft vleyschelicke bekenisse Ende also is mede tusschen den vriendē vanden wñf ende haer man. so gheringe als se malcanderen bekent hebben. Ende ope redene is biden graden van generacie. mer die vrienden vanden eenre sōden en vander ander en ingenereren nyet. Ende daer om wil ic v thonen die soyme vā dpe affiniteyt vādē graden. want in die middel celle is een deele Dats te weten. in die eerste is gheteykent dpe eerste grade. die welke is tusschen broeds en susters. die welke sijn in twee percken aē de rechter en lichter syde collateralick En noch in die twee collateralen daer in is gescreuen broeders wñf en in dander susters man Ende daer om choent ic v die figure. bi die twee linien. die dat beuaten. als de susters mā aen des broeders wñf inden eersten grade van al sulcke generacie Ende bi die perckē daer aen dalende mach v clarelyc bliken. dattet wñf van des broeders soen is teghens die susters dochter inden anderden grade van generacie. ende die broeders sone teghens die susters dochters man in ghelike grade. ghelock dpe percken dalen ende also moechdi verstaē vā alle die ander percken. die gefigūteert sijn bi hoer graden tot aldaer toe dat se malcanderen

ff. de gra. affi.
m. l. nō facile
§. cognatiōis
76.

ff. de gra. con
lag. v. affi. c. l.
et legne.

men mogen in huwelic. En die twee percken die buten aen sijn die een and rechter schide. en dander ander lichter syde. sijn daer geset om datter sijn die gheene aldaer die grade van swagercap vā generacie wt gaet. ende en hebbe geen vweren. en die twee linien die van bouen. vaten die percken. choenen dierste grade van affinuer biden welken moghedt weten en vstaen alle die and grade dalende nedwaerts. na dat die clercken dat choenen en onbriuen en die grade vande midde len oec. Want niet voerb en moghen die affiniteit of swagercap dalen. dā die percke dat choene. en niet voerb en geduert die swagercap vā generacie dā tusschen dē ghenē daer die percken dat choenen en wilen.

¶ Te houden een leen in hulde vā eenigen here. en die maniere vā eede oft hulde te doen

¶ Capituel. L. xliij.
Te houdē in leen en hulde vā eenigen here. en die maniere te doe hulde. wil ic v toonen. Indien dat ic gesproken hebbe vādē leenen. en hoe dat ic sculdich sijn te comē of te bestueren aendē erfnamen vādē ghenen dyse houdē. na dat ic doot sijn so volcht te weten hoe die een aen wien dat ic bestueren. die mogen en sculdich sijn te vloeken en daer af doe hulde aēdē here vā wien die selue lē ghehouden is. ¶ Weet dat bider vācie vā waerliken houen. so geringhe als die ghene doot is. die dat leen gebruyce. en toebehoorde. rē daghe van sinen ouerliden die outste sone van hem comēde. vā dē syde vā daer dat lē coct. toebehoort te versoeken binnen. xl. daghē naden dach vā dē doot vā dē gene dier toebehoorde. van sulc vloec als dat leen by ghewoente sculdich is. Vāt die een sijn vā mēre en die and vā min. En daer om en is ghe te gule diemen scriuen mach. Ende soe wie des niet en vloect. die heere mach dat leen stellen tot boeten mer beclachte op dat leenghedaen. Ende behoort te houden de selue leen so verlēde soe langhe in sinen handen. als dyē erfname verthoeuen sal nae die voorscreuen. xl. daghen te versoeken dat selue leen. dat ghe daen ende verlocht. die erfghename behoort

te begheren aenden here bē personen teghen woordich. dat hi hem ontfangen wil in trou ende in hulde. van sulck leen die hi van god houdende is ende van hem. om die welcke hy byet mōde ende handen. ende te doen alle behoofticheit. dat tot sulcker saken nae dē castume vanden lande ghewoonliken is te doe. ¶ Alv mach ic yemant vragē. watter is hulde. Dat is aen sinen here ghelouen trou. hulde ende ghetrouwichede in rechtuērdighen ende nootliken saken. ende hem gheuen hulpe ende rade. hem draghen hulde en getrouwichede tegenaenen yegheliken.

¶ Die maniere te doen hulde.

¶ Die maniere te doen hulde is dese. Erst den man ghesuyere. dats te segghen den capoen af ghedaen. ende sonder mes die weerdraecht ende sonder mantel oft huepke. metten teken vry dat hi bereypt is in recht te credē. vōorsien here indien datter van node si. behooft oec sijn handen te samen te legghen. indē name vāder oetmoedicheit. ende stellē die tusschen die twee handen van sinen here in teiken dat hi hem al verlicht en geloeft hulde. Ende die here ontfant hem also ende geloeft hem oec te bewaren hulde ende ghetrouwichede. Ende de man behoort te segghen de se woorden. Heer ick come tot uwer hulde ende in uwer trouwe. ende ic worde uwer man met monde ende metten handē. En ic sweer v en gheloue hulde ende ghetrouwichede teghen eenen yegheliken ende te bewaren uwen rechten nae minen vermoghen en doen goet recht tot uwer vermaninghen vā uwer bailliu nae mīn wenschap ende helen dat secret van uwen houē. ¶ Ende dat ghedaē wēlende de here behoort te antwoorden. ende ontfanghen in deser manieren. Ende also ontfanghe ick v als mīn leenman. behoudē mīn rechts ende eenen yegheliken tot sulken vācie ende castume als dat leen soude moghen schuldich wēlen ende wēlen gehouē nae vāgie ende castume van minen hēuēde vanden lande. Ende in deser belofte in name van hulde ende van warachtige here behoort de here den man te cussene. vōor

¶ Joānis adre e in suma sua sup archore v. bi tractat de cōanguinitate v affinitate.

¶ Mōde op dē bē de wēlclura perda infra. xl. dies alē en de puerndie feudoz scrip. ta qz vāla' lus h; antū v unū mēse ad pē tēb mēstirū ram ut. l. i. de feudoz r. h. tē pore hūit' in uēst. pē tē. de. bet. c. v. in die elaplo erin. dūre alē nō mēlita.

lijken mont. cetera.

3

Hoe veel hulde of manscappe men vint
 ¶ Item n v eest te weten dat drie manieren
 sijn van manschap. Eerste is ghehyeten leen
 man. die ander is ghehyeten man van dien-
 ste. die derde is ghehyeten hulde van paps.
 Daer of volcht dat die ierste ghehyeten leemā-
 is dese bouen verclaert. Dye ander is ghelyc
 als sommighe personen die ghehouden sijn
 te doen eenighen dienst aenden here en hou-
 den daer of possessie ende hebben daer of een
 ende hulde ghedaen. Die derde is ghelyck als
 mannen die gheswozen hebben te doen hou-
 den ende bewaren pappe aeden here. &c.

¶ Noch segghen die wyle datter noch is an-
 der manscap. die welke ghehyeten is māscap
 van pleiure oft borchtchte. Want die mā be-
 hoort te doe pleiure oft borchtchte voor
 here. ter eer van hem. en dat is al in recht en-
 de redene. Ende ghi hebbet mogen sien hoe
 continc van vācruc dye gheuangē was in
 engelandt hoe datter gheordineert wort dat so-
 mige edelen baronen. die sijn mannen wa-
 ren toghen in engelandt inder gheuangenis-
 sen voor hem ende verborgheden hem.

¶ Item weet eest dat paps gemact is ande
 here. soe moechdi verstaen dat hi mach daer
 in verbinden sijn mannen die paps te onder-
 houden. Die welke sijn gehouden dese te hou-
 den biden eede van haer manschap.

¶ Item vander manscappe vā diēste moge
 di weten ende verstaen dat dye man ghehou-
 den is sijn here diēste te doen tot alle tiden
 als hi des versocht wort. ende biden trou die
 hi sijn here sculdich is. en mach hij n3 wey-
 gheren. ¶ Ende van allen desen exempelē
 machmen sien ende mercken van allen den
 heren die edel manscappen hebbē. Vā daer
 toe sijn die mannen verbonden bide eede vā
 haer manscap ghedaē als voorscreuen is.

¶ Vanden differentien vanden leenen
 ¶ Het is te weten bi bescreuen rechte datter
 sijn twee manieren van leenen. Dats te we-
 ten dat leen van condicie feodal. ende dat leē
 van condicie onfeodal. Dat leen van condicie
 feodal. sijn alle leenen die neemt eest forreert

condicie feodal. geliker wijs als hulde te doe-
 ne mondelinge. ende metter hant. oft getrou-
 wicheide te doen. in dien die here daer niet te-
 ghen woordich en waer. Ende van sulc leen
 moet successie ende bi versoeck doen ende be-
 talen een man wesen in possessie. ende by
 hulde ende eedt ghedaen te hebben aendē he-
 re oft bi faute of sekerheit vanden houe. of an-
 ders het en is gheen leen van condicie feodal.
 ende datter si corporele ende niet incorporele
 ghelyc als een leen tangibile daermen op set-
 ten mach die hant op dat lant oft huys of boē
 Ende dat selue leen en mach sijn noch en ees
 schuldich ghetractiert noch beleit te sijn. dan
 met recht ende by vonnisse van mannen en-
 de des ghelyc houdende in leen tot vermanf-
 ghe vanden here. Ende leen van condicie on-
 feodal is ghelyc een sake die betogen is van
 leen incorporele. ende niet tangibile. welke
 mach ghedaen sijn ende bewisen op den lich-
 aem vanden leen bi byscuen. ghelycker wijs
 als men somtijts vercoopt op sijn leengoet ee-
 nighē renten oft iaerlycse lofrenten. ende die
 hietmen leen incorporele. ende niet tangibi-
 le. Ende dit behoort te ghelychē biden here
 ende biden mannen daer of dat leen ghehou-
 den is. Ende alse ewighe renten. de rentenier
 sal daer of sculdich wesen versueck. sulck als
 men schuldich sal wesen van dat geheel leen
 ende sal daer of man ghelyc die copen wesen.
 Ende indient lofrenten sijn. so sal den rente-
 nier man wesen sijn leuen lanck ghedueren-
 de. ende is sculdich hulde eest te doen. also
 wel als aen ander leen. Want niet en mach
 hem daer of versceiden. ten is schuldich te soe-
 teren condicie van leen. Ende oft sulcke ren-
 ten vercoft waren. als voorscreuen is opten
 lichame. want op een deel en machet niet ge-
 schyen. ten waer bi oorloos vanden here. en-
 de de ghene die dat leen soude houden. soude
 verboren sijn renten. ende indien hij dcoch-
 te. de here en soude nemmermeer daer of heb-
 ben renten. Want men en mach sijn leē niet
 ontleiden byten den here.

¶ Te rentē. oft eestlike wt te geuen. ees deels
 van sijn leen.

li. de glie. ten
 ru. de fl. was
 c. i. v. g.

li. de aliena.
 feud. v. de ali.
 feudi. prohibi-
 ta n feodum

De fen. l. i. v. l.
sequet.

Item moer ander sake ist. wāneer de ghe-
ne die een leen hout eens deels vercoopt voer
sijn profite. eff om die omeerderinghe vāden
voorscreuen leen. wi geuen eē stuc lants oft
twee oft woensde wel mach hēt doe. op lūf
tochte oft erflick onder sijn zeghel alleene en-
de sonder sinen here. vā wien hi dat leē hout
daer toe te roepen. En des doēde. hi en ontle-
det of en oſchepdet niet dat leen. eff mē en ne
me daer niet of noch vāndert. mer hi verme-
tet. eff dat leen en is inden lichame niet ghe-
mindert. wāt de rente behoot te wesen ende
de ghene diet in erfrenten hout. Ende sal vā
diet tōt voer dat selue lāt geset wesen toe erf-
renten inder forme eff maniere als voorscre-
uen is. gehoude eff ghehien erfstant gehoude
vāden voorscreuen leen. Eff sal belept wor-
den bide mānē rentieren valēde vādē voer-
screuen leen. Eff also sijn alle landē. valende
vādē leenen. Eff dī approbert die bescreue
recht.

Item hoe een man vri-
ts aen sinen here. nā dat hi in hulde ontfāgē
is.

Capittel. L. xv.

Dat dat een mā ontfangen is in hulde
hi is vry aenden here. eff hi hout van
hem te leen vrylic eff sonb middelen. Ende is
hem sculdich hulde eff alle getrouwichede eff
anders en behoort hi hem niet te wesen i plei-
te noch in collaciē. noch in wapeninge vā
herreruaerden. noch in plecken waer hi getrac-
teert wort vān onteere. of scade vāden here
van sijn wōf eff vā sijn kinderen eff sonblin-
ge vā sijn outste soen. Eff oft gebuerde d3 hēt
doen woude voer hem oft voer andere van
sijntē virtuten so behoort hēt hem te segghen.
Eff eer hi yet daer of doet wed sendē sijn mā-
scap oft anders soude hy gehoude wesen als
berrader vā sijnen here. Noch tegens sinē he-
re en is hi niet sculdich te tracteren of te doen
eff en mach sijn leen niet onleden oft versci-
den buten cōsent vā sinē here. eff in diē hi des
dede het en waer vā geenre waerdē. Eff hoe
wel dattet sy bide cōsent vādē here. so moet
die oſchepdinghe diemē daer of trect oft doet
waerdich ten minsten eniet weruen also be-
le als dat verloech vādē here op dat ghehele

leen bedraecht. wāt men en mach geen ver-
schepdinghe of afstreckinghe daer of doen in
gheente w3s ten si gehoude vā allulckē ver-
loech. alst lichaem vādē leen sculdich is. so sou-
der oer mede sijn vanden v3stē deel die daer
of berogen waer gelijc als voer geseit is in dē
rubrike daer of mencie makende geteykēt bi
den getale. L. xxi. Eff also wortet geseit in der
sake tot r3slele bi vōnēle vā mānē voer m3
ne here gielon vā aigremont tegens m3n he-
re ian coler. Eff des troestende wort dī alsoe
geraden tot atrecht bi alle de w3ste custumie-
ren vā vermendops diemen daer o3gaderen
mochte totten ghetale toe vā. xxv. die alle ge-
hoort worden inre fapre van custume. Eff des
gelijcs bi die w3ste custumiers van vermen-
dops diemen o3gaderen mochte tot sinte qu-
t3n totten ghetale vā. xxiij. toe. Noch wort d3
also gheraden in tournes bi die w3ste custu-
miers diemen al daer mochte o3gaderen dē
sake die daer was die een tegens dē anderen.
Dars te weten m3n here vā mahien van la-
mais dē een groot deel vān herrlicheit vā ru-
me teghens m3n vrouwe katherine cōstans
weduwe vā minen here hūe wilen here van
rume. Van welcke sentencie also gegeuē ten-
rade vādē voorscreuen custumiers geappel-
leert wort bide vrouwe katherine inre plemē
te. Alle gesien het wort geseit wel ge wesen eff
qualic gheappelleert.

Van leen te houden bi middelen.

Capittel. L. xxi.

Dat ic gesproken eff ghehoert hebbe
vāden leēgoede die gehoude sijn vry-
lic. So wil ic seggē vādē leenē die ghehieren
sijn bi middelen. So weet dat een leē gehou-
dē is bi middele in leen daermē of heeft man-
nen onb hē bider nature vādē seluen leenē.
Eff nochtans ist gehoude vā and herre ghe-
lijc als ian die here is vādē boſtre daer hi ius-
ticie heuet vā borchgraefscap oft grondelick
eff houdet vādē here vā soest die hoghe iusti-
cie heeft. Eff ghi mochte weten dat so wie hy
middele hout hy en mach vā sinen leen nre-
doen enighe nrewichede sonder sijnen he-

et. cetera.

En exempel daer op.

Mijn here vā ailly here vā rume in tour-
nells. woude geuen sijn bastaerde kinderen
die hi hadde bi katherine cōstans dye hy daer
na trouwede. mer hi en mochte niet maken
die kinderen getrouwet oft witsachtich o dat
de voorszreuen vrouwe katherine ten dage vā
der geboerten der kinderen en getrouwede
man hadde leuende. nochtans die voorszre-
uen here vā rume woude hē lieden bewisen
op sijn heerlicheit vā rume vā seker ghisten
die hi maecte elcken vā sinen kindere bi son-
der. En die so dede hi bi sijn selfs gherecht vā
sijn leenmān iugierende in sinen houe van
rume en settede hē liede in dat erf bi rain en-
de stock also solēneliken alst hē mogelic was
en vā dier ghisten ghebruycten en possesseer-
den die voorszreuen kinderen also lāghe als
die voorszreuen here leuede was en daer na
v. iaren of daer omtrent waren die voorszre-
uen kinderen als mān in iugemēt sittende
ter causen vādē leenen en landē als die voer-
screuen here hem liede geueu hadde. Ende
waren daer of vrieuen gemaect de welke die
voorszreuen here en mān beseghelt hadden
gheboerdet dat die voorszreuen here van ru-
me osliuich wort. sijn erfname legitime ghe-
bieten here maiheu vā lamaps reliueerde en
wōchte alle dat lant en heerlicheit vā rume
vādē baelliu vā tournells. vāden welken
inden naem vāden coninc die voorszreuen
heerlicheit vā rume gehoude was Die voer-
screuen kinderen woude onbhoudē hoer gif-
ten dye voorszreuen vā lamaps daer teghen
segghende. dat of dye here vā ailly ghegeuen
hadde bi sinen leenmān en gerecht eenighe
ghiste oft eenige bewisinge dat en mochte hy
niet ghedaen hebben dat waerdich was ofte
houden mochte na dat hēt bi sinen here ende
mannē mer hē niet gedaen hadde. Datsē
weten bi minē here dē baelliu vā tournells
en bi die mān vādē conic iugierende tē ver-
maninge vādē voorszreuen baelliu die wel-
ke ghenoten sijn aēdē voorszreue baelliu he-
re vā rume waer omte. c. Die voorszreue hi

Crit

deren leggede ter cōtrarie en dat die voorszre-
uen vā ailly vry here was vā voorszreue
plecke vā rume. en mochte daer of doe gelike
vā sijn selfs goede oft saken geuen wpe das
he belicde. En hoe wel hy des hadde willen
doen voorszreue mān so soudet en behoer-
det waerdich te wesen sonblinge nae datter
was aē sijn propre kinderen. en niet aē vree-
de personen oft erfnamen twelc is sake fau-
orable. en die mer allen rechters is tē cōsuetu-
de. waer om. c. Enke sustinerende sijn fai-
ten en and veel rebenē. alle gessen het worde
gheseyt dat die ghiste niet en soude houdē en-
de wort gewesen biden mān vādē coninc
in tournells. Van welker sentencie wort ge-
appelleert int parlemēt. Die sake vā appel-
doer gessen int parlemēt. het worde geseit bi
arrest. Wel gheseyt en qualic geappelleert
en worden die voorszreuen kindere ghecōde-
neert inden costen ende oec inden boeten vā
quade appel.

Te houden als mansman.

Capittel. L. x. vj.

Te houdē als māsman is gelike als men
hout enige leen bi die andē of. i. hāt. Welke
als die here vā rume daer voer of gesproken
is hout de heerlicheit vā rume vry en son-
dē mid-
delen vādē conic en die here vā calome hout
taingenies een stede gelegē bi rume in leē vā
dē voorszreuen here vā rume vā sinen houe.
en hulde vā voorszreuen plecke vā rume
en dat hout hi vādē voorszreuen here van ru-
me bi middele o dat die here vā rume die sijn
here was houdēde is vādē conic als voers-
creuen is. En eē and hout eē and leē vādē voer-
screuen here vā calome vā sijn heerlicheit ho-
ue en hulde van tangenies. Welke leste leen
is mansman vāden coninc biden midde-
len voorszreuen daer om en macht niet sijn
gheheten dan mansman. Hoe wel dat som-
nighe hieten die anderde leen mansman. so
soudende oock dat derde leen. mer het is be-
hoorlicheit te hieten die derde leen mansman.
dan die anderde. Ende soe en mach oock dye
derde leenmā niet meer doe van sijn leen

eenighettranspoort noch nyen wiche de son-
den heere middele noch sonder sijn ouerste he-
gelijc voorleue is bi exempele in de rubrike
precedente. Item so wie leen hout het sy vry
middele oft lage. weet dat hi is ghehoudē sijn-
nen heere te dienen tot elcker reysen d at hi
daer of vermaent wort. In twee saken dats
te weten in sinen ghebinghe om rechte te doe.
en en mach hem niet excuseren sonder sondeli-
ghe onleden Ende indie hi woonachtich wa-
re wort provincien oft dat hi beuallen waer
in crancheden van ghelichte van leden van
sprake. oft vā sinen soe behoort hi te hebben
eenen mā die vooz hem spreekt die in sulcker
sake bedient sijn leē. oft anders de here mach
clachte doen op sijn leen vā boeten ende hem
bedwingen sinen leen te bedienen of eē mā
verantwoorde die daer woonachtich is in
heerlicheit vande here aldaer mē hem vman-
nen mach ten gedinghe vāden heere telcken
dattet van node wesen sal En also heb ickes
sien doen bi so veel exempelen en so veel reysen
dat daer gheen twifel aen en is.

28
p. lre. de feud
9. qm sup ho
magis ibi
p. 12.

6
Sile in li. fen.
cu. de milite
vasallo. q con
tumax est.

¶ Van dienste in fapre vande heeruaerden
¶ Item of die here of prince te doen heeft sijn
leent om sijn eere te bewaren of sijn lōf en om
sijn lant te vweren. weet dat hi hem onbie-
den mach die welc ghehouden is te comen in
den wapenen ende te paerde nae dattet leen
sculdich is. en daer inne oec de here dienen bi
den tide van .xl. daghen Alsdan so soudt we-
sen opten costen vanden here Ende of die leē
man ghebykeliken vallet tot deser vmanin-
ghen. weet dat hi hem stelt sijn leen te verlie-
sen en geappliquiert wesen aen dē heer ende
noch gereputeert wesen als quade en vrede
van sinen here ten waer bi also dat hi alsul-
ke onleden hadde dattet redeliken waer d3 hi
vooz onsculdich oft geexcuseert gehouden sy
welcke onleden soude moeten seer groot en-
de nootlic wesen. En indient waer vooz soe
na ghemaghe. dat die leenman lieuer gheby-
liken waer sinen here vā sijn maghe soe is hy
sculdich hem weder te seggen sijn manschap
eer dat hi hem wapenen mach tegens sinen
heere. want indien hi anders dede hi soude ghe-

reputeert wesen als vradet en onghetrou en
soude vliessen sijn leen die aenden here soude
worden gheappliquiert. noch gheen excusa-
cie oft onscult en soude daer moghen wesen
om eenighe maechschap Ten waer dattet wa-
re tegens een and here van wpen hi oec leen
houdende waer. en daer hi hadde ghelike ge-
lofte te houē. want and exculacie en weet ick
ghene Indien de here vmaent sijn leenman
te gaen in heeruaerden aldaer die here is en
de hi ghebyckelic valt hi vboert. lx. pont En
of hi hem anderwerue vmaende d eē heeruaer-
de en hi noch in gebreke valt hi soude verlye-
sen sijn leen En na sommige daer behozen te
wesen drie vmaninghen Die eerste is inden
heeruaerden te gaen wanneer den heer reize
of schuldich iste gaen alsdan sijn die boeten
sulc als verloet vanden leen is.

¶ Item als den here is int heer te velde die niet
en coemt tot die vmaninge. daer staet toe. sel-
tich pont als voozscreuen is.

¶ Item ten derden die niet en coemt. hy ver-
liest dat leen en behoort gereputeert te sijn als
quade vlande vande here als voozscreue is.
¶ Ten sy dat hi sonderlinge behoortlike onleden
heeft ghedaen en ghehoent in tide en in plec-
ke En also wortet gevesen biden costumiers
van rissle indē iaren vā. ccc. lxxvi. B

¶ Te houden in maechschap.

¶ Capittel. L. xx viij.
Te houden in maechschap is wāneere
de gene die enige sake hout en die ghene van
wient ghehouden is. ghelijcke partien sijn of
goeden bi redene van maechschap. ende dat
die voozscreuen houdinge van hoer voozua-
ders coemt. ende coemt bi successie vā maech-
schap ghelijc inden plecken ende sonderlinge
in normandie oft inden iernen van vboeds-
comende vanden vader Die outste heeft dat
gros ende tweedeelen ende die ionste hebben
dat derdendeel biden redenen van delinghe
ende van successie. Dit stuc oft goet is gehou-
den in maechschap. wāt si sijn gelijc indē leen
hoe wel dat deen groter sy dan dan en oft noch
tans hout hūt also edelic als vye outken doet
dat gros ende sy sijn ghelijcke in maechschap.

Ende nochtans willen die verken dat die is
 te houe vanden ousten in maechscap ende
 gaet also totten selden grade toe vanden maech-
 scap de ghene wie des coet is alsoan schuldich
 te doen hulde aēde ousten dats te seggē dā hi
 se presentēert dē ousten. die alsoā houdende
 is dat groos vāde leen. En andē sevendē gra-
 de de geē diet alsoā wil houdē is schuldich te
 doen hulde effe erbe out dat leen. En alsoā coet
 dat leen wed gehouden te sijn gheheelic van
 den ousten broeder. of vādē genē die alsoan
 te groos vādē leen houe effe alsoā iset gehouden
 in māscap. effe dā niet meer in maechscap. En
 weet dat in die houdinge vā maechscap die
 ouste heeft op dē genen die also houe die ius-
 ticie effe bed wāc vā sijn renten effe vādē dieste
 die dē ouersten here toebehozen vā ongelike
 oft broecke gedaē hem oft sijnen volcke ende
 van gheen saecke meer.

¶ Usancie van ozliens.

¶ Ende nab vāncie vā ozliens soe nye in
 maechscap houe hi heeft also iusticie alsulke
 als de ousten. effe en is niet ghehouden hulpe
 noch dienste te doe. dā aēde ouerste here noch
 die here en mach daer op setten dienste. soe lā
 ghe alst ghoudē is in maechscap. Mer andē
 custume sijn daer in houdige vā maechscap.
 mer om dat si so gelike sijn ten plecke vā noz-
 mandie int beghinsel daerme of vseert ende
 datter al wort geuseert bi gescrefte andē dan
 men elders doet in lande custumier. Ick wil
 dat int cozt passeren effe procederen vā te hou-
 den in bourgagge.

¶ Te houden in bourgagge.

¶ Capittel. L. cxi.

In bourgagge te houden is te houdē lā-
 den pachte rentē woningen oft andē erue die
 sonder eenighe leen ghoudē sijn effe dye oock
 niet schuldich en sijn hulde noch māscappe aē
 ghenen here dā die renten ten terminen ghe-
 woonlic. Ende mach de ghene die alsoe houe
 doen van sijn landē sinen wille. vercopē oft
 gheuen. mits betalende den dienste vādē he-
 re al ist die wille vāden here oft niet. En daer
 op setten renten ende renten affsetten ende dā
 en machmen niet doen opten leen sonder con-

sent vanden hēte ghelike voorscreuen is. En
 en sijn schuldich aenden here andē dieste noch
 schulden dan die renten ten terminen. effe dye
 somnige ter doot vā dubbelde renten.

¶ Usancie van normandye.

¶ Ende nabet vāncie van normandie daer
 inne en vale ghelofte noch breck. effe hebben
 de vrouwen die hēste nader doot vādē mā-
 nen. op datter si acquēte oft beregen goeden.
 Ende in maechscap die sulkers deelen alsoe
 wel als die broeders. Ende na die selue custu-
 me vā normandye so en sijnse schuldich die
 sten noch breck.

¶ Te houdē in corterie

¶ Capittel. L. cxi.

Te houden in corterie biden vāncie vā
 custumie locale is te houdē alle eygen lādē effe
 possessie. dats te segghen die niet ghehouden
 en is in leen dat gemeenlich hiet tusschen die
 custumiers eyghen lande effe en sijn schuldich
 manscap dienste noch heeruaerden van die
 renten aenden here ter terminen ghewoelike
 effe oet doot dubbelde renten in somige plecke
 Mer sijn schuldich aen hozen heere dienste vā
 sependom. Want de here vā sulcke erf hou-
 ders mach maken sijn sependō dā te tractere
 effe te beleten die eruen tusschen sulcke sijn on-
 der saten. effe ghoudē te doen daer of erf ende
 onterf vanden erue te kennē effe doen betale
 diertēten die sulcke erf schuldich sijn effe andē
 niet ten si dat die here rechte effe iusticie heeft ge-
 pteuilegeert vā sinen ouersten dye sulc rechte
 gheuen mach gelike als prince ouerste vā
 plecke.

¶ Te houden in pachte

¶ Capittel. L. cxi.

In pachte te houden is te houden lādē
 van eenighe in pachte. Dats te segghen in se-
 ker schulden diēmen hiet pachte. welck is om
 die saecke gheset op dye landē. Want se al
 soe ghehouden sijn vanden heere daer of dat
 se ghehouden sijn. Soe en sijnse schuldich an-
 ders gheen renten noch onghelden noch se-
 pendom. dan als die here van noode heeft te
 hebben recht om eenighe pachte oft schepdus
 ghe die een teghens den anderen. hi mach ey-
 selijc sijn pachte houders ende machse ver-

manen te doen en rechte segghe en si sijn scul
dich te doen ter omanninge van haren heere.
Ende en is daer anders gemaect noch
meer dan vier oft vijf vanden mannen hou
dende in pacht. die eerste die den here onbe
den wil voor dien dage en en hebbe anbege
ne kennisse daer van en en ontrent vande lan
den ghewone in pachte. en het en behoort oec
niet ghedaen te wesen noch gewesen by an
dere.

¶ Te houden in alloes.

¶ Capittel. C. L. ij.

Te houden in alloes is lant te houden
van god alleene en en sijn schuldich pachten
renten onghewone noch dinsten. versoeck noch
ander scul den ne ghene in leuen noch in do
de. mer de ghene die se houdende houdende by
god en hebben aldaer alle laghe iusticie ghe
loft. vā trouw vā clachte ende vā kennisse vā
simpele delict te wesen bi hoer ghenote hou
dende in alloes dien vā castelerpe sijn en
de die een alloesmanen de anderen londen
here of baelin begherende aende here souwa
raen dat hi in hulpe vā recht wil doen setten
hoer bonnisse tot executie bi sinen segghe. en
de here ist sculdich te doen. dat en en ontrent vā
alle die alloes en omannen doen den anderen
daer of en geuen daer of brieuen ende de rechte
die houdende en waer die sijn geseget met ha
ren segelen en in sommige plecken. o te doen
wtroepinghe van sijn alloes daer en behoort
niet dan die kennisse dye den koop daer of
hoer. voor notarissen oft tabellion en brieuen
daer of heffen oft voor mannen onb sijn seg
le. indien hi segel heeft dat bekent is daer brie
uen of ghemaect worden. Ende indient ghe
appelleert wort vā hoer sentencie na sommi
ge plecken die by alloes omwent indē wa
penen ende anders niet. Ende naede rechte
het mach sijn gherelievert voor goede man
nen. Mer die blancie vanden alloes behoort
bewaert te sijn so verre als redene waer.

¶ Te houden bi aelmussen.

¶ Capittel. C. L. iij.

Te houden bi aelmussen dat is te hou
den tgeent dat gegruen is der kerke bi sijn
ker manieren dat die ghister also by gegruē

heeft dat die kerke dat of is pure gebuyche
sond middeelen. en dattet nyemant en houde
dan god ten si bi also dat die ghister getonken
teret en gemortificeert si vande priuer daer
of dat als oortste ghewone is mans also daer
en is die kerke daer of sculdich bloec dienste
noch schudden hoe wel dattet is leen. oft edel
houdinghe.

¶ Item en hoe wel dat die
ghister niet en sy gheconsenteert noch oec ghe
amortificeert vande sonneren oft ouersten
daer onte en islet niet. die ghister en sal ghe
houdende wesen vander heyliger kerken. Men
het is vā node te hebben eenen man die ant
woort voor die houdinghen. En moeten na
sijne door de ghene die sijn vā sijn vā de vā de
ghister daer stellē en and doede die belien
vanden here daer of dattet ghewone is. Wā
te seggen die sake gegruen oft des niet de he
re vā wien des is ghewone by beclachte daer
bi rechteliken gedaē mach aldaer sette en stel
len die hā vā de rechte. so laghe als mer dā
of gedaē sal mogen hebbe sijn goetdiche. En
also mach oec gheschieden vā mā te mā als sy
seruen so laghe als biden ouersten oft vā den
here gemortificeert sal worden. En als des ge
sciet so moet daer toe getorpē wesen de here
of ouerste daer die ghister of ghewone is. wā
sond de middeelen heere te roepen dye ouerste
here en mach noch en is sculdich te amortifi
ceren enige possessie ten si dattet vā hē allene
puerliken ghewone mach wesen en ten si oec
dat de here middele wie daer heeft interrest.
en hi oec des consenteert en dat sijn rechte daer
aen bewaert si. En indient alsoe niet ghedaē
en is. de here vā wien des is ghewone mach
doē koop nā tegstaende die ghister gradē aē
die kerke. En of hē nā en doer koop so moet
hē hebbe indē hē daer of nā dozaghen en
wil. alle die kennisse op die sake gegruē als hē
te dozen hadde en dat hē getenert sy mā leuē
de en seruen vā de sake gegruen en dā hē
bedien sijn oer lof vā de here vā wien des
is ghewone. gelic voorseruen is ende vol
daen aenden here tot sijnre belienste. oft anders
die here sijn sinen handen houden als in
des heren hant. bi gheberke van man.

¶ Vanden amortissementen.

¶ Capittel. L. L. iij.

Wet dat amortissement is so veel te doen aendē here souuerain en aendē here subiect vā wien die sake diemē amortificerē wil gehouden is dat si cōsenteren en ouer geuē dē die sake si en bliuen mach tot ewigen dagē. sonder sculde oft onghelde ne ghene en daer oft brieuen hebben vādē ouersten heere en vādē consent vāden middelen here. En vā dier tijt voort en valt noch en mach die here tot genē dagen daer op eyschen of hebben enigē recht exployt boeten noch cōfiscacie. Mer blijft aē die kercke sonder and dienste noch rechte aenden here geestelic noch waertlic van eenigen here.

¶ Te houden bi wille.

¶ Capittel. L. L. v.

Bi wille te houden is wāneer eenighe gheeft vā sijn leen een deels eenē anderen en behout selue die māscap daer of gheliker wijs dat so .x. pont des iaers te rente hadde op een leen en daer of gaue die .xj. pont of ander partie kerende die māscap tot hē selue en behoudē die māscap voortcreuen van sinen man. Want de ghene wien des also gegeuen is en doet geen erdt oft hulde. noch en is ghehouden te doe en tgeen dat hē gegeuen is. Ende nochtans hout hī die rente edelic. wāt geē sake en is ghestelt of ghewesen op leen. het en sojceert edele cōdicie bidē redene vāden leen. daer dat wt spruyt ten si bidē cōsente vāden here die des geest. die des mach laten in eygē renten indient hē beliest. Hier of en is niet al so geuereert in piccardyen. wāt die renten die gegeuen oft doot ware soude gehouden sijn in manscap biden seluen.

¶ Te houdē bi digniteyt

¶ Ca. L. L. vi

Bi digniteyt te houdē is te houdē eenigē officie in leē bi forme vā digniteyt gelijc als te houdē heerlicheidē en and offiere in erue en in leenen gelijc als erfmeper. oft te houden in leen daermen of vū en quijt is vā enigen schulden die gemeenlic ge woonlic es te betalen indē lande en men nyet en betaelt biden rechte vādē leenen daer op mē woōt gelijc als een hups vū is vā eyghe vādē lā

¶ xxx

de te betalen die dat ander volc betaelt. Of recht te hebben in ouen oft molens bi vū heden van leen. En alle andere sulcke vū heden die biden besitte oft houdige vādē leen sijn aendē ghenen die se houdē en hebbe wāt alle alsulche houdinge sijn gebieten houdinghe van digniteyt ende sijn vū ende edelen tusschen den anderen.

¶ Vādē verfoeck die de leengoeden schuldich sijn aenden heren.

¶ Capittel. L. L. vij.

Undē vloec dat die leengoeden schuldich sijn wil ic spreken o datter volget naden houdingen vanden leenen.

¶ So moechdi weten datter geen leenen en sijn si en sijn schuldich vheffinge oft verfoeck. So is et te weten datter sijn drie maniere vā vloec te betalen. Die eerste is wāneer de gene die dat leen gehoudē heeft osluich wort sijn outsten soen is gehoudē te releuieren oft verfoecken vā sinen here vā wāt dat leen gehouden is na doot vādē ghenē dier doot is. vā sulcke vloecs ende binnen sulcker tijt als de castume vādē lāde en vā dē pleckē dat wt. wūst. Vā na sommige pleckē mē moet verfoeck ebinnē .xl. dagē. En na sommige ander pleckē binē iaers en na sommige binē. vū. dagē. Itē na die costumen vanden plecken sijn die verfoecken want die een sy lyege die and half lyege. Die lyege sijn schuldich. .x. pont. vā verfoeck. Dye half lyege sijn schuldich. .v. pōt van verfoeck. Die sommige leenē sijn schuldich paerde bi pūle. die ander sijn schuldich witte hantschoenen. witte speere. dye ander sijn schuldich seltich schellinghen. ende alsoe nae dye costumen vanden plecken soe moet men hem regulen. Ende daer omme en is et vā ghenen noode daer af veel te segghene. Die anderde maniere van verfoeck te betalen is. wāneer de gene die dat leen heeft ende aengaet. gaet in religie oft cloester. Want als dan moechdi weten dat de ghene die daer nae behout vanden leenen te possederen. behooft te doen ende te betalen aenden heer alle verfoeck ghelijc als oft dye ghene die als dan inden cloester ghegaen is doot waer.

Die derde maniere vā verfoeck te betalen is
wanneer als dat leen valt in regement van
bail wāt aldan moet die bail reliueren of
foecken inden name vanden iongen of wee
sen. Eñ hem leenen dat verfoec ter tijt toe dz
hi selfmondich is eñ alsdan is dat ionghe hē
dat sculdich wedet te geuen eñ niet eer. En
de indien gebreck gheuiel biden bail dat dat
verfoeck niet en gheschiede in tijde dat sou
de wesen ten perikele vandē bayl eñ oec vā
gheen an. &c. Nochtans sijn die somige vā
der opinie. dat die bail sculdich is verfoec ter
cause vā sijn bail. om dat hi treden moet in
den bayl met recht. eñ dat hi bedient dat leen
eñ so doet oec die erfghename vandē leē wā
niet hi selfmondich is eñ dat hi eedt doet en
de betalen dat verfoeck. Mer ic hebbe geuon
den die meeste deel vanden wijlen die wel
ke sijn vā opinie ter contrarie. eñ dz daer ge
doen en is dan een vloeck dat die bail schul
dich is te lenen int ingaen oft int intrede vā
den bail. Ende weet dat tot alle manscappē
moet wesen vloeck oft rechte oft anders dye
nature vanden leen en soude niet wesen ge
resolueert oft volbracht. Eñ daer omme int trā
actie doende hulde ende verfoeck is in een te
samen vereenicht biden adueu eñ sculde die
daer of ghedaen is aenden heere. wāt sonder
des niemāt en mach vallen in hulde oft mā
schap mer des en is geen node te doen int
treden vanden leen eñ in manschap om die
poot vā eenighe. want aldan en moetmen
niet betalen dan verfoeck eñ ghenen anderē
dienst daer om datter gheen nyeuwe man
schap en is. want het en is niet nyeuwe mā
schap vanden naesten erfghename vāden do
den ontfanghen. want hi en doet niet dā te
presenteren sijn voorsaten daer om dat de he
re niet en behoort te wesen sonder man vā si
nen leen. Ende leē bi sijnre naturen behoert
te gaen vā erfghenamen tot erfghenamē eñ
naden wijlen het en behoort niet wesen vā
dert oft veruereint in vreemde handē te wa
re. biden taken die int rechte sijn. Hoe een mā
mach vopen sijn houdinghe eñ sijn erfgena
men onderuen daer of ic hier bouen ghevoert

hebbe inde rubricke daer of mensche makende
die seyt hoe dat niemāt in sijn doorbedde. en
mach vercopinghe doen die vā waerdē sp.
Ende daer om noch so wie doen wil nieuwe
hulde oft manscap men moet daer of doe hul
de aenden heere.

¶ Item soe wy
gheen manscapheit en doet vā verfoet te be
talen binnen der tijt hi veruult inden boeten
ghe woonlic teghens den heere eñ de heere sal
houden dat leen sonder man. alsoe lange als
men ghehouden heeft sonder heere. Dat is te
weten soe wy leen hout vā witte spere oft
witte hantsoen vā verfoet hi valt in alsoe
veel boeten als dat leen lpege sculdich is. dz
is. x. pont. alsulcke boeten is sculdich dat leē
te halue lpege. v pont. Ende weet datter ghe
leen en is vā meerre dan vā. lx. scellingen
tournoys. Ende of dat leen so cleyn waer dat
ter niet waerdich en waer. lx. dier scellingen
iaerlijcx. oft ander leen dat niet waerdich en
waer sijn vloeck. weet dat die heere behoort te
hebben die beste vruchten vanden leē indiēt
hem beliest. die binnen drie iaren daer op co
men sullen.

¶ Als leē vā sergenterie
¶ Item vā leen vā sergenterie na die cu
stume vander sale tot rissle en sijn niet dan
op. xxx. scellingen vā vloeck eñ tot. xxx. scel
lingen vā dienst.

¶ Custume vā mortaigne.
¶ Item nae die custume vā mortaigne. alle
leenen sijn op. lx. scellingen vā verfoeck oft
vā drie iaerscharen dye beste ghelijck alser
voorscreuen is. &c.

¶ Als leē vā
weesen oft iongen onder hoer iaten.
¶ Item en valt gheen weese oft ionge onb
sijn iaren in gheen boeten om t verfoeck nyet
betaelt. Mer de heere mach daer of beclachte
doen. eñ men behoort hem te wijlen tenemē
sijn vloeck op die incominghe vādē leē son
der boeten. Ende alsoe wort gheseyt eñ gewe
sen inder sale tot rissle om ian vā houl
siere onder sijn iaren ter cause vā sijn leē vā
peronne die ouerscot geweest hadde bi meer
dan een iaer. om den ghescil dye vādē voer
screuen leen was bi proces hanghende indē
voorscreuen houe. Eñ of ghehoerde dat naeb

doot van eenige die houdende waer sommighe leenen vā sommige heren. en achter bleuen sommighe kinderen van hem sonen als voorscreuen is. Die ouste soude wechdrage alle die leenen indien datse ghehouden warē van sommige heren. En ofse alle ghehouden sijn vā eenen here die leenen soude gaen nae aduenant vāden sonen. En daer o indiese ghehouden sijn vā sommige heren alle comense aendē outsten sone te versoeken vā alle die heren daer of datse ghehouden sijn. En sijnse ghehouden al vā eenen here elck vāden sonē soudē versoeken dat leen dat welke hi sculdich waer te hebbē en also is die here sculdich hem lieden te ontfanghen ende en is niet sculdich hem lieden te wegheren ten waer bi al so dat dese leenen gehouden van sommighe heren die ioncke sone quame omme te vloeken en die ouste niet en quame als dā en salt die here niet houdē ten si datter hem belieuet om dat hi wel weet datter een ouder sone is. Die niet redene dat leen sculdich is te houden en te hebben. Ten sy dat die here weet sekerliken dat sonē fraude. noch sonē ander reconpensacie die ouste cesserde te comē versoekē en dat die oudste hē daer of niet en vdraecht om gheen sake dā om te vorderen sine broed die luttel goets soude hebbē ten waer dat des gheschpede Vv ant anders die here soude ghehindert oft bedrogen wesen in sijn heerlichechte van sijn tiende. welc hi niet en behoort te vliessen om gheen rekeningē noch trāctatie die hi doet tegens dē consent vāden heren. Of indient also niet en waer dat die ouste soen hem vdrœghe van alle dye successie die van sinen vād ghecomē was oft vā sijnre moeder indien dat leen quame vander side vā sijnre moeder of dat hi niet ghetrede of gegaen en waer in regule oft cloester. en professie doen en aldaer bliuen Vv ant anders die here en heeft oer gheen sake hem te vdragen ten si datter ghelieft en dat hem oer lof daer of gegeuen sy. oft anders het soude schijnen datter fraude ware tegens den rechte heerlike en also wortet ge wesen inden houe tot cysloing. om mīn here pieter van vertain tegē mīn

here sijn outste broeder. Welcke broed woude vheffen en vloeken een leen ghehietē dye hooft mer die here en woude hem niet ontfangen. om dat hi wel wiste datter een oud broeder was diet sculdich wāste vloeken. Ende daer om leyde dye here datter waer was blikelic datter middel was tusschen hēlieden bi veranderinghe vā landē oft van ghelde. daer om die ioncke also quam versoekē ende die ouste sweghe. Daer op gheutel proces inden houe tot cysloing. ende gheduerde lāgē tijt en so langhe datter gheuonden wort bi den rade vāndē wisen vā rūssele dat die here niet ghehouden en was den voorscreuē soec te nemen noch ontfangē ten waer datter hem belieft en moeste die wille vāden here ghedaen sijn. Item ende also wortet mede gheseyt van een ander leē in tournestatehouden vāden here vā warcoing tusschen iacob van vaudypōt outste sone vā mīn here vā vaudypont en aert sijn ioncke broed Vv elcke leen gheleghen is tot esquermes. Itē noch wortet alsoe gheseyt vā een ander leen gheleghen tot cysloing inder manieren als hier bo uen gheseyt ghe weest is.

¶ Vanden heer weghen en weghen.

Capittel. L. viij.

Item rechte vā weghen daer of die rechten spreken so doen oec die custumiērs. ende daer omme wil ic choenen dat gheen dat icht daer of ghesien hebbe Vv et dat bi sommige namen worden ghenāemt rechte van weghen. Wats te weten wege padesentper cariere tra uers heer wegen lopende van riuieren. Vv āe alle moghen se gheheten sijn weghen. dye sommighe sijn gheheten priuers ende dādere gemeyne oft openbaer. Die priuers sijn de gene die eenen peggeliken niet ghemeen en sijn gelic als sommighe hebben rechte te liden door den velde van sijn gebueren om te gā tot sijnē lāde oft erue die gheen ander wegāck en heeft ende die is ghelieten wege oft pade ende behoort breeet te wesen derdaluē voer. Ende in desen wege mach ghemāect sijn brughe oft hecken en behooren aldaer te liden of te gaen eenige beesten sonder boeten.

70
Instr. de ser.
in. 9. aq. est
ius.

6
Instr. de serui.
in. 9. via est.

7
Instr. ru. dict.
Instr. rusticox.

Item sentier is breed weghe en mogen en gheleydet sijn beesten en men en mach aldaer niet maken byugghenoch hecken mer mach daer door gheuen en sijn in allen tiden en behoort te sijn open ghehoudē en behoort breed te wesen vof voeten oft also veel datter waghē moghen liden.

Item carriere is eenē wech also ghemeē datter te pēgelic mach gaē en comē te voet te paerde ende mes wagen en karre sonder vbot oft weder seggen en en mach daer gemaect sijn byugge noch ander belettinghen ende behoort te sijn thien voeten breed en minsten.

Item traucts is een wege die dwerse gaet vanden eenen lāde in den anderen en is ghemēen en regelijc dē volc beesten en om gerept oft waghē. Ende ghi moecht oec weten dat in manerlic behooren die dwerse weghe bewaert te sijn en ondhoudē. Soe behoort dese dwerse wege breed te wesen als die custumieres eens sijn. xx. voeten oft. xxij.

Item heer wegen sijn grote wegen die vanden eenē lāde in dand gaen en vander eenze lāde in dand ende en behoort daer nyet ghedoluen noch gepotet te wesen den wech hout xl. voeten breed op die boeten van. xl. scellingen teghens den coninc inden conincryck. ende in ander landen teghens den prince. wat aenden ouersten here behoort die regemēt en de kennissen vanden groten weghe en vanden laken die aldaer geboeren. Hoe wel dat se doorkiden en dwerse in ne en door dat lāte ende heerlicheyt. van een hoghe iusticier ende so en behoort men nyet te ackeren eenighe landen die aen die grote wech ghelegen sijn. ten sy in wederkerende dat lant in sijn regule aender side vā dat lant. ende niet optē wege op drie voeten na op datter lant nyet en wint opten wech. ende choenende datter is heerlike weghe op die boeten vā. xl. scellingen. Mer wel mach die ackerman sijn acker keeren en wendē optē wege sonder te vboeren.

Item vādē riuieren lopēde dē van sulcker manieren sijn als in dē rubrike daer of dienen de is vclāert en geroert is volcomeliker gerei kent biden getale vā en daer om lide ick

mi daer of breedder te spreken.

Item vādē ridderschap die dē heren. eysche wāne. re dat si hu welike hore ousten sone of dat hi ridder wort.

Item Capittel. CC. ix.

Item dat biden recht segnouralt ende ridderschap. die heren sijn wel gewoelic te eyschen op hoer leenmāne ende op huer māne houdēde in cotterie die ridderschap van hoer outste sone. Wāneer dat hi ridder wort en oec die hu welic vā horen dochter dē grote coste die de heren daer dē doe. En ghelijc die sone ghehouden is bi naturen te baten te comē sinen vād met recht heerlike die leenmāne en ondsaten vā eenē here die hoer hooft is en hoer vād in heerlicheyt en in eere en in dē noot behooren si hē sekerlijc te bate te comē in deser sake sonderlinghe. Alst is om sinen outste sone die vbeepd is hoer here te wordē oft by sijn outste dochter dē hoer vrouwe mocht worden. So is gemeelic die hulp vādē leenmāne houdēde liegemēt vā. x. pont en vādē halve liege. v. pont en vādē ghenen dē houdēde is in cotterie vā dubbel den renten. En also illet wel gheacustumeert in veel plaatsen. Mer oft ghi mi vbraecht dat vā rechts wegen daer toe behoort. Weet dat die here dat nē eysche en mach bi rigoir. met dē datter is geacustumeert also te doe en gebēgenisse is oterfnisse. na opinie vā somigē. Vāt het volcht dē mānen nē lide of passetē en moghē te doe. en te presenteren eēs te hoerscheit eerlic gelijc als vā eē vādē cop. oft and iu welē nadē staet en macht vādē leenmāne en vanden heren mer dier wisselic doe wil dat behoort te wētelche reyse nyewe dinghen op datter nē en keert tot ghewoente. Ende en mach de heere daer of gheenen eysche doen bi bedwāc noch met recht mer eyschen bi hoerscheit.

Item Een exempel daer op.

Item ghebuerde dat die heere van sinte vnanant eyschede sinen mannen en leenmānen om den hu welic van sijn dochter en die ridderschap vā sinen outsten soen te hebbe volle diēsten vā leen. Dats te werē te volle leē. x. pont aen halve leen. v. pont. en aenden onderlaet

dat hi op die plecke doet. waer om hi hem be-
clacht. bi hem roepen die mannen vanden
recht. den ghenen van wren hi sijn beclach-
te doet. bi faulte van dienste of van rente. en
de welcke sake is bouen gheerponcirt seggē
de dat bi faulte van sulcke dienste of vā sul-
ke renten onbetaelt. hi clachte doet sinē die-
ste te hebben oft sijn renten. met die boete ge-
woonlick van .lx. scellinghen. oft vā .xx. oft
des niet betoghen te wesen tot sijnre demap-
ne die voorszreuen erue daer op die voorszre-
uen renten of dienste sculdich is. &c. En daer
op ten clachte vanden voorszreuen heere be-
hoort die plecke gheset te sijn inden hādē vā-
den heere. segghende of remant is. ende son-
dinghe dese. **¶** Die daer teghens weet oft seg-
ghen wil. dat hi come ten. xiiij. daghen tē dig
daghe teghens die voorszreuen here. ende re-
dene sal hem gheschien. Ende indien ten. xiiij.
dagen nyemāc en coemt die voorszreuen he-
re is sculdich te hebben des fault. en bi nyen
we beclachte. die parric van nyens behoort
verdachuact te sijn inden boue als voorszre-
uen is. en sien iugieren die des fault oft profijt
van dien gheobtinueert biden voorszreue he-
re. Ende also tot. iij. xiiij. daghen gheledē. in
dien de vōdachuact niet en quame. Ende die
iij. xiiij. daghen gheledē. de here is sculdich te
hebben sijn renten en die boeten vā .lx. scelli-
ghen oft sulcke. &c. Ende also doen clachte by
vier. xl. dagen en alle toe perikele vā boeten.
indien den vōdachuact nyet en quame. Dye
vier. xiiij. dagen gheleden. en die vier. xl. da-
gen. de heere heeft geraect opten vōdachuact
sijn renten en die boeten vā .lx. scellingē. En
indien de ghebāschde noch niet en coēt de he-
re behoort weder te beghinnen sijn beclachte
ghelōc als bouen. bi vier. xiiij. dagen ende bi
vier. xl. dagen. Daer dese reple en is hi schul-
dich te doen noch cauere gheen beclachte vā
ghelōc dan aen hem betoghen te hebben aen
sijn demapne dat erue. alsoe alst leyt en is. oft
was van hē ghoudē. bi gebreke van dienste.
of van renten onbetaelt. En die voorszreuen
xiiij. dagen en. xl. dagen geleden. de heere be-
hoort toe gewesen te sijn dat erue ac hē be-
-

gē te wesen bi gebreke vā dienste oft van on-
betaelde renten. Dats te wesen alle die. xiiij.
dagē en. xl. dagen daer op son d te hebbe eeni-
ghe interrupcie. &c.

¶ Glandē pō-
se vā cozen. hauer. capoenen. hennē. en and-
saken. **¶** Capitell. **CL. xij**

Hier na volcht hoe dat cozen. hauer. ca-
poenen. hennē. hostes. en tenans beho-
ren ghepzele te sijn in pzinghe vā erue en-
de and saken die in pzingē mogen comē na
die oude vlancie. **¶** Eerst is ghepzele

die rasiert tēru we tot vōf scellinge ses pēnic.
die rasiert vā hauer tot twee scellinge negen
pennige. die capoen vā renten tot. ix. penni-
ghen. **¶** Item sijn gepzele twee hen-
nen voorszreuen capoen. **¶** Item die ca-
poenē vā herbagarge sijn gepzele die twee
voorzreuen capoen vā renten. en behoort dē
capoen vā renten te wesen souffissant. en in
diense niet en waren souffissant mē behoort
ter afte slaen na aduenant.

¶ Het is gepzele tē mā lpege tot. x. scellige
sacrs vā rentē en die halue x. scellinghe.
¶ Item is gepzele tē hostes tot twee scellin-
ge. en tē tenans tot xij. pēninge. en die man-
scap lpege is sculdich herbagarge vā. x. pont
en die halue vā vōf pont. en die grote oft clei-
ne na aduenant. **¶** Item indie si had-
den misinghe vā lāt daer casteel of slot op is.

Weet dat die casteel nae die custume vā her
mēdops ende veel ander custumē behoort ge-
pzele te wesen also menich werf. x. pont als
dat lant behooren de aenden voorszreuen ch-
steel menich werf waerdich mach wesen hon-
dert pont. en lōc. ghelōc als een lāt d. Waer-
dich is ses hondert pont des sacrs. tot welcke
een casteel is daer toe behooren de. dye ghesleke
behoort te wesen pzinghe. Weet dat die ca-
steel geset sal sijn op. lx. pont. sacrs. Also is het
ghesleke geweest in pzinghe tusschen veri hōc-
ten bi pizers vanden wesen daer toe gheru-
mitert.

¶ Item is gepzele tē hallo-
ten pennic sacrs. Ende oft ghebuerde. dacin
enighen ambacht heerlicheyt waer. En in di-
cie daer toe behooren de. maer. **¶** Weet d. d.
die pzinghe sulc behoort te sijn als tot. x. pōt

lants. x. pont voert Dats te weten dat d' hort
dert pont also gehouden in iusticie en heerlich
als voorscreuen is: men behoort daer te sette
die p'ringhe van chien pont eer dat d'p heer
licheyt en iusticie behoort gepresen te wesen.
als gheseyt is voor casteel oft slot. ind' d' daer
eenich sp.

¶ Wanden kueren en
de verbodē vādē oert

Capittel. L. r'ij

Unden kueren en vōboden vādē oest
wil ic choenen tghene dat die houe
waelic daer of doen. gemeenlic behoorense
ghedaen te wesen in dingdaghe bi beclachte
van baciliu en bi vōnisse vā mannen Ende
daer na behoorense gecōdicht te wesen bi mā
nen oft bi sergent in allen kerckē vādē baet
tulsap In welke plecke men mach boete ne
men En die soyme vā gheboden te maken is
dese. Wi maken die gebodē vāden oest bi sul
ken here. Ende verbieden datter niemān
en sp die inder oestmaet vaert vooz de opgāc
oft nederganc vander sonne. ten waer bi al
so dach geladen en gepozret waer vādē vel
de vooz die afgāck vān sonne. op die boete
van lx. scellinghen.

¶ Item d' niemāt
en gaet garuen oft cozen bidē of wech en dra
ghet eenighe garuen vooz een and op de boe
ten voorscreuen ten waer biden volcke wpe
dat goet toebehoort En indien de misdaet by
nachte geuondē ware. het soude gereputeert
wesen vooz dieste.

¶ Item dat niemāt
en gaet suragieren in niemāns boemgaerde.
naden tijt datse besloten wordē op die boeten
van. x. sel.

¶ Item dat niemāt gheen
quade herberghe en hout. noch en onderhout
hoeren oft boeuen. dobbelaers oft and spelen
op die boeten vā. lx. scellinghe.

¶ Item dat niemācen ghehenget te sette bee
sten in eens ands lanc vooz dē tijt dat dat co
ren drie dagen daer of geweest is. op die boe
ten vā. lx. scellinghe. en is dē derden dach te d'
Raen. ghelic of dat cozen wech gheuort wa
re tmanedaechs. de beeste mogen daer gaen
des woel daechs daer aen Welcke ordinan
cie gedaen wort bi mijn here sinte Lodewijc
coninc vā brancrē. op dat die arme mēschē
aldaer mochten gaen capen.

C xxxvij

¶ Item dat niemant en voghelt na ent vō
gelen vooz alre heplighen dach. op die boeten
van seltich scellinghe.

¶ Item dat niemāt en voghelt naer pertri
sen. op die boeten vā. lx. scellinghe en in somt
gheplecken op die boeten van. x. pont. en die
netten verlozen.

¶ Item d' niemāt
gheen wapen en draghet biden castume vā
den lāde. gelic als hantbogen stralen pūckē.
hapffen. dagghen. beslegghen stocken scarper
dan van drie duymē lanc. beslegen vōrcken
op die boeten van. lx. scellinghe En de boghe
op die boeten vā. x. pont en also vāden boet
boghe na dattet gedraghen waer bi inuasie.
en oec dan die haernasch verlozen.

¶ Item dat niemāt en si die eenighe beesten
laet gaen oft sedt te gaē tot eens ands schade
op die boeten die hier na volgen. Dats te we
ten om een volen. ij. scellinghe. om een koe. ij.
scellinghe: om een scaep twee penninge. en al
so vā elck so lange alser een is. d' een hoep gā
sen ses penninc En die scade d'p biden vooz
screuen beesten gedaen sijn wēd geuē ten seg
ghen en goetduncken vā goede mannē d'p
daer toe sijn gecōmitteert. En indient beeste
waren die ind' be waernissen sijn vā eē wach
ter. alldan en is den hoop niet meer sculdich
dan een boete alleen en de scade wēd gegeuē

¶ Item die boeten vanden beesten voorscre
sijn in tournesie van lx. scellinghe.

¶ Item dat alle loop vā water ontslopt sijn
ende weder ghestopt tot hoeren rechten loop.
van halfmaerte voert binnen. xl. daghen op
die boete van seltich scellinghe.

¶ Item dat niemant en begraeft enige heer
weghen. noch ghemeyn op die boeten vā. lx.
scellinghe.

¶ Item dat nre
mant en visschet met netten van paesschen
of tot hamisse. noch met cupelen die in allen
tiden verboden sijn op die boeten vā. lx. sel
linghe en netten verlozen.

¶ Item dat niemant en visschet van sinte
ianlisse tot paesschen toe met netten. niemē
hier muchte. die welke is visscherie om blee
ken. op die boeten van seltich scellinghe en
de die netten verlozen.

Follo

¶ Ende niemant en behoort te vissche in tijde dat die visschen schieten op hondert voete na die plaetse aldaer die visschen schieten op die boeten voorscreuen

¶ Item is verboden in alle tijde te vissche nae palinghen.

¶ Item en is elcke visscher niet meer sculdich te hebben dan twee bacqueelen oft scuycken en in elcke ses netten. mer van minre tot meer mogen sy wel meer hebben. en mogen in elck scuycken nyet meer hebben dan. vij. palinghozen. en. xv. byenins. op die boete van. xl. scellinge en die netten en scuycke betlozen.

¶ Item en is niemant sculdich te visschen daer met netten ten maylle vande coninc. Dars te weten dat door die clepne nyet en mach liden dan een tournoy spenne. ende inde grootste. een tournoy groeten op dye boeten van. lx. scellinghen en die netten blote.

¶ Item dat niemant en visschet in riuieren ro pale of. ghemeene met trapstuel. ten sy na sinre bauon tot lichemille. op die boeten van. xl. scellinghen en die netten verlozen.

¶ Item dat niemant en visscht in eens ands dyet. oft eens anders visscherien. oft putten op die boeten van. lx. scellinghe en die nette verlore. En bi nacht gereputet te syn voer die te.

¶ En dat niemant en hou wet in eens ands bosche of hout. op die boeten gewoonlic ter plecken En indient so grof ware en soe langhe als eens mans lichte darmen daer i boren mochte met een boze. op die boeten van. lx. scellinghe En die scade wed gheuen. &c

En indyent ghesneden hout waet van eens mans lichte. so grof dat die mochte boren met eenen boze int smaelsternende op de boeten van. lx. scellinge En waer eenich ghesneden hout in rolle darmen wech droech. dz soude gehouden wesen voer die te. En oft niemant droege eenich gesneden hout door dat lat van den here ende hi beset wort. hi is sculdich te wesen waer hi dat ghesneden heeft en datter weder valt tot snede. of hi sal dwuerten tegen sinre here also veel als oft hi in syns selfs houe ghesneden hadde.

¶ Te betrecken aen hem die iusticie van

sinen here onder beusel van. &c.

Capittel. CC. xiiij

¶ Te trecken tot hem die iusticie van sinen here onder beusel van eenighe iusticie oft heerlicheit waneertment heeft ontsinen here ende de here hem daer of beclaecht me sal daer of procederen in deser manieren. Of de ontfate gruoende wort in besit vander saecke hi behoort daer inne te bliuen hanghende die quelere hoe wel dat tot clachte vande here dye rechtens hant gestelt is. op die sake correfiole.

¶ Mer also gheringhe als de subiect coparet te houe. en hi begheert dat die hant of ghedaen sy van sinre etue. en dat hi bereit is recht te byden. syn goede redene gehoozt. Weter dat die rechtens hant behoort gegeue te sine. en behoort gheseyt te syn aende ontfate. Dat indien hi hemmet van recht dat hi daer of heeft hantueel. of ander sake. mencie maken de van syn recht. dat hi die te houe byenget. en daer op sal hem recht ghedaen syn En indye hi tughen heeft van manen inde houe genooe met hem. soe dat hysle noemt en doet horen en recht sal hem gedaen syn En of des niet. ende hi tughen heeft van hueren particulare dz hysle noemt. ende de here behoort hem houe te doen. ende dach ordinare. en behoort hem te leren manen vanden houe ten costen vanden ontsaten ende leyden op dye pleyke en doet ontsloech vande iusticien. sulck als de ontfate vermet te hebbē Ende indien hys betuyche de here behoort hem in byeden te laten. en acorderen byeuen van synre iusticie sulcke als hy betuyghen sal. ende indyent hi veruult. hy veruult inden boeten van. lx. pont. teges de here. ende na die opinie vanden sommigē so verliest hi syn houdinghe.

¶ Vanden ghenen die oueriarich syn en cranch.

Capittel. CC. xv.

¶ Vande oueriarigen en cranche moech di weten dat na bescreuen recht bidet kerster constantyn die seyt. Wi sichte by onser ordinancie. ¶ Dat die oueriarighe cranche en impotens nyet bedwonghen en sullen worden bi onsen ontsaten te comen. voer

ons oft onsen rechters. noch wt huer castele-
rie bacilinscap oft prouoesteyt. en willen dat
dese regule heint ghehouden sijn. Dats te we-
ten datse van hoeren saken niet ghehouden en
sijn te copieren. dā bi procurator hoe wel dz-
se verdachuaert waren in persone. En indiē
in eysch waer datse noch ontfangen worden
bi procurator oft bi curatoer. Want vā cura-
tuer behorende bewaert te sijn naede stijle vā
waerlike houe. Ende oft in eysch ware met
bieue vā gracen vāden coninc naden stijle
vāden coninc rijke. en die prince behoort te
sijne te waernissenke hebben. indien sy ghe-
trauileert worden met macht of bi rigoreux
rechters oft impozuyt. Ende oft si hē aldaer
betogen tot onderstant en dede clachte. weet
dat al daer soude die hennisse moeten bliuē
vā dake. Wāt van sulcher sake aēde ouer
ten behoort die kennisse.

¶ Hoe dat in drie manieren die wtlādige
beschermt sijn inden hoeren.

Capittel. L. xvi.
Wet dat naer sommighe custumlets
in drie manieren sijn de wtlādige bescermt
inden hoeren. ¶ Die eerste maniere is of die
wtlādige so langhe wten lande sijn. dat hy
lancheit vā tīde eenighe willen berighen te
gens hem possessien bi prescriptie oft vscap-
tie. ¶ Die anderde maniere is vanden rech-
ten vscancien custumen. oft vriede daer of si
vserden eer sy wt toghen. daer si vlozen heb-
ben die possessie daer bi dat in hoeren name.
noch oec om hem lieden nyemant daer of en
heeft gheuseert. duerende den tjt datse ghe-
weest hebben. ¶ Die derde maniere is. datse
duerende den tjt dat sy wt. moghen vercrā-
ghen recht vān possessie also wel al of si tegē
woordich waren. So moechdi weten dat na
bescreuen recht. men niet meer en vint dā ig
manieren van wtlādicheit die te bewaren
sijn. ¶ Die eerste maniere is. indien den wt-
lādighen wt ghesonden is om die ghemy-
ne weluaren vā sinen lāde. oft vānder stede
daer hy woonachtich is. en dat bidē goetdū-
ken vā sinen here. ¶ Die andde maniere es
oft hi wtgelonden is biden ghebode vā sinen

prince. ¶ Die derde maniere is. of hi wt is
een vā dē twee bedeuarden dye dat hof vā
tomen approbeert. ghelijc in die heilige bede-
uaert vā Iherusalem. of ten aflaten vā romē
inden tīde dueren. oft in die bedeuert vā sin
te iacob. bi gelofte ghedaen. Wāt bi sulke wt
lādicheit mach ingenere ten repetitie. d die
wtlādighen. ende sonderlinghe om die wt-
lādicheit ten ghebode vā dē prince.

¶ Voort so leit dat recht. dat indien de wtlādi-
ghe om sijn wtlādicheit bescadicht is. weet
dat hi na sijn wedercomste een iaer ontfanc-
lic is tot restitucie.

¶ Dat rechte
seyt duerende die wtlādicheit. ende die goe-
den vanden wtlādighen vrocht worden.
hoe wel dattet met recht waer vercocht dye
wtlādighen sal die weder hebben. mits beta-
lende die schult waer om datse vercocht wor-
den. sonder ander costen oft onghelden.

¶ Noch seyt dz bescreuen recht dat indiē de wt-
lādighen afliuich wort buten des lants. sijn
etsghenome in sinen name heeft alsulke ac-
tie vā restitucie als die wtlādighen gehadē
soude hebben indien hy weder inden lāde ge-
comen waer.

¶ Een exempel daer op.

¶ Een goetmā hadde een vscancie in een
weplānt. so dat hi toech in sijn comanschap.
aldaer dat hi bleef den tjt van drie iaren. En
de in dier tjt niemant en vserde in sijnē na-
me van die vscancie. Die goede mā als hy
weder ghecomen was. hepschede ende wou-
de vseren sijn vscancie. ghelijc als hi ghedaē
hadde eer hy wt toech. Daer wordē tegens ge-
seyt biden lesten possellant. oft die leste besit-
tet van dat weplānt. segghende dat hi in pos-
sessie was. vīs te houden posselleren. en heb-
ben vbooscreuen weplānt. sonder dat pe-
mant eenighe recht hadde. te gaen. te comen
weghe oft pade te maken door dat lanc. ende
dattet nyet ghehouden en was van eenighe
seruagie oft dienste. Dye goede man die we-
der ghecomen was septe ter contrarie. Ende
dat hi was bi hem ende sijn booslāters in goe-
de besit te gaen tot sijn lanc. sonder datmē ma-

¶ De eerste mit
litā. l. ignora-
re non debet
hij dicat
his tribus mo-
dis tātūmō
stūit abfen-
tes it tū nū-
rabiles alij.
mōt qd? resti-
tūit of s q cā
rei publice ab-
fuit vt p p to.
ti. de qd. caus.
ma. xv. a. ff.
et ex dā gñali
fi q mīhi ius
ta cā vīla fue-
rit. et. de q. l. l.
i. ff. eo.

¶ En di. l. qd
tpe militie.

¶ En di. l. qd
cū militariis?

¶ En di. l. qd

Folio

Eer gh. canf
maio. l. dar:
es.

C. co. l. vlt.

C. de rust. m.
li. l. q. tempo-
re milicie.

ken mochte. bygghen. hecken. oft den wech
benemen oft becomeren. en dat of hi des ghe-
discornueert hadde dat hadde gheweest ter
cause van sijn wlandicheyt. En dat also ghe-
ringhe als hi wed gecome was. hi woude v-
seren sijn rechte. en hi en hadde daer naer niet
verbeert. iaer. dach. noch tijt. waer o hi en be-
hoorde niet dinsten te wesen. vā sijn besit en
possessie. Die teghens partie seyde. dat oft hy
wlandich geweest hadde. dat en was n3 ge-
weest bi gebode vā sinen ouersten. noch o die
ghemeyne sake. noch om ozloghe vā sinē he-
te. noch vanden ongelouigen. noch hy niet
in vāghenisse ghehouden gheweest en had-
de. En en hadde niet wlandich geweest dan
tot sijnre beliesten en ghenoechten. tot wel-
ker wlandicheyt en in deser sake en was hy
niet te relieueren. Waer omme. &c.

Alle ghesien. het worde gesept. Dat die wla-
dicheit niet en was souffissant noch oock be-
hoorlic en aenghesien dat hy van sinen besit
niet gebuyet en hadde. noch niemāt anders
in sinen name dat was hem onterfuisse. en-
de dander besit.

Een ander exempel in gelike saken.

Een goet man wort geboden van sinē he-
te te gaen wten lande. om die sake vandē ge-
meynen weluaren in verren lande. Het was
ghebuert luttel tijts daer te voren dat een lāt
vercocht wort. Dat een mage eyschte bi proxi-
miteyt. en dien tijt gheduerende dat die wla-
dighe wt was. die selue gebuyete proximitz
So geboerder dat wāneer die wlandige we-
der gecomen was die drie iaren wt gheweest
hadde of meer hi woude daer tegens seggen.
biden redden vā sijnre wlandicheyt. ende
begheerde audientie te houē om die selue pro-
ximitz. Daer worde teghens verweert seg-
ghende dat hoe wel dat hi wlandich was bi
gebode behoorlike. en dat in rechtuaerdighe
sake daer hi sculdich waer in bescremt te we-
sen. so en behoorde hys niet weder te hebben
in deser saken. Want hoe wel dat hi indē lan-
de tegen woordich geweest hadde. so en had-
de hi oec niet ghehad die proximitz. Waer
om des hem niet waerdich en is. al heeft hi so

langhe wt gheweest als voorszcreuen is. Dye
goede man replicerde seggēde ter contrarie.
ende dat hi sculdich was te comen in tide. in
sulcker state als hi gedaen mochte hebbē. als
hi wt roech. Alle ghesien het wort gheseyt dat
die proximitz stat houden soude. wāt daer
die wlandighe ghereleuert sijn om sake vā
huer wlandicheit behoorlike. dat en is n3 dā
in dat ghene daer si of bezoghen oft ghehin-
dert soudē wesen. mer niet om een and on-
ghelike te doen oft schade. niet meer dā die we-
sen en doen.

Welcke ghewo-
den sijn voorsz wlandighe.

Item die rechten willen dat hi ghehou-
den sy voorsz wlandighe. de ghene die gheuan-
ghen is. het si in gelloten vangenisse oft van
ghenisse bi gebode te houden op lofende op
goeden.

Gheuanghen te
wesen vanden vianden.

Item behoort ghehouden te wesen voorsz
wlandighe. de ghene die gehouden oft ghe-
uangen is biden viandē. en onchouden i vā
ghenisse. Want indien hi lopende waer vā-
der bataillie vā sinen here aen hē en behoort
geen bescremenisse oft restablissement.

Be sijn ouer die zee.

Item behoort ghehouden te wesen voorsz
wlandighe. de ghene die ouer zee is tegens
die onghelouighe. hoe wel dat hi daer bi sijnē
wille ghetoghen waer op dat hi niet lopende
gewest en is vander bataillie.

Ghebannen te sijn
vanden lande.

Item behoort noch ghehouden te sijn
voorsz wlandighe. de ghene die ghebannē es
vanden lande. op dattet sy om cas crimine-
le. daer of hy verlozen soude hebben sijn leuē
indien hi ghehouden gheweest hadde. **E**en
waer bi alsoe. dat die coninck hem weder o
leende sijn conincryck. ende hem weder set-
tede in gracie ende goede same die hi te vorē
hadde. ende in sijn goeden. &c.

Waer noch in deser saecken segghē die wt
sen. dat van die tuyghen die teghens hem ge-
uonden soudē worden en soude hy niet we-
sen restablis oft bescremt.

Te Iherusalem.

Item behoort gehouden te sijn voer wila dighe de ghene die is in die heilige bedeuert van Iherusalem. vā rome of van sinte iacob. oft also gebuerde datse wtbleuen langer dan een iaer.

¶ Van een wclandighe ghebannen te wesen ter wijlen dat hi wt is. Item oft ghebuerde datter een wclandich binnē den tīde vā sijnre wclandicheyt gebānen wort vā sinen lāde. eff als hi wēd coemt woude den herre te rechte comen tot purge hy behoort ontfanghen te wesen. also wel als of hi hier ge weest soude hebben die appiele ghebuerde int beginsel vā d banninge.

¶ Vanden raport oft aenbryngen dat de heren epschen mogen wanneer sij ierl comē op hoer lant oft heerlicheyt.

Capittel. CC. vā.

Also gheringe alsoen here npeulicx comet op sijn heerlicheyt. aldaer hi iustitie heeft hoghe. of middel. of grōdelike. weet d; hi doe mach beclachte te rechte. te hebbē raport oft aēbryngen eff getale gedaen binnen xl. daghen vā alle die leenē eff houdige die vā hē ghouden sijn op die boeten. eff also behoortet hem toe gewesen te sijn bi sijn gerechte. Item bi leēmānen die raport behoort gedaē te sijn bi gescrijste. onb tzegele vā sinen leenmā. vādē leē vā hem gehoude. Eff islet in eygen lande. het behoort gedaē te sijn bi mannē. houdende in eygēdō. eff bi hoer gewēl de. byd manieren hier na volgedē. Het behoort ghe wesen te sijn bi dē gherecht vā den voorscreuen herre het si bi leenmā. oft bi mānē vā cotterie. datter gecondicht si ind kerckē vā d plecken daer die heerlicheit is ghelegen. bi sonnedagē oft heylige dagen geurtet in ptesencie vādē baciliu. eff mānen. Dat alle de ghene die houden vā sulcken herre. gedaen hebbē behoortlic raport. eff aenbryngen eff ghetale vā alle die houdighe die si houden vādē voorscreuen herre binnē. xl. dagen vā dyen dach oft op die boeten daer toe gewoonlike. die des niet ghedaen en hadde. Ende alsdan gheassigneert die plecke daermen gewoonlic is te houden die ghedyn gen vanden voorscreuen herre. gensē eff d.

claert dze dagen binē. xl. dagen. daz sulck elcken dach te minsten sy vā. vā. daghe. dat te weten bi dze sonnedagen eff na sommigē sal daer wesen. xv. dagen vā den een totte anderen dats in dze. xv. dagen indē voorscreuē xl. dagen. tot welke dagen eff plecken also dē claert indē condigē. die voorscreuen herre sijn baciliu oft stadthouē. eff mannen sullen wesen also veel vren als gewoenlick is ghedyn ghe te houdē. Ende so wpe binē die voorscreuen dze dagen gheen diligencie en doet vā sijn raport te doen. eff so dat hi hē laet contumassieren biden voorscreuen dze daghen. hy behoort duallen te wesen indē boeten. in die voorscreuen lesē dach die vze geleden. ende mach dpe baciliu oft sijn stadthouder daer of clachte doen eff dmaningen vā rechte daer op hebben. Ende tot sulcher dmaninge behoort gheseyt te sijn met rechte. Dat ghesien die. iij. daghen gheledē biden welke sulcke. A. ghebycheliken is te doen aēbrynghe oft raport vā sijn houdinghe. ende dat die vze is d dpe daghe gheleden. Die ghebyclike is gheualen inden boeten gewoenliken. ende daer toe behoort gheseyt te sijn dat die houdinge oft leen sy indē handē vādē herre ende so langhe bi hē gheregier te worden. dat die ondsate ghedaē sal hebbē sijn voorscreuen raport eff ghetale. Ende oft anders ghedaen is. daer en vallen gheen boeten. Ende oft in leen is. raport behoort gedaen te wesen bi gescrijste onder den zeghel vanden leenmannē. Ende islet in cotterie het mach gedaen sijn sonder zeghel.

¶ Mer tis vā nede. dat de ghene die de houdinghe oft lant hout seluer die rapoert in persone doet.

¶ Ende dat affmeere sulck te wesen. oft anders boetē mochtē daer of spruyten. want een ander soude hi mogen waken. Maer die leenman macht wel doen bi ander dan bi hem seluen om datter sijn zeghel aen behoort te wesen. dat welc hi npe waken en mach. Ende die cotterie oft hupman macht wel doen bi monde indient hem belieuet. Ende dpe herre behoort te hebben eenen clerc op sinen costē. die des in gescrijste leere ten voorscreuen plecke ende daghe.

Item de wile sijn rapoert dede vā mit dāt hi sculdich waer. De here soude mogē aen hē betrecken dāsurplus en ands gheen boeten en staen daer toe. Vāt hi en hout niet vande here hi en wil ten si dat daer ands sbande toe sijn.

Item so wie sijn rapoert doet suffisant. het en is niet ontfanclic. ten sy dat ten here belieft. en mach beslegen wesen van boeten. bi onbehoorlick rapoert te doen alsoe wel als vāt niet te raporteren oft in te bēge.

Item so wie niet inne en brenget binē die dootkreuen dagen en binen die vze vā gheuoentlike ghedinghe te houden. hi en bēget niet aen of en raportere behoorlick. en mach beslegghen wesen van boeten.

Item gheschuldich te weten. dat so wie doen wil behoorlick sijn rapoert. hi behoert te noemen die houdingen die hostes ende die houders die hi daer of heeft. War iustice ende heetlicheit die hi aldaer heeft. ende die laste die daer op staet. en soe wat vloek hi daer of sculdich is. Met in leen. Ende islet in corterpe hi behoort te groten en te noemen die stukken watte houden. hoe veel houdingen daer sijn wat laste wat renten. en wat sculde. het si ter doot. of te leuen. oft ands. die raport en soude niet wesen souffisant noch ontfanclick. ten waer dattet den here beliede.

Die forme van raport te doen.

Die maniere te maken en te formieren sijn raport is dēse. Dit is die raport en nōbre dat. **A.** dōte regens edele en mogende heren. accet. vā alle dat leengoet en houdingen. die hy vā gode hout. en vā hē in sijnen lāde iusticie ende heetlicsh vā sulke plecke. **A.** en vbootscrenē te begrepen en hout soe veel. ac. so veel mānē te. en elc mā so veel hostes houdēde. ac. tot sulke sculde. ac. en tot sulke vloec ter doot. ac. welcke raport die dootkreuen. **A.** acc. om te obedieret ten gebode daer op gedaen. by proccuracie. dat of daer meer of min waer. dat hi des niet en weet. soe doet hi daer of ende wilt doen getrou en behoorlic raport sonde te willen begripen ander recht. noch den sijnē te laten des toereonde. **Hoe** dz de gene die leengoet coopt sculdich is raport te doen.

Item ghi sult wete dat in dien pēdāt dēt get leen oft and houdige die dōter sculdich is so geringhe als hi is daer inne gheest. Dēbe hoort hem beuolen te wesen bōde bārdū of stadhouder. dat hi binē. x. dagen daer of rapport doet op die boeten. en dat behoort gedaet te wesen tot seker dingedagen binne de dootkreuen. x. dagen of hi swaelt in boeten.

Vanden pupilles oft weesen.

Capittel. CC. xvij.

Pupilles sijn de kinderen die onb hoetaren sijn geloe als sonen onb. xv. iaren ende dochterē onb. xij. iaren. En na bescreue recht onb. xv. iaren. **A.** So dz die weese is vāde sake te bewaren. en behoort te weze sonb sminderinge vā contract. en vā cope dē sy doet. noch en mach dōe vāde scopinge noch coop. Dat in dien hi des dede. oft ander booz hem. het en hout niet hi en sy daer of he scermt en web ingeset. en mach eysce en hebben recht van restitucie interince. nae dat hy daer in yet verliesende is. oft bedrogen. Ende wat hi doet een hout niet. ten waer dat hy versien waer vande beneficē vāden tutoer oft voecht. noch en mach. en en is sculdich die tutoerenige sake te dōe vā sijnē erue daer hy in bedroeghen mach sijn hy en gheerliche daer of restitucie of de tutoer soudet indoe beteren. want hoe dattet is. sonblinge vā hūren erue en mach gedaen sijn geen verueringhe tot hoeren pēudicie. te waer bi also dat die vād geobhigeert waer bi dātūte vercopinge vā erue. en alvā soudemē mogē scopen dāt toe geroepen die tutoer of vōechden. noch willen die rechten dat of wēte gedaen hadde eenighen coop. daer in hi nē bedroeghen en waer ende hi daer op eyschede te stantie dat hi daer toe ontfanghen sy. vande het en is niet behoorlic te tracteren of regens hem te coopen.

B.

Wardē profite vādē weesen tot restitucie.

A. v mach sijn gheutaechte. of die weese ge daen hadde eenighen coop daer hi profite oft winninghe of hadde booz hem. en dan bi sijnen wille daer of troude hebbe restitucie mē rechte. ende hem daer of beclaechede. te wesen

Male fm int scriptur diffi pupillū nam pupill; ē arc. xun. 3 pupillā an. rj. anū sed mior. āms ē an. rrv. anū cōpletū q pū restituit. 3. l. pu pill. ff. de ob. sig. cū filibus.

Int. de ancto. en. in pē. vlg. ad. 3. tutor ac. acuti.

oft hiet sculdich waer te hebben. Weet dat na dat die rechter sie soude daer in tprosite voer den weesen. en die partie daer teghens waer bescadicht. In deser sake en soude hi niet we sen of gherestitueert. Want restitucie den we sen wort geordineert. om dat si nyet bedrogē en louden worden. en niet o hueren wille oft scadelike genoechte te volbrēnghen. Mer oft indē coop die weese nyet en hadde win noch verlies. en hi eyschte restitucie: hy is niet schul dich te hebben: om die redene datter soe nau we of stercke sake is vā weesen recht. dat in dien hem winninge niet en is prompte. hi he uet alldā restitucie. op dat hi binen sijn ionc heyt of binne siuers na dat hi wter voechdye is deseyset. **A** **E**ysch vādē vād tegens sinen sons die weese is.

A Noch mach sijn gheuraecht of de vād hu welicte sinen soen voor sijn mōdicheyt en hē emancipeerde vā hē seluē en daer nae de vād eenigen coop dede tegens dē sone. Vādē wel ken nadē coop gedaē. de sone eyschede restitu cie te weten of hiet sculdich waer te hebben. Weet dat hys niet hebbē en soude so en sou de hi ooc nyet tegens sijn moeder o die reuerē cie paternele of vādlike. Mer tegens andere soude hiet wed hebbē ten waer dat vācie vā den lāde dat weerde. Die welcke soude moe te wesen seer geapprobert in sulker sake. **ac.** **B** Vanden weesen scinende te hebbē sijn iaren ende niet en heeft.

A Noch mach sijn gheuraecht oft een weese niet en hadde sijn iaren mer schinēde sijn ia ren te hebbē en also mainteneerde dat hy sijn iaren hadde en dat swoere en affirmeerde en daer op dede eenigē coop daer hi vālies i had de en daer of restitucie woude hebbē te weten of hiet sculdich waer te hebbē. Weet dat nae opinie vāden wilen. hi niet sculdich en is te hebbē restitucie. biden redenē dat hiet geswo ren heeft. en hi was wel alsoe subtrēl een and te bedriegen. oft andere te willen bedrieghē. Recht en mach niet ghehengen. dat bi caute le niemant obtineert beneficie vā recht. **C**

C Binnen wat tīde die weese sculdich is te eyschen restitucie.

C So weet dat binnen iaer en dach dat dye weese ghecomen is tot sijn iaren volcomelīc mach eyschen dat besit daer of sijn vād int be sit was gheeft oft onterft. daer of de weese in sijn te iōcheyt of verureet soude wesen. Daer of hi na dat iaer verheyde hi en soude hē nyet meer mogen behelpen vādē beneficie vāden weesen. mer soude moeten gedaen wesen by eysch van simpele personen als van simpe le besit oft van proprieteit.

C Van restitucie ende puntie oft correxie vander misdact vanden weesen.

C En daer om volcht daer na eē vrage daer op. **C**e weten of die weesen also wel gheresti tueert sijn in huer misdact als in huer profijt. Weet dat of die weese vā kennisse is. te wetē watter is wel doē. en quaet te laten. en d3 ma licie oft scalccheyt suppleert aēdē iare daer en valt gheen restitucie. wāt in misdact en son derlinge in crīme en sijn die weesen niet o d3

dragen o hoere iōcheyt. wāt in misdact npe māt en is geexcuseert bi iōcheyt. ten sy dat de iōcheyt sulcke sy. dat hi so iōck en onnosel is. dat hi niet weten of gheuoelen en mach wat tet is goet oft quaet te doen. En nochtans in dien hi yemāt misdede. hoe wel dat hem ionc heit eenichsins bewaerde so is hi ghehouden te beteren. of weder te geuen die scade. oft die ghene die hē be waren wāt niemant en beho ret gehoudē te wesen in drecht. o occasie van āderr. sonō restitucie. en bi arrest vā plemēte indē iare. m. xciiij. wortet also gheseyt om een knechskē vā. xi. iare die gellagē hadde een iō ge dochter vā. iij. iare of daer otreē o d3 sy hē af getogē hadde sinē caproē. en hi was scurft so dat hi seer toornich was. En hi sloech hoer m3 enē ster doot. en doē heeft hi haer wech ge stekē in eē rōsingē biō stede. En o dat hi daer i geuōdē wort maliciose of subtrēl. hi wort ghe wesen te hāgē. **E** Vā restitucie op gewe sen saken.

C Nochtāns wille die rechte dat die weese restitucie heeft vādē sakē die ge daē soudē wesen. soe solemīc als bi vōnisse. na datle daer inne bedrogen waren. ende d3 huer recht daer in niet bewaert en waer. hoe wel datle aldaer hadden teghēwoordich tu coers. of procuratoers voor hē op datle daer af

Mode q h i ff ne de ex pte s l. utri. s. trich ff de mō. naz tūc demuz et succurrit qñ capr? e als tes et ut i. d. s. vī de de hac ma

C. q. v. aduer. q. s. i. v. fi

C. li. minor se ma. dīc. l. ii.

Mode q h i ff rat vmo h3 q tuor ānos p3 cōpletā mino rē et a tē. l. vl. **C**. de tpo i ius reg. re. peten. **C** de tēp. in integ. resti.

C. si aduer? delict. l. i. r. ij. v. lauriliu. ff. de mō. nō.

C. si aduersus
 rem indicata
 l. cum et maiores
 vos esse.
 Adde. de h. op.
 h. dicit nichil
 de iure scrip.
 to caueat puta
 uir tñ auctor
 op. inder debz
 h. facit abloq.
 eo op. ab ipso
 petat restituc.
 tio q. lex de op.
 inder ex offi.
 cio suo d. z. mio
 rē lesu in inte
 grū restitue.
 re h. h. d. intel
 ligi si a mino
 re petita fue
 rit restitucio.
 l. h. h. d. si tu
 dicu. ff. de dā
 infer.
 C. de fideiul.
 mino. l. a. Ad
 de. op. h. dicit p
 tra. l. quā alle
 gat na. qñ qñ
 p. minore fide
 iul. ut de. euo
 tiōe minor uō
 tenet sed fide
 iul. ut q. h. ac
 tionē mādati
 cōtra mino. q.
 minor si sup. ea
 actiōe restitui
 at op. p. i. a. si
 venissit tene
 tur l. in. cause
 in princ. ff. de
 mino.
 C. de filio. fa.
 mi. mino. l. si
 li. familias si
 mino. re
 l. mistib. an
 prors. l. etia ē
 C. si tutor vel
 amato. inter
 l. i. C. de eo
 l. si credi. l. e
 riā tutorib. C.
 s. eo.

eysch doen vooz huer mondicheit oft binnen
 een iaer daer aen. want in ghenen stade on
 ghelike of pzeudicie en machmen hem nyet
 setten. noch laten veruallen. so lange als sy
 in boechdie sijn. noch den boecht tegē woor
 dich en mach daer teghens niet helpen. wāt
 sijn sijn gheen boechden. dan om hem te be
 waren. est niet o hem pzeudicie te doen. **A**
 Hoe dat die here sculdich is te eyschē ref
 titucie voozden weesen.

A Mer op dit recht moechdi weten. dat of de
 minoer of weese niet en eyschet restitucie bin
 nen den tyt voozscreuen. na dat bi tutoers of
 te boechden de sake ghedaen sal wesen ende
 ghepasseert. in forme van gheswelen saecke.
 Ende oft de weese niet en hadde boechde ge
 ordineert. om hem te bewaren ende te wē
 ren. so behoort en ist sculdich te doen die offi
 cier van iusticie. of rechter of de here in gebre
 ke van hem lieden. **B**

A Van eens weesen erue te scopen by hē
 est daer op bozghen gheuen.

E Ende oft ghebuerde dat de weese vercoch
 te eenighe erue hem toebehozende. ende sette
 de bozghen van waringhe ende daer na wou
 de dat erue reconuerteren oft weder hebbē oft
 ander vooz hem onder desel vā ionchert.

W weet dat indiē daer anders niet en is. dā
 onmondicheyt. nae dat den coop hadde ghe
 weest sonder bedroch ende son dēceptie mer
 sal gheweest hebben contract ter goeder trou
 wen. ende dat des ghedaen sal gheweest heb
 ben bi auctoriteyt van rechte. ende o die pro
 fite vanden weesen. **W** weet dat die wari
 ghe ghehouden is. om dat die coop te waren.
A Mer indien daer eenich oft deceptie gheuo
 den wort. de weese oft die saerweldige. ende
 de bozghen sijn daer af gheueriet. ende ontslage
 sonder schade. **C**

A Van weese wesende inder bewaernis
 se van vader oft moeder.

Vanden weese die noch is in regiment oft
 bewaernissen vanden vader oft moed. mo
 ghedi weten. dat indien hi eenige bozchtoch

te vooz andere dede. dat en soude hē niet hin
 deren ten sy dat hem belieft. noch hi en beho

C. si aduersus indicata. l. cum et maiores vos esse

ret daer toe niet bedwongen te wesen.

Ende oft hi bi stercker reden die bozchtoch
 te dede om sinen vader. ende sijn vader hē
 ureemde van sinen erue. dat hij naē doot
 van sinē vader niet en hadde. so en soude hy
 oer daer aen nyet ghehouden sijn. ende daer
 of mach hi eyschen restitucie interine. **D**

A Van tutoer of curatoer te ghehengen dē
 weesen te bedrieghen.

Ende of de tutoer oft boecht teghen woor
 dich waer ten saecke vanden weesen te doe
 ende te accorderen. Ende nochtans indiē die
 weese in behoorlike tyt bechoenen mach. dat
 hi daer in gheweest is bedrogē. weet d. z. daer
 om niet en blift hi en gheerijchter restitucie.
 want als voozscreuen is. de tutoers of boech
 den en sijn niet gheordineert om die schade vā
 den weesen. mer om hoer profite te doen. **E**
 de oft ghebuerde dat tutoer des dede bi caute
 le of bi loof heyt of bi simpelheide. of onwete
 licheit. hi is ster sculdich te beteren. tegen dē wee
 se. indien daer anders gheen schael en ware. **F**

Want in allen saken alsoe veel te
 ghens die tutoers als teghens die ander heb
 ben die weesen restitucie van huere saecke.
 op dat sijn eyschen in behoorliken tyt. Dats te
 weten binnen vier iaer na sijn mondicheit. **F**

Noch scopen. verureemden. noch
 verminderen en moghen sy die goeden van
 den weesen mer wel moghent sijn vermee
 deren. **G**

Vā weese in sake sonder tutoer of boecht
 te hebben.

Oft de weese betoghen wort in sake voot
 eenighe rechter. ende het ghebuert d. z. die rech
 ter den weese gheen boecht en gheeft. om sijn
 recht te bewaren. weet dat alle tgeen d. z. ghe
 daen is teghens den weese hem niet en hindē
 mer waer hy bewaert oft verliet vā boech
 den als dan soe soude die sentencie vā waer
 den wesen. **A** mer noch willen die rechten d. z.
 als de weese ghecomen is tot sijn mondicheit
 indien daer iet is dat gheen recht ghedaen en
 is soe dat hi hebben mach restitucie daer op.
 op dat hij eyschet in behoorliken tyt. **H**

A Van vercofte saken biden weese.

Enoch heeft die weese restitucie in die sake die hi vercocht soude hebben indien hi eenich sins bedrogghen gheweest hadde mer indient sonder deceptie oft bedrog vercocht geweest hadde ende de weese des gheswozen hadde te houden alsdan en soude daer wesen geen restitucie. Want de rechte en behoort gheen oerlaet te wesen van versweren na dattet is in contract van goeder trouwen.

Vanden eedt vanden weesen.

Ende nochtans willen die rechten dat den eedt gedaen biden weese ghehouden si na d' hi is out. xij. iaren oft daer omtrent na dat d' eedt niet ghedaen geweest en hadde bi cracht te wt vrees oft anxt.

Exempel op ghifte van weesen.

Een weese hadde een ioncfrou weliefende trouwde. Eens ginc hi haer besien oft versloeken met sinen voecht ende gaf haer in welen en an saken in teghen woordicheit en wete vanden voecht. Het gheboerde dat in seker ti de daer na de weese woude weder coepē sijn ghiften ende hi eyschedet weder te hebbē. Gesceil daer op geuiel. Die questie quam voor dē keiser. De keiser seide dat indie de sake sulc waer dat tusschen den weese ende der ioncfrou hebben mochte contract van huwelick sonder belet van maelschap die ghifte en is niet weder te roepen. Dubito de capitulo isto. Hoe wel nochtans dat die sake waer reele. En indien daer belet waer daer om die voorscreuē huwelick tusschen hem beyden niet toegae en mochte die ghifte reele waer te weder roepen mer die ghifte vā roerende goeden niet.

Exempel op ghelike sake.

In ioncheit en is niet waerdich enige gifte die de weese doet hoe wel nochtans dattet ware biden rade van sinen vader oft van sinen voecht. want ghelike als voor gheseyt is hi en mach sijn goet nyet minderen sonder rechtelike sayte ghelike als ic vbi exemple tonen sal. Een vader hadde eenen sone die weese was. ende nochtans hadde hi hem gemaectipere. gheboerde dat hi hem gaf eē seker gauē ende binnen sekeren tijt daer nae de vader woude gheuen die selue ganc eenen anderē.

Exrbij

ende dede sinen sone des consenteren. en toelaten de welcke noch was in ioncheit onder sijn iaren. De ionghe oft weese ghecomen tot kennisse woude hebben van dier ghifte restitucie. Ghescil daer of geuiel. De keiser seide dat na dattet ghegeuen was eens den weese de vader en mochte hem niet weder nemen sonder sinen wille.

Dat prescriptio noch vsucapio niet verengen en wort teghens den weesen.

Ghi moecht weten dat teghens weesen n3 vercrege en worde vsucapio noch prescriptio si en hebben daer af restitucie so gheringhe als sy des eyschen.

Van ghelike gheleent den weese.

Ende oft de weese eenich ghelt oncleent vā yemant. ende de ghene die hem leent des weder wil hebben oft daer of wil hebben bate of woeker. weet dat indien dat ghelt n3 bekeert en is inden profite vanden weese bligchelich ende dattet niet gheweest en is om te vertere oft wech te brenghen eenichsins. De weesen is niet ghehouden des weder te gheuen ten si dattet hem beliest. mer is daer restitucie intetine ende elck wacht hem van hem liede te lenen ten si propere om sijn noot. en profite vā hem.

Exempel van weese. Het ghebuerde een sulcke sake. Een dochter die weese was bestaet dat erue van hopen oudeuader.

Om vrees vā d' sculde haer wort gheraden dat sy haer seluen gheen erfghenamt maken en soude vanden seluen besternisse. Daer na gebuerdet dat hoer vader onwiltich wort ende haer bestert des ghelijcx d' erue van hopen vader. Des ghelijcx om dat hopen vader veel sculdich was. si en woude n3 appreghenderen dat goet noch besternisse vā hopen vader. Ende dachte welke besternisse se sy appreghenderen soude. of die besternisse van hopen vader oft van hopen oudeuader. En wort gheraden dattet erue van hopen oudeuader die minste belast was appreghende se soude sy woude doen. Ghescil daer op geuiel om dat sijn tanderen tijde ghelaten hadde. sy seide dat se eyschte trecht vanden weese ende de beneficiē daer of. Het wort gheseyt bi

C. si adu. ven di. l. a minor.

C. ru. di. auct. tēti. sacramē. ta puberū a. l. sequen.

C. li. ij. rub. a. adu. l. a. dona. l. a. qresan. n. ptias. Nam. male poit. cas. su. q. illa. l. er. loq. de. m. fre. dāte. qd. est. fin. gular. c. i. m. u. m. hier. fir. aueris. l. i. m. u. g. e. n. u. s. l. n. e. s. c. i. u. s. f. f. de. nego. g. e. l. u. e. e. z. d. u. b. i. r. a. d. q. u. ē. e. r. e. s. m. o. b. i. l. i. s. q. d. a. t. q. u. ē. m. o. d. e. r. a. t. a. d. o. n. a. t. i. o. d. l. i.

C. d. l. l. a. i. t. e. e. t. f. i. c. i. m. t. i. m. u. s.

C. li. ij. rub. a. adu. l. a. v. s. u. c. a. p. i. o. p. r. o. l. p. t. r. a. e. o. f. q. r. e. s. m. i. n. o. r. u. i. m. o. i. p. o. i. u. r. e. n. o. c. u. r. r. i. t. p. r. e. s. c. r. i. p. t. o. a. d. u. c. e. l. u. s. m. i. n. o. r. e. z. i. n. m. i. o. r. e. e. t. a. t. e. s. s. i. t. u. t. i. o. n. o. ē. o. p. s. i. t. u. t. i. o. n. e. C. in qd. caus. in iteg. testi ē. necet. l. vlt.

C. si adu. cre. di. l. cū. i. p. e. s. l. i. s. e. q. u. e.

3. C. similes

¶ Van sijde van restitucie.

¶ Lande boecht die gheen bozch en stee.

¶ Van exceptie vā pecune originōbzect.

¶ Est oft so gheboerde dat tot eenighe weese

Wā weesen gestelt in eenighe officie.

Glanden weese die veruolghende
waer aenden prince sijn iaren.

Ende oft gebuerde dat eenige wele om te
doel sijn wille. Volgēde aenden prince d ge-
houden te wesen voor ierich en selfmōdich-
en dā dede enighe comāscap of roop hoe wel
dat hi daer inne bedrogen waer. daer dme en
soude hi niet recouertieren oft dhalē restitucie
Wā sijn malicie en behoort hē niet te profite-
ren oft waerdich te wese daer inne noch
oock in ander manieren. **H**

¶ Wanden wese die gheest te verstaen sijn
taren te hebben en hi die niet en hadde.

Eest de weese hi loofsheyt geeft te verstaen dat hi sijn laten hadde cōpetent en nē en hadde ende dede romanscap daer hi of soude willen hebben restitucie Weer dat hiet daer inne niet en is sculdich te hebben. wāt deceptie of bedroch en hadde nye stat in rechte. ¶

Ende weet dat de weelde die betuolcht he-
uet bi ghifte vāden prin ce sijn iaren te hebbe
so en mach hi daer om niet bereopen noch o-
uremden sijn etue sonder die auctoriteyt vā
den rechter oder wien hij ondersaet is op dat
hij wt dwaesen wille niet en doet. **R**

¶ Exempel van een weese.

¶ Het ghebuerde dat een bachelor oft iongelinghe was buten des lants. in een wapenighe vā oerloge en hem bestaet een erue eer hy weder comen mochte wter wapeninge worde ontfuich. sijn erfname eyschede te hebbē by restitucie ter seluer tijt datter sijn voorsuad gehadt mochte hebbē die voorscreuē erue weet dat hēt sculdich is te hebben gelijc als eē weese oft pupille hebben soude.

¶ Te segghen den weese diffamacie. Item oft eenighe weese is d̄ weten enige sake die schijnt te wesen aenden weese scadeliken oft datter roert eenighe materie vā der wijt vā sijn persone. weet dat die beschreuen recht on̄ wijt dat om dies wille dat soe edel sake is vāden mā en dat tutoers ende curatoers niet gehadt en hebben aduertēcie noch en behoren te hebben aenden lichaem. Wat si niet en sijn dan op die regement vādē goeden. en niet aen die eer vanden lichaem Alle die materie also defamatorie aēden weese behoort te cesserē ten begheerten vādē voechden oft curatoers ter tijt toe dat de weese coēt tot sijn volle iare en dat hi selue d̄ werē mach sijn sake die hem roert aē sijn eere Dats te weten dat hi. xv. iaren heeft volcomelic en d̄ hy dat selue verantwoorden mach.

¶ En dit verstant vā die recht moechighy verstaen als hier na volcht Dat so wie aenslepde een weese dat hi eyghen waer en hi behoorde v̄ij te wesen of datmen aen sepe dat hi ware illegittimes of onghetrouwt en hi legitime ware ende ander saken die roeten mogen tot der wijte van hoer persone.

¶ Chertichdom van normandie ¶ Item moechdi weten dat in die hertochdō van normādie vāden weesen die hertoge heuet dat regement en vā hoer goedē landē en leen goedē ter tijt toe dat se out sijn. xxi. iaren. Ende islet een dochter sy blift in bewaernisse ter tijt toe dat sy is in state d̄ te huwelike en alsdan sal sy ghehuwelict worden biden cāde van horen here. indien haer vriendē daer toe niet en wouden verstaen. Doch voor die tijt dat een vrouwe huwelict en is si niet wt bewaernisse noch en is ghietē vrouwe ge-

comen tot haer volle iare ter tijt toe dat se out is. xx. iaren Mer indien si eer huwelict d̄ huwelic gheeft haer iaren competent en daer d̄ gaet si wt die bewaernisse.

¶ Vanden man die in leen niet en hout. ¶ Ende oft ghebuerde dat een man die nyet in leen en hout ende daer bi niet schuldich en waer bewaernisse ende name een wijf die in leene hout. ende daer bi schuldich waer bewaernisse. Weet dat de here hem lieden houden soude in bewaernisse totten iaren vādē mā. want aen die cōdicie vanden wijue resortet deser costume En die heren sijn schuldich die dat in bewaernisse hebben te houden d̄ emolumenten van tghēent dat si in bewaernisse hebben in waerde. sonder te vermindēren en sonder te verureemden ende sonder onredelijcke costen.

¶ Vanden bailles die te bewaren hebbē die weesen.

¶ Capittel. C. xix. ¶ De dat gheseyt is vanden weesen soe volcht daer na te segghen vādē bailles die sy hebben en die in bewaernisse en administracie behoren te hebben weesen die lez goeden houden. Weet dat bi costume locale daer inne deser materie meer stadt heeft dan in beschreuen recht wel moghen si wesen baille ende regiere van eenen weese. ende van sijn leen. die moeder wanneer d̄ vader ontfuich wort of de oem. wanneer die vader en moed ontfuich worden of moeye wanneer daer geē oem en is. of die suster. wāneer dat se ouder is dan die broeder Ende int cozt te spreken aenden naesten behoort die bewaernisse ende administracie vanden bail d̄ vā d̄ s̄de coēt daer dat leen of daelt.

¶ Vanden bail te compareren. ¶ So weet bi costume locale die comen wille totten regiment vanden bail hi moet compareren voorden rechter van wien dat leen ghehouden is ende doen beclachte die bail te hebben bewaernisse ende administracie vāden weese ende van sijn leen want weet dat tot leen is van soe edel nature ende condicie. dat soe wien heeft die bail van pēmant b̄ij d̄ redene vanden leen hi heeft oech die bewaer

¶ C. de restituc. multum. l. ij

¶ ff. de carbo. p. di. l. i. §. h.

¶ Additio. f. et a. h. locu. de iur. scripto ut C. de legitt. tūc. l. agnatof et leg. 3. C. qū m̄r tutele. of si. fūg. p. auc. matri.

Folio

hille van allen anderen landen wāt dz rech
te vanden leen wilt alsoe hebben Ende daer
om behoort ende is sculdich dat die bail ge
set si inden voorszcreuen bail met rechte daer
toe geroepen die maghen vander cenre sȳde
eff van dandere eff dat hi daer in gheset si mȳ
rechte nader vſancie ende costume vād plet
ke eff treet in hulde ende manscap vande he
re Ende in alle sinen tijt die bail ghebuerde
stele sekerheide ende caucie speciale. dat hy dz
weder gheue sal den weese als hi is tot sȳn
iaren sonder sorghe ende sonder laste eff son
der sculde eff oec sonder bande van huwelic.
Eff dese sekerheide ende bozchtichte is genera
le in allen plecken ende in allen costume. nȳ
teghenstaende datter ander vſancie particu
larie sy ghelȳc als hier na volcht. Wāt in so
mige plecken ende costume. die bail heeft sa
ke van trecht van sȳn bail in allen hupstade
cateelen ende emolumenten van erue het sy
in leen of in eygen lant ghelȳc voorszcreue is.
wāt die nature vādē leen is soedel dȳle wech
draecht alle administracie eff mȳts dien dz de
bail heeft den hupstraet ende cateelen als vo
re gescreuen is hi is ghehouden te betalē alle
die sculdē die de dode sculdich was ten dage
dat hi oſfluich wort Eff behoort te leuerē den
weese daer of al quȳdt ende vry ten dage vā
sȳn iaren oft selfmondicheyt Eff wel behoort
die voorszcreuen bail hem te auiseren of voer
te sien aē te nemen die voorszcreuen bail wāt
hi is sculdich alsoe weder te geuen Eff daer
of so is hi sculdich bozch te stellen eff hoe wel
dat hi die sculden niet gheurt oft betaelt en
hadde. ten daghe dat die voorszcreuen weese
getomen ware tot sȳn iaren. soe en waer del
gheen laste aen den weese noch aen sȳn erue.
maer die laste daer of soude bliuen aēdē bayl
aen sȳn erue ende aen sȳn goet. Want sulck
is die totale nature vanden bail. Ende daer
teghens oft daer veel meer goeden warē. be
horen de zenden bail dan schulde. Dat soude
alheel bliuen aenden bail sonder daer of teke
ninghe te doen. want al gheheeliken die bail
veemt alle die heffinghen oft incominge vā
den lande. eff alle den hupstraet eff cateelē bi

de cōdicie voorszcreuen Eff mach of doe hou
wen busschen visschen op dat hi des doet i be
hoorlike tijt. Eff geduert den tijt vāden bayl
op die sone ter tijt toe dat hi out is. xv. iare op
die dochter. xi. iaren Eff dese costume vā bail
heeft stadt inde castelerie vā rissle van do
uap van orchies eff vā tournesie.

¶ Costume van artops ende van ver
mendops.

¶ Item bȳden castumen van artops eff vā
vermendops Die bail heeft alle die profyten
eff emolumenten comende ende wassēde op
alle die landen aenden weese als voorszcreue
is Mer hi en heeft niet vande hupstraet. mer
bliuen cotten profite vanden weese ende vā
sinen broeders eff susters indȳen hi enich he
uet Eff om die redene de bail en is niet schul
dich. of en is ghehouden vāden sculden te be
talen ende of hi die betaelt. so en doet hi nyet
dan hȳt den weese leent eff mach die ende is
sculdich weder te hebben ten eynde van sȳn
bail op die goeden vāden weese. oft so lange
sȳn lant houden ter tijt toe dat hi weder gere
inbourseert eff voldoen si van als.

¶ Wat bail doen mach.

¶ Item so wie hout in bail hi en mach nȳ ep
schen noch hebben metten rechte van bail an
eenighe sake daer die vader als hi sterft it be
sit niet of en was. mer of aen den weese due
rende die voorszcreuen bail op quame eenige
bestenisse wel mach hȳt epschen eff buol
gen. so wel ter cause van sȳn bail als ter cau
se vanden voorszcreuen weese.

¶ Te epschen eenighe saecke aen den
bail oft weese.

¶ Ende oft ghebuerde datmen epschede aen
den bail oft aenden weese oft aen beydē te sa
mon saecke daer die vader die doot is int be
sit of was. ende al hadde hȳt met onghelȳck
ghehouden. weet dat die bail noch die weese
noch eenich van hem niet ghehouden en sȳn
te antwoorden ter tijt toe dat die weese tot sȳ
ne iaren ghetomen is. want van alle tgeene
daer of dat die vader ghebruyt of hadde tē da
ghe van sinen ouerliden sonder ghesil van
proces behoort den bail te ghebruyckē duerē

de sinen tijt Want biden rebenen vā rechte. vanden bail hi is sculdich effi gehouden wed te geuen aenden weese hem ghecomē toe sijn iaren. dat lant noch niet meer belast noch vā biden dant was ten daghe vāden ouerlode van des weesen vaders.

¶ Hoe dat die bail sculdich is te leenē dat verfoecke dat de leen sculdich is.

¶ So weet dat de ghene die de bail hert sculdich is te leenen dat soer die de leen sculdich is aenden hert vā wien dattet gehoude is in tide so dattet gheen gebrec noch ooc scade en spanden weese. wāt het soude weesen tot pe rikel vāden bail effi niet vāden weese.

¶ Vanden bail die schuldich is te leenen die ghiften die den dode ghedaen heeft in sijn dootbedde.

¶ Item ghi sijt sculdich te weten dat de bail sculdich is te leenen die aelmissen die de dode ghemaect heeft in sijn dootbedde. ende die weese gecomen tot sijn iaren isst hem schuldich weder te geuen ende die sepulture vādē doden is den bail schuldich te betalen op sijn bail. Effi oer is sculdich die voorscreue bail te betalen alle die costen vāden wtuaert ter cause van sijn bail. effi sonb de costē vādē weese.

¶ Vanden doot vanden weese.

¶ Item oft gebuerde dat na dat den bail aē genomē is met rechte effi vancie als voetscreuen is De weese onliuch wort. eer den tijt vā die bail wt ware effi eer die voorscreuen weese gecomen waer tot sijn iaren Weet dz daer om niet bliuen en soude die rechte erfnamen aldan vanden kinder. en soude wechdrage effi hebben die possessie vāden erue vādē weese niet tegenstaende dattet in bail ware. Effi de erfname salt hebben also wel sonb sorghe effi sonb sculden als de bail des sculdich soude wesen te geuen aenden weese als hi ghecomen waer tot sijn iaren. want die doot vanden weese en draecht gheen preiudicie aēde erfghenamen Ende alsoe eest gheugiert ende gewesen bi veel reysen. effi om veel personen alsoe wel inder sale van rissle. als men doet in artors effi in smendors.

¶ Hoe de bail wech draecht die emolu-

menten vanden leen in sinen tide.

¶ Ende oft gebuerde dat duerende den tijt vanden bail. dat leen daer die bail of is sulke waer datter heerlicheyt waer daer toebehozende biden welcken eentighe confiscatie quame aen crecht vanden leen voorscreuen ghelikerwijs als totten leen toebehoorde hoghe iusticie oft burchgraefscap Weet dat ope bayl mach effi behoort te verreckē tot sijn profite. alle sulke confiscacie dat op die voorscreuen leen gheuonden sal worden het si inden huystraet of in erue. Ende indient ni erue waer effi die bail dat dochte binnen des iaers dz tet gheconfisqueert waer. dat soude bliue tot sijnre profite sonder daer of rekeninge te doe Ende of hē binnen des iaers niet vercoft en hadde dat soude bliuen totten profiten vanden voorscreuen leen ende dat soude aldan oec weder keeren aenden erfghenamen met sijnen leen als hi tot sijn iaren ende discrecie ghecomen is.

¶ Hoe dat in eyghen lande en valt geē bail.

Capittel. CC. xij
¶ Het dat eyghen lant en valt geē bail mer daer behoort toe bewaernisse van kider effi bewaernisse vā goede effi gheen bayl en behoort daer toe dan tot edel hant effi tussche edel personen Waer omme wāneer kideren van man de poeste die niet en hout dā eygen lant wesen bliuen. die moeten bewaert ende geregieret sijn bi voechden ende curatoers de welke hebben ope sorge effi bewaernisse vā hem lieden ende van hoer goeden met rechte ende auctoriteyt van tutelle oft voechdie. gelijc voorscreuen staet. indē cubzike vādē tutoers effi curatoers. Mer edel pupille oft weese van edele conste ende van edel houdingē en behoort gheen tutelle dan die bail de welke hert is van alle duerende sinen tijt effi sonder ende sonder rekeninghe te doen Ende en heeft gheen laste dan te onderhouden die huylen vanden weese maer dat moet hi doen op sijn costen.

¶ Hoe dat die bail sculdich is wed te geuen anden weesen sijn lant in sijn hant als hi gecomen is tot sijn iaren.

C. et. f. de ad
miss. cur.

W

Inneer die bail den weese wed gheuen wil sijn lant in sijnen handen als hi ghecomen is tot sijn iaren. ende gaen wt die bail hi behoort aldan om sekerliken daer wt te gaen de weese doē verdachuaerde inden houue vāden here daer die bail of gehoude is ende ope alē naeste magen vāden weese alsoe wel vāden vader als vāde moeder tot sekeren dagen daer op geassigneert om den bayl weder te geuen de kinde oft weese die tot sijn iaren gecomē is. En dien dach ghecomen in presencie vāden mannen vāde houe die bail behoort te seggen here est v myn here die mānen. Dit kint die welke weese gheweest is. tot desen daghe toe heb ic gehoude in bail est sijn goeden getrouweliken na m ijn vermoegen est sonde fraude. Waer omē vooz v voor wien dat ick et ghenomē hebbe oft vooz u we vooz sacers na die costume est v lancie vā desen houe est vanden lande hier omtrent vāden voozscreue bail est administracie so wel vanden kinde als vā sijn lant est woonstede. Ic mij ontlaste ende offstelle est ic leuert sonder sozge son last sonde vāde vā huwelike die ic meet noch wetē mach. Ende vanden voozscreuen bail heb ic alsoe wel ghedaē als daer of behoort gedaen te sijn nae alle v lancie ende costume. So begheer ic daer of gheuriet est ontslaghen te sijn met recht ghelijc als ict my recht aengenomen hebbe est daer of brieuē te hebbe vooz mij est minen erfgenamē. Alsdan behoort die voozscreuen here den kinde te vraghen of hi of eenige maghen vooz hem yet segghē willen tegens die bail of dat hi nē gedaē en heeft alle tgeene dat een ghetrou bail behoort te doen. Of pēmanit daer tegens nyet en weet te seggen. die bail behoort alle weder te brengen met recht. Dat recht vāde bayl. die hem met recht woxt in sijn hant geset in handen vāde here rechtelic. En dat gedaen die here behoort wed te setten met recht behoortlic inden hāden vāden kinde gecomē tot sijn iaren ghelijc als sijn propere sake est erue. En des gedaē met gewijde vāde recht den kinde behoort te doen eede aēde here geloue sine hō

uete dienen est te wesen sijn leen mā est hōuwer om des te dā die here en heeft nē dā sijn chambrelage. noch daer en is ands geē rechte toe dan sijn dachghelde est die dachgelde vāden mānen noch daeren behoort geen vloethe. wāt om een doot behoort mer een vloethe. en een hulde. Ende dat ghedaē het behoort te sijn bidē gewijde vāden mānen dat de bail daer of so veel gedaē heeft dat wel volbrachte is die regule daer toe dienēde. En vooz behoort gesept te sijn met vōnisse. dat de selue bale hem is wel est rechtelic ontlast vāde voozscreuen bail est dat hi daer of geuriet behoort te sijn vooz hem est vooz sinen eruen. Welke costume die noch is te voldoen. Vooz is dese dattet gesept behoort te wesen met vōnisse vā mānen dat om die bail ontslach te hebben vāde seluen bail vooz hē est sijn eruen. Men sal doen roepen oft kondigen inde prochien vāden naesten ghelegen vanden leen. daer die voozscreuen bail of ghehouden gheweest is. bi sonnedaghe oft apostel daghe. oft and heilighe daghen dat indien pēmat sy die eenighe saken weet te seggen oft eysche aē dese. Al. ter cause vanden bail die hi ghehouden heeft om dese. Al. het sy ter cause vāde vader oft moeder. oft ter cause vāden leen lant aen cleuinghe vā dese. Al. die weese gheweest is. Die comen vooz est cōpareren binnen eenē iare naest comēde na deser publicatien ende men sal hem doen volcominghe vā reden. Ende oft binnen des iaers niemāt en comē noch en cōpareert dat is op sulcke perikele so dat hi daer na niet te tide comen en soude eische te doen daer op daer die bail oft dat kint aenghehouden waer. Ende also behoort te roepen est ghecondicht te wesen bi sergent est mannen inde drie kercken voozscreuen. ende bi drie dagen voozscreuen. est bi drie. vij. daghen an een. En dat gedaē indien niemāt binnen iaers vooz en comē die yet aenden bail weet te eyschen dat lant est leen vāde hi de blijft daer of gheuriet tot ewigen daghen. **¶** Wat die weese gecomē tot sijn iaren mach doen dachuaerde sijn bail indē de bail maect te difficulteit vā hē nē te willē sette i sijn goet

Oft gebuerde dat den kinde gecomen tot
sijn iaren ghesil hadde tusschen hem en
sijn bail. en dat die bail hem nyet en woude sette
in sinen goeden hi behoort te doen dachuaer
den sinen bail voor sinen here tot sekeren da-
ge vaden houe en ten dage daer op geassig-
neert behoort hi te seggē. Heer ic hebbe in bail
ge weest tot noch toe. niet langer en behoort ic
noch en wil ic daer inne wesen. Wāt ic heb-
be mijn volcomē iaren. waer o ic v bidde dz
ghi mī ontfancet in uwen hulde en in uwen
manscap. en ic presenteer v daer vā die mōt
en die handē. En of de ghene die gehouden he-
uet mīn bail oft andere wil seggen oft oppo-
neren ter cōtrarie. Ic ben bereyt te betuyghē
mīn iaren bi petre mette en and so veel dats
ghenoech sal sijn. En indē tgerichte dat n3 en
webseyt dē kinde behoert ontfanghen te we-
sen en die bail behoort bedwōghen te wesen
hē te bedragen. en te delistieren vā sijn bail en
doen ostentacie vādē woningen hoe dar se ge-
houdē sijn. Ende ten begheerte vāden kinde
behoort gecōdicht te wesen in drie kerckē. D3
indien yemāt yet seggen wil op die voorscre-
uen woonstat en lanc als voorscreuen is. &c.
Ende of de bail opponeren wil of daer tegē
seggen so mach en behoort de here ontfangē
den kinde in hulde en manscap. En dz behou-
den een yeghelic sijn rechts. Aenghesien dat
van sijn iaren is blikelic. Wāt bi nature hi is
sinen mā en vā hē houdende. bidē recht daer
den dode erst dē leuēde. en indē forme en ma-
nieren die voorscreuen is. so wilt de bescreuē
recht.

¶ Vādē sonē adoptijs
Capittel. Lxxij.

Anden sonen adoptijs wil ic v seg-
ghen ende thoenen nae dat ic gheset
hebbe vanden weesen. en van hoer bewaer-
ters. soe volcht daer na te segghen ende te we-
ten. hoe dat so wanneer eenighe gheen kinde
ren en heeft. hy mach nemen tot hem eenighe
kinderen ende daer af maken sijn erfghena-
me bi adoptie. ende sulcke sijn gheheten soe-
nen adoptijs.

¶ Weet dat dese maniere meer valt int be-
screuen recht. dan in costume ende en is daer

of niet veel ghewoente te vseren sonderlighe
in landen costumeren.

¶ Ende nochtans recht henghet. Ende be-
wilt des te doen. Ende daer omme wil ick et
int cozt segghen tghene dat ic daer of ghesien
hebbe ende ghehoort vanden wijlen clerckē
inden rechte. So weet dat na die beschreuen
recht sijn twee manieren van adoptien. Die
eerste is de ghene die ghemaect is viden bye-
uen vanden prince oft byden geboden vādē
here. Die anderde is bi auctoriteyt vādē key-
ser ghelock de ghene oft den ghene die sijn vā
hoer rechten. oft die sijn vā eenighe poeste. en
dese maniere van adoptie is gheheten na die
clerken arrogatio. So weet dat vā deser ma-
nieren nae die gheboden vanden meester so
mach gheschien adoptie van wat grade daer
ter sy. Dats te weten. van drie graden. Daer
die eerste af is als sone of dochter. Den ander
den ghelijc als neue oft nichte te wete susters
oft broeders kint. Den derden als susters oft
broeders kints kint.

¶ Mer het
is gheordineert indē statuten daer op gedaē
vād suster dat so wanneer dē natuerlickē
vader sinen soen geeft eenen vzeemde bi ad-
optie die poeste en ghebreect daer omme nyet
aenden vader naturele noch gheen sake dye
hi heeft en coemt niet aenden vād adoptijs.
noch hi en is niet in sijn poeste hoe wel dat bi
den keyser gheconcedeert sy die poeste. te heb-
ben sinen etue. Indien de vader adoptijs hē
niet en laet in adoptie.

¶ Of die natuerlike vader sinen kinde gheeft
in adoptie aenden oudeuader vanden sone
van des moeds sijde of aen sinen oudeuader
vā sijn vāds sijde. In deser sake met rechte
natuerlic bi deser adoptie vādē vād adoptijs
die sake is volcomē met natuerliken bande.

¶ En also na dz adoptie geschien soude tusschen
so na magē dat bi natuerlickē geslachte
die sake mochte metter doot wed comen aen
den rechten grade oft erfghename. So is te we-
ten dat so wāneer eē sone dye binne sijn iare
is gheadoptert bi die cōcessie vanden keyser
ewelc gheschien mach. is tē schijne en equipol-
lēt vā adoptie. En dattet wesen soude o sake

De testamē
ta. turel. l. si ru
tores testamē
to. vde hacma
teria. tractat
ff. de inte. l. i. g
totum.

Insti. rub. de
adop. in prin.

Insti. eo. §. si
hodie. vde
de hacmaret
a. l. in adoptio
nib. §. de op
ti.

Insti. eo. §. si
si vera.

sonder turpitude ende bi sekere cōdicie. En die aduoe vanden pupillen caucie oft boych stelt behoorlike dat of den pupille oft wele of liuich worde eer hi gecomen is tot sinen iare hi sal sijn goede laten aenden ghenen die al dan natuerlike erfnamen behoren te wesen oft ands aduoterie in dit stuck en soude nyet behoorliken wesen. En ghi moecht noch weten dat de ghene die dē aduoe eff den wele hout hi en mach hē niet setten oft stellen wtē bail. eer dat hi gecomen sal wesen volcomeliken tot sinen iaren. En alsdan indien hy des doen wilt hi sal alsdan oec gehouden wesen hem weder te geuen alle sijn saken. En indie de vad alsdā wt sinen erue treden wil. de sonne die graduoeert is vā hem. sal alsdan mogen wesen wt sijn bail eff bewaernisse. Mer hi sal hebbē dat vierdendeel vā sijnen goede ouer die goeden die hi gebocht heeft aē sijnē vader adoptif. eff oec bouen de ghene die hy zedert hem oecge sal mogen hebbē.

So moechdi weten dat so wie eenē anderen hebben wil in adoptien. hi is ten minste scul dich te hebben. xviij. iaren meer dā die wele die hi in adoptien nemet. oft in aduoeffe oft anders so en soudet dat recht niet mogē heghen. Want onbehoorlike sake soude wē dat die vad adoptifs longer wesen soude dā den sone adoptie.

So macht oec genomē wesen in adoptie of aduoe. wiē men wil op dattet si den wille eff dāc vāden genen die wesen sal adoptif oft aduoe. wāt het behoort biden bescreuen recht dat de ghene die des ontfanghen sal dat hi des consenteert eff daer omme behoren se also out te sijn dat si gheuoelen moghen eff oec verstaen als sulcke sake te cōsenteren eff gehengen oft anders en is niet waerdich. Ende ghi moecht noch weten dat een man die gelubbet ware niet en mach nemē enē sone adoptif. Maer indie dat een mā vā natuerlike cōdicie is eff op dāronem alsdā nochtans hi geen kinderen en heeft gelikewys alst dickent wel geboert dattet god niet en beliest oft dā si sicut sijn oft ghede biliteert van ontheden.

Item die vrouwē en mogē oec niet accep

teren noch nemē sone adoptif noch aduoes. Vāt hoer eygen sone en mogē si nē hebbē in hoer poeste. ende daer omme so en moghen si geen andsonen hebbē. Maer nochtā bi dye permissie vādē prince die des keylers potestaet ofte macht hadde die soudet soe moghen doen. En het soude also oec moghen ghesien. En na sommige opinie Vāt die keyler is cōditoer van recht.

Ende ghi moecht weten dat indien enige heere maecte sijn soen adoptif van sijn eygen. heyt hi soude hē vrien. En oft gebuerde dē pe māt die selue natuerlike kinderē hadde. ghemact waer bi pē māt sone adoptif. daer om en sijn sy gheen kinderen submis ten poeste vanden vad bi adoptie. maer sijn kinderen sijn also ghemact gelijc als oft si waren nepus adoptif.

¶ Vā dē illegitimes oft bastaerden.

¶ Capittel. CC. xxiij.

¶ Dat geseit is vādē wesen eff vādē adoptif. Daer na volcht te sien vādē kinderē illegitimes. soe weet dē is illegitimie die gewōnē wort buten dē huwelic oft binē den huwelic die niet en waer legitimie of ge trout. oft dat se naden huwelic volbracht gesceidē waren bi maechscap swagherscap oft gheuaerscap. mer indie dat se dā dā sakē ghesceidē waren en si kinderen te samen hadden daer om en soudense niet ghesieten wesen illegitimie. Nocht de ghenen en souden niet gehieten worden illegitimie die vordē huwelic gebozen waren. nae dat die vad daer nae die moed trouwede hoe wel dat die moed gehadt hadde een and man tusschen die geboert eff die trouwen vanden vader.

¶ Een exempel daer op dat boudijn vā pas burger tot atrecht gebozen wort in echtschap. daer na worden die vader eff moed scheidē metter heiliger kercke. eff elck vā hē mochte huweliken indiet hē belieft de. Het ghebuerde dat na dat die voorescreuen boudijn gestorue was dē volc vādē here vā artops besceidē alē sijn goede. sijn wijf daer tegens opponeerde eff seide dat hoer mā gewōnē eff gebozēge weest hadde in dē echt. gedaē eff volbracht in

Insti. eo. §. ti.
cum autem

Insti. eo. §. ti.
mōre natu.

Insti. eo. §. ti.
sed et illud

Insti. eo. §. ti.
feminæ.

Insti. eo. §. ti.
op dāronem

der echte ghedaen eff volbracht ind heiligher kerckē eff daer by behoorde te wesen eff was hoer mā gehoude vooz legitimē. Eff dz meer was die magē vā hem hadden met recht ghe nomē eff gehadt deplinge tegens hoer naedē costume vān plecke als vā een mā vā libe- rale eff gherechtige cōdicie eff dat hi sulc ghe- houden gheweest hadde eff gereputeert ende nye en was ghewesen ter contrarie. waer om- me. &c. Den volcke vanden heere segghende ter cōtrarie. eff dat hy geboren gheweest hadde in huwelic dat was warachtich dattet was huwelic illegitil me alst schōnēde wāt si wor- den vlschepdē vā bedde waer omme alsoe daer- schepdige vā bedde was ewige so datse ā- ders huweliken mochten. Hi was gehouden eff gereputeert vooz illegitil me. Alle geslēt het wort geuondē dat die voozcreuē boudijn ge- uondē wort illegitil me.

¶ Een ander exempel.

¶ Noch een ander exempel vā een geboren sonde huwelic eff daer na de vād eff de moed hadde mālādēren in huwelic. mer daer was āder huwelic sulcē bepde. Het gebuerde dz eē mā houdende was een leen inde castelerie vā rj sele eff hadde een sone illegitil me vā een ionc frouwe onagehuwelic eff alsoe was die man mede. dat die clerckee hieten. de soluto & de soluta. gebuerde dat die mā huwelicte tegens een and ioncfrouwe. eff hadde daer of een sone legitimē. Daer nae die ioncfrouwe moed vāden sone legitimē worde ofliuich. eff dpe mā bleef wedu wenaer metten twee sonē. de een illegitil me eff danb legitimē. Die vader vā dese. g. kinderen siende dat die moed vā sinen sone illegitil me was eē goede ioncfrouwe eff de sone een schoon kint hi troude haer eff daer mede maecte hi die eerste sone legitimē. Na dese saken also geschiet de vād wor- de ofliuich dese twee sonē dats te weten den eersten geboren dpe also was illegitil me eff n v ten dage vādē ouerlidē vā sinē vād gele- gitil meert daer bi dat sijn vād ghetrouw had de sijn moed. Eff die and sone die geboze was legitimē daer die moed ofliuich of was ley- de elck dat leen vāndē vād hem toebehoorde

Die eersten seide dat hi was die ouste. eff bes- hoezde te hebben alheel dat leen eff hē toebeho- rede. want sijn vād hadde na sijnre ghebooz- te sijn moeder ghetrouw. eff des en hindde hē niet hi en was getrouw eff die ouste. Die and de seide dat leen hem toebehoorde. want hy was ge wonnen eff ghebozen in echtschap eer sijn bzoeder. eff dat of sinen bzoed ouder was vā iaren vā geboozde behoorde gerekent te wesen vooz niet. want het en was niet rechte uerdich noch legitimē. noch sulcke dattet hē geuen mochte eenige digniteit tegens hē dpe gewonnen eff gebozen was in huwelick. eff dat sijn geboozte als tot geboorte ende erue te ontfangen eff tot digniteyt sonderlinge in so edel nature als vān leen eff behoorde niet ge- leyt te sijn noch weder. hoer der i gbt dat hoer vader getrouw hadde sinen moed dat langhē tijt was nader geboorte vanden ghenen dpe ghebozen was in echtschap. De and bzoeder segghende dat aenghesien dat sinen vād ge- trouw hadde sijnre moeder. de soluto et de so- luta hi hadde hem getruet eff also dat hi was eff mochte gesept wesen legitimē eff die out- ste. noch dese maioer en mochte hem niet hin- deren bi redene. waer omme. &c. Alle ghesien die wāse custumiers vān rāssle en dozzlen dat niet determineren sekerlic. Ende worde diesake gesonden te radē te parjs vā welc- ken rade worde weder ghebozcht. Dat die sa- ke gheconsidereert. die een bzoeder alsoe be- le hebben soude als die ander ende worde dz voozcreuen leen ghediuideert eff gedeplt an tweedeelen equalen effen veel.

¶ Een ander exempel in gelike saken.

¶ Een man die gehuwelgct was ghenaeint meester symō de harnasch maker. In sinē tē de wonende te doornic. toech buten slans eff was wt den tijt vā. xv. iaren of meer. Sijn wōf bleef thuis die na dz haer mā wech was tepndē. xi. maendē crech eē kint. Het geboet de datter seker tidinghen quamē dz hoer mā doot was. Die suster vādē mā quam. eff wor- de hebben die successie vā hoeren broederke ghens dpe voozcreuen weduwe. Die vooz- screuen weduwe seide ter contrarie. ende dz

¶ *Crede male fuisse iudica- tu qd. c. iur. q. filij sūt legit. Na si uterqz cōiugū vāle- sit in bōa fide quīs int eos matrimoniuē se nō potuit tū ples est les- titia p god. v alios sū mit- tas.*

¶ *Doc. l. c. f. pte de rescrip. li. vi. dicit qd. si legitimat? nō hū habebit legittime na- t? totū de hoc tū vide. c. tātā extra q. filij de leg. etti*

20
C. de carbōi.
edicto. l. i. §
pste. ll. par. fa
cūt ad pposi
tū n̄ p̄ hē ter
r̄ in auc. de re
litu. v. ea q̄ pa
rit in. xi. mēse
§. m̄r. vsq; ad
finē coll. q̄ta.
q̄a tibi d̄r q̄ p̄
r̄ n̄ p̄ exten
di vsq; ad. xi.
mēse §. possit
r̄ideri q̄ illa
auc. intelligit
q̄n̄ vir mortu
et vroz. et p̄
mortē sn̄a pa
rit in. xi. mēse
hic v̄o n̄ erat
vir mortu? §
dūtarat ab.
sens v̄ potuit
fore secrete
reueri ad v̄
orem suaz n̄a
sem̄ p̄sumit
p̄ m̄r̄m̄m̄o
ut. ff. q̄ sūt sui
alic. m̄r. l. filiū
cū dissipimul
de h̄ d̄bitō p̄
p̄ter. illus. l.
circa mediū
in fine. si. tibi
et filio tuo

si een kint hadde gewonnen in hu welic. wa
re om haer ende haer kint toebehoorde. de suc
cessie vā hueren man Die suster seggende ter
cōtrarie. ende dat of sy een kint hadde. soe be
hozet gereputeert te sijn vooz illegitisme wāt
het en was niet gebozen vā sulcker tijt nadē
wtgāc vā hueren man: dat bi redene gheseit
oft vstaen mochte wesen huere man toebeho
rende. want het was gebozen. xi. maendē of
meer nadē wtgāc vā den man. duere dē wel
ke tijt. die man die ouer zee was niet wed het
waerts ouer en quam noch en was nye ghe
sien noch gheheten indē lande. dat hi moch
te gewonnen hebbē voozscreuen kint en by
consequent so iset redene dattet gheset wort
en gheheten illegitisme V̄aer o hem behoor
de toe te behozen die successie. Die moed seg
gende ter cōtrarie. en na dien dattet warach
tich was dat sy een getroude wif was vādē
voozscreuen sy mon. ende dattet warachtich
was dattet kint sijn kint was. ende dat de. ij
maioers niet en mochten wesen ghewaect.
ende dat den kinde gebozen was. duere dē dz
hu welic: met alle redene behoort ghesert te
sijn legitisme. en bi cōsequent hebben succes
sie. wāt oft ten eynde vā. xi. maenden oft vā
xi. maendē den kinde gehadt heeft. het was
moghelic en natuerlic. want een wif mach
wel dzaghen. xi. maenden natuerliken. En
de ten anderen hoe wel dattet langer was vā
xi. maenden. So wast mogelic. dat hoer mā
wed in heimeliken gecomen was tegēs hoer
spzeken. en ofte hi hem niet gheopenbaert en
hadde. dat was geweest om sijn sculden. dat
hi niet bestelt en soude worden. wāt daer om
me was hi wech getogen. wae rōme. &c.

¶ Dese questie gecomē ende doozien inden
parlemente vā dē eenre sijde en vā dē ande
re. inden iare. M. en. lxxv. aldan p̄sident
mijn here arent van corbpe. ¶ Het wort ghe
seit dattet kint soude ghehoudē wesen voor
legitisme. en erfgename vā sinē vād. en dat
die suster n̄zen was ontfāclie En worde dpe
suster gecōdēneert indē costen. die taxatie ge
referueert Dit accordeert die bescreuen recht.

¶ Van kinde gebozen in adultre.

¶ Item bi cōtrari argumēt mach sijn geseit
dat de kinde gebozen in adultre oft ouerspel.
het sy dat die mā sy bi sijn wif of n̄z. behoort
gehoudē te sijn illegitisme En naden decreta
le. ¶ Dat recht de carbonio edicto. bo
uen gealligeert seyt daer op. dat de kinde be
hoort gehoudē te sijn vooz legitisme. die gebo
ren is duere dē dat hu welic. hoe wel dat dpe
mā buten slāts geweest is. bi so lāgē tijt. dat
tet gedacht mach wesen. dat hij n̄z gewōnē
en mach hebbē. hāgēde dē tijt dz hi wt gewē
set is. wil also vstaē en vstaert wesen. dat of
also gebuerde dz die mā wēlāclie sy. en due
rende dē seluen tijt sijn wif een kint gecrēcht
Daer o en ist niet dat indien de man onliuich
worde. en dē kinde leuēclie blift. weese dpe
also gebozen is. daer o dat hi inden hu welic
gebozen is Hē so behoort toe die successie vā
dē moeds mā. als van hueren vād En alsoe
is hij sculdich te hebbē. en gheset te sijn inder
successien vā sinē vād. Daer o dattet behoer
lic is geseit te sijn legitisme en gewōnē in hu
welic. dā niet. En dat behoort hi te hebben o
uermits bozge stellēde. wed te geuē die succes
sien daer in dat hi geset wort. wāneer hi geco
men is tot sinen iaren In die die partie cōtra
rie betugē mach dat hi gewōnē is in adultre
oft ouerspel. dat seer seerclie te betugen wa
re Ende indien dat kint iarich waer. eladpe
man onliuich wort. oft dat hi daer nae onli
uich waer of dat die weduwe des eysebe ter
causen vanden kinde. daer si erfghen ame af
ware so soude sij hebben ouermits stellēde
die bozchtchte voozscreuen.

¶ Een exempel vā den kinde illegitisme.

¶ Noch wil ick v̄thoenen exempel van
successien van kinde. ende van illegitisme.
ghehuwelict aen een wif illegitisme. Ende
nochtans die kinderen van hem comēde wa
ren ghesloruen sonder te hebbē and kinderen

¶ Het ghebuerde in die casselerie van rōsse
le dat een man illegitisme trouwede tot ee
nen wif een vrouwe oock illegitisme ende
creghen kinderen in echelchap. dpe welcke
waren legitismes Daer nae ghebuerdet dat
dpe vader ende dpe moeder onliuich worden

§ filij et legit
tūm. c. causaz

huer kinderen succedeerde. om des wille dat si waren legitimes. Daer na dat een vande kinderen. die welke waren afluich worde. sijn broed succedeerde in dat erue alst redene was. ¶ Noch ghebuerdet dat desen andere afluich worde. die erfnamen wouden succederen. De here onb wien des was. seide te hebben en toe te horen dat erf als here. en als sake espaue. Wā hoe wel dat die kinderē waren legitimes nochtans en mochten si geen ligne oft gheslachte maken. wāt hoer vaderen noch moeder en hadden gheen gheslachte. of ligne en sonder gheslachte. successie en mach niet sijn geapprehendeert. wāt nyemant en mochte hem seggen erfname gebozen vā gheslachte aendē kinderen. wāt sy en hadde vā vād noch vā moeder niemant die hē aēgaen mochte van gheslachte legitime.

¶ Die maghen segghende ter cōtrarie. en dā naer dat sy legitime gheslozen waren. Dye here en hadde daer aen niet te eyschen. Wāt mer redene en hadde hi niet dā aenden illegitimes. waer omme. &c.

¶ Ende oft hi segghen wil dattet waer sake espaue. Bi sinen ooploue. nae datmen weet warachtich vā wien dattet gecomen is. tē is geen sake espaue. waer omme. &c.

¶ Alle gesien het wort gheseyt bi vōnisse vā mannen. bi sake wel ghebisputeert dā de goeden toebehoorden den heere. als sake espaue ende datse nyemant aen en ghinghen. daer om dat de kinderen hoe wel datse legitimes gheslozen waren so en wasser niemant dye hē daer mochte maken erfgenamen noch en mochten maken gheslachte. Maer hoer kinderen indien sy eenighe ghehadt hadden soude dan begonnen hebben maechschap oft gheslachten. op datse legitimes waren ende also voert van grade tot grade.

¶ Ander exempel in ghelike saken.

¶ Het ghebuerde dat eē wif illegitime trouwede een man legitimes. en cregen in dē echte een dochter. welke dochter sy wt gegeuen hebben inder echte en hebben haer ghegeuen grotelic vā haren goede. En oec dese dochter heeft mer haren man. Dā cregen goeden en lāt

Daer na die vader worde afluich en de moeder bleef weduwe. en daer na de dochter worde ofluich sonb kinder achter te laten so worde de questie ende geskil vander successie vā deser dochter alsoe gheslozen vooz haer moeder. om te weten aē wien dese successie comē soude. of aen die moeder. of aen die here. Die moeder seggende dat hoe wel dat sy illegitime is nochtans de dochter was legitime. ende toe haer huwelic goet hadde sy haer grotelic begaest. Waer omme sy sculdich was te succederen. &c. De here seggende tē cōtrarie. wāt an illegitime en mach gheen successie comē ende hoe wel dat sy haer beghaest hadde. soe mochte si wel transsigneren tot andere. Ende daer om en hadden si gheen recht van successie. en of haer dochter legitime was daer om en heeft sy haer niet geabiliteert te succederen. Alle gesien het wort gesept dā die moeder niet hebbe en soude die successie. noch possessie. mer soude bliuen aenden here. En of de dochter ghehadt hadde suster oft broed. oft susters of broeds kit. die successie soude gecomē hebben op hem lieden. na datse van ligne of gheslachte ghecomen gheweest hadde. en also actoerdeet die bescreuen recht. So moechdā weten dat bescreuen recht verbiet te setten noch te compareren. Die kinderen illegitimes aenden pupillen oft weesen legitimes. gheliker wijs als of een man heeft kinderē il legitime ende legitime. en bi die subtiliteit vā dē moed vā den illegitime of bidē goede wille vādē vād. si wille hoer kinderen illegitimes cōpareren oft gheliken inden goeden als huer kinderen legitimes. ¶ Weet dā des niet en is sculdich gehenget te sijn. noch eenigge ghifte. dā in dier maniere bidē vād tot sulken kinderē gedaē wort. en is nā te houdē na dōot vādē vād. En hi en is hem niet sculdich te laten dā cleyne deel vā sinen goeden na aduenāt vā sinen anderen kinderē gelijc die. xij. deel van tgene dat hi eenē kinde legitime achterlaet. Noch seyt dat recht. dattet niet waerdich en is. dat hē yet gelaten si. mer aen haer moeder mach gelaten sijn die. xiiij. deel vanden goeden vanden vader. omme

C. de natura
liber. l. m. f. l.
legittimis fi
hys Et autēti
ca nunc soli li
beri. Hic ex
rat p. m. u. au
cto: q. p. u. rat
q. l. x. h. alle.
gata loq. tur i
sp. u. r. s. aut ex
dānato coitu
nat. q. p. m. ē.
etia; errat q.
p. p. t. exstā.
b. f. l. i. s. legit
tis reliq. re q. b.
velit. l. h. u. ani
tatis. C. eo.

C. de natura
liberis. l. si q.
Quis em du
bit ar qm er
coitu dānato
possit impera
to: legitime
habilitat ad
succesio: sal
tē cū clā nō ob
stāt tali. l. aut
ex cōplexu C.
de natur. libe
et c.

C. de natura
liber. l. m. f. l.
rica. Itē si q.
liberos natu
rales. v. autē
tica. p. t. e. r. e. a. q.
legittimā nō
habēt prole

C. de natura
liber. l. m. f. l.
rica. Itē si q.
liberos natu
rales. v. autē
tica. p. t. e. r. e. a. q.
legittimā nō
habēt prole

hoer kinderen daer mede te mogen ondbou
den: bi also dat sy van goeden regimente sijn.
Ende dat soude die vader moghen doe. mer
niet de moeder.

A. Mer ghi
moghet wetē dattet anders wesen soude vā
een mā die kinder hadde illegittime van so
luto est soluta. Dats te weten van onghetu
welicten ende sonder verbande vander hei
liger kercken: ende diet wif mochte hebbē in
der echte daer hi die kinderen af heeft. bi also
dattet wif oeck sy onghetwulgt ende son
der bande vander hepligher kercken noch ā
der. Ende dat tusschen hem lieden en si geen
maechscappe noch swaghercappe. Waerō
sy malcanderen nyet en moghen hebben in
huwelijc sulcke sijn gheheten de soluto et de
soluta. Ende van sulcke mach de vader met
sijn ander kinderen legitime geuen ende la
ten sijn goeden: nae sijn belieste: ende machse
promoueren tot digniteyt. geestelic oft waer
lic. est legitimeren bi onsen eertschen vā in
dien hi hem promoueren wille tot geestelike
state: oft legitimeren vanden keyser. in dien
hi hem promoueren wil tot waerlike digni
teyt. Hoe wel dat n. v. ter tijt veel daer of sijn
ghepromouert oft verheuen tot waerlijcke
digniteyt. ghelijc als tot ridderchap. tot offi
cie van iusticie. oft andere als sijt waerdich
sijn Ende is wel ghehenghet ende gheconce
deert Want een goet man en machmen niet
te hoghe verheffen So weet noch dat bi ster
ker redene die moeder doot vā dē kinde ille
gitime de soluto et de soluta. ghelijc voetsce
uen is. de vader mach sinen sone erfgename
maken ende hem houden legitime bi die per
missie vanden keyser. die welcke hem mach
legitimeeren ende habiliteren als legitime.
bi sinen brieuen. est hem maken abel te otfā
ghen die successie vanden vader. Ja de heere
subiect onder wien dat des gheroepē ware.

B. Wan kinder de soluto et de soluta
Dat is te verstaen als de vader ende moeder
beyde onghetwulgt sijn.
C. Item conforterende oft troestende tghene
dat voorscreuen is volcht hier na een auten
tigue die also seit Dat indient ghebuert dz pe

mant eenighe kinderen heeft illegitimes est
hi die heft. so dat sy beyde onghetwulgt sijn.
ende dat se malcanderen hebben mogē in hu
welijc est die moeder offuich wort eer si mal
canderen hebben Weet dat daer na de keiser
tot begheerte vanden vader mach legitime
ren die kinderen also ghebozen est mach oye
maken ende dispenserē erfghename vādē
vader.

C. Noch seyt die rechte. dz die ki
deren also ghebozen als voorscēpt is of de va
der hem niet en coemt aenden keyser also dis
penserē als voorscreuen is. est hōst noēt ki
deren sonder te segghen bastaerden est dat hi
daer in offuich worde. ende daer of turgghen
oft brieuen hebben Weet dat des nae bescre
uen recht hem waerdich is. Waer het beste is
dat sy legitime ghemaect sijn biden prince.

C. Noch seyt die bescreuen rechte: dat
oft ghebuerde dat p. mant hadde eenighe ki
deren illegitime van eenigen serue oft epgē.
ende daer na trou mede die moeder. die kide
ren soudē bliuen vāj est legitimes

C. Wand condicie vanden illegitimes.
C. Ghelien hoe dat illegitime moghen wese
ghelegitimeert. soe volcht daer na te sien vā
der condicie vanden illegitimes Est weet dz
oft eenige illegitime heeft eenighe sake tē da
ghe van sinen ouerliden onder eenighen hee
re dat behoort hem toe bi sijn rechte seignou
riale. biden waerlike custume Ende of hi on
der eenighe ander heren hadde eenige goede.
hoe wel dat hi niet en waer sijn ondsate of dz
hi aldaer niet en stouue Daer om en soudt itz
bliuen de here onder wien des gheuondē wa
re en soudet hebben ende oec wech dragen bi
den recht custumier oft ghewoonlijc. want
aen illegitime en mach niet verschinē noch
opcomen noch van hem en besterft aen npe
mant. dan aenden here onder wien est waer
des gheuonden wort ter cause van sijn rechte
heerlike Ten waer bi also dat die illegitime
gegeuen hadde eenighe sake tot p. mant bin
nen sijn leuende liue gaende ende staende by
den weghe. est des properlic wech te dragen.
C. Wand testamēte vāden illegitimes.
C. Item want nae dat die beuallen waer in

ſijn dootbedde en mach hi niet geue noch oer
beſpreken ſaecke die waerdich ſy bouen. vñ
ſcellinghe. ende die here en is niet gehoude te
doen meerder obſequie oft wraerdt. hoe wel
dat hi vāden ſinen hadde bi ſijn heerlicheyt.
Mer ſo wes hi doet dropen. of transporteren
ſoude in ſijn leuende liue. gaede eñ ſtaede bi
den weghe d' werch te dragen ende te hebbē hē
weſende in die ſtate. ſoude houden ende van
waerden bliuen. Ende na dat hi in ſijn doot
bedde beuallen waer dat en ſoude nyet hou-
den noch waerdich weſen. Mer bi beſcreuen
recht ſoude waerdich weſen ſijn teſtamēt na
dat hijt in goeder memorien ghedaen hadde.

¶ Daert gheſeit is vanden kieden die
des niet en moghen doen. eñ aen allen ande-
ren iſſet permis eñ toe ghelaten. Ende indyē
hi witachtighe kinderen heeft. het ſal al hou-
den eñ waerdich weſen wes ſi doe. gelijc als
van een ander perſone. van vñ eñdicie. eñ
indien ſy gheen witachtighe kinderen en heb-
ben ende ſi ghehu welcht ſijn. alſdan die here
heeft eñ neemt die helfte vā die roerende goe-
den. eñ dat wñf die weduwe blift dā d' helfte
¶ Ende indien daer lant oft erue ſijn die we-
duwe behoort die helfte huer leuen lant. het
ſy leen oft ander eyghen lant.

¶ Dat die heere gheen ſchulde en betaelt
vanden illegitiſmes.

¶ Item of de here bi ſijn heerlicheit appre-
hendeert oft neemt die erfniſſe eñ goeden vā
eenighen illegitiſmes. Weet dat hi niet ghe-
houden en is te betalen eenighe ſchulden die
hi ſculdich is. mer wechdraecht die goede vñ
ſonder ſculde għiſte of beſprock. hogher dan
vñ ſcellinge. ten ſy dat hem beſteft.

¶ Caſtume van vlaenderen. caſſele. en-
de tournays.

¶ Item ſo weet dat na die caſtume vā blaē-
deren vā caſſele eñ tournays nyemant en is
baſtaert vā ſijnre moeds lide. Daer om d' ſy
leggen dattet een ſeker ſake is vā d' moeder
eñ onſeker vanden vā eñ hebbē vā haren
moeders weghen ſucceſſie. is als die moeder
gheen leuende kinderen en heeft vā getrou-
den bedde. ten dagen vā hoeren ouerliden

Mer na beſcreuen recht aenden illegitiſmes
en coemt niet van des moeders lide. Vāt ſy
ſijn ſculdich te houden huer repñicheit.

¶ Vanden kinderen poſtmis.

¶ Capittel. CC. xxiij.
D' poſtmis ſijn die kinderen die geboren
ſijn nader doot van hueren vader. Hoe weet
dat of twee perſonen ſijn vergadert in d' ech-
te. ende oft die een. dats te weten die mā aſſi-
lich wort eñ daer bi maecte teſtament oft d'z
hi maect ſijn ordinancie ende wterſte wille.
ghiften oft aelmiffen. het ſy den ſijn and' ki-
deren. oft andere ſo wie hi ſy. ende hi ſwighet
vanden kinde die noch is in ſijns moeds lic-
haem. ende hem en maect eenich bewijs oft
ordinancien van ſinen goeden. Hoe wel dat
hi niet en weet dat ſijn wñf kint draecht. en-
de daer in oſſiulich wort ende de ſone of doch-
ter die in des moeders lichaem is coēt tot criſ-
dom. Weet dat die teſtament vanden vader
bi die gheboorte vanden kinde gheheelic en-
de al te nyete is. eñ ſal de kinde alſoe geboren
weder comen tot gherechte natuerlike ſucceſ-
ſie. Ende die redene is dattet gheen twiſſel en
is. dat indien hi ge weten hadde dat ſijn wñf
kint ghedraghen hadde hijen ſoude in gheen
ſins gheordineert hebben dat den kinde die i
ſijns moeders lichaē was verſicken ge weest
ſoude hebben vā ſijn recht naturele eñ ghe-
woenliche.

¶ Vanden kinderen abortifs.

¶ Capittel. CC. xxv.
Mer nae volcht vanden kinderen ab-
ortifs die welcke ſonder leuent ter werelt co-
men. Van ſulcke kinderen weet dat ſi gheen
recht en hebben. noch niemant vā huerent
weghen te eyſchen erfniſſe. Mer ſijn ghehou-
den als gheen kinderen noch erfniſſe en gaet
hem in gheens ſins aen.

¶ Vanden abſciſez die geſneden ſijn wt
den lichame van haer moeder.

¶ Capittel. CC. xxvi.
D' abſciſez dats te legghen d' ghe-
die geſneden ſijn wt hoers moeders lichaē.
leuendich. hoe wel dat die moeder doot ſi. eet
ſi daer wt gheſneden worden. Hier af ſep d'p

C. q. teſta. fa.
poſt. nō p. 10.

C. ad ſena. ed
ſul. orphicia. l.
ſi q. illuſtris.
Ala. l. h. locū
in illuſtris. ſe
minis nō aut
in alijs vt. d. l.
in pñ. vñq. ad
ſi. ſ. ſin autens

C. de poſtu.
here. mñ. vel
ex here. l. ſi p?
teſtamētū ſas
tum.

befcreuen recht. Of gebuerde dat enige vrouwe kint d'agende. door viel eer si natuerlick vāden kinde beuiel. en om dē kinde te behouden men die moed' snede. en so dat de kinde op deerde mochte comen leuendich en men hem sien mochte roeren vā wat lede. Dattet waer. metten mōde metten ogheē oft metten voete oft mette bozste: welc die eerste is d'z hē roert. en datmen siet ventileren dat vellekē op d'pe bozste vanden kinde. Weet dat hi waerdich waer crisdōm te hebbē. oft ten minsten tsaite vanden crisdō. die d'pe broede vrouwen wel gewoenlic sijn te doen in haestighe saken. En hi cōsequēt. soe soude hi gehoude wesen voer kersten en erfname naturele ende successoer. En hoe wel hi nochtans geen gheluyt ende de metten mōde dat die clercken hieten ende sōn blinghe die logicinen. sonus vox. Ende dat hi sp inde forme humane. Weet dat sulcke gehouden sijn vooz oer oft erfgename lēgitime. en oec naturele. en hoe wel d'z huer vād gellozen waer eer dat sp gesnede worden. so soude hi gehouden sijn vooz rechte erfghenome en sōude vāshepde d'pe testamenten bi hueren vād ghedaē wesen. daer si n'z in ne begrepen en wāren als voozscruē is vāden postumes.

¶ Wan trecht vān doarie die dat wif hebbē mach nader doot vān hueren man.

¶ Capittel. CC. xxv.

Urouwe die weduwe blift indien sp gehouwelict oft wif geweest is vān een die edel houbinge hadde. Dats te seggen dāt hi houdende was leen goet. sp behoort te hebbē bi recht costumier. Rechte vā doarie in dē helste vā allen die leengoeden die hoer māten daghe dat sp trouwedē oft possesseerde en daer of dat hi gebuypte ten dage vā sōden ouerliden. En oer vān allen die leengoede d'pe vān sōde vāndē man duerende dat huwelic opghetomen sijn.

¶ Custume vān vermendops.

¶ En waert in vāmendops die vrouwe ofte ioncfrouwe en soude gheen recht hebbē vān wedu wescap met doarie.

¶ Custume vān amrens vān castelerie

vān rōsele. en vān tourneles.

¶ Mer in amrens inde castelerie vā rōsele of in tourneles. Die vrouwe soude hebbē met huer doarie rechte vāden weduwen alst hier na verclaert sal worden inden capittel vāndē weduwen geteykent bidē getale vān CC. xxi. En soude daer af bliuē in hulde en manscap vāndē here sōd verloer noch sculde te bralen aenden voozscruen here. op d'z si biden here haer heeft doē setten in doarie met recht. Vāt niet eer en heeft die vrouwe of iōcfrou doarie vooz d'z rechtelic geeycht heft en dat sp haer doet setten in hoer doarie. noch si en heeft die achterstallen diemē daer d' sculdich mach wesen vā dat si vōbeyt heeft. haer te doē sette i hoer doarie. En behoert te hebbē een hups vā doarie. na aduenāt vān waerden en groothert vāden leen. Dats te seggen die hofstede. oft sulchen hups souffissant. als die waerde vāden leen mach gedragen. Ende dat naedē castumē vā artops vā amrens vā rōsele en vā tourneles en vāndē landen daer omtrent.

¶ Custume vā vāmendops. En biden castume vā vāmendops. D'pe vrouwe oft iōcfrouwe sal hebbē biden rechte vā doarie die beste hofstadr. en woonstat vāden leen oft vāden leenen die ghebleuen sōdē wesen vā hueren man. Het si casteel of n'z. floch d' doarie in alle castumē. en sal die weduwe n'z vliessen d'z rechte vāden weduwe. sp en heeft die helste in alle die acquēstē en vōregē goede die si te samē vōregē hebben. En sal houdē bi cracht vā huer doarie die helst vā dē voozscruen leē. also vā en so edelic vā dē here vā wient gehoude is. als dē rechte erfgenome doet. die dāo helst heeft of die heel leē in d'z daer geē doarie en waer. En sal hebben huer aēdeel vā dē māscappē huer baciliu hoer sergent. en hoer hof. En sal vā haer gehoude sijn ter cause vā huer doarie so lange als sp leuen sal als vāden here. het si dat si wed huwelict oft niet.

¶ Ende of daer inne ghebreck waer. soe mach sp haer betrecken of claghen aen een vāden d'z heren die haer bekleuen sal. Te weten aenden here vā wifē dat leē gehoude is. oft aenden here souuerain

¶ H. vi. rn. de
post. h. c. d. in
si. l. v. r. o. i. s. a. b.
om. v. l. q. n. o. d.
er. r. a. m. m. e. n. t.
v. l. q. d. a. c. u. r. t.
s. a. m. f. u. m. f. a.
c. e. b. a. r.

oft anden coninc islet inden conincrike. wāt aen welcke si eerst treet: hi is haer daer af scul dich rechte te doen. Ende indien si treet aendē coninc oft ouerste here versoeken. aldaer be hooft alsdan die sake te bliuen Want in sulc ken salte en is gheen renuop.

¶ Hoe dat die vrouwe renunciere mach die manscappen tot profite vanden erfnamen.

¶ Ende oft ghebuerde dat die vrouwe of iōc trouwe int aennemen vanden doarte. nyet en woude hebben in hoer doarie manschap: pe en datse bleuen alheel aenden erfname mē den lichame vanden leen. sy mach haer daer af wel vdragen. indient haer beliest ende d3 start tot haer. Mer daer om en salt niet bliuē sy en sal hebbē die helfte vāden heerlike emolumenten: die totter helfte vanden leen beho ren en vāden heerlicheyt des selfs leens mach en behoort toe te horen. want men en machse daer af niet frauderen of hinderen in eenichsins. sy en si daer of getelicueert en oec mede geholpen. soe gheringhe als de selue vrouwe oft ioncfrouwe dan daer af clachtich valt

¶ Hoe dat de vrouwe renuncieren mach vanden cateelen vā hueren man.

¶ Item die vrouwe oft ioncfrouwe die do arie heeft. Indien sy niet deplen en wil om te betalen die sculden van hueren man: alsdan mach sy renuncieren vāden hupfraet en ca teelen en ouermits dyen sy blōft vū en quīt van allen dē sculdē. en wechdraecht vū hoer doarie. son dā datmen haer om die sculdē veruolgen mach. hoe wel dat si geobligeert wa re in tide van horen man. ¶ Mer indien se daer aen geobligeert waer en si goet oft lant hadde die gecomen waren vā huerē side. die selue goeden soudemen mogen aenspreken vā also veel als si geobligeert waren en niet meer.

¶ Alā die exceptie d3 die vrou we soude moghen hebben daer op na opinie van sommighen.

¶ Noch willen houden sommighe vscapē en sommighe wise costumiers dat die vrou we daer regens hebbē soude exceptie. Dats te seggē d3 si daer an n3 gehoudē en waer. daer bi datzōr gedaē soude hebbē bi vrese oft ont

sich vā hoeren mā en dat si hē niet vstoyen en dorste. Waer dme si daer aē n3 ghehouden en ware.

¶ Dat gheen vrouwe en verliest hoer doarie.

¶ So en mach noch en behoort een vrouwe te bliuen hoer doarie noch d3 recht d3 si daer aen heeft d3 vercopinghe noch dūretheyt die hoer mā vā sinen leenen doet. noch possessie. noch prescriptie ter cōtrarie en is nyet waer. dich regens die vrouwe oft ioncfrouwe. en so geringe als si daer d3 recht sprecht. sy sal en de behoort ontfāgē te wesen. en geset in rechte vā hoer doarie. behoudē eenē pegeliken sūns rechts. En hoe wel dat binē den leuende liue vā hoeren mā daer of quātsceldige ghebact hadde en daer of vrieuen bleken. dat en is n3 waerdich. si en soude daer tegē ghehoort we sen bi die exceptie die niet en ghehenghet dat vrouwe oft iōcfrouwe in die stuck mach we sen gedestradeert oft bedragen. hoe dattet sy ten waer dat bi sonblinge wege daer op wa re geordineert. Dats te weten. dat si daer aen gerenūcieert hadde. daer bi dat si gerecopen seert waer vā and erue dair si vredelic int ge bruyt of is. en daer inne waer hoer cōsent by also datse wel geauiseert en betaden daer op geweest hadden bi tide van deliberacie en bi veel repleen. Om dies wille dat vrouwe sūn t wisselachtich. oft ands die renunciacie die si daer op gedaen soude hebbē en soude n3 hou den.

¶ Alā vrouwe hoer cōsul. velleia. auc. sine apne

¶ Mer indien si naeder doot vā horen man quīt ghescouwen hadde. gegheuen oft ghe transporteert. dat soude houden ende waer dich wesen. wāt alsdā mach si daer of hueren wille doē. vscopen. oft vanderen so soude oec hueren mā indien si wed hūwelicte. dūeren de haer leuen lāc en niet langer. En als huerē mā doot waer. sy soude wed gerrigen. indiet haer beliest. Wāt gelic als voozscreuen is sy soude mogen allegieren. dat si daer toe be dwongen was. et. En als die vrouwe of iōc trouwe die voozscreuen doarie vū houdē. so lange als sy leuen sal. en sal wonen in thups vāden leen indient haer beliest son dā daer we

tescherden. so lāghe als die erfghenante hoer
gemaect oft gheloest sal hebbē hupplinghe oft
woonstede souffissant na die waerde vāden
leen. gelijc voorszcreuen is.

¶ Castume van tournesles.

¶ Eñ is te weten dat bi die castume vā tour
nesles. vrouwe oft iōcfrouwe die doarie beho
ret te hebbē. indien si vreesst vooz die schulde
die huer mā schuldich wesen mach. sij mach
vrijlic eyschen sonō sozge dat derdedeel van
den leen in rechte doarie. d welc si hebben sal
sonō sculden te betalen. Eñ hoe wel dat bi so
mige so gheuseert sp. d af te nemē die sozghen
vādē sculdē. nochtans nae die opinie eñ nae
die meeste deelen vādē landē costumiere en
de vāden wālen. **¶** Indien die vrouwe oft
ioncfrouwe die doarie behoort te hebbē. renū
cieert aēdē hupstraet eñ cateelen. si is sculdich
vrij te wesen vādē sculdē. eñ huer doarie vri
hebben gelijc als voorszcreuen is. Mer indyē
si niet en renūcieert eñ dat sp neemt volle do
arie eñ deyle die helft vādē hupstraet eñ cate
len. sp is sculdich die helfte vanden sculdē te
gens dē erfghenamē. Eñ indien si deylen wil
aendē hupstraet. sp deylet aē alle tghene dat ge
hieten is hupstraet nadē castumē vāden lāde
het si in woonstede die gehoudē is vooz hup
straet eñ ands. **¶** Vt gheseyt dat de erfname be
houden sal sijn hostes. die ghehoudē sijn vooz
hupstraet. vooz allulcke prijs alle gheprijsen
sullen sijn. wech te draghē vā dē plecke.

¶ Hoe dat die vrouwe mach deylen hoer
doarie teghens den erfghenamen.

¶ Oft ghebuerde dat vrouwe oft ioncfrou
we. die recht vā hoer doarie behoert te hebbē
niet veenigen en mochten metten erfnamē
te deelen die doarie op hē seluen. **¶** Weet dat de
ioncfrouwe sculdich is te doen. g deelen van
die waerde vā alle die leenē of vādē leen te
nemē eñ tesceten in twee rollen. Eñ d3 gebaē
die erfghenamen behoort te kysen ten eersten
wat deel hi houden wil. eñ dand deel sal bli
uen aē die doarie. duerende die leuende lēue
vanden doagiere.

¶ Hoe die vrouwe sculdich is caucie ofte
bozchrochte te stellen. die sculden te betalē. in

dien si neemt die helfte vādē hupstraet.

¶ Eñ of vrouwe of iōcfrouwe neēt die helf
te oft dat si deyle indē hupstraet. sp is gehoudē
bozghē te stellen. te betalen die helfte vanden
sculden. eer si eenigeprofiteen sculdich is of be
hoort te nemen aenden doarie.

¶ Castume vā rjsele eñ vā tournesles.

¶ So moechdi weten dat of vrouwe of iōc
frouwe neemt tderdendeel van doarie na de
castume vā rjsele eñ vā tournesles. si behoert
vrij te hebben gelijc als voorszcreuen is. eñ be
hoort te hebben tderdendeel vāden leē op die
een sijde eñ datter leen gedeylet eñ vā dē sp
in drien. welke deelingē die weduwe schul
dich is te doen eñ te ordineren alst huer beste
goetdicken sal. Eñ dese deylen also ghebaen
die erfname sal kysen eñ nemen die. g. deele
alst hem goetduncken sal. eñ dat derdedeel
sal bliuen aen die weduwe voorszcreuē hoer
doarie. Eñ also wordet gebaē biden wālen co
stumiers vā rjsele eñ vā tournesles vā mīn
vrouwe vā valaincourt teghens iā vā wer
cin haren sone. vooz sijn heerlich3 vā cisoing

¶ Hoe die vrouwe niet ghehouden en is
van eenigen ondhoudenissen te doen.

¶ Item so weet dat vrouwe oft ioncfrouwe
die doarie neemt nietgehoudē is te doen enij
ghe refectie oft ondhoudenisse aēdē huple vā
hoer doarie. ten si dat haer belijft. bi gebreke
van dien en machmen haer niet duolghen.
Item si en is oec niet gehoudē te betalen dye
wuaert of sepulture vā hueren mā. maer be
hoert den erfnamē toe te doen. eñ te betalen.
eñ en cōpeteert noch aē en gaet der ioncfrou
wen. ten si dat haer belijft.

¶ Vāder vrouwe die doarie hadde haer
te misbrucken.

¶ Item oft vrouwe oft iōcfrouwe die doa
rie hadde oft gauen. vā een ander man die si
voortges ghehad heeft. eñ sp haer misbruc
te eenichsins. so dat haer anderde man die si
hebben soude daer in ton vreden ware. ende
hijle wech van hem iaechde. **¶** Weet datt3 daer
om niet bliuen en soude. si en soude hebbē ha
re leuen op haer doarie oft ghauen nae hoe
ren staet. want teer onbehooplick ende harde

hadden den tghene dat van haer quame.

¶ Hoe dat de here hi faulte van rente niet comen oft rueren en mach aen die doarie

¶ Item of vrouwe oft ioncfrouwe doarie heuet of gaue vā hu welic eft het gebuerde dz hi faulte hā renten of ander maniere. Dye heere aen wien des ghehoudē isaē hem betrect dat enue daer op die doarie of bewillage gheordī weert sal sijn. Weet dat de heere niet en mach rueren aen dat recht vanden doarie noch bewillinghe nae dattet ghedaen sal sijn metten recht. Ende daer om isst seer expedient of vā gode vrouwe oft ioncfrouwe vā hem te late setten in hoer doarie ofte bewillinghe metten recht gelijc als boorszcreuen is.

¶ Hoe die vrouwe doarie heeft in alle dē leenen die huer man heeft.

¶ Item oft ghebuert dat die mā die afluich wort houdende is sommige leenen vā eenen here oft vā sommige herē. Daer d en eest nyet die vrouwe oft ioncfrouwe en heeft op alle die boorszcreuen leenen vū huer doarie.

¶ Te setten bide vrouwe hoer doarie op een vā dē lenē. ¶ Eft of die vrouwe oft ioncfrouwe die rechte vā hoer doarie behoort te hebbē ende de erfname te vreden ware. dat die doarie gheset sy op een vādē leenen op hē seluen hēt mach geschien eft ghedaen wesen bi hueren goetdicken eft cōsent son d dat die heren vā wien die and leenē ghehoudē sijn daer of mogen eyschē noch hebbē rechten noch āder saken. Vāt ghelijc boorszcreuen staet doarie en is niet gehoudē vādē quint noch deelinghe te doen. Alsoe ingāc noch wtgāc te beralen.

¶ Hoe dat doarie niet en cesseert d dat dē man twee werf humelict.

¶ Item ghi moecht weten dat recht vā doarie niet en cesseert. daer om dat die man ofte wif canderen tōden ghehuwelict gheweest hebben. eē werf of meer daer d dat si gheen leuende kinderen en hebben of dat die leengoeden die si houdē niet bestozuen oft opgecomē geweest en hebben aen eenige vā hueren kinderen die doot sijn. Vanc in sulcken pointe sijn de mā en wif. die alsoe weder huweliken son d kind te hebben leuendich. ten dage dat

C lv

sy huweliken als damoiscaulx oft ion gelins ghe. eft in condicte van ioncfrouwscap.

¶ Bi wat maniere vrouwe oft ioncfrouwe gheen doarie en heeft. noch rechte die te eyschen. ¶ Capittel. Lx. vij.

¶ Het dat vrouwe oft ioncfrouwe geē doarie en heeft noch oerck rechte die te eyschen bi veel manieren ende redenen bi castume vā waerliken houe. ghelijc als soe wā neer vrouwe oft ioncfrouwe eenen mā neēt die voortēts een wif ghehadt heeft daer kinder af sijn ghebleuen.

¶ Castume van vermendops.

¶ Eft na die castume vā vermendops. hoe wel dat die mā ghehuwelict is geweest eft kinder hadde. soe soude dat wif hebbē doarie op die leengoeden comēde vā d syde vā huerē mā eft niet vanden leenen die hi noch houdende waer van sijn ierste wif.

¶ Castume van arttoys van ampens. van rusele. ende van tourneses.

¶ Eft naden boorszcreuen castumen indie die man ghehuwelict is geweest eft leuende kinderen hadde. dat anderde wif en soude gheen doarie hebben.

¶ Castume locale. Item is noch te weten dat nae dye castume locale. dat wel mach sijn eft ghebueren. dat op een leen sijn twee doarien. ghelikermōs als die eerste wif vanden man wechdraecht huer doarie costumiet vander helste van alsoe veel leenen als huer man ten daghe vā hoeren ouerliden houdende was. Die selue wif doot indien hi een ander neemt. daer de moeder noch doarie hout vāder helste gelijc boorszcreuen is. De sone weder ghehuwelict na sijn re doot dat wif heeft doarie. Dats te wetē dz vierendeel vā d and helste vanden leen.

¶ Vanden leen gegeuen anden mān.

¶ Itē weet dat vrouwe noch ioncfrouwe geē rechte en hebben in doarie in leē dz huerē mā gegeuen gheweest is. bi coninghen. bi graue ende bi ander heren om die goede dienste dye den mā den herre oft sijn vooruaders gedaē soude hebben. ghelijc als heren somtijts gegeuen hebbē hoe wel dat die man kind heeft vā hem ghecomen. Ende te reden is dz hoe wel

dat die ghiste weder quam nader doot vāde man. of vanden ghene diet ghegeuen waer aen sijn kint vā hem gecomen Dat soude weder keren andē ghister efi daer o en heeft daer aen ioncfrou we noch vrou we rechte van doarie. Mer die erfname vā hem gecomen be. hooptet vj te houden ter stont nae des vads doot voozcreuen.

¶ Wanden leen vercreghen.

¶ Item en heeft vrou we noch ioncfrou we recht vā doarie. in leen dat hoer man vercrege heeft duerende dat hu welic. efi daer nae wed vercochte heeft Hoe wel datse in die vercopin ghe gheen consent ghegeuen en hadde. Ende die reden is dat ren man van sijn vercregent goeden doen mach sinen wille. sonblinge in e vercopen. dat oec als vā penninge daer dpe vrou we deelachtich in was gecocht wort dz leen. Efi daer om soudet schone datter hair aeginc Also wel worden die penninghen wed ghemaect alst vercocht wort. efi die vrou we reintegree.

¶ Te hebben bewijse biden vrouwen:

¶ Item moechdi weten dat die vrou we ofte ioncfrou we gheen recht en heeft van doarie. indien huer mā indē hu weliken voozwaerden. haer gheuordert hadde van eenigen saken. of bewijs op sinen erue. Vāt twee doarien en moghen sy niet vergaet hebben. mer sy moet haer houden aen een van beiden die haer best ghelieuen sal. of aen dat bewijs. oft aen die doarie ghewoonlic. efi also is daer of gheuseert.

¶ Exempel daer op.

¶ Het gebuerde dat mōn vrou we van helly wedu we als van mōnē here van helly Jndē hu weliken voozwaerden tusschen hem beiden gheloeft of voozwaerden waren vā eenighe vorderinghe dat hoe wel die voozcreuen here. in leen houdēde was sommighe eruen. nochtans dede hi daer and vorderinghe efi op die voozcreuen vorderinghe hadde dpe voozcreuen here borghe ghestelt Als de voozcreuen here doot was. die vrou we woude hebben huer rechte vā doarie efi bewijs op alle Dats te weten dat recht van doarie costumelic. dat rechte vanden vorderinghe oft ga.

ue. efi voozwaerden des hu welic. die declarer wort int tracteren vanden leuen hu welic.

¶ Die erfgenamen daer tegesleiden Die questie quam int parlement Alle gesien het wort gesept. dat die voozcreue vrou we niet en mochte hebben trecht vā doarien twelins. Dats te weten trecht vā doarie costumelic. ende die hu welicse be wilinge te samen. Mer sy moeste haer houden aen welcke van beyden dat haer beliefde.

¶ Wanden rechte van viuelotte.

¶ Capittel. L. xix.

¶ Viuelotte is dat rechte die de vrou wen hebben inden eighen landen oft eruen. comē de vander syde vā hueren mā. So weet dat inden lande oft erue gehouden. in coterie dz die sommige hieten in eygendom oft eyghen lant Jnden plecken oft landen daet die costume locale sulc is. dat viuelotte stat heeft. Dat wijf de wedu we blijft heeft daer aē sulc rechte dat nader doot van hueren man sy gebuyet van allen den lande efi eruen gecomē vāder sode van hueren man. die ghehouden sijn in coterie oft eygendō huer leuen lant. Hoe wel si kinderen heeft oft niet Mer indien si kinderen hadde ende sy wed hu welicte sy soude de helft daer of verliesen Efi of huer kindere hu weliceten. soe en souden sy daer al niet hebbe duerende des moeds leuen lant.

¶ Wanden montcollen die eē dochter onghehu welic eyschen mach hoeren broeder.

¶ Capittel. L. xx.

¶ En mach weten dat bide costume locale vā sommigen lāden Die dochters onghehu welic die sonder vader bliuen mogen eyschen huer leuen oft costen of ondethoudenisse tegens hueren ouersten broeder. dpe dz gros heeft vā dē successie van hueren vad. Jnden lande aldaer die dochteren gheen lant oft erue en nemen.

¶ Welcke sake de broeder haer sculdich is te gheuen nae die grootheyt oft waerde vā dē leen efi vander successie Mer warent dochteren vanden anderen hu welike teghens den broed vā dē eerste hu welic sijn soudē daer aen niet hebben ten waer bi also dat dpe vā.

der so verregen hadde eenighe erue durrende dat ande hu welic. Wat daer op soude d're dochter hebben en si behoort daer inne gheset te sijn met rechte. indien sij begheert te stont also wij als vrouwe oft ioncfrouwe behoert gheset te sijn in rechte van huere d'wari. ter tijt tot dat die erfghenamen parren ghehoort ghehoent sal hebben in rechte saken waer omme sy daer inne niet en behoort te wese noch oec te bliuen.

¶ **E**xempel daer op. **I**n sach een dochter van mijn vrouwe van kelles de welcke ghedout hadde tot eenen maubougn van atrecht die welcke daer te voren ghehad hadde een ander wijf. Naer der doot vande voorscreuen bougn ghesel gheupel tusschen de voorscreuen dochter en velle van den voorscreuen bougn gebleuen vande eersten huwelic. En dede selue dochter daech uerden die sone tot beauquesue voor de prociost royale aldaer. Die voorscreuen dochter begheerde of eischende te hebben haer leuen of costen op den lande die hoer vader toedroede. ende daer of hi possedeerde ten dage van sinen overliden. Die voorscreuen huer daer teghens seide so veel als hem mogelijc was. Niet teghens staende sake die hi ter roccarye seide. Die voorscreuen dochter wort ter stont gheset in rechte van hueren costen en onderhoudenisse vanden lande gebleuen van hoer vader naden vermoghen ende grootheis der seluer en naden ghetail vanden erfghenamen. Ende also bewijst die redenen want cleuen en heeft ghenen tijt en daer omme behoort die dochter ter stont daer inne gheset te sijn als zijt niet rechte begheert. En ghelijc als vrouwe oft ioncfrouwe behoert gheset te sijn ter stont in hoer doarie als sij begheert en daer op behoort sijn in rechte ende dat daer op dach betrekent sy aenden parren. Mer indien die erfghenamen begheert daer op in rechte ghehoort te sijn en daer op aenden parren dach betrekent sy der rechter isser sculdich te doen o daer op rechte te doen parren daer op ghehoort. Ende behoort die hant van iusticie daer of te heffen indien op hem vanden erfghenamen begheert si ontfen ten profite vanden erfghenamen.

En die dochter begheert te hebben aedel op ten erfghenamen om haer leuen ende costen ende om de prociost te onderhouden si isser sculdich te hebben vanden verdendeel van hoer costen die si sculdich waer te hebben alst haer volcomeliken oec gewesen waer. Ende also behoort oec mede te hebben die vrouwe oft ioncfrouwe int saite van hoer doarie indie aldaer gesel of ghetail. Also wortet geseit in tusschen bi acquiesce inder sake bouen ghescreuen om die voorscreuen dochter. En oec inden houe tot mair in colineses in cas van doarie onmijn vrouwe van ruyne weduwe gebleuen van mijn hert van ruyne. te ghens mijn hert mahien van lannays. erfghenamen vanden voorscreuen van ruyne. Daer of hi appelleerde int parlement tot welcke gesept wort wel ghewesen ende qualiken gepellet.

¶ **R**echt vanden weduwen. **C**apittel. C. lxxi. **R**echt vanden weduwen by alle weduwen hebben mogen ende behooren te hebben bider vscantie en costume vander weduwen is metten douarie die si hebben in alle de leenen van hueren man ghelijc als ind' capitel precedent gheset is. So hebben sy oec in den eyghen landen sulck recht alst ind' capitel vanden viuelotte is verlaert.

¶ **I**tem hebben sy oec die helfte van alle d're vercreghen goeden ende landen die si so te samen vercregen hebben ten sy in een leed daer hueren man in gheest gheweest is.

¶ **I**tem hebben sy biden rechte van weduwenchap dat beste cleet tot hueren rugghe tot behoernde. Den trouwack den hestel ende de ornamenten vanden hoofde ende oock mede huer bedde ghesoffert. ende die gordinen indien daer eenich sijn. ende oock een bedde voor haer dienst ioncfrouwe indien sy een edel vrouwe oft ioncfrouwe is van allen hoerleulcen ende die beste dyse kysen sal wt gheset sijn oft vergulden copen vaten ende leuen de becken.

¶ **H**oe dat een vrouwe oft ioncfrouwe mach doen datte gheen recht en heeft van doarie.

¶ **C**apittel. C. lxxii.

De wel dat bi faulte costumier of ghe
woenlic vrouwe eff ioncfrouwe recht
van doarie heeft in alle dyleenen daer huet
mans ten daghe vā hozen ouerliden oft sijn
posseffterende wtgeleit de faken bouen gefce
uen Ende nochtans moechdi weten dat be
fcreuen recht eff coltume laboyert eff wercht
feer booz hem lieden alst redelōc is. loe mach
die vrouwe oft ioncfrouwe wel doen by hie
ren wille dat si geen recht van doarie en he
uet bi veel maniere Daer dat eerste of is wā
neer de mā fchoopt dat leen. daer op die vrou
we oft ioncfrouwe bewelen is Welckē coop
sy toelaet eff cōfentert ouermits dat sy daer
of gerecōpensleert is vā anderen lāde. die also
veel waerdich is eff die vā huer mās sōde co
met dat recht vā doarie gheen fadt en heeft.
Inden welken si gheeft is. huer leuen lanc
biden here eff biden mānen des ghedaen Als
sy also gerecōpensleert is nēmermeer aēde do
arie en mach si wed keren noch oec eysce hoe
wel dat si fchochte oft furende haer recom
pensacie.

Die and maniere wāneer
sy daer van renficien mach is. wanneer sy
ouermits seker fomme vā ghelde daer vā re
nunciert in prefencie vāden geestelike rech
te eff dat si sweert bi haer trouwe dat sy nem
mermeer legens die renficiacie comen en sal
op pepne vāder excommunicacie Vāt daer
na en is si niet fculdich ontfanghen te welen
daer reghens te comen.

Eff niet tegenstaende dae bi haer daer of ghe
renunciert gewest hadde als voorscreuē is
Eff na dōor vā hozen man sy haer beclaech
de aenden ouersten eff begeerde gheset te sijn
int recht vā huer doarie vanden leen. die ho
zen mā toebehoorde. eff dattet haer ghedept
waer eff bepaelt. eff datmē haer daer of dede
geburcken eff vseren geliker wīs als vā do
arie behuozlic is te doen Eff indien pemāt is
die oppofcirt seggēde dat si daer af gedaē he
uet quetselbige als voorscreuen is. eff dat si
daer aē gerenūciert heeft. sy mach seggen eff
antwozden Dat loe wes si dede. dat heeft sy
ghedaen wt breefe vā hueren mā eff dat zij
oer niet laten en dozste mer si foudet nochtas

gaent ghesaten hebben ende als bed wongā
ende oech wt breefe heeft sijn ghedaen. Vae
omme si des niet houden en wil. at De waer
like rechter en behoort niet te ftoeuen op die
quetselbige of op die renūciacie die si daer
of gedaen heeft voorden gheesteliken rechter
Mer of die oppofāt haer wilt darr toe bed wi
gen hi behoort haer te dagen eff te betrecken
om die trouwe. eff fetten haer inden ban. by
een iaer eff dach Ende als dan metter waerli
ker hant fal hi haer moghen bedwingen bē
den waerliken here.

Die derde maniere is
indien sy gherenūciert heeft den rechte. dpe
men hiet belliaen. dat is trecht dpe den he
fer belliaen dede oft maecte om dat recht vā
den vrouwen oft ioncfrouwen die hē relieue
ret in hoer cas ende in hoer faken. eff doet hē
lieden hebben recht van doarie. Ende daer
voeren. bē trecht vanden anderen hefteren
was gheordneert dat die vrouwen also wel
doe erden die mannen. als dpe mannē hem
n v ter tye doen.

Ende daer omme is dit
fferencie tusschen dos eff doarie Vant dos is
tghene dat die vrouwe in huelic brenge. dair
op die man naeder doot vander vrouwe oft
ioncfrouwe neemt eenigen lōftricht aller geē
kinder of en bliuen Ende douarie is tghene dz
die man ten huelic brenge. waer op dpe vrou
we oft ioncfrouwe bewelen is van doarie.

Eff also moechdi weten eff verstaen vādē
doarien die coltume wt wōst Vant bi bescre
uē recht en is niet veel daer af geleyt eff meer
is daer af gheset om den man. dā om dz wōst

Mer die coltume locale geeft daer of gehe
lic onder wīs daer op. eff ghi sullet vinden.

Van doarie eff vā sijn prouisie
So moechdi weten dat vrouwe oft ionc
frouwe eysch dede gheset te sijn in huer doa
rie ende of daer op gheset gelet word. weet
dat sy fculdich is te hebben op dat leen pro
uifie te leuen van huer recht te begheeren vā
dat derbenderle dat waerdich is ende welen
mach die douarie gheyschet alle dpe proces
geduerende sonder dat der ioncfrouwe fcul
dich is te doene noch te gheuen ander cauce
dan iuratorie.

et. quāis de
par. li. vi.

C. si nupf. se.
cū. mul. v. ru.
de dot. p. mul.
v. rubrica de
fure. dot. v. ru
brika de ref
vrou. actio et
ru. de pac. cō
uen. v. rub. de
dote. cautā.
v. ad h. fcti fcti
h. l. i. c. i. Ca
lib. i. fcti mul
lier spōfando
tenet. p. liber
tate. p. dote f
nunciet. Et si
decipiat p. mul
cipiat caueat
q. secundo.

¶ Exemple daer op.

¶ Het gebuerde dat mijn vrou kattrij constans weduwe gebleuen vā mijn heere van rume in courneles. dede eylich in des conincs houe tot maire in courneles. om geset te sijn in trecht vā hore doatie vander voorszreuen heerlicheyt van rume. Die erfgenamen vā der voorszreuen heerlicheyt ghehietē mijn heere mahien vā lannaps daer tegens seyde efft opposeerde seggende veel rebenē bidē welcken sijt niet en was sculdich te hebbē ende sy seyde ter contrarie. Het wort geleyt bidē baecilii vā smendops die op die tijt bāck oft gedighē houdēde was dat si sculdich was te hebben prouisie die proces ghebuerende. Dat is te weten van tderde deel vā hēlfte vander waerden van allen voorszreuen leen. Van welker sentencien gheappelleert wert biddē voorszreuen here vā lannaps int parlemēt. Die sake van appel gheuentileert int voorszreuen parlemēt vā elcken vāden voorszreuen partijen. Het wort geleyt bi arrest vā dē parlemēt tot parijs. dattet so wel gheswēen was biden voorszreuen baecilii efft qualiken geappelleert bidē voorszreuen here van lannaps. Efft so wort gecōddē neert die voorszreue here vā lannaps inden costen efft boeten. etc.

¶ Vanden bewisinghen efft vozderinge vā huwelic die ghedaen worden op onedel oft eyghenlant.

¶ Capittel. CC. xxiij.

¶ **N**ae dat ic geleyt hebbe vā dē doarien toebehozende den vrouwen. oft ioncfrouwē ter cause vā dē leenen efft edele houdige so volcht daer na te seggen efft te thoē vā dē bewisingen oft vozderinge vā dē huweliken. opten lande onedele. oft eyghenlant ghehouden in eygendō. efft wat recht de vrouwe oft ioncfrouwen daer an sculdich sijn te hebben. so wel bidē costume locale. als biden bescreuen rechte so weet dat die vrouwe oft ioncfrouwe nader doot van huere mā inden eyghenlandē die van hem comē. na dat hē daer af geen kinderen en heeft. mach efft behoert te hebben recht viuelotte. efft is also ghietē biden waerliken. om dattet is te seggē. Om dz

C lviij

leuen ende nootroeft vanden vrouwen ofte ioncfrouwen. ¶ Costume vā smendops. ¶ Soe heeft die vrouwe oft ioncfrouwe. ontrecht vā weduwelcap in landē ghoudē by scependō. dye helfte so lāge als sy leeft. Efft indien si van huere mā kinderen ghehadt beuet leuendich. hoe wel datse gestouen warē. voozden vader. si heeft in erue efft ewelic. Efft inden landen ghoudē. in pachte ende cottērie en heeft si niet.

¶ Costume van sinte amand.

¶ Item indē lande vā sinte amand. die gheuoente is. Dat de huelic doert dat wif. ende daer om behout si alle die erue oft lant. soe langhe als sy leeft. Efft of si kinderen ghehadt heeft. indien sy leuen ghadt hebben hoe wel dat sy voozden vader offliuch sijn. sy behout al tot ewighen daghen.

¶ Costume vā rjsele efft vā courneles

¶ Item inde castelerie vā rjsele efft vā courneles. Die weduwe die sonb kind blift en heuet niet aen die erue. die comē vā huere mā soegen. maer indien si daer of kinderen heeft sy ghebruyct daer af so lange datse ierich sijn. Ende alsdan behoort sy te deplen teghens haer kinderen. ende haer leuen lant heeft si dye helfte vanden voorszreuen eruen. Ende indien si weder huwelijcē sy is schuldich te deplen teghens dye kinderen vander helfte so lāge als sy leeft ende die kinderen vā hēlfte. Ende indien hoer kinderen stouen sy alpest haer lōftochte. ende dat gaet brj aenden erfghename van daert coemt. Ende indē hupstraet neemt sy voozwt van die clederē dēnende tot horen liue die alder beste bidē rechte van weduwelcap. ende voert allen andere hupstraet sijn te deplen half ende half soe gheringhe als sy sonb kinderen weduwe blift.

¶ Costume van mortaigne.

¶ Item nae die costume van mortaigne op die schel. Die leste leuende vanden mā oft wif. ghebruyct t biterendeel vanden lant oft erue ghebleuen vanden doode. ende nae der lester doot het keert weder aenden erfghenamen van daert ghecomen is ende den hupstraet deelmen half ende half.

Heretia ff de
iure scripto
vidua dēt al
p? anū luct? si
ei nō restitua
tur de h vide
ag. v. m. i. l. d.
mors in pncip
pio. ff. soluta
matrimonij.

Wanden ghiften die man en wijf malcander
deren geuen die vergadert sijn in d'echte.

Capittel. CC. xxiij.

Hier na volcht vaden ghiften d'ye mā
en wijf malcander daer of doen willē ver-
gadert wesende in d'echte. So weet d' de ghif-
te die de mā sijn wijf doet duerde dat hu we-
lic. niet en hout noch en is waerdich nae den
wijlen. En die redene is. dat in dien de man
sijn wijf gaue het soude schijnen te gheschien
bi barnēde luxurie. En of dat wijf huere man
gaue. het soude schijnen dattet geschiede mee-
te wt vreesse en ontsich. dā bi and' redene. En
daer omē sulcke ghiften en sijn n'z te onthou-
den noch oec ontfangen. wāt si en hebbe ge-
veru we redelike noch tollerable.

Mer bi and' redene mogen gheschien en ghe-
daen sijn ghiften en vbeteringe tusschen mā
en wijf diemē waerliken of ghemeynlic hiet
rauestilllement. En oec islet also gehiere. daer
om dat daer inne die eē also wel vbetert wor-
det als dan. en moet gheschien en ghebaē sijn
met rechte. of ands het en soude niet houdē ge-
lic als voorscreuen is en gethoent inden ru-
brike vāden rauestilllementen getepkenc bi-
den getale van. C. lxxxvi.

Ma eē vrouwe haer dingē wech te brengen
Item oft ghebuerde dat een wijf wesende
met hoer mā bi quaden rade wech brochte e-
nighe sake vāden hozen en dat hemelde of v
cochte. weet dat de mā daer oē wijf niet ver-
uolgen en mochte vā dieste. noch vā and' sa-
ke dāom weder te hebben sijn goet of sijn sca-
de daer hi die soude mogen vinden of weten
Noch en soude daer om sijn wijf niet moghē
belasten noch doen vāghen. dā om te weten
waer sijn goet waer. of die haer dien raet ge-
geuen hadde. Ende die redene is dattet wijf
also wel daer of vrouwe is als die man heere
Ende het en is inden mā niet sijn wijf te mo-
gen belasten noch criminelic noch anders. eē
waer dat si getracteert oft eenige sake gedaē
hadde om sijn leuen te cozen.

Die forme te stellen vrouwe oft id'rou-
we in hoer doarie.

Capittel. CC. xxv.

Die forme om te setten vrouwe oft id'c
frouwe in hoer doarie. mach gedaen
sijn ende gheschien in drie manieren. Dats te
weten bi brieuen en mādement vanden co-
nine die allen wedu wen te bewarē heeft. Die
anderde manier bi beclachte gedaē m'z recht
aenden gherecht vā d' plecke. daer of dat le-
gehouden is. Die derde manier is bi commissie
vā mīse de fait en dese lesse maniere is d'ye
gewoenlicste en sommiere. en mach gheghe-
uen sijn viden rechter vāden resolt vādē leen
oft viden rechter royale ouerste vā d' plecke.
Ende bi dier commissie is die vrouwe oft id'c
frou bi sapt gheset in t'rech vā huer doarie.
En oft daer tegens geopposeert wort so hout
la mīse de fait tot in d'esse. om die redene dat
doarie is dat leuen vā d'ye vrouwe oft ionc-
frouwe ende int leuen en is gheen tijt. Ende
daer om behoort si geset te sijn int recht vā ho-
re doarie so geringe als zijt eyschen. n'z tegen
staēde enige opposicie. En daer op en behoert
geen renuop die souueraen en sal daer of heb-
ben die kennisse sond' renuop. En daer omme
wil ic v' thoenen die forme vā eenre commissie
vā mīse de fait in cas vā doarie.

Commissie vā mīse de fait.

Mistran vāden bossche ridder here vā sa-
mechon en vā rincheual raet des coninc. en
baeliiu vā v'mendops. Aenden eersten sergē
vanden coninc inden voorscreuē baeliiuscap
die daer op v'socht sal worden saluyt. Vāder
syde vā desen weduwe gebleuen vā wilen
dese. Is ons gethoent geweest in beclachte
hoe dat viden ghemeynen recht vrouwe we-
duwe ghebleuen vā eenen man die ten da-
ghe vā sinen ouerliden ghebruyckende en
de possesseerende was leenen een oft meer en
hi hadde ten daghe dat si trouweden oft daer
na vercregen toe behoort die helste vā d' in-
cominghen profiten ende emolumenten vā
den seluen leenen alsoo wel in rechte vā
heerlijcheit als anders metten hoeft hofstade
oft woensladr vanden voorscreuen leen oft
leenen om die woenslade vā d' voorscreuen
vrouwe. dat naeder waerde vā des door-
screuen leen oft leenen behoort toe te hore en

toebehoort ter cause en recht van hoor voor-
screuen doarie huer leuen lanc gheueuende.
En also sy dat die hoor screuen beclager si vā
npreus en noch binnen slaers wedu we geble
uen van wijlen. A. die in sijn leuende lque
en ten daghe van sinen ouerliden houdende
was sommighe leenen en spelialiken en leen
ghelegen in alsulcke plecke. A. vande welc-
ken oft welcke die helfte vāden incominghe
profien en emolumenten iusticie en heerlyc-
heyt aengae en toebehoort die hoor screuen
weduwē biden recht vā doarie gewoenlykē
metten hoorshups het si casteel oft and'lot oft
huse cōpetente voelende oft sorgende daer in
ne te wesen geperturbeert ghehindert en ooc
mede beletet als si seyt. Ende daer omme be-
gheerde daer inne voersien te wesen en i rech-
te gehouden. Daer omme ist dat wi die aenden
vrouwen oft ioncfrouwen weduwen indē
saken bouen gescreuen willen in rechte voir-
sien. A. oarbiiden en om dat des in cas van
preuencien daer of aenden coninck behoort
die kennisse Beuelen dat ghi v transportert
opten leen oft leenen. alsdan vanden hoor-
screuen ouerliden ghebleuen inden termine
oft begrip vanden hoor screuen baciliuscap.
en op die selue daer toe geroepen die heere oft
heren. hoer volc en officiers vā wien die ghe-
houden is. oft sijn stadthouder stelt met sayte
die hoor screuen beclager oft hoer procurator
om haer. inde helfte van alle die leenē exploy-
ten en emolumenten rechten en heerlicheidē.
aenden hoor screuen leen oft leenen toebeho-
rende metten hoorshups vāden seluen leen oft
leenen. indien daer enich sijn om vā alle tge-
ne dat hoor screuen is. biden hoor screue we-
duwe ghebruycken ende posselleren vrede-
lic haer leuen lanc. ghelijck als aen recht doa-
rie mach en behoort toe te hozen te doen. En-
de dat gedaē ghi v transportert totten erfge-
namen vande hoor screuen ouerliden hē lie-
den significerende. int hinderende de hoor-
screuen misse de sayt. ten eynde dat oft si oppo-
seren willen. so geest hem dach en assigneert
daer op tot sekeren en behoortlykē daghe indē
houe vādē conic tot sijte quintijn. voor ons

of onsen stadthoud En niet te min opposerē.
de of niet ghi sulc helieden dagen te hoor scre-
uen dage en plecke. tot sekeren dage. of indie
sy niet gheopposeert en sijn. om te sien houde
en bewaren die hoor screue beclager. of huer
procurator o hart. aldaer ghi haer gheset hebt
met saite. o hem liede daer of te opposerē of te
gens leggē indient hē goet dact En o de voir-
screuen weduwē doen en teuerē hups indē
daer eenighe sijn sulcke en souffissant aleren
omogen vāden leen met reuene sal mōgē en
behozen toe te hozen procederen daer op ende
voort ticcūstantes en dependātes alst behord
sal ouerscriuende daer of. A. A. des te doen
gruen wi v. A. Welcke misse de sayt haer ap-
probet bi bestreuen rechte. A. En
dese misse defais en neemt geen stat dā op twe-
saken. Dats te weten in cas vā doarie en op
ghisten legatarie en dat sijn saken vā preue-
cien o die fauor vā hē selue So dat wie ierst
betreft aendē souuetaen of ouerste bidē rechte
subiect. en behoert daer of ghepliche te sijn.
noch ghedaē geen renuop die kennisse en blōst
aen hē als aen ope ouerste en oer als vā sake
van preuencien. B
A. Vanden kinderen te emanciperen of wet
bode te doen.

Capittel. C. xxxvi

Ade na dat geleyt is vanden weelen v. C. qā in
vanden weduwen. en vāden gheene vatorint pu-
die ghehu welijc sijn ende hoe dat si hem heb pillas v vidu-
ben moghen nae tgeent dat ic daer af gesy as. L. vira. v
hebbe biden ouden wijlen So wil ic n v leg- adde op h i fi-
ghen hoe dat ic ghesien hebbe emanciperē dy ne nō bā dē ge-
die ruralen hieten sinen kinde te setten wi si hē locū in du-
nen broden of costen Dats te segghen dat na ob? solū casib?
dier tijt den kinde is buyten den regimēt vā ut i herede in
den vader ende moeder ende is sijn selfs re- stituto in ipo-
gieret ende beleyd. Ende dat is waerdich en ereturie bat
de vast tgeen dat hi doet. tracteert. coopt oft in. l. fi. C. de c-
vercoopt. hoe vel dat hi onghēhu welijc si. dict. diu adri-
A. Hoch om sijn saken en behoort niet gecome a. tol. s. si autē
oft ghekeert te sijn aenden vader noch aē si aliquis.

Exemple daer op.

Det ghebuerde dat mijn vrouwe vā rapse
 se wilde setten buyten hozen brode oft costen
 ende regiment mijn ioncfrouwe van wirtte.
 haer dochter die sy ghehadde hadde van wile
 mijn here van rapse hozen man. Want hoe
 wel dat die voorszreue ioncfrouwe wel had
 de. xii. iaren of daer omtrent. soe hadde dye
 voorszreuen vrouwe op dye tyt in hozen be-
 wint ende regimēt ende si vmaechde raet hoe
 si des wel ende behenlic doen soude moghen
 Ende hadde daer op den raet van alle de wij-
 se costumiers vander castelerie van rissle.
 en van tournesies aldaer de voorszreue vrou-
 we hoer goeden ghelegghen waren Haer wort
 de geraden dattet haer van node was te doe
 met recht voorsz den here van wien sy houdē.
 de was die meeste possessien van hoeren goe-
 den. ende aldaer sy was meeste ghewoenlic.
 residencie oft stadt te houden ende voor de o-
 uerste. waer om sy toech voorszden bailliu vā
 berrmendops daer si leggende hadde eē groot
 deel van hoeren goeden. Ende dye rech-
 ter was souuerain of ouerste in tournesies. en
 dede clachte voorsz den rechte dat hof ghespan-
 nen van leenmannen soe veel dat mī rechte
 ghenoech was om des te doen tot dien eynde
 dat haer gheseyt soude worden biden vōnif-
 se vanden rechte. hoe dat behoorlic ende bij
 costume vāder plecke sy hebbē soude de doch-
 ter ghemancipeert ende gheset buyten hoer
 colles erde bewint. Dese clachte hem gedaen
 wesende Die bailliu vermaende sijn mannē
 van recht te segghen Waer omme bidē man-
 nen gheseyt wort aenden baillius soe dat hy
 segghen soude der voorszreuen vrouwe dz si
 bi hozen eedt soude segghen ende sweren wa-
 re omme si des dede. Die welke seide dat zijt
 meer dede om dye profite vā haer dochter vā
 om ander sake ne ghene ende oec mede dat si
 dede sonder fraude sonder eenighe quade sō-
 der deceptie ende sonder argheleest voorsz haer
 dochter ende voorsz nyemant anders En daer
 toe dat si bi hozen erde segghen soude oft hoer
 dochter. xi. iaer out was oft meer Daer toe of
 sy sensible of wijs ghenoech was haer seluē
 ende haer goet te bewaren. welke vrouwe

in teghenwoordicheit van rechte seyde bi ho-
 ren eede Dat si des dede sonder fraude sōder
 deceptie ende sonder argheleest om haer doch-
 ter. en om anders gheen persone en dat sy af-
 firmeerde dat haer dochter out was ouer. xi.
 iaren oft daer omtrent ende oec nūt en wijs
 van hoer seluen ende hoer goeden te bewarē
 Daer na wort gheseyt biden mannen aēden
 voorszreuen bailliu dat hi des ghelōcs vragē
 soude der voorszreuen ioncfrouwe dat of tge-
 ne dat die voorszreuen vrouwe haer moeder
 begheerde en geaffirmeert hadde in haer pre-
 sencie sy des woude toelaten. en consenteren
 bi hozen goeden wille sonder vrese of ducht-
 te die sy haer daer om ghedaen oft ghehoent
 is. ende oft zijt alsoe begheerde bi haer seluen
 ende bi hozen wille. welke ioncfrouwe sey-
 de dat zijt alsoe begheerde. en dattet haer wil-
 le en haer consente was. sonder dat si sy daer
 af was gheoppresseert. noch bedwongen by
 yemant Ende dat alsoe ghedaen. Die voorsz-
 sreuen bailliu vermaende sijn mannen
 dat gesien dat die voorszreuen vrouwe moe-
 der ende der voorszreuen ioncfrouwe en oec
 pepijn van rapse. oem van des vaders sīde
 affirmeerden. dat der voorszreuen vrouwe
 out was elf iaer of meer ende dat se wijs ghe-
 noech was haer seluen te regieren. ende dat-
 tet was sonder fraude als voorszreue is. Sij
 wilden seggē wat hi daer of doen soude. en-
 de sculdich was te doen bijden vāscie ende
 costume vanden houe ende vāder plecke De
 welke ghehoert die begheerte vander voorsz-
 sreuen vrouwe ende tgeent dat voorszre-
 uen is. ende dat si geaffirmeert hadde die be-
 gheerte toe laten. ende oec die consente van-
 der voorszreuen ioncfrouwe metten consen-
 ti vāder oem van des vaders sīde. en voert
 ghewelen van wat hulpe si haer woude vōz-
 deren om haer huwelic te beghinnen. welke
 vrouwe haer ghaf in vōzdernisse ende hulpe
 daer van een gulden cop bedect ende daer in
 ne een seker somme van goude so veel dat si
 ioncfrouwen wel ghenoechde ende genoech
 was ende dat sy wel te vreden was En daer
 nae wort gheseyt metten recht Dat die man-

cipacie dat der vooſcreuē ionſtrouwe wou-
de doen wech mochte gheſcien ende ghedaen
welen naden vſancie ende coſtume vanden
lande ende dat ſy wel ghenoech eſſi behoorli-
ken hadde die vooſcreuen iohāne haer doch-
ter gheemancipeert ende gheſet buten hozen
broode of bewint oft regiment ghelijc als na-
den vſancie ende coſtume vanden lande toe
behoorde eſſi dienende was. om der vooſcre-
uen iooſtrouwe iohanne van dper tijt voert
te welen eſſi te bliuen regieret vā haer ſeluen
eſſi van hoer goeden. Wan welcke ſaecke dpe
vooſcreuen vrouwe eſſi ſchede te hebben brie-
uen die haer gheacordeert worden. En woz-
de voert gheſeyt eſſi gheraden dat of de voo-
ſcreuē vrouwe woude vā dier tijt voert heb-
ben haer dochter met haer dattit welen sou-
de bi cōtract vā vooſwaerden gedaē tuſſchē
haer ende haer dochter. eſſi om een ſcher prijs
oft anders het ſoude ſchijnen dat die emanci-
pacie d e gedaen is. ſoude ghedaen welen d.
behoorlic. ende men ſoudet daer bi mogen te
prochieren.

Item hem emancipeert van ſelfs.
Item van hem ſeluen ſo ſijn ſomige ghee-
mancipeert. het ſi ſone of dochter bi hu wel-
ken. Vāt bi coſtume vanden waerlike houe
ſy ſijn gheemancipeert hoe wel ſy bi beſcreuē
recht niet en ſijn abele noch nutte hozen erue
te vercopen ten ſy dat ſy hoer iaren hebben.
Dats te weten den man tot. xv. iaren eſſi dpe
vrouwe tot. xi. iaren. **I**tem
noch is gheemancipeert van hem ſelue wā-
neer hi priſter wort of clerc van officie dpe in
hem maect ende draecht teyken. **I**
Item noch emancipeert hem ſeluen die ſone
als hi ridder wort hoe wel dat hi nyet ghehu-
welict en waer. Item noch emancipeert hem
ſeluen die ſone wāneer hi aenneemt officie.
van recht oft ander digniteyt vā poozterie
Het is te weten dat of de ghene die gheemāci-
peert behoort te ſijn die vader eſſi moeder heft
het moet gheſchien tot hoerre begheerten m3
haer dochter oft ſone. Ende indien hi gheē va-
der en heeft. het moet gheſchien bidē moeder
eſſi biden naelſten van des vaders ſyde. Ende

also biden vader indien den moeder doot is.
eſſi bi die naelſte van des moeders ſyde.

Wan ſtipulacie te geuen eſſi hem tegens pe-
mant te obligeren of te verbinden

Capittel. CC. xxxvij.
At ſtipulacie is heb ick ghehoent in
den capittel vanden differencien vande ac-
tien inden rubrike daer toe dienende ghetey-
kent biden ghetale van. l. vij. eſſi. l. vij. eſſi dair
d laet ic des te ſette alhier. Mer wel wil ic ſeg-
ghen wat ic gheſien hebbe houden van ſtipu-
lacie die alſo veel is te ſegghen als hem te ob-
ligeren enige ſake te geuen eſſi te betalen.

Te ghelouen eenen kinde.
Do moechdi weten dat of pemant geloest
hadde tot eenen kinde bi ſtipulacie eenige ſa-
ke hē te geuen. weet dz ſo langhe als de kinde
is inden regiment ende bewint vanden va-
der. Die vader heeft deſe actie teghens dē ghe-
nen diet geloest. eſſi mach die doen dachuae-
den om des te volcomen.

Te leenen pemant eenighe ghelde
Ende oft gehuerde dat eenighe leende gelt
enen anderen. gelijc of pemācian leende ſulc
ke ſōme. A. ende dede ian obligeren. dat hēt
web geuen ſoude iacob die daer niet teghen-
woordich en waer. weet dat die obligacie n3
en is waerdich dattet iacob eſſi ſchen oft ſuol
ghen mach. want tot perſone abſent en is ſti-
pulacie niet waerdich. Ende daer omme oft
iacop bi eeniger manieren eſſi ſchede ian ſulc-
ke penningen om dat hi ghehoort ſoude heb-
ben. dat ian teghens hem ghebonden ware.
ende hi hem des gaue. ghi hebt actie tegēs ia-
cop die dit ghelt ontfangen heeft bi actie van
ghedaen ſaken want met redenē iā behoert
daer of v3te welen na dat hēt iacop alſo ge-
daen ſoude hebben bi ſulcket ordinācie. mer
iacop iſſet v ſculdiēg weder te gheuen. Eſſi of
ian des niet en hadde iacop willen geuen eſſi
hi hem daer teghens hadde willen bezweren
iacop en hadde bi diet obligacie niet ontfanc-
kelick gheweest.

Vander cracht vander ſtipulacie.
Item ghi moecht weten dat ſo wes eē an-
der gheloest is te doen bi ſtipulacie. Die crach

hic ponit no-
uā formā p-
mācipatūis
nā dē h q mē
filia emanci-
pauit q eſſi cō-
tra oia iracū
mē filiū i filia
in p3ate noha
beat v ſic h iā
ſu nō ē op? e-
mācipatōe. S
ſemie inſt. de
adōpt. v. l. mu-
lierem. C. eo v
iō m3r adōp-
tate nō p3. iā
v dē h obſuā
oū vt emanci-
pāda ſemāci-
pād? ſi. r. l. an
noy q ē d. p
teſta inſt. qd
mod. ius pat.
potest. ſoluit v
certū ē q ē be-
neficiū emāci-
pare aliq vt. l.
ij. au? C. de e-
mācip. libe. et
dē expreſſe cō-
tra. l. iube? C.
de emāci. libe

hic erat ſus
mo ſim ius
ſcriptū p3edi-
a m3mop. v. v. d
nis nō pnt ali-
enariſ h dēre
to h dē q mi-
nor etia; poſt
r3ij. anuy b3
p3 v3dere led
inſtituet. l. ij.
v ſeq. C. de p-
d. inno. ſyde.
cre. non alie

vide de h3 bal
dū in l. ap3 ho-
ſtes i v. l. colup
d3. extra q r o
C. de ſus v3e

gati. D Nota h q fm ius ſcriptū iut. xij. dignitates q liberāt aliquē curialē a curiali cōdictōe vt. C. de curia. l. ſi. i. r. v. ille
eēdē liberāt a p3ia p3ate vt in auct. cōſtitutio q dē dignitatib? s. i. et. s. gūalir. C. de cōtra. v cōmit. ſpula. l. ſi filie tne
f C. l. dic. l. h cū tuam pecuniam. inſt. de iuri. ſtip. s. alteri ſtipulari.

C. l. veter. in
ris altitatis
C. de p. et co
mic. stipula.

C. de iunct. si
pu. l. i.

C. ru. dict. l. si
bera matris
ma.

C. ru. dic. l. ut
int. absentes.

C. ru. dic. l. ex
co. instrum. ta.
P. si e. iura
m. to talis si
pulatione vela
ta. c. quis pac
tu. extra de
pact.

C. ru. di. l. do
lo. ul. metua
hioito.

C. de duo. re
is stipula. et
p. m. l. credi
tor prohiberi
non potest

C. ru. di. auc
t. etica. si ita si
pactur fuerit
speciale.

C. ru. di. l. ex
primere debu
eras

L. si de iustor
de fidem.

te van d stipulacie is sulcke eff so stercke dat
se draecht en gaet opten erfgename nad doos
vanden ghenen diet also heeft ghestipuleert.
Ende men mach duolgen den erfgename te
doen eff te voldoen die gelofren va sine voer
later daer hi sake af heeft eff die successie.

Hoe stipulacie gheen stadt en heeft.
Capittel. L. C. xxxviij.

O hi moecht weten dat so wesenighe
weesen obligeren of ghelouen het si dattet ge
daen sy bi forme van stipulacie so en isst n3
waerdich tghen dat si daer of doen.

Item stipulacie oft hu welic die b3
hepliger kercken niet gheconfirmiert en wor
den en is niet te houden.

Item en is stipulacie n3et waerdich die ingenerereert
mach friuolle obligacie ten si dat die stipula
ten daer tegen woordich syn noch die twee te
gen woordich en mogen niet binden die. is
absent. ten sy bindende sinen erue om son
linghe sake.

Item en is stipula
cie niet waerdich van toecomende successie.
Want het is teghens goede leden. ende wes
teghens goede leden gedaen wort en is n3 te
houden.

Item en is stipulacie
die ghedaen is bi vzele constant niet waer
dich en wat vzele constant is heb ic hier vo
ren gelept inden rubrike geteykent biden ge
cale va. c. xliij. Noch bi loofheyt fraude noch
deceptie men macht al wel weder roepen.

Uan sommige die te same doen ee
nighe stipulacie.

Wet dat twee oft meer doen stipula
cie te samen En het ghedueret dat die
een duolcht wort ende bedwongen te betalē
Weet dat hi sculdich is te doen dachuarden
syn medegeselle. die met hem dbondē is. En
oft hi hem daer inne geen geselschap houdē en
wil als hi daer af rechteelic gesommeert eff be
teykent wordt ende dat hi des betalen moet.
daer en ist niet dat de ghene die also betaelt
heeft bi stipulacie die hy daer of gedaen heeft
hi en mach wel daer na duolgen synen me
de gheselle die met hem verbonden is so d3 hi
hem geselschap doen sal te betalen. eff weder te
geuen syn aen deel vāden schulde die hi daer

of betaelt heeft d die stipulacie. daer inne sy d
b3den waren En die rechter behoert hē. als dā
daer toe te bedwingen.

Mer op die recht volcht hier na een auctē
Die seyt datter warachtich is. dattet recht vo
te gescreeuen seyt eff bewijst. indient also si d3
allen dē ghenē die alsoe geobligeert syn n3 en
syn indē lande eff of dat die ren so arm sy dat
hi niet en heft waer mede dat hi betalet mach
als dā machmē die ren alleen a3spēkē. Daer
indpē si alle indē lāde syn machrich genoegh
te betalen als dā behoortmē aē te spreken alle
te same En de rechter behoort hem liede te be
dwingen te voldoen die stipulacie.

Item hier na volcht een ander recht. die con
firmiert dat recht voorscreuen in cas vā sti
pulationen eff seyt. Na d3 sommighe geobligeert
syn d een sculde. op dattet sy een door al son
der and exceptie Weet dat den ghene diemē
sculdich is in hē heeft die hoere aen te spreken
wie dat hē belieuen sal vādē dbōdē. ende die
sal moeten antwoorde eff satisfactie doe vā
alle die sculde indien h3t heeft te voldoe. mez
hi sal hebbē syn wederkeer opten genē. waer d
me oft door wien hi geobligeert wort Indie
hi eer hi litiscōtestiert inder saken hē sōmeert
eff dmacēt met recht hē te quēten Vāt indpē
hi hē na litiscōtestacie sōmeerde hi soude te la
te comē eff en soude hebbē geen dhael En oft
elc geobligeert waer door syn aēdeel anders
en soude sy niet mogen veruolcht wesen.

Vanden borghe eff borchtoghte.

Capittel. L. C. xl.

Die borgen die die clercken hieten fide
iussores d3 die ruralē hietē borchtoght
te. Wil ic seggē eff choenē tghēet dat ich daer
of gesien hebbe. So moechdi weten d3 na die
opinie vā sommigē. men v3e drie manieren
van borgē Wats te weten borchtoghte stipu
larie borchtoghte accidetale. eff simple borcht
oghte Die borchtoghte stipularie is wannē
pemāt obligeert bi stipulacie eff geloofte scul
de te betalen door een and eff daer of maect
sine sculde hem obligerende bi trou eff bi pep
ne tot sekeren daghe te betalen.

Dat de erfname gehouden is vād borchtoghte

De ghene die is accidentale spruyt effi da-
let vande stipularie. gelijc als de erfgename
vanden ghenē die alsoe sijn schulden gemaect
heeft voor eent andere als voorszreuen is. als
hi offinich wort. is gehouden die selue schulde
te betalen bi tghenē dat hoer voorszader sijn
propere schulde daer of gemaect heeft of nae so
mitgen. wāneer successie coemt op sommigē
bider doot vā eene die met schulde belast was
vā sinē voorszad. En die gaet vā erfgename
op erfgename so lange dattet betaelt sy. **A**

Dat die erfghename nyet ghehoudē en
is vander borchtchte.

Die derde borchte die simple is. is wāneer
yemāt borge is dat die and betalen sal dē der
de persone sulke schulde. ac En dese borchtch-
te is gebieten simple daer d dat de borge daer
of alleene sijn schulde niet en maect effi voer al
effi voer desen borghē en is de erfname vādē
borghē niet sculdich. Vāt als die borge doot
is die borchtchte sterft mede.

Doe weet dat vā die twee maniere vā borch-
tochte bouen gescreuen Dats te weten die sti-
pularie effi die accidentale moetmē op hē sel-
uen antwoordē die dachuaert wort voor
recht. noch waringe noch gheselschap en heeft
daer stadt. daer d datmen daer of gemaect he-
uet sijn propere schulde sonb eenige modificati-
en die hi tot sekeren saken effi bescreuen recht
daer set ghelijc als hier nae gheseyt sal wordē
inden rubrike gheteypkent opre getale. cc. xli.

Noch oec vā accidentale en heeft hi ge-
exceptie. om dat die successioer oft erfghena-
me representeert die stede vāden predecessioer
oft voorszader die also geobligeert was.
Mer indē simple is exceptie effi mach begeren
te roepen dē ghenē om wien hi borge is effi dē
hi hē daer of vāet effi ontslaet die welke des
sculdich is te doen indien hi so veel heft. wāt
so lange als de principael per heeft aen te ver-
halen mē en mach noch en behoudē den bor-
ge aē te spreken. Maer of die principael arm
waer effi dat hi niet en hadde mede te betalen
al dā soudet die borge moeten betalen. Of dē
die principael wrlādich waer. so dat hi wt wa-
re so langē tijt als die expatriacie of wrlādich-

heyt begheert. gelijc voorszreuen is inden ru-
brike daer toe dienēde. geteykent metten ghe-
tale vā. L. xxi. So moetmen antwoorden
ende voldoen. **B**

Te nemen pande om borchtchte.
Somtijts geboertet dat de borge pāde ne-
met vāden ghenē voor wien hi borge is. En
oec geboertet somtijts dat de creditoer pande
neemt effi borge voor sijn schulde. So weet dat
die borge die de pande heeft toc hē indiē hi d-
uolcht wort. behoort hi te sommeten sijn pri-
cipael eer hē dē panden dcoepen mach noch
aenspreken. Vāt het en is niet dā sekerhede
dat die principale niet en verarmt. Mer den
creditoer die voor sijn schulde neet borge ende
pande. weet dat indien hi die borge aēspreekē
wilt hi is sculdich hēliedē in handen te setten
die pande oft pant. oft ands en soude hi nyet
ontfāclie wesen wāt indien hi de pādē voert
verlet hadde so soudet genoeg sijn. dē hi dē
weder brochte in sijn wesen. goet effi geheele.
effi setten in hādē vāden borghen. oft si en sou-
den niet ghehouden sijn te antwoordē wāne
na den sommigen. het schijnt dat hi hē gedra-
gen effi gehoudē is aē die pāden effi die borghē
gelaten als hi hem behelpt in and manieren.
Te vāden sijn schulde tot ander
En of enige die borge hadde d sijn schulde die
verandē vādē eenen op and. weet dat dē
borghen die vā eersten borge waren sijn dēsla-
gē vā deser borchtchte ten si bi also dat si hē
and wērf vā nieuws bekenneen borge te wesen
aenden anderden creditoer. **D**

Item biden borghen te eyschen sijn ga-
randt oft acquit.

Item biden recht in codice bescreuen is ge-
sept dat de creditoer mach heeft te laten den
principale effi aenspreken die borge ten waer
bi also datter and voorszwerdē waren. Maer
bi een autentique die volcht dit recht effi mo-
dificeert bi dat nyet wt recht te eyschē sijn ga-
randt oft acquit biden borghē. dat is die pri-
cipale. En seyt die autentique dat als sy beide
tegen woordich sijn. dats te weten die princi-
pale effi die borge. De creditoer en mach noch
en is sculdich per te eyschē den borghē ter tijt

De insti. de f-
de insti. f. fides
instor

De fidei-
māda. aut
fidei-
q. v. l. f. fides
instor.

Cr. u. d. et. l
creditori q
eodem.

Cr. u. d. m.
natione.

Insti. de fide.
iustorib?. §. si
plures sūt fi
demisso: es. e
q̄lqs teneat i
solidu: sed h
bificiū diuit
onis ex ep̄i
dū. aduam.

I Ghi moecht weten bi bescreuen recht dat
vrouwen gheen borghen en moghen wesen

I So moechdi weten daer op dat indien pe
mant sy die een ander verhoort hem weder
te brengen te houe of te rechte te staen . en hee
is ghebuert dat die borghe ofliuch woorc een
den dach betrefkent te houe. Weet dat die eer

Digitized by Google

ghehadt en ghebraghen sal hebben.

¶ In recht te staen op peyne.

30
Secretarij de
fideiuss. et per
uenit. s. c. con
stitut. Justit.
et ci. s. si quis

¶ Item te recht staen op peyne daer op ghe-
daen. ende bi bozchtichte op te veruallen i pei-
ne in een somme van ghelde die ten dage ge-
assigneert soude veruallen. wil ic v segghen
en thoenen tghene dat bidē keyser iustitiaen
geordineert wort inde lesse ordinancie die hi
maecte bi sinen rade. daer op v gadert en ghe-
houden.

¶ So weet dat of yemant is dpe
een and bozchtichte te recht te comen te houē
tot sekeren dage ghenaet. op te veruallen in
seker peyne tegens den hert ende dē dhorch-
de niet en coemt te houē tot dien daghe. Wy
moecht weten dat indien hi niet en heeft se-
ker onleden hi is ghehouden inder peyne en-
de is veretegen aenden hert bidē default vā
den daghe bidē manieren hier na volgeride
Vāt die borge heeft relieuement Dats te we-
ten dat hi sculdich is te hebben also veel tijt
te betalen die somme verboert aller tijt ghe-

de fideiuss.
to. l. sanctimus

weertis vāden daghe vā d bozchtichte tot-
ten daghe die g assigneert wort den dhorch-
de te houē te comen. aldaer hi ghebrekelic ge-
uallen is te copaceren. En of binnen dien da-
ghe de borge so veel doen mach dat hi dē ge-
ne daer hi borge vooz is bzingen mach te ho-
ue. hi behoort ontslagen te wesen vāder sel-
uer somme also verbuert bi default. En oft
den dach te cozt waer so behoort de borge te
hebben eenē redeliken dach des te doen. d is
te minsten vā. xv. daghen. ¶ Die rechtē seg-
ghen meer na doen ter tijt dpe dingdagē wa-
ren veel langer Ende nae sommigen opinie
behoort aldaer te wesen drie weken. oft. vi.
weken en niet meer. wāt die ouden rechtē in
dit stucke gheuen. vi. maenden te hoochsten.
mer het is wel te dencken dat die dingdaghe
niet en dienen vā. xv. dagen tot. xv. daghe

Contraria au-
tore mādatt.

alst n v is En indien hi d wren oft dāt woer-
den woude den ghene daer hi borge vooz is
naden rechte is hi daer toe dīanclic op dat hi
des beghint te doen binnen den dage. dat hy
ander wren den ghene daer hi borge vooz
is weder ghebrocht sal hebben. Mer daer na
moet hi die pleyte beleyen. en bzingen te en

de. en ch soude niet ontslagen wesen daer na
om weder te bzingen die dhorchde hi en sou-
de betalen die peyne op hem gheuallen bōdē
defaulte vā d cōtumacie bouen gescreuen.
En noch en sal hi niet mogen weder bzingē
noch met fapte aennemē dē dhorchde. te wa-
re dat hi daer af enigen laste gehad hadde in
ibeginfel vā d bozchtichte doen de En of hy
den andden termine dat hi sculdich is te be-
talen. vāde. Dats te weten die andde. xv. da-
ghen of die maēde. of die ses weken indē daer
soe veel tijt ware nemmermeer en soude hy
al dā doen mogen noch aennemē dpe pleyte
vooz sijn borge noch vry wesen hi en soude
betalen die peyne daer op verbuert.

¶ Een en anderen te ontbieden dat hy
borge wordt vooz hem.

¶ Item oft ghebuert dat yemāt een ander
ontbode. dat hi vooz hem borge wesen soude
van eenigen geloften coop. of cōtract. en dpe
ghenē diet alsoe ontbode soude wesen. vooz
ontbode en and. dat hi borge soude wille we-
sen vooz dese daer hi of ghebedē was d borge
te wesen. en de gene diet also wed of lest wert
ontboden sal sijn. des doet. en borge wordt.
hi mach hem daer af weder betrecken aendē
ghene die hem dōboden heeft en de ghene dpe
terst ontbode was. en daer om gebedē mach
wed d hem betrecken aendē tersten ontbieder.
of diet eerst ontboden en geboden heeft. d wel-
ke na dattet bliken sal vāden geboden alsoe
ghedaen. gehouden sal sijn indien daer ghe-
schil of valt al goet te doene en te ontsadigē
of scadeloes te houden deen en dan d mer dat
sal wesen son d reconuencie. Vāt elc heeft en
son blinge actie deen tegens den ander bi ac-
tie van gebode. en elc sal gehouden wesen te
antwoorden vooz hem seluen. mer is waer-
achtich dat die eerste gebieder sal vry en scha-
deloes houden den genen die hi eerst ghebedē
of beuolen heeft. en dan d sal vrien werde.

¶ Vā dē borge onleden te hebben
¶ Nochtans seit de bescreuen recht dat of yem-
ant een and dhorcht te recht te bzingē Dats
te seggen te houē. En dē ghene die also dhor-
get is niet wed comen en mach ouermits se-

ker noot onleden die hi heeft. dat de borze die dach gehouden sp. voor geexcuseert of onschul-
dich. Nu mach sijn geuraecht. of de borze hē
niet geloofst en hadde te brengen dā tot dyē da-
ghe. En hi tot dien dage heeft die onledē voic-
screuen. te wetē of daer omē de borze vry est
ontslagē sal wesen dā sijnre borztochte. we-
ter dat na opinie dā sommigē hi n3 ontslagē
en wort. wāt hi en brengt hē n3 wēb toe be-
hoorliken dage. wāt al hadde hi ten eerste da-
ghe seker onledē daer omē en is hi niet wēb
getomē. ten dage. omē te rechte te staē nae d3
de dwerer toebehoort. en sculdich is te cōpa-
geren. en dienen ten iersten daghe oft niet.
En nochtans sal mē weten dat in sulke sa-
ke is seker noot onleden presupponeert of be-
hoorlic stat te hebben. en dattet si weder te co-
men ten dage vanden houe eens te minsten
in sulke stat dat de dōdē was ten dage d3
hi des gelofde. en ten daghe dat bi regule dā
proces behoort te dienen. ierst vande daghe
vander borztochte. A

¶ Vanden borzge wt der borztochte te gaē
Item oft geboerde dat semāt borze si voic-
een and En daer na dat hi also borze gheble-
uen waer. eenen sekeren tijt woude wt dese
borztochte wesen Het en sp d dies wille d3 hi liet
dat den gene daer hi borze voor is bederft of
wechbreut sijn goet. of anders dat hi hem qua-
lic regiert. so dat hi daer bi vreeft. dat hi hē n3
vrien oft onclaffen en sal mogē. ten waer b3
also dat hi daer in getredē waer b3 sulcker cō-
dicie dat hi daer wt mochte treden te rīde. oft
tot cōdicie. Vwet dat hi daer ands niet comē
en mach wtter borztochte. En dā borztoch-
te en mach niemāt wt treden son d cōsent dā
partien Dats te weten vādē gene diemē d3
sculde sculdich is. en vāden borzen die m3 hē
daer voor borzge sijn. B

¶ Vanden actie die den borze heeft teghens
den ghene daer hi borzge voor is.
¶ Als hoven geseyt is in dese selue rubricke
in een rechts gefundeert opten decretale. Soe
wie gheeft en betaelt ghelt voor borztochte.
Vwet dat hi heeft actie dā wedhael opten ge-
nen daer hi borze voor is. op dat hi die borz-

tochte gedaē heeft tot sijnre begerren en dat
den borze sinen meester doet dachuaerdē vo-
re den rechte d hem te vrie eer hi betaelt. wāt
anders en soude hi geen verhael mogen heb-
ben En daer d die sekerlic wil procederē. nye-
mant en behoort hē te vorderē borze te wese
voor een and. son d bedē of begerre. Wāt an-
ders en is daer geen dhael En illet gedaē ten
ghebode dā een and Dats te seggē ten beger-
te van andere. weet dat de borze indie hi be-
scadicht wort. hi mach des wēb halen aendē
genē. door wiens begerre hi dat gedaē heeft.
Hoe wel dat d sekerlic te procederen in sulke
sake mē mach en behoort te begeren. dat den
ghene waer d men borze wort. hē ghelofst te
vrien. wāt al dā is daer gelofte dā stipulacie
die welc is die sekerste wech. Mer na beschre-
uen recht. indien daer of gheē and ghesil en
waer. dā d die generale maniere te begheren
borze te wesen. so is daer actie dā veruolghē
dā gebode dā. hē. te vrien en te quiten. C

¶ Te ontbieden dīdē d borztochte dat sijn bor-
zge voor hem procederen soude.

¶ Noch seit die bescreuen recht dat of de bor-
zge duolcht worde m3 recht voor sijn borz-
tochte. en hi des liet weten aēdē gene daer hy
borze voor is en hi dē borzge dōzcreuē dōbo-
de te procederen en dweren tegens dē eyscher.
daer hi borze tegens is. en die borzge hē dāt
op verweert mertecht. hoe wel die borzge by
eenighe negligencie bi hem ghedaen veruol-
van die accessore of principale. oft in boeten
oft in costen. weet dat de ghene daer hi borze
voor is die hem alsoe gheboden heeft te ver-
weeren. hem is ghehouden weder te gheuen
ende te restitueren die schulde die in deser d-
uolch doende. d3 borzge ghehad sal hebbē.
Het teghensstaende dat bi faulte vādē voor
schreuen borzge ghehoort sp die sentencie aē
den voorcreuen borzge. Ten waer by alsoe
dat den verborzde mochte den borzge alsoe
ghebreckelijck oft negligent argueren de do-
lo ende dat hi qualiken ende bedriechlijcken
ghedaen heeft die negligencie of gebreke bi hē
daer d ghedaen In welcke sake al dā. die bor-

ff. si qd cantio
in ind. f. l. i. r. e.
can. fac. l. ij. §.
si quis in iudi-
cio.

C. mandat. l. i.
p. ea cora. q.
l. i. l. i. r. e.

C. mandat. l. i.
cu. ex ca. fidei.
f. i. l. i. r. e. i. n. t. i.
de fide. §. si qd
aut fidei i. l. i. r. e.

C. de mābat.
le. si. de iur.
for. v. l. a. p. ea
luc. glo. fi.

C. de pig. nol
debitor q pig
norans.

C. ru. dict. q
uis constet.

C. ru. di. l. cre
ditores q nō.

C. ru. di. l. vlu
capit. pigno
ris.

C. ru. dict. l. a
dominū; et
possessionis

q h? q ce
ditōr nō possi
det v l. pōlle

siōe vluapti
s nō pcedit. i.

l. pōssessione
de reg. iur. li.

ut. ergo nō p
scribit fm q

dā. g. cū t. cō
tracū in. l. cū

notissimi sup
abo cōstituta

C. de pscryp
xxx. anno.

C. ru. di. l. auc
tētia. q ita fi

C. ru. di. l. de
bitōr neq; vā
ditōrē. l. pigo

ris l. ppothece

Rora q non
hū pōit hie ca

l. l. debitorē
nā loqē q qū

ipe debitorā
lienar tē obli

gata pē credi
tor l. p h? v re

tinet ins pig
noris

ghe gehouden soude wesen vande voorscre-
uen costen ende boeten.

¶ Vanden panden gheselt in nampt oft te
pande. om sculden diemen schuldich is.

¶ Capittel. CC. xliij.

¶ Dat ick ghesien en ghetuoent hebbe
vande boeghe en fideiussors. So vol-
get daer na terhoenen en te seggen vādē pan-
den die in nampt oft te pande gheset sijn om
schulden diemen schuldich is. En daer of seic dz
bescreuen recht. De schuldenaer en is daer om
niet ontslagen vā dē scult dat hi pādē in nāp
te oft te pande gheeft. ter tijt toe dat die pande
vercocht is. om te weten oft also veelē waz-
dich is. als die sculde bedjaecht. want indyēt
min waerdich waer. de schuldenaer is schul-
dich dat surplus. En indient meer waerdich
is. hi is schuldich weder te hebben.

¶ Te obligeren panden int speciale en-
de int generale.

¶ Somtijts gheboertet dat schuldenaer geob-
ligeert en obint eenighe saecke int speciale.
of bi sond met alle sinen goeden int generael
men schuldich is daer op houden wil dattet al
verboden is en dat hi vāden sinē of sijn goe-
den hem niet en mach behelpen. biden dān
de die hi seyt daer op bi hem ghedaē te wesen
Weet bi bescreuen recht. dat indient alsoe sy
dat die goede die oboden sijn int speciale mo-
gen goet ghenoech wesen en volbrēngen tge-
ne daer datle om obodē sijn so en is vā genē
node. datter meer verboden of becōmēt sijn
Want pande te gheuen. en is anders n. dā
den ghenen diemen schuldich is. te seicē seker-
hede vā wel betaelt te sijn.

¶ Te vercoepen die pande sond recht
Item wāneer pēnāt pande geest Het sy er
ue of roerende goeden op voerwaerdē en op
cōdicie. dat indie binē sekeren dage n. z. gelost
en wort. dat de ghene in wiens handē dattet
gelet is. hem daer in mach stellen in besit oft
te doen vercoepen. weet dat hi hē n. z. en mach
behoorlic setten in possessie vā dē sake. noch
doen dcoepen. tē si dz hi bi auctoritē vā recht
des doet En nochtān henger die bescreuē rech

te dz indien hi des dede sond auctoritē vā
recht. so en waer daer aen niet mēdāē.

¶ Vān vluaptie oft pande.

¶ Den gene die te pādē geest enige sake. ende
de gene wien des gegeuen is te pādē dz voert
set tot tē anō. hoe wel nochtān dattet sy tot
tulle titelē. en de gene diet also lestwert in hā
den geset is dz hout. i. g. iaren. de welcke is tātē
vā vluaptie en daer bi gemaect sy als heere
vā dē sake. n. z. te mi de gene die des ierē gege-
uen heeft te pādē. en heeft daer of n. z. blozē sijn
recht. hi en mach des wel recouuereren oft d
halen En de ghene diet lest in hādē gheset is.
mach sijn wedkeer oft dhael soeken aenden
ghenen diet hem in handen heeft gheset

¶ Vān pscryptie in pande.

¶ Itē weet dat of pēnāt te pādē settede eeni-
ge possessie vā erue. en de gene in wiens han-
de dattet geset is. dat hout bi lāgē tijt en heeft
daer d n. z. dcregen possessie. noch pscryptie.
De gene die also heeft des te pādē geset of sijn
eruen. sullen en behoren dat wed te hebbē so
geringe als sijn eischen. mits rekēde de vruch-
ten. dat op die possessie waerdich geweest is.
die costen dier aē gelept sijn. d te laboieren oft
te bouwen af getogen en mits betalende dpe
achterstal vādē sculde. diē daer enich achstal
ter si.

¶ Vādē pādē geset in eke dōs hāē
Item indien enigen pande bi pēnāt ghe-
set wordt in eens anders hant om een ander
te betalen tot sekerhede. ende inder betallighe
ghebreck sy. Weet dat eer die creditoer oft de
ghene diement schuldich is aensprekē mach
den pande. hy moet sommeren oft eyschē sijn
schulden aenden schuldenaer. Ende alsdā
indien in hem ghebreck waer. soude hy mo-
ghen aenspreken den pande met recht en an-
ders niet.

¶ Of dat die pan-
de die dlet is. gheset en ghetransportēer of d
vzeemt si. bidē gene diet bewaerde. of behoer-
de te be warē. het si bi testamēt oft anōs. weet
dz alsdā dē ghene diet so te pādē geset heeft sijn
nē erue. dz mach wedroepē en oer dvolgē toe
allē pleckē en plaetsen waer hi die weet mits
betalēde de sculde. daer d dattet dlet was. en
dēle actie so hietmen actie in d sake.

¶ Alan pande verlozen biden bewaert.

¶ Item weet dat de ghene die in bewaernisse heeft die pande van een and' indie datse verlozen worden bi sijnre sculde eff' alupmenisse. of bi quade bewaernisse. hi is ghehouden die wed te geuen. eff' daer en is ands gheen excusacie. dan indien datse hem gestolen waren. oft genomen met crachten. met and' sake vā sinen goeden. eff' oec datter bleke claerlike bytet waersond' sijn schulde. als dan soude daer wesen excusacie of onschulde.

¶ Alan saken te samen geobligeert oft vōbōden. sond' geobligeert te wesen bi sondere.

¶ Capittel. C. liij.

O hi moecht weeten dat die sake sōtjts geobligeert isteffens eff' te samen. sonder dat se belast oft vōbōden sy bi sond'. Eff' weet by dese rubrike biden bescreuen recht. Dat alle die goeden vāden ghenen die sculdich sijn in den ghemeyne sake. of vāde here. bi dese selue nature eff' cōdicie sijnse geobligeert eff' vōbōden. eff' sijn als panden waer datse sijn.

¶ Om die sculde vanden here.

¶ Item des gelijc alle die goedē vāden ghenē die sculdich sijn aenden boerte vāden here of procurator fiscali. Dats te seggē die goedē vāde genē die dē here sculdich sijn daer si onder geseten sijn. sijn geobligeert of vōbōde als pāden eff' worden betaelt vooz alle and' schulden. Eff' men geraect eff' verhaelt die selue sculde op die goeden eff' pandē vāden schuldenaers waer datse sijn ind' iusticie eff' onddanicheyt vanden here. Eff' bi natuere van recht sijnse daer toe vōbōden eff' geobligeert. Mer sommighe willen seggen. dat in dit stuck nyet en behoort begrepen noch vstaen te wesen dā om die schulden vanden here souueraen' eff' recht heeft fiscale.

¶ Alan een vrouwe die weduwe is n3 te vōvolgen voechde te hebben vooz hoer kinderē

¶ Of gebuerde dat eenige vrouwe kinderē hadde ond' hoer iaren. wed huwelict. Ende si dan daer op niet en vōvolchde. d' hoer kinderē voechde of regierers te hebbē. of niet haer deele en gaue als si wed huwelict. of niet en betaelt igene dat si huer schuldich soude wesen

weet dat die goedē vāde anderen man die sy genomē soude hebbē soude vōbōde wesen te refonderen of te restitueren dpe scade vāde kinderen. hoe wel dat den mā vāde kinden geen onderwint en hadde.

¶ Item dat die goeden wesen in eenē huise. sijn pande vooz die huyshuere.

¶ Het is een seker sake dat alle dpe goedē in een huys gebrocht sijn diemē in huirwaer heuet pāde sijn vooz die huyshuer. bid' naturen vāden bescreuen recht. eff' en behoren niet te transportert noch ghepoztet te wesen vren huyse. na dat de huyshuer des vōbōde sal hebben. wāt daer en behoeft ands gheen iusticie noch sergent. dā de here vāde huse. Also wōdet gehoudē eff' bewaert bidē castumieren al lesins.

¶ Hoe die sake vā ande te niet en mach vset worden.

E n nochtans willen die bescreuen recht. dat of de procurator vā pemāt. om die sake vā sinen meester. eff' d' sijn sake te onderhoudē vset enighen huystraet d' sijn vooz. screuen meester. eff' die meester dat wederseit wed te geuen eff' te betalen. Dat de ghene dpe hem des geleēt sal hebbē mach ontfāgē wese den pāde te vōcopen. naer dat des bekeert sal sijn. in sijn profite. bidē fapte vā sinen procurator.

¶ Te verletten eens anders goet bi loofheyt.

¶ Item bi desen recht bligt claerlic. dat nyet māt en mach vsetten eens ands goet. eff' als in die precedente rubrike is geroert. Nocht seint recht. dat of enige hēgēde bi saintise. sijn goeden te vsetten d' andere te bedriegen. ende d3 voozde hant wel wisse. of dat pemāt verlette eens ands goet wetens datter sijn n3 en waere. mer des dede d' een and' te bedriegen. weet dat in sulcher sake die pāde soude stat houdē eff' soude waerdich wesen eff' mē en soude n3 mogen vhalen gelijc and' saken. wāt die triecherie of bedroch dier wesen soude. en soude n3 gehēgē de pāde en soude houden eff' waerdich wesen d' dē gene aē nyet vōbōde eff' vset is.

¶ Dat tutoers oft voechden ende curatours moghen verletten.

C. ru. di. l. fir
vum maiorē.
v. l. q. fortuitif.
C. ue pig. act.

C. i. q. b. caus.
pig. ra. cōtra. l
vnuila bona.

C. ru. di. l. cer
tiffest eius.

C. ru. di. l. si
mē legitimat
v ē cas? spēcia
lis i q. vire scē
bi marmontij
tenet p. debet
to sue vrous.

C. ru. di. l. lā
cū? de iuec
tis C. r. nō solū
in p. r. a. l. s. c. r.
am in p. u. c. i. a
v ubiq. lotoz
v. u. n. e. c. t. a. v. i. l. l. a
r. a. f. m. r. i. s. p. r. e
s. u. p. t. i. o. e. t. a. c. i. t. e
o. b. l. i. g. a. t. a. l. g. a.
t. o. n.

C. ru. si alia
res pignori
data sit. l. i

C. ru. di. l. si p
baueris pessi
di. Prota q. h
male poit ca
rū. l. si p. b. a. n. e
ris nā d' si e
go scis rē all
enā dem pig
nori q. pign?
l. q. ē manife
ste d' to. r. i. s. e. b
hū d' in p. r. i. c. i.
p. i. o. f. m. c. a. l. i. g.

29
C. ru. dicta. l.
curator adli.

Dit de tutoer oft curatoer vā eenige saken te den eenige saken vādē ghenen die sy in be- waernisse hebben om hoer recht effi querelle te ondhouden Weet dat des wel te houdē is.

¶ Wanden saken de niet en mogē noch en behoren verlet te te wesen.

¶
C. q. res pig.
oblig. pol. vel
non. l. i.

Capittel. CC. xlv
Die bescreuen rechten segghen datter saken sijn die niet en mogen noch oeck en be- horen te sijn siet noch oec sbonden. ghelick kerwōs hoe wel nochtans dat sommige ver bindē alle hoer goeden generalic. hi en mach daer o niet sletten sijn wā indien hi eenich heeft noch sijn kinderen indien hi enige heeft noch na die opinie vā sommigē. die ghemey ne oft dagelicke cleveren vā sinen liue. wāt hi niet naect gaē en sal. welke redē niet en ge henger **¶** En dat meer is sijn behoefstelijke noo- tōst. wāt redene des niet en soude mogen ge hengen effi oec en waer niet behoofstic dat hi o sculde gaen soude tot perdicie of verlies.

¶
C. ru. di. l. ere
curator aquo
cūq; iudice.

¶ Wādē paerdē effi ploegē effi hoer toebehozē.

¶
C. ru. di. l. pig
nōp gracia.

¶ Item is verbōden den executore als doet waerds te executeren o sculde die paerdē. die wagen. die ploegē. effi and dier gelike dinghē daer toe behozen daer of die laboer vādē lan- de soude mogen celleren Wāt dat soude we- sen tegens die gemeyne sake. **¶** En sulcke goe- den en mogen niet verlet wordē noch sēoft. so lāge als mē and kan bindē. **¶** En die bescre- uen recht wil. d3 dē rechter die des sbiel te s- copen gerōdēneert sy dat te beteren. noch sul- ke goedē er behozen n3 sstaen te wesen in ob- ligacie. wāneet een mā alle sijn goedē gene- ralic obligēert.

¶
C. ru. di. l. i. q
in cūscunq;
contractus.

¶ Noch seyt den recht hier na volgēde. datter n3 behoofstic en is noch vā node in pādē te setten. noch tot s- copinge enige goedē. die de bouwerie vāden lādē of lans winninge toebehoort effi aengaet **¶** En die redene is. o datter ghebelsicht wort in den ghemeynen oetbaer. noch sulcke goeden en behoren niet te vallen in executie. soe lan- ghe als mē and vīndē mach Hoe wel nochtān dat mē dē mā most in geuāgenisse setten diet sculdich is **¶** Indien d3 hi selue die ploech nyet en voerde of bouwerien en dede.

¶
C. q. potior. in
pig. habe. l. fi.
decreto ptero
ris. v. c. q. pot
tye de re in. li
vi.

¶
C. ru. dict. l. fi
fūdiū pignori.

¶
C. ru. di. l. por
qde creditor

¶ Te obliren toecomende goeden.

¶ En oft gebuerde dat enige obligēert alle sijn ne goede bi generale woorde. na d3 die stipu- lacie of belofte behoofstic effi rechtuaerdich we- sen sal. effi d3 by dese generale obligacie alsoe gedaen. weert datter behoort sstaē te wesen dat also wel sōdē sijn alle sijn goedē toeco- mēde. als of hi dat bi woorde expres septe effi die goedē noēde. wāt obligacie nae da se ter goed trou wē effi rechtuaerdich is. is te houdē t allen saken effi cōtractē effi daer teghē en be- hoort niet gecomē te wesen noch lichte excep- tie en behoort aldā daer inne n3 ontfangē te worden.

¶ Wādē ghenen die meest recht heeft aēdē pādē. **¶** La. cc. xlvi **D**ie meest recht heeft aēdē pande blōt bi tgene d3 hier na volche **¶** Te wēt is dat de gene die hē ierst te recht treet of te reche spreect of dē genē in wēs hādē die pādē eerst geset sijn of dē genē aē wē die pādē eerst ver bōden is. Die heeft dmeeste recht opten pādē.

¶ En eerst gaet opten pande. Hoe wel dat eenighe ghehouden sijn totten gemeyne sake die welke sake is gepreuslegeert. noch tans of opten ghenē. die also aēdē gemeynte sōdē is. of om dñ sculde eerst recht gelys- ken wort. of die rechters hant daer op gheset. of eerste aēdē pandē genoēt. effi met recht ge cōsignēert. weert dat niet tegenstaēde die saec- ke ghepreuslegeert. oft de ghemeyne sake als voorscreuen is. **¶** Sijn pant alsoe ghesigne- ret effi gheroepen met recht salt passeren ende voortgaen tot executie effi tot dñ recht so ver- te als ghi daer af doet bliken.

¶ Den andden creditoer sijn sculden wil s- halen Het is behoofstic dathī dē ersten credi- toer sijn moede heeft van sūtre scult. effi als- dan so sal die pande hē gheheelikē toebehozē **¶** Die bescreuen recht seyt. dat die obli- gacie generale begrypt in haer seluen oec me- de dte speciale.

¶ Een exempel daer op. **¶** Iā heeft sōdē alle sijn goedē gfaelgt tegē s. o sekerē ghelde die hi haer schuldich was. En daer na die voorscreuen Jan o seker and sake. obligēerde tegens thomas namentlicke

C. ru. di. l. si p.
usq. distrage
tur.

te min die sculdenaer behoort te consigneren ende te vermanen die betalinghe voor goet de mannen Ende dat gedaen of die creditoer die pande daer op vercochte. men soude moge wedroepen en die consignacie soude stade houden die daer op ghedaen waer.

C. ru. di. l. in
hier is res spe
cialit. Erat
h in eo qd si
pse pignat dat
na tuc noliet
creditori illi
vendere nec p
alio das pign
n? ppr vclia
nu. l. g. s. fi. ff.
ad vel.

¶ Van vrouwen pande te verlaten vo
re een ander.

¶ Of een vrouwe obligceert oft verbint eenighē pande. voor een ander of voer haer sel uen teghens remant Ende de ghene in wiēs handen den pade verlat is. die woude voert verbinden voor hem teghens remant. oft v copen. weet dat hi des niet en soude moghen doen. Sonder dat wijf voor recht te roepē. En dat dat gedaen wort bi auctoriteit vā rechte.

¶ Die panden te vercoopen ten begheer te van een vanden creditozen

C. ru. di. l. si in
h qd iure tibi
debetur.

¶ Ende oft ghebuerde dat eenighe saken ge obligceert oft verbonden worden in maniere van pande tot veel creditozen ende een van hemlieden de pande bewaerde an wien des mede verbonden waer. weet dat indien een vanden creditozen begheerde anden rechter dat die saken vercocht worden voor hem en de voor die ander te betalen. weet datse sculdich sijn vercocht te wesen ten begheerte vā een vanden creditozen wie hi sy Mer op dye penninghen vander vercopinghe. die eerste creditozen soudē eerst betaelt sijn. hoe wel by die vercopinghe niet en waer tot hoer begeren. so verre als dat ghelt duerde. ende nochtans die vercopinghe is ontfandlich.

C. de testamē
testandi.

C. li. vi. ru. de
his q testamē
posse senium
qde eratis. v. l.
nemo.

¶ Vanden testamenten.

¶ Capittel. CC. xlvij.
Bij castume ende vslancie van waerliken houen. Testament en ordinancie vanden weersten wille vanden gene die des makede ende ordineert is te houden. ende te conserueren bi allen rechtters. soe verre alst daer of behoort is te doen blikē.

C. ru. di. l. si
frat parruel.

C. ru. di. l. si
quite.

¶ Wie testament maken mach.
¶ Ende daer om wil ic v choenen wie testament mach maken. ende wie niet. So weet dat de sone die onder sijn iaren ende inder dederdanicheit van vader ende moeder is. en

mach gheen testamenten maeken die waerdich ende behoortlick sy.

¶ Item outheyt van iaren. noch siecte en belet niet testament te moghen maken. op dz si huer natuerlike sinnen hebben.

¶ Nochtas wille die bescreuen rechten Dat na dat een ionge. xiiij iaren out is. sal mogen maken testament die m3 recht waerdich wesen sal Soe is soe expresselic gheseyt. in trechte die seyt. dat die ionghen ouer. xiiij. iaren moghen maken testament. &c. Ende is wel verclaert Dat indien daer niet meer ouer. xiiij. iaren en ware dan een vye. so soudē die. xiiij. iaren volcomen wesen. wande het is van node datse volcomen sijn Ende noch ist te vstaen. dat opten soene behozen die. xiiij. iaren volcomen te wesen en die dochter. xij. iaren.

¶ Vanden testament ghesaet voor desperacie.

¶ Ende oft ghebuerde dat remant die testament ghemaect hadde hem desperceerde. of hē seluen doode bi caserie. van hoofde. by siecte oft bi andere accidentale. weet dat die testament daer omme niet gebroken noch vscypden soude wesen. ten soude houden ende m3 recht waerdich wesen Maer indien hi hē dede mits vzele van pine oft vonnisse. die hi meynde te hebben mitsijntre mesdaet. weet dat sijn testamenten niet houden noch waerdich wesen en soude. hoe wel dat hi des ghedaen hadde daer te voze in goeder memorie.

¶ Vanden testament vanden furiosen.
¶ Item biden bescreuen recht moechdi wesen. Dat de gene die in cranche de van sinnē is niet en mach testament maken die waerdich sy so langhe als sijn siecte geduert. Mer so gheringhe als hij wt sijntre siecte is en wegecomen tot sijntre goeder memorie. Weet dz ter wijlen dat hi in sulcker staet is hi wel maken mach sijn testament Ende alsoe hoe wel dat hi dickent in goeder memorien is en dickent weder valt in sijntre furiositeit oft siecte nochtans is hi in goeder memorie. den tijt dat hi sijn testament maect in presencie van goeder mannen dyet in goeder memorie betuyghen mogen. dat testament sal waerdich

wesen En indien hi indē tīde vā sijnre sietē enige sake dede dat en soude niet houdē noch waerdich wesen.

Item vāden testamente vanden stomme
Item so moechdi noch weten of enige stōme geboren is bi sulcke redenen is hi doet En daer dīne sulcke en mogen gheen testament maken noch ordinancie vande wterstē wille die waerdich wesen soude. Mer indē eenige tot anderen tīden gesproken hadde en stōme geworden ware bi eenigen accidēt sulke mogen wel maken testament en ordinancie vāden wtersten wille. Het si bi teykenen oft bi ghescreuen na datter bliken mochte dat hi dat bi sinen wtersten wille also hebben wil.
Wanden testament vanden illegitimen oft bastarden.

Item viden costume locale willen die costumen seggen en houden. dat illegitimes nē en moghen maken testamēt vā hoer goeden die waerdich si. ten si bi also dat alle die ghilten die hi bi sinen testamente gheeft doet dan wechdragen elck die hōle gegeuen heeft. ter stont voor sijn doot. Wāt na dat die illegitime doot wesen soude. Behere onb. wpen dpe goeden alsdan geuonden souden wesen soude segghen en bi die voorscreue costume houden die goeden voor hem nae dat illegitime als dā daer inne gheuonden soude wesen in b. possellien ten daghe vā sinen ouerliden. niet tegenstaende testament die de voorscreue illegitime daer of ghedaen soude hebben. En also lietment doen en hantieren daghelix in landen costume. mer weet dat viden bescreuen recht dese costume niet en is geapprobreter. Wāt bi bescreuen rechte. alle mogen si te stament maken dat bescreuen recht niet en verbyet ghelijc voorscreuen is.

Wanden prelatten en religiofen.

Item een prelaet en mach gheen testamēt maken vanden herkelike goeden. mer vāden goeden die hi hebbe soude vā sijn propeet. dast of so mach hi testament maken tot sijnre belicte.

Item ghy moecht weten dat religiofen geproffijst geē testamēt en mogen makē die waerdich sy.

Roeh moechdi weten Dat clercken gebeneficeert van goeden vercregen vander kercke gheen testament en mogen makē dpe waerdich sy.

Hoe dat testamēt goet en waerdich is.

Hoe wel dat van outs bi bescreuen rechte van node was. dat testamēt onbehoorlic betykenet en geapprobeert te wesen gedaē moet wesen voor seuen tugen en belegelt van een vā hēlieden oft meer of anders het en was van geene waerden. Wert dat des is gemoetificeert en geordineert in sulker manieren dat n. b. tegen woordich is en ghecoedeert en toegelaten testamēt te maken aen alle dē genen die met redene desmogen doen en die n. begrepen en sijn vāden saken bouen gescreuen in deser rubrike dpe des niet doen en mogen En dat n. p. u. we recht seyt of testamēt ge maect is voor die testamenttoets. Dats te seggen voor sijn pastoor en and. twee tugen daer mede. Is waerdich ende te houden als cracht van testament behoorlic gedaē. noch costume ter rōtraris en behoort gheē stude te hebben den testamēt alsoe gedaē. en sal stude hebbe en waerdich wesen.

Roeh troest een and. decretale dit stuc en seyt. Dat of den testamēt ghedaē is bi rebelijke aelmissen sond. onredelijke sauor en sond. ontamelike ghisten. en sond. te fraudere sijn. rechte en cruen. weet dat sulcke testamēt ghedaen door twee tugen wtachtelge is te houdē en te conserueren.

Te cōdigen dē testamēt voozden rechte

Of gebuerde d. na dat die testamēt voer rechte ghecōdicht waer en die copie onb. trechte ghebleuen. Dat testamēt verlozen wort. bi eenighe auenture. Daer dīne en soudet niet bliuen ten soude stude houden en waerdich wesen. en dat die copie die onb. trechte ware. soude worden vernieuwet viden tuigē die daer ouer gewest souden hebben tegen woordich niemē.

Wanden testament te wedetroepē of te approberen.

So wie den testament wil approberē. Het en is van ghenen node te redargueren. of de tuggen vā sijn oft n. p. noch wie sijn sijn op

C. ru. di. l. in riosuz in suis indicis.

C. ru. di. l. di. secretis muto et surdo.

C. q. testa. fac. pol. l. nō p. to. ti. q. oēs pūt testari q. p. les ges ex illenō phibetur uel set onio ablo. nū q. illegiti. m. non possit testari.

Decr. de testa. v. vl. vol. c. quonundam.

fin. de c. c. qui a ingrediuntur bus.

fin. de c. c. cū officio.

fin. de c. c. cap. edis in notis

c. relati en q. cū ad vñi en ti. q. vñi cap. ti. q. vñi cap. ti. q. vñi cap. tra consuetudinis meclius niemē.

C. de testa. l. publicari seu mel.

**C. ru. di. l. tes
res. sen. an. li
ber. est pma**

**C. ru. di. l. l. r
rore. scribent
v. l. abiguita
tates q. pet. ig
noranciam.**

**C. ru. di. l. l. d
cantib. testa
meta.**

**C. ru. di. l. l. an
cin. q. quis**

**C. de legat
q. p. testamē
tum.**

**C. ru. di. l. l. r
respon. d. v. r
prudētissimi.
Nota q. d. l. h
no. d. l. h. r. bo
na. l. h. r. cū. q.
ē. heres. m. l. r.
cur. v. l. agara
r. l. h. n. d. a. e. a.
r. d. p. d. i. s. l. e. g. a.
tū. l. e. r. c. o. r. r. a.**

**C. ru. di. l. l. l.
v. n. d. i. s. l. a. c. u. l.
t. a. c. t. l.**

**C. ru. di. l. l. r
d. i. c. o. r. i. l.**

dattet gheen valliche tuyghen en sijn Want
anders en is daer tegens geen wedroepē in
stittue. **D**elaert daer of meer in sijn boeck ghe
lyc alst bliken sal int eynde van deser tubri
ke. **A** **¶** Van testament in vrede talē.
Item noch moechdi weten. dat of een clerck
die testamēt bescreift. en hi dat bescreue vā eē
and maniere dā hi sculdich waerna dē ver
stant vāden testamentoer. en vāden tuygen
aldaer teghen woordich wesen. **H**et waer
dattet de clerc dede m3 wetē h3 oft in on wetē
heyt. **D**aer om en soudet niet bliuen. de voor
screuen testament en soude waerdich wesen
en bliuen. so verre als de tuygen daer op ghe
hoort waren. **O**ft noch indient gebuerde dat
de voorscreuen clerck ghescreuen hadde. een
woort in vreedden talen. geliket w3s als of
die clerck sculdich waer te scriuen dat den tes
tatoer gegeuen heeft een scale weghende een
merc en die clerc aldan vergate te scriuen eē
scale. **W**eet dat dat ghebreckelike woort also
gescreuen of vā een and dier geloe en sal niet
hinderen den testamēt en sal goet en oeck vā
waerden bliuen en soude wordē gheuecht
biden rechter dattet een silueren scale wesen
soude. **E**n also behoort verstaen te wese vā
anderen woordē indient geboert. **B**
¶ **T**e geuen aendē clerke of aendē tuyghen
Die bescreuen rechten henghen wel dat die
testatoer mach laten en geuen in sijn testamēt
te eenighe sake aenden ghenen die den testa
mēt bescreift en den tuygen dpe daer toe ghe
roepen sijn. **E**nde en sullen daer omme nyet
ghevraecht. worden. **L**
¶ **T**estament ghemaect ouer langhen tye
Soe weet dat den testamēt die ghemaect
waer ouer thien iaren geleden of meer. daer
om niet en is v3schepdē noch oec te nyete tē s3
bi also dattet getoent sy dat der testatoer daer
na ander wille ghehadē heeft. **E**n ghemaect
ander testament voor behoortlike tuyghen.
Vanden ghiften te vercopen
Aft oft gebuerde d3 de ghiften na d3 hi enige
sake gegeuē hadde. **H**et waer erue of and roe
rende goedē en hi die v3cochte of cōsigneerde
en daer op olliuch woort. sonde te wedroepen

sijn testamēt. **W**eet d3 de gene diē gegeuē oft
besprokē is heeft sake sijn gifte te epische bi ac
tie legatarie en die testamētoers oft erfghena
mē sullen moeten volcomē en volbzēgen dpe
ghifte aēden ghenen diē gegeuen of bespro
ken is n3 tegenstaē de dattet alda vercoft oft
verlet ware biden ghiften. **E**
¶ **T**e makē bi testamēt aumoulnier en par
chonie. **H**eren is n3 v3boden b3dē
bescreuen recht mē mach wesen aumoulnie
re en parchonier vā enighe saken. **D**ats te seg
gen hebbē legat voort wt en sijn erfghename
vā enigē persone. hoe wel dat veel costumen
contrarie sijn van desen. **F**
¶ **D**at testament niet waerdich en is son
der die schulden te betalen.
Item dat testament niet waerdich en is son
der die scult te betalen en mach niet gescre
bi wat persone datiet sy. ten s3 dat eerst ende
voor alle wete die schulde betaelt sijn. en die
betuycht die bescreuen rechte. **G**
¶ **T**e geuen den pande die verlet is.
Oft geboerde dat de testatoer oft ghiften
set hadde enige vā sijn f3welen tegens eeni
ge nā sijn v3wende d3 schulde vā gelde die hi hē
geleert soude hebbē. of dat hi hē sculdich wa
re bi wat maniere dattet sy en hi hē in sijn
testamēt die pāde gaue sonde te betalē dat ghe
ne daert omme v3set ware en daer op olliuch
wordē sonde die schulden te betalen. **W**eet dat
die erfname sijn gehoudē die schulde te betalē
niet teghenstaende dat dpe ghifte oft pāde hē
ghegheuen is. **H**
¶ **V**anden man sijn w3f te gheuen
Item weet dat hoe wel dat costume contra
rie sy. dat de man niet en mach sijn w3f v3be
teren of geuen. **S**ochtrans willē die bescreue
rechten dat die mā in sijn dootbedde mach si
nen w3f geuen en bespreken seker behoortli
ke gifte en dat w3f des geloe h3rē man. w3t
alda is die onbehoortlike of v3betamelike sa
uoer ouer gelede in d3 stuc. waer dme dattet
geordineert is. dat mā en w3f maleaderē n3
v3betere en mogē in and rechte. **D**ats te seg
gen wāneer si te samē sijn in gesondicheit d
die saken bouen gralligere. **W**ā ghiften tū

sehen leuendige en mogē si makanderē nper
moeren. **A**

¶ Te legatieren
of te geuen van erfname tot erfname.

Noe wel dat sommige houdē datmē niet en
mach legatieren noch maken cōdicie dat dpe
derde erfname sculdich is te houdē ten sy dz
er hē belieft Weet dat bi bescreuen rechte dpe
testatoer of ghiftier wj heer is vā sijnre sake.
En mach daer of legatieren en ordinerē i sijn
testament tegeent dat hē belieft hoe wel dattet
op erue of lāt sy en die ordinācie die hi aldaer
op maect. sal houden en waerdich sijn vā erf
gename tot erfgename. Of si en laten die sa-
ke niet gheordineert **B**

¶ Te legatieren een persone eens deels vād
sake. en een and een and deel daer inne.

¶ Of pemāt waer die in sijn testamēt ordi-
nerde vā enige sake oft vā enige erue tot eē
persone alleene En dā daer na opte selue sa-
ke. oft opten seluen erue oer mede ordinerde
tot enen anderen eens deels daer of Weet dz
daer dme sijn testament niet wesen en soude
gecorrupteert noch wed geroepen Vāc n3 te
dene en recht ist geordineert dat eē pegelic soe
lange als hi is in goede natuerlike sinnē Hy
mach dmeren en wedroepē sijn ghifte. ende
daer dme of hi te vozen gegeuen heeft die ghe-
hele sake hi mach oer wel daer of geuē ende
betrecken die ghifte en geuen eē deel tot eē an-
der So soude hi oer mede die gehele sake In
dient hem beliefde. **C**

¶ Testament te herlen oft te verswighen
Dat voorscreuen recht begheert en ordi-
net. Om of te nemen en te scu wē alle fraudē
en bedroch int sayte vā testamēt. ende dz die
wterste wille vādē doodē volcomen mochte
wordē sond lāt dreck. dat indien enich sijn
die mislaket. of niet te vozen en bzēgt dat te-
stamēt vā pemāt na sijnre doot en dat retar-
deert dattet tot kennisse en effect nper comen
en mach Weet dat so wannet als dat testa-
ment tot kennisse gecomē sal wesen De ghe-
ne diet also achter gehoudē en bedect heeft be-
hoort te bliessen allen dpe profite en beneficie
die hē bjdē testament soude mogen comē en
behoort te hebbē En en soude hē daer of niet

gegeuē wordē En of hōt bi enige subtile we-
gē. oft ands genomē hadde gecreghē en ghe-
geuē so is hi sculdich des weder te gheuen En
behoort daer toe bed wōghē te wesen en noch
tot discrecie vandē rechter d dies wille dat hi
met loofheit dswegē en achter gehoudē heeft
die ghiften en aelmissen vādē armē en van-
der siele vanden testatoer. **D**

¶ Te testatieren om te besprekē dat sijn wj
niet weder hu weliken en sal.

Die bescreuen rechten dbedē dz in testamē
te oft ands die mā n3 en mach sijn wj dbe-
den wed te hu weliken nae sijnre doot. noch
dattet wj gehoudē si daer op te sweeren En
de indien sy daer op swerē d huerē mā te ghe-
lieuē of wt vreele So en soude des n3 waer-
dich noch te houdē wesen. en hoe wel dat dpe
mā dat also ordinerde in sijn testamēt dz oft
dat wj wed hu welicte si dliessen soude. ac.
Of dat si soude wesen dliessen vā sulker sa-
ke. ac. Of dz indien si niet wed en hu welicte
si soude gebruycken sulke sake. Of indien si
wed hu welicte si salt dliessen. weet dz alle des
niet en is waerdich. wāt indiet d vrouwe be-
lieft si mach wed hu weliken en daer dme en
sal si niet dliessen haer recht die si biden testa-
mēt mach en sculdich is te hebbē bi die gene-
rale costume vādē lāde. aēgelien tgherent dat
hoer mā haer gelaten hadde indien si onghē-
hu welicte blōft. **E**

¶ Te willen seggen teghens een testament.
Het is en behoort te wesen ind discrecie vā-
den rechter te estimeren en te begripen. welc-
ke of hoedanige die wille vādē doodē was by
allebehoorlike weghē en ondoer. En bi alle
tghēet dat hi daer of onduide en dnemen sal
mogē en daer na ordinerē en makē dz de wil-
le vanden dooden volbracht mach worden
so na alsmē dat rake en doen kan hoe wel dz
enige d sijn singulaer profite daer teghē is bi
lof en onbehoorlike wegē of bi barat seggē-
de is. **F**

¶ Van testamēt n3
volbracht binnen siuers.
Het is wel genoegh gestilleert gewoelic en-
dē geuleert dat soe wāneer die testamētoers
of executuers aēgenomē hebbē enighe testa-

30
C. ru. di. l. no
tatum duouū

31
C. ru. di. l. in
amalius is
gatis.

32
C. ru. di. l. in
qūo talis.

33
C. ru. di. l. in
legatarij co
lauerit.

34
C. ru. de dōs
viduita. et le.
in l. missella.
tollen. l. ij.

35
C. ru. de fidoi
comit. l. volū-
tatis questio.

C.ru. di. l. i. in
nfo. v. auctenti
cap. p. e. tamē
utroq; nō per
mittitur.

C.ru. di. ca. l.
blādū? tibi ē.

C.ru. d. l. i. libe
rū fuit. v. l. re
os pñcipalē.

C.a. b. senatus
ul' leg. l. i. i. l.
tud nōe verū
imo in casib?
s. allega. i. p.

C.q. l. an. d. a. co
gunt. l. i. j. l. i. cau
cū? C. de v.
bo. augm.

F. Insti. de fide
iussorib? s. si
plures sūt fi
demisso: ea. et
qñs tñet in
solidū sed hī
bñficiū dñm
ouis ex epia
du. aduam.

toe dat die schuldenaer geuondē sy so arm dat
hi niet voldoen en mach of dat hi hem geab-
senteert est wech gegaen sy. wāt alsdan sou-
de die borze bedwōgen sijn te betalen. Noch-
tans moet de borze indien hēt begheert dach
hebbē cōpetent te appelleren sijn garand en-
de dat hi hē cōtumaceert. wāt alsdā indie hē
niet en coemt de borze sal bedwonghen sijn.
Mer die eyscher sal sculdich sijn te geuen alle
sijn erementen den borzge also bedwonghē
op dat hi in tide est in wōlen mach dhalē sijn
pñcipael. Dats te seggen den gene voer wīē
hi also betaelt sal hebben.

C. Te verborghen bi teyken of anders.
C. Die bescreuen recht en maect geen twi-
fel. Indient also sy dat eenige hem dmet van
borze te hebbē. est hi die eyscher te hebbē. ende
de borzge gecomē. daer op antwoort in āder
tale dā int ghemeyne dat hēt gaerne doe sal.
oft dat hēt doet niet teyken. Vāt also veel es
die een tale als dan dēre. na dattet blīct dat
ter die consente toe is.

C. Vanden creditoer aen te spreken een van
den borzen. est die and laten wesen.
C. Of gebuerde dat sommigē te samen bor-
zge waren om een schulde. est die creditoer an
sprake met rechte deen voor dē anderen. est
de ghene die also aengesproken ware niet en
hadde al te betalen. est die creditoer daer nae
woude wed keren op die and borgen est sy hē
verwēren woude bi exceptie dat hi eerst had
de gheset inden proces een and. est gedaē den
eysch vā alle den schulde. est daer bi en mach
hi hent niet. noch en is sculdich te betrecken
tōt anderen. weet dat daer dō niet en blīct. hē
en sal vā die reste daer hi n3 af betaelt en wa-
re. den anderen aēsprieken. ter tūt toe d3 hē be-
taelt sal sijn na dat hi rechtuerdigē eysch heft.
Mer indien hi tegens den eersten duiel van
onrechtuerdigen eysch. bi cōsequent so soude
hi oec mede vādē anderen. indien si alle wa-
ren van eenre condicie est borztochte.

C. Wat vrouwe oft wōf niet en mo-
ghen borzge worden.

C. Ghi moecht weten bi bescreuen recht dat
vrouwen gheen borghen en moghen wesen

voor ander. wāt vrouwe dō haer seluē noch
om een ander en moghen hē niet obligerē. d3
die obligacie van waerden sy.

C. Te gheuen borzen souffisant
C. So wie gloeft een and seker borze te stel-
len oft caucie. Weet dat hi niet en stelt sekerē
borzge hoe rōc dat sy sijn die niet en stelt bor-
zge onder den gherechte gheseten aldaer d3e
questie geschiet ten sy in gemunten gheide.

Vāt erue te geuen is te doen est ingenererē
saken dat die rechten niet en gehengē. Vane
andere soudē moghen seggen dat si soudē
wesen daer op bewēsen est gheppotequiert of
dat hi daer aē ierst hebben soude des rechtērs
hant doen setten. it. waer omme des wesen
soude nyen we sake. ende and proces indie d3
daer teghens worde verweert.

C. Hoe dat die creditoer mach betrecken ofte
aenspreken. welke borze dat hi wille.

C. Item na dat gheseyt is indē rubyken pre-
cedente vā stipulacie geteykent biden gheta-
le vā. cc. xxiij. of sommigē sijn borze voor eē
andere. Hoe wel dat indē borztochte nyet be-
grepen en sy ele een voor al daer om en ist n3
die creditoer en mach wel aensprekē wie vā
den borzen dat hem ghelieft. est die borze sal
moeten antwoorden. Mer de borze soe duiol
ghet met recht. mach eyschen sijn garand. op
dat hi des doet eer hi gelijfcontesteert heeft in
sijn sake. Vāt indien hi dat daer na bede. de
ander borze. noch de pñcipael diemen roe-
pen soude mogen soudē wesen onghēhou-
den te procederen.

C. Van ander manieren van borghen

C. Capittel. L. xli.
I. Mer borztochten wordē gedaen tuss-
schen partien. ghelēc pemat verborzcht eenen
anderen. hem wed te byenghen te houe oft in
rechte te staen of vonnisse te betalen. Vāt bi
dese d3ie manieren valt dicke borztochte in
sulcker saecke.

C. So moechdi weten daer op dat indien pe-
mant sy die een ander verborzcht hem weder
te byenghen te houe of te rechte te staen. est het
is ghebuert dat die borzge olliwich woorz een
den dach beteykent te houe. Weet dat die est

namen vāden borze daer of vā d'ē quāt sijn
Mer of de borze niet en quēme tot sinen da-
ghe te houē. en daer nā. worde oñuich daer d'
en soude die erfname niet vā sijn. Ende also
moechdi weten en staen. oft de gheue die d'
borzē is oñuich wort vooz den dach.

Item of pēnāt in dier sake borzē welen
wil vooz een ander. Is hi niet onblāte geseē
onb den here vooz wien mē die borzē doet
sal of ten minsten hebbēde eenige goēden ge-
legen in d' iusticie vanden voozscruen here
Weet dat sijn borzēochte njet en is souffil-
lant en en is niet ontfāclic. Hoe wel dat hy in
and' plecke rijk en machēich waer.

En die reden is datter welen soude en inge-
neren vān sake te sake njet nē sake en ac-
tie. wāt bi an d' heren soudēnē moesten doen
executie vān borzēochte daer in vāllē sou-
de suocatie en oppō en ād njet p'ocēdē nē
en is cōsonāt tot sulcken saken. En moechās
redenen willen dat of de geuāgē geen and'
borzē en mochte hebben. dan wtheems vā
der iusticie dair hi geuāngen soude welen op
dat sy sijn vān d'prouincie en indien si hē ob-
ligeren en vbinden willen daer toe als tot d'
leden sake tot hoer begheerte in crachte vān
ge welen saken. ghelouende dat te houden by
trou en bi pēpne. en dat sy hem obligeren des
gen te nemē en te rechte te staen dat si daer toe
ontfangen worden. of anders en ist nē waer
dich. Ende of noch de sculdenaer nē en mocht
te gheerigen sulcke borzēochte. of sulcke bor-
ghe die vooz hem borzē bleue. en die sake nē
en begheerde tof dētencie vāden liue. weet d'
eer die parrie bliuen soude sōd te hebben ius-
ticie. men behoort hem te ontfangen tot cau-
cie iuratorie of vā sweren hem vbindēde. En
bi trou wē en bi pēpne te welen te rechte inrie
dat selue hof. daer bi dat hi daer geuōdē en.
de gēropen is te cōpareren tot alle sijn daghē
op die pēpne vā te veruallē in den p'ofite vā
den default vāden daghe. nae battet dienen
sal. te betalen tghewyl de en die costē ter tax-
acie vāndē houē. Ja indient sy in houē souue-
raen vān d' plecke die allen andern begrōpt
ende specialiken datter sy houē royale wān

in anderen hōnen njet.

Item of pēnāt borzē in cas vān delict.

Item of pēnāt borzē wort in cas vān delict
te rechte te staē. weet dat in alfulche state als
hi is is de borzē hē sculdich weder te brenghē
en te leueren. wāt indien hi hem lertede in ā-
deren habite en worde clerck. hi so iude hē ont-
souffillāntelic wed brenghen. of dat hi tē wē-
len er den dach quāme impetredē eenige
p'euilegie vā enige hōghede als vā soude d'ye
borzē duallen in die sake in die pēpne daer
te gheset.

Item borzē dat ghe wyl de te betalen.

Item ghi moecht weten dat so wie wien hi
sy die borzē wort die vōnille of genyl de te
betalen. is geobligeret tot in dēficie. en en he-
uet gheen exceptien. wāt dat vōnille moet
hi betalen. Wāt te weten t'p'incipael en col-
ten en oec die boeten indient ingenereren.

Item vānden verborzēde niet te comē
ende den borzē te comen.

Item oft gebuerde dat den gene die vborzē
is wed te rechte te brenghen te houē njet en
quāme. en de borzē quāme. en die eyscher ey-
schede default tegens den vborzēde. en elsch
gheraect. oft an d' p'ofite naden dage en d' sa-
ke. Weet dat die borzē njet en soude mogen
dienen nach occuperen dien dage d' d' gheue
die hi verborzē soude hebbē. tēn wāt dat hi
sijn p'ocutoer wāre. Mer soude de eyscher heb-
ben default tot sulcken p'ofite als tegulē vā
rechte soude geuen. en de borzē en mach de
sake vāden ghenen die hi vborzē heeft nē ar-
gheren noch beteren. wāt hi en dient niet dā
vā sijnre borzēochte als tēn p'incipale. mer
na die opintē vān sommighen. die borzē om
sijnre borzēochte te onderhoude. mach wel
hebben seker exceptien. ende excusacien. om
die sake sonderhouden in cas dēlatozie en an-
dere gheern.

Item scade vanden borzēochte.

Item oft den borzē schade hadde om d'ye
borzēochte bi die sculde vanden ghenē dien
hi vercocht heeft. Ghi moecht weten dat d'ye
verborzēde hem is schuldich weder te getien
ende te restitueren alle d'ye scade die hi daer d'

L. h. de d' r' r' r'
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.

L. h. de d' r' r' r'
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.

L. h. de d' r' r' r'
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.

L. h. de d' r' r' r'
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.

L. h. de d' r' r' r'
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.
cū. l. q. l. l. l. l.

In recht te staen op peyne.

☞
Cōtraria ac
tiōc mādati..

E Wandē borghen onledeu te hebben
Nochmans seit de bescreuen recht dat of ye
 mant een and' bboricht te recht te b'zēgē Dats
 te seggen te houē. Eff dē ghenē die also bbor-
 get is niet wed comen en mach ouermits se-

ker noot onleden die hi heeft. dat de borze die
dach gehouden sp. vooz geexculseert of onschul-
dich. **N**u mach sijn geuraecht. of de borze he-
niet geloofst en hadde te brengen da tot dy da-
ghe. **E**n hi tot dien dage heeft die onledē voic-
screuen. te wetē of daet omme de borze vry en
ontslagē sal wesen vā sijnre borzchtoghte. we-
tet dat na opinie vā sommigē hi n3 ontslagē
en wort. wāt hi en brengen hē n3 wed tot be-
hoorliken dage. wāt al hadde hi ten eerste da-
ghe sekere onledē daer omme en is hi niet wed
geromē. ten dage. omme te rechte te staē nae d3
de dweret toebehoort. en sculdich is te cōpa-
reen. en dienen ten iersten daghe oft niet.
En nochtans sal mē weten dat in sulke sa-
ke is seker noot onleden presupponeert of be-
hoorlic stat te hebben. en dattet si weder te co-
men ten dage vanden houe eens te minsten
in sulke state dat de dōdē was ten dage d3
hi des geloefde. en ten daghe dat bi regule vā
proces behoorde te dienen. ierst vande daghe
vander borzchtoghte. **A**

¶ Vanden borghen wt der borghcochte te gaē
¶ Item oft geboerde dat iemāt borgh si voirt
 een and **Eñ** daer na dat hi also borgh gheble-
 uen waer. eenen sekeren tijt woude wt dese
 borghen wesen **Het** en is o dies wille dz hi liet
 dat den gene daer hi borgh vooz is bederft of
 wechbrent sijn goet. of anders dat hi hem qua-
 lie regiert. so dat hi daer bi vresst. dat hi hē n3
 vrien oft onclaffen en sal mogē. ten waer by
 also dat hi daer in getredē waer bē sulcker cō-
 dicie dat hi daer wt mochte treden te tīde. of
 tot cōdicie. **V**et dat hi daer anders nist comē
 en mach wter borghcochte. **Eñ** vā borghcoch-
 te en mach niemāt wt treden sonō cōsent vā
 partien **Dats** te weten vādē gene diemē dpe
 sulde sculdich is. **Eñ** vā den borghen die m3 hē
 daer vooz borghen sijn. **B**

¶ Wanden actie die den borge heeft teghens den ghene daer hi borghe voor is.

Als bouen gesept is in dese selue rubricke
in een recht gekundeert opten decretale. Doe
wie gheeft en betaelt ghelt voor borchtchte.
Weet dat hi heeft actie vā wedhael opten ge
nen dact hi borche voor is op dat hi die borch

tochte gedaē heeft tot sijnre begeerte en dat den bozge sinen meester doet dachuaerdē vo te den rechte o hem te vrie eer hi betaelt. wāt anders en soude hi geen verhael mogen hebben. En daer o die sekerlic wil procederē. nye mant en behoort hē te vorderē bozge te wese vooz een and. son d bede of begeerte. Wāt anders en is daer geen vhael. En is set gedaē ten ghebede vā een and. Dats te seggē ten beger te van andere. weet dat de bozge in diē hi be scadicht wort. hi mach des we d halen aende genē. door wiens begeerte hi dat gedaē heeft. Hoe wel dat o sekerlic te procederen in sulke sake mē mach en behoort te begeren. dat den ghene waer o men bozge wort. hē gheloest te vrien. wāt al dā is daer gelofte vā stipulacie die welc is die sekerste wech. Mer na beschre uen recht. indien daer of gheē and ghescil en waer. dā o die generale maniere te begheven bozge te wesen. so is daer actie vā veruolghē vā gebode vā. hē te vrien en te quiten. L

**De ontbieden bidē dhorchde dat sijn boz-
ghe voer hem procederen soude.**

En noch seit die bescreuen recht dat of de bor-
ghe duolicht worde m̃z recht vooz sijn borch-
tochte. effi hi des liet weten aēdē gene daer hy
borgge vooz is effi hi dē borgge vooz screue oēbo-
de te procederen effi dē weren tegē dē eyscher.
daer hi borgge tegens is. effi die borgghe hē datt
op verweert merrecht. hoe wel die borgghe by
eenighe negligencie bi hem ghedaen verupel
van die accessoyt of principale oft in boeten
oft in costen. weet dat de ghene daer hi borgge
vooz is die hem alsoe gheboden heeft te ver-
weeren. hem is ghehouden wedet te gheuen
ende te restitueren die schulde die in deser dō-
uolch doende. dye borgghe ghehadē sal hebbē.
Nyet teghenstaende dat bi faulte vādē voor
schreuen borgghe ghehoort sy die sentencie aē
den vooz screuen borgghe. En waer by alsoe
dat den verborchde mochte den borgghe alsoe
ghebreckelijck oft negligent argueten de do-
lo ende dat hi qualiken ende bedriechlijcken
ghedaen heeft die negligencie of gebreke bi hē
daer oē ghedaen. In welcke sake alsdā. die bor-

30
ff. si q̄s cantio
in indi. sistere
can. fac. l. ij. §.
si quis in indi
cio.

ॐ
 ॐ. मादत. ॥ ६
 ॐ. ॐ. ॐ. ॐ.
 ॐ. ॐ. ॐ. ॐ.

C. mandat. l.
cu; ex cā fidei
tull' ois. insti.
de fide s. si qd
aut fidei insti

C. de mādāt.
le. si fideius.
lor. v. l. si p. ea
tū. glo. fi.

C. de pig. nol.
debitor q. pig.
notions.

C. en. dicit. q.
uis constet.

C. en. di. l. cre.
ditores q. nō.

C. en. di. l. vlu.
captis pigno.
ris.

C. en. dicit. l. si
dominus et
possessionis

si h. q. re.
ditiō nō possi.
det. i. si posse.
ssioe vlu. capti.

si nō pcedit. c.
si possessione
de reg. iur. li.

vi. ergo nō p.
scribit. fm. q.
dā. g. cū. t. cō.
trariū. in. l. cū.

notissimi sup.
hō. cōstituta
C. de p. scrip.

rr. anno.
C. en. di. l. aut.
retica. si ita si

C. en. di. l. de.
bitore neq. vū.
ditore. l. pigo.
ris l. hypothec.

Proa. q. non
hū. possit hic ca.
si. l. debitorē
nā loq. q. qū.

ipe debitorā.
lienat. et obli.
gatiōne credi.

tor. si h. i. re.
tinet. ins. pig.
noris

ghe gehouden soude wesen bāndē voozscer-
uen costen ende boeten.

¶ Vanden panden gheset in nampst oft te
pande. om sculden diemen schuldich is.

¶ Capitūl. C. l. rīj.

¶ Dat ick ghesien en ghehoent hebbe
vande boege en fideiussors. So vol-
get daer na tehoenen en te seggen vāde pan-
den die in nampst oft te pande gheset sijn om
schulden diemen schuldich is. En daer of seic dz
bescruen recht. De sculdenaer en is daer om
niet ontslagen vān sculde dat hi pāde in nāp-
te oft te pande gheeft. ter tijt toe dat die pande
vercocht is. om te weten oft also veelde waer-
dich is. als die sculde bedraecht. want indyēt
min waerdich waer. de sculdenaer is schul-
dich dat surplus. En indient meer waerdich
is. hi ist schuldich weder te hebben.

¶ Te obligeren panden int speciale en-
de int generale.

¶ Somtijts ghehoert dat sculdenaer geob-
ligeert en vbinet eenighe saecke int speciale.
of bi sond met alle sinen goeden int generael
of int ghemeyn. en de creditoer of de gene die
men schuldich is daer op houden wil dattet al
verboden is en dat hi vāden sijn of sijn goe-
den hem niet en mach behelpen. biden vban
de die hi seyt daer op bi hem ghedaē te wesen
Weet bi bescruen recht. dat indient alsoe sy
dat die goedē die vbdōden sijn int speciale mo-
gen goet ghenoech wesen en volbrēngen tge-
ne daer datte om vbdōde sijn so en is vā genē
node. datter meer verboden of becōmert sijn
Want pande te gheuen. en is anders n3. dā
den ghenen diemen schuldich is. te sette seker-
hede vān wel betaelt te sijn.

¶ Te vercoopen die pandē sond rechte
¶ Item wāneer pemat pande geeft Het sy er-
ue of roerende goeden op voozwaerde en op
cōdicie. dat indie binē sekeren dage n3 gelost
en wort. dat de ghene in wiens handē dattet
geset is. hem daer in mach stellen in besit oft
te doen vercoopen. weet dat hi hē n3 en mach
behoorlic setten in possessie vān sake. noch
doen vcoopen. tē si dz hi bi auctoriteit vā rechte
des doet En nochtān heuet die bescruē rech-

te dz indien hi des dede sond auctoriteit vān
recht. so en waer daer aen niet melbaē.

¶ Vān vlu. captie oft pande.

¶ Den gene die te pāde geeft enige sake. ende
de gene wien des gegeuen is te pāde dz voert
set tot et and. hoe wel nochtān dattet sy tot
luste titule. en de gene diet also lestwerk in hā-
den geset is dz hout. i. iaren. de welcke is tōt
vā vlu. captie en daer bi gemaect sy als heere
vān sake. n3 te mī de gene die des ierst gege-
uen heeft te pāde. en heeft daer of n3 vldōzē sijn
recht. hi en mach des wel recouueren oft v
halen En de ghene diet lest in hādē gheset is.
mach sijn wedkeer oft vhael soecken aenden
ghenen diet hem in handen heeft gheset

¶ Vān p. scripcie in pande.

¶ Jē weet dat of pemat te pāde settede eenī
ge possessie vā erue. en de gene in wiens han-
de dattet geset is. dat hout bi lāgē tijt en heeft
daer v n3 vcregen possessie. noch p. scripcie.
De gene die also heeft des te pāde geset of sijn
eruen. sullen en behozen dat wed te hebbē so
geringe als sijn eischen. mits rehdē de vruch-
ten. dat op die possessie waerdich geweest is.
die costen diet aē gelept sijn. v te laboieren oft
te bouwen af getogen en mits betalende dpe
achterstal vādē sculde. dē daer entich achstal
ter si

¶ Vādē pādē geset in et vā hāe
¶ Item indien enigen pande bi pemat ghe-
set wordt in eens anders hant om een ander
te betalen tot sekerhede. ende inder betallighe
ghebreck sy. Vweet dat eer die creditoer oft de
ghene diement schuldich is aensprekē mach
den pande. hy moet sommenen oft eysche sijn
schulden aenden schuldenaer. Ende alsdan
indien in hem ghebreck waer. soude hy mo-
ghen aenspreken den pande met recht en an-
ders niet.

¶ Of dat die pan-
de die vset is. gheset en ghetransporteer of v
vremt si. bidē gene diet bewaerde. of behoer-
de te bewarē. het si bi testamēt oft ands. weet
dz alsdā vē ghenē diet so te pāde geset heeft sijn
nē erue. dz mach wedroepē en oec vvolgē tot
allē pleckē en plaatsen waer hi die weet nūē
batalēde de sculde. daer v dattet vset was. en
dese actie so hietmen actie in v sake.

¶ Van pande verlozen biden bewaert.

¶ Item weet dat de ghene die in bewaernisse heeft die pande van een and. indie datse verlozen worden bi sijnre sculde. of bi sijnre sculde. of bi quade bewaernisse. hi is ghehouden die wed te geuen. en daer en is ands gheen excusacie. dan indien datse hem gestolen waren. oft genomen met crachten. met and sake van sinen goeden. en oec dattet bleke claerlike dzet waer sonder sijn schulde. als dan soude daer wesen excusacie of onschulde.

¶ Van saken te samen geobligeert oft voboden. sonder geobligeert te wesen bi sondere.

¶ Capittel. L. xliij.
O hi moecht weeten dat die sake sonder geobligeert is. teffens en te samen. sonder dat se belast oft voboden sy bi sonder. En weet by dese rubrike biden bescreuen recht. Dat alle die goeden vaden ghenen die sculdich sijn in den ghemeyne sake. of vander here. bi dese selue nature en condicte sijnse geobligeert en voboden. en sijn als panden waer datse sijn.

¶ Om die sculde vanden here.

¶ Item des gelijc alle die goede vaden ghenen die sculdich sijn aenden boerse vaden here of procurator fiscale. Dats te segge die goede vaden gene die de here sculdich sijn daer si onder geseten sijn. sijn geobligeert of voboden als panden en worden betaelt voor alle and schulden. En men geraect en verhaelt die selue sculde op die goeden en panden vaden schuldenaers waer datse sijn ind iusticie en ondanicheit vanden here. En bi nature van recht sijnse daer toe voboden en geobligeert. Mer sommighe willen seggen. dat in dit stuck niet en behoort begrepen noch staen te wesen da om die schulden vanden here soueraen en recht heeft fiscale.

¶ Van een vrouwe die weduwe is n3 te vvolgen voechde te hebben voor hoer kindere
¶ Of gebuerde dat eenige vrouwe kindere hadde on hoer iaren. wed hu welict. Ende si dan daer op niet en vvolchde. o hoer kindere voechde of regirers te hebbē. of niet haer de le en gaue als si wed hu welict. of niet en betaelt egene dat si huer schuldich soude wesen

weet dat die goede vaden anderen man die sy genomē soude hebbē soude voboden wesen te refunderen of te restitueren ope scade vander kinderen. hoe wel dat den mā vander kindere geen onderwint en hadde.

¶ Item dat die goeden wesen in eenē huise. sijn pande voor die huyshuere.

¶ Het is een seker sake dat alle ope goede in een huys gebrocht sijn diemē in huirwaer heuet pade sijn voor die huyshuer. bid naturen vaden bescreuen recht. en en behoren niet te transporten noch ghepoort te wesen wien huysle. na dat de huyshuer des voboden sal hebben. wat daer en behoert ands gheen iusticie noch sergent. da de here vade huse. Also wort det gehoude en bewaert bidē castumieren al lesins.

¶ Hoe die sake vander ande te niet en mach vset worden.

¶ En noch eens willen die bescreuen rechten. dat of de procurator vander pemat. om die sake vander sinen meester. en o sijn sake te onderhouden vset enighen huysraet o sijn vorderen meester. en die meester dat wederseic wed te geuen en te betalen. Dat de ghene ope hem des geleet sal hebbē mach onefage wesen pade te vcoopen. naer dat des bekeert sal sijn. in sijn profite. bidē sayte vander sinen procurator.

¶ Te versetten eens anders goet bi loofheyt.

¶ Item bi desen recht bligt claerlic. dat n3 pemat en mach vsetten eens ands goet. en als in die precedente rubrike is geroert. Noch seic recht. dat of enige hēgede bi saintise. sijn goeden te vsetten o andere te bedriegen. ende dz vorder hant wel wisse. of dat pemat versette eens ands goet wetens dattet sijn n3 en ware. mer des dede o een and te bedriegen. weet dat in sulcker sake die pade soude stat houde en soude waerdich wesen en mē en soude n3 mogen vthalen gelijc and saken. wat die tricherie of bedroch dier wesen soude. en soude n3 genēge de pade en soude houden en waerdich wesen o de gene aē wpet voboden en vset is.

¶ Wat tutoers oft voechden ende curators moghen versetten.

C. ru. di. l. l. f. om maior. l. l. q. fortuit. l. l. de pig. act.

C. i. q. b. caus. l. l. pig. ra. contra. l. l. vniuersa. bona.

C. ru. di. l. l. c. t. i. e. i. u. s.

C. ru. di. l. l. f. m. l. e. g. i. t. i. m. a. l. i. s. i. q. u. i. t. e. c. t. i. d. i. m. a. r. m. o. n. i. j. t. e. n. e. t. p. d. e. b. i. t. o. s. u. e. p. r. o. u. s.

C. ru. di. l. l. l. a. i. m. d. e. i. u. e. r. t. i. s. C. r. n. o. l. o. l. i. i. n. p. r. a. h. a. l. e. t. t. a. m. i. n. p. u. i. c. i. a. v. b. i. q. i. l. o. r. o. z. i. n. n. e. c. t. a. v. i. l. l. a. t. a. l. i. m. r. i. s. p. r. e. l. i. p. t. i. o. e. t. a. c. i. t. e. o. b. l. i. g. a. t. a. l. y. c. a. t. o. r. i.

C. ru. di. l. l. f. a. l. i. f. i. a. r. e. s. p. i. g. n. o. r. i. d. a. t. a. f. i. l. i.

C. ru. di. l. l. f. p. b. a. u. e. r. i. s. p. r. e. f. f. d. i. p. r. o. t. a. q. u. i. m. a. l. e. p. o. i. t. c. a. s. i. l. l. i. p. b. a. n. e. r. i. s. n. a. d. i. f. i. e. g. o. f. i. c. i. s. r. e. a. l. l. e. n. a. d. e. m. p. i. g. n. o. r. i. q. u. i. p. i. g. n. i. l. i. q. u. i. e. m. a. n. i. f. e. s. t. e. s. t. o. r. i. s. e. b. b. i. t. i. n. p. a. r. i. s. p. i. o. f. m. c. a. l. l. i. j.

C. ru. dict. l. i.
curator adli.

Oft de tutoer oft curatoer vā eenige ſket-
teden eenige ſaken vādē ghenen die ſp in be-
waerniſſe hebben om hoer recht eſi querelle
te ondhouden Weet dat des wel te houdē is.
¶ **¶** Wanden ſaken de niet en mogē noch
en behozen verſet te te weſen.

C. q. res. pig.
oblig. pol. vel
mon. l. i.

¶ **Capittel. L. C. xlv**
Die beſcreuen rechten ſegghen datter
ſaken ſijn die niet en mogen noch oerck en be-
hozen te ſijn ſket noch oer ſbonden. ghelijck
ker wōs hoe wel nochtans dat ſommige ver-
bindē alle hoer goeden generalie. hi en mach
daer o niet ſketten ſijn wōf indien hi eenich
heeft noch ſijn kinderen indien hi enige heeft
noch na die opinie vā ſommigē. die ghemey-
ne oft dagelicke clederē vā ſinen liue. wāt
hi niet naect gaē en ſal. welke redē niet en ge-
henger **E**ſi dat meer is ſijn behoefſtelike noo-
tōſt. wāt redene des niet en ſoude mogen ge-
hengen eſi oec en waer niet behooflic dat hi o
ſculde gaen ſoude tot perdicie of verlies. **¶**
¶ Wādē paerdē eſi ploegē eſi hoer toebehozē.

C. ru. di. l. ere
cutores aquo
cūq; indice.

C. ru. di. l. pig
noy gracia.

C. ru. di. l. i. qd
in cūſumq;
contractus.

¶ Item is verbōden den executorē als doer
waerōs te executeren o ſculde Die paerdē. die
wāgen. die ploegē. eſi and dier gelike dinghē
daer toe behozeſi daer of die laboer vādē lan-
de ſoude mogen ceſſeren Wāt dat ſoude we-
ſen tegens die ghemeyne ſake. **E**ſi ſulcke goe-
den en mogen niet verſet wōdē noch ſkeft.
ſo lāge allmē and kan vindē. **E**ſi die beſcre-
uen recht wil. d3 dē rechter die des ſbiel te ſ-
copen gecōdēneert ſp dat te beteren. noch ſul-
ke goedē en behozen n3 ſketen te weſen in ob-
ligacie. wāneet een mā alle ſijn goedē gene-
ralie obligeeret. **¶** **¶** Noch ſeyt den
recht hier na volgēde. datter n3 behooflic en
is noch vā node in pādē te ſetten. noch tot ſ-
copinge enige goedē. die de bouwerie vādē
lādē of lanſwinninge toebehozē eſi aengaet
Eſi die redene is. o datter ghebēliche wōt in
den ghemeynen oerbaer. noch ſulcke goeden
en behozen niet te vallen in executie. ſoe lan-
ghe allmē and vindē mach Hoe wel nochtā
datmē dē mā moſt in geuāgeniſſe ſetten diet
ſculdich is Indien d3 hi ſelue die ploech nyet
en voerde of bouwerien en dede. **¶**

C. q. potior. in
pig. habe. l. fi.
decreto preo-
ris. v. c. q. pot-
e de re in. li
vi.

C. ru. dict. l. fi
fudū pignori.

C. ru. di. l. por
qdē creditor

¶ **¶** Den andēden creditoer ſijn ſculden wil ſ-
halen Het is behooflic dat hi dē eerſten credi-
toer ſijn moede heeft van ſūre ſcult. eſi all-
dan ſo ſal die pande hē gheheelikē toebehozē
¶ Die beſcreuen recht ſeyt. dat die obli-
gacie generale begropt in haer ſeluen oec me-
de d3 ſpeciale.

¶ **¶** Te oblieren toecomende goeden.
Eſi oft gebuerde dat enige obligeeret alle ſ-
ne goede bi generale woorde. na d3 die ſtipu-
lacie of beloſte behooflic eſi rechtuaerdich we-
ſen ſal. eſi d3 by deſe generale obligacie alſoe
gedaen. weet datter behooflic ſket te weſene
dat alſo wel ſbōdē ſijn alle ſijn goedē toeco-
mēde. als of hi dat bi woorde expreſ ſeyde eſi
die goedē noēde. wāt obligacie nae daſe ter
goed trouwē eſi rechtuaerdich is. is te houdē i
allen ſaken eſi cōtractē eſi daer teghē en be-
hooflic niet gecomē te weſen noch lichte excep-
tie en behooflic alſdā daer inne n3 ontfangē
te worden. **¶** **¶** Wādē ghenen die
meest recht heeft aēdē pādē. **¶** **¶** La. cc. xlv

Die meest recht heeft aēdē pande blōc
bi tgene d3 hier na volcht **¶** Te wetē is
dat de gene die hē eerſt te recht trect of te rechte
ſpreect of dē genē in wiēshādē die pādē eerſt
geſet ſijn of dē genē aē wiē die pādē eerſt ver-
bōden is. Die heeft dmeeste recht opten pādē.
¶ **¶** **E**ſi eerſt gacet opten pande. Hoe wel
dat eenighe ghehouden ſijn totten ghemeyne
ſake die welke ſake is gepreuillegert. Nocht-
ans of opten ghenē. die alſo aēdē ghemeynte
ſbōdē is. of om dñ ſculde eerſt recht geſpro-
ken wōt. of die rechtters hant daer op gheſet.
of eerſte aēdē pande genoēt. eſi met recht ge-
cōſigneert. weet dat niet tegenſtādē die ſacc-
ke ghepreuillegert. oft de ghemeyne ſake als
voorſcreuen is. **¶** **¶** Sñ pant alſoe gheſigne-
ret eſi gheroepen met recht ſal paſſeren ende
voortgaen tot executie eſi tot dñ recht ſo ver-
re als ghi daer af doet bliken. **¶**

¶ **¶** Of den andēden creditoer ſijn ſculden wil ſ-
halen Het is behooflic dat hi dē eerſten credi-
toer ſijn moede heeft van ſūre ſcult. eſi all-
dan ſo ſal die pande hē gheheelikē toebehozē
¶ Die beſcreuen recht ſeyt. dat die obli-
gacie generale begropt in haer ſeluen oec me-
de d3 ſpeciale.

¶ **¶** Een exempel daer op.
¶ **¶** Iā heeft ſbōdē alle ſijn goedē gñalich tegē
ſ. o ſekerē ghelde die hi haer ſchuldich was.
Eſi daer na die voorſcreuen Jan o ſeker and
ſake. obligeerde tegens thomas namendige

seker sake vā sinen goedē Weet dat thomas aen wien de sake of aēdel geobligeert is. n. en mach obligeren of beletten. die obligacie die de voorscreuen. A. heeft. de welke is generale. sal stad houden op die obligacie ghe. naet int speciale. ende die generale sal te eer. sten worden voldāen.

Die goedē te kopen bidē eersten credi. toet aēdē andēden.

Capit. LXvij. Ade of den eerste creditoer koopt de pande die voort tegen andere vōdē es and werue vā hem. weet dat hi des wel doen mach. son dātmē hē daer of mochte begripē Eñ of de sculdēnaer vūg vōchte. of gaet den pande aendē eersten creditoer. wel mach hēt doen Eñ daer dē en sult ghi niet vlieten dīnē sculdē. n. meer dā of hēt vōchte oft gaut ee. nen anderen daer hi nyet toe vōdē en waer Eñ of ghi liet dē eersten creditoer aē wien dē pande vōdē is tghene datmē hē sculdich is op den pande. weet dat die pādē vbehoort te bliuen in onvādē vā dinen sculde.

Te vercoopen pande om schulde.

Hoe wel dat bā veel vāncien van landē sū geordineert eñ gehoudē Dat wāneer eni ghe pandē vōcht wordē d sculdē ten beger te vādē creditoer mē set hē eñ beteykent dach na sōmige plecken vā dīe dagē eñ na ander plecken vā. vū. dagē eñ. vū. nachte. weet dī na bescreuen recht. nae dat dē pādē vōcht is eñ de sculdēnaer des woude wed hebbē d den pādē hi en waer daer toe n. vōtāclie. wāt de cōtrarie eens gedaē vā een houdelike saecke en behoort niet vōschepden te sūn.

Eñ die andē creditoer en mach niet belette Den eersten en sal wel mogē die pādē vōcpe so geringe alst hē belieuen sal. ten si dat dē ā. derdē die eerste betaelt eñ op leyt tghene dat. men hē sculdich is. eñ also soude hi here we. sen vanden panden.

Pande te vercoopen voort sculde.

Men en sal niet alleen nemē die roerende goedē. gelijc als saken paerden eñ and goedē aendē ghenen op wien dē rechter gebied dat. men pādē nemen eñ heffen sal. mer so mach. men oec die sculden die andere hem sculdich

sculden wesen. nemten ende veruolgē. Daer op geordineert biden tegen woordighen. dat men wel comē mach opten sculde vādē scul denaer als men andē geen goeden en vint te executeren. mer eer niet. Eñ is behoorlic dat die rescriptie vādē exectoer. daer of men ce. maect eñ dat die sculde bekent se

Den pande te kopen biden creditoer.

Item weet dat of biden rechter gheordine. ret is te kopen enighen panden om den cre. ditoer te vōldoen. ende den pande gheerpose. ret ende geset tot vōpinge. niemāt en is diet. copen wil. om die x. yse vanden ghenē dyet. torbehoort oft om sūn loof hept. weet dat dyet. creditoer dat wel mach copen om den pādē. eñ is daer toe ontfanclick.

Te verletten den pande tegens een ander bi ghebrēkē vān betalinghe.

Item het is te weten dat of ic gheobligeert ende verbonden hebbe. weghe. oft lant. oft ander saken of panden Wel mach de ghene aē wien dat ic vōlet sal hebbē des voert an eē and vōletten bi ghebrēkē vā mōnte betalinge eñ den andē creditoer sal aēdē pande rechte hebbē. als tot rechte vā pādē toebehoert. mer indient lant waer eñ ick n. vōlet en hadde dā die vruchten De ghene in wiens handen ick des gheset soude hebben. en soude niet mogē vōletten dat lant Eñ indien hēt vōlette. eñ ick dē eersten creditoer betaelde Die vōlettinge die hi daer of gedaen soude hebbē en soude nyet houden eñ ic soude wed hebbē mīn lant sulc als ic die vanden soude son d cost noch inter. rest te restituerē aēdē andē daert vōlet waer.

Te vercoopen den pande om die reste.

Eñ of de creditoer die in pādē hout eenige houdige of and goedē. betaelt waer vād hēft te. oft vā die meeste deel vā d sculdē Dat dē en. eest niet. die reste vā d sculde en soude moe. ten betaelt wordē Eñ dat d des te doen. men wel mach vercoopen den pande ende die vō. pinghe sal houdē.

Te cōlig. heren eñ te sommeren die betalinghe.

Of de creditoer aē wīe de pādē vōlet is. n. ont. fāgē en wille tghene datmē hē sculdich is. en de die schuldenaer hem dyet te betalen. Apet

C. m. l. f. g. a. l. i. t. t. e.

C. f. a. t. i. q. c. r. e. p. i. g. v. e. n. d. i. l. a. v. e. d. i. d. i. t. q. a. a. p. i. g. n. u. s.

C. r. u. d. i. l. o. b. i. g. a. t. a. p. i. g. n. o. r. i. s. i. n. t. r. e.

C. r. u. d. i. t. l. i. q. u. i. n. t. c. r. e. d. i. t. o. r.

C. d. e. p. r. o. p. i. g. n. o. l. i. p. r. e. t. o. r. u. m. p. i. g. n. u. s.

C. f. i. n. c. a. u. s. a. i. n. d. i. c. a. p. i. g. c. a. f. i. t. l. c. u. i. n. c. a. u. s. a. i. n. d. i. c. a. t. i. v. l. i. n. c. a. u. s. a. i. n. d. i. c. a. t. i. c. a. t. i.

C. f. i. p. i. g. p. i. g. n. o. d. a. t. f. i. t. l. i. i.

C. d. e. d. i. s. t. r. a. c. p. i. g. n. o. r. l. q. u. ā. d. i. u. n. o. n. e. s. t. i. n. t. e. g. r. a.

30
C. ru. di. l. si p.
usq. distrabē
tur.

te min die sculdenaer behoort te consigneren
ende te bezmanen die betalinghe voor goe-
de mannen Ende dat gedaen of die creditoer
die pande daer op vercochte. men soude mo-
ge wedroepen en die consignacie soude staet
houden die daer op ghedaen waer.

C. ru. di. l. mu
lier l. res spe
cialit. C. rat
h in eo q. d. si
pse pign. dat
nā tūc nō licet
creditori illō
vēdere nec p
alio dās pign
n? ppe veltia
m. l. j. §. fi. ff.
ad vel.

¶ Wan vrouwen pande te bezettē vo
re een ander.

¶ Of een vrouwe obligēert oft verbint ee-
nighē pande. voor een ander of voer haer sel-
uen teghens remant Ende de ghene in wiēs
handen den pāde verzet is. die woude voert
verbinden voor hem teghens remant. oft d-
copen. weet dat hi des niet en soude moghen
doen. sonder dat wijf voor recht te roepē. En
dat dat gedaen wort bi auctoriteit vā recht.

¶ Die panden te bezcopen ten begheer
te van een vanden creditozen

¶ Ende oft ghebuerde dat eenighe saken ge-
obligēert oft verbonden worden in maniere
van pande tot veel creditozen ende een van
hemlieden de pande bewaerde an wien des
mede verbonden waer. weet dat indien een
vanden creditozen begheerde anden rechter
dat die saken vercocht worden voor hem en
de voor die ander te betalen. weet datse sul-
dich sijn vercocht te wesen ten begheerte vā
een vanden creditozen wie hi is Mer op dpe
penninghen vander vercopinghe. die eerste
creditozen soudē eest betaelc sijn. hoe wel d-
die vercopinghe niet en waer tot hoet beger-
ten. so verre als dat ghelt duerde. ende noch-
tans die vercopinghe is ontfandlich.

C. ru. di. l. si in
h qd iure tibi
debetur.

C. de testamē
l. testandi.

C. l. vi. ru. de
his q. testa. fa.
posse senium
qd. eratis. u. l.
nemo.

¶ Vanden testamenten.

¶ Capittel. CC. xlvij.

¶ **B** castume ende vancie van waerli-
ken houen. Testament en ordinancie van-
den wtersten wille vanden gene die des ma-
kede ende ordineert is te houden. ende te con-
serueren bi allen rechters. soe verre alst daer
of behoort is te doen blikē.

C. ru. di. l. si
frat. partuel.

C. ru. di. l. si
quite.

¶ Wie testament maken mach.

¶ Ende daer om wil ic v choenen wie testa-
ment mach maken. ende wie niet. So weet
dat de sone die onder sijn iaren ende inder d-
derdanicheit van vader ende moeder is. en

mach gheen testamentē maecten die waer-
dich ende behoortlich is.

¶ Item outheyt van iaren. noch siecte en be-
let niet testament te moghen maken. op d-
si huer natuerlike sinnen hebben.

¶ Nocheas wille die bescreuen rechten Wat
na dat een ionge. ruij iaren out is. sal mogen
maken testament die m- recht waerdich we-
sen sal Soe is soe expresselic gheseyt. in treche
die seyt. dat die ionghen ouer. ruij. iaren mo-
ghen maken testament. &c. Ende is wel ver-
claert Dat indien daer niet meer ouer. ruij. ia-
ren en ware dan een vze. so soudē die. ruij.
iaren volcomen wesen. wandt het is van
nobe datse volcomen sijn Ende noch ist te v-
staen. dat opten soene behozen die. ruij. iaren
volcomen te wesen en die dochter. ruij. iaren.

¶ Vanden testament ghebuet voor
desperacie.

¶ Ende oft ghebuerde dat remant die testa-
ment ghemaect hadde hem desperēerde. of hē
seluen doode bi calerie. van hoofde. by siecte
oft bi andere accidentale. weet dat die testa-
ment daer omme niet gebroken noch d-
scip- den soude wesen. ten soude houden ende m-
recht waerdich wesen Maer indien hi hē d-
dede mits vzele van pine oft bonnisse. die hi
meynde te hebben mits sijnre meldaet. weet
dat sijn testamentē niet houden noch waer-
dich wesen en soude. hoe wel dat hi des ghe-
daen hadde daer te vze in goeder memorie.

¶ Vanden testament vanden furiosen.

¶ Item biden bescreuen recht moechdi we-
ten. Dat de gene die in cranchede van sinnē
is niet en mach testament maken die waer-
dich is so langhe als sijn siecte geduert. Mer
so gheringhe als hē wt sijnre siecte is en web-
gecomen tot sijnre goeder memorie. Weet d-
ter wijlen dat hi in sulcker staet is hi wel ma-
ken mach sijn testament Ende alsoe hoe wel
dat hi dickent in goeder memorien is en dic-
kent weder valt in sijnre furiositeit oft sie-
te nochtans is hi in goeder memorie. den tijt
dat hi sijn testament maect in presencie van
goeder mannen d- pet in goeder memorie be-
tuyghen mogen. dat testament sal waerdich

dattet gheen valsche tuyghen en sijn Want anders en is daer tegens geen wedroepē In-
stitue. **D**elaert daer of meer in sijn boeck ghe-
lōc alst bliken sal int eynde van deser tūbri-
ke. **A** **¶** Van testament in vrede talē.

Item noch moechdi weten. dat of een clerck
die testamēt bescreift. en hi dat bescreue vā eē
and maniere dā hi sculdich waerna dē ver-
stant vāden testamentoer. en vāden tuyghen
aldaer teghen woordich wesende. **H**et waer
dattet de clerc dede mīz wetē hz oft in on wetē
heyt **D**aer om en soudet niet bliuen. de voor-
screuen testament en soude waerdich wesen

en bliuen. so verre als de tuyghen daer op ghe-
hoopt waren **O**ft noch indient gebuerde dat
de voorscreuen clerck ghescreuen hadde. een
woort in vreedenden talen. geliket wīs als of
die clerck sculdich waer te scriuen dat den tes-
tatoer gegeuen heeft een scale weghende een
merc en die clerc aldan vergate te scriuen eē
scale **W**eet dat dat ghebreckelike woort also

gescreuen of vā een and dier gelōc en sal niet
hinderen den testamēt en sal goet en oeck vā
waerden bliuen en soude wordē gheuesticht
biden rechter dattet een silueren scale wesen
soude **E**n also behoort verstaen te wese vā
anderen woortē indient geboert.

Te geuen aendē clercke of aendē tuyghen
Die bescreuen rechten henghen wel dat die
testatoer mach laten en geuen in sijn testamēt
te eenighe sake aenden ghenen die den testa-
mēt bescreift en den tuyghen dye daer toe ghe-
roepen sijn **E**nde en sullen daer omme nyet
ghevraecht. worden.

Testament ghemaect ouer langhen tye
Soe weet dat den testamēt die ghemaect
waer ouer thien iaren geleden of meer. daer
om niet en is vōschepdē noch oec te nyete tē sū
bi also dattet getoent sy dat der testatoer daer
na ander wille ghehadt heeft. **E**n ghemaect
ander testament voor behoortlike tuyghen.

Vanden ghiften te vercoopen
En oft gebuerde dē de ghiften na dē hi enige
sake gegeuē hadde **H**et waer erue of and rōe-
rende goedē en hi die vōcochte of cōsigneerde
en daer op olliuch wōrt. sonb te wedroepen

sijn testamēt **W**eet dē de gene diēt gegeuē oft
belprokē is heeft sake sijn gifte te eysche bi ac-
tie legatarie en die testamētoers oft erfghena-
mē sullen moeten volcomē en volbrēgen dye
ghifte aēden ghenen diēt gegeuen of belprokē
ken is nīz tegenstaē de dattet alsdā vercoft oft
verlet ware biden ghiften.

Te makē bi testamēt aumoulnier en par-
chonie.

Het en is nīz vōboden vōdē
bescreuen recht mē mach wesen aumoulnie-
re en parchonier vā enighe saken. **D**ats te seg-
gen hebbē legatē voort wt en sijn erfghename
vā enigē persone. hoe wel dat veel costume
contrarie sijn van desen.

Dat testament niet waerdich en is son-
der die sculden te betalen.

Item dat testament niet waerdich en is son-
der die scult te betalen en en mach niet gesceē
bi wat persone datiet sy. ten sū dat eerst ende
voor alle wete die schulde betaelc sijn. en dit
betuycht die bescreuen recht.

Te geuen den pande die verlet is.

Oft geboerde dat de testatoer oft ghiften
set hadde enige vā sijn iurien tegens eeni-
ge vā sijn iuridē dē sculde vā gelde die hi hē
geleent soude hebbē. of dat hi hē sculdich wa-
re bi wat maniere dattet sy en hi hē in sijn en
testamēt die pāde gaue sonb te betalē dat ghe-
ne daer omme vōlet ware en daer op olliuch
wordē sonb die sculden te betalen. **W**eet dat
die erfname sijn gehoudē die schulde te betalē
niet teghenstaende dat dye ghifte oft pāde hē
ghegheuen is.

Vanden man sijn wōf te gheuen

Item weet dat hoe wel dat costume contra-
rie sy. dat de man niet en mach sijn wōf vōbe-
teren of geuen. **S**lochtans willē die bescreuē
rechten dat die mā in sijn dootbedde mach si-
nen wōf getien en belprecken seker behoortli-
ke gifte en dat wōf des gelōc hōrē man. wōt
alsdā is die onbehoortlike of vōbetamelike sa-
uoer ouer gelede in dē stuc. waer omme dattet
geordineert is. dat mā en wōf maleāverē nīz
vōbeteren en mogē in and rechtē. **D**ats te seg-
gen wāneer si te samē sijn in gesondicheyt dē
die saken bouen gealligeert **W**āt ghiften tūf-

**C. ru. di. l. tes-
tes seruian li-
bert. est pma**

**C. ru. di. l. er-
rores scribent
v. l. abignita-
tates qpet ig-
noranciam.**

**C. ru. di. l. di-
cantib? testa-
mēta.**

**C. ru. di. l. san-
cū? q quis**

**C. de legat
q p? testamē-
tum.**

**C. ru. di. l. en-
responsū viti-
pudētissimi.
Nota q d. l. h
uō dē hz fir bo-
na hz dē cū qd
ē heres mlti-
cur? v lagata-
ri? v nō adeat
nō pōit lega-
tū lēc? cōtra**

**C. ru. di. l. si
vniūse facul-
tate.**

**C. ru. di. l. cre-
dūorū.**

schen leuendige en mogē si makanderē nvet
moeren. **A**

C Te legateren
of te geuen van erfname tot erfname.

Noe wel dat sommige houdē datmē niet en
mach legateren noch maken cōdicie dat dpe
derde erfname sculdich is te houdē ten sy dz
wt hē beliet Vwet dat bi bescreuen rechte dpe
testatoer of ghtter wj heer is vā sijnre sake.
En mach daer of legateren en ordinerē i sijn
testament tegeent dat hē beliet hoe wel dattet
op erue of lāt sy en die ordinācie die hi aldaz
op maect. sal houden en waerdich sijn vā erf
gename tot erfgename Of si en laten die sa
ke niet gheordineert

C Te legateren een persone eens deels vā
sake. en een and een and deel daer inne.

C Of pemāt waer die in sijn testamēt ordi
neerde vā enige sake oft vā enige erue tot eē
persone alleene En dā daer na opte selue sa
ke. oft opten seluen erue oec mede ordineerde
tot enen anderen eens deels daer of Vwet dz
daer ōme sijn testament niet wesen en soude
gecorrūpeert noch wed geroepen Vāt mē te
dene en recht ist geordineert dat eē pegelic soe
lange als hi is in goede natuerlike sinnē Hy
mach ōmeren en wedroepē sijn ghtte. ende
daer ōme of hi te vozen gegeuen heeft die ghe
hele sake hi mach oec wel daer of geue ende
betrecken die ghtte en geuen eē deel tot eē an
der So soude hi oec mede die gehele sake In
diens hem belietde.

C Testament te heelen oft te verfwgghen
Dat voorscreuen recht begheert en ordine
ret. Om of te nemen en te scurwē alle fraude
en bedroch int sayte vā testamēt. ende dz die
wterste wille vādē doode volcomen mochoe
wordē sond lāt ōtreck. dat indien enich sijn
die missaket. of niet te vozen en bzēgt dat te
stamēt vā pemāt na sijnre doot en dat retar
deert dattet tot kennisse en effect nvet comen
en mach Vwet dat so wannert als dat testa
ment tot kennisse gecomē sal wesen De ghe
ne diet also achter gehoudē en bedect heeft be
hoort te bliessen allen dpe profite en beneficye
die hē bydē testaments soude mogen comē en
behoorde te hebbē En en soude hē daer of niet

gegeue wordē En of hōt bi enige subtile we
gē. oft ands genomē hadde gecreghē en ghe
geue so is hi sculdich des weder te gheuen En
behoort daer toe bed wōghē te wesen en noch
tot discrecie vandē rechter d dies wille dat hi
met loofheit dswegē en achter gehoudē heeft
die ghtten en aelmissen vādē armē en van
der siele vanden testatoer.

C Te testateren om te besprekē dat sijn wif
niet weder hu weliken en sal.

Die bescreuen rechten ōbiedē dz in testamēt
te oft ands die mā nē en mach sijn wif ōbie
den wed te hu weliken nae sijnre doot. noch
dattet wif gehoudē si daer op te sweeren En
de indien sy daer op swerē d huerē mā te ghe
lieuē of wt vzele So en soude des nē waer
dich noch te houdē wesen. en hoe wel dat dpe
mā dat also ordineerde in sijn testamēt dz oft
dat wif wed hu welicte si bliessen soude. ace.
Of dat si soude wesen ōtken vā sulcher sa
ke. ac. Of dz indien si niet wed en hu welicte
si soude gebzupchen sulcke sake Of indien si
wed hu welicte si salt bliessen. weet dz alle des
niet en is waerdich. wāt indiet d vrouwe be
liet si mach wed hu weliken en daer ōme en lauerk
sal si niet bliessen haer recht die si biden testa
mēt mach en sculdich is te hebbē bi die gene
rale costume vādē lāde. aēgesien tghert dat
hoer mā haer gelaten hadde indien si onghe
hu welicte blift.

C Te willen seggen teghens een testament.

Niet is en behoort te wesen ind discrecie vā
den rechter te estimeren en te begripen. welc
ke of hoedanige die wille vādē doode was by
allebehoorlike weghē en ondsoc. En bi alle
tghēet dat hi daer of onduide en ōnemen sal
mogē en daer na ordinerē en makē dz de wil
le vanden dooden volbracht mach worden
so na als mē dat rakē en doen kan hoe wel dz
enige d sijn singulaer proffte daer teghens is bi
lose en onbehoorlike wegē of bi barat seggē.
de is.

C Van testamēt nē

volbracht binnen siers.
Niet is wel genoeg gestilleert gewoelic en
de geuseert dat soe wāneert die testamētoers
of exccutoers aēgenomē hebbē enighe testa

28
C. ru. di. l. nō
tātum duois

8
C. ru. di. l. in
amalius te
gatis.

C
C. ru. di. l. in
qñto talis.

8
C. ru. di. l. in
legatari? co
lauerk.

C
C. ru. de dñs
viduita. et le.
in. missella.
tollen. l. g.

8
C. ru. de. fidi
comit. l. volū
tatis questio.

M
C. en. di. auc.
tética. hoc a.
plius.

S
C. de sal. caus.
adiec. lega. l.
etia si veritas
et. ij.

C
C. de vilitis
et fruct. legat.
l. in legatis
fidei commissis
Nota qd h nō
hñ de iditine
te nā certuz ē
qñ aditabē
reditate dñi
rei legatē spe
et ad legat.
tariū. l. a tico
ff. de fruct. et
go. 3 fruct. si
ista. l. si. hic al
legata intelli
git qñ res ali
ena legata ē.

mēt. indiet binē siacrs n3 volbrucht en wōyt
sy mogē begrepē wesen bidē erfgenamē vā
dē testatoer of bidē rechter rekenighe te doen
vādē voorszreue testamēt eff ordinācie. En
de dat si daer of n3 meer en hebbē die bēwaert
nisse noch administracie. eff si sijn sculdich te
slielen de ghifte eff profite. die si in dat testa
ment sculdich sijn te hebbē. Eff dat testament
sal bidē rechter geset wordē indē hādē vāden
erfnamē mits bozge stellēde dat si dz testamēt
te behoortlic volcomē sullen eff indiet die erf
genamē n3 en dedē. so is indē rechter dz hi dz
selue wel doē mach ter cause vā sijnre officie
eff vā die wille des dodes te stellē tot behoort
adiec. lega. l. like executie. eff oec bidē geestelike rechter be
hoort des bat te geschpē vā biden waertliken
rechter. Hoe wel dat die waertlike rechters. eff
sonblinge dē conic in sinen conincric des ge
woenlic is te doen.
¶ Wā hem te betrecken aē die camer vāb re
keninge tot parīs d ghifte van testament.
¶ Noch soe machmē weten dat of die colu
miers niet en hebbē dat testamēt volcomen.
noch rekeninge daer af gegeuen binē des ia
res. eff daer pemāt sy dpe ter cause vā ghiften
of besproog legatarie oft ter cause vā successie
hē wil betrecken aē die camer vāb rekenin
gen tot parīs. Hi mach wel doē bidē cōmissie
vādē here vāb voorszreue camer eff aldaer
doē dachuaerdē die voorszreue executoers. d
aldaer indē camere rekenige te doē vā alle dz
testamēt. eff achter laten alle andere rechters
royalē eff vā daen en salmē geen renuoy ma
ken. Wāt die voorszreue camere is daer of de
ouerste eff also illet gedaē geweest tusschen sō
migē. En onlāc bi meester pieter vā soppōs
tegens die executoren vā ian bonensāt poer
ter vā doornic bi ghifte legatarie. Wāt in die
camer vādē rekenige vādē conic tot parīs
is die ouerste hof aldaermē vā allen rekenin
gen mach eff oec sculdich is epncelic eff totale
rekenige te doē. Wāt aldaer behozen rekeni
ge gedaē te wesen. eff nergens ands d eē epn
telike decisie. Eff de voorszreue camer en diē
vā genē anderē saken. Eff daer d machmen
aldaer trecken d sake vā rekenige eff van tel

lamēt. als daer d enige ghesell is. Maer wel
mach gesien dat indiet mē een ghifte legata
rie betoge doot en and rechter royale dat hē
daer of schuldich waer te kennen. legatē. oft
niet lagatē. Mer d deficie oft d rekenige vā te
stamēt te hebbē men en macht n3 sekerlyker
betrecken dā inde voorszreue camer. Het ghe
boerde bi exēple indē sake voorszreue dat bñ
dē testamēt vādē voorszreue ian bonensāt
poortter vā doornic gegeuē worde meester pe
ter vā soppōn wonēde tot linte quintijn i d
mēdops eē bible in walsche tale die de vooz
screuen bonensāt hadde. Questie eff gesell
daer op geuel tusschē die voorszreue meester
pieter eff die testamētoers. die hē n3 geuen en
woudē die voorszreue bible. Die voorszre
uen meester pieter dede hēlicdē dachuaerden
bi eē mādēmēt vāb camer vādē rekeningē
die welcke begheerdē gerenuopeert te sijn vo
te dē scepenē vā doornic. als doer hoer rech
ters. Hi wordē aldaer gerenuopeert. d dz dpe
questie n3 en roerde dā vā ghifte. Mer indiet
gewees hadde d rekenige te hebbē. die saeche
soude aldaer gebleuen hebben.
¶ Te legatereu sculde diemen niet schul
dich en ware.
¶ Item of ick legatere in mñ testament. xl
groot die ic iā sculdich bē. eff nae mñre doot
geuōdē wort dz ic hē n3 sculdich en ben. weet
dat daer d niet bliuen en soude die voorszre
uen iā en soude hebbē die. xl. groot bi actie le
gatarie.
¶ Wādē vruchtē vādē erue die besprokē sijn
Itē wāneer in testamēt eenige erue bespro
ken wort tot pemant die enige vruchten iaer
lic draecht. eff de ghene wient gegeuē is des
een seker tijt niet en epschet na d doot vādē te
statuer. eff daer nae daer of epsch doet. Vweet
dat hi n3 hebbē en sal eenige vruchtē die daer
of ontfangen sijn oft geweest is na d doot van
dē legatoer. Eff en sal die vruchten niet heb
ben dā vāb tijt dat hi die geepscht sal hebbē.
¶ Wāne kint te dteruē bidē testamēte.
Daer is een recht diēmē hiet vādē testamē
te vā dērnisse of medeliden. Dats wāneer
die vāb eff die moed onteruē hoer kind son d

sake of reden. En die bescreuen rechte seyt. dat of de vader onterft sinen kinde sonder dat de kinde des vaders heeft tegens den vader. Of dat hi hem seer doern heeft gelijc als he ghe raect of gheslegen te hebbē bi violencie oft ge tractert te hebbē vā sijnre doot of vā sijn on erre of verraderie tegens hem. Duolche. V eet dat de sone saerhe heeft te comen teghens dat voorscreuen testamēt vādē welken hi alsoe onterft is. en is daer toe ontfanchelis. En soe geringe als hi daer of rechte sprekt ende dattz. bljct dat hi daer of rechte erfgename is. Hi be hoort gheset te sijn in possessie vā sake ver halic of bi woordē. Datste segghē die sake be hoort gheset te sijn in sinen hādē viden rechter en dach beteykent aēden partien o daer op te proederen alst behooren sal.

¶ Te ordineren sinē kideren in testamēt. **¶** Of gebuerde dat mā of wif maectē huer testament en ordinerdē vā hozen. Bereghen goede. Die si te samen in huer hu welic dree gen hadden. aen elcken sijn portie oft aē deel. en vā die moed beurucht waer vā eenen kin de en aldan dat kind die also in sijn moeds lichaem waer niet toe gheuoecht en waer en daer op eenige vā hem bepdē ooliuich wordē. die dat testamēt gemaect haddē. So weet dat die testamēt also gemaect nzen is waerdich noch te houdē. En dat kind die also na des va ders doot geboren sal wesen sal dat testamēt dichepde en doode. daer o dat hi inden testa mēt dgeten is dat welke met redene niet ge schien en mach. Mer indien de kinde die nae geboren wesen sal als voorscreuen is bewe sen wort vā sijn aendeel inden testamēt d voorscreuen testamēt. soude houdē en waer dich wesen. En sulche kinderen sijn gebieten postmis o dat si geboren sijn naeden doot vā hozen vadere.

¶ Vā testamēt tegens medelidē of deernisse. **¶** Om dat inde penultime rechte gesept is d dat testamēt niet en is te houdē die soe hart is sond medelidē dat de vader onterft sinen sone. Weet dat bi een auctentijc daer nae volgdē gesept is. Dattet waerdich is dat of de vader te minsten niet en laet sinen kinde. dat derden

deel vā sinen goeden. In deser maniere. Dat indien daer vier kinderen sijn of min. si sijn sculdich te hebben dat derden deel vādē er ue vanden vader ten minsten dat hi hem lie den laten mach. En indien daer. v. kinderen sijn of meer so behoort hi hem liede te laten te minsten dat hi he laten mach nae bescreuen rechte die helste. Welcke aendeel. te weten dat derden deel aenden vier kinderen oft daer be nedē. aē elcken sijn aendeel na aduenāt. en aenden. vijf kinderen. en daer en bouen. Dye helste aen elcken sijn aendeel. en dat en mach hi helieden niet onthoudē noch en is sculdich hem te ontrecken of te ontnemē. noch oer die vuycheen vanden voorscreuen eruen.

¶ Te gheuen die een vā sinen kinderen meer dan den anderen.

¶ Noch wil die bescreuen rechte dat of de va der een vā sinen kinderen meer geeft vā sijn en eruen ouermāt vā den anderē. Dat dye ghene die also onterft is of sijn dat mogē ver halen tegens dē genen die ouermaten by or dinancien begaef sijn na dē redene quanti tept vāden rechte voorscreuen. En hoe wel d is in veel coltume lokalen mē hanteert die con trarie en dat de vader sal mogē geuen dē eenen vā sine kind meer en dē anderen min tot sijn re beliesten. Nochtans ist warachtich en opē baer. dat den rechts aldaer of sprekt. ten eynde dat indie mē des vā node heeft. datmē he daer mede behelpē mach en het schijnt eē har de sake te wesen also te geuen dē een meer en vā d min. ten sy aenden outsten.

¶ Te legateren of te bespreken remāt ee nigen saken die een and toebehoorden.

¶ Of die legatoer geeft in sijn testamēt eenē ghe sake die een and toebehoorde en dat wel wilte. Ghelijkerwijs als of ic geue in mijn tes tamēt sulche hursinge staende tot deser plec ke of and sake. die ic wel weet dat mijn nzen is. V eet dat de erfgename vādē legatoer sijn ghoudē te volcomē dye ghifte en lo veel doe andē ghene diet gegeuē is d hi te vreden sy voer die waerde. En of de ghifter gaue enige sake die hi meende dattet sijn ware. en he nzen toe en behoorde. weet dat die ghifte niet hou

C. de inoff. testa. l. i. q. de inofficio.

C. de iur. l. i. si mē filijs duo b. i. si mē fili nat extrane os nō scā mē rione de poss. humo. nō rti ut testamen ti mē si hz qrelā i officio si testamenti ut hic.

C. de iur. l. i. ane tica. nō si pa tens. i. h. v. deat dicit q de iure scrip to pē nō possi vni dōare pē qatē filio nō bñ ē v errat nā h pmitit dūmō nō do nertā q alū is nō relinqē legittis auct. at qmale hic allegat dē q pē fecit vni h hox immēā donationem

C. de iur. l. i. ane tica. nō si pa tens. i. h. v. deat dicit q de iure scrip to pē nō possi vni dōare pē qatē filio nō bñ ē v errat nā h pmitit dūmō nō do nertā q alū is nō relinqē legittis auct. at qmale hic allegat dē q pē fecit vni h hox immēā donationem

E de lega .l.
cum aliena
rem

E ru .d. .l. fi
legatarius

E de codicil.
siue in inicio

Hic errat pri
m? copiator

dicens codicil
los esset ad

dicentur ad
testamentum

nam e spes a
testamento disti

cta et per fieri
per eum quod non

gitaui facit
testamentum vide

diuam insti. de
codicil. p. tot.

na est dicitur
solentur in

relligie testac
ti et rone insti.

tutoris herede
du. et. et ad h

et huc ar. i. cu
lu ubi p. n. ser

rat dicens quod
codicilli de iur

leg. testamen
ti et ena. i. in

§. sed dicitur fra
tres insti. de

codicil. **E**
C. ru. di. l. fi.

Hic errat spe
copiator di

ces quod non
obligat dona

tio et mortis
imo dicitur et

mort. sicut le
gatarius et uo

cari. l. mortis
et dicitur et de

den en soude in desen stücke. **A**
Weet dat so wie achterhout oft bedect testa
ment bi enige gedaē so dattet tot kennisse n
comē en mach **B**i bescreuen recht is hy scul
dich te bliessen alle die ghiften of profiten ope
hi biden testamēt mochter en behoorde te heb
ben. so geringe alst bi auctentique totter ken
nisse coemt. **B**

Vanden codicillen.

Capitel. L. xliij.

Oer na volcht vādē codicillen. gelijc
hoe wel dat also sy dat een pegelic die
in state is vā goede sinne en rebelijke en vrye
wille mach maken testamēt so moechdi oec
weten dat des gelijcx na dat testamēt gedaen
is mē mach dat selue testamēt ommeren en di
minueren of ominderen en nreue ghiften
machmē maken. naden testamēt eerst gedaē
bi forme vā codicille **E**n is codicille ghelezen
een addicie die de testator doet tot die o. bin
cie vā sinen testamēt. die hi eerst ghedaē heeft
sond dat testamēt yet gecorrupteert oft verar
gert sy in sijn principale effect. **E**n daer ome
so moechdi weten dat codicille niet en is dan
addicie tot testamēt **M**er nochtans isser van
sulcker auctoriteit dat bijden codicille mach
een ghifte indē testamēt sijn geaugmenteert
oft gediminueert sond daer ome te corruppe
ren dat testamēt. en biden codicillen en behoo
ret dat testamēt niet gecorrupteert noch te nre
te ghedaē te wesen. wāt codicille is en behoo
ret te wesen nadē testamēt **E**n daer ome in
alle codicille behoort te sijn begrepen dattz is
sond wed te roepen die crachte en machte vā
den principael testamēt in allen anderen sa
ken dat inde selue die bi dese tegen woordige
codicille sijn gemodificeert en dclært **E**n die
codicille behoort te cōfirmeren en vestigē dat
testamēt in alle sijn andere termen. **C**

Hoe den eyscher vā d ghifte behoort te
verclaren bi wat manieren dat hi eyschet het
sy een oft. et.

Item oft gebuerde dat pemāt waer die ci
sche de ernisse of and ghifte bij ghifte legata
rie of vā testamēt. weet dat hi gehoudē wa
re te dclaren of hi des bij ghifte vā testamēt

eyschet of bi and ghifte als vā codicille. wāt
sommige machmē makē op datse n. en sijn
contraditozen. deen tegens dē anderē **E**n oft
hij bi testamēt eyschte en die codicille des we
der roepen hadde **D**ie ghifte soude frustre en
de te nyet wesen. **D**

Vāden lay of ghiften vā d maniere te
legateren of te geuen in sijn testamēt.

Oaer na volcht vāden lay of ghiften en vā
der manieren te legateren of te geuen in sijn
testamēt **S**oe is te weten dat lay is die ghifte
die enige een and maect in sijn testament **E**n
daer o dat veel manieren en differencien sijn
in ghifte vā testamēt. **I**s vā noode inc. cor. te
dclaren tgeent dat ic daer of gesien hebbe. so
leggē die waerliken datter dyle maniere sijn
vā ghifte in deser sake **D**ats te weten. ghif
ten tusschē dē leuendē. ghifte o sake vāder
doot. en ghifte vā lay of testamēt **E**n o die. q.
eerste ghiften obligert en d. binc hē de ghiften
dat is bi die ghifte tusschen dē leuendē. en bij
de ghifte o sake vā d. doot. **E** **M**aer
bi de ghifte vā lay of testamēt en d. bit de ghif
ter hē niet hi en mach wel al sijn leuē ghedue
rende wedroepen de ghifte indient hē belieft
En indien hi o. sluiuch wort. sond die ghifte te
wedroepen sijn ernamē sijn gehoudē te beta
len en te volcomē die giste vā des dodes goe
den eerst die sculdē betaelt wesen de **S**o ist te
weten dat lay waerdich is als bescreuē recht
en is te houdē en te bewarē bi alle goede rech
ters **V**āt gheern sake en is so fauorable oft be
hoorlic als te volcomē die weerste wille vā
den dooden. **F**

En soe mach tē mā die in state is testamēt
te maken sijn goeden legateren of bespreken
bi sijn testamēt tot sijn prope. belieft de beho
relie gedaen en geapprobeert is **E**n sijn erfge
name sal gehouden wesen dat te volbrēngē
soe verre als die goeden vāden testamēt oec
waer dich sijn. **G**

Dat een man een ander legateren of be
spreken mach tot sijnre belieften.
En dat meer is de bescreuen recht wil dat
een mā niet alle bespreken of legatere mach

van sijn goeden tot sijnre consciencie. Maect mach oec meer legateren of bespreken vā eēs anders goet. Vāt een hups dat sijn nzen waer nae dat hēt bij testament betclaren soude mach hi legateren of geuen wie dat hē beliest. Gheliker wijs als of ian wechgeeft dat hups dat nycolaes toebehoort. die welcke hi iacop bespreken mach. En als dā die erfnamē vanden legatoer soudē soe veel moeten doen tot iacop. dat hups vā claes gepresen en gheuerdeert worde bi gesworen pīssers. Want dat hupsen soude iacop niet mogen gecrighē om dattet niet toe en behoort dē ghenen diet besproken heeft. Maer dat recht staet also. Dā ian die also dat hups vā claes besprokē heeft ewelcke hi wiste dattet hem niet toe en behorede. die selue ian woude iacop overeten vā sinē goet vā also veel als dat huis vā claes gepresen oft gewaerdeert soude wesen. **A** **E** legatere oft te geuen dā sijn niet en is. **E** si oft geboerde dat ian legatere een saecke tot iacop die ian meinde sekerliken dattet hem toe behoort. en hem niet toe en behoort. Weet dat sulcke ghifte niet waerdich wesen en soude. wāt hi meende te legateren oft te bespreken. tgeent dat hē toebehoort en het en is sijn niet. En daer omē sulcke ghifte en sijn niet waerdich. **B** Noch indien ian legatere of geeft enige sake die hi wel weet dattet hē niet toe en behoort. gelijc als door screuen is. En tgeent dat hi also legatere soude sulc waer dat ment nyet copen oft kopen en mochte biden ghemeynen rechte. Weet dā sulcke ghifte niet en is waerdich. noch en is te houden. geliker wijs als of men legatere een stuc lants die d gemeynte vā d stede toe behoort. of dat velt dat geordineert is tot cāpen vā batalien te doen of enige sake die der kercken toebehoort of der gemeente vā d stede of saecke die gheuecht ende gheamozent ceert ware of capelle of godshups sulcke ghiften en sijn niet waerdich. noch en sijn oec nte houden. want hoe wel dat dē legatoer oft dē ghene diet gesproken heeft wel weet dattz hem niet toe en behoort noch aen en ghinck en dat hi den ghenē die hi also gegeuen heeft.

so veel woude overeten nachtrāns sulcke giften en sijn niet te houden. want die sake die men niet kopen of copen en mach en mach men oec mede niet legateren of bespreken.

E **E** copen enige sake die legatere ende besproken is.

I tem of enige sake besproken is en die gene mient besproken is coopt die selue sake na dā besproc gedaen. en daer bi daer of hēt gemaeker si duerende noch dat den legatoer leuen dīch is. en daer na de legatoer onleueich worde.

Daer d en is niet die erfgenamē vā den legatoer. en sijn ghehouden aēden ghene dē besproken is also veel als die sake dē besprokē is waerdich wāten daghe dattet besproken wort. wāt tgeent dat also gecocht is bidē ge

ne diet besproken is en is door hē gheen win sel mer eerlike acqueste. Maer indient bi andegeue gewest hadde. en daer bi hē daer of

waer of behoort te wesen als dā en soude die ghifte bi deser manieren niet waerdich wē wāt twe winselen en mach noch en behoort

men te hebbē op een sake. noch twee ghiften en mogen niet gedaē wesen met recht op een sake. En of een sake waer enen persone ghe

geuen bi twee testamenten. weet dat daer in ne valr differencie. want of bi een vāden te

stamenten die ian ghemaect sal hebben. dē selue sake hem ghegeuen waer so dat hi daer of hēt gemaect si bider ghifte. weet dat by dē

anderen testament die iacop maken soude mē nyet eplchē en soude mogē. noch hebben die selue saecke. want als door screuen is. eē

sake en mach mē niet hebben bi twee manieren. Maer oft biden eersten testament dē ge

ne diet besproken is. die selue saecke niet ghē hadē en hadde dan die waerde vā dē saecken ouermits dat dē ghene diet behoort. des

nietē woude ouergheuen. Alsdan soude dē ghene dē besproken is. biden anderen te

stamente moghen eplchen dē sake of den prīse of waerde daer vā. ende die erfgenamē

vā den legatoer soudē des moeten voldoē

B **E** an een saecke ghegeuen bi twee testatoers.

E si of een sake waer enen persone ghegeuen bi twee testamenten. weet dat daer in ne valr differencie. want of bi een vāden te

stamenten die ian ghemaect sal hebben. dē selue sake hem ghegeuen waer so dat hi daer of hēt gemaect si bider ghifte. weet dat by dē

anderen testament die iacop maken soude mē nyet eplchē en soude mogē. noch hebben die selue saecke. want als door screuen is. eē

sake en mach mē niet hebben bi twee manieren. Maer oft biden eersten testament dē ge

ne diet besproken is. die selue saecke niet ghē hadē en hadde dan die waerde vā dē saecken ouermits dat dē ghene diet behoort. des

nietē woude ouergheuen. Alsdan soude dē ghene dē besproken is. biden anderen te

stamente moghen eplchen dē sake of den prīse of waerde daer vā. ende die erfgenamē

En si of een sake waer enen persone ghegeuen bi twee testamenten. weet dat daer in ne valr differencie. want of bi een vāden te

stamenten die ian ghemaect sal hebben. dē selue sake hem ghegeuen waer so dat hi daer of hēt gemaect si bider ghifte. weet dat by dē anderen testament die iacop maken soude mē nyet eplchē en soude mogē. noch hebben die selue saecke. want als door screuen is. eē sake en mach mē niet hebben bi twee manieren. Maer oft biden eersten testament dē ge

ne diet besproken is. die selue saecke niet ghē hadē en hadde dan die waerde vā dē saecken ouermits dat dē ghene diet behoort. des nietē woude ouergheuen. Alsdan soude dē ghene dē besproken is. biden anderen te

stamente moghen eplchen dē sake of den prīse of waerde daer vā. ende die erfgenamē vā den legatoer soudē des moeten voldoē

Iusti. r. d. i. §
Academ. res
duobus.

Iusti. r. d. i. §
sed si rē lega-
tarij.

Iusti. r. d. i. §
ex contrario.

Iusti. r. d. i. §
post humo q.
q. hodie et
q. post humo
alieno q. nō ē
fuerit? l. i. p.
legari.

C. de legat. l.
qui post testa-
mentum.

C. de legat. l.
filia legator.

C. r. d. i. l. cū
rūso vtrū
dentillū

C. r. d. l. pro
pastuas res
legari.

C. r. d. i. l. in
animalib? le-
gatis.

Item oft een sake besproken oft gelaten tot twee personen te samen. of dat die selue sake gelaten sy twee persone elc bi sonb. Weet dat indien daer of gheschil valt de sake behoort ge deelt te sijn in twee. Indien de sake dē testa toer of dē ghene diet besprokē heeft toebehoert de Esf of een vādē ghene die de sake besprokē is olliwich worde eer de ghene diet besproken heeft Als dā soude die gheheele sake toebehoert den ghene diet mede besproken was oft d3 et van hē bepde die gisten n3 acceptere en wou de.. **I**tem of de sake die mi toe behoort besproken worde bi een ander.

Item weet dat sulche ghisten niet waerdich en sijn. wāt d3e sake die mi toebehoort en mach mi bi een and niet gegeuen worde es bespro ken. **I**tem **I**tem vādē sculdnaer te late tghene dat hi hem sculdich is.

Item De sculdenaer die laet es bespreect sijn ere d3oer tghene dat hi hē schuldich is. dat en is niet waerdich. wāt h3 en soude niet doen dā betalen. tē waer dat hi hē gelaten hadde mee re dā die sculde bedraecht. **I**tem in d3e h3 meer liet als voorscreuen is. es daer na dē tijt qua me dat hi hem sculdich is oft oud cōdicie. Die ghiste en is niet waerdich daer d3 dat die scul de alrede betaelt is.

Item Te legateren dē kinde die noch is in sijn moeders lichaem.

Item Den kinde die noch is in sijn moeders lichaem. mach wel gemact sijn erfghename. bi legacie vā enige. **I**tem die w3len t3 w3le dat men niet legateren en mach kind die noch te winnen sijn. Die dese of d3e vā dese hebbē sal gel3c als of pemāt bi testamēt seydē. **I**tem late of bespreke. dē eerste kinde dat dese oft die vā dese hebbē sal. sulche ghiste. welke kint noch te winnen waer daer of dat die moeder nyet en sch3nde grof te wesen. of kint te draghen.

Item Te verletten die sake besprokē duerende t3euen vanden legatoer.

Item Noch moechdi weten. dat of pemant en3 ge sake wort besproken. es duerende d3 leuē vādē legatoer. die selue sake d3et oft verbint tegens pemant anders. Indien de voorscre. screuen legatoer binnen sinen leuendē l3ue.

die ghiste niet weder en coept. bi hem wed ge daen. Die ghiste soude houden es waerdich wesen. es de erfname soude des goet doen.

Item Te legateren sijn dochter es daer na die ghiste gauē in huer huwelic.

Item Itē of de legatoer een dochter heeft de welc he hi bi sijn testamēt maecte enige ghiste es daer na sijn dochter hu wel3ct es haer gauē in hu wel3c t3geent dat hi haer voorts besproken soude hebbē. **I**tem de vād olliwich wor de. es die dochter haer ghiste woude eschen. weet dat s3t niet eschen en mach. wāt sy en mach niet hebben dubbelde actie in dese sake. Dats te weten actie van ghiste legatarie en. de actie van hu welike gauē.

Item Te wesen erfghename es aumoulnier.

Item Item ghi moecht weten dat hoe wel d3 so mige costumieren leggē datmen nyet wesen en mach erfname es aumoulnier. Hoe weet dat bescreuen recht wel hengt dat de ghene die erfghename is. selue wel wesen mach aumoulnier. want sijn propze sake die m3 rechte hem bi successie aengaet. en mach hē niet gegeuen worden. **I**tem sloch die twee actie en mach men niet te samen hebbē. **I**tem of testatoer vele erfnamen heeft wie hi sijn goeden late wil le. wel mach h3t doen. es bespreken dē meer dan dan dāna dat h3t hem vooz wt makē wil es dat hi hem loe veel vooz wt vorderen wil met woordē expres. **I**tem daer of en sal nyet de gene die also besprokē is wesen erfname met simple aumoulnier. **I**tem Itē hoe wel dat geleit sy d3 et alleē n3 en mach wezē aumoulnier es erfname. Daer d3 dat sijn selfs sake hē niet gegeuē en mach sijn. dit wort gheappro beert biden bescreuen recht.

Item Te legatere enige sake vā erfname tot erfname. **I**tem Itē bide bescreuē recht moechdi we ten d3 de legatoer die v33 heere vāder sake is mach legatereen van erfname tot erfname. es ordineren dat die een niet en mach d3copē noch verletten dat ghene dat hē alsoe bespro ken sal wesen ten en sal weder comē optē an dert. **I**tem alsoe vā erfname tot erfname.

Item Te legateren of te bespreken pemāt enige sake es et andere eens deels daer af.

Item of de legatoer bi sijn testament gaet pe-
mant enige sake. het waer reele of roerende en
daer na bi codicille of bi giste vā wterste wil-
le gaue een and eens deels daer of sond men-
cie te maken vādē eersten ghiste Weet dz die
selue sake behoort na die opinie vāden lega-
toer vlscheyden en gheheylt te wesen. **A**

Hoe veel turgē behoren ghehoort te sijn
op recreancie van nyeuwichede.

Item beclachte van nyeuwichede sayte op
recreancie en neemt geen stadt en daer op cō-
missarissen gegeuen sy. Weet dat op die recre-
ancie het sy vā dē eente sijnde oft vā dā dē mē
niet meer en behoort d elcke partie te horen. dā
twee turgē op alle die sayten vā elck van-
den partijen **E**en waer bi also dat die mate-
rie so groot waer dz partie ghehoort d de groot-
heyt en differencie vander sake mē behoefde
meer te horen **E**en als dā en behoort die rechter
noch niet meer te ordineren dan. xvi. turgē
om een partye.

Hoe veel turgē op een article.

Item op elcke article van sayte contrarie
mach ghehoort sijn tien turgē en niet meer
En indien daer meer betogen worden. so en
soudet niet waerdich wesen noch huer depo-
sicie en soude den produisant gheen profyte
draghen.

Wie maniere te doen setten
enige personen bi mise de sayte in sijn ghiste
legatarie of besproc van testament.

Capittel. C. l.

Et dat also als vrouwe oft vsterou-
we haer mach doen setten in huer doarie by
mise de sayt Also mach hē doen setten enige
persone by mise de sayt in ghiste legatarie oft
in ghiste vā testamēt **E**nde bi alsulcke crach-
te en bi alsulcke commissie. en daer d wil ick v
thoenen die maniere te maken en te formere
dieselue commissie. bi maniere vā formulare.

Commissie of ghiste legatarie.

Cristian vāden bossche ridder. hete vā fa-
mechon en van rincheual. raet vanden co-
ninc ende sijn baciliu vā vmenndops **A**den
eersten sergent vanden coninc inde voorscre-
uen baciliuscap. die daer op vloche sal wor-
den saluyt. wē hebben ghehoort die groeflike

clachte vā dese. **A**. inhoudēde. hoe dat bi wē-
len dese. **A**. in sijnleuēde lue bi sijn testamēt
ende ordinācie vanden wtersten wille hem
ghegeuen sy ende besproken te hebben. en toe
te behoren terstont na doot vā dē voorscre-
uen defunct een seker huyfinge en erue staen-
de in sulcker plecke. **A**. met die profiten ende
emolumenten. dyē daer af spruyten en comē
souden moghen. **et**. **O**f die vruchtē vā sulke
lant en woonstede. **et**. te nemē en te heffē ter-
stont na doot vanden voorscreuen ghisterē
of sulcke ghiste roerende. en also sy dat om de
selue ghiste en besproc te hebben als hem ghe-
geuen en achter ghelaten is biden voorscre-
uen ghister. na doot vanden voorscreuē le-
gatoer of ghister dē voorscreuen clager geto-
ghen sy tot die ghene aldaert behoort en vā
noode was. om die voorscreuen ghiste te ge-
erigen binnen tide betamelic. en daer toe be-
hoort **E**n bi veel reysen hem dat vermaent
en begeert heft **N**iet te mis sijn si daer of dilae-
rende vā des te doen dat welcke is in sijn gro-
te prejudicie en schade als sy seyt. **E**en waer
dat bi ons daer inne versien wort mē behoer-
like prouisie **D**aer d ist dat wi v dōbieden. en
om dies wille dat aēdē conic en aen sijn rech-
ters toe behoort die kēnisse en bi prouencie vā
den ghisten en testamenten. als mē terst tot hē
betrect. **G**hebie dē en cōmitteren dat indyē v
bligt vā dē voorscreuten ghiste en lay oft be-
sproc. also gedaē en gelatē aendē voorscreuē
clager als voorscēpt is. bide testamēt vanden
voorscreuē afluige of ands behoortlic. **G**hi v
transporteert opte voorscreuē erue. ghiste. en
besproc. also besprokē als voorscreuē is. en
dē seluen clager daer toe roepēde dē here vā dē
plecke of sijn baciliu of stachoud **S**teelt mē sat-
te en hout met rechte in sijn ghiste vā aelmis-
sen. ende hem vander voorscreuen ghiste en
dē aelmissen doet en laet ghebruycken en vse-
ren vredelick **V**erbiedende allen ende een ig-
ghelic wyent behoort. ende daer of ghi vloet
sult worden **D**at vā dē voorscreuen ghiste.
si laten gebuykē en vserē vredelic. dyē voor-
screuen clager al bider forme en maniere als
hē ghegeuen en besproken is op alle tghens

21
C. en d. l. en
questio talis.

22
Et C. coia de
leg. l. prima.

dat sij sulker sake mildoen moghē. Significe
rende en beteykēde een pegelūc wyent beho-
rē sal en daer of gi vād side vādē voerscreuē
clagher versocht sult wordē. op dat indien si
opposeren willen dat bi hem dach daer op ge-
geuen en beteykent si. vooz ons of onsen stat
houder in des conics houe tot sinte quintijn
teghens den voozscreuen clager. Om te seg-
gen en te allegieren die sake vā hoer voerscre-
uen opposicien. of dā daer op te procederē alst
na redene behorē sal. En niet te min of si daer
tegens niet en opposeren en dat si negligente
waren of delapierende. So vādachuaert hem
tot seker behoorlike daghe indē houe vanden
conic tot sinte quintijn voozscreuen tegē dē
voozscreuē clager. Om te sien met recht hou-
den daer inne ghi hē met sayte geset sult heb-
ben of daer op te opposeren of tegens seggen
indient hem beliest. En of des niet. Om hem
daer in te sien decretieren. alst met redene be-
hozen sal te doen. Van des te doen. geuen wi
v. ac. Des te ghetughe. ac.

¶ Hoe dat testament en codicille behoren be-
tuycht te wesen. ¶ Capittel. C. li.

O Helien vāden testamenten en codicil-
len. en hoe en in wat maniere datse be-
horē gemaect te sijn. So volcht hoe en bi wat
tuygen datse mogen geapprobeert en betuy-
ghet sijn. Weet dattet onwylheit is aendē tes-
tamentoers aen te nemen executie vā testa-
ment si en doen ter stont als dye testator offi-
uich is. dat testament setten tot probacie hoer
den rechter aldaer die sake gebuert. ten waer
dattet gedaen geweest hadde indē tide vādē
legatoer. En dat gedaē dat si doen settē bi be-
neficie vā recht en inuentorie. alle die goedē
daer op die testament hem bespreect en daer si
executie af sculdich sijn te doen biden seluē te
stament. Daer of dat dat gerecht sal hebbē dye
een en sij lieden dander. En daer na mogē sij
sekerlic tredē indē executie vādē voozscreuen
testament. Anders in die rekeninghe doede. in
dien se sy also daer in niet ghetreden en warē
Het mochte hē liedē geimputeert of verwetē
worden dat de gheue die doot waer in sinē tē
de veel meer goets ghehadt soude hebbē dan

si rekenen. En datten daghe van sinen ouer-
liden daer of maere was. en daer toe souden
die daer teghens leggende sijn ontfangē wor-
den. En daer om so en behoert oer niemant
daer inne te treden sonde beneficē vā recht.
¶ Die maniere vā te approberen testament.
¶ So weet dat die approbacie vāden testa-
ment behoort sulche te wesen. dat ter stōt na-
der doot vanden legatoer als voozscreuen is.
Het is van node dat die testamentoers bryngē
vooz recht en begeren die geapprobeert te heb-
ben met recht. So iset behoorlic dattet besla-
ten en beseghelt sy metten seghele vā een van
den tuygen ende dat die tuygen daer teghen
woordich sijn. die vooz rechte betuygē dat sy
daer bi waren. daer die selue testament gema-
ket wort. ghesien vā woorde tot woorde vo-
re dese. N. Die welcke leuendich was in goe-
de sinnen en memorie alst schōnde. En diet al-
so begheerde. en woude gedaen hebben. sonde
dat hi daer af yet weder riep of teghens seide.
Ende begheerde op hemlieden. dat si daer by
als tuyghen souden willen wesen. Dat ghe-
daen dat testament behoort met rechte ontfā-
gen te wesen ende ghecopieert. Daer of die en
behoort gheset te wesen onse recht en die and-
onder die testamentoers. om de executie daer
af te doen en te voldoen. En in teghen woor-
dicheit van recht behoren si aen te nemen dē
testament te doen ende te volcomen ten naef-
ten en ten besten. dat hem moghelic sal wese
nae huer beste wetenschap en vermogen na-
der forme ende inhoud der seluer. Ende dat
sij binnen staers volcomen sullen hebbē. in
dient hem moghelic is. Ende van alle tge-
ne dat sy daer of ghedaen sullen hebben. goe-
de ende ghetrouwe rekeninghe te doen binē
den seluen iare. Daer toe ghetopen den ghe-
nen die sculdich sijn daer toe ghetoept te sijn.
Ende of van sulker solempniteit niet en bli-
ket ghedaen biden voozscreuē testamentoers.
Nae die opinie van sommighen. Het schijnt
dat sy sijn onsofficiantelic gesdoert dā te doe
en intempteren actie van testamentoers.

¶ Bi wat tuyghen testament mach ghe-
approbeert en betuycht sijn.

En is te weten bi wat tuyghē testament mach en behoort geapprobeert te sijn. Na der opinie vā sommigē moecht ghi wetē. dat all ic bouē geseit hebbe ind rubrike vāden testamēten die geteykent is bi dē getale van. **LX** viij. Die bescreuen recht begheert daer op vō-tugen en dat die voorscreuen testamēt ge slotē sy en gesele. metten segel vā eē vāden tugen. of vā die sommigē. en nadē rechtē canon. Die decretale henger. dat des ghebaen si voor sinen pastoor en. **ij. tuge.** En dē pastoor daer aē hanget sinen segel. En noch henghet dē decretale dat des ghebaē mach wesen voors twee tuyghen daer toe nut. En si mogē in te stamēt tuyghen wesen. Allen die ghene die bi bescreuen recht maken mogē testamēt en anders gene. Beliker wjs als skōmē. doofuē. ep-gē furiosen. weesen. dnut. en de gene die sijn in voechdie. of in onbdanichz vā ādere bi idē heit vā iare. of bi clepne sinnē. of bi quade te gūmē. aē wien dat bescreuē recht sibiē tuygen te wesen. noch degene die indē poeste is. vādē genē die dē testamēt maect. Mer indiet waer die sone dpe indē poeste waer vādē vā der. en hi sijn testamēt maecte vā dat ghene dat hi dcregen hadde in ridbichappe. daer of so soude hi mogē makē testamēt. Mer sijn vā der noch de gene dien bi in sijn poeste hebben soude. en soude geen twige mogē wesen noch generalic niemāt die enige giste heeft indē testament. **A** Vāt het is te weten dat alle testamēten sijn tegens den erfgenamē ende tegens niemāt andē. En de gene die bega uet sijn indē testamēt sijn dāen voors erfgenamē. als vā dat gene dat hem nad doot ge-laten of besprokē is. Ende daer omme. si son den depoleren van haren ghisten onder knil se. wanneer sy depoleren dat die testamēt waerdich waer int gesetel. Mer her soude ander sake wesen. als te depoleren oft eē ghif teren en anderen ghedaen oft ghegeuen wa-re. oft tot andere dat soude waerdich wesen. Ende daer om illet ghenoech gehenghet dat in ghetuyghenisse wel ghebrocht sijn in testa-ment de genē dpe ghisten hebbē om die te be-tuygen. Maer ten discretie vanden rechters

is ende behoort seer scrupelle aen te syen en te examineten huer depositie want het en is nō warachtige ghetuyghenisse. Dat een mā dpe niet en is mendicant oft logenachtich. en die oec niet wrakelic en waer in anderen saken. ende die inden testament niet en hadde. dan een cleyn ghiste ghelē als vān vōf scellingē of dier gelike. om sulcke ghiste te hebben. sou de willen lieghen. Mer so veel profiten moch te hi daer in hebben. dat sijn disposicie te we-ghen waer ende dat wrake daer op stadt heb-ben soude.

B

¶ Van testament onbescreuen.

Enoch willen die bescreuen rechten. dō in-dien remant sy die testament maect. en hi ge-nen dō en heeft te scriuen of in ghescrifte dō setten indin hi wil. dat hout en waerdich sy. Dat hi dat doet voors leuen tuyghen en pas-leorde. En anders en illet niet waerdich noch tondethouden. Mer die calumieren passerē bi dpe tuyghen oft meer.

¶ Vanden approbacie of getuyghenisse vā den tuyghen.

¶ Capittel. LX. iij.

Vanden tuyghen mach ic seggen. dat tuyghen is te seggen. Die approbacie of getuyghenisse vander saecke in twifele te doen warachtige notificacie en daer behoē. Her si bē tuyghen of bi instrumenten. of onder tieghel autentique. of cedulen gheapprobe-ter. soe dat die sake die in twifele is ende on-bekent comen mach tot clare ende volmaect te kennisse van warachtichede nae.

¶ Hoe moechdi weten datter sijn negē ma-nieren van probacie na den wjsen richters des reches.

¶ Die eerste maniere van manifeste pressup-cie van sayte. ghehiker wjs als oft gheuondē wōze dat een man naect ghelegghen waer mē een wōf vreedelike. dāttet wōf gheen geluyt en gau. ende als dan daer of questie oft ghe-sell gheuele. Her behoof elactiq verstaen te wesen ende ghepresuppōseert. dat dpe sayte vleeschliken alsoe hier ghescheyt is. ende dat is waerdich volcomen approbacie oft getuyghenisse in die stuck.

¶ Nota qm?
ppilator hō
nino errant
t. p. casu. s.
legatarijs in
sti. de testa-
naz le gaturij
y fidei comit
sary pūt esse
testes i testa-
mento. v. c.

¶ Just. de testa.
s. d. pōrā q.
de noia s. pōf
sūt at. s. pōf s.
m testib? v. s.
Sed neqz he-
res.

¶ Just. ru. die.
s. d. q. s. at
ne scriptis.

¶ Jo. adree. in
sum. sup. q. dē
ccra. r. d. de in-
ramento vbi
fere oia sequi
ria hētur. pro-
batio rei du-
bie p testibz
instrumenta
aut alias ve-
ras iustas
causas notifi-
catio Et ius-
ta illa Testes
debēt esse in-
clariora.

Tit. de afori
n. l. m. bōe fi
dei p. ractib?
E. s. eo.

Die vierde maniere is bi clare experieñcie oft ghelikenisse van saken. dienende ten sa-

Die felle man pte is bi brieuen en instrumēt openbare of onder segel auctentēc. of onder seggel van eenen man die seggel heeft en behoort te hebben bi castume vanden lande. ghelike als die leenmannen ende edel mannen ende de ghene die heerlijcheden hebben. ende iusticie. datmen oec hieten mach seggel pzieuer. oft ghemeyne. In welke sake men behoort voor allen wercken sinen segel kennen oft ontkennen. &c. Gheliker wijs als in der rubrike vanden brieuen ende instrumēt.

ten en te nyenten: oft onthoudē. volcomelike
ker geseit en gethoent sal wordē. die getreikē
sal wesen biden getale. C. lvi. En dese ghe
tupgenisse is waerdich en oec te houden.

¶ Die seunde maniere is bi bieuē ghema-
ket en gescreuen met sijnre propre hant. wāt
dat is volcomen tugen geliker wjs als ghe-
seit is vāden seghel: dat mē moet kennen: oft
onkennen. indien hi kent dat gescrefte van
sijn hant. Het is volcomen tugen. en indyē
hjt onkent en seit dattet sijn niet en is. ende
dattet betuycht sy dattet vā sijn hant ghescre-
uen is. Hi is geteputeert voor valsche. en dye
getuygenisse is tegens hē waerdich.

¶ Die. viij. maniere is bi getuygenisse van
tugen singulieren niet wrakelic vā enigē sa-
ken souffissant met recht of anders. Ende by
so veel tughen dattet mach en behoort met
recht genoeg te wesen: dat is bi twee tughē.
ten minsten in clerne saken. Wāt bi besche-
uen recht een tughē en is niet waerdich.

¶ Die. ix. maniere is. bi cāpe vā batalie mor-
tele. Wāneer pemat een and op seyt enige sa-
ke: die begheert cāpe vā bataylie. en dē ande-
ren dat onkent en alsdā die eyscher seyt dat
hjt ands oec niet en soude mogen betuygen:
dā met sinen liue tegens sijn lōf. bi pande vā
bataylie: in besloten cāpe. en binē die sonne-
schijn. en in dese sake indien hjt verwint. Hi
betuycht sinen eyscher gheliker wjs als voor-
screuen is in den rubyken vādē cāpen vā ba-
taylien. die geteykent is biden getale ende in
den capittel van. lxxv.

¶ Vanden tughen particulieren ende die
welcke niet en mogen noch en sijn schuldich
te dragen oeronde.

¶ Item n v ic hebbe geseit en gethoent vādē
negen manieren vā probacien int generale.
biden welcken alle forme vā ghetuyghenisse
mach wesen verstaen. gheset. en geatguert
in waerliken houen. So volcht n v daer nae
te sien int speciale vādē getuyghen particule-
ren. die gheschpen en moghen ghedaen wesen
bi depositie vā tughen. betogen op dye selue
sake. die welcke int onkennen gheset is.

¶ So weet dattet thoudē is dat nyemant in

sijns selfs sake tughen mach: ten si bi also. d3
die partie aduerse hem bedraecht aē sinē erde
en aen sijn bepolicie. gheliker wjs als voor-
screuen is inde rubyke precedēte. op die vyf-
ste maniere vander probacie vādē tughē.

¶ Item gheen aduocaten noch gheen procu-
roers ind saken die si tracteren oft belepē. en
mogen sijn gheen tughen wesen.

¶ Item gheen executoers noch gheē tutoers
oft voechden: noch curatoers: ind sake die sy
tracteren oft belepen: en moghen si geen tughen
wesen.

¶ Item geen kinde-
ren onthuer. xv. iaren en mogē tughē. noch
tot ghetuyghe geroepen wesen. Vt geseit in
dien gescil waer en questie vāden saken. ge-
buert in sijnre kindheit daer hi ge weest had
de. Daer of soude hi mogen gehoor sijn in ge-
tuygenisse om die redene dat vādē sake ge-
buert: men gheen kennisse en mach hebbē vā
biden ghenē die aldaer ge weest sijn. Daer te
doen eenige tractate oft gelofte. aldaer enige
tugen behoeden te wesen. daer en behoerē geē
kinderē geroepē te sijn onthuer. xv. iare.

¶ Item gheen ioden noch gheen ongheloui-
ghe. en mogen ghetuyge dragen tegens den
hersten.

¶ Item die vaderē en
mogen getuyge dragen ind sake vā huerē ki-
deren. ten sy in dze saken. Dats te weten vā-
den saken: die welcke spruyten soude vā tge-
ne dat huereen sone gewonnē soude hebbē in
ridderscappe. of inden studie. dat welcke dye
clercken hieren. de castrensi peculio. Die and
de sake is int betuyghen affiniteit vā maech-
scap: indien daer af ghesil oft questie waer.
Die derde sake is te betuyghen gheloften ende
tractacie van huwelike saken ghedaē tusscē
sijn kinderen ende ander personen.

¶ Item eygen en mach teghens sijnen heere
gheen ghetuyghe dragen. Ende na opinie vā
sommighen. so en doet hi mede tegens ādere

¶ Item welsinnighe oft dulle
personen en mogen gheen ghetuyge draghē.
Dats te weten so lange als de siecte huer ge-
duert. ¶ Item verwonnen van crisme. Ge-
lōc so wāneer een man gebannen is vā sijn-
te cōtere voor sulcke crisme. dat indien hi ge

30
C. x. de fide
instru. p. totū.

31
Et aut. p. qui
ppā v. l. gñali
ter. de nōnu-
mera. per

32
C. de testif. l.
iurifurandi.
in. fi.

33
De his spēc-
ebus pbatio-
nē bñ tractat
specu. ti. de p-
bati. §. vidē
restat et poit
rij. spēc. pba-
tionum.

34
C. loq. i. re. C.
de testi. l. mul-
lus. ff. co.

35
Extra de tes-
ti. c. romana.
li. vi.

36
Hic errat d
fm ius scrip-
tū hoc allerat
nā sufficiūt ās
m. rñij. sple-
ti nec. ru. ref-
rū. l. testium
§. lege. inlia.
ff. de testi.

37
Hic p. specu. ti
de testi. §. i. b.
itē p. e. indet.

38
l. parentes.
C. co.

39
Hic p. e. indet.

houden ware. hi soude sijn l'f verliesen.

M
ut extra d'ere
si. c. testimo-
nium

S
l. etiam in ci-
uili. C. eo

C
specu ubi s. b.
etiam q. exco-
municatus

D
C. de test. l. ij

C
C. ru dicta. l.
solam testati-
onem

F
C. ru dicta. l.
pariter et li-
beri

C
C. ru dicta. l.
nulli penur?

H
C. ru. di. auc-
ten. rogati.

I
l. si q. C. eo

H
C. ru. di. l. si.

Wet dat indien dat bl'gt bi b'ziue of dat
tet openbaer sp. of dat h'gt bekenit. oft dat h'gt
bekent heeft. Hi en behoort in ghetupgenisse
niet ghehoort te wesen. Want hy en is nyet
waerdich te leuene. want hy is vander doot
verwonnen en ghebiffameert: ten si dat hi re-
missie of d'ghiffenisse heeft vande p'ince ghe-
uerificeert: die hem stels in goede fame.

Item die ghene die vande familie sijn van
sommigen en na sommigen familie oft huyf
ghesinne. en mogen noch en sijn sculdich ge-
tupge te dragē vooz huere here oft meester.

Item die inden ban sijn v
hepliger kercken indient bl'gt. datter bi d' he-
pliger kercken v'boden sp. dat met hē geen co-
uerfacie of participacie ghedaen en sp. en dat
ter ind' hepliger kercken int openbaer gheco-
dicht geweest hadde. Sulcke en moghē noch
en behozen te sijn geen tupgen: eer dat sp ghe-
absolueert sijn. Mer ten sij dattz bl'gt proper-
lic met b'ziuen en bi v'sancie vādē houe daer
en behoort niet teges gebiffereert te sijn. wāt
om des te willen betupgen. en soudemē hem
niet laten te hozen in waerliken houen.

Item ghemeine vrouwen en bohoze geē
getupghe te wesen dan vanden saken bi auē
tuere gebuert die sp gesien soudē hebben en
aldaer si tegen woordich geweest hadde. wāt
als voorszreuen is inden rubrike vāden ki-
deren onb. xv. iaren. Men behoort onb'loet te
doē vādē fap'te geboert die waerheyt. bidē ge-
nen die daer bi of tegē woordich geweest heb-
ben: wāt d' quaet te doen en roepmē n'z gaet
ne tupgen. en daer d' moetmen d'pe waerheyt
ondersoecken bi alle den ghenen die ghesien
en ghehoort hebbē. So geuen dienvile dese v's-
sen oft articule.

Condicio sexus etas discretio fama.
Fortuna fides in testib' ista requires.

Ad wil ic d' daer af choenē nadē bescreuē
rechte. Wet dat nadē bescreuē recht als voic-
screuen is. tusschen die waerlike tupghen do-
mestiques sijn w'akel'ck.

Item seyt die bescreuen recht. dat die tup-
ghe die gheen redene en geest vā tghene d'z hi

tupghet. ten depolicie of getupghenisse. Want
sulcke tupgen en salmen gheē geloue gheb'z-
ghen.

De vād teges die kindere
of die kinders tegens den vād. en sijn niet de
sanclic in ghetupghenisse.

En oft
gebuerde dat p'emāt vooz recht quame. oft d'z
hi geuondē wort in sijnre iurisdiccie. en men
te doen hadde vā sijnre depolicie of getupge-
nisse. en die selue wt een and' iurisdiccie wa-
ce en heerlicheyt. en dat hi woude differere te
deposeren. en begheert gherenuoyeert te sijn
aen sijn rechter. oft datmen hem seynt halen
bi gracie. weet dat na dat hi geuonden waer
ind' iurisdiccie vāden ghenē die sijnre depoli-
cie begheert of hebben woude. Hi soude moe-
ten tupghen en deposeren en geen exceptie en
soude daer tegens waerdich wesen. Hi en sou-
de bedwongen worden daer toe bi alle beho-
relieke wegen. Mer indien hi niet also geuon-
den en waer tegen woordich. en dat hi waer
in een and' iurisdiccie. men soudet moeten ge-
crigen bi cōmissie requisitoze. en anders nyet
en datter sinen here consenserde.

Het is behoort'gē dat soe wie hē behelpen wil
van tuigē vā betalingē op obligacie vā scul-
den. oft vā testamēt te sien doen. dat die tup-
gen specialic v'locht worden des te sien doen
en dat die tupgen daer op gehoozt wordē in-
dient noot sp en daer op v'locht worden. wāt
tugen tot getuigenisse te doen of te wesen. en
behoort hem niet vā hē seluen te iugieren oft
te porren. En indien hi dat doet: hi te w'aken
is.

Vant naden recht si behozen
daer toe v'locht en getroepen te sijn. Itē noch
seit dat recht: dat tupgen die om een sake be-
togen geweest sijn vooz den rechter. Of ghe-
buerde dat questie of ghesil gheuēl vā sulc-
ker sake vooz een ander rechter. moghen wel
tupgen wesen oec vooz die selue and' rechter.

Ende des ghel'ck oft tupghen geroe-
pen geweest sijn ende ghehoort vooz arbiters
ende d'pe sake wedercoemt vooz den rechter.
Daer om en eest niet die tupghen en moghen
wel ghehoort sijn vooz den rechter.

Item noch soe seyt dat recht: dat verwo-
ren dat die deposeert. bi suppollicie: noch oec

by twifele en is niet waerdich oft te houden. noch daer en is gheen geloue aen te draghen.

Item noch soe leit die decretales. dz teghens die depositie van sommighen. eē tui ghe alleene en is niet waerdich noch ontfāc līc. noch hi en is oeck niet te hozen voor den rechter.

Item in sypre vā getuge behoort vertoest te wesen. nae datter twifel is opten minsten betuycht. om dat soe wie betuycht op die meeste. hi betuycht oock mede dat minste. want so wie dat meeste betuycht met redene: hi betuycht dat minste.

Waer die ghetuyghenisse mach ende behoort te arresteren.

Item ghi moecht weten dat tuygen geto pen als tuyghē in testamēt te maken. Bīden bescreuen rechte sulcke tuygen mogen eē be hozen te dragen ghetuyghenisse totter proba cie vande testament daer si toe geroepen ge weest hebben als tuygen. niet teghenstaende dat inde selue testamēt hem gegeuen speeni ghe ghiste. eē en sijn niet wākelic bi eenighe wāke die wākelīck sijn.

Op sake accidentale

Ia so seyt die expolitoer. indien die voor serde tuygen gehoozt waren op sake acciden tale. een voorsleide testament. wāt indī si op die adnichilacie vanden voorscreuen testa ment gehoozt waren als dā soude dpe wāke waerdich wesen. want de voorscreuen testa ment geadnichileert of te npreute gedaē. huer ghiste soude te npreute wesen. waer omme te. Mer in sake particulier: mogen si wel depo seren: niet tegenslaēde dat si daer in hadden ghiste legatarie.

Wandē erfgenamē vādē testamētoers.

Item behoort verstaen te sijn dat die erfge namen vāden testamētoers: oeck sijn te wā ken in saken van testament te npreute te doe. Want die testamēt te nprete ghedaen. die te stamentoers souden hebben te restituerē tge ne bat si bīden seluen testament behoort ge daen hadden. Ende also expoliterent die expoli toers vanden recht bouen ghealligeert.

Wan tuyghen ghedaecht.

Item is te weten dat of eenige tuygen d

dachuaert sijn om te deponeren in sake voer rechters of cōmissarilen. eē de sergent die die verdachuaerdīnghe gedaen sal hebben. rela teert dat hi die verdachuaert heeft an sijn per some oft tot hueren hupse: eē die tuygen alsoe verdachuaert niet en comen of en seynt onle den competent. waer om sijn ten seluen dage niet en hebben mogen comen. De rechter oft die cōmissaris mogen gaen of seyndē tot hē aldaer hi woent. om hem te hozen. Eē dz sal ghedaē wesen tot sijn costen. Eē noch sal hy sculdich sijn te beteren de ongehoorsacmheit dat hi gedaen sal hebben. indīet in houe sub lect sijn. Ende islet in houe vāden parlemente of copale ordinarie dpe boete sal wesen arbi trale.

Wanden probacien van den brieuen. eē dat daer bi ghedaē mach sijn

Capittel. L. liij.

Ohi moecht weten dat de scrifte die ge naemt is bi yemant met sijn sels hāt. waer dich is tegens hem. maer door hē en islet niet waerdich eē men en sal daer aen gheen gelo ue dragen. Ghelīc als of ic gheloue yemāt te betalen eenighe sculde. eē ic hem daer af ghe scrifte geue met mīn sels hant. weet dz des hem waerdich is tuygenisse. Mer of ic scrīus met mīn hant mīn schulden. eē dat dese mi so veel schuldich is. te weet dat dit ghescrifte gheen ghetuyge en draecht tegens den ghenē op wien ic dit ghescrifte ghescreuen hebbe in dient zgt wāken.

Wanden valsche brieuen hē te vermeten.

Indien hem yemāt vermet in recht van brieuen die valsche gheuonden wordē. weet dat hi behoort ghereputeert te wesen valsche eē maker van valsche brieuen.

Wan brieuen verlozen.

Est oft yemant teghens eenighe obligieert eē verbonden waer met brieuen. eē daer na die brieuen worden verlozen bō auentuerē. Daer om en est niet. dat bi tuygen en mach wel betuycht wesen dz inhoudē vādē brieuē

Gherōdempneert te wesen bi qua lic te vseren van eenighe brieuen:

Ende of yemant ghecondemneert wordt bi qualijc te vseren van eenighe brieuen als

testimonij dē testi. extra.

venies in dē extra.

De reg. iur. l. vi. c. p. 7. q. 2.

De. testa. l. dicta. ab. i. q. 2. §. legatari is.

Indī de testa. §. sed neq. hē res.

De. pha. l. exēplo perni. §. si sūm est.

C. r. d. l. subemus.

De. fide. iur. stru. l. de bitos res rūs. §. l. sicut iniquiz.

C. eo. l. si vete
ria instrumen
to.

vallsche. Ende een ander vseren wil vande
seluen bzieuen. daer om en is den ander dē n3
ghehouden noch ghereputeert vooz vallsche.
ten si dat die bzieuen en hueren inhout ged.
demneert sy vooz vallsche. want om dpe een
soudet wel moghen vallsche gheset sijn ende
om den anderen niet.

¶ Wanden bzieuen contrarie
deen den anderen.

C. r. u. dicta. l.
scripture. pui
le.

¶ So wie hem behelpt in rechte vā tibe bzie
uen cōtrarien deen den anderen. op een pro
bacie Weet dat die een vñicte of te niete doet
die andere. ende gheen tūpgenisse en is waer
dich om den produisant.

¶ Wande een die hē behelpt van bzieuen
bi getūpgenisse. en den anderen bi tūpgen.

C. r. u. d. l. in
exercitio iuri
b? iunc. glo.
Alle lex nō de
h? q auctorit
te vñt iunc
re imodiatq
eē vñm hñt
testes v instru
mēta h ei sūt
vba text? her
erend. l. iij
eādē vñm ob
tinet cā fides
instrumētōr
q depositioel
testiu ex qua
l. trahit q in
strumētū ali
qñ p testesce
probatu.

¶ En oft gebuerde dat in rechte die een par
tie hem behelpen wil van bzieuen in ghetūp
ghenisse: en dander partie hem behelpē wil
met tūpghe singuleren. weet dat leuēde stem
me te bouen gaer: vigoet of cracht vā bzieuē
indien die tūpgen cōtrarie sijn den bzieuē: en
die rechter behoort meer te arressteren oft te be
dragen aen die depolicie of ghetūpgenisse vā
tūpgen. die met goede memorie depolere of
betūpgen. ende geuen redene vā huer ghetui
ghenisse dā aenden inhouden vande bzieuē.
die gheen sake oft redene en gheeft.

¶ Wan bzieuen gheapprobeert of niet.
De bzieuen die niet gedaē en sijn vooz rech
ters oft vooz and heren die machich sijn. oft
auctoriteyt hebbē des te doen ofte bi notaris
oft bi baciliu openbaer met tūpgen daer op
gheropen of die niet en sijn ond sleghele vādē
gheobligeert. indyent een mā sy die bekēde se
ghel heeft. Als heren vassalen die iusticie heb
ben oft heerlicheyt feodael. en sijn niet ontfac
lic in forme vā ghetūpghe volcomen die ghe
tūpgenisse waerdich sijn. ten sijn datter ander
tūpgen mede sijn Ende en soude niet meer ge
teken sijn dan om memorie van tuige: daer
op te recorderen Ende die tūpgen soudē moe
ten tūpgen op tinhoude der seluer.

¶ Wanden bzieuen gheleden daer eenige
begheerde die te sien.

¶ Oft gebuerde dat yemant die bzieuen of

hantuelsten hadde van sinen erue. oft and se
ker sake hem toebehozende die eens ghepasse
ret gheueft hebbē vooz goet en vā waerdē.
En langhē tijt daer na yemant sijn. die segghē
wil rechte ende sake te hebben aen dpe bzieuē
oft hantuelsten te sien. ende dat hi daer toe re
dene of sake heeft. Die partie wien die bzieuē
aengaē segghēde dat hi niet ghehouden en is
die te choenen. en dat sijn bzieuen die hē ouer
lange iaren gegruen en vñicte sijn op sinē er
ue en is hi niet ghehouden te choenen. cē si dat
ter hem beliest. Die and partie segghende ter
contrarie. en dat hi die sculdich is te sien. wā
de ghene diese heeft ende diese tot sijnre proff
te hout heeft die tot ongelike. Vvāt die voot
screuen bzieuen sijn quaet en vallsch. en sulc
ke datse niet waerdich en behozen te wesen
tot profite vanden ghenē die hē daer mede be
helpt. en sulke wil ic die bewisen te wisen In
dien hi begheert daer op dach tegens hem te
hebben. en dat hi daer op vñdachuaert sijn met
sinen bzieuen hi behoort verbachuaert te we
sen tot seker daghe: en die bzieuen mede En
de ren daghe die partijen comparanten. so ge
ringhe als de eyscher gheopent heeft sijnen ey
sche hi behoort te sweren en te affirmen op
die heilige euangelien van god. waer d d3 hē
eyschet te besien die bzieuen of hantuelsten. en
is gheē loofheit. noch om ghem arghelick be
deet. noch om dies wille int speciale dat hi ge
hoort mach hebben of presumeren mach dat
se renichsins verlozen sijn. noch datse dē ver
weret tot hem heeft. maer is om die waerhe
de te segghene. om seker saecke hem daer toe
porrende Maer wil. oft meyn die vooz ghe
schreuen bzieuen oft hantuelsten te betūpghe
ende te choenen quade ende vallsche te wesen.
ende sulcke datse nyet waerdich en behozen
te wesen om den gene die hem daer mede be
helpen wille. Ende dat ghebaen. dat hi ma
ken sal oft god wil protestacie te begheert op
die goeden ende posselien daer of dpe voot
schreuen bzieuen oft hantuelsten mēcie makē
D3 hi hout en lāgē tijt gehoude heeft m3 onge
lyc sulck recht die hem behoort toe te behoren

C. r. u. d. l. cō
paraciones
Et q sūt de
essetia publi
ci instrumenti
tractat dñs
fellus extra
de fide instru
c. l. i. ad lon
gum.

est om die schue te recommeren effte verhalē
De verwerter behoort te shalen dat die voor
screeuen brieuen oft hantueften om hem eens
gepasseert ende gheleugert ge weest sijn voor
goet ende dat hi niet gehouden en is die te be
thoenen. ten sy datter hē belieft. Mer of de ey
scher yet wil chonen bi wat redene est bi wat
brieuen hi hem sheren sal. in cide allē hē vā
node wesen sal. Hi sal hē behelpen met sijne
brieuen. indient hē goet dūct est van allē tge
ne dat hem na sijn aduocwaerdich sal mogē
wesen. Weet dat de rechter bedwingē sal dē
voorscreuen sheren sijn brieuen ende hant
ueften te choenen. Hoe wel nochtans dat die de
erscher tanderen cide gellen hadde. Est alsoe
willent die rechten. wāt alsdan alle suspectie
van fraude est van argeliff. behoort af geno
mē te sijn na datter tot hennisse comē mach.
Est of de verwerter die niet en woude choenē
Die brieuen oft hantueften souden ghehele
ghereputeert wesen voor niet.

Item of de verwerter hem woude behelpē
te seggen dat hi die voorscreuen brieuē of hant
ueften bi hem nyet en hadde ende dat hē nē
en soude mogen choenen ouermits dat hy nē
en weet waer dat sijn. oft wie dat se be wa
ret. oft in wiens handē dat se sijn. est dē sijn
te mache niet en is die te gecrigen. weet dē als
dan. hi behoort bedwongen te wesen te sijn
ten est te affirmeren op die heilige euangelie
van god dat hi vā die voorscreuen brieuē of
hantueften. die de erscher verclaert ende ey
scher te sien. niet en weet. ende dat hi gheē en
heest. est dat hi niet en weet wie dat se heest est
dat hē niet en weet te ghegrigen biden eede
die hi ghedaē heest. Ende dat hi des seyt inder
waerheyt om te affirmeren sōd loof heyt ca
uillacie. exceprie. fraude. noch argeliff neghe
ne. Mer indie hi wilte waer dat se sijn. hi sou
der ghaerne segghen. te. weet dat bide erde so
ghedaen hi behoort daer af ghehouden te sijn
voor gecpuseert. Est indie hi nē swert en wil
die voorscreuen brieuen oft hantueften beho
ren ghehouden te sijn voor doot est te nyete. est
als quade est valsche. Est vā dyet tyt of. voer
sulche gehouden est gereputeert te sijn.

C Dat tynghen bi leuende stemme brieuē
te nyete doen.

C Noch is te weten dat indien hem yemant
vermet te betupgen sijn sake met brieue. we
tet dat indien de shere seggen wil dat hi al
le die brieuen reprochieert met leuende tuiē
hi is ontfanclic. Est die reproche vāden leuen
de tuiē sal waerdich wesen tegens die brie
uen. Est indien daer reproche sy soustiffanc.
die brieuen sullen wesen te nyete ende nyet
waerdich.

C Ofte gebuerde dat hem yemant shere dat ic
hem gegeuen hebbe enige sake. est dat hy mē
daer of in rechte betrect. est die byet te betup
gen est te choenē met brieuen. Weet dē oft ich
segge wil. est exposeren bi leuende tuiē te
gen die brieuē. dat ict hē shere. ic waer daer
tegens ontfanclic.

C Ofte yemant
seide enige sake te wesen openbaer est mani
feste. Weet dat daer op meer actie is stemme
van tuiē dan brieuen.

C Waer inne brieuē meer waerdich sijn
dan tuiē.

C Hoe wel dat hier bouen geset is est getoet
Hoe dat leuēde stemme te nyete doet tynhoude
vanden brieuen. weet datter behoort te leg
gen inde discreete vanden rechter. est sijn ex
aminacie. slochtans moechdi weren. Dat te
gens iaetlicke centen. noch pachten die van
iare te iare behoren betrect te wesen. In sulc.
ke sijn die brieuen meer te gelouen. vā leuen
de tuiē. slocht bi depolicien en behoren die
oude brieuē daer op gemaect niet te nyete ge
daen te wesen. een waer dat inconueniēt est
vande iersten terminē vā betalinge mē daer
tegens proposerē woude valschede op dē
brieuen.

C Trouwe en is niet ontfanclic
tegens tghene dat si geswozen est ghe
looft heest te doen bi brieuen.

C De alibi.

C Alibi ghi moecht weten dat alibi is een sai
te dat so wyet betupcht. Hi antwoort ende be
tupcht tot negacie gelike als van een sachte da
te of men waer geimposeert of belept. Te seg
gen innocent te wesen bi alibi. est men moet
betupgē die alibi vā sulcher distancie. dat men

C de sode in
aru. l. cū qdaz
instrumētū

C de pta b
cū pib. v. l. a
tur instrumēt
to donec pbe
cur pū vide
innoc. m. c. cū
hoies extra
de f. d. instru

C r. d. l. cū
pib.

C r. d. l. cū
pib. v. l. a
tur instrumēt
to donec pbe
cur pū vide
innoc. m. c. cū
hoies extra
de f. d. instru

C r. d. l. cū
pib.

C ad senatus
vellet. l. anu
q. turbatione

20
C. de rontre
h. f. p. u. l. op.
tinau.

In gheensins gewest en mach hebbē tē plecke: aldaer des gheschiet mach, wesen. of anders het en is niet waerdich.

¶ Wan vrouwe tegens hueren man.

1. i. s. ed. da. n.
de v. o. n.

¶ Noch moechdi weten datter wif vā eenstghe. hoe wel datse met hē woensachtich waert en dat sijn getroude wif is. mach en behoort te wesen gehooft in sake tegens huerē mā. n. z. tegenslaede datter schōnt te wesen sijn selts laecke. Soe soude oec d. e. d. e. r. w. e. r. e. r. indient de eyscher begerde na sommigē en na de optie van anderen niet. wāt het is huers selts sake En het schōnt. dat alsmēt op huerē erde niet en set. dat sy niet en mogen tugen.

¶ Copie te hebben vanden brieuen geset in ghetupghenisse.

¶ Na dat die brieuē geset sijn in getupghenisse in wat sake datter sy. Voor waerlike rechter of waerlike commissarisen indiē die paccē daer of begheert te hebbē die copie om te reprochieren indiē hē goetdūct. weet dat dā in presencie vande rechter of vande commissariē hi daer af behoort te hebbē gesichte en int lan

e. in nādie de
testib? Testes
at dūc iurare
q. amore gēa
vel odio nec
alio mō phi
hēt testonū
bitas nec pro
cōmodo qd
habeāt nunc
vel habituri
sint ad iuran
dū nō sūt con
ducti. &c.

ghe horen lesen. in tegē woordicheit vā sinen rade. en syen of daer inne gheen casure noch vicie en sijn te maken. Mer hi behoort daer af anders gheē copie te hebbē dan tbeginnel. d. z. middel. en dat eynde Dats te weten die sake dat die brieuen inhoudē. En den datū dat sy gemaect wordē: en die rebene waer om d. z. hi daer af geen copie en heeft. Om datmē i waerlike houe niet gehoudē en is te doen publicatie vā tugen. so en behoortmē oec vā brieuē ten waer bi also datter openbaer brieuen waeren gegeuen te houe om die sake daer af ghesel soude wesen of commissie. of rescriptie daer op. daer of mē bi waerlike casumē copie behoort te hebbē so wie des eyscher En vā brieuen iudiciare en is men gheē copie schuldich Mer men mach daer of also veel te houe nemen. indiē hē goetdūct Vāt anders en is hē niet sculdich te hebbē bi rigoer. Mer in houe daermē vscert vādē bescreuen rechte. Gheliker wjs als in geestlike houe. weet datter al daer vā allen tuggē en vā huerē getupghenisse. en oec vā allen brieuē geset wesende in for

me vā getupghenisse. mē is schuldich publicatie aē partie aduerse. En hi behoort vā als te hebben copie op sijn costē. indiē hi dat eyscher en begeret. Om sulcke reproces op te doe alst hem goetdūcken sal.

¶ Item soe moechdi noch weten dat in sarte vā productie. het si door commissarisen of andere. Maer mach wel behelpen met brieuen in getupghenisse En oft ghebuerde dat door commissarisse oft andere productie begōnē is Bi ierste andre. en derde productie. en bidē vierde. indient vā node waer. reproces en solucie gegeuē en tot die proces te cōcluderen. d. te sien arrmenten en sluckē wed kennē of tot rechte te eyschē En welke vādē partie datter waer die daer op geuē woude redenē vā rechte in forme vā getupge of brieuen perētozien in huer seluen al daer geen sarte vā getupgē en vielē dā die perētozie vādē seluē brieuē. weet d. z. d. e. doer leuen brieuen behoren besangen te wesen om waerdich te sijn het gene dat rebene gheuen sal Recht daer op gedaē in speciale declaratie: en sonder wile so doe rebene vā rechte tot die sentencie te geuen.

¶ Te doen sweren die tuggē en die te examiaeren.

¶ Capittel. C. liij.

De tuggē te doen sweren en hēliedē te interrogeren en examinerē Het is behoortlic dat die tuggē eedē doen biden rechter voor partie aduerse. ten eynde. of dat p. r. e. aduerse daer op weet enige make. dat hi d. z. seit eer hi tuggē. Vāt na dat hi ghetupche soude hebbē: en soude hi n. z. te r. i. d. e. comē Aengelpen dat hi hē hadde sien sweren sonder te make. Te waer bi also dat die partijen eens warē. indiē datter sy in audicie. bi enqueste te doen. d. z. die tuggē gehooft wordē. also wel in absencie als in presencie Ddachuert. en n. z. Ddachuert op dat namē en toenamē gegeuē worden ten eynde vā audicie. En dat als dan waerdich sijn die reproce. indien men eenige doen wil. Ende also behoren sijn te sweren. ende te setten die hant op die misale segghende bi woorden expres. Ghi sweret op die heilighe euangelien van goode die hier in bescreuen sijn. biden trouwe dat her.

Men menschen sijn sculdich te houdē vā god.
die heilige die ghi ontfangē hebt. en op v aen
deel hemelrijcs te wesen. dat ghi seggen sulc
die waerheit. na uwen besten wetenscap vā
dat ghene dat wi v vragen sullen op die saec
ke daer ghi op betogē sijt. En dat en sulc ghi
niet laten om lief. om leet. noch om profijte. of
scade. noch om ghifte. of gelofte. die v daer af
gedaen sijn. of gedaen sal wordē. oft dat ghi
daer of hoopt te gertigē. noch o vrees. om lat
te. die v daer om gedaē sy of gedaē sal wordē
Also moet v god helpen. en alle sijn heiligen.
En dat ghedaen de rechter behoort te wesen
in heymelike stede. seker. en keramelike. en be
hoort bi hem te hebbē een vanden houder si
mannen offcepenen. om te sien of te hojē die
deposicie of betuygenisse vā dake En doen
scriuen die gheheele deposicie vā woorde te
woorde. gelijc als hi dat getuyghe. so dertē dē
het ghene daer op die deposicie stadt. neēt. dat
behoort te begripen. want buten die articule
en behoort niet te wesen geuacht noch ghe
screuen En of die tuyge voerd deposicē wou
de. so en behoort hi niet ontfanghen te wesen
Want het is quade presumptie. wanneer de
tuyge hem voert te deposeren. ouer dē ter
men vā die articule of vā d'interrogacie.
¶ Item behoort die tuyge redene te geue. en
sake waer. om hi tuyghet. het ghene dat hi tui
ghet. Of anders sijn getuygenis behoort te we
sen in suspēcie oft twifēle.
¶ Item en behoort niet gehoozt te wezē me
re dan. x. tuygen op een artikel of op een pro
prietē. en sonderlinge wāneer die sake is in tē
tule. en behoort naetsteliken onburaecht en
de geexamineert te wesen. in die deposicie vā
den tide. vā den daghe. vā den pēse. vā d'ac
sien ende horen. of dat hi tuyget bi d'hy daer
tegen woordich was. of bi horen segghen. oft
bi daghe oft bi nachte was.
¶ Item behoort te wesen bidē rechter geau
leert en doozien. of hi tuyget bi waerachtighe
wetenheyt of sciencie. oft hi niet contrarie en
is in hem seluen ende in sijnre deposicie. bij
maniere vā sijnre getuygenisse. oft dat si sijn
getwifelēde. of discorēt in hoer getuygenis

se. Gelijc als die wāsen dat betuygen bidē be
screuen recht. bi dese woorden.

¶ Vanden diuersiteit aenden tughen.

¶ So is te weten dat in deposicie of getuyge
nisse vā tuyge. wel valt veel diuersiteit. Dat
is te weten. diuersiteit vā saken. diuersitē vā
personen. en diuersiteit vā graden. Daer of
volghet dat diuersiteit vā saken. wāneer dē
een tuyghe getuyget vā en sake of vā eē sa
te en vā een plecke En een and daer op be
togen. tuyget. ongelijc of contrarie en alsdan is
op sulcke ghetuyghenisse presumptie.

¶ Item diuersiteit vā personen is. wāneer
een tuyge getuyget. dat ian gellaghen heeft.
En een and tuyge daer op betogen. tuyget dē
iacop gellaghen heeft. en also vā andere sake.
Wāt als daer is sulcke diuersiteit. inne sul
ke ghetuyghenisse is presumptie. Dattet nē
en is. souffillandē.

¶ Item die andē diuersiteit vā grade es.
Wāneer ian seyt in sijnre deposicie dē robert
aengaet iacop indē derden grade. En een an
der tuyge daer op betogē. tuyghet dattet is in
den vierden grade. sulcke onghelike ghetui
ghenisse en is niet te houden bi die presump
cie die daer is En die tuygen behoort mē seer
scarpelic te examinieren. op die waerheit vā
der sake En die variacie of twifelingē vā dē
tuyge. tot welcken eynde dat gedaen is. so dē
die argheliss die daer op beuondē soude wor
den mach wesen ghecorrigeert. Item dē tui
ghe behoort ee wesen meer geexamineert in
grootē saken dan in clepne. In den grootē ge
lijc als vā crimen. in den clepnen gelijc als
vā saken/personen Vānt die deposicie of
ghetuyghenisse dē vonnisse mach ende beho
ret te dragen. behoort te wesen alsoe clær als
die sonne schinen de opten middach.

Luce meridiana. et alit et testis. debent ee lu
ce clariores. i. sciant cuncti. L. de proba.

¶ Die maniere o te examinieren die tuyghen

¶ Ende daer o sijn geordineert. vier manie
ren vā examinacie vā tuygē. Die eerste ma
niere bi hojē. bi sien bi geloue of bi introduc
tie. Die anderde is vanden iare. vā d' maēt
vā dē dach. vā dē vye. Die derde is oft beter

des psona g
d' loc? sijn h
colona rps.
De his. p spe
decti. 5.

is hoe. warr omme. en tot wat sake. De. Hg. de is bi daghe. bi nacher. bi name bi clederen en and examinacien als naech sake diene ende behoorlic sullen wesen te doen. en te on derloeken. En de rechter behoort te conside- teren of de turgge turgget bi elact en behoorli- ke maniere sonb twifelinghe sonb blostere so der beuen. en sonb verwe te verandere. Wat het sijn alle quade presumpcien. teghens sijn turgge en sijn turgghenisse. Item behoort ge- thoent te wesen aenden turgge. soe gheringe allin hem siet twifelen. die peyne en die peti- cule. dattet is valscheit te turggen. En indie hy warachtighe propoest niet en hout. hi beho- ret vercocht te wesen. op dat dye waerthz vā sijnre gedachte mach worden geraect bi exa- minacie. en ands ter meelter naetlicheyt. dz gelchien mach nader sake.

¶ Van valsche turgghen.

¶ Ende of hi geuonde waer valsche turgge bi wetenscap o ghelt. hi soude wesen te corri- geren als valsche en anders n3 wāt hi en is n3 gehoude noch gereputeert als valsche getur- ghe de ghene die turgget ands dan die waerhe de. Op dattet sy bi on wetenscap. En sonblin ghe na sommige wisen. so wie niet en turgget valscheit met wetenscap en om ghelt. An ders en behoort hi niet gecorrigert te wesen. noch oer hoe wel dat eenighe turgghet in sijn selfs sake. die nochtans op sinen ghetugenis bedragen waer. hoe wel dat hi turgget ands sa- ken dā die rechte waerheit. Daer o en sal hi n3 begrepen worden als valsche noch sulche ee- de en geturgenis en sijn niet dā eede calump nienten. daer valscheit gheen stadt en heuet. Met gebuerde dat penāt depositerde of turgge de valscheit. En bi sijn eede meynde de waer heyt te turggen. Te weten is of hi ghehouden soude wesen voor valsche turgge. weet dz n3

¶ Exempel daer op.

¶ Het gebuerde dat een mā die and wert ge- hu weloet geweest hadde in die stede van pa- rīs. sijn wijf sloech so veel dat si haer vā hem absenteerde. en men en wist niet waer dat si beuoet. Nieu maer ghinc hoe dat hi sijn wijf ghesweten hadde so dat iusticie haer porrede

bi informacie daer op ghebae. Die mā worde geuāgen bi turggen. die welke turgghē dz sijn dat wijf hadde horen slaen of criten of roepē. En na dier tijt en hadde sy haer niet ghespen noch gheweten waer si bebaren waer. by de ser depolicie die voorscreue mā ghecondemp- neert worde ter doot. Doē hi cōdēpneert was hi behēde dat hi daer o niet en behoorde te sta- uen. Mer wel hadde hi die doot vōdient o and- sahen. wāt sijn eerste wijf hadde hi vōmoede en bevoluen in d aerden. Alle gesien hy wor- de ghetrecutert ter doot. Daer na worde que- ste op die turggen die geturghē hadden dat hy dar ande wijf geboort hadde gelic als sy sei- den. bi dat gene dat si daer af gesien ende ghe- hoort hadden. gehouden souden wesen voos valsche gheturghen. weet dat niet. wāt si had- den geturghē na hoer wetenscap die waerthz. als sy warachtichlic meynde. En daer o in al sulche sake en is gheen valschen eede. Gebae en gewesen int castellet van parīs ende gees- firmert bi arrest.

¶ Te stellen die getuighenisse totten eede vanden verwerer.

¶ Die wil geboertet dattet vā node is ghetu- genisse te doe vā sahen bidē eyscher of bidē vō- werer. gelic als so wāneer de eyscher sijn ghe- turgghenisse web stelt in dē eede vādē vōwerer. wāt so wes hi daer of seggē wil bi sinen eede is waerdich en heeft vigoer of crachte vā vol- maecten geturghen indien hi dat sweren wille. En oft gebuerde dz die voorscreue verwerer n3 swere en woude. mer dz web stelde inden eede vādē voorscreue eyscher. Alsdā so is dye geturghenisse opten eyscher. En dese geturghen- nis is ghetien naech clercken. referre iura- mentū. Dats web te stellen die geturghenisse vādē vōwerer opten eyscher. Daer of dat indē en de eyscher in deser sake niet en wil swere. hi behoort te quallē vā sinen eysche. wāt na bescreuen recht.

¶ Ende oft ge- buerde dat die geturghenisse weder gestelt aē- den verwerer. Ende die vōwerer dat nyet en soude sweren noch oer weder stellen indē ee- den vanden eyscher. Die rechter behoort den vōwerer te cōdēpneren. als contuma vander

20
Het etia; sūt
iuri scripto p
forma qd; do
i; regit i cri
minalib; cau
tis. ff. ad l cor.
de sal. li. 7. §.
6. 7. §.

8
Metore nō p
bāre nō abfol
uit rens. C.
de eden. l. qui
accusare.

sake. en behoort die eyscher toe te wesen sinen
eysch. biden desault dat die dwerer niet vol
comē en wil die regule van rechte. A

¶ Vanden reproches oft wrakinghe.

¶ Capittel. C. l. v.

Vanden reproches die ghedaen mogē
worden opten tuggen betogen naē
vlancie vanden waerliken houē. Wil ick v
legghen en thornen tghene dat ic daer af ghe
sien en gehoozt hebbe. bi de wyle mīn mees
ters en andere. Weet dattet sijn twee manie
ren van reproches. Dats te weten reproches
van recht. Ende reproches van sayte. Repro
ches van recht gheliker wys. dat so wyt hem
vordert te deposeren of te tuggen meer dā tot
ten sake behoort te dienen. en dan hi onbura
ghet oft ontslocht soude wesen. die bi malefi
cie of loofheyt sijn depositie oft betuyghenisse
te vozen openbaert. Die buten die termē vā
den articule tuycht. Soe wie geen redene en
geeft vā sijnre depositien meer dan. x. tuggē
te hozen op een artikel. So wie coemt depose
ren of tuyghen sonder daer op verdachuaert
te wesen. oft onthoden van sinē heerē: waert
dat die partijen ouerdragghen hadden. Dat al
so wel gehoozt soude wesen tuggen niet ver
dachuaert als vādachuaert. Welcke reproche
vā rechte vallen inden discretie vanden rech
ter. hoe wel dat die partijen wederleggē. Die
reproche vanden sayten sijn ghereputeert ge
weest te hebben. als valsche. als verfworē. als
openbaer infame. als gebannē vooz crimen
van sinen lande. bi contumacie ten waer bē
also dat biden coninc of den keiser int keise
ric hem die sake verlet of vergeuen geweest
hadde. en wed gheselt in sijn goede fame en
de mare. Als ghebannen vā heiliger kerc
ken. indien daer of openbaer blōcke ware bē
bziuen en anders niet. Dese reproche vā ex
communicatie. en is niet gheuseert in waerli
ke houē. Mer de gebānen als voozcreuen
is bider kercken. soude gehoozt wesen. Wāt
tet seer onbehoorlic waer. dat d die excommu
nicatie die produisant gemissen soude tot ge
tuyghenisse. die anders gheen tuyghe en had
de daer tegen woordich. Als te wesen vā den

rade. vā den produisant. als te hebben aen
deel inder sake. als te wesen vā dē ghelach
te vanden produisant sō na dat hi sijn erfna
me soude wesen. Als te wesen vā ant teges dē
gene daer die productie tegens gedaen wort
en anders niet. Als gheseyt te hebben bi dzei
ghementē. datmen seade doen soude in lijue
oft in goede. den ghene daer die productie te
gens ghedaen wort. Als te wesen vā sijn
re familien ten tide vā die deposicie daer te
vozen oft daer na. Ende sonderlinge ten tēde
vā die deposicie. Welcke reproche vallē in
saite vā dē sake in diēt datse missaect worde
ende men moet die betuygen. oft ands en es
die reproche daer op gedaen niet waerdich.

¶ Vanden productie op repro
ces oft wrakinghe.

¶ Item moechdi weten dat op productie vā
reproches niet en valt. dan een productie al
leen. die de rechter sculdich is te bekennen bi
nen behoorliken tijt nae dat partijen gehoort
behozen sal ghedaen te wesen. En dat indiēt
binnen sulcker tijt also beteykent mē niet en
doet productie op die reproces. mē en coempt
daer na niet te tēde. Maer men behoort daer
af te duallen en versterken te wesen.

¶ Vanden sayte op saluacien.

¶ Item noch moechdi weten dat op saluaci
en ghedaen op reproches niet en vallen eeni
ghe sayten. noch en behoort daer eenighe tuy
ghe. maer valt inder discretie vā den rechter

¶ Van ghelike sake.

¶ Item noch moechdi weten dat die ghene
wrakelick is. die ghelijcke sake heeft te tracte
ren ende te belepen vooz hem seluen nae den
decretael die seyt.

¶ Vanden tuyghe op testament.

¶ Item sijn te wraken tuyghen die in saec
ken vā testament tuiighen souden. die daer
in hadden ghifte legatarie. oft ander profijte
nae dat sy gehoozt waren. op die destrucce
vanden testament oft anders nyet. in cas ac
cidentale mogen sy gehoozt wesen.

¶ Vanden erfghenamen
vanden testamente.

*C. de iur. iur.
ppr. calumia;
bado. l. cum v
indices. q. lex
loq. d. e. iura
mēto calūpie
s. i. iuramēto
necessario q
iudex defert
p. i. h. em non
pōt regulari
aut tferri sed
iuramētū in
diciale sic naz
nec actor in h
iuramēto in
raē tenet sed
alias phare
p. l. gualit. s.
finaut. C. de
rebus credi.*

*her oia tra
tant in spec.
de testi. s. i.*

*Testimonij
datione repel
lit simili moe
bo laboras. d
de testi. s. c. p
sonas et dēst
arū extra.*

Item sijn oec te wraken die erfnamen van den testament in sake vādē testament te nyte te doen: en in particuleren saken niet. wāt die testament te nyte ghedaen. die testament toer soude moeten restituieren: tghene dar bi den testamenten alsoe te nyte ghedaē: betaelt en ghedaen soude wesen. En alsoe expolere die sichten des rechts.

¶ Vādē brieuē gestelt in sarte vā ghetuyge. Item brieuen gheselt in ghetuyghenisse mogen gewraect wordē. bi rasure. als in name: in summe. in plecke. in dat. in. in seghel. ende in hanteyken. en in brieuen niet auctētyc. Ghelyc als de ghene die niet en sijn ond segele auctentyc. als hier na gesept sal wordē in den rubricke daer of sprekende die welke ghetuykent is biden ghetale van. CC. lvi.

¶ Of als die brieuen inhoudē sake datmen bij leuende tuygen ter contrarie betuygen mach. Want leuende tuyge corūpeert brieuē. ¶ Te hozen sinen broeder tot tuyge.

¶ Ic sach een seke daer de epscher hadde doe hozen sinen broed in deposicie of ghetuygenis. De verwerer hē wedleet leggende. Bz de broeder nyet en behoort gehoozt te wesen voer dē broeder. wāt bi seker tyt. soude hē moghē wesen sijn succelloer en erfname. ac. De produsant solueerde. dat sijn broed niet en was sijn erfnaem. want hi hadde wirtachtige kinderen. En hoe wel dat hi gheen kindere en hadde: so hadde hi oud broed die sijn erfnaē wezē soude. waer ome. ac. Het wordt gedelibereert daer op die clercken inden rechten. en wilen costumieren. dat die reproces oft wrakinghe gheen stad en soude hebben. en die deposicie of ghetuygenis vāden broed soude waerdich wesen.

¶ Sinen borze te hozen tot ghetuyghenisse.

¶ Ic sach een and sake daer de epscher hadde doen hozen sinen borze in ghetuygenis. De verwerer hem wraecte: leggende. Bz de borz ghe niet en behoort gehoozt te wesen. den ghenen daer dooz hi borze was. wāt dye borz ghe hadde daer als sijn sels sake gemaect en borze geworden. Ende nyemāt en behoort in sijn sels sake gehoozt te wesen. De produs

sant solueerde daer teghens en seide. Dat die principael rijk ghenoech was: en datter ge noot en was. daer om den borz ghe te wraken want gheē schade en mochte stad nemē op ten principale. ac. Het wort geseit bi clercken inden rechte. dat na dat die principael soluet ghenoech was: wel mochte de borze tuyghen en di wrakinghe en soude gheē stad hebben.

¶ Vāden brieuen hantueften instrumētē: of ander munimenten in ghetuyge.

¶ Capittel. CC. lvi.

¶ Dat gheleit is vanden tuygen vādē leuende stemmen: en vā die selue te examine ren ende die forme vanden reproces oft wra kinghe op die selue tuygen. So wil ic segghē vādē brieuen. hantueften. en instrumentē. en and munimenten. daer of men mach behelpen in forme vā getuyge. So weet datter sijn veel forme en manieren vā brieuen. En bi veel namē genaet sijn nae gemeyn vācie vā sprake in waerliken houe. Ghelyc als brieuen geueu in hantueften ond segel vādē prince: of vā and heren. en sulche brieuē worden gemaect ond eē segel alleen. Daer sijn ander die ghieten sijn hantuefte en daer aē sijn veel segelen. als vā heren en leenmannē. Ander brieuen sijn die ghieten sijn hantuefte. als die brieuen sijn. die onder gheestelücke seghel sijn. van bisscop. vā capittelle. oft ander cloester. Generalyck behoortmen die brieuē te hieten hantueften. Het sy datse enen zegel hebben oft meer. nae datse brieuen alleen bliuen op die saecke. daer om datse gemaect sijn ende gheordineert. te ghedueren te welde. oft tot lōstochte indien dat die sake begheert. Jte ander forme ende maniere sijn brieuē te maken ende te ordineren tusschen partypen. Om die dooz waerden ende gheloften. die daer af gheschien. ende op dat daer af sekere ghetuyge mach volghen in toecomende tiden. indient van noode sy. Ende dese brieuē sijn ghieten openbaer brieuen. die welke ghemaket worden na bescreuen recht in dze manieren vā brieuē. En die sijn ghietē bi bescreuē recht opēbaer instrumētē. Dierste maniere is als brieuē die gemaect sijn eē en graccordeert

De testa. §. sed neq. hē s. script. illi. en.

De fide. iten. l. in exercitio. tūc. glo. spe. en. ti. §. restat. vi. dēcc.

Per. g. 3. doc. in. l. par. etes. C. de resti. 3. i. civil. cast. pōt. p. fte. testifi. cari. l. nō. cogi. tur. sec. in. cri. minali. vide. bar. in. l. q. tes. tamēto. §. qui. cūq. ff. de tes. tamēto.

is. tusschen die partijen en bi huer consente In houdende die contract tussche die selue partie. en dat is gedaen en vledē vooz singulare tussche. die daer toe specialie geroepen sijn ende die brieuen gescreuen bi simpel hant. Dats te seggen bidē clercke die niet en is notarius noch tabelion En dese brieue dragen getuyghe en macht so lāge als die tussche leuen. maer als si doot sijn die macht van sulcke instrument en brieuen sijn geperieert. Die andere manier van gemeyn brieuen en instrument te maken is: als brieuen dye gemaect worden tussche partijen vooz notarijlen tot tabellioen openbaer. Dat gheieten is openbaer of gemeyn hant. en geteyckent vā sijn hant tekenen in presencie vā tusschen daer toe geroepen En hoe wel dat die tusschen indē brieuē en instrumentē vclaert al iuwich worden: dat dō en eest niet die brieuē en instrumenten en sijn wel waerdich en houdē stand. na dattet bi gemeyne oft openbaer hant geteyckent sal sijn En die tussche en sijn daer nō geroepen. dā in adiutorijū of hulpe vā getuyge wāt hoe wel dat daer gheē getuyge geweest en hadde. vā die openbaer tekenen. so eest sculdich waerdich te wesen Die. iij. maniere is. wan neer de brieue of instrument gemaect is. en vledē onb segel autētyc. gelijc als onb segel royale: onb segel vā stede die iusticie heeft. d. der segel vā prelāte hebbēde iurisdiction. Ende sulcke brieue of instrument gedueren tot ewigen dagen. In den termen daert ewelick mach en behoort te strecke Gelijc als oft waer in ewige renten: of in sake vā erue oft van andere vooz waerde a ppetuite. gelijc als i sekerhede vā paise en sekerhede vā huwelic. Vāt in sekerhede vā schulde d eens te betalen is seker tye vā iaren Gelijc hier na geseit sal worden naden. **A** Jte en hoe wel dat biden voozcreuen decretale. niet en sijn genaet noch geseit dā dze maniere vā brieuen of openbaer instrumenten als voozleic is Nochtans bi vlande vā waertlike houe dze costumieren seggē dattet vier manieren sijn en niet meer. Dats te weten. Hantueste onb segel vāden prince oft here oft heeren die des macht hebbē te doen. en te besegelen.

C Itijf

Item brieuē en instrumentē onb hantephe vā notarijlen of notabilioen openbaer.

Item brieuē of instrumentē gedaen en vledē bi seepene. die gemaect worz in twee oft drie partijen daer dē rechter die eē bewaert. en die ander partijen dier aengaet elc een Ende sulcke brieuē sijn gheheten naeden rechten ciuial apocha.

Item daer sijn brieuen die gheheten sijn ghemeyne daer bi dats gemaect sijn bi ghemeen of simpel hant. Gheliker wijs als brieuen die gemaect worden op sommige contracten oft gelosten. gedaen vōz singulieren tussche. en gescreuē vā simple hant. bi enē die grē notarij noch tabelion en is. **I**tem die andere forme en maniere van simpele brieuen is.

Als eenige scrift. vā sijnselfs hant die tractaet oft vddz waerde. die hi tegens dē andere heeft. daer hi hē in vbit te betalen Die hant ierst bekent wesen de int techte. **I**tem die andere forme en maniere is. Gheliker wijs als want neer enige edel mā leengoede houdēde is. die behoortlic is een seghel te hebbē. maecte enige contract. of belofte onb sinen segel. wāt dā sal houdē en is werdich en op sijn segel Mer ierst behoort verduchuaert te wesen de ghene dze dat bezegelt heeft te bekennen sinen segel: en die selue bekent is executor En indien hy sijn segel onthēde so soudemen dat moeten berupgen Ende oft reghens hē berupcht wort de sinen seghel hi soude grōtelick beterē te ghens den heere: nae sijnre faculteyt. En soude wesen ghecondemneert in beteringhe ende inden costen van partijen.

Item vanden preuilegie van stede.

Noch sijn daer ander brieuen gheheten pze uilegien Die ghegheuen sijn vanden conick vanden prince. of van ander heten. an huer stede ende onderlaten Ende sijn gheheten pze uilegien. daer om dats pziulieren of afbrekē trecht. Dat is te weten dat sy gheuen aendē onderlaten ende steden. dat sy hebben meer ende ander recht dan dat ghemeyn recht gheuet ende onderwilt te hebben. Ende meere xijghede ende liberteydt/ dan dat ghemeyne recht ende vlande gheuet. ende beteykende

De decreta. de fide. instru. c. scripta vera autentica

C. de f. instru. l. plures apochis.

De his spec. eb? instrumē. tom. tractat. spe. de instru. ed. 9. nū. vā. cedum restat

20
Cōtingit. r. v.
de fide. i. h. n.

te hebben En daer om sijn die gheheten pre-
uilegien: eff sijn van bescreuen rechte Ende
daer om sijnse meer te restringeren. dā te am-
plieren oft vbreiden daer om dat si breeb sijn
dan dat ghemeyn recht Ende soe wie vscert
van trecht vā preuilegiē. hi en behoort noch
en mach meer noch voerb gaen: dan die pre-
uilegie wt wylt te doen Ende indien mē vā-
den preuilegie opposert: men behoort te to-
nen Ende indien men hem in ghetuyghenis
daer of behelpen wil: men en is niet ghehou-
den dat in ghescrijfte te geuen. dan die articu-
le die menie maken. soude van tgeen daer
af ghesceil soude wesen. Wāt van preuilegie
en behoort men anders niet te geuen En die re-
den is Dat in preuilegie is gemeynlic begre-
pen veel saken. aengaēde die staten vādēste
den: of collegie die preuilegie hebbē. dat vā ge-
nen node en is te hoenen Dan wāneer daer
of ghesceil is: vā elcker sake op hem seluen.

C. de legib. l. i.
Simplic. §. si
fi em bñ alle-
garer debet
allegare. l. fi.
C. si p ius vel
tri. pub. c. i. si
milibus.

En dā betuycht hē seluen biden decretale:
Ende en is van ghenē node te beleyē
eenighe tughe op die termen van preuilegie.
noch op sake daer in begrepen. wāt aēdē pri-
ce die de preuilegie geeft is te impetren alle
tghene dat twifelachtich waer. oft difficultē
wesen soude inden preuilegie. eff niemāt an-
ders en behoort daer of die interpretacie. dan
aenden ghister vanden preuilegiē. noch ooc
ghetuyghenisse en is daer tegen niet ontfāclic
bi argument cōtrarie. Wāt die prince in sijn
edelte discretie: dat heeft te distingueren en-
de nyemant anders.

Ende en sijn noch en behoren preuilegien ge-
geuen te wesen om sake te geuen en and on-
ghelike te doen: noch van andere te hinderē.

So moechdi weten dat indē pēnāt
sij. die hem voer rechters of arbiters. oft com-
missarisen. of in iugement hem behelpē wil.
van brieue in forme van getuyghenisse. Het
sy dat hi sijn partie heeft doen dachuacrdē of
niet om die te sien ouersstellen in forme vā ge-
tuyghenisse. of die partien tegens wiemen dā
woude doen. hem behelpen wil vā dye selue
brieuen in forme van ghetuyghenisse. het sy
van alle of ern deel. wel mach hi dat doe en-

C. li. r. j. rub.
de preuilegi.
scholartum. l. j.

de is daer toe ontfāclic Hoe wel dat die partie
die de brieuen amministreren verweret of ep-
scher waer. Ende van wat partie die brieue
gheamministreert sijn in ghetuyghenis Dye
and partie mach hē oec daer mede behelpē in
sijnre ghetuyghenis. op dat hem helpen ende
waerdich wesen mach Also illet ghoudē en
de ghedaen bi minen here vanden parlemēt
telcken dat die sake ghebuert.

Vanden ghescrijften gheghenen biden
prince committimus oft andere.

Capittel. CC. l. vij.
De dat ic ghetuont hebbe vāden brie-
ue hantuesten ende instrumenten ofte ander
munimenten Ende des ghelōc vā preuilegi-
en So volcht daer na te sien eff te thoēnē vā
den rescriptie gegeuen biden prince Het si by
committimus oft anders. so weet dat oft dye
prince ontbiet eenighe van sinen rechters. of
prince vā eenighe plecke van een sake te kē-
nen bi cōmittimus Welcke sake sy in die iu-
redictie vāden rechter. wie dattet beuolen is
bi scriuen vanden prince Daer om en ist niet
datten rechter daer om verliest sijn ordinarie
noch dat sijn iuredictie daer of gemindert oft
ghediminueert sy Mer ghi moecht weten dā
met die iuredictie ordinarie die hi te voer al-
daer hadde. dat vermeert is biden committ-
mus aen hem ghecomen Ende moghen aen
hem begheert wesen alle sulcke solemniteyt
induces eff exceptie: dat niet tegensstaēde. die
voorscreuen rescriptien moghen gedaen ghe-
weest hebben. indient die voorscreuē rescrip-
tie ende committimus niet en ware.

Item of die rescriptie ende committimus
geimpetreet waren bi personen. daer of vā
die selue kennisse toe behoorde anden rechter
die ordinarie daer af behoort te kennen. weet
dat sulcke rescriptie of anders ghenōēt man-
demēt bi cōmittimus niet en behoort of te ne-
men die iuredictie ordinarie vanden rechter
En waer bi also. dat inden rechter ordina-
rie ghebet gheuonden waer. in remissie vā
rechte. oft weygheringhe van redene. of dat
aen hem waer fauor of aendeel onbehoorlic
Of dat die partie impettant niet en mochte

hebben rade vooz die ordinarie . om die ont-
 lich oft macht van sijn wederpartie of dattet
 waer sake die begheerde resort of reformatie
 of and ghelike accidenten ende saken Vaer
 om aendē ouersten rechter of ghecommitterde
 daer of behoort de: eff mocht toebehoort die kē
 nisse . eff of ghenomen te wesen vanden ordi-
 narie bi iuste sake eff redelike Eff dat ope re-
 scriptie of comittimus . daer of expresselic wa-
 re ghecauseert of mencie makende want an-
 ders en soudet niet waerdich wesen . eff noch
 soudet moeten gheschien dat partie geappel-
 leert waer . Ende die rechter ordinarie die op
 die comittimus gehoozt soude wesen . Vāt
 indient niet rechtuerdich ghemaect en waer
 eff datmen den prince daer of qualic geinfor-
 meert hadde Eff sulke sake . dz indie de waer
 heyt te kennen gegeuen geweest hadde . sul-
 ke comittimus niet gegeuen geweest en sou-
 de hebben . weet dat die sake is te reputere bē
 den rechter ordinarie Eff aen hem behoort de
 kennisse weder gegeuen te wesen . wāt bē be-
 screuen rechte . nyemant en behoort te omeze
 dat recht vāden anderen . mer behoort te ghe-
 uen bi mate eff bewaren trechte van partte
 na bescreuen rechte .

¶ Vanden brieuen eff obligacien die ghe-
 maect worden onder seghel royale .

Capittel . L . l . vij .
 Vanden brieuen obligatozen die ghe-
 maect worden onder seghel royale : moechdi
 weten dat si behoren te wesen goede eff gehee-
 le van seghel eff gheschifte Ende ten minsten
 in plecken defect Gheliker wijs als in name :
 in somme . in daghe oft daghen . in datū en-
 de in segel : eff behoort in te houden die saecke
 waer om datse ghemaect eff vleden sijn tuf-
 schen die partijen datse inhouden . eff oec beho-
 ren in te houden die somme vanden cōtrac-
 ten : of vanden vercopinghen : behoren oec te
 begripen dattet sy bipen liberalen wille en-
 de consent vanden scopet oft den ghenē ope
 welcke hē verbint ende scriuen dat die parti-
 en sijn bekent te ontfangen ende oec te verlij-
 den . ende of dat aldaer sijn turgē die welke
 hem lieden kennen Ende welke turghe den

C l . vij
 notariſſen sculdich is te kennen Behoort oec
 in te houden moghelike sake : eff niet onmo-
 ghelick Vāt tot onmoghelike sake en mach
 hem nyemant verbinden na bescreuē rechte
 ¶ Item behoort oec in te houden dat-
 ter is om redelike ende eerlike sake Eff of een
 man hem verbode tot inlicite of oneerlike sa-
 ke . ghelōc als hem te verbindē . pemat te smi-
 ten . of doot te slaen . oft tegens sinen vader of
 moeder te doen : of te machineren of ander sa-
 ke Dat en soude niet werdich wesen noch en
 is niet te houden .

B
 ¶ Item behoren noch te houden dattet sake
 sijn die teghen die heylige kercke niet en sijn .
 noch tegens den prince eff vſancie eff gemey-
 ne obseruancie oft ghemeinte vanden lande
 openbaerlic gheslicht . noch tegens dat heyl-
 ghe gheloue . want bē eenighe van desen sa-
 ken : en soudet niet waerdich wesen . tgherne
 dat daer of gheloeft eff gescreuen waer . noch
 teghens bescreuen recht sonderlinge in sake
 teghens goede leden ¶ Endē dit moechdi we-
 ten eff verstaen also te wesen in alle brieuen
 eff cōtracten hoedanich die sijn .

¶ Item iset brieuen gheseghele met conſe-
 liken zeghel . die obligacie maect : eff die obli-
 geert of verbonden teghen die belosten die hi
 hi daer inne ghedaen heeft comē wille . weet
 dat die creditoer daer op begheren mach exe-
 cutie Ende of daer op gheoppoſeert wort die
 oppoſant behoort te namptiseren in hāde vā
 iusticie : also veel als die somme vanden ver-
 bande waerdich is aenden exccutoer : oft an-
 ders hi en sal gheen dach hebbē vā sijn oppo-
 ſicie Ende als ghenamptizeert is : hē behoert
 eenen behoortlike dach betekent te wese
 op sijn oppoſicie : alst behoren sal met reden
 daer op te procederen Eff die namptisacie be-
 hoort ghedaen te wesen met ghelt van alsoe
 veel als die somme cōtencioſe bedraecht . en-
 de niet met andere pande . want indient met
 andere pande ghedaen waer dat soude wezē
 ghedaen ende ingenerert saecke van saecke
 Welcke nyet en behoort te gheschypen in ter-
 men van iusticie Ende die reden is . dz so wie
 namptiseert van ander pande dan vāde ge

28
 l. pacta q̄ con-
 tra leges . C.
 de pac.

6
 l. impossibilia
 um. ff. de re.
 iu.

monde penningen het waer in laken. siluer. werck. paerden. erue. of ander goeden indyen datmen die ſcopen moeste. dat soude wesen tot colte en nyen we actie. die lichtelick soude mogen opcomen en spruyten int vercopē dē seluen pāde. daer by dat yemant ands leggē mochte recht daer aen te hebbē of dat yemāt ands daer of bestellinghe ghedaen hadde. oft datse tegens hem ſchōden waer. of datse ohe hoorlic vercocht waer. oft minre waerde. oft bi veel and manieren die verreckinghe wesen soudē aen die executie roiale. dat redene niet ghehengen en mach. ¶ Item of de gheobligē oft ſchōden: geschouen waer doot die executie. weet dat die obligacie alsdan ny vallen en soude in executie. mer in euocatie. ende son d namp tificacie vā iusticie in cas vā oppolicien. noch anders als vā iunpele obligacie gewoenlic is te doen. want de gheobligē oft ſchōden door wesen de de erf name en is daer om niet gheobligē tot executie. Ende daer om. en valt er nyet dan in euocatie ende kennisse van sake Hoe wel nochtā dattet niet en waer dā vā bestellinge te doen so en valt daer inne niet na dat die gheobligē doot is. dā euocatie. wāt die hant vā iusticie te stellen. of bestellinge te doen. tot wat sake dattet si bi crachre van bzieuen obligatōze en is niet dan tot cōseruacie vāder obligacie. ¶ En daer om het en mach geen stad nemen. dā op die goeden vāden geobligē oft duerende sijn leuende liue. Wāt het is als gelosten of voorwaerde van executie.

¶ En bi bescreuen recht nyemant en is te executeren voor vōnnisse. ten si dat hi daer toe verbonden is. ¶ Item in diē eē vrouwe gheobligē is bi bzieuen. executore ende si weder hu welist. weet dat bidē hu welic: die man is ghehouden voor heere van alle huer goeden Ende bi cōsequent. naer dē de goedē hē toebehozen en hi niet geobligē en is Debyef en is daer na niet executoer maer euocatoer. ende die man behoort daer op ver dachuaert te wesen bi auocatie.

¶ Vanden bzieuen verleden: ende gemaet bi simpel contract.

Capittel. C. L. lix
Alle bzieuen gemaect en vleden voor mannen bi forme van kennisse oft anders. Het si cedullen instrumenten. oft slechte segele. en vallen niet dan in euocatie son d namp tificacie. in cas vā oppolicie. noch son d bestellinghe te doen voor de kennisse vā d saecke en de vōnnisse daer op gegeuen. Mer blift dpe possessoer in sijnre possessie duerende dē t wē en proces. En tōt toe dat recht bi vōnnisse en kennisse van sake hem. daer of vōstehē sal na den bescreuen rechte.

¶ In wat tide bzieue expirēert.

¶ En ghi mochte weten dat bzieue obligatōre in actie personele naden. wesen en raet heren. so wel vāden parlementals van andere hōuen lokalen. ende subiecten haer experieret biden tiden van dertich iaren. naer dat binnen dier tūt daer af enige gedinge. of proces begonnen en waer voor rechtet competent en die daer of behoort te kennen.

¶ Ende in actie in ppoctique den bzieue sonder experieren bider tide omtrent van .xl. iaren alst voorscreuen is nae datter gescri noch proces of begonnen waer.

¶ Vā dē reproches oft wedseggen diemen op die voorscreuen bzieuen heeft.

Capittel. C. L. lx.

Dat geleit is en ghehoent vā dē bzieuen en instrumente. So volcht daer na te sien vanden wedsegghen en reproches die daer op ghelept en ghedaen mogen wordē En die selue bzieuen en instrumenten te nyte te doen: en vnielen So moech bi weten ge kic als voorscreuen is. Of gebuerde dē bzieuen gemaect waren tegens die termen bouē gescreuen En die bzieuen behozen te hebben die bi behoortlike forme behozen ghemaect te wesen sijn te waken ¶ Itē sijn noch te waken de gene die gemaect sijn son d tūt. oft andere met toecomēde. of tot tide ouer. xxx. iare in actien personen. en in sculde dpe tēffens en tot een reyse betaelt wort. of wāneer de sake niet en is geexpirēert binē dē gene dē voerscreuen is. Of wāneer die sōme vā dē cōtract oft ſcopinge daer in niet en is vōclaert of dat

l. l. C. xxi. r. r. iudica.

l. c. i. not. i. m. i. C. de p. r. i. p. r. x. vel. x. l. a. o.

die somme verclaert niet en is voldaan ende betaelt En dat die creditoer hem hout voer n̄ noecht biden brieue. of dat de brief ghecancie- leert is. of viciolē van casure in bepooslycke stede Als in name of namen. in somme. i da tum. in prouincie. in stede. of in teykene. of se ghel. oft bi narracien van doozwaerdē Ghe- lōc als van respijt van quitancie van ander- bozge. van and pande. van and termē. Of die geobligeert doot wese. of weduwe we- der ghehuwelict. of biden vrouwe die benefi- cie de duuarian et de belliaen. Die niet en ge- henghen dat die vrouwe huer verbint dooz- andere. noch datse van yet ontfangen wort. om huer ghemeyn fragiliteyt: oft vā persone die hem niet en mach obligeren oft v̄binden Ghelōc als wesen: eygen kinderen in voech die. furiosen. duerende dē tijt vā huere furio- siceyt. oft na sommige opinie s̄omē bi natue- re. of hē te v̄bidē bi onmogelike sake. of sake die s̄n niet en is. of gemeyn sake. of heplige. of gemortificeert. of tegens dat heilige ghelo- ue. of tegens den prince. of tegens die heilige canon. of tegen recht en die geboden vā rech- te. oft dē sake onbehooslic. gelōc als te sweren in valschede te leuen tot woekerie. van and te bedriegen met wetenscap. te gelouē nemāt te smiten of doot te slaen. of hē te v̄spien dōes te doen. &c. Te ontghinnē pleyte of gedinghe son dē te cōdigen sinen waringhe of waerbor- ghe. of v̄sfructuaries te v̄bidē vā proprietit of vā brieuen cōtrarien hem seluen. wāt dpe een doot dē anderen: of dē copie vā brieuē. ten- sp dat die originale gesien geweest hadde goe- de en gheheele. of collacie gedaē op segel auc- tentijc. of bi leuende stēme: wtgheseyt in cas vā pachten en renten. Vāt als dā soudē die brieuen verwinnen die tuygen. In speciael obligacie. die dpe generael simpele doot ende te nyete doet En biden brieue gemaect en v̄- leden doozden rechte. of cracht vā rechte Ghe- liker w̄s als tabellioen openbaer. die welke doot simpele brieuen Dat is te leggen brieuē ghemaect en v̄leden dooz simpele besit.

¶ Vanden brenghet des briefts

Der na volcht vanden brenghet des briefts Dat die clercken hieten De positoze lie- teratū So weet dat houder des briefts is de ge- ne aen wien biden here principale vādē brie- ue den brief is gelast en beuolen v̄uolch daer- af te doen Op dat die voorszreuen brieuē in- houden: dattet oec also wel v̄bōdē is aenden- houders des briefts biden inhoudē der seluer. als aenden principael creditoer. So moech- di weten Dat naeden voorszreuen houd des briefts aengeleit heeft en begonnen die saecke en peticie vanden seluen brieue te houē hi is gemaect here vādē v̄uolge en actie der seluer gelōc. En mach daer of maken alst hē belieft verliesen of winnen in rechte Ghelōc prope- re en principale partie Daer of te makē qui- tencie of ghistre. gelōc alst hē goetdūcken sal. geliker w̄s als of de hēte principale: genaēt indē voorszreuen brieue seluer quame: en cō- pareerde te houē. dē ghehoort te willen wesen tegē dē houd des briefts hi en soude daer toe niet ontfanclic wesen Ten waer bi also dat hi woude pposeren: dat dē brief hem gestolē geweest hadde bidē houd des briefts: en noch indien hi so lange v̄beyde: dat v̄onisse op die proces gedaē bidē houd des briefts ghegheuen ware: hi en soude niet te rīde comē. te leggē te ghens dat ghene dat die houd des briefts daer af ghebaen hadde.

¶ Wie houder des briefts mach wesen.

¶ So mogen houders des briefts wesen. alle personen die ontfanclic s̄n te houē. ghelōck voorszreuen en geseit is indē rubrike vāden- houd des briefts. de welke geteikent is biden- ghetale vā. xxij. Het sp dat die principale aen wien men inden seluen brieue verbonden is doot s̄n oft niet. Vant men en mach geē hou- der des briefts waken. ten sp datmen propo- seert dooz die kennisse daer op gegeuē dat de houder des briefts: die brieuen gestolen heuet oft dat h̄se qualiken ghecregen heeft geliker w̄s als voorszreuen is.

¶ Welcke houder des briefts veruolghen mogen bi procuruers.

¶ Mer so wes bidē houd des briefts begōnē

Is dat moet bi hē volcomē volbrocht en gede-
sidereert wesen. oft bi sinen procuruer die hy
ind sake geïnstituert soude hebbē. na dat hy
die sake begonnē en aengelept hadde. op dat
hi bycne van gracie hadde.

¶ Noch nyemāt ands dā sijn procuruere en
soude die sake mogē volghē Vāt daer en be-
hoort niet dā een houd des byefs te wesen: of
ands de dweret en soude nyet helpen partye
geformiert. noch sulcke als een recht behoert
te hebbē Vāt soe wie sake volcht alsoe wel
mach hi vlieden als winnen En als voorsz-
uen is: de houd des byefs is gemaect here vā-
der sake. ¶ Ende daer ōme behoort de rechte
re die byeuen ond te houdē: so gheringhe als
die gheerhibeert sijn tot in diffinitie. En is
verbodē in waerliken houe: dat nyemant hē
en mach maken noch clameren houder des
byefs vā andere. en procuruer inde selue sa-
ke en voord dē genen in wiens name de bye-
uen spreken. wāt houd des byefs en pcuror
te samen en is niet ontfanclic Daer ō dat die
houder des byefs here is vā d sake. en de pro-
curoer niet. en dat die meester en procuruer te
samen procederen en is niet mogelijk. Want
daer moet wesen partie directe. en so ghesor-
meert: dat aldaer niet en sijn tve partie. mer
een alleen die waerdich sij. wāter absurde sa-
ke en ongewoenlic wesen soude: dat een mā
sijns selfs proczuor waer. En de houder des
byefs is here vā d sake. daer hi proczuor sel-
uer of wesen soude.

De sake gedaen ten gobode vā ande-
re: dat die clercken hieten. De mandato Soe
moechdi weten Dat indien yemāt sij die een
and gozdineert heeft te doē exercitert en re-
gieren sijn saken en negoces: en de gene wyē
des also gozdineert is. gedaē heeft en verleie
vā sijns selfs goedē. in des doende. oft eenich
gele leende ō des te doen. weet dat hoe wel dz
tet also sij. dz de gene die also gedaē heeft sijn
negoces. gheen byeuen en heeft vā aquijt op
eghene dat hi daer of doen sal. Daer ō en illet
n3 dat al dat gene dat in des doende vlyt en
gheleent is. en si behoort wed ghegeue te sijn

bidden ghenen voor wien de saken alsoe ghe-
daē gheweest sijn. op dat die sake en negoces
behoorliken gedaen en belept gheweest hebbē
Dats te seggen. dat de ghene wient beuolen
was gedaen heeft na dat in sulcke saecke be-
hoort ghedaen te wesen Dats te seggē dat die
saken daer toe dienēde naerstelic gedaen sijn
Beliker wijs als van hofstedē. en husen te o-
derhoudē vā lande te bouwē of winnē en te
besaepen. wāteren. en geboemten te houden
en te vollen van recht vā saken en querelen
obserueren vryhedē en libertepten. &c. Maer
te maken nyewe edificien. nyewe repara-
cien. nyewe proces te nemē en nyewe que-
rele. nyewe twij en ghesil en behoort hē n3
toe te doen sonb sonblinge beuele van sijnen
meester. en bi byeuen of bi speciale of sonder-
linghe beueel van des te doen En also heb ic
dat sien wijsen ende sien doen tusschen veel
grote heren en met rechte wisen Soe moech-
di weten dat ten gebode gheeynt is. so gheri-
ge als die ontfanger vā den gebode afliwich
gewordē is. en dpe erfnamē vā den doodē en
sijn niet gehoudē te volcomen die gheboden:
Mer vā rekeninghe te doen vādē tide vā hie
te predecessor sijn sy gehouden.

¶ Item hier of suldi vīdē bieder ghesprokē
inden rubrike vādē coopliden hier nae vol-
ghende inden anderden boec getepkent vīdē
ghetale van. L.L.L. xxv.

¶ Wan castume contrarie tot sijn hofste-
den daer die subiecte houen te rade gaen.

Wet dat bi sommige plecken en sub-
iecte houen. sijn somtijts contrarie. ten hofste-
dē daer die subiecte houen te rade gaē Gelijc
als sommige rechters vā subiecte houen.

¶ Wanneer sy niet vereenigen en mogē vā
sommige saken. sy eschen te gaen ten hofste-
den te rade. Ende al dā die here moet hē tiedē
aldaer brenge: ten costē vādē ghenē op wien
die sake begheert des gedaē te wesen. En oft
gebuerde dat in sommigē houe also waer. dz
tet daer castume die contrarie waer vā desē.
Soe behoort die houe souuereyne dat weder
te brenghē tot een vāncie en castume. want

20
C. māda. l.
mādarū re
tegra. 3. l. 5. si
bi.

hoe soudē dye lieden mogen hebben contra-
rie vlsancie huere hofstede. Ende also iset ge-
daengheweest en weder ghebrocht tot eē vls-
cie bider sake tot rāsele. en vā sommighē ho-
uen subiect. Nochtans oft sulcke saken ghe-
brocht worden tot int parlement. ¶ Weede
dat die heren vanden parlemente bewaren
die castume locale: nae dat si is consonāte dē
bescreuen rechte. ende anders niet. want ca-
stume contrarie den recht. heeftmen ghesien
dat si dat te nyete ghedaen hebben. Gheliker
wijls als sy dat deden tot douay die catongue
daer si of plagen te vseren. Ende oec in dē ste-
de van doornic die kapne daer of si plege dye
gheuangē van criminele saken te besluptē
En noch meer vā and pleckē daer si also doe

Explicit.

Hier eyndet dat eerste boeck.

¶ Vanden rechten ropalen ende vādē re-
soxen ende regalen.

¶ Capittel. L. lre.
Da dat ick gheseyt en ghethoent hebbe
vanden rechten en constitucien imperialen.
ende hoe die castumen lokalen daer op accor-
deren. ¶ So wil ic thoenen vādē coninc
ken rechten. So weet dat die coninc vā vās
rōc keyser is in sijn conincric ende mach ma-
ken ordinancien die houdē en waerdich sijn:
Recht ordineren en cōstitueren: alle cōstitut-
en bescreuen. mach hi weder stellen quētsel-
len. en dgeuen alle crimen criminele: crimen
ciuile. te geuen gracie en respōt van sculden
te. v. iaren. te dze iaren. en tot een iær. Legi-
timieren. vrien. en edelen. Reliueren vā neg-
ligencie. geuen state in sake of saken en gene-
ralic te doen alle ende also veel als tot rechte
ropalen behoort toe te hozen.

¶ Van cas van puenencie.

¶ Item heeft die coninc en aē hē behoort. en
sijn rechters die kennisse vā allen saken van
puenencien. Dat se weten vā beclachte van
nprwichede. na datmē aē hē of aē sijn rechters

terst betrect. En daer en wort geen cen noy of
gedaen. ten waerdactet waer tusschē subiects
die hē beclachdē vā huere here. Vāt daer be-
hoort renuoy. indient de herre begheerde. En
also heb ict sien wisen bi arrest vā parlemēt
tusschen die scippers vā d riniere vā d scels
in doornic: en die prouoest en gesworen van
der seluer stede. En tusschē den here vā ligne
en den heer vā moztange op die scelt. En tuf-
schen den vleyschouds vā doornic. ende dye
prouoest en gesworen vōnseit. En tusschē sō-
mighē andere. en anders en behoort geen rē-
dop in sulchen saecken.

¶ Vanden testamenten.

¶ Item heeft de coninc die prouencien en kē-
nissen vanden testamenten. Allmen ierst be-
trect aen sijn rechters en officiers. of dat testa-
ment gheleden waer een iær. en men betrect
aen sijn rechters. of officiers. En dit heb ic sy
wisen in veel houen. Als tot amiens. tot lin-
te quintin en tot laoti. En dat meer is int pe-
lement bi arrest bi veel saken ende oec tusschē
veel parten.

¶ Vanden douarien.

¶ Capittel. L. lre.

Item heeft die coninc die prouencien
ende kennissen vanden douarie vādē vrou-
wen en ioncrouwen en weduwen roebho-
rende hemliedē daer inne te houdē. te bewa-
ren. en te doen insetten soe wel met sayte als
met rechte en daer of geen renuoy te doen. In
dien men aen hem ierst betrect. En also heb
ic des sien wijlen. om mijn vrouwe van rui-
me inden waerliken houe tot doornic en om
veel ander douarien in veel conincliche ho-
uen.

¶ Van port van wa-

penen oft vichtelick.

¶ Item heeft de coninc die prouencien ende
kennisse vanden vichtelic te gheschien. En ge-
daen worden bi inuāsie of vōrsact. en met
sayte oft laghe ghemaect. ende van dese sake
en behoort niemant die kennis. dā den coninc
sijn rechters ende officiers. Soe weet dat hoe
wel dat sommighe wise segghen en houdē dē
port vā wapene of vichtelic nzen behoort dē
staē te welen. ten si bi also dactet gesiet ende
gedaē sy bi d gaderinge en t wist vā ghe wa-

pende mānen int openbaer. die maledicten
beuichten. en datter sijn. x. of meer. Niet te mi
loe is te weten dat alle officieren copalen en
oec mede dat hof vāden parlemente sijn also
verrenticht: dat indien daer meer sijn dā die
gewapent. die met voertraet en fapte remant
beuichten of bespringen. Na datter wessel sal
met voertraet en voordachticheit: dat behoort
sijn gehouden voer port vā wapenen. daer of
die kennisse dē coninc toebehoort van allen
delict: en niemāt anders. Hoe wel dat de mis
daet gheschiet sy inde heerlicheyt van een ho
ghe iusticier of niet. En sonblinge hadde dye
hoghe iusticier begonnen daer of te doen eni
ghe exployt vā iusticie: so soude hi des moete
aflacē en celleren gheheelic. en dat de coninc
daer of kennisse draecht. Vāt aen hē behoort
die kennisse en aen niemāt anders. En rede
ne en mach niet ghehenghe: dat een misdaet
ghecorrigeert wort bi twee rechters: ten sy dz
die sijn per indluys.

¶ Wer oft gebuerde dat tot een misdaet mē
heeten bloede en wt haesticheit waer thien of
twintich of dertich of meer of min. of also ve
le aller waren gewapent. Na dattet nyet en
waer met voertraet en voordachtighe fapte.
Weet dat des niet en soude gehouden wesen
voer port vā wapene. en de hoge iusticier en
waer niet sculdich te bliuen die kennisse: on
der wyen dattet gesciet waer. Ende also heb
be ic des sien wilsen en raden biden rade vā
paris. omme den gheschil die daer op settede
den raet en stede vā doornic. teghens die offi
cieren vanden coninc in tournes. en alsoe
wortet sonder twifel gheraden. So weet dat
nadē decretael. indien vichtelic of inuaspen
gheschiet bi sommigen. hoe wel dat sy nē ghe
wapent en sijn op dat si met steenē oft mē an
der stocken inuasibile ghesoyteert oft versien
sijn: daer of si doen horen aensprong op enige
dat is gehouden voer port vā wapene. want
port vā wapenen gesciet bi heere. Agaderige
dat die clercken hieten Turbā coadunatam
Die welcke Agaderinge is vādē getale vā. x.
en niet meer noch min.

¶ Vanden gheboden van augusto

¶ Jte heeft de coninc die preuēcie en kennisse
vāden ghebode van augusto. die ierst bi sinen
sergenten of dienders gheuondē wordē ende
bestelt indē misdaet sonb daer of te doe enich
renuoy. hoe wel dat des sy sonb heerlich vā
hoge iusticier of and. Wats te weten te ladē of
te varen voer dē sonne en nad sonne. Vā beel
ten te vindē op nyeuwe stoppelen. voer den
derden dach duerende dye maēt vā august⁹.
¶ Vādē bewisingen en huweliken gauen
Item heeft die coninc die preuēcie en kennisse
vādē bewisingē en huwelikē gauen. Na
datmē ierst trect aē sijn officiers sonb daer af
te doe enich renuoy tot enige rechter of heere
wie hi. si noch waer de bewisinge gecitueert
sijn circumstantem en dependentem.

¶ Vanden rechten vanden weesen.

¶ Item heeft die coninc die preuēcie en kennis
se vādē rechten des weeses. Indie si bi gebre
ke vādē rechter subiect of bi macht vā enige
ghindē. bescadicht of belet warē. wāt ands
en behoort die kennisse dē hoghe iusticier oft
rechter niet genomen te wesen.

¶ Vanden weduwen.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vanden
weduwē indie hē recht gebreke of dz macht
vā gebueren hē oppresseerde. wāt aēden co
ninc behoort die bewaernis en beschermenis
vādē weesen en vādē weduwē. indie dat te
gens redene si soude wesen geperturbeert. of
belast. of bi violencie gemolesteert vā remāt.
¶ Van payse. bestāde. en vā sekerhede.

¶ Item heeft de coninc die kennisse vā pai
se. bestāde. en sonblinge van sekerhede ge
geuen bi sijn rechters en officieren. Indyene
ghebuert dat eenighe infractie of inbrec dair
op ghedaen sy. hoe wel dattet sy in lande ofte
heerlicheyt van hoghe iusticie oft andere. en
de van anderē subiect ende en voen sijn rech
ters daer of gheen renuoy noch niemāt ands
en behoort die pugnacie te doen. noch boeten
daer af te nemen noch te heffen.

¶ Te gheuen sekerhede.

¶ Item heeft die coninc die kennisse sijn hof
te doen en te ordineren aen wat persone dye
des begheert sekerhede. Het si dat hi daer regē
woordich sij of niet. te doen dachuacrdē par=

ten om die voorszreuen sekerhede te geue
 eff in cas vā wedseggen te appelleren oft roe
 pen aendē rechter vāden coninc ter cause vā
 der voorszreuen sekerhede te geue. eff daer
 en blift niet. ten sp gepzoninciert m3 recht:

¶ Vanden gebānen vādē conincric.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vādē
 ghebannen vanden conincricke bi rechters
 ende officiers Ende hoe wel dat si gheuondē
 worden in lande of heerlicheyt van hoge ius
 ticiet. so moeten sp biden hoghe iusticiet wed
 gegeuen sijn aenden volckheit vanden conic
 Want aen gheen ander recht en behoort
 die kennisse noch pugnacie. ten waer bi alsoe
 dat hi biden hoghen iusticiet daer te dorē ge
 bannen ghewerst hadde van sijnre heerlicheyt
 criminellic: ende daer na geuangen wart op
 die selue heerlicheyte. Alsdan soude die hoghe
 iusticiet hem moghen corrigeren criminelic
 om dat hi hem eerst ghebannen ende geuan
 ghen soude hebben Alsoe wortet geseit bi ar
 rest vanden plemente inden iaet. CCCxxv
 inder maent van iulio om een gebannē. dpe
 ghedaē eff gheperpetreert hadde eē dootlach
 Ghebannen biden baelliu vāden bisscop vā
 doornic. in sijn der heerlicheyt eff stede vā hel
 chin daer die sake gebuerde Eff daer na wor
 de gebānē die voorszreue dootslager bide co
 ninc wt dē conincric Het gebuerde dat dpe
 voorszreuen gebānen worde geuangē inder
 heerlicheyt vāden bisscop tot helchin eff i ge
 uanghenisse gheset. So geringhe als dy volc
 vanden coninc dat wisten. si woude hē heb
 ben als ballinc vanden conincric. eff seiden
 dat aen hemliedē behoorde die kennisse o des
 wille. dat hi ballinc was vanden voorszre
 uen conincric Die baelliu vāden bisscop seg
 gēde ter cōtrarie. eff d3 hi eerst gebannē was
 wt huer heerlicheyt. eff daer op bi hem geuā
 gen Waer om die kennisse sculdich was an
 hem te bliuen. &c. Die questie worde gheset in
 parlement.

Het wort gheset dat die
 voorszreiden gheuangen sculdich was te bli
 uen aenden voorszreuen baelliu vādē bis
 schop. ¶ Item in ghelike saken wortet ghe
 seic Om een die ghebannen was van waut

lō voot eē dootlach Eff daer na worde gebā
 nen om die selue sake wtē conincric biden
 voorszreuen volcke vanden coninc tot rōf
 sele Hi worde daer na gheuangen opte voot
 screuen heerlicheyt van wautin biden offi
 ciers vanden heere der seluer plecke. Het ghe
 buerde dattet volck vanden coninc des wi
 sten ende wouden hem weder hebben. Daer
 teghens worde geseit Alle ghesien. het wort
 gheseyt bi bonnisse inder sale tot rōf sele. dat
 aenden voorszreuen baelliu behoort te bli
 uen.

¶ Vanden gheroepen aē
 des conincs rechten.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vādē
 ghenen die tot sijn rechte gheroepen sijn crimi
 nelic. ende van allen delinquanten Hoe wel
 dat die misdact gheschiet si inder heerlicheyt
 van hoghe iusticiet ende dat die hoghe iusti
 ciet daer op rechte doortet den delinquātē te
 roepen. daer om en blift niet die coninc en
 doet hem oock roepen Want die hoghe iusti
 ciet en mach nyet bannen. van wt sijn heere
 licheyt Eff die coninc bannet wt al dē conic
 ricke Ende daer om en sal die hoghe iusticiet
 niet aflaten. om die wederroepinghe vādē
 coninc. ende ooc en sal die coninc nyet af
 laten. om die wederroepinghe vanden hoge
 iusticiet te sp bi alsoe dat den misbader hē ghe
 uanghen gāue van dier sake aenden hoghen
 iusticiet. ende dat des ghecondichtē aenden
 coninc. begherende dat hi doet cesseren vā sijn
 nen voertroepinghe. Want de delinquant of
 de ghene daermen op vermoede. is ghecomē
 hem gheuangen gheuen om te recht te staē
 teghens eenen pgheliken Ende alsdan is de
 coninc schuldich af te laten eff anders nyet

¶ Vanden gades oft be
 waernissen ropalen.

¶ Item heeft de coninc die kennisse vā alle
 den ghenē die enstraengieren. of bijkē die be
 waernissen bi hē gegeuen opten genē die pre
 alables sijn te bewaren Ghelijck alle officie
 ren sijn. alle muntenaers van sijnre muntē.
 ende werclieden daer op. Alle personen dpe
 geestelic sijn die bi natuere sijn in bewaernis
 sen. Dats te weten kercken cathedrale. ende

kercken die sijn vā fundacie royale. wāt and kercken en sijn bi nature niet in bewaernisse: noch and volck dā die officiers. en munte naers vāden coninc. alst voorscreuē is. Mer huer saken en familien sijn daer in natuerlic. Noch sijn inde bewaernisse en moghen wesen ander personen daer die brieuen vādē coninc gegeuen en geset sijn. en bi sinen officieren gheinterineert en gecōdicht. want ands en sijnle niet waerdich. en hoe dattet sy tussē personen subiecte puerlic vāden coninck en sonb middelen. want tusschen ondsatē van hooghe iusticieren: en mach noch en is schuldich te houdē noch waerdich te wesen. tē ware bi also dat die bewaernis waer geinterinert ende gecōdicht aenden hoghe iusticier. en aen sijn ondsatē. sonb dattet regens gheoppo seert sy biden hoghe iusticier. wāt dā soude de significatie ende interinacie geset sijn alsge leden. sake in crachte vā bonnis. noch vā alle infraetien en bewaringe en is niemāt sculdich noch en mach bekennen bi and rechters van royalen boeten genomen noch gegeuen hoe dattet sy. want na bescreuen recht eē mē daer is genoech aē eēs te cortigerē en n3 meer.

31
R. de pens. l.
Sanctio legū.

¶ Wanden officieren ende dieners royalen.

¶ Item heeft de coninck die kennisse van al sijn dienaers ende officieren. in allen sake in hueren dienste doende. En vā alle dē ghenen die hē in hueren dienste misdede. het si dat sy sijn ondsatē vā hoge iusticier of niet noch andet rechter en behoort daer of eenich kennisse noch boeten te nemen noch te heffen.

¶ Wanden valschen muntenaers.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vā alle valschen muntenaers op sijn munte en alloē en anders gheen rechter. hoe wel si onb hoge iusticier geuangen worden. mē mōet die weder seyn den en wed geuen aenden volcke en rechters vanden conic. En hoe wel nochtans datte voorscreuen valsche muntenaers. des niet en haddē doen slaē noch mūten. nae dat sijn wetenclic gecocht sōdē hebbē. vādē ghenen diet gellagen ende ghemunt hadden.

¶ Te cōtrefeyten den conincliken segghel.

¶ Item heeft de coninc die kennisse optē genen die valschen en cōtrefeyten souden sijnē segghelen. En geen and rechter en mach noch en is schuldich te kennen noch aen hem daer of eenighe kennisse te betrecken.

¶ Te valschen brieuen of teykenen royalen

¶ Item heeft de coninc die kennisse optē genen die valschen oft cōtrefeyten sōdē enige coninclike brieuen: of enighe teykenen van sinen notarisen. Waer dat die misdaders woē achtich oft ondsaten sijn. noch aen geen and rechter behoort die kennisse of correxie.

¶ Wanden eruen vanden coninck

¶ Item heeft de coninc die kennisse van al sijn plecken en eruen hoe wel dat die sake dē rechte of heerlicheit vā and. hebbēde hoge iusticie. want van sinē eruen en bekēt niemāt dan hi alleen. en en heeft gheen ouerste. en en mach noch en is sculdich ghedaen te sijn dat waerdich sy. sonb te roepen sinen procurer.

¶ Wanden vischerien.

¶ Item heeft de coninc die kennisse vādē vischerien in allen riuieren royalen en aē sijnē officiers en rechters vādē waterē: behoert daer aē kennisse en aē gheē and. Dats te weten dat dē sijn ghehouden riuieren royalen dē coninclike wegen sijn. dragēde grote scepen vā dē eender plecke ten anderen en van en lande int and Belgie die riuierē vā die teyner die riuierē dōyle. die riuierē vā dē sōme. die riuierē vā dē seelt en ander gelike riuieren.

¶ Wanden bosschē en wildernissen royalē.

¶ Item heeft de conic die kennisse vā sinen bosschagien ende forresten. en vā dē sake aldaer gheboert. Ende aenden meester vādē bosschagien en forresten behoort dē kennisse ende aen niemant anders.

¶ Van crisme de lese maieste.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vādē saken vā crisme de lese maieste. wāt aē hē en aē sijn rechters behoort die ghehele kennisse en aē geen and. En na opinie vā sōniighe wile. aendē coninck selue. ren sy bi alsoe dat hi daer toe cōmitteert. en mach daer of sijn ghedaē et erutie. Waer dat die misdader geuōdē wort hoe wel dat het sy inder heerlicheit van hoo

ghe iusticier. Ende alsoe wortet gheschiet bi ar-
rest vāden houe vādē parlemēt. cullcē die p-
uoest en geswozen vādē stede: en stat vā dor-
nic. en dē gouuernoer vādē conic. Die welke
haddē sōmige blamigē vā ghēt. dye ondsate
warē vādē conic huerē ouerste herte. Daer om
dat si rebelle geuallē waren huerē herte en co-
nic. En daer dē waren si Duallen in crisme de
lese maieste. Die welke hi hadde om dier mis-
daet moeten doen onthoofdē binē dē stede vā
doornic. Die voorscreuē prouoest en gheswo-
ren seggēde dat si waren hoge iusticiers i lich-
ame en in gemeyne. en dat hi in lāde oft heet-
licheit vā hoge iusticier en behoort te doe ee-
nige executie vā iusticie. mer illet sculdich te
doe in lāde vādē conic. **Ar.** Die voorsleide gou-
uernuer seggēde ter cōtrarie. en dat van cris-
me de lese maieste in allen pleckē vādē conic
en hi des doen mach: soe dat hi mede vā allē
crimē daer of die hoghe iusticier niet en soude
mogē kennē. Gelic als vā eē gebānē vāden
conic en hi soude die moghen slepē door dye
heerlicheit vā een hoge iusticier. en hangē aē
sijn galghe of vā een sekerhede royale in ghe-
breen. oft vā een dootslager in breen de die
bewaernissen vādē coninc. En vā allē sake
daer die hoghe iusticier n3 en soude mogē kē-
nen als voorscreuen is. Op dese ghescil ende
twist is die sake gecomē int parlemēt inden
iare. **M. CCC. lxxiiij.** Alle gesien het worde
geset bidē houe datten officier royale. als die
ouerste hant. die sulke executie ghedaē hadde
indē lande of heerlicheit vādē hoghe iusticier
niet en p̄iudiceerde of en hindēde aēdē iusti-
cier.

¶ Van scriften en mandementen
Item heeft de conic die kennisse vā al sijnge
scriften mādemētē en cōmittim⁹ geipetreert
vā partle tegēs and. hoe wel d3 die partie im-
petrāt of tegēs wien des geimpetreert is. on-
dersate si vā hoge iusticier en d3 nochtās dye
sake sulke sp. d3 die hooghe iusticier daer of
mach en behoort te kēnē. mer indiē de iusti-
cier en de partie te samē begerē d3 rēuop vādē
sake. dat en mach hi n3 doen. de conic aē wīē
de sake is gecōmitteert of geset. en sal eerst kē-
nen of die mādemēt is subreptij: of n3. als

tē cōmittim⁹. wāt indient wēb gelet worde
sond subreptie. als dā blōft die kennisse vā dē
sake andē rechter royale. Niet regēstaēde dat
de rechter en die partie dat wēb begheren als
voorslet is. wāt voort n̄pet soude de p̄ice ghe-
uen sijn gescrijfte en cōmittim⁹ gaēde aenden
rechter tēn begeerte vā partle. tēn waer dat
ter soortēde sijn effect nae dattet ghecauseert
soude wesen met waethede. en dē gebode vā
den p̄ince en soude aiet volcomē wesen alst
behoort tēn si. wāt sijn gebode is waerdich
als dat bescreuen recht seye.

¶ En
indien subreptie gheuonden wort dat voors-
creuen mandemēt. daer of eerst bekent alst
voorslet is. als dā mach sijn begerē bidē rech-
ter en partien subiecten. die saken en kennisse
sen daer af. **Op** dattet sake waer. datten rech-
ter die des behoort. daer of soude mogen ken-
nen en dat die partie ondsate en subiect van
hē waer. En als dā rest de rechter schuldich te
renuoperen. wāt bidē subreptie geuōdē aen
cōmittim⁹. die mādemēt vādē rechter is abo-
li en te n̄pete. en die cōmittim⁹ daer op gege-
uē en gebodē oec. En also illet gerekent ende
gehoudē als niet. waer dōme die rechter roya-
le behoort die sake te renuoperē. gelic als oft
sond cōmittim⁹ gedaē waer. ende anders en
valt daer op gheen renuop:

¶ Brieuen onder seghel royael.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vā dē
brieuen gheseghele vāden coninclike seghe-
le circūstantes ende dependētes. sond daer
af te doen eenighen renuop. ende alle exploye
die daer of volcht te doen. het sp op erue of op
roerēde goeden. oft op schulden diemē scul-
dich is. of op een persoon daer toe verbonden
¶ So wil ick v daer af choenen een exempe-
le die op die saecke quam int parlement indē
iare. **M. CCC. lxxv.**

¶ Exempel daer op.

¶ Een ioncfrouwe dye weduweghebleuen
was vā rassen b̄rbot. poozter vā doornic. de
welke d̄bonden was teghēs eē and ondsate
gel royale. De gene daermē tegēs d̄bōdē was
by ghebreeke van betalinghe haer betoecb-
aenden rechter royale in tournelis. Die rech-

20
Enod p̄fud
pi placuit le-
gis h3 vigorē

ter gaf commissien exequutoire. Dye partie daer tegens oppoleerde. Ten daghe vand oppolij cien. partie opposant quam te houe mettē p curuer vand stede van doornic. begerēde we der te hebbē die sake eff d3 renuoy daer of als van hueren pooxter eff in wonende. **¶** Ende die procuruer vandē coninc leggēde daer te ghens: eff dat vā allen segelen. eff sonblinge vandē seghel royale. aendē coninc behoorde die kennisse. **¶** Partie leggēde ter cōtratie. en de datter nyet en sijn dā dye seghelen daer of die kennisse alleen den conic toebehoorde. ge liker wōs als vanden seghel vāden castelet van parīs van montepelier. eff vādē marc ten van champagne. **¶** Alle gesien het wor de gesept biden rechter royale. dat die kennisse datt of den conic toebehoorde. Daer of wor det gheappelleert inden parlemēt. Het worde ghelept biden seluen houe. wel ghewesen eff qualic geappelleert. **¶** Ende worde die voerlei de stede ghecondemneert inden boeten.

¶ Vanden bzieuen eff ghemeyn seghelen. **¶** Item heeft de coninc die castume te kēnen van allen bzieuen besegelt onō wat segel dat tet si. na dat bi preuencie: eff ierst men betrec ket aen sijn rechters eff officiers sonō daer aff te doen eenighen renuoy.

¶ Vanden fortunne van goede.

¶ Item heeft de coninc die kennisse eff an hē te betrecken die fortunne eff vindinghe van den goeden in sinen conincrycke.

¶ Vādē saken gehoort voordē rechter royale

¶ Item heeft de coninc eff sijn officieren al leen die kennisse van allen saken ghebuerde vooz sijn rechters. Na dat des ruert eff eēgaet sinen procuroer alleē sonō and partie te ma ken.

¶ Exempel daer op.

In een baeciluscap royale gelōc als in dōmē doys of and baeciluscappen. aldaermen ghe woonlic is te wilen bi leenmānē: ten dōma ninge vādē baecilii. Vanner als ghebuert dat eenige perpetreren een misdact daer nie mant hem partie of en maect. dan die procu ruer vanden coninc bi informacie precedēte wāt ands en is niemāt te houe betogen: dan bi dōdachuaerdige. ten begeerte vādē procu

ruer vanden coninc. Dat gedaē somtijts den ghenē die dōdachuaert is wil hē declinerē seg gende dat hū wil gettactert eff ghewesen sijn bi mānen of met beclachte of bi cōmissie pre cedēte. Jisset in plecke aldaermē vseert by cō missie. Die procuroer vandē conic behoort te leggē ter cōtratie. eff dat de baecilii vā hē sel uen dat behoort te wilen eff te kēnē vād sake. **¶** Aengesien datter ands gheen partie en is dā die coninc eff dattet geschiet bi informacie p cedente. Alle gesien het wort gheseyt bi arrest vā parlemēte indē iare. **¶** M. C. C. lxxvi. dat de baecilii bi hē seluen alleē eff bi sulckē rade alst hē goet docht. daer of mochte eff behoerde te kennē. **¶** Aengesien dat des nyet en roerde dā den coninc eff dat informacie precedēte daer of gedaē was. Eff also wordet ghewesen o een sake hāgende tot perrōne in dōmēdoys tusscē mijn here andype vā roy. tegēs dē procuruer vādē conic ter seker plecke. Daer of gheappel leert wort int perlemēt bidē welcken ghelept wort. Wel ghewesen bidē voorszreue baecilii van dōmēdoys eff qualic geappelleert by dē partien.

¶ Vādē rechters ende of ficieren vanden coninc.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vā sijn rechters eff officieren in sijnre prouincie te ge uen remedie op alle rechters subiect. die i ghe bzeke sijn eff in omiffien vā recht te doen. be dwigēde dē rechter subiect. dat hi procedert recht te doē tusscē die partiē op die sake. Eff of des n3. hi sal als ouerste daer toe dōsien vā re mediē. Eff indien daer op gebzec s3 eff d3 we der om daer of beclachte coēt aēdē rechter ro pale. Hi mach geuē cōmissie iteratiue. dat bi nē seker behoorzliker tijt. de recht subiect gebe termineert heft d3 recht. **¶** Of des n3 hi sal dair i voorszē n3 behoorzliker prouisie. Eff na somi gē tē terstē clachte mach hi gheuē deser cōmis siē. Jtē eff indiē daer in gebzec si vāden rech ter subiect. eff d3 hi n3 geprocedeert en heft na d sake vooz hē hāgēde. wāt na d state vāden seluē behoort de rechter royale te geuē. puiisie eff cōmissiē iteratiue ihoudēde d3 alle die pro ces in sulke state. n3 priē daer op vooz hē bez dachuaert wort: tot behoerlike dagē te comē.

om daer op te ordineren bijde ouerste hat als van redene behozen sal te doen. in ghebyke vaden rechter wyse des aeginc en toebehoorde te doen. En bi and forme noch ghebyke en behoort de coninc niet te treden op syn subiect sonder hinderen.

¶ Van cas van appiel. ¶ Item heeft de coninc die kennisse bi syn rechtters en officieren: elc in huer prouincie. vaden saken van appiel: na dat partie gehint daer of appelleert vaden rechter subiect. en van alle de sake oft saken vanden voorscreuen appellant in wat maniere datter sij. die verwerter en die selue dweringen. houden en dwaren. datter gheen faute inne en sij. In welke sake indien si die contrarien vinden. si appelerenderen en aen hem betrecken souden. den aen vanck en boeten biden ouersten hant.

¶ Vanden woekerien en van sake van woekerien.

¶ Item heeft die coninc die kennisse van woekerien en vanden saken van woekere. en vanden contract vanden woekenaers. En mach daer stellen en comitteren commissarissen en inquisitoers en die condemnieren tot boete of saken vanden woekere. En also is hi gewoelick en mach dat doen. Het sy inder heerlicheyt oft lande. van hoghe iusticier oft andere. Het sy in stede gepeuslegiert oft in lande vanden ghenoten van vancrue oft vanden baenroetse. Want aen hem behoort die kennisse en aende bisscopen en gheen andere wie syn.

¶ Vanden aquellen vanden onleden.

¶ Item heeft de coninc die kennisse van aquellen gedaen vanden landen en possessien ge houden in leen vercregen bi onleden. te vernemen van. xl. iaren tot. xl. iaren commissarie daer op te weten wes binnen dier tijtgeue dat bi onlede gecregen is en daer op te nemen financie van waerde vaden aquelle. oft vercregen goet van les iaren. of na dat dye aquelle waerdich is ende wt wylt te doen. Ende die redene is. dat hem niemant en mach edelen sonder die auctoriteyt vaden coninc. in synen conincric. die niet en coemt van edele gebuerde. ende bi vercregen edele houdinghen. Het sijne dat si hem bi langhe tijt dize houden:

sonder edele. die in huer hande houden sonder.

¶ Vanden eruen of landen te amortificeren.

¶ Item heeft de coninc die kennisse ende die heerlicheyt te amortificeren erue of lant in synen conincric en niemant anders. Wat indient bi andere ghedaen waer. en daer enige confiscacie toebehoort. Hi en soude daer aff niet houden. te waer datter hem belofde noch anders dan bi synre gracie. en is nyet waerdich noch te houden. tegene dat bi and daer of ghedaen waer.

¶ Vanden regalen.

¶ Item heeft die coninc die kennisse vanden regalen die in syn conincric. Duallen en veruallen ende verschynen. So geringe als een digher bisscop afluich wort. wat als dan mach hi en behoort al in synen hande te nemen tot si-

der profite sonder daer af rekeninge te doen van alle den tempozalen goeden vaden bisscop. ende van alle die waerlike iusticie maken ende de stellen nyet we baciliuwen ende officieren indient hem behest. Of die ouden wed te stellen ende doen dye rechtters sweeten tot hem. Vnden name vanden coninc. maken nyet we ontfanghers. doen of houden. en visschen viueren ende ander visscherien. Dat is te weten. die visschen indien dat syn in behoerlike waldom. ende die viueren en visscherien indien datter si inden tide van visschen. mogen nemen ende wechdraghen grote houten wten vissche of wegen. Te viueren lant of pachte. ten tide behoort. en niet eer te appliceren en aen hem te betrecken. al dat gene dat tot grode en realiteyt toebehoort. en alle die hofstilen daer toe behoort. hi behoort oec te hebben die bewaernissen vanden huylen. sloten. en castelen indien daer enige syn. daer inne stellen nyet we castleynen en officieren indyent hem beliest. Ende indien daer eenighe ladden ten daghe vanden ouerliden vanden bisschop besaepet en bevrucht syn. op dat die niet wtgegeuen en syn. weert datter al aen en gaet en toebehoort den coninc. Te waer bi alsoe dat die vruchten ten dage vaden ouerliden of gesneden waren. want als dan soude toebehooren den testametoer. oft testamentoers. of der kercken. indyent hi gheen testament ghemaect en

20

*¶ Item no eve
rū q rē h
pnoicere des
tractu vltura
rio salt de
sur e et est co
trade. dispē
disola; de ind.
per doc. ibi et
marie lēfrāc
q cognatio
spectat ad in
dicē ecclefiā
fici vt h dicit
in fine.*

hadde. want de coninc en heeft ghen toe seg
ghen aenden huystraet: noch toetende goedē.
noch aen die gheestelike iusticie. mer behoert
aen die capittelen daer of te doen dat behoort
is: te maken nyeuwe officieren: als nyeuwe
officialen nyeuwe seghelaer. nyeuwe promo
tuer. &c. Ende geuen die beneficien die dē bis
schop gegeuen soude hebben indyē hy noch
leefde. Ende de coninc gheeft die prebenden
oft prouen vacerende binnen dat iaer vāder
doot vande voorscreuen bisscop. inden ker
ken cathedraalen vanden bisdom. ende alsoe
wordet gheseyt gheraden ende gheordineert
biden volcke ende heren vander rekeninghe
tot parys. om den bisdom van doornic. na
doot van mōn here philips van erbeys. bis
schop vander seluer plecke van doornic. In
den iare. M. CCC. lxxvij. Ende brieuē daer
op ghescommittert aenden baecilii van smen
dors als aenden rechter royale. op die tijt die
naeste aldaer gheseten Ende van welke brie
uen dat inhout hier nae volcht.

¶ Brieuen van regalen in latijn.

¶ Capittel. CCC. lxxvi.

Carolus dei gratia francoz
rex balliuis. ac receptori auc
tor loci tenet salutem. Cum
temperalitas episcopatus
nancensis ad nostram regali
am ratione obitus philippi
derbaes nup defuncti. ultimi
episcopi pridē a die obitus sui de nouo deue
nerit vobis et vestrum quilibet prout ad euz
pertinuerit committim⁹ et mandam⁹ quatin⁹
temporalitatem ac iurisdictionem secularē
episcopatus predicti ad manū nostrāz ponē
tes omnes fructus redditus prouentus iura
et emolumenta quecuq; ipsius episcopatus. di
cta durāte regalia. per vos et a vobis seu ve
strum alterum deputatos. leuetis recipiatis
expectetis ac etiam gubernetis prout est hac
tenus fieri cōsuetum Quadecā si aliqui fruc
tus redditus prouentus iura. & emolumenta
ad dictam rpalitatem pertinentia a die obit⁹
huiusmōi vsq; ad diem receptionis pñtiū li

terarum alienati fuerint vel distracti vobis
et vestris deputatis vestro no mine & pro no
bis faciatis restitui sine mora. distractores et
alienatores adhuc si necesse fuerit. viriliter &
debitē cōpellendo. Sic sup premillis vos ta
liter habituri. quod de negligencia non possi
tis aliquo qualiter reprehendi. Datum parisijs.

¶ Ende nae dese brieuen volcht den brieuē
vanden heren vander camere vander reke
ninghe die welcke behoort ghehecht te wezē
aen den mergine vanden voorscreuē brieuē:
bi een signet van een vanden voorscreuē he
ren est geteykent int witte van sommighen
haer hanteyken. daer of dat inhoudē hier na
volcht Den volcke vā camer vā reke
ninghe vanden coninc te parys. Andē baecil
ii est ontfangher van smendors: of aē huer
ren stadthouder saluyt. Vñ v ontfieden en
de elck van v bi sonderre als dat behozen sal:
est committeren dat die brieuen ghehecht aē de
sen teghen woerdigen onder tsignet een van
ons. ghi volbringt est inthincert biden for
me ende manier als den coninc begheert en
de ontfiet. Ghescreuen te parys. &c. Ende is
te weten dat bidē graue van blaenderē wor
det gheobedieert aenden brieuen vanden co
ninc: van alle tghene dat waerlike was: dye
voorscreuen bisdommen toebehozende we
sende in blaenderen sonē eenige difficulte

¶ Vanden sculden vanden coninc.

¶ Item heeft de coninc puere executie vā al
le sinen sculden ende van alle dat ghene dat
men hem schuldich is. waer dat sijn schulde
naten. oft huer goeden gheuonden worden.
Hoe wel dat si gheuonden worden indē heer
licheyt van hoghe iusticier of in steden gepre
uilegiert oft dat pēmant anders met rechte d
op hadde des rechters hant doen stellen. of be
stellinghe ghedaen. of bi andere schulden. of
dat vercopinghe bi andere daer of ghedaē si.
of begonnen te doen. so soude de coninc daer
ofterst est vooz allen wercke betalinghe heb
ben vooz ander sculden. Ende alsoe wordet
gheseyt bi arrest vanden parlemente indē ia
re. M. vier hondt est. lxxv. tusschen den deke

effi capittelle vā doornic: effi den collectoer vā den coninck: op die goeden van ian bosschet: Welcke bosschet ge weest hadde fermier van den voorszcreuen capittel effi daer om was hi teghens hem lieden gehouden in een groote somme vā penningē om welcke somme vā pēningē hi geobligeert was tegens die voorszcreu vāden capittelle met brieuen ondscegele royale. Ende wt crachte van dien. vā des coninck weghen was die hant gheset op sijn goeden. effi begonnen te executeren. die voorszcreuen bosschet van een boete daer die voorszcreuen bosschet in veruallen was vā. lx. pōden bi een quade appeel die de voorszcreuen bosschet ghedaen hadde vā eē sake dyē bi souueraniteyt behoorde te gaen int parlemente. Welcke sergent vāden castelet: niet en heuet gheuonden ander goeden vanden voorszcreuen bosschet. dan dyē goedē daer op die voorszcreuen capittel die hant hadden doen stellen als voorszcreuen is Die voorszcreuen sergent arresteerde effi bestelde die voorszcreuen goedē effi heeft die gheselt tot vercopinge om dē coninc te betalen Die voorszcreuen vādē capittel opposeerden daer teghens seggende bōdē saken bouen gescreuen effi hoe dat hi gheobligeert ende tegens hem liēdē verbondē is als inde hant vanden coninck Hoe iusticie daer op bestellinghe hadde effi executie van huerēt wegen gedaen hadde. Die voorszcreuen sergent seide. dat niet tegenstaende eenige sakē die sculde vanden coninc soude eerst betacle worden ende hi en soude sijn exployt nyet celseren Die voorszcreuen vanden capittel daer op appelleerden in parlement Die sake door sijn Het wōt ghesleit dattet qualic was gheappelleert effi dat die sculde vanden coninck waren voorszgaende alle andere sculden Ende die voorszcreuen vanden capittelle veruallen inde boeten.

¶ Vanden edelen effi van hueren misdaden
¶ Item heeft de coninc die kennisse nade costume van sinen conincric wtgheseit in piccardien. van allen edelen effi van huerē misdaden ende boeken: bi hem effi bi sinen officieren: sonder daer af te doen eenigē renuop

aen enigen here subiect. wtgheseit in saerken reelen. want daer af behoort die kennisse an den heren vā wien die eruen gehouden sijn. Ende si sijn ghehouden voorsz edele: die ghene die ghecomē sijn van edele gheslachte indien si vercregen hebben eenige leen in enige plecke Dies ghelijc de ghene diese vercregē hebben onedel. en sijn niet gehouden voorsz edelen si dat si woonachtich sijn opten leen.

¶ Item sijn gehouden voorsz edele. die bōden coninc gheedele sijn effi daer af brieuen hebbē ghepasseert bider camer vander rekeninghe

¶ Vanden appeelen.

¶ Item heeft de coninc die kennisse van allen saken. van resort. van restus. of wepghe ringhe van recht. van allen rechten subiectē vanden appellacien spruitende van hueren bonnissen sentencien ghe wōt de effi appointement. Effi oft ghebuerde dat rustchen twee rechtērs twōst gheutel van hoer iurediccie so mach de coninc daer op sijn hant setten ende tot hem trecken Querende den twōst oft ghesil als ouerste hant. ter tijt toe d3 daer of met redene geordineert sal worden. wāt m3 recht de coninc en onstelt of en veractert niemant dē eenighen arrest die hi doet inder heerlich3 vā sinen subiect die hi heeft Ende hi en doet van gheen betreckinghe die hi doet gheen restituacien oft restabelissement Vant hem niet toe en behoort ter cause van sijnre hoochheit. effi om dier sake en mach hi niet ontrecken noch verasteren. ende hi en doet nyet dan dat inrecht te houden. Ende oft ghebuerde dat by sinen sergenten ghedaen worden eenige vāghinghe inder heerlicheyt van iusticier subiect. dair of die kennisse dē subiect toe behoort op dattet biden subiect versocht wōt. dē recht ter royale behoort hem weder te geuen. sonder ander restabelissement te doen dan den geuāghen wed te geuen metten sakē daer of queste soude wesen Ende geuen brieuen dat so wes daer af ghedaen is Is ghedaen sonder pze iudicie vander iurediccie vanden subiect. effi daer mede so behoort de die subiect te vreden te wesen Vant het es grote sake voorsz de subiect ende seer waerdich. wanneer die coninc

hem weder bekent sijn iusticie bi brieuen.
 En also isset gedaen gehoude en be waert. by
 allen rechteren royalen inden conincric vā
 brabant.

¶ Van eenē man te edelē.
 ¶ Item heeft de coninc die kennisse van eenē
 man te edelen en van hem gracie te geue. 50
 gulden harnas te dragen. also wel te paerde
 als te voete in allen staten. gheliker wijs als
 oft hi ridder waer en sonder dat hē daer om vā
 node sijn ridder te worden: ten si dattet hē be-
 lieft Ende also wordet gedaē vā een poorter
 van doornic. gheheten iacop induton. d wel
 ke gheedelt worde biden coninc: en daer toe
 gheoorloft te dragen vergulden harnasch in
 allen sinen staten ende sinen habiten. Ende
 niemant en behoort dat te dragen hi en is rid-
 der sonder oorlof vādē coninc alst voorscreue
 is.

¶ Te legitimeren bastaerden.
 ¶ Item heeft de coninc die kennisse te legit-
 timeren enen bastaer op dattet si na sommi-
 ge opinien. als van liberale vader en moed.
 dat die clercken hieten. De soluto & de soluta
 Dats te seggen dat die vader en die moeder van
 den bastaerde niet gehuweliet en sijn. oft ee-
 nich van hem beibē. en dye ghene die alsoe is
 gelegitimeert mach hebbē en appzenderē
 alle eeren. alle officiē. ghiften en poerterscap
 sonder datmen hē mach of behoort daer o te
 saken of te maken. En na sommighe mach
 hi hem abilitieren te possesseeren in erfnisse te
 ontfangen van vader en moeder.

¶ Vanden ghebannen criminelic.
 ¶ Item heeft die coninc die kennisse te vāgē
 en te arresteren inder heerlicheit vā sinē sub-
 iect. een die gebannen waer criminelic Mer
 na sommigen gebannen alsoe geuangen en
 ghearresteert inder heerlicheit vā sijn subiect
 hi niet en behoort te voeren of te bēngē wter
 seluer heerlicheit: sonder die weten vanden he-
 re subiect. in wiēs iusticie des gedaen is. mer
 de subiect en mach noch en behoort niet rede
 ne daer teghens te differeren noch bestellē
 nich belet De officier royale en sal daer of doe
 sijn volcomen executie van iusticie. Hoe wel
 dat des waer te doen ind heerlicheit van ho-
 ghe iusticier indient node waer En also wor

det gheset bi minen here den baesliu vā ver-
 mendops. doen ter tijt gheheten mīne heere
 tristan vādē bossche ridder ind stede vā dor-
 nic. die aldaer geuange hadde iacop van ro-
 pe die gebannen was vāden conincric En-
 de dede hem executeren ter doot. niet teghen-
 staende dat de prouoest en geswozen vander
 voorscreuen stede dye daer in gheschil stellen
 wouden ter cause van huer iusticie ende ghe-
 meyne lichaem. ¶ Item wortet also gedaen
 biden seluen minen heere tristan als gouuer-
 nuer van rissle vā douay en vā orchies. in
 der stede van sinte amant dye ghebānē was
 vanden conincric Niet tegenstaēde. dat die
 van sinte amant die gheuangen hadden te
 Ites ghi moecht weten dat indien de coninc
 offluich werde. weet dat of bi gracie vanden
 nyeuwen coninc niet en coemt Het is vā no-
 de alle officieren te vernieuwen hueren brie-
 uen van machte.

¶ Item en of de sommige brieuen hebbē vā
 den coninc die niet en sijn begonnen te stellē
 tot executie Vver dattet vā node is die te ver-
 nyuwen vanden nyewen coninc En vā
 den be waernissen royalen. weet dat indie d-
 se gheinterineert waren inden tide vādē co-
 ninc. daerse af geimpetreert souden wezē als
 dan souden se houden en waerdich wezē mer
 indien datse niet gheinterineert en warē bi-
 nen der seluer tijt. mē souden se moeten Onien
 wen vāden lesten coninc Ende also worden
 se Onyeut nader doot vanden coninc karel
 wiens sile god ghenadich sijn Inden iare. 1540.
 L.L.L. lxx.

¶ Vādē dieners vādē coninc
 ¶ Item heeft die coninc die kennisse bi sijn
 hofmeesters. waer d- hi is van alle sijne d-
 ners van sinen houe. en in wat iuredictie d-
 hi coemt in sinen conincric. op. xi. milen rōt
 om van hē. en sijn die selue hofmeesters mee-
 sters vāden requesten. reformatoers. en rech-
 ters vā allen saken en vā allē beclachten na
 datmen aen hē betrect Ende moghen daer af
 gheuen commissie in cas vā reformatie. als
 nader saecken dienen sal.

¶ Vanden financien op uwe aquet-
 ten oft vercreghen eruen.

¶ Item heeft de coninc financien op uwe
acquisten: die gheschieden biden onedelē aē-
den edelen op allen leenē alleux en landē die
in pachte ghehouden sijn vāden coninc. Dats
te weten op leenen ghehouden puerlic vāden
coninc: die finācie vā ses iaren: alsoe als dat
leen waerdich is vooz een iaer. En alsoe veel
als dat leen waerdich is bi. iij. iaren. vande
leenen die ghehouden sijn bi middelen. Ende
van leenē die ghehoudē wordē bī middelen vā
den derde. Also veel als dat leen waerdich is
van. iij. iaren. En vanden leen ghehouden in
den vierde grade. gheen finācie en behoort
daer op stad te nemen: bi sijn lange deffautē.
En indient dattet waer in alleux of in landē
ghehoudē in pachte vāden coninc: ghelike fi-
nācie soude daer op stad nemen. En alsoe
isset ghesien wilen. houden en vseren by alle
comissarisen daer op gecōmitteert biden co-
ninc: en bi huer instructie befehelt. Op dat
ter acqueste sy sedert den tijt vā. xl. iare. Vāt
van lāger tijt geen finācie daer op stad en
neemt. En op die leenen of alleux oft pachten
voorzcreuen lōfrenten die vercregen sijn bin-
nen die. xl. iaren van onedelē. daer of volcht
finācie van vier iaren.

¶ Vanden rechten toebehozende den con-
nestabelen van vranckryck.

Hier na volcht dat recht vanden cōnel-
tabelle vā vranckryc: die welcke is die hoechste
officier vāden coninc. En die representeert ope-
dele persone vāden coninc. So weet dat aen-
den cōnestabele ter cause van sijnē edele offi-
cie: toebehoort en aengaet die kennisse vā al-
len den serganten vā wapene vāden coninc.
En in hem oft aen sijnē stadthoud behoort-
mē daer af te kerē ende bi hem gheuenileert
en belept te sijn. in allen saken die si dweren
te doen souden hebben. en daer af sy huolcht
en belast souden wesen vā eenigen anderen
rechter of partien indē conincryc. Ende voer
ander rechter en sijn sy niet sculdich noch ge-
houden te procederen: ten sy dattet hē beliest.
Vāt biē natuere vā huer officien sijn si daer
af exempt en vrye. En ic en hebbe niet ghesien

dat oft een sergent belast geweest is vooz an-
der rechter het sijn dat des geweest is in cas vā
delict of anders die sake en heeft moeten weder-
keren vooz dē voorzcreuen cōnestabele. oft si
nen stede houd. ter tafel vā marbze tot parrys.
Wtghesleit die saken en actien reelen. want
daer of moet beleit en gedēmineert sijn vooz
den rechters daer of dat erue contenciose ghe-
houden is. Ende also isset ghedaen geweest bi
so veel saken en exempelen als sonder ghetal.
Ende so veel dat gheen twifel en is noch dif-
ficulceyt negheen. nae dattet aengaet huer of-
ficie van sergenterie.

¶ Item heeft noch die cōnestabele kennis-
se van allen officieren van sijn domicilie en
de van sijnē huyle.

¶ Item ter cause vā sijn officie doet hi eenen
eede aendē coninc en hulde. en representeert
den coninc. En is des coninc stadthoud. als
de coninc niet tegenwoordich en waer. of dz
hi gecōmitteert of gesent waer in heerwaer
de van wapeninghe. of in frontieren en ghe-
ue brieuen. staten ende respōden. als stadhou-
der vanden coninc.

¶ Item of de coninc afliuich worde. soe sou-
de hi regieren dz conincryc ter tijt toe dz daer
eenen coninc oft sergent waer ter cause vā sijnē
officie.

¶ Item biden recht vā sijnē
officiere is hi ouerste opten volcke van wa-
pene vāden coninc. opten volke geordineert
op die frontieren. En heeft den eerste dach vā
wedden oft soldye. vā alle dē ghenen die ont-
fangen sijn in sachte van wapene tot wapen-
scouwinghe. Die tresoriers ten anderen en-
de die clercken vanden tresorieren der derde
vooz huerē arbeit en salarisen: en tē faitte vā
der winninge vāder buytinge vā heerwaer-
den. Die cōnestabele ter cause van sijn officie
heeft. het si in stede gewonnen bī oorloge oft
anders al egout en siluer en ander goeden en
ornamēten. wtgeleit tinnewerc en paerden
die welcke toebehoort aendē maerschalckē van
vranckryc. ¶ Item heeft hi dat regiment vā-
der bataylgen vā wapeninge vāden coninc.
hoe wel dat die coninc selue aldaer is.

¶ Item heeft die laste te comē alle aēds vā

ghen de coninc den roep oft seyn vād nacht
ende dat te doen weten aenden maerscalckē
en die maerscalcken sullent doen weten aēde
capiteynen vanden volcke vādē wapenen.
Item is schuldich te dienen diertste gherichte
van des coninc tafele in allen tide: eē hoede
ken vā bloemē op sijn hooft. een witte coede
in sijn hant. en verselstscapē vā sinen ridder-
scape En of de coninc is te rade. so is hi scul-
dich te vjagen vander questie totten persone
toe vanden coninck.

¶ Vanden rechte vanden maerscalcken van
vrancrijē.

¶ Capittel. L. lxxviij

Onsien vanden rechte van cōnestabe-
le. soe volcht daer na te sien dat rechte
vādē maerscalcken vā vrancrijē. En daer of
dat si mogē en schuldich sijn te kennen bi hoer
rechte ende edele officie. So moechdi wetē dat
indē eede te doen vāden maerscalc sijn doe hul-
de ter cause vander voorszreuen officie. En
de hebben huer rechte telken dat de coninck
in heeruaerde of wapeninge trecket. te logie-
ren alle gheliscalc oft veruolch vādē coninc.
En niemāt en heeft noch en behoort te hebbē
rechte te logieren: ten sijn dat hi ghelogiert si bi
den maerscalcken. en dat huer tepkē daer an
gheset sijn.

¶ Item ter cause vā huer of-
ficie hebbē sijn die kennis vā sayten crimē en-
de maleficien oft misdact hoedanich die sijn.
die geboren indē wapeninghe oft heyr vāden
coninc. het si in stede oft daer buyten En van
alle den ghenen die dat heyr volgen. nae dat
si wt hueren hupse getreden sijn. om te comē
in dat heer oft wapeninghe ter tijt toe dat sijn
wed om gekeert sijn Item hebbē sijn die kēnis
van alle dye winninge en buytinge gedaen
in dat heyr of wapeninge na dat daer of t wist
wesen soude. Item hebbē si te stellen dat heer
oft wapeninghe. rechte plaetsen en straten te
geuen. en en mach daer niemāt dōcopē enige
goeden. son d huer licentie oft oorlof En nre-
māt en mach wjē dōcopē. hi en moec hēliebē
daer af geuē. iij. stopē wjns vā excise vā elc-
ke craē. ij. scellinge: vā elckē wagē. ij. scl. vā
eenē paerde ses pennie. vā eenē cromaghē. ij
pen. vāden vleyschouds dye doet en scouwe

re vādē vercken. ij. scl. vādē stal. Itē sijn sijn
sculdich lauscdoupt oft ghelepe aen allen dē
ghenē die lijftocht oft vitalie int heer brijghē
en si sijn sculdich ten costē vādē coninck te heb-
ben seker getal vā volcke vā wapene om de
vitaliers te ghelepen en te beschermen Item
hebben si de wapenscouwinghe en onthou-
dinghe vanden volcke vā wapene en beho-
ren die in gheschifte te hebbē En hebben van
elcke monstre oft wapenscouwinghe. vi. scl.
en in elcke monstre en behoort niet meer dan
x. mannen te wesen En indien daer meer in
waren. dat soude wesen tot hueren profyte.
altijt voor. x. manē een mōstre Itē si sijn scul-
dich vā brieuen. straten. en vā ghelepe en vā
elcken sijn si sculdich te hebbē. vij. scellinghe
En so wie daer tegens doet of daer tegē coet
hi veruolt in. lx. ponden van boeten. ¶ Itē
alsmen rijdt in heeruaerde die gheprezen sijn
om weder te hebbē. indien die voorszreuen
paerden wed gegeuen wordē aen dē coninc.
om den prijs. dat geprezen geweest sijn. de co-
ninc behoort die penningen wed te geuē. en
die paerde behoren toe die maerscalcken.

¶ Item hebbē si vā hoer rechte als die coninc
is in vianden landen. daer yet dōregē wort
van buytinge: alle die beesten. het si paerden
of ossen. kopen oft dier ghelike En die andē be-
horen toe den ghenen diese vercrigen oft wi-
nen ende hebben oec coperwerce eerwerce tin-
newerck gemaect metten hamer en nymmer
en tand behoort toe dē genen diese dōrigē oft
winnen. Item si hebbē vā hueren eygen ter
cause vā huer officie elc. xxx. muddē hauerē
die. xv. te nemen opten back oft verre vāder
poozte tot neullō bi parijs. welke maerscal-
cken maken en cōstitueren mogen eē prouoet-
te. de welke mach en behoort te hebbē mach
te van hem beyden. aldaer die wapenen vā
den voorszreuen maerscalcken geset sijn. en
eerst vādē eersten maerscalcken. voor welkē
prouoest behoren alle die saken die voorszreide
maerscalcken aengaēde hoer rechte gederide-
ret en bekend te wesen. en behoort te hebben
vā elcke cōmissie. ij. scl. Al elcke boete van
lx. scellingē daer inne hi cōdemneert. behoort

hi te hebben. xvij. scellinghen en selgheleijck of die boeten waren van .lx. pont: daer inne en pegelicht dualt. die tegens die statuyt coemt. of doet vande voorscreuen marscalcken. heuet hi oec. xvij. pont. ¶ Item heeft die voorscreue puost die vonsissen van allen saken. die ge bueren int heyl of wapeninge vande coninc. En die coninc vanden rpbauten: heeft daer of die executie. En oft gebuerde dat penat ver buerde sijn lict. en gheexcuseert wort. die pro uoest heeft van sijn recht. alle tgout en siluer vande rreme vanden mesdab. en die marscal ken. hebbē paerde harnas en alle and goede die daer sijn. Vtgeleyt die clederē hoedauch sy sijn. daer of sijn ghecleet sijn. twelcke toebe hoort de conic vande rpbauten. die daer af doet die executie. De conic vanden rpbauten wordt gebieten telken dat die conic in heeraerde trect. die executioer vande sentencien. en gebo den des marscalckē. en van huerē prouoest. De conic vande rpbauten heeft van recht. en de van sijn dienst wege kennissen van alle spe len. dobbelspel. kegghelspel. en and die ic heyl oft wapeninghe geschien vanden coninc.

¶ Item op alle logissen van boerdeelen oft ghe meyn huylen van vrouwe. behoort hi te heb ben van elc. ij. scellinghe de weke.

¶ Item ter executie van crimen. heeft hy van sijn recht die clederen vanden ghenen die ge executeert worden hi iusticie criminelic.

¶ Vanden rechten des meesters vanden voetboge scutters.

Der na volcht vande recht des mee sters vande voetboge scuts. d welc heeft van sijn recht die bewaernisse van amministracie met kennis vande voetgagers wesen de in sco ninc heyl oft wapeninghe. Van allen voet boochscutters. vanden busmeesters. van alle grauens. oft pornierren en van alle die artillerie van dat heyl tot die moeste ter ordinacie. daer of heeft dierste betaelge. Hi stelt die nachterui pers: en hi seynt om de roep van nacht. En de indie enige stedē sloten oft castelē gewon nen wordē. alle die angienne. busen artelle rien sal hi hebbē en sullen hē toebehooren. En

C lxxv

de of van die artillerie van dat heyl begonne is te schieten op die viandē. dat ierst van art ilerie behoort hem toe. Item hebbē si van hoer recht die open en die ghyten die getoest of ge pilliert wordē op die viandē vanden coninc. ¶ Vande recht vande officieren generalē van den conic.

Capit. CC. lxx.

Als geseit is vanden officieren vanden conic in speciael. So volcht daer na te seggen vanden seluen officieren int genera le. So ist te weten dat alle officieren genera le vande conic: gelijc baciliu. stadthoub. pro curuer vanden conic oft substituyt aduocaet vande conic. sergent vande conic te voete ofte paerde. clerc van houe roiale bewarers van van genisse ropalen of enige ander officier royale wonēde on enich hoge iusticier. sijn gehou de te ant wordē en te sojterē aēde selue iustt cier in alle actie reele en personele. wtgheseic vande genē alleen. die rueren of aēgā haren officie royale. wāt daer af sijnse gehouden en sculdich te sojteren vordē rechter royale in cas criminele.

¶ Vande recht vanden doozwaerders of serganten van wapene.

Capittel CC. lxxi.

Die serganten van wapene sijn de ghe ne die de conic heeft in sijnre officie. de welke dragen die septer vordē conic. Dese sijn ghe bieten serganten van wapene d dat si sijn dpe serganten vordē lichaē vande conic. En mo gen en sijn sculdich alsdā te dragē huer wape nen totter camer toe vanden rekenige vanden coninc. en si mogē huer officie doen van sergē terie. alle de conincric dooz en sijn schuldich te hebbē weddē vande conic. Item si sijn scul dich vry te wesen van alle bedē ongeldē lopē de indē lāde. en si en sijn n3 sculdich te hebbē and rechter. dā de conic. en sijn cōnestabele. sonōlinge in dwerēde. noch and rechter. dā die cōnestabile. en behoort van hē kēnis te heb ben. noch vordē and rechter en sijn si n3 schul dich dachuaert te wesen. en indiet hē belieft si mogē aldaer and dōe dachuaerde: d hoer sa ken en querellē na datte wesen soudē plone len. en hueren officie is tot huerē lictocht ofte leuen lāc. wāt hoe wel dat de conic asliunch

wozt en hoe wel dat alle and officiere verset
wordē vā haren officien bi d' doot vādē conic
nochts en wordē niet. Mer die sergentē vā
wapene. mer si bliuen huer leuen lāt. tē sy d's
sūt verbueren. so weet hoe wel dat gheseyt si
dat si vooz and rechter dā vooz die cōnestabe
le n3 sculdich en sijn te sorteren. n3 te min soe
gheschiedet dat iacop vooz de welke was ser
gant vā wapen gequest wozt vā enen poot
ter dā doornic. die voozcreuen iacop dede hē
dodachuaerdē ter tafel vā marbze tot parys.
voozde cōnestabel vā vācrūt in cas van de
licc en sauuegaerde enfrainc. Dye prouoest
en geswozen d' voozcreuē stede. begheerdē
dat die sake gerenuoepert soude worden in
den parlemēte. also si daer sculdich sijn te re
sorteren bi prouilegie. en wozt die sake beghe
ert bi eenē voozwaerder vāden parlemēt. en
de aldaer dach gestelt tē dage dienende. Wijn
heer die conicstabele quā selue in persone int
parlement en begeerde die kennis te hebben
vā sinē sergāt vā wapene. et. Die voozcre
uen prouoest en gheswozen seide tē cōrtarie
en dat die sachte vā d' iniurie n3 gesciet noch
geweest en hadde in sinen dienst doēde. en d3
daer bidē conicstabele geen recht daer aen en
hadde. Alle gesien het wozt geseit d3 die vooz
creuē sake bliuen soude int parlement. Mer
wel mochte wesen. dat indyē des ghescheft
hadde voozde rechter subiect. dat die sake al
daer gerenuoepert geweest soude hebbē aēdē
voozcreuen conicstabele. En also wozdet ge
seyt inde sake vā een and sergent vā wape
ne ghietē iacop vā endiuc. de welke gequest
geweest hadde vā eenē pootter van doornic.
en geuāgē bidē gerechte d' seluer stat d' d3 hy
een mā gequest hadde. en geset in vzele van
der doot. Hi dede hē wēd begheren bōdē conic
stabele. die welke hē wozt geseynt geuāgē
wese. en wozt wēd begeert te hebbē. aēge
liē dat des n3 gesciet en was sijn officie doē
de. en dat die stad hē gheuāgē hadde. en daer
af gedaē dat gene dat behoortlic was. en daer
en was geen faute in geuōdē. waer d' spōlie
sen mochten die kennis. Alle gesiē het wozde
gelept biden stadthoud vāden conicstabele.

ter tafel vā marbere. dat die voozcreuē stede
daer af geen renuoep en soude hebbē. maer de
kennisse soude bliuen aenden conicstabele
en den raet dat die voozcreuen stede vā doer
nic heeft te parys. en doxten niet raden van
dier sentencie te appelleren.

¶ Van trecht van baroenen.

¶ Capittel. XL. lxxij.

Dier na volcht trecht van baroene. soe
weet dat baroenen hebbē alle iusticie. hooghe
middele en laghe in huer lant en heerlicheyt
en dese heerlicheyt en mach niet afsceidē wor
den bi broedscap noch anderen si bi also dat
biden vā hēliedē gemaect si enighen aēdeel
en diuisie in sinen leuēde liue. Mer die ouste
broeder is sculdich te doen deelinghe redelyke
tot sijn ionckste broederen vāden sake die deel
achtich sijn. En indien daer eenige dochteren
sijn. die ouste broeder is sculdich wt te ghe
uen. en te huwelken bidē abuys en goetdūc
ken vanden vrieden.

¶ Item heeft die baron in sijn lant oft heer
licheyt. soe hoghe iusticie dat hi kennen mach
vā moort. vā rapt. ende. vā alle andere iusticie
daer aen volgēde en heeft dat gedinge en kē
nisse vā sijn mānen ontsaten. en of bi ander
here in tegenwoorticheit des mesdaers. of an
ders enige geuāgen worden. oft bi saken dye
begheerde confiscatie. so behoort hem die ken
nis daer af so verre alst onb hem gheuonden
wozt. Item mach die baron om sulckē sake
vooz roepen en om alle ander saken crimi
nelen indien hi den delinquant niet en heeft
geuāgen tot sijn rechten vā dze dagen tot.
ij. dagen of ander sulcke dagen als die castu
me locale begheert. ten eynde vā banninghe
en van confiscatie. En weet dat niemāt en
hout in baronie tē si bi d' also hi hout bi d' scēi
dige vā baronie oft broederscap. of dat hi des
heeft biden ghifte vāden coninc sonder yet te
behouden vā dier resoor die hi in sijn lāt oft
heerlicheit heeft openbaer marct ten dage er
pzele. En na sommige opinie en parage. En
ter cause vā haer baronye. si behozen d' dach
uaert te wesen voozden coninc die welke is
huer ouerste alleen. en die behoort te ghesien

als baroen eff die forme dat die baroene toe-
behoort En hi en is niet gehouden te dingen
van sijnre baronie. dan in soufereyne houe/
Wat voor enige prouoest die hi heeft. en is hi
niet gehouden te antwoorde: ten si dattet he
belieft. ¶ Item heeft die baroen in sijnre he-
relicheyt. die kennisse van allen clains. ghifte:
peynen. diensten. vofsten pennic daerme he
mach obligeten of binden bi brieuen of cedu-
le. oft beseghelde brieue. eff van alle saken ope
tot iusticie eff heerlicheit van baroene mach
toebehozen. Ghelijc als te barnen o saken die
dat vier begheren: te slepen eff vanghen om
moort. eff om rapt. ende na opinie van som-
miche te liden van valsche munte. anders dan
des conincs munte. Wat o des conincs munte be-
hoort die kennis aende coninc eff aen niemant
anders. te vangen om dieste. om valsche co-
mascap van munte. te slaslic of te teykenen van
saken die des begheren: te stellen op die kake.
met op: naer teken om die saken die des be-
gheren. ozen af te snijden aenden ghenen die
se abuert. bannen criminelic of ciuile. na dz
die castume ende sake dat wt wijlen.

¶ Vande beclachten ciuilen personel eff re-
elen. vande testamete van beclachte van nyeu-
wichede. van proprieteyt eff van simpel beside.
eff generalic van allen saken die tot iustici mo-
gen eff sculdich sijn toe te hozen Vt geseit van
den saken van resoert eff de lese maieste. r welc
ke aende coninc toebehoort eff aen niemant an-
ders. Item si hebben die apprehendacie of aen
treckinghe vanden baskerden goede. die on
hem geuonden sijn als gheuonden sake.

¶ Item heeft hi die fortune vanden siluer.

¶ Item heeft hi die vaginghe van sijn baeliu
ind heerlicheyt van sijn subiect. eff hi mach
he vangen sonder sijn subiect yet te quetsen

¶ Item hi heeft die resoert van sijn subiect.
eff mach daer inne voorsien in cas van wep-
gheringe van recht. recht te doen in cas van ap-
pellacie. in cas van wed keere aende souuerey-
ne oft ouerste eff van chieflieu En van te diu-
deren oft verscheyden leenen of edele houdi-
ghe. dat sonder de consent eff oorlof vande ouer-
sten n3 en mach noch en is sculdich ghedaen

te sijn. ¶ Item heeft hi oec dat iagen. verlost
gen eff vanginge van wilde beesten waer dat
se gaen. na dat hi die op geheuen heeft.

¶ Item hi mach hebbē galge met vier voe-
ten indient hem belieft En oft gebuerde dz hi
bande pement om cas van crimen eff dat na
om die selue sake ghedānen wort vanden co-
ninc. eff daer wort die gebāne geuānge-
biden hoghe iusticier. het behoort he te bliue
niet tegenstaende den van vanden coninc. ¶
Ende also wort geseit bi arrest van plement
om een die geuāngen was tot helchin ind he-
relicheyt vande bisscop van boornic daer of dz
een gebānen was. hoe wel dat die voorscre-
uen bisscop niet en is baroen anders dan hoghe
iusticier. &c.

¶ Vanden recht van
den vānassleur oft vāssalen.

¶ Capittel. L. lxxvi.
Vanden rechte vanden vānassleur.
Na vāncie van waerlikehof moech bi wete
dat de edel man die heerlicheit hout van ho-
ghe iusticier alleen is gheheten vānassleur.
want hi en heeft geen mact. eff hi en heeft an-
ders geen recht van sijn voorscreuen hoghe iu-
sticie ende tegene dat daer af comt eff n3 dat
ghene dat hoghet is. want dat toebehoort de
baroenen. gelijc als voorscreuen is inden ri-
brike precedente.

So weet dat den vā-
nassleur niet en mach vrien vande liue. son-
der die consent vanden baroenen. van wie hi
houdende is. ¶ Item en mach hi niet noch
en is n3 sculdich te kenne van sake van resort
die aende baroē van wien hi hout toebehoort.
Itē heeft hi die kennis vande moort eff doot
slaget eff oec vande viefte gedaen in sijnre he-
relicheit. eff mach sleppen. hanghe. barnē. eff
vande in sijnre heerlicheit. leff hebbē galge met
drie voeten indient he belieft. ¶ Itē mach
hi kenne vande saken reele eff psonel te on-
fangē de vofsten pennic eff peynē tusschen sijn
onvlaten. bi beclachte op brieue. mer op vree
de segel n3. te waer bi also dattet waer onder
seegel van ene leemā. die van he houdende waer
omdat hi hem soude. moghen bedwinghe sijn
nen seghel te kenne. oft te ontfennen. Mer
dat en soude hi niet moghen doen van ee ope
van he niet houdende en waer. en van segel co

ale en is hi hē niet sculdich te onbwinē. Item hi en heeft geen iacht noch dwolge van wille beesten. buten sinen heerlicheyt. noch sinē baelliu en mach hi niet vangen noch eysen: Item en behoort hi geen leenē vā hē ghehouden te durrendē noch dminderen. hoe wel dat sommige castumieren seggen ter contrarie. om dies wille dat des doēde daer meer p sijn is d den ouersten here vā scade. bidē reden dat hoe daer meer mānē sijn. so sijn daer ooc meer houdinghen auenture efi pofite door den here. Item na sommige opinie en behoort sp niet te hebben ouen noch molen. efi dpe sommige seggē ter cōtrarie. Ende daer moet men hem daer af bedragē aendē castumē vā den plecken. Item en behoort hi niet te cōsenteren. noch te makē enige amortificatie wāt des niet waerdich wesen en soude tot pzeudicie vā sinen ouersten here. Waer om ick ghesien hebbe inder grauelicheit vā den lāde vā artops biden baroenen. Wats te weten bi die officieren vā artops seker eē questie efi onder soeck ghedaen wort alle dat lāt door. op alle die ghene die ghedaē efi verlede hadde amortificatiē. sonb hueren ouersten heere. Efi op alle de ghene die des gedaē hadden. het warē gheestelike mannen oft waerlike. Weet dʒ li ghecōdemneert worden totten waerde vā den houdinghe. oft leenen alsoe gheamortificeert ende vermindert bi dʒie iaren. Jtē heeft hi de confiscatie vā den goedē ouer hem geuonden. Die sake espaue. die treuf efi dpe bastaert. dat is te seggen die erfnisse vā dē bastaerden. Item en behoort de vanaseur te hebben in hoghe iusticie niet meer dan twee seggenten: een baelliu. efi een stedehouder. vā den baelliu: noch en behoort nʒ te hebbē meer der boeten dan vā. lx. scellingen ten hoochste opten onedele. Item heeft hi die kennisse vā sinen baelliu ghebannen om crimen. indʒē hi hem daer na mochte vangen op sijn heerlicheyt. niet tegenstaende dʒ die voorszēide gebānen dair na gebānē geweest hadde d de selue sake wten conicrjē. ten waer dat hi pperlic bidē volcke vādē conic geuāghē waer: op die voorszēuen heerlicheyt vādē hogen iustici

cier. Wāt alsdā soudet bliuē aēden volcke vā den conic.

¶ Vanden vicontiers oft borchgrauen

¶ Capittel. L. lxxij.

¶ Anden borchgrauē dat die castumiere hieten in sommige plecken middele iusticiers. Wats te seggē te houdē onb hoghe iusticier efi en heuet geen iusticie dā te kēnen vādē bloede in. lx. scel. vā boertē. ten hoechste dat hi nemē efi heffen mach. efi dē dief mach hi doen hāgē aē eē galge vā. ij. voertē. of. ij. staken sonb meer. ¶ Jtē en behoort hi nʒ te kēnen vādē vāfften pēnic vā ghiste noch vā peyne: dā vā clachten gedaē tusscē sijn ondsaten. ¶ Jtē mach hi kennē vā simpel delict of misdact onb hē ghedaē totten dʒuerte toe vā. lx. scel. efi daer benede: efi nʒ daer en bouē. ¶ Jtē makē efi houdē waerhede: d sijn rechten of boeten te gecrigē efi te geraken en d anders niet. Wāt indien daer hoger sake geuile oft gebuerde. dat soude toe behoren dē ouersten. ¶ Item geuondē goedē. die espaue. ende die erfnisse vā dē bastaerde in sijnre heerlicheyt. Efi alsoe wort gheuigiert inder sale tot rjssle in den iare. m. ccc. lxxix. russchē den heren vā lingen: op die tʒē here vā mortangne op die seelt. Efi de here vā foreest ghehoudē vādē casteel vā mortangen in borchgraefscappe. Het gebuerde dat eē gourdel vā siluer geuondē wort ind heerlichʒ vā foreest. De here vā foreest die nʒ en hadde dan borchgraefscap. heeft die geheue als heere. De heere vā lignen woude dat hebbē als ouerste seggēde dattē hē als ouerste iusticier toe behoort. efi dat een here vā foreest niet en hadde vā borchgraefscap efi dattē hem daer d nʒ schuldich en waer toe te horen. Die here vā foreest segghende ter cōtrarie. ende dat ter cause vā sijn iusticie vā borchgraefscap. hem sculdich was toe te horen. &c. Die sake gecomē ind sale tot rjssle. efi wel geargueert vā dē eere sihe. ende vā dandere. Het wort geseit bi sentencie. dat de voorszēuen vā foreest toe behorende. Ghedaē in den iare efi opten dach voorszēuen. Ende alsoe eest geweest gheuigiert in veel hoven so wel tot rjssle als elders.

Item nae opinie van sommighen borchgrauen en mogen nyet noch en sijn sculdich te hebben galghe vā iusticie. ten sy dat die sake hem gebuert. eff dat van dieste gheualt of gheschiet in sijnre heerlicheyt gheuigiert tegē woordelic. ende behoort die galge gheueft te sijn inder aerden sonder stigten besiden. ende indien datse ter neder viele bi eenige auenture. so en soude hi die niet mogen wed op heffē ten waer dat hi enen nyenwen dief hadde te doen hanghen. Mer nae die castume vā vermendops hi mach doen so stercke iusticie. eff so dic wil alst hem belieft.

Item en mach hū oec noch en is schuldich te vryen eenen man die van eighen conditie is. tot preiudicie van sinen ouersten here.

Item en mach hi nyet weder stellen noch relaxeren sake van diesten maer hi moet den dief bi bonnisse wisen abtols vry oft ghecondemneert.

Item en mach hū niet ontfanghen fournit. bedwingē tot fournit noch doen eenige banninghen vā crimē hi en bedrieche sijn iusticie.

Item en mach hi niet amortificeren leē scsheden noch verminderen sonder consent van sinen ouersten here. Noch oec te nemen dat leen om te arrenteren. sonder consent vā sinen here. Hi en mach oec niet verctigen enighe vancie teghen sijnen heere. ten sy dattet coemt vanden consent van sinen here. ende dat hi des heeft bi preuilegien oft hantueften. Item en mach oec hebben in sijn heerlicheyt ende iusticie niet dan een sergant. eff eē meere van scepenen indien daer scepenen sijn. oft mannen cottiers.

Item mach de borchgrauē in sijnē heerlicheyt maken gebodē vā oest eff vā gewoenlike wapene te verbieden. &c. Eff daer of houden waetheidē oft onbloec eenslaers eff niet meer.

Vanden recht van laghen.

Wantet is te houden in laghe iusticie wil ick v segghen. Na dat ic geleit hebbe vā den baronen dpe houdende sijn in baronpe vanden hoghe iusticiers vanden borchgrauen diemen in sommige plecken hiet midde

te iusticiers.

Nu wil ic seggē vanden laghe iusticie

So weet dat die iusticiere die houdende sijn in laghe iusticie. is te hebbē alleen rechte ende iusticie van hem te doen betalē. eff daer op berlachte te doen inden bedziue van sijnē hofkes of tenants. te hebben boetē vā. iij. scel. of daer beneden. & hebben een sergēt de welcke is messier of bewarer vanden lādē op dpe boeten van dpe soekinghe. ende anderē boeten noch vanghtinghen en mach hi eyschene noch hebben. Ende dese iusticie is ghehieten conserie bi castumieren.

Vanden recht vanden baenroedtsen.

Capittel. CC. lxxvi.

Vanden recht vanden baenroedtsen wil ic v segghen eff thoencn. tgherne dat ick daer af ghesien ende gehoozt hebbe biden wā sen castumieren. Want die valt meer in say te castumier. dan in bescreuen rechten. Weet dat naer die vancie vā waerlike houe. ende van die castumieren: het si in iusticie middele oft laghe. wel mach ende behoort te hebben recht van baroenschap. dats te seggē daer in d seluer heerlicheyt. eff iusticie rechte seigzoural. dat niemant vanden ondersaten en mach noch en behoort te gaen backen broode oft anders dan anden ouen vanden heer. oit der wien dat recht van baroenschap is eff behoort. Noch oec en machmē noch en is schuldich te doen malen sijn koren. oft anders vā aēden molen vādē seluen heere. So weet d de here subiect die recht heeft vā bannerie. n en mach noch en is schuldich te gaen backen noch malen aen ander ouen oft molene dan van sijn proper heere. daer of hy baenroedts is. Ende of hy eenighe auenture. dpe subiect ghinghen malen tot ander molen dan aē die molen van sijnen heere. Weet dat die voorsayde heere oft sijn ghecommitteerde. sullen moghen nemen ende aen hem betrecken dat mede indien dat si dat vinden mogen als v buert. Ende oft de vzeemde molenaer die tot diert molen is scade gedaē hadde dē genē. die also tot sinen molen ghecomen soude wesen hi en soude daer af gheen restoor oft restitucie

30
*Cū vicefimiū
 aū peger da
 re pot nifi in
 etate hmoi
 delegat. c. cū
 vicefimiū de
 offi. iud. dele
 ga. De heria
 de iud. l. cū
 pcor non aut.*

hebben: ter tijt toe dat hi dat ghebetert soude hebben aen sinen here Ende befgheluyt of de fubiect finen broot ghinc backen tot and ouē ende dat volcke van sinen here dat vinden mochte. Die voorszeyde fubiect soude wlielen dat broot en soude wesen gheappliquiert aē dē here die trecht van bannerie hadde. Noch als voorszeyden is vādē malen indiē hē bñ den backer scade gedaē waer De gene die al daer waer comē backen en soude daer af n3 wēd gecrigen ter tijt toe dat hi gebetert soude hebbē aē sinen here En weet datter ands geē verlies of ōboerte toe en staet. dā d3 broot die pasteyen of dat meele also geuondē te verliesen En na sommige opinien dattet geuondē

31
*Digni amol
 nō habens cō
 pletos nō po
 test cē iudex.
 nisi in duob?
 casib? ut q?
 res ad hñciat
 vel si delega
 tus fuerit a
 principe.*

sp int wēd b3ngen vander molen oft vādē ouen. ¶ Item of die fubiect oft and ondsatē die backen gaen totten rechten ouen vā hue ten here. En het ghebuerde dat die backer oft molenaer hē enige scade doet vā huere koren oft huer broot. Veert dat die fubiect oft ondsaten vā dier tijt niet en is gehoudē te gaē backen noch malen aende molen en ouen vā sū nen here. ter tijt toe dat de here hē d3 heeft doē beteren bi sinen backer of bi sinen molenaer die scade die geuondē sal wordē bi huerē ver surmenisse ghecomen. ¶ Item na d opinie vā and castumieren. niemāt recht hebbende vā bānerie en sū sculdich te hebbē ouē molē noch in baēnerie ten si bi also datter si bouzg of een deels de bourg oft anchpserie.

32
*C. de of. rect.
 prom. v. ut ut
 li pte sue ad
 ministratio si
 ne speciali p
 missupncipis
 pmita. ut.*

¶ Wat personen sculdich sū of behoze rechters te wesen en die welcke personen niet.

H De wel dattet alsoe si datter gesept is vā d heerlicheit en iuredictie vādē iusticiere bouen gescreuen So volcht daer na te spē en te weten: wat personē mogē en behoze wesen rechters: en iuredictie in bewaernisse te hebbē en die welcke niet So weet datter sū ses cōdiciē vā personen aē wien die bescreuen recht ōpzet. dat si niet en sullē wesen in stitueert rechters noch bewaters vā iusticie. Dats te weten doeuē. stommē. blindē. dol len. vrouwen en weesen. Dats te seggen onder. xv. iaren. Die doeuē daer bi datter ōbe

33
*spe. de sentē.
 §. octauo.*

34
*Cut om. iud.
 tar. iustles. q
 milita. l. i.*

hoorlic waer: dat eē mā die niet en hoert rech ter soude wesen. Des gheluyt vādē stommen en vādē blindē die nyet weten en soude wyē noch wat saken mē, voor hē liedē proposeren soude Die dolle en mach noch en behoort geē rechter te wesen. wāt sū dullicheit of raserie hem soude mogen opcomē tot alsulcker bre. dattet wesen soude tot grote preiudicie vādē weluaren vander iusticie. Wat wēt en mach noch en behoort te wesen gheen rechter. wāt andē rechter toe behoort seer grote constancie en de discretie. dat wēt is oeck van huer pro per natuere daer af onuerlien gelōc alst blī ken mochte aen vrouwe calcisurne den rech ter op liep De weese en mach oec gheen rech ter wesen. om die redene dat sū ioncheyt n3 en gehent oft en beuoelt d3e grote rīph3 d3e indē rechter behoort te sū naeden decretale die sepe. ¶ Mer naden decreta

le die daer af mencie maect. den wesen iōger dan. xx. iaren mach wel wesen delegaet. nae dat partien dat consenteren ende dat hi daer toe wordē vercozen biden prince. ¶

¶ Item willen noch d3e rechten in deser sa ke scriuen ander prohibiciē Dats te weten. Dat niemant en mach wesen rechter indē he relōcheit ende iuredictie. daer hi in gheborē is. ten si bi speciael gracie handen prince. en de dat d3e prince daer op sū b3ue ghecon cedeert ende ghehoent heeft. ¶

¶ Item noch en behoort niemant in d3e iu redictie van daer h3 gebozen is rechter te we sen. noch soe langhe als hi daer heeft teghens ander partie. gelike sake Noch na opinie vā sommigen en behoort hi gheen rechter te we sen. van partie die sū magen sū. oft die vā oorloghe oft vianiscappe teghens hem sū.

D ¶ Item is gheordineert biden bescre uen rechte. dat soe wanneer eenige rechter of gheset wordē van sūre officie van recht. hy behoort daer nae te bliuen inde selue heerliche it ende iuredictie in sekerhede eerlike plaec sen. den tijt van. l. daghen Ten eynde dat in dien nyemant sy die hem weet oft wil becla ghen. dat daer of rechte ghedaen ende volco men mach sū. ¶

Item is boden biden recht: dat geen rech-
ter eenighe goeden en vercriget in sijnre pro-
uincie. en sonderlinge erue oft lant. Noch bi-
ghisten. noch anders. en dat hi oec aldaer n3 en
hu welict noch sijn kindere: op die peine van
te veruallen inder dignacie vande prince en
vercregen goeden te verliesen.

Item oft gebuerde dat eenige rechter hem
liet corrumperen met ghelbe. en daer bi m3-
de en laet recht te doe. islet in cas ciuile. weet
dathy ghehoudē is en behoert te wesen gheco-
demneert in vierwert alsoe veel. als daer hy
ghebreckelic of gecorrumpeert is. Ende daer
toe gheprieert en slaten van allen officien
van iusticie Ende islet sake criminele. dat hi
om ghelt remant hadde doen steruen. hi be-
hoert ghecorrigeert te wesen capitalic. en oft
hi verlost hadde of ontslegen om ghelt dē ghe-
nen die met recht die doot diens heeft Weet
dat hi des ghelox veruallen soude in peyne
capitalic. met confiscatie van goeden.

Item na opinie vanden wesen. dpe pun-
cie of correrie in dit stuc behoort te wesen ac-
bitrale aenden rechter. Na datter n3 en wa-
ren dan ciuile saken. en dat de rechter also ge-
corrumpeert: nyet en hadde bi sijnre corrup-
cie ghecodemneert ter doot den onnoselen en
ontslaghen den sculdighen. Want alsdā sou-
de daer vallen peyne capitale Ende aēdē ci-
uilen boeten: na die faculteyt en mogentheit
vanden delinquant.

Wanden rechters delegniets.

A Capittel. **E** lxxvij
Wanden rechters delegniets moech-
di weten dat delegnie niet en mach subdeleg-
nieren Maer is van node. dat die ouerste de-
legniert. Mer die delegniert en mach niet sub-
delegnieren gelijc als de prince. oft heren heb-
bende alle iusticien. mach delegniere en ma-
ken baeciliu En die selue baeciliu mach make-
ren stadthou bide ghemeyne stijle. Mer oft ee-
nich is delegniert. hi en mach niet subdelegni-
ren. noch geen stadthou en mach geen and-
stadthou maken Mer de here of baeciliu sou-
det seluer moeten maken. wāt anders en wa-
ret van gheente waerden En daer o moech

di weten. dat rechter delegnie. is de gene. wpe
enige sake gecommiteert ende beuolen is vā-
den here te kennen int speciale. en is behoor-
lic. dat hi daer af bzieuen heeft vanden ouer-
sten die hem also delegniert. Want dē t3t vā
der delegnacie expireert. die macht vāden de-
legnie expireert hoe wel dat die saecke begon-
nē biden ghelegniert of gheepnt duerende
den t3t vander macht vāden delegnie

Wanden delegatoer doot.

Noch moechdi weten dat indien die heer
die gheleguiert heeft afluich wort. eer dat
die delegacie en macht gheexpireert sy. dat de
delegat of ghecommiteert vā al sulcken effect
en vigoert is dat na dat een sake is gheleg-
niert oft gecommiteert ende beuolen is te ken-
nen alle tghene dat der saken aengaet of aen-
cleeft. ende sonder welke dependenten de pri-
cipael niet en soude moghen gheraect wesen
gheteken. noch gheheten nae die bescreuen
rechten.

Wanden t3t vander delegacie.

Item en of de rechter gedelegueert. gebyet
sijnre sentencie te setten tot executie. weet d3
sijn macht vander delegacie gheexpireert is.
Want hi en mach niet voerder dan sijn com-
missie van delegacie hē macht heeft.

Wan sommighen gheleguiert en
de die een daer af doot.

Item oft sommighe sijn gheleguiert in
eenre commissie. ende die een daer of afluich
wordt. Weet dat dpe macht daer af ghegeue
gheexpireert is.
de bi stercker redene. indien daer niet en wā
re dan een gedelegierr. ende hi afluich wort.
Weet dat de ghene die nae hem comen sou-
de. nyet en soude moghen voldoen. het ghe-
ne dat biden iersten gheleguiert beghonnen
soude wesen. Ten waer hy alsoe dat dpe de-
legacie die h3 hebben soude inhoudēde waer
dat soe wes dese ghelegueert in sijnen leuen
de l3ue. in sulcke sake begonnen hadde: ende
also gebuetde dat hangēde dies ende eer dat
tet volcomen sijn afluich wort: dat dese ghe-
leguiert dat mach volboen en b3enghen tot

C. de contract.
iudi. l. com. q.
ff. cir. cos. l. i

C. in cas. c. cū
in iure de offi
delega. l. cū
causa: de ap-
pella Et dele-
gatus ab alio
q. a p. p. de
legat. nō pōt
la iudice. C.
de iud.

C. p. t. e. r. e. a. d. o.
offi. delega. q.
bar. in. l. q. ff.
de iurisdic. o.
nium iudi.

C. in l. i. s. e. o. t. h.
la diuo. p. i. o. f. f.
de re iudica.
ta.

C. Extra de offi.
deleg. c. vno
delegato. n. j.

behoorlike volcominghe .ac .naden beschre-
uen rechten.

*e. vno delega
top. et ti. al.*

¶ Wanden delegatoer te weder roepē die
delegacie.

*h. d. z. te ite
gra als non. l
indiciū solut
tur. ff. de iud.*

¶ Item ghi moecht weten dat of de legatoer
ghedelegiert hadde en gecōmisteert enige. en
daer op die legatoer woude weder roepen de
delegacien. en resumeren die sake in hē: weet
dattet wel gheschien mach. en als dā cesseert
die delegacie na bescreuen rechten.

*e. i. ff. extra
de off. delegg
spe. deleg. s.
lexto.*

¶ Ende oec soude die delegacie geexperieert sijn
indien de ghedelegiert weder seynt dpe sake
aendē delegatoer. Itē is oec gheexperieert loe
gheringhe als den dach gheleden. is vander
delegacie.

*h. d. debitor
de appella.*

¶ Item is oec gheexperieert
die delegacie: so geringe als den ghedelegiert
ghepronuncieert heeft sijn sentencie.

¶ Item is oec gheexperieert wanneer als den de
legatoer een ander delegaert opten eersten
Want als dan cesseert dpe machē vande de-
legaet iersten ghedelegiert. Item cesseert oec
wanneer van hem geappelleert wort. want
biden bescreuen rechten als dan cesseert de iu-
redictie. ende dpe appellant maect hem daer
af exempt na den decretale.

*e. omes. ff.
mōi habet in
g. c. in litteris
de of. delega.
spe. ti. de dele
g. vij.*

¶ Item experieert oec die delegacie bi sake van
suspectie. regens die delegaert. na dattet be-
tuycht is naden decretael. Mer is te wetē dat
die sake vander suspectie behoort eerst bekēt
te wesen.

¶ Itē ghi moecht weten dat die gedelegeert
niet en mach subdelegeren: tē si dā die macht
vander delegacie hem gheeft die auctoriteyt
des te doen. Mer ist van node dattet coēt pro-
perlic vanden delegatoer die subdelegiert de
se in sijnre absencie.

f. d. laudice.

¶ Wanden baelliuwen. prouoesten. ende
ander officieren in iusticie van dat gene dat
sy sculdich sijn te doen. na die constitucie vā
den coninc sijnre lode wijk.

¶ Capittel. CC. lxxix.

¶ Hefien vanden ghedelegiert en sub-
delegiert: So volcht daer na te choenen en te
seggen vanden baelliuwen prouoesten sene
scalen en and officieren vā iusticie. weet dat
na die constitucie van sijnre lode wijk: en daer

na van coninc phillips van manetrecht vā
nauarre ghedaen inder iare. CCC. xv. Wan-
den welken oft in substantie so veel. als tot
dier propoest dient. dat inhouden hier na vol-
ghet. Eerst willen wi en ordineren dat ghe-
van onsen officieren en mach eenigen perso-
nen onthouden gheuangen noch op hē doen
execucie. tē si dat hi daer toe gecondemneert
sy. Mer dat hem recht ghedaen sy naden stile
vander plecken. na dā hi dat begerē sal. Item
dat onse baelliuwē ende officieren nā en mo-
ghen noch en behoren aen te trecken of te be-
stellen: die leenen van onsen mannen son-
de wete van sijn ghenooten en kennisse van
saken noch oec andere goeden: ten waer i sa-
ken eminent pericule. en dat die goedē moech
vā wech ghedraghen sijn.

¶ Item dat nyemant van onsen officieren
en mach noch en is sculdich eenighe personē
te roepen tot onsen rechten criminelic: ten sijn
om sake die der doot begheert bi iusticie. In-
dien die misdad die gheroepen is nā en moech
te gheuangen wesen. ten waer bi alsoe dat
eenighe wepgherende waer te geuen sekerhe-
den tusschen vrienden. om saken daer doot af
spruyten mochte. ghelike als van ooploge. by
antscappe. Dat is te seggen daer doot af ghe-
schiet waer. ende datmen hem daer af soude
willen wreken. want als dan soude hy mo-
gen gebannē wesen criminelic. Mer oft wa-
re begheert om sake van twifel of vrees. en-
de de gheroepen niet en woude comen en ge-
uen sekerhede. als dan machmen hē bedwin-
ghen bi correxie van iusticien. en setten eters
diemen. hiet wellehoen op sijn goeden en dpe
vermeerderen van daghe tot daghe. also lā-
ghe als hi ghecomen sal wesen tot obediencie
die sekerheden te sweren. ende alle sijn goedē
te setten inden handen van iusticie. En daer-
om en ist niet dat den. tijt hanghende vā se-
kerheyt te doe. die sekerheyt behoort te wesen
ghepronuncieert tusschen die partijen. en dat
sal houden ende waerdich wesen op peine ca-
pitale. so wie des. breect of ouertredē sal. daer-
na dattet also mer rechte gherōdicht sal wor-
den. en nochcans so moechdi weten. dā of die

heere vanden partien die sake weder beghe-
ret. hi eest sculdich wē te hebben. na dz hi sul-
ke iusticie heeft van sekerheyt te geuen.

¶ Item dat onse officiers vermaende dse mā-
nen nae dat si vermaemt gheweest sijn van
recht te segghen. dat si nyet en bliuen bi onse
mannen tot occasie van rechten. maer dat si
verreken so langhe als onse mānen ees est
vereenicht sijn vā recht te seggen. Est alsdan
moghen sy wederroepen onse baelliu wē om
recht te doen ende te segghen tot huerē dma-
ninghen.

¶ Item dat onse officie-
ren ontfanghen onse mandementen bi gro-
te diligencie est dse stellen tot behooylike exe-
cutie. ten waer bi also dat si daer inne vōdē
sake. waer dme si des niet en behozen te doē.
Welcke sake wi willen dat si scriuen op den
rugghe vanden brieue vā dē mandement.
of bi anderen brieuen waer om si des niet en
mogen doen. byden seluen byenghet vā dē
mandement. oft indient dat sij also dedē oft
dat in hem sake waer bi faute oft ander ma-
nieren dat bi weghe oblique oft onbehooylike
des niet en deden.

¶ Wij willen
dat si daer of ghecorrigeert est gecōdemneert
worden inden costen est interest vā parcy.

¶ Item dat onse officieren van iusticie gheē
stadhouder en hebben dan in nootlike sakē.
Mer dat si selue officien exerceren. est dat sy
gheen salarissen oft loen en nemen vā enige
sake huer officie doende. het zj gheestelick of
waerlick. Est dat si gheen voorswaerdē noch
coop en maken teghens eenighe officiere ter
plecken aldaer dat sij ghebozen sijn.

¶ Item dat si niet en nemen op die subiectē
oft onderlaten van onsen hogen iusticiere
middele. oft laghe eenighe kennisse vā sakē.
dat niet en is sake van resort. ten waer i cas
van appellacien. oft in cas van gebreke wēp
gheringhe vā reche.

¶ Item dat onse
ouerste baelliu wē houden huerē excise ter
plecken aldaer dat van outs ghewoenlic es
in huer baelliuscap ende anders niet. Alā. iō.
maenden in dyle maenden. est dat int eynde
van huer excise. sy doen weten. wanneer dat
ander wesen sal. op dat hem een pegelic daer

na versien est reguleren mach. Item dat sy
niet en moghen maken notarius. noch tabel-
lioen royale. Wāt aen ons hebben wi behou-
den die auctoriteyt van des te doen ende nyet
mant anders. Ende wi willen dat des si. son-
der preiudicie van onsen batoenen est subiec-
ten. die ghewoenlic sijn notarius te makē int
huerē heerlicheyt. So weet dat alle alsulken
macht heeft die stadhouder als sijn meester.
Wtgheseit dat hi niet maken mach and sub-
stituyt oft stadhouder. Ende is de stadhouder
gherōmitteert van sinen meester representer-
tende die macht van sinen meester in sijnre
absencie. dat die clercken hieten vicegerētes.

¶ Alā wat saken die officieren moghen
est behozen te kennen.

Capittel C. lxxx.

Der na volcht te seggen van wat sa-
ken die officieren mogen ende schuldich sijn
te kennen in hueren prouinciē. na dat ic ge-
sept hebbe vanden officieren royale. so weet
dat inder heerlicheyt aldaer dat rechters sijn
apur ende sonder middele. Die rechters mo-
ghen kennen van alle saken sonder exceptie
negheen. Mer in dē heerlicheyt oft pleckē. als
daer middele is. ende daer si niet en hebbe dā
resort. aldaer en moghen sy niet noch en be-
hozen te kennen dā van saken resort. est van
souuereynreyt. die sulck sijn. dat is te weten
te kennen ende te geuen sekerheden royale
na datmen aen hem begheert ende daer sake
sy. ende die partien aldaer teghen woordich
sijn gheuonden te houē. Anders valt aldaer
renuor. indient vanden heren subiect est vā
sinen subiect begheert worden. ende indyent
datse gegeuen sijn. wat daer of ghebuert. daer
na behoort daer af die kennisse aenden rech-
ter royale. ende anders ghenē rechte. Doe
wel dat die hamtdadighe waren onderlaten
vanden ander hoghe iusticier ende dat si die
saken ghedaen hadden onder hem. Ende die
hoghe iusticier en behoort hē noch en is schul-
dich daer om te porren. Ende nae dattet dē co-
ninc bekent sijn resort. oft bi hoocheyt. waer
inne dattet sy. die hoge iusticien verliest daer
af sijn kennisse. wāt redene en mach niet ge-

henge dat eē mēdaet in twee plaetsen gecor-
 righeert wort. En dan na datter den ouersten
 wech djaecht. aen hem behoort te bliuen en-
 de aen niemant anders. Item hi bekent vā al-
 len delict. bi cas van resort. ghedaen in lau-
 uegaerde enstraende. en an hem alleē behoert
 die kennisse ende aen niemāt anders. Hoe wel
 dat die delinquant gheestelick persoon waer
 of simpel clerck na dat hi mēdaen hadde.
 Mer wel mach sijn dat de bisscop hebbē sou-
 de die detencie vā den lichaen vanden clerc-
 ke. Mer hi soude hem moeten brengen tot sijn
 daghen indē houe royale. en aldaer op die sa-
 uogaerde antwoorden. en die boeten soudē
 worden ghewesen op sijn temporele oft wa-
 relike goeden. in dien hi eenich hadde. en an-
 ders niet. En die hoghe iusticier oft and rech-
 ters onb wien des gedaen waer of woenach-
 tich waer en soudē daer af gheē kennisse heb-
 ben. ¶ Item bekent die coninc by cas
 van resort. van alle delict oft mēdaet die ge-
 daen sijn in pozs van wapeninghe. die alsoe
 mach wesen verstaen. Wats te weten. dat in
 dien vichtelic oft aen vichtighe gheboert met
 opsee oft vooraet. biden ghetal vā .x. oft mee-
 re ghe wapend mannen. dat is sekerlic ghele-
 ten pozs vā wapene. Daer of die kennisse toe
 behoort den coninc. en nyemant anders. Hoe
 wel datter in sijnre heerlicheit gedaen en ghe-
 schiet waer. En die sommige legghen datter
 niet en behoort te wesen gheseyt pozs vā wa-
 pene. ten sy datter thien is aen vichtende. ge-
 lye voorscreuen is daer of de kennis toe beho-
 ret den coninc. Mer na opinie vanden officie-
 ren royalen als in vichtelic is aen vichtende
 en met voorswaert sommighe complices. Hoe
 wel datter niet vā vijf en waren. so maken si
 daer of pozs van wapene. en inder waerheit
 so doet mede dat parlement. wāneer die que-
 stie aldaer coemt. En daer o na die opinie vā
 den teghenwoerdigen also heb ic dat ghesien
 bi also veel exempelē. als sonb getal. En ope-
 boeten vādē pozs vā wapene. soudē ghewe-
 sen worden op die waerlike goeden vanden
 clercken. ghelyc alst voorscreuen is.
 ¶ Itē is oec sake vā resort. en vā souuerenit-

teyt. alle beclachten vā nyenwichede. na dat
 men hem betrect aenden officieren vādē co-
 ninc. En daer of en begeert hi geen renuoy te
 doen. ten waer dat die beclachte ware vādē
 subiect oft ondsaten tegens sinen here. Vvāc
 alsdan behoort daer af renuoy ghedaē te we-
 sen. ten waer ghelyc alst voorscreuen is indē
 rubrike vādē rechten vādē coninge bouē
 begrepen. ¶ Item is sake van resort
 die geboden en koeren vāden oeste. na dat de
 officieren royalen. daer af hebbē dierste aen-
 vanc. en aen hem liede behoort daer af die kē-
 nis sonb renuoy. Hoe wel dat gheuondē wa-
 re indē heerlicheit vādē hoghe iusticier oft an-
 dere diert begheerden. ¶ Itē is sake vā resort
 alle erfcheitdinghe. die roeten en aengae aē-
 den wegghen royale. De procuruer vāden co-
 ninc inde prouincie behoort daer toe gheroe-
 pen te wesen. wāt sommige voorscreuē procu-
 rueren en behooren hē niet te dorberen des te
 doen bi wat wegen datter si. En so wes daer
 af anders ghedaen is niet te houden.
 ¶ Item is oec sake vā resort. vā alle die bal-
 lingen vanden coninc. Vvāt waer dā si sijn
 geuangen. het sy in landen van hoghe iusti-
 cier oft a nderen. aendē coninc daer af puer-
 lic behoort die kennisse. en aen niemāt anders.
 Ende die selue ballinghe behooren wed geghe-
 uen te sijn aēdē officieren royalen ende geren-
 uoyert te sijn. Het si datter begheert sy. oft nē
 ten waer bi also dat die hoge iusticier hē ierst
 ghebannen hadde wt sijnre heerlicheit. ghe-
 lye voorscreuen is inder rubrike vāden rech-
 ten vanden coninc. Item is saecke vā resort
 van beclachte vā misde de fap. noch vāb kē-
 nisse. daer af en gheschiet gheen renuoy. aen
 wat rechter datter sy. noch daer af so en beho-
 ret niemant bi ordinatie. na dat van die be-
 clachte vā misde de fap men hem eerst betrect
 aendē coninc. En waer op misde de fap beho-
 ret stad te nemen is genoech geseit tot āderē
 plaetsen aldaer daer of gettracteert is. hier vo-
 re indē boec inde rubrike getepkent biden ge-
 tale vā. L. C. en. l. En daer o sette ic dā int ier-
 ste ouer.
 ¶ Itē is sake vā resort
 die kennisse vādē testament. na dat mē hē be-

treect ierst aenden coninc sonderlinge als dat
taer geleden is. En daer af en gesciet geē ren-
dop: ten waer bi alsoe dat vand sake daer af
ghesceit en questie waer begonnē. waer om te
kennen biden hoghe iusticier onb wien de sa-
ke leyt en ands niet. Vāt aendē coninck toe
behoort te volcomen ope wterste wille vādē
afsinigen. En nadē bescreuen recht. so beho-
ret die kennisse daer af aēden bisschoppen.

¶ Item is sake vā resort vā doarie. alle vrou-
wen. en ioncfrouwen toebehozende. en men
mach hē daer af betrecken aēdē coninc. En wā
neer men daer betogē is. die kennisse daer af
begooft aldaer te bliuen sonb enighe renuop
te doen. Vāt aēdē coninc behoort die kennisse
en bewaernisse daer af bi preuencie. Item des
ghelijck vāden heerliken gauen en huweloc-
ke bewisinghe. gelijc als geseit is vāden do-
rien. Item is sake vā resort alle appellacie en
wepgeringe vā recht. wāt aendē rechter rop-
ale vāb prouincien machmē hē betrecken
als tot resort. ¶ Item is sake vā resort die kē-
nisse vā allen brieuen onb segel ropale. sonb
renuop daer af te doen. na opinien vādē offi-
cieren ropalen. die regieren die houen ropalē
gelijc wās als laon. vermēdops: ampēs. be-
auquefne en tournelis. Maer indē waerheyt
daer en sijn niet meer dan drie segelen roya-
len. daer die officieren ropalen de kennisse af
toebehozen sonb renuop. Dats te weten ope
brieuen onb segel vā castelet vā parijs. daer
of die kennis toebehoort aendē prouoest vā
parijs en aen geen andere. Brieuen onb den
segel vādē marcen vā chāpaigne. en oec me-
de brieuen onb seghel ropale.

¶ Item is sake vā resort die kennis vādē sa-
bellions ropalen. en vā hueren brieuē indien
daer gebeckelgheyt in waer en vā huerē hā-
teyken. en aē geen and en behoort die kēnisse
daer af. noch oec die interpretacie.

¶ Item is sake vā resort vā allen sergenten
en officieren ropalen: huer officie doende. en-
de aendē coninc behoort daer af die kēnisse. en
aen gheen and. En indē si wōdachrich wa-
ren onb and iusticier. en si te doen hadden
in anderen saken. aendē rechter onb wien sp

wōdachrich sijn behoort die kennis daer af
indien hi sulcke iurediccie hadde des te kēnē.
¶ Item bi sake vā resort heeft de coninc die ex-
ecutie indē heerlicheit vā hoghe iusticier. vā
allen saken. daer af de hoge iusticier by sijnre
iusticie niet kennen en mach. En de hoge iu-
sticier en is daer af niet gehindē. het si dē sa-
ke criminele of ciuile is. na datter ruert of aē-
gaet crimen de lese maieste. of o sake vā sou-
uereyniteit. Vāt sonb rechter en behoort geē
sake vā delict te bliuen. Vāer ome na dat de
hoghe iusticier bi sijnre iurediccie daer af niet
kennen en mach. so eest behoort dat de ouer-
sten daer af kēnē.

¶ Van crimen de lese maieste.

Capittel C.L. lxxxj.
Rimen de lese maieste is te doe. te wet-
ken te twifelen te. Duolgē te exploiteren en-
de te tracteren bi wat wege of maniere dat-
ter si of mach wesen. tegē die edele maieste
en crone vādē coninc: en vā alle sijn conincghe.
Ghelijc als te comē of te doe teghē sijn edele
heerlicheit. tegens sinen edelen state. of tegē
sijn domeyne. teghens sijnē macht daer alle
macht wt spruten. te doe murmureren en cō-
sidereren tegens hē. teghens sijn landē. en te-
gens sijn heerlicheit te maken alliancie mē-
ne viandē. die selue sijn vianden te troesten.
in vitalien in wapenen. en hē amministrerē
sustentacie oft bistandicheit. Te makē cōspi-
racie oft monopole tusschen sijn onderlaet te
gens hē te stellen oft te bekeren sijn onblaten
tegens hē in wat maniere datter sp. te contre-
sayten en slaen sijn mīte. het sij vā goude oft
vā siluer oft sinen segel oft teyken.

¶ Vanden accessoers die inden rade vā
rechte sijn.

¶ Capittel C.L. lxxxij.

Vanden accessoren ope indē rade sijn
vādē rechter en vādē houen moech-
di weten. datter sijn de gene die gemeynlicke
roepen sijn te rade vādē rechter en die aldaer iest.
bliuen en geuen vōnisse. En weet dat sulcke
sijn gehoudē voor officieren. also wel als ope
rechtters en behozen. wāneer si scepē oft ver-
reken vā diē rade te bliuen dē tijt vā. xl. da-
gen aldaer te plecken: om te weten of penās

¶ Hier poit mīte
ta crimia. l. in
lie. maiestae
q certa oia nō
sūt crimia les
se maiestatis
¶ marine vltē
mū v primū
sacrilegio cri-
mē ē q maie-
statē de hys
vide. l. i. v. q. ff
ad. l. iust. ma-

vā hē beclaghē sal willē in eniger mānteren
 Vā si soudē daer af moeten atwoordē. als
 officieren en daer o mogē si daer af nemen he
 hooplike en redelike salarisen en indien sy an
 der doen. sy sijn gehoudē te beteren vier werf
 also veel alst gehoudē soude worpē dat si mis
 daen hadde. en dat gheē salarisen genomē en
 ontfangē en soudē hebben. vā deser beteringē
 soude de here onb wien des ghelciet waer. de
 helste hebbē. en die partie die and helste Item
 is verbodē bidē kepler. en bi alle die cōsistor
 en vāden stichters des rechts. dat geen wroe
 ghet en si rade van rechte in sinen houe ouer
 vier maendē. comēde tegens die oude statuy
 ten en stichtinge der keplerē En indien si daer
 tegens doen. de kepler seyt. Wi willen dat sy
 verliesen alle huer goedē sonb remedie tē wa
 re bi also dat bi daer af hadde ordinācie of ge
 boden speciale van des te doen. wāt indient
 also gedaen mochte wordē. die opinie vā so
 mighe soude dick te nyete doen die cōstitutie
 van onse vooruaderen: dat seer harde wesen
 soude dattet ghene dat ghedaen is bi cōsisto
 rie generale. en bi premisse vādē kepler. sou
 de worden te nyete ghedaē bidē opinien vā
 den particuleren ende bi hueren dwase ghe
 dachten oft ghenuechte.

20
 C. de assesso
 .l. in cōsiliari
 is et. l. fi. in fi

¶ Vanden sergenten.

¶ Capittel. L. lxxxiij.

La indice. C.
 de iudi

Serganten biden ordinarisen vāden
 bescreuen redenē. en bi die cōstitutie vanden
 stichters des rechts. sijn ghecōmitteert biden
 rechter te executeren die explopten en gebodē
 vādē voorscreuen rechter En si representerē
 die sayte vādē heere huer officie vā sergēterie
 exerciterende Soe moechdi weten dz sergant
 niet en behoort. noch en is schuldich ouer die
 geboden aē hē gedaē. te doē noch te exploptie
 ren ouer sijn cōmissie En eest sonb commissi
 ouer die gebodē aē hē gedaē bi mōde En dair
 om behoort hi te segghē. also verre als hūt by
 cōmissie doen mach en sculdich is te doen by
 mōde. ende also ouerscriuen of relateren En
 de indien hūt ands dede. men heeft alsdan sa
 ke van hē te appelleren En de pericule waer
 op hem. ende niet op sinen meester En indyē

hūt also doet: en alsdan daer af gheappelleert
 sy. dat is ten pericule vāden meester die hem
 die cōmissie of gebodē gegeuen heeft hoe wel
 dat daer af gheappelleert waer. ¶ Item en
 heeft sergant cōmissie vā enighe saken. noch
 en behoort hē daer af te onbwinden Item en
 mach hi noch en is sculdich te treden ind heer
 licheit vā hoge iusticier: om te doen enige vā
 gentile. oft borchu aerdighe. ten si dat hy cō
 missie heeft inhoudēde die sake. waer o hy al
 daer gaet. so en doet hi mede ind heerlichz vā
 der vicōrier. oft borchgraue. o sake daer af de
 borchgraue kennen mach. ten si dat hi oec he
 uet cōmissie inhoudēde dye sake. ten waer bi
 also dat hi sakē vōde of misdaet in tegēwoec
 dicheyt. en daer in mach hem die sergāt vor
 deren tot vāghinghe: ende tot detencie vā lie
 haem onb wat iuredictie dattet sy. op dattz si
 inden bedziue van o bailliulscap daer hy ser
 gant af waer en ands niet. ¶ Item en mach
 noch en behoort een sergant vā ander baill
 iulscap. te doen noch te executeren officien in
 and bailliulscap. ten si dat hi daer af heeft cō
 mittim? vāden coninc van des te doen. dye
 welke de sake inhout Ende die sergentē dye
 des souden willen voen. soudē moeten toenē
 aendē bailliu. op wien hi comē wil execute
 ren sijn mādement. en oec die executeure die hi
 heeft vā sinen bailliu sergant te wesen. En
 de indien hi des niet en heeft. hi en sal n3 we
 sen te obedieren. noch hi en behoort niet te ex
 ploptieren En indien dat hi dat heeft. alsdan
 is de bailliu op wiē hi coem o te exploptierē
 schuldich te leenen tot sinen costen: een vā sijn
 nen sergenten om met hem te gaen ende siert
 doen sijn explopt. Ende indient ands gedaē
 waer. ende aen hem niet geobediert en waer
 daer en souden geen boeten toe vallen en die
 executeure oft explopt die hy ghedaen soude heb
 ben. en waer van gheenre waerden.

¶ Item en mach de sergant gheen ander cō
 mitteren oft gebieden die explopt te doen dye
 hem beuolen is. want delegue en mach geen
 ander delegieren. ten si de ghene die delegiert
 is vanden prince. oft ouerste. die hē macht ge
 uet te delegieren. ¶ Ende datt o

oft ghebuerde dat een fergant niet en mach
fijn officie exciteren. hi mach wel impetrere
gracie vanden prince. fijn officie te verpach
ten: fo veel iaten als de prince hem geuen fal
eff niet meer. Mer de ghene diet wtgheuet. is
wel vā node te fien aen wien hi dat fpacht.
wāt indien de gheene dien verpacht is eeni-
ghe sake dede. die begheerde preuēcie vā offi-
cie. het soude al verlore welen: also wel voer
den ghenen diet wtgeeft. als voer de ghenen
diet aenneemt.

¶ Item en heeft gheen fergant hoe dattet fi-
eenige kenniffe vā faken. vā wat faken dat
tet fy. noch hi en behoort geē procurator te we-
fen. noch houders fbyefs. want hi is sake vā
officie. algt om den coninc. oft o fien heere

¶ Item fo behoort hi te fcriuen vā alle fien
exploiten oft relateren bi monde. indien dat
tet in plecke fy aldaermen gewoenlic is te re-
lateren bi monde. En hi en mach niet exploi-
tiren: ouer die termen van fijnre cōmiffie of
geboden. En indien hi dat dede. hi is by fcul-
dich te beteren. eff fo wes hi daer bouē gedaē
hadde. en waer vā gheente waerden En in-
dien daer af geappelleert worde. die appella-
cie waer rechtuaerdich En daer ome en beho-
ret gheen fergant geen exploit te doen sonder
cōmiffie: ten waer vāden laecken die hi vint
in fijnre tegen woordicheit mēdaen. Want
alsoan en behoefmen gheen cōmiffie.

¶ Item en mach oec geen fergant makē geē
obzedinghe noch retractie van geuangen:
waner hi die gheartefleert oft gheuangē he-
uet. mer hi is hem fculdich te byngen gheua-
ghen al inden vangheniffen vanden houe.
Ende segghen den bewarer vanden geuan-
gheniffe. die sake waer om hi hem geuanghē
heeft. oft dattet is om crimen. oft om fculden
ende welcke of hoe groot die is: op dat hy we-
ten mach hoe dat hy hem gheuanghen fetten
fal. ende bewaren. wāt indien hi die genan-
gheniffe byake. en de bewarer hem gefet had-
de in lichte geuangheniffe ende die sake groot
waer. eff de fergant hem daer af niet ghelept
en hadde. de bewarer soude hem excuserē en-
de ontfculdigen inden fergant. eff de fculde

eff pericule soude welen opten fergant.

¶ Item is de fergant fculdich te rhoenen aē
den bewarer den habijt of die clederē daer in
ne hi den geuangen byngt eff of hi in clerckē
habijt is. of dat hi confure heeft oft niet. wāt
of dat habijt oft confuer verandē oft onpreut
waer inder gheuangheniffe: d3 soude welen
tot preiudicie vanden bewarer. eff niet van
den fergant. ende mē soude den geuanghen
weder fteilen inden eerften behoortliken ftaet
Serganten fijn die executoren vanden gebo-
den. fentencien. eff ordinācie vāden rechter
het fi bi cōmiffie daer op gegeuen. of bi gebo-
de vāden mōde. ende te doen vanghingē en-
de beffellingē vā iusticien. En fi behore daer
op gheffelt eff geordineert te welen vādē he-
re. wien die heerlicheyt eff iusticie toebehoort
Bi byeuen daer op gegeuen. eff bi eede daer
op gedaen anden boorfcereuē here of bi fijn-
nen baelliu. oft anders en behoort aen hēlie-
den niet geobediert te fijn. ten minften al en
worde hem gheen obediencie ghedaen. daer
en waer niet aen mēdaen En die fergant en
mach noch en is fculdich te doen exploit fōt
der cōmiffie inhoudēde die sake. in diēt in lā-
de fij oft heerlicheyt by middelen ghehouden
En illet in lande ghehouden apur. die cōmif-
fie en behoef niet in te houden die sake expre-
ffelic. mer is ghenoech dat de here doet dach-
uaerden fijn onderfaten bi fijnen ferganten
apur. om te antwoorden op tghene datmen
hem eyschen fal willen Item illet in lande lo-
cale aldaermen nyet en vleert dan cōmiffie.
o fimpel beclachte van partie. is genoech
te verdachuaerden bi fergant. Mer illet o ac-
tie reele. het soude moeten ghefchien bi fergā-
ten eff mannen. fo mach ende behoort den ferg-
ant ghelooft te welen vā fijnre relacie. naer
dattet hem anders nyet aen en gaet dā vādē
exploit hem beuolen Mer nochtans behoort
hi te hebben turgghen van fijn exploit vādē
ghebueren die hi daer toe geroepen heeft wāt
ands en is hi geen exploit fculdich te doen: fo
weet datten fergāt mach worde obdachuert
om fijn officie voer fijn ouerste eff voer geen
and. en o fijns selfs sake en mach hi gheē fē-

gant wesen.

¶ Item mach een sergāt vangē en arrestē alle de gene die hi vindē sal in tegen woordie heyt des misdacts: sonb and cōmissie noch geboden en die is hi sculdich geuangē te brengen. Want sergant en is niet sculdich te doen enige reccancien noch verbjedinghe.

¶ Item en is hi niet sculdich te wonē in heerlicheit vā and heren noch iusticiēren. dan onder den here daer hi sergant af is. en indie hy onb and woēachtich waer: so en is hi aldaer niet sculdich te doen eenige exploit vā sergāterie en en behoren niet gecorrigēert te wesen in sake van hueren dienste. dan biden heere daer sy sergant af sijn. En oft si in and heerlicheyt woonachtich waren. sij soudē aldaer gecorrigēert worden vā allen sake. wtgheleit vā hueren officie. bide rechter daer si onder woonachtich soudē wesen. En sijn te dachuaerdē voordē seluen rechter. alsoe wel als die burgers of inwonēde. en sijn sculdich te participeren ghelick die ander.

¶ Item so en behoren geen serganten te wesen ouer die ghetallen vā out geordineert. en indien datter meer waren bi enige duolch iportuns. indien yemāt waer diet begheerde. de here behoort te af te setten.

¶ Item sy en behooren niet te nemē vā salarisen geordineert. dats te weten Die serganten vanden coninc te paerde salarisen vā ijscellinghen parisis. en die sergaten te voete. achthien penninghen parisis. hoe wel dat si buyten ghinghen. ende dat si veel exployten deden in eenen dach. ende om veel personen. Maer dese regel wort dicke gebroken. daer o hadden die stichters des rechts goede redē. dz si gheen ordinancie daer af en maecten op dē serganten. want men en vint geen die se houden. Ende sy en sijn niet sculdich exploit te doen in heerlicheyt ghehouden bi middele. so der te roepen den here vander plecke. oft sijn bailliu. oft sijn stadhouder alst voorscreuen is. En sonb commissie inhoudēde die sake.

¶ Custume vā castelerie vā rissel.

¶ Mer na die custume vander castelerie vā rissel. het is ghenoech dat dye sergant die sa

ke exposeert aendē heere oft aen bailliu. ende si behoren gheloeft te wesen. bi huer relatie al daermen vleert bi geboden. na dat sy niet en wouden segghen. dat in huere offcie doende men hem ghedaen of gheleit hadde enighe iniurie daer of sy eenighe fapte soudē willē doē alda soudē sy ruygen moeten hebben. wāt niemant in sijn selfs sake en is gelooft na bescreuen rechten.

¶ Item en mogen sy noch en behoren te excederen de termen vā huer cōmissie. oft gebodē. en indyē si des deden. so mogen sy daer af betogē wesen in rechte. wāt anders en machmē noch en is sculdich te appelleren vā een executioer. ende de sergant soude in die sake sculdich wesen te beteren en weder geuen die costen vā partie gehindert op tgene dat hi also geexcedert oft ouergetreden hadde. en oft die executie vā den sergant geen mētie en maecte vā enighe te stellen in houdinghe en besit vā enigherue al daer vruchten te heffen waren. weet dz die vruchtē geset soudē worden in des rechtters hant. tot in diffinitie. mer in cas vā appeal de ghene die appelleren soude die geuonden waer in die houdinge vanden etue soude bliuen in sijn possessie. ter tijt toe dz bekēt waer vanden voorscreuen appeal.

¶ Item weet dat die serganten sculdich sijn caucie of borghen te stellen vā hueren officie vā sergāterie in handē vanden ontfanghers vanden coninck. En die serganten van and heren in handen vā hueren here. Vāt aldaer soudemē hem in alsulcke sake betrecken. Itē behoren sy te doen eede. dat sij behoortlic en getrouwelic sullen doen die officie vā sergāterie. bewarende dat recht vā hueren here. ende van hueren ondersaten en en sullen n3 nemen. dan salarisen geordineert en behoortlic ende en sullen niet repoxteren oft aenbringē dan rechtuaerdige en getrouwe exploitē ende raporten na hoerē wetenſcappe en mache.

¶ Itē en behoort gheen hoghe iusticier te hebben in iuredictie van twee serganten. En eē borchgraue ende baroen. hebbende baronpe ende alsoe vanden steden.

¶ Dat inhouden vander macht van een

Sergant bi formulatre.

Allen den ghenen die dese teghen woordli-
ghe brieuen sullen sien saluyt Weet een pege-
lic dat wi betrouwende en seker wesende vā
den goeden sinnē en getrouwichedē m̄z goe-
der diligencie vā desen. **A.** die selue hebbē ge-
maect gerōmitteert en gestelt. **E**n bi desen in-
houdē van desen tegen woordigē brieue. ma-
ken cōmitteeren en stellen onse serganten in
onser iusticie en heerlijcheit vā. **A.** en vādē
toebēhōren: tot sulcke recht profite en emolu-
menten daer toe ghewoenlick. welcke officie
n v tegen woordelic bacerende is bijder doot
vā dese. **A.** **E**n vā welcke officie en sergante-
rie die voorscreuen. **A.** gedaen heeft den eede
daer toe gewoenlic. vā getrouwelijc te doe te
bewaren. en te executeren die selue officie. soe
langhe alst ons beliest. So geuen wi in ghe-
bode onsen baelliu vander voorscreuen plec-
ke. oft sijn stadthoud. en allen onsen anderen
officieren iusticieren en ondsaten. bidden en
begheeren dat sijn onsen voorscreuen serghant
obedieren. en bijstaen diligentelic. doēde sijn
voorscreuen officie vā serganterie. hem ghe-
uende en leenende hulpe en vanghenisse. in-
diēnt noot sy en begheert wort. **W**elcke ser-
gant wi vbidien bi desen teghen woordigē
brieue. alle kennisse vā saken ghegheuen. **E**n
so weet dat den sergant door wesen. **D**ie
actie vā sijnre melbaet int saute sergaterie n̄
en daelt op sijn erfghenamen. dan int ghene
dat hi ontfanghen soude hebben in dē executie
ter causen van sijnre officien. **A**

Ander macht vanden baelliu d graef-
licheit van henegouwe.

De baelliu der graeflicheit van hene-
gouwe. de welke is vā des grauen wegē. he-
uet dese iuredictie bij brieuen besegelt vādē
graue vā henegouwe in voorsleden tiden. d̄z
hi mach maken alle saken gelijc als d̄ye gra-
ue selue. indien hi tegen woordich waer. wt-
gheleit vāden crue vāden graue en wtgelept
dat hi die mannen vāden graue n̄ en mach
noch is sculdich te betrecken in saken d̄ hoe-
ren cruen. dā in presencie vādē graue. **M**aer

vanden huptraet en catelen mach hi wel doe
sonder die tegen woordigen. vāden graue. itē
so wie perpetreert dootslach in d̄ voerscreuen
graeflicheit vā henegouwe. hi verliest d̄z lāc
en die graeflicheit so lange als hi versoent sal
hebben tegens die partie. en tegens den heer
vanden dootslach. **E**nde weet dat alle purgt
en gheschien vā crime inden hoghē houe tot
berghen ende nergens anders. **J**tem moech-
di weten dat alle iusticien ende iusticieren in
den voorscreuē graeflicheit alleens sijn. wāt
alst hoge ende sulcke iusticie heeft aldaer die
alder misse iusticier als de alder meeste ende
hoochste die daer sijn. **M**aer de graue heeft die
ouerste van allen.

Anden castumen ende
hantuesten vander voors-
creuen graeflicheit van he-
negouwe.

Jtem sijn die oude vsancien en die puntē
van die hantuesten te bewazen in alle saken.
Ende oft aldaer gebuerde sake. d̄ie inde voors-
creuen castume niet claer oft opēbaer en wa-
ren inde voorscreuen hantuesten van hene-
gouwe. so is geordineert dat mē daer af recht
ende vonnisse doen sal ten naesten dat men
mach nae bescreuen recht. **M**aer nochtā die
castume ende hantuesten salmen houden soe
langhe als men mach. **E**nde oft eenige ter cō-
trarie dede. ende dat hi niet en bewaerde d̄ye
castume ende hantuesten ende sijn ghewijs-
de. weet dat die graue daer wel die hāt setten
mach als ouerste ende remedieren cotten sa-
ken. **E**nde oft gebuerde dat inde graeflicheit
van henegouwe yemant perpetreerde eeni-
ghen dootslach: oft dat daer sijn eenighe ledē
af ghehouden. welke dat ter sijn. ende die ghe-
ne die des ghedaen sal hebben: gheuangē si
ende in vanghenisse ghehouden. ende op die
saerke begheert wort dat men hem recht doet.
De ghene in wiēs iusticie dat hi geuangē sal
wesen. is ghehouden hē te brengen in dē ouer-
sten houe tot berghen voorsden baelliu m̄z ee-
nen man vāden graue. ende aldaer indien
hi verwesen wort ter doot d̄ d̄ye sake mē salē
wed geuen aēden iusticier d̄ye hem gebrocht

Hoc etia 2 co
sonū iuri scri
pto q̄herdes
nō tenent ex
delicti defuncti
roy q̄tum ad
eos nō puenē
rius h̄is nō su
it cōtestata t̄n
defuncti alio
ner. l. unica.
C. ex delicti de
fūc. m̄p̄tū he
re. cōuec.

sal hebben om hem te setten tot executie i sijn te heerlijcheit. en indien hi daer af ontsleggen wort. so is hi daer af gheurget tot ewigen daghen toe. ende geabsolueert en mach gaē vredeelic ouer alle die graeflicheit tegens die vrieden vāden doot en oec tegens allen anderē. En noch in deser sake de here dpe hem geuangen heeft en mach hē daer af gheen partie someren. mer die geuangen moet hem metten recht beclagen. dat die vriendē vāden doot. en die alre naeste maghen verdachuaert sullen worden. om te weten oft sy hem pte maken willen vanden dooden oft niet. wāt andere en sijn niet ontfanclie. En of also geboerde dat die maghen vanden dooden in die selue graeflicheit. vonden den ghenen die haer maghen doot gellagen hadde. daer af gheen rechte ghedaen en ware. si hem sloegē. Weet dat si niet verbueren en louden. daer om dat sy gellagen hadde dē genē die vāt des lāsis.

Item en mach niemant doen exploitiē in and iusticie. dan dpe sergāten vāden graue. die bi hoocheit al omme moghen doen exploit. Ende men en doet geen betalinge doē van sculden in d voorscreuen graeflicheit dā biden sergāten vāden graue. die al dme exploitiē mogen. bi drie wegen. Dats te weten bi obligacie ghedaen voozden man vanden graue. Die ande wege is hulpe vā vrieden. Die derde is bi vrieden daer inne den vūtsichlē peninc oft peine is. Daer of de here ghedient wort. Ende bi een vā dese drie wegen. mogen om sculden die sergāten vanden graue al om executeren. indien mē aē hē eerst betrect. Ende soe wīe daer af wīl veruolghen vooz enige iusticiē vā d graeflichz wel mach hēt doen. Met de gene die vūlcht wort en sal niet antwozden. ten sy dattet hē beliet. ter tijt toe dat hi ghesien ende gehoert sal hebben die vrieden vooz alle clerke. noch gheen pscriptie tegens vrieden. noch gheen personen en sijn ontfanclie bi procurueren in eysche noch de graue en heeft daer af geen gracie. noch en mach. noch n3 gesien en wort.

Item gheen iusticiē in sijn heerlicheit en vanghet. noch en mach arresteren pemat vā

vrieden steden om wat sake dattet st: ten si bi also dat hi geuangen wort inde tegen woordicheit des misdaets. ten sy om dootslach. oft d af ghehouden leden oft om wonden. oft d ander saken daer die doot af spruyten mochte.

Item of yemant gegeuen heeft pays. bestāde of sekerheden. diemen hiet geboegen. ende dat ghedaen. hi of ander sijn vrieden iacaden den ghenen wpe des ghegeuen waer. oft andere sijn vriendē. Hoe wel nochtā dattet waer niet ghetogen swaerden. of ander scarpe wapenen. Weet dat die pays. bestāde of sekerheden. daer om niet en soudē wesen ghebrouken. hoe wel nochtāns dat den genen die gheiaecht wort vriede en hem quetsē.

Item nyemāt in die graeflicheit en mach hantsteken paneren. noch cōter paneren dā die graue.

Item ghi mochte weten dat alle officieren vā d graeflichz vā henegouwe sijn hoghe iusticiē. Daer als voorscreuen is nyemāt en mach kennen vā dootslach dā die graue. ten waer bi also dattet waer d moort. want alsdan soudē hi hem moghen wīsen ter doot. biden rade van sijn mannen sonder hem lieden te vermanē. En hi en behoort daer af niet te doē dā bi hueren rade. En desen raet en behoort hi niet te nemen aen and dā aen sijn mannen. Wāt nyemant die graeflicheit vā henegouwen en vermaet noch en cōturreert dā de graue. En de here behoort also te begeren op sijn leemānē. of si sulke iusticie hadde te doē. en te bewarē als hi heuet. wat si daer af doē soudē naē sake en toe huer getrouwe cōsciencie. En alsdā die man nē behoort hē te antwozde en te seggē. Heer of wi hadden te bewarē en te houdē sulke iusticie als ghi doet en sulke sayte aldaer gebuert ware. oft sulke sake vūlcht als wi sien dat vooz is. En ghi daer af also wel die waerh3 wiste. als wi doē. ghi soudē hē wīsen ter doot. En weet dat de here die hē also geuāghē ghehoudē heeft. hē wel mach latē gaē en ontslaē sijnre cōsciencie. indit d3 hē beliet. op dattet si gedaen sonder ghelt. daer af te nemē oft āder corruptie. Ende indien dattet geweten worde dattet waer bi enighe corruptie hi soudē d

lieden sijn heerlicheyt. en sijn lichaem soude wesen inder ghenaden vanden graue.

Item eerst om dieste. als dan soude de heere die hem geuangen en iusticie hadde. hem moeten doen steruen. na dat die dieste op hem be-
turcht waer. **W**at daer in en is de heere nyet machtich gracie te doen. noch en mach daer op differeren.

Item van schulde bi obligacie vanden vijftien penninc. ghifte. oft peyne mogen die iusticiere kennen bi hem. huere baeiliu. oft stadthouder. tot huere puere discrecie. sonder manen oft scepenen daer toe geroepen. **E**n indien daer ghenen vijftien penninc. ghifte of peyne en is. daer inne de schuldenaer **h**odde sy. soe macht de creditoer geue op sijn costen twelcke alsoe wel waerdich is nae der vsancie vanden lande.

Mer of de here niet gebent en is vande vijftien penninc van ghifte of van peyne: ende men clachte doet om die schulde niet recht. dat behoert ghedaen te wesen voor die scepenen vanden here en bi **h**odachuaerdinge. **I**tem vanden verwozen suldi vinden ende sien inden rubrike vanden verwozen daer inne dat daer breeker ghetraecteert sal worden.

Item desghelijc vanden huysraet en cateelen suldi vinden in die rubrike daer afmen-
cie makende geteykent in dat ierste boec bide getale van.

Wade state van aduocatē

Capit. L. lxxvj

Wet dat die sypen van aduocatie nae die oude stichters des rechts is ghehouden en gerekent als ridderschap. want also als die riddersen gehoude sijn te vichten metten swaerde voor dat recht. alsoe sijn ghehouden die aduocaten te vichten en onthouden dat recht: van huere practike en sciencie. en daer sijn si gheheten in bescreuen recht ridders van recht. **E**n mogen en schullich sijn te dragē gout als die ridders en de aduocaten behoert te wesen te uerent int habēt int wesen in conuersacie in luterel spreken ende moderelic dats te seggen elders dā int gedinge.

Item behoert si te onderhouden sake nae huere auis rechtuerdelic en te raden en anbs geen te nemen salarisē redelike na de sake en soe wie

ter idtrarie doet of so wie tegens die pepe doet waer sijn sake te beleyen of te hebben die helfte of dat derden deel van die sake weet datt is faulsonnerie en sake die **h**odde is bide bescreuen rechte op peine van gepriueert te wesen vande state van aduocacie tot grote schade en confusie. maer behoert te nemen huer solarisē in rede like sime van penninge en nē vander seluer sake wat te veel valschede soude daer af mogē volghen bi die subtelheit vanden aduocaten die welke vol practike sijn.

Dat aduocaten gheen rechteren en mogen sijn.

Item so wie is aduocaten in een hof hē en mach noch en behdort aldaer geen rechter te wesen. wat daer is differencie tusschen recht en aduocaten. **E**n de aduocaten behoort hēre wachten enige iniurie te segghen aende partie aduerse. **W**at het is seer scarpelic beuolen in faiten van aduocatie biden bescreuen recht te wesen dattet seer nootlick diende totter sake. **E**n nochtan behoort hi daer af protestacie te doen. dat hi segghen moet nootlick. om dat recht van sijnre saken te allegieren en te onderhouden. wat hi des nyet gaerne en seyt noch seggen en soude willen. indyden dat hē laten mochte. sonder saken te minderen. **E**n hi en is nē schullich enigen coep te doen anden ghenen daer hi die sake af belept alsoe lange als de sake geduert.

De doen enige valscheden biden aduocaten.

En oft gebuerde dat een aduocaten die aert ghenomen hadde die sake van eenighe. valschede dede teghens sijnen meester dat de cletken hieten bi castume preuaricatio. ende dat die aduocaten hem adiungeerde metter ander partie. bi wat manieren dattet waer. tot preiudicie der ander saken van sijnen meesters: **W**et dat die aduocaten des is schullich te be-
reken tot discretye vanden rechter nae sijnre faculte. ende aen dye partie weder gheuen schade ende interest ende is schullich te wesen tot ewighen daghen ghepriueert. vander euocatie tot scande en tot grote confusie.

De segghen aenden aduocaten eenighe iniurie.

C. de aduo.
diner. iudicio
l. aduocati.

C. de postul.
l. si qui aduo.
catorum.

C. col. q. l. q.

C. de aduoca.
diner. iudicio
l. i. i. i. c. glo. l. i.
ff. de puarica

En so wie des den aduocaet opseide sonder saken. hi soude grotelic beteren aenden rechter en aenden aduocaet vā eerlike en profite like beteringe nae de discrecie vāden rechter. na die sake en naden persone.

¶ Vanden winsel die de aduocaet doet.

¶ Item weet dat die winsel die de aduocaet doen mach in sachte vgn aduocatie. Of ghebuerde dz sijn vād of sijn moed afluich wert en aldaer and kinderen sijn. die aēdeel hebbē willen. die eē tegens dē anderen. hoe wel dat die aduocaet sijn aenderel daer hebben wille ende dat hy tot anderen tijden ghehadt heeft ghifte oft bewisinge vā vād en moed. by hū. welke oft ands. dat winsel gebaē in aduocatie en valt niet in deelingē. mer blīft vāj an den aduocaet. so edel is dat winsel. so en doet oec dat winsel gebaē in riddscap. Vāt nae den recht gelijc voorsēt is sū sijn alle gertkēt vā eend cōdicie in riddscap. en in aduocatie.

¶ Hoe die aduocaet niet en is schuldich te doen dan sijn officie.

¶ Noch houden de bescreuen rechten die sal te vā aduocatie. so edel dattet vādē is in allen stede en stadt. dat aēden aduocaten nzen si beuolē noch gebodē te doe and diensken vā die aduocatie noch and lasten. noch in offici en. noch in wake bi dage of bi nachte. dair af buer aduocatie soude afmogē wesen eenichsins geperrurbeert oft vōtoert. ten waer bi al so dat somtijts de rechter d hoere goede sinne hē mach cōmitterē rechter te wesen ind stede inde saken diese n3 geuoert en hebbē of beleit Die bescreuen recht vōbiet allē rechters. dat si n3 en ontfāgē enighē aduocaet totten eede vā aduocatiē ten si bi also. dz hi eerst gheexamineert si behoorlic. of hi daer toe nut is voirt alle wercken op dz dpe gemeynste n3 begrogē en sijn te setten huer saken indē hāden vā aduocaten. die vād saken n3 en wistē ond dec sel vādē eede vādē aduocatie die hi gebaē heuet te houe en daer bi sūnt dz hi soufistāt oft soluent is. ¶ Itē seic die bescreuē recht dat of de aduocaet die othoudē is op iaetlicke pēlie afluich wort. of dz hi and statē neēt. daer om en ist n3 dz de gene vā wie hi die pēlie hadde

en si gehoudē te betalē dpe geheele iare vād pensie aenden erfgenamē vādē aduocaet

¶ Vanden aduocaet van officie.

Itē weet dat de aduocaet vā officie. behoert te wesen dierste aduocaet indē houe vādē her. de welke hi representeert gelijc die aduocatie vādē conic indē houe royālē. na dz hi aduocaet vā officie geweest is d enigē here. die aduocaet heeft ter cause vā officie. Vēet dat hy nēmermeer en mach wesen tegēs de selue here in fait vā aduocatiē hoe wel nochtans dat hi geē weddē of pēlie gehadt en hadde vādē voorscreuē here. en nochtāns wille de rechters dat die aduocatē vā officie bidē cōsent en licētie vādē here. daer af hi is of geweest heeft aduocaet mach wesen indē rade vā enigē here: na dattz n3 en waer tegēs dē here. noch tegēs die saken die hi d dē here tādētē tidē gehoudē hadde. En also machmē dz siē int plemēt vā dē aduocaet vādē conic. die welke wel susti neert oft ondhout and sakē. vā vādē conick. so doet hi des gelijc in eē sake vā appel. dpe geappelleert waer vā tē officier royale. so sustinert hi tegēs die officier aēdē rechter royale. te leggē en te ondhoudē. dattet qualic ghe wesen en wel geappelleert is hoe wel dat int qualic appellerē de conic hebbē soude. lx. pōr: vā boetē Vāer d het vōdblick mach schinē te wesen. hoe de aduocaet vādē conick daer teghēsmach wesen en dat doen die aduocaten vanden coninc dic wil int parlement.

¶ Vādē aduocaten te gemissen int scriuen

Itē weet dz of die aduocaet int dighē oft int scriuen bi dgeual gemissede enige sake te leggē of te scriuē. daer af die ptie vōor wiē hi aduocaet is scade hadde of pūdicie in sijn sake. en soe veel dz sentēcie gegeuē worde tegēs dē ghenē die sulc aduocaet hebbē soude. en bi de sen dgeual. die ptie vōor wiē des ghedaē ghe weest hadde: daer af woude boē enich vōolge d gerecōuereert te wese bi dē faure vā sijnē aduocaet. na die sentēcie gegeuē. hi soude des te late doē. wāt nae dz die sake ghelatē soude wesen en gepasseert sonō appellacie. noch sō der wedroepē hi en soude te tide n3 comē.

¶ Vādē aduocatē n3 te leggē bi dgetencheit enige sake.

¶ Item tū culi
nis. l. cū aduo
cario. C. 5. eo
u. l. ol. C. de i
offici. testa.

¶ Item dī. l. fact
m. ut aduoca
t. l. nemi. et. l.
post duos.

¶ Item de aduo.
c. l. l. i.

¶ Item l. i. ru. de.
erro. aduo. l. ij
er. l. ij. ¶ Item q
p. l. e aduoca
t. l. imperitus
tene. l. ad resti
tutionē fiedō
q. habuit pro
p. r. i. n. i. o. f. i. p.
p. r. e. t. u. a. i. m. p.
t. i. a. d. i. e. t. u. l. f. u.
u. s. c. a. m. p. e. r. d. i.
d. i. t. b. a. r. u. a. l. e. x.
f. i. l. i. c. u. q. d. i. f. i.
f. i. l. i. c. e. x. p. e. t. a.

Est oft ghebuerde datten aduocact int di-
gen vergeet te seggen enige sake die ten sake
dienende is. waer o hi dinghet. bi ignorantie
oft dghetelheyt est daer of die sake meer sou-
de wesen be waert. weet datten rechter son-
grjet of hind te doen aeden partie. dat mach
arresteren est doeu en op die sake: est proper-
lic seggen dmanē est suppleren ten sayte oft
gebruke vādē aduocact. na dat sake is dat re-
gule vā recht begheert int sake est n3 in sayte

A **W**anden ghenen die aduocaten te
houe moghen wesen. ende de ghene die n3 en
moghen wesen. **Capit. L. lxxv.**

A **B**esien van sayte vā aduocatie. so
volcht daer na te choenen wat perso-
nen mogen wesen aduocaten. ende wat per-
sonen niet.

Eerst wesen:
So weet dat vanden sayten vā aduocati-
en biden bescreuen recht. sijn gepriueert wee-
sen vā. xvi. iaren. om die redene. dat in hē es
grote onchept est cleyn constancie est beuoel-
len.

Doouen.
Item sijn daer af gepriueert doouen o de
reden vā huer impotencie ende ghebruke.

Blinden.
Item sijn daer af gepriueert blinden. om
sake vā huer impotencie. est oec so wel lounde
sy propoleren achter den rechter als vooz. ge-
lyc als dede die aduocact publius cer? vooz.
den rechter brutus. de die wil propolende eer-
den rechter geseten was. oft achter den recht
d welck is sake onbehoorlick.

Wrouwen.
Item sijn daer af gepriueert vrouwen by
reden van huer haesticheyt. ghelyc als cal-
phietnia die niet en mochte hengen dz in geē
re manieren huer partie huer dwerde. noch
dat die rechter eenighe appointement gaf so
der te seggen haesticheit. oft haestige woordē
aenden rechter oft aen die partie.

Furiosen.
Item sijn daer af gepriueert de ghene die
sometē vallen in furiositeit. oft raserie. o dre
redenen. dat si int dingen daer in mochtē ke-
ren.

Serganten.
Item sijn daer af gepriueert serganten tē

plecke est heesticheit. aldaer sy te exploytietē
hebben. o die reden vā huer officie. die welke
begheert relacien est oec dickent ghebueret te
seggen est oec te expoleren ter contrarie.

Infamen.
Item sijn daer af gepriueert Infamen. o de
redene. dat tot so edele industrie est science.
de welke ghelikeit is aen die edel ridschap.
niet en behoort dat een mā wraikelic hē daer
af onderwinden sal. want aen aduocatē toe
behoort te blameren est te ver witen blaeten: de postu-
vices. daer om behoort dat die aduocact we-
sen sal sonde vices est sonder blaemte.

Clercken.
Item sijn daer af gepriueert clercken int
saken vanden bloede. om die redene vander
irregulariteyt.

Religiösen.
Item sijn daer af gepriueert religioesen.
wtgedaen ter cause vā hoer monastierie. wāt
de ghene die int clooster is en behoort niet vā
hem in sijn clooster est regule te houden. noch
onwinden en behooren sy hē niet vā waerli-
ke saken. want si behooren daer af te wesen ex-
empt. **C**lerckē vā houe est notarisen.
Item sijn daer af gepriueert die clercken est
notarisen vāden houe o die reden vādē eede
secrete die sij te onderhoudē est te bewarē heb-
ben indē houe.

Rechter est accessoers
Item sijn daer af gepriueert die rechters
ende accessoren in den houe. om dat sy hebbē
te onthoudē est te bewaren die iusticie.

Ende oft gebuerde dat die aduocact seide ee-
nighe sake hindlick tot sinen meester. dat en
roert den meester niet. ten sy dat hē vestiche
ende aduocact. Ende daer om en behoort de
die aduocact niet laten te segghene in sijnē
eynde. het is vooz mīnen meester. behoude-
lick sijnē onthouden in als. Ende oft ghe-
buerde dat die aduocact niet en wort vā sijn
nen meester gheuesticht: daer inne hi den hee-
re misseyde. hi behoort gecondemneert te we-
sen inden boeten van. xx. scellinghen. est al-
so wort geiugiert in den houe vā dē con-
te rāssle. reghensian vāder maerch aduo-
cact. om die redene. dat hi niet en wort geuef

C. ut q de sic
adu. pti. l. i.

C. l. i. §. seruz. 2.
eo.

**pnt. h habet
de postula.**

C. l. i. §. iij. singu-
lis. ff. de ro

sicht van sinen meester: en hi sprac tegens de houe.

¶ Van aduocaet te dīn-
ghen voor een ander sonder daer af verlocht te wesen.

¶ Item oft hi hē ad-
uocaet maect in recht voor te spreken. sonder daer af begheert oft onthouden te wesen vā-
den ghenen voor wien hi spreckt. Weet dat hi behoort ghecōdemneert te wesen in .x. scellin-
gen vā boeten tegen sden here. En ist in ho-
uen van mannen cottiers. hi behoort te ver-
uallen van .ij. scellinc. Item of gebzet is in dē
sake die de aduocaet onderhout vā sinē mee-
ster het sy bi vice of biden sculde oft ghebzake
vanden aduocaet. weet dat de aduocaet dat
sculdich is te beteren vā dē scade en interest

¶ Van commissarisen.

¶ Commissarisen sijn de ghene die gheor-
neert. geueu. en gecōmittēert sijn bī dē ho-
ue te onderloechen die waerheyt vander sa-
ke. vanden ghedinghen en proces die inden
seluen houe is. op dat si partijen geroepē voir
hem lieden op die sachten vādē partijen die ge-
sloten ende gheseghel hem ghesepnt sijn. ho-
ren mogen tūgen vā dē eenre sīde. en vā
die ander ontfangen brieuen in forme vā ge-
tūgen namē en toenamen vā den getugen
gehoort. te geuen ontfangen reproces en sal-
uacien. indient dye brieuen vā huer macht
dat inhouden en anders niet. wā si nī voor-
der en sijn schuldich te doen. dan huer macht
hem kennisse en auctoriteit geeft te doē. noch
oec voerder houden onderloec. dā hoer mach-
te ghedueert. Want anders noch meer en mogē
noch en behozen. noch en sijn sculdich te doē.
noch oec aen te nemen. dā huer macht onder-
wilt hem te doen. En alle dat ghene dī si daer
af ghedaen sullen hebbē oft mogen doen due-
rende den tijt vā huer macht. het si dat si vol-
daen hebben oft niet in sulcker staet als huer
onvloec is. ten tīde oft daghe dat huer macht
wtgaet. so is sculdich en behoort partiē daer
toe gheroepen. allen gheset te sijn in eenē sac
ghesloten ende toe gheseghele vanden segelē
vande voorscreuen partijen. so wel vande si
de des eyschers. als vander syden des verwe-
ters. Ende al dat gene dat si daer af ghedaen

hebben in sulcker staet weder seyndē te ho-
ue aldaer sy ghecōmittēert sijn. Partien daer
op verdachuaert ende gheintemeert daer op
te cōpareren in den voorscreuen houe tot seke-
re en behoorlike daghen om te sien weder aen
te nemen. en ontfanghen die proces: en daer
toe dat onderloec die si ghedaen hebben in al
sulcker staet alst is. om daer op te procederen
en voort te gaen. ghelikerwijs alst behoort en
te deliken wesen sal. En al dat ghene dat bo-
uen gescreuen is behoort en is sculdich te blī-
ken bi proces verbael. die biden voorscreuen
cōmissarisen behoort en is sculdich ghedaen te
wesen in dīe partijen. Van welken die eer-
ste en principaelste behoort besloten te wesen
inden sack vanden voorscreuen proces.

¶ Die an dē partie behoort te hebbē dē par-
tie eyschende ende beclaghende.

¶ Ende die derde behoort te hebben die
partie verwerende. ende alle dese selue par-
tyen behozen besloten en beseghel te wesen
metten seghel vanden voorscreuen commis-
sarisen ende vā gheen ander. En daer en be-
hoeft anders gheen verdachuaerdinge. dē dīe
partie te houe wed te senden met huer proces
ghelijc voorscreuen is. dan t voorscreuē pro-
ces verbael metten ewangelie. die welke ge-
hechris opten sack. daer die scrifturen also be-
sloten sijn. Ende om dese saken sijn die cōmis-
sarisen gheheten ende genemc referēdāres
Want sien moghen inder materie niet voor-
der doen. dan huer macht hem geeft. ende dā
huer mandement en commissie inhout noch
doen. noch geuen sentēcie of bonnisse. tegē
noch tot profite vā eenige vanden partijen.
Mer al hozen tghene dat die partiē sullē wil-
len segghen en proposerē. het sy bi allen pro-
testacie oft anders. en sy sijn schuldich alle in
ghescrijfte te doen setten ende te sluyten indē
sack. ende also ghesloten en beseghel metten
seghel vanden voorscreuen partijen wed bī-
ghen te houe. Ende daer om gelijc als bouen
ghescreuen is. en sijn si properlic anders nyet
gheheten dan referēdāres. A

¶ Hier na volcht die maniere. hoe dat die
commissarisen behozen ende sculdich sijn te

28
Wt in aut. de
referend. sac.
pala.

procedere ende doort te gaen in huer enque-
ste ofte ondersoek.

Capittel .L.L. lxxxvij.
Nu moechdi weten na dat commissarisen gegeuen sijn in sake bi macht hemliede daer op gegeuen ende gecommiteert biden hou. Die selue commissarisen om te credē in hueren voorscreuē enqueste oft ondersoek. so hebben sy alre ierst te doen dachuaerden die partijen voer hemlieden. bi verdachuaerdinghe ende commissie vā hem gegeuen. in welke commissie huer macht behoort int lange ghenat teert te sijn en bi seker doerwaerder of sersgāt vander iuredictie. daer sy mede vordachuaerts worden tot seker en behoorlike daghe Welcke commissie en mandement behoort int lāghe te begripē. hoe dat bider auctoriteit en crachte vander macht hemlieden gecommiteert en gegeuen. si verdachuaerden tot seker dage al daer ghenoecht ende gheassigneert bidē doerwaerder oft sersgant dese en dese. ten begheert te vā desen. A. erscher in deser sake. Of bi contrarie ten begheerte van dese. A. v. weter En oft also waer. datten erscher niet en dede dpe diligencie. ende behoorlicheit teghens desen oft desen also genoemt. om te sien of te vstaē die redenen vāden articulen en scripturen besloten. en beseghelt vāden houe open te doen antwoorden ende affirmerē die selue alst vā reden. &c.

Item die voorscreuen commissarisen toebehooren te sien en te horen tughen sweren inder sake of saken. voer de welke sij voer hemlieden betoghen sijn. Jē mogen noch die commissarisen sijn bziuen en ander munimenten. die in forme van getuigen gheproduceert ende geadministreert sulen sijn. ende hebben die namen en toename vanden personen. indien die macht vander commissarisen dat inhout en dair op gheuen reproces ende saluacien. indrent goetdunct die partie. Ende daer toe om te verdachuaerden tughen ten dage geassigneert bidē voerscreuen commissarisen. en daghen op dpe selue enqueste oft onbloec. te houden en te vvolgē mits incrimacie dat oft sy comen oft niet. partie verdachuaert. daer om niet bliuen en sal:

C lxxxv
dat totter waerheit vanden voorscreuen enqueste te ondersoecken en si geprocedeert: alst met redene behooren sal En weet dat vanden datum vander commissie totten dage ghenoecht in die selue commissie. die partijen te copareten voerden commissarisen. behoort te wesen .xv. daghen tijes. en tusschen den dach vāden exploit. en den dach geassigneert behoort te wesen chien daghen. oft anders den dach soude wesen on souffissant. oft onbehoorlic. en date soude inne vallen oppositie redelike nae den stijle vanden parlement ende sonderlinge de eerste commissie.

Item welke sersgant also beuolen oft belast vāde voerscreuen commissie behoort daer op te scriuē tge ne dat hi ghedaen ende geuonden sal hebben dat ghedaen ten daghe gheassigneert. partie die dese exploit heeft doen doen. partie aduerse coparant. behoort te presenteren sijn articulen ghesloten en beseghelt. begherende dpe selue open ghedaen te hebben. en die open ge daen wesende. hi is schuldich die te affirmerē bi sinen eede op die heilige euangelie vā god waerachtich te wesen en rechtuerdelic geraecte. ten naeste dat hi mach oft weet. en nade waerheit vāde sake en vāde materie subiecte na sijn beste wetenschap en macht. ende d vā die selue articulen indien hi eenige sake daer in wiste niet warachtich oft niet ghedighet hi soude doen roperen. en wt doe op dat die waerheit volcomeliker geraect soude wesen. ende geweten. en dat inder sake hy nyet administreren en sal. dan rechtuaerdige en getrouwe tuge. na sijn wetenschap en machte. noch en sal oec beletten tugen van partye aduerse. bi vresen oft anders. te comen deposeren ghetuygenisse der waerheit. bi wat we ghe dattet sy. ende aenden particulen vā partie aduerse. antwoorden. gelouen. oft mellaen die selue. ten naesten vander waerheit. d vā hi beste sal connen en mogen weten. en alsoe sult ghōc verstaen vanden eenen als vāde anderen Dat ghedaen. so behoort der partye ghelesen te wesen. inde presencie vāde voerscreuen commissarisen. alle die articulen. ende elck artikel affirmeren. indient noot si te af-

firmieren indyēt noot sy te affirmere. atwoert den int eynde vā elke artikel. tghene dat hy gheaffirmeert heeft eff geantwoort. vā welcke affirmacie eff antwoorde. gedaen eff volcomen partye behoort te hebben copie by extract. indien dat hie begheert Dat gedaen dē commissarissen sijn sculdich eff mogen procederen in audicien. eff examinacie vā tughe. op dat die partijen eens sijn of te vreden. in tegēwoordicheit vāden commissarissen dattet sy also wel in presencie eff in absencie als anders Tuggen verdachuaert of niet verdachuaerten daghe genoēt in die commissie. oft niet ghe noemt. op dat int eynde vā audicie namē eff toenamē gegeuen sijn. d reproces te doen eff saluacien indient noot sy. eff dat also gheaccordeert mogen de selue commissarien. hore eff examineren tugghen so wel vāb eender partie als vāb ander. assignerende elcken vanden partijen dach vā productie die eē naden anderen. dien tijt duerende van huerder macht.

¶ Wan partie n3 te vreden te wesen dat die tuggen hueren eede doe in huer absencie.

¶ Item oft gebuerde dat partijen n3 en wou den cōsenteren dat tuggen gehoert eff gheexamineert worden. also wel in absencie als in presencie. alsdan si soude moeten swere voer partie aduerse. teghens wien datse betoghen souden wesen: eff dat si ghereproceert oft ghe waert worden. diese reproceren oft wraken soude willen oft anders mē en soude daer nē mermeer te tijde comen reproces te doen Eff daer om eest also wel gecōsenteert in absencie als in presencie. te. op datmen int eynde teprocieren mach tot allen tiden indient goetdunct.

¶ Te hopen meer dan. x. tugghen biden commissarissen. op een artikel

¶ Item en behoren die commissarissen n3 meer te hopen op een artikel van. x. tugghen. eff indien sy daer op meer hoorden. dat surplus en soude wesen van gheente waerden. eff daer bi soudē si verliessen huerē tijt eff hueren arbeyt.

¶ Tugghen daer op ghehoort ende gheexamineert soe wel vāder eender partie als vāder ander.

¶ Eff of de selue partijen willen voort setten bzieuen in forme eff maniere vā getuige wel mogen sijt doen indient hē belieft Maer ierst eff voer al ist vā node dat partie daer toe geropen sy. niet tegenslaēde dat die selue partie ghecōsenteert hadde tugghen te hopen also wel in absencie als in presencie Eff die partie sal die bzieue hopen lesen in presencie vāden commissarissen eff daer af hebbē copie vāden beginsel. vā dē middel. eff vā dat eynde. indien dat zijt begheeren eff si mogen daer aff geuen reproces indient hem goetdunct. Ende die macht vāden commissarissen d3 inhout Dat gedaen eff die tuggen ghehoort. alsoe wel vāb eente sijde als vāb ander siden. bzieuen oec produites. eff voert ghebrocht alle d3 ghene dat in forme van getuyge is te helpen ende voert te setten reproces eff saluacien dē sanghen. so wel vāb eente sijde. als vāder ander indien dat die partijen dat ouergheuen oft bedwongen worden ouer te geuen. ende die macht vāb commissarissen dat inhout of des niet. die voorscreuen commissarissen eff partijen sullen hem bedragen van des te doe ende ouer te geuen. Die commissarissen mogen eff behoren te doen dachuaerden die partijen. soe wel eyscher als verwerer voer hem liede tot seker eff behoerlike dagen. om te sien sluyten dat proces. also eff bider maniere alst voer hē lieden belept geweest is Eff alle scrifturen eff munimenten daer toe dienende. besluiten in eenen sack. In welken sack behoort alle geset te sijn in presencien vāden voorscreuē partijen. so wel den eyscher. als den verwerer. met ten iersten partie vā dē voorscreuen proches verbale gelde als hier bouen gesept is. Eff alle dese saken besluten eff be waert metten segele vā elck vāden voorscreuen partijen ende die voorseide sake also ghesloten eff besegheelt eff daer toe gheeuangeliseert te wesen vāden voorscreuen commissarissen aenden voorseide partijen in den houe vāb heerlicheit. daer d3 die proches ende questie daer aenden eersten ende naesten dinghedaghe. na die voorscreuen sluytinghe ende signature vāden voorscreuen sack. om die selue te sien ontfanghen

oft sien wilen eff determineren tot behoorli-
ke eff redelike fentencie. geliker wijs alst van
redenen eff van rechte wege behozen fal.

Hier na volcht een exceptie te weten oft
die een vanden partijen. of alle beyde niet en
mochten gedaen hebben huer enqueste. due-
rende de macht vanden commissarisen.

Item eff oft bi enige auentuerre of inco-
uenient gebuerde dat den tijde eff macht vā
den voorszreuen commissarisen duerde enich
vāden partijen oft alle beyde niet en mochten
hebben ghedaē huer enqueste. daer bi dat sy
die tynge daer of si hem behelpen wille niet
gecrigen en mochten tot hueren wille. Ende
dat alsdā de voorszreuen heren commissarisen
om meere nootsake daer toe niet verstaen en
mochten. Weet dat om deser sake niet en be-
hoort te bliuen. die selue commissarisen en be-
hozen eff mogen sluten eff besegelen den sack
ghelyc alst voorszreuen is int eynde vā huer
commissarisen: eff die voorszreuen proces i sulc
ker staet alst was of wesen soude: sende tē ho-
ue aendē ouersten rechtters. Mer beyde die p-
tijen cōparantē indē voorszreue houe. indien
enige vā die selue waren eyshēde eff beghe-
tende aendē rechtters hebbēde tēt porogacie of
wettellinge. om hat eff volcomeliker te infor-
meren dat hof. eff dē rechter: hi is set met rechte
sculdich te hebbē na dattet bi dē relatie vāden
commissarisen. oft ands behoorlick bliken sou-
de. vādē onlede vāden partie die des begheer-
de oft oec soude des geschien moge indē dē
die partie des cōsenteerde. eff also machmen
maken tot. g. porogacie. mer de rechte mach
daer geuen pzeuice vā tide. ghelyc als hi sien
mach dat de sake begheert. ouer welke pzei-
en nēmermeer behoort te wesen mach vā cō-
missarisen wtgestelt. noch dnyneur eff die en-
queste wē ten houe gebrocht. vonnisse beho-
ret daer af ghedaen te wesen.

Vanden redenen dat die partijen mogē
allegeren voer den commissarisen.

Als macht ghebueren dat in deser ptie vā
den commissarisen difficultert daer op comen

mach: so weet dat somtijts gebuert dat de par-
tijen allegeren voer die commissarisen soe veel
redenen: dat si moghen celleren huer audicie:
eff alsdā indē datter redenen sijn aldaer mē
op behoort te stoenen. eff indien si commissari-
sen sijn ter plecke. sy mogen weder stellen eff
wē seyn den aendē houe: om dat sy bi malcā
deren geleghen sijn. op dat lichtelick daer op
mach gheordineert wordē. eff die sake weder
seyn den aen die commissarisen: d voer te pro-
cederen. Mer indien de sake sulc waer. dat
men daer op niet en behoort te stoenen. die
commissarisen en behoeuen niet te celleren. si
en moghen procederen. huer voorszreue au-
dicie eff enqueste. Mer wel mogen sy maken
in huer proces verbale mencie van d allega-
cie vādē partie. op dat int wilsen die proches
reden daer af gebuert. Eff oft die commissarise
gegeue sijn vādē houe vādē parlemēt. eff dat
sij in verre landē sijn. alsdā en behozen sy nē
te celleren huer enqueste. Mer alcht procedē-
ren inde selue eff die difficultert vā pte doet
seruiert eff setten indē sack vanden proches.
eff dat huer proces verbale daer af mēcie ma-
ket: eff alle te houe wē brengen op dattz hof
op al mach recht doen alst behozen fal. wāt se
te harde sake soudet wesen. dat d friuole cau-
tele of enige redene vā enighe partie. die com-
missarisen vā verre lādē cesserden huer en-
queste. wāneer als op alle ouer te brēgē rechte
mach gedaen wesen bi regule. Eff nochtans
behoort te wesen bi die commissarisen ghedeli-
bereert: oft si d eenige redē geallegiert behorē
te cesserē of nē. op dē die proces die daer en bo-
uē soude gemaect sijn nē en mach wesen fru-
stre. of defect. Item behoort elc vādē partie
te cōparerē in persone. indē die sake persone-
le is. oft dat si bi procuruer niet ontfanghē en
worden vādē houe. wāt dē commissarisen en
mogē daer af nemen oft toe doen. Eff is d sa-
ke die begheert dat mē bi procuruer mach cō-
pareren so behozen die partijen daer niet tegē
woordich en willen wesen. hē presenteren bi
procuruer. Eff het en is niet ghenoech. gehadē
te hebben procuracie te houe. men moet voer
die commissarisen hebben ende ouer geuē: wāt

aldaer sal mogen sulcke sake gheset en gear-
queert sijn: dattet noot is dat daer procuratie
sij. oft anders daer soude wesen defectie. Want
recht sal gegeven wordē opt ghene dat inden
sack geuondē sal worden sonder elcs te couere-
ren. en daer om eerst vā node en behoortlic. dz
procuratie aldaer gegeven sij. indient bi an-
dere: dan bi die proprette partijen daer ghepro-
cedeert ende veruolcht is.

¶ Vanden procuruer vanden coninc hē
te maken partijen tegens anderen.

¶ Item somtijts gebuert dat die procuruer
vā dē coninc oft die procuruer vā officie vā dē
houe daer of die cōmissarisen ghegheuen sijn
inde sake. hē maect partie tegens andere. Als
dan d' cōmissarie vā officie. hoe wel dz die pro-
curoer niet en quame voer dē cōmissarisen tē
daghe geassigneert. so behoort si hem te ver-
wachten noch default en begrijpt hem niet.
voor dat die procuruer inde sake yemant an-
ders heeft gesubstitueert. wāt die procuruer
vā officie en mach niet wesen ghecōsumasse-
ret daer d' datmē niet en weet wat nootlaec-
ke dat hi heeft ter cause van sijnre officie.

¶ Dat defaulte niet en mach gegeuē wor-
den. tegens den procuruer vā den coninc.

¶ Item is te weten dat tegens dē proccuroer
vā dē coninc niet gegeven en wort so lichtelijc
default als teghens and'partien om die onle-
den die hi mach hebbē d' sayte vā dē coninc.
Mer nochtans oft die procuruer gebrekeelijc
valt tot sinen dagē default mach gegeuē sijn
en mach stadt hebbē d' partie aduerse: ten si bi
also datten procuruer heeft seker noot onledē
om tsaite vanden coninc. en nochtans is hij
gehoudē dat te onbiedē en te doen weten tē
dagē dienēde behoortlic. oft anders hi veruult
in defaulte. also wel als partie aduerse soude
doen. En also wordet ghedaē bidē rade vā dē
coninc tot parijs. Dats te weten mōn heere vā
marez meester Jan kannaert aduocaet van
den coninc int parlement om die stede van
doornic. tegens den procuruer vā dē coninc
in cornelis. En daer op so geringe als eenige
sake gheset is in audicie voor commissarisen
Noch die cōmissarisen noch die partije tegens

wien de sake is om dē proccuroer niet en beho-
ren te schepdē vā dē houe. den proccuer vā off-
cie en heeft in die selue sake gesubstitueert ee-
nighe voor hē. om te procederen inder voor-
screuen sake als vā reden behoren sal. en als
dan teghens die voorscreuen substituyt ghe-
nomen mach wesen default en profijt vā de-
fault: d' waerdich te wesen also veel als scul-
dich is waerdich te wesen. wāt of den proccu-
rueer na dattet is in lauegaerde en frainde oft
van delict. sulc dat hi biden houe is adiunct.
en die sake is perindijns: als dan mach de p-
curoer leggen al dat ghene dat bi mijne par-
tie adiuncte ghedaen sal sijn: ick aduocere
oft verlicht bi mijne officie en te begere rechte
so verre als mi aengaen mach.

¶ Die eē partie te wesen diligēt en die and'
niet.

¶ Item eerst in sake van par-
tie die een tegens den anderen. en die eē par-
tie diligente is. en die and' niet. weet dat als
dan mach gheprocedeert wesen om d' par-
tie diligente en tot sijn sake gelijc als die sake
begheert. en tegens den defaultant om dat de
macht vā dē cōmissarisen niet en is dan tot
weder brengen. gelijc als voorscreuen is. en
huer cōmissie is. daer toe te procederen m' in-
timacie. comēde of niet. als dan sal gheproce-
deert wesen ten begheerde vanden diligente
Mer tot alle die daghen iudiciaren. Dat is te
weten alle die daghen geassigneert voor d' cō-
missarisen. de defaultant behoort te wese
behoortlic verdachuaert en geroepē voor d' cō-
doere vanden huyse. oft aldaermen die cō-
missarisen huer audicien doen. Ende indien
of hi coemt oft niet: die cōmissarisen behoren
altijt te procederen in huer productie. en van
alle dies mencie te maken in huer proces ver-
bale. Want weet datmen also wel behoort te
dachuaerden tot elcken daghe: als totten eer-
sten. want si alle dienen ter sake vander au-
dicie. ende alsoe wel die een als die and'. En-
de oft anders ghedaen waer. dat hof soude dz
proces te nyente doe en soude die houdē voer
inutile.

¶ Datmē niet appellerē
en mach vā den cōmissarisen vā dē plament
¶ Item moechdi weten dat vanden cōmis-

larisen gheordineert vāden parlement nyet en behoort geappelleert te wesen. En̄ soe wie appelleert van hem: sijn en souden daer ō niet cesserē noch af laten in haer audicie. Want men niet meer en mach vā hē appelleren. dā vandē parlement diese cōmitteert. En̄ alsoe werdet geseit bi arrest vandē parlemēte: om die cōmissarisen die geordineert werdē vādē parlemēte. om die stad vā doornic. en̄ ō dre vrouwe van rachte. Inden iare. M.ccc. xxi. Mer vā and cōmissarisen gegeuen vā houe subiect. mach wel wesen geappelleert. Ende alsdā moetmē differeren die cōmissarisen en̄ wē seyndē die saken te houe vā daer si ghecōmitteert sijn om twifel te attemperen ende dat is die alē sekerste. Item ghi moecht weten. dat oft die commissarisen ghegeuen sijn biden parlemēt. sijn en moghen niet procederē so lange alst parlement sittende is: tē waer by also dat haer macht inhoudende waer. parlement sittende oft nyet. soe weet dat somtijts mach geappelleert wesen tot een vādē commissarisen. oft tot alle beyde. En̄ oft die commissarisen dat sien oft mercken. sy behoort te cesserē en̄ wē te keren te houe en̄ het is haer eere dat si des doen. En̄ nochtans oft die rede ne sijn friuoles. en̄ die opposant nyet en woude procederen op protestacie te onthoudē sijn oppositie. en̄ oft die oppositie gheuondē werde friuole. Soe weet dat hi bliessen soude sijn productie. en̄ soude bliuen in perikel van die sake: en̄ daer om eest groot perikel te allegieren regens die cōmissarisen oft haer cōmissie sonder seer grote sake. en̄ datmē seker is sijn oppositie en̄ sake waer te maken. En̄ daer ō behoort aldaer gheprocedeert te wesen bi protestacie. Want het is alte grote perikel te doē cesserē die audicien om dē twifel oft vrees die daer af valt. te bliessen dē tijt aldaer geordineert en̄ oec gecōmitteert. want so wie friuolic oppoleerde. hi soude hem seluen alsdan setten in groot perikel van sijnre audicien te verliessen. etc. ¶ Daer af ic sach dat in een sake hangende int parlemente. werde gegeuen twee partijen van cōmissarisen. die eē vanden parlement en̄ die and vāden lande.

Dats te weten die een om een vandē partij. en̄ dander om die ander partijen. Ghebuerdet dat een vāden partijen waerte een vāden cōmissarisen segghende dat hi gheweest hadde vanden rade van die ander partij. etc. Die cōmissaris gheuolende sekerlick dattet also nyet en was. om sijn eere te bewaren. hy en woude niet vorder in die audicie gaen. eer hi beradē was metten houe. so werde hem gheraden dat of die partij niet en woude segghē van sommierlic dat hi mocht wesen vandē rade ende collacie van partij aduerse. dat hy daer om niet laten en soude te procederen inder audicie daer op. wāneer dat hi met sayte niet en soude willen allegieren. en̄ die and partij woude dat hi alsdā procedeerde. En̄ of die proposant op die suspectie niet en woude procederē: dat soude wesen tot sijn perikel en̄ tot pikē vā sijn audicie. en̄ daer ō mach bliken dat in een sake wel mach wesen. ij. partijen vā commissarisen. alle gegeuen vāden houe. aldaer die sake en̄ materie begeert. En̄ die saecke hanghende dat is te weten. die eē cōmissaris om die een partij. en̄ die and ō de ander partij. ¶ Item mogen noch wel gegeuen wesen twee partien vā cōmissarisen in een sake. en̄ diuerse cōmissarisen gelijc als. ij. van eente sijde. en̄. ij. van die ander sijde. En̄ also werdet gedaen indē houe vādē plamēte in een sake hanghende tusschen edele gherijē vandē steene. en̄ willem bihollaert in saecke van delict. welke partijen waren vā toznelis. en̄ werden gheset int saiten vā cōmissarisen gegeuen biden houe. dats te weten vā sijn sijde vanden voorscreuen bihollaert eyscher werden gegeuen commissarisen meester ian van punage. en̄ meester ian van artops. beyde heren vanden parlement: en̄ om der sijde vanden voorscreuen vanden steen verwerter. werden gegeuen commissarisen tot sijnre begheerte ter plecke in toznelis. Dats te weten meester iacop van labbe. ende vint botelgiers: op die tijt baciliu van tournelis. ende bi elck vanden commissarisen werdē ghe daen die enquesten tot sijnre partij begheerden. en̄ weder gheseynt te houe. en̄ daer op ghe

geuen daert niet rechte toebehoorde.

¶ Hoe dat commissarissen sculdich sijn te bewaren die stile vanden houe.

¶ Item ghi moecht weten dat commissarissen behoren alsdan te bewaren die stile vanden houe. daer af si gegeue sijn. en o die redene daerom aldaer die desclie vanden sake soecken moet teynde en vōnisse. En oft vooz hē lieden gheproposeert waer. sake die beletende vooz te gaen in audicie. sy en behoren haer audicie daer op n3 te cesserē. Mer sijn sculdich alsdā te procederen. mēcie makende vā den allegacie vā partie in haer proces verbaale. op dat so wāneert al ghebracht is te houe. recht mach daer op gedaen sijn En of die partijen dat niet cōsentieren en woude: so mogē die cōmissarissen hē ordineren te scriuen haer redenē diesi daer op wille māntenerē voert te brengen: tot sekeren dagen. en die selue sēte indē sack. op dat rechte daer af mach ghedaē sijn biden houue. ende dat dpe audicie daer om niet en cesseret. noch om simpel accessore en dat die waerheyt en sy geweten. nae dattet geen sake en waer vā sulck effect in d saecker: dat die cōmissarissen sien souden. dat gheē dat si daer af deden int voldoen vanden audicie. en werde te npeute geset biden houue. wāt alsdā souden die cōmissarissen schuldich wesen die sake wed te stellen te houe. en partijen daer op vādachuaert wesen de tot seker dagē. om daer af te determinerē biden houue. als by den rechter En alsdan hangende dies. so behoren die cōmissarissen te cesserē in haer audicie ter tijt toe: dat biden houue aldaer gheordineert sal werde. en anders en sijn die vootscreuen cōmissarissen niet sculdich te cesserē En daer om ist seer vā node in een sake te geuen wile en expres cōmissarissen. en dat si spē mogen waer ome si sculdich sijn te cesserē en waer omme niet Vāt ands een losse oft subtilē soude doen arresteren oft vthoenē die audicie bi loofheit oft subtilē weghen.

¶ Item somtijts gebuertet dat die eē partye bi cautele niet en wil dat dpe artikelen open gedaen werden: en alsdan ten begheerte vāder and partie. so behoren sy open gedaen te

wesen. en vooz geprocedeert. ten waer bi also. dat die partijen cōtrariant allegierden saken so euident oft euechdelic dat die discretie vāden cōmissarissen geuolde dat die sake al daer stadt hadde. gelucker wijs alst voerscreuen is: en o sake die niet redenen niet ontfaclic en is en behoort niet vōest te wesen. Mer indien hi allegierde dat die sake onbeseghele waer. hoe wel dattet gheboden waer. oft die articulen onbelegelt oft geselegt vā onbekende seghēle. oft also gheafficiert oft vduplert. datmen daer niet en kende prince noch oerck forme oft and gelike saken die ontfaclic sijn: Alsdan hebbē die cōmissarissen redē te cesserē so langhe dat daer inne voozsiē wert bide houue.

¶ Te affirmeren articulen.

¶ Item oft die een vāde partijen n3 en woude sweren te affirmeren en te antwoorde aē den articulen. ten waer dat hi seer euidentē sake dedende. waer o die cōmissarissen behorē te cesserē. wāt daer af valt luttel excusatie die ontfanclic sijn Mer behoort daer af te wesen geprocedeert ten daghe dienēde o dē diligente Het si te affirmeren oft te antwoorden En of die and partie ten dage daer toe geset en geordineert niet en doet sijn behoorticheyt te affirmeren oft te antwoorden. en die partie diligente begheert dat hi bi sijnre negligencie ende defaulce daer af vōsteken si. en wtgesloten nae dattē dage geassigneert hi des n3 en doet en dat sijn redenen alleē bliuen ongewaect en niet regens geset. en daer af behoort hy te scriuen. en die and partye daer regens seit en wil redenē choenē ter contrarie. weet dat op dese geset die cōmissarissen behoren weder te stellen die sake te houe. en partijen daer op seker en behoortlichen dach betepkenē o te hebben determinacie vanden sake. wāt het is wel een sake. om te cesserē die audicie. so veel alst wesen mach alle dat gene dat daer op soude gedaē wesen. soude moghē wesen te voldoen die audicie. o die negligent dpe geset mochte wesen en gherekent vooz niet. En daer o eest wel behoortlic dat sulc twifel wedgheleit si te houe En of hi affirmerē wil. weet dattet niet en behoort gehenget te wesen die partie tanc

woorde. dā op die sake vādē propoest gebaē vādē artikel. in ghelouē of te waken sonder valsche noch glosieren sijn antwoorde. Ende ands en is die cōmissaris n3 sculdich te laten doen oft ands het waer twifel te late geue in der sake. effi maken als npeu we artikel. wel ke niet en behoort gehenghet te wesen.

¶ Vanden partijen te eyschen respōt. dte antwoorden tot eenen articule.

¶ Itē oft gebuerde dat eenige partie npe en woude āt woorden tot een artikel. effi daer af eyschede respōt d hē te berade. Mē ist hem sculdich te geue: tot des āderē daerhs toe. Effi of hi alsdā noch niet en woude āt woordē. die commissarisen behorē hē te sōmetē bi eerste. ande effi derde reple. d3 hi āt woort effi voozt gaet alst behoort. Mē ands sp sullē daer inne procederē alst redelic wesen sal. Alsdan en sijn die cōmissarisen n3 meer sculdich te cesserē. Mer behoort geteykent te wesen. tegē de articule in dē merginē vādē rolle vādē articulen. die sōmanie die daer af gedaēge weest is: effi hoe dat hi daer op n3 en heeft willē āt moir den. Effi n3 te mi die cōmissarisen sijn voozt gegaē. effi die discretie vādē recht mach daer in voozlien. effi dats gebaē tēn eynde. dat int vifeteren vādē proces daer in geordineert sp alst behozen sal. &c. Itē so behozen die cōmissarisen te hebbē eē clerck in haer audiclie. die dē partiē belieft. de welcke sp sullē doē swerē op die heilige euāgeliē. in presencie vādē partijen. dat hi getrouwelic doē sal tsaite. vādē voozscruē enqueste oft ondsloet. son3 sauor noch hate vādē eēre side oft vā dāb. Effi dat hy heelen sal dat secret vādē sake. effi dat hi aldaer wesen sal tot alle die dagē graffigneert. behoudelic nootonledē. die welc hi soude doē weten in rīde. op d3 die partiē daer inne npe en werdē bescadicht noch geperturbeert i eenighet manier. Itē de forme te antwoorden is. gelouen of waken negatiue oft suppositiō oft in partinēte. Mē indiet die artikel vā rechte waer. dat valt indē discretie vādē ghenen diet antwoort effi indē dachuaert vādē articule. Wāt ands en mach gheē goet ondwis gegeuen sijn. effi nochās is daer af ghetraete

ret in desen tegē woerdigē volumē. aldaer v3 getoent is te procederē in deset sake. indē cūgeteykent biden ghetale van. xl diē.

¶ Item in dit stuc is ghenoech behoerlich te doen. Dats te wetē ic make protestacie dat ic antwoorde tot articule negatiue. oft tot articule suppositiue. oft tot articule vā rechte āt woort in pertinēte oft dbehoorlic. dat des n3 en sp gereket voozt āt woordē dpe hinderen of scadigē mach dat recht vā mīnte sake. noch priediclie dragē. begherēde copie vādē distamatozē effi āt woordē vā partiē aduerse. welcke sake hē behoort gegeue te wesen biden cōmissarisen.

¶ Vādē daghe gheaffigneert aendē partijen. biden commissarisen

¶ Item die cōmissarisen behorē te assignerē aendē partiē seker dagē vā production. ende eerst aendē eyscher indē sake. effi te sien sweert die geturgē. dē vādē anderen oft intimacie dat oft si comē of niet. partie die dach hebben sal. men doet sweren. effi sal gehoozt wezē inder saecke. Effi indien partiē aldaer coēt mer behoort die getuge oft getugē te doē swerē in sijn presencie effi alsdā behoort hē geuraechte te wesen bidē cōmissarisen. oft hi tegē die getuge pet weet te seggē. waer om si n3 gehoort en mochten wesen om die partie die teghens hem beleyt. Ende oft hi daer eenige reproche oft wraecke weet te segghen dat waerdich si sulck dat hi woude oft mochte wesen. tē waer dattet waer reproche oft wraecke dpe ghetuyghen begheerden men behoort te doen bringhen bi ghescrifte ende setten int proces ende die saluacien vān partie. op dat biden houē ghespen mach wesen ende daer om en soudet niet bliuen die ghetuyghe en soude gehoozt wese om sijn depolicie waerdich te wesen. het ghene dat waerdich behoort te wesen met redene. Maer oft dpe ghetuyghe bekende den reproche in presencie vādē commissarisen. sulcke dat hy niet recht niet en behoort ghehoort te wesen. alsdan die commissarisen en behozen hē niet te hozen. ende behozen daer af te maken mencie in haer proches

Folio

verbale. Mer dese materie en behoort n'z die-
kent Vāt bi generale reluge vā deser mate-
rie ist geaccultumeert. dat die partijen accor-
deren: dat de getugen mogen gehoozt wesen
also wel in absencie als in presencie. en nyet
gedachuaert. bi also dat int eynde van audi-
cie elck heeft name en toename vādē getuge
beleyt en gehoozt. vā d' eenre sijde en vā d'
ander en dat si mogen geuen reproces en sal-
uacie. en alle dat ghene dat tot forme vā pro-
ces behoort. het si tegens personen gehoozt of
bzieuen. en deser forme behoort hemlieden te
wesen geaccordeert bidē cōmissarisen. en be-
hoozt die proces verbale daer af expresse mē-
cie te maken. So weet dat die forme die ghe-
tuyge te doen sweren: en die te examinerē sul-
di binden inden rubrike daer af mencie ma-
kēde. die spreekt vādē getuyge en van haer
examinerē. &c. Maer die cōmissarisen be-
hozen hem wel te wachten. dat op eē artikel
sy niet meer en hozen dan. x. tuygen Vāt die
regule vā recht des verbiet. en en soude nyet
waardich wesen die depositie daer ouer ghe-
daen.

¶ Itē die cōmissarisen behoort te
wachten dat die depositie vā den getuyghen
geset wert in gescrijfte in schone forme. en d'
elck bi sōd. en dat die getugen seggē die saec-
ke. hoe sy weten tegene dat sy getuygen en oft
si des weten. bi dat sy daer teghen woordich
gewees sijn. oft bi hozen seggen. in wat tide
in wat plecke. tot wat dage. waer d' en waer
in oft si gebedē sijn des te seggē. oft d' si daer
af gehadt hebbē ghiste oft gelofte. Vāt getui-
ge die geen sake en gheeft vā sijnre depositie
op sulcke depositie en salmen niet vertoeuē.
Itē oft enige bzieuen gehoozt sijn in forme
vā getuge. als dā moetmē partijen roepē d' die
te sien ouersetten. en behoort daer af te hebbē
copie vādē begiselen en vā teynde alleē. op dat
indie hi daer tegens eenige reproce geuen en
maken wil. dat hi die makē mach. en is ghe-
noech te stellē in getuge die copie op d' die ori-
ginalen gebracht sijn vooz die cōmissarisen
en partijen. tegens wien dattet is te doē. en dat
collacie daer af gedaen si in presencie vā par-
tien. oft saken diemē in getuyge set. ende te

tuych en hoe dat die origin alen gehouden en
gesien sijn tot sulckē dage goet gans en gaue

¶ Vanden sluytinghe vanden sack.

¶ Item hier nae volcht die sluytinge vādē
sack. Vweet dat die cōmissarisen als haer en-
queste gedaē is. behozen te doen dachuaerdē
die partijen vooz hēliedē tot sekere daghē. en
aldaer behozen si te hebbē alle tproces en alle
saken op hem seluen. en behoort op elckē vā
den saken opten rugge gheteykent te wesen
biden ghetale van. A. op welke stuck be-
hoozt een brieft te wesen contrē rolle. aenden
proces verbale. vā stuck tot stuck. en oeck alle
te choenen aēdē partijen. en in haer presencie
behoort al geset te sijn indē sack. en die sac ge-
sloten en gesegelt metten segel vādē cōmissa-
risen. in die presencie vādē partijen. En d' ge-
daen die cōmissarisen behozen die partijen te
assigneren en dach beteykent te houē. d' te siē
ontfangē die enqueste en die selue rechtelijc-
ken te wesen. en proces verbale behoert daer af
vā als mēcie te maken en behoort te cōclude-
ren En vā dier tijt af behoort die macht van
dē cōmissarisen en die proces verbael gheeyne
te wesen: hoe wel dat haer tijt vā macht noch
niet en waer geexpireert. wāt sy om gheē an-
der saken macht en hebbē. dā om die enque-
ste te doen. en te voldoen En na dat si die slui-
tinghe vādē sack. en die dachuaerdinghe
die welc si doen den partijen te houē. d' te sien
wisen den seluen enqueste. als dā so is haer cō-
missie gheeynt: want si alsdan weder te houē
gheseynt hebben. &c. En oft ghebuerde dat ee-
nighe vanden partijen niet en wouden alsoe
concluderen den sack te sluyten. ende weder
kennen haer stucken. weet dat die commissa-
risen daer om niet laten en souden totter slui-
tinghe te procederen Mer het waer vā node
dat si mencie maecten in haer proces verba-
le. en dat sy schreuen. hoe dat sy hem daer toe
behoorliken verdachuaert hebben. en d' re-
denen die partijen allegeren souden vā nyet
te sluyten ende alle te setten ende te sluten in
den sack vanden proches. so dat biden houē
daer in vooz sijn wert. En desgelijcx behoort
dan te wesen in default vā niet te cōparerē: te

daghe vander sluytinghe.

¶ Dat inhouden vander macht vanden commissarisen. **¶** Capittel. L. lxxxix.

Die macht vā dē commissarisen behoert in te hōndē dese forme. Cristan vā dē bossche ridder. here vā samerhon ende rincheual. raet vā dē conf. effiregierd vā dē baelliuscap vā dē mēdops: effi vā cornelis: effi haer toebehozen. Men sōen wel gemidē dese effi dese. **A. A. ac. mānen** vā dē rade vanden houe des coninc. in dē stede effi stadt vā doornic. **Wā** bidē accoord effi cōsent vā dē partijen. **Dats** te weten vā desen. **A. epfcher** teghens dese. **A. vermerer:** die welc inden gescliff effi proces die sy hebbē indē voorszcreuen houe sijn gheordineert in sayte cōtrarie effi in enqueste daer op te doen. gelijc als bi dē scrifturen vā dē eēte partie. effi vā die and v blikē sal de welke wi v sendē sullen besloet effi besegelt on d' sleghel vā den houe. **Soe** ontbidē wi v effi gebieden dat partijen gheroepen voorsz v liedē. die selue scriftueren effi redene geopen: ghi die doet af firmieren effi antwoorde gelijc als regule vā recht dat begheert gedaē te hebbē: doende roepen effi dachuaerdē voorsz v liedē alle die getuigen. die de voorszde partijen v sullē doen geuen effi begheren. d' gheruygenisse der waerhē te draghen inder voorszcreuen sake.

¶ Item te doen sweren die waerheit te depoſeren oft te seggen. hēliedē te examinerē effi te horen. met allen brieuen effi munimētē die sijn belepen sullen willen. Ontfangē die proches effi saluacie indien dat die partijen enige gheuen willen effi cōcluderen in enqueste sluiten die enqueste. effi proces daer op gedaē: effi aēdē partijen dach betepkent. effi weder keren te houe. om die voorszcreuen enquesten te sien ontfangen effi wōlen tot behooplīken eynde ende redelike. **Effi** alle des gedaē te hebbē. binne dē tijt vā dze maēden inclups. ghelijc als de stijle vā den parlement dat wt wylt. **Dat** is te weten die eerste productie. binnen welkē tijt geaffirmeert effi geantwoort sy ten voorszcreuen articulen vā dē eēte sūde effi vā dē andere. **Die** andē maent om die andē productie. **Effi** die derde maent om die laetste effi der-

C lxxxix
de productie. indien die partijen gehoord vā beyde sūden. biden voorszde houe. bi prorgacie oft delapment. daer in niet voorszien erwert. **Wā** des te doen geuen wi v macht dē biden effi beuelē allen iusticiēren effi officieren vanden voorszcreuen baelliuscap. **bidē** effi begeten allen anderen dat sy v des doende naerstelliken obedieren.

¶ Dat inhouden der commissien vā dē voorszcreuen commissarisen.

¶ Die commissie vanden commissarisen de hooft te wesen also ghecauseert effi gheintituleert sulcke. **ac.** Commissarisen ghecommitteert effi gedeputeert bij edele effi mogende heren. mēn here den regierder vanden baelliuscap vā doornic effi cornachis. **Andē** eersten sērgans daer op versocht saluyt. **Wā** hebben ontfangen die brieuen vā minen heere dē regierder ons geuēde macht vā commissarisen in dit stuck. daer af dat inhouden hier na volcht. **Cristan** vanden bossche ridder. **ac.** bē cracht vanden welken brieuen wi v bēbieden effi gebiedē dat ghi ten sloec vā dese. **ac.** verdachuaert tot sulcken dage. **ac.** dese. **ac.** voorsz ons ten dage vplghēde: die wi vaceren sullen indē audicie vā dē enqueste sien effi horten die articulen ons op haer gescliff effi pches gheseyt ghesloten. ende beseghelt. die selue sy affirmeren. ende daer op antwoorden als regule vā recht des begheert sien sweren dē gheruyghen. diemen belepen sal willen. brieuen oft munimenten sien belepen oft hore indient vā noode sy. **Concluderen** in enqueste ende audicie. sien sluyten die voorszde enqueste ende audicie. ten daghe gheaffigneert weder keren ten houe alst tijt effi behoortlic wesen sal indē forme effi maniere alst is gewoonlick. **Ende** bider macht ons ghegheuen ende ghecommitteert moghen wi ende behoren des te doen midēs intimacie dat indē sy comen oft niet. wi sullen procederen in dē voorszcreuen enqueste ende audicie alst behoren sal met redene te doen ende dair mede. **dachuaert** ten voorszcreuen daghe ende dagē volghende vā onser voorszcreuen enqueste alle die getuigen die op v geepicht effi begeten

ullen werde te verdachuaerden. d' getuyghe te dragen der waerheit in d' sake so verre als sijt weten. En van des te doen soe gheuen wi v macht. &c.

¶ Dat inhoudē vāden rescriptie oft ouerscreuen vanden voorszcreuen sergant.

¶ Die rescriptie vāden sergant behoort sulc te wesen. Men eerbaren efi wilen minen l'pēgen hēre mōn meesters dese. &c. ¶ Eere dienste efi reuerencie met alle obediencie. mōn lieue heren. v belieft te weten. dat ic ontfanghen hebbe een cōmissie. dooz die welcke dese mōn rescriptie ghehecht is. vā welcke cōmissie ic d' die te interineren. ten vloet vā desen. &c. ghe-noemt in d' voorszcreuē cōmissie dē derden daghe in mey. ic mi transporteerde in d' stede vā sinte amant. aldaer mi gheseyt wert dat dese &c. woenachtich was die welcke in d' presentie vā desen. &c. sergant mi verleent d' te sien doen mōn exploit biden prouoest d' seluer stede. ic verdachuaerde dese. &c. te cōpareren tē daghe beteykent in mōn voorszcreuē commissie. dooz v liden tot doornic. inden huse van desen. &c. aldaer ghi vercozen hebt te houdē. ende te doen u wer audicie. te sien doen efi volcomen dat inhoudē vā d' seluer cōmissie efi al bid forme efi maniere als bidē seluen behoort gedaen te wesen. Die welcke mi antwoorde. dat hi wel gehoozt hadde tgene dat ic gheseyt hadde efi begheerde an mō te hebbē copie vā mōnre commissie efi rescriptie. dat welcke ic hem cōsenteerde. so verre als ic dat niet redene mochte oft sculdich was te doen.

¶ Item ten versoelcke vanden voorszcreuen dese ghenoeit alst voorszcreuen is in mōnre commissie. ic verdachuaerde oec dese. &c. ten voorszcreuen daghe ende plecke. om te depoleren efi ghetughe der waerheit te geuen inder voorszcreuen sake. Die welcke mi antwoorden. dat si hem wachten soudē van mēdoen efi hoe wel dat mi meer and' tuigen genaemt waren te verdachuaerden om d' voorszcreuē dese. &c. Nochtans om sekere nootaken d' ic hadde. aengaēde mōn officie vā sergaterie efi d' dē conic. Ic en mochte op dese tijt n' mee te verdachuaerden. Maer si begheerde wel op

mi dat icse tot anderen dagen soude verdachuaerden. welcke saken ick hē cōsenteerde. Alle des certificere ic v bi deser rescriptie. geseghelt vā minen segghel. die welcke ick ghehecht hebbe aen dese tegen woordige brieuen. In kennisse der waerheyt. &c.

¶ Die maniere d' te maken sijn pces verbale.

¶ Capittel. LX. xi.

D' forme vā dē proches verbale. behoort sulc te wesen: In dē iare. M. CCL. lxxxij. op sulcken daghe. V v commissarisē gecōmitteert efi gedeputeert in dit stue ontfangen hebbende die brieuen vā edelen efi mogende hēre mōn heere die regierd van tornachis d' geuēde efi attribuerende macht van commissarisen. dair af dat inhoudē hier na volcht. ¶ Crisan vāden bossche. &c. Welcke macht geuondē sal werde in dē sac van desen tegen woordigen proces geteykēt opten rugghe bi A. Vt crachte vā dē welcken macht. &c. wi ten versoelcke vā desen genaemt in dē voorszcreuen macht cōmissie ghegeuen hebbe gaende tot sekere serganten vā den coninc om te verdachuaerden de gene die te verdachuaerdē sijn. Welcke cōmissie efi rescriptie daer af gedaē gheuodē sal werde in dē sac geteykent optē rugghe bi B. Efi des gelijcx om partie aduerse macht vā commissarisen commissie efi rescriptie d' geuondē sal werden in dē voorszcreuen sack gbeteykent opten rugghe bi sulcke tekenen &c. Efi also vā stue te stue. so veel vander eend' sijde als vā die and' sijde: alle setten tekenen: efi scriuen alle daghen gehouden bijden voorszcreuen commissarisen: tot int upstien toe vāden sack.

¶ Hoe datmen behoort te euangeliserē d' proces wāneer alst geconclueert is.

¶ Capittel. LX. xii.

D' forme te euangeliserē d' pces is die euāgelie ghiedē eē cedulle die behoort te wese gecōsigneert butē dē sac die also behoort i te houdē. Alē edele ende moghende heren mōn heere die regierder vanden baciliuscapen. &c. dese ende dese. &c. commissarisen gecōmitteert efi gedeputeert bi v inder saken hangende inden houe vanden coninc te doe

nic. In welke sake wi v doen te weten. dat wi hebbē geprocedeert en voort ghedaen o te onsoeckē die waerheit vā sake also nae stelic alst ons mogelijk is geweest. En dat bi der macht ons daer op ghegeuen. dat wi des mochtē en sculdich waren te doe gelijc. en dy bi proces die wi daer op gedaē hebbē de welcke wi v wē senden besloten en beseghelt vā onsen segelen sal mogē bliken met die voorsayde partijen daer op verduchuaert tot sulke daghen. &c. voer v oft vwen stadthouder indē voorscreuen houē. om te sien die selue pches ontfangen en daer inne voort procedere alst behoerē sal. gegeuen te doornic op sulke dach.

¶ Vanden arbyters.

¶ Capittel. L. xij.

Arbiteurs sijn gesept na opinie vā som miche arbiters en na opinie vā andere arbitratoers: en na opinie vā and minlike paymakers. en na io. an. sijn sy ghelept de ghene die bidē cōsente vā partijen sijn gerozen ende op peyne vōddē en gestipuleert te houdē. het ghene dat si doen sullē oft willen doe vāden geskil tusschen hēliedē. Of ands arbitrages is een wille oft machte gegeuen enige diē aē nemen wil te determineren. en pronunciere opt geskilte vāden partie. het gene dat reden daer af wē wist. Soe weet dat so wel als dīe rechter determineert tot sentencie so behoren arbiters hozen en geuen trecht aldaer dattet behoort so moechdi weten wat differēcie datter is tusschen arbiters en arbitratoers. ende minlike cōpositoers Arbitres en mogen indē sake hem gecōmitteert en gesubmitteert anders niet procederen dā by regule van rechte bewarende na dattet gealligeert oft voor hē betuycht is. Vāt ge tractaet en mach noch en behoort hi daer inne te doen. niet meer dā den rechte En en behoort niet te hebben meer fauor oft gonste totter eenre partie dā totter andere Mer alle te laten gaē nae regule van rechte. Arbitratoers is de ghene. die vā sake is belast tot sijnre cōsciencie. regule van rechte bewarende oft niet. en mach die partje appointieren na dattet hem goet dūct. Minlike cōpositoers oft paymakers sijn de gene

die biden cōsente vāden partijen hēliedē accōdereren en vereenigen. bi haer cōsente en dēnē heyt. Dats te seggen dat elc vā desen partijen wel weet wat hi daer af behoort te hebbē vore die wtsprake vā minlike cōposicie.

¶ V moechdi weten dat arbitragen is aē genomen oft compromis oft gheset. want bi alle dese namen machmen se noemen. ende en is niet waerdich. ten sy dat hi gesūdeert sy op iij. fundacien. Dats te weten dat daer si trouwe peyne ende dach. Daer behoort te wesen trouwe om dat tot warachtich compromis. moeten die partijen hem vōbidē bij trouwe te houden tghene dat die arbiteren sentencie sullen. noch moet al daer wesen dach prefixte en genoemd. binnen welkē sy behoerē gheset ghesentencieert en gedetermineert te hebben en ouer welken dach. die arbitragen niet ge dueren en sal. mer sal tot dien dage wtgaen. Noch moet aldaer peyne wesen geordineert: want so wie gebzeclīc waer te ondhoudē dīe arbitraghen. hi soude moeten vualen in de peyne daer inne begrepen En oft een vā desen drien saken gebzake in cōpromis. het wa re onsoeffsant en is niet te houden noch te cōserueren Die arbitragen aengenomē bi den arbiters si behozen te doen scriue die cōpromis. en behozen daer af te heffen brieuen vanden rechter oft vā tabelion Vāt ands dārbiteurs soude procederen onbehoorlic Dat gedaē si behozen voer hē te assignere partijen sekerē dach en behoorlic i eerlike plecke daer si vī comē mogē sonb vzele noch twīfel. en dat bidē cōsente vā dē partiē. Vāt indīet anders geschiede die partie die ten dage nyet en cōpareerde. soude hebbē rechtuaerdige onleden Vāt ten daghe gheassigneert in arbitragen. daer inne sijn begheert dīe solemniteyten Dats te wetē dē dach. die plecke. ende die vze. of ands indīet daer gebzeclīc in waer en dat die eē ptie nē en cōpareerde hi soude daer af wesen geexculseert. en die redē is. dat indyē sijn en vclarē de saken voorscreuen. die partijen mogent qualic weten. o dies willen dat dārbiteren niet en hebben ghebinghen noch ghewoenlijcke daghen als die rechters doen

20
Hic facit differentiam inter arbitratores et amicabile cōpositores. sed i veniente idē sunt. l. societas. §. arbitratōri. ff. pro socio et. c. quita uallis de iur. extra et ibi per dos

20

Wt. C. de ar.
bi. l. i. §. i. nec
a sententia ar.
bitri appella-
tur qd ex ea
actio nō orit-
ur sed metu pe-
ne paret dū
nō promittit
sibi sit de iure
pctm l. nia la
sa sit intra ter-
minū p. p. m. l.
f.

vide. c. p. l. ca-
ta de testi. v. l.
vl. C. de testi-
bi. l. i. d. ubi
lat. p. batur

Hoc qd de hic
de appellatio-
ne nō ē veri
arbitro nā ab
arbitro ap-
pellari nō po-
t. i. C. eo f. in
arbitratione ē
dubiu an p. i.
u. suetoe pot
sit renūciari
reductioni ad
arbitrium ho-
ni viri

C. de tpo. ap-
pella. auctēti-
f. tū in medio
Ista auctenti-
ca nō loq. de
appellatōe i-
terposita a se-
tētia arbitri
f. de q. p. dēn
cō. p. m. l. i. in
medio cāe ap-
pellatōis iter-
tēto tpo ista
cie illi? appel-
latōis nō labi-
tur q. tūq. a
iudice auctēti-
p. p. omittam.

In haren houe So weet datmen nismant en
mach bedwingen te wesen arbiters. tē sy dz
hem belieft. Maer als hēt aenghenomē heeft
de rechter mach ende behoort hem te bedwin-
ghen voozt te gaen inden arbitrageen ende
voozt te procederen duerende den tūt vā ha-
re macht Ende die machte gheexpireert. die ar-
bitrage is gheheel en al te nreute en en hebbē
niet meer macht. En men en mach noch en
behoort hem vorder te dwinghen En indien
dat sy binnen haren tūt niet gedetermineert
en hebben tot sentencie diffinitive. oft tot ap-
pointement tusschen die partijen Vveet dat al-
le dat ghene dat vooz hem lieben gedaen ghe-
weest is. is gheexpireert en niet waerdich. nē
mermeer weder dair op te keren. hoe wel dat
sy ghehoert en geexamineert haddē. eē groot
deel vāden gheturghen ende noch ghehoort
reprochen en saluacien. oft daer vorder ghe-
procedeert hadden tot recht te segghen. soe en
waert niet waerdich. nae dat binnen haren
tūt ende machte die sake niet en waer gedeter-
mineert. Ende daer om so wye
wōllē hē doen wil. hi behoort te doen bi sul-
ker vooz waerde of forme ende maniere dat
indient ghebuerde. dat die arbiters niet eens
en wacen van recht ghedetermineert te heb-
ben den tūt van haer macht of dat sūt n3 doē
en mochten om wat sake datter waer. dz die
proces vooz hem lieben ghebaen. inden state
daert in wesen soude tē dage dat haer machte
expireert. aldan gehoudē soude wesen goet
en waerdich vooz den ghenen wient toebe-
hoorde weder te byenghen voerden rechte en
oeck alsoe voozt te gaen al daer inne alst re-
delic wesen sal. Ende soe
wie anders maect sijn compzomis. hi maect
tet onbehoorlick ten sy bi alsoe dattet sy par-
tie. die aldan wil differeren ende wech gaen
allmen die sake decideert. Itē weet dat
et inden rechter locael oft souereyn is te be-
dwingen die arbiteren. van wat state of cō-
dicien dat si sijn. na dat si aenghenomē heb-
ben die sake ende arbitrage. Ende dat die sa-
ke sulck sy. ende van sulcker condicie. dat die
rechter daer af bekent mochte hebbē. indyē

men aen hē verlocht hadde. ende dattet si vā
sijnre iuredictie. Ende oft die arbitet niet ghe-
decideert en heeft binnen sinen tūt. die arbi-
trage ende die proces ghedaen sy. ende gesun-
deert bi sulcker maniere. dat soe wes daer af
waerdich bliuen sal om te procederē tot recht
Weet dat die rechter mach nader machte vā-
den arbiters geexpireert alle euoceren en we-
der roepen vooz hem om te procederen ende
te determineren tot rechte. Itē. Noch moechdē
weten dat hoe wel dat die partijen hē sijn ghe-
submitteert. ten segghen vanden arbiters bi
condicie van haer segghen te houden. en dat
daer inne sijn die drie condicien houē gescre-
uen. Dats te weten trouwe. peyne. en dach.
Ende belouuen dat sy daer af nimmermeer
appelleren en sullen. niet te min moghen die
partien daer af appelleren. noch eenigen ver-
banden die sy ghedaen hebben van n3 te ap-
pelleren dat en is niet waerdich. si en moghē
wel appelleren. soe gheringhe als sy hē daer
af gheuoen ghehindert. her si in accorde of
te in principael. En
En ghō moecht weten dat die appellacie
gedaē vooz arbiteren oft van sentencie van
arbiters. die appellant machte releueren vooz
wat rechter dattet hē belieuen sal. her sy voer
waerlic rechter oft gheestelic Want aen wel-
ke dat hēt releueert en behoort daer af gedaē
te wesen eenige renuoy. biden redenen van
den submissie en compzomis daer in die par-
tien hem sijn gesubmitteert. Want m3 meer
reden en ist te eyschen dat renuoy vādē rech-
ter. aen wien datmen dye appellacie gherele-
ueert heeft vanden arbiters. dan men saecke
heeft te eyschen dat renuoy vanden arbiters
aen wie partie hem gesubmitteert sijn en na
bescreuen recht vā appellacie ghedaen van
sentencie of appointementen van arbiters en
valt gheen prescriptie van tīde te appelleren
noch te veruolgen dat appeel van hē gedaē.
Wat personē mogē sijn arbiters.
Itē en behoren nyet begrepen te wesen
in compzomis van arbitrage. epgē oft cuet-
mutighen. noch op hem en behoort enige ge-
blīf ghedaen te wesen. so en doet oec op vrou-

Errat hie ma
nifeste & dicit
contra. l. si ires
ff. de arbi na
si pñs sit ter
tius licet non
consentiat val
et t. laud; di
ob? concordā
ut. d. l. si ires
si ires? sit ab
sens arbitra
mētū nō val
duob? cōsen
tientibus.

ip est falsū ut
s deductū est

l. quid tamen
ff. eo.

l. ita demū. ff.
eo.

Te h? supōit
t' extar le ges
m. l. itē si un?
S itē pōpōit?
ut q. l. qñ. ff.
supra eo.

fi em auctor
ist? itelligat
h q de spūali
b? cōpmitti
nō possit cle
ricū errat. l.
expte extra
eo sed si intel
gat q non p
rōpmitti de
spūali b? i lau
cū bñ dicit. c.
contingit ex
tra eo.

l. nō dūsigne
m? s. iulian?
ff. eo.

is vā node dat alle die arbiters eens sijn. ofte anders het en is niet waerdich. **A** Ten waer bi also dat die cōpromisse inhou dende waer. dat vādē drien dpe twee vete= nicht soudē moghē sentencieren en determi= neren dat geblue. en die redene is. dat indyē die derde aldaer tegē woordich geweest had= de het mach wesen dat hi so veel goed redene voozt gebracht soude hebbē. dat die voerscre uen sentēcie ands mocht geweest hebbē indē en sy vreenicht haddē. En oft si niet vreenichte en haddē. so en soude aldaer geen sentēcie ge weest moghen hebben. **B**

A Item oft dat gheblif is vā veel quereelen malcanderen geliken en dpe sentencie vādē arbitreren niet en verclaert alle die querele. die sentencie is van haer seluē te npreute. mer ist vā sommighe quereelen die malcand nzen gheliken en die sentencie die nyet en vclaert noch alle determinieert. daer d en sal daer in= ne die sentencie niet te npreute wesen. **A** Paer men sal voozt procederen op die and querele **C** Item na bescreuen recht. of die ar bitrage gedaen is bi loof heyt. en forme de dol Vreet dattet van hem seluen is te npreute.

D Item of die cōpromis gedaē is. en ghebleuen in een stede. weet dat die arbiters niet en mogen gaen in een and. noch oeck al signeten dach aenden partijen. ten si bi alsoe dattet hem beliest. want bi bescreuen rechte daer die proces sijn begonnen aldaer behoere men se te eynde En bi die selue reden moech= di des weten en verstaen indē geblue en ar= bitrage. wāt aldaert aengenomen en begon nen is. behoortet te wesen ghedecideert. **E**

A Item vāden laecken daermen niet op en mach cōpromitteren. weet datter sijn saken die welcke niet en vallen in arbitrage vā pe mant Mer behoort daer af te wesen ghedeci= deert biden rechter die aldaer af behoort en= de mach kennen. gelijc als sake van adulte= te of ouerspel. saken vā seruagen van perso= nen. saken vā hu welic. en alle gheestelike sa ken. **F**

A Item gheen sake cri= minele en valt in arbitrage En sonderlinge vā rapt vā moort. van vraderye. vā rouerie

Want hoe wel dat die partijen daer af vere= nicht waren. so en soudet niet ghenoech we= sen aenden here Ende daer om verbietet seer scerpelic die iusticie. ende en mach niet ghecō promitteren wesen. van saken die begheeren souereynstept vanden here als in crimen. want die actie niet aen en gaet partijen. mer aenden here. **A** Item en mach niet wesen gecōpromittert van sake die d3 vriet begerē **A** Item ende hoe wel dat sommighe hem cō promitteren van dieste. op dat si die ghestolē saken weder mogen crigen En oec vā doot= slaghe. dat mer schone sayte gheschiet is. om dpe boeten ende beteringhe en satisfactie vā partijen Daer om en is niet. dat iusticie daer op behoort te verthoeuē. sy en neemt daer aff pugnacie nader sake. Mer partie en mach n3 verboden worden dat vā dese twee saken. te weten van dieste en van dootslach die parti en en mogen wel accorderen en vereenigen indient hem beliest. mer vā d saken bouen gescreuen en machmen noch en behoormen hem niet te cōpromitteren. en indient gedaē waer. de rechter soudet ontdoen en vbiiden ende daer in valt peyne. **C** Itē noch en behoort te wesen gecōpromittert van sa ke die hangende is int parlement. noch in ho ue royale sonder die licencie en olof vanden houe. En indien dattet ghedaē waer. dat en soude niet houden. noch waerdich wesen. en die ghene die dat deden soudent beteren.

A Item en mach noch en behoort te wezē ge= cōpromittert. van sake die begeert infame oft scandenisse. Mer die waerheit moet ghe= weten sijn biden rechter. wāt so wes daer af gedaen sy bi arbiters daer d en soudet niet blif uen. ten soude moeten comē tot kennisse vā den rechter. cetera. **D**

A Vāder macht vanden arbiters **A** Ghellen vanden geblue en submissie vā cōpromissie. na dat die wisse castumierē daer af vleren in waerlike houen So wil ick seg= ghen tghene dat ick vanden clercken daer af heb horen segghen en houden nae bescreuen rechte. So weet dat den arbiter geen machte en heeft. yet te doen noch te sentencieren ind

Folio

dach tot desen dage toe. &c. Des te getuygete.
Item nae optinie vā sommighē: het is sere
vā node te cōpromitteren bi sulcker soyme eff
manier. dat oft de voorszide arbiters nyet en
haddē gedetermineert. binnen denselue da-
ge geassigneert. op dat alle dat gene d3 by hē
ghedaen sal wesen indē voorsziden arbitra-
gie. niet vlozen noch te nyente en sp. alst we-
sen soude indien dattet sonō dese cōdicien ge-
daē waer dattet gespecificieert sp. dat indyē
die arbiters niet oerrecht en warē wt te spre-
ken die sentēcie: of gedaē en haddē binnē den
tijt vādē cōpromissie: bi wat wege datt3 wa-
re dat alle dat ghene dat bi hē gedaē is ghela-
bozeert eff onblocht indē audicie vāder voor-
screuen cōpromis. het waer in tuge te hore.
oft op reproces of saluarie dattet al waerdich
wesen eff houdē soude. ten profite vādē rech-
te: om wēd te byngen voo3 dē rechter vāder
plecke. indien dat die voorszcreuen arbiters
binnē huer tijt daer af niet ghedetermineert
en haddē. d3 die selue voo3 te wisen. deciderē
eff determineren d3 dē ghenen wien dat rechte
toewijst Vāt ands alle dat gene dat voer de
arbiters gedaē waer. soude wesen vlozen eff
te nyente metten costen. ten waer dat bi dese
wege gereclueert waer. eff also wordet gelept
bi arrest vā parlement inden iare. M. CCC.
lxxx. om een sake die welcke meester ian can-
naert dingede d3 sekere personen vandē bacil-
luscap vā vermendops: president op die tijt.
mijn here arent vā corbie. &c. dat oec gelet sp
indē voorszcreuen cōpromis dat indē d3 vā-
der sentencie vāden voorszcreuē arbiters ghe-
appelleert wort. dat die appellanc des sal ge-
reclueert hebbē binnen drie maēden vāden
rechter. vanden plecke aldaer hi vōsteken sou-
de wesen als vā appellacie. eff die sentēcie ge-
set tot executie ten profyten vanden partyen
non appellanc Vāt ands soudet frulste we-
sen. daer om dat daer geen tijt en is te reclue-
ren appeel van arbiters..

Vanden tabellions ende notarisen.

Capittel. CC. xliij.

Desien vādē cōmissarisen ende arbi-
ters. die alle iugieten eff determineren mogē

vā sake. so volcht daer na tellen vādē tabel-
lions. So weet dat bidē ordinancie eff castu-
me ropalen. het is vōbodē althē senescalē. bacil-
luwen. prouosten. rechters. eff officieren. vā-
den conic. te cōstitueren. noch te makē tabel-
lions oft notarisen bi wat wege datt3 sp. wāt
dese macht en is. noch en behoodt: niemant
toe. dā dē conic. wtgeleit dat of enighe baen-
roetsen sijn gewoelic te makē baciliu. eff offi-
cier in sinen houe. die vleert vā hantepke d3
hi des sal mogē doe d3 saken dienēde in sinen
houe. alleen. Eff is vōbodē bidē ordinariē rop-
alen. dat geen tabellion oft notarisen ropalē
ands niet en maect in sinē byeuen oft instru-
menten: aldaer in wesen sal ghiste. diensten.
vōfflen pennic. oft peyne dattet ierste sp ghe-
geuen eff gedient aēdē conic specialich vāder
generalic zē allen iusticiere eff aēdē ierste al-
daer mē hē sal willē betrecken. Eff bi die sel-
ue ordinacie ropale is expresselic vōbodē aēdē
bewarers des segelen ropalen dat si ands de
byeuen niet en segelē die daer op dienē vndē
en dat si die besegelē so en soudt van gheen-
te waerdē wesen. daer d3 dat die partijen d3
sulcke obligacie hebbē. hē n3 betreckē en sou-
dē mogē aē wat rechter dattet hē belieft. son-
der mesdoen. eff dat mē hē mach betrecken al
tot wat here dat mē sal willē na dat hi hoghe
iusticie hebbē soude eff alsdā die goede aldaer
geuondē waren. hi soude die executie mogen
doen. Noch oec bidē officiere oft dieners vā
den conic. en mach hi daer af n3 wesen geper-
turbeert: te waer bi also. dat in hē gebiet wa-
re. oft weygetinge vādē rechte. Eff oft mē hē
ierst betrect aēdē officiere vādē conic. aldaer
so sal die kennisse bliuen. sonder daer af ten-
uop te doen.

Item wi vōbieden dat alle tabellions ende
notarisen oft clerckē vā officien vā onser iu-
sticien. seit die voorszcreuen ordinacie eff cas-
tume ropale. niet en nemen vā redelike sala-
risen Dats te wete eff te vōstaen: vā drie legnē
en eenē pennic. eff vā drie corles. d3 pennighē
Eff eff spāne lāck sal elcke ligne wesen eff in-
houdē steuentich letterē Eff indient meer in-
houdēde waer. sp. meer nemē Eff vā mi. mi.

na die quantiteyt alst voorscreuen is. En al so suldi oec wetē en staē vāden instrumenten vāden tabellions oft notarisen en clecken oft andscriuers. dat dese soyme en taracie al daer in gehoude sp. indie daer gescl af waer.

Item so is boden bider voorscreuen ordi nancien royale. dat geen tabellion en ontfan ghet enige contracten voor hem. ten sp dat die partie kent. oft dat niet hemlieden sijn enige personen gheestelic die kent. Indien datse die tabellion niet en kent. en dat die instrumē te daer af mencie maect. Item dat dye ta bellions niet en ontfangen instrumēt te ma ken tegen goede seden of goede werckē noch tegens die kercke. noch tegens dat heilige ge loue. noch tegens den prince tot onmogelick noch tegens die warachtige termē vā d iu sticie. &c.

¶ Vanden eeden calumpnien die een peggelgē sculdich is te doe in sijn saken.

Capittel. C. xv

Al weten is vā dē eeden calumpniē dat is den eedt die elck schuldich is te doen in sijnre sake die hi voor den rechter he uet. na dat hi daer af verlocht is. Dats te we ten dat hi hout te hebbē goede en rechtuaerdi ghe sake. den eysch te doen die hū doet. en dat hi inder waerheyt also geloof. En de verwe rer dat hi hout goede rechtuaerdige sake vā hē te s weren. en dat hi dat in goede ghetrou we gheloof op dat heilige euangelie.

Item is set te antwoorde tot articulen. spe behoort te wesen dē eedt dat hi hout gheloof en affirmere die articule bi hem ouergegeue in sijnre sake. rechtuerdich ende redbelic te we sen ten besten en rechtuerdichsten d3 hū weet en of hi daer in enige sake wille. dye n3 waer dich en waer. hi soudet doen wtdoe. en rope ren na sijn beste wetenscap. En vander sijde vādē d werer behoort gesworen te sijn dat hi antwoorden sal ten articule vāden eyscher. al so warachtelic alst hem moghelgē sal wesen na sijnre macht en beste wetenscap. gelouen de alle tghene dat sijnre conscientie hē woe ghen sal waerdich te wesen niet te waken. en en sal geen sake segghen. die hi n3 en hout warachtich en rechtuaerdich te wesen. en en

sal enigen belet. moeynisse. noch webslegghē dorn. aendē tugen. die partie aduerse sal wil len belepen ende ouer gheuen. en om hē en sal hi gheen tuppghen amministreren. sijn en sijn warachtich en recheuerdich na sijnre weten scap. Ende also behoort gesworen te wesen vander sake vanden eyscher dat hi gheē tuigē amministreren noch belepen en sal. sp en sijn warachtich ende rechtuaerdich na sijnre we tenscap. sonder saluacie negheen ende en sal setten enige delay noch belet aen trecht vā der sake. bi friuole cautele of cauillacie negē. Ende alsdā behooren die een partie en die an der te s weren. ende daer op gheuen die wjse rechters sekere articulen die also inhouden Illud iuretur qd lis sibi iusta uidetur.

Hic inquitur qd verum testificetur.

Recprocurabit vt falsa probatio detur.

Ut lis tardetur dilatio nulla petetur.

Item alle dat ghene dat voorsit is. mach wesen gesworen bi procurueren nader regu le. en sayte vā procuratie. en en is niet ghe houden die procuruer te affirmeren ende dye voorscreuen eede te doen. dan ind siele vā sijn nen meester. Maer weet dat hi wel behoort te weten. en te ondsloeken sijnen meester. alsoe wel en also na der waerheyt alst hē mogelgē wesen sal. op dat hū sekerlucker doen mach want na die instructie vā sinen meester soe is hi des sculdich te doen. en tot sijn pericule. En oft hi ands dede hi doet des tot sijns selfs perikel en auenture vā lōf en vād siele.

Item te s weren inder sake en te dragē dē eedt vādē verwerer opten eyscher. d3 de clec ken hieten inden latijn Deferre iuramentū. Nocht moechdi weten. dat alle rechter schul dich is te doen s weren inder sake. bidē eyscher en oec biden verwerer. ind soyme en maniere gelgē alst voorscreuen is. Nochtans dickens gebuert. dat die partiē cōparātē vā dē rech ter. die eyscher stelt sinen eysche indē eede vā den dwerer. en seyt dat hi hē daer af sal gelo uen. so weet dat alsdā dye dwerer sculdich is daer af te s weren en vā alle dat gene. d3 bi sinen eede daer af affirmerē wille. so behoort aldaer af gheloof te wesen. son d nimmermeer

De. 4. de iur
ramē. calūp. l
i. v. q. et iura
mentū gñahē
pessimū mde
tur in qñlibet
iculo repetit
tum.

28
R. de actō. rtr
āmota. l. pōe
labco.

ander tuygen noch reproches oft wedleggen
te doen. en recht so behoort daer op stadt te ne
men. pro et cōtra. Maer indien de verwerer
daer op niet sweren en woude. en dat hēt al
so wed wilde setten inden eedt vāden eyscher
Weet dat alsdā dpe eyscher schuldich is daer
af te sweren en mach noch en behoort des
niet te weygeren Ende indien hy dat niet en
dede. hi behoort te duallen in sinen eysche en
weder geuen die costen. en indpen hi dat swe
ren wille na dattet aen sinen eede geset is. hy
behoort ghelooft te wesen. vā alle tghene dat
hi daer af sweren sal. sonder teghens te doen.

De iurein
ran. l. dclata.
flic. glo. melu
n? facit. C. de
bo. auctorita
te indi. alia.
possidere. l. fi.
s. ult.

Ende oft gebuerde dat de dwerer nzen wou
de sweren. noch des niet en woude wed sette
totten eede vādē eyscher. alsdā behoort hi ver
wonen te wesen vāden eyscher bi cōcuma
cie van eede om die waerheit. En behoort al
so daer in gecōdemneert te wesen en indē co
sten Ce weten is dat aldaer sijn seker saken.
inden welken den eede te sweren inder saec
ke niet en mach. noch en behoort alsdan we
der geset oft gestelt te sijn. gheliker wjs oft de
mā thaect querele tegens sinen wiue. om dz
sp hem vā sinen goeden ghenomen heeft ind
sake den eedt en is niet weder te stellen op dē
mān. Vāt tgetuygen behoort
den man toe.

De re. de in
rcin. c. er ad
ministratōis
et. c. debitores

De re. dicit. c.
puenit. g.

Item noch in and
saken. oft die creditoer enighe pande te pan
de heeft. ende hi dat vercoopt bi gebreke van
beralinge sonder te roepen de sculdnaer en
de de sculdnaer weten wil. waer om. of om
wat prijs sijn pande vercocht is. Weet dz die
creditoer is gehoudē te sweren om wat prijs
dat hēt gegeuen heeft. sonder des wed te stel
len totten eede vanden eyscher.

De re. dicit. c.
puenit. i. et. c.
li vero.

De re. dicit. c.
quanto.

Item ghi moecht weten dat alsde wel als
men sweren moet in saken also wel behoort
ghesworen te sijn bi bescreuen recht in eysche
van costen.

De re. dicit.
c. veniens.

Item of de clerck dach he
uet int proces voor waerlike rechter in eysche.
hi moet ende is gehouden den eedt te doe ca
lumpnietur. alst recht dat onder wijst Des ge
lijck moet hi oec doen int dweren. nae dat hi
sopteren wil iuredictie. niet tegenstaende eni
ghesaken oft castumen ter cōtrarie. oft ands

bestault soude gegeuen worden tegens hom
ghelijc als een waerlike. Oft gebuerde dz pe
mant ghesworen hadde te betalen woeker.
Weet dat vā sulckē eede mach gedaē sijn dis
pensacie. nochtans oft gebuerde dat sonb dis
pensacie enige met recht duolcht wort. weet
dat d dies wille dat so scarpe sake is vādē ee
de. datmen houdē en betalen moet den prote
stacie te repeteren. dē eedt ghequijt. wannere
als hi betaelt heeft het gene dat hi gheswōzē he
uet Mer die sake betaelt en den eedt geurijet
het ghene dat also betaelt is machmē met re
den repeteren met recht. en daer is rechuare
dige sake vā des te doen na bescreuen rechte

Item ghi moecht weten: dz so wie
eenigen eedt doet vā enige sake te doen. ende
daer na hem te voren coemt. dat dese sake al
so ghesworen. noch beter waer in and manie
te ghedaen Weet dat om die sake te verant
woorden. en in duechden te ddbeteren. mē hē
niet en dweert. mer is verbeteringe van ee
de op die sake.

Item oft ghe
buert dat pemāt met crachte oft bedwanghe
oft wt vzele constant eedt doet vā enighe sa
ke. oft gelooft te doen. weet dat sulckē eede n
en is te houden. na dattet is tegens reden en
de goede seden en op sulcken eedt valt lichte
lic dispensacie.

Item noch
seyt die voorscreuen recht. dat een ridder be
hoort wel te wesen ghedispensert vā valsc
tuyghe. die on wetelic coemt tegens sinē eede
ghedaen. sonb dat hi reden heeft te comen te
gens andere dan bi sinen properen wille.

Item of ic ghesworen hebbe te doe tge
ne dat een and mi gebiedē sal. en hi mi gebied
te doen tgene dat ic bi anderen tiden gheswo
ren hebbe niet te doen. op dat hi mi gebiet sa
ke onbehoorlic gelijc als tegens die kercke of
teghens iusticie. oft tegens goede seden Ic en
ben daer aen niet gehoudē te obediere. noch
daer om en come ic niet teghens minen eede
met reden.

Noch seyt die be
screuen rechte. oft gebuerde dat pemāt eenen
eedt dede tot andere. vā hē te doen sulcke ghe
lofte op dat hi sulcke sake doet dat indien die
ghene wien den eedt gedaen sal worden ghe

bezekelic valt te doen. tghene dat den ghene dier sweert meynt dat hijt doen soude en dye ghene dier sweert gebzekeliken valt vande eede die hi hem gheloest heeft. Vwet dat hi n3 en behoort gehouden te wesen voer verfworen. noch van valscen eede.

¶ Item noch ondwisen die bescreuen rechten. dat clercken die in clerckscappen leue. die niet en houden enige temporaliteyt. niet ghehouden en syn te sweren noch eenighen eede te doen met die waerlike persone. noch daer toe en mogen die waerlike hem niet bedwingen in enighet manieren.

¶ Ofte gebuerde dat yemant gheswozen hadde en eede gedaen. dat hi tegens yemant anders it spectael nemmermeer wesen comen. noch procede ren en sal. Vwet dat daer om niet en bliuet. oft gebuerde dat de ghene die alsoe geswozen heeft te doen heeft in synre persone. tegens de ghene daer hi alsoe toe gheswozen heuet. wel mach hijt doen. sonde te comen tegens sinē eede. Mer des en soude hi niet mogen doen indien dattet gebuerde te doen. o kercke oft om gheestelike personen. als vā monasterien oft van collegien. noch oec tegens syn eyghē lāts heere.

¶ Item of de man op seyde sinē wijue dat si hem enige goedē wech gesteken hadde buten syn kennis. weet dat die mā tegens syn wijf niet en behoort ontfangen te wesen ten eede. noch de rechter en behoort hem daer af niet te gelouen. Item oft yemāt enich veruolch doet. om bziuen te sien oft wed te hebben welcke bziuen in bewaernisse syn. ofte in depost vā yemāt ands. en de genē soe wien eycht als van seyt dat hi gheen en heeft. Vwet dat hi gehoude is te sweren en te affirmeren dat hi geen en heeft. noch dat hij n3 en weet waer datse syn. En indien dat hijt wil te. hi soudet gaerne seggen en doe wetē. noch dat hi bi argelist die niet gegeuen oft gestanpoortert en heeft o te benemen. datse dē eyser niet hebben en soude. hoe dattet sy. noch d3 hi se niet wech gesteken en heeft. en met soe veel machmē en is sculdich haer mede te passerē.

¶ Item moechdi weten dat gheen recht met redene geordineert. en mach noch en behoort

te bedwingen enige partie te sweren ind sake wegheseyt die saken bi bescreuen rechte te ordineren. ghelikerwijs als te bedwingen te sweren. in cas vā deposicien. en in deser sake is te bedwingen den tupphe gebzacht o te tui ghen bi detencie van vangenis. indien d3 hi niet tui gen en woude bi alle andere behoortlike wegen.

¶ Item mach en behoort te bedwingen te sweren in cas van eede calupnieus. het sy den eylicher oft den dwerter. Den eylicher indien dat de dwerter hē bedoe ghe op sinen eede. als dā behoort hi te sweren oft sinen eylich te bliuen. En anders en behoort hi niet bedwongen te wesen om te sweren.

¶ Item en behoort nyemant bedwonghē te wesen te sweren van eens anders sake te sij in depolicie van ghetupghenisse. Item so en behoort oec nyemant bedwonghen wesen te sweren. van saken die openbaerliken aende rechter ter contrarie. noch teghens bziue be tuycht. hoe wel datten eylicher hem bedoege inden eede vanden dwerter. Item en mach nyemant obligeren synen erfghenaē. of successoer te sweren nae synre doot. Ende also wordet gheseyt bi arrest van parlemente ont dat capitele van doornick teghens den pro uoest ende gheswozen der seluer stede. V elcke prouoest ende gheswozen seiden. dat dye voorscreuen vanden capitele gheobligerre waren teghens hem. bi huere predecessoers te sweren vanden wijue. die si in huere prouisien hadden. dat sy nyemant daer af eni ghe waerlike persoone en vercochten. sy en waren daer af gehouden te sweren hoe wel dat sy vercocht hadden oft moghen hebben om die stede die ercōse van elcken sloop also ghewoenliken is in die stede te betalen. Dye voorscreuen vanden capittel segghende dat sy niet ghehouden en waren te sweren om die sayte vander composicie. vanden cano niken voorts. oft si hem daer toe verbōden ende gheordineert hadden. het en behoort n3 te begripen. noch te verbinden. den teghenwoordighen te sweren. c wōfelike sake is vā gheestelicheyt. Het wort geseit datmē niet en

28
d. c. puenit. g.

8
m. die. r. peti
rio.

behoorde te dwinghen te sweren om die obligacie van huer voorszaters ten waer dattz hē beliefde nadē rechte **¶** De vint. in maniere vā eedē na den decreet. diemen doen mach in eenighe saken. **¶** Die eerste maniere is gelijc als yemant swert vā eniger sake warachtich te wesen. en nochtans niet warachtich en is. **¶** Die andere is wanneer yemant swert vā enige sake warachtich te wesen en hi wel weet dattet niet warachtich en is.

¶ Die derde is. wāneer yemāt swert in een sake dat hi wel weet dat valsche is. Hoe weet datse alle drie faelgieren te dragen getuyghenisse geliker wijs vādē iersten die swert warachtich te wesen (gene dat niet warachtich en is) Wāt hoe wel dat hi meynt wel gheswoeren te hebbē. nochtans is de cōtrarie warachtich. En daer om en behoort niemāt te sweren op onsekerre sake noch op die sachte vā andere. **¶** Die and is puerlic valsche tuige. en is te cōdemperen. **¶** Die derde is desghelijc valsche tuyghe. en is te corrigen. **¶** Itē noch houdē somige wise dz eedē geobligeert te doē in toecomēde tijt tot successors waerdich behoort te houdē. na dattet is gemeyne sake. oft die weluare vā iusticie te houdē en te confirmeren. op dattet si biden ouersten heren gheconfirmeert. Ghelijc so wie wesen sal prouoest oft bacilliu hi sal sweren vā n v voort aē sulc besake. &c.

¶ Vanden eede die sculdich sijn te doē. de rechtters. officieren. aduocaten. procurueren. serganten ende andere dienaeren. &c.

¶ Capittel. CC. xvi.

Die rechtters en officieren van iusticie behoren te sweren op de heilige euangelie vā god. dat si na huer beste wetenschap en macht bewaren en houden sullen iusticie. alsoe wel aendē cleynen als aēdē groten. sonder enich dach. fauor. noch dissimilacie negheē. ende en sullen des niet laten te doen. om lief. d leet om vrese. om winst. d vrees noch d sake die hē daer op comē mach. en sullen bewarē dat recht vādē coninc: indien datse aēdē coninc sijn of recht vā hueren here. recht vanden weesen. recht vanden weduwen. recht vande

welstandigen. en dat recht vander kerckē En en sullen nemen noch procurueren te nemē. noch te hebbē ghiften: noch goeden ter cause van iusticie te doen vā enige personen wie si sijn. En dat si nā hueren here niet nemen en sullen dā rechtuaerdich. en getrouwe salarissen geordineert te nemē. noch oer huijchz insrede vā diē. **¶** Vādē eede vādē aduocacē

¶ Die aduocaten behoort te sweren op de heilige euangelien vā gode dat si getrouwelijc excerceren sullen die sachte vā aduocacie. en en sullen niet onthouden. dā goede rechtuaerdige saken nae huer beste wetenschap en macht ende en sullen nemen noch eyschen dā behorelike ende redelike salarissen. En en behoort een aduocaet vā parlement. niet meer te nemen van salarissen. hoe groot dat. die sake sy dan. xxx. pont aen ghelde ende anders gheen waerde oft goet. Mer noch behoren daer af te nemen. na dat die sake wesen sal en sullen nyet maken dan goede ende rechtuaerdighe scripturen ende sullen expedieren die sake also geringhe alst hem moghelic wesen sal. ende en sullen niet loecken declinatozen dilatozen noch exceptie ter cōtrarie vanden rechte noch si en sullen niet belettē die audiecie vāder partie aduerse bi loof hz noch subtile weghen.

¶ Item sullen bewaren ende helpen bewaren die rechten vanden coninc: recht van haren here. en die stiele vā den houe. die castumen vanden landen na haer beste wetenschap.

¶ Item dat sy niet propoſeeren en sullen nae haer wetenschap sachten impertinente oft onbehoorlic. Mer rechtuaerdighe ontfanclike ende warachtighe dieneende tot haer sake sonder die welcke si hem nyet en souden mogen passeren oft liden. om dat recht vā haer meester. te bewaren ende anders niet.

¶ Vanden eeden vanden procuruers. **¶** Item die procuruers behoren te sweren. op die heilige euangelie vā gode dat si getrouwelic bewaren sullen die officie vā procuracie. en sullen excerceren nae haer goede wetenschap ende macht en alle dat gene dat vande aduocaten voorszcreuē gesept is. wtgenomē

die capte van procuratie teghens die aduoca-
tie. Ende naden stile vanden parlement en
mogen sy niet meer nemen hoe groot dat die
saecke sy dan chien pont. Mer sy mogen wel
min nemen: en si en sullen niet cadē dā rechte
uuerdige sake. en en sullen gheē arbeit doe te
impetieren dā goede en rechtuaerdige com-
missie en interpretatie. en en sullen haren meester
nō onwisen tot corruptie. en sullen frequen-
teren en bewaren die dagen gheassigneert.

¶ Vanden eeden vanden clercken nota-
rissen ende secretarissen vanden houe.

¶ Capittel. LX. xvij.

Die cleriken notarissen en secretarissen
vādē houe behoren te sweren op die heilige
euangelie vā god dat si die officie van clerc-
scap bedienē en bewaren sullen. na haer beste
wetescap. en macht. en dat si dē raet en secre-
te vādē houe. heilē en bewaren sullen. en dā si nō
nemē noch erigerē en sullen salarissen dā rede-
lic en behoort. en dat si sullen bewaren dā rech-
te vādē patrie so verre als tot haer officie toe
behooren en aegac sal. En sonderlinge trecht vā
dē conic vā hare here vādē wesen. vādē we-
duwē. vāden wlandigen en vā dē hercken.

¶ Vanden eede vanden serganten.

Die serganten behoren te sweren op die heili-
ge euangelie vā god. dat si die officie vā sergā-
terie. na haer beste wetescap en macht bewa-
ren doe en exercere sullen als tot goede en ghe-
stouwe sergāt toe behoort te doe en dat sy be-
waren sullen trecht vādē conic. vā hare heer-
trechte vā dē gemeēte. En dā si nō en doe noch
aēbzengē en sullen dā goede rechtuaerdighe
vāgenisse. raporten en exploits. Das si getrou-
welic so sy eerst mogē exercere sullen haer com-
missie aē hē comēde. dat si doe sullen goede en
getrouwe rescriptien. en dā si nō nemē en sul-
len dā behoortlike en geordineerde salarissen.
en dat si aē hē niet nemē en sullen enige kēnis-
se vā saken dat si niet geuē noch doe en sullen
hind noch belet. aē dē onbsaten vā dā lande
noch aē haren goet. sonder rechtuaerdighe en-
de redelike sake na haer wetenscap. dat si he-
ren en in secreten houdē sullen. alle dat gene dā
hē geseit en beuolen sal werde te doen en dā si

getrouweliken dienen sullen haren here en
dat hof.

¶ Vanden voden eeden

Niem weet datter verbodē is bi bescreuen
recht te sweren dā sake onbehoort. en wpe dā
swert hē en is niet te houdē. noch soe wpe
swert dā onmogelike saken. noch so wie sw-
ret een and doot te slaē. noch miutillerē. noch
so wie swert geen paple te doen en in diēt ge-
daen waer dā hi swert dat te bykē. noch soe
wie swert met crachte noch met vterse. Als
alsulke eeden en sijn niet te houdē. en mē en
veruult in geen priue so wē sijn eede vā dē
in beterscap. noch nadē rechte inden derre-
te so wie midet te sweren die waerheyt om een
mās lē te houdē die de door nō vōlet en heeft.

¶ Vā dē bewaerds vā dē vāghenis.

¶ Capittel. LX. xvij.

Die bewaerders dē geuangenissen sijn
ghemeynlic gheheten chepiers. Soe wil sijn
vā hē spreken en vādē geuange. alle tghēne
dat ic daer af gesien en gehoozt hebbe vā den
wisen. en wes trecht vā dē af seir. So weet dā
bi bescreuen rechte vōdē is allen personen
wegesic heren iusticie hebbēde. te houden oft
te hebben vāgenisse in haren hupsen. noch
in haer lant. en dā verbot behoort gehoudē
te wesen op peyne capitale.

So moech bi weten dat de here die iusticie be-
uet. heeft rechte te hebbē vāgenisse in sijnre be-
religheit in deser maniere. Te weten beloor-
vāgenisse. een oft meer naden saken. Vā dē
die grote mesdaet begheert swaertet vā ge-
nisse dan die cleue. mer niet so swaert datter
cranken mach den lichaem des gheuange
wanter seer onbehoortlike wesen soude dat
ter lichaem vā pēmant verdoen waer bi
vāghenis. ende als die sake wel ondersocht
waer ende onnossele gheuonden waer. Ende
daer om moech bi weten dat vāgenisse an-
ders nyet en is te verstaen dan bewaringhe
vā misdaders. oft die vā misdads beru-
sijn.

¶ Nient die vāghenisse behoort
een bewaert te hebben vā des heeren we-
gē. die de administracie heeft vādē geuange
welke bewaerds behoort te wesen en te hebbē
sulke ordinacie. dā te wēt dā si niet en mo-

30
c. ne de acti-
trec. xij. q. q.

¶ de pna. dā
ceri. m. h. w. en
li.

De his. C de
custo. reo. l. i

C. li. ix. de cu
sto. reo. l. i. quā
cū an. seq. q
p. ratiū dispo
nit.

C. ru. de al. a
pud commē
tariensē.

C. ru. de l. de
his quos.

C. Si re? vel
accusa. mor.
fuert. l. i. is
quē u. l. defū
tis.

gen noch en behozen ghele tenemen. noch ee
nighe duecht vanden ghenen die de gheuan
gen ind vangenisse doen houden. Wantter
seer ontamelic en hart waer dat die gheuan
gen belast waren bi die corruptie vande be
waerder. mer behozen hem te administreren
redelike lustocht na haren state. oft na die or
dinancie vanden booue sonde hate. en sonde on
tamelike fauor Item en behoort nymāt ge
lepte sijn in een put oft in een kerker sonder
ghewyl de vā rechte en dat die mēdaet dat be
gheert Vāt aen geen bewaerdersen behoert
geuangen in kerker te legghen sonde den ge
bode vanden rechte noch die rechter sonde den
gebode vādē gerecht: noch dat gherecht sonde
dat die sake des epschet: daer af men behoort
volcomelic gheinformeert te sijn. En ghi mo
ghet weten dat bi bescreuen recht gheset sijn
kerkers. putten en alle vanghenisse sonder
licht. oft doncker plecken Vāt het is seer hert
voor kerken menschen. in sulcker vangenis
se te wesen. ten sp dat dye mēdaet seer groot
waer en oec ontamelic is.

¶ Vān vrouwen in geuangenisse te setten.
¶ Item so is voden biden bescreuen rechte
dat een vrouwe niet geset en sp in een kerker
in pseren noch met māpersone. Mer behoort
geset te sijn in redelike vāghenisse als beslotē
ramere en seker: en met haer een ander wyl.
Vāt het is seer cranche sake van vrouwen.
en daer o willen dye rechten datse niet en sp
getoymenteert vā vanghenisse o sake ciuile
en is die sake criminele. so behoort sp geleit te
sijn in huelsche en seker vanghenisse sonder ee
nich toyment vā haren lichaē en ist om ciuile
sake en si borze mach gerrigen oft sekerhe
de daer bi behoort si te wesen verbyet so ghe
ringe als die rechter des doen mach.

¶ Hoe die bewaerder vander vangenis
se behoort borghe te stellen.

¶ Item ghi sult wetē dat die bewaer vā
der vāghenisse sculdich is borghe te stellen sol
uen na die bewaernisse vādē houe. op dz in
dien enige geuāgē ontgingē. o ciuile sake. dz
hi antwoorde mach tot partie. Vāt o crimē
na bescreuen recht: soude hi behozen te djaē

gelike peyne. Mer die wāle hebbē ghemodifi
ceert totten discretie vādē rechter die interres
te vādē partie bewaert Vāt alle die interress
vādē partie behoortmē te recouerere op die
bewaer na dat die geuāgen bi synen simpel
heyt ontgaen is. Mer bi cracht vā vāge
nisse te byken. oft bi ander violencie niet.

¶ Wat die bewaerders sculdich sijn
te doen.

¶ Item die bewaerders vā
der vāghenissen behozen te condigen dē rech
ter vā maēde te maēde. oft eer na die ordi
nancie vādē houe. alle die geuāghen en die
sake waer om sijn geuāgen sijn. op dat expe
dicie op hem liebdē mach ghebaē werde. da
si niet getrauilert en werde vā vāghenisse
ouermate bi verghetenheit. si en hebbē on
sach tegens oft mede En oft die bewaerders
des niet en doen. sijn behozen te veruallē indē
boeten van. xx. pont En op dat daer inne geē
gebyet en sijn. indpen de rechtters dē bewaerers
niet en gebieden en dattet hem also vmaēt si
die selue rechtters behozen te veruallen inder
voorscreuen boeten.

¶ Vāden gheuāghen te steruen.

¶ Item oft die gheuāgen die in geuāghē
nisse leyt ailiuich wert. weet dat indiet voor
crime is dat hi geuāgen leyt. dat de gene die
hē geaccuseert heeft is ontslagē vā accusa
cie. en nyet en behoort hē daer af gheepsche te
wesen. noch vā partie noch vanden rechte.
want het is al te npeute ende verdupstert mē
der doot vanden gheaccuseert Ende indpen
dattet waer om ciuile. ende hi niet gheoblige
ret en waer met byeuē. die actie verdupstert
en gaet te npeute. die daer af begonnen was
Noch willen die rechten seggē. dat oft die ge
uāgen vā crime inder geuāghenisse ailiuich
wert eer hi geraect en gecōdēneert wert vā
crime daer o sijn niet sine goeden te nemē o
fiquieren. noch te arresteren. ten waer bi al
so dat hi hem seluē doode om byese vā iultē
cie ende vā sijnre mēdaet.

¶ Vān vanghenisse te byken om ciuile.

¶ Te noch na die vācie en nadē costumiers.
indie enige gheuāghē sp o cas ciuile en hi ont
gaet en byect die vāghenisse. hi beken hē in

den eysch verwonnen daer hi om geuangen
was. En de indient om crupne waer hi sou-
de die sake sculdich wesen. en tot dien eynde
mach gebānen sijn vāden lande. als van cri-
men sake. en daer op cōsumasseren bi vange-
nisse gebroken. Maer na die opinie vā som-
mighen wisen. indient gebuert dat yemant
geuangen sy en die gheuangnisse breekt eer
hem eysch gedaen sy noch geimpoleert van
der sake waer o hi geuangen was. weet dat
hi daer om niet en behoort te wesen vā wōnē.
noch in ciuyl noch in crime. en die redene is.
daer o dat hi niet en wiste watmen hē eyschē
soude. en daer o die alre sekerste is. wannert
men set een geuangen in vāgemisse. datmē
hem belast met sulcken eysche diemē hē doen
wil. en dattet door hem vāclaert si. op dat in-
dien hi die vāgemisse breekt. dattet sy opten
laste en pericule vāde eysche tegens hem ghe-
daen. en dat hi daer bi mach wesen gecontu-
massert bi defaulden. en indien in crime es
dat hi gebannen is vāde lande criminelick.
Nochtans indyē hi quame te appeaur ofte
voortroepinghe so behoert verskec te wesen
declinacozien. dilatozien. en alle and excepti-
en wegheseit peremptoren.

¶ Vanden clercken en vā haren staten..

¶ Capittel. LXX. xix.

Velien vanden rechten ciuile na die
cōstitutie vander keyser en van sijn recht en
oec vāde costumē Daer na soe volcht vāde
clercken. en hoe dat si behozen ghetractert te
wesen. Ghi moecht weten dat die clerckē die
bescreuen rechten willen. dat si ands getrac-
teert sullen wesen dan dye waerlike sijn. by v
pzeuilegie vā haer to nsure: die betrect en ex-
empteert vāde waerliken rechter. en willen
datse niet getractert en sullen sijn dā by ha-
ren bisscop. daer si onb woenachtich sijn. die
daer af die kennisse alleen toebehoort. het si o
cas ciuyl oft o cas criminele. En behozen ge-
tractert te wesen en belept. biden regule vā
den rechten canon. Dats bidē regulen vāde
decretalen die gemaect sijn biden paeusen en
heilige cōsilien. die niet en dienē vā crimine-
le tot pine vāde doot dā tot pine de dolo. s

En te weten kercker perpetuele oft ewige. En
trecht waer o die waerlike getregelt en getrac-
teert sijn bidē keyseren en haer cōsilien oft ra-
de is die differentie hier is. tusschen dat rechte
canon en ciuyl so moechdi weten wat diffe-
rentie trecht sedi tusschen die clercken en dye
waerlike. Weet dat die regule en die saite vā
den clercken behoort te wesen god te dienen.
eetlic leuen en dkeren. in werckē en in woer-
den. en in habijten oft clederē te wesen by
ten die regule en soyme vāde waerlike. maer
behoort clerckelic te leuen en te regierē want
sulche en geen and en behozen ghietē te we-
sen clercken. En is een edel name clerck ghe-
hieren te wesen. dattet te seggen is conic. ont
dat die coningen hem soe eerliken behozen te
regierē ende te belepen. en so doen oec me-
de die eerlame clercken. En daer om dragen
si consure oft corone opt hooft in vā stede vā
crone. en die crone significert oft beteykens
goede regiment. die welke hi schuldich is te
hebben en te belepen op sijn onderlaten ende
opten lande onder hem gheleghen.

¶ Item die waerlike behozen te hebbē and
officie en regule. wat aen hem toebehoort an-
der regiment en regule. als vā tsapre vā bou-
werpe. lantswininge vā comāschape te we-
sen in die oerdene vāden hu welikē state. vā
den landen te bouwen en te labozeren. Ende
sulche sijn gheheten waerlike. daer om by sy
hem waerliken behozen te regierē en te re-
guleren.

¶ Consozterende
dat recht pzeedente soe is gheseyt in en an-
der recht. dat niet alleen die prelāten. die prie-
steren ende ander gheestelike personen. nyet
en behozen alleen te wesen die ouerste in ede-
len schoonen ende reuerent regiment. Maer
oec mede alle clercken van wat state dat sy
sijn. nae dat sy van consure hem behelpē wil
Oft ander soe en behozen sy niet geteputert
noch oec ghehouden te wesen voor clerckē
noch si en mogē n3 gebrukē vāde pzeuilegie
vāde elergpe. en indie sāt ands. doē. si en n3
indifferent oft ongelijc ben waerliken. maer
sijn dper ghelick. Ende aenden clercken soe
behoort die kercke. dye regule ende regimen

Dece. de vi.
e. hon. cler.
c. i.

lij. ti. co. exta

c. clerici ar.
ma. ru. s. dir.
Errat in ij. q.
d. q. clerici ar.
ma. deferen.
tes corrigunt
a iudice laico
nec ij. de. c. alle

c. li. q. ii. seq.
ru. dic.

en. dict. c. mo.
nasteria.

c. clerici. s. eo.

c. i. eo. ti. li. vi.

en. d. l. clerici
officia. p. pre.
dca. sac. cōcor.
dāt cū iure ca.
nonico p. totū
tit. de vita. et
hon. e. de.

te vanden saken oft dingen der seluer. noch
anders niemāt en behoort hem daer af te on-
derwinnen Die waerlike en behozen niet te
sitten noch te comen bidēouaer noch int coe
re te wesen so langhe als men doet die heilige
dienst. Want aenden clercken toebehoert
ende aen niemant anders.

Noch leit die decretale dat die clercken niet
en behozen te draghen wapenen. wantter hē
niet toe en behoort noch aen haren officiē. en
indien si dat doen sy behozen daer af gecorri-
geert te wesen.

Item si en
behozen oec geen woekenaers te wesen: noch
geen kersten mensche en behoort woekenaer
te wesen. wāt het is den dienst vande ioden
die welck vleren vanden oudē rechte inden
welcken woekerichgepermitteert en toege-
laten was Ende indien die clerckē doe ouer
eghene dat voorszreuen is. Wāt te wēt dat
sij wapenen dragen oft sy doen woekerij sij
sijn inden ban. en behozen daer af te wesen
ghecorrigeert biden waerliken rechter.

Item is den clercken verboden te draghē
onbetamelike clederen. hi en sy in forme en-
de ordinancie vā clerck. en sy en sijn oec niet
schuldbich te laten haer hapt op haer scouderē
hangen. noch sinen baert te laten ten sy ghe-
scopē gelijc als eē clerc Want aendē clercken
en behoert sulcke ordinancie niet. mer aēdē
waerliken die waerliken behozen te leuē En
indien si des doen sy sijn inden ban. en beho-
ren te vliessen die beneficien vā clergie.

Item ghi behoort te weten. dat indiēt cler-
ken sijn frequeterende nonnen. en hē des vā-
boden sy vā haren prelacte. dat sy daer af cel-
seren oft ophouden. sijn sy ghebeneficieert sy
behoren te vliessen die vruchten van haer be-
nificie. also lange alst tot discretie vādē rech-
ter gheordineert sy. En indien sy niet en sijn
dan simpele clercken sy behoort te vliessen die
preuilegie vā consure. En indien si waerlijc
sijn. so behozen te wesen indē ban.

Item oft die clerc leeft als eē goliard rabaut
oft putier. cokijn. oft boordeelboef. dobbellaer.
oft speelman metten mōde. oft met ander in-
strumenten in tauernnen ende camberetten

hi en is niet waerdich te gebruiken vādē pre-
uilegie van consure. en sonderlinge indren sy
daer af vermaent hebben gheweest en si des
niet en laten. Mer sijn hē schul-
dich te houden en te regieren in state vanden
clergie gelijc wijs als geseit is en oec in ha-
bite oft clederen: en cōuersacie. oft anders en
behozen sy niet ghereputeert oft gherkent te
wesen voer clerck.

Indien een clerck hē onbwint vādē waerli-
ken sake. gelijc als procuruer te wesen voer-
den waerliken rechter. oft waerlike officiē
Weet dat indien si vā haer prelact sijn bi. ij.
reysen ghesamoneert. en bi. ij. monicien. en-
de sy daer af niet en cesserē: si behozen te ver-
liessen die preuilegie vā consure. En genera-
lic moechdi weten. dat biden recht canon vā-
boden is. alle clercken te wesen. goeckelaer.
dobbelaer. dyoncker. putier. tauernier. make-
laer oft coppelaer. vleschhouder. volre. bar-
bier. rabaut. touenaer. stille neger. openbaer
diffamatozen. alle sulcke personen en beho-
ren niet te gebuycken vander preuilegie vā
consure. sonderlinge tauernieren. of rappers
na dat si daer af sijn vermaent. indien si dat
min dan een iaer gedaen hadden Mer indiē
sy dat meer dan een iaer gewest hadden. als
dan en bzeert daer gheen introductien anders
dan die citacie sommitte. oft hem te ontslaen
in reghen woordicheyt.

Vanden clercken ghehuwelict.
Capittel. CCC.

De clercken gehuelic moechdi vstaen
dat naden decretale indien een clerck gehue-
lict. ghebuycken wil dat preuilegie vā con-
sure oft clergie. het is van node dat hi sy in sijn
nen habite oft clederen en in consure te samē
oft anders indien hi gheuanghen waer oer-
nighen mesdaet: sonder bepde die voorszreuen
saken. hi en behoort niet te gebuycken d3 pre-
uilegie. mer als waerlike is hi te corrigeren.
Ende also is daer af ghewesen so wel int per-
lament als elders in ander hōuen topalē W3
is te weten. van een clerc eens ghehuwelict.
aen een onghecorrupteert oft maecht. en in
dit stuck en anders gheen en behoort hy n3 te

ghebruycken dat pzeuilegie. **I**te doort seit die decretale. dat ghehuwelicte clerck hoe wel dat si hebbē clederen effi consure. indien hi hē onderwint vā waerlike saken. als vā comāscap. van waerlike diensten. so en sijn si niet sculdich te ghebruycken daer in. noch int veruolge vā dien te ghebruyken dat pzeuilegien vander clergye. mer behozen biden waerlike rechte te wesen bedwonghen effi belept als waerlic. effi geset toe bede. tot executie. effi allen subsidien. Ende also ist geuonde in den raet van parīs effi andere. nae dat een clerck ghehuwelict is. waerliken leuende. dz o wat contract oft comāschap die hi doet. hi behoort daer af te want woorden doot dē waerlike rechte. ende niet aenden prelact. En oft dye prelact amonesteert den rechte royale opten ban om des te doen. die rechte royale oft ander nader copie genomē vā admonicie behoort te geue cōmissie gehecht aēdē dootscreeuen copie. effi dat te seyn den aenden bisschop oft sijn officier. effi hem gebieden dat hi reuociert oft wedetroept sijn monicie. effi hē laten begaen van sijnre edelre iuredictie. son d dye te beletten. oft des niet daer inne so sal voorsien werden van remedie. effi dat gedaen. oft de bisschop oft sinen diene niet en obediert de rescriptie van sersgant. daer op gehadt tē dē soecke vāden procuruer vanden coninc. **I**te ratiue cōmissie sal ghegeuen werden dat die dootscreeuen bisschop cesseert. **E**n oft des niet die waerlike goeden vanden dootscreeuen bisschop behozen gheset te sijn indē handden vanden coninc ende bi sinen handen geregiert ter tijt toe dat hi geobediert sal hebben. **E**nde of daer af spruyt eenigen rvisel ter contrarie. effi of hi clerc is ghehuwelict in cleederen effi in consure effi anders niet. hi behoort ter stōt wed gegeue te sijn. **M**er oft gebuerde dz hi sonder clederen effi consure waer. oft son d linghe sonder consure. hoe wel dat hi onghehuwelict waer. so behoort dē hi wed gegeue te wesen ende daer af behoort aenden waerlike rechte die possessor effi die detēcie ter tijt toe dat hi bi sijn propere prelact bekēt sy den waerliken rechte gheroepen. effi de gene dye

te roepen sijn. oft hi sculdich is te ghebruycken van clergye oft niet. ende oft hi daer af nē behoot te ghebruycken hi behoort te bliue aēden waerlike rechte. effi aen hem behoort die kennis effi detentie. **M**er oft gebuerde dz die geuangen. geuāen waer in cleederē ende consure. maer sonderlinghe in consure. effi hy onghehuwelict waer. oft in cleederen effi consure te samen. effi hi ghehuwelict waer. effi hi begheert wert van sinen prelact nae dat hi geuonden waer in cleederen effi possessor vā eē clerck. hū behoort wed gegeuen te sijn aendē prelact ter stōt. bi protestacie vā hē te repeteren ende weder te hebben. indē hi niet en behoot te ghebruycken vanden pzeuilegien. **V**elke sake bekent biden gheestelike rechte hi behoort weder gegeue te wesen aēdē waerliken rechte effi tot sijnre iuredictie. **E**n alsoe is daer af geueff effi is inden parlement ende elders. effi son d linghe inder stede vā dootscreeuen tegens den bisschop vā dootscreeuen. om eē gheheten wouter metten plattu. effi een ghepetē hanneken gozden. effi oec mede sommige adere. **S**o moechdi weten. dat daer op onse herē vā den parlement doen eenige audicie effi seggē dat oft een clerc geuangen is biden waerlike rechte. effi als van die clerck hem sepe onghehuwelict te wesen effi hi gheen consure en heeft sonderlinghe ende hi leeft als een waerlic vā ambacht effi dat hi niet lesen en cā. als hi daer af on dlocht sal werden. noch dz hū nē en doet bliken vā sijn pzeuilegie effi dat hi hē niet en heeft gebzighen te vozen als eē clerck si behozen te bliuen aenden waerliken rechte gheheelic. **V**ant biden decreet. niemāt en behoort te ghebruycken vanden pzeuilegie vā clergye. hi en leeft als clerc sculdich is te doen effi als sijn consure dat als een crone is vā dē coninc die hem coninclyck regiert. **S**chuldich is toe te behozen. want geen clerc en behoort noch en is sculdich hem te on dwindē vā clergye effi vanden sypen der seluer. die van beneficie ende pzeuilegie van clergie ghebruycken wil. **E**nde alsoe wert gheseyt effi gheraden biden heren vanden parlement tot veel saken dat die stede van dootscreeuen te doe hadde

tegens de bisscop Indē iare. 99. CCC. xx.

¶ Wanden clercken die ridders sijn.

¶ Item hoe wel dat geseit sy hier vorē. dz ghehuwelicte clercken behozen te hebben hā byt oft cleederen. ende consure. Indien dat hy clerckscap gebuyckē wil. te Nochtāns is te weten. dat ridders daer om nyet en behoeven te hebben cleederen noch consure. hoe wel dz sijn ghehuwelict sijn. Vā hi mach met eenē vanden ridderscap dzaghen sulcke cleederen alst hem belieft. effi sōd consure te wesen. sonder daer om te bliessen die pzeuilegie van clergie Nochtāns alst is om cas criminele. somighe raden d alle twiselmighen datter seker saerke is te hebben cleederen effi consure Hoe wel dz die decretale seit expresselyc datter van genē noode en is.

¶ Item ghi moecht weten dat hoe wel dat een ghehuwelict si. heb bende cleederen effi consure. Nochtāns indyē begheert wert aendē waerlikē rechter te hebben paps oft sekerhede. die waerlike rechtē mach hē daer toe bedwingen des te doen om dat weluaren vā d paps Effi oft ghebuerde dat die clerc ghehuwelict die also bedwōghen geweest hadde. paps oft sekerheit te geuē. dat euftraingeerde. daer d en soude dat niet vallē te bedwingen van sijn lichaē aendē waerlyc ken rechter. nae dat die sake wesen soude criminele. mer soude wesen te bedwingen aen den geesteliken rechter vā sijn lichaem. Ende sijn huystraet ende waerlycke goeden sou den wesen te bedwingen aenden waerlyc ken rechtē. Ende dpe redene waer omme datter toebehoort aenden geesteliken rechter te coztigeren vanden delict vā dē paps oft sekerhede ghebzoken. is daerom. dat die sake van pais is alsulcke datter neemt pzeuencie aenden eersten rechter aen wien datter begeret is om seker te wesen. dz alsdan daer af ge ne quaet en gheschpie. Ende also wertet ghe seic bi arrest vā parlement: om ian hocquet poerter van valenchōn tegens mōnen heere engrant dōndin pzeident vā mōn here arēt van cozbie.

¶ Wanden clerck die geuangen waer. effi sijn habite oft cleederen te vermanghelen. oft te veranderen ind ghe

nanghenisse.

¶ Item ghi mo ghet weten dat oft gebuerde dat enige clerck gheuangen sy bi een waerlic rechter sonder habijt effi consure. effi gheset in een waerlycke vānghenisse. effi duerende die selue vānghin ghe. bi loofheit hi vāndert sijn cleederen oft cō sure: effi hi hē daer mede woude behelpē. so ge ringhe als die waerlike rechter die hem geuā gen heeft vneemt sulcke loofheit. mach hy hē web doen sitten sōd habijt. in sulcke oft ge like habite als hi hem gheuangen heeft. ende daer op ordineren effi vseren vā hem als gheē clerck: ende als onabel te gebuycken pzeuile gie van consure Effi alsoe wertet geseit bi ar rest vā parlement: tegens ian vā rouaix. die gheuangen ge weest hadde sōd habijt ende hadde sijn habijt verandert ind vāngenis se vanden prouoest effi geswozen vander stadt van doornic.

¶ Item ghi moecht we ten. dat oft gebuerde dat enige clerck gheuan gen waer d enich delict. effi geuangen wesen de. hi wert begheert vā sinen prelāt als clerc Indien hi gehouden waer ongehuwelict ha bite hebbende oft consure oft alleen consure. hi behoort wedre ghegeuen te wesen aen sijn prelāt ter stont als hi begheert wert.

¶ Wanden bigamen. ¶ Ca. ccc. i.

¶ Let dat bigame is een irregulariteit die coemt effi daelt bi faulte vā sacra ment oft anders. bigame is een ghebzock die coemt van diuisie van vleysch. Ende dat is te segghen. de ghene die bi diuerse tōden ghe hadt heeft twee wōuen in witschtighe echt schap. ende na die gramarien. bigame is ghe seic quasi bis gamus. Wats te seggen van. g. huweliken So weet dat de ghene ghehoudē ende gheset is bygame. die een wōf trou wet die tot anderen tiden ghehuwelict geweest is oft die seluer eens ghehuwelict geweest is. effi dese verliesen alle pzeuilegien. van clergie in alle manieren ende nemmermeer en mogen si hem daer af behelpen noch consure dzagen noch habijt clercale op die peyne vā dē bā mer sijn alheel waerlick. ende aen die kennif se vanden waerliken. niet teghenstaende ee nighe castume ter contrarie.

De clerck. cōm
ga. c. ut cōsul
tationi.

c. Altractionis
de biga. li. vi.

Wet dat een man wedu wenaer ope
derck is. so gheringhe als hi is wedu wenaer
hij keert wed tot sijn vryheit vā clerckchap.
en soude mogen priester werden na dz hi ees
aen een maget ghehu welcjt ghe weest soude
hebbē. op dat hi habite hout. En ist vrouwe
oet ionctrouwe die ghehoudē waer in wedu
wescap. si behoort ghehouden en bewaert te
wesen in haren wedu wen state biden prin-
ce en bi alle rechters gheestelijc en waerlic. en
si behozen gehoort te wesen sommierlic in ha
te quetelen oft clachten En oft daer in ne ghe
bret waer aenden waerlijc rechter. si mach
haer betrecken aēdē gheesteliken rechter die
in sulcker sake huer liēdē behoort te onthou
dē en hozen in haer rechte. en anders en behoert
sy aldaer niet te trecken. als sy te doen heuet.
den sy datter aēden waerlijken rechter gebrec
sy. mer indien sy dongelijc waer vā eenich
rechte. al waert nochtans waerlike goeden.
Weet noch. dat indien sy haer eerst betrect aē
den geesteliken rechter. aldaer is de sake scul-
dich te bliuen. wāt het is cas vā pœuēcie. en
si behoort gheremediert te sijn aldaer sijn haer
oerst betrect. bi die beneficie van haer wedu.
wescap. en andersaken ordinariē als in eysche
oft sweren. sy behoort te lozeten onder den
rechter daer sy oft hi woonachtich is. ende es

Erbijs
alderbedwingen.

¶ Olandens privilegien vāden dercken
Capittel. CCC. iij.

O hi moecht weten dat clercken die pre
uilegie vā clergie vseren willen .en behoren
niet obdachuaert te wesen .ō enige saken dan
voor haren rechter effi prelatae Het sy crimine
le oft ciuile saken vā alleen ō sake reele .oft in
derclachte vā nreuwichede .in sauegaerde cu
frainte in port vā wapenen . Want vā dese
vier saken moeten si antwoordepē aēdē waer
liken rechter .Hoe wel dat sy priester waren .
biscop oft van and digniteyt . Item oft ghe
buerde dat een waerlic rechter bedwōghe eē
clerc te antwoordepē tegens hē .na dat hi wille
dat hi clerck waer .hi is inden vā bidē seluen
rechte dat die clercken hieten .ipso fco . Maer
het is te weten .dat oft die clerc in dē kercke dē
coopt oft comāscapē vā enige sake tegen een
waerlic .effi daer af ghescil valt .daer ō en bli
uet nyet die kennisse aēdē rechter vanden
clerc . Maer behoort te bliuen aēdē waerlikē
rechter Wāt bī bescreuen rechte .behoort elc ge
houdē effi getracteert te wesen voor sijn rech
ter effi niet elders .daer af die sake litigiose on
derdanich effi gehouden is . En indienc āders
gedaē is: so behoort die kennis daer af gotten
uopeert te wesen .aēdē rechter vā wien dpe
verweerd onblate is .oft die sake contenciose
Noch seit dat bescreuen rechte: dat eē waerlic
man nyet sculdich en is enē waerliken man
te doen dagen voor tghesclike gerecht .dan
bi gebreke vādē waerliken rechter En indie
hi des doet so behoort die sake gherenuopeert
te sijn aēdē waerliken rechter Wāt die rech
ten en ghehenger niet dat pēmant sy gebach
uaert vā voor sijn rechter ordinatie .ten waer
bi gebreke van rechter . **D** Weet
dat oft die clerc bi sinen wille woude submit
teren anden waerliken rechter .effi d3 hi noch
tans swoert effi geloefde sijn gewōlde te hou
den So en mach hi niet submitterē dat hou
den mach oft waerdich sy . Hoe wel nochtā
dat die partie aduerse dat cōsenteerde Want
dat rechte en mach niet ghehengen d3 pēmant
betoghen sy voor and rechter dan voor sijn

**Decreta. dic.
c. quia circa.**

Debita. dñe.
c. debitum.

¶ Hoc cap[itu]l[um] de
bet intelligi
iudex laicus
c[um] negligens
in iusticia ad
mistrada vi
duis tunc iu
dex ecclesiasti
cus p[ro]curat
ad se trahere
petite p[ro]p[ter] ut
extra de for
c[om]pete. c. ex te
nore l[et]t[er]ar[um] An
p[re]cisio vidu
ar[um] p[ro]tinet ad
ecc[lesi]am ut co
n. c. ex p[ar]te vi
bi papa p[ro]m
ittit causa; s[ed]
violencia fra
gine aglo[rum]
vidue.

ru. dic. c. ex te
noce.

16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537

Decr. de l'É.
exco. c. si v. g.

Decreto sup
Dí. C. i.

Decre. supe.
Dcā.c. q̄uis

F
Decre. ru. de
sponsa. c. i.

Quia q̄s de
cōiūrit q̄ nō
separet

Decre. dic. c.
summus.

¶
De re. d. c. a. c.
de illis,

De creta. d. c.
lex parte.

c. de mulier
to. ci.

lex literis
ti. pmo.

De Glandenhuvelic, 1801-1802

kercken. **I**f **I**tem weert dat also
als hu welic gheschiet viden consente alkerne
also werret en machet af gedaē worden by re
delike diuerse oft wischepdrige en anderspoet
gelic als hier na ghescreuen sal werden. **E**

de goet weten. ¶ **D**ie gebuerde
dat die mā na die onderouwe de futuro
gheft hem absenteerde weten lāde eer hy sijn
wif vleyschelic bekennt hadde. bi lāgē tijt dat
wif mach wel een ander trouwen. ¶

daer tegens comen en behopen bedmonighen
te wesen biden prelacie te volcomē dz hu we-
lic oft si sijn beyde inden ban oft de ghene by
wien dat gebiet te bidē de cretale voorscreuē
is. ¶ Te hu welicken teghens den dāck

dich en is. **L** Ofť hu welic geseht
bi woorden obscure oft dupliere oft vā diuer
se talen. ende daer na daer bi enich geschil oft
tegensegghen sy. ende die een segghē wil dat
hi den anderen niet verstaē en heeft. De rech-

ter behoorte te cōsidereren die outheit ende die
forme van procederen. wat si deden. en daer
nae ordineren. MM 158/171

I Te wederleggen bu welic niet crachts,

Item oft gebuerde dat eenige vrouwe be-
dwongen waer tot huwelijc met yemāt met
crachte en bedwāghe. en si daer na weder hu-
welijc: op dat sy nye cōsent gebagē en had-
de aendē seluen met crachte. dat anderde hu-
welic is waerdich en niet dat eerste.

Ghi moecht weten dat oft enigen huwelijc
geschied met cracht als voorscreuen is. noch
tans daer nae gheschiet dat vleyschelijke be-
kennis daer af volcht biden cōsentē vander
vrouwen: sulc huwelic is waerdich ende be-
hoort gheconfirmērt te wesen.

Item vrouwen weder te huweliken.

Item ghi sūt sculdich te weten dattet wif
die gehuwelict is en die haren mā wten lan-
de is hoe wel dat hi lange iaren wt blifft son-
der daer af tēdinghe te horen: si en mach niet
weder huweliken door dat si sekerlijc tēdin-
ghe gehadt sal hebben vā sijnē doot. en dā hi
ouerleden is. Item vāden seluen nadē rechte
elūgē moechdi weten. dat oft een mā wtrepē
en solanghe wtblifft als den tēpē vā seue iare
oft bi solangen tēpē dattet wif haer mogelijc
wed huweliken mach. sy macht doen. op dat
tēdinghe oft mare sy dat haren man doot es
en dat daer af souffissant ghetuygen sijn dā
getuygē. Dats te seggen dattet selue wif heft
ten minsten een die getuyget dat hi hem sach
in sulker plecken en andere die affirmerē. dā
sy geweest hebbē op tēgraf aldaer hi begrauē
was. en andere die seyt dat hi was tot sijn er-
equie oft wtuaert. Wā sulcke getuygē indi-
en mē gheē and en mochte gerrigen. het sou-
de genoeg wesen tot mare vā dōt. ende
andē en mach si niet wed huweliken. nā te-
genstaende enigen langen wtbluen.

Item vanden trouwen de futur.

Ghi sūt sculdich te weten. dat die trouwē
tegen woordich. Intēlē die trouwen de futur.
Hoe wel dat die futur geswozen geweest heb-
ben. etc. Mer indien nae die trouwe de futur
gheschied hadde vleyschelijke bekenne. Weet
dat des soude doen waerdich wesen trouwe
tegen woordich.

Weet dat soe
gheringhe dat kinderen comē tot sulker out-
heyt. dat si abel sijn te genererē sy sijn abel te

huweliken. Nochtans seic die decretale dā hi
deren niet en behoren gehuwelict te sijn. ten
sy om weluaren van paple te moghen setten
eulchen die heren die lantscappen hebben te
regieren.

Die vād mach wel sijn
nen kindē sōd sijn cōsent huweliken. noch
welende in mīnoritē. met andē kindere en
soude hi daer toe niet moghē bingen: tē wa-
re dat sūt consenterden.

Item trouwe clādestine oft heymelic.

Item trouwen clādestine sijn betuycht
bi die heilige kerche. indien die pātrēn daer
tot consenteren.

Item eē mā
ghetrouwet te hebben twee wiuen.

Oft ghebuerde dat yemant getrouwt hadde
twee wiuen daer af dā eerste waer teghen-
woordich en dā dē futur dat huwelic sou-
de houden aē die eerste. Mer indien die ander
de waer vā teghen woordicheit en eerste de
futur. dā huwelic soude houdē aē dā dē.

Te interditerē oft vbidē huwelic.

So gheringe als litigie geschiet vā huwe-
lic. het behoort te wesen interdier. oft vboden
aen deen en aen dā dē. dat sūt andē gheen hu-
welic en maken duerende die litigie. en indi-
en hi dat dede so soudet werden ontmaect en
de ghereparērt.

Item vanden huweliken gauen.

Die ghisten die ghedaen sijn ter cause van
huwelic. hoe wel dattet huwelic celsērt. en
sijn niet te wedroepē ten sy dattet af sy expres-
se condicē van huwelic.

Item vanden condicien vanden huwelic.

Item oft gebuerde dat in cōdicē van hu-
welic waer eenighe sake oft cōdicē de turpi-
tude. Weet dat die selue sake en turpitude ge-
rekenē soude wesen voor niet. en als niet ge-
daen. noch gecōdicioneert. En also sult ghi
verstaen indien daer enige cōdicien sijn on-
mogelic. noch sake die tegens die substantie
vanden huwelic sijn.

Item twee wiuen te trouwen.

Item oft gebuerde dat yemant dat anderde
huwelic dede. duerende die ierste huwelic ho-
pende oft meynende dat sijn eerste wif doot
was. Weet dat hi weder keren mach aen die

lū

Dece. dic. 6
veniens.

in dic. ad d
hu melius fa
cit q mat. ac
cula. pol. c. au
super.

Dece. in. die
c. in presen
cia v. c. lib. v.
in. de repub.
ad. hodie
iuc. l. uores.
ff. de duor.

c. is qd dē
dit de sponsa

Dece. de de
sponsa. impu
be. c. ubi nō ē
consensus.

ru. dicta. c. l.

istud nō ē ve
ū vmo clāde
sine despōla
tiōis. p. phibē
te. ut extra de
clādes. despō.
c. ult.

Si int viru
despō. extra.

c. i. extra de
mat. sim. d. ec
desse.

ad h. de. ex
pelle. p. leges
c. de dōa. an
sup. l. si p. dō
v. l. si a spōsa
p. qdō. qd dōa
tio reitit ad

donat. si ma
trimoniū nō
seruatur.

c. i. extra. de
condi. appo

Decret. li. iii.
ru. de eo qui
dur. in matu-
qua pol. pad.
uiter. u. c. pro
positu est v. c.
significavit
Istud qd h i fi
ne dicit nō ē i
dicitur bz qd
lra ignora-
nū censetur
ples legiti-
c. pen. extra q
filiū sūc legiti-
rō ē qd ut filiū
dicat legiti-
sufficit bona
fides alteri?
parēti. p. g. l. v.
Praeo.
de coniug. l. p.
lo. c. i. c. u. l. q.
duobus.
c. n. extra de
coniug. p. uo.
Decretali. de
sag. et affini-
ta. c. i.
c. ru. d. i. c. quod
sup. his c. t. c.
tuanos.
f. c. nō ē inobis
desponsa.
c. p. terea eo
li.
c. li. extra de
diuor.
Decret. de eo
q. cognio. con-
sag. v. ro. l. i. c.
l. c. i. j.

lerste sonder medaet Ende oft hi vanden an-
deren kinderen hadde. soe souden die kinde-
ren gehouden wesen voer legitime hoe wel
dat hi wed ghekeert waer totter eerster. Mer
indien hi dat ghedaen hadde wetende. dz die
serst noch leuende waer. dat en soude hi niet
mogen doen. dat ander huweliken soude ge-
seit wesen illegitime. en die kinderen die daer
af ghesproten waren. en souden de adultere
oft ouerspel sijn.

¶ Vanden huweliken vanden lazaren.
¶ Soe moechdi weten dattet niet sbodē en
is vanden lazaren. dat sy niet huweliken en
souden te samen: oft aen ander die des doen
willen Ende dat recht en henghet niet: dz oft
gheboerde. dat de mā oft dat wif welke dat
tet van beiden waer. die gehu weliet sijn. vie-
len in mezelerie oft lazare daer om bez
scheiden souden worden van huwelike van
malcanderen. Maer soude die ghesonde den
siecken bewaren. ten waer dat hi woude rep-
nicheyt louen Nochtans seyt dat recht. dat of
daer onbetrou waer de futur est die een lazar
worde: die trouwe waer te nyete en soude
niet gehouden wesen te procederen indē hu-
welick. **¶** Vanden huwe-
lic vanden eyghen oft cuprimurighen.

¶ Oft gebuerde dat een man bij huwelike
te aen een eyghen wif ignorerende oft nyet.
wetende dat sy eyghen waer. weet dattet hu-
welike nyet waerdich wesen noch houden en
soude. ten waer bi' alsoe: dattet man na dat hi
geweten soude hebben. dat sy eygen was by
haer gheslagen hadde. en vleeschelic bekēt. **¶**
Weer dattet huwelike genomē tusscē den eer-
sten. en den dierden. graet van affinitie niet
en is waerdich. **¶**

¶ Van huwelike tusschen maelschap.
¶ Item ghi moecht weten die neuen vādē mā
wel huweliken mogen aendē nichten van dē
vrouwe oft wif. wegheset in graden sbodē
gelike als ghē beuindē sult indē castele hier vo-
uen gheset die daer af mencie maect. En mē
behoort beghinnen te rekenen vande bypck
vanden boem. **¶** De vādē dre sijn
dochter onthout die sbodē is tot huwelike

behoort bedwongen te wesen bider heyliger
kercke. te restitueren sijn dochter tot die vol-
cominghe vanden huwelike. **¶**

Huwelike blischeit hem wel. oft een neue vādē
man mainteneert int secrete. dat hi bekēt he-
uet vleeschelic dat wif. mer hi en derst nyet
segghen om vrees van iusticie. oft vā huere
vrienden Ende daer dē behoort hi daer op be-
dwonghen te wesen die waerheit te segghen
bi' sinen eerde. En indien hi affirmeert. dat hu-
welike verscheit hem seluen. **¶**

¶ Vanden diuorces oft scheidinge en se-
peracien van huwelike.

¶ Capittel. CCC. v.
¶ De dat gheset is vanden huweliken
Daer na volcht vanden separacien diuorces
oft scheidinge. die daer op geschien mogen.
So weet dat diuorces mach gheschien in hu-
welike wāneer tusschen mā en wif is affinitie
van maelschap so na dat si in huwelike niet
bliuen en mogen. ten waer dat sy daer af ge-
dispenseert waren vande aerliche vader dē
paeus. **¶**

¶ Van swagerfchap.
¶ Item wāneer als geuondē wort. dat die
man ghehadt heeft vleeschelike kennis. aē eē
nichte van sūnen wifue. voer dat huwelike
oft dat gebuerde daer om en soudemēse nyet
blischeyden. **¶**

¶ Item oft tusschē dē
man en dat wif geuondē wort affinitie vā
swagerfchap. weet dat die trouwenemmet
meer en soude moghen volgen Mer indrens
des gebuerde naer die trouwe. daer dē en sou-
demen hem niet moeten scheidē. wāt bi' dis-
pensacie. mach daer af wel gecouereert oft
verhaelt wesen. En nochtans ter tijt toe dat
daer af sy ghesdispenseert. en behozen sy nyet
met malcanderen te leggen En oft gebuer-
de welke dattet van beyden waer. het sy die
man oft dat wif. nyet en woude hebben oft
nemē dispensacie. die eene soude den anderē
mogen bedwingen biden pzel act. **¶**

¶ Te wesen verrout van nature.

¶ Item oft de mā sulche worde of waer: dat
hi verrout waer vā nature en finalic gedispo-
seert dat hi niet sinē wifue nē en mochte heb-
bē geselschap vleeschelic. alst toe behoort te doe.

tusschen mā ende wif. dat die clerken hietē
sculde vā hu welick. Veet dat daer toe valt
ewige scepdinge: bidē p̄elate. en dat wif sal
wed mogen hu weliken aen eenē āderen mā
indien haer goetdunct.

¶ Van een coyt lede oft debilitē.

¶ Noch seyt den decretale. dat oft gebuerde
dat die lede oft vrede vādē mā sy alte zeere by
siecte oft ands. dattet cleyn is. oft sulcke dz hi
niet doen noch betalē en mach de schulde vā
hu welic bi s̄nre debilitēit. Veet dz die scep
dinge daer gesceiē mach bidē p̄elate eerst bekēt
vādē debilitēit oft gebreke des lede. indie dat
bi medicine vā remediē dat nyet wed gestelt
oft gebetert en mochte worden.

¶ Item moechdi weten als vādē mā debilitē
oft gebuerde dattet wif sulc sy en lo beloren
dat sy niet abele en sy tot alle gene dz tot na
tuerlike vrou wē toebehoort te hebbē: als men
vint son̄ aventure. noch ordinācie natuer
lic vā vrou welicheyt. weet dz de mā ghehu
welict aen sulcken wif: mach eyschē scepdinge
ge. en daer af bekent. Hi islet schuldich te heb
ben: ten waer bi also dat bi miracle en arti
ficile oft cōstelike sake daer toe mochtē voer
sien wordē.

¶ Vāden onghelouigen
¶ Item daer valt scepdinge wāneer die man
of dat wif hē bekeren tot ongelouichz en in
dien sy wed keren tot dat heilige geloue. als
vā behoort die scepdinge wed geset te wesen
en reijuncte tot hu welic als te voren.

¶ Te wesen in adulte oft ouerspel.

¶ Te mach diuorse oft scheidige geschiē bi cas
vā adulte. gelic oft de mā wille dz sijn wif
dede ouerspel. en dat indē waerheyt geuondē
waer. Veet dat daer valt diuorse oft scēdin
ge vā bedde. en vā scuttele: en n̄ perpetuele.
Vāt die rechten hopen. dat si alsoā wed ke
rē sullen vā sondē. wāt hēliedē wedgekeert
in gracie: dē vādē āderen. als vā weder ge
keert die cōiunctie vā hu welic te samē. wāt
indien sulcke scepdinge valt in sayte weet dat
alsoā dat wif behoort te hebbē portie o huer
leuen na huerē staet. Maer indie dz wif van
hueren mā ginc bi huerē wille. son̄ daer af
bedwōgē te wesen vā huerē mā. oft dat huerē

ten mā huerē vādē in regē wordige s̄nre
cie en hi haer daer o wech iacche vā hē. weede
dat alsoā dat wif n̄ hebbē en soude vooz ha
re leuen. En indien dat wif v̄douart waer
sy soude huer douarie v̄liessen. Noch tās wil
len s̄mige rechte. dat die vrou wē in dit stuc
hebbē enig eadeel vā huer goedē bi sustenta
cie. op dat sy m̄s armoede niet en coemt tot
meerō bedersnisse. wā indie dat wif die tye
geduerende. haer wifelic regierde. ende dpe
mā viel in ouerspel: so dattet wif dat thoene
mochte. Alsoā so mochte dat wif begerē aen
dē p̄elate. dat si wed geset wort in cōiunctie
vā hu welic met huerē mā. en het behoort hē
te also toe ghe wesen te sijn. En ands en is sy
niet te hozen. te eyschē restitucie vā cōiunctie
vā hu welic: ten si dat s̄c betuygen mach. En
oft ghi v̄zaech: hoe dat betuycht soude mogē
wesen. wāt het schijnt stercke sake te wesen
te betuygē. weet dat of dat wif betuygē mach
dat huer mā heeft enige cōcubine m̄ hē wo
nende binen sijn huse secretelic daer hi ver
keert. en dat aldaer mare sy het is als dan ghe
noech betuycht o te geraken die cōclusie voer
screuen.

¶ Vāden vādē en moe
der geuader te wesen vanden man oft van
den wive.

¶ Item gheschepet di
uorse oft scepdinghe. wāneer alst geuonden
wort dat de mā oft wif wtgesproten sijn vā
twee vaderen oft moederen dpe geweest heb
ben gheuaders deen vanden anderen vādē
seluen kinderen die ghehu welict sijn.

¶ Item oft ghebuerde dat hu welick ghe
maect wort tusschen den kinderen wtgespro
ten van gheuaderschap. Op dattet niet en si
van kinderen. van wien die gheuaderschap
waer. aldaer inne so en valt gheen diuorse
noch verscepdinghe.

¶ Van kinderen te sa
men te heffen.

¶ Item oft ghebuerde dat yemant het
sede kinderen dpe een van den anderen. en
de daer nae ghebuerde dat dpe welke van
hepden dattet waer weduwe worde. weede
dat daer nae sulcke personen nemmermeer
en mogen malcanderen hebbē tot hu welick

ru. defrugi et
makula. c. i.

et. uter eo
niet precedē.

c. fraternitas
tis exira co

ru. de diuor. c.
q̄nto.

c. ex litteris eo

ru. de cognat.
spir. c. i.

¶ Ende indient gheschiet waer soe loubdemen dat moeten scheidten.

¶ Wan man sijnen wijf te quetsen oft te smijten.

¶ Item seggen somighe dat scheidinge mach geschien wāneer als de man keert tot sulcke wille: als geuonlīc te smiten oft te quetsen sijn wijf. wāt dat wijf nyet en deit d'vraghe noch liden ten sp dat haer beliest. Maer dese scheidinge en is niet dā vā bedde. wāt si weder te samē comē mogen. En also wordet gedaen effe gewesen indē houe vādē bisscop vā doornic: tusschē peteren vādē crupce. ende margrieten van puches sijn wijf.

¶ Wandē man te dissiperen of qualic we ghe te byngghen sijn goeden.

¶ Item of gebuerde dat de mā hem keerde tot quade beley huer goet qualic wech te byngghen. weet dattet wijf na opinie vā sommigen: sake heeft te eyschen scheidinge vā bedde: oft sake te eyschen distributie. oft deplighe vanden goeden. effe dat portie haer daer af gedaen sp. alsdan weet dat sp tot deser portie sō ontfanclic. effe behoort haer gedaen te wesen van alle die goeden die si te samen haddē. effe in dese portie behoort dat wijf gehoude effe be waert te wesen: effe behoort int opebaer geroepen te wesen. hoe dese portie effe scheidinge van goeden gedaen is niet rechte. En vā dien daghe voort: om enighe sculde die de mā maket totter portie gheordineert d dat wijf. nyemant en sal mogen comē. En desgelijc and portie vanden man. om die sculde vādē wijue. Ten waer bi also dat si wed te samē stelden te wonen. En also wordet geseyt effe ghewesen. om ionctrou marie vā cleremete. te ghens enlact vā ponces hueren man.

¶ Wandē defloracien vāden maechden.

¶ Capittel. CCC. vi.

¶ Helien vāden diuorces oft scheidinge. **¶** So volcht daer na vāden defloracien. diemē doet aen die maechdē van fornicatie. inesse. effe adulte. Dats te weten dat in alle dese saken is differencie. wāt defloracie dat die clercken hieten. de stupro. is wāneer een man mits hefte so veel vercriget aē

een maecht. dat hi haer onteert. Ende dit hiet men defloracie. effe naden latīne stupro. Ende daer volcht van deser manieren van stupro. Indien dat wijf haer beliest te beclagen aenden rechter: effe hergeuonden waer. d'z hy haer deflozeert oft onteert hadde. die man die des ghedaen heeft behoort dat wijf te begaue na sijnre faculteyt. oft hi behoort huer in huwelic te nemen. Ende is inden mā te kpesen. het welcke van beyden dat hem belicuet ende daer mede soe sal den twilf cesteren. ende is een. van beyden ghehuwelict. eer dattet geschiet wort. die vriheyt ende koere is daer af gheleden. want sp en moghen alsdā malcanderen te huwelic niet hebben. ende daer bi soude dat rechte sijn crachte daer af verliesen. ende die defloze huer interest. bi soe lange ghebeyt te hebben.

¶ Fornicatie is te doen ghehad te hebben bi man oft wijf gehuwelict tot andere die nyet en is ghehuwelict. als tot weduwe oft tot vrouwe van religie. ende daer inne valt grote boeten. indient betuycht wort.

¶ Adultere is man oft wijf gehuwelict vleyschelijc te bekenen aen andere die oec ghehuwelict sijn. Ende daer inne vallē oec boeten indient betuycht si na huer faculteyt.

¶ Noch isser een dat die clercken hieten incestus. dat is sijnre nichten tot eenen wiue te hebben. Ende oec in desen stücke vallē boeten indient betuycht wort na die faculteyt.

¶ Wandē kinderen die bliuen in e huwelic gesepareert oft verscheidt.

¶ Capittel. CCC. vij.

¶ De kinderen die vanden man effe wijue bliuen. die verscheidt wordē bi den gheesteliken houen. moechdi wetē. Dat oft gebuerde datter scheidinge gheschiet tusschen den man ende den wijue. Weet dat indien daer kinderen sijn. Ende die verscheidinge coemt biden schulden vanden man. sijn kinderen behoort te wesen inder bewaerissen oft regimēt vādē wiue tottē costē vādē mā te waer bi also dat de scheidige perpetuele oft ewich waer. effe dattet wijf alsdā weder huwelict. En indie dat si dā wed huwelice

die kinderen souden dā bliuen inde heren
 nisse en regiment vanden vrienden aen be-
 den sūden ten coste vanden vader en moed.
 En oft die scepdinge quame hider sculde vā-
 der vrouwe. als dā souden die kinderen bli-
 uen inde bewint vande vād tot coste vāder
 moeder indien sy so rōs ware dat sijn mochte
 doen Ende of des niet. Dā behoort te bliuen
 totten discretie vanden rechter bidē rade vā
 den vrienden. te nemen so veel. op die eē als
 opten anderen. en dat meeste opten rijksten
 Nochtans so is te cōsidereren: bi wien dē dpe
 sculde coemt. Vāt die is sculdich dat meeste
 laste te dragen.

¶ Vanden kercken en vanden saken de
 seluetoehozende.

Capittel. CCC. vij.
N volcht te sien vanden kercken en-
 de vande saken daer toe behoizende. weet dē
 die kercke is gheheten oft geset gods hups ste
 de vā gebet en behoort te wesen ghesepareert
 en scheidē van allen anderen huplen. en
 vā allen beden onghelden en schulden. dats
 te weten die kercke en tghene datter kercken
 gegruen is. wāt de kercke is gheleē des gods
 hups En sijn geweest vā outs twee kercken
 Die een van goeden geloue: en dander van
 quaden gheloue Daer om geordineert wort
 dat die kercke vā goeden geloue. wesen en
 toebehozen soude aenden kercken. en vander
 aenden ongelouigen Ende worde alsdan
 boden: dat men niet laten: noch besprekē en
 soude int testament noch anders aendē kerke
 vāden onghelouigen mer dattet gelaten sou-
 de wordē aēden kercken kercke. En daer om
 sijn die kercken kercken. so seer gemultiplic-
 ret en worden vā daghe te daghe.

¶ Dat gebaē en geordineert vāde kercken als
 voorscreuē is. het was dat elc na sijnre doot
 woude begrauen wesen in kercken. dpe eē
 met macht. en die and bi ghifte vā goepē so
 weet dat na bescreuen recht nyemant en be-
 hoort begrauen te wesen in kercken te sy dē
 hi clerc is. Vāt aē genē waerliken personen
 toe en behoort begrauen te wesen in kerckē
 mer behozen te wesen in dē kerckhof buien de

kercke. **E** Het schijnt biden dē kercken
 recht vā eoder dat geen clercken behozen be-
 grauen te wesen in dē kercken dā proper de
 clercken vā seluēt kercke en die daer dē
 rende en dienende sijn en die rechter set tot eē
 exempel. Die kerck vā sinte sophie vā cōstan-
 tinopole daer in sijn seker getale vā clerckē.
 sonder daer meer te moghen wesen. En alsoe
 schijnt datter alsoe behoort te wesen in alle
 kercken op dat elcke kercke sijn ghetale heb-
 ben sal. en dat geen ander clerc wesen en sou-
 de dā die gecoren in dē getale vā kercken.

¶ Item in kercke en behoort geē mā
 begrauen te wesen hi en sy van heilige leuē
 en clerc als voorscreuen is Ende na bescreuē
 recht so wie hem in dē kercke laet begrauē en-
 de hi in dootsonde sy. Vwet dat dpe eē is tot
 dampnacie oft ddoemenisse. dā toe behoude
 nisse vā sielen. Ende soe wie nochtā sulc
 he in dē kercke begrauen wort. als men die he-
 lige dēnste singhet. dat is hem vernieuwi-
 ghe van pine. ¶ Item sepulture en behoort
 niet dēocht te wesen: en dpe waerlike behore
 begrauen te wesen inden kerckhof buien der
 kercken Ende die clercken binnen der kerckē
 sonder simonpe ende sonder tghewōde te do-
 pen. want men daer aen grotelick mesdoen
 soude. En daer om suldi weten dat chimice-
 rie oft gheuide stede. is te verstaen in. iij mā-
 nieren. Dats te verstaen dat aerbe dat nē
 is ghewōt. aldaer mach vercocht worden en
 de geordineert sepulture. Als van oudes dpe
 machtighe plagen te hysen huer sepulturen
 daer huer beliefden Daer die sepulture ghe-
 wōt en mochte niet vercocht wesen sonder sy
 monpe.

¶ Ende inder aerbe dats
 te weten van kercke ende dat lant dat geor-
 dineert is tot sepulture. aldaer soe en behoort
 gheen sepulture vercocht te wesen. maer sijn
 sculdich toe te hozen den ghenē dier sculdich
 sijn: toe te hozen Dats te weten die clerckē vā
 der plecke. en aendē waerliken dā kerckhof
 ¶ Item des ghelōc als die reliquie vanden
 heylighen lichaem der heyligher kercken by
 simonpen niet en behozen dēocht te worden
 noch de opnametē so en behoort oec de lādē en

C. d. m. o. i. t. o. l. a.
 cc. ap. q. u. e. l. i.
 be. mo. r. a. u. e. l.
 edu. ca. de. be. l.
 i. i. u. c. a. u. c. t. s. e.

C. l. a. c. c. o. l. a. m. e.
 ecc. l. i. i.

C. l. e. o. n. e. o. a. s.
 p. o. s. t. o. l. o. p. h. i. a.
 l. n. e. m. o. n. o. b. e.

l. i. q. n. e. m. o. l. a. i.
 c. o. r. p. s. e. p. e. l. i. s.
 e. r. i. i. n. e. c. c. l. i. a. s.
 b. t. q. h. i. s. t. a. n. a.
 c. o. r. p. a. n. o. n. d. e.
 b. t. s. e. p. e. l. i. e. r. f.
 c. u. c. o. r. p. o. r. i. b. u. s.
 s. a. n. c. t. o. m. m.

C. r. u. d. f. l. n. o.
 p. l. u. r. e. s. i. d. e. m.
 e. s. t. h. o. d. i. e. i. a. l. i.
 i. s. e. c. c. l. e. s. i. a. v. e.
 p. s. a. c. u. l. t. a. r. i. b.
 e. c. c. l. i. e. c. o. n. s. t. i. t.
 u. a. n. t. u. r.

C. r. u. d. f. l. n. o.
 p. l. u. r. e. s. i. d. e. m.
 e. s. t. h. o. d. i. e. i. a. l. i.
 i. s. e. c. c. l. e. s. i. a. v. e.
 p. s. a. c. u. l. t. a. r. i. b.
 e. c. c. l. i. e. c. o. n. s. t. i. t.
 u. a. n. t. u. r.

C. in dicta. l.
placet. v. l. ad
instrucciones.
extra de immu.
nita ecclie. c. i.
li. vi.

possessionen der kercke: niet te geuen enige be-
den: om wat beden oft lasten die inden liden
geschien. maer behoren daer af vry te wesen
en exempt. wegeleit dat indien gemact moe-
ten worden eenige brugghen: oft ghenepue
wercken: oft enige wege te vermake die pro-
fiteeliken gedaen waren. weet dat daer inne
moeten die kerckelike goede contribuere en-
de ghelde: en daer af so en mogen si he niet de
sculdigen noch exempteren. So en mogen die
oer niet ontsuldich sijn. waneer de price do-
te den lande ruyt: en afflicte wil. in hupse va-
eenighe kercken. wel soe mach hiet doen niet
recht: en nient die goeden vander kercken
voor hem en voor sijn volcke. want al va-
den heren coemt.

C. li. i. r. n. dca
anc. i. gress. et
anc. h. q. mul-
er.

C. ff. q. d. l. qd
en i. glo. v. l.
de cadane pu-
nition. l. i. v. j.

¶ Van hem te beghenen totter kercke.

C. de sepult.
violat. l. qui se-
pulcra.

¶ Item weet also gheringe als eē mā oft wt
ue hem seluen begheeft in religie. sijn goeden
sijn en toebehoort der kercke. en daer bi en mo-
gen sy niet maken noch ordineren testamēte
in preiudicie vander kercke. Mer indien si kin-
deren witsichtige hebbē. eer si daer inne gaē.
weet dat hi he daer op geen preiudicie doe en
mach: huer recht en sy be waert. en si en mo-
gen wel hemliedē daer af ordineren.

C. l. de vira et
hoaleria.

¶ Te geuen prochiekercke tot monastierie
¶ Item is te weten oft die prochie kercke ge-
geuen en bekeert mach worden in monaste-
rie oft clooster. weet dattet wel geschiet mach
biden cōsente vanden bisscop vander plecke
en van sijn capittel ende dattet niet en sy tot
preiudicie vander kercke cathedrale.

¶ Vanden gheenen die ghehanghen sijn
aender galghe.

¶ Item ghe moecht weten. dat de ghene dpe
aender galghegehangen sijn bi iusticie. Indi-
en dat hi gebiecht geweest heeft voor de doot
ende dat si gestoruen sijn in goeder memorie
weet dat niet tegenstaende. dat si alsoe leelie
ende oneerlic dat enbeletet niet. indie die he-
re wil vā wien die iusticie is gehouden ende
die hem doet steruen. hi en mach wel ontfan-
gen worden. en begrauen in gewode stede.

¶ Te heroeue die sepulturen vande
dooden.

¶ Item is appresselic j.

boden biden bescreuen recht dat niemant en
beroert die sepulturen vanden doode bi wat
weghe dattet sy. En so wie in deser manieren
geuonde waer misdadich dat hi gecōdēneert
sy seer griesuelic. Dats te weten naden oude
recht. in boeten ciuile na die faculteyt vande
delinquant. ende dat dpe rechter daer af doet
seer griesuelike pugnacie. ende indien hy dat
niet en dede. dat hi selue gecōdēmpneert si in
grote boeten. Mer naden tegenwoordighe soe
wie dat doet hi is sculdich gecorrigere te we-
sen seer criminelich. wandet grote quaet is te
sien aenden doode die nyet spreken en mo-
gen. en inder kercken wpen recht dattet be-
hoort te wesen vā te sien aē leuēdige psonē.
¶ Wat die waerlike niet en behoort te
sitten inden choer vander kercken. ter wiken
dat men den dienst doet.

¶ Item seit die bescreuen recht dat die waer-
like duerende datmen die heilige diēste doet.
niet en behoren te zitten inden choer vander
kercke. noch bi dat outaer comē. En nyemāc
en behoort aldaer te zitten dan die clerche die
clerelich leuen.

¶ Hoe dat die kercke een refugie of vry-
heyt is. o'n den delinquant oft misdader.

¶ Item moechdi weten dat die hert die ghe-
ordineert is te wesen vryheit aenden deliquā-
ten oft misdaders. die daer nemē willen vry-
heit. en wēd hert o te nemē en te hebbē die e-
munite oft vryheit vā kercke. wāt indē ou-
den testament. so was geordineert een seker
plecke voor die deliquāte oft misdads. vā de-
lic. oft misdact. daer remissie af gesce mach
en gracie m3 recht en redene wēd hert mogē
tot refugie oft vryheit: eer si geuāgē worden en
d3 peie te vrede geset en voldāē ware en daer
na de price mach vlenē sijn gracie. wāt beter
is d3 die sōdige leeft vā dpe strēge dāpnacie sō-
der te beterē aē price. En alsoe wiltet dē tēste
vāder bible. Mer bidē nieu wē recht en daer
na d3 die kercke geordineert was. het wort ge-
ordineert dattet wēde lōude refugie oft vryheit
vā dē deliquāt. oft vā dē misdads. als in sake
remissibele. ¶ Vā dē genē die n3 en behoort
te gebuikē vā dē refugie oft vryheit o kercke.

Mer in saken niet remissibille. geluck als
 traetrouets. Dat die clercken hieten depre-
 dators populorum. Sulcke en behoort niet te
 hebben refugie oft vryheyt. noch nemē emu-
 nite. soe en behoort oec moordeners. die om
 moort bi hem ghedaē geen refugie behoort te
 hebben. nae dat die moort openbaer en kelic
 waer want sulcke en behoort gheen refugie
 oft vryheit te hebben noch gebuyckē emun-
 tept. **I**tem en behoort hi oec niet te gebu-
 ken vā emunite de ghenē die hē doordē om
 me te scandalizeren die kercke. oft die de kerk
 ke vilipendeert. daer sy bekeert sijn tot refu-
 gien oft tot vryheyt geliker wijs als de ghene
 die vechten. oft twist maken in kercken al-
 daer sy refugieren. daer si openbaer crachte
 doen oft fornicacie. ofte die casteel makē vā-
 der kercken. Gheliker wijs als sy ghecomen
 sijn tot refugie en aldaer nae weghegaē ma-
 kende ewighen twist oft kint ende dan wed
 keren tot die selue kercke o vryheyt. **E**
 Ende na die opinie van sommigen die noch
 ghinge op een ander kercke. wāt naeden scrip-
 turen daer en is niet meer dā een kercke alle
 ne voor al. **B** **W**āt sulcke als is
 inden saken bouen gescreuen. en behoort nē
 te ghebuycken vā refugie noch van emun-
 te vander kercke. **I**tem en sijn oec upet
 sculdich te gebuycken. de ghene ontdersel
 van refugie vā kercken. **O**spien ende ver-
 wachten sijn vanden. also nader kerckē: en
 aldaer hem doen iniurie groot oft cleyn ende
 dan o vrees vā iusticien terstont lopē in
 kercken. **V**er dat sulcke niet en behoort te
 gebuycken refugie. **E**n is te wetene dat des
 behoort gheseyt en staen te wesen. datter ge-
 daen is ontdersel vā vryheyt en refugien
 vā kercken. daer na dat die sachte gedaen
 sal sijn bider kercke met voorrade en opsette
 wille sonde ghedaen te wesen met heere oga-
 deringhe en sachte. **W**āt naden scripture. **E**
 Ende also wordet geseit bi arrest van par-
 lement. in cas van sachte bi inuassie. en oploop
 bi een kercke. om meester claes de bonolaes
 procuruer int parlement. tegens een gebieten
 in die scriuer de welke inden iare. **M. L. L.**

1570. of daer omtrent. hadde verspreet de vo-
 regescreuen bonolaes. die quā wt der kercke
 van onser vryken tot parys. ende heeft hē
 aen gheuochten vider voorscreuen kercke.
 ende ghequest seer onbetamelic. **E**n als hi dē
 ghedaen hadde. hi liep tot refugie inder voor-
 screuen kercke. die prouest van parys ghein-
 formeert vā sake. quā hem halen inder
 voorscreuen kercke en vrycht hem geulange
 inden castelet.

Item wort also geseit
 bi arrest vā parlement: om een gebieten bla-
 sor: die welke bi kercke vā sinte benoet tot
 parys doot sloech meester steuen baelliu. en-
 de ter stont vertoech tot refugie in voerscre-
 uen kercke. **D**at ghedaen dpe heren vanden
 parlemente gheinformeert vā sake. **D**ede
 hem vanghen inder kercke ende deden hem
 rechten crininelic.

Item het worde
 gheseyt bi arrest vā parlemente. int cas van
 casteel te maken vā kercken. en die selue
 cōdempneren als voorscreuen is tegens die
 conlenbiaux vander stede vā abbeuille. dpe
 welke gingen wt een kercke aldaer si wā-
 ren om sekere saken. ende quetsen enē mā
 aldaer inder stede. ende dat ghedaen om vry-
 se van iusticie en duchten dat dpe kercke
 daer si wt ghegaen waren. hemlieden geen
 refugie oft vryheit wesen en soude: ghingen
 in een ander kerk. **D**ie waerlike iusticier ghe-
 informeert vā sake en hoe dē sy wt gegae
 warē vā eere kercken in dā. dē behoort
 staen te wesen al ekercke na bescreue rechte
De rechter heeftse gehaelt wt die andere kerk
 en si daer af dedē pces int plemēt. **A**lle gespe
 het wort geseit dē die kercke hē nē sculdich en
 was te helpē. en wordē gecorrigiert nā sa-
 ken.

Enē mā doot te slaen o ghelt
Item ghi moecht noch wetē dat so wie bi
 prodicie oft o ghelt slaet oft doen slaē pemat.
 hi en behoort nē te gebuyckē vā municie vā
 der kercke. **E**n indien hi hē aldaer betrect. de
 sake beuondē warachtich te wesen. **D**ie recht
 mach hē daer af betrectē die de kēis daer af
 sculdich is te hebbē. **M**er wel moet hi voer hē
 sien dat hi daer af heeft iuste tepken by goede
 informacie precedente. ende dat hi dē gheeste

C. de his qui
 ad eccle. p fug
 i. denileam?
 melius facit. c
 iuc. glo de im
 mu. eccle. inc
 alia.

Ao est nisi so
 la ecclesia san
 ctadei.

Ecclesiast. nā
 debet eē spe
 lica latronū.

Pollo

liken rechter daer af vermaent heeft ende als
dan mach hi hem van daer betrecken. want
die gheestelike rechter nemmermeer ghenen
oplos geuen en soude om irregulariteyt daer
inne hi mochte veruallen.

¶ Item wordet gheseyt bi arrest. int cas te co
tempteren die kercke. tusschen die kinderē vā
peeter autompet borgher van doornic. die hē
om seker delict. oft misdact bi hem gedaē hiel
den tot refugie oft vryheyt in kercken van
sinre peeter. en ghingen seer gewapent staen
voor die doze blinckende en choenende huer
sapte. ¶ Die rechter royale dede hemliedē ot
nemen haer wapene: en dede die wechdrage.
daer op viel gesil. Alle gesien het worde ghe
sept. dat die rechter royale dat wel mochte en
behoorde te doen. in sulcken sake en anders
niet. want so wie hem behelpen wil vā re
fugie oft vryheyt der kercke hi iset schuldich
te nemen oetmoedeliken. en hem wachtē ho
pende satisfactie te doen aen partijen. en aen
iusticie. en anders en iset oec nyet te houden
noch waerdich.

¶ Van sinen goedē te setten in de kercke.
¶ Item ghi moechte weten dat oft pēnāt om
breele vā iusticie sertebe sijn goedē in eenige
kercke. meynende datter aldaer vry wesen
soude. wett dat daer omme de rechter niet en
behoort te laten: indien datter sy om bekende
sake. hi en mach wel dye goedē betrecken wt
der kercke. om te doen satisfactie aen partiē.
en sonde die kercke prejudicie te doen.

¶ Mer men behoort en eest schuldich te doen
in tegen woordicheyt vanden volcke vande
bisscop. Ende nae tghene dat voorscreuen is
die kercke en is niet gemaect om anderen on
ghelike te doen. maer om redene te doen ende
te helpen doen. ¶ Ende en is die kercke nyet
gheordineert refugie oft vryheyt. dan om dē
lichame vanden mānen. om te scouwē dye
rygoer vā iusticie. so langhe als satisfactie ge
daen sy aendē partijen. en daer na die gracie
vanden prince mach daer op strecken. indyē
die sake begheert en anders niet. En ādere en
sijn niet schuldich in andere sake te gebuyckē
emunitert. Ende also wordet gheseyt bi arrest

van parlement. tegens ian byule van parde
die welke gegae was in kerke en sijn goedē

¶ Gheset te wesen in kercken oia
ken daer af mē nyet en denct vā dachuaert te
wesen. ¶ Item oft gebuerde dat pēnāt
die indē refugie vā kercke hem gheset wa
re om enigen twifel. indien hi duolche wort
biden waerliken rechter. en die sake begeere.
dat hi verdachuaert sy om die sake. V et d3
daer omme dat hi in kercken is. n3 en bloft.
men mach hem inder kercken wel verdach
uaerden oft inuimeren sonder der kercke pre
iudicie te doen. en verdachuaerdinge oft in
timarie die aldaer gedaen soude wesen. sou
de waerdich wesen wāt alst gheseyt is. die ke
ke en is niet refugie in sulcken sake. mer om
den lichaem vanden man te bescreme. En
de also wordet gheseyt bi arrest voorscreuen
want bi stercker redene machmen aldaer vā
dachuaerden als men. van daer een man be
trecken mach die vanden emunitert niet en
behoort te gebuycken.

¶ Hoe veel dat die refugie oft vryheit scul
dich is waerdich te wesen.

¶ Item in and sake so willen die bescreuen
rechten. dat so wie hem betrect totter emuni
tert vā kercken op dat hōt deuotelic ende
oetmoedelic yschet. die refugie is schuldich
waerdich te wesen tegens dē rechter. En also
edel is die emunitert vander kercke oft van
den kerckhof. datter schuldich is waerdich te
wesen. dertich voer van daen. indien datter
waer om sijn nootgheuech te doen. wantet
seer onbetamelike sake wesen soude. dat in
kercken oft kerckhof. dat gewijde aerde is ge
haen soude wesen sulke leelicheyt als sijn na
tuerlic gheuech aldaer te doen. en daer o be
hoort daer te wesen dertich voeten.

¶ Te doen enighen delict oft misdact op
dertich voeten nader kercke.

¶ En ter cōtrarie indien op. xxx. voeten nae
der kercke oft kerckhof pēnāt dede enige de
lict oft misdact. en dan ginghe inder kercke.
Dye kercke en behoort hem gheen refugie te
wesen ghelike voorscreuen is.

¶ Te doen enige sake cōtrarie der kerckē

mbri. de ho
mi. volunta.
si q3 y dūstri
am.

Corowatter
pūti lege det
nimus. C. de
his q ad ecclie
confug.

ut s. d. l. pūti.

et sicut ātiqui
et. xvij. q. iij.
v. c. diffinit

oft den ghenen die aldaer is tot refugie.

¶ Item is expreffelic verboden bi befcreuen recht dat nyemāt en doet enige fake teghens die emunitēpt vand kercke. noch aendē ghenen die daer sijn tot refugie anders dan in den faken voorscreuen. En soe wie dat doen sal hi sal dualllen in allulche peyne. dat hi doen soude verraderie tegens sinen here. Vāt geē groter noch rechtaerdiger heer en mogē wi hebbē dā die kere gods die welck sijn hups is van gebede. En is vōboden bidē recht dat niemant en maect t wist. ghescil. vergaderinge. noch nupt op te veruallen in peyne capitale. die n v teghen woordelic modificeert tot peyne arbitratre totter discretie vādē rechter. na die personen ende nader sake.

¶ Wan hem te setten inder kercken d vze te van sculde oft van bozchtochte.

Die hem tot refugie vand kercken stelt om sijn schulden. Weet dat hi daer toe niet schuldich en is bescremenisse te hebbē inder kerckē. Mer behoort daer af betogen te wesen mettē rechte. wāt die kercke en is niet gheordineert om yemant onrecht te doen.

¶ Item oft bozgen om vzele vā huer bozchtochte hem setten tot refugie vāder kercke. d3 hi gheen refugie hebben en sal. ghelock door screuen is. Mer dat behoort gedaen te wesen biden rade vanden prelact.

¶ Wan hem te doen begrauen inder kerckē.

¶ Oft ghebuerde dat yemāt bi presumpcio te wille oft houerdie hem doet begrauen nae sijnre doot ind kercken. Ende sonblinge als die sommighe doen. bi groocheit. en inder notabelste plecke vand kercke. weet dat so wyte dat doen: dat sijn d3 waren huer pine van hueren dampnacie. wāt telken datmen celebzeert inder kercken is huer pine ind hellen verneuen wet.

¶ Item weet dat die afluighe van deser werelt: na dat sy van hier verscheyden sijn. weten tghene dat vooz hem in deser werelt ghedaen worde. vā tghene d3 sy gheordineert hebbē te doen. die hem aengaet ende dat niet gedaen en is. En dat weten sijn biden goeden enghelen dpe sijn en habiteren tusschen den leuendigen inder lucht. die wel

CC iij

ke weten en sien alle tghene dat gedaē wort.

¶ Item vanden anderen rechte der hepliger kercken toe behoorende.

¶ Item weet datter noch is een ander recht toe behoorende der kercke. want dpe sommighe sijn inden behout ende speciale bewaernisse vanden coninc vā recht speciale. Die anderen vā recht generale: en die anderen sijn daer in niet dan alleene dat de coninc als hueren ouersten heere. hem behoort te helpen bewaeren en vōweren. van violencie. van onghelike. en van machte onbehoorlike als vā recht generale.

¶ So weet dat alle kercken die welcke vā fundacie royale sijn. dat is d3 se gheslicht sijn biden cogingen. sijn vā fundacie royale. ende sulcke sijn vā huer natuer vāden ghemeynen recht en generale indē behoede ende speciale bewaernisse vanden coninc. Ende sy en behoeuen daer af gheē byteuen ten sy datter hem beliest: het sy kercke oft clooster. en metten personen der seluer kercke huer goeden saken en familien.

¶ Item en van recht speciale. sijn mede dpe kercke ende die cloosteren: die en sijn vā fundacie royale ghelike als voorscreuen is. Maet sy hebben gheimpetereert vanden coninc brieuen van sauuegaerde. en speciale en vā seker sake. Daer af sy segghen sake te hebbē vā des te doen. ende moet dese sauuegaerde ghecon: dichte en wtgeroepen wesen. inden steden en plecken. daer sy hem van behelpen wille. en aenden personen aldaer si vzeisen van last. van onghelike. oft van violencie. Want anders en soudet niet waerdich wesen.

¶ Item sijn oec van ghemeyn recht en generale indē voorscreuen sauuegaerde. alle kercken cathedralen. die personen vandē kerckē huer lōf. huer goet en familie. son d3 dat si daer byueuen behoeuen. En nyemant en behoort noch en machte ignoreren met redene. noch si en behooren anders gheen publicatie noch byueuen dan die mare vand kercke. Ende moghē en sijn sculdich te hebben huer gardien van sergant royale. om die cōseruacie van huerre bewaringhe van huer lōue. sake. en goeden.

¶ Item ghi moecht weten dat geē and here.

De his qui
ad ecclesias
refugit. l. i. v.
de h. l. denū
canon.

De ecclesiis
quod extia
hi sine pēa ni
mali sine ci
vili sed seruaf
ordo. l. pūtile
ge de cūmuf
C. supra. eo.

Ant y ipos q
ad nos veni
re creditur si
cut paulus de
et rap? i pa
radisi. r. i. q.
j. c. fa. tēdū est

ken en sijn inden sauegaerde vandē coninc.
 Dars te verstaen dat soe wie misdede teghens
 hem-huerten volcke oft goedē dat si daer o n3
 veruallen en soudē . infractie vand saue-
 gaerde tegens dē conic . noch delict doē daer
 af die iusticie oft rechter onō wien dat gedaē
 waer vertiesen mochte die kennisse . als van
 der sauegaerde enfraincte. ¶ En aen den
 rechter royale en behoort daer af niet de ken-
 nisse . noch bi pzeuencie . noch anders o daer af
 te benemen die kennisse aendē rechter locale
 dat en mach noch en behoort also verstaen te
 wesen Maer sijn sy in d bewaernissen vand
 goed iusticie vāden coninc indien men hem
 woude doen enige last oft ongelōc . oft eenige
 molestacie . en eest tegens alre machtigen he-
 re . de coninc behoort hē daer af te bewaren te
 helpen en te troosten in huer recht . en so doen
 mede alle goede rechters Mer noch en is dat
 niet sake vā pzeuēcie . waer o de rechter loca-
 le daer af vliessen mochte die kēnisse . te waer
 bi also datter in hē gebiet waer of dat die de-
 linquant so machrich waer . oft sulcke dat de
 rechter locale daer af niet en mach . of en derf
 of en weet te doē . En also wordet geseit en ge-
 rade bidē rade vā parīs . o sommighe kerckē
 die tot doornic sijn . en bi doornic . aldaer som-
 mige delict gedaē geweest hadde bi enige de-
 linquanten . daer af dat die procuruer vāden
 conic in cournelis woude doē comē die ken-
 nisse vooz dē rechter royale ter seluer plecke .
 die procuruer vand stat seggēde ter cōtrarie .
 en dat die voozscreuen kercken niet en wazē
 in d sauegaerde vanden coninc . &c. ¶ Het
 wort gheseyt . dat die voozscreuen kerckē niet
 en waren vand fundaciē royale . noch cathe-
 dralen . oft dāse niet en waren in sauegaer-
 de openbaer gecōpicht daer om en behozense
 niet gebouden te wesen noch gereputeert in
 sauegaerde . Weer o de rechter locale daer
 af niet en behoort te vliessen de iuredictie or-
 dinarie . noch kennis . na dat in hē gheen ghe-
 biet geuondē en is . En also wordet geseit by
 arrest van parlemēt Jndē iaer . M . C . C . lx
 xxx . o ē kercke dpe gelegē is in d heerlich3 vā
 myn vrouwe vā bay In welke kerke was

een delinquant . die aldaer ghegaē was tot re-
 fugie . om dat hi enē mā doot geslegen hadde .
 in d seluer heerlicheit . tgeburde dat hi gheuā
 gen wort en geseit wt die voozscreuen kercke
 biden waerliken rechter . en gheuangen ghe-
 brocht biden mogen en vziendē vāden vooz-
 screuen doode En dat volc vādē prelact . be-
 gheerdē hē med gebrocht te hebbē in d kerckē
 De rechter seggende ter cōtrarie en dat de stat
 te gedaē geweest hadde so na d kerckē . en m3
 opsetten wille o den doode te slaē op hope ter
 stont weder te mogen keren tot refugie in d
 kerckē . en daer o geen refugie en was hē scul
 dich waerdich te wesen . Voozt sepdē die ma-
 ghen en vziendē dat si behoortē te hebbē met
 hemliedē die procuruer vādē conic . daer o d3
 de kercke die in d sauegaerde vādē coninc
 is en behoort te wesen . gelijc als andere kerc-
 ken die inden conincric sijn geweest . was gro-
 telic gequerst en geiniuriert . bi die extracte
 vāden voozscreuen geuangen &c. Die waer-
 liche rechter segghende ter contrarie dat dese
 kercke niet en is kercke prochiele . vā hem sel-
 uē en behoort te wesen in sauegaerde . wāt
 het en is vā fundacie royale gheen kercke ca-
 thedrale noch oeck in sauegaerde speciale .
 Noch hi en dmetes hē niet oec soude hi cōtra-
 rie doen . Waer ome . &c. Alle gesiē het worde
 geseit dat die kercke in dīt stuc niet wesen en
 soude . als in sauegaerde royale . die mach oft
 behoort te enfraingieren oft te breken Maer
 wel mochte en behoort dē conic te bewaren
 dat recht vander kercke . int ghene dāse ghe-
 quest oft gelaft waer bi violēcie onbehoortlic
 ¶ Vanden prophanen plaetsen.

¶ Capittel . C . C . ix .
 D Prophanen is geseit en ghieten o dat
 ter is een plecke bider kercke . en nochtans en
 eest gheen gewijde stede . noch men en mach
 aldaer niemant begrauen Noch ten en is ge-
 ne plecke van emunitēit . daer een misdader
 mach vry wesen . Mer is een plecke toebeho-
 rende en gegeven der kercke . en geamortifi-
 ceert biden prinche . die nēmermeer en mach
 dcocht noch verandē sijn En daer o of de ker-
 ke wien des ghegeuen is en gheamortificē

● 1. Làm quen

Mer sedert den nieu wē testamēt die heillighe
heyleren. biden discretien vande heiligen cō
silien en gracie vā god. so is geordineert ghe

Extra de des
n.º 1.

Extradec
dictū prigit.

C. H. WILCOX & CO.

五

¶
Extra de
deci. c. ad ap-
te sedis et. c.
nā est et. c. pa-
norialis

¶
Extra de de-
ci. c. ex trans-
missa. c. in su-
a g.

¶
Extra de de-
ci. c. nouū gen-
te

van dien thiende personele. Ende eer dat de
vruchten gedragen oft bevrucht sijn vander
plecke. aldaer datse gewassen sijn. wāt eerst
ende vooz allen anderen behoort god betaelt
te wesen. en dat recht en maect gheen differe-
tie waer op dattet gewassen is. het sy op eygē
lant. op gepacht lant. op leen oft aloes.

¶ So is te weten dat dye thiende diemē scul-
dich is als voozscruen is behozen gegeue en
de betaelt te wesen aendē pastozen en prieste-
ren daer men otfancet die sacramenten. Son-
derlinge die thiende parsonale. en dye predia-
le behoort oec betaelt te wesen aenden pasto-
ren. Ten waer bi also: dat die landē daer op
dat die predialen wassen sijn gelegē in d'pro-
chien aldaer men woonachtich is. Of des n-
men behoortse te betalen aendē pastozen. on-
der wyen prochie die landē gelegen sijn. wāt
aldaer behoort die kennisse vanden thinden
te betalen. ¶ So behoort oeck na-
ebelscruen rechte betaelt te wesen die thyen-
de vanden vruchten vanden beesten aldaer
datse haer doetsel nemē. wāt van daen coet-
lulentacie en alimētacie daer sy afleuen en-
de fructificeren. hoe wel datmēse clauōts we-
der bringt in een and' prochie. Noeh maken
die wyle op sulke sake difficulte en seggē.
Of geboerde dat een boem heeft sijn strupck
oud een prochie. oft een wjngaerde. ende die
wortelen daer af on d' aerde sijn on d' eē an-
der prochie. also alst dic wil ghebuerten mach
wanneer datse so na die eyndē sijn van twe
prochien. weet dat dye thiende vā allulcken
boem oft van allulcken wjngaerden mach
en behoort toe te horen andē pastoer vander
prochie daer die wortel wt spruyt. wāt daer
is die boem oft wjngaert gheuoet en gheali-
mentert. en also mach. Ostaen wesen vā an-
der gelike saken. En het mach geutaecht we-
sen nae dat geleit is viden recht. dat vā allen
saecten thiende behoort betaelt te wesen als
voozscruen is. Of men van saken qualick
vercregen thiēde sculdich oft behoort betaelt
te wesen. als vā woekeren van rapinē. van
dieften. van eycaelen. &cetera.

¶ Weet dat niet. wāt ten is gheen sake vā god

toe geleten. mer is vobodē sake die behoort te
wesen geestlicueert oft wed'gekeert. En daer
bi en behoort daer af gheen thiende betaelt te
wesen. ¶ So moechdi wetē. dat
thiende is vā sulker effect dattet n- en mach
noch en behoort vcocht te wesen. noch verlet
hoe dattet sy. aē waerlike personen. noch bu-
ten der kercke. En indient enichsins gedaen
waer so en ist niet te houdē. Wāt vā d' ker-
ken en machmēt niet vurendē noch enige sa-
ke die der kercke gegeuen of gelaten is. Item
en waer pzeuilegie ter cōtrarie niet werdich
En oft yemāt waer die pzeuilegie hadde daer
af vā oīen aertlichen vād. wātet nyemāt an-
ders geuen en mach. dat waerdich sy. dat hy
van sijn laboer oft arbeit geen thiende geue
en sal. Daer o en soudet niet bliuen dat van
alle tghene daer af die pzeuilegie geen mēte
maken en soude hi en soude thiende geue en
debetalen. wāt pzeuilegie vā gheen thiende
te betalen en machmēt niet hebbē noch onder
houdē met recht. Mer mē heeft wel bi pzeuile-
gie oft bi possessie datmē niet en betaelt op te-
nigen lant oft plecke vā halue thiēde. oft dye
xv. oft die. xvi. wāt vā geen thiēde te betalen
mach geschypen gheen remissie noch possessie
ter cōtrarie. en machmen vccrighen. wāt hoe
wel dat yemant af laet thiende te betalen op
eenich lant oft plecke vīdē tyt vā. x. xx. oft xxx
saken oft meer. daerōme en waert niet waer
dich. dat so geringe als die kercke d- gewaert
werde. hi soude bedwōgen wesen dye thiēde
te betalen. maer mē mach vccrighen possessie
vā niet meer te betalen vā halue thiēde of vā
den. xv. mer vā geen tiēde te betalē en mach
men niet vccrigē. En die redē is dubbelde wāt
tegens geestelike sake en is gheen possessie bi
waerliken. Die and' redene is. dat geē vruchte
baer sake niet en behoort te wesen. sōd thiēde
te betalen tot god. bi sijn proper ghebode. dat
niemant en behoort noch en mach transgres-
seren. En oft bi eenige wege ghedaē waer oft
bi subtile argeliff. so en ist niet werdich. noch
en is te houdē niet meer. vā teghens dat heilī-
ghe geloue. te comen oft te doen.

¶ Item noch moechdi weten dat vāden do

uarie oft ghifte daer op dat een kercke is ghe-
doneert oft gefundeert daer af loe en behoort
gheen chiende betaelt te wesen. Maer daer o-
en ist niet dat vanden anderen landen ende
possessien die de kercke hebben soude. dat n-
en waer vā haer propere eerste fundacie. en-
de dye hē gegeuen ge weest hadde. om te fūde-
ren die kercke. Dact te weten. dat sy geē thie-
de betalen en sullen aen dē kercke parochiale.
en aenden pastoer vā dē seluer kercke. Welc-
als die landē en possessien die hē gegeuen ge-
weest soude hebbē nae die eerste fundacie oft
dē sy oecregen hadde. niet teghenslaē de dat lo-
ghe amortificiert waren aen die kercke.

Almoechdi en sijn sculdich te weten dē of
pennāt waer gebrekelic te betalen die chiē-
de die hi sculdich is vā den goedē die hi fructi-
ficert en dat daer af gesail waer. hi en mach
noen en behoort bedwongen te wesen te be-
talen. dā bi censure ecclesiastique. Vāt aen-
den werliken rechter en behoort daer af die
kennisse npe. hoe wel dattet sy in possessore
oft in petitoze. noch dē langhe iaren onbetaelt
en wert oecregen possessie vā niet te betalen.
noch prescriptie. na dattet bidē pastoer vā dē
plecke die chiende geesicht sal wēden men sal
moeten betalen. dat iaer daer inne dattet ge-
eschet wert. Maer vanden voorsede iare na
dat loe ghelede sijn sonde te eschen die chiende.
daer af en is niet gehouden te betalen die pos-
sessant. ten sy dat consciencie hem daer toe ge-
necht. te. **I**tem so volcht te
thoenen hoe dat sommige niet ghehouden en
sijn chiende te betalen. en oft si daer aē ghou-
den sijn. ende waer inne en hoe wel.

So weet dat witten moniken templerē. en
nae die opinie van sommighe die religiosen
van chisseaulx oft cistercie vā dē landē dye
sy doen bouwen en die vā hare demaine sijn
vā den beesten die sy op voeden op haer costē
en vā alle tgeent dat voorscreue is. en sijn sy
geen chiende sculdich. noch vā dē boemgaer-
de die sy houdē in haren handē. Maer indyēn
sijt setten in andē handen bi transactie oft an-
ders bi rente oft ghelt in lūstochte oft andē te
waer in rechte pachte hem toebehozende tot

leket tē vā iaren van alle des sijn sy chiē-
de sculdich. **M**er anders ist vā

canoniken ghereghelt oft ongereghelt. Vāt
van alle haer possessien sijn sy chiēde schul-
dich. wtgelept vā dē noualles die hemliedē
op comen soude. en vā den boemgaerden die
sy houden in haren handē vā haer beestē die
sy doen op voeden om haer dispencie oft col-
ten. **I**tem tis oec geordineert. dat hē npe-
mant en mach excuseren chiende te betalē bi
exceptie van langhe tēde: niet betaelt te heb-
ben. en dat mē vā alle vruchten dier wassen
chiēde sculdich is. En also werdet geleit en
gheradē viden alder meesten rade diemē vi-
den mochte binnē der stede vā parcs. van
loon. van ampens. ende elders. om teapittel
van doornic. Tegens die stede van doornic
om die betalinghe vanden chienden. vā dē
boemgaerden binnē der seluer stede. aldaer
sommige boemgaerden sijn niet gheboemt
met wīngaerde en ander saet daer af die vā
der stede seydē gheen chiēde sculdich te we-
sen. daer om dattet hemliedē niet gheeschet
gheweest en hadde van pennant. ende dattet
was binnē der kerckenisse vā dē stede. niet
te min moesten sijn betalen. **E**

Vanden nouallen.

Nouallen sijn die plecken en plaetsen. die
vā outs niet en sijn geweest gebouwt noch
ghelapt. daer bi dat saet oft vruchten comen
mochten. daer men chiēde af mochte betalē
oft sculdich was te betalen. ghelick als oude
boschagien ende plaetsen in boschagien. al
daer hout wasset sonder te planten. oft in lā-
de oft plecke die npe en was besapt noch ghe-
bouwt. ende men dat van nreus bouwede
eerde en besapde. Dit ghelike vā eenē viuerē
diemen om drochte van water eerde en be-
sapde. want loe lange als sulcke plecke bliuē
in haer state en natuere. sy en sijn gheen chye-
de sculdich. Maer loe gheringe al mēse keert
ende set tot bouwen oft toeeren. sy sijn scul-
dich chiēde. Ende dits gheheten noualles
Want sulcke plecken vā haer nature en sijn
geen chiēde sculdich. nae dat sy voortbre-
ghen huer vruchten. sonder laboer oft arbeyt

Var. in. l. cope-
tit. C. de pre-
scriptioe. xxx
anno.

c. ex pte et les-
quen. 5 eo.

l. copetit 5 al.

¶ *De materia
necaliū trac
tat p. c. cū con
tingat extra
de deci. ubi p
g. et. doc.*

¶ *Dece. de vfu
c. gfuluit. 3. c.
i. iū iū iū iū iū*

¶ *Dece. in chū
late eo cū*

¶ *Dece. de a. c.
let n. 3. c. con
quest. 3. l. c.
de oī iū iū g*

¶ *c. tuas. dūdū
eo. cū*

merest datmenle set tot eerē het waer eē vi
ueze daer af nye geen chiende betaelt geweest
en hadde. Ofte een plaetse daer een huys ghe
staē hadde. daer af gheen chiende betaelt ghe
weest en hadde. Alle alsulke plaetsen sijn rīd
de sculdich na darmen die set tot eerē eē sā
pen eē dat hiertmen noualles. En oft eenighē
plaetse oft lant. die beert oft besaep̄t geweest
heeft daermen chiende af sculdich waer. ghe
maect werden totter hoscagien. tot viuer. of
tot weplandē. hoe wel dat sulke plaetsen nē
ghewoonlic en sijn chiende te betalen. noch
cans so gheringhe als men set sulke plaetsen
tot viueren. tot weplandē. oft tot hoscagien
men sal daer af chiende geuen eē betalen. ge
liker wijs als mē te bozen gewoenliken was
te doen. En generalic. weet dat alle landē die
vā ous nīet en sijn ge woenlic besaep̄t te we
sen eē men die bou wet eē besaep̄t. Dese sōn
gemeenlic gheheten noualles. eē daer af is
men chiende sculdich. Vtgeleit die broeders
dragen de cruce vande tempel. wāt vanden
nouallen en betalen sy gheen chienden.

¶ *Floch moechdi weten dat so geringe als een
lant geweest hadde indē scate bi dīe iaren oft
meer sōd chiende daer af betaelt te hebben.*
Weet so gheringe als mē dat set tot eerē ende
tot vruchten te draghen. chpende soudemen
daer af sculdich wesen als te bozen was.

¶ *Nochtans soudent alsdā van dier tē voort
gheheten wesen noualles.*

¶ *Van vsurie oft woekerie.*

¶ *Capittel. CCC. xi.*

Off twee redenen naden bescreuē recht
is woekerie. Aboden Die eerste redene is. dat
woekerie was Aboden o die ghemeynce die
ghenegen sijn vā haer natuerē tot ledicheit
eē en soudē anders geen werckē willen doe.
Die and redene is. dattet is expresselic Abodē
bi dē kercke. eē daer toe behozen te obediere al
le goede kerstenen. eē so wyet niet en doet. hy
en behoort niet gehoudē te wesen kint vā on
ser moed der heiliger kercke. so weet dat vsu
re is geleit eē gemaect bi drie manieren. Die
eerste is. wāneer pemāt int copē hē obligeert
ter cause vanend recreancie oft op borghē in
meer dan redeliç wesen soude. indē hi be

taelde sijn ghereet ghelt. Die and maniere is
te leenen een sake o web te hebbē in seker tijt
beter. bi expres gelofte. Gelijck als gheerte te
leenen oft te scopen o web te hebben carwe
bi expresse woorden. Die derde maniere is
bi forme eē manieren vā doode pāde. die ge
schiet bi vooz waerden tusschē and volck dā
vā suster eē broed bi dē ordinācie vā haren va
der. Die vierde maniere is. ghelt te leenē op
pande. bi wilsen doende. wāt sulke is ma
nifeste woekerie die bi bescreuen recht bliçt
dat woekerie is. te borzen o hogher te verco
pen. dits betuycht biden decretael.

¶ *Item dat bi bescreuen recht is betuycht dī
ter woeker is. te leenen enige sake om beter
web te hebbē bi expresse vooz waerden. bliçt
biden decretael.*

¶ *Item te leenen
op doode pande. het bliçt dattet is woeker ge
formeert tusschen andere dan tusschē susters
eē broeders. eē dat bliçt bi ghescreuen recht.*

¶ *Item het bliçt dattet is woeker te scopen
te borze. eē daer o meer scopen dāt merighe
redē gelde waerdich mach wesen. eē dī is be
tuycht bi bescreuen recht. En alsoe mach wel
schijnen hoe dat dīe vier manieren woeker
is. vā saken wākelick mer recht. vā welcke
manieren die principalen sijn. dalen eē spru
ten veel ander manieren vā woekerie. ende
die laterale sijn. Dāste te weten. te wedsetten
die vruchten vā een pant diemen hout. in pā
de in somme principale. gelijc als te setten ee
nige possessie te pande. eē dīe vruchten daer
af comēdemen niet en rekēt noch af en slaet
het is woekerpe.*

¶ *Soe moechdy
weten dat die woekenaer te eyschē dat win
sel vāden woeker en is niet ontfanclīck. Ac.
En oft pemāt waer die gheswozen hadde die
woeker niet te repeteren. so mach hyt repete
ren als hi gedispenseert is vande eed. of als
die woeker betaelt is soe mach hyt repeteren
En daer af en is hi niet noch en behoort te we
sen vōsteken. Wārin deser sake so is alsdā re
stitutie interinēten.* ¶ *Item ende
hoe wel da teen and woekenaer dā dē ghenē
die eysche t betaelt te wesen vāden vsure ex
schede eē hem woude excuseren. daer by dat*

tet waer die fapte vān andere. hoe wel dat hi
waer die erfghenaē vāden woekenaer. wees
dat die erfghenaē vādē woekenaer sijn te be-
dwingen te voldoen vāden vlsuren ghenom-
men en gecreghē vā haer voornads. hoe wel
dat sijt bi haren tijt niet gedaen en hebben.

A So weet dattet recht maect een que-
stie. oft die coninc oft prince dre iusticie heeft
en heerlicheyt in sijne prouincie so hoge dat
hi mach ordineren rechten en edict die te hou-
den sijn als rechten. &c. Of hi maken mach
recht edict en ordinācie die houdēde is woec-
kerie te beturgen. en die woekenaer onlouē
te leenē in haer lande. &c. weet dat sijt nū doe
en mogen. Mer indien sijt doen en clerc sijn.
sy sijn inden ban viden seluen rechte en sake
En oft sy waerliken sijn sy sijn indē vā bōdē
aertschen vād oft aertschen bisschop oft bōdē
bisschop der seluer plecte.

I tē dat bescreuen recht seic vōoijt. dat geen lants
here en behoort te gehengen woekerie wonē
dein sijn lant. noch hē lieben en behoort nyet
geleent te wesen hups noch cōuersacie negeē
Mer oft bi enige auenture sy daer inne ghe-
uondē waren wonēde so behootmē hemlie-
den vā daer te steken en wsetten binnen. iū
maendē na datment weten sal En dat beho-
ren sy te doen op peyne vāden bā. en op pei-
ne van hondt māt siluers te appliquierē aē
den prelact. na dat sy daer af wesen de ghea-
monesteert binnen den voorscreuen tīde dat
sijt niet ghedaen en hadden.

Noch so seyt dat bescreuen recht inden decte
tale int sesse boec Dat die woekenaers sijn te
vsteken vā allen anderen cōmunicatīe vā-
den kerstē en vādē ge wōde stede. en en be-
hozen aldaer niet te hebbē sepulture noch ee-
nich sacramēt. noch maken enich testamēte
die waerdich sy **E**n waer bi also. dat si in ha-
re leuēde lue wed ghegeuē haddē en voldāē
vādē woekerie die sy genomē hebbē. oft dī sy
gheen restitucie en dedē oft en ordinerden te
doen. En dī des te doe op dīoegē alle haer goe-
den in hādē vān kerckē. so verre alst gedue-
ten en streckē soude mogē op restitucie inter-
ne. ands en behoort sij nū te hebbē biecht noch

absolutie negheen **I**tem weet dat hoe wel dī
also sy. dat yemanc leent enige sake sonder te
seggen dat hi soe veel daer af hebben sal vān
winse bi vlute Mer hi nochtā so wel neet hoe
schept en ghifte Alle sulke hoefhedē sijn wo-
kerie. en generalic. so wes mē daer af neems
naedē dach vādēt leeringhe gedaē. &c. Daer
en is geen dēsel diese excuseren mach

Item ghi moecht weten: dattet gheē wo-
kerie en is vān lōfrenten noch lōfrenten. hoe
wel dattet sy te betalen nāc belopen des tijts
dat die clercken hieten. pro rata temporis.

En die reden waerō dattet gheen woeker en
is. is daer om. dat soe gheringhe als die copet
astuich wert. die rente is gheexpireert. en dat
ghelt blīft aenden vercopet. en daer om dat
ter soytupne ende auontuert is. ten is gheen
woeker. Mer indient waer bi vālscheit. dī
loude woeker wesen. na datmentē nietwe-
der copen en loude moghen. Ende also wer-
det gheseyt bi arrest van parlemente om sy-
mon vā auuāingē. teghens ian godefron.
Andē iare duplent. **L. L. lxxvi.**

Vanden ghenen die inden ban sijn.

Capittel. **L. L. xij.**

Andē ghenen die indē ban sijn dī de
clercken seggen anathematizē. is vā hem te
laten. Quallen indē ban bi sentencie vanden
prelaer. dat alle kerstēen schuldich sijn te oē-
sien. Vant soe wy e inden ban is. hi behoort
te verliessen die verkeeringhe oft die commu-
nicatie vanden sonen ende dochteren dī hey-
ligher kercken. Noch gheen gheselschap noch
participatie en behoort hem ghedaen te we-
sen. noch en behoren gheen administracie tē
hebben vanden heylighen sacramenten vā-
der heyligher kercke. maer hem is verboden
te wesen ende te bliuen inder kercke so lāghē
alsmen doet die heilighe dienste.

I tē en behoren niet te hebben gheselschap in co-
manschap met anderen. noch en behoort hē
verhuert te wesen eenich hups noch habita-
cie negheen.

Item nāc
opinie vā sommighē wōlen. verliessen si āc
woorde te houē. Wats te wēt. dat sy geen an-
der en moghē doen dachuaerdē vōor rechte.
noch tot haren eyfche en salmē niet āc woer.

e. interlin?
extra de iudi
cis.

xxij. q. iij. c. si
q. si ad re di
abolo.

Decre de sen
exco. c. l.

c. ij. eo ti.

c. si do alijs
eo ti.

c. m. i. i. e. r. e. s.
eo ti.

c. cu no ab ho
mie. v. c. in au
diencia eo ti.

c. seclares de
foro copeten.

li. vi. no cu op
iudices tales

st. e. r. c. o. m. u. n. i.
c. a. t. i. p. o. f. r. o. s.

debet per iu
dices ecclesia

licos copelli
p. c. e. n. s. u. r. a. e. c.
c. l. e. s. i. a. s. t. i. c. a. v. e.

de iust. ar. v. hoc
in ciuilib. in

captioe cleri
cor. v. de r. t. o. e.

b. u. d. i. h. p. c. v. t.
fame v. c. nu.

g. a. u. o. b. s. e. o.

c. nouerite o
ti.

c. significauit
eo ti. cu simi
lis.

Decre. sup. p.
de. c. a. n. o. b. i. s.
e. s. e. p. e. q. s. t. u. m.

den. noch tegens hem en behoort niet gepro
cedert te wesen: noch geantwoort: so lange
als hi in dien state is. Daer wel machmen se
doen dachuaerden op hem te eyschen. ind. aet
noot sy. en si moetē antwoordē na thescruē
rechte.

Indē ban is eff. wie niet. So weet. dat so wy
een clerck slaet totten bloede hi is inden ban
En en mach daer al geen absolucie hebbē dā
bidē paeus oft sijn gecōmitteert.

Item noch seit die decretale. d. at oft clerckē
bi genoechte s. gaderdē eff. tgebuerde dat si eē
ander quetste totten bloede. daer om en sijn se
niet inden ban. mer oft daer enige hate waer
sy soudē inden ban wesen. en als dā soudē si
moeten absolucie hebbē biden paeus: oft bi si
nen ghecommitteerden.

Item oft monicken in eenklooster malcā
deren sloegen. si mogen geabsolueert wesen
bi haren abt. en oft die sake te groot waer. by
haren bisschop.

Item oft gebuer
de dat yemant sloeghe een clerck die n. z. en wa
re in habite vā clercke. ende dat hē iuste sake
haddē te ignoreren. weet dat hi inden bā niet
wesen en soude. ter cause vā die ignorātie of
onwetenscap. die hem daer af ontschuldicht
en die slager behoort daer af geloeft te wesen
bi sinen eedt. en indien den eedt recuseert oft
wedleert sal gehouden wesen voor indē ban.

Item oft gebuerde dat eē vrouwe
oft weese een clerck slaet: si mach bidē bisschop
geabsolueert sijn En des ghelijc oec: oft ghe
buerde dat een bewaerd vā eenige s. gaderci
ghe oft seeste eenen clerck sloeghe bi in aduertē
cie.

Item ghi moecht wetē. d. z. die
clerck die bi drie reysen is geweest. van sinen
p. l. aet s. m. a. e. t. af te laten vā eenighe wape
nen te draghen. en dat hē niet en laet. hy is
indē ban. en daer toe ipso f. r. o. s. Bliest hi de pre
uilegien van sijn te clerckscap. Ende oeck een
clerck die bi drie reysen is geamonestteert bi si
nen p. l. aet. weder aen te r. men clercks habi
te. en dat hē niet wed aen en neemt. en is te
gens eenige die hem setten en habitueren vā
soe diuerse habiten. dat in al sulcken habi
te niet en behoren te ghebruycken vā dē p. r.

uilegien der clergye.

Item de ghene die clercken geuāgē hōu
den sijn inden ban. ende bi consequent die in
tegenwoordicheyt daer af neemt iudiciatue.
oft correctie op hē. ands dā haren p. l. aet.

Item oft de ghene die indē ban is hem seit
gheabsolueert. hi en is daer af niet te gelouen
ten sy dat hy dat thoent bi b. z. i. e. u. e. n. eff. oeck en
is niet te gelouen. d. y. e. seggen woude dat een
and inden ban is. ten sy dat hi dat thoet met
b. z. i. e. u. e. n. Wāt bi natuere soe en is niemāt in
den ban. ten sy bi also dat hē sy bi accident.

Item sy sijn inden ban de ghene die teges
die kercke doen. en die statuyten makē teges
die kercke. en de ghene die trecht vā d. k. e. r.
cken onthouden.

Item die clerck
is inden ban. son d. i. n. g. h. e. de waerlike die we
tens s. g. h. e. l. i. c. a. p. t. oft frequenteert metre ghe
nen die indē ban sijn. en en is niet te absolue
ren dā biden paeus oft sijn gecōmitteerde.

Item oft de ghene die inden bā is.
in die wterste pine des doots is. en heeft con
tricie ende berouwe. ende begheert aē god ge
nade ende absolucie ende dat hi volderet vā
tghene daer hi om inden ban is en hi a. s. i. u. i. c. h.
wert. nae s. j. n. d. e. r. doot mach hi geabsolueert
wesen biden ghenen die hem in sinen leuēde
liue gheabsolueert mochte hebben.

Uanden brasseculier.

Capittel. C. C. xij.

De clercken hietent brasseculier. wā
neet hem yemant laet indē ban iaer en dach
oft meer. Ende daer om eest ghehouden bras
seculier. dat die bisschop gheen executie secu
lier en heuet begheert daer op b. j. s. j. n. b. z. i. e. u. e. n.
requisitozen. aendē waerlücken rechter. dat
is aen die waerlücke hant bi middele vā een
s. j. n. p. r. i. e. s. t. e. r. of a. p. a. r. i. t. o. e. r. die in hulpe vā rech
te begheert die weder te b. z. i. e. n. g. h. e. n. dese t. e. t. e.
totten kersten ghelooue die iaer ende dach of
meer hem is als een houc verslāpen indē bā.
Dat hy bedwonghen sy by detencie van lic
haem te voldoen Ende hem weder te stellen
tot obediencie en onderdanicheit vā d. h. e. p. l. i.
gher kereke. daer af hi gep. z. i. u. e. e. r. t. is bi sinē ge
b. z. i. e. k. e. en die waerlücke rechter ist sculdich te

doen ten begheerte vāden prelact bider mā-
niere hier na volgende. Die gheestelike rech-
ter behoort te seyn dē een libelle. diemen inho-
uen hiet cōparamini. die behoort in te houdē
hoe dat de ghene die inden ban is hē dānaens
en cōdempneert. daer inne hē is lācen setten
inden ban en daer inne dāslāpen als en hout.
sond vreesē vā god in sentencie vānden bā.
bi een iaer oft meer. en also soude hē bliuē en.
de wil bliuen. gelijc als hē thoent in achterde-
le van parcy. en vānd kercke. ten waer dat
daer in geordineert wert. dat aenden waerli-
ker rechter belien wil. ond wē dat hē woō
achtich is. dat hē geuangen sy en in vāgenis-
se gehouden en gesepnt aenden gheesteliken
rechter. so langhe dat hē wē ghecomen si ter
obediencie der heiliger kercke. ende aen pa-
tie daer hē aen gehouden is. En oft die ghene
die inden ban is wech loopt. so mach de rech-
ter so veel bedwingen van sijn goeden. in-
dien dat hē vīnden mach. als om te voldoe
die partien vander scult. En oft hē daer tegē
woude opposeren. die waerlijcke rechter dpe
daer af gebeden oft verlocht is. behoort de ge-
bannen geuangen te seyn den aenden ghee-
steliken rechter. daer af die requisitor coemt
om te segghe die saken vā sijnre oppositie we-
der seggen oft wēgeringhe. Ende hē en beho-
ret daer niet wē gesent te wesen dan op dpe
selue sake. Vant die bisscop en behoort nyet
te cracteren van andere saken En of de voer-
scruen geuangen hem oppoerde en begeret
de dach te hebbē daer op. so behoort hē geuan-
ghen gebacht te wesen totten gheestelike ho-
ue. so langhe alst geweten sy. oft hē sake heeft
van oppositie. oft wē seggen oft niet En oft
hē rechtuaerdige sake heeft vā oppositie. dpe
partie eyschēde behoort te beteren so weet
die waerlike rechter indient hem belien nyet
en executeert dese requisitor. wāt die bisscop
en mach hem daer toe niet bedwingen noch
amonesteren dan bi requisitor. mer na con-
sciencie is hē daer aen ghehouden En daer o
vommighe rechtters en willens niet doen ten
sy dat si daer af profijt hebben En indiet ierst
betogen is aenden coninc sijn officiers mo-

gent doen. Ond daer af te doen eenighe ten-
vor. ende die redene is dat inder voorscreuē
sake niet en is dan executie van sake. Vant
biden prelact is daer af bekent. ende oec be-
hoort den coninc toe. daer bi dat die bewaer-
der is der kercke. ende dits begheert in hulpe
van rechte. En weet dat in deser saken voer-
detencie vanden lichaem biden waerlijcken
rechter. de voorscreuen geuangen is schul-
dich bedwingen te wesen biden exploitte vā
sijntē roerēde goeden. indien hē enige heeft.
En indien hē geen en heeft. sijnē erue indpe
hē eenighe heeft. En en heeft hē gheen bi detē-
cie van sijnē lichaem. Ende indien hē oppo-
seren woude. aen comparāmini. die hāt vā-
den waerliken rechter ghenamptiseert. bi hē
so behoort die oppositie gherenuoert te we-
sen voorden prelact. daer af die comparāmi-
ni coemt. Vāt aen hem behoort die kennis
En also werdet ghesēit en gheraden biden al-
der meesten raet van parissom die stede van
doornick.

¶ Landē ioden en sarazinen
¶ Capittel. CCC. xij.

Unden ioden ende vāden sarazinen
moechdi weten. dattet ghenen kersten toe be-
hoort te doen met hem lieden eenighe partict
pacie noch gheselschap noch sustenterē tegē
die kersten. ende soe wie des doet hē buale in-
den ban ende in confiscacie van goeden. en-
de is ghereputeert als verrader tot god ende
totten kersten menschen.

¶ Item sy en behoven niet bedwingen
te wesen met crachte te beteren tot onser wee-
te. oft tot kerstendom. noch gheen kerstē rech-
ters en behoven hem daer toe te bedwingen
¶ Maer men behoven se daer toe te byngē mee
schone woorden en anders niet.

¶ Item ghy moecht weten. dat ge men-
sche en behoort hem te stellen tot dienst van
eenighe ioden noch sarazenen. ende soe wpe
des doet. hē is grotelic te corrigeren.

¶ Item oft ghebuerde dat eenighe io-
de quetste ende sloeghe enighen kersten clerc-
ke. hē behoort ghecorrigeert te wesen by sijnē
temporele. ende behoort ghepquert te we-
sen vanden gheselschap vanden kerstenē. so

ru. de iude. et
sarace. c. 40. q.

ru. de. c. 11. q. 1.

c. ad. her. c. 11.

20
c. postulat.
et c.

en. dit. c. q. a. s.
per hys.

en. sup. d. c. c.
nulli in deo

rub. de apol.
ta. c. l. v. c. a. no
bis.

rub. de here.
c. i.

rub. de c. ver.
gentis.

rubrica super
ius dicta. c. h.
aduersus.

langhe als hi die sayte ghebeter sal hebbe. en
de indien hi een ander dan een clerck sloeghe
so soude hie beter en bi huer cōfetiuncie.

¶ Item weet dat die ioden en behozen nyet
te habiteren oft te verketen tusschen den ker
stenen sonde repken daer toe gheordineert. op
dat sy tussche de kerstenen bekēt mogē werden.
En sy en behozen opten goede vridach nyet
wt haren huse te gaen noch doer noch beyn
ster opert te doen. noch doen noch seggen eni
ghe saken dat comē mach tot oneere oft scan
de vāden heiligen dach op seker boeten.

¶ Dit gebuerde dz een iode sētz kētre wert
mids betalende. xij. scellinc vanden redētie
van sijn seruaige hi is af ghenomē van dien
dienste.

¶ Vāden apollas

¶ Capittel. CCC. xv.

¶ Vāden apollas weet datter sijn de ge
ne die wech lopen vā haren clooster. en hem
stellen in waerlike klederen. en hē gheuen tot
waerliken state. En daer af seic dat bescreuē
recht dat de gene die apollas sijn vliessen dpe
preuilegie van clergie. noch die kercke en be
hoort hemlieden gheen beschermēnisse te we
sen in wat sake daer si af geuāghen sijn. en
de so wie niet en obediēt ten gebode vā sijnē
prelaet. men behoort hē te houden vooz apo
llas: en ist eenen waerliken mā hi behoort in
den bā te wesen. en ist een mā die clerck is. hi
vliest die beneficie vā clergie En behoort seer
strangelic gecorrigēert te wesen En genera
lic sijn ghi sculdich te weten. dat apollas. dpe
hem seluen ands niet onthouden noch castiē
en wil. dan bi vāgenisse. behoort geset ende
besloten te wesen in een kercker. so geringhe
als hi geuāgē en gheuonden mach werden.

¶ Vāden hereses.

¶ Capittel. CCC. xvi.

¶ Hereses sijn dpe ghene die nemen ende
houdē twifel in onsen geloue. en behozen ge
corrigēert te wesen en vliessen vāden ghesel
schap vanden kerstenen en sijn te reprochie
ren in cas van ghetupghenisse.

¶ Te vergheleschappen hereses.

¶ Itē so wie vāgeselschap en peticipeert met
herese wetēs. weet dat hi is inden bā om des

te doen.

¶ Vāden goeden torbe
horende die hereses.

¶ Item ghi moecht weten dat die goede vā
den hereses behozen gheconfisqueert te wesen
hoe wel dat sy kinderen hebben. noch nēmer
meer en salt wedkeren aen hēliedē. noch aen
niemant van harent weghen.

¶ Dat herese nzen behoort te wese aduocaet
¶ Item die herese en mach in eenighen state
aduocaet noch notarius wesen. noch gheen
tehande officie exerceren. noch doen eenighe
sayte van procuratie noch anders. maer sijn
gheheeldeken te reprochieren.

¶ Die forme en maniere vāden processen
sentencien. ende executien vāden iusticie. et.

¶ Capittel. CCC. xvij.

¶ Hēlien vāden actien so wel vā recht
canon als van recht ciuyl ende costu
mier. gbelic als voorszreue is. so volcht daer
na te sien vāder forme van proces senten
tien ende appelen. Ende eerst vāden repro
ces die te houē sijn. Hoe ende binnen wat tij
de datte moghen gheordineert ende ghewe
sen sijn. Weet dat alleen rechter te torbe
hoort te decideren die saken vooz hem begon
nen. Ten eersten dathem mogheliken is en
deren minsten coste dat hi sal moghen Ende
en behoort niet te ghehenghen partijen te seg
ghen. noch oeck te eischen eenighen saken fri
uolle. noch proposerē saken in pertinēte ten
sake noch delai noch refugie in pertinent: om
te vertrecken die saecke. noch oeck die decisie
vāder saecke. et cetera.

¶ Item die rechter en behoort niet te ghe
henghen te relicueren actie van saken tot a
deren tijde gheleden. in crachte vāden saec
ken ghe wesen. noch oec daer af dat andwer
uen actie ghedaen ghe weest sal hebben. ende
opten eysche inder teghen woordicheit vā
den partijen. hoe wel dat bij des aulte dpe ep
scher gheobtinueert heuet sijn querelle. Vāt
actie eens gheraect. behoort ghenoech te we
sen. ende het en mach nzen wed vhaelt wesen.

¶ Item die rechter en behoort nyet te la
ten hi en doet die partijen bringhen haer rede
nen by gheschifte. ende dpe te doen affirme=

ten. en antwoorde op elcke articule op dz op die articule onbekent getuygen gehoozt mogen wesen. Vvāt ands die proces soude mogen wesen defectief. en oft vā dien here gheap pelleert waer. ten eynde dat die rechter voot wien dattet wedroepen wert. mach sie die diligencie en naerlicheit vāden proces. en datter gheen faulte en sy. Vvāt indien daer ghebyet in waer het soude al gerekēt sijn voertz en dat behoort in allen proces. dat de eyscher heffet actie vā elcken dage dat hi diget. mentie makende vā tghene datter gedaē en geex ploziert sal sijn. d dat af te doe bewijs te anderen dage. oft indient also niet ghedaē en is die d weerter soude begheten te sien. waer op dat hi dach oft wistel hebbē soude. en oft de eyscher daer af niet en doet bliken die d weerter soude oorlof hebbē vādē houe en costen. nae dattet in houe waer daermē dinghet bi ghescriften. Mer indien dattet waer inā der houuen. he. soude genoegh wesen te doen bliken bidē register vādē houe. En daer om moet de eyscher doen grote diligencie aēdē clerc vāden houe. dat die gescrifte vādē dage sckerlic gheregistreert sy. en dic wil gebuertet oec. dat die d weerter behoort te doe bewijs vāden daghe dier dient nadē state vand sake. en oft die d weerter meent aldaer profite te hebbē. &c. En de dit betuycht een and rechte. die welke wil dat die scripturenacten en seghelen. op die state vā proces geloeflic en waerdich sy.

¶ Vanden partijen gheordineert te scrijuen in sayten contrarien.

¶ Item en oft gebuerde dat die partijen waeren in sayten contrarien. en dat si sijn gheordineert te scriuen die redenen geaccordeert om te dingen biden partijen. dat behoort geregistreert te wesen opten rugghe vādē redenen. en dat gedaē behoort geaccordeert te wesen oft debarues als gedinget. oft niet gedinghet en dā die commissarissen te geuen. d te onbloeken die waerheit vand sake vand eenre syde ende vā die andere die welke schuldich sijn macht te hebben van des te doe als voorscreuen is indē subyike vand commissie. Vvelche macht behoort te geduerē dīe maēdē. oft al-

so deel als die vāancie vāden houe begheert. en den tijt geleden. die partijen keeren wed te houe. na die cōsumacie. en behoort te accorderen reproces vanden getuygen indient hē goetdūct en op die selue reproces saluacion te belepen indiet noot sy. en cōcluderen in reche en dā behoort de rechter te videnteren ende te weren die waerheit. En te rhoenē aēdē partiē daer op getoepen oft gerepresentēert haer proces d te weten oft daer alheel is. en dāt na dz te doen sluyten en. doe besēgelen bidē ractillien vādē partijen. oft ands na die vāancie vāden houe. en daer na wilen. Itē oft dz voerscreuen proces niet voldāē en waer. soe behoort die commissarissen wed te seyndē te houe. in sulcker state alst is metten partijen dachuaert. om te sien die selue proces dēfangē indē state daert is. en daer na ordineren met recht. En oft dat proces nyeten warr voldāē vander eenre syde en vā dand. en gecōcluderet. en de rechter vlocht waer te prorogierē of verlanghen die macht vandē commissarissen. het behoort ghedaen te wesen eens tot sekeren daghe prefix. binnen welke alle dīck behoort ghedaen en gecōcluderet te wesen. Vvās den dach die na die. iij. maēdē is also vāact behoort te wesen bi prefixie. En oft deen vanden partijen begheerde te hebbē prorogacie of wistelle ende vander niet. De commissarissen behoort gehoozt te wesen bidē rechter op hare redt. te wetē wat diligēcy gedaē geweest had de bidē genē die de prorogacie begeert. want indē hi negligēt ghe weest hadde. dz soude hē wesen geiputeert vooz rigoet met sayte van proxime isaleijt fauozalibe en die pces soude dēfangē werdē. d te wilen indē state dz geuōdē waer die pces en saluaciē mids productie doēde optē gerugē gehoozt. Mer of de ppe nē hadde mogē crīgē die ghetugē bi warachtige onledē. oft ands die hē op gecomē warēt en oec daer toe dede en bewese goede rechtuerdige dledē. dz soude hē behoort wērdich te wesen en soude hebbē sijn pcuratie gepurgeert te discretie vādē recht. Alle rechtters behoort te vātaen tot goede en cort dēslach vā saken. als voorscreuen is en en behoort te proces crīm

¶ En stra sal
de proba
extra.

Folto

nele langer te dueren dan twee iaer. noch el proces ciuyl ouer drie iaeren. En of hiet lāghet ghehenget te geduerē. de ouerste rechter daer op verlocht mach euocieren vooz hē tot conclusie en onerre vādē rechter. die also gewest is negligēt die sake en proces. En oft men bi den eyscer niet voortgaen noch procedetē en mach bīdē d'werder. behoort die rechter op les maendē bi dat eynde vanden tijde vooz screuen doen d'bachuaerden de ghene daer d'achter blīft tot .x. dagen tusschen beyden ten eynde om te voldoen die voozscreuen proces. En oft die partie gheuociert. daer is ghebrekelic bi drie daghen. en biden vierden toecomende. aenghesien dat hi gehadt berst. .x. daghen vanden eenen dach totten anderen. In dien hi niet en coemt ten derden dage of vierden. hi behoort versterken te wesen van sūnē eysche. en die and' partie geabsolueert en ghecondemneert inden costen vande voozscreuen verwerd. ¶ Item ghi sult weten. dz sijn proces ordinarie. en proces extra ordinarie. Die ordinarie is. d'pe ghene die dē rechter maect in cas criminele die gheschiet. wāneer pēmant om d'moede vā crime hem coēt stellen en selue coempt te recht bi sinen wille oft and's als innocent vā d'saken te kēnē. mer indien hi coemt en thoēnē wil lōf verweringhe. Dat die clercken hieten vīm pro vi. of dz hi coemt met gracie en remissie vāden prince oft dat de hantdadige noch geuangen by iusticie. en hem woude setten in allen enquesten in allen saken behoort te wesen ontfanghen int proces ordinarie en behoort nyet betogen te wesen dan bi accusacie van partie oft van officie. ende bi rupghē. sonō questie vā pine neghern. noch sonō daer af te doē eenighe d'pēgēment en behoort alrīt te hebben redelike geuangenisse en cōpetēt in alle sinen saken. ¶ Item die proces extra ordinarie behoort te wesen getracteert en gemaect in alle and' termen. sonōdinghe in grote crimen. en misdact die onbekent sijn. ende die gedaen geweest hebben heymelic. Ende en behoort die rechter daer op niet te sparē proces te doen extra ordinarie d' die waerheit

te weten van daghe te daghe. sonō ander tēteruallē bi informacie oft and's. En oft hy enichsins bevinc die teghen woordige suspect bi vehemente presumptie. hi mach ende behoort hem te stellen in questie. na die persone vanden gheuangen. want stercker questie begheert deen lichaem dan dander want tal len eynden die rechter behoort waer te nemē dat hi den man niet tormentert oft en pīnighet so dat hi d'leest lōf oft leben. noch by torment noch bi pīnen. want het soude wēlē tot pericule vanden rechter. en vanden ghenen diet doen souden en dat hō wacht van questie metten vier. Want het is verboden bīdē coninc en bi questie vā pīnen niet en wil segghen noch bekennen totten iersten reyse. d'pe rechter mach hem wel stellen tē anderē dach: en daer na ten derden. en vierden indien dat hy siet dattet die sake begheert. en dat daer so grote presumcie. en de geuangen vā stercker herten sp. Nocheans indien hi in questie niet seggen en wil noch bekennen. en hi bi rupghē niet verwonnen en worde. so behoort wel dat hi hem om vermoede bi langen tijde gheuangen sū. en bi exclamacie op te mogen weten oft niemant te clachte comen en sal. Ende of in langhen tijt nyemant en quame. d'pe penitencie van gheuangenisse die hi gheleden sal hebben. sal hē geberet wesen vā sijn re quāb presumptie. en dā behoort te sijn d'breit vād vangenisse. tot wēd seggen vādē rechter op pēne gheraect en d'wonnen te wesen vād sake hem aengeseit of gepresummeert. Ende and's gheen d'slach en behoort de rechter te doen. En indien hi hem absolutemēt en haestelick ontfloech. het soude schinen dat hy hem met quade cause gheuangen ghehouden hadde. ¶ Item so behoort ghi te weten dat oft proces is hangende tusschē. g. partijen. na dat die d'bachuaerdinge gedaen is. die partijen en mogen hem niet daer na cōpromitteren. noch te samen pacificerē. op pēne van boeten. op dattet si tot litiscontestatie en daer omme en soudet nyet bliuen. dat soe wes te samē getracteert waer. en waer waer dich. Mer soude wesen gheheel te nyete gere

kent sijn. alle welke geloefte ende obligatie daer op gedaet vāde eenē totten anderen. En also islet geuigiert bi arrest vā parlement by veel reysen. En desgelijc tusschē ian vā den deresse en dē heer de cap. int saer. **¶**

¶ Vanden sentencie. **¶** La. L. C. v. bid. **¶** **D**aer na volcht vāde sentencien. Soe weet dat die proces weder ghebrocht ten houe. men behoort aē die partien te choē. nen die proces. wtgeleit die secretē vāde eugen. en dat gesien so wort dat alle weder gheset inden sack gesloten. en beslegt metten seghel vanden partien en daer op recht epische bi die huiuen. en dat daer af ghepicht en gemaect sy een acte. dpe geset en heftet sy indē proces. en dan euangelizeren. En dat ghedaet dat die sentencie gemaect en geformēert si bi gheschreftē. en dat tot seker dagen. partien geappelleert oft gheroepen. rechte te hozen. dpe sentencie gegeuen sy bi gheschreftē. Want anders en behoortet niet gegeuen te sijn diet sekerlic wēb geuen wil. Ende sonblinge wan neer als dat proces gemaect gheweest hadde bi gheschreftē. En oft die een vanden partien niet en quame als men die sentencie geue soude. so en soudet niet bliuen na dat hi daer toe geroepen ende smaent ge weest soude hebbē men en sal die sentencie geuen. Ende behoert de rechter. als men die sentencie geeft sette die proces besloten en besegheit. in handē vā eē die vāndē houe niet en is op dat indien daer af geappelleert waer. hi sekerlic sendē mochte aendē ouersten rechter. aen wien die appellacie ghereleuert waer. en oft niet gheappelleert en waer. die proces sal bliuen tē houe. Ende ghū moecht weten dat sentencie haer diuideert in twee manieren. Dats te weten sentencie interlocutoire. en sentencie diffinitive. Die interlocutoire is de ghete die ghēgheuen wordt op seker accessoire die hē neemt op die proces begonnen tusschen partien. Ende daer d islet ghehieten interlocutoire. datter niet en is op die principale en en begripet absolucie. noch cōdemnacie. niet dan appointement vāde accessoire interine. En en behoort in deser sentencie interlocutoire te hebbē eeni

ghe cōdemnacie vā casten. m^r behoort daer te wesen gereserueert tot indiffinitive. **¶** Item die sentencie diffinitive is die sentencie. die de cōdeert die sake en materie en behoort deser sentencie gegeue wesen. op seker saken. wāt sentencie op d seker en is nē te houdē. en behoert in te houdē absolucie vānd eenre syde. en cōdemnacie vā dādere. mits cōdemnacie vā cōsten. die taxacie ghereserueert totten houe. En ghi sūt sculdich te werē dat alle dpe woorden die de rechter seit. niet en behouen. **¶** Maē noch gehoude te wesen d sentencie. hoe wel d hi die seyt sittēde indē rechte. oft daren bupten. het is vā node dat die partien hebbē gealligeert huer sake vānd eenre sōde. en dānd: en dat si daer op begheert hebbē aendē rechter. recht. en dat die partie gepresenteert sijn. Des te geuen en dat si geappelleert ge weest hebbē: tot seker te dage. als voorszreuen is oft anders het en is niet ghehouden noch ghereputeert. **¶**

¶ Bi hoe veel maniere is de sentencie te nyet. **¶** Te bi vier maniere is geset sentencie te nyet. te wesen de hoe wel d nē geappelleert en waer. **¶** Bierste is wāneer de rechter cōdeert die procuruer die die sake belept heft. en den meester niet en cōdeert. Wāt op dē p^rocuruer en behoort geē sentencie stat te nemē. **¶** Die anōde is wāneer erdōer is ind sentencie sulcke. dat die selue bekē. die sentencie is te reuocquieren. oft dat die sentencie gegeue sy in absencie vā partien. en sōd hē daer toe roepen. **¶** Die derde is. wāneer alst gegheuen is reghens bescreue rechte en oude vlacie vāden lande. **¶** Die vierde is wāneer alst gegeuen is bidē genē die gēen rechter en is. en na bescreuen recht sulcke sentencie en is niet te houden. **¶**

¶ Hoe dat men nyet veranderē en mach sentencie ghēgheuen.

¶ Item moech bi weten dat wāneer als dpe rechter gegeue heeft sentencie. hi en mach datē aen niet coeten. en sy dat hi daer toe wēb ge roepen sy. en indē hi dat bede. so en islet nyet waerdich. hoe wel dat hōt dāndē bi mandement vāde prince. so en soudet nē waerdich wesen sonder consent vanden partien.

Ita sup dicta
cōcordat cum
iure scripto

L. C. de sentē
in loc. ordi
nium iud.

L. C. de sentē
sine appel
lato

L. C. de iud
copeten. iud.

C. k. v. j. rub. **I**tem wil dat rechte dat de wesen sonder
sen. re. cui. nō boechden die welandige. die niet bewaert en
poh. l. e. f. i. l. sijn vā curatoers oft registerers moghē wesen
en 3 minores biden prince gerelieueert opte restitucie van
C. si adū. rē. der sentencie die tegen hem gegeven is. **I**
ua.

C. geuen redenen van rechte.

Item dat rechte wilc datter totten wtsprecken
l. j. C. ientēi vā dō sentencie men mach geuen saken van
a. re. l. a. n. n. o. u. rechte redenē peremtozien tot vorderinge en
poh. de bekeringhe van sūtre saken. **B**

C. an ghepasseerde saken in crachte vā
l. i. v. j. C. d. e. r. e. ghe wesen saecken. **I**tem moechdy
uol. a. weten dat die sake gepasseert in crachte van
gewesen sake bi sentencie behoortlic gheprose
teert. en mach nēmermeer wesen restitueert.

C. an somigē gecōdēpneert bi rē sentēcie.
l. i. v. j. C. d. e. r. e. Ofc sommige gecōdēpneert sijn bi eē sen-
uol. a. tencie. sonder declaracie vā elc een voor al. bi
den bescreuen rechte ist gesept. elck voor altoe
veel alst hem aengaet en voor sijn porcie en
de aendeel. **B** **I**tem oft gebuer-

C. k. r. f. a. l. s. a. de dat sommige tutoers oft boechden gheset
uol. a. i. c. u. j. waren tot een boechdie en dat elc procuruer
m. j. a. m. a. cte op hem seluen en dat dan elck procu-
ruer veruolchde sentencie op hem seluen. oft
sentencie gegeuen wort tegens eenighe van

C. k. r. f. a. l. s. a. den voorscreuen procuruers oft tegens eenich
uol. a. i. c. u. j. van hē het sal wesen daer om datter elc aen
m. j. a. m. a. gact. en niet op allen tsamen. en die eē is op
te ander niet te executeren in eniger maniere

C. k. r. f. a. l. s. a. **I**tem of sentencie gepronuncieert
uol. a. i. c. u. j. ware. gelic als pēnāt ghecōdēpneert waer
m. j. a. m. a. bi valsche arrementen dat sijn partye voort
gheset soude hebbē. sonder dat hi voort ghe-
hoort ghe weest hadde. als die arrementen en

C. k. r. f. a. l. s. a. sentencie daer op gegeuen sijn. sulche sentēcie
uol. a. i. c. u. j. behoort te wesen restraince sonder appel. mer
m. j. a. m. a. al eer moetmen betuygen die arremēten val-
sche te wesen en oft gebuerde datse valsch sijn

C. k. r. f. a. l. s. a. die executie vā dō sentencie behoort af te late.
uol. a. i. c. u. j. en of daer af enige sake betaelt waer so mach
m. j. a. m. a. ment betrecken en eyschen weder te hebben.
na datter betuycht sal worden. dat de rechter

C. k. r. f. a. l. s. a. bedrogen is. bi valsche byenue en dē ghene dpe
uol. a. i. c. u. j.

C. k. r. f. a. l. s. a. bes gedāē sal hebbē geaccuseert vā valsche.
uol. a. i. c. u. j. **C.** vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

Die executie vā dō sentencie gegeuen
behoort te wesen ghedaē bī forme executoz-
toiter volle volcominghe vā dō sentencie.
en daer en valt geen oppositie. noch and ver-
rec. waer dō de executie hē sculdich is te ver-
thoenen vā sijn executie te doen. Nocht die ex-
ecutoer en behoort niet te excaderen die sentē-
cie en commissie. Ofc de gecōdēpneert voelt dē
men hē hindert in die executie doēde hi mach
weder keren aenden rechter die die sentencie
gegeuen heeft. en exposeren sinen hind. en de
rechter die handē wel te bouen vā dē executie.
behoort daer innē te voorzien. dō te wesen
oft dat hinder sulc is. dat die executie daer dō
sculdich is te celleren. ands geen reden en es
daer tegens. en sy dat die persone appelleert
Want alsdan behoort te celleren hoe wel dat
ter gheen appellacie en valt die waerdich sy

C. vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

Die executie vā dō sentencie gegeuen
behoort te wesen ghedaē bī forme executoz-
toiter volle volcominghe vā dō sentencie.
en daer en valt geen oppositie. noch and ver-
rec. waer dō de executie hē sculdich is te ver-
thoenen vā sijn executie te doen. Nocht die ex-
ecutoer en behoort niet te excaderen die sentē-
cie en commissie. Ofc de gecōdēpneert voelt dē
men hē hindert in die executie doēde hi mach
weder keren aenden rechter die die sentencie
gegeuen heeft. en exposeren sinen hind. en de
rechter die handē wel te bouen vā dē executie.
behoort daer innē te voorzien. dō te wesen
oft dat hinder sulc is. dat die executie daer dō
sculdich is te celleren. ands geen reden en es
daer tegens. en sy dat die persone appelleert
Want alsdan behoort te celleren hoe wel dat
ter gheen appellacie en valt die waerdich sy

C. vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

Die executie vā dō sentencie gegeuen
behoort te wesen ghedaē bī forme executoz-
toiter volle volcominghe vā dō sentencie.
en daer en valt geen oppositie. noch and ver-
rec. waer dō de executie hē sculdich is te ver-
thoenen vā sijn executie te doen. Nocht die ex-
ecutoer en behoort niet te excaderen die sentē-
cie en commissie. Ofc de gecōdēpneert voelt dē
men hē hindert in die executie doēde hi mach
weder keren aenden rechter die die sentencie
gegeuen heeft. en exposeren sinen hind. en de
rechter die handē wel te bouen vā dē executie.
behoort daer innē te voorzien. dō te wesen
oft dat hinder sulc is. dat die executie daer dō
sculdich is te celleren. ands geen reden en es
daer tegens. en sy dat die persone appelleert
Want alsdan behoort te celleren hoe wel dat
ter gheen appellacie en valt die waerdich sy

C. vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

Die executie vā dō sentencie gegeuen
behoort te wesen ghedaē bī forme executoz-
toiter volle volcominghe vā dō sentencie.
en daer en valt geen oppositie. noch and ver-
rec. waer dō de executie hē sculdich is te ver-
thoenen vā sijn executie te doen. Nocht die ex-
ecutoer en behoort niet te excaderen die sentē-
cie en commissie. Ofc de gecōdēpneert voelt dē
men hē hindert in die executie doēde hi mach
weder keren aenden rechter die die sentencie
gegeuen heeft. en exposeren sinen hind. en de
rechter die handē wel te bouen vā dē executie.
behoort daer innē te voorzien. dō te wesen
oft dat hinder sulc is. dat die executie daer dō
sculdich is te celleren. ands geen reden en es
daer tegens. en sy dat die persone appelleert
Want alsdan behoort te celleren hoe wel dat
ter gheen appellacie en valt die waerdich sy

C. vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

Die executie vā dō sentencie gegeuen
behoort te wesen ghedaē bī forme executoz-
toiter volle volcominghe vā dō sentencie.
en daer en valt geen oppositie. noch and ver-
rec. waer dō de executie hē sculdich is te ver-
thoenen vā sijn executie te doen. Nocht die ex-
ecutoer en behoort niet te excaderen die sentē-
cie en commissie. Ofc de gecōdēpneert voelt dē
men hē hindert in die executie doēde hi mach
weder keren aenden rechter die die sentencie
gegeuen heeft. en exposeren sinen hind. en de
rechter die handē wel te bouen vā dē executie.
behoort daer innē te voorzien. dō te wesen
oft dat hinder sulc is. dat die executie daer dō
sculdich is te celleren. ands geen reden en es
daer tegens. en sy dat die persone appelleert
Want alsdan behoort te celleren hoe wel dat
ter gheen appellacie en valt die waerdich sy

C. vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

Die executie vā dō sentencie gegeuen
behoort te wesen ghedaē bī forme executoz-
toiter volle volcominghe vā dō sentencie.
en daer en valt geen oppositie. noch and ver-
rec. waer dō de executie hē sculdich is te ver-
thoenen vā sijn executie te doen. Nocht die ex-
ecutoer en behoort niet te excaderen die sentē-
cie en commissie. Ofc de gecōdēpneert voelt dē
men hē hindert in die executie doēde hi mach
weder keren aenden rechter die die sentencie
gegeuen heeft. en exposeren sinen hind. en de
rechter die handē wel te bouen vā dē executie.
behoort daer innē te voorzien. dō te wesen
oft dat hinder sulc is. dat die executie daer dō
sculdich is te celleren. ands geen reden en es
daer tegens. en sy dat die persone appelleert
Want alsdan behoort te celleren hoe wel dat
ter gheen appellacie en valt die waerdich sy

C. vander executie van sentencie.
2 **C.** Capittel. C. L. C. xix.

op die hant te stellen. en dye sculdenaers doe
doachuaerde tot betalinge om de gecōdem-
neert en anders so en behoortet niet gheproce-
deert te wesen aen die schulden. ¶

¶ Wanden sentencien inhoudende met-
ten costen weder ghegheuen.

¶ Somtijts gebuertet dat die sentencie ghe-
gheuen begrijpt dat dye ghecondemneert
is metten principale ghecondemneert inden
kosten. scaden. en interesten taxacie ghereser-
ueert totten houe. En dicwyl gebuert dz die
sentencie alleen inhoudt die costen. sonder te roe-
ren die scade en interest. En om alle te ghe-
taken. alst die sake begheert. doen alsdan die
aduocaten cōclusie vā schade en interesten.
Wāt die cōclusien vādē scade en interesten
oft die sake ongeericht in recht. en mach niet
toeghewesen wordē. dat die clercken hieten.
Non petita non conceduntur. Wāt hoe wel
dat die sentencien inhoudt cōdēpnacie vāden
kosten scaden en interesten. en daer geen cos-
ten en waren. dā die costen ind sake. dz en be-
ket niet die sentencie na dattet int dingē ghe-
ericht geueest soude hebbē. wāt alsdan illet
te staē dattet is so verre alle geuondē wor-
den. biden redene dat die sentencie inhoudt. en
de behoort alst int te houdē die taxacie ghere-
serueert aenden houe.

¶ Wan niet te wilen toecomen de costen.

¶ Mer wel is hē de rechter sculdich te wach-
ten dat hi niet en wālet. toecomēde costē. op
dat ghene dat die aduocaten eyschen die cos-
ten gedaē en noch te doen. So moechdi we-
ten dattet is differentie tusschē costen. scade.
en interesten. ¶ Costen sijn die costen vādē
procuruer. vāden aduocaten. vādē sergant
vandē tjugen. brieuen. scrifturen cōmissari-
sen en ander dier ghelike.

¶ Scaden sijn ghebreke van betalingē ten
daghe gealigneert. oft niet te volbrēngē ghe-
loften daer enige scade af volcht. Welck soe
wie geloofst hadde te asketē en te layen in tij-
de. en men dat niet en dede. en daer bi schade
gheschiede. aēdē genē aen wien des ghedaen
waer. &c.

¶ Interest schijnt te wesen
vā een gelike propoest. en nochtā soe mach

men oec hebbē interesten aēdē saken. Ende
nochtāns daer en is geen scade gheformieert.
Welck als ic sculdich hē te hebbē die taelle oft
suede vā bofschage. en ic des lars af te houdē
langer dā dē behoorzliken tijt. d te hebben gro-
ter en grouer hout. die fructuarie die de snede
en hout doocht soude hebbē. d dat achter blij-
uen oft sterck vā d seluer tijt en soude daer
af geen scade hebbē. noch de coopmā. mer de
sonstier. oft de ghene die dat gronde toebeho-
ret. soude daer af hebben interest. want den
gronde en twassen soude targhet wesen.

¶ Exempel in sulcken sake.

¶ Het ghebuerde int parlement Jnden jaer.
M. C. C. L. lxxx. dat een mā sentencie ghehad
hadde voor hē. op eenē brief obligatoir. van
een sōme vā pennigen. daer inne een and ge-
houdē wasteghens hē En die sentencie was
inhoudēde costen. scaden. en interest. Wāt
die sentencie dat inhoudt. moet bi cracht vā
der sentencie gegeuen wordē cōmissie te sien
rapporteren schade. en interest diese hebben
wil bouen die costen. dat gedaen. die partijen
cōparanten te houe. op sijn costen te moghen
erigen. ten taxacien vādē houe. Partijen ghe-
hoort. seggende dat tot scade en interest niet
ontfanclic en was. ghehoort sinen eysche en
dat niemāt daer af gehad en hadde ind sake
daer af die sentencie mencie maecte. n3 te mē
dat daer inne was begrepen schade en inter-
rest. die and septe dat hi scade hadde. wāt hy
van verre quā sijn rechte halen. en hadde sijn
nen bode beroeft geueest opten wech en had-
de totten costē ghele gheleent om sijn sake cō-
derhouden. Alle ghesien het wor geseit bi ar-
rest van parlement. dat in satte executoir vā
obligacie. noch vā sentencie en was gheen
scade noch interest dan die costen alleen.

¶ Wā sentencie inhoudēde costen cōpensē.

¶ Item dicwyl ghebueret dat sentencie in-
houdt cōdēpnatie vā costen. en somtijts sijn
die costen gecōpensē. om dies wil. dat elck
vanden partijen obtinueret in sinen eysche in
eeniger manieren. En indien dese sake daer n3 en
waer. weest dat de gene die in oghelē geuondē

20
C. rub. de al.
etiā nomen

31
 qvict? vito
 ri debet in ex
 pen cōdenari
 sacmēto vito
 rii tarā als
 inder de suo
 refarcure de
 bet l. pperā
 §. sine autē

waer. behdoet. gecōdēpneert te wesen inden
 costen. of die sentencie en waer n3 gode. ¶
 Item vā dē executie vā den costen.

So weet dat costen dye getaxert sijn. sijn te
 executeren. als sentencie pīncipale. son d an
 der differentie. eff also is daer af gewerlt. en.
 de is geulseert openbaertlic. eff son dlinghe in.
 den houe vā tournesibidē conic door iacop
 vā dē planckeregensian die suete Jndē iacp
 dupsent. dziehondt eff. lxxxviii.

¶ Item wil die bescreuen recht. dat hoe wel
 dat also sp. dat dye sommige pzeuilegie heeft
 daer bi dat hi niet en behoort te soxteren voor
 den rechter. niet te min islet dat hy eyscher is
 vooz dē seluen rechter daer af hi bi crachte vā
 sijnre pzeuilegiē wel vooz and betuigē mocht
 te hebben indient hem beliest hadde. Eff het
 alsoā gebuert dat hi in d sake ghecōdemneert
 sp eff inde selue costen bidē seluen rechter. al.
 daer so moet hi crecht soxteren. eff doen volco
 minge. niet tegenslaēde. dat hi hē vā sijnre
 pzeuilegien na d sentēcien behelpen wil. ac

¶ Item noch soe seindat bescreuen recht dat
 hoe wel dat hi dwerer sp eff hi niet en decline
 ret vādē rechter bi sijnre pzeuilegien. mer al.
 daer ant voozt eff lictscōtstert Eff also veel
 procedert dat hi alsoā gecōdēpneert wort in
 den pīncipale. eff oec mede indē coltē. hi be
 hoort eff moet aldaer te vollen soxteren recht
 eff sentencie Eff daer toe so behoort hi bed wō
 gen te wesen biden seluen rechter vā sijnre
 pzeuilegien die bi af gegae eff dsaect heeft Eff
 behoort hem dat te beterē. Ende also wel dat
 men sculdich is te sweren int beghinsel vā
 der sake. vā sijn recht te doen ende te vool
 ghen sinen eysche Dat die clercken hietē Ju
 ramentu3 calumpie. Der so behoort gel wo
 ren te wesen biden eyscher die costen. de welc
 ke te wisen sijn inder sake. als om die te eyscē
 rechte sake Ende allulcke als die gedaē ende
 betaelt gheweest sijn inder waerheden.

¶ Mer inden waerliken houe so en is dair
 af niet gemeynliken gheulseert. vā desen laet
 sten capitel. gelic als vā te sweren inden co
 sten. soe en is gheen vscancie inden waerlikē
 houe. ¶ Die maniere vādē coltē

te voolgen.

Capittel. LXX. rr.

¶ Al dat wi geseit hebbē vādē coltē te.
 gens pēmac. diese hebbē wilt. so moet
 men hem daer af behelpē bi cōmissie daer op
 gegeuen ende vanden rechter gegeuē. dye de
 sentencie gegeuen heeft. om te doen appella
 tie. eff te roepen dē gecōdemneerdē te siē tax
 ren die voozcreuen costen die opten proches
 sijn vlopen eff ten dage in gescrifte gebrocht.
 daer af partie copie hebben sal. indien dat hē
 beliefde. eff dach te diminueren. indient hem
 goetdūct. eff indien hi hem laet cōtumaccē.
 om die eerste defaulter. die costen behoort te we
 sen getaxert. all behozen sal. eff behozen ghe
 stelt ende gheordineert te wesen. bi ghescrifte
 vā stucke tot stucke bi cōmissarisen actē eff
 dagen bewaert te houe vooz commissarisen
 bi gescriften. salarisen. vanden procurueren
 vādē aduocaten. vanden serganten. vādē
 rypgen ghehoort. ende alle bi articulen ghe
 signert ende geteykent bi een twee drie vier
 Vāt de rechter en sal daer af niet taxerē mee
 re dan hem bi gescrifte bliken sal na die stīle
 vā den houe Eff behozen gheexecuteert te sijn
 biden gecōdemneerdē. als ghedaen bi pīnci
 pale sentencie Ende oft daer scriftuerē te tax
 eren sijn bi bzieuen oft rollen. die taxacie nae
 die sentencie ende goede vscancie vādē par
 lement behoort daer af ghedaen te wesen bi d
 manieren hier na volgende. ¶ So islet me
 de vā allen scrifturen dye in taxacie vanden
 waerliken rechter vallen eff die ghedaē wor
 den bi ordinancie vā den waerlijcken houe.
 Het sp bi tabellions. oft notarisen. clerckē ad
 uocaten. als totten arbeit vā gescrifte ende
 niet vā saken. want aldaer so valt die taxa
 cie nae die sake ende arbeit vādē voozcre
 uen scrifturen grosseren ende minuterē. soe
 is gheordineert dat elcke regule vanden ghe
 scrifte het si in rolle oft bzieuen behoort te heb
 ben een spanne lanc ¶ Dats te weten in rol
 le. ende eest in bzieuen datter langer sp. so is
 te meten bi spannen int langhe als voozcre
 uen is. oft ten naesten rekenen sleuentich let
 teren vooz de spanne. daer die reghel af is ge
 taxert. die drie vooz een parasys. ende vā

vier regulen tot ses regulen toe parasijten /
 Ende alsoe van meer tot meer . nae dat dye
 ghescrijten wesen sal . Ende behoort die rolle
 byet te wesen . als een ghemeyn bla papiets
 hoe wel dattet int franchon wate So behoer
 tet te wesen een ghemeyn lettere van dier lā-
 te . ten sy dattet hantuesten sy oft grote bzieuē
 die begripen grote materien . Nochtān beho-
 rense wed ghebrocht te wesen totten taxē vo-
 uen gescreuen Ende alsoe wordet geordineert
 biden coninc lodewyc coninc vā viancrōck
 ende van nauerre . en bi sinen rade Jnden is
 re . CCC . en . xv . ind maent van meye .

¶ Vande appellacien vādē sentencien . etc .

¶ Capittel . CCC . xx .

¶ Het datter sijn vier manieren van
 appellacien . die gheschien moghen ind sake
 hanghende voozden rechter . ¶ Die eerste is
 gheheten appeel volage . en van dien soe es
 ghemeynlic geueert in lannops meer vā el-
 ders . en dat gheschiet soe gheringe als pemaē
 voozden rechter vōdachuaert is tot seker da-
 gen hi mach comen aendē rechter ten seluen
 daghe . oft daer te vozen . het sy dat die sake be-
 gonnen is of niet en segghen Heer rechter ghi
 hebt mi doen dachuaerde vooz v . ten vōeock
 van desen . so mi gheseyt is . en ic hebbe saecke
 vā v te appelleren en van u wer iurediccion .
 ende daer omme est dat ic daer af appelle-
 van appeel volage . en hi ist schuldich oeck te
 noemen als hi die appellacie doet . en om ter
 stont te onthouden mīn appeel volage . Ich
 verdachuaerde v vooz mīn here den baeliū
 van vmen dops . oft sinen stede houd . ten ler-
 sten siddach tot laon . ten daghe vā sinen eer-
 sten ghedinghe . tegens mi om te sien onder-
 houden mīn appeel volage . ende indien ghi
 meynt dattet goet sy soe coemt aldaer En ter
 stont intimeert mīn partie aduerse . dat sy al
 daer coemt indient haer goetdicht . om te sien
 bi mi onderhoudende mīn voozcreuen ap-
 peel volage . Ende en is gheen doen enige vō-
 dachuaerdinghe . noch de rechter gheappelle-
 ret en soude daer na niet douen boert proce-
 deren . op peyne te attempteren . en oft de rech-
 ter niet en cōpareert ten daghe . die appellant

soude hebben comparaut ende commissie v
 te doen weder verdachuaerden ende partye
 inthimeren Ende indien die appellāt als vā
 betuycht hadde . dat hi den rechter also hadde
 doen dachuaerden . alsdan soude dye appel-
 lant ghegheuen worden den default int cas
 van appeel Ende is dese custume seer geob-
 serueert indē voozcreuen lande vā lannois
 ende daer omtrent Ende die ander appeel is
 gheheten appeel van griet oft hinder toeco-
 mende . dat die clercken hieten A futuro gra-
 uamine . Ende dit appeel gheschiet en mach
 gheschien bi allen custumen ende teghens al-
 le rechters op datmen sake heeft des te doen .
 Ende men moet die appeel doen binnen . iij
 maenden indien dattet int parlement geap-
 pelleert sy Ende indien gheappelleert si in ho-
 ue royale . binnen die eerste assise vādē ap-
 peel ghedaen . ende men moetet verheffen by
 commissie gheobtinueert vādē rechter sou-
 ueraen Ende verdachuaerden den recht vā
 wyen men appelleert . ende inthimeren sijn
 partie aduerse . ¶ Item den derden ap-
 peel . is te appelleren vander sentencie gege-
 uen biden rechter . wanneer men hem voelē
 ghehindert . oft van weygheringhe van rech-
 te oft van hinderliche appoynement Ende de
 ser forme is die rechte maniere te appelleren .
 ende is te onderhouden . wanneer alst wel ge-
 appelleert . ende die appeel wel gefundert is
 ende men moetet alsoe weder heffen . ende re-
 lieueren ghelijc als voozcreuen is . oft anders
 daer soude ghebrek in vallen .

¶ Ende oft ghebuerde te relieuere int parle-
 ment ende die dyle maenden nyet gheheel en
 souden moghen wesen . daer by dat des alre
 gheringhe geappelleert soude wesen . na sin-
 te marcūs daghe . de welcke die eerste daghe
 sijn vanden ordinancien vanden parlemē-
 te soe moet men des in behoofliken tijt gere-
 lieuere sijn . ten lesten naeden appeel ghe-
 daen . ende dach gheuen inden parlemēt ex-
 tra ordinatie . ende dat is soe goet ende waer-
 dich . Ende suldi verstaen dat sijn in houe ro-
 yale . ende onderdanich aenden parlemente
 Ende deser forme soe is die propere ordinat

3
C. de appella.
a. h. hodie.

die vanden parlement Ende alsoe wordet ge-
sept bi arrest vanden parlemente. omme der
ioncfrouwen woutiere vā doornic. Tegens
iacop gaubonat. int cas vander appellacie.
Inden iaer duplent drie hondt en. vij.

¶ Wanneer men sculdich is te appelleren
¶ Item moechdi weten dat soe wie appelle-
ren wil van eenigher sentencien. hy isser scul-
dich ter stont te doen. soe gheringe als die sen-
tencie ghegheuen is. dat die clercken hierē il-
lico. Of anders die appellacie en soude niet
waerdich wesen. nae dat de ghene die appel-
leren soude willen. aldaer teghen woordich
soude wesen oft hueren procuruer. Maer oft
de voorszcreuen procuruer oft de ghene die ap-
pelleren soudē willē. aldaer niet tegē woer-
dich en waren int geuen vander sentencien.
hoe wel dat hi daer toe gheroeppen waer. ende
nochtans niet ghecomen en waer. daer omme
dat nyemande en derf comen recht hozen ten
sy dattet hem beliest. so behoort hi als dā te ap-
pelleren. soe gheringhe als hi tot sijn kennis
comen mach. Ende is schuldich ten iersten.
daer naer dattet hem mogheliken is te comē
voor den rechter. ende doen sijn appel. En-
de dit soe mach hy doen soe waer dat de rech-
ter sy. het sy dat de rechter sittet te rechte of nē
op dat hi niet langher en vertoeft. dan achte
daghen En nadē beschreue rechte. x. daghen

¶ Item ghi moecht weten dattet na-
den appel ghedaen is. het si dattet rechtelijc
ken ghedaen sy oft niet. het behoort alheel ge-
houden te wesen biden seluen puncte. gheli-
ker wijs als was ten daghe. ende tijt vande
appel sonder daer af yet te veranderē. noch
innoueren biden rechter. noch oec biden par-
tien geappelleert. oft appellant. Ende alsoe
wie des dede. dat soude wesen attempas. en-
de de ghene diet ghedaen hadde. soudet moe-
ten beteren aenden ouersten rechter van. lx.
pont. Indien dattet is te relieueren indē par-
lement Ende in dien dattet waer te relieuerē
inden houe royale. van cleslich scellingē. En-
de soe soude hi node doen grote preiudicie tot
sijnre saken van appel. Ende in dien hy at-
tempas aldaer gedaen hadde. soe soudt moe-

ten ghebetert wesen. ende oec mede gherepa-
reert. al eer dat aldaer inne geprocedeert we-
sen sal.

¶ Item dat appel
ghetelieueert wesen de voerden rechter. is
bi also. dat die proches daer af dattet gheap-
pelleert is in gheschifte sy. ende alsoe wedghe-
seynt aenden rechter die appel ghesloten. en-
de gheseghelt wesen de vanden segelen van
den partijen. ende gheeuangelizeert omme rech-
te te hozen Bekenende dattet is dat proces
daer op die partijen recht begheert hebbe. nae
dat die partijen weder ghekent sullen hebben
huer stucken. van proches. wesen de besloten
inden sack. Soe weet datmen al dan gheen
ander proces en behoef te doen. noch te seg-
ghen. dan qualic ghe wesen ende wel gheap-
pelleert Ende oec condemnacie vanden co-
sten. om die partie vanden aopellant En vā
den partijen vanden gheappelleert. wel ghe-
wesen ende qualiken gheappelleert. en cōde-
nacie vanden voorszcreuen costen sy die sake
gherenuopeert wesen de aenden voorszcreuen
rechter. van wien dattet geappelleert sal we-
sen. ende dat al dan. die sentencie gheset si ter
executie ende dat hi is geuonden te beterē vā
quaden appel.

¶ Item soe moechdi
weten dat oft dat proces vanden voorszcreue
appel. dats te wesen inder saken daer of dat
tet gheappelleert waer. nyet en. waer in ghe-
schifte ghetekent. ende dat die sake waer in
den monde vanden aduocaet. al dan soe en
moetmen anders niet comen. voor den rech-
ter vanden voorszcreuen appel. dan te bren-
ghen met hem sijn commissie ende rescriptie
in cas vanden voorszcreuen appel En als dā
al van nyus beghinnen te plekten. alle dye
gheheele saken vanden beghinsel tenjende
toe metten voorszcreuen appel. daer omme
daer af gheappelleert is. Vant so weet dz int
cas vanden appel. na dat die proces niet en
is in gheschifte ghetekent. men moet al dit
ghen teffens die principael en appel. oft an-
ders daer en soude wesen defectie. En als dā
so mach die aduocaet v'schoenē en cōforteren
sijn sake. wāt also veel als hi sal cōnen ende
mogē doe toebehozen tot sijnre sake hoe wel

3
v. ff. nichil in
uo. appel. l. i.

nochtans dat in d' sake ierst ghedinghet: niet en is noch en waer ghemaect enige mencie. En daer om so is het alten groten perikele aen d' rechter subiecte die welke niet en doet scriuen die partiē. diemen vooz hem procedeert. Ende dat hi niet en doet setten d' processen bi ghescrifte. Want die wyl die aduocatē setten die in allen andere nyeuwe sypen ende process vooz den rechter vanden appellacien die niet gheseyt noch oec geweest en hebbe ge dinget vooz den iersten rechter. daer om die wyl gheseyt is. en daer bi wel geappelleert is. en qualiken gewesen. &c. ¶ Item so is noch te weten. oft die commissarisen sijn ghegeue van onsen heren. vanden parlemente. op enighen saken tusschen partijen en die voozscreuen commissarisen ghecomen ter plecke ofte stede. om aldaer te doen huer enqueste. of vā eenighen partijen is geappelleert vā hēlieden waer inne dattet sy. die voozscreuen commissarisen. en sullen niet cesserē te doen. en te vol doen huer voozscreuen enquesten ende audicrie. om dier partie die niet geappelleert en heuet En daer omme en valt daer aen geen attemptas om dat te doen op die voozscreue commissarisen noch op die partye die sijn enqueste vol doet. Want van onsen heren vanden parlemente men en mach appelleren. soe en machmen oeck vande commissarisen bi hē ghecomitteert. Mer indien dattet gheuonde waer dat die voozscreuen appellāt ghedaen heeft quade appeel. hi soudet moeten beteren vā. lx. p. parasys. en oec vanden costen vā d' instancie. En daer om so bliuet niet. men en sal procederen en voortgaen in d' saken. Ende die voozscreuen enqueste ghedaen en vol daen: om die diligente. soe soudet wesen om die partie die welke partie gheappelleert sal hebben. indien hēt begheert ende gheeft van der voozscreuen appellacie.

¶ Ende alsoe wordet gheseyt ende ghedaen in sekere sake. die welke die religiosen van sinte nicolaes vander merck. bi doornic. ende mōn vrouwe van caplle. en mōn iocrouwe van rupme hadden tegens der voozscreuen stede vā doornic. ter cause vā een erfscap

dinghe. dat sy eyscheden Die welke sculdich was ghedaen te wesen tusschen die voozscreuen partijen. Ende daer af gegeuen wort commissarisen vanden parlemente. en d' selue ghecomen tot doornic. die prouost ende gheswozen vander voozscreue stede woude administreren tusschen singuliers. Die procuruer segghende. dattet sculdich was ghedaen te wesen. bi erfscapdinghe. Ende dat tot anderen tijde inde voozscreuen sake begonnen was Die voozscreuen commissarisen appoiterden. dat sy hozen soudē alle die ruyghen vander eenre syde. ende vander ander siden die voozscreuen van sinte nicolaes vā caplle ende van rupme daer af appelleerden. Az te min die voozscreuen commissarisen algt procederden. om die partie van doornic huer appeel ghelieueert. commissarisen vā dachuaert in cas vā attemptas. Het wordet gheseyt bi arrest dat tot qualic te appelleren is gheen attemptas. ende die appellant betet de elcken van. lx. pontparafys. &c.

¶ Item oft ghebuerde dat die procuruer vā yemant gheappelleert hadde als procuruer. Ende daer die meester vanden seluen procuruer woude betuolge die appeel. die sijn procuruer ghedaen soude hebben Soe weet dat hēt doen mach ende is daer toe ontfanclick. Hoe wel dat d' procuruer niet en waer aldaer teghen woordich. aenden ghenē d' appelleert en behoort niet te doen noch te segge eenighe hardicheyt noch hem onthouden geuanghen. indien dattet sy in cas penunie.

¶ Maer indien dattet waer in cas criminele. die appellant behoort te wesen seer naerueliken bewaert. soe langhe dat hi gheseynt mach worden aenden ouersten op die appel. Die rechter behoort te wesen seer grietlijcken gheblameert ende beschaemt van wien dattet gheappelleert is. Ten sy dat hi seit d' sake vanden appeel ghetykent bi ghescrifte sekerlic. vā den rechter vā d' appellacie op dat alle allegacie vā d' eenre partie. en vā d' ander daer op geappelleert is. moghen ghesien wesen vā den rechter van appeel. om te besien oft wel oft qualijck gheappelleert is. &cetera.

Item ende nae beschreuen recht. het is behoort datmen sijn appeel gerelieueert sal hebben voorden rechter die daer af schul- dich is te kennen binnen dertich dagen. en- de of die rechter daer af gheappelleert is niet ghedaen en heeft binnen dier tijt. en geseynt aenden rechter vanden voorszreuen appeel allen die acten en andere bewysinghe vāder voorszreuen sake. alsdan so behoort hij ende iusser schuldich te beteren tegens den ouersten rechter. en na die cassuieren. soe sijn. xl. da- ghen van die appeel te relieueren.

Item van te renuncieren tot sijn appeel. Ende nochtans die beschreuen recht wil. dat hoe wel dat die appeel gherelieueert si en geseynt bi ghescrifte aenden rechter souue- raen. die welcke vanden appeel schuldich es te kennen. en die appellant hē wil wed kerē tot rechte en in verdragen van sijn appeel wel so mach hij doen. Want het en behoort niet gewerget te wesen. van eenen pgheli- ken te laten hem wed keren tot rechte ende te den Ende is tegene daer toe alle rechters schuldich sijn te contenderen te appointeren par- tien. ende gheen schoonder en mach wesen gheappointeert dan bi huere consente. noch men en behoort nyemāt te bedwingen noch oec te belepen. te playderen.

Item appelleren voer die sentencie gegeuē. **I**tem ghā moecht en sijn schuldich te weten dat gheen appellacie ghedaen wesen de voer die sentencie gegeuen in griet hind of refus van recht. niet en is te houden Want dat ap- peal gedaen wesen de om vreesse vande toeco- mende saken. en is niet waerdich noch oec te houden. **I**tem **I**tem soe wie ghe- appelleert heeft van sake. en hi alsdā vā ap- peal renūcieren wil. so weet dat binnen den tijt van achte dagen. naden daghe vanden sentencien gegeuen. hi alsdan renunciere moet. Ende nae stijle van sommighen houen roia- len. ende veel ander houen. men moet renū- cieren binnen thien daghen Ende daer om- me so moetmen bedragen aenden stulen vā den houen. oft anders die sentencie soude hou- den. als ghedaen sake. in crachte van gewe-

sen sake. ende die appellacie soude alsdā we- sen deserte ende te nyete. ende die appellant soude wesen veruallen inden boete vā qua- de appeel. **I**tem

Item ende of int ge- uen vander sentencien de ghenen dier teges hem heeft. alsdan niet en is tegen woordich. noch oec procuruer voer hem. Ende hy ver- dachuaert. en geroepen. geweest is rechte te ho- ren. Weet dat die sentencie wel mach geghe- uen wesen in sijnre absencien. na dat hi daer op vdachuaert geweest soude hebben. gheli- kerwijs als voorszreuen is. Ende of hi daer nae daer af wille appelleren. bi hem sel- uen oft bi sinen procuruer. hi moet doen so gheringhe alst tot sijnre kennissen coemt dz hi soe daer af appelleert. ende comen appelle- ren aenden rechter. indient in stede is. en in- dien dat hi so verre waer. dat hi soe gheringe- biden rechter niet comen en mach So beho- ret hi daer af te appelleren waer dat hi sy En- de dat te doen voer notarisen oft tabellions die welcke hem daer af bzieuen geuen mach oft voorden rechter vander plecke. aldaer hy wesen soude. op dat bi bzieuen blikē mochte vanden voorszreuen daghe. dat hi gheappel- leert soude hebben. Ende dat ghedaen: is hy schuldich te laten weten aenden rechter vā wien die sentencie gegeuē en gedaē geweest is Ende dabondant vande seluen te appel- leren. oft anders in sulcke sake soe en is nyet rechteliken gheprocedeert. Ende daer omme soe segghen sommighe wijlen. dat den ghee- ne die niet en is aldaer sijn sentencie gheghe- uen wordt. noch oec procuruer voer hem in sijn stede. is schuldich te hebben achte daghe: om te appelleren om dat hi ignorancie heeft Want hy dat nyet eer en wiste die sentencie en was ghegheuen. Ende daer om soe setten die wijle een prouisie in deser manieren. dat soe gheringhe als die sentencie ghegheuen is teghens yemanden. Ende die ghene teghens wien die sentencie ghegheuen is niet en is te- gen woordich. noch oec procuruer voer hem. Hoe wel dat si geweest hebbē vdachuaert. so behoort die gheene die met hem gaet dpe sen- tencie begeren aenden rechter. Seggēde he-

C de app. l. i. iudicibus.

C de app. l. i. i. quis hoc illos

C In casu tūde iure an sentē- riā pē appē- lari p innoce. c. romana de app. l. i. vi. c. directe ex- tra eo.

re rechter ick en weet tot wat eynde dese. **A**niet gecomen en is recht te horen. en daer om ic bidde dat de sentencie die ic voer mi ghehadt hebbe. en die tegens den voorscreuen. **A**ls op dat hys niet ignoreren en mach. dz ic hebbe mach sergant. die he bi uwe gebode mach beteykenen. **W**at indien hi dat dede. en hi al dan des niet en appelleerde. **R**emmermeer en soude hi te ride comen. na dat band sommac en soude bliken. en dat hi daer af niet gheappelleert en hadde. so geringe als hijt geweten hadde. **N**och so is oec cautele die de somighe doen niet waerdich. dat tot sentencie te geuen. daer na dat si recht begheert hebbe o die sentencie te hebben. **E**n daer na strecken also geringe als die sentencie behoort te geuen te wesen. om occasie te hebbe te seggen. dat si totten sentencien te geuen nyet present noch tegen woordich geweest en hebben. **E**n als da na die sentencie gegeuen weder comen te houen. en willen dat bi dissimileren. dat sy daer na achte daghen sculdich sijn te hebbe o te appelleren. **E**n. **S**o weet dat dese cautele nyet en is werdich. wat me moet terstot appelleren. **W**aneet me weet dz die sentencie geproficiert is. als voorscreit is. **N**och en behoort eenighe vanden partijen noch procuruer alline die sentencie geeft wech te gaen. ten si tot perikel vander saken. **E**nde alsoe wordet geleyt bi arrest van parlement. inden iare. **M**.ccc. lxxxviij. o fan vande beide borgher van doornic. tegens fan causayn oec borgher der seluer stede om een appel. die de voorscreuen causayn ghedaen hadde van minen here de gouuernoer vander voorscreyde stede. **W**aer ope procuruer vanden voorscreuen causayn wech ghegaen was. als men die sentencie geuen soude. ende daer na quam hi te pndē. vij. dagē. en woude daer af appelleren. **H**et wort geseit dat die appellacie daer af deserre waer en hi beterde van sellich pont. ende die sake worde gerenuoert aēde voorscreuen gouuernoer. **E**n. **W**aer wel is te weten. dat so wie ter stont appelleert. vande dach dat hi also geappelleert heeft bi castume locale. hi behoort te hebben achte daghen om te renuncieren vanden voorscreuen appel en

anders niet. **I**tem ghi moecht weten dz o twee sentencien gegeuen sijn op een sake die anōde en is niet waerdich en daer om en eest van ghenen noodde te appelleren. **I**tem en is van genen node te appelleren van sentencie gegeuen tegens recht noch teghens castume openbaer. **W**aer na die castumen. men moet daer af appelleren oft de sentencie soude houden. **I**tem oft twee dooren sijn een sentencie te geuen. en die een die geeft sonb band die sentencie en is niet waerdich. en daer om en eest gheen doen te appelleren. **E**n. **I**c ghy moecht weten dat die appel vande ghenen die vermaent is recht te horen en sentencie. met he oft tegens hem. indien hi niet en coemt. en na dz hi heeft horen seggen. dat hij sentencie tegens hem ghadt heeft. coemt appelleren attemp terende den rechter. sulck appel en is niet oef sanclic. **E**n waer dat hi iulle onledē hadde. te segghen waer o dat hij niet en coemt recht horen. **E**n. **I**tem ghi moecht weten. dat in cas criminele van crisme openbaer ghenomen in teghen woordicheit des melsdaets. oft betuyghet indient melsaet is. oft moort. oft rauilfement. oft rouen. na dat die saken claerlyck bleken. **I**n sulcke sake en sijn sommige nyet te ontfangen tot appellacien. noch om eenigen appel die de melsdaet doet oft doen mach. **W**en en behoort niet te procederen in die excusie van goeder iusticie. maer men behoort seer naetfelick te doen setten int gescreit alle de sake ende bekenne vande melsdaet. indē en dat hijt bekenet. oft die deposicie vande getuyghen. indient betuycht wert. die ghemenē mare die reghets hem weret. **I**ndien daer tenighe sijn. **O**p dat indien remant waer die vanden appel woude maken eenighe nieu mare oft mencie. doorden ouerste. dat die proces ende laecke mach ghehoent wesen. **E**nde dat ghesien het en is gheen twyfel ten soude al ghehouden wesen wel ende behoortlyck ghedaen. **E**nde dat die appel gheē stadt hebben en soude. want indien sulcke appellacie ontfanclick waren. al dan soude die criminele willen appelleren. om te differeren sijn peyne. **M**er een anō sake ist van crisme. die nyet

Folio

Seker en waer. dā om presumptie. en daer aff-
geen getuygen en waren. oft dat die geruigē
twifeldē. oft sulcke stadt dat sentencie seker-
lic daer op niet en mach stadt nemē. als voer
sejt is.

Sentencie op onseker en is n3
waerdich. en daer o oft die gheaccuseert ap-
pelleerde. so soude die rechter moeten differe-
ren. ter tijt toe dat die vādē appeel soude ghe-
ordineert wesen biden rechter die welck dye
daer af behoort die kennisse te hebbē. Vāt
hoe wel dat sommige seggē dat in crisme en
is geen appeel bi oyloue vādē proposāt. daer
en is gheen in crisme dat seker is. oft vā sen-
tencie dye op sekere crisme stadt nemen ofte
waerdich sijn mach. geliker wijs als voer ge-
screuen is. Mer op di sake vā crisme onseker
oft daer die sentencie onseker sijn soude. indi-
en daer appeel af coēt mē moet daer op differe-
ren. Noch mach die appeel wesen op die acce-
sseren vād crisme. En daer o alle discreete rech-
ters behozen hē wel te wachten en seer naer-
stelic. dat in cas vā crime si procederē. also se-
re peremptoire als sy mogen ter rechter waer-
heyt vād saken. sonō te laten setten die laec-
ke in accessore oft in dilatore. hy en sal blus-
kennen oft ontkennē die sake hem op geseit.
wāt andsenige subtil aduocaet soude daer
blus geuondē hebbē declinatore oft dilatore
en dan so soude hi daer op rechte willen hebbē
en blus daer na formieren appeel o te differe-
ren die vōnissen vāden peremptoire. &c.

Item noch wil die secrete vāden bescreuē
rechte. dat oft pemār geaccuseert hadde van
crisme. en anders nyet bekenen hadde sijn
sake. noch dattet ands niet betuycht en wa-
re tegens hem. dā bi torment van pñe. ende
naden torment wānter als hi scout en oghē
bonden geweest is. niet en bekenen bi sinē pro-
per wille. die sake gedaen te hebbē. dat indie
hi daer op appellerende is. dat daer na gedif-
fercert si. En dat op hē niet en vordert gepro-
cedert en sy. totter tijt toe dat vāden appeel
bekent sal wesen. wāt hōse niet en hout voer
warachtige ghetuygē. sijn bekenne gedaē bi
torment. indien hi daer na als hi scout ende
ongebōdē is sijn mel daer niet en bekēt door

ghetuygen andere dā die rechter. En dat des
in gescrefte gheset sy bi forme vā ghetuyghen
en hoe dat hi bi sinen properen wille sonō be-
d wāc noch bāde sijn mel daer bekēt heeft. als
dā die proces is seker daer dye sentencie stadt
op nemē mach. En het en is niet te differeeren
te appelleren noch te twifelen. Mer oft die ge-
accuseerde scout wesen dye voer getuygē. n3
en woude also voerscreuen is sijn saken be-
kennē. als dā soude daer vallen appeel. ende
mē soude moeten differeeren. En het is te we-
ten dattet vā ghenē node en is den gheaccu-
seerde voer te leggē dat hi bekenen heeft bi tor-
ment. wānter dat hi coemt vōrdē getuyghē
dat hi geset ge weest is tot pinen. Noch die ge-
tuygē en sijn des niet sculdich te weten. wāt
het is genoeg dat sy hē sien sonō bāde en son-
der torment en in sulcke sake hē hebben ghe-
hoort wē bekennēde sijn saken en sijn. en
dattet also gescreuen sy. En het is vā ghenen
node daer af mentie te maken vōrden ghe-
accuseerden. Want seer gheringhe so soudē
si onemē en gewaer mogen wērdē datmen
daer af twifel hadde. en also en soudē se niet
willen bekenen noch liden vōrdē ghetuy-
gen tghene dat sy te voren bekenen en gheledē
haddē. Item daer is eē wet oft loye die seit. en
die n3 en henger. dat oft pemār sy die proches
heeft vādē saken die dē keplere toe behooren.
als de conic in sijn conicrōc vōrdē ouersten
rechter vādē here. datmē vā sijnre sentencie
n3 ontfaclic wesen en sal tot appellacie noch
oec appeel daer op gedaē. en sal n3 te houden
sijn noch waerdich wesen. na d3 de sentencie
soude sijn op sekere noch o appeel daer op ge-
daē. en behoort n3 te wesen ghediffereert. die
sentencie als dā en si geset tot executie na sijnre
forme en inhoudē. En dit lietmē en merctmē
wel bi erēple. warachtich ist. dat vāden iuge-
mēt sentencie oft arrest gegeuē vā plemēt. dye
welc is de ouerste vādē conicrōc daer en val-
geen appeel. So en doet oec mede noch en be-
hoort vā enige āderē rechter. indie hi hē dele-
gierde in enige sake in sinē conicrōc geliker.
wijs als hi somtijts maect en ordineert refor-
matoirē aēdē welecke hy geeft macht te kēnē

te procederen effe te ſentencieren . ſonder dat-
men daer af appelleren mach Effe oft daer af
geappelleert waer ſo en wilt niet dat dair op
ſy gedifferet. ſonblinghe in ſinen ſaken . effe
die aengae ſyn demaine heerlicheit of camer
fiſcal Dat is een ſake diemen he ſchuldich is
vā ſyn demaine . effe na ſomige wiſen in ge-
and ſaken . Item die wil gebuertet dat die ſo-
mige o te differeren tot ſatisfactie te doe daer
ſy in gecōdempneert ſyn . ſi appelleren van-
den executioer . effe nochtrāns en hebbe ſi n3 ge-
appelleert vā ſentencien . effe ſy willē alle
doen ſurſcoir . oft ſille ſtaen mids der appel-
lacie . die executie vā ſentencie So weet d3
daer tot ſlien is biden beſcreue tēcht . de wel-
ke alſo ſeyt . Jſter yemāt die he pūnet oft bo-
dert te appelleren vanden executioer vander
ſentencien tegens hem gedaē Weet dat hi n3
ontſandlicken daer tō en is . tēn waer bi alſo
dat die executioer excedeerte die termēn vā-
der ſentencien . effe daer o ſo en behoort hi n3
te differeren totter executien te doen . wāt nē-
mermeer ſentencie en ſoude ſortere ſyn effect
Effe oft die appellāt theft oft relieueert ſynen
appel . effe dat alſo geuondē ſy . dat die execu-
tioer heeft geexcedeert d3e termē vā ſentent-
rien . het ſal geſeyt effe gewēſen ſyn iſt inder ſa-
ke mobile . dat die ſake ghegheuen ſy reſtably
totter volcomin ghe vander ſentencien Mer
geduerende dat proces vā dē appel . ter ſtōt
behoort die appellāt te ſyn ſtabli . in alſo be-
le als naden appel geuonden ſal werdē . dat
tet ghedaen ſy effe ands . &c . Effe in dien d3 hi ge-
uonden waer quade effe valſch appellāt . hy
ſouder altemael wederkeren . effe de coſten effe
quade appel ſoude hū betalen mits die boe-
ten Effe oft die executie geſchiede op ſake reele
oft yeman weder te ſetten in poſſeſſie effe ap-
pellacie daer af gheſchiede . alſdā weet d3 d3e
appellacie is gherelieueert dueren de die ſa-
ke vā appel . die appellāt poſſeſſeert als dā
vā ſentencie . daer bi dat hi gheuondē was
in dat beſit Effe dat recht ſeyt . **A** En-
de daer om blōft hi daer af poſſeſſoer Mer de
vruchten daer af ſullen geſet werden in den
handen vā d3 iuſticie effe ſal biden ſeluen de-

ſanghen werden . tet t3t tōe dat vā d3 appel-
lacie geordineert ſal werden . om die te beke-
ren aldaer dat tet behooren ſal met redenen . .
Wantet ſeer onbehoorliken effe onredeliken
waer dat die appellāt b3 quade appel en-
debi ſyn ſubcilheyt gebuycte vādē vruchtē
effe dinghedetegens die ſentencie tegens hem
gegeuen vā den welcken dat hi niet en heuet
geappelleert noch ghereclameert Effe daer na
ſoude noch willen differere bi fructe appel .

B Effe oft ghebuerde dat die execu-
tioer die d3 dachuaerd dinghe doede . excedeerte
die termen vā ſyntre cōmiſſien Dat is te ver-
ſtaen . dat hi gaue alte cozt oft alte lāghē dach
effe dat ſyn cōmiſſie inhoudede waer dach cō-
petent beteykent effe geaſſigneert in dien dat
den dach te cozt oft te lanc waer . het en ſoude
niet weſen dach cōpetent na die ghedinghen
effe die diſtancie vā den houe daer des te keere
waer Ende den dach beteykent ende geaſſig-
neert . alſdan mach gheſeyt ſyn aendē ſergāe
Gheexcedeert in alte cozten oft in alte langē
dach te aſſigneren ende te beteykenen So be-
gheet ic aen v dat ghi mi geuiet aſſigneert effe
beteykent dach cōpetent . oft in dien des n3
ick proteſtere te keeren tot uwen meſter . d3e
v deſe cōmiſſie ghegheuen heeft . ende bege-
ren dach cōpetent . Ende in dien ic vā hem
appellerē moſte ende niet en accepteert dach
dat ghi mi daer op neuen moech . eer d3 ic vā
eenē dach cōpetent ſlien ſal werdē . men be-
hoort ten ierſtē datmē ſal mogē effe cōnē te ke-
ren aēden here . oft hi niet appellerē en ſoude
mogē vā hē vā ſyn cōmiſſien . effe vā dē ex-
ployt vanden ſergant het is genoeg . Daer
die al d3 beſte effe ſekerſte is vā den rechter . op
datmen dach hebben mach vōordē . dach d3e
de ſergant ghegheuen ſoude hebben . &c .

C Item die beſcreuen rechten willen dat oft
yemāt ſy die appellerē wil daer op . d3 die te-
ſtāmēt vā enighe niet en ſy open gedaen . oft
daer o dat die gene die in dat ſelue teſtāmēt
gelegateert ſyn n3et gheſet en werdē in haer
ghifte vā aelmiffē hoe wel nochtrāns datt3 ma-
re in ghiften vā erue . weet dat ſulche appel-
lacen niet en ſyn ontſandlic Effe de recht die

20
Melior ē co-
dicio poſſide-
tis.

15
C. q3 appel-
la. nō recipi-
ab excoſione

C. ru. dicta. l. quisquis.

des ontfaect . eff die appellant behoort dat te beteren.

C. ru. si pēdē. appel. mors i teruz. l. si is q

Of ghebuerde dat pe-
mant ghecondemneert sy te bliuen lōf ende
goet te wesen gheconfisquiert aendē heere. eff
vān dier sentencien geappelleert sy bidē ghe
condemneerden. Eff hangende die sake vān
appeel. die appellant alluich wert. eer dz dye
appeel ghebecidert is. weet dat in soe verre
als dat aengaende is die sayte vān crīme.
daer af die appellant gecōdemneert was. die
sake is doot eff te nyete bi sinen doot. Mer in
so veel als dat sinen goeden aengaet daer hy
in ghecondemneert was. oft sijn erfghenamē
dat hebben wilden bi successie. het is vān no
de dat sy dat appeel duolgen vān haren pre
decessoor so langhe dat daer af sy gheseyt. wel
oft qualic gheappelleert. want indien dattet
waer gheseyt qualiken gheappelleert. so sou
den die goedē bliuen aendē here bi dē sentenci
en die welcke gecōfirmneert soude wesen. Eff
indien dattet gheseyt waer wel geappelleert.
die goeden soudē wesen eff bliuen aendē erf
ghenamen. Ende also soudet wesen indie de
erfghenamē niet en relūeerden dat proces eff
sy niet en resumeerden dye sake vanden ap
peel. want alsdan soudēse bliuen aenden he
re. als bi proces gheraect eff niet web aenghe
nomen.

C. ru. dū. l. qm.

C. ru. dū. l. f

**C. rubrica di
ca. l. si pater.**

Item mer oft die
sentencie niet en waer gheset op die goedē ge
confisquiert. mer alleen opten lichaē tot pe
ne vān doot. eff daer af gheappelleert waer
eff hanghende den appeel die appellant allu
ich wert. weet dat die sake vanden appeel.
soude ghehelich doot wesen. ende die goeden
vanden appellant soudē bliuen aen sinen
erfghenamen sonde belet. die de heere daer af
soude mogen doen. Want daer in hadde hy
niet ghecondemneert ghe weest. eff daer om en
mach die sake vāndē appeel die niet begripē
Mer opten seluen rechte. naden stīle vāndē
parlement vān waerlōcke houen. Soe wye
sijn lōf verliest hy verliest sijn goet.

Item eff oft die sentencie vanden welken
dat gheappelleert is in ciuile sake. naed doot
vanden appellant. die erfghenamen moerē
relūieren eff resommeren die sake vāden ap
peel. oft anders die sentencie soude executere
op die goeden vanden dootē. die welck vān
hem ghebleuen soudē wesen.

Item ende oft die appeel niet en was op
cas. die niet en is criminele. noch om pecunie
gherpschet om den appellant. noch op enige
erue. mer dattet waer op sayte vān officie aē
te nemen oft niet aen te nemen oft op ande
sake. vāndē welcken dat geen interrestz noch
scaden en volchden noch om den erfghena
men noch teghens. weet dat biden doot vān
den appellāt expireert eff sterft die sake. noch
ten is vā ghenē node te relūiere dat appeel.

Item het is te weten. dat die ver
dachuaer dinge die gedaen waer by eenigen
sergant. het waer bi cōmissie oft sonde cōmis
sie. indien hi gaue alte corten dach daer o en
behoort hi niet te appelleren. mer cōpareren
ten daghe. eff begheren remedie vā alte cortē
dach. Eff die rechter behoort daer toe te bliuen
vā dach cōpetent. Eff oft de rechter nyet en
gheeft dach cōpetent alsdan machmen daer
af appelleren mer redenē. Ende nochtās wil
len die bescreuen rechte ende die oude collu
men vān sommighe plecken ende in sommi
ghe houen dat hi mach appelleren daer af.
Want na dat die cōmissie inhout dach cōpe
tent als dat sculdich is te doen. alsdā de voer
screuen sergant en behoort geen ander dach
te gheuen. daer om. &c.

Wat inhouden vā eenre cōmissie in
cas vā appeel. Capittel. L. L. xij.

En bries eff dat inhoudē vā eenre cō
missie in cas vā appeel behoort sulck
te wesen. Cristan vanden bossche ridder. he
re vā famechon eff vā rincheual raet des co
ninc eff baeliu vā omendops. aendē eer
sten sergant vādē coninc indē voorscreuen
baeliulcap die daer op vlocht sal wordē sa
luyt. Den ons is hem betogen dese. A. seg
gende gheappelleert te hebbē vā een sentencie
gegeuen eff geproficiert bi desen baeliu. A.
vā deser plecken. A. in sijn vierschaer. A.
om dese. A. eff tegens den voorscreuē appel
lant. Vān welcke sentencie als quade eff val
sche. dye voorscreuen appellānt wil maken

saete. So heeft hi ons ghebeden daer op mo-
ghen verlien te wesen vā iusticie. Daer o eest
dat wi v onbiede eff cōmitteren indient no
de sy. dat ghi den voorszreue. A. Adachuact
te wesen eff te cōpareren voer os of oren stat
houder. ten liege royalte. tot sinte quintijn te
ghens den voorszreuen appellant om te on-
houden die sentencie oft pronunciatie by hē
ghedaen. ten profite vāden voorszeyden dese.
A. tegens die voorszeyde appellat. ant woot-
den in cas vā appeel circumstances eff depen-
dantes alst van redene behoren sal. inthime-
rende den voorszeyden dese. A. voer wie dye
voorszeyde sentencie gepronuncieert wert. dz
sy ten seluen daghe eff plecke tegens den voer-
szreuen dese. A. appellant cōparere o te sien
procederen ind voorszreuen sake indyen hē
meyne dat die voorszreuen sake hē aengaet.
Eff om voer te procederen daer op alst van
redene behoren sal. Eff oft ghi enige sake na-
den voorszreuen appeel gedaen vint. gheat-
teempreet oft gheinnoueert tot preiudicie vā
der voorszeyde sake vā appeel so byngt of doet
weder byngen eff wed stellen indē eerste en-
de behoofliken state blus eff sonde delay. Scri-
uende behooflic ten voorszreuen daghe ende
plecke van alle tghēent dat ghi gheuonde eff
ghedaen hebt. Wan des te doen gheuen wi v
macht. onbieden eff beuelen allen ondsaten
vandē voorszreuen baelliuscap dat si v des
doende obedieren eff verstaen seer naerselic
gegeue. &c.

¶ Alā fise na bescreue rechte

¶ Capittel. CCC. xxiij

Ene na bescreuen rechte is properlyc te
leggen tghene dat totten pure eff proper de-
mayne vāden prince vand prouinciē toebe-
hoort. gheliker wijs als die demeynen vāden
heren sijn als tollē. veren passagen haer boe-
ten seignouralen. als van haren rechte in co-
pen eff scoopen in vloec van leen. in dode pa-
den. in enige diensten in oude onghelden. in
renten. eff generalic alle tghēent dat totte de-
mayne vāden here grondelic eff proprietaire
mach eff behoort toe te horen dat hi niet scoo-
pen noch quetscheldē en mach sonde sijn exue
eff demayne te sminderen eff te cōseruerē eff

te bewaren. Behoort die here te hebbe eff pro-
curuer die des doet eff mach cōserueren. die
men hiet procuruer vanden fisc. dat is te be-
waren dat erue eff demayne vāden here ghe-
lyc als die tonic een procuruer heeft inder ca-
mer vand rekeningē te parijs die om proper-
lyc te spreken ghehieren is die camer vanden
fisc. want. aldaer wert gherekent eff aen ghe-
bracht alle die demayne vanden coninc. En-
de die demayne en mach niet gheroert wesen
sonder den voorszreuen procuruer. Hoe wel
darmen tegen woordeliken lydet met eenen
procuruer so wel om den fisc als om dē que-
relen. want twee procuruers behore daer te
wesen. die een vanden fisc. eff die and van
den sake.

¶ Alāde rechte vā confiscacie

O Capittel. CCC. xxiij.
Hi moecht weten dat aen dē heren die
iusticie houden by haren rechte seignourale.
aengaet eff toebehoort trechte van confisca-
cie op die goeden vanden ghenen die welcke
die haer leuen bliuen om haer quade werke
eff misdaden. ende daer af iusticie indyen sy
die lichamen hadden punicie doen soude ca-
pitale. Of anders hebben sy noch recht van
confiscacie op die goeden die sy vnde. oft die
gheuonden werden in haer iusticie sonde we-
derleggen van pentant. die daer aē gepleet
mach werden met redene. Of op die goeden
die in haer iusticie ghebleuen sijn sonder sue-
cessien vā machscap naturele eff legitime.
Gheliker wijs als die goeden van enen bas-
taert ofte van een bastaerdinne dye afliuich
wert sonder witschighe ghebuerte. So mo-
ghedi weten dat so wie verliest oft abuert dz
lichaem bi sinen misdaden bi iusticie. weeds
dat hi sijn goeden behoort te verliuen ende si
bliuen aenden here gheconfisquiert. Eff eest
dat sake dat hi dē lichaem niet en bliest bi iu-
sticie daer bi dat hi nē gehoude en waer. mee
bi defaulden eff cōtumacies ghebānen vāden
vandē landen oft heerlicheit vāden here. op
die galghe. weer datter daer o niet en bliuet.
bi en behoort te verliuen sijn goeden. eff aen-
den here daer onder dat die ghelegghen sijn ge-
confisquiert also wel als oft hi sijn lijf bloeyen

28
C. de fidei
fidei. l. 1. §
et. C. qū fidei
vel primapē
totum. c. 14

hadde bi iugement oft iusticie Ende dese confiscatie valt aen alle den heren daer onder dz die goeden gheuonden sijn ten dage vander sentencie Het sy dat die sayten onb hem nyet ghedaen en sy. noch condemnacie vanden crisme bi hem gegeuen op dat dpe here onder wien die goeden geuonden sullen werde heuet sulcke heerlicheit dat hy recht va confiscatie heeft Want in sommige plecken by oude costumen. die heren en confiscieren niet. Welc als inden lande va henegouwe. inden lande van sinte amand. als inden lande van mozaigne op die seelt. als na sommighe inb castelerie van rissle en van tournes. ende in sommige ander plecken oft plaetsen. tot welcken ic mi ghedraghe En die sijn costume openbaer inden lande die daer af vseren. also en is van genen node daer af te make grote mentie oft memorie. So is behoort aen eenen pegeliken here dat so gheringe als die sake va confiscatie ghebuert en gheerscht es. het is behoort. dat hi ter stont doet setten sijn hant op die goeden onb hem gheuonden met rechte. en mer beclachte totten eynde van confiscatie. indien dattet sy in plecke oft daerme met beclachte dinge. En ist in plecke aldaer. men vseret bi gheuoente. men moet dz doen bi commissie. en als dan behoort de here die goeden te houden in sijn hande bi inuetoze En dan doen bliken behoort vanb doot vanden ghenen wie die goede toebehoort. en hoe dz hi gheexecuteert is bi iusticie. Ende also dpe rech. ers vanden here mogen en behozen de here toe te wilsen die goeden als gheconfisquiert En also moech bi staen indien hi gebannen waer criminelic. doen bliken vanden ban. Also behoort ghedaen te wesen bi ghewilde vonnissen. daer om dattet dicwyl ghebuert dat die coninc vergeeft en geeft remissie vander crisme en die goeden niet geconfisquiert. Ende oft gheent niet gedaen en en waer als voorszreuen is. die remissie vanden coninc. gheimpetreeert op die sake. so gheringe dz dpe remissie gebracht soude wesen aenden rechter royale om die te interineren. en dz der rechter royale dat hadde daer toe ontfangen. ne-

metmeer daer na en souden en moghen confiscieren. noch die goeden also geuonde als voorszre is aen hem betrecken. want dpe coninc gemeynlic hem wedergeeft dat lant en de haer goeden niet gheconfisquiert En daer om indyen datse daer te vozen geconfisquiert waren nemmermeer en soude die remissie te tide comen. nae dat sy gheconfisquiert soude wesen. en daer af dyenen dese woorden inb remissie. en in haren goede niet geconfisquiert Want indien datse geconfisquiert ware. dit woort soude wesen gheexpireert en gheleden En die wert betuycht bidē bescreue rechte.

¶ Item daer is noch een ande confiscatie die den here toebehoort. daer die goeden onder wesen souden als espau. sond datter yemant sy die daer aen clameert enich recht. gelc als die goeden gheuonden bi auontueren. die niemant aen en spreert noch en derf aenspreken met rechte. Alle alsulcke goeden toebehozen den here onb wien dat si gheuonden sijn En de here mach die nemen ende aen hem applicieren bi sijn recht seynourale

¶ Een exempel.

¶ Het gebuerde dat ee bastaert en ee bastaerde. dinne malcanderen hadden in huwelick. en hadden een witachtighe dochter Die vader en moeder van deser dochter werden afliuich. die successie quam op haer voorszreuen dochter met rechter successien. Het ghebuerde dat langhe tijt daer na dese dochter afliuich wert ende va haer bleef groot goet dat haer op gecomen was van haren vader en moeder. Dpe mogen vander dochter van des vaders ende moeders syde. wouden deelen en hebben de successie leggende hem toebehozende. ende dat die dochter was van witachtigen huwelick. en daer om wouden si hebben haer successie Die here onder wien des was. seide rechte te hebben van haren goeden en dpe te hebben als espau. en daer niemant en was die bi successie noch met rechte die selue goeden eysche oft hebben mochte. die dochter daer af dz dpe goeden quamen. was gewonnen ende geboren van vader ende moeder die bastaert waren. ende hoe wel dat si was legitime. noch

¶ Debo. pro. scrip. sen da. nator. Li. q. supra. p. uina. Alia lex a. le. docet q. l. bo. na de portari debet describi. q. l. iter de bet ad princip. referre. a. p. n. ut negglige. ti.

tans sy die doot was en mocht niet ghebaert hebben esstoc noch maechscap begonnen. na dat sy sonde witsichtige kind gesloze was en na datter geen maechscap en was so en waren daer oer gheer erfgenamē de welck die erleen noch hebbē en mochten dye successie vā haer. wāt niemāt en mocht hem seggen haer aengaēde vā witsichtiger maechscap VVact om haer goedē die vā haer achter ghebleuen waren. behoorden te wesen als espaue en dē here toebehoorden. Die magen vander dochter seggēde ter cōtrarie en dat na dz de dochter witsachtich was. sy mocht wel maken representacie van maechscap noch die here en erfschede des niet als bastaerden goedē. maer als espaue. en als espaue so en mochtē si niet wesen. na dat die dochter was legitime ende witsachtich Alle gesien. het werde gheseyt bidē wāsen costumieren vāden lāde. dat dye here die hebben soude als espaue. aenghesien dat die dochter geen kinderen oft erfgenamē en hadde legitime.

Item isser noch en and cōfiscatie toebehoorende aenden here bi sinē rechte seignourale Dats te weten ende te verstaē. wāneer enich bastaert oft bastaerde afluich werden sonde witsichtige kinderen te hebbē en vā hē ghecomen. wāt so gheringe als hē doot is. alle sijn goeden toebehooren den here onō wpen datse geuondē waren. het si roerende oft erue. wāt aenden here bliuense onō wpen die goedē geuondē sijn als dcregen saken en gecōfisciert. noch en mach die bastaert dair af niet makē testament oft ordinācie legatate vā meer dā v. scellingen die de heere houdē sal nae sijnre doot ten sy datter hē beliest. En dit wert betuget biden bescreuen rechte.

Het is te wete. dat oft een clerc perpetreert enige sake daer hi d in d kerker gecōdēpneert is bi sinen prelact oft ouerste. alle sijn temporele oft waerlike goedē behooren te wesen gecōfisciert aendē waerliken heere hoge iusticier. van wien dattet gehoudē is En indie hē gecōdēpneert sy d dierē en d sake. daer en bozchgrauē die kēnisse af behoorden te hebben. alsoā soudet die bozchgrauē hebbē. ende

die roerende goedē soudē toebehooren den bisschop. wāt die roerende goedē volgē dē lichame. noch sijn sommige vā opinie. dat oft e clerc gebānē waer vande bisscop opten kerker dat daer cōfiscatie vallen soude. wāt het is waerdich als gecōdēpneert En also wez det getaden bidē rade vāden coninck tot parijs: om ian de bzule die gecōdēpneert wert inder kerker. biden bisscop vā doornic of bisenen officiael. d die doot vā iā dozques. &c.

Item daer is noch enige and cōfiscatie toebehoorende dē here d sijn rechte seignourale. dz is te weten die goedē vāden genen de welke die hē seluen dōen. oft hē seluen doodē. wāt nadē custumiers haer goedē bi dien mesdaer behooren gecōfisciert te sijn aendē heere. onō wien die geuonden sijn En nae die somighe die lichamen behooren gherecht te sijn. om iusticie haer rechte te gheuen. dats alle dootslaghers sijn waerdich geset te wesen tot executie van iusticie. dā de ghene die dootslager is van hē seluen. sijn lichaem behoort te wesen tot executie van iusticien Mer nadē beschreuen rechte het behoort ands te wesen. wane daer is differencie vā dootslach vā hē seluen want die een is bi forme vā wāhope bij sake criminele Die and is bi sake vā siecte vā furie oisirept Die bi wanhope bi sake criminele is. wanneer als yemant veruolcht is vā cas criminele tot iusticie. ofte wanneer dat hy daer af veriaecht is. oft wanneer dat hi daer voer gheuangen is. Vant indyden hi alsoe doot slaghet wert vā hem seluen. alsoā behoort sijn ne goedē te bliuen gecōfisciert aenden here onō wien dat dye geuondē sijn en dat lichaem behoort geset te wesen tot executie vā iusticie

Die and maniere vā dootslach is wāneer die mā bi siecte vā furiositept van dollichept van hoofde wert rasende. en hy hē daer inne maect dootslaghet vā hem seluen die niet en waer vermoort van gheen crime. noch dat daer af sy eenighen blike noch schōn. dat hē daer om also ghedaen heeft. dā bi sijnre siecte die welke die hi te voren ghehad hadde ofte die hem haestelic en onuerhoedelic op ghecomen waer daer hem niemant voo en wach

20
C. de homic. l
si quis

te. ghelikerwijs als eenighe dye bij quade en
tasende siecte ofte ghedachte op een vze hem
maect dootslager vā hem seluen. Weet dz al
sulcke dootslagers en sijn niet te setten tot ex
ecutie vā iusticie. noch op haer goedē en vāle
gheen confiscatie. mer behoort te gaē aen ha
ren erfghenamen.

¶ Item daer is
noch een and maniere vā confiscatie toe beho
rende dē coninc alleen. Ghelijc als te vallen
in crisme de lese maieste. wāt als dan sijn dye
goedē vāden ghenē die des doet aendē conic
geconfisquiert waer dat die goedē gheuonden
sijn noch onō wat heeren datte sijn. want in
dier saken niemant en confisquiert dan die co
ninc alleen. Al is te weten dat oft die delin
quanten daer af dat confiscatie stadt neēpt op
haer goedē ghehuwelict sijn. weet als dat sy
niet vbuerten en mogen vā de helft vā haren
goedē. en danō helft blīft aenden woue vū
Item noch so blīft huer haer huwelike bewi
linge en tgeent dat sy heeft vooz die misdact.
van haren mā die haer gegeuen is en alle dz
ghene dat sy behoort te hebbē. bi die huwelic
ke vooz waerden en geloften. wāt dye mā en
mach niet mēdoen noch belasten tgeēet dat
sijn wijf behoort toe te horen. Itē noch moech
bi weten en vstaen dat des gelijc oft die mā
die welke gecōdempneert is bi sinen mēda
dē enige kinderen heeft. weer dat die helft vā
sinen goedē bliuen sal aē sinen kindetē. en
de die and helft sal wesen gecōfiquiert aēdē
here. Noch seit dat rechte. dat hoe wel dachp
gheen leuende kindetē en hadde ten dage vā
der confiscatie oft cōdēpnaciē. soe sōdē die ki
deren vā sinen kindetē daer af hebbē die helft
te indien daer enige waren. Mer oft die gecō
dempneert is vādē hupsghefinne vādē prin
ce en hi geen leuende kindeten en hadde. alle
sijn goeden sōdē wesen gecōfiquiert.

Item ghi moecht noch weten. dat als die he
re confisquiert. hi neemt so vūlic. hoe wel dz
die gecōdempneert sculdich waer enige scul
den in sinen leuēden liue waer d datter waer
so en sōde die here daer vā niet betalen. mer
sōde wech dragen sijn confiscatie geheelic. vā
sonō sculde oft and ghijst te geue oft te betalē

die de gecōdēpnert sculdich waer oft gema
ket hadde in sinen leuēdē liue. En also mo
ghedi weten en vstaē vādē goedē die aenden
here comē vādē doot vā dē bastardē oft ba
staerdinnen.

¶ Hoe dat inder
graeflicheyt van henegouwen gheen confis
catie en is noch en vāle.

¶ Ghi moecht weten dat in dē graeflicheit vā
henegouwe en is noch en vāle geen confisca
tie d enigen mēdaet. hoe wel dattet waer te
gens dē here selue. wtgeleit den meyers in dē
voorzcreuen graeflicheit de welke indien sy
vlieten haer lijf. sy vlieten haer goedē. En die
redene is. dat aē hem gedaē werdē alle sōma
rien.

¶ Hoe dat in dē graeflicheyt vā
blaenderen en is gheen confiscatie.

¶ Item ghi moecht weten dat in dē graeflic
heit vā blaenderen en is geen confiscatie. wt
geleit in. v. saken. dats te weten d sinē heere
liege te verradē. d wech te lopē vā dē batac
lie tegen den onghelouigen. d commocie oft
meut te maken in enighen stede d te wraken
tgeloue gods. en d dootslach vā hē seluen. In
welcke saken confiscatie stadt neēt. Mer dact
om en sōdet niet blīuen. dat wōt en die kint
deren indien daer enige sijn. en hadden onō
houdinge op die goedē haer leuēlāc so sōdē
die sculden betaelt sijn. Mer daer na sōden
se al gheset sijn arnden here. Noch moechdy
weten dat hoe wel dat int lant vā mortain
ge opter seelt gehoudē si van oude costume
datter geen confiscatie en is. Het is te wete dat
oer niet en is. wāneer dā die mā gheexecute
ret wert bi iusticie vā wat mēdaet datter si.
Vāt bi dier seluer costume. so wie sijn lijf v
liest. hi en verliest niet sijn goeden. want het
is ghenoech sijn lijf te vlieten. en dat die goe
den gaen aēdē erfgenamē. En oft die mēda
der sijn lijf n3 en vliest. dats te wete. dat hi ge
bānē sy wten lāde. weet dat hi als vā vliet
sijn goedē. en dat in die sake vāle confiscatie
indien dattet sy onō hoge iusticier. en dā dye
mēdaet sulc. sy dat hi daer af bekennē mach.
En erst onō bochtgrauē. hi en mach noch en
behoort n3 te confisquiert. tē si dattet si vā
ke daer af dat hi bekennen mach. wāt aē vā

mach hi cōfiscuieren. Mer oft die mēdoct so hoghe waer: dat hi daer af niet kēnē en mach alsdan en is hi niet sculdich te appzenderē confiscatie.

¶ Wand cōfiscatie die de bail vā yemant mach compzenderen.

¶ Eñ oft gebuerde dat yemāt houdēde waer in bail oft in vlsufructuarie lanc oft heere-licheyt die vā rechte hadde cōfiscatie. eñ due-rende sinen tijt eenige cōfiscatie gheuele. hoe wel dattet waer vā erue. weet dat die bail dz soude mogen appzenderen oft die vlsufructuarie tot sijn profite nemen. eñ dat vscopen. op dat hi binnen siuers dattet ghecōfiscuieret soude wesen vercochte. eñ oft hē dat by iaer eñ dach houdende waer sond te vercopē. het soude wesen reconsolide totter tafel ende de mayne van tgros vand heerlicheyt. daer af die baile vlsufructuarie gehouden soude wesen. Ende indien dattet vercocht waer bin- nen siuers als voerseit is. het soude wesen als dan g. houden van tgros vanden leen ende heerlicheit. daer af die voorseide bail oft vlsufructuarie gehouden soude wesen. eñ n3 vā- den bail oft vlsufructuarie diet vscopē soude.

¶ Wandē coopliden eñ vand comāscap

Capittel. CCC. xxv.
¶ Anden coopliden eñ comāscappen wil ic seggen eñ choenen tghene dat icker af ghesien hebbe. Hoe wel dat biden rubrike ge- terkent biden ghetale van. C. cliij. iudē eer- sten boec ghehoent sy vand gheselschap van comāscap Daer om wil ic seggē vādē coop- liden eñ comāscap. So moechdi weten dz comāscap is liberale wille vā coop ghema- ket tusschen deen coopman aen dand Eñ dyē comāscap behoort rechtuaerdich te wesen. oft anders het en soude nietrecht sozteren. eñ soude wesen te wraken ende die profiteren die daer vā comen eñ volgen soude. Ende men behoort aen eenen yegheliken te comāscap- pen met rechtuaerdiger comāscap. eñ win- ninghe nemen ten besten datmen mach en- de weet. dats te weten eñ te herstaen. betalē- de die oude costume ende vlsancie gheordine- ret op die landē eñ op die passaigen bidē pri- ce o die rechte eñ cōseruacie vādē gemeynen

saken vandē prince. wtgeleyt indē saken d boden bidē rechte vanden prince. Gheliker- wijs als dat nyemant en dzaecht gout noch vreemde munte byptens lants op die goedē te hiltelen. eñ dat lōt inden wille vanden pri- ce Eñ oft eenighe rechtters vanden lande dat wisten. eñ daer af gheen punicie en bedēn sy- louden dzaen alsulcke punicie als voorse- uen is Eñ noch verbiet dat rechte. dat gheen rike bozgheren van enighen stedē hē niet en bozderen te copen enigen comāscap die ne derdaelt indē stat mer laten dē gemeynē volc- ke eerst hebbē haer begheren. eñ daer behoert gheset te wesen een ordinancie dat binē sulc- ken daghe. &c. nyemant en coopt int gros op- seker peyne. op dattet clepne volc daer af ver- sien sy rebedlick Eñ ghi moecht weten dattet so vrie eñ edele sake is ende behoort te wesen vand comāscap eñ vā haer sayte. Dat daer op gheen nyen we tollē noch ongeldē gheset noch geacostumiert en sullen sijn. sonder dē danc eñ wete eñ cōsente vandē prince. ende daer af te doen supplicatie aenden prince. o sinen wille eñ gracie te hebbē eñ te vcrighen van hē bziēuē. want ands so en macht noch en behoort te gheschiē. sond te mēdoē gro- telic eñ op te dwallen in grote peyne. eñ indē wille vanden prince.

¶ Item het en is geen costume ter contrarie waerdich noch te houdē. hoe wel dattet ouer gelede waer. v. iaer oft meer. hoe wel dz daer af geen pleyte begōnē en sy daer te vozē Vvāt dit behoort gehoudē te sijn eñ bewaert sōb in byer. wtgeleyt den ridderen o hare coltē daer om dat si cooplidē soude werdē eñ dat en is aēdē edelē noch riddōs n3 behoort. Vvāt all- dā die edel riddōs eñ edele mānē o haer costen en sullē geen tollē beralē eñ si mogē wel doer eñ voozbi vaten eñ treckē sond vbuertē. Dat recht wil dat niemāt na dat hi coopmā is en mach noch en behoort te wesen by vādē ge- meenē tollē. eñ vā oudts. hoe wel dz hi hadde bziēuen ter cōtrarie. mer sal daer toe ghehou- dē sijn. wāt die tollē sijn in geset eñ geordine- ret o die profite eñ weluare vādē gemenē sa- kē Eñ daer o exceptie en heeft daer teges ge-

Polio

C. de vertiga
et comul. l. oij

stadt na dat sy cooplieden sijn en comaschap
hantieren. **I** **E**n ghi sijt schul-
dich te weten als dat die tollē oft tribuyen
behozen gehoude en bewaert te wesen teges
eenen peggeliken om cōseruacte vanden ge-
meyne saken wtgelept als voorscreue is aen
den ridders oft edelen. en aende bodē die aen
den prince sijn. **N**och ist gheordineert biden
rechte. dat arnden prince betaelt sy vādē sou-
te dat drocht wert in sijn prouincie. soe dat
niemāt en sy die drocht oft coopt sout dan bi
den meesters die sout solderen. op te duallen
in die indignacie vanden prince. **B**

C. r. d. l. i. q. s

C. r. d. l. i. q. s
die l. q. s. d. con-
tra. vertiga-
les

En om dat alle die rechten vādē tollē ge-
accustomiert en gheordineert op die coman-
scap gehouden te wesen en bewaert sonde we-
derleggen. **V**ij willen en ordineren sepe dyc-
kester makende sijn recht. dat om enige mā-
dementen oft brieuē die wi doen ter bede vā
eenige. dat wi niet en doen bi importunitet
vā bede dat niemāt en obediēt. mer behoert
tot onsen rechte gehouden en bewaert te we-
sen. ten sy bi also dattet waer bi spectale ghe-
bode gedaen en gelede bi onsen heiligen rade.
L **W**anden wercken die gedaen sijn
inden ghemeynen saken.

C. de operi.
pub. l. i. tra. vr
bem'

De Capittel. CCL. xvi.
Aer na e volcht vāden wercken dyc-
ghedaen sijn indē gemeynē saken. daer de key-
ser af sepe in sijn recht **W**i obiedē eenē peghe-
liken te maken nyeu wert in onsen stede en-
de stadt. sonde onse wete en litēcie **W**et ons ge-
lieft en willen. dat oft oude werckē te nyete
gaen. dat die sijn maect en ondhoudē. **D**

C. r. d. l. i. q. s
ad port. et. l.
omnes.

Wzohede vercreghen te hebben.
Item en oft iemāt waer die vā outs dregē
hadde vzhede vā niet te cōtribueren aende
ghemeynen wercken. die keiser leit in sijn be-
screuen rechte. **S**o willē wij. dat vā n v voert
aen hē niemāt en mach excuserē hi en si daer
aē gehoude na sijn quātitept. **E**rgo volcht:
wāneer datse al schuldich sijn te cōtribueren
dat niemāt vā wat pzeuilegie dat hy vleert.
hē en mach desculdigē te cōtribuerē aēde on-
gheldē oft settinge vāde stadt daer hi woon-
achtich is. en die sijn o nootlakē en reparatie

C. r. d. l. i. q. s
prescriptio.

C. r. d. l. i. q. s
nes quibus

vāde seluer stede ondhoudige en resectie **E**n
oft si hē daer af woude excuserē so sijn si noch
tans daer toe te bedwinghen. **E**

Gheedificeert te hebbē tot pjudicie vāde stede
Item en oft ghebuerde dat in eēre stede oft
stadt oude wercken gedaen en gemaect sijn bi
der macht en hulpe vā pemāt **W**elke werckē
sijn affaciere de dē tooch. schooheit. en gelich-
te vāde seluer stede oft stadt. of datter waer tot
pjudicie en scade d seluer. weet dat des is te
pnielen en af te werpen sonde ddrach. noch
daer teges en iswerdich enige possessie vā lā
gēide. noch brieuē vā prince noch gracie. de
in voorschedē tidē daer af gedaen en gegeuē wa-
re. **F** **W**an rekeninge te geuen vā
den ghemeynen wercke.

Ghi moecht en sijt sculdich te wetē. dattet
so edel sake is vādē gemeene sake. dat indyē
pemāt is aē wiē dat gemeyn wert beuolē is
te doe te distribueren en ordinerē. vā welcke
sapte en werck het behoort is rekeninge te
geuē **W**et dattet bescreuē rechte leit dzo wie
des hebbē sal ondhoudē en geregiert. oft sijn
erfgenamē. **I**ndien dat hij doot waer soudē
daer af ghehoude sijn rekeninghe te doen tot
vūsthiē iaren naden wert gedaen. hoe wel
datter eer rekeninge af ghedaen waer so blōf
ter af die selue oft sijn erfghenamen belast
xv. iaren naden wert ghedaen en volmaect:
Ende die reden is. dattet ghemeyn wert scul-
dich is so edelic ende vromelic ghedaen te we-
sen dat gheduerlick sū tot ewighen daghen
En daer om soe sijn daer gheset. xv. iare om
datmen weten ende sien ende merckē mach
dattet selue ghemeyne werck niet en was ge-
maect ghesicht noch ghesundeert onbehoor-
lic. want binnen. xv. iaren soudet hem choe-
nen sonderlinghe metserie. **G**

Te sette sijnē name indē gemeenē wercken.
Item het is expresselic verboden indē ghe-
meenen wercke bi bescreuen rechte dat nie-
mant op peyne vā onghetrouwichede en-
de alle peynen daermen in veruallen mach
teghens den prince. te setten noch te doen set-
ten sinen naem sijn figure. noch sijn teyken
inden ghemeynen wercke vāder stede ofte

Stadt noch geen ander dan van god. vande prince ende hert. oft vadan heylighen vanden stede.

A Van een stede oft stadt te herren tot verderfnisse oft te nyete.

Die keyser seyt ende ghebiet in sinen rechte. dat oft gebuerde dat eenighe stede oft stadt keert tot beiderfnisse oft te nyete. wi wille dat die in woenende bedwongen sijn dye te repareren. want het is haer vertrec oft woenstede oft dat dat derden deel vanden renten oft posse ssien vanden gemeynte daer aen sij gekeert oft bekeert. so langhe al dat dese reparacie gedaen sy oft dat nyemāt ter contrarie gehoert en sij.

B En sonderlinge aen die fortificatie oft sterckenisse behoort elc te geuen nae sijnze faculteyt. sonder excusacie oft onschulde negen oft daer toe mogen bedwongen worden dye lichaem oft goeden bidē rechter sonder delay.

E Te beletten die sterckenisse vanden stede **A** Item seyt noch dat recht dat oft die stercken vanden stede waer eenighe huse oft and belet welcke mochte maken oft geuen occasie vanden scanden. van brande oft anders tot die fortificacie. oft dat die brede oft wegē vanden poorten daer af waren belet. Wi willen oft beuelen. dat al des af ghedaen ende wech gedaen si om de weluare oft vorderescap vander seluer stercheit oft fortificacie.

E Te setten sijn merck oft teyke in den kerckē: **A** Noch seyt dat bescreuen recht dz die kercken sullen vry bliuen oft bewaert. oft onderhouden biden ondsaten oft dat nyemāt daer inne en doet setten. noch scilden sijn figure. sonder oerlof op te veruallen in peyne daer toe introduit oft dat niemāt daer in en set beeste. noch paerde. noch enige dgaderinge vanden scelen oft byploften op de boete daer toe geset.

E Vanden wercken die gedaen worden dē die sake bisonder. oft om yemant bisonder.

Capittel. CCC. xxvij.

Der na volcht die gemaect sijn inder sake puiuee dats te weten. dz elc doet of mach doen in sijnse selfe sake. in den stede oft stadt Daer of spreect dz bescreuen recht. Het is vobode seer scarpelic. dz niemāt soe cloet sy dz hi af spreect oft oemact sijn huse dē dye steenē

te droopen noch d wech te dragē. ofte voeren wter stede En die redene is. dz die stede of stat nzen sal wesen vnielt oft gelschernt. mer dat se wesen sullē gehoude oft gerepareert in statte tē besten datmē mach. mer in dinen huse moechdi wel doen werckē op datter nzen ar gert die reparacie oft schooheit vanden stede.

E Te maken vanden sinen huse ydele plaetse **A** Noch is vobode dat niemāt en maect boegaerde noch ydel plaetse vanden sinen huse. sonder die auctoriteit vanden recht. En wie des doet. hi vualt in peyne daer toe geordineret. en sal bedwogen worden dat te repareert tot sinen tōstē

B Hulen te makē vanden muere dē steden. **E** En oft yemāt waer die hē vordde te makē oft ordineren sijn huse vanden gemeyne saken vanden stede oft and sake nzen volmaect sonder die auctoriteit vanden rechter. weet dat hi behoert te vliessen die possessie oft erue die hy daer af gheedificiert heeft.

E Hoe de rechter behoort te bedwingē vanden uallen huse te vermaken.

E De rechter behoort te bedwingē te vromaken hulen die vualle sijn dē ghenē die dz erue toe behoort. oft daer toe is hi de sculdich te bedwingē bidē exploijt vanden huere goede. oft indien hy geē goede en heeft. so sal mē bedwingē dz erue na sijn quātiteit bi alle behoerlike wege wat die chieringe oft reparacie vanden stede behoort te wesen bouē al bewaert gecōserueert oft onderhoude.

E Dat niemāt en behoort te edificieren op. xv. voeten na den kercken. **E** Itē is vobode bidē rechte. dz niemāt en edificiert na den kerckē enighe hulen. dē die perikele oft vzele die daer af comē mochte. oft indient gedaen waer dz si bedwogen sijn dz wed te stellen tot behoerlike state op huere costen.

E Te makē boemgaerde deen bidē anderē.

A Noch dat nyemāt en maect boegaerde sona deē dē anderē daer en sy. xv. voeten tussē beydē. so dz deē dē anderē geē belet en doet. aēdē bo mē. noch aēdē lucht. **E** Te makē sold of enige hoechte bi den locht inghe of tynninghe **A** Noch dz niemāt so hoē en si dz hi maect eenigge huse of hoechte. so na den luchtige noch vanden genoeyte vanden price. daer en si tē mistē vanden

C. ru. dic. l. ii. qui indices

C. ru. dic. l. ne splēdidiss

C. ru. dicta. l. oēs puiciap.

C. ru. dicta. l. ed. ficia.

C. ru. dic. l. ba filia iauratā

C. de edifi. p. u. a. l. ij.

C. ru. dicta. l. an. in totum

l. ii. q. postq supra eo.

C. ru. dicta. l. singular u ve bium.

C. ru. dict. l. ii. cui loci.

l. meniana su pra eo.

spacie. xv. doeten. op pepne dat werct te hylpe
len en dat erue daert op gemaect waer. A

¶ Vanden vryheden vanden poozters en
pooztersen vander steden.

¶ Capittel. CCL. xxvij.

O Helsen vanden wercken die gesche
inde steden en op die ghemeyne saken. en by
sond So volcht daer na te sien vande pooz-
ters en pooztersen vanden stede So weet dz
so wie treden wil in vryhede vā poozterie vā
enige stede. hi ist sculdich te begerē idie dz sijn
vād noch hi geen poozters geweest en haddē
En dat begheren aēdē rechter oft heere vād
plecken indient also sp. dat hi is ontfanclick
tot vryhede vā poozterie. dats te weten dat hi
niet en sp bastaert. noch gebānē vā sijnre iu-
redictie o sake vā crisme. daer of hi schuldich
waer sijn lijf te vlielen. oft dat hi in same vā
sekerhede oft trouwe gebroken van teghens
egheloue geweest hadde en dat hi daer af ghe-
raect sp en verwonnen niet rechte oft contra-
rie sijn rechte heere. oft meutmaker gheweest
van ghemeynte. en daer af gebānē waer vā
sijnre iuredictie. of dat hi gebānē waer o dief
te en and saken. die te waken oft te vermitē
sijn in rechte en in vfacie en in vryhede van
stede. sulcke mogen poozters sijn en geen an-
der en mogē sulcke personē poozteriē vcrigē
en hoe wel dat bi inuettēcie pemāt vā sulker
cōdicien als voorescreuen is dat vcregen had
de so en behoort hi daer af niet te gebruycken
indien hē pemāt daer af begrūpt en woult
te Jē dit ptesupponeert de borger behoert te
sweren getrouwelic te bewaren trechte van
den prince. trechte vā sinē here. en hēliedē we-
sen getrouwe en rechtuaerdige ondsate trech-
te vād poozterie. en die vryhede vād stede
en poozterie. noch dat hi aen and recht vā an-
huer recht hē niet berreckē en sal ten waer bi
gebreke vā rechte. die hi vint in hē en te cōtri-
bueren ten lasten en ongeldē geordineert in-
der stede en poozterscap. en dat hi houden sal
die stare vā poozterie. dat hi hebbē en vcrigē
sal huse en erue. ten sp dat hi aldaer eē heeft
hem toebehozende binen iaer en dach En sal
aldaer maken sijn woenstade. en die selue cō

tinueren. op te vlielen dat recht vād vryhe-
de der poozterien. En na die cōstitucien roya-
len. dat huse en erue is iaerlicx schuldich dpe
somme vā. lx. scellingen parisis En behoort
die poozterie te wesen ghecōtinueert in deser
forme. dats te weten dat oft hi gehu welijct is
hi behoort te maken sijn woenstede bi domi-
cille dat meesten deel vā tiaer. en is ghieten
domicille. om dat dat wif aldaer woenach-
tich sijn moet. ende son dlinge tot sint iā bap-
tist. en tot alre hepligen. en also dat meeste de-
le van dat iaer. ten waer bi also dat hy goede
en rechtuaerdige onleden hadde En de man
die gheen wif en heeft. oft dat wif die ghenē
mā en heeft. die houdē willē poozterie. beho-
ren te hebbē huse. aldaer si knecht oft huse-
vrouw we hebbē diet huse bewaren En beho-
ren te cōtribueren aendē gemeynē lasten vā
der steden en sonderlinge te wesen aldaer op
ten auont. ten waer dat hi hadde sester vledē
B ¶ Item te treden wt eenighe vry-
hede van poozterie.

¶ En oft gebuerde dat enige poozter wtgic
eenighe poozterie. om in een and te treden hē
soude ghehouden wesen te betalen na portie
of aendeel die lasten toebehozende poozterie.
daer hi wt gegaen waer ter tijt toe dat hi sou-
de doen weten. die selue poozterie daer hy wt
gegaē waer biden rechter dair hi in ghegaen
sal wesen. hoe dat hi tot poozter ontfanghen
is van al sulker steden. A. ende heeft daer af
ghedaen den eedt. tot sulcken dage in ptesen-
rie van desen. ende dat hi van andere poertie
rie hem niet en wil clameren noch behelpen.
en van dier tijt af en soude hi niet noch en be-
hoort te wesen onder die iusticie bij dpe ierste
poozterscap. mer bi d npeuwe Mer vādē sa-
ken van te voren die sullen bliuen aē dpe iu-
redictie vāde ierste poozterie.

¶ Vanden tijt daer de here te kennē heeft
opten poozter vā hē gegaē. Itē wil die cō-
stitucie roiale daer op gemaect dz de here onb-
wie sulke poozter vscide sal wese. o te tredē in
and poozterie. hest die kēnisse vādē sake gep-
petreert bidē poozters. onb hē. iij maēde voer
sinē wtgac. hoe wel dz hi in and poozterie ge-

En dicta. l.
mentana.

Li. C de iura
hr.

treden sy . ende dye eerste hēte sal hem mo-
ghen veruolghen dze maenden . na dat hi in
ander poozterie sal getreden wesen . niet tegē
staende die nyuwe poozterscap . En daer by
schyn tēteft is openbaer . dat oft binē . iij . maē
den . na dat dē nieu wē ēdt gedaē waer van
poozterie . nyuwe quetele oft beclāchter . daer
af niet gedaē noch geschiet en waer . als dat
mē daer na daer toe n3 te tīde comē en soude .

¶ Wā dē lande oft erue in sommige pleckē

¶ Item het is te weten als dat niet tegēstae-
de poozterie . oft enige poozter lant oft posse-
sie heeft buten die iuredictie vādē pooztersca-
pe . daer hi in ghetredē is dat hi in soe veel als
sijn lant en possestie aēgaet . gehoude is te ac-
woorden . daer op voozde rechter daer af dye
erue of lant gehoude is . En oec indie hi geuā
gen waer ind tegen woordicheit des mesda-
des . oft vōbōdē vā antwoorde . en in ander sa-
ken so sijn die poozterien hē schuldich weder
te hebbē .

¶ Wā poozterie gepreuiliegiert

¶ Item het sijn sommige poozterien die ghe-
preuiliegiert sijn wed te hebbē huer poorters
vā allen saken . maer dat moet wesen bi pre-
uilegie daer af makēde expres mēcie gegruē
vā den prince die des macht heeft .

¶ Dat om cas criminele men n3 en mach
noch en behoort te doen houden enqueste oft
ondsoec oft waerhede op poozters .

¶ Item nae dye cōstitucie royale mē niet en
behoert te doen enqueste oft ondersoek noch
waerhede op poozters in cas vā poozterie om
sake criminele . so langhe als men hem geuā-
ghen hout d de selue sake . mer behoert vōul-
get te wesen bi partie gefozmeert . en ands n3
na dat hi in tegen woordicheit des mesdaets
niet gheuonden en waer .

¶ Wā dē in wonende inder steden .

¶ Capittel . CCC . xix .

¶ Wā dē in wonende in den stedē . d3 die
clercken hieten de municipibus . wil ic seggē
en choenen tghene dat ic daer ghesien en ghe-
hoort hebbe so weet dat die in wonende sijn
de gene die woenachtich sijn in den stedē . die
niet ghenomē en hebbē dye v3ghede vander
poozterie . vādē welckē . hoe wel dat si daer af

geen poozter en sijn . so sijn sy gehoude te con-
tribueren en te participeren ten costen en on-
ghelden vā dē stede daer si woenachtich sijn
nae dat huer faculteyt mach en behoort te v3-
dragen . Ende hoe wel dat si huer goedē en hū-
ten hebbē in sommige plecken indē welckē
men hē wil doen cōtribueren indē onghelof-
opcomēde in elker plecke . en si hē daer af wil-
len v3weren . seggende dat si niet woenachtich
en sijn vā in een plecke . ende daer bi nyet en
sijn gehoude elders te cōtribueren . weet dat
na bescreuen recht sulcke sijn gehoude te con-
tribueren in elcke plecke . na dat si daer heb-
bē faculteyt en r3cheyt ende sonderlinghe ter
plecke aldaer sy woenstede hebbē . Vā te we-
ten dat woenstede is te verstaen ter plecken
daer de man indie hi gehu welict is sijn w3ff
ende hys vrouwe woenachtich heeft . en in-
dien hi niet ghehu welict en is . gheliker w3s
als dat recht ende die sake tghen woordel3g-
ken dat verclaren ende choenen .

¶ Want nae bescreuen recht . een alleen woot-
achtich te wesen . en sijn goeden elders te heb-
ben . en maect gheen in wonende . Gheliker
w3s als een man heuet in eenstede aldaer hi
woonachtich is een hys alleen . dat welcke
dat hi huyert teghens iemant . ende hi aldaer
anders gheen goeden en heeft noch en is res-
derende . dat en is niet ghehouden als in woe-
nende naeden recht die seyt .

¶ Maer het is noch ander sake wāneer dat tē
man heeft in sommige plecken oft stedē hū-
singhen in cominghen oft eenighe woenin-
ghen ende in elcke stede maect residencie en-
de houderdomicille . Weet dat in elcke plec-
ke hi ghehouden ende gereputeert sal wesen
vooz in wonende . ende daer bi soe sal hi ghe-
houden wesen aldaer ter plecken te cōtribue-
ren . nae die faculteyt vā elker vā dē voot-
screuen domicile . naeden rechte . die welcke se-
yt .

¶ Wā dē in wonende

¶ Capittel . CCC . xix .

¶ Wā dē geseit is vādē voozgers en wonē-
de . so volcht te wetē hoe d3 gehoude is de mee-
ste en beste deel vā dē ghemyne vā dē stede

20
Sola apar-
rio dom? i ali
ena ciuitate
no facit eia-
tia . ff . ad mu-
nicipa . l . libet
tus . § . sola ap-
pario .

21
Si aliqis ha-
bz duo domi-
cilia in diuersa
cinitalib? . § . c .
q̄lir in eis ha-
bitet . de mū-
reps vtriusq;
ff . ad municipa-
lia . l . libet . c .

est stadt. en hoe datse vergaderen. Soe weet dat vergaderinge vā gemeynte vādē steden is te conuocieren biden oerloue vādē here tot sekeren dagen en tīdē en om seker sake. aengae. de der ghemeynte en ghemeyne sake alle ope in wonende vā dē steden. en om andere saken noch anders en behoort niet te gheschien. En hoe wel dat tot die vergaderinge nyet en comen alle gader na datter openbaer geton. dicht sal wesen. Daer om en eest niet dat of de twee deelen passeren en accorderē die sake sy goet en waerdich. en sal houden nae den bescreuen recht die seyt. ¶ En daer en valt gheen excusatie. om te segghen. ic en wiste vander saken niet. Wāt naden rechte. die seyt. dat hi ghenoech tegen woordich is ter plaetse dats te seggen. dat niemāt nae dat hy ter plecke is. en mach ignoreren tghene d3 in tghemeyne gheschiet. dats int openbaer. ¶ Om te maken en te hebben twyſt. ¶ Item bi stercker reden moech bi weren. d3 om te hebben twyſt vā ghemeynten. mē en behoef niet meer vergaderinge te hebbē vā. xxvi. mannen oft meer want om den getale vā. xxvi. mānen gheschiet tourble en multitude. En om te hebbē soncq. mē en behoef niet meer vā. x. mannen. wāt b3den ghetale vā. x. mannen mach soncq geschien. Ende om te hebben colleege. mē en behoef n3 meer dan drie mānen vā vergaderinge. en niet mī. Wāt naden rechte. hoe wel dat dickent bi eē alleen mach wesen. en is die eere vā een college. bi een eest te niet. en aboly nae bescreuen recht. ¶ Ad volcht te segghen wat getale is te begripen die grootste en besten deel vander gemeynten. Soe weet d3 daer vergadering is den meestē hoop vā personē. aldaer is blikende dmeestē deel. maer daer op en sal mē niet oehoeden. ten waer datter mede waren die notabelste vā dē steden. En oft aē deē syde vergaderē ware een partie vā den cleyne. en gemeyne volcke en armē en dat den meesten hoop waer. En andersins waer vergaderē and deel vā den ald notabelsten vā dē stede. de welke die minste hoofde waren. weet d3 daer d3 bliuen en soude. die rade vā den no

tabelsten en rēsten soude te bouen gaen hoe wel datse min hoofden warē. en d3 soude wesen dat beste deel vā dē gemeynte. wāt in saps te vā dē gemeynte. behoort meer te arrestē op dat beste deel. daer d3 die notale en rēcke meer die sake wege. vā die gemeynte. de welke n3 en begeren vā huer p3bte wille te doe. En oft vā dē eere syde en vā dē and soe veel in getale waren aē deē syde als aē vā dē. soe dat men niet en wiste an wat syde daer meer waren. so wel vā dē cleyne als vā dē rēcke en notabelste. en d3 si gelijc warē vā ghetale. weet dat al dā wesen en gehoude waer vooz de beste en sekerste partie. de gene die dat beste seggē en redē wege soude. en die behoortlicste. Ende also behoort te wesen in vergaderinge vā ghemeynte. indīē si n3 bi enē wege en cōnē denigen en vā eenen rade wesen. ¶

¶ Vāden byen die wech vliegē vā huer stede oft plecke. ¶ Capittel. CCC. xxi

¶ Dmt3ts gebueret d3 de byen die eni ge hebbē wech vliegē wt huer plecke in een and plecke. en bliuē op and erue. Soe dat bi vācie en costume locale en oech biden rechte des volcs. indīē dat sy n3 duolcht en wordē vādē genē vā wiens plecke d3 si vliegen. si loundē toebehozen en bliuē aēden genē wīē si toecomen. En daer om hebben daer op die somige geordineert forme en maniere die te veruolghen. Soe weet dat oft de gene wpe die byen toebehozen. mozt ghewaer huer scci dinghe ende dat sy wech vlieghe. ende dat hi die veruolcht soe langhe datse neder gheseten sijn bupten sijn erue. ende dat hi die syet neder sitten. ende daer bi soe coemt hi ter plecke daer dat sy gheseten sijn. Indīē men begheert die weder te hebben aenden ghenē op wiens erue dat die gheseten sijn. oft aendē gene die segghen will. dat hy dpe eerst gheuonden heeft. ende datse gheseten sijn op sijn erue ende dat sy hem daer bi toebehoorden. Ende de de here vā den byen seyt datse hem toebehozen ende datse vā sinen erue ontulogē sijn. tot daer toe. ende dat hi die veruolcht heuet met ghesichte en sonb oischedē. en dat hi daer om sculdich is sijn byen weder te hebbē

¶ Quod dūe p
resonūdi rae
faciūt tota v
mūstas fecit
se videtur
l. mltipmit
ritu. l. sequē
ff. qd cūsq
mūst. noie.

¶ Ins habet
q in ois et
ff. de pcur.

¶ Item mūst
cipij. §. i deru
tionū. ff. qd
cūsq vūm
ff. no.

¶ C. q bonis re
dere possūt. l.
cū solito mo
re.

sond wedsegghen. weet dat hi die sculdich es
 wed te hebben: ten si bi alsoe. dat de ghene in
 wiens hupse oft erue dat sy geulogen en ghe-
 comen sijn sept. Waer bi dat sy hier gecomen
 sijn. en dat ghi dit duolcht hebt sond die ghe-
 sichte daer af te verliesen. ic en wil v daer af
 niet ghelouen: ten sy dat ghi daer af doet and
 bewijs daer bi datse sculdich sijn v toe te ho-
 ren. Alsdā die duolger is sculdich hē te betrec-
 ken voor iusticie. en als hi aldaer gecomē is.
 het behoort gewesen te sijn met recht. dz of de
 veruolger affirmeren wil. bi sinen eedt i des
 rechters hant dat die byen die hi eyschet hem
 toebehozen. en dat sy vā sinen erue geulogen
 sijn. cor in plecke daer hi die geuonden heft.
 en dat hi die veruolget met gesichte en m3 ge-
 luyt tot aldaer datse sijn. Dese eedt also ghe-
 daen voor recht. het behoort gheseyt te wesen
 dat hi die byen sculdich is wed te hebbē mits
 betalende den kore. daer sijn in sijn ontfan-
 ghen. oft and onkosten indien daer o eenighe
 gedaen wāzen met redene om die te behoude
 Ende oft gebuerde dat de ghene in wpes ste-
 de oft plecke dat die byen ghenonden souden
 worden die ingenomē hadde: eer de gene vā
 wien dat sijn gheuloghen waren daer te tijde
 quame. weet dat so wie die ierst vint. soude-
 se behouden als hem toebehozende. bidē rech-
 te vanden volcke. Mer indien datse een an-
 der eerst vint hoe wel dattet waer op ees an-
 ders erue. oft dat hi die vā verre duolcht he-
 uet. so langhe daer sy stadt ghenomen hebben
 op eens ands erue. geliker wijs als voor scre-
 uen is. de ghene diese also ierst vint die sou-
 de daer aen hebben die een helfte. en de ghene
 op wiens erue dat si stadt genomen hadden
 soude die ander helfte hebbē. bjdē castumen
 daer toe gheschickē geordineert. Hoe wel dz
 die bescreuen rechten willen. dat so wie eerst
 vint dat hūse sculdich is te hebbē biden rech-
 te des volcx. Ende daer af is meer getracteert
 en geseit in de rubrike vanden diuision vādē
 saken inden eersten boec den welken getey-
 kent is biden ghetale van. L. ij.

Hoe datmen doet cession aen sinen goede
 en hoemen renuncieren mach en den hupse.

raet aendert cātheelen ende schulden.

Capittel. CCL. xxxv.

Te doen cession aen sinen goede etta
 de renuncieren aen sijn roetende goede ende
 sculdē moechdi weten dat die bescreue rechte
 so volcomelic spreect. als hier nā gheseyt sal
 worden. So doet mede die castume en vā-
 cie vā waerlike en geestelike houe. En dat ge-
 meyn recht daer in. dats den bescreuen recht
 en die castume. als voor screuen is seit. dz hoe
 wel dat penāt geobligeert si tegens penant
 ands in seker sōme vā pennigē. hoe wel dat
 den byet sy puerre executoze en scarp als ver-
 bade metten segel royale. en dat de gheobli-
 geerde gerenlicieert heeft aē alle respōte gra-
 cien en aē allen exceptien. &c. En dat hi geuā-
 gen gehoude sy o die schulde bi wegē vā ex-
 titie begōnē oft dat hi geantwoort hadde inder
 sake oft litiscōtste. Oft gebuerde dat hi hē be-
 helpen woude vā beneficie vā cession. hy
 behoort en moet daer toe ontfangē sijn. op dz
 hi wed bekent die schulde oft sculdē hē ghe-
 schet. en daer af dat hi duolcht waer in dyen
 datse warachtich waren. daer toe mach hi hē
 ver weren. ter tijt toe dz dyē schulden bewaert
 sijn. En die schulde bekent en beruycht. hi is ge-
 houdē te geloue ten ierstē dat hi sal mogē. en
 tot prosperiteit vā goede comen sal. wigeste
 sijn nooteligke behoefte. des te doen en te vol-
 brenge. en heeft ghehabādonneert alle sijn
 goeden. waer datse geuondē mogē wordē. o
 te betalen. so verre als die gedueren sullē mo-
 gen. en mits desen cession. hi behoort wt der
 geuangenisse te gaen in diēt hē beliest. en crē-
 gen sijn nootlike leuen. ten bestē dat hi mach
 en dat surplus bekenen in betalinge. aē sijnē
 creanchiers ten marc. dat welcke dz die clerc
 ken hieten prorata. &c.

Wādē schuldenaer enē mātel om te hebben
 Te na de vācie gewoelic in des te doe. in
 diē hi enē mātel oft hupse ome hadde hi beho-
 rechte sette m3 alle sijn and goede indē hāden
 vā iusticie. en dyē te late in ordinācie vā sijn
 creanchiers en sōd huer cōst en soude hē niet
 wed hebbē. En die redē dz hi sonder mātel oft
 hupse wel mach leuē sond noot. en hi heeft

De hābeft
 l. naturalē. §.
 apū 7. §. exa
 mē. ff. de acq.
 re. dō.

De hā. C. d
 bonus (de-
 post. cū. l. i. q.

geloest dat hi ouer sijn nootlike leuen niet be-
houden en sal ten si al bekeert en gestelt in be-
talinghen van sinen schulden al cotten en-
de toe. En ghi moecht weten. dat indien dat-
ter gheweten en sijnomen worde: dat hy daer
houen yet behielde: oft messaecte enighe sake
men sonder houdē vooz dieste. En also vleert
men daer af in waerlike houen. darmē hpet
cession. so behoort ontfangen te wesen en pe-
ghelic. van wat state oft condicte dat hi sy nae
dat hi des begerende is. en dat hi te houe beto-
gen is om sinen schulden. Maer indien dat hi
daer niet betogen noch verdachuaert en wa-
re. en dat hi doen oft maken woude cession o
vrees oft anxe van sinen schuldenaer. by en
behoort noch en is sculdich desie doe indē ho-
ue vā souuerapne oft ouerste vander plecke.
Ende tghene dat in souuerapne houen ghe-
daen is. spreket alle die prouincie door. wes
die ouerste hof begript op dat daer toe geroe-
pen sijn de schuldenaers. oft ten minsten dat
meeste deel van sijn creachiers. Ende also ist
ghehouden inden waerliken houen.

¶ Ad wil ic segghen tghene dat ic vādē wā
sen daer af heb horen segghen. en vādē cler-
ken vā rechte die also thoenen en declaren de
castume voorscreuen. De ghene die gheue en
de habandonneren huer goeden. by beneficpe
vā cession: en sijn niet quāt van scult. maer
sij sijn alleen quāt ende ontslagen van pōne
vander gheuanghenisse. want na die cessio
op dat des ghedaen sy tot sulcker solempni-
tept. gheliker wās als voorscreuen is si en be-
horen niet geuangen te wesen om de sculdē.
Ende men en mach niet onthouden die goe-
den vanden ghenen die welcke die sijn goe-
den te voren geueu heeft bi cession hoe wel
dat hi sculdich waer den ghene diese othout.
mer men behoort te vercopen bi verhoghe-
nisse. ende dat ghele behoort te wesen ghedi-
tribueert aenden genen dpe hi sculdich is na
aduenant. int ontslach vanden schuldenaer
Ende oft pēmant onthielde. sondē de gerechtē
des te kennen te geuen en dat geweten wor-
de. het soude vercocht worden en die pennin-
ghen bekeert anden anderen creanchiers. en

niet aenden ghene diet onthouden soude heb-
ben. en daer toe soude hiet beteren. ten waer
bi also. dat vooz die cession die schuldenaer hē
des geueu hadde in betalinghe van sijnre
sculde. ¶ Te habandonneren
om te schouwen eenighen dienste.

¶ Item weet dat hi nyet ontfanclyc en is te
habandonneren om sijn goeden te voren te
geuen. om te schouwen eenighen dienst die-
men hem wil doen aennemen inder stede of
stadt. daer hi residerende is. want van dres
en mach hem nyemant ontschuldighen met
recht in allen saken. noch om querelen. d3 hy
doen wil cession van sinen goeden. nae dat
hiet eyscht en begeert aendē rechter. Weet dat
men daer om nyet en behoort te eyschen and
sake. noch ander ondersoec doe. dā sijn woor-
den. noch and proces en is te maken hi en sy
daer toe ontfanghen sonder te doen and de-
lay. Niet tegenstaende wat redene. die partie
aduerte ter contrarie seyt. Noch daer na en is
hi niet sculdich geuangen te wesen om sijnre
schulden de welcke die hi sculdich is.

¶ Wan eenē ridder oft clerc cession te doen.

¶ Die recht set een ander alteracie. te weten
oft pēmant is die kinderen heeft. dpe welke
clercken oft ridders sijn. die vercreghen ende
gheimpetreert hebben bi huer clerkschap eni-
ghe goeden. dat die gheleerde hieten peculiū.
oft van dien schat daer om dattet niet en co-
met van hueren vader. noch van besterf-
se. sy behoren ontfanghen te wesen daer af al-
leen. sonder te begripen tghene dat van que-
ren vader oft moeder. oft and besterfnisse hē-
lieden toebehoort. Weet dat sy tot desen cessio
ontfanclyc sijn. om te euteren die miserable
en vreeselike pine vā dē geuanghenisse.

¶ Hoe dat in mēdaet gheen cession en valt.

¶ Itez ghi moecht weten dat in cas van de
lict oft mēdaet gheen cession en valt te doen
want hoe wel dat pēmant om mēdaet by hē
ghedaen. ghecondempneert waer te beteren
met penninghen ende hi om die betertige wil
maken cession. om die vanghenisse te schou-
wen. weet dat hi daer toe en behoort ontfan-
ghen te wesen. mer hi eel sculdich en behoort

¶ q. bo. cebe.
p. 14. v. 1 leg.
indie.

¶ ru. dicta. l.
propter hono-
rem cum se.

¶ ru. dicta. l.
en et filius fa-
milias.

tebeteren bi penitencie vāden lichaē effi detē
cie vānd geuāghenisse. naden rechte de seit

¶ Want te veel sake so soudemen ghe-
uen om quaet te doen oft den arme vzi waer
van sijn mel daet effi quade wercken d sijnre
armoeden Ende also wordet gesleit effi gewe-
sen om een sake van appeel vāndē prouoest
van parōs. die welcke gewesen effi gelugiert
hadde cession stadte hebben in cas vā delict
Die sake vā appeel gecomen int parlement
het worde gesleit qualic gewesen effi wel ghe-
appelleert. effi dat in sake vā delict en valt ge-
ne cession. gedaen int iaer. M.ccc. lxxiij. doe-
ter tijt president. wesende mōn here cā corbie
¶ Hoe dat een vrouwe oft ioncfrouwe mach
renunciē aēden goedē effi schuldē vā hueren
man. **¶** Capittel. CCC. lxxiij.

Und renunciacie dat vrouwe oft ionc-
frouwe doen mach aenden huysraet
effi aenden schulden van hueren mā Soe mo-
ghedi weten. dat bi castume vā waerlike ho-
uen. oft gebuert dat vrouwe oft ioncfrouwe
wort weduwe effi sy twifelt te nemen enighe
goedē achter ghelaten van hoeren mā effi mē
haer daer voer woude doen betalen die schul-
den die huer mā ghemaect hadde. Veet dz si
renunciēren mach opten graue. dats te seg-
ghen totten wtuaert aen alle die ruerēde goe-
den gebleuen van hueren mā. effi alle tghene
dat van sinder sinder coemt oft comen mach
effi dit mach sy comē doen ind misse aēdē rech-
ter. daer af die saken sijn te berechten dat is te
verstaen. dat oft die goedē onder eenen rech-
ter alleen ghelegghen sijn. het is ghenoech dat
te doen voozden seluen here Mer eelt te doen
vooz veel heerē. het is van node wie des wel
doen wil. dattet behoortlic gedaen si daer toe
gheroepen den here souuerāen vanden baeril
sulchap. daer des ghedaen is op dattet al om
me waerdich sy. effi in speciale voozden rech-
ter royale vānd plecte effi oec voozden geelle
liken rechter. daer om dz alle citaciē die daer
af gheschien. moghen wesen solpis. Effi sy en
behoort niet te hebben dan ghemeyne cleede-
ren. ende die tot haren properen liue toebeho-
ren. dat sijn die cleederen van een weduwe.

die sy sculdich is te hebben ten dage vāndē
wtuaert na hueren state Effi mits dese renū-
ciacie die gheschien mach in waerlike houe-
ende oec mede in gherstelijke houe. Si beho-
ret vzedelic te sitten effi te wesen van allē den
schuldē. de welcke die huer mā gemaect moch-
te hebben daer si niet in geobligeert effi dbon-
den en was bi auctoriteyt van hueren man.
Effi daer om en bliuet niet. sy en is schuldich
effi behoort te hebben dat recht van huer do-
uarie oft dat recht van huer huwelike vooz-
waerden. effi oec mede vanden acquēstē. dpe
welcke die sy tesamen ghedaen effi ghemaect
souden hebben geduerende dat voozscreuen
huwelic Want haer toebehoort ende aēgaet
die helfte vanden voozscreuen acquēstē. Effi
si en behoort daer om niet veruremt noch d
steken te wesen vander helfte vānd voozscre-
uen erue Mer oft daer op watē enige onrue-
rende saken als bomen wassen de schuyeren
oft enige ander saken dier ghelick. dat soude
men al vercopen. om die schuldenaers te vol-
doen effi te betalen Effi die ioncfrou soude dat
wel moghen behouden. op dattet haer belief-
de. vooz also veel alst gepresen effi ghe waer-
deert soude wesen Ende waert dat sake dat
ter waert opten erue comende van huerd sijn-
de. dat soude huer bliuen. effi toebehoeren. en-
de men en soude dat niet moghen ruerē noch
oec aentaffen. Ten waer. dat si daer toe ghe-
obligeert waer met hueren man. ende dattet
gheweest hadde bi hueren wille. **¶**

¶ Die maniere te renunciēren.

¶ Die maniere te renunciēren is dese. Dpe
vrouwe oft ioncfrouwe behoort te wesen ter
missen vanden wtuaert in huer cleederē als
weduwe Effi na die selue misse. inc eynde vā
open. soe behoort sy seluet te comē. effi behoort
ghesept te sijn vooz haer tot harē voecht Siet
aldusdanige vrouwe oft ioncfrouwe. A. al-
so gheheten. weduwe ghebleuen van dese.
A. also gheheten. de welcke comende effi ge-
uoelende die laste vanden schulden ghemaect
biden voozscreuen wilen eer hueren man. d
te wesen ontslagghen vanden lasten d seluet
schulden. renuncieert effi haer ddaecht vā al-

Qui uonhe
in ere luaci
corpe. ff. de i
iur vocat. l. vi

ut. l. affidius
C. q. potio. in
pig. habe. de
h. in q. bt mu-
lieri tenet
si uerit obli-
gata cū mar-
to distinguē
est fm aut. ff
q. mlt. C. ad
senatuscon.
uelli.

C. q. bo. cede.
pot. l. 1. 1. leg.
indie.

C. ru. dicta. l.
propter bono
rem cam leg.

C. ru. dicta. l.
cuer filius fa
milias,

geloest dat hi ou
houden en sal ten
calinghen van sin
de toe. En ghi moe
tet gheueren en in
bouen per behielde.
men souder houdē
men daer af in waer
cession. so behoort on
ghelic. van wat stace
dat hi des begerende is
gen is om sinen sculde.
daer niet betogen noch
re. en dat hi doen oft ma
nyele oft anre van sin.
behoort noch en is sculdi
ue vā souuerapne oft oue.
Ende tghene dat in souu
baen is. spreder alle die p
die ouerste hof begropt op d
pen sijn de schuldenaers. of
meeste deel van sijn creāchi
ghehouden inden waerlike
¶ Ab wil ic segghen tghen
sen daer af heb horen segghen
ken vā rechte die also thoene
cassume voorszcreuen. De ghe
de habandōneren huer goeder
vā cession: en sijn niet quāt vā
sij sijn alleen quāt ende ontslag
vander gheuāghenisse. want
op dat des ghedaen sy tot sulcke
tept. gheliker wās als voorszcreu
horen niet geuāgen te wesen o
Ende men en mach niet onthou
den vanden ghenen die welke d
den te voren gegeuen heeft bi cession.
dat hi sculdich waer den ghene di
mer men behoort te vercopen bi
nisse. ende dat ghelt behoort te wē
tribueert aenden genen dye hi scul
aduenant. int ontslach vanden sch
Ende oft pēmant onthielde. sond d
des te kennen te geuen en dat ge we
de. het soude vercocht worden en di
ghen bekeert anden anderen creāchi

tracie daer op ghebden. En dat
ude. ende sond' l'icteptie ende
eel consenteert. als boozscit is
est niet waerdich.

mpntrept behoort totter gra-

re.
r is de gracie van eē iaer. die
lach bi sijnre edelheit. aldaer
ie sulche solemptrept. wāt
a prince mach dat wel puer
niet en waer dan een iaer
seit indē parlemene. d' col-
n doznick. inden iare dyp-
r b. teges sinē creditoers
apten vandē dootslage in
n. eff van fouriuers.

spittel. CCC. xxxv.

vanden dootslagen ghe-
rt inden conincryck vā
aer af doen wil fourieur
veren den mis dā gheen
noch troest te doe. dat be-
n aenden coninc. ende
ghedaen te sijn aē sijnen
n anderen rechte of he-
nen die in blaenderen
en ghedaen sijn anden
n. eff aen sinē rechters.
En vanden ghenē die
negouwe. soudē ghe-
e van henegouwe. eff
en nyemāt anbs. dat
uersten baciliu. Daer
volcht dat oft yemant
xelliu oft here die sulc
niemant een oft meer
maghe. die dē doot-
cke heerlicheit. weet
achuaerden die nae-
de ten. xiiij. dagen d'
ur oft segghen waer
h en waer te ontfā-
ecomē te houē. in-
hi niet schuldich en
ur. hi is ontfāclich
cangē is dese. Dat

indien de ghene die de fouriur eyschen mede
waren totten dootslach oft dat sy daer toe bij
standich oft behulpich geweest hebben. ende
indien dat des warachtich is. die boozscieuē
fouriur en behoort nyet ghedaen noch ont-
fanghen te wesen. Ende oft die dachuaerde
niet en quame. ende hemliedē cōtumasserē
weet dat die fouriur behoort toe ghewesen te
sijn den ghenen diet eyschen. ende de here ist
schuldich te doen ter cause van officie. En soe
wordet ghewesen inder sale tot rissle. d'mē
thomas die meyer inr iaer. M. cccc. ende soe
ghehouden in waerlike houē. eff sonblinge
aldaer dese ghewoente stad heeft. Jte heuet
dese castumestāt sonblinge i henegouwe. Jte
weet dat oft ghebuerde dat yemāt aldaer per
petreerde dootslach: alle dpe magen vanden
hantdadighen. die hem daer om absenteerde
behoort te comen ten houē tot berghen fouri-
urē. oft hueren maghe den hantdadigē te
versweren hulp noch bistant te doen. &c. En
dat te doen binnen tsaers. istet in henegou-
we. oft des niet. sijn sijn gereputeert booz hāt-
dadighe. eff wie dat coemt doen. hi is ghou-
den in vrede. eff soe wie hem daer en bouen
mis dede hz soude gereputeert sijn booz moet
de. En soe wie binnen tsaers niet en coēt hy
en coemt nēmermeer te tōde. nyet meer dant
die mesdader selue. Ende de here in wiens iur-
isdicte dat hi woonachtich sal wesen. sal heb-
ben alle die roerende goedē. waer dat die ghe-
ghelen sijn binnen der graeflicheit van hene-
gouwe. Ende tghene dat boozscieuē is van
so groter waerden ende cracht dat oft de vrie-
den vanden dooden niet en wilden verske-
ren den ghenen die des soude willē doe. Vre
dat sy ghehouden ende ghereputeert sullē we-
sen als saerweldighe. behouden dat sy schul-
dich sijn dach te hebben. tot des anderen da-
ghes. om wten lande vā henegouwe te trec-
ken. Mer huer ruerende goeden soude bliuē
aenden here onder wien sy woonachtich wa-
ren als boozscieuē is. En indien sy des an-
deren daechs wten lande nyet en waren als
boozscieuē is. ende hi geuangen waer. het
waer ren oft meer. men soude daer af sulcke

20
In quociens
moratoria
de p'eci. ipse
offeru.

28
Luit. C. q. bo
re. po.

C. h. bo. reb.
pos. 3 cō soli
romore. ult.

le die roerende goeden geblenen van huerten
voorszcreuen mā. en sy en eyschet daer aen nē
mermeer geen rechte. makende vāden seluen
goeden expres generale. en speciale renuncia
cie. biedēde te doen alle dye solempniteytē in
sulcher saken ghewoenlic. en te doē den eede
daer toe ghewoenlic. Dat gedaē tot begheer
te en wille vā dē voorszcreuen vrouwe of iōc
frouwe weduwe. die officiale oft diedekē ru
rale indē bisdom behoort te wesen tegē woer
dich. en oec een notarius vā dē geestelike ho
ue aēdē welken byēuē daer af behozen ghe
eyschet en gegeuen te wesen. Item en desghe
lyc behoort aldaer te wesen den waerlyken
rechter en sonblinge den ouerste rechter vā
der plecte. En behoort die weduwe te swei
oeten missale. datse dese renficiacie doet son
der fraude. en dat si geen ruerende goeden en
heeft. mer byet die tot kennis te byenghe nae
huer macht aēdē erfgenamē oft creditoers.
vā dē voorszcreuen assuigen. behoudē hie
re rechte douarie. En daer af behozen byēuē
gemaect te sijn. ende die cōdighen bi commissie
vā dē rechter al omme aldaer behoort.

¶ Vā dē byēuen vā dē respōten oft we
stle vā sculde. ¶ Capit. C. C. C. xxiij.

¶ Vā dē byēuen vā dē respōten. ofte
westellen vā. v. iaren oft dze iaren
oft een iaer moechdi weten dat aenden prin
ce toe behoort dese gracie te doen d dze redenē
Dye een is om sake vā oerloghe vā dē seluen
prince. om sake vā tempeeste. om on weder
vā donre. blysem. &c. en om byande vā onge
ual. en om sake vā diefte of berouinge. wāt
om die voorszcreuen saken en redenen de pri
ce mach des doen vā sijn edel heerlicheit. mer
tot die interinement vā dē mādement daer
op dcregen moeten alle creditoers vā dē im
perrant geroepen sijn. en dat dat meeste ende
beste deel daer toe consenteren. Dat is te ver
staen: dat meeste deel indē ghetale vā perso
nen. en vā dē sculde. oft ands dat mande
ment daer op dcregen en gheimperreert vā
den voorszcreuen rechter. en is sculdich noch
en behoort niet te wesen gheimperreert. &c.

¶ So sal ic vthoenen en pclaren die castu

men en vāncien vā sommigen plecten. en
de vā waerlike houen. en vā geestelike houē
En ierst hoe dat ic heb hozen seggē vā wylen
mannen en clercken vā recht. hoe d d die mee
ste deel vā dē creditoers behoert gehoudē te
wesen. So weet datmen kpesen moet oft na
den ghetale vā dē creditoers. oft na die quā
titeyt vā dē schulden. En oft geboerde dat
eenige vā dē creditoers hadde dat meeste
deel vā dē schulden so dat sijn sculden wa
ren meerder in somme dā alle die and sculde
vā dē creditoers te samen. Veer dat de ge
ne die sulche schulden heeft is te rekenē d d mee
ste deel en hout en sal houdē sentencie. dat is
te segghen die koere die hi nemen sal. oft den
byet te interineren. en toe te laten die gracie
vā vōt iaer vā. iij. iaer vā een iaer of nē
Wāt hoe wel dat alle die creditoers wouden
cōsenteren die gracie. en hys niet en woude
consenteren. so en soudet nochtans nē waer
dich wesen. noch oec niet houden. Mer oft ge
buerde dat die andere creditoers te samē had
den also veel schulden als de ghene die alleen
waer. so soude alsdā die koere wesen aendens
meesten hoop. Ende die redene is dat sy sijn
so veel scules ende si sijn dat meeste deel indē
ghetale vā personen. waer om men aen hie
te koere verthoruen moet. het sy vā dē gra
cie te cōsenteren en te geuen oft niet. &c.

¶ Te hebbē also veel personen als schulden.
¶ Item ende oft ghebuerde dat vā allen si
den alleens waer. dats te weten. oft daer wa
ren so veel personen als schulden vā dē eē
re syde ende vā dē ander. Ende die een sy
de woude die gracie geinterineert wesen. en
de die ander niet. ende dat sy soe ghelijck wa
ren. datmen niet en wiste aen wat syde te bli
uen oft te verthoruen. Alsdan weet datmen
schuldich is te bliuen aender syde die de sen
tencie kpesen. dat is te seggē die gracie. Wāt
naden rechte alle sentencien behozen te we
sen op die minste schade vā partien.

¶ Dat die gracie behoort te gheschien op
sculde die gemaect sijn vōorde imperracie.
¶ Ende dese gracie behoort ghesdaen te we
sen opten schulden ghebozcht vōor dze gra

die ende impetracie daer op ghedaen. En dat
ter sy sonder fraude. ende sonder suceptie ende
dattet meeste deel consenteert. als voorsleit is
oft anders en eest niet waerdich.

¶ Wat solempniteyt behoort totter gra-
cie van eenen iare.

¶ Item als daer is de gracie van een iare. die
de prince doen mach bi sijnre edelheit. aldaer
en is geen behoeue sulcke solempniteyt. wat
die gracie vanden prince mach dat wel puer
lic doen. na dattet niet en waer dan een iare
En also wordet geleit in den parlement. d col-
lart le bostelier van doznick. inden iare dup-
sent. d. xij. ondt. lxxxv. teges sine creditoers

¶ Want sayten vande dootslage in
vranckryck ghedaen. en van fouriurs.

¶ Capittel. CCC. xxxv.

¶ E weten is vanden dootslagen ghe-
daen en geperpetreert inden conincryck vā
vranckryck. soe wie daer af doen wil fourieur
dat is te seggen te sweren den mis dā gheen
bystant. noch hulpe. noch troest te doē. dat be-
hoort gedaen te wesen aenden coninc. ende
oec mede so behoort ghedaen te sijn aē sijnen
officiers en aen ghenen anderen rechter of he-
re. Ende vanden ghenen die in blaenderen
gheschien. soude moeten ghedaen sijn anden
graue van blaenderen. en aen sine rechters.
en anders nyemandē En vanden ghenē die
welcke gheschien in henegouwe. soudē ghe-
daen sijn aenden graue van henegouwe. en
aen sinen rechters en aen nyemāt anders. dat
is te weten aen sinen ouersten baelliu. Daer
als voorscreuen is so volcht dat oft yemant
trekt te houe vanden baelliu oft here die sul-
ke heerlicheyt heeft. en niemant een oft meer
willen als weren hueren maghe. die dē doot-
slach gedaen heeft in sulcke heerlicheit. weet
datmen behoort doen dachuaerden die nae-
ste maghen vanden doode ten. xiiij. dagen d
te ontfanghen dye fouriur oft segghen waer
om dach hi des niet sculdich en waer te ontfā-
ghen Ende die maghe ghecomen te houe. in-
dien hi segghen wille dat hi niet sculdich en
is te ontfanghen die fouriur. hi is ontfāclich
Die redene van niet te ontfangē is dese. Dat

indien de ghene die de fouriur eyschen mede
waren totten dootslach oft dat sy daer toe bij
standich oft behulpich geweest hebben. ende
indien dat des warachtich is. die voorscreue
fouriur en behoort nyet ghedaen noch ont-
fanghen te wesen Ende oft die dachuaerde
niet en quame. ende hemliedē cōtumasserē
weet dat die fouriur behoort toe ghewesen te
sijn den ghenen diet eyschen. ende de here ist
sculdich te doen ter cause van officie. En soe
wordet ghewesen inder sale tot rōssle. Omē
thomas die meyer in iare. M. cccc. ende soe
ghehouden in waerlike houe. en sonderlinge
aldaer dese ghewoente stad heeft. Itē heuet
dese castumēat sonderlinge i henegouwe Itē
weet dat oft ghebuerde dat yemāt aldaer per-
petreerde dootslach: alle dye magen vanden
hantdadighen. die hem daer om absenteerde
behozen te comen ten houe tot berghen fouri-
urē. oft hueren maghe den hantdadigē te
versweren hulp noch bissant te doen. &c. En
dat te doen binnen tsiacrs. ist in henegou-
we. oft des niet. sijn sijn geteputeert voer hāt-
dadighe. en wie dat coemt doen. hi is gehou-
den in vrede. en soe wie hem daer en bouen
mis dede dē soude geteputeert sijn voer moet-
de. En soe wie binnen tsiacrs niet en coēt by
en coemt nēmermeer te tijde. nyet meer dant
die misdader selue. Ende de here in wiens iur-
isdicte dat hi woonachtich sal wesen. sal heb-
ben alle die roerende goedē. waer dat die ghe-
ghelen sijn binnen der graeflicheit van hene-
gouwe Ende tghene dat voorscreuen is van
so groter waerden ende cracht dat oft de vrie-
den vanden dooden niet en wilben verske-
ren den ghenen die des soude wille doē Vee
dat sy ghehouden ende ghereputeert sullē we-
sen als saerweldighe. behouden dat sy schul-
dich sijn dach te hebben. tot des anderen da-
ghes. om wten lande vā henegouwe te tre-
ken. Mer huer ruerende goeden soude bliuē
aenden here onder wien sy woonachtich wa-
ren als voorscreuen is. En indien sy des an-
deren daechs wten lande nyet en waren als
voorscreuen is. ende hi geuangen waer. het
waer een oft meer. men soude daer af sulcke

20
l. quociens
moratoria
de p. c. i. p.
offeren.

21
I. marit. C.
de procura. g
dint op mari
tus sine iura
mēto admitt
ratur.

recht doen. als vanden misdader. oft dootsla
gher. Mer binnen eliaers dat sy also wtgeto
ghen wesen souden. mochten si wederē om
die voorszreuen sekerheide te doen.

¶ Wat een man te doen heeft vanden sa
ken sijn wijf toebehoorende.

¶ Capittel. CCC. xxxvi.
Al weten is dat de man inden saken
sijn wijf aēgaende. en vā tghene dat vā hie
ren twee coene. behoort hi te hebbē procu
racie vā sijnen wiue. en bzieuen van gracie
tūter in eysch Ic mach v seggen en choenēge
ne dat ic daer af ghesien en gehoozt hebbe vā
den wijfen. so wel int parlement als buyten
So weet dat de mā na dat hi duolcht sake of
querelen. die van sijn wijfs wegē comē dat
en mach hi niet doen dat waerdich sy. sonder
bzieuen te hebbē vā procuracie. en bzieuē vā
gracie ist in eysche. hi en sy te impugnerē. en
de niet te ontfangen. ¶ So sal ic v choe
nen tgeen dat bi exempel daer af ghebuert is

¶ Exempel.

¶ Het ghebuerte inden iare. M. ccc. lxxx. int
hof vanden parlement op seker proches diert
selue hof daer af hadde. als vā ian van vende
teresse: baeciliu vā sentclūz regens mōn here ro
che du say. daer op dat die voorszreue du say
was geoppolert tot seker executie die de vo
rescreuen ian dede doe op sommige goedē van
dē voorszreue du say. ter cause vā sijnre hupf
vrouwe op die selue oppositie tē dage dienē.
de inden voorszreue perlemēt vā sommige re
denē. tusschen welken daer o dat etuen also
gheexecuteert quame van des wijfs weghe
vande voorszreue du say so en was hi daer
toe niet ontfanclic dā bi procuracie van sijn
wijf. et. waer om. et. Die voorszreuen du say
leggende ter cōtrarie. en datter vā ghenē no
de en was des tē hebbē wāt hi here was van
sinen wiue en vā haer goedē wāt hi haer mā
was. en daer om en behoefde hi gheen procu
racie. wāt hi die wel verropen en verurēdē
mochte. Die voorszreuen vā vanderesse se
de en repliceerde dat biden op loue vāden pro
polant. hoe wel dat hi haer getrouwet hadde
ende daer af heere is als haer mā. daer om en

mach hi niet tracteren van haren erue son
haer procura. ie. Noch niet vropen en mach
buten cōsent vā haer. et Alle ghesiē. het wert
geleit bi arrest vā parlemēt. dat die voorszre
uen du say. sonder procuracie vā sijn wijf nē
en was ontfanclic. En in sulcke sake behoort
ghenomen te wesen sulcke default ende ex
ployt als den dach begheert mits costen. En
de also heb ict sien wijfen in veel houen ende
geuen default teges dat wijf die vā dachuaert
was.

¶ Te eyschen penāt twee werven
een schulde.

¶ Capittel. CCC. xxxvii.
En scult twee werven te eyschen. nae
die costume ende vāscie vāden houe
royale. die welc is dat ouerste hof in lande co
stumier. En sonclinghe dat hof vā dē parle
ment. En oock nae vrescreuen recht moerchē
weten dat so wie in rechte hem vordēte ēē scul
de twee werven te eysch. bi valt in peine qua
druple vā boeten. En also heb ict sien wijfen
int parlement en in veel and houe so mach
ic daer af choenen een exempel.

¶ Exempel.
¶ Inden houe vāden conit van vāncrōck
tot sinte quintijn. ghebuert dat gillis cou
tops dede vā dachuaertē ian vā carlier. oert
seker somme vā penningē. die welcke hi sei
de hem gheleent te hebbē Die voorszreue car
lier segghende ter contrarie. bi veel redenē so
dat enqueste daer op ghedaē en voldaē si Het
wert ghesleit dat die voorszreuen carlier be
taelt hadde tanderē ridē die voorszreue scult
n v geeplicht. en daer bi soude hi daer af quē
bliuen en ontslaghe. Dat ghedaē die procu
rue vanden conit siende den eysch ghedaē
van dē lide vā dē eyscher. dat hi tanderen ri
den. betaelt geweest hadde. Die voorszreuen
procuruer begherende teghens die voorszre
uen courtopp dach. om te beteten den quad
eysch die hi ghedaē heeft vā twee werven te
eyschen t welc is wijfel van dieste. en dat hi
des niet gedaē en mach hebbē. sonde vāual
len in peine daer toe gestelt biden recht. dat
te weten de quadruple vā dē somme bi hē ge
eyschet Mer hem is opghereten partie. dat is
te weten. die voorszreuen carliers om de scha
de hi hem ghedaē hadde sonder sake vā hē

te doen vangen bescadigen en beschamen en
de datter hem ghebetert waer Die partie ten
daghe cōpacteerden elc cōtenderende tot sijnē
eynde Alle ghesien het wert ghewesen biden
baelii van Amendops die doen ter tijt was
dat die voorszreuen courtops dat beteren sou-
de aenden coninc. vanden quadruple van-
der somme bi hem geepscht. En dat hi betere
soude tegens partie in .xx. pont vā beteringe
om dat hi hem hadde doen vangen sonder sa-
ken en inden colten vanden pactte tot deser
instancie Wan welcke sentencie die voorszre-
uen courtops appelleerde vā alte grote boete
Ende dpe voorszreuen procuruer appelleer-
de vā alte cleyne boeten Die sake vanden ap-
peel gheuentileert inden voorszreuen parle-
ment vā dē eenre sijde en vā dē ander sijde.
Het wert gheseyt wel ghe wesen en qualic ge-
appelleert biden voorszreuen courtops. ende
werde ghecondempneert inden colten ende in
den boeten vā quade appel dats te weten vā
lx. pont. en voort so wert geseit dat dpe pro-
curuer vā dē coninc qualic gheappelleert
hadde en dat dpe voorszreuen baellii hadde
wel ghe wesen getaxert en geordineert. etc.
Item desghelics ghebuertet bij arrest vā
parlement. tegens een gheheten alemāt vā
caruin wonende inder castelerie van rōllele
verdachuert ter cause van een schult twee
werf gheepscht te hebben. gelic alst ghebleue
was bi bonnisse. Die voorszreuen alemāt
wert ghecondempneert ten verfoerbe van-
den procuruer vanden quadruple vā dē som-
me bi hem gheepscht biden gouuerneur vā dē
baellii van rōllele. Die voorszreuen alemāt
appelleerde int parlement dpe sake wert ghe-
uentileert vā dē eenre sijde en vā dē ander
Ende alle ghesien. het wert gheseyt by arrest
wel ghewesen bidē voorszreue gouuerneur.
en qualic geappelleert bidē voorszreue appel-
lant en werde ghecondempneert inden boeten
vā quade appel. dats te weten in .lx. pōt vā
boeten. etc. En also heb ick dat sien wilen tus-
scē veel persone. so dz daer aē geē twifel en is
Te messaken penningen die hē betaelt sijn
Dat bescreuen recht wil en bewijst dat de

gene die messlaect tghelt dat hē eēs gegeue ge-
weest sal hebbē. en daer na bi partie aduerse
betuycht wesen. dattet hē gegeue geweest is.
dat hi gecōdēneert sy tghelt wed te geue al-
so betuycht dat hē gegeue geweest is. En daer
toe dat hi gecōdēneert sy teghē iusticie dub-
belt En hi is die differentie vanden quadru-
ple daer hi in behoort ghecondēneert te wesen.
die een scult anderwerf eyscht die eēs betael
geweest is. wāt alsdā behoort hi te dualle in
quadruple. etc. ¶ Wan pennin-

20
Mre. p. q. p. p.
am scriptura
C. de no in in
ria. p.

ghen gheselt in eens anders handen.
¶ Maer so wie eyscht weder te hebben ghele-
gestelt in eens anders handē. het si bi be waer-
nis oft assignacie het sy bi deposit oft bi leeni-
ge. en die selue dat ontkent. hi dualt in qua-
druple. ¶ Wan sculde te ontkennen
die met sijnre hant ghescreuen is.

¶ So doet hi mede die de schult messlaect die
men hē eyscht daer af hy gescreuen soude heb-
ben cedulle met sijn hant. ten eynde van des
weder te geuen e van kennisse

Te executeren om schulde eens betaelt ant. sup. en

¶ Item so wie vā dē neemt vā pemat voer
andere. dat is so wie met sijnre executeert om
schulde. daer hi tanderē rīde af betaelt geweest
is. hi dualt in boete vā quadruple. Nochtā
wil dat bescreuen recht. dat so wie eer die lief-
cōtestacie oft noch voordē turgē gedaē hi be-
kent betaelt geweest te hebbē. hi veruult in
den boeten de quadruple.

¶ Wan pe māt te bedwingen te copen sijn
houdinghe oft erue met cracht oft m3 brese.

¶ Dat bescreuen recht seyt. dat indien daer pe-
mant sy die bi cracht oft vrese vāder doot be-
dwinget eenen anderen te vercopē sijn hou-
dinghe erue oft goet. Ende die vercoper bin-
nen den iaer hem daer af beclaecht aē dē rech-
ter die daer af bekennen mach. Of die rech-
ter beueelt den copet. dat hi die sake wed ghe-
uet alsoe ghecocht. Ende indien de voorszre-
uen copet des nyet en doet ten ghebode vā dē
rechter. en dat dpe voorszreuen vercoper vā
node is aenden rechter weder te keeren. Dpe
voorszreuen copet valt inden boeten de qua-
druple vā so veel als de sake werdich is.

C
L. a per vi. C
de hys q. vi
metus ca. 16

¶ Te messaken eenich mesdaet.

¶ Noch wil dat bescreuen recht dat soe wyte
L. cōtra neg a
te. C. de l. ac
messacteenighen mesdaet bi hem gheperpe
treert en die procuruer vā officie dat beruicht
tegens den ghenen diet messact. dat die mes
laker dat betert dubbelt.

¶ Of so
wie besluyt die beesten van anderen. soe dat
hi die laet steruen vā honger oft van doot. dz
de ghene die des doet dat beteren salteghens
den ghenen die de beesten toebehoyende sijn.
mz te helste meer dā die beeste werdich warē

¶ Hoe dat nyemant hem behoort te
setten in successie van yemant sonb benefi
cie vā inuentorie mēten recht ghedaen.

¶ Capittel. CCC. xxiij.

D Et ghebuert een sulcke sake voorde
baelliu van Amendops op dat rechte
van te treden in die successie van anderē sonb
beneficie vā inuentorie gedaen niet recht In
den welckē niemāt hem en is sculdich te sette
noch te steken bi crachte van testamēt. noch
and lasten. daermen schuldich is rekeninghe
te doen in eenighet tijt. ten sy in pericule vā
boeten int eynde wed te geuen alsulcke waer
de vande goeden alst vmaect was. dz die do
de hadde in sinen leuenden lūe. Esdaer af
soude die ghemeyne mare geloest moghē we
sen.

¶ So wil ic vdaer af choenen een ex
empel. dat ick hebbe sijn wilsen inden houe
topale. en cōfirmeren bi arrest vā parlemēte

¶ Een exempel op sulcke sake.

¶ Een ioncfrouwe weduwe gebleuen eysce
de rekeninghe te hebben vande goede geble
uen vā haren man. die door was in ynghelāt
Ende sy dede clachte vordē baelliu vā ver
mendops tegens die executuers die haer voer
screuen mā in ynghelant gemaect hadde. die
herwaerts ouer gecomen waren als cooplu
den Want haer man was coopmā inden ge
selschap vanden executuers die niet hē gereyft
waren. &c. Die voorscreuen executuers cōpa
teerden ten houe teghens die voorscreue. we
duwe naden eysch ghedaen vande goede vā
den voorscreuen ouerlede die sy estimateerden
en plesen tot grote somme. segghende dat die
comanchap soe veel waerdich was dat haer

man wech ghedragen hadde ten dage dat hy
ghereyft was. Ende biden testament daer sy
af hadde copie. hi hadde hemlieden gheset al
le haer goeden in handen. &c. Die voorscreue
executoers bekenden te wesen testamēters.
ten versoecke ende begheerte vanden assien
gen. en hadden ghedaen na haer beste weten
scap die testament. om liefden van tghet dat
sy in hem geuonden hadden. mer ander reke
ninghe en wisten sy daer af niet te geue. wāt
sy en waten niet in plecke aldaer si die vā
cie wisten. en en kenden nyemāt aldaer indē
lande om te doen sulcke solempniteit. &c.
Die voorscreuen weduwe seyde. na dat sy te
stamentoers bekende te wesen. en hadde dye
selue aengenomen. Ende desgelijcs genomē
en gheapprehendeert de goeden vande selue
voorscreue defunct oft assienighen. si waren
sculdich rekeninghe te doen. tot die estimacie
vanden voorscreuen goede daer die ghemey
ne mare af was datse waerdich warē. die ha
ren man wech gedragen hadde. ten dage dat
hi sijn goeden gheladen hadde om daer mede
in ynghelant te reysen. Daer si af gebode he
uet informacie te doen byden teghen woordē
ghen die daer bi gheweest hadden. Welke co
manscappen tot dien dage sy estimateerde tot
ter waerde van drie hondt pont. oft daer om
trent segghende dat si daer toe ontfanclickē
was. en dat si vā also veel wel soude doe be
wāsinghe. &c. Alle gesie het wert geset bi sen
tencien vanden voorscreuen baelliu. dat die
voorscreuen weduwe vanden voorscreuen
defunct. ontfanclick was tot haren propoest
ende haer was dach beteykent te choenen de
waerde vāden voorscreuen goeden soe wel
bi mare als anders en tghet dat haer man
mochte hebben ten daghe van sijnen ouer
liden. Van welcke sentencie gheappelleert
wert vanden seluen executuers inden hooue
vanden parlement. Die sake behoortlic gere
licueert. en die proces ghesien biden selue ho
ue. en gehoozt alle tghene dat die partiē wou
den seggen ende proposerē. Het wert gheset
bi arrest dattet wel gewesen was bide voer
screuen baelliu. en qualic grappelleert biden

voorszcreuen executoers. en si werde gecōdēp
neert inden boeten vā quade appēel en indē
colten die taxacie ghereserueert.

¶ Item desgelijcs heb ict sien seggen en wij-
sen indē houe vādē parlement o den bisschop
van chartres tegens een vā sinen ouerste die
ghetreden was indē goede vā een ander ooc
sijn subiect. daer af dpe successie toebehoorde
den voorszcreuen bisschop. ter cause van sijn
waerlike heerlicheyt. En daer o so seide hi en
manhineerde die sonb beneficē vā inuēto-
re en van rechte aldaer inne ghetreden was
en hadde gheapprehendeert oft aenghenomē
die voorszcreuen goede vādē voorszcreuen de-
funct oft assuighen. en dat hi schuldich was
ontfangen te wesen te choenen dpe mare vā
dē goede die de voorszcreue dode hadde ten da-
ge vā sijn ouerlidē en d3 hi hē oer vā also veel
schuldich was goede rekeninge te gheuen. die
selue die dat also hadde aenghenomē. Diet aē-
genomē hadde seggēde ter contrarie. ende dat
hēt als erfgenaem en successoer ghedaē had-
de sonb dat hē daer af vā node was te makē
inuētozie. ten waer dat hem beliefde. Die te
dene is. daer o dat hi gherechte erfgenaem is.
en bidē redenen daer die dode erft den leuēdij-
gen. hem toebehoort dat erft en successie vādē
doden. Waer o vā sijn selfs saken vā gheenē
node en was inuētozie te doen. Die voor-
screuen bisschop seggende ter contrarie en hoe
wel dat aen witachtige erfgenamē als kind.
oft kinderen suster oft brueder. daer af gheen
gheschil en soude mogen noch behoort te spru-
ten en die sonb twāfel behoren erfgenaem te
wesen niet en behoort te doe inuētozie. ac
Nochtans aē erfgenaē laterale en die incoēt
in twifel. so schuldich te doen inuētozie. Vāt
indient sijn ands dedē d3 soude hē herē tot pre-
iudicie en behoort te wesen onsoffissant in-
getreden in successie. en na dat aē hē niet toe-
en behoort die rechte erfnisse noch successie of
successoer oft sake hebbēde. is ontfanclick in
formieren vādē goede vādē dode. Alle gesien
het wert geseit bi arrest vādē parlemēt. d3 de
voorszcreuen bisschop ontfangē soude werden
te choenē die waerde vādē goede vādē dode

CC xxiij

die hi hadde ten dage vā sinē ouerlidē. en dat
beneficē vā inuētozie daer behoort te ghe-
schie. en gedaē te wesen. En also moechdi des
weisen en staē in allen successien. Vāt nae
datter wedleggē wesen soude. het soude gro-
te perikel wesen daer inne te tredē het si bi erf-
nisse oft bi crachte vā testamēt sonb beneficē
vā recht en inuētozie. gheliker wijs als hier
bouen gheleit is. ac.

¶ Vanden iniurien die gheschieden en ghe-
sept werden deen aen dander.

¶ Capittel. CCC. xxxij.

Da wil ic segghen en choenen tgeent
dat ic gesie hebbe vādē iniuriē die gheschē en
geseit werdē deen aē danb. So weet d3 iniu-
rie is te segghē en te proposerē infame oft lee-
licheit. en in mare oft woordē tot enige perso-
nen. en daer af hi in liue oft goede omindere
mach werdē vāt na tbescreuē recht. niemāt
en behoort te wesen. als daer mē doet oft doe
sal. oft seggē enige iniurie. ten si tot sinē elgē
persone. ac. So moechdi wetē. dat oft u wen
dient oft u wē eygē oft u wē kinderē oft u wē
wiue gedaē oft geseit eenige iniurie. ghi hebe
dubbelde actie vā iniurie. dats te wetē aē v
om dattet isē vādē voorszcreuē en v toebeho-
rende indē saken bouē gescreeuē en aē v. daer
om dattet is dijn dienaer. dijn eygē. dijn kind
oft dijn wijf. ac. En also wel voor v als voer
een vanden voorszcreuē. so moechdi doen en
intēptere episch naō sake en die personē. **A**
Itē en oft gebuerde d3 yemāt hiete de ene ā-
deren goeckelaer loghenaer. oft rabaut. ende
dier ghelōcke woordē die welck eē mā waer
van goede eerbarē leuen en n3 en waer ver-
maere vā sulcker state. So weet d3 hi sake en
actie hebbē soude vā iniurie. en mach begerē
gebeterē te wesen. en te integre vā eerlike en
behoortlijcke beteringhe. Ende dat dpe ghene
die dat gheleit heeft en niet betuygē en mach
dat welsēpt en weder inhelt voor mannen
vanden houe. en int openbaer. en indpen hy
des byet te betuygen en waer te maken. ende
hi alvā daer af veruiele soe veel vallen daer
inne meer beteringhen ende colten. Ende oft
hi dat betuyghde ende hi gheen sake en heuet

de iniurē.
l. 9.

des te seggen. so is hi te blameren en te besta
mē wāt niemant en is gebōden een ander te
scandalizeren sonb sake oft inter rest. En oft
hi sake heeft. hi sal daer af ontslaghen wesen
na dat hijt betuyghen can.

Iniurie te seggen aenden rechter.

Die bescreuen recht en ghehenger niet dat
men seyt den rechter oft sijnen officiers enige
iniurie en sonbtinghe in haren dienste doen-
de. oft dat meer is so langhe als sy aen hē dpe
cleederen vāb officie vā haren heren ghege
uen wāt dat en machmē noch en behoortmē
niet te ignozeren oft die rechters oft die tēpke
nen van officien.

Van iniurie bi haesticheyt.

Noch wil dat bescreuen recht. dat iniurie
bi haesticheyt en heeten moede oft gramscap.
sonderlinghe nae dattet iaer gheleden waer
daer des gheseyt ge weest hadde. nper en sou-
de bekeert werden tot preiudicie vādē voor-
screuen segghet indien hi aldan segghen wil
dattet hem leet is. en dat hijt met heeten moe-
de gheseyt heeft. Wāt van des te doen dpe ex-
cusacie b. hooft te cesserē ter cōtrarie. en daer
om seggen die sommighe dat na dat iaer ge-
leden. nae die iniurie gheseyt behoort die ac-
tie te cesserē tē si dament onderhouden wil
Dats te segghen die iniurie gheseyt. want als
dan soude die iniurie vernieuwen ende des
ghelijcs die actie.

Dat actie van iniurie is arbitrale.

Item ghi moecht weten dat die actie van
iniurie is arbitrarie en niet ordinarie. Vane
na die personen si sijn edel oft onedel so moet
men hem reguleren ende na die saken. ende
daer na ordineren. Ende dese actie mach be-
lept wesen so wel in persone als bi procuruer
Dat also ghedaen sy ghehouden inden waer-
liken houen. So mach ic daer af choenen een
exempel.

Exempel.
Het gebuerde dz indē iaer. m. ccc. en. lxxv
was gebinght in plemēt. bi meester iā dapli-
as aduocāt vādē conic. op somige burghers
vā dornic aēdē welckē dpe procuruer vāden
conic impoſeerde. en aēsiēde geseit te hebben
enige woordē iniuriōse. vā enigen herē van

dērade vādē conic. En daer d maecte seer gro-
te cōclusie. **D**ie voorscreue burgers seggē
de ter cōtrarie. en dat hoe wel sonb preiudicie
per daer af ge weest hadde. dz niet en was. soe
haddē si daer na gegetē en gedōckē te samē.
sonb reproetse oft dmanige daer af noch son-
der enige mēcie. gelijc als niet gesciet. En oft
per daer af ge weest hadde dz niet en is. het es
en soude wesen als gelede en gheexpirere.

En dat meer was so was dz iaer prescript en
gelede. dat hi seyde: dat geseit ghe weest te heb-
bē bi hētiēdē sonb dat opt dair af ge weest had-
de gescit noch nreumare. Waer d bi dat be-
screuen recht dat sculdich was te bliuen son-
der sake en sonb actie te hebben. noch daer op
te doen dat ontsancliken was. ac. sonbtinge
dat oft per daer af ge weest hadde dat en is n
soe hadde des ge weest bi haesticheit oft bi hee-
ten moede. en bi grāscap. twelck n en wille
ondboude dpe voorscreue burghers. iniurie
gedaē noch geseit. Waer dme. ac. Die partye
seggē de ter contrarie. ac. Alle ghelijc het wete
geseit bi arrest. dat die voorscreuen burghers
bliuen soude quijt en geabsolueert vāb im-
peticie en eysche vādē voorscreue procuruer.

Van atroche iniurie.

Daer om dat ic indē capittel precedēt niet
geroert noch geseit en hebbe vā atroche iniu-
rie. so wil ic v choenē en seggē watter is. Soe
weet dat atroche iniurie is. wāneer men seie
scāde oft iniurie tot sinē vād oft tot sinē moe-
der. oft sinē heere oft sinē volcke. en officiers.
en die sijn cleedige gecleet hebbe. en die vādē
gerecht oft vādē stede daermē woonachtich
is. aen sijn prelaet oft aen sijn pastoor. Ende
na opinie van sommigē aen sijn meester. En
in deser forme is atroche iniurie ghehietē. en
is meere en swaerliker te corrigerē. vā aē d
der personen. **E**n noch wil dz bescre-
uen recht. dat oft iniurie diffamatorie geseit
is oft ghedaen aen sinen sersgant na sommi-
ghe opinien dat is atroche iniurie.

Een exempel van iniurie.

Item bi exempel wil ick v choenē
waer beteringhe stadt neemt op iniurie ge-
seyt tot andere.

l. iij. co. ti.

C. ru. dicta. l.
atroci.

I. nō pūctij
co. ti.

Declaratio
vāba sui na-
ma iniuriōse
plumū aio
iniuriādi. p.
lata nūqtra
rū pber v h
actio āno tol-
liē. l. nō cō-
uicij d alleg.
cū iniuriāu
actio annuo
tpe pūpca sit

Inst. de iur.
ri. p. actor

C. ru. sup. di.
l. dominum
pro atroci

Het gebuerde in dē iare. M. ccc. lxxvi. dat een ridder nā des nachts herberge in eē herberghe ter capelle. bi sinte dāns in vranerijck. efi int scherpen des anderen daechs. soe seide hi datmen hē ind seluer herberghe yet hadde ghesloten. efi maecte daer af groot gheuaert. Die waert vand seluer herberge. d hē te d we ten vā deser scande. setrede hē te recht tot sin te dpongs. Efi dede d dachuaerde den voorszcreuen ridder. die welcke hem liet cōtumacieren. bi vier defaulten. efi so dat gesiē de voorszcreuen defaulten efi die goede gracie efi same vanden seluen eerbaren waert efi herberghe. die voorszcreuen ridder was ghecondempneert tegens den voorszcreuen waert in tach tich ponden van boeten. efi inden costen. Die ridder hoorde daer af tjdinghe efi heeft gheseynt te appelleren bi een procuruer van deser sentencien int parlement. Die sake gedinghet. het werde gesept wel ghenesen efi qualic geappelleert. Efi die voorszcreue ridder wezt gecōdempneert indē boete vā quadruple d is te weten inden boeten vā. lx. pont.

Hoe dat die heeten behoren te tracteren haer ondsaten bi gebreke vā rentē onbetaelt

Capittel. CCLxi.

Het gebuert die wil dat sommighe sijn in ghebreke die renten te betalen. dpe de erue sculdich sijn die sy houdē. daer af si die wil bliuen in veel achterstallen. tegens haer creanchiers. Efi oft gebuert dat questie daer af spru tet. So wees dat ter behoort ghetraect te wesen. efi het blijft als actie reele. efi gelijc de pro pere renten nāe dat aldaer afgeen gheloften noch rekeningen gemaect geweest en hadde. Ende dat betuycht so wel dat bescreuen recht. als die regule van d bescreuen recht die seit. **A**ls biden stijle vanden waerlike hou uen. betuycht biden houe vāden parlement.

Een exempel daer af.

Het ghebuerde inden parlement. Indē iare. M. ccc. efi. xcviij. dat mijn here dovgemont op die tjt ridder van vranerijc dede verdach waerden int parlement den priort van prio ter ende seide dat die selue priort gecocht had de seker renten die gillis van cocherel voor.

tshts ghehouden hadde. van welcke rentē mē hem was in ghebreke van somigen terminē ende iaren van betalinghe totter sommē vā dze hondert pont oft daer omrenten. waer om hi maecte cōclusie. dat ghesien die bziene vā den coop efi die titels vāden seluen ridder hē wert bedwongen te betalen die voorszcreuen achterstallen doende eplsch vanden coltē. **Ac.** Efi vand syde vandē voorszcreue priort wets ghedinghet ten eynde van declinatorie. ende dede doen inibicio bi sijn ordinatie als clerck segghende dat die sake efi eplche die de voorszcreuen ridder dede was puer personele. ende sonblinghe pecuniare. efi een somme ghe appricieert tot seker somme van ghelde. dpe hi in sinen eplch gheappricieert hadde. tot eē somme vā ghelde. efi daer om en was hi niet aldaer sculdich te sozzetē noch te bliuen. **mer** was sculdich wed gestelt ende ghesent te wesen voorszijn ordinatie. Die voorszcreuen rid der seggende ter contrarie efi dat aldaer bliu uen soude die sake efi kennisse vand sake. aē gesiē dat oft hi eplch gedaē hadde geappri cteert vā pecune. daer om en soudet niet bliuē die sake soude sijn puer reele. wāt die somme quam ende daelde weder vanden grondeli ke ende erlike renten. sonder dat dpe voorszcreuen achterstallen pe geatermineert noch wtghestelt gheweest sijn. bi contract noch by rekeninghe noch anders. Anders dan datse also van termijnen tot termijnen verſchenē sijn. ende ghebreckelijck gheweest te betalen. **V**aer omme met redene behorende ghetra cteert ende belept te wesen als dpe propre ter mine vanden renten onbetaelt telcke repse. **f**loch dpe ghehengenisse dpe ghedaen ghe weest is vanden termijnen die een op dandē re en mach hem niet preiudicieren. **V**āt om die voorszleden termijnen so en mach noch en behoort veruolcht te wesen realijcken ende met fact. Daer om is behoortlijck dat die sake behoort te bliuen inden waerlijken houe. en de niet inden gheesteliken houe. **D**pe voorszcreuen priort segghende ter contrarie als bo uen. ende dat nā dazet was termijne efi iare gheleden. ende sonderlinghe dat behoort te

20
Mortuus
naturā legē
in pncipalis

wesen pure actie personele en niet reele. wāt die terminen appreciez maecten rekeninghe van hem seluē. En ten was vā ghenē noode rekenighe oft ander contract. Alle gesien het wert gesept bi arrest vā parlement. dat die sake als reele bliuen soude int parlement. ende die voorszreuen priet soude procederen in dē sake. op peremptoie als tot realiteit toebehoede. Ende werden die costen ghereferueert.

Custume vā castelerie vā rōssle.

Item nae die custume vā castelerie vā rōssle. weet dat oft enige here duolcht sijn tē tier bi gebreke vā onbetaelde renten. ende hi hem setten wil in boeten dē sake vā renten onbetaelt. weet dat die rentier sal mogen en be- hooft te wesen gheloeft in sijnē leuen de lque vā een rente alleene en niet meer die hi assic- meren sal bi sinen eede betaelt te hebbē. En- de vāden anderen renten moermē thoene be- talinghe indien daer ghesil oft questie af wa- re. en hi mach hē duolghen vā sijn renten te hebbē. bi beclachte. en bi dagen te bewarē. ge- lye alst gheseyt en ghehoert is in and ghele- ke rubriken geteykent int eerste boec bide ge- tale van. L. xi. Daert alsoe seyt. dat die heere mach betrecken tot sijnre tafel en demayne. dat erue van sinen onblaten en daer dme sal ic mi lide in desen teghen woordigen capittel metten costen en metten costumen lokalen die dair inne behozen be waert te wesen.

Want bi veel costumē lokalen. oft die rente- nier bozcht oft verbept sijn renten meer dan. iij. iaren. oft die rente is tot een termijne oft is set tot meer terminen en daer meer sijn dā. iij. termijnen te betalen. so en mach hi daer af niet intempteren noch eyliche doen dan van drie iaren. En nyet meer rechts en valt daer op. ghelikez wās als die costumieren segghen dat die sculdenaer is quijt om die drie renten te betalē. en niet meer en behoert daer af rech- te ghedaen te wesen. En daer dē so rest d wael- heyt vā langer te beyden. En noch na opinie vā somigen vāden drien rentē soude die scul- denaer vāden eenen geloeft wesen bi sijnen eede eens binē sijnē leuen en nē meer. en son- dinghe bider custume van rōssle.

Vanden ghenen die yemant quetsen oft iniurieren na datter payse precedente ghe- maect waer. **C**apittel. L. L. xi.

Quetsen oft te iniurieren yemant na dat die payse gemaect gewest hadde. **W**il ic dē thoenen een exempel.

Het gebuerde datter in smēdops orloghe was tusscē een ridder en ioncker. en so dē rid- der wert biden ioncker geiniurieert. en daer na wachtte hem die ioncker. dat die ridder hē niet en mochte op hē wreken. en daer om be- dachte dat hi pays maken soude aenden iō- ker hopende dat na die pays gemaect die iō- ker hem niet meer wachten en soude. en dat hi aennemen soude nyeuwe ghesil op hē en hi hem wreken soude. en alsoe wert die pays gemaect. en die ridder drack metten iōcker. En tē daer na. die ridder gemoetede den iōcker en liep op hem so dat hi hem ouer doot liet. Bre ioncker wed gekeert in ghesontheyt hi duol- ghede teghens dē voorszreue ridder en dede hē dachuaerde int parlemēt. so wel tegens dē procuruer vādē conic als tegens hē. En bi in- formacie precedente ten dage dienēde int par- lemēt. daer op die iōcker proposeerde sijn say- te. en hoe dē dē te wreken sinen toornē. die rid- der pays gemaect hadde gegeten en gebzōnc- ken met hē als valsche. gelike alst daer na ge- blickē is. wāt blus daer na die ridder hadde hē sonder sake dlypēt. en op gelopē en gequest dē hi hē dōo doot liet. En dat bide quetsinghe die iōcker gebleue was inutile vādē. ij. oghē. Welcke sake argher was. dā opten payse in gebzōkē en meer dā ingebzōkē. Begerēde dē gecōsidereert oft gemerct die sake sulc en so le- lic alst was. die waerch daer af gewetē soude wesen bi pres extra ordinarie. en als die ma- terie begeert mē recht en redene. Die waerch gewetē het si bi ordinarie oft extra ordinarie. dat hy gecorrigēert en gecōdēpneert als van payse gebzōkē oft also. &c. En dē partie tē eprī- de ciuile. indiē dair gheē crisme gheuondē en waer dat hi gecōdēpneert soude wesen i boe- ten profitelic ende eerlick. na goetdunckē vā den houe. &c. Die voorszreuen ridder seggen- de ter contrarie. ende dat oft daer payse ghe-

Eru. dic. l. 1. §
1. 1. 1.

de ende dattet van haerder syden ghecomen
waer. alsdan valt daer remedie den p[ro]fite
recouuereren. Maer indien h[et] wiste dat et
w[ist] toebehoorde. alsdā en valt daer ghe[et] re-
medie. **A** Maer in sommige plec-
ken costumier isset ter contrarie.

Sed h[et] e[st] text?
in l. 1. §
de. 1. 1. 1.
di. indeb. ubi
m[is]t repetit
q[ui] potuit in
coru. velliano
als q[uo]d soluit

Wā bozchtochte die eē w[ist] doet bi simpelheit
Item noch wil dat bescreuen rech. d. te ha-
ten te comen die debilitet vanden vrouwe
dat ghedaen sy inder maniere hier na volge
de. wāt gel[ic] als gheseyt is. dattet w[ist] mach
betrecken die bozchtochte die sy gedaen sou.
De hebben tot andere. weet dat bi bozchtoch-
te om andere sonder sake als dootscreuen is
niet wetende hoe dat recht hem te bate mach
comen. daer inne si mochte repeteren tghet
dat sy alsoe betaet soude hebben bi haer sim-
pelhede. ende daer af soude si werden getelie
ueert est te baten ghecomen. **ac.**

Eru. di. l. 1. §
rique. et. l. 1. §
minis.

Dat gheen vrouwen h[et] niet en moghē
obliegeren om andere dat waerdich sy.

Eru. dicta. l.
quis.

Generalic moechdi weten dat eē vrouwe
haer niet binden en mach d[er] een and[er] dattet
houden mach. indien sy haer d[er] weten wil. tē
waer dat tegens haer gheuonden waer: dat
sy daer aen profijt hadde oft dattet gedaē wa-
re bi coop oft subtile argheist. om een and[er] te
bedriegghen. oft dat sy ghelt name d[er] des te doe
want indien dat betuycht waer alsdā en sou-
de sy niet gheholpen wesen. noch en soude d[er]
recht de vellien die hem lieden te betalē coēt:
en soude hem niet waerdich wesen. **L**

Eru. dic. l. 1. §
vrou. p[ro] mari-
to. 1. 1. mulie-
rem.

Een w[ist] voo[er] een ander te betalē sō.
der bozchtochte.

Eue. vrou. p[ro]
marit. v[er] ma-
rit? p[ro] v[er]
re. l. frustra
dubitas.

Noch so seyt dat recht dat oft een w[ist] be-
taelde voo[er] yemant anders. en somme van
penninghen bi haren properen wille sonder
bozchtochte. weet dat si daer inne niet ghehol-
pen en soude wesen. **D**

Van hem te obligeren oft verbindē ter
bede van eenighe vrouwe.

Eru. dict. a. l.
ob maritor.

Item bi stercker redene wil dat recht noch
behulpich sō en de vrouwe te baten comē
in haer saken. want oft ghebuerde dattz w[ist]
yemant bidt dat hi hem voo[er] haer verbindet
ende hi des doet. nyet wetende hoe die vrou-

we beholpen is in haer bozchtochte. est daer
na hem wil betrecken van dier bozchtochte.
biden rechte vander vrouwe voo[er] wyen hy
des ghedaen heeft. weet dat also als die vrou-
we daer inne mach voo[er]sien ende te batē ge-
comen wesen. ende gheuyt van bozchtoch-
te. soe behoort oec te wesen den ghenen dier
voo[er] haer doet van d[er] bozchtochte die hy voer
haer ghedaen heuet. **E**

Hoe dat die vrouwen niet en beho[er]t te
w[es]en bedwongen om haren man.

Capittel. CCC. xliij.
Vesien hoe dat w[ist] beschermt is bi
den rechte de vellien. Soe volcht daer nae te
sien ende te thoenen. hoe dat sy niet en beho-
ren te wesen bedwongen om hare mā. noch
oec die mannen voo[er] die vrouwen noch d[er]
vaders voo[er] haren kinderen. Daer af seyt l. 3
bescreuen recht dattet w[ist] niet ghehoude est
is vanden coop die haer man ghedaē sal heb-
ben in sinen tiden. ten sy bi alse. dattet w[ist]
daer toe gheobligeert ende geactordeert sy in
teghen woordicheyt sloch daer toe te atwoet
den en behoort sy bedwongen te wesen bi ge-
nen rechtens. **f**

Dat die man niet en mach verbuerē ee-
nighe saken comende van sinen wive.

Item bi veel stercker reden seyt d[er] bescre-
uen recht. dat hoe wel dae de man bi sō mel-
daet ghecondempneert wert in boeten in con-
fiscacien van goeden. niet te min en soude h[et]
niet moghen verbueren tghent dat h[et] van
sō w[ist] weghen coemt. oft ten minsten na
opinie van sommighe duerende dat leuē vā
hem. Ende nae opinie van sommighe hy en
mach niet verbueren. ende oft tgheduerende
cleuen van haren man verbuert mach wer-
den soe soude dat w[ist] daer op moeten hebbē
haer leuen ende onderhoudenisse nae hare
state ende nae s[on]mogen vanden goeden vāt
haer sōde comēde. Ende hoe wel dat d[er] p[ro]-
curuer vanden here gheheuen ende aen hem
betoghen hadde die selue goeden bi confisca-
cie ende anders. oft dat w[ist] begheert daer af
gheremedieert te wesen. so behoort sy des we-
der te hebben. **G**

E Dat de goeden vande man niet en sijn
begrepen om die mesdaet vander vrouwen
Ende noch moechdi weten dat die goede
vanden man niet en mogen sijn begrepen o
die mesdaet vander vrouwe.

**¶ Dat die vad om die fapte vā linen so-
ne niet en behoort te wesen bedinghet.**

Item bi dit recht moechdi weten. dat dye vader om die fapre van lijnen fone en mach

noch en behoort te wesen bedinghet. hoe wil
dat hi noch sy inder moechdie van sinen va-
der. ten sy bi also dat die vader hem heeft ghe-
sacifiert. want om ander delict en is niemāt
daer aen ghehouden Ende bi stercker redenē
moechdy weten. dat die vader noch mi daer
aen ghehouden is wanneer sijn sone wt sijn
nen handen is. ende wt sijner macht te waer
bi also dat die vad bi hem houdende waer ee-
nighe penningen den sone toebehozende. Al

Item oft ghebuerte dat de sone hadde enige digniteyt bi sijn veruolge. en de daer inne de de eenighe sake die leelic oft verdomelic ware. weet dat dyt vab daer aen niet gehouden en is. **B** **I**tem de vab te mesdoen hebbende digniteyt. **I**tem bi ghelike rede.

nen die lone en mach noch en behoppt te we-
sen bedinghet om die officie oft digniteyt vā
den vader. £

**Hoe datmen hem mach betrecken aen-
den schulden van sinen schuldenaer.**

De Capittel. CCL. xliij.
 Mer na so volcht te sien hoe datmē hē
 mach berrecken aenden sculden vā sinē scul
 denaer. So weet dat oft pēmant boecht is of
 administratoer van pēmant. na dat hy nyet
 en ontfanghet van sinen meester. Weet dat
 aen hem noch specialic aen sinen sculdenaer
 so en mach hem niemant berrecken o de scul
 de vanden weese oft van sijn ander meester
 diele in bewaernisse heeft. D

¶ Gheobligert oft verböden te wesen aē dē ghenen die daer ghecondempneert is.

Dhi moecht weten dat oft ghebuert dz ve-
mant een and sculdich is. bi obligacie oft by
condempnacie op hem ghegeuen. ende by n3

en heeft om aen te verthalen. mer men is heft
sculdich eenighe schulden. weet dat dye ma-
niere van hem te betrecken aen sijn schulde-
naers is dese. alsoe wel bi bescreuen rechte als
bi reden en rustume rebelijke. Jerst is te weet
dat oft de sculdenaer heeft enige roetende goe-
den daer men hem aen betrecken mach. Ten
iersten so moet men betrecken aen die rueten-
de goeden. indien hi daer eenige heeft en indi-
en hi gheen en heeft aen sinen erue indien hi
eenighe heeft ende dye scopen en exploitierē
En of bes niet. aenden sculden diemen hem
sculdich is. en die schuldenaer doen verdach-
uarden te houē. ende die bedwingen te be-
talen: de welcke die bi bedwanghe dat mogē
en behouē te betalen. Ende daer af byue ne-
men. mids hueren creditoer betalende. Ende
oft die principael sculdenaer gheen roetende
goeden en heeft noch erue noch schulden. die
men hem sculdich is. als dan mach men spre-
ken ende verthalen an sijn lijf bi detencie vā
gheuanghenisse ende anders niet. ten waer-
dat hi daer toe verbonden waer t of detencie
vanden lichaem. want als dan valter deten-
cie van lichaem

**Omme schulden de fisc, dat is vand' he
te daermen onb' woonachtich is.**

Item by die recht moechdi weten . als dat om die schulde vanden heren daermen onder woonachtich is. mogen ghenomē wesen eff gheexecuteert dye schulde diemen den schuldenaer sculdich is. ten waer bi also dat de schuldenaer vanden sculdenaer dye selue schulde mellaert oft lochent. of onthent want als dā soudemen die moeten betrugghen Ende dye reden waer om is dese. dat de sculdenaer vā den schuldenaer aenden silt. niet gheobligeret. noch verbonden en is. Noch isser een ander recht die seyt. dat eermē bedwingē mach den sculdenaer vanden sculdenaer. d3 moet wesen indien dat die schuldenaer gheen goeden en hadde. diemen wiste te binden. f

Hoe die erfghenamen sijn ghehoudē of niet ghehouden vander mes daet van huere pdecessors oft doozuaders.

Capitol. L.L.C. 110.

30
C. ne fili? p
pa. I pē pro fi
lio. l. neq; ex
eius filij.

C. ru. dic. 1. A
fali? famili
as.

C. ru. di. l. ne
s nris. et. l.
pris nomme

¶. qñ filij de
pua? Debya
debito'is hñe
cōueni. po. l.
ppr es alie
uum.

C.l.i.üj.ru.8
Lä in causa.

C. ru. dñ. l.ñ
debitu; non
inficiat. et. l.
nō p? ad eos

O hi moecht weten dat de erfghenamen en is gehouden vā sinē vooruader. tē si bi also dat sijn vooruad daer om in houe be togen geweest hadde en d'z liciſcōtēſſacie daer af ghedaen waer voor sijn doot. Noch die erf genamē noch die naecomelingen na de doot en sijn daer aen niet gehoudē noch aen hē en behoort men te betrecken noch te eyschē. Mer oft ghebinghe oft plepte daer af begonnē wa re. en liciſcōtēſſacie ghedaē binnen dē leuen den liue vanden delinquant. Veet dat d'ye erfnamen en naecomelingen ghehouden sijn tē an woorden en te procedrē in d' saecke. als hueren vooruad. en dat gewijl de te betalen. na dat de erfnamen hem erfnamen gemaect hadden. hem daer op te roepen te apprehēde ven. of te laten die erementen.

¶ Van crime de lese maieste.

Nochtrans willen die wijle en beschreuen recht dat so wie misdoot en sondiche teghens crime de lese maieste. hoe wel dat die deliquā te door sp. aen sijn goedē is daer om te keren. en aen sijn erfnamen. Hoe wel dat binnen dē leuendē liue vanden delinquant geen proces daer af begonnen en waer.

¶ Van denonciacie vā nieuwen werck en vanden interdīt oft twijl die daer af ge schien mach. ¶ Capittel. CCC. xlvi.

An denonciacie vā npeu wē werck. ke. en vādē interdīt oft twijl die daer af gheschiet. mach ick v thoene bi tghene dat hier na volcht. So weet dat denōciacie van npeu wen werck heeft stadt so gheringhe als pemāt maect oft doet maken npeu werck in preiudicie van ander. De ghene die voelt dat tet is in sijn preiudicie. machet vbiēdē en de noncierē dat niet te doe makē vā hē seluen en en behoefte geen gracie vādē rechter. noch cōmissie noch sergāt d' des te doen. Soe weet dat denonciacie vā npeu wen wercke mach ghedaen worden bi d'ze wegē en manieren. Dats te weten die eerste manier bi cause en de redene naturele. gelijc als pemāt maect en beghint npeu werck daer ic op seggen wil te wesen op mijn erue. ic mach hē dat denoncie ren en laten weten. af te laten bi cause en te.

den van rechte grondelle. ac Item dāder ma nier is bi cause en redē openbaer. gelijc als bē den hert van een plecke oft vā een stede vbiē den is te maken enige saken opten erue van der stede. En pemāt daer bouen maect eenich npeu. wert op de selue die mi hinderlic is. Ich mach hē vbiēdē en denoncierē te tēſſeren de sen npeu wen werck bi sake en reden vander ghemeynte. Item die derde maniere is bi cau se en redē de interposite. gelijc als pemāt be cregen herfe seruāge op eens ands erue. ende de ghene dier schuldich is maerken wil npeu. wert. tot preiudicie vanden seluen. Ic sal v thoonen ende wisen bi exempel.

¶ Een exempel daer af.

Ic heb hupſinghe leggende naelt een and welcke is van sulcher condicien dat ic n3 op getimmert en mach worden hogher. om mi te benemen mijn licht. en oftmen die op tim mēren wil. ick mach dat vbiēden bi denōcia cie vā npeu wen werck bi sake en redene vā interposite. So weet dat dese denonciacie is van sulcher cōdicie ende van sulcher effecte. so gheringe als de ghene die hē voelt ghelijc als vooſcreuen is gehindert. en dat wort ge ware so mach hi comē op de plecke daer men maect ende beghint dit npeu werck. en seggē hemliedē die hi aldaer vinden sal. het sp dat si vanden volcke sijn vanden ghenē die des doet maken oft niet. Ende behoort also te seg ghen aenden werclieden ende assilens. Dye daer gheuonden sullen wordē. ghi maect al hier npeu werck in mijn preiudicie. Ic laet v weten. dat ghi aſlaet te maken ende defisterē gheheelick ende van tghene dat ghi daer aff ghemaect sult hebben. ick make protestacie. datter sp ontmaect ende gherepareert. en dat tet ghebeterē sp soe verē als trechte goetdū ken dat behozen sal. Ende behoort de gheene dier denonciert te hebben eenen steen in sijn hant. ende werpen die inden nieu wē werck. in ghetuyghe van al sulche denōciacie al loe ghedaen tot sulcken dage. ende dattet ge daen sp in ghedenckenisse van assilens. Ende ten is geen doen anders te denunciere aē den ghene die dat npeu werck laet maken ten

20
C. ex delict.
defecto i qm
tur et in qm
here conueni
ant. l. i.

Itē it ad hoc
alij casus i q
b? renetur q
vide in g. d. i
l. fi. ff. ad. l. i. u
li. maieste.

So dat hi daer tegen woordich en si Ende wel moghent die werclieden hem leggen. indiet hem beliet. wāt indient daer na daer aē yet ghemocht waer. dat waer gheattempteert. ende soude wesen in peyne ende boeten de at temptas efi vā mē daet. Mer moet dit werre gheheelic gheresseert wesen ter tijt toe dat die ghene die dat werre doet maken. doet vōdach- uerdē den ghenen diet belet vooz den rech- te. Te wetene waer omme hi ghedaen heuet sulcke npeuwe denunciacie. ¶ Efi sal de ghene die dat werck doet maken in deser saken eyscher wesen. ende de ghene diet ver- byet posselloer van sijnre denunciacie twelc ke is grote digniteyt int proces. Efi alsdā die ghene diet verbyet als vweret efi posselloer. sal sustinieren efi onderhouden van denficia- cie. efi wat saken die hi heeft vā des te doen Mer na sommige. het is vā node dat dese de nunciacie ghedaen sy binnens tsaers. dz die voozscien werr begonnen is. Efi die sake gheselt te houe den proces daer af behoort ge- daen te sijn binnen drie maenden. ten eynde dattet ghemaect ende volmaect sy. indiet be- hoort ghemaect te wesen. oft des npe. efi dat die proces niet en mach ghemaect efi voleint wesen binnen dese drie maenden oft de gene die dat npeuwe werre maect begheert leggen de. dat die proces is schijnende langhe te due- ren. ende also dat werr dat van node efi pro- fitelic is. soude moghen te npe te gaen. efi alle tghene dat begonnen is. dat hi dat mits seker- borghe volmaken mach. Vwet dat die rech- ter mach daer toe voozlien. dattet werck vol- maect mach worden. mits geuende souffissā te cautie. indien dat hi ongheljc hadde vā al- le af te doen dat hi ghemaect soude hebbē. efi weder setten inden iersten behoozliken state efi weder geuen efi restitueren den gene dyet verbyet. die costen scaden efi interresten. met- ten boeten van npeuwen wercke. bi hem be- gonnen ende ghemaect ende oeck anders en machet noch en behoozret ghedaen te wesen. So weet dat dese denunciacie is van sulker crachte datse in allen npeuwen werke mach- stad nemen. wtghelept in seruage van we-

ghen ende paden. die daer bi comen. wāt als- dan moctmen hem betrecken aenden rechte- vanden weghen oft bi beclachte van npeu- wiche. die welcke daelt vanden rechte vā denunciacie vā npeuwe wercke. ende en ge- breekt. noch en celseert hoe wel dat dat npeu- we werre dat also ghemaect wort toebehoor- de weest. furiose oft wlandighe. efi dattet vā ghenen noode en waer. dattet werre celseerde efi dat den weest. furiose oft wlandighe hent gheen eyscher en maect ende datmē dede. dat sy ghesundeert waren. om die eyschers te we- sen tegens den ghene diet verbyet. Vāt ghe- ljc als voozscit is. dyt ghene dyet verbyet es- verweret efi posselloer ind sake na bescreuē recht. ¶ Die manier een iachte

te maken. die welcke sake gheeft te vvolgen

C. li. vij. ru.
de oper. no.
denuncia. li.

¶ Capittel. CCC. xlvij.
Et is ghenoech gheecustumiert nae- vblancie van waerliken houen. te makē een- forme efi iachte tot ghesichte. dyt sake heeft te- veruolghen een gheuangen oft mēdab. nae- dat hi gheuonden efi aengheleit soude wesen onder die iusticie vā daer dz hi veruolcht son- de wesen. hoe wel dat hi liep ond ander heere ende iusticie. Vwet dat oft hi aldan gelaethe efi veruolcht wort promptement bidden offi- cieren vanden here daer af efi onder wie dat hi op geheuen ende aenghelept soude hebben gheweest. Die selue officieren moghent vvol- ghen met goede exployt. so dat sijt gheuondē- sullen hebbē. ende vangen ende arrestere on- der ander iusticie oft heerlicheit efi dat weder- hebbē bi oerloue efi consent vanden heere of- rechter. onder wien dattet gheuonden soude wesen. Ende oft ghebuerde dat biden sergāt ende officier vanden heeren onder wien dat- tet gheuonden worde. ierst gearrestert wort nae dattet int veruolch waer sulck als voo- screuen is. dat die custumieren hieten. hette vvolch. soe sijn die veruolghers sculdich wē- te hebben ende die gheuanghen behoort hem- lieden weder ghegeuen te wesen. indyē dat sijt begheeren. hoe wel dat die veruolgers ver- lozen hadden die ghesichte oft niet. oft dat sy die hant daer an niet gheset en hadde. want

het is wel te verstaen dat die hant is daer op gheset als om teghen woordicheit des melsda des. men hem duolcht met heete veruolghen. Itē also moecht ghi weten vā een gheuange die die ontgaē is vā dō vāghenisse. die duolghet soude wesen vāden officiērs ond wpen hi ontgaē is. Item also suldi noch weten vā een gebannen die nadē van ghesien waert op die heerlicheyt vā sinen here daer hi af gebānen is. indien hi veruolcht waer bōden officiērs vā dō heerlicheyt. daer hi af gebannen waert. wāt alle dye saken voorscreuen sijn te verstaen. saken vā tegen woordigē mel daer inden saeken voorscreuen.

¶ Exempel daer af.

¶ Het ghebuerde dat een gheheten lodewijc demuyseur int iær. M. ccc. lxxx. ghebannen was vander stede vā doornic. Also gebannen wesen. hi quā opter vrihede vā dō voerscreuen stede en wōt gesien vanden serganten. die welcke siepen om hem te vanghē soe langhe dat sy hē volchden ind heerlicheit des conincs apur. en daer vingē si hem en hebbē ghebrocht inder stede vā doornic. Daer na gebuerde dat die baecilii vā tournesie dye baecilii royale is. dō die vanghighe die op sijn baeciliiuscap gedaen geweest hadde. begheerde aenden prouoest en ghesworen vā dō seluer stede gherepareert te wesen dō den coninc vā dō ghinghe dye ghedaen geweest hadde in sijn baeciliiuscap. en daer af hi beroeft geweest hadde son dō reden. Die voorscreuen prouoest ende gesworen seggē ter cōtrarie. en dat hy nō beroeft geweest en hadde bi eniger maniere. Want bi hueren sergant die voorscreuē loyset gheiaecht en duolcht geweest hadde met ghesichte en met heeten duolghen vā huer vrihede tot daer toe. aldaer hi geuange geweest hadde bi huer serganten. en al in tegen woordicheit des melsdaets. gheiaecht vā huer iuredictie daer af hi was en is gebānē bi sijn mel daer. Waer omme aenghesien dattet was bi heete iachte oft duolghen. daer en behoorde geen reparacie. De voorscreuen baecilii seggen de ter cōtrarie. en dat hoe wel dat si hem veruolcht en gheiaecht hadden vander vriheyt

na dat si hem geuangen en gearresteert hadden vā dō vriheyt. en in and iuredictie vā daer so en waren sy hem niet schuldich te betrecken. son dō die wete en licentie vā dō recht ond wien sy hem geuondē hadde. en son dō te begheeren also te mogen dō. Die voorscreuen prouoest en gesworen replicerden. en seggē de ter cōtrarie. en dat bi oerloue vanden propolant. wāt hoe wel dat bidē properen volcke en serganten der seluer baeciliiuscap geuangen en geuonden geweest hadde. na dattet des geweest soude hebbē bi heete iachte oft duolghen vā dō serganten vā dō stede en met ghesichte. so soudemēt met reden hē wed ghenen. waer om. &c. Op die ghesill en so wōt gheacordeert tusschen den partijen voerscreuē. dō die materie soude wōdē begeert optērade vā parijs. Die sake gheeposeert aenden rade. dat is te weten mijn heere des marrez meester peeter die goutsmit meester iā pō paincourt. en meester eustasse vanden stene. wōde gheradē dat hoe wel dat dye sergantē vā dō stede duolchdē den mel daer met heete iacht oft duolghen. het was behoort na dat sy hem geuondē hadde ond and iuredictie. dat si hem ghehoudē en bewaert hadden. ter tige toe dat biden here ond wien des gedaen ende geuondē was en dat zijt bi sijn wete wed gebrocht hadden. wāt also soudemēt berouē alle herē. dō te seggē. wi hebbēt gedaē mō hēte iachte. ergo. &c. En soude ten ierste de here alsoe beroeft wōdē son dō kennis vā sake dō seer harde sake waer aēdē iusticier. En daer dō wōde gedelibereert bidē rade dat dye sergantē wel mochten hem geuangen hebbē op die heerlicheyt vā dō conic. mer si en behoorden niet vā daer te betrecken. son dō die licēcie vanden baecilii royale. die dat hē schuldich was wed te geuen.

¶ Een ander gelike exempel

¶ Item te sach en and exempel indē houe vanden conic tot mare in tournesie. op die tijt gouuerneur mijn here tristan vā dō bossche. Het gebuerde dat en coopmā quā dingē sōde sake en merterie vā een mercenier vā doornic. ende in des dingēde. heeft gestolē en sōde laken en heftet ghesien ond sinen māt en daer

mede is die dief wech ghegaen en qua tot oꝝchies een stede ghelegen vier milen van doꝝnic. So geringe als de mercenier wort gewaer vand' dieſte. hi dede hē ſuolgē bidē ſerganten vādē conic. die aldt in heete ſuolghē hē veruolchdē. En die dief gaēde noch ſijn weghē hē vādē ind' voorscreuē stede vā oꝝchies. En aldaer d' dattet was onb' blaenderen deden sy hem vangen en arresteren metter dief te op hem wesende. begerēde d' gecōsiderēre dat sij met heete iachte ſuolcht hebbē. dattz hē wed' gegeuē en in hādē geſet soude wesen: om weder te bꝛengen ter plaetse. daer hy dꝛe dieſte gedaē heeft. daer af hi ſuolcht was mꝛ heete iacht. Die officieren vā oꝝchies warē te ſulterende oft wepgherende hē wed' te gheuē legghen. dat sy ierst die hant daer aē geſet hadden. en hoe wel dat dꝛe ſerganten royalē dat seide. so en hadden si niet die handen daer op gheset. en wel machet sijn. dat sy dickēt daer af vlozen haddē die ghesichte op die wech vā doꝝnic tot oꝝchies waer om dattet nꝛen was so heete iacht met gelichte gecōtinuērt ſuolgende met roep. so en sijn sy des niet ſculdich wed' te hebbē. De procuruer vandē coninck legghēde ter cōtrarie. en dat des genoeg was en was waerdich beſtellinge. mits dat d' ſuolcht was met heete iachte en ſuolge. en d' of die ghesichte daer af vlozen ghewēst hade so was des gewēst bi hagen oft boſſcagē. en niet vā d'choeuen of af te laten te veruolgen ende die ſayte was ghedaen onder den conic inde iurisdictione van tournes. daer af dat hy veruolcht was. Waer om d' hi ſculdich was weder gegeuen te sijn. Die sake ghecomen in den rade tot rōſſele. die welc is reſort vander voorscreuen pleche van oꝝchies. Het worde gheseyt dat die voorscreuen gheuangen behoorde weder gegeuen te sijn ende hē worde weder ghebrocht inder gheuangenisse van den coninc tot doꝝnic. en biden baciliu royalē worde ghewesen gehangen te sijn om dꝛe voorscreuen dieſte en ghepercutēre aendē ge recht oft galghe tot mare.

¶ Een and' exempel in sulcken sake.

¶ Een dief worde geſaecht van iolaing met

heete veruolghē en met ghesichte. hi spranc inder ſchelt. en heeft ouer gheswommen tot inder heerlicheyt van blangue de welcke toe behoort den herte van ligne die hi hōut in hoghe iusticie van moztagne. ende bi sijn ſergāten worde hi gheuangen ende ghetoeft. Hoe wel dat die ſerganten vanden coninc hē veruolchde met heeten iacht ende ſuolge. en mꝛ ghesichte roepende ende legghende int luyde hōut den dief. Ende als den dief altoe getoeft was die ſerganten en de ghene die volchden quamen ter ſont setten die hant aenden gheuangen. Dat volcke en officiers vā ligne ter cause vand' voorscreuen pleche vā blangue leggende ter cōtrarie en dat si hē ierst ghesien hadden. Het wort geſeyt bi deliberatie tot parſe. dat na dattet volc vandē conic oft vanden herte. onb' wien ghegeuen gewēst soude hebbē met heete iachte en met ghesichte. en al tijt ſuolcht met roepen. ondhoudēde d' hem ſculdich was te bliuen die gheuangen en die kennis vander voorscreuen sake.

¶ Vanden ghenen die leenen hulpe ende biſtant in cas van delict aē en meldad doen

Capittel. CCC. xiij

O Hy moecht en sijn ſchuldich te wetē. d' in cas van delict doen oft leenen eenigen biſtant aenden meldader ende delinquant es also veel waerdich als hantdadighe. So sach ic daer af comen op deser maniere. Het ghebuerde dat een pooꝛter vā doꝝnich ghesil hadde en questie teghens een and' persone vand' stede vā ſinte amāt. welc is vier milen van doꝝnic. En so dat die voorscreuē burger vā doꝝnich hē opſette bi hē en sijn vꝛēden cōplices in deser sake te gaē halen inder voorscreuen stede van ſinte amant den burger aldaer. welc was sijn vꝛant. Daer af gebuerde dat om aldaer te gaen die voorscreuē van doꝝnic. d' te stercker te wesen. hi leēde an sommige vā sinen vꝛindē aen een knecht en aen vand' paerden. En als hi gecomē was ind' stede vā ſinte amāt. hi dede inuasis en al ſault op sijn vꝛant. en bespranc sijn huys eschende dat buer. en daer waren sommighe ghequest vander eenre syde en vand' ander.

da agētes et
ſentientes
part pꝛa pꝛu
nuntur.

Dat gedaen die procuruer vādē coninc hem daer af informeerde op die partijen vā dē eenre sōde efi vā dē and. efi so veel dat daer d̄ d̄ hi gheuonden heeft. dat b̄ sommige aenden voozseyden vā doornic ghedaē gheweest had de cōmutacie int ghene dat si hem geleēt had den paerden efi knechten. Die knechte worden v̄dachuaert soe worden oec die meesters die des gheleent hadden. teghens den procuruer vanden coninc: efi teghens die partie. hoe wel dat d̄re meesters datt n̄yet gheweest en hadden dā om die hulpe efi b̄stant d̄re sū daer toe ghedaen haddē. Die v̄dachuaerde daer op proposerde alibi. efi dat sy knechten noch paerden gheleent en haddē bi geēre manieren. noch dat sy wisten. wat hi in meynighe hadde te doen de ghene die z̄t geleēt hadden. efi daer toe worden sy ontfangen. Ende daer om dattet geuondē wort dat sy niet gheleent en haddē paerden noch oec knechten. sy worden gheabsolueert vā dē impericie en de eysch vā den procuruer vanden coninc efi vā dē partie. Mer indien dat die wīse seiden dat sy n̄yet betwiche en hadden huer alibi. sy hadden geweest te condempneren als hantdadighe bider leringe. diemē hē aenleide ge dā te hebbē aēdē voozscruē delinquant. ac

¶ Wat mē behoefte te doen d̄ renuoy te eyschen.

U Capittel. LXX. xlij. De renuoy vanden houe te eyschen. moechdi weten dat men behoefte d̄re saecken dars te legghē rechter aē wien dat tenuoy ge eysche wort efi diē doē mach. rechter oft here oft persone vooz hem. d̄re sū subiect eyschet weder te hebbē de welke sulcke iusticie heeft als d̄ te kennen vā dē sake. daer die subiecte af is gheoccupeert indient sy vā dē ouersten vā dē ghene die dat renuoy eyschet. Efi eest vooz rechter oft here gebuert. alldā mach h̄e eyschen tot allen eynde. Efi dat derde popnt is dat de here subiect begeret aen sinē here d̄ renuoy Vāt naēdē custumierē die ghemille in een vā desen d̄re popntē. daer en soude ge ne renuoy toebehozen. wāt oft de subiect d̄re geoccupeert is. n̄ en hadde sinē heere d̄re begheerde. nēmermeer ten begheerte vādē on

late en soude dat tenuoy ghesce. wāt hi soude wesen sōd rechter. dat die rede n̄ en ghehenger. dat querelle sōd rechter sy noch oec de here en heeft gheen sake te renuoyer ten si dat hi daer af verlocht wort. Daer af schōtet. dat alle die d̄re popnten daer behoeflich sū. oft ands ten soude niet behooflic gedaere sū. Nochtans willen enige seggen d̄ die here wel eyschē mach renuoy sōd dat sū onlate des begheert. Vātet seer hardt waer. oft de subiect niet begeret en woude als d̄ hi soude mogē doē preiudicie aē sūnē here. als hē te benemē sū kennis sōd scule. noch hē altoe te benemē sū iuredictie Soe sal ic v daer af thoē eē exēpel.

¶ Eē exēpel datt af.

¶ Het gebuerde indē iare. M. ccc. lxxxv. dat die procuruer vā onse vrouwe gashups te doornic. eyschede seker ghiste gemaect dē voerscreuen gashups. bi wilen philips w̄part in sū leuēde liue ghegeuē. Efi dede daer d̄ v̄dachuaerde vooz dē gouuernoer d̄ voozscruē uē stede vā doornic. d̄re weduwe vā den sōn vādē voozscruē philips tē eynde die giste te gertigē De procuruer vādē stede d̄ d̄ die voerscreuen weduwe ondsate was vādē puoest efi gesworen d̄ seluer stede. begerde te hebbē dat renuoy vooz dē puoest efi gesworen d̄re procuruer vādē voozscruē gashuse. legghē de ter cōtrarie. efi dattet was cas ghepreuilegiert daer af aēdē coninc. de welke heeft de preuēcie vā den testamēt. behoort die kennis toe te hozen Efi ten anderen die voozscruē weduwe begerdes niet d̄ nootlic efi behooflic was te doē efi te hebbē Die procuruer vādē steden legghende dat vā dē kennis vādē testamēt die puoest efi gesworen sū in possessie. efi ten anderen. ten is niet bekēt vā rē testamēt te kennē vā een lap oft ghiste wāt hē en is n̄ dā gesce si vādē crachtē vādē testamēt. oft houden sal oft niet. dat die clercken hieren de viribus testamēt. datt of mogelike is. dat die coninc die kennis hebbē soude. indien mē ierst daer aen betrect. maer dese querelle en is niet vā d̄ ghiste vā lap diemē beuēgen wil bidē testamēt. waer d̄. ac. Efi oft d̄re voozscruen weduwe d̄re welke is subiect

onb dē voorszcreuē prouoest en ghesworen bi
huer simpelhedē n3 en begeert gerenouoert
te wesen. d3 en behoort n3 te p̄iudicierē aen
dē voorszcreuē prouoest en gheswōrē. d3 daer ō
huer iusticie gheindt sal wesen. indē welken
geen gebiet vā rechte gheuōdē en is. &c. Alle
ghesien het worde gheseyt biden gouuerneur
dat daer af gheē renuoy ghedaē en soude sijn
vlādē p̄ocruer vāder stede so wort daer op
geappelleert int plemēt Die sake aldaer geco
mē. het wort geseit bi arrest. datter qualic ghe
appelleert geweest hadt bidē prouoest en ghe
sworen vāb stede. en wel gewesen bidē voer
screuen gouuerneur. het worde geseit qualic
gheappelleert daer ō datmē vādē testamētē
mē hē ierst betreckē mach aendē conic Jte d3
die here souuerāē epscē mach d3 renuoy van
sijn subiect. sonb d3 die heere vā wiē die onb
sake hout bi middel des epscher. soe sal ic daer
af choenen eē exēpel. ¶ Exēpel daer op:

¶ Het gebuerde indē iare .mccc.lxxix. d3 eē
burger vā doornic dede eē and dachuaerdē
voordē baciliu vā dmedops. ter cause vā se
ker rentē vā cozen. dair af die ppoteque daert
op dleker was lach in dmedops onb dē bis
cop vā doornic tot we3. De burger verdach
uaert hi was houdēde dese ppoteque vā eē he
re subiect bi middel. en in souueraniteyt vā
den biscop als ouerste. en oec begeerde hi aen
dē voorszcreuen biscop dat hēt hē begerē sou
de Dat renuoy geesicht in recht die eerste ep
scher daer toe dwerde seggēde. dat die solēp
niteit die cotten renuoy behoort en was n3
bewaert in deser partie Wāt de here vā wiē
diesake cōtenciose ghoudē was. n3 en epsch
te renuoy. waer ō. &c. Die partie seggēst ter cō
trarie. en dat hi eē heere hadde. als sijn souue
raen oft ouerste here. ende dat oft de here mid
dele hem niet en woude porten. daer om en
soudet niet bliuē. dat na datter een heere en
de onbsake was die d3 renuoy eischer. daer d3
wel bewaert was die elō vā renuoy te epscē
Alle gesien. het wort gewesen bidē voorszcre
uen baciliu. dat die voorszcreuen biscop beho
rede te hebben renuoy vāb sake vāb side
vanden epscher. Wozde daer af geappelleert

int parlemente die sake vanden appeel ghe
hoort int voorszcreuen parlemēt. Het worde
geseit qualic gheappelleert en wel ghesien
en worde de voorszcreuē epscher gecōdēpnēers
inde costen en boetē van quaden appeel.

¶ Datter geē rēuoi toe en behoort in iij sake

¶ Het is te weten dat hij d3ie maniere n3 en
behoort renuoi in sake hoe wel dat de here en
subiect dat begeerdē dats te wetē dat oft den
subiect geuāgē waer in tegē woordicheit des
melsdaets. daer af geen renuoy en behoort oft
dat de subiect dōdden waer hij āt woode. in
kenuē oft dēkennē. oft gelouēde te antwoor
den. oft accepterende trecht bi peremptorie.
mer op declinatioe niet. en daer af geen ren
uoy toe en behoort Of dat die sake sulke wa
re als datter begeerde cas van resort. oft sake
daer af dat de rechter dyet begheerde n3 et en
mochte die kennis hebben. aldan soe en be
hoort aldaer gheen renuoy.

¶ Van hem te dbinden bi antwoordē int
waerliken houen heb ic gesien een sulckē exē
pel in toecomende saken.

¶ Exēpel.

¶ Het ghebuerde dat een gehiet dardōpert.
dede dachuaerdē vordē gouernoer vā do
nic een burger gheheten n3cole vā hornut ō
lekeren epsche pecuniele die hi hem epschede.
Die partye comparantē in houe vander side
vander epscher Wozde den epsch open gedaē
voor rechte. ende gecōcludeert ten eynde vā
betalinghe. Vāder side vanden verwerer
worde begheerde. dat hoe wel dat hij niet en
wiste wat epsche hy hem doen woude of mē
de te doen. dat hy dach hebben mochte daer
op te wederkeren. ende ratt vāder side vā
den voorszcreuen epscher. Wozde gheaccor
deert den dach tot .xxiij. daghen om te ant
woorden ende voort te gaen alst redene we
sen soude Dye voorszcreuen de hornut accor
deert simpelich ende lichelich den .xxiij
daghen. Ende dye voorszcreuen de hor
nut quam verghefscapt metten procuroer
vander voorszcreuen stede van doornic. daer
of dat hi subiect was. ende begheerde dat ren
uoy. &c. Die voorszcreuē dardōpert daer tegē

seyde seggende dat daer geen tenuop en be-
hoorde. wāt alreede was die voorscreuen de
hoornut vōdden bi antwoorde want hē dach
voor hē geaccepteert hadde. &c. Die voerscre-
uen procuruer seggende dat oft hi dach geac-
cepteert hadde dat en was geen bāde noch li-
tiscōtestacie in dē sake. Mer ten was n3 dan dē
te antwoorden. dan alst redelic wesen soude
est het was redene wēd te hebbē dat tenuop.
est die kennis vā dē sake. est dat sulc āt woer-
de niet en was vōbāde. die hem vōsteken sou-
de vā sijn declinacōzie diemen vā reches we-
gē hem sculdich was. Est dattet seer scarp en-
de vzeēde sake waer. also geuangen te wese
est gebonden met lichte woorden Waer d. &c.
Op de register soe worde gheleit est gewesen
dat daer af geen tenuop gedaen en soude we-
sen. mer soude die sake aen hem bliuē est aen
sijn kennis. aengesien dat dye voorscreuē de
hoornut dach hadde te antwoorden bij sijn cō-
sent vā dē sijn vanden voorscreuen procu-
ruer vā dē stede worde daer af gheappelleert
int parlement. de sake gheuenleert vā dēt
eente sijden ende vā dēt ander. het wort ghe-
sept bi arrest vā dēt parlement. dattet wel
gewesen was bidē voorscreuen gouuernur
est qualic geappelleert bij dē voorscreuē pro-
curuer Est worde die voorscreuen stede gecō-
dempneert inde boeten est inden costen. ende
die taxacie ghereserueert Est dese quetelle ne-
met son der twisfel in dē saken aldaer den eisse
open ghedaē is gheueest biden epscher. ende
de verwerer daer op dach gheaccepteert ende
ghenome heeft te antwoorde op andere dagē
subsequent.

¶ Vā dē restitucie interine.

¶ Capittel. CCC. li.

Van restitucie interine moecht ghi we-
ten dattet gheschiet bi vier manieren vā sa-
ken. dat is te verstaen dattet is in saken vā
wesen. gheliker wijs als dat customieren be-
tuggen als daer gheuonden waer. dat sijn be-
zoghen sijn est ghelijc als die rubrike sept en-
de declareert vā dē wesen inden ierslē boec
ghetepkent biden getale vā. CCC. x. vij.

¶ Die tweede maniere is in allen saken vā
wtlandigen. oft vanden ghenen die in eeni-

ghen anderen landen sijn. anders dan daer
si woonachtich sijn. daer dat gheuondē wort
dat si bi huer wtlandicheyt bedroggen soude
wesen. Gheliker wijs als daer af gheseyt en-
de verclaert is inder rubrike ende in dē capit-
tel vā dē wtlandighen. t welcke is inden
eersten boec. ende is ghetepkent biden geta-
le vā twee hondert selthien.

¶ Die derde maniere is in allen saken ende
vercopinghen. tusschen wat personen dat-
tet sy. nae dat daer in deceptie oft bedroch be-
uonden is geliker wijs als in dye rubrike vā
die vercopinghe breebet mencie ende decla-
racie daer af ghemaect is inden iersten boec
ghetepkent biden ghetale vā. CCC. xli.

¶ Ende mits desen ouermits cortheyt sal ic
mi liden. Vā dē in dē voorscreuen rubrike
is daer ghenoech ghetraecteert ende mēcie ge-
maect. nae datmen in waerlike houē dat be-
hoest.

¶ Item vā saken ghedaen ten
ghebode vā ander. vanden welcke getrac-
teert is in dē capittel ghetepkent biden ghe-
tale vā twee hondert. lxxj.

¶ Soe wil ick breebet spreken. vā ic gedaē
hebbe Ende wēd om weet dat oft ghi betacle
hebt eenighe penningē bi custume vā bozch-
tochte. daer in ghi verbonden sijn ten gebode
vā andere oft begeerte vā andere voor wiē
ghi bozche sijn. Vēet dat ghij actie hebt te re-
couueren tghene dat ghi dair af betacle sulc
hebben opten ghene boz. wiē ghi des betacle
hebt bi actie vā ghebode. t welc ghedaen is
daer bi dat hi op d begheerde die bozchtochte
te doen.

¶ Vā dē procuruer vā pēmantte doet
eenighe costen.

¶ Ghi moecht weten dat oft de procuruer
vā pēmant doet eenighe costen oft d3 hij vā
den sijnē leent exerciterende die sachte vā pro-
curatie voor sijnē meester. hi heeft actie vā ge-
bode te recouueren de costē. de welke hi daer
d gedaē sal hebbē optē gene vā wiē hi procu-
ruer is. hoe wel nochtā d3 hi die quetelē ver-
liest d sijnē meester. tē si bi also dattet claetlic
blijct. dat die procuruer gecōmmitteert heeft al
sulche vice oft negligēcie. oft sulche quaetheit

¶ Comanda. l.
cū ex causa

oft sulcke corruptie dat bi alte grote simpelhe
de of ignorancie de procuruer gelat hadde. Bli
sen. dat goede recht van sinen meester. wāt
alsdā en soude de voorszreue procuruer daer
geen verhalen hebben. Mer hi soude dat moe
ten beteren tegens sinen meester. en soude ge
houden wesen vande costen. schade en inier
resten.

Borghe te stellen voor
and sonb begheerte vanden gene daer hi bor
ghe voor wort.

Item en noch van gebode van borcht
te moechdi weten en staen. dat oft ghebuert
de dat remāt tegen woordich waer. daer mē
epichte een and sōnen vrient een somme vā
ghelde. ende dat de ghene wien mē des epich
te niet wel reet en waer des te geuen en te be
talen terstont. ende de ghene die daer alsoe te
ghen woordich waer dat ghelofde te gheuen
ende te betalen voorden sculdnaer en bleue
daer voor borghe wt vrientscap ende hoesc
heyt. om dien te houden wt scade ende schā
de. ende daer nae den ghene. die also dz ghele
ghegheuen ende betaelt sal hebben bi gracie
te borchtchte. woude weder hebben vande
ghene voor wien dat hi des betaelt ende ghe
geuen hadde. tghene. welke hi also voor hē
betaelt sal hebbē. ende hi seyde dat hēt by sō
nen wille betaelt hadde. sonder dat hi hē des
ghebeden. ende begheert oft gheloeft heeft we
der te gheuen. &c. Den anderen soude segghē
ende antwoorden. Ic hebbe des gedaē
wt vrientscap ende hoescap. ende om v vā
scade ende scande te bescutten. Bi of ghi des
niet gheloeft en hebt weder te betalen of te ge
uen. nochtans so hebbe ic des voor v betaelt
ende ghegheuen. om dat ghi daer voer gheen
schade oft scande en soudt hebben. ende also
ben ick daer om borghe voor v ghe worden.

In uwer teghen woordicheyt. en voor v. ende
in uwen name sonder dat ghē daer teghens
gheseyt hebt. maer v des was al swijghende
behaghele. ende het genoechde v wel. weet
dat die borghe dewelcke die des alsoe ghedaē
heeft. actie heuet van ghebode te recouueren
tghene dat hy daer af betaelt ende ghegheuen
heeft opten ghenen voor wpen hy des gedaē

heeft. niet teghenstaende dat hi hem des nyet
verlocht en heuet.

Te leenen oft te betalen voor een and
bi vrieuen aen hē ghesonden en ghecomen.

Ende oft ghebuerde dat remant ghele leet
oft betaelt biden ghebode dye een ander hem
doet. bi vrieuen die hi hem gheseyt heeft. seg
ghende. Ick bidde v dat ghy mi leenen wilt
dese. A. hondert ponden. die welke die ic hē
sculdich ben. Weet dat de ghene die also leet
ende betaelt dat ghele biden vrieue die hē ghe
sonden is. heeft dubbelde actie van ghebode
teghens den ghene die hem den brief ghesent
heeft. om weder te hebbē tghen dat hi hē ge
loeft heeft tot sinen ghebode. ende teghens dē
ghene dien hi dat ghele betaelt ende ghegheue
heeft. heeft hi actie van leeninghe. welke ge
hyeten is ghebode van leeninghe.

Van leeninghe ghedaen om weesen.

Item bi actie van ghebode moechdi werē
dat soe wy is doende die saken van eenighē
weesen. ende vanden sōnen duschdelighen
leent. oft dat hi dat van remant anders ont
leent. hi is schuldich ende behoort weder te
hebben op die goeden vanden weesen.

Van een procuruer te laten ende te ge
henghen eenighe sake van sōnen meester be
schadighen.

Item biden bescreuen recht moechdy we
ten ende verstaen. dat oft dñn procuruer ghe
laten heeft dñn sake beschadighen oft arghe
ren bi sinen schulde oft bi sōntre simpelheide
ende wetens. weet dat ghi actie hebt van ge
bode teghens hem te recouueren die schade
die welke ghi daer af geleden hebt.

Te gheboden van borchtchte te tre
den oft te gaen.

Item ghy moecht weten dat de borghe dye
borghe is voor een ander. niet en mach we
reden vanden gebode des borchtchts noch
hem daer af verdrighen. so langhe dat die cre
ditoer betaelt is. Ten waer by alsoe dat hi in
der borchtchte alsoe tredet. dat hy daer af v
dragen soude wesen in sekerheyt oft tot con
dicie aenden creditoer. Ende alsoe wil
len die rechten

C. eo. l. etia si
contrariam

C. ru. dic. l. si
sue infor.

C. ru. dic. l. si
litteras eius

C. ru. dic. l. si
ubi pupilloz

C. ru. dic. l. si
p. p. quaz

C. ru. dic. l. si
p. ea p. quaz

¶ Wanden ghebode in say-
te vander comanschap.

¶ Ende oft yemant waer die een ander gelt gheeft. om seker goeden ende comanschap te copen. En het ghebuerde dat die des ontfanghen heeft. niet en volbruyct. dye ghebode hē ghedaen. Weet dat hi ghehouden is te reinte gteren die scade dye den ghenē ghehadē heeft die tghelt gaf. bñ ghebreke vā n3 volbrocht te hebbē die selue gebode. ten sy dat hi sake heeft van excusacie seer rechtaerdich en redelike.

¶ Wanden pericule dier is ten ghebo-
de vā anderen enige sake te doen. &c.

¶ Ghi moecht weten dat in geboden saken sijn twee periculen. Dats te weten. pericule die penningen te vlieden. in eens ands sake.

¶ Land is vand scade en oneere die men daer af hebben mach dye welck keert tot grote pre iudicie nader sake. wāt eens ands sake an te nemen te doen. en nyet te doen. oft qualick te doen valt in preiudicie vādē ghenē die d3 gebot daer af heeft. Maer sijn selfs sake mach men doen tot sijn selfs pericule. datt omme datmē aen niemāt en heeft rekeningē te doe.

¶ Item niet te min dat stipulacie die gheteykent is inden eersten boeck. so wel biden ghetale van. L. xxiij. als biden ghetale van. L. xxiij. aldaer ic getracteert hebbe vā den stipulacien. Mer noch wil ic daer af bree der spreken. dan ic ghedaen hebbe Ende is te weten. dattet also verstaen wesen wil die sake vā dit rechte. Dat is. dat die obligacie sonb stipulacie is naecte partie. ende daer af geen actie en spruyt. die d3aghen mach executie in terine. Maer als in obligacie. die een tottē ā- deren doet stipulacie is. dats te weten dat de ghene diet verlidet. ende diet ontfanger daer beyde teghen woordich sijn vooz den rechter. tabellion oft notarijsen oft ander gheconmit teert. te ontfangen cōtracten. gheloeften. ende vooz waerden. daer af men hem wil obligeren. en brieuen daer op hebbē. Weet d3 na bescreuen recht men moet. diet behoortlic wil doen. dat partijen daer toe tegē woordich sijn voozden ghenen diet ontfangen mach. ende dat de ghene diet hem obligiert. geloeft tgeeft.

daer hi hem vooz vbinde te betalen. indē wille vanden ghenen aē wien hi hem vbinde. oft tot seker daghe. ende dat die sake waer om d3 tet ghedaen wort verclaert ende begrepen sy ende dattet gheloeft sy te voldoen en te betalen bi trou. biden vñsten pennic. oft bi perne en dat de ghenē aen wien mē hē vbinde. daer teghen woordich sy. oft procuruer ghemachticht vooz hem. die dese obligacie ontfāct seggende also. Dat int ghene daer hi alsoe gescreuen is. ghi v obligiert tegens mi en gheloeft des te houden. En die tabellion oft notarius of de ghene die de obligacie ontfāct. behoert des also te doen ghelouen aēden ghenē die hē obligiert en vagen den ghene aen wiē men hem obligiert. oft dat hem also betieft en be- haecht. die welc behoort tant woordē pa. En daer af behoort hi brieuen te eyschen en te be- gheren. oft anders en is hi die niet sculdich te hebben Want biden recht van stipulacie die een moet seggen. ghi geloeft mi des te betalē. en vand behoort te seggen pa. oft anders sti- pulacie is onsouffisant.

¶ Wan obligacie sonder stipulacie.

¶ Capittel. L. L. li.
¶ Den verstant vādē recht obligacie sonder stipulacie is een naecte sake. ende en valt niet in sekerre actie. Ende daer om of die stipulacie is alsoe hant datter gheen stipula- cie en is. ende dat de ghene die hem obligiert daer geloeft bi trouwe ende op peyne de scul- de te betalen metten costen dyemen daer op doen soude bi ghebreke van betalinghe. en- de dat daer forme sy van stipulacie. ghelick als ghelept is inden capittel precedent Weet dat als dan cesseert stipulacie ende seker ob- ligacie. Ende eest datter niet inne en houde alle haet punten. die obligacie is te nyete. en de van gheenre waerden. ende en valt n3 in executie. Want dye gheobligiert mach hē des berouwen ende sijn wille daer af wed ke- ren. Maer als daer stipulacie is het is een se- ker saecke. ende dat ingeneriert seker acpe. Dye ander simpele obligacie. en is nyet datt naecte obligacie ende simpel woorden. dat de gene die hē obligiert mach wedroepē.

¶ C. ru. di. l. ad comparandas merces.

¶ C. li. iij. ru. d. l. in re mada ta.

¶ C. li. viij. rub. de cōtrahen. da v mittēda stipulacide. l. si cū tuaz pe- cuniam.

¶ C. li. viij. ru. dicta. l. unda pollicacione.

Dec moechdi weten dat alle stipulacīe bi wat woordē datse sijn gedaē. na datse gedaē sijn bi consent interinee vanden partiē daer tegen woordich sond deceptie. sond vrese constant. ende sulcē partiē die hē obligetē mogen sijn te houden. En en is gheen differentie vanden calē. Vāt hoe wel dat die eē blaēsch spreect. en danō walsch. nae dat die consentē daer sijn. dat is waerdich ende sal houdē son der wederoepen.

Hier na volghen die regulen vādē rech teersch. inden latjne en dan in duptsche.

Capittel. CCC. lq.

Da dat ic gheseyt hebbe mōn some rue tale. So wil ic seggen tghēent dat ic heb horen seggen onsen heren en meesters vādē regulen vā rechte. dat die clercken hietten de regulis iuris. En sijn int corte die welc ic seggē sal. also als die doctoer die settede in latjē en daer na in duptsche. tgeen dat and werc dē le ter daer op gesien en gethoent heeft. en daer o so gheringe als hi die sake hozen sal. sijn wyl heyt beuoelt die expositie daer op.

Beneficiū ecclesiasticū nō potest sine institutione canonica obtineri. Dese regule seyt. dat beneficē ecclesiastike niet en mach obrineren sonder institucie canonicque.

Possessor male fidei nullo vñq tpe prescribit. Die regule seyt. dat die posselloer van quade trou we. bi genen tjt en dcriget prescriptie.

Sine posselloze prescriptio non procedit. Sond possellie en mach prescriptie n3 ver.

Peccatū nō dimittitur nisi re crege sijn. situatue ablatū. Dese regule seyt. dat dpe sonde nyet en behoort dgeue te wordē ter tjt toe dattet voldae isae die pte vād sake geno.

Nemo ad impossibile obligatus. (men.

Niemāt en mach hem dbindē tot onmoghelike saken dat die obligacie waerdich sy.

Preuillegiū personale sequitur personam et extinguitur cum persona.

Dese regule seyt. dat die preuillegie dcrege bi persone. volcht die persone. en ddupstert en expireert die selue persone gheexpireert.

Semel malus. semp presumitur malus. Die regule seyt. ens quact gheuodē te we

sen hi is gepresumeert alche sulck te wesen.

Natū quis habere nō potest quod ipsi nō mine non est gestū. Die regule seyt. dat nyemant en behoort te hebbē die gelofte voer be haech. die niet gedaē oft gettractert en is in si.

Natū habitacionē retro trahi. (nen name et mādato non est dubium cōparari. Dese regule seyt. dat tghēent dat in minen name ghedaen is in mōnre absencie. is sculdich wordich te wesen. wāneer als ict daer na gestatijert hebbe.

Actiura partium sunt obscura. reo potius fauendum est q̄ actori. Dese regule seyt. dz wannēer die rechten vanden partiē litigians sijn obscure oft dupster. het behoort te wesen meer fauorable achdē d werc dā aē den.

In iudicijs non est personarū. (epsther. acceptio habenda.

Dese regule seyt. dattet de rechter nyet toē en behoort te hebben enige fauoer vādē per.

Ignorantia facti. non iuris excu. (tonen sat. Dese regule seyt. dat ignorancie d sonde niet en excuseert.

Cuius in ius alterius succedit. iustaz ignorancie causam censetur habere.

Dese regule seyt. dat so wānēer pemāt tre det in successien en recht van eenighen andere. het is gheseyt rechtuaerdighe sake te hebbē van ignorancie.

Odia restringi fauores cōuenit āpliarī.

Dese regule seyt. het is den rechter behoort lic te restringerē alle hatē en āplierē fauoren.

Decet cōcessum a p̄ncipe bñficiū esse māsuturum. Dese regule seyt. dattet behoort val te bliuē. die beneficē bidē prince pemāt geoc.

Induldiū a iure bñficiū nō est. (troert. alicui asserendū. Dese regule seyt. dattet tghēent dat met recht eens ghedaen is. en behoort bi nyemant ontdaen te wesen.

Non confirmatur tractu temporis qd dē iure ab initio non subsistit. Dese regule seyt. dat bi langen tjde so en behoort recht dcrege te wesen. die vādē begisel int recht n3 wel en is ghesundeert.

Nō est sine culpa. qui rei que ad se non pertinet se inamiscet.

C. li. iij. rub. de c. l. omnes stipulationes.

Folio

Dese regule seyt dat hi niet en is sonde scult die hē ondwint van saken die hē n̄z toe en be
Nullus pluribus defensioibus (horen.
vri prohibetur. **De**se regule seyt. Het en be
hoort niet v̄boden te wesen yemant om hem
te helpen van veel verweeringen en excepti
en pertinenten inder sake.

Quod semel placuit amplius displicere
non debet. **De**se regule seyt. dattet t̄gheent
dat yemant eens beliest heeft. het en sal hem
daer na niet mogē ongelieuen oft wedroepē

Non debet aliquis alteri⁹ odio p̄grauari.

Dese regule seyt. dat nyemant en behoort
te wesen om yemants anders hate ghehindt
oft verachtet.

Sine culpa nisi subsit causa nō ē aliquis
puniendus. **De**se regule seyt. dz sonde scult
en sonder schynende saken niemant en beho
ret ghecorrigeert te wesen.

Quod quis mādato iudicis facit. dolo fa
cere non videtur. cū habeat parere necesse.
Dese regule seyt. dat de ghene die enige sake
doet ten gheboden vanden rechter. het en sc̄
net niet dat h̄t doet bi fraude. aengesien dat
hi heeft te verschynen voozden rechter. ende
daer om en is hi niet schuldich dair af schade
Mora sua cuiuslibet est nocuus. (te lide

Dese regule seyt. dat verhoeven die eeni
ghe doen in haer saken van des in t̄pde nyet
te doen. keert hem tot p̄iudicie.

Quod omnestāgit ab omnibus debet ap
probati. **De**se regule seyt. dattet t̄gheent dat
een yeghelic aengaet. behoort bi eenen yeghe
lycken beturcht te wesen.

In obscuris minimum est subsequendum.
Die regule seyt. dat in duplierten saken beho
ret ghenomen te wesen die minste.

Cū quis cert⁹ est. vltari⁹ certiorari nō de
bet. **De**se regule seyt. dat so wie in een saec
ke eens verskeret is. het is gheen noot vā hē
meer te verskeren.

Ea que fiunt a iudice si ad eius officium nō
spectant. viribus non subsistunt.

Die regule seyt. dat die saken die ghedaen
werden b̄ een rechter niet aengaende s̄nre
officie en s̄n vā geēre crachte en en s̄n nyet

Scienti et cōscienti non est (te houden.
iniuria neqz dolus. **De**se regule seyt. dat
die sake niet gehouden en is vooz iniurie d̄e
gheschiet bi consent van beyde partien.

Que a iure cōi exorbitant. nequaquam ad cōi.
sequentian sunt trahēda. **De**se regule wil
legghen dat indien dattet den prince ghelieft
yemant te doen enige gracie dat h̄t wel doe
mach bi s̄nder edelheyt ende hoocheyt. datt
om en mogēt ādere niet betreckē i cōlōquēcie.

Peccati venia non datur nisi correcto.
Dese regule seyt. dat d̄e sonde niet en mach
vergeuen werden dan ghebetert.

Nō licet actori qd reo licitū non existit.

Die regule seyt. oft de eyscher eyschet enige
delay. also wel toe behoort aēdē v̄werder oft
Mutare cōsiliū. quis non potest (meer.
in alterius detrimentum. **De**se regule seyt
t̄gheent dat ghepasseertis bi sentencie ten ge
sichte en wete van partie. en behoort niet v̄
andert te s̄n sonder consent.

Generi per speciem derogatur. **Die** re
gule seyt. dattet ghemeyn recht en generale.
dat een yeghelic biden recht des volcs en b̄
den recht van natuerlike v̄rihede oft v̄crege
v̄riheden. haer derogueert dickenit bidē van
de oft obligacie daer inne eenige hem verbit
bi sinen wille oft bi s̄nre mesdaet.

Dol⁹ & fraus nemini debent p̄iudicari.
Dese regule seyt. dat bi dol noch bi barat ofte
loof heyt. en behoort niemant proficē te v̄cri.
Plus semper in se cōtinet qd est minus.

Die regule seyt. dat die maioze partien be
gript die minste deel.

Pro possessore habetur qui dolo desit pos
sidere. **De**se regule seyt dat de ghene be
hoort gehouden te wesen vooz possessore vā
der gheepschte sake. die tander tiden ghehadē
heeft. hoe wel dat h̄t bi dol wt sinē hā dē ge.

Utile pro inutile nō debet viciari (set heeft
Dese regule seyt. dat profijt biden onprofijt
ten niet en behoort te wesen viciē oft gehindt

Ex eo non debet quis fructum consequi
quod nullus existit impugnare.

Dese regule wil seggen. dat de ghene nyet
en behoort te hebben dat profijt vander sake

welcke verwojt en wedersejt die selue.

Cū quid prohibetur oīa prohibētur que sequuntur ex illo. Dese regule sejt. dʒ so wie verbiet eenige sake te doen. hi vbiert alle tgeē dat daer af mach volgen en oec aendleuen.

Pluralis locutio numero duorū est cōiecta.

Dese regule sejt. dat pluralisejt vā woor- den behoort te wesen ghecontenteert in getāle van twee.

Imputari non debet ei q̄ quē nō stat. si nō faciat qd̄ per eum fuerat faciendum.

Die regule sejt. dat aendē ghenē nʒ en behoort gheimputeert te wesen. die welck doet tgeheent dat hi wel soude doen mogen indien hi woude na hēt niet sculdich was te doe ten waer dat hem belieede.

Accessorium sequitur principale.

Dese regule sejt. dat die accessore sculdich is te volghen die principale.

Qui tacet consentire videtur.

Dese regule sejt. dʒe ghenē die swijcht het schijnt dat hy consenteert.

Is qui tacet non cōfiteatur. sed nec vtrique negare videtur. Dese regule sejt. dat de gene die swijghet dat hi niet en lȳdet. Mer het schijnt nochtans oec dat hi niet geheelike en ont-

Inspicimus in obscuris qd̄ de- (kent. rissimilius vel quod plerumq̄ fieri cōsuevit.

Dese regule sejt. dat oft wi belien in sake obscuren oft duyster saken. en twifelachtige saken. men behoort te nemen die meeste waarschighe gelikenisse en dat gewoenlike is ge- weest ghedaen te sijn.

Si quis succedit in ius alterius. eo iure quo ille vti debebat. Dese regule sejt. dʒ de ghene die welc succedeert int recht van eenē anderen. hē en mach niet meer oft vorder dā die gene en mochte doe hijnnoch in sinē leuēde

Presumitur ignorantia ubi (lque was sciencia non probatur. Dese regule sejt. dʒ de ghene ghehouden is voorsimpel en igno- rant die welck niet en is van sinē versien.

Locupletari non debet quis eni alteri iac- tura. Dese regule sejt. dat nyemans en behoort te riken. van eens anders schade.

In penis benignior ē interpretatio faciēda.

Inden pinen te wesen die ald beste oft hep- lichste wech is aldaer te kiezen.

Actus legitimi non recipiunt cōditiones neqʒ diem. Dit recht wil leggen. datter ge- ne dat bi gemeyn oft bescreuē recht rechtuer- delic behoort ghedaen te wesen. en mach niet wesen particulier accident ghestelt in condi- cie impertinente. oft in delay van daghe oft van frustre exceptie.

Semel deo dedicati non est ad vltus hu- manos transferendū. Dese regule sejt. dat tē tgeheent dat eens is gheuoecht totter kerc- ken en behoort nemmermeer te wesen beto- ghen inden ghemeynen vlsancien.

Non prestat impedimentum quod de ius- te non sortitur effectum.

Dit recht sejt. dat die sake gheen letsel oft hinder en geeft. die welc nʒ recht nʒ en mach sorteren effect.

Cui licet qd̄ est plus. licet qd̄ est minus.

Dese regule sejt. dat de ghene die hē mach en behoort te helpen vanden meesten. Dat is te segghen vanden maider. mach hem en be- hoort te behelpen vanden minsten.

Qui prior est tpe. potior est in iure.

Dese regule sejt. dat de ghene die de outeste is inden tīde. hi heeft dʒe meeste recht indē ac-

Qui sentit onus. sentire debet co- (tiem modum et e contra. Dese regule sejt.

De ghene die deelachtich is aenden saytē. be- hoort te deplen aenden profiter en oec die cō-

In re cōi melior est conditio pro- (trarie. hibentis. Dese regule sejt. dat inder saec- ke die ghemeen is tusschen sommigen die cō- dicie vanden bewaerder is beter dan die cō- dicie vanden possessoet.

Contra illū qui legem dicere potuit. aper- tius est interpretatio faciēda. Dese regu- le sejt. aenden ghenen is dʒe interpretacie te doen. die welc leggen mach trecht.

Non est obligatorium contra bonos mo- res prestitum iuramentum. Die regule sejt dat die obligacie ghedaen teghens trecht. en- de tegens goede seden. hoe wel datter af ghe- sproken sy. en is niet te houden.

Dolo facit qui petit quod restituere oportet

Eundem. Dese regule seyt. te vergeefs ar.
Deyt hi. de ghene die begheert per t welc dat hi
weder geuen moet.

**Non est in mora qui exceptione legitima
potest se tueri.** Dese regule seyt. dat de ghe-
ne niet en behoort te wesen in ghebyrke noch
contumacia. die hem d weeren mach by rechte
uaerdighe exceptie.

**Quod ob gratiā alicui cōceditur non est
in eius dispendium retorquendum.**

Dese regule seyt. dat die beneficiū oft pre-
uilegie die enige heeft. en behoort hem niet te
keeren in preiudicie.

**Nullus ex cōsilio tenetur. dñi tñ fraudulē
tum non fuerit.** Dese regule seyt. d ander
te raden en is niet gehouden: ten sp dz hiet we-
tens bedriechlick doet.

**Exceptionē obiciens. non videtur de in-
tentione aduersarij confiteri.**

Dese regule seyt. dat hem te ver weeren by
exceptie en is niet te bekenen peticie.

**Que contra ius scā lūc. debet pro infectis
haberi.** Dese regule seyt. dat die sake teges
recht ghedaet. behoort ghereputeert te wesen

In pari cā delicto me (als ongedaet
lior est cōditio possidētis. Dese regule seyt.
dat in gelike sake oft delict. dyt cōdicie vādē
possestoer is te vermoeden chesse te sijn.

**Cū nō stat p est ad quē pertinet. quomin⁹
cōditio impleatur haberi debet perinde ac se
impleta fuisset.** Dese regule seyt. dat de ge-
daen sake oft ghegheuen op condicie. behoort
waerdich est gehouden te wesen tot cōdicie na-
daet bi hem niet achter en blift.

**Quod alicui suo noīe nō licet. nec alieno
licet.** Die regule seyt. tgeent dat ic bi mi
seluen vā rechts wegghen nyet en mach noch
en behoort te doē noch oec bi andere en mach
ic. noch en behoort te doen doen.

**In malis promissis fidē nō expedit obser-
uari.** Dese regule seyt. dat in quade belof-
ten en smē n3 sculdich trouwe te houden.

**In alternatiuis debitoris est electio. q suf-
ficit alteri adimplere.** Dese regule seyt. dz
oft bi enige sijn. q. saken alternatiuemēt ghe-
loeft. het is genoegh deen te volbringe te pro-

fite vādē sculdenarr.

**Qui ad agēdū admittitur ad excipiēdū mul-
tomagis est admittendus.** Die regule seyt
dat de gene die tot esch ontfacklich is bi ster-
ker redenen behoort hi te wesen in d weeren

Qui p alij facit per se ipm facere videtur
De ghene die bi een and eenighe sake doet
doen. het schijnt bi hē seluen ghedaen te sijn.

**Factū legitime retractari non debet licet
preterea casus euenerit a quo non poterat in-
choari.** Dese regule seyt. dat eē sake eēs be-
hoort ghedaet. oft daer na gebuerde sake daer
bi dat oft te doē waer. dat n3 gheschpe en sou
de. daerom niet en blift ten sp houdelic oft te

**Quod alicui graciosē cōceditur (houdē.
trahi non debet ab alijs in exemplum.**

Dese regule seyt. dat oft de prince ghesest
een persoen gracie te doē. daer d soe ist n3 dat
een and dat kerren mach in consequencie.

**Frustra quis sibi fidē seruari querit qui si
dem a se p̄stitam seruare recusat.** Dese re-
gule seyt. die gene eschet dbehoortlic. dat hem
trou bewaert si die de sijn n3 bewarē en wil.

**Delictū persone non debet in ecclesie detri-
mentū redundare.** Dese regule seyt. dz die
delict oft mesdaet vā een persoen en behoort
niet te wesen noch te rediderē tot detrimen-
te oft achterdeel der kercken.

**Ratiōi cōgruit ut succedat in onere q sub
stituitur in honore.** Dese regule seyt. het is
sake cōsonant tot redene. dat de gene die ghe-
cōstitueert is tot eere draecht de last deser eere

**In argumētū trahi nequiat (aēgaēde
que prop̄ necessitatē aliqñ sunt concessa.**

Dese regule seyt. tgeent dat bi custume vā
gebyrke gesciet. en behoort niet wed gebzacht
te wesen in exēple noch i argemēt vā ghelike

**Nemo potest plus iuris transferre (nissē.
te in alij. q sibi competere dignoscitur.**

Dese regule seyt. dat nyemāt en mach een
ander transporteren oft op draghen meerder
recht dan hy heeft.

In toto nō est dubium partem contineri.
Die regule seyt. dattet geen t wifel en is die
maiort en begriipt die minoer.

In gñali cōcessiōe veniūt ea que quis nō

esset verisimiliter in specie consensurus.

Dele regule seyt. tghent dat bi enige ghegeuen is oft gecedeert int generael. en behoert n3 te begripē tgeent dat specialic die ghifternien en meende oft en mochte geuen.

Qui cōtra iura mercatur. bonā fidē p̄statur nō habere. Die regule seyt. dat de gene die tegens recht maect eenich cōtract. gheeft p̄scriptie vā al daer inne niet te hebbē goede

Bona fides nō patitur ut semel (trouwe extracti itez epagantur. Dele regule seyt dat goede trouwe oft reden nyet en henghet dat die sake eens gedaē ende volbracht. daer nae gheepsche oft betoghen sy.

Quā vna via prohibetur alicui. ad id alia non debet admitti. Dele regule seyt oft p̄mant enige sake v̄bodē is. alle die saken ope vāden seluen spuyten oft aendeuen sijn hē seck mede verboden.

Contractus ex cōuentiōe legē accipere dignoscatur. Die regule seyt. alle cōtractē ge-maect ter goeder trouwen behozen te dragen vigoet vā rechte. Esi die voozwaerdē die inde contracten sijn bewaert. sijn warachtich als bescreuen rechte.

Damnū qd quis sua culpa sentit. sibi debet non alij imputari. Die scadē die iemāt bi sijnre schulde voelt oft draget dattet allene toebehoort sonb p̄māt an ddaer af te welen. Infamib⁹ porre nō pateāt dig. (geputeert nitaciū. Die regule seyt. dat aēdē infamē oft ontzer niet open gedaen en werdē die porten der eere. mer sullen gewaect werden.

Certum est qd is cōmittit in legē. qui v̄ba legis cōplecteris cōtra legis nititur voluntatē. Dele regule seyt. dattet is seker sake. dat soe wes gedaē is bi enige middele tegens dat bescreuen recht niet waerdich en is. Vāt bi p̄mant ands en mach ic niet doen doen. tgeent datic van mi seluen niet doen en mach.

Hier eynden die regulen van rechte.

Wit is die materie es cōdicie vādē herē vādē parlement. es hoe dat si hē behoren te ordineren.

Capittel. CCC. liij.

Wādē die edel stīle vādē parlemente dats te weten dat oft cōmissarisen ge

geuen sijn vādē plemēt. die cōmissie gegeuen. Onse heren behoort te gaē op de plecke ter stōe met eē clerck ope si sculdich sijn te nemē es te hebbē m3 suspect aēdē p̄pē. es dat hi gedaen heeft eēd solēpnele ind p̄sentie van d̄ p̄at̄ en es getrou welic vaciere ind audicte es dat secrete te heelen. Jte die cōmissarisen behoort te nemē solarisen behoort. dats te wete. soe en behozen die. g. cōmissarisen vā plemēt n3 te rādē met haer familie es haer clerck dā met. vi. paerdē es elc paert mettē rādē. x. scellinē parafis. dats. lx. scellie des daechs. Esi ghecomē ind herberge mits dē clerc voozscruē. bē hozen te vacieren ind audicie. wghesit d̄ clerc vooz sijnē arbept vā sijn scriuē te leuerē franchijn behoort te hebbē bouen. tghent dā voozscruen is d̄ daechs. vi. scellit. d3 sijn indē audicie vacieren sullē. es butē die vacacie. gelike als heilige dagē es. ad dagē dat si n3 belongnieren. en behozen si n3 te hebbē dā. lx. scellit voozscruē. Jte daer en blift. n3. d3 die clerc vādē enqueste vā te groetteren die p̄tes. en sal hebbē sijn salarisen bi die vacacie vādē cōmissarisen. Jte vādē ordinācie vāden houen subiecten. moettmē hē bedpagē tot die ordinācie vādē plecke. es sonbtinge naedē houd vādē parlement. Vāt daer nae dat die cōmissarisen te pacde redē es d̄ te blōuē langer dā eenē dach alleē. Herichijnt d3 si behoort te hebben d̄ paert es meester. x. scellit parafis des daechs als voozscruē is vāden parlemente. mer met so veel paerdē en sijn sy n3 schuldich te rādē. Vāt het is genoeg in subiecte houen vā een paert tot eē cōmissaris. es d̄ die clerc vā subiecte houē. als vādē clerc vādē cōmissarisen. Vāt mīn en mach hi niet hebben.

Wit is dat getal vāden heren vādē parlement. ende oec vāden enquesten.

Capittel. CCC. liij.

Die ghetale vādē heren vādē plemētē behoort te welen nadē oudē v̄sancie vā. p̄pē. dats te weten. xv. clercken es. xv. lecher. sonder die dier p̄sidentē. daer af die een ghehiet is die eerste p̄sident. Esi heet hi costume v̄s sent pont te wedde des laers. Esi die and d̄ elc v̄s hondt pont des laers. Esi alle die and

heren vanden parlement hebben etc. v. scel-
linc parisijs (darchs. dat is te weten dye da-
gen die sy setten. en dan daghen niet. Item
daer is een camer die gheheten is die camer
vanden enquesten. Inder welke sijn. xi. hee-
ren biden getale der seluer camer. dats te we-
sen. xxiij. clercken en. xvi. waerliken. bi wel-
ke heren sijn geuillitert die processen. die int
recht vallen inden voorscreuen parlemente
ende die vande subiect aldaer gebracht we-
den o recht te hebben. Ende dese camer is vā
den enquesten in een camer dye ouer dat par-
lement is. En sijn dese heren vāde enques-
ten alle daghen. datmen vaciert indē rade o
te visiteren die processen en die arresten daer
op maken. En dat ghedaen sijn dē sy weder
dat proces en dye arrest daer op ghemaect is
dander camer vanden parlement. en vordē
se en onwinden sy hem niet. noch en wetē
om wyen dat sy wylsen. noch en behoze te ar-
resten. En oft ghi weten wilt bi eē arrest ge-
geuen vanden parlement bi wien dattet ge-
daen is. oft bi die camer vāde enquesten. of
bi die camer vāde parlement. Weet dz ghi
dat sult weten. daer bi als die arrest seyt. Per
gratum curie. dat die proces gheuillitert is
gheueel bider camer vāden enquesten. en
de dat inden arrest seyt. per iudiciū curie. dā
heeft dat proces gheuillitert gewest bīd ca-
mer vanden parlement sonb ghedraghen te
wesen inder camer vanden enquesten. en bā
egheent dat voorscreuen is moech bi die ma-
nere weten. Sonstāts ghebuertet dat een ar-
rest coemt. per ordinationem curie. Alsdā erst
te weten. dattet is. wāneer enige arrest of ap-
pointement vanden houe vanden parlemē-
coemt bi ordinancie vanden heren vanden
seluen parlement die ghesiet op staēde voet.
dats te weten. v. lūs dat de sake gedinghetes
en die heren ter stont daer af ordinere teghen
voordelic. Item is te weten dat noch is een
inder camer die gheten is die camer vāden
requellen vanden palaise. en houdē lpege en
auditoze vāden saken vāde officieren van
den conic en setten aen die een lūde vāde pa-
lape en behozen te wesen. vij. inden getale

dats te weten. v. clercken en dyle leken. en
de van haer vōnisse mach gheappelleert we-
sen int parlemente.

¶ Vanden boeten sulcke als men nae dye
v. lūcie vāde houe ropale gewoenlic is con-
fingen te nemē en te heffen vordē coninc.

¶ Capittel. L. L. l. v.
Dier nae volcht vanden boeten sulcke
als eenige na die v. lūcie vanden houe ropā-
le ghewoenlic sijn te nemē en te heffen voo-
den conic. En eerst soe wie vualt in defaul-
van v. lūcie vāde sērgant het sy teghens dē procu-
ruer vāde conic. oft het sy tegens partit ghe-
cōfirmeert metten exployt vā partit. als toe-
ten staet vāden daghe soe valt hi oer in boetē
teghens den conic van ses scellighen parisijs.
En hoe wel dat yemant hē laet so veel contur-
masseren. dat hi bi default gecōdēpneert sy.
indē eysch. daer om en blōft niet hi en betaelē
vooz elke defaulte. p. schelling parisijs als
voorscreuē is.

¶ De mayn mile.
Item oft die v. lūcie vāde is de mayn
mile. alsdan is die default vā. l. scellit pa-
rasijs van boeten. En also moech dē v. lūcie
wtgeleit vanden saken hier na volgende.

¶ Dats te weten dat inder verdachuaer-
dinge te sien interimeren. een cōmissie vāde
conic. die daer gebreckelic valt en valt daer
in gheen boeten. Item so wie v. lūcie vāde
is tot cessid en valt bi default in geen gebre-
ke. Item so wie verdachuaert is te sien yemā-
setten in erue bi decret. en valt bi defaulte
in gheen boeten. Item so wie verdach-
uaert is in cas vā sekerhede en valt in ghenē
boeten bi defaulte. Ten waer bi also dat die
verdachuaerdinge verbonden waer bi eenig
ghe contracten. oft in enige geloften. en dz de
voorscreuen mādement aldaer mēris maet-
te. alsdā so soudet vallen inden boetē vāden
default. etc.

¶ Vā oppolicie op executie
Item soe wie oppolert tot eenighe execu-
cie. indien hi daer af veruult. hi veruult indē
boeten vā. l. scellit parisijs. indien dz ob-
ligacie oft ghelofte sy op egheent daermen hē
om executeren wil op dat die executie ghesiet

bi commissie.

¶ Te propoleren fapten contrarie.

¶ Item soe wie propolereert in houe royale fapten contrarie in sake principale. Weet dy de gene die vā sijnre fapre dualt. dualt indē boeten van .xx. scellinc parasjs. En oft die sake contrarie waer bi fapten contrarien vā partie aduerse dat is oec. xx. scellinc parasjs o dpe fapten contrarie vā partie aduerse en n3 in ander saken dā ind sake principale. Wāt in de clīnatoze noch in dilatoze en valt gheen boeten. ten waer dat h3 die selue dpe principael sake vā d materie eyndede. wāt al dā d te veruallen vā d fapten contrarie daer op gepropolereert soude boete vallē als voorslept is.

¶ Van beclachte van nreuwicheide

¶ Item so wie dualt vā beclachte vā nreuwicheide. Weet dat hi dualt in. lx. scellinc parasjs van boeten. en indien daer fapten contrarie sijn ghepropolereert noch dualt de gene dier veruult inden boeten vā .xx. scellinghen. En om die oppositie indien die opposant dualt vā d opposicien. x. scellinghen parasjs. en oft die partijen vernicht werden na die sake gepropolereert. hoe wel datter s3 bi die licencie vā d houe so s3 men die voorscreuē boeten schuldich mer het is elc vanden partie dpe helfte vā d boete. indiet so dre is dat litiscōtē stacie gedaen s3 in beclachte vā nreuwicheide. hoe wel datter geen oppositie is. so en vallet daer geen boete. mer na litiscōtē stacie dpe boeten voorscreuen sijn gheuallen.

¶ Van mīse de fapre.

¶ Of remant geset is bi mīse de fapre. in gifte van affmissen. Of dat vrouwe oft iochouwe ghelet s3 in haer douarie bi mīse de fapre. Weet dat so wie daer tegens coemt. nāe dat die mīse is decreet. viden rechter royale: hi dualt indē boeten van. lx. scellinc parasjs. en in oppositie: indien aldaer eenige is en in fapten contrarien indien men daer inne veruult. Of de rechter die de sentencie gheeft n3 et en w3st vanden costen. oft dat hi die vergheede. Weet dat h3 schuldich is vā sijn propere dpe op te leggen tot iuste taur. aenden ghenē dpe de sentencie door hem ghehadt heeft.

¶ Vanden paylen oft bestandē te byken

¶ Item

Item so wie propolereert in houe royale tēgē enigen pays enstraite oft gebroken oft na s3 mighe bestant oft sekerheide die daer af dualt hi valt inden boeten vā s3 elich scellingē parasjs.

¶ Vā d appeaulx vā d coninc.

Item soe wie dualt inden appeaulx oft boertroepinghe vanden coninc. o elcke. xiiij. dagen. x. scellinc. dats om den derdē dach en xiiij. dach. lx. scellinghen parasjs. Mer die tierchame en spruyt niet voor dat die drie gelede sijn en also suldi staen vanden. xiiij. daghē. En so wie eer te recht coemt. hi en dualt niet in eenige vanden voorscreuen boeten dā vā tghen datter af gedaen s3. eer hi te recht quame ghelijc soe wie quame eer die tierchames gheleden waren hien soude niet dualt in eenighe boeten en diese alle drie liet ouergaen. en hi daer na quame. hi soude betalen. x. scellinc voor elcke. en also vanden. xiiij. daghen. Ende aendē sergant die de appeulx gedaē heuet. soude hebbē voor elc. xiiij. dagen vijf scellinc. dat is om die drie. xxx. scellinghen. Ende aenden clerck vanden houe om sijn register. x. scellinc: dats te weten aenden bacilliu. vijf scellinc en aenden clerck vijf scellinc.

¶ Te calēgiere oft aē te treckē eēs ands erue

Item so wie calēgierteens ands erue in houe royale: en h3 daer af dualt tegens dē genen dier af gheuonden is in possessie. h3 veruult in. lx. scellinghen parasjs. ende eest loen goet in thien pont parasjs.

¶ Te veruallen vā appeal.

Item so wie dualt vā appeal bi hē gedaē: hi veruult in. lx. scellinc vā boeten. het s3 dat h3 renūciere oft onthout. en voort daer af veruult. oft dat hi niet en verheft oft en relieere in behoerlijcken tijt.

¶ Te comen teghens die sentencie.

Item so wie teghens die sentencie coept. appointement oft ordinancie vanden rechter. hi veruult in. lx. scellinc parasjs van boete. ende daer toe is h3 dat schuldich te beteren a gapge ployt teghens den rechter.

¶ Te dinghen son d aduocāt oft vesticheyt.

Item oft een aduocāt dinghet sonder geusticht te wesen vā d ghenen daer hi voer

L 19

spert. hi ist sculdich te betere tegens de rech-
ter. en daer toe valt hi inden boeten vā twee
capoenen teghens den rechter.

¶ Van brieuen te geuen sonder datum.
Item oft die clerc vanden houe brieuē pas-
kert sonder den datū. hi valt inden boete vā
twee capoenen. Of een sergant scrift te ho-
ne. en in sijnre scriptie hy niet en set den datū
vanden daghe. hi dualt tegens de rechter in
den boeten van twee capoenen.

¶ Te messaken schulden die hem gheghe-
uen ende betaelt sijn.

Item so wie messaect voer recht enige pen-
ningen die hem canderen tiden geueu en-
de betaelt geweest souden hebbē. het si bi de-
post bi nampt. oft anders. indien dat betuycht
wert tegens hem. weet dat hi dualt indē boe-
ten vā twee wērf also veel te weten vā thien
pont. twintich scelling.

Item so wient
messaect veruult inden boeten vā. xl. pont

¶ Van te messaken gescrijfte vā sijnre hant.

Item so wie messaect enige sake sculdich
te wesen dz bliken mochte bi gescrijfte vā sijn
te hant. en dat teges hem betuycht waer dat
ter sijn gescrijfte is. indien hi geen betalinghe
en thoende. oft thoenen en mochte hi soude
uallen in dubbelde boeten te wetē vā. x. pōt.

¶ Een schulde twee wērf te eyschen.

Item oft yemāt hem vordert te eychē voor
recht teghens andere eenighe somme geldes.
daer hi hem af wil doen executeren en bed wi-
gen. ende dattet betuycht mach wesen teges
den eyscher. dat hi selue canderen tide betaelt
gheweest hadde. weet dat hi daer om veruul-
let inden boeten de quadruple. dat is voer. x.
pont. xl. pont

¶ Te scopen eēs anders sake
Item soe wie vercoopt eens anders sake
sonder die wille vanden ghene wyen dattet
behoort toe te horen en daer af ghesil is. we-
ter dat hie sculdich is te beteren van also veel
als die sake waerdich is en de sake restitue-
ren.

Item ende oft sijn selfs sake wa-
re. nae dat daer af ghesil wesen soude. hi ver-
liest sijn possessie ende heerlicheit.

¶ Te onthouden sake espaue.

Item soe wie bliest sake espaue. ende dat

onthout tot sijn profuete. sonder dat te late we-
ten aenden heer onder wyen des gheuonden
is. ende aen wy die sake espaue behoert toe
te horen bi sijn rechte seignourale. Weet dat
hi veruult in dubbelde boeten van also veel
als die sake waerdich is. en alsoan die sake
restitueren.

¶ Vanden houe te
scheyden sonder litemtie.

Item soe wie wten houe schepdet sonder
licentie na litiscōtestacie om pacificatie te doe
oft ghedaen valt inden boeten van. lx. scellie
paralshoeft en hout noch n. en is waerdich ee-
nige pacificatie die daer af gedaen sy.

¶ Beesten te binden in sijn schade.

Item van beesten gheuonden in een an-
ders schade moechdi weten. dat boeten sulche
sijn om beesten met hoornen geuonde in eēs
anders schade. inden verboden tide. lx. scel-
ende om dat calf die der moeder volcht. vi. pē-
ninghen. Item om den vole paert oft me-
re twee scelling. Item om een verken
ses penninc. Item om een weer oft scape.
v. penninc. Item om een hoop gansen
aller niet meer en is. xvi. penninc. ende ofter
meer waren drie stelling. Ende is te wetē
dattet al van sulcker pisse is. als die boeten
vanden houe daer des ghebuert. ende indien
datse bi nacht gheuonden waren in eens an-
ders schade. si souden gheappliquiert wesen
aenden heer ende tot sinen wille. Maer dye
heer soude ghehouden wesen die schade. En-
de indien dattet beesten warē die in bewaer-
nisse sijn den geheelen hoop en waer n. meer
schuldich van een boete.

¶ Te mennen vooft oft na die sonne.

Item soe wie gheuonden wert vooft of na
der sonnen opganc ende onderganc. wt si-
nen velde dueren die oest maent. hi dualt
inden boeten van sellich scellinghen. en dye
setgant is daer af gheloest bi sinen eede.

¶ Vanden garwen te draghen.

Item soe wie gheuonden wert draghen.
de eenighe garwen het sy cozen. hauer. geest
oft anders wten campe daer dat gewaltē is
voer oft nae die sonne. hi veruult inden boe-
ten van. lx. scellinghen. en tgeent dz hi draech

Ind. c. v. l. u.
per. concord
dāt cum iure
scpto v. C. de
nō nūeraant
ptra q. ppaz.

verlozen en geapliquiert aen den sersgāt die hem vanghet. en waert bi nacht: dat soude wesen op peyne van diefte.

¶ Van vruchten oft oest te nemen.

Item soe wie eenich oest in boemgaerde neemt. hi veruult inden boeten vā vōf scellē gen parasols. en die scade weder geuen.

¶ Te visscē in eens andgrasie oft viūere

Item so wie geuonden wert visschēde indē vuer oft grasie van een and. hō dūalt indē boeten van sellich scellingē en die scade weder geuen. Ende in scpendō. rīū. scelling. En ist bi nacht dz soude voor diefte ghehouden wesen.

¶ Van quade herberghen ende van dobbelspel.

Item so wie onbhouder quade herberge vā gheechte volck. dūalt inden boeten van. lx. scellinghe. Item soe wie hout dobbelspel veruult inden boeten vā. lx. scell. voorscreuē.

¶ Waendē beestē gāde in nreu we stoppēlē.

Item oft eenighe beesten geuondē werdē in nreu wē stoppelen vā cozen doordē derde daghe na dattet cozen gesneden is. weet dat de ghene die de beesten toebehozen dūalt inden boeten vā. lx. scellinghe en die sersgant is daer af geloeft bi sinē eede.

¶ Te vogelē.

Item dat niemāt en vogelt na entuoghelen voor alre hepligen dach op die boeten vā. lx. scellinc en die netten verlozen.

Item so wie voghelt na partrisen hi verbuert chien pont. en die netten vlozen. dat is te weten dat in allen saken voorscreuē geuonden daer netten sijn verboden. dye netten behozen den heere toe.

¶ Van verboden wapen te draghen

Item so wie geuonden wert dragēde verboden wapenen. gelijc als pseren en and. verboden wapenen. valt inden boeten van. lx. scellinghen. Item soe wie gheuondē wert draghende verboden slocken ghelijc als pseren glauken oft loot of dagghe. oft scarpe mesen hi veruult inden boeten van sellich scellinghen. Item soe wie gheuondē wert draghende hantboghēn oft stalen voerboghē ghespannen metten pōle daer op. hi veruult inden boeten van chien pont. Ende wānert

men schepet om yemant te beschadighen. dat is peyne arbitrale. als van port darmes.

¶ En ander te slaen wt toerne.

Item so wie yemāt slaet met scarpe wapē oft ander wapen totten bloede. hō dūalt inden boeten van. lx. scellinghen om die wapen en in ander boeten om den bloede. Item soe wie yemant met eenighen wapen slaet sonb bloet. valt inden boeten van. lx. scellinc. om die wapen ende in een ander boete vā vōf scellinc om den dach. Item so wie een ander slaet sonder wapen. als metter vurst oft met een slock sonder pset veruult inden boete vā vōf scellinc. indient niet en bloet. oft dattet vel niet ghescoert en spmaet indien vel gescoert is. oft dattet bloet daer wt springet. het valt inden boeten van. lx. scellinc. Item oft yemant een ander sloeghe in wegen ropalen. hoe wel dattet sonder bloetstotinghe oft sonder wapen waer. hi soude veruallen inden boeten van sellich scellinghe. Ende in allen saken voorscreuen behoort verstaet te wesen dat dye iniurie behoort gebetert te wesen en geresitueert aēdē genē wient ghedaen es

¶ Vānder iniurie ghedaen met port darmes oft vergaderinghe.

Item iniurie ghedaen met port darmes met oploop van huysē. ende commoepe vanden lande met clocke slach met onbehoelijche vergaderinghe. met sauuegaerde en fraynte. met wakinghe. met verspōdinghe. ende betraet. alle sulcke mesdaden vallen in der kennissen vanden rechter souueraen. die dat resolt van iusticie heeft vanden lāde. Ende die boeten sijn te taxeren ende te ordineren tot arbitrage vanden rechter nae die mesdaden ende faculteyten vanden delinquanten en daer s en valt daer op geen tax expres.

¶ Boeten op visscherien.

Daer nae volcht vanden visscherien. Soe weet dat so wie gheuonden wert visschende in viueren ropalen oft riuierē oft ander verboden wateren van paelschen te bāmissē toe. met netten gheheten rez. valt indē boeten van sellich scellinc. ende in anderē tijden machmen visschen.

Folto

Item so wie gheuonden wert vissende met ten traumel. in wat tide dattet is. valt indē boeten van seltich scellinghen.

Item soe wie gheuonden wort visschede bi nacht. veruult inden boeten van .lx. scellinghen. van paeschen tot bamisse.

Item soe wie gheuonden wort visschen de van sinte ian smisse met netten diemē hie tet muche. hi veruult inden boeten vā .lx. scellinghe.

Item so wie gheuondē wort visschende op ses boeten naden worpe. valt inden boeten van .lx. scellinghe.

Item soe wie gheuonden wort stekede na palinghe. in wat tide dattet sij valt indē boeten van seltich scellinghen.

Item oft een visscher gheuonden wort in een riuere. hebbende meer dan twee scerpkens. die valt inden boeten van seltich scellinghen ende die sceepkens verlozen ende geconfisquiert.

Item soe wie gheuonden wort hebbende aen elc sceepkē meer dan ses netten diemen hier bats netten hi veruult inden boeten van seltich scellinghen ende hi verliest dat surplus. mer cleyne netten mach hy wel meer hebben.

Item soe wie gheuonden wort hebbende aen elc sceepken meer dan .vij. barlen ende .l. vie vuins. hi veruult inden boeten van seltich scellinghen ende hi verliest dat surplus.

Item so wie gheuonden wort. in wat tide dattet sy visschende met anderen nette dā hier nae ghescreuen sijn. Te weten die alder cleyne. datter een oude tournops dooz lēde mach. Ende die alder grootste eenen groten tournops. valt inden boeten van seltich scellinghen. Ende het is te weten dat alle netten daermen mede visschende gheuonden wort teghens den verboden die sijn verbuett. ende alle die sceepkens mede. datste verstaen/ dattet sijn eenighe netten die welke die anders wesen souden dan als doozscheuen es. Want die selue netten sijn sculdich ende bebozen verbrant te wesen bij bonnisse op dat niemant en weret in riuieren.

Item soe wie beuonden wort benoude.

Item soe wie beuonden wort benoude

te hebben hie oude loop vanden wateren. hi veruult inden boeten van .lx. scellinghe.

Item soe wie gheuonden wort nyet vermaect noch verheuen te hebben wegghen hollen ende plancken binnen den tide die daer toe staet hi veruult inden boeten van seltich scellinghen. ende inden lande aldaer mens dinghet bi scepenen. xiiij. scellinghen.

Item soe wie nyet besloten heeft die plecken die schuldich sijn besloten te wesen binnen den tide die daer toe staet hi veruult inden boeten van seltich scellinghen.

Item soe wie nyet besloten heeft die plecken die schuldich sijn besloten te wesen binnen den tide die daer toe staet hi veruult inden boeten van seltich scellinghen.

Item soe wie gheuonden wort op gemeyne wegghen. ende hi vanden weghe aen hem betrect oft dat hi heert vander aerden vaders wech op sijn lant. hi veruult inden boeten vā seltich scellinghen.

Item soe wie gheuonden wort op gemeyne wegghen. ende hi vanden weghe aen hem betrect oft dat hi heert vander aerden vaders wech op sijn lant. hi veruult inden boeten vā seltich scellinghen.

Item soe wie gheuonden wort op gemeyne wegghen. ende hi vanden weghe aen hem betrect oft dat hi heert vander aerden vaders wech op sijn lant. hi veruult inden boeten vā seltich scellinghen.

Item soe wie gheuonden wort inden bosche af houwende eenighe hout valt indē boeten van .xiiij. scellinghen. in allen lande daermen wijlt bij scepenen. ende selt hout grof van eens mans lencten. oft ses boete lēcten hi veruult indē boete van seltich scellinghe.

Item soe wie gheuonden wort in eēs heeren lant oft bosche draghende eenighe hout. af ghesneden. dat den heer toebehoorde. wees dat hy veruult inden boeten van seltich scellinghen. Ten waer bi alsoe dat de ghene dre alsoe gheuonden waer draghende dat doozscreuenhout segghen woude. dat hi dat hout in een ander bosch ghehaelt hadde. als dā soude van node wesen te byenghen den gheene die dat hout draghen soude metten hout te plaetse. aldaer dat hy segghen soude dat hie ghehaelt heeft. ende sien oft dat hout dat bi af ghesneden heeft te passe coemt op dat houdt. daer hi seyt dattet af ghesneden oft af ghouden is. ende oft niet te passe en coemt. hy veruult inden boeten doozscheuen. ende de sca de weder ghegheuen.

Item oft ghesachde hout waer. dā sou

demen houden: doo: dieſte. ¶ Item ſoe wie hem voꝛdert gars te ſingē in eens ands lanc hi dualt inden boeten vā vōf ſcellingen ende die ſcade weder ghegheuen.

¶ Te ſweren quade eede.

Item ſo wie ſweert eenigen quaden eedt. dꝛ die clercken hieten den leeliken eedt. hi dualt inden boeten van .lx. ſcellinge.

¶ Wā leelike byeuen te ſendē toe ſynre moeder.

Item ſoe wie ſepndet ſynre moech eenighe byeuen bi leelike oft quade propoeſt. valt inden boeten van .x. ſcellingen nae dꝛe oude cuſtumen. Mer om dat de conic keple is in ſyn lāt. daer d mach hi daer af makē ende ordīneeren tot ſynre beſte. eſt heeft daer op geordīneert geſet te weſen dꝛie daghen op die caech. eſt daer na gebānē vā ſynre prouiden. weet dat na ſynre edis ons regulē moeten. oft vā hē remiſſie hebbē. wāt gheen and recht en mach daer teghens differen. noch ſetten minre boeten.

¶ Eē and reproche oft leelicheit op te ſeggē.

Item ſo wie and opſeit enige reproche oft leelicheit diſſamatoꝛ. gelīc als hē dieſ te hieten. moꝛdenaer valſch eſt ongetrouwe. oft ſyn trouwe gebroken te hebbē. cōtrarie ſynē here. hereſe buggere. eſt and ſaken. daermen af gediffameert oft onterert ſoude worden in rechte. veruult indē boeten vā .lx. ſcellingen. eſt is ſculdich met rechte in allen pleckē daer hi hem gediffameert heeft. te ontſeggē eſt daer in ſyn hals halen. eſt dat hi hem hout voer eē man vā goede eſt vꝛie cōdicie. eſt dat ſoe wes hi daer af gheſeyt heeft cōtrarie ſyn eere. dꝛ hi dat ſonder ſaecke gheſeyt heeft van hem. ende vā ſchelīcke gheloghen.

¶ Wan eens ands beelte doot te ſlaen.

Item ſoe wie eens beelte doot ſlaet. eſt onwetens hi is ſculdich weder te geuen den priſe vā d beelte. mits die interreſt eſt ſcade. des is die beelte ſculdich hē toe te hoꝛen. eſt dan ſo en vallen daer geen boeten aendē here. Mer eſt gedaē wetens eſt met voertraet al dā vallen daer af. x. ſcellingen vā boeten. eſt die pꝛiſe vā den beelte. dats te weten hi ſal gheloue welen wed te gheuen alſoe veel als die beelte

waerdich is. mits die interreſt ende doet vā pꝛiſe naeder ſaecke.

¶ Wanden beelte vanden ghebuere eens anders gebuers beelte doot te ſlaen.

Item oft die beelte vanden eenen gebuere doot ſlaet een beelte vā huer gebuere. eſt ghēuondē dat die beelte dier doot is dē āderē ierſt aengheuochten heeft. Weet dat al dā vā d beelte dier doot is geen reſtitucie en valt noch en behoꝛt. Mer oft de beelte een ander beelte doot ſlaet. ſon d ierſt aengheuochten te weſen de ghene die de beelte voꝛ ſyn houts oft toebehoꝛt die de ander beelte doot geſlagen heeft. na dat die ſayte gedaen is. is ſculdich ende behoꝛt weder te geuen dē pꝛiſe vā d doden beelte met die interreſt. ende na en vallen āders geen boeten.

¶ Item oft die beelte ſo quaet is. dat ſp weſlaet gelīc als die voelē oft ſtieren. ende die gebueren byel den dat ſi daer af ſcade mochtē liden aen hueren beelte. Weet dattet behoꝛt geſet te weſen den ghenē dier toebehoꝛt. dat hi ſyn beelte ſo wel be waert dattet niemant gheen ſchade en doet. wāt indien dattet na die denōciacie yemant enige ſcade doet. dat ſoude weſen op ſyn pꝛiſe eſt ſoude wed moeten geuen die ſcade: het ſp dattet aengheuochten is oft niet. oft dat hūle voꝛ ſyn houts oft niet.

¶ Te copen enige ſake litigioſe. Item ſo wie coopt eenighe ſake litigioſe dats te ſeg gē enige ſake hā gēde in gedige dē tegē dā d of de gene dier coopt. weet dattet in gedige es. Weet dꝛ hi in ſulke boetē valt. als te bliēſen dē pꝛiſe die dē coop bedꝛaghē ſoude hebbē. eſt die ſcopet bliēſt die ſake alſo dcoſt. eſt dꝛ bli uet te profite vā dē here indiet it eynde vā d pleſte hē toe gewēſe wort. eſt indē hi bliēſet is. hi is ſculdich te bliēſen alſo veel als die co pe bedꝛaghē heeft.

¶ Wā eens ands ſake te nemen bi maniere van ſayte.

Item ſo wie hē voꝛdt te nemē eēs ands ſake bi maniere vā ſayte. ſeggēde redē te hebbē vā des te doē. eſt nochtā dat hē des doet ſonder rechte. Hoe wel dat hē ſeggen woude dat die ſaecken aen hem verbonden ſyn dꝛ hi alſoe wem wil / nochtā nae dat hē daer inne

De h habet
in l. de perou
bꝛ. de laeq

l. pma. ſcūa
rires. ff. ff
du. paup. ſc
cl. dic.

l. hūq. v. l. cē
ſemus. C. de
iugio.

Polio

met fapre. procedeert sonder beneficiē vā recht hi dualt inden boeten van quadruple. vā al lo veel als die sake waerdich is. die hi also he uet willen nemen.

De h. ff. quod
mer? ca. l. sed
p. 7. §. quon
poterit u. seq.

Item die aen veel personen een sake sco- per. die hi wel weet dat hi met eens leuere en mach eff tot een persone hi veruult inde boe- ten de quadruple vā alsoe veel als de coop be draecht tot eenen persone.

De iure scri-
pto tenet cri-
me falsi. l. qui
duob? ff. ad. l.
comet. de fal.

Sine sculdernaer te vanghe met fapre. Item so wie hem vordt te vangen ende te arresteren met faite sinen sculdernaer. sonder aucoptere van recht. eff hē selue recht. weet dat hi die sculde slijest eff die sculdernaer bli- uet daer af ontslaghen eff quijt. ende daer toe moet hi betere tegenode rechter vā alsoe veel twee werf als die sculde bedragen mach.

De h. ff. quod
mer? causa. l.
extat edictu;

Item van eens anders erue te ey- schen vordden gherechte.

De h. l. contra
negatē. l. de
personibus. C.
de. l. aq.

Item wpe dat hē vordert te ey schen voor rechte eens anders erue. eff hi daer af veruult hi dualt inden boeten vā. x. ponden. rest leen goet. eff erst eygen lant. lx. scelling. Eff oft die ghene die dat erue ghehouden heeft. veruult. eff dat beuonde wort dat hē met onrecht be seten heeft. eff dat wepger te geuen. hi dualt inden boeten van. lx. scellinghen.

L. negante;
supra eo.

Van eens ands beeste te beslupen. Item soe wpe beslupt eens ands beeste in wat plecke datter sy. soe langhe dactē doo. is bi gebreke vā hunger. oft de ghene die d3 ghe daen heeft. vooz rechte daer o betoghen wort eff hi dat onthent. eff tegens hē betuycht wor det. weet dat biden ontkennen dat hi daer af doet. mits die interest eff scade vā partye. hi valt inden boete vā twee werf also veel als die beeste waerdich is tegens dē rechter. Eff indie hi dat kent ghedaen te hebbe. hi is vooz o die scade wed te gheuen aen partie.

De h. habet.
l. si. C. de pēa
iudici q. ma.
le iud.

Wā yemant scade te doen m3 wetenschap Item so wie wetens een ander scade doet ende de ghene wien die schade ghedaen is. hē beclaecht om restitucie te hebben. Oft de ghe ne diet ghedaen heeft. fapre onthent. hi valt in dubbelde boeten van also veel als die sca-

De pēuari
ca. pē r. corā.

de bedraecht eff die scade weder gegeuen. Ende indien hē bekend. hi sal quijt gaen. midts die schade weder gheuende.

Wanden bacliu in sijn iuredictie te co- pen eenich lant om crisme.

Item oft eenighe bacliu in sijn lant oft iur edictie coopt eenich lant of possessie om crys me. die hi ter cause van sijn officie den vercoo per aen doet. weet dat die coop behoort te ny te te wesen. ende die scooper behoort sijn goet weder te hebben. ende den prijs vande coop behoort ghenomen te wesen vordden boeten opten copet dat is opten bacliu. dier also m3 macht gecocht heeft. ende daer toe behoort hy ghepriueert te sijn van sijn officie. inden wil le vā sinen ouersien. daer hi subiect af is.

Wanden rechter ghecorumpceert.

Item of die rechter of dat gherecht geuon- den wordt ghecorumpceert ende dat hi delat doet inder sake. bi langher tijt dan redelike is met rechte. weet d3 hē schuldich is te beteren in boeten arbitraire ende daer toe gepriueert te sijn van sinen dienste Item of gheuonden wort dat die rechter gewesen heeft bi corrup- cie teghens d3 warachtige vonnisse vander sake. weet dat hi in boeten valt. dat is te we- ten tghene dat hi verliesen of verboere mach biden custumen ende ghewoenten vande lā de ende daer toe ghepriueert te wesen van al len diensten perpetuelich. ende die scade we- der te geuen aendē beschadicht bi sijn sculde.

Wan aduocaet corrupt peert sonder aduen oft velsichept.

Item oft eenighe aduocaet gheuonden wordt ghecorumpceert tegens die partie vo- re wien dat hi dinghet. weet dat hi veruultē inden boeten arbitrale. ende daer toe behoeft hi te wesen ghepriueert van allen aduocaci- en ende d3e schade weder te gheuen aen d3e partie ghehindert.

Item oft die aduocaet int dinghen niet gheuefliche en wordt hy veruult inden boeten vā seltich scellinghe. oft dat hi seyt iniurie tegens par tie aduerse bupen sijn termen. hē erst schul- dich te beteren promptemēt aendē rechter eff daer toe so dualt hi indē boete vā. xx. scellinge

of tot elken man vande houe .x. scellinghe.
efft indē houe vanden here cottier daer en
valt niet dan .xx. scellinghe aenden here.

¶ Neman te doen dachuaerden voor een
ander heere dan voor sijn selfs.

¶ Item soe wie een and doet dachuaer-
den voor eenē anderen rechter vādē dwerer
ten si bi pzeuilegie diemē heeft vā des te doe.
oft bi cōmittimus daer op gegeuē bidē price.
est in epſch. de epſcher dliet linnen epſch. en
de nēmermeer en mach hi daer toe comē. en
de hi dualt indē boeten vā also veel als hi ep
ſcher. Eff oft de dwerer hē daer op laet dach
uacrdē. eff hi soxteert iuredictie. hi sal verpe-
sen also veel als den epſch bedjaecht. Ende of
de rechter die des doet aēnerint sulke iuredic-
tie. sonb cōmittimus vādē ouersten. hi valt
indē boeten tegens dē ouersten. daer om dat
ter is in edel mattrie.

¶ Ben ad-
uocet oft procuruer te dadingē metter prien
¶ Item oft de aduocet oft procuruer dadin
ghet metter partie oft aendeel te hebbē aendē
querellen die belept. Weet dat hi dualt indē
boeten arbitraire ten discretie vādē rechter.
na die sake eff faculteet vāden aduocet ofte
procuruer. eff daer toe behoort hi ghepziueert
te sien van officie. eff die cōpoteur daer in be-
hoort des te beteren tot discretie vādē rechter.

¶ Wandē officier sijn goedē te dcope
¶ Item oft pemāt officier is van enigher lē-
den oft heerlicheyt om vzele dat hi ter cause
vā sijn officie gehouden is aender lēdē. daer
hi officier af is. vercoopt sijn goeden oft lēse
pemant in handē bedertelic. Weet dat oft de
ghene diet coopt wel weet dat de ghene dyet
vercoopt dat doet. om te schouwē eff te dach
teren trecht vā dē lēde oft vanden here daer
hi officier af is. den coop sal te npeute wesen.
eff hi valt indē boeten vā so veel als de coop
bedjaecht die hi daer af ghedaen heeft.

¶ Te ontkennē bziueē gescreuē vā sijn hāt.
¶ Item weet als dat soe wie bziuen die vā
sijn hant gescruen sijn messaersbiden welc
ken hi pemant geloeft heeft enige sōme gelts
te geuen oft ander sake. Wortet betuyche dat
eer hantghescrijft is vādē genen dyet mes-

laect hi dualt in boeten vā dubbelde gelofte.

¶ Te herbeleten int corē in verbodē tide:

¶ Item soe wie gheuonden wort indē groe-
ne cozen herbeletende in verboden tide hi d-
ualt inden boeten van vijf scellinghe.

¶ Wan mis inden weghe te voeren.

¶ Item of int voeren eenige misse pemāt d-
misse inden wege storte. Weet dat sonb gra-
cie des heren men dat niet en mach op heffen
op boeten van seltich scellinghen pariss.

¶ Wan een edel man te melden.

¶ Item oft een edel man misbruyct boetē c-
uile. die nper en is noch en behoort te wesen
arbitraire bi port vā wapene oft sauuegaet-
de enfraince. oft bi onbehoorlike vergaderin-
ghe. daer af de coninc ende sinen officierē be-
hoort die kennis eff aen geen ander. hi en ver-
buert niet meer dan .xl. scellingē. Eff waert d-
hi met dede ter cause vā sijn edel houdinghe.
als vā sijn leen. eff vā sijnre iusticie. indē hy
eenich heeft. eff vā alle tghene dat daer af an-
cleest oft spuyt. eff dpe tot sijnre iusticie aen-
gaet. als dā misbruyct hi .lx. pont. Ten si dat
hi hem te houe leggen ende houden wil vooc-
kaertle oft onedel. want als dā en soude hi ver-
bueren. lx. scellinghe. hoe wel dat hi tot dper
tijt toe gehouden waer voor edel. Ende alsoe
est gheuseert in waerlike houe.

¶ Vanden onghelden diemen hiet via-
ges. ende pontenages. dat is ghelūck tract-
ghelt ende brugghe ghelt.

¶ Item is te weten dat dat recht vāden De h. j. lēte
te redimiss.
C. de pōra.
v. l. i. q. aduo-
catop. C. de.
posulau.
ghecommitteerden vanden ouden bpages.
ende pontenages behoort gehouden ende be-
waert te sijn op alle comanschap. ende en be-
hoort niemant daer af vze te wesen. ten sy d-
hi daer af thoent speciale pzeuilegie. ende soe
wie die transgreſseert metter betalinghe val-
let inden boeten van .lx. scellingē.

¶ Vanden soudt solder.

¶ Het is te weten dat inden lande daer dpe
tribuyt vanden soudt solder stad heeft. s-
mant en mach soudt coopen. dan aendē sol-
der vādē heere. ende so wie ter cōtrarie doet
hi betualt indē boeten. die sijn daer toe ghe-
ordinert. ende verliest daer toe dat soudt.

¶ Alen billoen te draghen

¶ Item soe wie gheuonden worde draghen de eenich billoen in anderen wegghen dan in den naesten wech vander munte vanden he te onder wien dat hi gheuonden wort Vwet dat allen billoen alsoe gheuonden is gheap- pliquiert aenden here. ende daer toe dat lich- aem vanden dragher. oft vanden ghene on- der wien dat gheuonden toebehozende. ende sijn goeden sijn inden wille vanden here. en- de aenden ghenen die hem houden est explop- tieren behoort toe dat vierendrel vādē billoē

¶ Alen sijn lant te vercopen

¶ Item behoort lichtelijck ghe weten sijn dz soe wie sijn lant vercoopt oft beswaert. de he te behoort dat recht seignourale oft heerelijc- heyt. dat is inden chienden penninc vanden pisse vander vercopinghe eest erflijck. ende eest toe lifftocht. die helft vanden chiendē pen- ninck. Ende ghi moecht weren dat escauges oft manghelinge van etue equipolle toe v- copinghe. Alsoe doen mede hu welike gau- ten waer bi alsoe dat die vader liet sijnē oude- sten soen in vozderschap sijns hu welijes sijn- leen. dat hem bi successie na sijnre door comē soude. Ende dat dyc vader hem daer af dooe maect ter stont vooz recht. want alsdā en sou- de daer af niet vallen dan verloek aendē he- te. die de sone schuldich waer te betalen. En- de oft gheboerde dat yemant obligeerde of be- l waerde sijn lant oft etue met lifftocht. of lof- renten. oft inden wille vanden vercooper te- lossen binnen drie iaren Vwet dat alsdā daer- gheen recht en valt vanden chienden penninck aenden heere te eyschen binnen die voozsc- uen drie iaren. bider redene. dat biden cultu- me locale. men mach dat lant oft etue wel be- swaren. den tijt van drie iaren. sonb consens vanden here. ende niet meer. Ende daer om- teyndē die drie iaren. wordet niet weder ge- cocht biden vercooper. de heere heeft rechte te- eischen sijn rechte. welc rechte behoort ghenomē te wesen. int gelt vanden coop in af slach vā- den vercooper. **¶** Item die coep behoert te betalen trecht vanden gherechte vooz wie- den coop ghemaect ende gheleden is nae die

cultume vander ptecke metten recht vande- baetliu. oft meyer die de rechters dmanen.

¶ Alen der boeten criminelen est n3 capi- talen.

¶ Capittel. CCC. lvi

¶ Hesen vande boeten ciuiglen. so vol- ghēt te sien vanden boeten crimine- len. die perpetueren bij valschen eedt te doem- tot preiudicie van ander. Soe moechbi we- ten. dat soe wie sweert ende turgghet bij val- sche turgghen. bi bede oft onghelt. ofte andere te hinderen. weert dat hi gehouden is vā boe- ten als van valsche. dat is te weten gheset te- wesen op die caeck drie daghen ende ten der- den daghe hem teykenen inder wange mee- ten teyken der iusticie oft vanden heere. Hoe- wel dat die rechten canon verbieden dat ny- mant gheteykent en sy int aensichte die ghe- scapen is naeden ghelikenis ende berde ons- liefs heeren ihesu christi. maer nae dyc castu- me locale wordet dit ghedaen.

¶ Te sweeren onbetamelijck god en- de sijn lieue moeder maria.

¶ Item soe wie sweert oft spreect onbetame- lic van gode ende vander heylighet maghet- maria. valt inden boeten van gheset te we- sen drie daghen op die caeck. ende aen sijnem- hals ghehangheu groote letteren soe dat eē pe- ghelijck sien mach ende lesen diet lesen kan. die sake waer omme hi alsoe gheset is op dyc- caeck. ende daer nae ghebannen vander pro- uincien oft heerlicheyt.

¶ Alen den coninck oft van sijnen hee- re onbetamelijck te spreken.

¶ Item soe wie vanden coninck oft van sijn- nen here oft prince spreect onbetamelic bi so- me van iniurie. Vwet dat hi veruult in pey- ne vanden boeten. als gheset te wesen. iij. da- ghen op die caeck. ende ten laetsten dach ghe- teykent te wesen metten teyken vander ius- ticie ende ghebannen vander prouincie. en- de daer toe in boeten ciuigle arbitralick.

¶ Alen toeuenaers est waerleggers.

¶ Item ende oft yemant gheuonden worde- gokelaer. toeuenaer oft waerleggher. wesen- de. die ander lieden schade oft preiudic gedāē- heeft. bi sijn touerle oft gokelie. hi valt inden

boeten van gheset te wesen op dye caeck. be-
hanghen met groote letteren. soe dattet eē pe-
ghelick sien mach ende lesen die saecke waer
om hi also aldær gheset is. ende int eynde be-
hoort hi gheteykent te wesen oft gebatnt nae
dat die sake begheert.

¶ Te wesen suspect van diefte.

¶ Item soe wie gheuonden wort van dief-
te suspect. valt inden boeten van ghebannē
te sijn dñe iær. ende behoort daer om ghepri-
ueert te wesen van allen officien ende vā al-
len poortien. van allen digniteyten. en ge-
reputeert te wesen als infame. ende hebbe ō
lozen die antwoorde te houē.

¶ Item soe wie gheuonden wort ghesolē te
hebben die waerde van vñf schellinghe. en
de daer en bouen totter waerde van .x. schel-
ling. g. penninck. valt inden boeten van dat
oze af te sijden. ende ghebannen om die eer-
ste diefte. mer om die anderde hi is waerdich
te hanghen.

¶ Item
soe wie steelt paert oft merrie. oft dat pier van
een ploech oft kerckelijcke goeden. oft pet wē
sijns meesters hups. oft oeck pet wten hups
van sijne waert daer hi geherberghet is ō die
terste diefte in deser sake. het sy groot oft clep-
pe hi is waerdich te hanghen. ¶ Item soe
wie eens anders kint steelt. hi valt nadē rech-
te in de boeten arbitraire. tot discretie vande
rechter. ende eest met crachte. daer toe is pe-
ne capitale. ¶ Item soe wie eens anders saecke
neemt met crachte hi valler in peyne de qua-
druple vander waerde vander sake.

¶ Ander boeten die criminele sijn en ca-
pitalen.

¶ Capittel. CCC. lviij.

Der na volcht vanden boeten die cri-
minelen ende capitale sijn. Soe is te
weten dat soe wie gheuonden is ghesolē te
hebben die waerde van thien scellinc of daer
en bouen bi diefte oft furte. hi veruult inden
boeten criminele ende peyne capitale. als ge-
hanghen te wesen soe dat hi doot ende d̄ wor-
ghet sy.

¶ Ende oft die diefte mach ge-
restitueert sijn aen partye dat is sijn sculdich
te doen oft des niet men moet die scade lōden.
Want die rechter en is niet ghehouden te re-

stitueren die furte oft diefte. ten sij dat h̄t aē-
den dief vindet oft dat h̄t bewijst in sijn be-
dr̄ue.

¶ Een ander doot te
slaen met heeten moede.

¶ Item soe wye doot slaet een ander bi he-
ten moede nae custume locale nae dattet by
daghe is. h̄ veruult inden boeten criminele
ende capitale. sulck als ghehangen te wesen
soe dat hi doot ende ghe worghet sy. Ende na
sommighe plecken op een rat ende nae som-
mighe plecken al leuende bedoluen. Ende ist
bi nachte h̄ behoort gheslept ende ghehan-
ghen te wesen totter doot.

¶ Iemant sijn goet opten weghe te nemen.

¶ Item soe wie eens goet inden wege ne-
met hoe wel dattet metten lue niet met daer-
en is ende dat hi in deser manieren niet meer
genomē hadde dā ses penninghen. so valt hy
in peyne capitale. sulck als ghehangē te we-
sen ende ghe worghet. ende die diefte wē ge-
gheuen aenden beschadicht. indien dattet ge-
uonden wort metten gheuanghen. oft d̄ h̄t
bewijst inder heerlicheyt vanden heere daer
hi gheuanghen is.

¶ Wan moort te doen.

¶ Item soe wie dat gheuonden wort moort
ghedaen te hebben het sy bi daghe oft bi nach-
te. behoort gheslept te wesen. ende ghehangē
totter doot.

¶ Wan pemaent te
dooden met condē moede.

¶ Item soe wie een ander doot slaet met cott-
den moede. ghelick als met verraet. oft met
verspōdinghe. hi behoort ghehanghen te sijn
ende gheslept totter doot.

¶ Een vrouwe te smijden die welc-
ke die kint draghet.

¶ Item soe wie een vrouwe slaet die kint
draecht so dat die vrucht van haren lichame
ghedoot sy. dat die wif hiet Crimen de art-
chis. sulcke behoren ghehanghen ende ghesle-
pet te wesen totter doot.

¶ Wan een vrouwe te ontfaken die
onghehuwelijc is.

¶ Item soe wie ontfacēt onghehuwelijc
te vrouwe sonder den danck van vader en-
de moeder oft sonder den danck vande vrie-
de

De fuit tū ca
nonico tene
ret maximo
nū si eā dūc
ret in vrorē.
et vbi de raptu
extra cui est
fāonū h em lo
qur de iure
cūdi.

Hec em p so
na sumi uri
scptu p. l. ut vi
fide iusti et
in. l. is q. C.
ad. l. come de
acca.

Lab comēta
rienfem. C.
de custo. reo.

Lij. C. li. q. a.
lij. testa. phi.

L. pma. C. de
his qmorte
ubi pstituer

den. indien sy gheen vader oft moed en had.
de. ende indien hi haer inder ontfakinge be
slaapt. behoort ghesleept te wesen ende gehā
ghen totter doot. Ende indien hi haer nyet en
bessaapt. ende byncle in behoudē stede. ende
eerbaer sonder haer te beslapen oft meldoen.
Weet dat hi behoort ghebannen te sijn wten
lande ende sijn goeden gheset inden handen
vanden here ende biden seluen gheregiert te
wesen. ter tijt toe dat hi weder ghecomen sal
wesen tot obediencie van iusticie. dpe vrou.
we weder ghebrocht sonder mel doen est bete
ren die rapt bi hem alsoe ghedaen. Ende in
dien hi des niet en doet hi verliest sijn goet est
en mach noch en behoort neimmermeer eeni
ghe sake te hebben die vander vrouwe coēt.
Ende by bescreuen redenen en mach hy haer
niet hebben tot eenen wiue bij eenighe trou
we die waerdich sy.

¶ Wanden mogen te getuygē die ontfakinge.

¶ Of die maghen vander vrouwe dpe
ontfaet is inder ontfakinghe consenteren
de sijn. ende des te choenen. dat si daer d recht
niet en veruolghen. ende en doen gheen dili
gencie weder te hebben die vrouwe Weet d
si vallen in boeten arbitrale voozden rechter
en de priueren hem seluen daer bij vand suc
cellie die hem van haer soudē mogē comen

¶ Jemant te beuechten op sijn goet.

Item oft ghebuerde dat yemant bi hē oft
bi sijn hulpers eē ander beuechte op sijn plec
ke ende mel doet. ende de ghene die aēgeuoch
ten sijn quetsen oft slaen den ghenen die hem
beuichten. Weet dat bi bescreuen redenen sy
dat niet en sijn schuldich te beteren aendē hee
re. Maer die aenuechters vanden dooden of
ghequerst van huer gheselschap. ende vāder
doot oft quetsure alsoe ghedaen. behoren dpe
aengheuochten byj ende quēt te wesen. en
de men is hem noch schuldich te beteren. dat
men hem alsoe aengheuochten heeft ende be
schadicht oft op ghelopen op huer plecke. op
haer besit oft huys.

¶ Wanden bewarē die geuāgē te latē gaen

¶ Item ghi moecht weren dat oft die be wa
rer der gheuanghenissen bi sijn te scult iemāt

laet ontgaen wter gheuanghenisse. hi suale
in sulcke pine ende boeten als die gheuanghē
die ontgaen is schuldich was te draghē. eest
in ciuile. ende eest in criminele inden boeten
arbitrare vanden heere wyen die gheuangē
nisse toebehoort. hoe wel dat hi bi scrphz des
bescreuen rechts behoort te sijn peyne detalis
¶ Van verraderie te veruolghen
teghens sijn heere.

Item soe wie veruolcht eenich verraet te
ghens sijn heere oft teghens sijn edelē sta
te. Weet dat hoe wel datter verraet nyet vol
brocht en sy. Nochtān willē die bescreuē rech
ten dat die verrader veruult in al sulcke pei
ne als die verrader selue schuldich waer te doe
indien hi ghehouden waer biden rechter.

¶ Die siecken te beletten inder doot.

Item soe wie yemant eenich belet gheest
dat weret inden weē vander doot. oft dat hy
belet yemant testament te maken. bi weghe
van fapte. valt inden boeten arbitrale. en
de behoort ghepriueert te wesen van alle dpe
succellie vanden doode oft vādē ghiste dpe bi
hē gemaect soude hebben in testament.

¶ Wāde ghenē die hē verdoē oft dooden.

Item ghi moecht weten dat die goedē van
den genen die hem verdoen oft doden bij des
peracie. sijn gheconfisquiert aenden heere on
der wien dat se sijn. op dat dpe heere al sulcke
iurisdiccie heeft. dat hy vander sake ken nē
mach daer om dat hi alsoe gheuangē ghehou
den was die ghene die hem alsoe verdaen of
ghedoot heeft bi desperacie. Maer oft yemant
bi siecte van hoofde oft van raserie dpe hē op
coemt hem desperiert. Weet dat daer om n
en behoort dat lichaem gheuoert te sijn aē die
iusticie. noch sijn goeden en sijn nyet abuerts
oft gheconfisquiert. hoe wel dat die custumie
ren daer af vseren ter contrarie. ende boeten
dat lichaem tot executie van iusticie ende cō
fisquieren haer goeden.

¶ Jemant te acuseren oft wroeghen vā
crime tegens den heere oft rechter.

Na bescreuen recht soe wie vooz recht ac
cuseert yemant in sake van crime. ind tē dat
hi ghehouden wert valsche wroeger int eyn

de vanden querelen. hy veruult in peynie
detallon. dat is dat hy behoort te draghen
alsulcke peynen: als dye gheaccuseerden
schuldich soude gheweest hebben te dragē
indien hy verwonnen gheweest hadde/
Ende alsoe behoort ghehouden te wese
mer recht. een waer die moderacie die ghe
schpet vanden proturoers van officie. die
de conclusien criminelē doen. ende par
tie ciuile. Maer nae sommige custumiers
soe wie veruult van accusacie in cas vā
crime van simple partijen deen tegens dā
dere. het sy bi ghebreke van ghetuyghen.
het sy dat bi sonre beliede die veruolgher
hem verdoracht van sinen veruolgher hy
synen eyghen wille die veruolgher in de
ser sake behoort ghebannen te wesen vā
den lande oft vander stede. ende behoort
te gheuen die boeten aenden heere. effi aen
partie die costen.

¶ Sijn vader oft moech te dooden.

¶ Item so wyte dootslaet sijn vā of moe
der. behoort gecondempneert te wesen te
verliesen die erffnisse: soe onbetamelich is
die sonde. Ende bi bescreuen recht. hy be
hoort gheset te sijn in eenen leeren sac. en
de met hem behoort te wesen een geuert
oft ghelibbet hane. een hontzen scymme
kel. ende een serpent. ende alsoe ghe wor
pen inder zee. oft in dye alder meeste ciuile
te vanden lande. ten eynde dat die delin
quant of misdader verliesen mach hemel
aerde ende lucht. want hi en is niet waer
dich te bliuen op eer aerden oft in d' lucht.

¶ Sijn kint te dooden.

¶ Item soe wie sijn kint doot schulde
lick is van sulcker pōne als dootscreuen
is vanden ghene dye sijn vader oft moe
der doot slaet.

¶ Iemant leden oft lit af te houden.

¶ Item soe wyte iemant af hout oft af
neemt eenighe leden oft lit. ghelōck als af
te houden een hant oft voet. hy behoort te
verliesen ghelōcke leden ende daer toe d'
liet hi sijn hupfraet gheappliquiert aende
heere.

¶ Item soe wie een and ver

minet van sijn leden. behoort te verliesen
alle sijn hupfraet teghens den heere. wtge
sept die prouisie die de ghequerste daer af
schuldich is te hebben. na die faculte en
de moghentheyt vanden goeden.

¶ Vanden meldaet vanden weese

¶ Item oft ghebuerde dat een weese
is van sulcker outheyt dat hy weese mach
dat hi doet effi perpetreert saecke waer om
pīne capitale daer af volghen soude. indi
en hi gheen weese en waer. Wete dat om
sonre ioncheyt nyet bliuen en sal. hi en sal
draghen pīne capitale om die redene. dat
malicie oft subcōltheit daer suppleert. mer
indien hi so ionck ende innocent waer d'
hi niet en kende oft hi quaet oft goet dede.
alsdan leyt daer inne remedie van slage.
oft ander punctie naeder outheyt.

¶ Exempel.

¶ Het ghebuerde dat een knechtke vā
ti. iaren speelde met een meysken vā. iij.
iaren oft daer omtrent. Dat meyske spee
lende toech hem sijn capoen af effi hi was
scurft ende was beschaemt ende toornich
ende suppleerde daer in malicie. Daer na
heeft hi gheuonden dat meysken buytē d'
volcke int dēt ende heeft haer gheslagen
met eenen steen int hooft so dat sy doot ble
ue. So gheringe als hi haer doot sach heeft
hi haer wech gelleken ten besten dat hi cō
de siet te min het wett vernomen dattet
alsoe gheschpet was hi wert gheuighen
Ende daer om dat dye sake groot was en
de twifelaechich van sommighen om sijn
te iōcheit hi wert ghebracht int parlement
Alle ghesien ende dat hy dye malicie daer
in ghesuppleert hadde. het wert gewesen
dat hi ghelleept effi ghehanghen soude we
sen effi dit accordeert dat bescreuē recht.

¶ Item het is te weten. dat oft eē
ionck man die soe out is dat hi sculdich is
te weten oft hi quaet oft goet doet bi rede
ne van sijn outheyt ghelōck als van. iij.
iaren ende daer en bouen perpetreert sake
oft crime capitale. bi bescreuen recht is te
corrigeren nader sake effi tot discretie van

De h' habet
l. vi. C. de au
culu.

C. li. q. r. ubi
his q. par. f.
filios. l. i.
D. h' p. a. nō
est in usu f. m
bal. ibi.

C. si adu. s.
delict. l. i.

C. li. q. r. ubi
adu. s. delict
in l. in crim.
nalibus.

De his habe
fir. l. cu. vir
mibit i femi
nā. Cad. l. in
li. de aduic.

den rechter. En als vander outhede weet
dat oft hi van sulker tijt is. dat hi mach bi
der cracht van sijn lichaem ghedaen heb
ben crime capitale. om sijn outheyt en be
hoort niet te bliuen. hi en sal capitaloek
gheseygeert sijn. want die outheyt en ot
schuldicht die sonden niet. nae dat hy ins
macht is van des te doen.

¶ Te sweren sodomite.

ut habet. ff.
de rmo. mo.

¶ Item soe wie betuycht wert sodomite.
te. voor deerste tēse behoort hy te vliessen
die cullen. om die anderde tēse behoert hi
te verliessen sijn ledē oft vrede. ende om die
derde tēse behoort hi vbrāt te wesen.

¶ li. ix. rub. i.
ad. l. come de
ficia l. i. l. en
qui.

¶ Wech te nemen eenighe palē die
gheselt sijn met rechte.

¶ Item soe wie wech doet oft valschet
eenighe palen die met rechte gheselt sijn. v
liest alle sijn goeden en sijn geconfisquiere
aenden coninck oft aenden heere hoghe iu
sticier ende behoort ghebannen te wesen
op die galghe ende in sommighe plecken
verliest hy sijn lē.

¶ li. ix. rub. i.
ad. l. come de
ficia l. i. l. en
qui.

¶ Jemant doot te slaen bi auenture

¶ li. ix. rub. i.
ad. l. come de
ficia l. i. l. en
qui.

¶ Item soe wie een ander dootslaet bi
cas van auenture bi bescreuen redenē
en behoort hi daer om niet te vallen in pep
ne. op dat des alsoe ghe weten sy sekerlich
hoe wel dat ope custumiers segghen dat
in crime gheen auenture en valt. te val
let in pepne vander doot oft inder remis
sie vanden prince. Ende dat die voorscre
uē recht daer toe gheen pine en set blōt bi

¶ li. ix. rub. i.
ad. l. come de
ficia l. i. l. en
qui.

¶ Wandē dief te slaē stelēde

¶ Item soe wie een dief slaet doot stelē
de. oft dat hi bi nacht coemt om te stelē. oft
soe wie bi nacht coemt om den man doot
te slaen nae bescreuen recht. hi en veruale
in gheen pōne.

¶ Van saken die beghe
ren gheteykent te wesen.

¶ Item nae bescreuen rechte soe wpe
mel doet in saken waer om dat hi behoert
gheteykent te wesen int aensicht als ghe
woenlic is bi custume locale. Waer dz na
bescreuen recht nyet en is gheconcedere

de deficiēren of te mesmaken die sacde ge
maect nae den beelde ons liefs heren. mer
behoort te hebben correctie equipolle. En
de naeden custumiers ende inden lāde al
daermen vleet bi custume locale. ope in
sulcher sake ghebruyct. hy behoort gheset
te wesen drie daghen op die sake. ende ge
tephent te wesen metter stede tēphē al hee
te in sijn wanghe. Ende alsoe vleetmen
daer af nae custume van waerlike houē.

¶ Van een vrouwe die haer mel
bruyct.

¶ Ghi moecht en sijn scul
dich te weten. dat oft een wijf mel doet. so
datter valt in pine capitale. sy ist sculdich
te draghen. ghelijck als een man nae der
sake. maer in boeten ciuile. sy en veruale
niet dan in halue boeten. daer die man he
le boeten gheuen soude. ghelijck als oft de
man mel bruycte boeten van. l. scelling
dat wijf en soude niet meer mel bruycken
dan. xxx. scelling ende van ander boeten
des ghelicks. Item dat wijf en behoort niet
gheuangen te wesen in pter noch in hout
noch in eenighe vanghenisse dat haer lie
haem hinderen mach oft haer memorie v
liessen. want sy weec ende cranck sijn vā
natueren. Mer si moghen wel gheset sijn
in briede vanghenisse nader sake. en met
haer gheselschap diese bewaren. Wāt by
bescreuen recht. een wijf en behoort geen
vanghenisse te hebben dan bi forme wel
bewaert te wesen bi iusticie.

¶ Die constitucien ropalen ende ordi
nancien op die sypen vanden iachtē vā
den boschagien ende forresten int coninc
ric. ende die ciuieren ropalen.

¶ Capittel. CCC. l. vij

Hier na volghen die constitucie vā
den coninck ende ordinancien op
ten sypen vanden iachten ende visscheri
en soe wel inden boschagen ende forresten
vanden coninc als inden ciuieren die in
den termen sijn vanden conincric. Daer
af die kennisse af toe behoort opten sypen
vanden boschagen vanden wateren. vā
den voghelen als repghers. sapsanen en.

de alle and. Daer af die copie hier na volghet. Ghegheuen onder tzeghel vā iacop die keyser meester ende enquesteur vanden conincric van brabant. anno. MCCC. lxxviii. ghemaect bi instructie ende gheper te houden op die boeten eghe dat hier nae volghet. Eerst eest verboden. als datter nyemant en sy de welck die hē vordert te visschen inden riuieren voorschreuen. blicken. snorken. baersen. carperen oft ander vissche. ten sy bi also dz die voerserde visschen sijn vander lancie vande lancien vinghet van eens mans hant. opten boeten van. lx. scellinc. Item dz niemant en visschet inden voorschreue riuieren palinghe die niet waerdich en is. vij. penninck stercke munte. hē en werde weder inne gheworpen op die boeten van. lx. scellinck.

Item dat nyemant en vanghet inden voorschreuen riuieren enighe vendoyles oft gardons. van wat grote oft quantiteit dat si sijn. duerende dē tijt van midmaerte tot midmepe. om dattet is inden tijde dat sy werpen. Itē sijn verboden alle engynē oft nette met gaerne ghemaect. die so cleyn sijn. datter eē pēninc tournoyss ghemunte daer doer nē en mochte int platte. op die boeten vā. lx. scellinc van midmepe tot bamisse toe. Itē sijn verboden alle engynen oft nette gemaect met strecken gaern. dē te visschen indē voorschreuen riuieren die so diche sijn datter eē parasijss niet doorliden en mach van bamisse tot paesschen toe. op die boeten van lx. scellinc. Item sijn verboden alle instrumenten van hout het sy coque oft and. die so dicht sijn datmen daer door niet steken en mach die hāt. op die boete vā. lx. scellinc.

Item sijn verbodē die bouceus oft corfkens eest and instrumenten: die aēdē voerscreuen coque verenicht sijn. datmē daer door niet steken en mach den cleynē vinghet. op die boeten van. lx. scellinghe. Itē generalie sijn verboden alle netten eest engynen. hoedanich dat si sijn van gaerne. oft van hout inden voorschreuen riuieren

est des nachts daer laten van midmaerte tot midmepe. Item die werclieden eest makers der seluer netten. ende die vercopers vande visschen tegens ende ouer de voorschreuen ordinancien vallen inden boete vā lx. scellinghen. eest dē vissch eest nette al so gheuonden ter contrarie geappliquiert te wesen aenden coninc. Item si sijn sculdich te lesen die verboden visschen indē sy eenighe gheuangen hebben eer sy wt dat water sijn. Ende indien sy wt dz water waren beuonden met verbodē vissche. de gene die daer mede beuonden sullē wesen. vallen inden boeten van. lx. scellinghe. eest die netten verbarnt in openbaer plecke. Item is verboden dat nyemant van wat state dat hi si en mach maecken noch hebbē grachte chantepelure noch anders. die mach oft sculdich is te wateren wt die selue riuieren.

Die forme ende maniere vādē iachten inden bossagen ende forstellen vādē conincric ende elders.

Capittel. CCC. liij.

De dat gheseyt is vanden visschen ende vanden netten daer toe behoorende Daer nae volcht te sien eest te thoenen die forme ende maniere vander iachte vanden bossagen ende forstellen vanden conincric ende elders. Soe is te weten dat onedele moghen iaghen mē hē den om hazen oft coninen. op dattet nē en sy met netten oft ander engynen ende buten gaerden oft waranden. eest grote beesten als harten ende ander. Maer een edelman mach des doen met sulcke engynen oft netten alst hem beliest buyten gaerden. Eest indien hi gaerde hadde. daer so mochte hi in iaghen tot sijnre belieste. Itē is verboden aenden onedelen. dat sy niet en doghelen na saylanen oft partrisen mē was netten dattet sy op die boeten vā. lx. scelling. ende die netten verlozen. Vv tghesest die edele mannen eest heren in haer heerlicheyt ende lant. aldaer sy hooghe iusticie hebben ende waranden. ten si dattet si bi

licencie ende oyloue van hem in haer hez-
licheyden ende lant.

Item alle edele mannen moghen ia-
ghen in haer lant ende heerlicheyt. o gro-
te beesten. ende in haer ghebuers heerlic-
heyt. indien sy daer af macht hebben en-
de possessien. by hem oft bi haren doorsa-
ters ende anders niet.

Item baroenen heeren oft ander in-
ficiere noch ander edel mannen ende bi-
sterker reden onedele. en mogen noch en
behozen te iaghen buyten haren warandē
om wat beesten dattet sy naeder sonnen
neder ganck tot haren opganck op die boe-
ten. Item dat nyemant en mach vanghe
noch iaghen wie hi sy bi sy edel oft onedel
met netten om teygheren anders dan my
voghelen daer toe dinende. maer een ba-
roen mach dat wel doen. en de boete daer
af is sellich pont parafys. Item en mach
edel noch onedele vanghen eenighe duy-
uen met wat engynen dattet sy sonder te
veruallen in boeten arbitrale. en die scha-
de weder te gheuen.

Item nyemant en mach noch en beho-
ret te vanghen noch te soecken gibier met
wat voghel dattet sy inden warandē vā-
den coninck op die boeten van negē schel-
linck. noch oock draghen eenich garen in
den voorscreuen waranden. om te van-
ghen eenighe coninen. hasen. noch ander
voghelen. op te veruallen in die boete ar-
bitrale. Item is verboden dat gheen
onedel soe coen en sy in sijn hups te hebbē
engynen noch gaern o groote beeste noch
clepne te vanghen. saplanen noch partri-
sen op die peyne die nette te verliesen en-
de gheconfisquiert te wesen aenden volc-
ke vanden coninck. diese eerst binden sal

Item is verboden dat nyemant van
princen ende baroenen in haer heerlic-
heyt vanghen en mach noch doen vangē
met ghemeyn engynen noch netten. val-
ken. halsoers. laniers. tiercelet. laneret. of-
toer. noch geerfaulx. ten sy bi consente vā
den seluen heren. wien des toebehoert en

de aengaet. Ende dye voorschreuen vo-
ghelen so gheringhe als sy gheuange sijn
behozen ghebracht te sijn anden voorscre-
uen prince ende baroenen. Ende sy beho-
ten te hebben seker prafse om elcke vogel.
dats te weten om den valck ofte vanden
geerfaulx. thien pont tournops. vandē e-
del tiercelet oft ostoer van elc vōt pōt touc-
nops vanden lanier vōftich schellinc vā-
den laneret ende tiercelet ende van ostoer-
vooz elck vōftich schellinck.

Item nyemant en mach noch en beho-
ret inden boschagien ende forresten van-
den coninck te vanghen eenich sper waer-
inden nesten. noch daer nae te voghelē in-
eenigher manieren. op die boeten van se-
lich schellinghen van elcken voghel alsoe
gheuangen.

Item oft die edel
man al vliegghende den voghen verliest.
soe dat hi daer af verliest dat ghesicht. en-
de dat hys niet vinden en mach. ende een
ander die vint die daer mede weet oft wil
vliegghen ende die bewaren. hi mach wel
doen sonder misdaet. Ende oft hi die ver-
loze al vliegghende doende dat hy sculdich
waer. ende als toe behoort tot vliegghē den
valcken. hi en soude daer an niet misdoen
noch in boeten vallen. hoe wel dat die he-
re wien die valck alder eerst toebehoort
dien quame weder halen. ende dat hi wi-
ste dat de ghene diese alsoe gheuange had-
de. heeft gehouden ende be waert als men
een valck sculdich is ende daer mede vlie-
ghen. ende dat hyen int vliegghen verlore
heeft. nae dattet inder waerheyt alsoe ghe-
uonden waer hoe wel noch dat die valck
gheteykent waer vanden heren teyken /
Maer oft de ghene dye den valck gheuon-
den hebben. als voorschreuen is dye ver-
lozen hadde oft vercochte. oft dede wt den
lande draghen. so dat hy niet en wiste wa-
re dat hi veruaren waer noch wyen heb-
ben soude. hi waer dye sculdich te betere
aenden ghenen dien eerst toebehoort dye
die arbitrage vanden prince vanden lan-
de. ende daer en behoort anders geen rech

ter. ten waer dat sds eens werden. Ende oft de ghene die den valck gheuondē hebben soude als voorszeyuen is den valck ghegheuen hadde een ander edel man die voghelen houden ende blieghen mach. so soude hi moeten noemen den ghenē wyē hēt ghegheuen soude hebben. ende brenghen den eyscher vanden valc aldaer. na dat hi die teyken segghen soude. oft dat hi sekerlick bewisen ende bethoenen soude dattet hem toebehoort ende dz hēt int blieghen verlozen heeft. hi eest schuldich weder te hebben vanden ghenen diet ghegeuen is biden recht van fauouerie. Ende oft die valck storue inder bewaernisse vā den ghenen diet also gheuonden heeft als voorszeyuen is. eer hi dye ontslagen wert biden recht van fauouerie. ende behoerlick daer af ontslaft. hi moet daer af rekenighē ghegheuen na dattet in sijnre bewaernisse ende handen gheweest sal hebben. ende dat des sekerlick gheweten sal sijn. Vwet dat daer om niet en blift de ghene diet alsoe gheuonden oft ghehadt heeft in bewaernisse en moet segghen dat die valc hem af ghestoruen is. niet teghenstaende eenighē goede bewaernisse die hi daer af heeft moghen doen. Ende daer af in exempel te doen bliken dattet alsoe sy. thoenen de die boeten vanden valck. van sijnen vlogelen. ende vander staerte. ende midts dien is hi daer af schuldich gheuriet te wesen. Ende die reden is datmen biden teykene schuldich is te bekenne den valck. Vāt indient eenich teyken hadde het moeste in een vanden voorszeyuen leden wesen. ende daer bi mach daer af die gerechte waerheyt blicken. Ende indien dat hi des also niet en doet. hi eest schuldich te beteren tot arbitrage vanden prince.

¶ Coppe vanden testament vanden copuleerder van desen tegenwoordigen boeck. ¶ Capittel. LXL.

In nomine domini amen. Vwet eē reghelick dat Jan bottellier raede des conincs versekert. dat alle leuēde creatueren eynden moeten ende termineren van lijf ter doot. nyet wetende hoe noch wannert. om te obuieren oft te scouwen dat ick nyet begrepen en werde in testat noch inconfes der seluer doot. en niet doersien van testament ende ordinancie van wterste wille. Soe is dat ick in mōn volle memozie sinnen ende verstat make ende ordinere mōn testament ghiften en ordinancien van wterste wille. byder manieren hier nae volghende.

¶ Eerst ick looue ende dancke gode mīn heere. mōn schepper. van mōnre gheboort. te leuen lichaem ende leden daer hi mi af versien heeft. vanden vyf sinnen dye hi mi verleent heeft. ende van alle die goede daer hi mi af gheuoet ende ghehouden hoet in mōn leuen. Daer nae biecht ick mi tot goede. sijn lieue moeder die maget maria. ende alle heylighen. van alle dye sonden ende misdaden daer ic duerde mōn leuen inne gheualen ben. ende vanden welcken ick gheen biecht tot anderen tēden ghesproken hadde. ende by penitencie remitz ende gheabsolueert. Biddende goede seer deuotelick. dat die mi vergheuen werden bekenneende ende gheuende daer om bi warachtighe bezouwe mi sculdich een werf ander werf ende derde werf. Ende om satisfactie te doen. wil ic dat oft gheweten is. dat ick van yemands goet hebbe. dattet weder ghegheuen sy. vande voorszeyuen goeden die van my achter bliuen sullen. ende oft ick yemandt misdaen hebbe. ick bidde deuotelic dattet my vergeuen sy. en oft mi yemāt misdaē heuet ic gheeft hem om gods willen. biddē de gode dz bi sijnre barmherticheyt beliese so te doen en mi houden in sijnder graciē ende visitacie ter doot toe. Soe dat int wterste vander doot die viāt geen mache en heeft mi te tempteren noch te doē twiselen van myer ghenade en misericordie

te hebben ende te begheren. ende int geld-
ue mĳn leuen eynden. ende de siele in sĳn
re hepligher glozien ontfanghen. Itē als ic
doot ben ende gheexpireert. ick bidde dat
van mi ter aerden te doen verbert si bĳde
tijde van. xij. uren oft daer omtrent. op d'
men sien mach dat ick al gheexpireert bin
ende aldan gheset in een plat bloc. bedect
alleen met een slaepaken. opt welcke ter
stont ghemaect ende gheset sy een crupet
van groene zooden van aerde lances dat
voorscreuen block. in memorie dat ic vā
aerde gemaect ben. ende weder aerde wee-
den sal ende also ghedragen totten graue
toe. met. vij. arme menschen baruoets in
een tēken dat ic naect quam. ende naect
so gae ic weder wech. Esi als men coēt ha-
len mĳn lichaem om ter aerden te doe dat
die pastoor daer sy metten twee capellānē
die grote ende cleynē coster ghecleedt met
hoercleden oft met cappē naden tijt. d'ye
welck eer mĳn lichaem ghegheuen sy om
ter aerden te draghen singhen sullē int lu-
de sittende omtrent den lichaem d'ye. vij.
psalmen penitencialen metten anthisse-
nen esi collecte daer toe dienende. esi daer
na die letanien. segghende inder stede vā
oza pro nobis. oza pro eo.

¶ Ende dat ghedaen dat voorscreuen lic-
haem van ghedragen sy ter aerden met-
ten voorscreuen armen mensche. Die voor-
screuen pastoor capellānen ende clercken
mede gaende singhende die officie die ghe-
woenlic is ouer den dooden te singhē. En
de achter den voorschreuen lichaem sullē
gaen die arme burghers om den lichaem te
ghelepen ten graue toe. Want anders nie-
mant en wil ick moeten van mĳn execu-
toers die des alte mael sullen doen doen.
Esi alsoe ghedragen totter kerchof gods
ende sinte bryche daer ick ter aerden alsoe
ghedaen sal werden. inden hoek buyten
der kercken thoren. daer mĳn dochter be-
grauen was. daer ick ghecozē hebbe mĳn
sepulture. biddende ende begherende aen
den administratoers vander seluer kerc-

ken. dat sy mi dat alsoe gunnen willē. op
welcken graue ende sepulture den licha-
me alsoe ghebracht. Die voorscreuen pas-
toer capellānen ende costeren. sullē lesen
dese psalmen vanden souere.

Quemadmodum desiderat ceru⁹ ad fon-
tes aquarum ita desiderat anima. etc.
Ende d'ye anthissenen ende collecte daer
toe dienende voer den dooden. metten of-
ficien gheacostumeert te doen tottē begrā-
uen vanden dooden. Ende den voorscre-
uen lichaem begrauen. Soe bidde ic den
voorscreuen pastoor capellānen ende co-
steren. ende den armen burgheren esi den
anderen die den voorscreuen lichaem dra-
ghen sullen. dat sy treden inder voorschre-
uen kercke metten toostē ende voer dē
crucifixe. ende bidden goode van hemel.
rĳck voer mĳn siele. dat hĳ sĳnder hepli-
gher grācien ende ghenaden mĳ verghif-
senille verleēt wert. ende aldaer oerlof ne-
men sonder weder totten huple keeren.

¶ Tot welcken lichaem te draghen ghe-
lōck als voorscreuen is. niet meer en si dā
twee toostē ter eeren esi waerdicheit vā
den heplighen cruce. d'ye daer mede gedra-
ghen sal werden. nyet dat mĳn stinckēde
ende buyle lichaem des waerdich sy. So
bidde ick dat d'ye voorscreuen begrāuin-
ghe ghelchpet onder die vespere singende
inder memorie. dat onse lieue here ihesus
christus die om onsen wille ende om onse
redemptie steruē woude. tot dier vze wer-
de gheset in sĳn heplighe sepulture.

Item als ic begrauen ben ghelōck als
voorscreuen is ic wil esi ordinere dat mĳ-
ne obsequie oft wtuaert ghedaen sy opten
octaue van minen ouerliden. biden voer
screuen pastoor capellānen dyake esi sub-
diake. beyde die clercken. twee obsecran-
ten. twee augustinen. d'ye de voorscreuen
wtuaert helpen singhen.

¶ Ende dat op de selue morghenstone
ghesongen sĳn vigelien. ende daer na ter
stont die misse beghinnē. Ende dat
inder kercken ghemaect sy voordē cruci-

zij een coedse oft bedstede van stroode.
Ende op dye selue ghemaecten hoochte.
vā borzen gelock een byet ende plat bloc
ghedeet met een wit slaepaken alleen. en
de aen dat hoochste eynde vander seluer
hoochte. ghemaect een cruyce van hout.
byet ende hooch. op welken cruyce ghe-
set sijn dze kaersē op elcken arm eē. En
de elcke voorszcreuen kaerse weghede. iij.
pont. ende op welker hoochte ghelept sal
wesen een beelt van wasse. inder formen
van eenen dooden naecten man. vande
ghewichte van twintich pont. ende om-
trent die selue voorszcreuen coedse oft bed-
stede sullen wesen. xxxj. armer menschen
sittende ende biddende goode voer mīne
siele inder memorie dat wi inder ouchede
van. xxxj. iaren comen sullen ten oerdel
gods. Ende dat hi alsdan my bisijne he-
ligher gracen setten wil aen sijn dextere
oft rechter sijde metten behouden ende sa-
lighen menschen. Welcke arme mensche
sullen wesen. dze haer aelmissen nemen
inder memorien. dat wi gheen eyghen en
hebben. endedat wi in pōnen onse leuen
eynden sullen moeten. Welcke arme mē-
schen ghaen sullen offeren elcke mensche
dragende een kaerse van twasellindē pō-
de. ende een broot eē een penninck.

¶ Ende oech sullen aldaer wesen vōt
arme baghinen. dze inden voorszcreuen
obsequie gheordineert sullen sijn in me-
morie vander supier reyne maghet Ma-
ria biddende dat sy wesen wil intercesse-
rer se oft verweertter voer gode voer mī-
ne siele. Ende dat ghedaen sal ghegheuen
werden eenden ghemeenen armen dze
rasieren cozens in broode. int eynde vā-
der misse. Ende dat nyet gheluyt en sy in
die begrauninghe ende wtuaert. dan met
enue die alder minste clocken vā dē ker-
ken. gheconsidereert mīn cleyne fragili-
teit. tot welken begrauninghe ick nyet en
wil bidden noch moeten meer volcx dan
voorszcreuen is. die welke gheloent sullē
worden. so wel vander begrauninghe als

vander wtuaert tot discretie van mīn ex-
ecutoers.

¶ Ick wil dat nae mīnre
door soe gheringhe alst moghelock is. be-
gonnen sijn missen te doen celeberrē voer
mīn siele. bij eenen priester die alre deu-
tichte vā conscientien dyemen binden
mach. dze welke lesen ende celeberrē sal
alsoe veel missen van requiem elckē dach
een als ick iaren gheleest hebbe in memo-
rie. ende danckende goode vanden iaren
die hi mi ghegheuen ende bezeynt sal heb-
ben te leuen. Tot welke missen bi eē arm
mensche gheoffert sy een broot. een pēic.
ende oech mede een kaerse als voorszcre-
uen is. Welcke missen ghedaen sullē wer-
den inder kercken daer mīne lichaem sal
wesen begrauen.

¶ Item te
ordineren delay testamentale. Ick gheue
den pastoor van sinte byse twintich scel-
linghen tournōys terndē tsaers dat ic af-
luich wesen sal. Ende daer mede sal bi ge-
houden wesen mīnen name alle sonne-
daghe een iaer lanck als hy die ghebodent
doet inder hoerchmisle metten doode te Jē-
manen. Ende oft die pastoor wechghinck
binnē tsaers dat hi betaelt si na aduenāe

¶ Item aendengrooten coster. x. scel-
linck op condicie voorszcreuen dese onder
coster dze scellinc tournōys. die graefma-
ker. vij. scellinck tournōys. Ende voort
vanden ghiften ende aelmissen die ic wil
ghedaen hebben int particulaer oft vni-
uersael. Ic heb daer af mīn meyninge Jē-
claet mīn excutoers. om daer af te doen
tegeent dat ick hem ghelept hebbe. Item
om voort te disposeren eē te ordinerē vā-
den goeden die vā mi bliuen sullen. Al-
le dat gheen dat vā mi bliuen sal. sal blī-
uen aen mīn lieue gheminde gheselschap.
eē echtschap al haer leuen. so wel huyfraet
als erue. behouden dat sij niet vercoopen
noch belasten en sal mogen. Mer sal daer
mede ghehouden wesen te bewaten eē te
onbhouden. te leeren ende behoort te re-
gieren die kinderen die vā ons beyden blī-
uen sullē ghelōc als een goede moed coebe

hoort. ende dat dye kinderen bi haren tadelu-
de leuen willen. ende ter tyt toe dat sy by
moeder biden vrieden ende mogen est bi-
den executuers gehu welict souden wesen
Ende oft ghebuerde dat mijn voorszreue
echtschap weder hu welicte. ick wil dz eer
sy haer byploffte hout dat mijn voorszre-
uen kinderen die aldan leuen sullen mo-
ghen hebben ende eyschen deelinghe teges
haer moeder in allen goeden. byder ma-
nieren hier nae volghende. dats te weten
Dat iacop mijn sone voorszreue nemen sal
al mijn harnasche. ende twintich pont pa-
rasols om een paert. als tot een edel man
toebehoort. Item hi sal noch voorszreue heb-
ben alle die artillerie harnasch ende we-
te die n d is in mijn poerte te ploey. ende
die selue poozte metten paertstall. om al-
daer te houden sijn ghaen ende comen tot
sijne gheliefte. Ende van dat ouerschoot
soe wel erue als huyf raet sullen gemaect
worden dze hopen bi rechtuaerdighe in-
uentorie ende biden eede vander voorszre-
uen moeder. Van welcke dze hopen mijn
voorszreuen kinderen hebben sullen dze
twee. ende haer voorszreuen moeder dze
derde. tot goetduncken vanden voorszre-
uen vrienden ende maghen Wel verstaet
de dat oft dair aldan niet meer dan een kind
en waer leuende ten tijde vanden voorsz-
screuen hu welick. dat hy hebben sal die. ij
deel. Ende eest bi alsoe dat mijn voorszre-
uen ghesellinne niet wederen hu welicte.
sy sal ghebruycken haer leuen lanc alle de
goeden als voorszreuen is. Ick wil est or-
dinere dat alle dze etuen van mijnre en-
de ende haer sode nae haer doot bliuende
comen ende etuen sullen aen iacop minde
eenighen sone indien hi aldan leuendich
is. Ende oft hi aldan ghehu welict waer.
oft gheweest hadde. ende bi een witachtighe
sone hadde. soe wil ick dattet erst aen
den sone van mijnen voorszreuen sone.
dy die tyt gheloozen. ende dat ander der-
bendeel aenden dochteren vanden voorsz-
screuen iacop bi condicie. dat die voorszre-

uen iacop dese eruen alsoe op hem gheco-
men als voorszreuen is niet kopen noch
belasten en sal. Ende indien hy des wou-
de doen. dat belotte sijn suster actie mach
hebben ende saecke alle die voorszreuen
eruen te resumeren. ende an haer als rech-
te erfghenaem alleen ende voorszreue al van ha-
re moeder ende van mi gheheerlick te ne-
men. Item ende om den andeel die ic me-
die voorszreuen belotte mijn dochter te
doen. Ick ordiner. dat tetsont dat haer
voorszreue moeder afluich is. iacop haer
broeder. haer ghehouden ende sculdich sal
wesen te gheuen alle iaers hondert ende-
x. rasiyen copens. sulck als mijn molen van
stroomont wins ende weghet. Item ic or-
dinere noch. dz sy hebbē sal alle iaers. lx. vi
pont tournoyse te nemen ende te heffen op
tegeen datmen mi sculdich is. so wel van
pachte als van renten in dze voorszreue
stede van stroomont. Ende om dit te vol-
comen. te voldoen. ende te betalen alle ia-
ers die voorszreuen belotte mijn dochter
ich obligiere dze voorszreuen molen en-
de pachten mede. Ende indien dat de voorsz-
screuen iacop nyet en woude. oft en wep-
ghede te betalen alle iaers tgeent dat vo-
te ghescreuen is. Ick priuilegie hem en-
de verdrage van alle dze voorszreuen
ghiften. Alle welcke saken voorszreue ic
wil testatere est ordinere als bi vigoer. en-
de crache van testamēt ende ordinancie van
wtersten wille dattet waerdich sy est equi-
polle bescreue rechte propoest vande say-
leur oft maker. obsozibil vancie est cultu-
me locale. die selue ordinaciō te houden. te
bewaren. est te obseruerē bide genē die sa-
ke van mi hebbē. op die pepne te bliuen al-
le dat ghene dat hem van mi soude mogen
comen est eruen. Bidde est begheer aen al-
len rechters. dat si in hulpe van rechte ende
volcominghe van wterste wille aē mijn
lieue echtschap. aen edelen oemen. die o-
men est maghen van mijn voorszreue hi-
deren dat sijn alsoe wille est doe bewaert est
obserueren tegens een pegelick wient be-

hooft. Behoudende aen my volle macht. vā
 desen mīn teghen woordighe testament. het
 sy in heel oft in deel. te wederroepen. te verā-
 deren. te meerderen. ende te minderen. het sy
 bi codicille oft cedula van mi ghemaect. of bi
 anner in desen teghen woordighen testamēt
 gheanneceert. Welcke saken indren ic die
 andert gemeerdert oft gemindert hadde daer
 eenich bliken af waer. ick wil datter hout en
 de waerdich sy als die vigoet booslept. **Om**
 welcke booscreuen mīn teghen woordighe
 testament. ende ordinancie vanden wtterste
 wille booscreuen te interineren ende te set-
 ten tot executie behooflic. **Ich neme.** vercla-
 re. ende kvele mīn executoers. mīn lieue ge-
 sellen ende echtschap. ende mīn grote en ghe-
 trouwe vrienden ian despo. ende allaerd tibe
 gos. den welcken ick consencere ende gheue
 volle macht ende auctoriteyt te doen ende te
 volcomen dese mīn teghen woordighe tes-
 tament. ten eersten dat si moghen ende con-
 nen vanden goeden die ick achterlatē sal. **En**
 de welcke goeden om des te doen ick hem set
 te in handen ende opdrage sonder dat yemāt
 anders op mīn booscreuen goeden doet enī
 ghe pīsinghe oft inuentorie van schependō
 oft anders. **Ich wil** oeck dat mīn booscre-
 uen executoers sijn ende bliuen sonder colle
 oft schade in mīn booscreuen testamente te
 interineren ende totter executien te sette of te
 stellen. op dat vanden drien booscreuen die
 twee daer in present sijn. ende dat mīn lieue
 gheselschap ende echtschap alstē daer af dye
 een sy. **Ich wederroep** ende sette te nyete al-
 le ander ordinancien ende testamēten. dye
 ic hier voortyts ghemaect ghetestaceert ende
 gheordineert soude moghen hebben. Welck
 mīn booscreuen testament ende ordinan-
 cie van wtterste wille. ic wil datter hout ende
 waerdich sy. **Ende in ghetuyghe** van desen.
 soe heb ick dit betuycht ende gheuestich betu-
 ghe ende veltighe inder presentie ende teger
 woordicheyt vanden ghetuyghen dye welck
 die hier nae volghen. **Dats te weten** Jan vi-
 lain alias berquet clerck vanden coninck of
 vicart. Jan agnechyn. Jacop du hamel ser-

CC **clitij**
 gant vanden coninck. ende Jarrerieueuer.
 substitut vanden procuruer vanden coninck.
 Ghedaen ende geordineert den .xvi. dach in
 september. In dē iare. **MDLXX.** ende. **g.**

Laus Deo.

¶ Ende hier mede soe eyndet dit tegen
 woordighe boeck gheheten **Soma-**
me ruyrael. Dat welcke ghe-
 prent is **Chantwerpen.**

In dē iare. MDLXX.

XX. en den. xxvij.

dach iung.

By mi Claes de Graue.

In onser lieuer vrou-
wen pane.

¶ Dits ghetal vanden
 a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.u
 x.p.3.4.2.9. A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.
MD. En sijn alle troetern.

(van 1520)

